:::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՄԱՐՏ 1932

1 MARS 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1816 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉԻՆՉ ՉԿԱՅ ՓՈԽՈՒԱԾ

Ոչինչ կայ փոխուած ոչ թէ Թուրքիոյ մէջ, այլ հայ-թուրք յարաբերութեանց մէջ։ Անշուշտ քաղաքական տեսակէտով։

Որ եւ է պատրանք ունեցած չենք այս մասին։ Բայց պատրանքներ ունեցողներ կան։ Նոր առիթ մըն ալ՝ երթեւեկի «բարեփոխուած» կանոնագիրը։

Իբրեւ լրագրական պահանջ, կատարեցինք ինչ որ անհրաժեշտ էր։ Արտատպեցինք Պոլսոյ թերթերուն հրատարակութիւնները (Տես կիրակի օրուան թերթը)։

Գրպտումներ կատարեցինք Փարիզի Թրքական հիւպատոսարանին մէջ։ Եղած յայտարարութիւնները կը կարդաք այսօր իսկ։

Ինչպէս կը տեսնէք, ջնջուած են 1922ի դէպքերէն յետոյ Հայերու դէմ հաստատուած բացառիկ օրէնքները։ Այսինքն անոնց մէկ մասը, որ կը վերաբերի վերադառնալու իրաւունքին։

Այդ վերադարձի պատեհութիւն մը կ'ընծայուի, «յետ քննութեան»։ Բայց այնքան տեղմ է, որ ամէն բան կախում ունի Ապահովութեան Տնօրէնութեան, կարճ խօսքով, հոչակաւոր «Գրսմը Սիասի»ի հայեցողութենէն։ Խօսք չկայ նաեւ «լքեալ» գոյքերու վերադարձի մասին։ Այդ բոլորը շատոնց կերած-մարսած են, եւ անշուշտ անոնց գինն է որ կը բաշխեն, վերադարձի իրաւունք մը շնորհելով...

Բայց այս բոլորը ոչինչ։ Ատոնք չեն որ կը զբաղեցնեն մեզ։

Ո՛վ որ կ'ուզէ փորձելը կրկին փորձել եւ իր ողջ գլուխը ... Թուրքերէն Գուրանին տակ դնել, կրնայ օգտուիլ վերադարձի պատեհութենէն։

Մեր գիրքը չէ փոխուած է, չպիտի փոխուի եւ չի կրնար փոխուիլ, որքան ատեն որ Էնկիւրին տրամադիր չըլլայ լսելու մեր ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ պահանջները։

Այս ժողովուրդը հիմնական դատ մը ունի Թուրքիոյ հետ, եւ Էնկիւրին գիտէ այդ պարագան։ Ցուատ պէյերը ի զուր սուտ-խենդ կը ձեւանան եւ «կոմիտէ»ներու, «Մեծ Հայաստան»ի պատմութիւններ իրար կը խառնեն։ Եթէ Հայերուն մէջ «կոմիտէ»ներ կան, Էնկիւրին գիտէ թէ ինչո՛ւ կան։ Եթէ տրամադիր է հաշտուելու, բայց չուզեր գործ ունենալ «կոմիտէճի»ներու հետ, ուրիշ տարրեր ալ չեն պակսիր։ Եթէ «Մեծ Հայաստան»ը — Ղարաբաղէն մինչեւ Կիլիկիա — անմարսելի կամ անիրագործելի է, ատոր միջին ձեւն ալ կը գտնուի։ Հայերը երազներու ետեւէն չեն վազեր, եւ բաւական փորձառութիւն եւ իմաստութիւն ունին, ցնորքն ու իրականութիւնը զանազանելու համար։

Բայց, նոյնքան իմաստութիւն ունի՞ քէմալականութիւնը։

Կ'ըմբռնէ՞, վերջապէս, թէ ինչ որ բնական եւ արդար էր Պուլկարին, Սերպին, Ռումանացիին, Յոյնին, Ալպանացիին, Արաբին եւ Թէլլաքին համար, բնական եւ արդար է նաեւ Հայուն համար։

Թէ արեան պարտք մը ունի՛ այս ժողովուրդին հանդէպ։

Թէ Թուրքը մէկ միլիոն Հայ ջարդած եւ մնացեալները չորս հովերուն տարտղնած է, բռնագրաւելով անոր հայրենիքը։ Այլ եւ շարժուն ու անշարժ հարստութիւնները։

Թէ արդարութիւնը չի խափանուիր, եւ ժողովուրդ մը չի կրնար անվերջ զրկուիլ իր հայրենի ժառանգութենէն։ Իր տարրական իրաւունքէն։

Թէ հաշտուելու ժամը պիտի հասնի ուշ-կանուխ. մեզի համար ալ, ինչպէս հասաւ մեր միւս բախտակիցներուն, շնորհիւ անհնարին եւ աննկուն մարտնչումներու։ Պատմութեան անողոք տրամաբանութեամբ։

Բուն հարցը ա՛յս է մեզի համար, եւ ա՛յս պիտի ըլլայ քէմալականութեան, այսօրուան կամ վաղուան Թուրքիոյ համար ալ։

Մնացածը խայծ է։ Աչքի փոշի է։ Եւ միամիտները կամ խաղամոլները միայն կրնան հրապուրել։

Ազգերու միջեւ յաւիտենական թշնամութիւն չի կրնար ըլլալ։ Այդ գիտենք բոլորս ալ։

Բայց երբ մէկը կը հալածէ, կը կեղեքէ, կը ջարդէ, կը վտարէ, կը կախէ ու կը յափշտակէ, իսկ միւսը ոչ իր հողին, ոչ ալ կեանքին տէրն է, եւ ընդհակառակն մէկ միլիոն ջարդուածներու ոսկորներ ձգած՝ ման կուգայ աշխարհէ աշխարհ, — այդ ո՞ր օրէնքն է որ «մերձեցում» պիտի պարտադրէ։

Էնկիւրին պարտաւոր է տալ այս հարցումին պատասխանը։

Մեր բոլոր հոսանքները պարտաւոր են պատասխանել այս հարցումին։ Ձգել անոր պատասխանը պահանջել Էնկիւրիէն։

«Կոմիտէ»ն արհեստական բոյս մը չէ։ «Կոմիտէ»ն խտացումն, արտայայտութիւնն է հալածական, խոշտանգուած, անիրաւուած բազմութեանց արդար եւ աստուածային ցասումին։

Քէմալականները իրենք ալ «կոմիտէճի»ներ են, եւ պէտք է սորված ըլլան քաղաքական կեանքի այս տարրական գիտելիքը։

Գրած էինք շաբաթ օր.

— «Բայց, ի՛նչ «առաւելութիւններ» եւ պատեհութիւններ ալ ներկայացնէ երթեւեկի նոր կանոնագիրը, նպատակը մէկ է.— Ցեղքել, սարսել մեր քաղաքական ճակատը, եւ ամբողջ Հայկական դատը վերածել Թուրքիա երթալ-գալու ազատութեան, Թուրքիոյ մէջ ապրելու եւ այսպէս կամ ա՛յնպէս ծախ մը ճարելու արտօնութեան։

Անշուշտ մինչեւ... գնոր տնօրինութիւն։

Երբ այս է պատկերը, ինքնին կը լուծուի երթալ-չերթալու խնդիրը, որ սկսեր է զբաղեցնել միամիտները։

Քաղաքական դատը երթեւեկի հրահանգներով չի կրնար սակարկուիլ։ Քաղաքական դատը երբ լուծուի, երթեւեկի կանոնագիրներն ալ աւելորդ կը դառնան։»

Փարիզի Թուրք հիւպատոսին յայտարարութիւնները աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատեն այս անողոք իրականութիւնը։

Կասկած չունէինք արդէն։ Բայց բարեխղճութեան բոլոր փորձերը կատարեցինք, բոլոր լուսաբանութիւնները փնտռեցինք, որպէս զի բամբասողներ չասարկեն թէ կ'անճապարենք կամ կանխակալ կարծիքներով կ'առաջնորդուինք։

Հիմա կը մնայ որ մեր միւս հոսանքներն ալ արտայայտուին, յանուն այս աշխարհացրիւ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն։ Երեւանն ալ միասին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎՏԱՆԳԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Մեզ կ'իմացնեն թէ հայրենակից մը, կառավարական հետապնդման ենթարկուած է, այն պատճառով որ, իրաւունք չունենալով մէկտեղ, յաջողեր էր պաշտօն մը՝ իբր անգործ նպաստ ստանալ կառավարութենէն, շնորհիւ կեղծ վկայագիրներու։

Մեր այս հայրենակիցը՝ մէկն է եղեր որ, իր անձնական գործը ունենալով մէկտեղ, յաջողեր է իբր գործազուրկ աշխատաւոր ներկայանալ եւ նպաստ ստանալ, մինչեւ որ քննութիւնը երեւան հաներ է կեղծիքը։

Ֆրանսական օրէնքը անշուշտ, անգործութեան նպաստի բաշխման մէջ, խաբէբայ չի գներ օտարականի եւ տեղացիի։

Բայց նպաստաբաշխ պաշտօնեան, կրնայ, երբ առիթը ներկայանայ, մէկ հոգիի պատճառով՝ նոյն կասկածին տակ ձգել բոլորը, անոնք իսկ, որոնք ամէն իրաւունք ունին օգտուելու կառավարական օժանդակութենէն։ Կրնայ գոնէ որոշ դժուարութիւններ յարուցանել բոլորին։

Մէկ հոգիին յանցանքն, ուրեմն, կրնան քաւել շատեր։

Այս դժնդակ օրերուն, երբ հայ գործաւորը պաշտպանող ու հոգացող որեւէ ազգային կազմակերպութիւն չկայ, նման պարագաներու տակ գտնուողներու անխուսափելի պարտականութիւնն է, ինքնաբերաբար դադրեցնել կեղծիքը։

Մ. Ն.

Ազգերու հանդէսը Նիսի մէջ

Հայերու մասնակցութիւնը

Նիս քաղաքի ծաղիկներու ճակատամարտը որ կը սարքուի ամէն տարի, այս տարի բացառիկ հանդամանք մը պիտի ստանայ։ Կը մասնակցին բոլոր ազգերը։ Նիսի քաղաքապետութեան հրաւէրով՝ Փարիզէն կը մեկնին 540 ատտանողներ իբր զանազան ազգերու ներկայացուցիչ ծանօթ կցելու հանդիսութեանց, իրենց ազգային տարազներով։

Տասներկու կամ 15ի չափ հայ ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ չորեքշաբթի օր կը մեկնին Նիս, ազգային տարազներով ներկայացնելու հայութիւնը։ Հայկական տարազները հայթայթուած են Տէր եւ Տիկին Արշակ խան Գորոյեանի կողմէ։

Հանդիսութիւնները կը սկսին հինգշաբթի օր եւ կը վերջանան կիրակի, որմէ վերջ, հայ ուսանողական խումբը վերադարձին, յառաջիկայ երկուշաբթի օր, կանգ պիտի առնէ Լիոն, ուր քաղաքապետարանին մէջ պիտի ընդունի Լիոնի քաղաքապետ եւ երեսփոխան Պ. Էրիոյի կողմէ։

Անգլիացիները կը ծախեն իրենց ոսկեղէնը

Լոնտոնէն կը հաղորդուի թէ Անգլիացիները կը ծախեն իրենց ոսկեղէնը, դրամ եւ այլ առարկաներ ու զարդարեղէններ։ Կը հաշուուի թէ դրամական ոսկեղէնի լքումէն ի վեր, Լոնտոնի մէջ ծախուած է 10 միլիոն ստեռլինի ոսկի։

Լոնտոնի մեծ հուլաքաններէն մէկը օրական կը գնէ մինչեւ 100 հազար ստեռլինի ոսկի։ Անգլիացի ազնուական մը 15 հազար ստեռլինի ծախած է իր ընտանիքին պատկանող թաս մը, որ պատմական մեծարժէք առարկայ մըն է։

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ Ֆաշիստները կը պատրաստուին քալելու մայրաքաղաքին՝ Հէլսինկֆորսի վրայ։ Ասոնք, զինեալ երեք հազար հոգի, կը պահանջեն ներքին նախարարին հրաժարումը եւ հաւանաբար մտադրած են ֆաշիստ տիրապետութիւն հաստատել։

ԼԻՒՏԷՆՏՈՐՖ զերման զօրավարը որ 1932ի համար թեկնածու էր ընդհ. պատերազմ, Հինտէնպուրկեան քարոզչութիւնները կը նկատէ նոր ընդհ. պատերազմի մը սկիզբը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԹՈՒՐՔ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Էնկիւրիի պաշտօնաթերթը փետրուար 18ին հրատարակած էր երթեւեկի նոր հրահանգ մը, վաւերացուած Գործավարներու խորհուրդին յունուար 31ի նիստին մէջ։

Այս նոր որոշմնագրին պատճէնը հրատարակեցինք *Յառաջ*ի մէջ։ Այս առթիւ լրացուցիչ տեղեկութիւններ ստանալու համար, աշխատակից մը հետեւեալ խօսակցութիւնը ունեցած է Փարիզի Թրքական հիւպատոս Ֆուատ պէյի հետ. —

— *Ի՞նչ տեղեկութիւններ ունիք երթեւեկի նոր կանոնագրի մասին։*

= Նոր որոշմնագիրը տակաւին չէ հաղորդուած մեզ։ Մենք ալ թերթերու մէջ կարդացինք այդ մասին։ Անկէ դուրս բան չենք գիտեր։

— *Ի՞նչ մտածումով արուած է այս նոր որոշումը։*

= Պաշտօնական որ եւ է բան չեմ գիտեր։ Կը կարծեմ սակայն թէ դիւրութիւններ կ'ուզեն տալ արտասահման գտնուող հայրենակիցներուն Թուրքիա վերադառնալու։

— *Որո՞նք պիտի օգտուին այդ դիւրութիւններէն։*

Անոնք որ Թուրքիա դառնալ կ'ուզեն, պէտք է լեցնեն «պէյաննամէ» մը։ Երբ կեդրոնէն նպաստաւոր պատասխան գայ, եմթական Թրքական անցագիր ստանալով Թուրքիա կրնայ մտնել։

— *Այս արտօնութիւնը միայն Պոլսոյ համա՞ր է։*

= Ո՛չ։ Երբ մէկը Թուրքիա դառնալու արտօնութիւն կը ստանայ, ազատ է իր ուզած քաղաքը երթալու։ Ո՛չ մէկ սեղմում այս մասին։ Նոր հրամանագրով արգիլեալ գօտիներու խնդիրը վերցած է։ Ամէն մարդ կրնայ ազատօրէն ճամբորդել Թուրքիոյ ամէն կողմը, կրնայ հաստատուիլ եւ կալուած գնել ուր որ կը փափաքի։ Բացառիկ բոլոր արգելքները ջնջուած են։ Միայն երեք ամիս մնալու պայմանը փոխանակելի ցոյներու համար է։ Հայերուն համար սահմանափակում չկայ։

— *Ի՞նչ պիտի ըլլան լքեալ գոյքերը։ Վերադարձողները պիտի կրնա՞ն ետ ստանալ իրենց ստացուածքները։*

= Ինչպէս ըսի, պաշտօնական ո՛չ մէկ տեղեկութիւն ունիմ նոր կարգադրութեան մասին։ Հետեւաբար ինչ որ ըսեմ այս շատ կարեւոր հարցին շուրջ, անձնական կարծիքէն աւելի բան մը չպիտի ըլլայ։ Հաւ. կ'ըլլայ որ [illegible] տեղեկութիւններ չտալու եւ յաւատես յոյսեր չներշնչելու համար։

— *Ի՞նչ է ձեր կարծիքը՝ հայ-թուրք յարաբերութեանց մասին։*

= Մերձեցում կարելի է, երբ Հայերը ապացոյցը տան իրենց անկեղծութեան։ Խնդիրը «*Թուրք քաղաքացի*» ըլլալու մասին է։ Այսօր շատ մեծ բարեփոխումներ կան Թուրքիոյ մէջ։ Օրէնքները եւրոպական են (զուիցերական եւ իտալական), դատարանները հաւասարութիւնը ընդունած են բոլոր քաղաքացիներուն համար։ Թուրքիան այլ եւս եւրոպական քաղաքակիրթ երկիր դարձած է։ Կ'ուզենք որ մեր երկրին մէջ ապրող բոլոր տարրերն ալ *քաղաքացի* ըլլան եւրոպական իմաստով։ Հոս կը տեսնէք զանազան օտար ազգերու պատկանող անհատներ, որոնք ֆրանսական քաղաքացի դարձած են, անոնք կը խորհին ու կը գործեն ճիշդ ֆրանսացիի նման։ Եթէ Հայերը այս մասին ապահովութիւն տան մեզի, ինչո՞ւ կարելի չըլլայ մերձեցումը։

— *Թուրքիա մնացած Հայերը 8-9 տարիէ ի վեր ատոր ապացոյցը տուած են արդէն։*

= Այո՛, բայց ձեր մէջ կոմիտէներ կան, որ Մեծ Հայաստան կը պահանջեն։ Պէտք չէ այդ կարգի երեւակայութեանց ետեւէ երթալ։ Միանգամ ընդմիշտ պէտք է փոխուին հոգիները։ Այսօր Թուրքիոյ մէջ կրօնական մոլեռանդութիւնը վերցած է եւ բոլոր քաղաքացիներուն համար ազատ ապրելու հնարաւորութիւն ստեղծուած է։ Ժամանակին ալ Հայերը Թուրքերուն պէս ֆէս կը դնէին. նոյն իսկ հաւիւ գործածողներ կային։ Բայց ներսէն ուրիշ տեսակ կը մտածէին։ Այլ եւս վերջ տալու է գտնեն ամէն կարգի երազները, եթէ կ'ուզէք որ Թուրք քաղաքացի դառնաք։

Հիւպատոսը տեղեկութիւններ ուզեց Հայերու թիւին մասին Ֆրանսայի մէջ, հետաքրքրուեցաւ անոնց վիճակով։ Աւելցուց թէ աւելի շատ Հայեր եւ Հրեաներ են որ կը դիմեն հիւպատոսարան՝ երթեւեկի նոր հրահանգէն օգտուելու նպատակով։ Եւ խոստացաւ նոր լուսաբանութիւններ տալ, առաջին առթիւ որ պաշտօնական հրահանգ ստանայ պատկանեալ պաշտօնատունէն։

Այս առթիւ աւելցնենք թէ չորս տարի առաջ ալ «պէյաննամէ»ի խնդիր մը ծագեցաւ, բայց չգործադրուեցաւ, թէեւ այն ատեն միեւնոյն պատեհութիւնները չէին տրուած։

Երբ քննութիւնը նպաստաւոր ըլլայ...

Նոր Լուրի մէջ կը կարդանք (24 Փետր.) —

Յստակեցինք ձեռնհաս շրջանակէ թէ առանց անցագրի կամ տարբեր անցագրով եւ կամ *ավտէթը կոյրի ճայիզ* արձանագրութեամբ արտասահման մեկնող ամէն Հայ ազատ է Պոլիս գալու, պայմանաւ որ իր տալիք պէյաննամէին քննութիւնը նպաստաւոր ըլլայ։

Իսկ առանց *կոյրը ճայիզի* արձանագրութեան կամ հանրապետական անցագրով մեկնողները առանց պէյաննամէի ազատ են դառնալու, պայմանաւ որ իրենց անցագիրները արձանագրուած ըլլան իրենց գտնուած երկրի Թուրք հիւպատոսարանէն եւ բնակութեան Թուղթ առած։ Ցառնողները նոյնպէս ենթակայ են պէյաննամէի։ Իսկ չեն կրնար վերադառնալ անոնք որ զրկուած են հպատակութենէ եւ որոնց անունները հրատարակուած են պաշտօնաթերթին մէջ։

Ռուսաճապոնական համաձայնութիւն մը

Գրեր էինք թէ Ճափոնի դեսպանը դիմում կատարեր էր խորհրդային արտաքին գործավարի օգնական Գարախանին, խնդրելով որ Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղին տրամադրուի, ճափոնցի զօրքերու փոխադրութեան։ Այս առթիւ Ճափոնի դեսպանը հաւաստեր էր թէ իր կառավարութիւնը մտադրութիւն չունի գործելու խորհրդային շահերուն դէմ, ո՛չ ալ զօրք կեդրոնացնելու խորհրդային սահմաններուն վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 17

Վ. Ռափայէլեան, Պերլին	100.—
16րդ ցանկին գումարը	3229.—
Ընդհ. գումար	3329.—

ԳԱՍՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Թաւրիզէն հասած հեռագրէ մը խորին ցաւով կ'իմանանք թէ յանկարծամահ եղած է ընկեր Գասպար Յակոբեան։

Ողբացեալ ընկերը իբրեւ Դաշնակցական, ուսուցիչ եւ հանրային գործիչ ունեցած է բեղուն կեանք։ Տարիներով եղած է անդամ Հ. Յ. Դ. Վրէժի կեդր. կոմիտէին, անդամ Ատրպատականի Թեմական Խորհուրդին, Հոգաբարձութեան եւայլն։

Վաղը յատուկ կը ներկայացնենք իր կեանքն ու գործը։

Հանգիստ իր ոսկորներուն։

Չինական յեղի ցակ

Տրապիզոն-Էրզրում ճամբուն վրայ, հակայ ձիւնակոյտ մը գլորելով բախեցաւ օթոպիւսի մը, զոր տապալեց։ Մէջը գտնուող 9 ճամբորդներ սպաննուեցան։

Պերլինի գործադուլը

Կառավարութիւնը տուրքի ենթարկած ըլլալով գարեջուրի սպառումը, Պերլինի մէջ 1200 որճարաններ եւ ճաշարաններ կը մերժեն գարեջուր տալ յաճախորդներուն, այս կերպով բողոքելու համար կառավարութեան այս կարգադրութեան դէմ։

Որճարանները ու ճաշարանները շարունակեն մերժել գարեջուրի վաճառումը կառավարութիւնը ամսական պիտի կորսնցնէ մօտ հարիւր միլիոն մարք։

Դժոխային մեքենայ մը 24 ժամէն պիտի կործանէ ամբողջ քաղաք մը

Պ. Լէսթըր Պարլօ, ամերիկացի ճարտարագէտ մը որ օդաձիգ ռումբեր հնարած եւ շատ մը գերմանական սուզանաւեր ոչնչացնել տուած էր, նոր եւ աւելի զէնք մը գտած է։

Հնարիչը յանձն առած է ամերիկեան խորհրդարանի չորս անդամներու յայտնել իր գաղտնիքը։ Եթէ այս զէնքը վաւերական համարուի, չորս երեսփոխանները պիտի պահանջեն որ ամերիկեան կառավարութիւնը ծանուցէ յանձնախումբ մը դրկէ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ անոր պարզէ զէնքին էութիւնը։

Հնարիչը կը հաւաստէ թէ՝ հերցեան ալիքներու միջոցաւ, իր զէնքը կրնայ 24 ժամուան մէջ ոչնչացնել ամբողջ քաղաք մը, 1600 քիլոմեթր հեռաւորութենէ։ Ինք ո՛րեւէ վարձատրութիւն չի պահանջեր եւ պատրաստ է Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրութեան տակ դնել զէնքը, միանգամ ընդ միշտ խափանելու համար պատերազմը։

Ահռելի ձիւն Փարիզի մէջ

Պայծառ արեւ եւ սաստիկ ցուրտ։ Ահա ինչ որ կը վայելենք Փարիզի մէջ, կիրակի օրէն ի վեր։

Ձիւնը սաստկութեամբ կը շարունակէ թափել գաւառներու մէջ, ուր առատ ձիւն տեղացած է։

Սեւանայ լիճը սառած

Հինգ մետր խոր ձիւն

Պրոլետարի կը հեռագրեն Երեւանէն 16 փետրուար Թուականով.—

Նոր Բայազիդէն կը տեղեկացնեն թէ, Մարդունի շրջանին մէջ ձիւնի եւ փոթորիկի պատճառով հեթը օրէ ի վեր խզուած են հաղորդակցութիւնները գիւղերուն ու շրջանի կեդրոնին միջեւ։

Ձիւնին խորութիւնը շրջանին մէջ տեղ տեղ կը հասնի 5 մեթրի։

Սեւանայ լիճը սառած է։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պէտք է ապահովել 200 բաժանորդ

Հայագիտական Ընկերութեան (Société des Etudes Arméniennes) վերջին տարեկան ընդհանուր ժողովին մէջ, նախագահ Փրոֆ. Շառլ Տիլ խիստ զգածուած շեշտերով պարզեց այն տաղնապալի վիճակը, որուն ենթարկուած է գիտական մշակութային այս Միութիւնը՝ վերջին տարուան ընթացքին։ Տասներկու տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, 1931ի ընթացքին լոյս չէ տեսած ընկերութեան պարբերաթերթը (Revue des Etudes Arméniennes)։

Պատճառը անտեսական անձնախնդրթաց տաղնապէն զատ նաեւ Հայերու անհոգ ու անտարբեր կեցուածքն է։

Հայագիտական Հանդէսին տպագրական ծախքերը վճարելու համար, բաւարար գումար չէ գտնուեր գանձին մէջ, որով չեն վճարուած հին պարտքերը, որպէսզի կարելի ըլլար հրատարակել վերջացող տարուան երկու թիւերը։

Ընկերութեան հասոյթի կանոնաւոր աղբիւրն է անդամավճարը։ Իւրաքանչիւր անդամ, տարեկան 30 ֆրանք վճարելով, կը ստանայ նաեւ թերթը։ Հետեւաբար, որքան շատ ըլլայ անդամներու թիւը, այնքան աւելի կ'ըլլայ թերթին ապահովումն հետ նաեւ մուտքի գումարը։

1931ի հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ թէ ընկերութեան տարեկան ծախքը եղած է 15,589 ֆրանք, որուն 15000ը թերթի տպագրութեան եւ «քլիշէ»ներու պատրաստութեան, միացեալ գիտնական ծախքերու։ Ասոր փոխարէն՝ անդամավճարներէ գոյացած է միայն 3,833 ֆրանք 35 սանթիմ։ Ուրեմն 76 իրական վճարող անդամներ ունի Ընկերութիւնը։ Լաւագոյն տարիներուն անդամներու թիւը չէ անցած 150ը։ Տագնապին պատճառաւ, 1930ին եւ 1931ին 50 անդամներ չեն վճարած իրենց տարեկան տուրքը։

Այս պայմաններուն տակ, Ընկերութիւնը իր բացը գոցելու համար դիմած է բարեկցիկ Հայերու առատաձեռնութեան։ Տիկին Գափամաճեան նուիրած է 4 հազար ֆրանք, Տիկին Էգնաեան՝ 1000, ուրիշ չորս հոգի 2 հարիւրական ֆրանք, մէկը 1 հարիւր, մին՝ 5 հարիւր, ֆրանսական երկու գիտական ընկերութիւններ՝ հազարական, թերթի հասոյթակաճառէն գոյացած է 2218.80 ֆր.։

Արտակարգ աղբիւրներու դիմում կատարելը նոր երեւոյթ չէ Ընկերութեան հիմնարկութեան օրէն ի վեր, միշտ ալ այդ միջոցին դիմուած է՝ եկմտացոյցին բացը գոցելու համար։ Սակայն երբեք պատահած չէր որ թերթին հրատարակութիւնը այսքան ընդհատուի նիւթականի պակասէն։

Հաշուեկշիռի արագ քննութիւնը ցոյց կուտայ թէ Հայագիտական Ընկերութիւնը ինքնաբար կրնայ գոյ՝ նալ՝ եթէ ունենայ երկու հարիւր վճարող անդամ։ Միայն Փարիզը կրնայ ատոր հնգապատիկը տալ։ Սակայն անտարբերութիւնը պատճառ է բոլորը։

Մարդ ամօթ կը զգայ, երբ օտար մեծանուն գիտնականներուն բերնէն կ'իմանայ հայկական պրոպագանդին ծառայող այս օգտակար եւ գեղեցիկ ձեռնարկին տխուր եւ լքուած վիճակը։

Հայագիտական ընկերութիւնը կազմուած է Զինադադարի շրջանին, Ֆրանսացի յայտնի գիտնականներու նախաձեռնութեամբ։ Վարչութեան Նախագահն է յայտնի բիւզանդագէտ եւ Ֆրանսական Կաճառի (Institut) անդամ Փրոֆ. Շառլ Տիլ, ընդհանուր քարտուղարը՝ յայտնի լեզուագէտ-հայագէտ Փրոֆ. Ա. Մէյէ, որ միջազգային մեծ համբաւ կը վայելէ, հանգուցեալ Վիքթոր Պէռարի տեղ Վարչութեան անդամ ընտրուեցաւ Քոլէժ տը Ֆրանսի դասախօսներէն Կապրիէլ Միլլէ, նոյնպէս Ֆրանսական Կաճառէն, խորհրդականներուն մէջ են Մէրտինեան-Հէրոլտ եւ Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Մաքլէր։

Բոլոր այս գիտնականները քով քովի եկած են՝ յանուն բարձր ու վսեմ գաղափարի մը, անցեալի փոշիներուն մէջէն պրպտել ու գտնել հայկական արժէքները, գիտութեան լոյսին տակ քննել հայկական հին քաղաքակրթութիւնը, երեւան հանել մեր ցեղի անցեալ ծառայութիւնները՝ մշակոյթի զանազան ճիւղերուն մէջ, ուսումնասիրել մեր լեզուն, մեր գրականութիւնը, մեր արուեստը, վեր հանել մեր պատմիչներու արժէքը։ Մէկ խօսքով, այս ազնիւ մարդոց ճիգերը կը ձգտին քաղաքակիրթ մարդկութեան ծանօթացնել հայ ազգի արժէքները, անոր հասկցած լեզուով։ Հայը օտարին ծանօթացնելու համար կարելի՞ է երեւակայել աւելի օգտակար գործ մը։

Նախագահը, Ընկերութեան տասնամեակին առթիւ տրուած հացկերոյթին մէջ, այսպէս կը բացատրէր իրենց նպատակը։

«... Ցոյց տալ թէ անցեալին մէջ գոյութիւն ունեցած է ազատ Հայաստան մը, գոյութիւն ունեցած է հայ ազգ մը, որ գիտութեան, բանաստեղծութեան եւ արուեստի մարզերուն մէջ լուսաւոր հետք մը թողուցած է քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ, յիշել երբեմնի պատմութիւնն ու փառքը, ու այս ձեւով գիտական գործով ծառայել այսօրուան Հայաստանի դատին։

«... Մենք ուզեցինք բան մը աւելցնել պատմութեան վրայ հայկական այս մշակոյթին, միշտ հետաքրքրական, երբեմն այնքան ինքնատիպ, որուն մէջ խիստ պերճախօսօրէն կը տեսնենք ճանճարը ժողովուրդի մը, որ ապրած է փառքով, որ ինքն իր վրայ ունեցած հաւատքով, նոյնիսկ ամէնէն գէշ օրերուն իր ապագային վրայ ունեցած վստահութիւնով ապացուցած է թէ արժանի է ապրելու»։

Հանդիսաւոր առիթով մը եւ բազմաթիւ օտար հիւրերու առջեւ արտասանուած այս խօսքերը մեզ փաղաքշելու համար չէին անշուշտ։ Մարդիկը գործի լծուած են յանուն գիտութեան, այս վերջինին միացնելով նաեւ իրենց անվերապահ եւ անշահախնդիր համակրանքը հանդէպ մեր ազգին։

Հայագիտական հանդէսին «Ցանկ Նիւթոց»ին վրայ ակնարկ մը բաւական է համոզելու համար թէ ինչպէս օտար մասնագէտներ ուսումնասիրած են մեր արուեստը, պատմութիւնը, լեզուն ու գրականութիւնը։ Հեղինակաւոր գրիչներ՝ իրենց լուրջ պրպտումներով ո՛րքան լոյս սփռած են մեր անծանօթ մնացած արժէքներուն վրայ։

Փոխարէն ինչ ըրած ենք մենք։ Գրեթէ ոչինչ։ 70—75 հազար հոգի հաշուող ֆրանսահայ գաղութին մէջէն միայն 76 հոգի անդամակցած են այս Ընկերութեան։ Հազարէն մէկը։ Ասիկա ամօթ է մեզի համար։ Ամօթ է օտար գիտնականներուն մօտ։

Տարեկան ժողովին մէջ, նախագահը սրտի սեղմումով կը յայտարարէր թէ ցոյց տրուած այս անտարբերութեան հանդէպ ուրիշ բան չի մնար ընել, բայց եթէ լուծել ընկերութիւնը եւ դադրեցնել թերթին հրատարակութիւնը։ Այս պէտք է ըլլար տրամաբանական վախճանը ձեռնարկի մը, որուն հանդէպ ո՛չ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան շահագրգռուողները։ Օտարներ կ'աշխատին մեզի համար, մտաւոր եւ բարոյական ծանր զոհողութիւններու յանձնառու կ'ըլլան, իսկ մենք կը յամառինք մեր սառնասիրտ անտարբերութեան մէջ։

Բարեբախտաբար վարչութիւնը այդ ցաւալի վճիռին չէ յանգած, այլ որոշած է կուրծք տալով բոլոր դժուարութեանց, շարունակել սկսուած գործը անայլայլ, աւելի համեստ պայմաններով։ Փոխանակ հաստափոր հատորներ հրատարակելու, պզտիկցնել հանդէսին ծաւալը։ Միաժամանակ միջոցներ գտնել՝ բարւոքելու կացութիւնը։

Ո՛վ որ տարեկան 50 ֆրանքի համեստ գումար մը խնայելով իր առօրեայ ծախքերէն՝ յարէ Հայագիտական Ընկերութեան, նպաստած կ'ըլլայ մեր ազգային մշակոյթին։

Երկու հարիւր բաժանորդ բաւական է՝ կանգուն պահելու համար այս ձեռնարկը։

Պիտի թողո՞ւնք որ մեռնի Հայագիտական Ընկերութիւնը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՈՍԿԻ ԿՈՒԳԱՅ

Հազար վեց հարիւր վաթսուն քիլօ ոսկի հասաւ Գալէի կայանը՝ օդանաւով։ Ոսկին ղրկուած է Ամսթէրտամէն։ Ղրկուած ոսկին կը բռնէ 27 միլիոն ֆրանք։

× Գամպէյէն Թասքանիա շոգենաւը ճամբայ ելաւ դէպի Լիվրփուլ։ Կը փոխադրէ 9 միլիոն [illegible] արժէքով ոսկի։

Պարսկական Արուեստի Ցուցահանդէսը

Կիմէի թանգարանում բացուեց փետր. 25ին, Գ. Ս. Խաչատրեանի պարսկական արուեստի ցուցահանդէսը։

Չորրորդ անգամն է, արդէն, որ Գ. Խաչատրեան հանդէս է գալիս իր գործերով Փարիզի հայ եւ օտարազգի հասարակութեան առաջ։

Նրա առաջին ցուցահանդէսը, որ տեղի ունեցաւ 1923ին, ներկայացնում էր մեր օրերի Հայաստանը իր շքեղ տեսարաններով — Արարատ, Արագած, Սեւանայ լիճ եւն. — հինաւուրց յիշատակարաններով, ժողովրդական ուրախութիւններով եւ գաղթականական թշուառութիւններով։ Երեք տարի անց՝ 1926ին մեր նկարիչը ցուցադրեց նոր գործեր՝ հայկական, պարսկական մասամբ եւ եգիպտական գունաւորումներով, որոնք նրա ցուցահանդէսին խառը արեւելեան բնոյթ էին տալիս։ 1929ին բացուեց Գ. Խաչատրեանի երրորդ ցուցահանդէսը, որ նորագոյն նկարչութեան փորձեր էր ներկայացնում։

Ներկայ ցուցահանդէսը նուիրուած է բացառապէս պարսկական նկարչութեան Սպահանեան կամ Շահ Աբբասեան դարաշրջանին։

Արուեստագէտ եւ բանիմաց հասարակութեան կողմից խիստ մեծ հետաքրքրութիւն տեսնելով դէպի այն քրտնաջան աշխատանքը, որ թափել է հայ նկարիչը այս նկարչութիւնը վերակենդանացնելու համար, Կիմէի թանգարանի վարչութիւնը տրամադրել է իր սրահները Գ. Խաչատրեանին՝ մի բան որ նա, ինչպէս տեղեկացանք, մինչեւ օրս չէ զիջել ոչ մի նկարչի։ Բացի սրանից, աւելի՛ եւս շեշտելու համար իր գնահատանքը կատարուած գործի հանդէպ, յիշեալ վարչութիւնը պարսկական դրօշակ է բարձրացրել թանգարանի մուտքի գլխին։

Այս բացառիկ վերաբերմունքը կատարեալ անդրադարձում գտաւ ցուցահանդէսի բացման օրն իսկ։ Անձնախնդրաբար բազմութեամբ հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներ էին եկել։ Վերջիններիս մէջ մեր աչքին ընկան Կիմէի թանգարանի [illegible] քննադատ Գ. Լոր Մորդէնշտէյն, որ Գ. Խաչատրեանի գործերի նիւթը կազմող պարսկական արուեստի մասին մի գեղեցիկ ուսումնասիրութիւն է տպագրել «L'Art Vivant»ի փետրուարի համարում, Լուվրի թանգարանի տեսուչ Գ. Մեսման, «Ֆիգարօ»ի արուեստագէտ-քննադատ Գ. Կամիլ Մոկլէր, Իվանով եւ մի շարք ուրիշ անձնաւորութիւններ, որոնց անունները չենք յիշում։ Սրանցից շատերը, թերթերի կողմից առաջարկուած լինելով խնդրում էին Գ. Խաչատրեանից լուսանկարներ՝ իրենց թերթերում զետեղելու համար։

Աւելի եւս անհնախընթաց էր այցելուների բազմութիւնը, որ խուռներամ լցուել էր ցուցահանդէսի սրահները. ուր առաջին ժամին շարժուելու տեղ չկար։

Պարսից դեսպան Հիւսէին Խան Ալա, Թեմուրթաշի աղջիկն ու փեսան, բազմաթիւ բարձրաստիճան պարսիկ պաշտօնեաներ, վաճառականներ եւ ուսանողներ շտապել էին ցուցահանդէս՝ իրենց ազգային հպարտութիւնը շոյելու ի տես այն ընդհանուր հիացմունքի, որ պարսկական արուեստն առաջ է բերում օտար արուեստագէտների ու արուեստասէրների մէջ։ Անշուշտ, սրանցից շատերը երախտագիտօրէն գիտակցում են այն դերը, որ կատարել են եւ կատարում են Հայերը պարսկական արուեստի պանծացման մէջ, ինչպէս որ շահաբբասեան շրջանի պետական գործիչները գիտակցում էին Նոր Ջուղայի եւ Սպահանի Հայերի դերը Պարսկաստանի արհեստն ու առեւտուրը ծաղկեցնելու համար։

Աչքի էր ընկնում մանաւանդ ֆրանսական «բարձր դասին» պատկանող անձնաւորութիւնների ներկայութիւնը ցուցահանդէսի բացմանը։ Սրանց մէջ շատերը, որ իշխաններ, դուքսեր, կոմսեր եւ այլ տիտղոսներով պճնազարդուած, պատկանում են, ըստ երեւոյթին, այն մարդկանց կարգին, որոնք ձանձրացած արեւմտեան արուեստից, արեւելեան «աւանդագործութիւնների» «տարօրինակութեանց» մէջ են որոնում իրենց ճաշակի պահանջներին գոհացում տալու համար։ Սակայն կային նաեւ արեւմտեան մշակոյթին նախանձախնդիր Ֆրանսացիներ, որոնք այդ մշակոյթի յառաջադիմութեան համար խիստ կարեւոր նկատելով արեւելեան տարրերի «արգասաւորումը», կենդանի հետաքրքրութեամբ են վերաբերւում արեւելեան արուեստի արտայայտութիւններին։

Հայ ժողովրդի աշխատաւոր տարրերը միայն կիրակի եւ տօն օրերին կարող են ցուցահանդէսներ այցելելու հաճոյքն ունենալ։ Բայց Փարիզի հայկական «high life»ը ներկայ էր Գ. Խաչատրեանի ցուցահանդէսի բացմանը։ Սրանցից ոմանք եկել էին արուեստասէրի հետաքրքրութեամբ, ոմանք էլ պարզապէս «աղուոր après midi մը անցընելու» ցանկութեամբ։ Բայց պէտք է խոստովանել, որ հայ այցելուների մէջ իշխող տրամադրութիւնը հայկական էր։ Հայկական այն իմաստով, որ նրանք ազգային հպարտութիւն էին զգում տեսնելով օտարների հիացմունքը մի հայ նկարչի գործերից։

Արտասահմանեան մեր այսօրուան պայմաններում, նման տրամադրութիւնները եւս որոշ արժէք ներկայացնում են։ Եւ մենք շատ ուրախ պէտք է լինէինք, եթէ հայկական մշակոյթին նուիրուած մեր միւս գործիչներն էլ, Գ. Ս. Խաչատրեանի պէս, յաճախ առիթներ տան մտածելու ապազգայնացման ճանապարհին կանգնած այս տարրերին, որ հայութիւնից խորշելով հոգեկան եւ քաղաքակրթական խեղճութիւնը քողարկել չի կարելի...

Գալով Գ. Խաչատրեանի ցուցադրած նկարներին՝ պէտք է ասենք, որ նրանք ընդհանրապէս հիանալի տպաւորութիւն են թողնում, իսկ մի քանիսը ուղղակի սքանչելի են։

Բայց այս մասին յաջորդին։

Ա. Զ.

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԸ

Էքօ տը Փարի ուրբաթ օրուան թիւով կը հրատարակէ՝ իր [illegible] մէկ [illegible] այս ցուցահանդէսին մասին.

— Ալի Քափուրի որմնանկարները, որոնց արտանկարումը կատարած է նկարիչ Ս. Խաչատրեան, մեզի կը ներկայացնեն պարսկական արուեստին մինչ այժմ քիչ ծանօթ մէկ կողմը։ Նոյն իսկ անոնք, որ կը ճանչնան Սպահանը, դժուար թէ ուսումնասիրած [illegible] լուսաւորուած, որ դժուար է տեսնել ու զանազանել։

Նկարիչ Ս. Խաչատրեան ամբողջ մէկ տարի անցուց այնտեղ, վերարտադրելու համար ինչ որ կը բերէ այսօր։ Իր արտանկարները կատարուած են մեծ վարպետութեամբ, պատրանքը կուտան բուն օրինակին, առանց երբեք կորսնցնելու անոնց շնորհքն ու թանկագին հմայքը։ Ալի Քափուրի եւ Չեհիլ Սիւթունի այս որմնանկարները ցոյց կուտան թէ որքա՛ն նրբացած էր պարսիկ քաղաքակրթութիւնը Սպահանի մէջ ԺԸ. դարուն։ Անոնք կը յիշեցնեն պարսիկ բանաստեղծներու հրաշալի քերթուածները։ Զարմանալին այն է, որ արդիական, նոյն իսկ յետպատերազմեան շեշտ մը ունին անոնք»։ Ոմանք կը յիշեցնեն եւրոպացի նկարիչներու գործերը, նոյն իսկ ֆիւթուրիստները։ Կը նշանակէ թէ չկայ նորութիւն արեւուն տակ։

Այս որմնանկարները կը ներկայացնեն գեղագոյն եւ քաղցր մէկ ցոլքը այն արուեստին, որ կը շիջի։ Անոնք կը պարզեն տեսարաններ սիրոյ, արբեցութեան եւ գինարբուքի։ Ամէն բան այնտեղ հանգիստ կը պատճառէ աչքին եւ մտքին։ Յաճախ, երբ կը կարծես թէ արուեստագէտը կը խորի մանկունակ խաղերու մէջ, կը տեսնես որ, շնորհիւ գծագրիչի ամուր նկարագրին ու ճարտարութեան, հաստատ կը մնայ հաւասարակշռութիւնը, կարծես հրաշքով»։

— Կ'իմանանք թէ Գ. Գ. Կիւլպէնկեան գնած է ցուցադրուած նկարներէն 11 հատ, փարիզի պարսկական դեսպանատունը՝ 4 հատ եւլն.։

Այս որմնանկարներու մասին պիտի խօսուի դեռ Յառաջի մէջ։ Յիշեցնենք, որ Յառաջ Թղթակցութեամբ մը ներկայացուցած է զանոնք, երբ դեռ Պարսկաստան էր նկարիչ Ս. Խաչատրեան եւ ցուցահանդէս մը տուած այնտեղ։

ՌՈՒՄԲ ԿԸ ՊԱՅԹԵՑՆԵՆ

Խրուաթներու մայրաքաղաքին Զաղրէպի մէջ ամիսէ մը ի վեր ուժանակներ կը պայթեցնեն, քաղաքական պատճառներով։ Խրուաթ բժշկական ուսանողներու պարահանդէսի պահուն ալ, սրահին մօտերը ուժանակ մը պայթեցաւ։ Նոյն շէնքին ուրիշ սրահներուն մէջ ալ երկու դժոխային մեքենաներ գտնուեցան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՆԵՐԳԱՂԹ.— ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ.— ՌԻԼԻՖԻՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԸ ԸՍՏ ՀԱՃՈՅՍ ԿԸ ԲԱԺՆՈՒԻՆ,— ՔՕՔԻՆԻՈՅ ՏՐՈՒԱԾ ԳՈՒՄԱՐԸ,— ԼԻՓԱՋՄԱՅԻՆԸ ՈՒՐԻՇ ՄԸ ԿԱՌՆԷ.— ՀԱՅՐԱՅԻՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԵԱՆՔԸ.— ՀԻՒՂԱԿՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ԲԱՆԴԵԼ.—

Մինչ այս տողերը գրի կ'առնեմ, Աթէնքի չորս արուարձաններու մէջ բացառիկ եռուզեռ կայ։ Երէկ (1932 փետր. 19ին) երկրորդ թուղթեկով մը, տնօրէն Շահվէրտեան կը յայտարարէր «ի գիտութիւն ներգաղթողներուն», թէ՝ երկրորդ կարաւանը կը մեկնի փետր. 21ին, կիրակի օր, առաջին կարաւանը փոխադրող «Ռոտէա» նաւով։ Նաւ փոխադրութիւնը պիտի սկսի առտուան ժամը 9էն եւ մինչեւ գիշեր լրացած պիտի ըլլայ 1200 գաղթողներու տեղաւորումը եւն.։ (ԽՄԲ.— Արդէն հաղորդած ենք մեկնումը)։ Ներգաղթողները քիչ մը յանկարծակիի եկած՝ իրենց առաջին հոգ ունեցան նոր զգեստներ գնել, որովհետեւ Ա. կարաւանով մեկնողներէն եկած նամակներուն համաձայն, առաւելապէս հագուստեղէնի անհրաժեշտութիւնը զգալի է։

Այս առթիւ աւելցնեմ որ, կարգ մը որձեւէզ ըշիշականներ այս անգամ ալ յաջողեցան կորզել կարեւոր գումարներ՝ ներգաղթողներէն։ Օգտուեցաւ նաեւ «Նոր Շարժում» կոչուած քուրջի կոյտը, որուն «խմբագիրը» Գրիգոր Նալբէնեան (որ նախակրթարանի երրորդ դասարանի աշակերտ մըն է), առէ ու անէ դրամներ հաւաքուցած է յանուն... գաղափարի։ Ու երրորդ՝ — ուրախալի պարագայ մը — այս կարաւանին մաս կը կազմեն գրեթէ բոլոր կարմրուկները, համաձայն ներքին նախարարութեան պահանջին։

Ներգաղթի առաջին եւ երկրորդ կարաւանները՝ Աթէնքի չորս ազգային եւ չորս ալ յարանուանական վարժարաններէն, (ընդամէնը տասնը մէկ վարժարան), տարին 350-400 աշակերտ։ Ինչպէս որ, եթէ ազգային եւ թաղային մարմինները ամենուրեք լծուին քիչ մը աւելի աշխատանքի, արդէն դպրոցներու պիտանիները չեն պակսիր, գոնէ [illegible]։

— Այսպէս, բոլորս այս ընթացքով, երբ Բարեգործականը չի նպաստեր, երբ անգործութիւնը օրէ օր կը ծաւալի, երբ ազգային եւ թաղային մարմինները չեն շարժիր, եւ «Ներգաղթը» կը պատրաստեն, դպրոցներն ալ հետզհետէ պիտի գտնուին փակուելու վտանգին առջեւ, որովհետեւ կրթական մշակներն ալ առատ մը պիտի ստիպուին լքել իրենց ասպարէզը։

— Գրած էի թէ Ռիլիֆը 200 տոլարի նպաստ մը յատկացուցած է մեր դպրոցներուն։ Արդ՝ այսօր կը պարզուի որ, ո՛չ միայն 200 տոլար, այլեւ երկրորդ առաքումով 100 տոլար եւս յատկացուցած է նոյն նպատակին համար (Աթէնքի ազգային դպրոցներուն անունով)։ Բայց, այս 300 տոլարը բաժնուած են ըստ հաճոյս, առատօրէն տալով Քօքինիայ, եւ զրկելով միւս դպրոցները — Լիփազման, Սինկրուն, եւ Ֆիքսը, մանաւանդաբար Ֆիքսը։ Մինչդեռ, անցնող շրջանին այս վարժարանին անունով առնուած 63,000 դրախմիի գումարը ըստ հաճոյս բաժնուած ըլլալուն համար, Ռիլիֆը այս տարի դադրեցուցած էր իր նպաստը, բայց, կարգ մը մարդիկ չեն ազդուած Ռիլիֆին տուած դասէն։ Կ'ըսեն թէ վարչութեան գանձապետը՝ Գ. Կէլիպօլուեան կը տրամադրէ, ինչպէս որ կ'ուզէ։ Այսպէս՝ 300 տոլարէն երբեք բաժին չի հաներ Ֆիքսին եւ Սինկրուին։ Խոշոր պատառը կը յատկացնէ՝ երկերես Արիս Գալֆայեանի վարած վարժարանին (Քոքինիա) եւ Լիփազմազմայի վարժարանին յատկացուցած 2000 դրախմին ալ կատոյ՝ ի հաշիւ նախապէս հոն պաշտօնավարող՝ ուսուցչի մը առնելիքներուն։

Գալով Ֆիքսի եւ Սինկրուի դպրոցներուն, անոնք ալ պիտի սպասեն եղեր... երբ Ռիլիֆը կրկին նպաստ մը ղրկէ... «Երբոր բացուին դռները յուսոյ»։

Միւս կողմէ, տակաւին ո՛չ մէկ լուր կայ Բարեգործականէն։ Կ'իմանամ թէ Աթէնքի կեդրոնը նամակ առաքած է Փարիզէն, որուն համաձայն «շատ մօտ առենէն» պիտի ներկայի վարժարանաց նպաստը։

— Թաղային մարմինները, որոնք հրապարակ նետուած էին հնչակ-ռամկավար պլօքին կողմէ, հետէ կը կազմալուծուին։ Քանի [...] թաղերու մէջ գրեթէ գոյութիւն [...]նին թաղականութիւններ եւ հոգաբարձութիւններ։ Այդ անունին [...]կան քանի մը աթոռամոլներ [...]մութին մէջ հետապնդողներ [...] ռամկավար, քիչ մը հնչակեան [...] քիչ մըն ալ... Հայաստանի հա[...] կիրներէ բաղկացած։

— Վերջերս Քոքինիոյ թաղային մէջ հելլենահպատակ Հայերու կողմէ շարժում մը կայ նման [...]թիւն մը առեղծելու համար։ [...]ցան ժողովներ եւ ընտրուեցա[ւ] ժամեայ մարմին մը, որ ծրագ[...] նախագիծ մը պիտի ներկայաց[...] երկրորդ ժողովին։

— Վերջերս Աթէնքի կար[...] թերթերէն մին, «Փաթրիս» [...] է քիչ մը աւելի զբաղիլ Հայեր[...] յաճախ գոհ ըլլալով անձանց [...] հայանուն տեղեկատուներու, [...] ու սխալը իրար կը խառնէ։ Այսպ[...] օրինակ, յօդուածով մը կը [...] Հայերուն հպատակութեան հա[...] եւ այս առթիւ, գլխաւորն սխալ[...] անշուշտ հակադաշնակցական [...] կողմէ մատնուած կերպով տրա[...] տեղեկութիւն մը կ'արձանագրէ [...] որուն համաձայն իբրեւ թէ Դա[...]նակցութիւնն է այն միակ կազմ[...] Յունաստանի մէջ, ո[...] չուզեր որ Հայերը հպատակ ըլլ[...] եւ ընդհակառակն «Ռամկավարներ» կ'ուզեն որ Հայերը հպատակ ըլլան։ Արտասահմանի ո՛չ միայն Հայերը, այլեւ քարերն իսկ գիտեն, որ «Փաթրիս» գրած է ճիշդ հակառակը։ «Փ[...]րիս»ը արժանի պատասխան [...] տուած էր այս յօդուածին առթի[...]

— Փակելէ առաջ ըսենք [...] Առաջնորդին դիմումները [...] նաց կրթական նախարարին մօտ [...] դակներու առ ու ծախին եւ մեխ[...] ներուն հաստատում մը տալու [...] ւին, վերջապէս արդիւնք մը [...] ւաւ։ Ահա թէ ինչ։

[illegible] նախարա[...] նախ ցու յայտնելէ յառաջ Լիփ[...] մայի ծանօթ դէպքին առթիւ, [...] տարարած է թէ «մեկնողները կր[...] պետական հողերուն վրայ գտն[...] իրենց տուները քանդել եւ նո[...] տակները ծախել», (իբրեւ հատուցում անշուշտ, քանի որ Առաջնորդ [...] նիւթական հատուցում խնդրած [...] Վստահ եմ, որ այս յայտարարութեան ներքին իմաստը կը հասկն[...] թէեւ հոս՝ շատեր չհասկցան։ Առաջ[...] նորդը հրահանգեց թաղային [...] մարմիններուն, որպէսզի այս յայտարարութիւնը հաղորդուի ներգաղթ[...] ներուն։

Կեդր. Վարչութիւնը պաշտօնա[...] է որ կրկին տեսակցի Նախարար[...] հետ։ Մինչ այս մինչ այն, այդ որոշման իրական նշանակութիւնը հասկցուեցաւ, եւ բացի մէկ մը տուն գլուխ ըշիշականներէ, որ ձեռք զարկաւ իր տունին [...] տակներուն, որոնց արժէքը [...] ռուելն 300-400 դրախմիի [...] գումար մըն է։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Արմտիքի տագնապը Խորհ. Միութեան մէջ

Խորհրդային Միութեան հողագործական գործավարը արեւել[...] նահանգները գնաց, անձամբ քննելու համար սովահար շրջաններու կացութիւնը։

Գործավարութիւնը հրամայած [...] ուրիշ գաւառներու հաւաքական [...] տեսութեանց՝ սահմանափակել [...] րենց սպառումը եւ ուտելիք[...] մանուած հացահատիկը մէկ [...] ալ յանձնել իբրեւ սերմացու։

Շատ մը շրջաններ կը գործ[...] դրեն այս հրամանը, բայց ուրիշ[...] մասնաւորապէս Օրէնպուրկի շր[...] նին մէջ հակայեղափոխական հողագործ[...] ները «կատաղի ընդդիմութիւն կ[...] մակերպած են» եւ կը փճացն[...] հաւաքուած մթերքը։ Այն[...] ճան որ, յատուկ պահակներ [...] ցերեկ կը հսկեն սերմացու [...] բանոցներուն վրայ։

ՏԱԳՆԱՊԸ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

Հայրենիքը ալ սկսած է տեղեկութիւններ հաւաքել ամերիկահայ գաղութի տնտեսական կացութեան, գործազրկութեան եւ չքաւորութեան մասին։

Ստորեւ կ'ամփոփենք վերջին տեղեկութիւնները, փոխադարձաբար տեղեակ պահելու համար մեր ընթերցողները։

ՐԷՅՍԻՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ՄԵԾ ՄԱՍՈՎ ԱՆԳՈՐԾ

Րէյսինի գաղութը մեծ մասով կը բաղկանայ հասարակ գործաւորներէ, որ հազիւ իր մէջ կը համրէ քանի մը առեւտրականներ։

Բոլորն ալ ուրենց աշխատաւոր ըլլալով, ներկայի տնտեսական տագնապէն շա՛տ են ազդուած։ Անոնք որ պարտքերով տուներ առած էին, այժմ պիտի կորսնցնեն, այսպէսով վրայ տալով նաեւ իրենց տարիներու վաստակը։

Մօտ հազար հոգի կը հաշուուին այս անգի Հայերը։ 400 գործող ձեռքեր կէսը բոլորովին անգործ է, մնացածներն ալ հազիւ շաբաթը 1-2 օր կը գործեն, օրական 3-6 ժամ։ Շատ քիչերն են որ բախտաւոր են ու գոհացուցիչ վճարումով ամբողջ շաբաթը կը գործեն։

Ամերիկեան կարօտեալներու թիւը շատ է։ Թէ՛ ընտանիքներու եւ թէ ամուրիներու գրեթէ հարիւրին 35ը քաղաքէն նպաստ կը ստանայ։ Մաս մը կարօտեալներ ալ Ճ. Ճ. Միջ ընկերութիւնէն կ'օգտուին՝ վերջը իրենց առածը դարձնելու պայմանով։ Կան ուրիշներ ալ, որ կարօտ են, բայց կ'ամչնան դիմումներ կատարել։

Գործերը լաւանալու նշաններ չկան, Նպաստամատոյց Յանձնախմբի յայտարարութեան համաձայն, ամէն ամիս նպաստընկալներու թիւը կ'աւելնայ։

Այստեղ դրամատուներ չսնանկացան, բայց եթէ սնանկանային ալ, գաղութը պիտի չվնասուէր, որովհետեւ դրամատուներու մէջ դրամ ունեցողներ չկան։

ՀՈՒԱՅԹԻՆՍՎԻԼԻ ՀԱՅԵՐԸ

Հուայթինսվիլի մէջ բաւական հայութիւն կայ, որ ներկայիս տնտեսական ծանր տագնապ մը կ'անցընէ։

Այս գաղութը հաստատուած է մօտ 45 տարի առաջ։ Նեղութիւններ, տագնապներ շատ տեսած են, բայց այս օրերու չքաւորութիւնը պիտի ըսուի աննախընթաց։

Մեծ մասը Հուայթինսվիլի գործաւորներուն, կ'աշխատէր ձուլարաններու մէջ։ Առաջուան վեց օրուան աշխատանքի փոխարէն, այժմ անոնք կ'աշխատին երկու օր միայն, իսկ շաբթու գործաւորները կ'աշխատին մինչեւ չորս օր, կրճատուած ժամերով։

Միակ բախտաւորութիւնը այն է որ գործարանատէրեր չեն ճամբեր իրենց գործաւորները՝ հոգ չէ թէ անոնց համար շաբաթական մէկ օրուան աշխատանք ըլլայ։

Կայ եւ ուրիշ պարագայ մը։ Գործաւորներ կը բնակին գործարանատիրոջ սեփական տուներուն մէջ, վարձքերը չեն վճարեր՝ մինչեւ գործերու լաւնալը։

Ներկայիս հազիւ 11-12 բոլորովին անգործներ ունինք, անոնք ալ նպաստով կ'ապրին։ Ուրիշներ ալ նպաստ կը ստանան։ Բոլորի թիւը չանցնիր 35ը։ Օտարներ աւելի շատ կ'օգտուին պետական նպաստէն։

ԽՄԲ.— Յաջորդով «Հայ Վաստակի» տեղեկութիւնները, գաղութին տնտեսական կացութեան եւ Հայերու դրամական կորուստներուն մասին։

ՄԱՄՈՒԼ

«Արփի»

«Յսալարէզ» խմբագրականի մը մէջ պարզելով այս պարբերականին չորրորդ Թիւը, որ լոյս տեսած է արդէն, կը շեշտէ (22 յունուար).

— «Առաջին Թիւին բովանդակութիւնը ցոյց կուտայ, որ ան կը ձգտի անձուք կապ մը ըլլալ ընտանիքին հին եւ նոր սերունդին միջեւ՝ ի խնդիր հայեցի կեանքի մը առեղծուածին ընտանիքէն ներս։

Ընթերցողը անոր մէջ կը գտնէ մանկական պատմուածքներ, պատանիներու յատուկ հայկական պատմութեան պարզ ծանօթութիւններ եւ ծնողներու յատուկ եւ ուսանելի ընթերցանութեան նիւթեր։

Տարակոյս չունինք թէ այս պարբերականը, իր առաջած նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան դուզանքը պիտի ընդարձակէ իր ծաւալը, պիտի ճոխացնէ բովանդակութիւնը եւ մասնագէտ աշխատակիցներ պիտի հաւաքէ իր շուրջը։

Պարբերականին պատասխանատու խմբագրութիւնը կը վարէ, շատերու լաւ ծանօթ Տոքթ. (փիլիսոփայութեան) Ռ. Բարսեղեան, մէկը մեր մասնագէտ մանկավարժներէն։ Այս պարագան ինքնին երաշխաւորութիւն մըն է պարբերականին յաջողութեան եւ անշեղ կերպով ճշդուած նպատակին ծառայելուն։

Ամերիկահայ գաղութը անհրաժեշտօրէն պէտք ունէր այսպիսի հրատարակութեան մը՝ նոր սերունդին ընթերցանութեան նիւթ մատակարարելու տեսակէտէն։

Մենք անվերապահ կերպով կը յանձնարարենք այս նոր պարբերաթերթը ծանօթաքէս այս շրջանի հայութեան, որպէս զի օգտուի անոր մատուցանելիք ծառայութիւններէն»։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Վ. Վարպետեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին ՄԵԴԱյի։

Փարիզ, 12 յունուար 1932

Անկար ուսուցիչներու համար

Ուսուցչ. Օգն. Միութեան Հոգաբարձութիւնը լուրջ դժուարութեանց մատնուած է։ Եթէ բացառիկ միջոցներ ձեռք չառնուին, անհնարին պիտի ըլլայ շարունակել անկար ուսուցիչներու յատկացուած թոշակներուն շարունակութիւնը։

Այսպէս, 5-6 ամսուան ընթացքին հազիւ 3—400 ոսկի հասոյթ գոյացած է, որով հարկադրուած է իր անձեռնմխելի գումարէն ծախսել։

Օգնութեան միութեան ներկայիս կանոնաւոր կենսաթոշակ կը ստանան 14 վաղեմի ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ, որոնք հարկադրուած պատճառներով չեն կրնար պաշտօնավարել։ Միայն այս յատկացումներուն համար պիւտճէին մէջ սահմանուած է տարեկան 1300 ոսկիի գումար մը։ Տակաւին պատահական դիմումներու հետեւանք տալու հարկին առջեւ ալ կը գտնուի։

Օգնութեան Միութիւնը 1926էն ի վեր շուրջ 5 հազար ոսկիի օժանդակութիւն ըրած է անկար եւ անպաշտօն ուսուցիչներու հետեւեալ համեմատութեամբ. — 1926—27ին 350 ոսկի. 1927 — 28ին 643,40 ոսկի, 1928—29ին 695 ոսկի. 1929—30ին 786 ոսկի, 1930—31ին 1175 ոսկի, իսկ այս տարուան յատկացումն է 1300 ոսկի։

Հոգաբարձութիւնը որոշեց մամուլին միջոցաւ Պոլսոյ եւ արտասահմանի կրթասէր ազգայիններուն ուշադրութիւնը հրաւիրել այս կրթասէր կազմակերպութեան վրայ, որուն մատակարարութիւնը միայն պատահական հասոյթներու վրայ հաստատուած է։

Ի նպաստ Օգն. Միութեան հրատարակուած մանկական պատմուածքները սպառած չըլլալով, հոգաբարձութիւնը ընդհատած է գրքոյկներու Թիւերու շարքին հրատարակութիւնը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ Թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Փետրուար 18

ՍԷՆ Թ'ԸԹԻԷՆ, 20 փետր.— Այսօր մեծ լուքով տօնուեցաւ «Փետրուար 18»ի 11րդ տարեդարձը եւ երկաթ հիմնադրութիւնը. լեցուած էր «Թոլ տ'Հարմօնիի» սրահը։ Բեմը զարդարուած էր եռագոյնով եւ զանազան հերոսներու նկարներով, որոնց մէջ աչքի կը զարնէր հայ բոլշեւիկներու կողմէ գազանաբար կոտորուած Համազասպի մեծադիր նկարը։

Նախագահ ընկ. Ս. Խաչիկեան իր բացման խօսքով բացատրեց Փետր. 18ի ապստամբութեան պատճառները եւ մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեան հրաւիրեց ներկաները։

Խումբ մը ընկերներ ոգեւորուած երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը։ Ընկեր Օննիկ Գուրունեան կարդաց ուղերձ մը «Դէպի Յաղթանակ»։ Տիկին Ն. Հէքիմեան եւ փոքրիկ Ֆլօրիցա Գուրունեան մեծ յաջողութեամբ մեներգեցին հայրենաշունչ երգեր։ Այս անգամ, բոլոր արտասանողներն ալ երգասաններ էին։ Թէեւ ֆրանսական կրթութիւն կ'ստանան, սակայն շնորհիւ իրենց ծնողքին անխոնջ աշխատանքներուն՝ սահուն կերպով կը կարդան ու կը գրեն հայերէնը։

Միջնարարներուն, Գ. Տիրան Գարատայեան Շուշակի վրայ հայկական եւ եւրոպական կտորներով խանդավառութիւն կը ստեղծէր։ Օրուան բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ս. Վրացեանը։ — «1920 օգոստոս 10ին, երբ մէկ կողմէ Սէվրի դաշնագիրը կը կնքուէր, միւս կողմէ Բաքուի մէջ նոյն ատեն բոլշեւիկեան խորհրդաժողովը Էնվէրներու եւ Թալէաթի Գարապէտներու խորհրդակցութեամբ դիւային ծրագիրներ կը պատրաստէր, որուն հետեւանքով 11րդ կարմիր բանակը Նախիջեւանի, իսկ Քեազիմ Գարապեքիրի թուրք բանակը Սարը Ղամիշի վրայով հակատագրական յարձակումներու դիմեցին Հայոց մանուկ Հանրապետութիւնը միանգամ ընդ միշտ խեղդելու եւ ոչնչացնելու համար, անոր այդ միջոցին բոլշեւիկ գործակալները շլացուցիչ պատկերներով յանուն Լենինի ազատութիւն եւ ապրուստի ապահովութիւն կը խոստանային, բայց երբ եւան եկաւ որ ժողովուրդը խաբուած է, այլեւս չունէր այսօր այն, ինչ որ ունէր երէկ։ Ընկեր բանախօսը մանրամասնօրէն նկարագրելով կատարուած բռնութիւններն ու կեղեքումները, եզրակացուց թէ ժողովուրդը մէկ միջոց ունէր, — ապստամբիլ։ «Եւ անմիջապէս մէկ մարդու նման ոտքի կանգնեցաւ, բանի ուժով երկրէն դուրս վտարելու այդ անբաղձալի տարրը, բոլշեւիկ ոճրագործ իշխանութիւնը։ Չկար Դաշնակցական խնդիր։ Կը կռուէր եւ Դաշնակցականը, եւ Հնչակեանը, եւ Ռամկավարը եւ չէզոքը։ Առաջին անգամ Ղամարլուի ճակատը գրկուած զօրամասը, հարիւր զինուոր դուռ Ռամկավարներէ կը բաղկանար, որոնք անխնայ կռուեցան բոլշեւիկներու դէմ։ Այդ օրուան պատմութիւնը վաղուան յաղթանակի նշանն է։ Հայ ժողովուրդը կռուեցաւ ազգային մեծ գիտակցութեամբ եւ այդ արդէն ինքնին յաղթութիւն կը նշանակէ։ Հայ ժողովուրդը 1500 տարի առաջ անգամ մը եւս յաղթուեցաւ, բայց ի վերջոյ յաղթեց։

Փոքրիկ դադար մը վերջ, ներկայացուեցաւ քրքջալից զաւեշտ մը «Զաւալլըն», դերակատար ընկերները մեծ յաջողութիւն ցոյց տուին։ Ընկ. Նախագահի փակման խօսքէն վերջ, ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ։

Յաջորդ օրը, կիրակի, կէսօրէ վերջ հրապարակային դասախօսական ժողով մը սարքուեցաւ, ազգային քաղաքական հարցերու մասին։ Ժողովուրդը ժամանակէն առաջ փութացած էր Փլաս տիւ Փէօփլի սրահը։ Ընկեր Վրացեան բեմ եկաւ նիւթ ունենալով «Հայաստան, Թուրքիա եւ գաղութները»։ Ընկերը խօսեցաւ երկու ժամ եւ եզրակացուց.

— «Այսօրուան Հայաստանը վաղուան Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի կորիզն է, մեր բոլոր մտաւոր սեւեռումը պէտք է ուղղուի հոն։ Ան պէտք է ըլլայ մեր գործունէութեան թատերաբեմը։ Հոգ չէ թէ կաշկանդուած է ազատութիւնը եւ երկիրը կը կառավարուի Մոսկուայի հրահանգով։ Պիտի գայ այն օրը, ուր Հայոց ազգը իր ձեռքերովը իսկ վարէ իր ճակատագիրը։ Թուրքիա որ պատերազմէն ի վեր ահագին կորուստներ կրեց, տարածութեամբ ըլլալով հանդերձ երկու անգամ աւելի մեծ քան Ֆրանսան, ազգաբնակչութեամբ հինգ անգամ աւելի նուազ է. հետեւաբար իր 8 միլիոն ժողովուրդով երբեք չպիտի կրնայ լեցնել այն վայրերը որոնք ընդհ. պատերազմի եւ վերջի քրտական ապստամբութեան շնորհիւ ամայացած են։

Արեւմտ. արտասահմանի գրեթէ 750,000 հայութեան կը մնայ ձեռք ձեռքի տալով կազմակերպուիլ, վառ պահելու համար ազգային ոգին, պայքարելու ամէն տեսակ ձուլումներու դէմ։ Բուռն ծափերով ժողովը վերջացաւ ժամը 6ին։

Յաւակ

× Պէյմէրէկէի Հայը։ Միութեան ժամանցի սրահը որ կազմուած է խանդուն երիտասարդներէ չորս ամիս առաջ «Զարշըլը Արթին» ազգան ներկայացուց։ Խոստացան մանկապարտէզ մը բանալ, բայց գործազրկութիւնը այդ գեղեցիկ գաղափարը յետաձգել տուաւ։ Ունին իրենց տրամադրութեան տակ գեղեցիկ սրահ մը, ուր կիրակիները վիճաբանական ժողովներ կը կազմեն։ Կը ստանան հայերէն թերթեր։

Գաղութը հանդարտ է եթէ առեն առեն դուրսէն անբաղձալի հիւրեր չգան ու չխանգարեն։ Կը լսենք թէ մօտ օրէն հոս պիտի գայ մի ոմն Կ. Մավեան, նախկին Ս. Դ. Հնչակեան, այժմ կարմրած։ Անցեալ տարի հոս հինգ ամիս իր շուքը պտտցուց, բայց օձիքը ձեռք տուաւ եւ ծեծ ուտելով իր հայրենակիցներէն, շունչը Փարիզ առաւ։ Այս մարդը իրեն արհեստ ըրած է տարին անգամ մը Փարիզէն գաւառները երթալ եւ ամուսնութեան փոյլուն խոստումներով հայ ընտանիքներէն ներս մտնել ու դրամ փնտռել եւ ձախողման պարագային կծիկը գնել։ Այս չորրորդ անգամն է որ Փարիզէն գաւառ կուգայ։ Պէտք եղած միջոցները ձեռք առնուած են արդարութեան յանձնելու այս սրիկան։

× Անցեալ կիրակի հոս եկաւ հայ կաթոլիկ վարդապետ մը եւ հայերէն քարոզեց Պօրժի ֆրանսական եկեղեցիին մէջ։ Ըսաւ թէ. «Մենք օր մը պիտի ունենանք մեր ազատ անկախ հայրենիքը, մենք այդ հաւատքը անշեղ պահելու ենք եւ բնաւ յուսահատելու չենք»։

Շատ գոհ մնացինք իր այցելութենէն։ Խոստացաւ Զատկին նորէն գալ։ Առաջնորդարանը չի՞ կրնար հայ քահանայ մը ղրկել գէթ տարին մէկ անգամ հոգեւորապէս մխիթարելու համար այս մոռցուած անկիւնը։

Ն. Ցօգիկեան

Յովս. Խան Մասեհեանի յիշատակին

Թեհրանէն հասած կոչէ մը կ'իմանանք թէ կազմուած է Յանձնախումբ մը, յաւերժացնելու համար յիշատակը Յովս. Խան Մասեհեանի որ, ինչպէս գիտեն Յառաջի ընթերցողները, մեռաւ Պէռլինի մէջ, Թոքիոյէն վերադարձին։

Յանձնախումբը կը խնդրէ.—

1. Կազմակերպել մեծ Հայու յիշատակին հոգեհանգիստներ ու դասախօսութիւններ եւ չխնայել առատ դրամական նուիրաբերութիւններ յօգուտ այն հիմնադրամի, որ գանձւում է այդ երախտաւոր զարմի յիշատակին նորա ծննդավայրում մի Թատրոնական շէնք կառուցելու նպատակով։

2. Արտատպել ներկայ կոչը, լայնօրէն ծանօթացնել հայ ժողովուրդին այդ օրինակելի Իրանցու կեանքի ու գործունէութեան հետ եւ յորդորել, որ չթերանայ իր երախտագիտական պարտականութիւնը կատարել դէպի իր արժանաւոր զաւակը՝ անվերապահօրէն ու անխտրօրէն նպաստելով նորա յիշատակի յաւերժացման գեղեցիկ ձեռնարկին։ Միեւնոյն ժամանակ ուղարկել Յանձնախմբի Դիւանին երկուական օրինակ այդ հրատարակութիւններէն այն համարներից, որոնք նորա մասին նիւթեր են պարունակում։

3. Այն բոլոր ձեռնհաս անհատներին, որոնք հնարաւորութիւն ունին օտար մամուլի մէջ լոյս տեսած անփոխարինելի հանգուցեալին վերաբերող նիւթերն իրենց տրամադրութեան տակ ունենալու, չմերժել այդ նիւթերի հնգական օրինակներ ձեռք բերել եւ ուղարկել Յանձնախմբի Դիւանին։

4. Այն բոլոր հայ եւ օտարազգի անհատներին, որոնք առիթ են ունեցել ճանաչելու անխոնջ աշխատաւորին, բարեհաճել նրա մասին ունեցած իրենց կարծիքը ամփոփ կերպով ուղարկել Յանձնախմբի դիւանին։

Այդ բոլոր տեղեկութիւններն ու նիւթերը առանձին հատորով հրատարակութեան պիտի տրուին եւ գոյացած զուտ արդիւնքը պիտի յատկացուի յիշատակի յաւերժացման։

Յանձնախումբի նախագահն է Յովսէփ Միրզայեան, գանձապահ՝ Մովսէս խան Խաչատրեան, քարտուղար Արտաշէս Նազարեան, անդամներ՝ Աբրահամեան Ռուբէն, Գարագաշեան Հայկ, Եսայեան Վարդան, Թադէոսեան Յովսէփ, Թունեան Ալեքսանդր խան, Ղարախանեան Յովսէփ խան, Բժ. Յովհաննիսեան Վարդան, Պետրոսեան Յարութիւն, Սագինեան Զօրա, Բժ. Ստեփանեան Յարութիւն, Վարդանեան Վարդան, Տէրեան Արտաւազդ, Փիլոսեան Վռամ խան։ Հասցէ՝ M.Hovsep Mirzayan. Téhéran (Perse).

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոնտոնի լաւատեղեակ շրջանակները կը հաստատեն թէ անգլիական կառավարութիւնը սկզբունքով որոշած է արդէն խզել յարաբերաբար բոլշեւիկներու հետ կնքուած առեւտրական դաշինքը։ Շատ հաւանական կը թուի որ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդէ Մոսկուա թէ հաղորդագրին Թուականէն սկսեալ վեց ամիս յետոյ՝ անգլեւռուս առեւտրական դաշնագիրը ի զօրու չպիտի նկատուի։

Իրենց գլխուն ունենալով Անգլիոյ առեւտրական սենեակներու օժանդակութիւնը, քաղաքաթիւ առեւտրական խմբակցութիւններ են որ կը պահանջեն այս դաշնագրին խզումը։

Կոմսը Պէլֆոռի մէջ

ՊԷԼՖՈՌ. 21 փետր.— Գործազրկութիւնը երթալով կը սաստկանայ։ Այս շաբաթ Als-Tomը մաս մը գործաւորներու ճամբայ տուաւ, որոնց երկուքը Հայեր են։ Առաջինը երկու զաւակ ունի, իսկ երկրորդը նոր ամուսնացած է եւ մէկ զաւակի տէր։ Անոնք քաղաքը չբնակելով, կառավարական նպաստէն չեն կրնար օգտուիլ։ Անոնք որ քաղաք կը բնակին, կ'օգտուին նպաստէն Ֆրանսացիներուն պէս։ Թէպէտ ըլլալով մէկ ընտանիք կայ, որուն գաղութը նպաստներով կ'օգնէ, բայց երբ երկու ամիս անցնի, կարօտներուն թիւը պիտի աւելնայ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԵՐԴԻՒՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՌ

III

Վրան ալ «Թէնթէնէ» մը, ծալլերով, նաշխո՜ւն... Այս որքան լեցուեր են մէջը... Վա՛յ, Ճամբրգին Վարդանն ալ հոն... Նայէ՛, նայէ՛, ձեռքը, գլուխս քի, կապոց մը աղջկան...: «Գրիգո՛ր, Գրիգոր»... «Հայաս՛»... «Մըզ մը երգենք, տղա՛ք»... Կ'երգեն, հարկաւ։ Բոլորը հագուեր են։ Գրիգոր անդրադարձաւ ինքզինքին։ Մայրը չէր կրցեր պատրաստել տարատը։ Այս առաւօտ ալ, կանուխ, երբ մութին արթնցեր էր զինքը՝ եկեղեցի դալու համար, կարծես լեցուեր էին աչքերը, եւ, ձայնով ըսեր «հոգ չէ տղաս՝ Աստուածածնին կը շինենք լաւը էր... Հոգ չէր, անշուշտ «Կը բաւէր որ հայրիկը ուրախ ըլլար», մտածեց։ Մանաւանդ որ, Միրանը ըսեր. Թէեւ, ինք գիտ չտեսաւ, որքա՜ն պիտի ըլլար, արդեօք, մայրիկին Փիստանէն շինուած իր զոց-կապոյտ հագուստովը...

— Գիրգո՜ր... Գիրգո՜ր... Հո՛ս, ծէ՛, հո՛ս...

Աշտոն էր։ Խօջօշն ալ, ահա՛ւ կեցեր են դէմ դիմաց՝ հաւկիթ կը խաղան։ Յառաջ եկան նայարինը։ Զանգեց — «Մուս բռնած էրը, չեմ տար»։ Օրօրոցներուն ձայնը։ Վար ուղղուեցան։ Ահը Ղարաշա... Աղջիկները լեցուեր են մէջը։ Պաղարեն ալ, Յետոյ՝ Նազարիկը, Աստղիկին ընկերուհին։ Աստղի՞կը... Ցա՞ւն էր։ Գրիգոր անդրադարձաւ, որ տէր հօրը տանը պիտի երթար։ Արագօրէն մտաւ քովէնսի փողոցը։

Երբ մօրեղբօրը տանը սենէն ներս մտաւ, Մարիամ մօրքուրը, մայրիկը, երիկին ծէնկէն. Գարուէլ քեռին ու մօրեղբայրը վարի սենեակը նստեր էին։

— Կեցցե՛ս, ծէ՛ Գրիգոր, վա՛յ քեռքենէ, վա՛յ — ձայնեց մէկէն քեռին— Թագուհի, ծանիր շատ աղուոր կարդաց գիրքը... Երէկ գիշեր ա... Հէլէ ան «օրհնեցէք»ին տեղը...

— Է՛, ծանչ բանն մօրեղբայրը կ'ըլլէ, — վրայ բերաւ Թագուհի հանըմ, որ սեւ «կապ» մը գլխուն, ծա՞նր կերպարանքով, տխուր, բայց հաճելի լրջութիւն մը դէմքին՝ նստեր էր պարտէզին նայող պատուհանին առջեւ։

Գրիգոր ծռեցաւ։ Նախ տէր հօրը յետոյ քեռիին, մօրքուրին, եւ, յաջորդաբար, բոլո՛րին ձեռքերը համբուրեց։

— Պէ՛գ տեսնեմ, բաւ երիակին ճէնկէն, — լաւ երգեր տուներդ...

Մայրիկը ելաւ, ծռեցաւ, Գրիգորին ճակատէն մէջքի լաթիկին փաթը շտկեց։

Նոյն պահուն, տէր Միսաքը, փոկերը դնելով գլուխը. — Հայտէ՛ նայինք — բաւ — աւելը չմնանք։ Ին Էջը հօրեղբօրդ... Ելլոյսը ծուռ կը բանի գիրէ...

Գրիգոր կամաց առաւ մէկէն։ Խաչերցան աչքերը։ Նայեցաւ տէր հօր։ Ցետոյ՝ մօրը։ Ու բոլորը պահ մը լուռ մնացին։ Գրիգոր գլուխը ծռեց։ Աչքերը լեցուեր էին։ Մա՞նր բան մը ճնշեց իր հոգին։ Մայրիկը կրկին ծռեցաւ, շոյեց.

— Գնա՛, տղա՛ս, գնա՛, հօրեղբայրդ է...

— Գնա՛մ, — պատասխանեց Գրիգոր՝ խեղդուկ ձայնով մը ու իր լճացած աչքերովը մօրը նայելէն։

Արցունքի կաթիլ մը ինկաւ այտին։ Ցնցուեցաւ եւ մայրը, բայց.

— Գնա՛, — շարունակեց — հայրիկիդ խաթրը կայ... Նայէ՛, նորէն ան վրայ եղեր է, չլսեցի՞ր ինչ բաւ մօրեղբայրդ երէկ գիշեր...

Ու մինչ Գրիգոր գլխահակ հեռացաւ տէր հօրը, Թագուհի հանըմ դարձաւ միւսներուն, լայն շունչ մը առաւ, ու՝

— Դպրոցը կուտայ, վաղը կոթողը կը հանէ, — հառաչեց։

— Է՛, ի՞նչ ընենք, Թագուհի, — մէջ ինկաւ քեռին — ծովը իրենը օձին կը փաթթուի...

... Փաթթուեցաւ, չա՛տ ուժով փաթթուեցաւ մարդուն, այնպէս, պիտի ինչ, նա՞ր, հա՞..։ Մոռցեր կը քալէր տէր հօրը քովէն։ Դարձան փողոցը՝ կ'ուզե՞ս որ մէկը, յանկարծ, փոր-փորի գայ իրեն հետ... Ցաւեցաւ փորը։ Այսուհանդերձ, տաքերին ու «լգաւնի», շարունակեց մտնել տուներէն ներս։ Կ'անցնէր սեղանին առջեւ, զաւաթով գինին ու խնկամանը կը դնէր քով քովի ու կանգնած տէր հօրը քով՝ կ'ընկերակցէր անոր։ Ամէն մէկ տանէ, անպայման, կը խօսէին իր հետ, անոնք կը գովէին զինքը, ու կիները երբեք չէին մոռնար՝ «մայրիկիդ մախսուս բարեւ ըրէ»ն։

Իրիկնադէմի արարողութեան զանգակը դեռ հնչած չէր, երբ հասան իրենց թաղին փողոցը։

— Ահա՛ Գէպալաճեան էֆէնտին — բաւ տէր հայրը՝ քայլերը արագացնելով, մինչ Գրիգորի քայլերը դանդաղեցան յանկարծ։ Այդ անունը ցնցեց զինքը։ Զօխրեցա՛ւ։ Մ՛ը։ Բաղձանքները։ Բայց, ո՞վ բաւ որ ամէն գիշերուն հրճուանք թափ կուտայ մեր քայլերուն։ Ցորդող ջերմութիւն մը աւլցաւ իր հոգին։ Աւելի քան շաբաթ մըն է կը սպասէր այդ ժամուն։

Այսուհանդերձ, վարանեցաւ։ Ուզեց յառաջանալ, չկրցաւ։ Տէր Հայրը հասեր էր անոնց սեմին։ Զէ՞ որ ինք կը հնչեցնէր ամէն դրան զանգ կամ՝ ճկիկ էէ... Այո՛, բայց, այս անգամ փոքրիկ քնքոյշ ձեռք մը իր սրտին դռնակը բախեր էր նորէն... Ու արագ, շատ արագ զարկերով։ Ծծգուեցաւ։ Փորձեց հասնիլ ու յանկարծ, անդրադարձաւ, որ չէր կրցած հագնիլ իր նոր տարատը...։ Ճառագունեցաւ։ Ու տրտմեցաւ, շատ տրտմեցաւ։ Հայրիկը ընդունած չէր դրամը։ Երանի թէ ըսած ըլլար մայրիկին ու տարատ մը շինած ըլլար...

Աղախինը՝ բաց դրանը մէջ։ Յետոյ՝ Տիկինը։

— Է՛, առ ո՞ր հովը փչեց, Տէր Հայր... Բանլ է՝ ալ մինակ Ծնունդի, Զատկի պիտի գաք մեզի... Հրամեցէք, հրամեցէք...

— Հո՞ս է Գէպալաճեան էֆէնտին։

— Այո՛, կը սպասէ։ «Տէր Հայրս ուր է՝ ուր չէ կուգայ» ըսաւ՝ դուրս չելաւ... Հրամմէ, նայինք, պզտիկ պարոն — դարձաւ Գրիգորին — երէկ գիշեր ալ, աս օր ալ շատ լաւ կարդացիր։ Այս ի՞նչ խերով զաւակ..։

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նոյն օրը, Գարախան Նեռնեւեալ կերպով պատասխանեց Ճափոնի գեսպանին։ Ճափոնական ուժերու փոխադրութիւնը այդ գծին վրայ, կը հակառէ 1925ին, Փէքինի մէջ, Ռուսիոյ եւ Ճափոնի միջեւ կնքուած դաշնագրին։ Սակայն, նկատի առնելով որ Ճափոնի կառավարութիւնը կը ներկայացնէ բացառիկ պարագաներ, ու Մանչուրիոյ չինական իշխանութիւններն ալ նոյն խնդրանքը ներկայացուցած են, խորհրդային կառավարութիւնը բացառաբար եւ ժամանակաւոր կերպով, հաւանութիւն կը յայտնէ որ սահմանափակ թիւով ճափոնական ուժեր փոխադրուին այդ երկաթուղիին վրայ, Խարպինէն մինչեւ Իմքէնպոյի կայարանը եւ ի հարկին, մինչեւ Հայլին։

— Խարպինէն ստուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները կը շարունակեն գինուորական ուժեր համախմբել Վլատիվօսթոքի, Խապարովսքի եւ Պայքալի շրջանները։

Վլատիվօսթոք կը կազմէ խորհրդային ուժերու համախմբման կեդրոնը։ Ռուսական ուժերը փոխադրող կառախումբերը այնքան շատ են, որ ճամբորդներու յատուկ պարզ կառախումբերը Վլատիվօսթոք կը հասնին յապաղումներով։

Չինաճափոնական պատերազմը

Չինական ուժերը քաշուեցան Քիանկ-Ուանէն եւ գիրք բռնեցին գիւղին արեւմուտքը։ Ճափոնցիները գրաւեցին լքուած գիւղը։

Չինական նոր գծին առջեւ, բուռն ճակատամարտ մը կը մղուի ներկայիս։

Քիանկ-Ուանը անպաշտպանելի դարձած էր Չինացիներուն համար, մանաւանդ փողոցներուն մէջ խռնուած գիակներու գարշահոտութեան պատճառով։ Ամէնէն շատ, գիւղին բնակիչներն են սպաննուած։ Չինական կառավարութիւնը կը համրէ մինչեւ 1600 սպաննեալ։ Սակայն հարիւրաւոր գիակներ թաղուած կը մնան փլատակներու տակ։

Ճափոնական բուռն եւ անդադար ռմբակոծման հետեւանքով, չինացիները չէին կրցած վերցնել այս գիակները։

Բոլշեւիկները գիւղացի կը ջարդեն

Պուքրէշի թերթերը կը հաղորդեն թէ, Թիքինա քաղաքին մօտերը, բոլշեւիկ սահմանապահ զինուորները սպաննեցին խումբ մը գիւղացիներ եւս, որոնք կը փորձէին Տնիեսդրը անցնիլ Ռումանիա ապաստանելու համար։

Ռուսէն սահմանապահ զինուորները կրցան տեսնել ջոկատ մը կարմիր պահակազօրքեր, որոնք գնդացիրով կը հետապնդէին 100ի չափ գիւղացիներ։ Սպաննեալներու թիւը կարելի չէ ճշդել, որովհետեւ գիւղացիներէն ոչ մէկը յաջողած է ազատիլ ու անցնիլ ռումանական հողը։ Ամբողջ գիշերը լսուած են վիրաւորներու կանչերն ու աղաղակները։

Պուքրէշէն ստուած ուրիշ լուր մը համաձայն, «Ունիվերսուլ» թերթը 3 հարիւր կը գնահատէ սպաննուած գիւղացիներու թիւը, կը յիշուի թէ դեռ անցեալ շաբթու 80 գիւղացիներու խումբ մըն ալ ջարդուած էր։

Ալֆոնս թագաւոր՝ զանին եսեւեն

Սպանիոյ գահընկէց թագաւորը եւ իր հօրեղբայրը որ արքայական ընտանիքին պետը կը նկատուի, համաձայնած են գործակցելու, վերահաստատելու համար Սպանիոյ թագաւորութիւնը, եւ երկուքն ալ, իրենց կողմէ մէկ մէկ կոչ ուղղած են Սպանիացիներուն։

Նախկին թագաւորը, իր կոչին մէջ կը յայտնէ թէ ստիպուած է խզելու լռութիւնը, զոր ցարդ կը պահէր, որովհետեւ կը տեսնէ թէ իր երկիրը մատնուած է անիշխանութեան, կը յայտէ նաեւ թէ երբեք չէ հրաժարած իր գահէն եւ իր արքայական իրաւունքներէն։ Յետոյ, կը յարձակի հանրապետութեան վրայ, զոր պատասխանատու կը նկատէ 1931 ապրիլ 14էն ի վեր, երկրին ենթարկուած դժբախտութիւններուն, ու կոչ կ'ուղղէ Սպանիացիներուն միանալու, «Սպանիան փրկելու համար անիշխանութենէն եւ համայնավարութեան հոսանքէն»։

Գերմանիոյ նախագահութեան շուրջ

Ատոլֆ Հիթլեր, գերման հանրապետութեան նախագահին ուղղուած նամակով մը, կը բողոքէ ընկերվարականներու դէմ, որոնք չեն խնայեր իր արժանապատուութիւնը։ Իրօք, ընկերվարականները իրենց մէկ յայտարարութեան մէջ՝ ըսեր էին.— Հինտէնպուրկի դէմ Հիթլեր, այս կը նշանակէ քաոս ստեղծել Գերմանիոյ եւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ, ինչպէս նաեւ արիւնահեղ բախումներու վերահաս վտանգ մը, երկրին ներսը եւ արտասահմանի մէջ»։

Հիթլերականները թէեւ շատ յոյս չունին որ կը յաջողի Հիթլերի թեկնածութիւնը հանրապետական նախագահի ընտրութեան մէջ, սակայն, մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան։ Նախագահի ընտրութեան առաջին քուէարկութիւնը տեղի պիտի ունենայ մարտ 13ին։ Այս առթիւ, Հիթլերականները որոշած են մինչեւ այդ թուականը ամէն օր, 3000 հրապարակային հաւաքոյթ սարքել, ժողովուրդին բաժնել 8 միլիոն գրքոյկ եւ եւ 12 միլիոն մատնաւոր թերթեր։ Գերմանիոյ ելմտական նախարարը հաւաքոյթի մը մէջ ճառելով, յարձակեցաւ Հիթլերականներու եւ անոնց ծրագրին վրայ, եւ Հինտէնպուրկը ներկայացնելով իբրեւ ազգային միութեան խորհրդանշան, թելադրեց ուժ տալ անոր ընտրութեան։

Համայնավարները Արժանթինի մէջ

Պուէնոս Այրէսի ոստիկանութիւնը բռնութեամբ ցրուեց համայնավարները, որոնք հաւաքոյթ մը սարքելու ելեր էին։ կռիւ մը տեղի ունեցաւ։ Երկու հոգի վիրաւորուեցան, քսան համայնավարներ ձերբակալուեցան։ Համայնավար թերթին գրասենեակներուն առջեւ եւս կռիւ մը տեղի ունեցաւ, քսանըհինգ հոգի վիրաւորուեցան։ Երկու մեռեալ կայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանքօ-գերման յարաբերութիւնները.— Գերման տնտեսական յանձնախումբ մը հասաւ Փարիզ եւ հանդիպում մը ունեցաւ Ֆրանսայի առեւտրական նախարարութեան ներկայացուցիչներուն հետ։ Խօսակցութիւնները տեղի ունեցած են գլխաւորաբար Ֆրանսայի կողմէ գերման կարգ մը արտադրութեանց ներածման վրայ դրուած սահմանափակման շուրջ։ Բանակցութիւնները կը շարունակուին։

Գերմանիոյ ընտրութիւնները.— Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ մարտ 13ին։ Այս առթիւ, որպէսզի քաղաքական հակառակորդներու գրգռութիւնը չշատնայ, Գերմանիոյ ներքին նախարարը որոշած է ընտրութեան երկու օրերը, մարտ 12ին եւ 13ին, արգիլել ոեւէ ընկերական ելոյթ ընելի վաճառումը։

Անգլիոյ մաքսային օրէնքը.— Լորտերու ժողովը երէկ վերջացուց մաքսային օրէնքի քննութիւնը։ Եւ որովհետեւ, այս օրէնքը ելմտական է, լորտերը չեն կրնար զայն փոփոխութեան ենթարկել։

Այսօր իսկ, օրէնքը պիտի ներկայացուի թագաւորին վաւերացման եւ անմիջապէս գործադրութեան դրուի։

Ֆրանքօ-իտալական դաշնագիր մը.— Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ առեւտրական դաշինքի մը կնքման համար, Հռոմի մէջ կատարուող բանակցութիւնները վերջանալու վրայ են։ Ֆրանսա եւ Իտալիա համաձայնած են իրարու հանդէպ կիրարկելու նուազագոյն մաքսատուրքի ռեժիմը։

110 միլիոնի վարկ մը.— Ֆրանսայի խորհրդարանը 110 միլիոնի վարկ մը քուէարկեց, յատկացուելու համար Ֆրանսական Անդրատլանտեան նաւային ընկերութեան։

Ծանր միջադէպեր Ֆինլանտայի մէջ.— Ֆինլանտայի կարգ մը վայրերուն մէջ, ծանր միջադէպեր տեղի ունեցան, ֆաշիստներու եւ գործաւորական կազմակերպութեանց անդամներու միջեւ։ Այս դէպքերուն հետեւանքով, Ֆինլանտայի դահլիճը արտակարգ նիստ գումարեց, քննելու համար կացութիւնը։

ՌՈՒՍԻԱ ԴՐԱՄ ԿԸ ԿՈԽԷ.— Բոլշեւիկեան կառավարութիւնը որոշեց շրջաբերութեան դնել 10, 15 եւ 20կոպէկնոց նիքէլ դրամներ, որոնք նոյն արժէքով արծաթ դրամի տեղ պիտի քշուին։

ՀՆԴԻԿ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐ.— Գոմպէյի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց հնդիկ ազգ. խորհուրդին գաղտնի կեդրոնատեղին եւ ձերբակալեց 21 ղեկավարներ եւ քարոզիչներ։ Գրաւեց նաեւ ազգայնական կազմակերպութեան վերաբերեալ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր։

Ընտրական սարսափ Պուլկարիոյ մէջ.— Խասքովոյի շրջանին ընտրութիւնները ջնջուած ըլլալով, հրահանգուած է նոր ընտրութիւններ կատարել։

Երկրագործականները որոնք 2 հատուածներու բաժնուած են, բուռն պայքար կը մղեն։

Պուլկար մամուլը այս շրջանի բնակչութեան կողմէ գրկուած բողոքի հեռագրեր կը հրապարակէ թէ ահաբեկման ենթարկուած է։

Գիւղի մը մէջ, այս ընտրութեանց առթիւ կռիւ ծագեցաւ։ Սպաննեալ մը կայ։

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Ռուան

Նախաձեռնութեամբ Լուսաբ կոմիտէին

Վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գ. Պանիօլաթիի սրճարանը

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մուտքը ազատ է

Նիս

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Պառ Միկալեի սրահին մէջ

364 Bld de le Madeleine

Կը խօսի Ընկ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

Երգահանդէս

ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ կողմէ

6 Ապրիլ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle Chopin, (Maisn Pleyel)

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑՈՒԱԾ

Փօքեր, Բաչ.— 50։
Սէն Փիէռ տէ Բօր, Գ. Թ.— 35։
Պէլֆոռ, Ե. Տ.— 33։
Նիս, Ց. Տ. Օ.— 20։
Վիէն, Նաճ.— 50։
Տէր Չօր, Գ. Գ.— 70։
Պերլին, Տիկ. Գ.— 50։
Սալթանապատ, Ե. Գ.— 200։
Մարսէյլ, Գարծ.— 915։

Ձեր փնտռած գիրքերը

ԹԷՕՖԱՆՕ Հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Բիւզանդիոնի Հայազգի կայսր Յովհ. Զմիշկին է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով: Կը կարդացուի հեւ ի հեւ): Գին 25 ֆրանք:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. Հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Սուլթան Համիտի հարէմականներու իր շուայտութիւններով եւ դաւադրութիւններով, վրէժխնդիր Հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը): Գին 30 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. Ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ, Ժորժ Սանի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը: Գին 20 ֆրանք:

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆիի: 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւնը, Բ. տպագրութիւն: Գին 10 ֆրանք:

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գիրք Վանի: Գին 5 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ» խմբագրատունը Լեւոն Գուլեան 17 rue Damesme, Paris (13)

ՏԱՒԻՂ ԵՒՈՂԵԱՆ գիրք Գիրք Կառավարենց: Բանաստեղծութեանց ընտիր հատոր մը, գեղարուեստական տպագրութիւն, զարդանկարուած Մ. ... ճեանէ, գին 20 ֆրանք:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (158)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

Շարունակուած

6.— ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՊՈՅԱՃԵԱՆ

Պերճախօս պատասխաններով կատարելապէս փաստաբանեց հայկական դատի մասին, նկարագրեց այն հարստահարութիւնները, զորս Թիւրքերը գործեր է վեր ի վայր կը գնէին Հայոց վրայ, արեւելեան նահանգներուն մէջ եւ բսաւ։

— Թրքական կառավարութիւնը, ձեր կառավարութիւնը, կարծես պարտաւոր ըլլայ այդ հարստահարութիւնները, վերջերս ալ «Համիտիէ գունդեր» անունին տակ, մեր գլխուն զրկեց պաշտօնական աւազակախումբ մը։ Այլեւս փրկութեան միակ միջոցը կը մնար զէնքի ապաւինիլ։ Ես կատարեցի պարտականութիւններս։

Նախագահի դատապարտուեցաւ Համբարձում Պոյաճեանը եւ մահավճիռը գործադրուեցաւ անմիջապէս։ (ՅԱՌԱՋ ???)։

Համբարձում Պոյաճեանի մահուան յաջորդ օրն իսկ, Պոլսոյ մէջ հայ կին մը տան մը վերնայարկէն փողոց նետեց ինքզինք եւ անձնասպան եղաւ։ Այս կինն էր Համբարձումի քոյրը, Զէյթունի ապստամբութեան հրամանատարներէն մին, — Միրանուշ։

7.— ԱՂԱՍԻ

Այս դէպքէն յետոյ էր որ սկսաւ Զէյթունի յեղափոխութիւնը։ Աղասիի հրամանատարութեան տակ 15000 ֆէտայիներ յարձակումով գրաւեցին Զէյթունի զօրանոցը եւ նահատակեցին թուրք զինուորները։ Բայց չհասկցան միայն նահատակուելով, ալեւ քերթեցին թուրք զինուորներուն կաշին, անոնց գլուխներն ալ ձողերու ծայրը անցուցած ցուցադրութեան հանեցին։

Զէյթունի զօրանոցին մէջ կար միայն մէկ վաշտ զինուոր։ Սակայն այդ վաշտը հազիւ 3 հարիւր հոգիէ կը բաղկանար։ Աղասի, Զէյթունի յեղափոխութիւնը սկսելէ առաջ, յարձակում կը գործէ Մարաշի եւ Էլպիսթանի կողմերը, զանազան խռովութիւններ կը յարուցանէ, հազարներով ոսկի հաւաքելէ եւ հարիւրներով Ֆէտայի արձանագրելէ յետոյ, կ'անցնի Զէյթուն։ Երբ պաշարած էր Զէյթունը, կը քանդէ ձիհանի կամուրջը, կը կտրէ հեռագրական գիծերը, կը փակէ ճամբաները, եւ պաշարուած զինուորները կը զրկէ ջուրէ եւ հաղորդակցութենէ։ Ու երբ եւաքէն Զէյթունի պաշարուած զօրանոցին օգնական ուժ կը զրկուի, թուրք զինուորները վերստին կը շինեն կամուրջը, սակայն մինչ այդ՝ պաշարեալները, առանց ջուրի, պարէնի եւ ռազմանիւթի մնալով, անձնատուր կ'ըլլան։ Թէեւ մարդկային ամենատարրական օրէնքներու հակառակ է սպաննել անձնատուր զինուորը, սակայն Աղասի անգործածաբար սուրէ կ'անցընէ զանոնք բոլորն ալ։ Այնուհետեւ կը սկսի յարձակում գործել ամէն կողմ, կ'երթայ Մարաշի շրջանը, հարիւրներով թուրք կիներ ու աղջիկներ գերի կը վարէ. եւ նուէր կը տանի Զէյթունի կամիտէճիներուն, որպէսզի յագեցնեն իրենց անասնական կիրքը։

Նախապէս նկարագրած եմ իր բոլոր մանրամասնութիւններով այս յեղափոխութիւնը, որ հայկական պատմութեանց պատմութեան մէջ կը մնայ ամէնէն կարեւորը ու ամէնէն արիւնահեղը։ Երբ խիստ պաշարման մը ենթարկուեցաւ Աղասի իր զինուորներով Զէյթունի մէջ, օտար մեծ պետութեանց դեսպանները միջամտեցին եւ Սուլթանէն ներման շնորհ կորզեցին Զէյթունի ապստամբներուն համար։ Այսպէս յաջողեցան Աղասին Եւրոպա զրկել Միրոբին ճամբով։ Այնուհետեւ Աղասի մաքոքի պէս գնաց եկաւ Լոնտոնի, Մարսիլիոյ, Պուլքարներուն ու Կիպրոսի միջեւ։ Ետքոյ Կիպրոսի մէջ հաւաքեց 500 ֆէտայի. զորս փորձեց բերել Ատանայի շրջանը, նոր խռովութիւններ յարուցանելու համար։ Սակայն միջոցներ ձեռք առած էինք, այնպէս որ արգիլեց եղանք Անատոլու անցնելուն։ Աղասի ճարահատ անցաւ Լոնտոն, ուր մտաւ Հնչակեան կուսակցութեան կեդրոնին մէջ, եւ այնտեղ աշխատեցաւ այնուհետեւ։

8.— ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Պոլսոյ մէջ եւս կ'ապրէր հնչակեան կոմիտէի մը, որուն անունն էր Արփիար Արփիարեան։ Բոլոր լրտեսները, կառավարութեան հաւատարիմ Հայերը եւ գաղտնի ոստիկանները միաձայնութեամբ կը վկայէին ու կը հաստատէին թէ Պոլսոյ ծանօթ դէպքերուն մէջ մեծ դեր խաղացած է Արփիարեան։ Ամէն ջանք ի գործ դրի, ձերբակալելու համար այս մարդը։ Եւ սակայն չյաջողեցայ որեւէ միջոցով ձերբակալել զայն։ Կ'ըսէին թէ Արփիար Արփիարեան շարունակ կը ծպտուէր, երբեմն կնոջ պէս, այսպէս օրինակ Ամերիկացուհիի կամ Անգլուհիի պէս սալոնները կը յաճախէր, երբեմն ալ հոճայի, տէրվիշի պէս, ու մզկիթները կը մտնէր. նոյնիսկ երբեմն ալ քահանայի պէս ծպտուած՝ չոգենաւերը կը մտնէր։ Շփոթութեան մատնած էր ոստիկանութիւնը եւ զինք կատարելապէս չգտնութեան մատնած։ Օր մը, այս մարդուն ստորագրութեամբ նամակ մը ստացայ։ Այսպէս կը գրէր ինծի.

— «Որքան ալ փնտռէք զիս, ... չէք կրնար զտնել։ ... տրականի պէս ծպտուած, ... դամ այցելած եմ ձեր գրասենեակ եւ ձեզի հետ տեսակցած։ Զիս ... լացի վաճառական մը կարծեր ...

«Ուրեմն, այսուհետեւ հրաժարեցէք զիս հետապնդելէ։ Արդէն ... հարկ չէ մնացած հետապնդութեան։ Որովհետեւ ես խզած եմ յարաբերութիւններս կոմիտէին հետ, ... այսուհետեւ կ'ուզեմ ծառայել ... մատուցանել ձեր կառավարութեան ... Այդ ծառայութիւնը պիտի կայանայ ... տեղեկութիւն — եւ երկպառակութիւն ... սերմանելուն մէջ կոմիտէին ներսը, ... կը կարծեմ թէ շատ օգտակար ... ծառայութիւն մըն է այս։ Արփիարեան ... տեսնէք շուտով»։

ԽՄԲ.— Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ այս զարմանահրաշ պատմութիւնը, եթէ ճիշդ իսկ ըլլայ, կապ չունի ոչ թէ Ա. Արփիարեանի, այլ Արտաւազդ Սեֆիլեանի հետ, որուն պատմութիւնը հրատարակեցին փետրուար 23ին, արտատպելով Foyer-էն (Լ. Բաշալեան)։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	180 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՐՏ 1932

2 MARS 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1817

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

„ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ"Ի ՏԱԳՆԱՊԸ

Աշխատակից մը, երէկ, ուշադրութեան յանձնած էր Փարիզի Հայագիտական Ընկերութեան տագնապը (Société des Etudes Arméniennes): Տագնապ մը, զոր արձանագրած էինք Ընկերութեան վերջին ընդհ. ժողովին առթիւ:

Քանի մը տեղեկութիւններ եւ թուանշաններ.—

«Ընկերութեան հասոյթի կանոնաւոր աղբիւրն է անդամավճարը: Իւրաքանչիւր անդամ տարեկան 50 ֆր. վճարելով, կը ստանայ նաեւ Թերթը:

... 1931ի հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ թէ ընկերութեան տարեկան ծախքը եղած է 15.589 ֆրանք, որուն 13.000ը Թերթի տպագրութեան եւ քլիշէները պատրաստութեան, մնացեալը դիւանական ծախքերու: Ասոր փոխարէն, անդամավճարներէ գոյացած է միայն 3833 ֆրանք: Ութսուն իրական վճարող անդամներ ունի Ընկերութիւնը:

... երկու հարիւր բաժանորդ բաւական է, կանգուն պահելու համար այս ձեռնարկը»:

Ուրիշ ազգերու մէջ, այս տեղեկութիւններն ու թուանշանները յամառ ատեն. քանըչորս ժամէն կա՛մ 200 անդամի թիւը կը լրացնէին եւ կամ կ'ապահովէին համապատասխան գումարը. տարեկան տասը հազար ֆրանք:

Իսկ մենք ստիպուած ենք ... խմբագրական գրել, որպէսզի «անտես չմնայ» եւ «շէն ու պայծառ մնայ Հայոց ազգը»:

Անհաշիւ գումարներ մսխուած են եւ կը մսխուին զանազան ժամանակ հրատարակութիւններու վրայ: Այստեղ եւ ամէն տեղ: Բայց տարեկան տասը հազար ֆրանք չի ճարուիր, կանգուն պահելու համար Հայագիտական Ընկերութիւնը՝ իր այնքան բովանդակալից պարբերականով (Տարին երկու անգամ):

Ձեռնարկին արժէ՞քը չեն գիտեր, թէ՞ արժէք չեն տար այսպիսի գործերու:

Արժէք չունի՞ առաջադրուած նպատակը.

— «Ցոյց տալ թէ անցեալին մէջ գոյութիւն ունեցած է ազատ Հայաստան մը, գոյութիւն ունեցած է հայ ազգ մը, որ գիտութեան, բանաստեղծութեան եւ արուեստի մարզերուն մէջ լուսաւոր հետք մը ձգած է քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ. յիշել երբեմնի պատմութիւնն ու փառքը եւ այս զուտ գիտական գործով ծառայել այսօրուան Հայաստանի դատին»: (Փրոֆ. Ֆաուլ Ցիլ, Ընկերութեան Նախագահը):

Եթէ չունի արժէք, հապա ինչո՞ւ մէկ դարէ ի վեր ներբան կը մաղենք Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ, քաղաքակիրթ աշխարհը ... տարելու համար:

Մեր ո՞ր արժանիքը պիտի խօսի մարդոց սրտին ու մտքին, քանի որ ոչ քարիւղ ունինք, ոչ ալ երկաթ կամ բամպակ:

«Քրիստոնեան» արժանիք չէ: Ոչ ալ ջարդուած ըլլալու մարտիրոսութիւնը:

Ընդհակառակն: Ամէնէն հոգեբանական պահերուն իսկ, երբ տակաւին չէր չորցած 1915ի յորդահոսան արիւնը, մարդիկ — այս ժողովուրդի հարազատ վկաները — բարեկամաբար խորհուրդ կուտային, Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ.

— Ի սէր Աստուծոյ, հերիք է լսեցինք սա ձեր ջարդերու պատմութիւնը: Ըսէք թէ Հայաստան տարեկան քանի՞ թոն բամպակ պիտի կրնայ տալ մեզի, եւ ո՛րքան ապապրանք՝ երկաթի կամ պղնձի:

Կոպի՞տ է: Բարբարոսակա՞ն է: Անշո՛ւշտ: Բայց իրականութիւնն է:

Աշխարհը շուկայ մը, շահաստան մըն է, ուր արժէքները, գործերը միայն ուշադրութեան կ'առնուին, ոչ թէ հառաչանքներն ու պաղատանքները:

Շուկայէն դուրս, շուկայէն վեր՝ կա՛յ քաղաքակրթական վաստակը: Մշակոյթ եւ արուեստ: Որքան ալ չերեւայ այդ վաստակին անմիջական արդիւնքը — մշակոյթը շուկայ չէ — անժխտելի է անոր դերը: Յետեւաբար եւ ծանօթացումը, դարէ դար եւ ամէն օր, իբրեւ տեւական յանթարգել յաւիտենական մոռացման դէմ:

Ծանօթացումի այդ աշխատանքն է որ կը կատարէ Հայագիտական Ընկերութիւնը, գիտադադարի շրջանէն ի վեր, դիմագրելով բոլոր դժուարութեանց: Տոկալով նիւթական ճգնիմ հոգերու:

Ուրիշ ատեն հարիւր հազարներ ծախսուած են, առօրեայ պահանջներու կամ փառասիրութիւններու համար: Երեք հազար ֆր. վճարուած է հայանպաստ յօդուածի մը հրատարակութեան համար: Մէկ ձեռքով քսան հազար ֆր. տրուած է, որպէսզի փարիզեան հաստափոր թերթ մը բարեհաճի տեղ տալ Հայաստանի կամ հայկական գէկոյցներու: Եւ դեռ ի՜նչ գումարներ՝ հացկերոյթներու, ցոյցերու, մնամէջ ադմուկներու համար:

Իսկ Հայագիտական Ընկերութիւնը ահա մատնուեր է կացութեան մը, որուն առջեւ «ուրիշ բան չի մնար ընել. եթէ ոչ լուծել Ընկերութիւնը եւ դադրեցնել թերթին հրատարակութիւնը»:

Այս վճիռը չէ տրուած, բայց կրնայ տրուիլ օր մը: Կը թուի թէ օտարները աւելի բարձր կը գնահատեն մեզ, աւելի կը գուրգուրան մեր արժէքներուն վրայ քան մենք: Եւ ատոր համար ալ, չեն յուսահատիր:

Բայց մինչեւ ե՞րբ: Առտու մը, եթէ պատահի որ մեռնկանայ Հայագիտականը, այսօրուան տարեկան ծախքին երկու-երեք անգամն ալ վճարենք, դժուա՛ր թէ կարենանք վերահաստատել: կամ տրամադրելի գտնել նոյն տարրերը:

Տագնա՞պ: Հէ՛յ թշուառութիւն:

Ցունի՞նք երկու հարիւր հոգի — ի սփիւռս աշխարհի — որ տարեկան յիսուն ֆրանք վճարեն: Ցունի՞նք միայն Ֆրանսայի, նոյնիսկ Փարիզի մէջ...

Եւ եթէ այսքան թշուառացած ենք, ո՞ր օրուան համար են Գիւլպէնկեանները, որ մոլեռանդ սիրով կը սիրեն գեղարուեստական արտադրութիւնները, ամէնէն հազուագիւտ հնութիւնները, եւ ունին անձնական թանգարան, շատ մը տեսակէտներով աւելի շքեղ եւ հարուստ քան միջակ պետութեան մը «միւզէ»ները:

Պէտք է փրկել Հայագիտականը: Պէտք է աճապարել ոչ միայն փրկելու, այլ եւ աւելի զօրացնելու եւ ծաղկեցնելու համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼՈՅՍԸ՝ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի՜նչքան կազդուրիչ էր այն լուրը որ հրատարակուեցաւ *Յառաջ*ի կիրակի օրուան թիւին մէջ, կրթնոցի մասին:

Եղբայրական օգնութեան գործը կազմակերպելու համար, ժողովի նստեր են 35 հոգի, եւ ծրագիր-կանոնագիրը վաւերացնելով, սմնիջապէս ձեռնարկեր են գործի:

Թղթակիցը գրի առած էր նաեւ կանոնագրին գլխաւոր կէտերը, որոնց մէջ նորութիւն մը աչքի կը զարնէ.

ՅՕԴ. Զ.— Միութիւնը դրամական օժանդակութիւն չի կրնար ընել անգործի մը. այլ կուտայ տուն մը ուրկէ կը ներկայանայ նշանակուած քանակով գործիք կամ հացագործի մը եւ դրամի արժէքով կը ստանայ պէտք եղած ապրանքները:

ՅՕԴ. Է.— Միութիւնը պիտի աշխատի կապ հաստատել բոլոր առեւտրականներու հետ, —նպարավաճառ, հացագործ, ճաշարան, սափրիչ եւայլն:

Կը նշանակէ թէ այս խմբակը, ինքն իր մէջ ամփոփուած գաղութին անդամները ոչ միայն բուխարիւ են, այլ եւ գործնական:

*Յառաջ*ի մէկ թղթակցութիւնն է որ կ'իրագործուի կրթնոցի մէջ, պարէն ձարել, փոխանակ դրամ բաշխելու:

Ոչ միայն գործնական է կրթնոցեանութեան այս ձեւը, այլ եւ բարոյացուցիչ: Օրինակելի:

Եւ անշո՛ւշտ պիտի յաջողի, քանի որ Միութիւնը կազմուած է այնքան համեստօրէն:

Ո՞ւր էր որ ուրիշ գաղութներ ալ, նոյն իսկ Փարիզը, բարի նախանձի մը մղուէին, այս գեղեցիկ օրինակին առջեւ:

Պատի՛ւ կրթնոցի աշխատաւորներուն:

Վ.ԱՀ.

Հիթլերական ու գործաւորները

Գերմանական թերթ մը քննութիւն մը բացած է բանուորական կազմակերպութեանց եւ անգործներու շրջանակին մէջ, հասկնալու համար թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ գործաւորներու դիրքը՝ Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան մէջ: Քննութեան արդիւնքը երեւան բերած է թէ գերման գործաւորները եւ մասնաւորաբար անգործները չպիտի քուէարկեն ի նպաստ Հիթլերի: Վեց միլիոն անգործներու մէջ, գերման համայնավարներն ու ընկերվարականները կրնան ապահովել չորս միլիոն քուէ: Մնացեալ 2 միլիոնը իրենց քուէն պիտի տան աջերուն:

Ընկերվարական գործաւորները յայտնած են թէ թէեւ մեծ համակրանք չունին հանդէպ Հինտէնպուրկի, սակայն արգիլելու համար Հիթլերի եւ անով ալ ֆաշիզմի գահակալութիւնը՝ իրենց քուէները պիտի տան Հինտէնպուրկի:

ՀԱԼԿԱԹԱՅԻ ՑՈՅՑԵՐԸ.—Կալկաթայի ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ նախորդ օր կրակ բանալ 8 հազար հոգինոց ցուցարարներու ամբոխի մը վրայ, որ կը պատրաստուէր յարձակում գործել ոստիկանական պահականոցի մը վրայ: Ցուցարարներէն 4 սպաննուած կայ, ոստիկաններէն երեք վիրաւոր:

ՏԻԿԻՆ ԿԱՆՑԻ ԱԶԱՏ.— Կանտիի կինը որ վեց շաբթուան բանտարկութեան դատապարտուած էր ազատ արձակուեցաւ, պատիժը լրացուցած ըլլալով:

ԱՀՅՈՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԸ ՀԵՐՔԷ.— Գրեր էինք թէ Սպանիոյ գահընկէց թագաւորը, կոչ ուղղած է Սպանիացիներուն, միանալ եւ թագաւորութիւնը վերահաստատելու: Այս լուրը կը հերքուի: Նախկին թագաւորը որ 15 օրէ ի վեր ծովային ճամբորդութիւն մը կը կատարէ, իբր թէ լուր իսկ չունի այս յայտարարութենէն:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Չինեւճապոնական պատերազմը

Հաշտութեան յոյսեր

Երկու կողմերն ալ, վէճը հաշտարար եղանակով լուծելու տրամադրութիւն ակնած են ցոյց տալ:

Բրիտանական ծովակալը Քէլլի Շանկհայի առջեւ խարսխած իր նաւուն մէջ համաժողով մը կազմակերպեր էր նախորդ օր: Հրաւիրուած էին Չինաստանի եւ Ճապոնի ներկայացուցիչները: Այս համաժողովին մասին, թէեւ որեւէ ստոյգ տեղեկութիւն չի տրուիր, սակայն, յոյս կայ որ նպաստաւոր ելքի մը յանգի: Կարգ մը շրջանակներ կը հաւաստեն թէ Ճապոն հետեւեալ առաջարկները ներկայացուցած է.— Շանկհայի շրջանէն ետ քաշել բոլոր զինեալ ուժերը, — կազմել չինեւճապոնական խառն յանձնախումբ մը, որ հսկէ այս ուժերու նահանջին վրայ, — հաւաքուիլ տեսակ մը կլոր Սեղանի շուրջ, որուն պիտի մասնակցին, ճապոնական եւ չինական պատուիրակներէն զատ, այն պետութիւնները որոնք շահեր ունին այդ շրջանին մէջ:

Հակառակ այս լաւատես հաւաստիքներուն սակայն, կռիւը եւ կռուի պատրաստութիւնները կը շարունակուին երկու կողմէ: Ճապոն կը շարունակէ օգնական ուժեր ղրկել ռազմավայր եւ վախ կայ որ նոր եւ աւելի ուժեղ յարձակման մը ձեռնարկէ:

— Բուռն փոխ-որիկը արգիլեց ճապոնական օդանաւերը ռմբակոծելէ Շափէյը եւ շրջակայքը: Երկու թշնամի բանակներու կացութեան մէջ որեւէ կարեւոր փոփոխութիւն չկայ: Ճապոնցիները սակայն, վճռապէս մտադրած ըլլալ կը թուին ետ մղելու Չինացիները եւ անընդհատ նոր ուժեր ցամաք կը հանեն Շանկհայի միջազգային թաղը, հակառակ բուռն բողոքներուն:

— Շանկհայէն տրուած լուրի մը համաձայն, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա կը ջանան զինադադար մը կնքել տալ. ցարդ սակայն որեւէ դրական արդիւնք չէ ստացուած:

— Ազգերու Դաշնակցութեան քննիչ յանձնախումբը նախորդ օր օր հասաւ Թոքիօ:

Բոլշեւիկները կ'ամրացնեն սահմանագլուխը

Խարպինէն «Չէյլի Էքսփրէս»ի ղրկուած հեռագրի մը համաձայն, կարմիր բանակի գաղտնի պատրաստութիւնները սահմանագլուխը վերածած են ամրոցի մը:

Սահմանագլուխին երկայնքը, գլխաւոր քաղաքներու մօտերը, երկար խրամներ պեղուած են: Մեծ ուժեր կը կեդրոնացուին Վլատիվոսթոքի, Խապարովսքի, Իրքուցքի եւ Ցիթայի մէջ:

Կարմիր բանակը, այս շարժումը իրականացուցած է աճապարանքով եւ առանց աղմուկի. 18 ժամ անընդհատ, անդրսիպերեան երկաթուղիին վրայ բանուոր զօրական կառախումբեր կանգ առին, թոյլ տալու համար որ զինուորական կառախումբերը անցնին:

Կ'ըսուի նաեւ թէ պատերազմական գործավարը Վորոշիլով եւ զօրավար Պլիւխէր, վերջերս դեռ, գաղտնի քննութիւն մը կատարած են կեդրոնացման գլխաւոր վայրերուն մէջ:

Միւս կողմէ, Վլատիվոսթոքի ճապոնական հիւպատոսը արտաքին նախարարին ուղղուած տեղեկագրով մը կը յայտնէ թէ, ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, դեկտեմբերէն ի վեր, մօտ երկու բոլշեւիկեան զօրաբանակ համախմբուած են Վլատիվոսթոքի շուրջը եւ թէ հարիւր հազարի չափ ուժ մըն ալ կը գտնուի Ուսուրի շրջանին մէջ:

Ճապոնական հիւպատոսը կը յայտնէ նաեւ թէ բոլշեւիկները երեք նոր ամրոցներ կը շինեն Սփէտանքայի եւ Ամուրի խորշին մէջ եւ թէ բոլշեւիկ կամաւորներ կը պահպանեն Ուսուրի երկաթուղին: Պաշար փոխադրող կառախումբ մը կ'երթեւեկէ գիշեր ցորեկ:

Ազգերու Դաշնակցութեան նիստը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը նիստ մը գումարեց զբաղելու համար չինեւճապոնական հարցով:

Նախագահը Փոլ Պոնքուր խորհուրդին ներկայացուց հետեւեալ առաջարկները որոնք պէտք է հաւանութիւնը գտնեն Չինաստանի եւ Ճապոնի.

1) Շանկհայի մէջ գումարել խորհրդաժողով մը մասնակցութեամբ Չինաստանի, Ճապոնի եւ ուրիշ պետութեանց: Այս խորհրդաժողովին նպատակը պիտի ըլլայ Շանկհայի մէջ վերջնական կերպով դադրեցնել թշնամութիւնները եւ խաղաղութիւնը վերահաստատել:

2) Խորհրդաժողովը վիճաբանութեան պիտի դնէ հետեւեալ կէտերը:

ա) Ճապոն քաղաքական կամ հողային ձգտումներ չունի, ո՛չ ալ Շանկհայի մէջ ճապոնական մենաշնորհ մը հաստատելու մտադրութիւն կամ ճապոնցիներու շահերը ուրիշ կերպով նպաստաւորելու նպատակ:

բ) Չինաստան կը մասնակցի խորհրդաժողովին, ընդունած ըլլալով որ համաձայն պայմանադրութեանց, Շանկհայի մէջ պիտի երաշխաւորուին սիջազգային եւ ֆրանսական թաղերու եւ անոնց բնակիչներուն ապահովութիւնը:

3) Խորհրդաժողովին գումարումը կախում պիտի ունենայ թշնամութեանց դադարման մասին ուրիշին վրայ կատարուած կարգադրութիւններէն: Խորհուրդը կը կարծէ որ այս կարգադրութիւնը շուտով տեղի պիտի ունենայ: Կ'առաջարկուի որ Շանկհայ գտնուող օտար զինուորական, նաւային եւ քաղաքային իշխանութիւնները օժանդակեն այս կարգադրութիւնը գլուխ հանելու համար:

4) Այս առաջարկին նպատակն է անմիջապէս Շանկհայի մէջ հաստատել խաղաղութիւնը, առանց վնասելու Ազգերու դաշնակցութեան նախընթաց կարգադրութեան կամ չինեւճապոնական վէճին մէջ կապ ունեցող պետութեան մը:

Ճապոնի ներկայացուցիչը յայտնելով մէկտեղ թէ կատարուող բանակցութեանց մասին առ այժմ ի վիճակի չէ որ եւ է տեղեկութիւն տալու, ընդունեց խորհուրդի նախագահին առաջարկները՝ պայմանաւ որ հաւանութիւն գտնեն նաեւ իր կառավարութեան կողմէ եւ կրկին ներկայացուց Ճապոնի պահանջները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 18

Գ. Ցրունձեան, Պերլին	100.—
Նորդ. ցանկին գումարը	3329.—
Ընդհ. գումար	3429.—

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՉՔԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Բարեգործականի փետր. 29 թուակիր զեկոյցէն.—

Յունաստանի չքաւոր գաղթականներու եւ անգործ որբերու օգնութեան գործը Միութեանս կեդր. Վարչական ժողովին սրտցաւ ուշադրութեան առարկայ եղած է վերջին ամիսներու ընթացքին, եւ հակառակ ներկայ աննպաստ պայմաններուն՝ կարելի եղած է զանազան աղբիւրներէ ձեռք բերած օժանդակութեամբ 40 հազար տրախմիի զանազան գումարներ ղրկել Աթէնք եւ Սելանիկ, առանց մէջ չհաշուելով Հայաստանի ներգաղթին առթիւ Միութեան կողմէ եղած ծախքերը եւ նպաստները, որ ցարդ կ'անցնին 200 հազար տրախմիի գումար մը:

Իբրեւ նպաստ Միութեան Աթէնքի Մասնաժողովին տրամադրուած են, երկու անգամէն, 43 հազար եւ 30 հազար տրախմի: Աթէնքի Տիկնանց Յանձնախումբին յանձնած ենք 45750 տրախմի ինչպէս նաեւ Մարգար Միրզայի կտակին համաձայն 44520 տրախմի եւ ծնողաց կը տրամադրենք շուրջ 65 հազար տրախմի եւս, ըստ պայմանի, յօգուտ Իզմիրցի չքաւորներու: Իսկ Սելանիկի Մասնաժողովին ղրկած ենք 99 հազար տրախմի (ամիսներ առաջ), եւ վերջերս ալ երեք անգամէն 25 հազար, 33160 եւ 15 հազար տրախմի:

Բաց աստի, Միութիւնը Յունաստանի վարժարաններուն կրթական նպաստներով կ'օժանդակէ, եւ Աթէնքի շրջանին մէջ կը պահէ զոյգ Դարմանատուններ եւ Աշխատանոց մը, եւ սակայն ցաւ ի սիրտ վեր կը հանենք թէ այդ երկրին մէջ ըստ արժանւոյն չէ գտած արդար փոխարինութիւն մը, ինչ որ իր անդամներուն փոքր թիւը եւ Մասնաճիւղներուն համեստ հասոյթը կը հաստատեն:

Յունաստանի վերագրեալ օգնութեան գործին համար շնորհակալութեամբ ստացած ենք Գ. Գալուստ Գիւլպէնկեանէ 5 հազար, Զարեհ եւ Վահրամ պէյ Նուպարէ 2 հազարական ֆրանք:

Պօղոս պէյ Նուպար եւս վճարած է իր յանձն առած 4 հարիւր անգլ. ոսկին, Սուրիոյ տեղաւորման գործին եւ Հայաստանի ներգաղթին համար, ինչպէս նաեւ Գրիգոր Կ. Ե. Միսաք տասը հազար պէլժ ֆրանք ներգաղթին համար:

Ամերիկայի անգործները

Ամերիկեան Աշխատանքի Դաշնակցութեան նախագահը, կը յայտնէ թէ յունուարի վերջը Ամերիկայի անգործներու թիւն էր 8 միլիոն 300 հազար: Կը հաստատէ նաեւ թէ 1931ի ընթացքին անգործներու զգեստ, բնակարան եւ սնունդ հայթայթելու ծախքերը եղած են 1 միլիառ 300 միլիոն տոլար:

Օդանաւ մը ծովուն մէջ

Օդանաւային ծանր արկած մը պատահեցաւ Ֆրանսա - Հարաւային Ամերիկա գծին վրայ: Շաբաթ օր, Պուէնոս-Այրէսէն մեկնած ֆրանսական օդանաւ մը որ պիտի երթար Ռիօ-տը-Ժանէյրօ, անհետացաւ Մոնթէվիտէոյի եւ Փէլոթասի միջեւ, բուռն փոթորիկին հետեւանքով: Օդանաւը կը ծառայէր իբր թղթատար: Նամակներու տոպրակները գտնուեցան Ռիօ-Կրանտէի ծովեզրին վրայ:

Կը կարծուի թէ օդանաւը ծովը ինկած է: Օդանաւուն մէջ կային 4 հոգի, որոնք կորսուած են անշուշտ:

ԳԱՍՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Անողոք մահը մեր շարքերից խլեց Գասպարին: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը զրկւեց իր ամենահաւատարիմ դրօշակակիրներից մէկից. իսկ Ատրպատականի հայ համայնքը՝ լաւագոյն գործչից:

Դպրոց, յեղափոխական գործունէութիւն եւ հանրային լայն ասպարէզ, ահա այն տարերքը, ուր ապրեց, գործեց ու կնքեց մեր սիրելի Գասպարը:

Բնաւորութեան յատկանիշներն էին՝ բուռն յեղափոխական խառնւածք, վեհ գաղափարականութիւն, ծայրայեղ անձնուիրութիւն, ուժեղ կամք ու վճռականութիւն: Լայն զարգացման տէր էր ու վերին աստիճանի ընկերասէր: Աշխատանքի պահերին խորապէս գիտակից իր գործին, իսկ կեանքի մէջ ամենահամեստ ու պարզ մարդը:

Դժւար է իրարից զատել Գասպարի մէջ յեղափոխականը, հանրային գործիչն ու մարդը: Այդ երեքը գալիս էին միմիանց լրացնելու՝ կազմելով մի գեղեցիկ ներդաշնակութիւն: Որպէս յեղափոխական, նա իր մէջ կրում էր այն բոլոր յատկութիւնները, որոնք իրաւունք են տալիս մէկին ղեկավարի կոչում ստանալու: Եւ Գասպարն Ատրպատականում կուսակցական ղեկավար էր: Որպէս հանրային գործիչ՝ անկեղծօրէն նւիրւած ու անշահախնդիր մէկն էր: Այդ էր պատճառը, որ նա իր միջավայրում բացարձակ հեղինակութիւն էր ու յարգւած ու սիրւած ամէնքից: Յեղափոխականի իր արժանիքները գրել էին Գասպարին նաեւ հանրային կեանքի ղեկավար գծի վրայ: Որպէս մարդ, Գասպարը զրական տիպ էր: Եւ իր մէջ հումանիստ մարդն էր, որ հասցրել էր Գասպարին յեղափոխական ու հանրային կեանքի բարձունքները: Եւ յեղափոխական ու հանրային գործչից առաջ, Գասպարը սիրւած ու յարգւած էր որպէս մարդ:

Մեծ Թաւրիզի ազգաւոր ընտանիքներից մէկում, Գասպարը համարեա ամբողջ կեանքն անց է կացրել նոյն քաղաքում: Սովորել է Լիլաւայի դպրոցում, որի տեսուչն էր յայտնի Տիգրան Թաշճեանը: Իր ուսուցիչներն են եղած՝ Յովսէփ Արղութեան (Խանասորի Իշխանը), Օր. Մարիկ (Տիկ. Արղութեան), Յովհան Դաւթեան, Եսայեան եւ մի շարք ուրիշ անւանի յեղափոխականներ, որոնցմով այնքան հարուստ է եղած Թաւրիզի դպրոցը: Սրանց շունչով անցած աշակերտութիւնը յետագային նշանակալից դեր խաղաց Պարսկաստանի հանրային կեանքում:

Այդ շրջանին Ատրպատականը մեր ազատագրական շարժման մէջ բացառիկ դեր ունէր: Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջին զինագործարաններն այդտեղ են հիմնւում, զինւորներ ու մարտական խմբերն այդտեղից էին անցնում Երկիր: Ռոստոմն ինքը մի քանի անգամ եղած է այդ շրջանում եւ, վերջապէս, Ատրպատականում էր, որ կազմակերպւեց Խանասորի պատմական արշաւանքը: Մեր բոլոր յայտնի ֆէտայիները հիւրընկալւել են Ատրպատականում եւ այդ շրջանից էր, որ դուրս եկաւ պարսկական յեղափոխութեան ղեկավար Եփրեմը:

Պարզ է, որ այս բոլորը պէտք է արձագանգէին Թաւրիզի աշակերտութեան մատաղ հոգիներում եւ հրավառէին նրանց յեղափոխական ոգիով: Գասպարն առաջիններից մէկն էր, որ դպրոցն աւարտելուց յետոյ, դեռ եւս 17 տարեկան պատանի, նետւում է յեղափոխական ասպարէզ ու, որպէս ուսուցիչ, մեկնում Սալմաստ, ուր մի քանի տարի աշխատում է մեր մեծ յեղափոխական Սամսոնի հովանու տակ: Վերադառնում է Թաւրիզ արդէն բաւական փորձառութիւն ձեռք բերած ու իբրեւ մարզւած գործիչ ստանձնում է, սկզբում ուսուցչի, ապա եւ Լիլաւայի դպրոցի տեսչի պաշտօնը, զոր եւ շարունակում է մինչեւ իր Եւրոպա մեկնիլը (1923 թ.):

Ամենագործօն մասնակցութիւնն է բերում պարսկական յեղափոխական շարժումներին: Երկար տարիներ խմբագրում է «Այգ» թերթը, ընտրւում է Թեմական Խորհրդի անդամ ու ամբողջապէս նւիրւում կուսակցական-հանրային աշխատանքներին 1918 թւին, երբ ռուսական զօրքը լքում է ճակատը, Խալիլ փաշայի բանակն անարգել գրաւում է Թաւրիզը, եւ հայ բնակչութիւնը մահւան սպառնալից օրեր է ապրում: Զարգացած փաշան քաղաքից մի քանի հայ երեւելիներին որպէս պատանդ է վերցնում:

Զնայած ընկերների յորդորանքներին, Գասպարը քաղաքից չի հեռանում եւ կամաւոր գնում ներկայանում է Խալիլին ու որպէս պատանդ յանձնւում թիւրքերին: Ցանուն ժողովրդի փրկութեան, նա իր կեանքն է զոհաբերում: Գասպարն այլ կերպ վարւել չէր կարող:

1921 թ., Հայաստանի Հանրապետութեան անկումից յետոյ, Թաւրիզ են ապաստանում հազարաւոր տարագիրներ: Գասպարն ամբողջապէս եռանդ դարձած, նւիրւում է տարագիրների հոգսերին: Եւ այդ զարմանալի մարդը, շնորհիւ իր կուսակցական ու մարդկային բարձր յատկութիւնների, կարողացաւ իր հեղինակութիւնն ու հմայքը տարածել նաեւ տարագիրների մէջ: Իսկ այն ժամանակւայ պայմաններում, սա այնքան էլ հեշտ բան չէր:

1923 թ. վերջին մեկնում է Պրագա ուսանելու: 1924 թ. նոյեմբերին գալիս է Փարիզ, մասնակցելու 10րդ ընդհ. ժողովին, որպէս Ատրպատականի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ: Ժողովից յետոյ վերադառնում է Պրագա եւ, այնտեղից էլ, 1925 թ. վերջին մեկնում Թաւրիզ, ուր ընդունւում է մեծ ցոյցերով:

Թաւրիզում նետւում է կուսակցական, ուսուցչական եւ հանրային ասպարէզ, ուր եւ աշխատում է նախկին եռանդով, այս անգամ աւելի հասունցած ու մտքի աւելի լայն հորիզոններ ընդգրկած: Կեդրոնական-միջնակարգ դպրոցի երկարամեայ տեսուչ ընկ. Կ. Փիլոսեանի Եգիպտոս մեկնելուց յետոյ, Գասպարի յանձնւում է տեսչի պաշտօնը, զոր եւ տանում իր մինչեւ յանկարծամահ լինելը:

Գասպարի մասին դեռ եւս շատ կը գրւի: Իր կեանքին լաւատեղեակ ընկերների կողմից կը տրւի մանրամասն կենսագրական:

Ընկերական պարտք համարեցի այս մի քանի թռուցիկ տեղեկութիւնները հաղորդել իր մասին: Դժւար էլ է մտերիմ ընկերոջ թարմ շիրիմի առաջ գրել բաներ: Բայց այստեղ չեմ կարող չյիշատակել Գասպարի գործունէութեան եւս մէկ այլ կողմը, որ, ըստ իս, նրա ամենէն գնահատելի աշխատանքն է եղած:

Գասպարը ուսուցիչ էր, նւիրւած հայ ուսուցիչ: Սակայն, նա միայն դպրոցի ուսուցիչ չէր: Գասպարը նաեւ կուսակցական-յեղափոխական ուսուցիչ էր: Նա յեղափոխականօրէն դաստիարակել ու պատրաստել է հարիւրաւոր երիտասարդ Դաշնակցականների, որոնք, այսօր ցրւած Պարսկաստանի եւ Երկրի բոլոր անկիւնները, բարձր ունին պահած Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշը:

Գասպարի կեանքի ամենամեծ գործն է այս: Եւ նա, այսօր, ընդ միշտ, հեռանում է մեզնից հանգիստ սրտով: Նա պատրաստած ունի մի ամբողջ սերունդ, որ եւ շարունակելու է իր պաշտած ուսուցչի կեանքի վեհ գործը:

ԱՇՈՏ ԱՐՏՐՈՒՆԻ

Մեծ ցուցահանդէս մը

Մտադրութիւն կայ միջազգային մեծ ցուցահանդէս մը սարքելու Փարիզի մէջ: Այս ցուցահանդէսին նպատակը պիտի ըլլայ ցուցադրել գիտութեանց, գրականութեան եւ գեղարուեստի զարգացումը դարերու ընթացքին:

Ամէն մէկ ժողովուրդ պիտի հրաւիրուի ցուցադրելու իր ազգային քաղաքակրթութիւնը՝ դարերու ընթացքին եւ մասնաւորաբար վերջին շրջանին: Ցուցահանդէսը առաջադրողներուն գլխաւոր մտահոգութիւնն այն է թէ, եթէ բոլոր գիտունները ուզեն ցուցադրել իրենց գիւտերը, բաւական ընդարձակ տարածութեամբ տեղ մը կարելի չպիտի ըլլայ գտնել: կը մտածուի Վէնսէնի մասին ուր կազմակերպուած էր գաղթային մեծ ցուցահանդէսը անցեալ տարի:

Այս ցուցահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 1937ին: Ատկէց առաջ կարելի չէ այն պատճառով որ, ցուցահանդէսներու միջազգային պայմանագրութիւնը միայն 1937ը տրամադրելի ցոյց կու տայ:

— Փարիզի քաղաքապետութեան լուսաւորութեան ճիւղի ճարտարագէտը՝ վիճակագրութիւն մը պատրաստել տուած է, որուն համաձայն, Փարիզ քաղաքը կը լուսաւորուի մօտ 53 հազար ելեկտրական կամ օդային կազի կտուցներով, ինչ որ կը ներկայացնէ 83 միլիոն 800 հազար մոմի ուժ մը:

ՄԵԿԻ ՓՈԽԱՐԷՆ ՀԱԶԱՐ

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, յանձին Գասպար Յակոբեանի, կորցնում է Պարսկաստանի իր կազմակերպութեան սիւներից մէկը. իսկ պարսկահայութիւնը՝ իր անձնւէր ու սիրւած գործիչը:

Թէ՛ իբրեւ հանրային գործիչ, թէ՛ իբրեւ մանուկ սերնդի դաստիարակ եւ թէ, մանաւանդ, որպէս կուսակցական պատասխանատու գործերի վարիչ, Գասպար Յակոբեանը եղել է Ատրպատականի հայութեան ամենաժողովրդական դէմքը:

Ճիշտ է, որ իր այդ ժողովրդականութիւնը նա պարտական էր ոչ միայն իր անհատական ընդունակութիւններին, այլ եւ այն հանգամանքին, որ նա լինելով բուն իսկ միջավայրի ծնունդ՝ երբեք չլքեց այդ միջավայրը՝ միշտ լծւած լինելով հանրային աշխատանքներին:

Դուցէ շատերին տարօրինակ թւայ, սակայն իրականութիւն է, որ պարսկահայութիւնը, հակառակ իր կրթական գործի համեմատաբար նախանձելի վիճակին, տասնեակ տարիներ իր իսկ միջավայրի համար չի կարողացել գործիչներ հասցնել:

Պարսկահայ երիտասարդութիւնը հանրային լաւագոյն շարժումներով խանդավառւում է մինչեւ որոշ տարիք: Այնուհետեւ, միջավայրի բարյառուկ ըմբռնումներ նրան հեռացնում են հանրային կեանքից, ամփոփւում ընտանեկան միջավայրում եւ դարձնում հանրային աշխատանքների համար պարզ սիրող (amateur): Ահա թէ ինչո՛ւ տարիներ շարունակ պարսկահայութեան կրթական եւ հանրային գործերը գտնւել են այսպէս կոչւած «դրսեցիների» — Ռուսահայերի եւ Թրքահայերի ձեռքում: Վերջերս միայն, տնտեսական տագնապի եւ Պարսկաստան տեղի ունեցող բարեփոխումների պատճառով, պարսկահայութիւնը ստիպողաբար դուրս է գալիս իր ընտանեկան պատեանից:

Այս բացատրութիւնները, կարծում եմ, բաւական են՝ պարզելու համար այն ժողովրդականութիւնը, որ վայելում էր նա: Ընդունակութիւն եւ բարեխղճութիւն՝ միացած իր միջավայրի ծնունդ լինելու հանգամանքին, նրան դարձրել էին սիրելի Ատրպատականի հայութեան:

Որպէս հանրային գործիչ, նա միշտ եղաւ ժողովրդի կողքին՝ թէ՛ նրա դառնութեան եւ թէ՛ ուրախութեան վայրկեաններին: Թրքական ներխուժումի ժամանակ, երբ Ատրպատականի հայութիւնը ամէն վայրկեան ջարդի էր սպասում, գտնւելով թուրք-թաթարական ծովում, նա երբեք չլքեց ժողովուրդը, միշտ մնաց նրանից անբաժան: Իսկ Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման օրերին, համակ խանդավառութիւն դարձած, նա կարողացաւ իր ամբողջ միջավայրը խանդավառել Ազատ եւ Անկախ Հայրենիքի գաղափարով:

Որպէս ուսուցիչ դաստիարակ, նա տասնեակ տարիներ շարունակ իր ուժերը ի սպաս է դրել պարսկահայութեան կրթական գործին: Թէ որպէս պարզ ուսուցիչ եւ թէ իբրեւ տեսուչ՝ նա անջնջելի հետքեր է թողնում իր անցած ճանապարհի վրայ: Մտքից աւելի, նա մշակում էր իր աշակերտների սիրտն ու հոգին, դարձնելով նրանց ընդունակ՝ լաւագոյն գաղափարների յարելու: Այսօր թէ՛ Պարսկաստանում եւ թէ՛ նրանից դուրս, նրա աշակերտները մի պատկառելի թիւ են կազմում:

Սակայն այն, ինչ որ նրան դարձնում էր հեղինակութիւն եւ արժէք, այդ նրա կուսակցական անխոնջ գործունէութիւնն է: Ատրպատականի համար Դաշնակցութիւն ու Գասպար Յակոբեան նոյնացել ու մի մարմին էին կազմում: Այդ տուեալ ենք առանց չափազանցնելու, որովհետեւ թէ՛ շրջայիններն, թէ՛ հակառակորդները եւ թէ տեղացի ժողովրդի կողմից այդպէս էր ճանաչւած նա:

Տարիներ շարունակ նա կարողացաւ Դաշնակցութեան դրօշը միշտ բարձր պահել եւ այսօր նա հեռանում է, թողնելով այդ դրօշը հազարաւոր ձեռքերի: Հայաստանի Հանրապետութեան անկումից յետոյ, երբ մեր ներքին մութ ուժերը, թող ներւի ասել, հայ ժողովրդի տականքները, սկսած կարմրած հնչակեաններից մինչեւ «ժողովրդական» կոչւած թափթփուքները, դուրս եկան իրենց անկիւններից, մի ընդհանուր արշաւ սկսելով Դաշնակցութեան դէմ, Գասպար Յակոբեանը կարողացաւ իր խմբագրութեամբ լոյս տեսնող «Այգ» թերթով կուրծք տալ այդ կարմիր ու դեղին հոսանքներին:

Մեծ է նրա կորուստը, որովհետեւ նա մեկնեց, առանց իր փայփայած գաղափարների իրականացումը տեսնելու:

Սակայն այս վաղաժամ ու անակնկալ մահւան առաջ, մի միտք մեզ մխիթարում է — նա մեռաւ, սակայն նրա գործը շարունակւում է իր հասցրած նոր ու թարմ ուժերով:

Ցենք մոռացել ու չպիտի մոռանանք երբեք նրա այն խօսքերը՝ թէ չկայ ու չի կարող լինել որեւէ արդար ընկերային իրաւակարգ, առանց ազգային անկախութեան: Որովհետեւ, եթէ զարշելի է աշխատանքի շահագործումը, կրկնակի զարշելի են ազգային տարբերութիւնների վրայ հիմնւած բռնութիւններն ու հարստահարութիւնները:

Ցենք կարողանում մոռանալ նրա «յեղափոխական» Ռուսաստանին ուղղւած դառն խօսքերը. այն Ռուսաստանի, որ միլիոնաւոր բանւորների ու գիւղացիների բերնից կտրած հացով ապստամբութիւններ է կազմակերպում ամենայետամնաց գաղթավայրերի ժողովուրդների մէջ, իսկ ինքը՝ ձեռք ձեռքի տւած պատմութեան մէջ միայն ջարդերով ծանօթ Թիւրքիայի՝ խեղդեց ու շարունակում է խեղդած պահել ամենաարդար դատը, հայկականը:

Նա մեկնեց թողնելով մեզ նաեւ իր խոր հաւատը դէպի մեր յաղթանակը: Նոյն հաւատով մենք պիտի շարունակենք պայքարել այն գաղափարների համար, որոնք հայ ժողովրդի հարազատ ու արիւնոտ ծնունդն են:

ԱԼ. ԴՕՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՏՈԼՖ ՀԻԹԼԷՐ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԽՄԲ.— Այս յօդուածին առաջին մասը հրատարակուած է փետր. 26ին:

Հիթլէր իր ծրագրին մէջ միջազգային կամ կեղեքիչ դրամատիրութիւնը (մասնաւորաբար հրէականը) զատելով ազգային կամ ստեղծագործ դրամագլխէն, կը փորձէ այս վերջինին համար համեստ ընթացք մը ստեղծել, առաջինը ոչնչացնելով: Քաղաքացիներու յատկացուած աշխատութեան իրաւունքն ու պարտականութիւնը կը հաստատէ, աշխատանքի արդար պտուղը նկատուած սեփականութիւնը կը վերապահէ անձնական ստացուածքի հիմերուն վրայ, ընդհանուրի օգտակար եւ չափաւոր յարաբերական տարածութեամբ:

Ամենագլխաւոր հարցը «ամէնթու լումը» վերջնելն է: Իսկապէս բոլոր արտադրող տարրերը, գիւղացին մինչեւ գործաւորը թէ գործատէրը, անցնելով արհեստաւորէն թէ վաճառականէն, նուազագոյն թիւ մը կազմող դասակարգի մը համար կը աշխատին: Այդ դասակարգը դրամատիրական եւ սակարանի գործառնութիւններով կ՛իւրացնէ ապօրինի մեծամեծ շահեր: Ուստի պէտք է պայքարիլ դրամատիրական շահագործման դէմ ի շահ արտադրիչ ուժին: Ասոր համար պէտք եղած միջոցները ձեռք պիտի առնուին— մասնակցութիւն մեծ ձեռնարկներու շահերուն պետականացում trustներու եւ անանուն մեծ ընկերութիւններու, ընդհանուրի շահին համեմատական չափով անձնական կալուածներու պահպանում, հողային բարեփոխութիւն ազգին համար աշխատող հողատիրոջ, սակարանի կործանում եւ դրամատուններու վարչականացում: Մահացու պատիժ հակընկերային դրամաշորթութեան:

Այս տրականեան միջոցները ձեռք պիտի առնուին համաձայն 12րդ յօդուածին որ կ՛ըսէ. «[illegible] յաղթութեան եւ աշխատանքի եկամուտներու ջնջում»:

Անոր պիտի յանգին նաեւ 16րդ յօդուածի տրամադրութեան— փոքր քաղքենիներու, փոքր արհեստաւորներու, փոքր հողատէրերու վերականգնումին եւ պաշտպանութեան:

Ազգային-ընկերվարական կուսակցութիւնը իր շարքերուն մէջ ունէր 1920ին՝ 60ը անդամներ, 1927ին՝ 17,000, 1929ին՝ 120,000, իսկ այս պահուս իր թիւը կը հասնի 900,000ի: Կան նաեւ 100,000 խնդրանքներ շարքերու մէջ արձանագրուելու համար:

Իր անդամներն ու համակիրները սէնտիքաներ չեն կազմեր, այլ կը միան իրենց նախկին կազմակերպութեանց մէջ, հոն նոր կորիզներ կազմելու համար: Բաւական ժամանակէ ի վեր կանոնաւոր եւ լուրջ ջանքեր կը թափուին գիւղացիական հաստատութիւնները կազմէ, օգուտ քաղելով ներկայ տագնապէն:

Միեւնոյն կացութեան մէջ են նաեւ ուսանողները, որոնք ազատ ասպարէզներու խափանումէն կը նեղուին եւ գլխաւորաբար ալ մեծ մասով միացած են ծայրայեղ ազգայնական: Այնպէս որ, համալսարանական երիտասարդութիւնը, ընչազրկութեան վախով, հակած է ազգային-ընկերվարական Schülerbund (Գօլէճականներու) եւ Studenbund (Ուսանողներու Միութիւն): Հիթլէրեան կազմակերպութիւնը մասնաւորապէս յաջող գացած է այս միջավայրերուն մէջ, ձգտելով իրեն քաշել ազգին ընտրելագոյն մասը: Նազի ուսանողները ունին իրենց լրագիրները (օր. Deutsche Revolution) եւ կատաղի պայքար կը մղեն «խաղաղասէր» փրոֆէսէօռներու եւ ձախակողմեան ուսանողներու դէմ:

Ընդհանուր կազմակերպութիւնը հետեւեալ կերպով զատորոշուած է: Նախ Հիթլէրի շուրջ ապակոյտ մը որուն զանազան ճիւղերը, համաձայն իրենց մասնագիտութեանց, կը վարեն զանազան գործառնական, խնայողական, օրէնսդրական, լրագրական գործեր: Այս ապակոյտէն վերջ կու գայ Ռայխսթակի հատուածը իր 107 երեսփոխաններով: Յետոյ կու գան կուսակցական վարիչները: Դաւառային բաժանումները հաստատուածներու մէջէն ամէնէն գերակշիռներն են Միւնիխի եւ Պերլինի կոմիտէները:

Այս բոլոր մասնաճիւղերը սերտօրէն կապուած են կուսակցութեան կեդրոնական կազմին, որու բացարձակ ղեկավարութիւնը Հիթլէրի ձեռքերուն մէջն է: N. S. D. A. P.ը կազմուած է ապագայ ազգային-ընկերվարական պետութեան նման, այսինքն տեսակ մը ժողովրդավար բռնակալութեան ձեւին տակ: Անգամ մը որ պետը որոշուած կամ ընդունուած է ճշմարիտ քաղաքացիներու (կամ համակիրներու) կողմէ, բովանդակ իշխանութիւն մը կրնայ բանեցնել: Վարէն վեր երկաթէ կարգապահութիւն մը սահմանուած է, որուն դէմ յաջորդական երկպառակութիւններ խորտակուած են: Ընդհակառակն, խորունկ ընկերականութիւն մը պարտաւորիչ է: Շնորհիւ ասոր եւ զինուորական կարգապահութեան, կուսակցութիւնը կ՛աշխատի կանոնաւորապէս լարուած մեքենայի մը նման: Իր ընդհանուր կազմով թէեւ ֆաշիստ, սակայն իր հիմքով կազմակերպուած է համայնավարական դրութեամբ, ինչպէս փողոցի ձեռնարկները (գործարան) թափանցումի բջիջներ են:

Կան նաեւ բաշխումներու եւ կրփիններու հաստատութիւնը (հարուածային վաշտեր): Մասնաւորապէս զարմանքի արժանի են անոնց անձնուիրութեան զգացումները: Չէ՞ որ 300 կամ 550 հազար «S. A. Manner»ները եւ իրենց 10 հազար պետերը անձնուէր մոլեռանդութեան գաղափարով մը կուտան իրենց վերջին շունչը, գոչելով «Կեցցէ Հիթլէր» կամ «Կեցցէ Գերմանիա»: Այս բանակին ամենասարսափելի մարդիկը կը կազմեն, իրենց կարգին, մասնաւոր հատուածները կամ պաշտպանութեան մարմինը, այսինքն կուսակցութեան Չեկան:

Ընտրական պայքարն ալ համեմատական չափով առաջ կը տարուի Հիթլէր որ անձնապէս կը վարէ այդ ճիւղը, կրցած է ամերիկեան ռէքլամի մեթոդը ներմուծել իր տեղակայներու մտքին մէջ: Այս սկզբունքը որ կը գործադրուի սանդուղի բոլոր աստիճաններու վրայ, առաւելագոյն արդիւնքը տուած է: Քաղաքական փրոփականտը, կ՛ըսէ Հիթլէր, պէտք է իր մտային մակարդակը կանոնաւորէ ամենատկարներու մտային կարողութեանց վրայ, անոնց՝ որոնց սահմանուած է...: Զանգուածին վրայ կանոնաւորուած, իր ճշգրտութիւնը կը համեմատի յաջողութեանց:

Այս սկզբունքներու գործադրութեան համար, ժողովասրահները՝ զարդարուած են բազմագոյն դրօշակ- ներով, լրագրի յօդուածներով, ծամծմ որմազդերով, որոնց վրայ արձանագրուած են օրուան հրատա- րակ նիւթերը:

Կուսակցութեան կազմակերպ ժողովներու հսկայական թիւն է ե- լերեաններու յաջողութեան սա- ման պատճառը: «Նազի» պետը եր- բեք չի հանդստանար: 1930ին, ըն- տրական յաջողութենէ մը վերջ, հրամայեց կազմակերպել 70,000 ժո- ղովներ իր նախօրեակ յաջողութ- օգտագործելու համար: Ամե- տարուան ընտրական շրջանին մը գաւառներու մէջ եղած ժողով- րու օրական թիւը կը հասնի

Հիթլէրեան քուէարկողները, եալին վեց միլիոն, այսօր 13 միլիոն, շարժման ամենակար- դաւոր տարրերն են: Այս վճ- գրութեանց համաձայն, իրենց նածութիւնը պէտք է ստանան հանուր քուէներու հարիւրին մինչեւ անցեալ ընդհանուր րութեանց կը ստանային հարի- րին 18ը:

Անոնց կ՛աջակցի նաեւ մամուլ Կուսակցութեան առօրեայ օրգանը րէն եւ հանդէսներէն զատ, երկ- դաշնակից կը միան նաեւ «Պողպա- հայ Սաղաւարտներու», Կերմանի- գայնականներու եւ նոյն իսկ ժո- վրդական կուսակցութեան օրգա- ները:

Նման կազմակերպութիւն պէտք ունի նաեւ ահագին դրամ- մը: 1930ի ընտրական պայքար ծախքերը հասած են մօտաւորապ- 200 միլիոն ֆրանքի: Այս պատճ- ներուն տակի՞ն ինչպէս կը լեցուի դր- մարկղը:

Այս մասին Հիթլէր շատ պարզ սկզբունք մը կը գործադրէ — Ամէն միջոց բանեցնել, կարելի եղածին չափ փով իր ազատութիւնը պահելով, իւրաքանչիւր հաւանական նուի- րատու շահագրգռել տալ իր տագրի զանազան արդիւնքներով նպատակներ ստանալ անոնցմէ: Ար- պէս, կարեւոր գումարներ առաջա- ազգայնական զանազան ընկեր- թիւններէ, հին բանակի ներկայ- ցուցիչներէ, կարգ մը մեծ դրամա- տուներէ: Հիթլէր նոյնիսկ ընդ- նած է, չըսելու համար խնդրած, տար վարկեր, ինչպէս Զօրակ կ՛ըսուի նաեւ Մուսոլինիէն:

Այս է գերման ազգային-ընկեր- վարական կուսակցութեան կազմ- կերպութիւնը: Սկզբունքով, Ջանայ, իր պետին միջոցաւ, նաւոր կերպով իշխանութեան գլուխ գալ, ինչ որ այսուհետեւ իր կա- զութեան սահմաններուն մէջ թուի:

Ն. ՀՐԱՉԵԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւանի հանրակառքը

Երեւանէն կը գրեն Պրոլետար (17 փետր.).—

Երեւանի հանրակառքին շին- թեան նիւթերը քաղաք կը հասն- ամէն օր: Օդային եւ ստորերկրեայ ելեկտրալարերը հասած են արդէն, հասած են նաեւ մեքենաները: Եր- կաթգիծերը կը հասնին ապրիլ Ենթակայանին սարքաւորումը կ- շանայ, որովհետեւ մարմինը, որո- դիմում կատարուեցաւ, ժամանակ անհրաժեշտ իրերուն հայթայթմ- հոգը: Հանրակառքին գիծերը գ- լու համար, հողային աշխատանք- ները կը սկսին մարտ 15ին: Մի- այդ կը գրուին ստորերկրեայ լ- րերը:

Շինութիւնը տեղական նիւթեր- ապահովելու համար, պայմանագի- կնքուած Երեւանի մարմիններուն- որոնք պիտի հայթայթեն խիճ քար: Արդէն ամէն օր Երեւան կը հասնին այդ նիւթերը:

Շինութեանց համար անհրա- ժեշտ բոլոր արհեստագէտներն բանուորները ամբողջացուած Անոնց տրուած է բնակարան: դաքային խորհուրդը որոշած է ամէն ճիգ թափել, որպէսզի հան- րակառքի գծին բացումը կատարուի Հայաստանի խորհրդայնացման 12րդ տարեդարձին:

Երեւանի Օփերան

«Պրոլետար» կը գրէ թէ Երեւան- ի մէջ հիմը դրուեցաւ անդրանիկ օփերային: Երեւանի օփերայի դպրոցին կազմակերպման հոգը յանձնուած է կրթական գործավար- րութեան, Տէր Ղեւոնդեանի, Ե. հա- զարովայի, Բողոլիւբովի: Երեւանի օփերային դպրոցը արդէն հրաւէր- ներ ղրկած է Թիֆլիզ, Բաքու, Մոս-

…ֆաւ, որոնք պիտի կապուին Երեւանի օփերային իարկ. Թաշակաւոր ուսանողներ: Այս երգիչները ուսանողներէն … ի վեր կը պատրաստուին Երեւանի մէջ տալ հիւրախաղերին Երեւանի … օփերաները. … դարմէն. … Թագաւորական հարսնիք, Սէվիլի սափրիչը:

Միւս կողմէ Հայաստանի Գիտական Հրատարակչական Վարչութիւնը, կրթական գործավարութեան յանձնարարութեամբ, պատրաստած է երաժշտագէտ Արմէն Տիգրանեանի վերաժշտական Անուշ օփերային, որպէսզի տպագրութեան յանձնէ: Փիտի վերամշակուին նիւթերը եւ երաժշտութիւնը: Անուշ օփերային … , բերել դաշնակի տակ, երաժշտական յետոյ պիտի ունենայ 400 էջ:

Գրական թերթ

Փետրուար 30ին Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ գրական թերթ մը, որ օրգանն է Հայաստանի Խորհրդային Գրողներու Դաշնակցութեան: Անունն է Գրական Թերթ: Լոյս պիտի տեսնէ ամէն 10 օրը մէկ անգամ:

Երեւանի ձին պոլշեւիկները

Անգամ մը գրած էինք թէ Հայաստանի հին պոլշեւիկներն ալ կազմած են Միութիւն մը: Նման Միութիւններ կազմուած են նաեւ Ռուսիոյ մէջ ամէն կողմ: Այնպէս որ Երեւանի Միութիւնը պիտի ըլլայ մասնաճիւղը Հին Բոլշեւիկներու Ընկերութեան:

«Խորհ. Հայաստան» (փետր. 16) կը գրէ թէ, «ըստ ձեռքի տակ եղած տեղեկութիւններու», Հայաստանի մէջ կան մօտաւորապէս 32 պոլշեւիկներ, որոնց կուսակցական սթաժը կը համապատասխանէ ընկերութեան կանոնագրին, անդամակցելու համար: Այդ կանոնագիրը կը պահանջէ 18 տարուան սթաժ: Երեւի, Հայաստանի բոլոր բոլշեւիկները «դեռ խամ են», մինչ երէկ եկած դեռ: Ն. Ջարեանի բացատրութեամբ: Միայն 32 հոգի են, որ հաւկիթէն կանուխ ելած են: Ափսո՛ս որ ասոնց ալ հոգաթափը ձեռքը տուին ու զրկեցին անոնք, որ «ձուէն երէկ են ելած»:

Ձիւն Զանգեզուրի մէջ

Երէկ գրած էինք թէ ձիւնը Նոր Բայազիդի շրջանին մէջ կը հասնի 3 մեթր բարձրութեան:

«Խորհ. Հայաստան» կը հրատարակէ հեռագիր մը (16 փետր.) Սիսիանի շրջանէն (Ղարաքիլիսա), որ կը ծուի թէ նուազ ենթարկուած չէ այս տարուան ձմեռնային խստութեանց.—

Անդադար կը ձիւնէ: Սարսափելի բուք ու բորան: Ամէն կողմ սառած: Սաստիկ ցուրտ: Յունուարի 30էն ի վեր դադրած է թղթատարը: Միջգիւղային ճամբաները փակուած են: Երէկ ու այսօր գիւղէ գիւղ ճամբորդողներէն սառած մեռան 3 հոգի, հազիւ ազատուեցան 12 հոգի, որոնք հիւանդ են ու կը դարմանուին: Միջգիւղային երթեւեկութիւնն ալ դադրած է, ինչ որ դէշ կ'ազդէ կարգ մը աշխատանքներու վրայ:

Պայքար ձիւնին ու ձեղնին դէմ

Բագուի կոմունիստ հայերէն թերթը կը գրէ (14 փետր.) թէ Ազրբէջանի կառավարութիւնը արտակարգ լիազօր նշանակած է ոստիկանական ուժերու պետ Ասափ Ախունդովը, որ պաշտօն ունի պայքարի միջոցներ գտնելու հեղեղի հաւանականութեան դէմ եւ բարձրացնելու Կուր եւ Արաքս գետերուն եզերքները Ազրբէջանի հողամասերուն վրայ:

Հայաստանի կողմէ եւս, ինչպէս «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (16 փետր.) լուրջ միջոցներ ձեռք առնուած են ձիւնի աղէտին ու հեղեղի հաւանականութեան դէմ, եւ այդ նպատակով կազմուած է արտակարգ Յանձնախումբ մը, որ կը բաղկանայ 6 հոգիէ, — Արուլեան (չեկիստ), Կ. Այվազեան, Ա. Կոստանեան, Դուլգարեան, Եագուբեան և Բաբաեանէ:

Յաջորդով մանրամասն տեղեկութիւններ կուտանք ձիւնի աղէտին, հեղեղին վտանգներուն ու այս յանձնախումբին աշխատանքներուն մասին:

Մանր լուրեր

Ներգաղթի երկրորդ կարաւանը դիմաւորելու համար, կառավարական յանձնախումբի ներկայացուցիչ Ս. Մարգարեան փետրուար 13ին մեկնեցաւ Պաթում:

Երբ գաղթականները հասնին Պաթում, ամբողջ յանձնախումբն ալ իր կարգին պիտի մեկնի ընդ առաջ:

× «Կարմիր Զինուոր» թերթին մէջ կը կարդանք թէ Ա. գունդի 3րդ վաշտի բժիշկը իր շարքերէն վտարած է Գ. Աբրահամեանը, որ դէմ է արտայայտուեր զինուորական պատրաստութեան: Նման պատիժներու ենթարկուած են Օհանեան, Ց. Բարսեղեան, Իշխան Մակարեան:

ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ մեծ յուզում կը տիրէ ամբողջ Սուրիոյ մէջ, կալուածական վարձքերու առթիւ: Պայքարը կը շարունակուի սաստկօրէն:

Պէյրութի վարձակալներու ժողովը նոր հաւաքոյթ մը գումարեց եւ հետեւեալ որոշումները առաւ:

1.— Վարձքերու գիներէն զեղչել հարիւրին 25:

2.— Վարձքերու համար նոր օրէնքներ հաստատել:

3.— Էվգաֆներու եւ նոր շինութեանց մասնաւոր կանոնները վերցնել:

4.— Վաճառատուններու վարձքերէն զեղչել ոչ թէ հարիւրին 25, այլ հարիւրին 40:

5.— Թոյլ չտալ որ կալուածատէրերը իրենց կալուածներէն հանելով վարձողները՝ ուրիշ վարձակալներու տան զանոնք:

Որոշուած է նաեւ ուրիշ կարեւոր կէտ մը: Եթէ վարձակալին եւ կալուածատիրոջ միջեւ անհամաձայնութիւն մը ծագի վարձքի շուրջ, այդ պարագային մասնաւոր յանձնախումբ մը պիտի հրաւիրուի որոշելու համար վարձքի գինը: Եթէ կալուածատէրը ուզէ վարձակալը հանել իր տունէն, պէտք է հատուցում վճարէ անոր: Վարձակալ մը որեւէ ժամանակ եթէ իր վարձած շէնքը ուզէ ուրիշի մը փոխանցել պիտի ազատ ըլլայ այդ ընելու:

Պայմանագրութիւնները պէտք է կրեն եւրոպական թուականը եւ գումարը գրուած պէտք է ըլլայ սուրիական ոսկիով եւ ոչ թէ օսմանեան ոսկիի հաշուով:

Վարձքերը պէտք է վճարուին ամէն ամիս կամ երեք ամիսը մէկ անգամ:

Տուրքերը պէտք է վճարուին կալուածատէրերու կողմէ:

ՏԱԳՆԱՊԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

Խոշոր կորուստներ մէկ տարուան ընթացքին

«Հայ վաստակ» առեւտրական ամսագիրն ալ, իր կարգին, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ամերիկայի հայ գաղութի տնտեսական կացութեան մասին.—

Առնենք գորգավաճառութիւնը, որ ամերիկահայ առեւտուրի գլխաւոր ճիւղերէն մին է, 1931ի ընթացքին, երբ արդիւնք ընդհանուր տագնապին եւ արծաթի անկման, մեր գորգավաճառներէն շատեր հարկադրուեցան հաշուեյարդարի ենթարկել իրենց գործերը: Ճիշդ թիւ տալ դժուար է, սակայն, մօտաւորապէս 60է աւելի հայ գորգավաճառներ քաշուեցան ասպարէզէն, չկրնալով տոկալ ծախքերու:

Կօշիկի Ճարտարարուեստը, որ զարգացած է Նիւ Ինկլէնտի հայ գաղութներուն մօտ, նմանապէս անցուց տագնապալի շրջան մը, Հէյվրհիլ եւ ուրիշ քաղաքներ ականատես եղան հայ գործարաններու փակումին:

Գոհարագործութիւնը, Թեթեւ եւ սուգնոց, կորսնցուց իր կենսունակութիւնը: Այս ճիւղին նուիրուած են Փրովիտենսի մեր հայրենակիցներէն շատեր: Հին հայ գոհարագործարաններ պատուաբեր դիրք գրաւած են: Ճիշդ է, որ գրեթէ չեղան սնանկութիւններ, վասնզի հայ վաճառականն ու գործարանատէրը զիրար յարմարուող մարդիկ են, սակայն բազմաթիւ գործարաններ կամ փակ մնացին երկար ատեն եւ կամ գործեցին կաղն ի կաղ: Գոհարեղէնները կենացի անհրաժեշտ առարկաներ չեն, պերճանքի մաս կը կազմեն, հետեւաբար բացատրելի է անոնց սպառման մեծ անկումը:

Պէտք է բարեբախտութիւն համարել որ հայ գոհարագործներն աւելի յոռի ատուհանի մը չհասան:

Լուսանկարչութեան ճիւղին մէջ գործերու անկումը զգալի եղաւ: Հարիւրաւոր հայ լուսանկարիչներ անգործ մնացին եւ հազիւ կրցան պահել իրենց գլուխները: Տարիներով աշխատած վարպետներ անգամ ունեցան անգործութեան ամիսներ: Անոնք որ անդամ էին Ֆորտի կամ Նիւ Եորքի Արհեստակցական Միութիւններուն (Union), շաբաթական 25 տոլարով (իրենց համար համեմատաբար փոքր գումար մը) սորվեցան տուն պահել եւ ապրիլ:

Տակաւին չյաջողեցանք որ ամերիկահայ 30ի չափ լուսանկարչական գործարաններէն ու գործատեղիներէն մին փակէր իր դռները:

Մեքենական յանգարարութիւնը, ուրիշ կարեւոր գործի ճիւղ մը, ուր Ամերիկայի Հայերը կը հաշուեն գոնէ 50ի չափ գործարաններ եւ հարիւրաւոր աշխատողներ, փայլուն տարի մը չկրցաւ անցընել: Դժգոհութիւններ լսուեցան յաճախ եւ եղան սնանկութեան նման քանի մը դէպքեր: Բայց այս ճիւղն ալ կը ջանայ յարմարել նոր պայմաններուն:

Երկրագործութիւնը Ամերիկայի Հայոց մէջ զարգացած է երկու վայրերու: Ամէնէն կարեւորը Գալիֆորնիան է, մանաւանդ Ֆրեզնոյի գաւառը: Միւսը Լոնկէնտի մօտ հայ գիւղն է եւ ընդհանրապէս ցիրուցան հայ երկրագործները Ամերիկայի շատ մը կողմերը:

Հայ երկրագործական տագնապ չարձանագրուեցաւ թէ՛ Խաղաղականի եւ թէ Ատլանտեանի կողմը:

Գործաւորութիւնը, որ մեծ տոկոս մը կը կազմէ մեր գաղութին մէջ, շատ ծանր տագնապ մը անցուց: Հազարաւոր Հայեր մնացին անգործ: Տագնապին գլխաւոր կեդրոնը եղաւ Տիթրոյթ, ուր ենթադրօրէն 10 հազար հայութիւն ունի: Գործազրկութիւնը տակաւին կորսնցուցած չէ իր թափը:

Ալլապէս դժբախտ տարի մը եղաւ 1931ը Ամերիկահայերու տանտէրերուն համար, որ անշարժ կալուածներու (տուն, գետին եւլն.) տէր են եւ մորկէյճի (գրաւ) վտանգի դէմ մը անցուցած չէր:

Ամէն տեղ հարիւրաւոր Հայեր կորսնցուցին իրենց տուները, վասն զի չկրցան հատուցանել պահանջուած մասնավճարները՝ անգործութեան, վարձքերու անկման եւ տուներու անվարձակալ մնալուն եւ այլ պատճառներով:

Միջին Արեւմուտքի մէջ՝ Տիթրոյթ եւ Գրանիթ սիթի մէջ Ուօթըրթաուն Մաս՝ կրնան նկատուիլ այս տագնապին նմոյշ — զոհերը:

— Վերջին մէկ երկու տարուան ընթացքին Մասաչուսէց նահանգին մէջ երեւոյթ մը եղաւ տեղական փոքր դրամատուններու փակումը:

Լօվէլի (Մաս) տեղական դրամատուն մը փակեց դռները Դեկտեմբերի սկիզբները: Շատ մը Հայեր եւ գործատէրեր, որոնք դրամական գործառնութեան մէջ էին այդ դրամատան հետ, մատնուեցան տագնապալի կացութեան մը:

Հայերու ունեցած դրամներէ՛ն ենթադրուին շուրջ 30,000 տոլար:

Չարլզթաունի (Մաս) Charlestown Trust Company դրամատան փակումը տեղի ունեցաւ Դեկտ. 21ին:

Մօտաւորապէս 15 Հայեր դրամ ունենալով այդ պանքին մէջ, մատնուեցան յոռի կացութեան մը:

Հայերու ունեցած դրամը կը գնահատուի շուրջ 35,000 տոլար:

Զըլոսի մէջ ալ դրամատուն մը դադրեցուցած է իր վճարումները: Շատ մը Հայեր տուժուած են:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ամիէնի մէջ բազմաթիւ մետաղագործարաններ սկսած են արձակել օտար գործաւորները, բացի գերմանացիներէն: Այս կերպով, մանաւանդ Լեհերը, որոնք այդ շրջանին մէջ (Հիւսիսի փա-տը-քալէ) 250,000 հոգի են, ամէն օր իրենց երկիրը կը վերադառնան:

× Լուառի մէջ, հանքատէրերու եւ գործաւորներու ներկայացուցիչները՝ հանդիպման մը ընթացքին, համաձայնութեան եկած են օրավարձերու հարցին շուրջ: Հանքատէրերու որոշած 10 առ հարիւր նուազումը օրավարձերու վրայ տեղի չպիտի ունենայ.

ՄԱՄՈՒԼ

Բարեգործականը

Աթէնքի «Նոր Օր»ը դիտել կու տայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (23 փետր.).

— «Բարեգործականը ամլութեան շրջան մը կը բոլորէ: Դրական ոչ մէկ գործ սա վերջին ամիսներուն: Անգլիոյ ելեւմտական տագնապի անմիջական ազդեցութեան տակ, դրամատիրական հաստատութիւններու յատուկ վերապահութեամբ Բարեգործականը մէկէն ի մէկ քաշուեցաւ իր պատեանին մէջ, ինքնամփոփուեցաւ եւ այն առարճան ձեւացաւ որ կարծես թէ պարտաւորութիւններ չունենար այս անճար ժողովուրդին հանդէպ:

Սթերլինի տագնապը իրապէս մեծ ազդեցութիւն գործած է Բարեգործականի գանձին վրայ, բայց աւելա պատճառ չէ որ հարիւրաւոր միլիոն արախձի անձեռնմխելի դրամագլուխ ունեցող այս կազմակերպութիւնը ձեռքերը ծալլած դիտէ գաղութներու առօրեական ծիւրումն ու ուժասպառումը: Կատարելիք գործեր կան, որոնց յետաձգումը աւելի մեծ վնասներ կ'ունենայ քան սթերլինի անկումը:

Անցեալ տարի, փոխ-պատուիրակը կործանէութեան յայն ծրագիր մը ներկայացուց հանրութեան: Խանդավառութեամբ այդ ծրագիրով, խորհելով որ Բարեգործականը կը ձմեռէր իր բուն դերին մէջ, ծառայելու համար ժողովուրդին: Ծրագիրը գործադրելի չէր իր բոլոր կէտերուն մէջ. Անոր մէջ տեղ գտած էին պետական չափանիշով գործեր, որոնց իրագործման համար անբաւարար էին Բարեգործականի ուժերն ու միջոցները:

Բայց կային կէտեր, որոնց գործադրութիւնը մեծ զոհողութիւն չէր պահանջեր: Օրինակ, գաղութահայ դպրոցները նիւթապէս ապահովելու եւ հայ մշակոյթը զարգացնելու խնդիրները: Նաեւ ներգաղթի գործը:

Բարեգործականը ոչ թէ միայն գործադրութեան չդրաւ իր մշակած ծրագիրը, այլ վարժարաններու յատկացուցած նպաստներն ալ դադրեցուց: Ամիսներէ ի վեր յունահայ դպրոցները ոչ մէկ գումար ստացած են Բարեգործականէն: Գ. Օ. Թաշճեան գնաց, ուսուցիչները խոստումներ ըրաւ: Ահա ամիս մըն է որ իր տեղեկագիրը ներկայացուցած է Բարեգործականի կեդրոնին, բայց տակաւին ոչ մէկ օժանդակութիւն:

Այս զանցառութեան հետեւանքով, յունահայ դպրոցները մատնուած են նիւթական անհարթելի դժուարութիւններու: Ուսուցիչները ամիսներէ ի վեր թոշակ ստացած չեն»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մարսէյլի Երաժշտական Միութիւնը

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կոմիտաս Վարդապետի վաթսունամեակին առթիւ կազմուած երկսեռ երգչախումբին յիսուն անդամները կազմեցին «Մարսէյլի Հայ Երաժշտական Միութիւն» անուն ընկերակցութիւն մը, որուն նպատակն է.—

Ա.— Երաժշտական ճաշակը զարգացնել նորահաս սերունդին մէջ:

Բ.— Հայ երաժշտութիւնը տարածել ժողովրդական խաւերուն մէջ, ծանօթացնել զայն օտարներուն:

Գ.— Քաջալերել հանդիսանալ եւ սատարել երաժշտական ընդունակութիւն ունեցող հայ երիտասարդին:

Միութիւնը իր երկրորդ ընդհ. ժողովին հաստատեց յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած ծրագիր-կանոնագիրը եւ ընտրեց իր Մայր Դիւանն ու վարչութիւնը հետեւեալ կերպով.—

Մայր Դիւան.— Նախագահ Գ. Ս. Միլտոնեան, Քարտուղար Գ. Ս. Փափազեան:

Վարչութիւն.— Ատենապետ Գ. Փ. Մալայեան, Ատենադպիր Գ. Բ. Սիմիթեան, Հաշուապահ Օր. Ս. Փափազեան, Գանձապահ Գ. Կ. Բիրեան, Խորհրդատու Օր. Ա. Միասիրեան, Գ. Ս. Ջէօրէկճեան, Գ. Հ. Գաքրճեան:

— Երաժշտական Միութիւնը որոշած է կազմակերպել իր հիմնական ֆոնտին ի նպաստ, մեծ վիճակախաղ մը եւ սարքել բացման հանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ ապրիլ 16 շաբաթ գիշեր Brébant Marseillais ընդարձակ սրահին մէջ, ժամ 9էն մինչեւ առաւօտ:

Միութեանս 30 անդամները ամէն ջանք կը թափեն հանդէսին յաջողութեանը համար, եւ միեւնոյն ատեն նիւթական զոհողութիւններ ալ կ'ընեն մէկ մէկ արժէքաւոր նուէր տալով վիճակախաղին համար:

Անշուշտ գաղութը պիտի փութայ քաջալերել Միութիւնը գնելով վիճակահանութեան տոմսերը, որոնց գինն է միայն մէկ ֆրանք: Տասը հատ գնողը կը ստանայ վերոյիշեալ 16 ապրիլի հանդէսին համար ազատ մուտքի հրաւիրատոմս մը:

Կոչ կ'ընենք նաեւ ֆրանսահայ երաժշտասէր հայրենակիցներուն, որ իրենց մասնակցութիւնը բերեն մեր վիճակախաղին որեւէ նուէրով:

Բոլորին մեր կանխայայտ շնորհակալութիւնները:

Վարչութիւն

ՍԱՆՕԹ.— Նուէրներու համար դիմել կամ գրել՝ Գ. Բ. Սիմիթեանի, ատենադպիր Հ. Ե. Մ-ի 18 Rue Thubaneau: Վիճակախաղի տոմսերը կը գտնուին Միութեանս բոլոր անդամներուն եւ Գ. Կ. Բիրեանցի մօտ, գանձապահ Pharmacie Principale, Rue de l'Arbre:

Ցիրուցան Հայեր

ՕԳՆԱ (Արտէշ).— Այս քաղաքէն չորս քիլոմեթր հեռու, օդաւէտ հովիտի մը մէջ կը գտնուի Սէն Փիէր կոչուած արուարձանը, ուր կը գտնուի Usine Blanc մետաքսի գործարանը: Հոս ալ կ'աշխատին 100էն 120 գործաւոր եւ գործաւորուհիներ: Գործարանատիրոջ կողմէ տրամադրուած են տուներ առանց վարձքի գործաւորներու թիւին համեմատ:

Այս քաղաքը առողջարան մը բախտաւոր կը համարուի: Վարձքերու վրայ երկուականութիւնք զեղչ ըրած են, օրական կ'աշխատին 8 ժամ, փոխարէն ստանալով այրերը 16 ֆրանք, իսկ կիները 8 ֆրանք: Կան բաւական թիւով հայ ամուրի երիտասարդներ: Ոմանք եկած են այստեղ իրենց թուղթերուն անկանոնութեան համար, ոմանք ալ երկար ժամանակէ ի վեր հաստատուած են: Ընտանիքներ ալ կան: Օդն ու ջուրը շատ լաւ են:

Տիրող տագնապին հետեւանքով, խեղճ գործաւորներ չարաչար կ'աշխատին փոքրիկ օրավարձի մը փոխարէն: Կան բաւական թիւով փոքրիկներ, որոնք ութ հարիւր մեթր հեռաւորութեամբ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն: Գաղութը զրկուած է ազգային որեւէ ձեռնարկէ: Ոչ գաղափարութիւն եւ ոչ ալ բա՛ նախաձեռնութիւն՝ վառ պահելու համար ազգային ոգին: Մ. Փ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

III

— Օրհնեցէք, Տէր Հայր, — լսուեցաւ Ներանցքէն Աստղիկին հօրը ձայնը — տիկինս վշտացած է քեզի. «ա՛լ ազգականութիւնն ալ մոռցաւ», կ'ըսէ:

— Իրաւո՛ւնք ունի, իրաւո՛ւնք, — ձայնեց Տէր Մեսրոպ ու հովանոցը կախեց դրան եւեւ՝ հանդերձակալէն:

Ու եկան վեր: Ներսը հիւրեր կային: Նաեւ քանի մը թուրք պաշտօնեաներ՝ դատական բաժնէն: Քէպապճեան Գէորգ էֆէնտին փաստաբան էր: Հողագործի զաւակ: 38նոց: Եկանջներուն քովերը քիչ ալերեկ մազերով: Ուսրտած էր տեղւոյն թրքական «Իտատի»ն, լաւայ գրագրութիւն ըրած թուրք փաստաբանի մը քով: Ետքը տարի շարունակ: Յետոյ մեծ դիւրութիւն ունենալով յաջողած էր պաշտօնութիւն ձեռք ձգել՝ փաստաբանութիւն ընելու, այն ատեն տասնեակ շատ բարեկը չփնտռուելուն համար: Ունեցած էր երկու աղջիկ, որոնցմէ առաջինը դեռ նոր էր ամուսնացած: Խառնուածքով միջին եղբօր մօրը էր ու կը սիրէր յաճախ դեր ու պաշտօն ունենալ հանրային գործերու մէջ: Ինքնաշխատութեամբ քիչ մը նաեւ փրանսերէն սորված էր: Ինք, Դաւիթ էֆէնտին ու Օննէս աղան «եռուսանի» մըն էին:

«Բիւզանդիոն»ի բաժանորդ էր, բայց գրուեցին յանձնարարած էր տանը ձգել թերթը՝ գրասենեակին մէջ «անյարմար» նկատելով հայերէն թերթ: Երբեմն ալ թղթակցութիւններ կը գրէր «առանձնաշնորհեալներու» մասին, որոնց մէջ անպատճառ յիշուած կ'ըլլային ինք ու Դաւիթ էֆէնտին, ինչպէս նաեւ՝ «Նորին Վսեմութիւն Վալի Պէյ էֆէնտին»: Բայց, անգամ մը, իր մէկ թղթակցութիւնը, որ տեղացոց անձրեւներու եւ այդ տարուան բերքի մասին էր, թերթին չորրորդ էջը տպուած ըլլալով, Քէպապճեան էֆ. բանալի գիծ մը շղթայեր էր, ու ա՛լ «սրբել» ձեռք առած չէր: Ու, այդ օրէն ասդին, «ես քեզի բան մը բա՞մ, — կ'ըսէր՝ եթէ պատահէր որ մէկը նկատողութիւն ընէր այդ թերթին խմբագրապետին մասին — Քէչեան, Քէչեան տա՛մ, ան ալ զարդ մարդ կ'երեւի կոր...»:

Կը գործածէր արծաթ ու կլոր կաթով գաւազան մը, որուն վրայ մեծկակ մանեակ մը փորագրել տուած էր, ինչպէս նաեւ՝ «գաֆ»ռում քարափ»ասառերբերբար խառնուած: Զափազանց ուշադիր էր պիտակին: Անգամ մը, Թէօդիկի տարեցոյցներէն մէկուն մէջ տեսած էր Պոլսահայ փաստաբանի մը նկարը, վեր ոլորուած պեխերով: Ու, ինք եւս յաջողած էր կանգուն պահել իր... պեխերը, խոռոչ, ներկած, քսած ատեն անվերջ ոլորելով ու վեր զարնելով:

Գաւիկաց ակռայ մը քաշել տուած էր ու այնքան ցաւած, որ երկար ատեն լեզուն տեղ բերնի մէջը հո՛ն դացեր էր: Ու, ատկէ, ալ-սովորութիւն էր ըրեր ու «ցը՛, ցը՛, ցը՛,» անվերջ սուր ձայն մը կը հանէր ակռաներուն մէջէն...

Երբ տէր հայրն ու Գրիգոր ներս մտան, թուրք հիւրերը մեկնելու վրայ էին: Գրիգոր սեղանին վրայ նկատեց Աստղիկի այն գիրքը, զոր ուզեր էր՝ ընթերցնելու համար դասը, եւ, մէջը նախորդին երկարը գտնելով, յաջորդ առտուն տա ադորկեր էր: Աստղիկ առած էր զայն եւ հիւրասենեակ եկած, ուր կրնար առանձին ըլլալ: Բացած էր, թղթատած՝ սարսռէն փութկոտութեամբ մը: Ո՞րքան ուրախ էր որ Գրիգոր... Ու մինչ մտամբերած էր զայն՝ իրենց տանը սեղանին առջեւ, դասը ընդօրինակելու զբաղած, թիթիկը նշմարած էր: Ցափշտակած: Բացած: կարդացած... Տարբեր մը եկած էր վրան... Խնդուն ու պեխեձող բան մը լեցուցեր էր իր քնքոյշ կուրծքը: «Եղանա՛ս» — այս էր եկած բառը՝ որ շրթունքին էր եկած նախորդի հասցէին: «Պիտի չհասնի, նորէ՛ն պիտի չհասնի հե՜րը»...

Բայց, սխրած էր, յանկարծ: Ընկճուա՞ծ: Գրիգոր տեսա՞ծ էր, ուրեմն: Ուզած էր երթալ ու բռնել: Ըսել թէ... Ի՞նչ ըսել սակայն: Ու, տխրաբեկ, ըզկ-ըստած էր՝ ձայնը խեղդելով եւ պզտիկ ու սեւաշեր գլուխը դնելով սեղանին...

Գրիգոր հասցեց: Նշմարեր էր նոյն գիրքը՝ սեղանին նո՛յն ծայրը, երբ Աստղիկ ներս մտաւ: Հագած էր բաց-կապոյտ մեղուակ շրջազգեստ մը: Նայեցա՞ւ Գրիգորին: Ո՞րը: Այո՛, ճիշդ մարմարեայ վառարանին քովէն... Բայց, ինչո՞ւ սաստ էր Գրիգոր: Կրկին նայեցաւ: Ան ալ իրեն կը նայէր: Ժպտեցաւ ինք: Ու կրկին ջանաց գտնել անոր աչքերը: Ու մինչ տէր հայրն ու միւս ներկաները ոտքի ելան՝ ծէսը կատարելու համար, Աստղիկ առիթով մը մօտեցաւ Գրիգորին, եւ, շշնջա՛ց. «Ես չէի գիտեր, ինք գրեր է» — բսաւ: Գրիգոր կրկին դող մը ունեցաւ: Հրճուա՞նք տուող դող մը: Զմօտեցաւ սեղանին: Տէր հայրը սկսաւ: Ինք դեռ կը լսէր: Տարբե՞ր նայեցաւ: Աստղիկ եւս անցեր էր:

Սկսաւ: Ձայնը ինչո՞ւ պատաճանեց, սակայն: Ինքնամփոփուիլ ուզեց: Ճիգ ըրաւ: Չէ՞ որ տունը, երէկ, փորձեր էր: Փափաքեր էր հօս ամէնէն լաւը երգել: Այսպէս կամ այնպէս, վերջացաւ: Բայց, ինք դժգոհ էր: Տխո՛ւր: Ետ՛ա տխուր: Տէր հայրը վերջացուց խաչը ու բոլորը կարգա համբուրեցին: Ամէնէն վերջ մօտեցաւ Աստղիկ: Թաշկինակը, եւ բարի լրջութեամբ մը համբուրեց, մինչ Գրիգոր ծռեր էր գլուխը ու աչքին ծայրովը գաղտնօրէն կը դիտէր...

Երբ դուրս կ'ելլէին, եւ ինք կ'աշխատէր տէր հօրը հովանոցը վար առնել հանդերձակալէն, Աստղիկին մայրը մօտեցաւ, ժպտեցաւ եւ Գրիգորին գաղտնօրէն երկարելով քառորդ մեճիտ մը՝

— Ա՛ռ, նայիմ, տղա՛ս, — շշնջեց:

Բայց, Գրիգոր մերժեց: Վարանեցաւ: Շառագունեցաւ:

Կրկին նայեցաւ չուրջը: Նոյն պահուն, Աստղիկ կը նայէր ներանցքի դրանը քովէն: Ընկարկները իրարու հանդիպեցան: Աստղիկ պաշտուցեցաւ գլուխը խոյն, որ անթափանց ապակի մը ունէր: Եւ Գրիգոր, տիկնոջ պնդումներուն վրայ, ստիպուեցաւ առնել դրամը:

Երբ դուրս ելան, դեռ կը դողար: Ցիշեց խայլին համբոյրը:

— Հիմա Մաքսուս աղայենց երթանք — ըսաւ տէր հայրը:

(Շար.) Փ. ՄԷՀԵԱՆ

Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները

Իտալական ֆաշիստ կուսակցութեան ընդհանուր խորհուրդը պիտի հաւաքուի ապրիլին եւ պիտի ունենայ բացառիկ կարեւորութիւն, նկատի ունենալով անոր օրակարգը որ հրատարակութեան տրուած է:

Ֆաշիստական խորհուրդը ո՛չ միայն պիտի քննէ լոկ ներքին հարցեր, այլ նաեւ միջազգային կացութիւնը եւ մասնաւորաբար, զինաթափութենէ եւ հատուցումներէ բխող հարցերը:

Ֆաշիստական խորհուրդը պիտի հրաւիրուի նաեւ հաւանութիւն յայտնելու Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ գոյացած համաձայնութեան, վէճի մը մասին, որ երկու երկիրներուն միջեւ ծագեր էր Լօզանի դաշնագրէն յետոյ:

Այս դաշնագիրը, ինչպէս կը յիշուի, Իտալիոյ տուեր էր վեհապետական լիակատար իրաւունքներ Քասթելլօրիզօ կղզիին վրայ, որ շատ մօտը կը գտնուի Անատոլուի ծովեզերքին: Բայց երբ ձեռնարկուեցաւ ճշդելու երկու երկիրներու ծովային սահմանները, վէճ ծագեցաւ կարգ մը կղզիներու շուրջ, որոնք կապուած էին Քասթելլօրիզոյի եւ կը ներկայացնէին ռազմագիտական կարեւորութիւն մը, ծովեզրի իրենց մօտիկութեան պատճառով:

Այս վէճը առկախ մնացած էր 1924էն ի վեր: Վերջերս երկու երկիրները համաձայնութեան եկան, որուն հաւանութիւն պէտք է տայ ֆաշիստական խորհուրդը:

Վերջ՝ ազատ-փոխանակութեան

Անգլիոյ մաքսային ազատ-փոխանակութեան դրութիւնը վերջ գտաւ մաքսային օրէնքի քուէարկութեամբ եւ կիրարկութեամբ:

Գիտնալով մէկտեղ որ Լորտերու ժողովին մէջ, օրէնքին քուէարկումը պարզ ձեւակերպական արարողութիւն մըն է, Մնոտըն դարձեալ կճու քննադատութեան մը ենթարկեց զայն:

— Այս օրէնքը, ըսաւ, գէշ է ամէն տեսակէտէ: Ո՛չ անգործութիւնը պիտի բարւոքէ, ո՛չ ալ երկրին առեւտրական վիճակը: Առաջին կէտին վրայ՝ արդէն ձախողեցաւ արտասահմանի մէջ եւ ինչո՞ւ անոր տրամադրութիւններէն դուրս ձգել գաղթապետութիւնները, որոնց առեւտուրը շատ աւելի գէշ վիճակի մէջ է, քան ուրիշ երկիրներունը: Երկիրը այսքան վտանգաւոր ջնջում մը ընելու իրաւասութիւն չէր տուած: Ազատ փոխանակութիւնը բարգաւաճում միայն տուեր էր Անգլիոյ:»

Երկրորդ ընթերցումէ մը վերջ, Լորտերու ժողովը քուէարկեց օրէնքը 12ի դէմ 129 ձայնով:

Օրէնքը որ անմիջապէս յետոյ ներկայացուեցաւ Թագաւորին վաւերացման, արդէն գործադրութեան դրուած է երկուշաբթիէն ի վեր:

Ասկից վերջ ուրեմն, 10 առ. հարիւրի մաքսատուրք մը պիտի գանձուի պարէնէն, միսէն եւ կարգ մը նախանիւթերէ զատ, օտար ամէն արտադրութեանց վրայ, որոնք պիտի ներածուին Անգլիա:

Օրէնքին կիրարկումէն առաջ, ապրանք հասցնելու եւ մաքսատուրքէն զերծ մնալու համար, միջազգային նաւատորմիղ մը յաջողեր էր նաւահանգիստ մտնել, ապրանքներով բեռնաւոր: Ժամը 4ին, օրէնքին կիրարկման սկիզբէն մէկ ժամ առաջ, զանազան երկիրներու պատկանող 120 նաւեր յաջողեր էին հանել իրենց նպաստակին:

Պիրէնէ՝ ընդդէմ Վէնիզէլոսի

Բոլորին զարմանք պատճառելով, ժողովրդական կուսակցութենէն (արքայական) Պ. Սթրաթիյիս, Պիրէոսի քաղաքապետ ընտրուեցաւ խոշոր մեծամասնութեամբ:

Կը կարծուէր թէ կառավարական կուսակցութենէն Պ. Մեթաքսաս, որ իբր թեկնածու նշանակուած էր Վէնիզելոսի կողմէ, մեծամասնութիւն պիտի շահէր, մինչ ընդհակառակն, մեծ պարտութիւն մը կրեց:

Քաղաքական շրջանակները կը նկատեն թէ կառավարութեան վարկը կոտրած է քուէարկուներուն աչքին:

Ժողովրդական կուսակցութեան պետը Ցալտարիս, յայտնեց թէ պատրաստ է ընդունելու ընդհանուր ընտրութիւնները, նոյնիսկ եթէ ընտրութեանց թուականը առաջ նշանակուի:

Յառաջդիմականներու պետը Քաֆանտարիս կը հաւաստէ թէ կառավարութիւնը բնականաբար պէտք է հրաժարի, Պիրէոսի ընտրութեան դասէն յետոյ:

Առաջին անգամ ըլլալով յոյն կիները Պիրէոսի մէջ մասնակցեցան քուէարկութեան, բայց քիչ թուով:

— Աթէնքի քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ Խորհրդարանը պիտի լուծուի 15 օրէն, եւ թէ Ծերակոյտի եւ Երեսփ. ժողովի ընտրութիւնները պիտի կատարուին ապրիլ 17ին:

Լոյս տեսաւ

Ազգային հերոս Սեբաստացի Մուրատի կենսագրութիւնը,

„ՄՈՒՐԱՏ"

Գրեց՝ Գ. Միքայէլ Վարանդեան, հրատարակութիւն Մուրատ Ֆոնտի Կեդր. վարչութեան: Գիրքը կը բաղկանայ 350 էջերէ եւ 45 նկարներէ: «Մուրատ» տպուած է սահմանափակ թիւով. փութացէք օր առաջ ապահովել օրինակ մը: Գին՝ թղթակազմ 30 ֆրանք, լաթակազմ 40 ֆրանք: Գաւառներու համար ղրկել փոստի ծախք 2 ֆրանք: Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը կամ Ներսէս Գչիկեանի. 24 rue Anatol France, Issy-les-Moulineaux. (Seine) France

Ց. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գառ. Միութեան վարչութիւնը սրտագրաբար ժողովի կը հրաւիրէ միութեան բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 Րիւ տը լա Րէփիպլիքի մէջ: Բացականները պիտի ենթարկուին պատասխանատուութեան:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանի մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԱՆԵԷՕԶԻ Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ընկերահաւաքական թէյասեղանը այս Կիրակի 31 Rue Madame Curie, Bagneux. Կը հրաւիրուին համակիրներ եւս:

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Լիոն

Նախաձեռնութեամբ Լուսաբեր կոմիտէին

Այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Պ. Պանեօլաթիի սրահարանը

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին — Մուտքը ազատ է

Նիս

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Պառ Սիկալ»ի սրահին մէջ

364 Bld de le Madeleine

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

Սէն Լու Մարսէյլ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին տեղւոյն մատուռին մէջ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ — Մուտքը ազատ է

Սէն Ժէրոմ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Մեսաքեանի բնակարանի վերի սրահը կը խօսին՝ ընկերուհի Տիկին ԹԻԳՐԻԹՃԵԱՆ եւ ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ — Մուտքը ազատ է

Տիկ. Աշխէն Ղարիբեան, օրիորդներ՝ Արծուիկ Բէգլարեան, Շուշանիկ Երզնկեան, Գոհարիկ եւ Թամարա Բաղդասարեաններ, Հեղէն Բարամեան, Պ. Պ. Աշոտ Տէր Կարապետեան, Արամ Մուրատեան, Գուրգէն Բալայեան, Արշաւիր Ազարէկեան, Էմիլ Աֆթանդիլեան, Վարդգէս Յովհաննիսեան եւ Արմենակ Բէգլարեան (Փարիզ), Բաբկէն եւ Գուրգէն Ազաբէկեաններ, Արամ Գառօնէ, Սարգիս Ազարեան եւ Գուրգէն Մահտեսի Յովհաննիսեան (Լիոն), Հրայր Յովհաննիսեան եւ Գուրգէն Կարապետեան (Նանսի), Ջաւէն Աֆթանդիլեան (Լոնտոն) եւ Հրանդ Աֆթանդիլեան (Մոնփէլիէ) սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ուսուցիչ՝

ԳԱՍՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

դառնաղէտ եւ վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 27ին Թաւրիզի մէջ:

Աշտա-Արծրունի իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր անզուգական ընկերոջ՝ ԳԱՍՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պէրպէրեան ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան կոմիտէին եւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ԱՀԱՐՈՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆի մահուան առթիւ:

Ալֆորվիլ, 29 փետր. 1932

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Հայր. Միութեան ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Յելօրիայի մէջ:

Զ. Ո. Միութեան ընդհ. ժողովը այս իրիկուն Յելօրիայի մէջ: Վիճաբանութիւն պատգ. ժողովի օրակարգին շուրջ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Շամօն, Մ. Թ.— 210:

Մարսէյլ, Բամ.— 35: Սկսանք ղրկել:

Աշխատութիւն

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի ժողովրդային Գրադարանը, փոխադրուած է 240 Rue Duguesclin, նախկին գրադարանէն 100 քայլ հեռու Mazenodի փողոցի անկիւնի սրճարանին կից:

Գրադարանը բաց է ամէն իրիկուն ժամը 7.30—9, բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ:

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

1.— ՀՐԱՆՑ - ՍԱՄՈՒԷԼ, Գրատուն	51, Rue Monsieur-le-Prince:
2.— ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ	7, Boulevard Saint_Michel_ի դիմացի քէօշկը
3.— ՕՏԷՕՆ	5, Carrefour de l'Odéon
4.— ՔԱՏԷ	Մէթրօ Քատէյի մուտքի քէօշկը
5.— ՄՕՆՄԱՐԹՐ	59, Fbg. Montmartreի դիմացի քէօշկը
6.— ՓԼԱՍ ՏԸ ՖԷԹ	Մէթրոյին դիմացի քէօշկը
7.— ՐԷՊԷՎԱԼ	92, Rue Rébéval
8.— ՊԷԼՎԻԼ	19, » de Belleville
9.— ՓԱԼԻՔԱՕ	3, » Palikao
10.— ՍԷՆ - ԼԱԶԱՐ	Քաֆէ Թէրմինիւսի անկիւնի քէօշկը

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ

11.— ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ	Գրավաճառ l'Ecriture, 13, Boul. Gallieni
12.— ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐ	Գրավաճառ Օֆէնիա, փլաս Նասիօնալ

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (159)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՑՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դատը կը պատմէ

Ցաւեղուած

Յ.— ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Գլուխս ձեռքերուս մէջ առնելով, սկսայ մտածել.

— Սենեակիս մէջ չորս անգամ այցելեր է ինծի, եւ զինքը իտալացի վաճառական մը կարծեր. այո՛, այո՛, ճիշդ է, այս մարդը հրաշալի իտալերէն մը կը խօսէր, քիչ մը իտալերէն կը հասկնայի, սակայն եւ այնպէս ֆրանսերէն խօսիլ սկսանք հետը: Ինծմէ խնդրեց որ մաքսատան տեսչին մէջնորդեմ, որպէսզի նախալէն իր անունին հասնելիք ապրանքները մաքսէն հանելու ժամանակ դժուարութիւն չյարուցուի: Ուրեմն, այս մարդն էր, որ կը փնտռենք ամիսներէ ի վեր: Հիմա այս մարդը կուգայ եւ կ'ըսէ մեզի թէ ծառայութիւն պիտի մատուցանէ կառավարութեան: Կասկած չկայ, որ ճիշդ կը խօսէր: Որովհետեւ մարդ մը, որ ձերբակալուելու վախ չունէր՝ քանի որ կարելիութիւն չկար, ինչո՞ւ սուտ խօսէր:

Օր մը դարձեալ ոստիկան մը եկաւ սենեակս, ըսաւ թէ անգամ է Սթոքհոլմի Արեւելագէտներու Ընկերութեան, թէ «Թարաքէօզ»ի մասին, որուն զանազան խաղերը կը ներկայացուին Թուրքիոյ մէջ, եթէ գիտէի թէ ինչ ծագում ունին, ինչ է անոնց էութիւնը եւայլն՝ ծանօթութիւն տայի եւ լուսաբանէի զինք: Պատասխանեցի.

— Ինչո՞ւ կը դիմէք ինծի: Ես ոստիկանութեան նախարար եմ, ես չեմ հասկնար այդպիսի բաներէ:

— Ո՛չ, փաշա, դուք սապարէզով գրող էք, հրապարակագրութիւն ըրիք, ձեզ լաւ կը ճանչնամ:

Սակայն ես այնպէս «Թարաքէօզ»ի մասին որեւէ ծանօթութիւն չունէի, ոչ մէկ ուսումնասիրութիւն կատարած էի այդ խնդրին շուրջ: Քիչ մըն ալ խօսեցանք այս մարդուն հետ: Ինծմէ քիչ մը տեղեկութիւն առաւ Պոլսոյ մատենադարաններուն մասին ու մեկնեցաւ: Քիչ յետոյ թիկնապահս ներս մտաւ:

— Զուիցերիացի արեւելագէտը, որ հիմա դուրս ելաւ ձեր՝ սենեակէն, այս պահարանով փակուած նամակը յանձնեց ինծի:

Բացի եւ կարդացի: Բովանդակութիւնը հետեւեալն էր.

—«Փաշա՛, իմացիր որ հինգ վայրկեան առաջ անգամ մը եւս խօսակցեցայ հետդ: Դարձեալ չճանչցար զիս: Ուրեմն, կը կարծեմ թէ հիմա դուք ալ համոզուած էք, որ զիս չպիտի կրնաք ձերբակալել: Ինչպէս կը պնդէի: Ես այսօր իսկ Եւրոպա կը մեկնիմ: Խօսք խօսք: Կը խնդրեմ, որ ընդունիք յարգանացս հաւաստիքը:

Ստորագրուած՝ Արփիար Արփիարեան:

Զարմանքի մէջ մնացի: Յետոյ բուն կամիտէներ: Սակայն կոմիտէն ինչո՞ւ նեղացուցած է այս մարդը:

Ետքէն իմացայ, որ Թուրքիոյ մէջ հաւաքուած հազարաւոր կարմիր ռակիներուն շուրջ գործադրութիւն կատարուեր է: Արփիար Արփիարեան եւս այդ հաշիւին մէջ մաս է ունեցեր: Երկպառակութիւնն ալ ասկից է ծագեր: Այս երկպառակութեան պատճառով, կոմիտէին վարիչներէն Մինասեան Տամատեան եւ Աղաստ եւս կը խռովին Հնչակեաններէն: Աւելի ուշով եւ կանոնաւոր կը հետեւէի բոլոր այն թերթերուն, որոնք կը հրատարակէին օրգանը հայ յեղափոխական կոմիտէներուն: Շնորհիւ այս թերթերուն հրատարակութեանց, հասկցայ որ գեղծարարութեան այս վէճը պատճառ դարձած է, որ անվստահութիւն ու ցրուութիւն ցոյց տան Թուրքիոյ Հայերը եւ հետեւաբար բոլոր յեղափոխական կոմիտէները: Այս շրջանին թերթ մը, որ Լոնտոնէն Իդիթի Կարիկ Պարտիզակի ամերիկեան վարժարանին անօրէնին՝ Պ. Ճէյմսի ղրկուած էր, կը յայտնէր թէ Աղասի եւ Արփիար Արփիարեանի միջեւ վէճ կայ: Օգտակար է, թերեւս ժամանցի համար, քննել այդ վէճը: Ահա թարգմանութիւնը այդ յայտնութեան.—

Շրջաբերական
Հնչակեան կուսակցութեան
մասնաճիւղերուն

«Հնչակեան կուսակցութիւնը հիմնուելէն ի վեր, 9 տարիներու ընթացքին, երբեք այնքան դժուարութեանց չէինք հանդիպած, որքան այս վերջին ամիսներուն: Այս պատճառով, ներկայիս անհրաժեշտ դարձած է միացնել այն բոլոր ուժերը, որոնք հաւատարիմ կը մնան մեր կուսակցութեան եւ իրենց անձնական շահերուն եռանդէն չեն վազեր: Թէեւ մեր Հնչակեան կուսակցութիւնը մինչեւ հիմա զէնքով կռուած է մեր ազգին թշնամի Թուրք կառավարութեան դէմ, սակայն ասկից վերջ ձեռք առնուած զանազան միջոցներով նոր պայքար մը լծուած է:

Նախ մեր կուսակցութիւնը ստիպուած է կռուիլ այն ֆնասակար եւ գեղծարար անձերուն դէմ, որոնք կը գտնուին մեր մէջ: Անոնք դաւաճանեցին մեզի եւ ծառայեցին թուրքին: Մեր կուսակցութեան հիմնադիրներէն ոմանք օժանդակեցին Թուրքերուն, նպաստեցին Օսմանեան պետութեան յարատեւման: Թանի մը դէպք բաւական է հասկցնելու համար այդ վատութիւնը: Հետեւաբար ներքին պառակտում մըն է մեզի համար պայքարելու, կուսակցութիւնը ամէն վտանգի եւ փորձանքի դէմ: Մեր այս շրջաբերականը գրելով, ուզեցինք մեր կուսակցութեան վերջին օրերու կազմակերպութիւնները բոլոր մասնաճիւղերուն յայտնել համառօտակի:

«Քանի մը ամիս առաջ, Հնչակեան կուսակցութեան կեդրոնէն երկու անդամ եւ վեց խորհրդական միանալով, առաջարկեցին պաշտօնական հրաւէրով մը ընդհ. ժողով գումարել: Այս առաջարկը կը համապատասխանէր մեր կուսակցութեան ներքին կանոնագրին, այնպէս որ հրաւէր ղրկեցինք Հնչակեան բոլոր մասնաճիւղերուն, որոնք կը գտնուին Թուրքիոյ, ինչպէս նաեւ մեզի դրացի օտար երկիրներու մէջ, այսինքն Կովկաս, Պարսկաստան, Եգիպտոս: Դեռ չէինք ղրկած այս հրաւէրները, երբ Պոլսոյ Հնչակեան մասնաճիւղին կողմէ մասնաւոր յանձնարարագրով մը Լոնտոն եկաւ Արփիար Արփիարեան եւ այցելութիւն տուաւ մեզի:

(Շար.)

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :: R. C. Seine 276.266

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՄԱՐՏ 1932

4 MARS 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1819

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԶՐՈՅՑ

Լա՛ւ է, երբեմն, դէմ դիմաց խօսիլ մեր թղթակիցներուն հետ։ Եւ առհասարակ անոնց հետ որ բարութիւնը կ՚ունենան առօրեայ լուրեր հաղորդելու։

Զանազան առիթներով հրատարակած ենք հրահանգներ։ Բացատրած՝ թէ ի՛նչ բանի ուժ պէտք է տալ եւ ի՛նչ բան կարճ կապել։

Մասնաւորապէս ծանրացած ենք իրարու նմանող համդէսներու նկարագրութիւնը, սնամէջ խորհրդածութիւնները կրճատելու անհրաժեշտութեան վրայ։

Ցեսայ, յանձնարարած, խնդրած ենք, որ փաստերով, թուանշաններով խօսին. փոխանակ ընդհանուր խօսքեր թխելու, հառաչանքներ արձակելու կամ անէծքներ շարելու։

Շատերը օգտուած են այս թելադրութիւններէն, ինչպէս եւ եղած սրբագրութիւններէն։ Եւ օգտուած է թերթն ալ։

Չէ՞ որ բոլորիս պարտքը պիտի ըլլայ կարելի եղածին չափ ճիշդ ներկայացնել օրուան կեանքը։ Կեանքի մը եւ է երեւոյթ։

Բայց անհոգներ ալ կան։ Կը շարունակեն գրել այնպէս ինչպէս կուգայ գրչի տակ։ Անշուշտ բարեմտութեամբ։ Սակայն եւ բարեմտօրէն մեղանչելով։

Փակագիծ մը, — գիտենք որ չափազանց դժուար է կանոնաւոր, վաւերական թղթակից գտնել հայ թերթի մը, այս համայնակուլ ափերուն վրայ։ Այն ալ «ազգասիրաբար»։ Օրուան չարաչար աշխատանքէն յետոյ։

Հայ թերթը — գոնէ մեր թերթը — տակաւին այն վիճակին հասած չէ, որ կարենայ վճարովի թղթակից պահել ամէն քաղաքի մէջ, ինչպէս կ՚ընեն եւրոպական թերթերը։

Բայց, քանի որ միեւնոյն ժողովուրդին կը պատկանինք, ամէնքս ալ պիտի ջանանք ըլլալ մեր յաւագոյնը։ Այն ինչ որ կարելի է, տուեալ պայմաններուն մէջ։

Աչքի առջեւ ունինք հրատապ հարց մը, — գործադրելութիւնը։ Տեղեկութիւններ կը հասնին ամէն կողմէ։ Շատերը կը գրեն իրենց գիտցած հայերէնով։ Եւ մենք երբեք չենք տրտնջար։ Սիրով կը ստանձնենք սրբագրութեան հոգը։ Գրողները լրագրական լեզուին վարժեցնելու պարտականութիւնը։ Գրուածքը ամփոփ, յստակ, բովանդակալից դարձնելու խնամքը։ Այն վստահութեամբ թէ հետզհետէ կ՚ընտելանան։ Լրագրութիւնն ալ դպրոց մըն է։ Եւ ամէնէն կենդանին ու բանուկը։

Բայց, կրնա՞նք ստանձնել տրուած լուրերուն վաւերականութիւնը։

Ի հարկէ։ Քանի որ մեր թղթակիցն է, քանի որ կը ճանչնանք լրատուն եւ մեր վստահութիւնը գրաւած է, պարտաւոր ենք ստանձնել, մինչեւ որ հակառակը ապացուցուի։

Այսպէս, երբեմն թղթակցութիւններ կը հասնին, որոնց մէջ նշանակուած փաստերը կամ թուանշանները խնդրական կը թուին. բայց որովհետեւ կը հաւատանք թղթակցին, չենք վարանիր հրատարակութեան տալ։

Ուրեմն, մեր վստահութիւնը աւելի կը ծանրացնէ թղթակցին պատասխանատուութիւնը։ Խարուած ատեն, զգչացողը մենք չէ որ պիտի ըլլանք։

Մասնաւոր պարագայ մը չունինք աչքի առջեւ, այս տողերը գրած ատեն։

Բայց կ՚ուզենք ուշադրութեան յանձնել մասնաւոր խնդիր մը, որ այժմէական է եւ պիտի օգնէ աւելի որոշ խօսելու։

Ինչ որ թերթին կը յանձնուի հրատարակութեան համար, ելք մը, արձագանգ մը կ՚ունենայ, այսպէս կամ այնպէս։

Օրինակ՝ անգործութեան տագնապը։ Կացութիւն մը կը պարզուի, թիւեր կը յիշուին, թելադրանքներ կամ պահանջներ կ՚ըլլան։ Եւ ընդհանրապէս նկատի կ՚առնուին։

Բայց եթէ իրողութիւնը անճիշդ կամ չափազանցուած ըլլա՞յ...

Եւ մանաւանդ, եթէ այդ անճիշդ պարագան երեւան ելլէ ազգային կամ պետական իշխանութեան դիմած ատեն...

Յաճախ դիմումները նպատակի չեն հասնիր նաեւ անոր համար որ տեղեկութիւնները պակասաւոր են։

Երբ քաղաքի մը մէջ նպաստ կը բաշխուի եւ մեր աշխատաւորները կը զրկուին, եւ հետեւաբար անհրաժեշտ է վարչական դիմում կատարել, տարրական պահանջ է որոշ թիւեր տալ։ Եւ տալ բոլոր մանրամասնութիւնները (անուն, մականուն, տարիք, ամուսին, ընտանիք, գաւառ եւն.)։

Երբ անկանոն թուղթերու համար արտաքսման հրաման կը տրուի, անհրաժեշտ է ստուգել բուն թիւը, եւ ոչ թէ գրել 25 — 50 — 100։ Թերութիւնը, չափազանցութիւնը, սխալը պատճառ կը դառնան որ եւ է ձեռնարկ ձախողեցնելու։

Ի՛նչ խօսք որ այստեղ պատասխանատու են նաեւ ազգային իշխանութիւնները, եւ ենթակաները իրենք։ Մէկը պիտի դիմէ, միւսը պիտի արձանագրէ մանրամասնօրէն, որպէսզի պատկերը լրիւ ըլլայ, եւ թղթակիցը չստիպուի նոր եւ տաղտկալի պրպտումներ կատարել իր կարգին, կամ զոհ դառնալ իր բարեմտութեան։

Փակելու համար այս ընտանեկան զրոյցը, անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք մեր բոլոր ընթերցողներուն եւ բարեկամներուն, թէ ինչ որ կը ղրկուի խմբագրութեան հասցէին, կը կարդացուի ծայրէ ծայր։ Ըլլայ իսկ եօթը հոգինոց փողոցի մը մասին։ Եւ եթէ արժէք ունի, կը տպուի։

Բայց, թող չպահանջեն որ նկատի առնենք այնպիսի գրութիւններ որ ոչ միայն նիւթ չկայ, այլ յաճախ... գիրն իսկ չի կարդացուիր...։

Գրեցէք ամէն բանի, այլ մանաւանդ ձեր կեանքի մասին, — ընկերային, տնտեսական, բարոյական։ Գրի առէք ինչ որ կ՚անցնի կը դառնայ ձեր գործարանին, պանդոկին կամ ժողովարանին մէջ։ Գրեցէք ձեր տառապանքներու, ինչպէս բաղձանքներու մասին։

Բայց, մի՛ մոռնաք միջուկը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏՈՒՀԱՆԷՆ ՎԱՐ

Թերթերը գրեցին թէ՝ Ամերիկուհի մը բախտախաղէն 70 հազար ֆրանք շահած ըլլալով, Նիսի մէջ, խղճահարեր եւ պատուհանէն վար նետեր է զայն, տրցակ-տրցակ։

— Քրիստոնէական առաքինութիւն, պիտի ըսեն շատեր։

— Ջղագար ութիւն, ապուշութիւն, պիտի պատասխանեն ուրիշներ։

— Ոչ մէկը, ոչ միւսը, այլ պարզապէս հարուստի ցմահաճոյք։ Աղմուկ հանելու, նոր սարսուռներ վայելելու մարմաջ։

Եւ վիճաբանութիւնը պիտի շարունակուի անվերջ։

Քանի մը տարի առաջ ալ, դարձեալ Ամերիկացի մը նոյնքան կամ աւելի գումար մը փողոց թափեց — միշտ Նիսի մէջ — տեսնելու համար թէ ի՛նչպէս աւարի պիտի տան թշուառն ու թշուառականը...։

Ամերիկուհին խղճի խայթ ունեցեր է՝ տեսնելով որ դրամը արդար վաստակ չէ, այլ բախտախաղ։

Քանի՛ հազար անգամ հազար Ամերիկացիներ ու Եւրոպացիներ — եւ Հայե՛ր — կան որ, եթէ մէկ վայրկեան մտածէին իրենց դիզած հարստութեան աղբիւրներուն վրայ, ոչ թէ 70 հազար, կամ 70 միլիոն թղթադրամ, այլ իրենք զիրենք պիտի նետէին պատուհանէն վար...

Վ.ԱՐԱՋ

Նոր զարդը Սելանիկի մէջ

Յունահայ թերթերը կը գրեն թէ Սելանիկ հասնելով, Գ. Դ. Շահվէրտեան տեսնուած է Բարեգործականի ներկայացուցիչներուն հետ եւ տեղեկութիւններ առած գաղթականներու վիճակին մասին։ Յայտարարած է թէ ամէն ճիգ ի գործ պիտի դնէ, 20-30 օրէն ներգաղթի երրորդ կարաւանը ճամբայ հանելու համար։

Կ՚ըսուի թէ Գ. Շահվէրտեան տրամադրուած է կարելի եղածին չափ մեծ թիւով առաքում մը կատարել։

Գ. Շահվէրտեան պիտի մեկնի դէպի Մակեդոնիա եւ Թրակիա, աչքէ անցընելու համար հոգերու կողմէ կատարուած արձանագրութիւնները։

× Գ. Դ. Շահվէրտեան իմացական նորհուրդի նախագահ՝ Գ. Գարծանքեանի ընկերակցութեամբ այցելեց ընդհ. հիւպատոսութեան արտաքին գործերու անօրէն էֆքոսին եւ յայտարարեց թէ երրորդ կարաւանով երկու հազար հոգի պիտի դրկէ Հայաստան եւ թէ առաքումը պիտի ըլլայ մէկ ամիս յետոյ։

Բոլշեւիկներու նոր նահանջը

Լոնտոնի ելմտական շրջանակները կը յայտնեն թէ խորհրդային իշխանութիւնները որոշած են մեծ քանակութեամբ ոսկի արտածել, կարենալ վճարելու համար իրենց մուրհակները։

Բոլշեւիկներու ամենամեծ յոյսը՝ վաճառաժարտով դրամ հաւաքելու եւ այդ դրամով վճարելու իրենց պարտքերը, պարապ ելան, մանաւանդ որ, եւրոպական երկիրները հետզհետէ աւելի խստօրէն կը փակեն իրենց դուռները՝ ներածումներու առջեւ։

Այս որոշման հետեւանքը պիտի ըլլայ ճնականաբար պարպել խորհրդային պետական դրամատան ոսկիի պահեստը։ Այս նկատումով ալ, Ստալին որոշած է ոսկիի եւ փլաթինի արտադրութիւնը կազմակերպել դրամատիրական սկզբունքներու հիման վրայ։

Անգլիական «Տէյլի Մէյլ»ը կը հաղորդէ թէ արդէն ջնջուած է հանքախուզութեան դէմ գրուած օրէնքը։ Միեւնոյն ատեն, խորհրդային կառավարութիւնը աւելցուցած է պաշտօնական հանքախոյզներու վարձքերը եւ զանոնք գերծ կացուցած է տուրքերէ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

«Ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման»

Ընտրական պայքար Գերմանիոյ մէջ

Նախագահական ընտրութեանց առթիւ, բուռն թափով յառաջ կը տարուի պայքարը զանազան հոսանքներու միջեւ։ Հիթլէր իր առաջին «վիթխարի» միթինկը գումարեց Համպուրկի մէջ։ Ներկայ էին 12 հազար հոգի։ Միթինկէն մէկ ժամ առաջ, փողոցին եւ սրահին անցուդարձը խափանուած էր։ Հիթլէր յայտարարեց թէ մարտ 13ին (ընտրութեան օրը) պիտի վճռուի նոր Գերմանիոյ ճակատագիրը։ Աւելցուց թէ իր թեկնածութիւնը չպիտի գնէր, եթէ Հինտէնպուրկը թեկնածու չըլլար։ Ցարգելով հանդերձ մարաջախտը, Հիթլէր կ՚ուզէ պայքարիլ անոր դէմ, հարուածելու համար կեդրոնի խմբակցութիւնը եւ ընկերվարականները։ «Մենք պիտի ջանանք Վայմարի սահմանադրութեան մէջ ալ գետեղել Աստուածաշունչի խօսքը, — «Ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման», որպէսզի այլեւս ոչ մէկը կարենայ կասկածիլ մեր օրինաւորութենէն»։

Միւս կողմէ, Հիթլէրի կուսակցութիւնը հրապարակ հանեց իր ընտրական կոչը, որուն մէջ կ՚ըսուի թէ մարտ 3ին ճիշդ երեք տարի կ՚ընէ որ Հինտէնպուրկ ստորագրեց Եօնկի ծրագիրը վաւերացնող օրէնքը։ «Ծրագիր մը որ թշուառութեան, սովի եւ յուսահատութեան մատնեց գերման ժողովուրդին զանգուածները։ Երիտասարդ Գերմանիան, որուն խորհրդանշանն է Ադոլֆ Հիթլէր, կ՚ուզէ գրաւել իշխանութիւնը, տապալելու համար ապիկար պատգամաւորներու մաշած շէնքը։ Մեր կոչը կ՚ուղղենք գերման ժողովուրդին եւ կը խնդրենք միանալ մեր կուսակցութեան, ճամբայ բանալու համար Ադոլֆ Հիթլէրի։ Հիթլէր վերջին յոյսն է անոնց որոնց ամէն ինչը յափշտակած են։ Հիթլէր կուսակալաստարն է երկու միլիոն զինուորներու որ ինկան պատերազմի ընթացքին։ Անոնք չմեռան արդի դրութեան համար որ յամր հոգեվարք մը կը պարտադրէ մեր ժողովուրդին, այլ ինկան Գերմանիոյ ապագային համար։ Հիթլէր պիտի յաղթէ, որովհետեւ ժողովուրդը կ՚ուզէ որ յաղթէ»։

Հինտէնպուրկի կուսակիցներն ալ իրենց կարգին տենդագին պայքար կը մղեն, յայտարարութիւններով եւ լրագրական կոչերով։ Ահա այժմ կարճ եւ պարզ. — «Հաւատարմութիւնը պատուոյ նշան է։ Քուէարկեցէք Հինտէնպուրկի համար։

«Քուէարկեցէք յաւիտենական անկարգութեան դրութեան դէմ, հետեւաբար Հինտէնպուրկի համար։

«Գերմանիոյ մղած պայքարը՝ իր արդար իրաւունքին եւ ազատութեան համար՝ կը պահանջէ ուժ եւ միութիւն։ Գերմանիան, միացէք Հինտէնպուրկի անունին շուրջը»։

Պերլինի ամենամեծ հրապարակներէն մէկուն վրայ բարձրացուած են Հինտէնպուրկի երկու վիթխարի կիսանդրիները, չորս մեդր բարձրութեամբ, իսկ տակը՝ հետեւեալ երկու բառերը. — «Անոր հետ»։

Զաւեշտոր շարժանկար մը պատրաստուած է, որ կը ներկայացնէ Հինտէնպուրկի կեանքին զանազան դրուագները։ Ծրագրուած են նաեւ շարք մը ցոյցեր։

Չինաճապոնական կռիւները

Ցարքսանակէն յետոյ քանակցութիւն

Ճափոնցիները չինական բանակը պաշարելէ եւ յարձակումը սաստկացնելէ յետոյ, իրարու ետեւէ գրաւեցին երեք նոր քաղաքներ։ Յառաջխաղացութիւնը կը շարունակուի։ Չինացիները փախուստի ճամբուն, պարպելով բոլոր դիրքերը։ Փախած ատեն կրակի տուին շատ մը թաղեր։ Չինացի հրամանատարը ընդհանուր նահանջի հրաման տուած էր, կ՚ըսուի թէ կռիւները պիտի վերսկսին ուրիշ դիրքերու վրայ, եթէ ժընեւի բանակցութիւնները ձախողին։

Չինացիները ծանօթապէս կրակի տուին Ճափէյը։ Ցեսարանը այնքան սարսափելի է որ Մոսկուայի հրդեհը կը յիշեցնէ (Նափոլէոնի արշաւանքին ատեն)։ Շրջանին մէջ կռիւները դադրած են, բայց աւերակներուն մէջ մնացած ռումբերու եւ գնդակներու պայթիւնը ճակատամարտի մը տպաւորութիւնը կը գործէ։

Ճափոնցիները կը շարունակեն զօրք եւ ռազմամթերք ցամաք հանել Թիէնցինի շրջանին մէջ։

— Չինական կառավարութիւնը, հեռագրով հաղորդեց Ազգերու Դաշնակցութեան, թէ պատրաստ է բանակցելու Գ. Փօլ Պոնքուրի առաջարկած պայմաններով, եթէ թշնամութիւնները դադրին։

Անգլիա կը վճարէ պարտքերը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը ի վիճակի է վճարելու մեծ մասը այն փոխառութեանց զորս կնքեց անցեալ օգոստոսին, ստերլինը պաշտպանելու համար։ Ամերիկայի եղած պարտքէն 130 միլիոն տոլար պիտի վճարուի այսօր իսկ (ուրբաթ)։ Այս վճարումով Ամերիկայի պահանջքը 40 միլիոն ստերլինէն պիտի իջնէ 10 միլիոնի։ Ֆրանսայի եղած պարտքն ալ մեծ մասով իջած է։ Այս առթիւ նախարարը աւելցուց.

— Կը կարծեմ թէ ժամանակը եկած է ետ առնելու ոսկեդրամի դրութեան մասին հրատարակուած օրէնքը, որ կը ծգտէր կրճատել օտար դրամներու գնումը Անգլիացիներու կողմէ։ Այդ օրէնքը պիտի ջնջուի այսօր իսկ (2 մարտ)։

Այսօր, ուրբաթ, Անգլիոյ գանձը մօտաւորապէս 3970 միլիոն ֆրանք պիտի ղրկէ Փարիզ եւ Ուաշինկթըն, ի հաշիւ պարտքերու վճարման։

Ազգերու Դաշնակցութեան բացառիկ ժողովը

Երէկ, ծինգշաբթի, բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան բացառիկ ընդհ. ժողովը, որ մասնաւորապէս պիտի զբաղի չինու-ճափոնական վէճով։ Մթնոլորտը շատ պղտոր է եւ չի գիտցուիր թէ ի՛նչ ելք պիտի ունենայ այս ժողովը։ Շատ բան կախում ունի Շանկայի դէպքերու ընթացքէն։

Կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանայ, եթէ թշնամութիւնները շարունակուին Չինացիներուն եւ Ճափոնցիներուն միջեւ։ Այն ատեն անգամ մըն ալ հաստատուած պիտի ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան անկարողութիւնը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Լինտպէրկի տղան առեւանգուած

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐ. ՓՐԿԱԳԻՆ

Չորեքշաբթի օր անծանօթ չարագործներ առեւանգեցին հռչակաւոր օդանաւորդ Լինտպէրկի երախան, քսան ամսու մանչ մը։

Սենեակին մէջ մնացուցած էր իրիկուան ժամը 8.30ին։ Երկու ժամ յետոյ, երբ վերադարձաւ, երախան չկար։ Պատուհանը բաց էր եւ չարագործները սանդուղ մը երկարելով, տղան տարեր էին։ Անմիջապէս հեռագրով, հեռախօսով եւ անթելով լուր տրուեցաւ ամէն կողմ եւ ոստիկանութիւնը պաշարեց Լինտպէրկի բնակարանին շրջակայ բոլոր ճամբաները։

Հասկնալի է ցէր եւ ցնցիչ Լինտպէրկի յուզումը։ Առեւանգիչները երկտող մը ձգած են, որով փրկագին կը պահանջեն։ Լուրը մեծ յուզում պատճառած է ամբողջ Ամերիկայի մէջ, ուր «ազգին ամէնէն հռչակաւոր երախան» կը համարուի դեռատի Լինտպէրկը։

Վերջին լուրերու համաձայն, առեւանգիչները մէկ միլիոն ֆրանք (50 հազար տոլար) պահանջած են, երախան ազատ արձակելու համար։ Լինտպէրկ անմիջապէս ընդունած է այս պահանջը։ Նիւ Ճըրզիի կառավարիչը 25 հազար տոլար պարգեւ խոստացած էր երախան գտնողին։ Լինտպէրկ վախնալով որ երախան կը փտանգուի, հեռախօսով խնդրեց կառավարիչէն ետ առնել այս հրաւէրը։ Կառավարիչը հաւանեցաւ։ Լինտպէրկ ինք անձամբ օդանաւով թռիչք մը կատարեց քաղաքին շրջակաները, երախան փնտռելու համար։ Բազմաթիւ օդանաւորդներ իրենց ծառայութիւնը առաջարկեցին Ատլանտեանի հերոսին, որ մերժեց։ Երախային լուսանկարը ղրկուած է ամէն կողմ եւ գաղտնի ոստիկաններ գիշեր ցերեկ հետազօտութիւններ կը կատարեն։ Միացեալ Նահանգներու բոլոր օդանաւային կայանները հսկողութեան տակ առնուած են։ 150 ոստիկաններ խուզարկեցին քաղաքին շրջակայ անտառները, կեցնելով բոլոր ինքնաշարժները։ Լինտպէրկ ամբողջ գիշերը չքնացաւ, իսկ կինը յոյժ ըլլալով, հիւանդ պառկած է։ Հայր եւ մայր շատ աւելի մտահոգ են, մանաւանդ անոր համար որ երախան հարբուխէ բռնուած էր։

Վերջին պահուն Լինտպէրկ երկտող մը ստացաւ չարագործներէն, որոնք մատիտով գրած են եւ կը հաղորդեն թէ «երախան ողջ առողջ է»։ Թէ «շուտով նոր հրահանգներ պիտի ղրկեն»։ Խիստ խուզարկութիւններ կատարուեցան Նիւ Եորքի բոլոր բազմամբոխ թաղերուն մէջ։

Ամիսներէ ի վեր երախան մասնաւոր ուշադրութեամբ կը պահուէր, առեւանգման սպառնալիքներ եղած ըլլալով։

Հազարաւոր հեռագիրներ կը տեղան Ուաշինկթըն, մահապատիժ պահանջելով այսպիսի առեւանգութեանց համար։

Հաշիւ եղած թէ՝ այս տարեշրջանին մէջ «մասնագիտացած» աւազակներ երկու տարուան միջոցին երկու հազար հոգի առեւանգած են, փրկանք ստանալու համար։ Այս ձեւով տարին քանի մը միլիոն տոլար կը վաստկին։

× Նախագահ Հուվըր մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ դատական նախարարին հետ։ Որոշուեցաւ որ կեդրոնական կառավարութեան գաղտնի ոստիկանութիւնը գործակցի խուզարկութեանց։ Քաղաքապետներու եւ ներգաղթի բոլոր պաշտօնեաները հրահանգ ստացան գործակցիլ եւ հսկողութիւն կատարել սահմանագլուխներու եւ նաւահանգիստներու մէջ։ Քսան հազար ոստիկաններ Նիւ Եորքի մէջ տունէ տուն պտտեցան, հասկնալու համար թէ նորեկներ երախայ մը բերա՞ծ են իրենց հետ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՑՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Հացաբոյսերու մշակման Թերագնահատման դէմ.— *Վերջին քանի մը տարուան ընթացքին, մենք բազմաթիւ առիթներով արձանագրեր ենք Խորհրդային Հայաստանի վարիչներու յանցաւոր ընթացքը, հացաբոյսերու մշակութեան սահմանափակման մասին։*

Հացով Հայաստանը ինքնաբաւ դարձնելու տրամադրութիւնները, որոշ գործիչներու կողմէ, առաջին անգամ խստօրէն դատապարտուեցան Խանջեանի իշխանութեան օրով, 1930ի աշնան ամիսներուն, մամուլի թէ ժողովներու բեմերէն «Հացի ցիֆիցիտը (պասը) ծածկելու թէորիան (տեսութիւն)» հռչակուեցաւ «քաղաքական կոպիտ սխալ»։ Դեռ աւելին ըլլալով, մարդիկ այդ տեսութեան հեղինակներուն վերագրեցին «նեղքին դաւադրութիւն» եւ «ենոյ ազգայնականութիւն» եւ հետեւաբար գործակից Դաշնակցութեան։

Գ. Թ. Մանտալեանը՝ այդ օրերուն «Խորհրդային Հայաստան»ի կառկառուն դէմքերէն՝ այս առթիւ կը գրէր ի միջի այլոց.

— «Հացի դեֆիցիտը ծածկելու թէօրիան ոչ միայն տնտեսապէս սխալ, այլեւ քաղաքականապէս վնասակար թէօրիա է...

«Հացի դեֆիցիտը ծածկելու թէօրիան մեծ հարուած է հասցնում այդպիսով եւ տեխնիքական կուլտուրաների եւ առաջին հերթին բամպակի ցանքի «խոշոր քաղաքական նշանակութիւն ունեցող գործին...

«Այս թէ ինչո՞ւ կուսակցութիւնը պէտք է շարունակի յամառ պայքար մղել տեխնիքական կուլտուրաների ծաւալման գործում, ուղղելով կրակը թէ նրա թերագնահատման եւ թէ հացի դեֆիցիտը ծածկելու թէօրիայի ջատագովների դէմ»։(«Խորհրդային Հայաստան» սեպտ. 17. 1930)։

Մօտաւորապէս մէկ ու կէս տարի յետոյ, նոր հով մը կը փչէ մեր ամենակարող եւ ամենագէտ? վարիչներու գլուխներէն։ Գ. Խանջեանը կը դժգոհի որ ի նպաստ բամպակի եւ այլ բոյսերու մշակութեան իրենց Թերացումները։

— «Մենք այնպէս են հասկանում, թէ իբր տեխնիքական կուլտուրաների ընդարձակումը պէտք է գնայ հացահատիկային կուլտուրաների կրճատման հաշուին. տեղ տեղ նկատուած են հացահատիկային կուլտուրաների թերագնահատման տրամադրութիւնները։

Դժուար պիտի ըլլար այս տարօրինակ խոստովանութիւնը լսել Գ. Խանջեանէն, եթէ ան արդիւնքը չըլլար «Հացահատիկային կուլտուրաների վերջին տարիներում փոքր ինչ կրճատման» տխուր փաստին։

Անխորհուրդ եւ խելայար թափը ի հաշիւ բամպակի մշակութեան տարածման, բնականօրէն պիտի ազդէր երկրի արդէն աղքատ հացաբոյսերու մշակութեան վրայ։ Պէտք է ժամանակ անցնէր, որպէսզի դառն իրականութիւնը տար իր վճիռը։ Այսօր հացի տագնապին մատնուած, նոյն միայն Խանջեանը կը բարբառի.

— «Այն ծաւալելով տեխնիքական կուլտուրաների մշակոյթը երբեք աչքաթող չանել հացահատիկային կուլտուրաները՝ շեշտը դնելով ձանուանդ նրանց բերքատուութեան բարձրացման աշխատանքների վրայ»։

Խորհրդային Տնտեսութիւնները.— *Բացառիկ կարեւոր նշանակութիւն կը տրուի Խորհրդային Տնտեսութիւններուն, գիւղատնտեսութեան ընթացիկ քաղաքականութեան մէջ։ Այս տնտեսութիւնները իրենց աշխատանքի կազմակերպութեամբ եւ զարգացումով, պէտք է նպաստեն հաւաքական տնտեսութիւններուն ծաւալման եւ ամրացման, իբրեւ տիպար։ Համայնավարներէ կազմուած Խորհրդային Տնտեսութիւնները, պէտք է նաեւ քաղաքական ուղղութիւն տան իրենց շրջապատի անկուսակցական գիւղացիին, առաջնորդելով զայն դէպի հաւաքական տնտեսութիւնները։*

— «Կառավարութեան հանդէպ առանձնած պարտականութիւնների եւ պլանների կատարումը, հիմնական ցանկիչն է կազմակերպտնտեսութիւնների» կը յայտարարէ Գ. Խանջեան, մինչդեռ այս ուղղութեամբ ոչ մէկ խորհտնտեսութիւն կարելի է մատնանշել, հակառակ այս տնտեսութիւններու Թուական աճման 930-931 Թիւերուն։

— «Երբ ծանօթանում ենք իւրաքանչիւր խորհտնտեսութեան իրական դրութեանը՝ իսկոյն եւ եթ աչքի է ընկնում մի հիմնական հանգամանք, մեր գրեթէ բոլոր խորհտնտեսութիւնները,Թէրեւս բացառութեամբ մի երկուսի, որոնցմէ տնտեսական միաւորներ դեռ չեն ամրացել եւ տնտեսապէս կազապարուել»։

Խորհրդային տնտեսութիւններու մասին այս ընդհանուր գնահատութիւնը դէչ վկայական մը չէ՞ այն քաղաքականութեանը, որ կը ձգտի գիւղատնտեսութիւնը «վերակառուցել քաղաքական տնտեսութիւնների հիմունքներով»։ Մանաւանդ երբ նկատի ունենանք այս բացառիկ գուրգուրանքի հետ նաեւ բոլոր տեսակի աջակցութիւնները որ կը տրուի խորհտնտեսութիւններուն՝ կառավարութեան եւ կուսակցութեան կողմէն։

Գիւղատնտեսութեան մեքենայացումը.— *Բոլշեւիկեան գիւղատնտեսութեան քաղաքականութեան մէջ, բացառիկ տեղ է վերապահուած նոր եւ կատարելագործուած մեքենական ուժին։ Ամերիկայի եւ Արեւմտեան երկիրներու մէջ մեքենայի շնորհիւ գիւղատնտեսութիւնը իր կատարելութեան հասած է երկար տարիներէ ի վեր։ Առոր հակառակ ռուսական անծայրածիր դաշտերուն եւ մշակելի հողերը, շնորհիւ շահագործման նախնական միջոցներուն, եւ արդիւնական մեքենաներու բացակայութեան, կը մնան համեմատաբար անմշակ եւ ամուլ։*

Մեքենայի կարեւորութիւնը,իբրեւ կարեւոր ազդակ երկրագործութեան զարգացման, համայնավարութեան համար անվիճելի պահանջ է դարձեր։ Անոնց ճիգերը այս ուղղութեամբ, որոշ չափով արդիւնաւորուած կարելի է նկատել, հիմք ընդունելով իրենց վիճակագրական տուեալները գիւղատնտեսական գործիքներու արտադրութեան մասին։

Հայաստանը իր կարգին կը Թուի թէ անմասն չէ մնացեր այս բարիքէն։

— «Նախախորհրդային գիւղի նահապետական գործիքները փոխել են այժմէական գիւղատնտեսական աշխատանքի արտադրողականութիւնը բարձրացնող մեքենաներով. վերջին հինգ տարւայ ընթացքում մեր գիւղը ստացել է 29.696 երկաթի գութան, 7722 փոցխ, 1344 հացահատիկային շարքացան. 1267 բամբակի շարքացան. 6300 կուլտիվատոր (հերկիչ) 83) սերմնացրիչ, 2500 ծաղոդ մեքենաներ, 2370 նոր տեսակի սայլեր։ Ուրիշ խօսքով, հինգ տարւայ ընթացքում մեծ արտօնութիւնների եւ վարկի կարգով Հայաստանի գիւղն ստացել է 3 եւ կէս միլիոն ռուբլու գիւղատնտեսական գործիքներ»։

Զմռնանք «տրակտոր»ը (մեքենական արօր). չմոռնալու համար «տրակտորի» ազդուկով գինովցած բարեկամները։ 1931ին Հայաստանի տրակտորի ընդհանուր ուժը էր 1685 ձիու ուժ. 1932ին պիտի բարձրանայ 4525 ձիու ուժի։

Գ. Խանջեանը այս Թիւերուն մէջ իր «ամենակարողութիւն»ն է որ կ'ուզէ հրամցնել համագումարին, վստահ թէ չպիտի գտնուի մէկը որ գինքը անհանգստացնէր հետեւեալ հարցումով.

— Հայաստանի ստացած 3ուկէս միլիոն ռուբլի գործիքի փոխարէն, որքա՞ն են ստացեր «եղբայրական» Վրաստանն ու Ազրբէջանը...

Բայց կը Թուի Թէ խնդիրը շատ կամ քիչ ստանալու մասին չէ, այլ ստացածը իր նպատակին ծառայեցնելու, արդիւնաւորելու։

Դժբախտաբար մեքենաները, առանց մեքենագէտներու կը դառնան աւելորդ բեռ Հայաստանի մէջ։

— «Բարդ մեքենայի անհաճ մի ծասի փչանալու կամ խանգարելու պատճառով, օրերով եւ շաբաթներով (ինչո՞ւ չըսել ամիսներով եւ տարիներով Ս. Թ.) անգործ ընկած են մնում բազմաթիւ մեքենաներ»։

Գ.Խանջեանըիրզործունէութեան հաշուետուութեան ընթացքին, լուռ է այս ուղղութեամբ կատարուած հաճման մասին։ Ո՞չ մէկ Թիւ ու տոկոսային հաշիւ կը ներկայացնէ իր պատրաստած նոր մեքենագէտներու մասին...

Հաւաքական Տնտեսութիւնները.— *Ուրիշ առիթի մը վերապահելով մանրամասնութիւնները այս կարեւոր հարցի քննութեան եւ այն իրական խայտառակ իրականութիւնը զարկը ներկայացնեն մեր երկրի հաւաքական տնտեսութիւնները, այսօր բաւականանք ընդհանուր երեւոյթները արձանագրելով։*

Ընթերցողները գիտեն որ հաւաքական տնտեսութիւններու շարժումը Հայաստանի մէջ սկսաւ 1929ի վերջերը։ Մեր խելայար հերոսները, վարակուած անօրինակ կատաղութեամբ, փորձեցին մէկ անգամէն, առանց լուրջ եւ նախնական աշխատանքներու, քանի մը ամսուան մէջ հեղաշրջանափոխել հայ գիւղը։ Համատարած հաւաքական տնտեսութիւններու կարգախօսքին տակ, առաջադրուեցաւ հայ գիւղացին (բացառութեամբ կուլակին) առնել հաւաքական տնտեսութիւններու մէջ։ Եւ մինժամանակ գիւղացի ունեւոր դասը (կուլակ) որպէս առանձին դասակարգ, ոչնչացնելը (ռանի աքսոր եւ բանտ) նկատուեցաւ «անյետաձգելի պահանջ»։

1930ի առաջին ամիսներուն, այս «յեղափոխական» պայքարի ընթացքը երկիրը մատնեց լուրջ վտանգներու։ Ցեղի տուած գինեալ խլրտումներու, խանգարեց երկրի բնականոն կեանքը։ Քայքայեց տնտեսութիւնը։

Ստալինը շշմած լուրջ բարդութիւններու հետեւանքներէն, գիծեց իր ծանօթ «Նահանջ»ին, հրապարակաւ դատապարտելով կատարուած «քալլապէօղութիւնները»։ Եւ 1930ի երկրորդ կէսը, յայտարարուեցաւ «սխալների ուղղման» շրջան։

Ի՞նչ ըրաւ Խանջեանը, դարմանելու «նախկին գէկավարութեան սխալները»։

Թողունք որ ինքը պատասխանէ.-

— «Դժուար թէ փորձ լինի մեծել հնկայական այս աշխատանքը, որ կատարել էհայաստանում կոլտնտեսաբարութեան վերոյիշեալ սխալների ուղղման համար..սակայնամենայնուլ որ դայդ ասպարիզում յանդել ենք լիակատար յաջողութեան... դժբախտաբար չենք կարող»։

Փա՜ստ.— Համեմատեք Գ. Կ.ի հակառ. Յին որոշումը կատարուած «Կոպիտ քաղաքական սխալների» մասին։ Գ. Խանջեանը չի քաշուիր այս վճռի ճշգութիւնը հաստատել բազմաթիւ փաստերով եւ շշմեցուցիչ մանրամասնութիւններով։ Եւ մինչեւ վերջ կը զատապարտէ «Ձախական յաջողութիւններու» մասին եղած «աւեսներ»ը։

— «Հաւատալ այդ «ասեխներին» ամենավատ տեսակի ինքնախաբէութիւն կը լինէր»։

Ինքնախաբէութիւն մը, որ ասկայն չարգիլեր Խանջեանները«կատղած շնեքի նման» յարձակիլ հայ գիւղին վրայ, մինչեւ ի խնդիր հաւաքական տնտեսութիւններու Թուական աճման։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

70,000 ՊԱՏՈՒՀԱՆԷՆ ՎԱՐ

Պատուհանէն վար շատ բան կարելի է նետել. Թուղթի կտորներ, աւլուք, քուրջ, փոշի։ կը պատմեն Թէ, Մարսէյլի նեղ փողոցներու բնակիչները, աւստոն կանուխ, ուրիշ բան ալ կը նետեն, Թուղթի մէջ խնամքով ծրարուած...

Բայց, պատուհանէն վար ֆրանք եւ այն ալ 70,000 (եօթանասուն հազար) նետելու համար, մարդ ամերիկացի ըլլալու է եւ այն ալ կնիկ։ Ահա ինչ որ պատահած է Նիսի մէջ։

Իրօք. հարուստ Ամերիկուհի մը՝ որ ծանծրոյթը փարատելու համար, նոր տեսակի զբօսանք մը կը փնտռէր, մտեր էր Նիսի խաղարան-սրճարաններէն մէկը. ուր առաջին առթիւ, վաստկեր էր 70 հազար ֆրանք։ Բախտը կը ժպտի անոնց, որոնք պէտք չունին։

Այս միջանկեալ հաստատումէն յետոյ, շարունակենք։ Ամերիկուհին գրպանելէ յետոյ 70 հազարը, կը վերադառնայ իր բնակած պանդոկը որ ճնականաբար պալատական առնուն մը փակցուցած է դրան վրան։ Ու, իր սենեակին մէջ փակուած, այս անգամ ալ ինքզինքը կը յանձնէ խղճմտանք զգալու զբօսանքին։ կը սկսի խղճահարիլ ու խաղի մէջ շահած դրամը ամօթ սեպելով. կը բանէ պատուհանէն վար կը Թափէ ու այս անգամ ալ, կը սկսի զուարճանալ՝ նետուած դրամը հաւաքողներու կռիւը դիտելով։

Նոր տեսակի հաճոյք մըն ալ պիտի վայելէ, անշուշտ, եթէ Թաղապետութիւնը զայն պատժի ենթարկէ. իբր անսաստող կանոններու, քանի որ պատուհանէն վար բան նետելը արգիլուած է...

ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԴՊՐՈՑԻ ԱԽՈՅԵԱՆԸ ՖԷՐՏԻՆԱՆ ՊԻՒԻՍՈՆ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻւ)

Ինչ որ կը բնորոշէ ներկայիս ֆրանսական միտքը, գերազանցապէս իր աշխարհիկ ոգին է.(esprit laique): Գաթոլիկ Եկեղեցիի ինքերուն, Հրեայութիւններուն հակառակ, Ֆրանսական միտքը, իր ճնշող մեծամասնութեամբ, Թօթափած է այլեւս բնազանցական, կրօնական կապանքները։ Իմացական այդ ձերբազատութեան հետեւանքները զգալի են ժամուլի, հանրային կարծիքի օրէնքներու, ընկերային կարգուսարքի մէջ։

Ի՞նչ է իրապէս աշխարհիկ ոգին։

Պիտի բաւականանամ յիշելով քանի մը մէջբերումներ։

— «Աշխարհիկ ոգին ազատ քննութեան ձգտումն է. ա՛յն, որ ճշմարտութիւնը փնտռելու եւ կեանքը վարելու գործին իբրեւ միակ առաջնորդ կը ճանչնայ բանականութիւնը եւ խիղճը։ Անոր սեփականն է մարդկային արժանիքին խոր գիտակցութիւնը։

«... Աշխարհիկ միտք մը, գիտնալով որ իմացականութիւնը իր սահմանները ունի եւ խղճմտանքը՝ իր չփօթութիւնները, չի յաւակնիր բնաւ ճշմարտութեան միակ մենաշնորհը ունենալ, հետեւաբար գերծ, նեղմիտ ու ալլամերժ մոլեռանդութիւններէ, գիտէ յարգել ուրիշներու զգացումները եւ համոզումները, մէկ խօսքով.կը կիրարկէ աշխարհիկ մեծագոյն առաքինութիւնը. լայնամտութիւնը (Մոռիլլէ)։

«Աշխարհիկ ոգին պատրաստ է եւ թափծու ճշմարտութիւններէ վեր կը դասէ մշտապրծօն մտքի ազատութիւնը։

«Աշխարհիկ ոգին կը նշանակէ մերժել անցաւոր կրօնքներուն Անայլան մարդկութիւնը կառավարելու իրաւունքը։ Բայց չի նշանակեր ատել այս կամ այն եկեղեցին, այս կամ այն օրէնքը, այլ պայքարիլ կրօնական ամէն տեսակ մոլեռանդութեան դէմ։ Կը նշանակէ անհուն վարկ մը բանալ բանականութեան, անկէ սպասելով միակ եւ վերջնական լոյսը» (Լ. Լավիս)։

Արդ անուրանալի է որ աշխարհիկ այս ոգին եթէ աւելի քան երբեք տարած է ֆրանսական միտքը,ժողովրդականացեր վերջնապէս, առիկա գործն է մեծ մասով Երրորդ Հանրապետութեան։

Երրորդ Հանրապետութիւնն է, արդարեւ, որ յաջողած է դլուխ հանել այդ ուղղութեամբ երկու նշանակալից բարենորոգումներ.—

Պարտաւորիչ, ձրի եւ աշխարհիկ նախակրթութեան կազմակերպութիւնը։

Պետութեան եւ եկեղեցիի բաժանումը:

Անցեալ 1931ի տարեշրջանին Ֆրանսան տօնեց Աշխարհիկ Դպրոցի հիմնարկութեան յիսնամեակը, որովհետեւ նախակրթիւնը պարտաւորիչ, ձրի եւ աշակրօն ընծայող առաջին հիմնական օրէնքները գործադրութեան մտած են 1881ին։

Ինչ բուռն ընդդիմութիւններու դէմ պայքարիլ պէտք եղած է սականյն այդ օրէնքները անցընելու համար։ Կղերը եւ պահպանողական տարրերը ամէն գնով կը ջանային վիժեցնելու աշխարհիկ դպրոցի այդ ծրագիրը, ուր կրօնական ամէն դաստիարակութիւն ի սպառ վերցուած էր։ Այդ տարրերը մինչեւ այսօր ալ կը շարունակեն ամբաստանել աշխարհիկ դպրոցը ու կ'ըսեն.—Աշխարհիկ դպրոցը ոչ միայն առանց Աստուծոյ է,այլ և Աստուծոյ դէմ հետեւաբար անկարող բարոյական դաստիարակութեան։

Իրականին մէջ սակայն աշխարհիկ դպրոցը դէմ չէ եղած կրօնքի, ոչ է Աստուծոյ։ Միայն թէ այդ հարցերը կը նկատէ անհատական խղճմտանքի խնդիր և իր սահմանէն դուրս, հետեւաբար կատարեալ չէզոքութեամբ կ'անտեսէ կրօնական ու և է դաստիարակութիւն եւ զայն կը փոխարինէ զուտ բարոյական եւ քաղաքացիական դաստիարակութեամբ։ Ահա թէ ինչո՞ւ ֆրանսական նախակրթարանը հաւասարապէս բաց է ամէն ցեղի, կրօնի, ժողովուրդի պատկանող աշակերտներու առջեւ անխտիր։

Այս ձեւով նախակրթարանը չի՞ հանդիսանար արդէն ֆրանսական գեռական միութեան առաջին հանգրուանը...։

Ահա ֆրանսական նախակրթութիւնը այս հիմերու վրայ կազմակերպող ամենագործօն անհատներէն մէկը եղած է Ֆէրտինան Պիւիսոն, որ 81 ամեայ տարիքին հասած, մեռաւ վերջերս։

Ծնած է 1841ին, բողոքական համեստ ընտանիքէ մը։ Իր երիտասարդութիւնը, նիւթական անձկութիւններով ճնշուած, բայց ինքնօգնութեան.ինքնաշխատութեան ուժով բարձրացեր է մինչեւ փրոֆէսորութեան աստիճանը։ Իր ազատական գաղափարները կասկած ներշնչելով այն օրերուն կայսերական վարչութեան, 1866ին կը փախի Զուիցերիա ուր կը մնայ մինչեւ 1870ի պատերազմը։

Այդ շրջանը կազմած է իր հոգին եւ իրեն ներշնչած է այն հիմնական գաղափարները,որոնց պիտի տրամադրէր այնուհետեւ իր ամբողջ կեանքը եւ գործունէութիւնը։

1867ին Ժընեւի մէջ կը ժամանակցի Խաղաղութեան առաջին միջազգային համաժողովին, որուն կը նախագահէր Կարիպալտի։ Երկու տարի վերջ Լօզանի մէջ խաղաղութեան երկրորդ համաժողովին՝ որուն նախագահն էր Վիքթոր Հիւկօ։ Կ'արժէ արձանագրել որ այդ ժողովներու ընթացքին առաջին անգամ կը խօսուէր եւրոպական Միացեալ Նահանգներու մասին։

Ֆ. Պիւիսոն իր խօսած ճառերուն մէջ յայտնած է վերին աստիճանի այժմէական գաղափարներ, որոնք իրենց ուժը կը պահեն այսօր իսկ:

«... Համաժողովներու մէջ չէ միայն, այլ հանրային բարքերու եւ ժառանգութեան մէջ է որ պէտք է պայքարիլ զինուորապաշտութեան դէմ։

«...Կրթութիւնն է որ վերջ ի վերջոյ պիտի բանայ պատերազմը։

1870ին կ'անցնի Ֆրանսա, կը մասնակցի Փարիզի ինքնապաշտպանութեան, համայնավար շարժումին (Commune), առաջին միջազգայինին։

Պատերազմէն յետոյ է որ ինքզինքը կը նուիրէ Ֆրանսայի կրթական վերակազմութեան ճիգերուն։

1879ին կը ստանձնէ ֆրանսական նախակրթութեան ընդհ. տնօրէնութիւնը, զոր կը պահէ մինչեւ 1896։ Ահա իր կեանքին ամէնէն բեղուն և վճռական շրջանը։ Իր հսկողութեան տակ անհաւատալի կը կիրարկուի կրթութեան աշխարհականացումը եւ պարտադրումը մայրաքաղաքէն մինչեւ ամենայետին գիւղերը։ Ֆ. Պիւիսոն իր ուժերուն եւ ճիգերուն լաւագոյնը տրամադրած է այդ գործին. գիտցած է օրէնքները վերածել կենդանի գործի մը։ Իր անունն ալ Ժիւլ Ֆէրրի, Փօլ Պէրի անուններուն հետ սերտօրէն լծորդուած է այլեւս աշխարհիկ կրթութեան յաղթանակին հետ։

1902ին ընտրուած է ձախակողմեան երեսփոխան Փարիզէն ու պահած է աթոռը մինչեւ 1924 Թուականը։

1913ին մարդկային իրաւանց պաշտպան միութեան նախագահ ընտրուած է իբրեւ յաջորդ Փրեփանսէի։

1926ին ստացած է Նոպէլի խաղաղութեան մրցանակը։

Ահա չոր ու ցամաք Թուականներ, որոնք սակայն կը մատնեն մարդու մը վերելքը իր համոզումներու եւ խղճալի ճամբուն վրայ։

Փակելու համար մեզի կը մնայ մէջբերել իր մասին յայտնուած կարծիք մը։

«Իբրեւ հանրապետական, ան կը մեկնէր սա տեսակէտէն թէ ժողովրդապետութեան մը մէջ, ուր ամէն քաղաքացի կը մասնակցի կառավարութեան, պետութեանպարտականութիւնն է ամէնուն տալ կրթելու եւ զարգանալու միջոցներ։ Իբրեւ փիլիսոփայ, ան այն համոզումը ունէր թէ կրօնքներէն դուրս կայ բարոյական մը, որ անոնցմէ կախեալ չէ բնաւ, որովհետեւ արձանագրուած է մարդոց սրտին մէջ։ Բարոյականը աստուածային յայտնութիւն մը չէ երբեք, այլ խղճի եւ բանականութեան ինքնաթելադրանքը»։

Փ. ՍԱՍԱՍԱՐ

ՏԱՓՆԱԳԸ ԵՒ ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄԸ

Ռենօ քաղաքին քաղաքապետը, որ նշանաւոր է ամուսնալուծման իր դատերով, (անիքան որ քաղաքն ալ կոչուած է «ամուսնալուծման քաղաքը»), կը յայտնէ թէ տնտեսական տագնապի օրերուն է, որ տեղի կ'ունենան մեծ թիւով ամուսնալուծումները, ինչպէս եղաւ այս տարի։

ՁԳՈՒՑՈՒԹԻՒՆ

ՊՐԱԳԱ, 28 Փետրուար.— Չեխոսլովաքիոյ ամենատարածուած թերթերէն մէկուն «Narodni Politika» (որի կէրակնօրեայ համարը տարածւում են մինչեւ ... միլիոն օրինակ), վերջերս ... բարար խիստ հակահայ լուրեր ... տարածել։

Որանից մէկուն մի ամիս ... «Հայկական ամերիկանիզմ» ... տառութեամբ գրեց, թէ հայերը ... Բոսթոնում հրատարակուող ... օրաթերթը յիշելուծոյ եւ ... կամ լուրեր է տարածում Չեխոսլովաքիոյ մասին։ Անուանելով ... րին տխուրցի վայրենիներ «Narodni politika»ն զանգատուում ... հայ թերթերը այնքան անիրաւ ... են, որ չեն կարողանում ... Պրագան զաւառական մի քաղաք ... որտեղ կատարուած համայնավարական եւ հակակառավարական ... ները Հայրենիքը ներկայացնե... Չեխիոյ մայրաքաղաքում ... դարձնելով։

Այդ լուրի երկրորդ օրն ... զական հայ կազմակերպութիւնն ... նոյն թերթի էջերում ... իբր հայ թէ թերթերը ... չարամիտ լուրեր կը տարածեն ... խիոյ մասին։ Հերքման մէջ ... րութեան եւ հանրութեան ուշադ... թեանն էր յանձնուած այն պարագ... որ նախ «Հայրենիք»ը յիշեալ ... Չեխիոյ մասին վերցրել է ... եան հեռագրական գործակալ... նից եւ լուրի սխալ ձեւակերպ... պատասխանատուութիւնը ընկնու... ոչ թէ «Հայրենիք»ի, այլ այդ գործ... կալութիւնների վրայ։ Հերքման ... հաստատել է տեղիս կազմակ... պութիւնը հայութեան Չեխիոյ ... չեխ ժողովրդի հանդէպ ունեց... անկեղծ համակրանքը, որ նաեւ ... նեցել է մի շարք արտայայտ... թիւններ մեր մամուլի էջերո... Հանրութեան ուշադրութեան ... յանձնելով նաեւ, որ մի ժողովուր... որի մշակոյթը դարերի պատմ... թիւն ունի, անարգար է վայրի... անուանել։

Հերքումը տպւեց թերթի ... ընկնող մասում եւ ծնունդի ... 12 - 1931 թ.)։ Բացի այդ N... խմբագրապետ դոքտ. Սանդան ... ձամբ իր ցաւակցութիւնը յայտ... մեր ներկայացուցչին, որ նման ... խնամ ձեւով կազմած լուր ... տուել այդքան անհամաճ թերթե... ցութեան։ Ցարդելի խմբագրապ... հաւաստեց, որ իր սրտին մէջ ... է եղել հայ ժողովրդի դառն ... քարը թուրքերոյ դէմ, որ իր ... ւորնամանութիւնը ունի չեխ ... վուրդի ազգային պայքարի հետ ... եթէ այդ լուրը այդ ձեւով ... տեսել N. P.ի մէջ ձեւակերպ... պատկանում է մի Հայի։

Եւսա չանցած սակայն ... ւայ 28ին (փետրուար) երեւ... քան անհամաճ գրութիւն ... վերտառութեամբ եւ ... թեամբ. «Ինչպէս են սպ... տերը»։

«Հաւանօրէն գերման եւ ... մամուլի ազդեցութեան տակ ... ւանի հայաստան («Խորհրդային ... յաստան» թերթը շատ յաճախ ... յաճախը սուտ է։ Թղթ.) հաւ... ուած է մեր բանակի մասին ... երբեք լաւ գիտաւորութեամբ ... համարներից մէկում կանգ է ... այն բանի վրայ, որ իբր թէ ... կան բանակում խնամ յա... են զարձել անձնապատութի... եւ որպէսզի այդ լուրերը ... յացնեն լինեն, Ռ. Հ. ասում է ... գինուորները, որանք զանազան ... դրանքով զինուած են ... խօսում նրանց հետ գերման... հունգարերէն, դրա փոխարէն ... նում են փառայեղ ծեծ (.)... կան որեւէ օգնութիւն նոցա ... տրւում։ Նման սարսափ ... թայլ չեն տար նոյնիսկ ... եւ հունգարական լրագր... յերը Երեւանում յանձն են ... Եւ զարմանալի է որ վերջ... դական հայկական կազմակերպ... թիւնը անվերջ հաւատում է ... մեր հանրապետութիւնը վա... մեծ համակրանք հայութեան ... (Narodni Politika, 23 փետր... 1932)։

Այս լուրին ի պատասխան ... փետրուարին նոյն թերթի էջ... հետեւեալ պատասխանը ... կա։—

«Խորհրդային Հայաստան» ... հրատարակւում է Երեւան... ժողովրդի արտայայտիչը ... րերան համայնավարական ...

ցութեան եւ գործիք ռուս խորհրդներ, որի դաժան լծի տակ տառապած է հայ ժողովուրդը: Չեխական ... Հայաստանի մասին տարածած լեփլեփական լուրերի աղբիւրը պէտք փնտրել ... խորհրդային մամուլի ... Գերման թերթերը եւ Հայաստան մուտք չունին, իսկ հանգամանքն ... կարդացող հազիւ գտնի Երեւանի ... Մեղադրել նման արտասահմանի ... հայ ժողովրդին կը լինէր նոյնքան անարդար, որքան խորհրդային իշխանութեան տարածած ստայօդ լուրերի համար մեղադրել ռուս ժողովրդին կամ կասկածել նրա չեխ ժողովրդի հանդէպ ունեցած համակրանքի մասին: Ցեղիս հայ կազմակերպութիւնը չի դադարում հաւատալ հայութեան չեխ ժողովրդի եւ հանրապետութեան հանդէպ ունեցած համակրանքի մասին: Արդ բազմիցս արտայայտուել է հայ անկախ մամուլի մէջ: Չեխ ժողովուրդը, որի ազատագրին ու պայքարը այնքան մօտ գծեր ունի հայութեան դատի ... վիճակին հետ՝ միշտ վայելել է հայ ժողովրդի խոր համակրանքը: Ցեղիս հայկական կազմակերպութիւնը իր խոր վրդովմունքն է յայտնում փաստերի նման չարակամ խեղաթիւրման համար այն անհատների կողմից, որոնք ցանկութիւն ունին խաթարել ... եւ չեխ ժողովրդի բարի յարաբերութիւնները»:

Անհրաժեշտ ենք ... յայտնել «Յառաջ»ի ընթերցողներին, որ Ն. Ի.ի Հայերի մասին գրած անարդարացի արտայայտութիւնները որոշ արձագանգ կին գտել հանրութեան մէջ. դրա համար իրենց ... Národní politika ... թերթերից ... Բացի այդ բազմաթիւ յօդուածներ թուրքի դէմ ամենախիստ քննադատութեամբ եւ չափազանց անհաշտ կարծիքներ յայտնեց առհասարակ Թուրք ժողովրդի ... մասին: Տեղ ... նաեւ մեր ընկերներից ոմանց ... յօդուածներին, որ մշտապէս երեւում են այդ շատ մեծ ժողովրդականութիւն ունեցող թերթում:

Վ. Բ. սակայն խիստ ազգայնական թերթ է եւ անչափ խիստ մէջն մի հակաչեխի արտայայտութեան համար, մանաւանդ երբ այնքան անմտօրէն կամ դիտաւորեալ գրուած լուրերը ձեւակերպել են անպատշաճ ձեւով: Ու թող «Յառաջ»ի ընթերցողների համար անակնկալ չլինի, եթէ քաւոց արտի խոստովանենք, որ այս լուրերը այս ձեւով ձեւակերպողը Պրագայի Նախկին ու... անոյնից դուրս. Նշան Մարտիրոսեանն է, ... 400 ... (800 Ֆրանք Ֆր.) ամսական վճարի հայ թերթերից ... եւ յանձնում ... բազմիցս ... լուրերը այնպէս ձեւակերպել ... մեր ժողովուրդը օտարների առաջ:

Երկու դէպքում էլ ինչպէս տեսանք ոչ հայ ժողովուրդը մեղք ունէր եւ ոչ հայ մամուլը, եթէ ի հարկէ լուրերը ձեւակերպուէին առանց չարակամութեան կամ փոքր ինչ խոհեմութեամբ: Եթէ միայն ցոյց տուէք լուրերի ճշգրիտ աղբիւր, այդ էլ բաւական կը լինէր ... լուրերից եւ անտեղի վարկաբեկումից հեռու պահել մեր ժողովուրդը:

Արդ՝ այդ բոլորը, նրա աննուազելի ընթացքը մեզ ստիպեց ... հրապարակաւ նրան զգուշացնենք հեռու մնալու նման անխոհեմ եւ կասկածելի «գործունէութիւնից»:

ԽՄԲԱԳԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ձմռան աղէտները

Թիֆլիզի «Պրոլետարի» կը հրատարակէ հետեւեալ հեռագիրները. -

ԵՐԵՒԱՆ, 18 փետր.— Վաղարշապատի, Ղուրդուղուլիի, Վէդիի եւ ուրիշ շրջաններէ ցանցերու ... լրագրողներէն հասած են յուզիչ հեռագիրներ, որոնք կը հաղորդեն թէ առանձնակ հազարներով ոչխարներ, նաեւ լծկան անասուններ, կերի պակասութեան պատճառով մատնուած են կոտորածի, որովհետեւ շրջաններուն մէջ նստած խոր ձիւնը թոյլ չի տար դուրս հանել ոչխարները եւ տանիլ դէպի արօտատեղի.

Մասնաւորապէս Արագածայանի սովխոզը ծանր կացութեան է մատնուած: Արագածային մեկնեցաւ հողային գործավարութեան մէկ յանձնախումբ:

Կեր չկայ: Հակառակ հողային գործավարութեան պահանջներուն, պատկան մարմինը չէ կրցած կեր հայթայթել անասուններուն: Անհրաժեշտ է շուտով միջոցներ ձեռք առնել, փրկելու համար անասունները զանգուածային կորուստէ:

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ, 18 փետր.— Շրջաններէն տեղեկութիւններ կը հասնին փետրուար 13ի սաստիկ մրրիկին աւերներուն մասին: Մեծապէս վնասուած են Ստեփանակերտի եւ Շուշիի շրջաններուն գիւղերը, մասնաւորապէս Շուշի քաղաքը: Տուներուն տանիքները քանդուած են: Վնասուած են պարտէզները: Շուշիի շրջանին մէջ Դաշաշտի գիւղին բոլոր տանիքները քանդուած են: Ժողովուրդը մնացած է բացօթեայ: Շուշիի մէջ քանդուած են տանիքներուն 50 առ հարիւրը: Փլած են շատ մը տուներ: Միայն Շուշիի մէջ վնասները կը հասնին աւելի քան 300.000 ռուբլիի: Տանիքները ծածկելու համար տախտակ եւ փայտ կը պահանջուի: Անհրաժեշտ է անմիջական օգնութիւն: Մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, ճշդելու համար վնասները եւ օգնութիւն հասցնելու համար աղէտեալներուն:

Հեռագրական հաղորդակցութիւնը քաղաքին ու շրջաններուն հետ վերահաստատուեցաւ:

Սարսափելի ցուրտէն, ձիւնէն ու մրրիկներէն յետոյ, անակնկալ կերպով օդը բացուեցաւ: Բացառիկ տաք ու գարնանային եղանակ է, ձիւնը սկսած է հալիլ արդէն ամէն կողմ:

Երեւանի խաղաղին պաշտպանութիւնը

Հողեղի դէմ պայքարի արտակարգ յանձնախումբը հրատարակութեան տուած է 13 փետր. թուակիր հետեւեալ հրամանագիրը.

Քաղաքը հողեղի վտանգէն ազատ պահելու համար, կը հրահանգուի.

1 —Երեւանի քաղաքացիները պէտք հսկեն քաղաքային խորհուրդի տուած որոշման գործադրութեան, 2 օրուան ընթացքին «շէնքերը մաքրելու համար ձիւնէ եւ սառոյցներէ»:

2.— Մասնաւոր եւ համայնացուած բոլոր տնատէրերը պարտաւոր են երկու օրուան ընթացքին մաքրել կտուրները եւ բակերը ձիւնէն, զոր պէտք է թափել փողոցներու առուներուն եզերքը:

3 — Բնակարանային վարձակալութեամբ գրաւող ընկերութիւնները պարտաւոր են մասնակցիլ հողեղի դէմ պայքարին:

4.— Փողոցներու մաքրութեան ընկերութիւնը պարտաւոր է աշխատանքի լծել դռնապանները, երկու օրուան ընթացքին մաքրելու համար դիզուած ձիւնն ու սառոյցը բոլոր մայթերուն վրայ, եւ աւլելու առուներուն մէջ:

5.— Երեւանի հրշէջ խումբը կարգ մը արշաւանքներով պարտաւոր է ստուգելու տուներու վիճակը, կանխարգիլելու համար որ եւ է փլուզում:

6. Չեկային սղնութեամբ պէտք ծառայութեան ենթարկել փոխադրական բոլոր միջոցները, ձիւնը թափելու համար քաղաքէն դուրս:

7.— Երեւանի պահակազօրքի պետը պարտաւոր է ամէն օր գիշերը տեղեկագիր տալ կատարուած աշխատանքներու մասին:

8. Մանր պատիժներ անոնց որ կը խափանեն այս աշխատանքները:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՕՐԷՆՔԸ

Աւելի քան ութսուն տարի, Մեծն Բրիտանիոյ, ապահովելէ վերջ անօրինակ բարգաւաճում մը, ազատափոխանակութիւնը վերջ տուաւ մաքսային օրէնքի քուէարկութեամբ եւ կիրարկումով: Ցորենէ, միսէ եւ կարգ մը նախանիւթերէ զատ, ինչ ապրանք որ մտնէ Անգլիա, ասկէ վերջ պիտի ենթարկուի որոշ մաքսատուրքի մը:

Ութսունմեկ տարի է որ Անգլիա լքեր էր արմտիքի ներածման վրայ դրուած եւ հասարակութիւնը սահմանափակող օրէնքները, եւ այս ժամանակամիջոցին տնտեսական մեծ զարգացում էր ճանչցեր: Ազատափոխանակութեան կիրարկման սկիզբէն 50 տարի վերջ միայն, առաջին անգամ ըլլալով, քննադատութիւններ ուղղուեցան այս դրութեան դէմ. անոնցմէ բաղդատաբար կը թուէին անոր օգուտներն ու առաւելութիւնները:

Այս 30 տարիներու ընթացքին, Անգլիոյ բնակչութեան թիւը 28 միլիոնէն անցեր էր 45 միլիոնի: Իր արտաքին առեւտուրը 1830ին մարդագլուխ կը հաշուէր 6 ոսկի, 10 շիլին. իսկ 1900ին այս գումարը մարդագլուխ բարձրացեր էր 21 ոսկի, 6 շիլին: 1850ին Անգլիոյ նաւերը կը ներկայացնէին 3 միլիոն 600 հազար թոնօ տարողութիւն. 1901ին, բարձրացեր էր 9 միլիոն 600 հազարի:

Բայց, 1923ին, Ժ. Չէմպըրլէյն որ Պալֆուրի դահլիճին մէջ, գաղութներու նախարար էր, Երնսթ-Ժոզէֆի բեմէն կը յայտարարէր թէ աւելի համաձայն է մաքսապաշտպան դրութեան: Այս օրէն կը սկսի ազատափոխանակութեան սկզբունքին կրած հարուածը:

Իսկ քանի մը շաբաթ առաջ, Ն. Չէմպըրլէյն, այժմու ելմտական նախարարը, Խորհրդարանին ներկայացնելով մաքսային օրէնքը, կը շարունակէր գործը, զոր կիսատ թողած էր իր հայրը:

Արդեօք, 1932 մարտ 1ը, Անգլիոյ համար պատմական թուական մը պիտի ըլլայ, թէ ոչ: Ապագան պիտի ճշդէ: Անգլիացիներն իրենք իսկ համաձայն չեն այդ մասին:

Քուէարկուած օրէնքը սակայն, այնքան խիստ չէ ու բոլորովին չի փակեր դռները: Նախատեսուած է կարգ մը ապրանքներու ազատ մուտքը:

Երկար ատենուան համար, անգլիական շուկան մթերած է օտար ապրանք: Ներածողները նախ քան օրէնքին քուէարկութիւն ու կիրարկումը, առատ ունեցան ապրանք մթերելու:

Մաքսային օրէնքի կիրարկումը անշուշտ անդրադարձներ պիտի ունենայ: Մաքսատուրքերու դրութիւնը կը պահանջէ փորձառութիւն եւ ճարտարութիւն:

Անգլիացիներն ալ այժմ, ոչ մէկն ունին, ոչ ալ միւսը: Եւ Անգլիոյ համար դժուարութիւնը կը կայանայ մանաւանդ անոր մէջ որ երկիրը խճողուած է ... բնակչութեամբ եւ չի կրնար այդ բնակիչները գործածել ամբողջովին կամ սնուցանել:

Արդէն, յստակօրէն կ'երեւի թէ մաքսային օրէնքի կիրարկումը պիտի բարձրացնէ ուտեստի գինը, բայց որքա՞ն: Չի գիտցուիր: Եթէ գիներու յաւելումը մեծ է, եւ եթէ չգտնուին միջոցներ, որոնցմով կարելի ըլլայ մեղմել բարձրացման հետեւանքները, տնտեսական դժուարութիւնները աւելի պիտի բարդանան քաղաքական դժուարութիւններով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Փետրուար 18ը Լիոնի մէջ

ԼԻՈՆ, 28 փետր.— Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբին նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Շրջ. կոմիտէի, Փետր. 18ի ժողովրդային տօնակատարութիւնը կատարուեցաւ 27 փետր. շաբաթ իրիկուն, Երրորդ Թաղապետարանի սրահին մէջ, ի ներկայութեան հոծ բազմութեան ու մեծ խանդավառութեամբ: Սրահը կանուխէն լեցուած էր: Բեմին ճակատը կը զարդարէին հայկական ու ֆրանսական դրօշները որոնց մէջտեղը գրուած էր Հ. Յ. Դ. ձեռնազիր զինանշանը, շրջապատուած կարմիր ժապաւէնով, որուն վրայ կը կարդացուէր «Մահ կամ Ազատութիւն»:

Կարգապահութեան կը հսկէին Լիոնի Հայ Արծիւները. իսկ հիւրասիրութեան համար կարգադիր յանձնախումբի ընկերները հայկական տարազով զարդարուած:

Հանդէսին կը նախագահէր ընկեր Վ. Զալլերեան, որ հրաւիրեց «Գողթան» երգչախումբը «Մեր Հայրենիք»ը հնչեցնելու: Նախագահը օրուան տօնին նշանակութիւնը պարզելէ յետոյ, կարդաց կարգ մը գրութիւններ հայ բոլշեւիկներու սափներէն ու «քաջագործութիւններէն»: Յաջորդաբար արտասանեցին ընկերներ Ալէքեան, Յակոբ, Նշանեան, Ղազարեան: Միջանկեալ կը նուագէր նուագախումբը, ղեկավարութեամբ երիտասարդ երաժիշտ ընկ. Ա. Փ. Մելքոնեանի, նաեւ «Գողթան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ընկ. Գ. Գեղունեանի: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին նաեւ օրիորդներ Ե. Տէր Պետրոսեան, Գ. Վարդանեան (մեներգով) Գ. Ա. Եսայեան. Վ. Զանոյեան (երգով): Գեղարուեստական բաժնի աւարտումէն յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Ս. Վրացեան: Փաստերով պարզեց Փետր. 18ի նախընթաց դէպքերը եւ ներկայացուց Հայաստանի այսօրուան կեանքը: Եզրակացնելով ըսելով թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը մնայ հայ ժողովուրդին յենարանը, անոր հետ քալելով, անոր հետ ապրելով:»

Հանդէսը փակուեցաւ. ... բարիով ... առնն:

Լիոնի կոմիտէն անցեալ շաբաթ պատասխանատուութեան հրաւիրած էր ընկեր Վրացեանը, որ խօսեցաւ օրուան հարցերու մասին, լայն լուսաբանութիւններ տալով:

Հանդէսը ձախողեցնելու համար, մեր փանջունիները շաբաթ օր քուրջէ կառքեր սկսած էին ցրուել, բայց իրականին մէջ մնաց է որ փրթփռկանն կ'ընէին....

ՄԱՄՈՒԼ

Երթեւեկի խտրականութիւն

Սելանիկի «Հօրիզոն»ը խմբագրականի մը մէջ անգործադրելի դարձելով Թուրքիոյ երթեւեկի նոր կանոնագիրը, կը նկատէ (փետր. 23).

Ծաթիւսլէս անցու էնկիւրիի հելլենեւթուրք համաձայնագիրը կնքուելէն ի վեր: Այն ատեն որոշուեցաւ, որ ընդհանուր պիտի կարգադրուի փոխանակուած յոյն գաղթականներու Թուրքիա երթեւեկի խնդիրը եւ արդարեւ կարգադրուեցաւ»... տարի մը վերջը: Զօրահինգ ամիս առաջ, թուրք թերթերը հաղորդեցին, թէ Թուրքիա այցելել ուզող յոյն գաղթականներուն անցագիրները վիզէ ընելու համար հարկ եղած հրահանգը տրուած է արտասահմանի հիւպատոսարաններուն. սակայն, ըստ Աթէնքի «Էթնօս»ին, Պոլսոյ բնակող երկու յոյն գաղթականներ, դեռ քանի մը շաբաթ առաջ կը գանգատէին, թէ երկու ամիսէ ի վեր պատասխան չեն արժանացած Փիրէայի թուրք հիւպատոսարանին մօտ իրենց կատարած դիմումներուն: Փաստը այն է, որ տակաւին, մէ՛կ յոյն գաղթական իսկ չէ կրցած Թուրքիա այցելել:

Երբ այս է կացութիւնը յոյն գաղթականներուն համար, որոնք պաշտօնական համաձայնագիրներու պաշտպանութիւնը կը վայելեն, կրնանք երեւակայել, թէ որքան պիտի կրնան օգտուիլ հայ գաղթականները երթեւեկի այս նոր օրէնքէն:

[illegible] մը որ խորհէր, թէ Թուրքը, իրապէս, կը ցանկայ Հայերուն Թուրքիա վերադարձը: Հապա ի՞նչ էր Արաբկիրի տառապող քանի մը առանձնակ հայ բնակիչներուն դէմ հանուած վտարման նոր հրամանագիրը: Հապա ինչո՞ւ համար Թուրքերը հայ կ'օրան մինչ թրքական ջուրերուն մէջ: Ո՞ր հայն էր որ պիտի կրնար արժանանալ Թուրքի այս նոր «շնորհքին», եւ էնկիւրի դրկուելի՞ք ո՞ր ... է որ չպիտի կրէր ... ճակատագրութիւնը:

Արտասահմանի հայ գաղթականութեան համար արժէքէ զուրկ եւ անշահեկան տառականը մըն է, թրքական այս նոր օրէնքը, որուն գործադրութեան, օրէնսգիրները, իրենք ալ չեն հաւատար անշուշտ: Անկարելի է տարբեր մեկնութիւն մը տալ այս մասին, գիտնալէ վերջ մանաւանդ հայեւթուրք յարաբերութեանց ներկայ վիճակը:

Խ. Ս. Հ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ

Երեք տարի Ռուսիա մնալէ յետոյ վերադարձող գերման ճարտարագէտ մը՝ Բեռլինի մէջ, թերթի մը յայտնած է իր տպաւորութիւնները՝ հնգամեայ ծրագրի մասին:

Իբր ճարտարագէտ, աշխատած ըլլալու կամուրջներու մէջ, Գերմանացին առիթն ունեցած է մօտէն հետեւելու հնգամեայ ծրագրին գործադրութեան:

Գերման ճարտարագէտը կը հաստատէ թէ այս ծրագիրը լաւ տեսական արժէք կը ներկայացնէ, եւ երբեք նկատի չէ առած նախանիւթերու եւ մեքենաներու գնման, ճշմարիտ մասնագէտներու մեծ քանակ մը ունենալու եւ անոնց ու նաեւ բանուորներուն բաւարար սնունդ հայթայթելու անհրաժեշտութիւնը: Պակասները լրացնելու համար, կը ջանան խանդավառութիւն ստեղծել: Այս խանդավառութիւնը՝ որուն ամէն օր ուժ կուտան բոլշեւիկեան թերթերը, չինծու է, բայց նոյնիսկ եթէ իրական ըլլար, պիտի կրնա՞ր նպաստել հնգամեայ ծրագրի իրագործման:

Ձերնովէցը գնման արեւէ կարողութիւն չի ներկայացներ երկրին մէջ: Օտար մասնագէտները, որոնք իբր թէ լայնօրէն վարձատրուած են, իրականին մէջ, շատ քիչ դրամ կը ստանան, այն օրէն ի վեր որ օտար դրամ կը ստանան հարիւրին 30 չափով եւ ո՛չ թէ հարիւրին 50: Եթէ այս տարի ալ, օտար դրամով վճարման այս չափը իջնայ հարիւրին 10ի, ինչպէս կ'ըսուի, այդ պիտի նշանակէ օտար մասնագէտներու հետ կնքուած պայմանագրութեանց ջնջումը: Անցեալ տարի, այդ պատճառով արդէն 300 մասնագէտներ մեկնեցան եւ գարնան անշուշտ շատերը պիտի մեկնին:

Ասկէ զատ խորհրդային կառավարութիւնը, այլեւս երկար պայմանաժամով վարկ չի գտներ արտասահմանի մէջ: Արդէն բազմաթիւ գերման տուներ կը մերժեն ընթացք տալ խորհրդային ապսպրանքներուն եւ առավ կարգ մը գործարաններու դադարման ... ու հնգամեայ ծրագրի իրականացումը կը դժուարանայ:

Գերման ճարտարագէտը խորապէս համոզուած է թէ խորհրդային հսկայ ձեռնարկները կը նպաստեն աւելի աստակացնելու տնտեսական քաոսը: Նոյնիսկ Վոլկայի եզերքին վրայ ուր առատ ձուկ եւ ցորեն կայ բնակչութիւնը կուշտ ու կուռ չուտեր եւ գրկանքներէն կը տկարանայ:

ՏԻՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը՝ իրենց երկրորդ զաւկին ՍԱՆԴԻԿԻ:

Փարիզ, 27 փետրուար

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

IX

Զա քըշա՛ — չաքը չաք — չաքը դո...

— Խոլա՛ն ննակ... ... խոլան, խոքէն,

Ու, վարպետ Ռուբէն ճուրճ'ամը հրեց ... գամը:

Ձը՜՜չչ:

Գլորեցաւ դոյլին ջուրը:

Թուրք գիւղացին եկաւ ... տեղէն:

— Ի՞նչ պիտի վճարենք, Ուստա Ռուբէն:

— Որքան կ'ուզես այնքան... Ուժանց փարան, ոճանց աղօթքը...

Դաւիթ էֆէնտի փակեց դրամարկղը:

Ռոմայլին վրան գրպանը:

Ռնէ՛ն՞ — աղան երերոտկալ աթոռին վրայ:

— Էւել չփախի՛, Դաւիթ էֆ....

Ու ծռեցաւ: Ի՞նչ եւս ուզեց համբրել:

— Կամ օ՛կ արէ... Թող վրայ... — մռլտաց Դաւիթ էֆէնտի, եւ զգացնելու համար ցարեկը ծախող Թուրքին, ժպտեցաւ եւ աւելցուց — Հիւսէյին աղային խաթիրը համար սոլու փիաթով ալ միշ արինք... գթնելեցինք...

Ու սկսաւ համբրել՝

— «Գիր վէրսին պիր սօ պարա»—

— Համբրել չուզեր, Դաւիթ էֆէնտի — ծռեցաւ Թուրքը — դուն համբրեցիր, անանկ չէ՞...

— Հա՛...

— Է՛ աղէ՛կ...

— Ըլլայ աստանկ Հիւսէյին աղային աչքդ զոց ծախը սա խանութը...

Նա — դարձաւ Մինէս աղային — աւէլ ոսկիները:

Եղբայրին: Ժամբերին ծարդուկը:

— Եղէք կողպրեցինք ծարդը...

Մարգրիտ պէս ցորեն էր. ... պարկի կշռեցինք, ... ու նորէն վար գացինք... Փիլայէն հաշուած է ...

Մանրուք դիտեցիր չտարի քի ...

քաղի...

— Հոյսե՛, հոյսե՛, ... —

... քիթներէն մին՝ բակին մէջ, ... մինչ ... Նազա՛ր, շատ արէ, շո՛ւտ...

Զանգակին պարանին զարկը ... կափարիչը պատին զարնուեցաւ:

Զանին ծայրը պէտ քաշեց Նազար:

— Նա՛, նա՛, - ձայներ ... :

— Էֆէնտին, Նազար - փոխեց ... մը:

— Քակ զամ նէ... Բաղէ ցինուծ...

— բարկացաւ Նազար...

Հա՛, զաւա ծայրը: Միացան աչքերը:

Ժամկոչ Արթին աղային ալ՝ աղմուկին ծայրը: ... փրփրի ... կամա՛ց մը ծկլաց: Նորս ըլլաւ ...

Ու, ձիչ ... մեր ... պիտի քաշէին.

Ո՛ւֆֆ...

Նազարին ականջը մնաց Արթին աղային ձեռքին մէջ, ու չուանին ծայրը գետին..

— Թող՝ կիսի...

Բայց, երկար չուանը փախելէն վերջ, ... ականջը կը մնա՞յ Վաղէ՛, Արթին աղա... Ու չալմալին աղը իրար անցաւ: Ցորենը նստեցաւ:

Բայց, պարկի պանդը հնչեց:

Կէս օրէ վերջի զբօսանքի պահն էր. ... Նազար ակնարկ մը նետեց վեր՝ ... բաժնի ... , որուն կաթեր էր Աստղիկ: ... հետաքրքիր էր ... Ու կարմիր ... Մազերը, հիւսուած, երկարեր էին վար, մէջքը ...

Թանկարժէ՛ Դիմաշքեանը երեւցաւ: Նոր անօրէնը եկաւ երկրորդ ... ներուն առաջին աստիճանին վրայ:

Նշանը ղօղանջեց: Ցնծ մը ... ձայն ... ծառերին ... Ու ջուրին աղմուկը ...

— Բարձրացուն կարգը նախ, — հնչեց ու տիրական ձայնով մը հրահանգեց Դիմաշքեան:

Ու Նազարենց կարգը շարժեցաւ: Գրիգոր Նազարին ետեւէն էր: Բարձրացան: Դարչ արեւ մը ինկեր էր դպրոցի ամփին: Ընկոյզի կեղեւներ հոս ու հոն: Ցնծոսը՝ երկա՛ր կաթով աւել մը ձեռքը կ'աւլէր, — «Հազար ըսէ՛, ա՛ղբար, կ'ընէ գիտցածնին ...»:

Ցոլքը բարձրացան սենեակ: Ցետոյ սկսան քալել աղջիկները: Օր. Զապէլը, որ այդ տարի տնօրէն նշանակուող Գ. Դիմաշքեանին եւ ուսուցիչ Գ. Արամ Տէօրաքեանին հետ եկած էր, այդ օրը կը բացակայէր: Աղջիկները ներկայ պիտի ըլլային ... աշխարհագրութեան դասին: Դասարանին մօտ, հրմշտուկը ...: ... վարանում: Մէկը առաջ անցաւ: Յաջորդաբար նորս ... քիչ մը շուարած ու շփոթած, քիչ մը ... նորքնապէս ու քիչ մը ծեծ..., մինչ մանչերը իրարու քով նստեցան ... էին կարգ մը գրասեղաններ: Ամենէն վերջ նորս մտաւ Աստղիկը ... թարթիչներէն ու երեսները ափ-ափ շառագուներ էին: Այնպէս մը պատահեր էր, որ իրար մօտ նստած Նազարին ու Գրիգորին գրասեղաններուն ծայրերը մէկ մէկ բաց տեղ կար: Անշուշտ, Աստղիկ ազատօրէն պիտի նստէր գրասեղաններէն մէկուն վրայ, եթէ Գրիգոր ու Նազար քով քովի նստէին: Բայց, անոնք իրարու ներկայութեան չէին կանգուըժեր: Ու երկուքն ալ միեւնոյն ցանկութիւնը ունէին, — Աստղիկը տեսնել իր գրասեղանին վրայ: Մինչ ան բոլէպէս չուարեր էր: Պէտք էր նստիլ, սակայն Դիմաշքեանց նորս մտաւ: Ոտքի ելան: Նստան: Աստղիկ դեռ կը մնար ոտքի: Նազար քիչ մը աւելի լայնցուց իր քովի ազատ տեղը: Գրիգոր կը նայէր տարտամ ու յուզական: Քաղցր ու հպարտ աղու գրաւէց բան մը կար աչքերուն մէջ: Աստղիկ քայլ մը առաւ: Բայց մէն ալ Ուզեց, որքան շատ ուզեց Գրիգորին քով նստիլ, բայց... Աղջիկներն ու տղաքը ինչո՞ւ այդքան տարօրինակ նայեցան իրեն: Աւելի կարմրեցաւ: Ու աւելի շփոթեցաւ: Դարձաւ գլուխը աղջիկներուն:

(Շար.) Կ. ՄԽՀԵԱՆ

Փարիզի պաշտպանութեան համար

Նկատի առնելով որ գիշերային յարձակումները յաճախադէպ դարձած են Փարիզի մէջ, ոստիկանութիւնը կարգ մը բացառիկ միջոցներ ձեռք առաւ: Այսպէս, 60-80 հեծելանուորդ ոստիկաններ գիշերն ի բուն պիտի շրջին քաղաքին մէջ.

Ետքը, քսան ոստիկանական ինքնաշարժներ հսկողութիւն պիտի կատարեն. Աւելցուած է նաեւ գաղտնի ոստիկաններուն թիւը:

Եգիպտոսի անկախութեան տարեդարձը

Փետրուար 28ին լրացաւ 1922ի անգլօ-եգիպտական համաձայնութեան տասնամեակը: Այս առթիւ բազմաթիւ հրատարակութիւններ երեւցան մամուլին մէջ: Ջափաւոր թերթերը կը սպասեն որ վարչապետ Սըտքը փաշա յաջողութեամբ կարգադրէ առկախ մնացած խնդիրները.

Իսկ ազգայնականները (Վաֆտ) ընդհակառակն ցիլ կամակատար մը համարելով վարչապետը, կը պահանջեն պոյքոթ հռչակել անգլիական ապրանքներու դէմ, ինչպէս տեղի կ'ունենայ Հնդկաստանի մէջ:

Խնդիրը այն է որ, ստեռլինի անկումէն ի վեր, անգլիական ապրանքները աւելի աժան կը ծախուին Եգիպտոսի մէջ:

Մուսոլինի խաղաղասէր

Լիբանանի երեսփ. ժողովը 100,000 սուրիական ոսկիի վարկ մը քուէարկեց կալուածական քարտէսի մը պատրաստութեան համար, նկատելով որ անյապաղ պիտի սկսի Մուսոլինի քարիւղատար խողովակներուն (Փայփլայն) շինութիւնը եւ ընկերութիւնը հողեր պիտի գնէ երկրին մէջ.

Կիներու համաժողովը Փարիզի մէջ

Չորեքշաբթի օր. Փարիզի մէջ բացուեցաւ կիներու համաժողով մը. Նախագահութեամբ Տիկին Լըքուվէի. Ֆրանսայի կիներու Ազգային Դաշնակցութեան քարտուղարուհին այս առթիւ ներկայացուց տեղեկագիր մը, որ կը խօսի նաեւ գործազրկութեան մասին եւ կ'առաջարկէ հողին կապել անգործները.

Ետքը ճառեր խօսուեցան կիներու քաղաքական իրաւունքներու մասին. Այս առթիւ տեղեկութիւններ տրուեցան մանուկներու փրկութեան համար կատարուած աշխատանքներու մասին.

Նոր խռովութիւններ Սոֆիայի մէջ

Պուլկարիոյ խորհրդարանը օրէնքով մը լուծեց Սոֆիայի քաղաքապետութիւնը, եւ որոշեց որ հօթը հոգինոց մարմին մը վարէ գործերը, մինչեւ նոր ընտրութիւն: Այս առթիւ ժողով մը գումարեց ազգային-ազատական խմբակցութիւնը, իր թեկնածուները ընտրելու համար: Յանկարծ վէճ մը ծագեցաւ որ վերածուեցաւ ծեծկռտուքի: Երաշին մէջ գաւազաններ եւ աթոռներ իրար խառնուեցան: Յետոյ ծխարձակ ռումբ մը պայթեցաւ եւ ատրճանակներ որոտացին: Ոստիկանութիւնը հասնելով, հազիւ կրցաւ կարգ-կանոնը վերահաստատել:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՅՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ Ալեքսանդր թագաւորը յայտնեց թէ պատրաստ է չորս միլիոն տինար (80 հազար ստերլին) կրճատելու իր անձնական գանձը, երկրին խնայողութեան օգնելու համար:

ՃԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ժողովին մէջ, Ֆրանսայի պատուիրակութեան ծախքը մինչեւ ապրիլ 1 պիտի հասնի 13,000 ստեռլինի:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Ռուսական դերագոյն խորհուրդը կը յանձնարարէ անգլիացի հանքային մասնագէտներ հրաւիրել, հանքերու արագ արտադրութիւնը ապահովելու համար:

Ց. 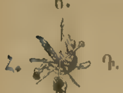 Հ. Դ.

Գուսան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գուս. միութեան ժողովը յետաձգուած է.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին. Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին. Café Découssut սրահը, Place de la Liberté: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է.

ՎԷՆԻ (Լիոն) Անդրանիկ խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին ընկ. Արամ Դաւիթեանի բնակարանին մէջ. Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէին ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է. Կարեւոր օրակարգ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը Շաբաթ իրիկուան ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին. Խիստ կարեւոր օրակարգ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՖՈՆԹԷՆՕՅԻ Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ընկերահաւաքական թէյասեղանը այս Կիրակի 31 Rue Madame Curie, Bagneux. Կը հրաւիրուին համակիրներ եւս:

ԱՆԻԷՌ-Գուս Բոլոնյի Գատանեկան Միութեան դասախօսութիւնը վաղը Շաբաթ իրիկուն, Սահակ Մեսրոպ Դպրոցին մէջ, 26 Rue du Président Kruger, Asnières. Կը խօսի ընկ. ՎԱՂԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18»Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Անիէռ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Place Comète, ծխավաճառին վերնայարկը.

Կը խօսի ընկ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Նիս

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Գառ Սէնթ-Մարսէլի» սրահին մէջ
364 Bld de la Madeleine

Կը խօսի ԸՆԿ. Ա. ԱՐՈՅԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

Սէն Լու (Մարսէյլ)

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին տեղւոյն մասնաճիւղին մէջ

Կը խօսի ԸՆԿ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ — Մուտքը ազատ է

Սէն Ժէրոմ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Մեսրոպեանի բնակարանի վերի սրահը կը խօսին ընկերուհի Տիկին ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ եւ ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ — Մուտքը ազատ է

Փարիզի Գրական Ակումբ *Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 130 Rue Cambronne. Métro Vaugirard. Զրոյց եւ կարծիքներու փոխանակութիւն, Գաղթահայ մտաւորականութեան միութեան հարցի շուրջ. Մուտքը ազատ է.*

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի

ԶՐՈՅՑ - ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ այս Կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber

ՆԻՒԹ՝ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Զեկուցանող ՏԻԿԻՆ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Զրոյցը կը ղեկավարէ Գ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Հայաստան պատմական ֆիլմը Լիոնի մէջ

Միմիայն մէկ անգամուան համար կը ցուցադրուի այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Սինէմա Սէկալի մէջ, 60 Ave, de Saxe.

Պիտի ներկայացուի նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ ֆիլմ մը

Սինէմայի ընթացքին պիտի նուագուին հայկական ընտիր կտորներ ռատիոյով. — Գիները 6, 5 եւ 4 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին հայկական նպարավաճառատուններու եւ ճաշարան Սփրանսի:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՏԻԱՓԻՋՈՆԻ Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին Վեպպիայի մէջ.

Զ.Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին. Պարտաւորիչ ներկայութիւն.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Շաբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին 241 Rue J. J. Rousseau. Բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Գնացէք

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գուս. Միութեան Դոյամարտ օրացոյցէն մէկ օրինակ: Կարեւոր ամէն Հայու համար. Դիմել՝ G. Djarayan. 14 rue de la Fare, Marseille.

Աշխատութիւն

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի ժողովրդային Դրադարանը փոխադրուած է 240 Rue Duguesclin, նախկին գրադարանէն 100 քայլ հեռու Mazenod փողոցի անկիւնի սրճարանին կից.

Դրադարանը բաց է ամէն իրիկուն ժամը 7.30—9, բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ.

Բնտրանօթ ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԲԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ արկածի գործեր

72 rue de Ménilmontant, Paris XX — Tél. Ménil. 96-74

ՊԱՏՄԻՒՆԱՇԱՀ

ՆՈՐ

221 rue Lafayette-PARIS

Ճաշագործութիւնը գարուն մեծագոյն [illegible] Գինեցէք արդիական եւ ճաշակաւոր ըլլալ ձեր տպագրած թուղթերուն վրայ՝ Թոփալեան եղբարք կրնան տալ այդ յատկութիւնները ձեզի, տրամադրելով իրենց արուեստ ու ճաշակը:

Téléphone Nord 76-68

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e,

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Ամէնուն ծանօթ Հայկ. ճաշարանը բացուած է Փարիզի կեդրոն.

44 Rue de Trévise Metro: Cadet Tél. Provence 64-

Au Duc de Trévise

Ղեկավարութեամբ՝ Գ. ՄԱՔՍՈՒՏ ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆի

Կէս օրէն ՄԱՔՍՈՒՏԻՆ եկուր, հոն եմ 7.50 ֆրանքով կը [...] շեմ, կը 'կշտանամ ու միշտ գոհ եմ.

Մաքուրը կը յարմարի օրուան տաղնապին: Եկէք եւ տեսէք Արեւելեան եւ կովկասեան կերակուրներ, ամենամատչելի գինի պոլսական եւ ռուսական ազանդերներով.

Տրամադրելի սրահ հարսնիքներու, հանդիպումներու եւ [...] ղովներու.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մետալ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, [illegible] diographie), գեր-մանիշակագոյն, լոյս-կարմրագոյն եւ Աէնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՑԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր գիրարկումները եւ ելեկտրական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

[illegible] pneumothorax [illegible]

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, Թելադրական եւ ֆիզիկական միջոցներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթի, ականջի, ինչպէս ատամնաց եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք.

Դարմանատունը ունի աստմնաբոյժ, ակնաբոյժ [illegible] Գ. Վ. Թանձեան.

Տոքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ տուն հիւանդներու.

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54.

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1932Ի ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Հայերու հասցէներ Փարիզի եւ շրջաններու, Մարսէյլի, Լիոնի, [...] նիսի, Գրընոպլի, Վալանսի, Նիսի, Սէն-Շամոնի, Սէն Թ'Էթիէնի, Կլերմոն Ֆերանի եւն., ինչպէս նաեւ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ ու Չեխոսլովաքիոյ: Առկէ զատ Ֆրանսահայ գաղութին հասցէները դասաւորուած ըստ արհեստներու: Ամենուն համար հրամցուող գիրք մը: Ընդամէնը 256 էջ, մաքուր տպագրութեամբ.

Գինն է միայն 6 Ֆր., փոստի ծախքով 7.50: Արտասահման 10 ֆր. Դիմել.— L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

Ստիպողական

Կ'ուզուին երիտասարդ եւ զարգացած հայ երիտասարդներ շահաբեր գործի համար: Ներկայանալ անմիջապէս կէսօրէ առաջ ժամը 10—12 Գ. Գ. Xynos et Cornelios, 18 rue Chaussée d'Antin, Paris

---

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli. Մէթ. Շաթլէ: Արիւնի եւ [...] մորթի, դարմ արանց եւ կանանց մաշկի, [...] վեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի. Ամէն [...] 9—12, 2-8, Կիրակի 9-12

ՓՈՔՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ (PETITES ANNONCES)

TABAT, 16, Avenue d'Italie. Կլխարկներ, քասքէթներ.

CAFÉ du CAREFOUR, 51, Rue Le Peletier [...] Ժողովատեղի Հայերու.

VICTOR, զարդանկարիչ եւ ամէն [...] ներկի գործեր, 53 Fbg. Montmartre [...]

BAR ՆԻՒՔԼԱՐ, բարեկամներու ժամադրավայր. 39 Rue Lamartine. Փարիզ [...]

Կ'ուզուին քաֆ մը շինել միջին [...] կարող լաւ գործաւորուհիներ պահանջուի խնամուած աշխատանք. Դիմել: Ներկայացողները չդիմեն [...] առաւօտները ժամը 9—12 [...] րոնեանի, 38 Rue du Caire [...]

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (161)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դամբան կը պատմէ

Շարունակուած

8.— ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

«Ցետոյ այս երկուքը մեր մասին զանազան ամբաստանութիւններ ըրին եւ պահանջեցին որ ընդհ. ժողովի հրաւիրենք Թուրքիոյ, Կովկասի, Պարսկաստանի, Կիպրոսի եւ ուրիշ երկիրներու Հնչակեան մասնաճիւղերու վարիչներն ու գլխաւոր դէմքերը.

Իրենց նպատակն է կուսակցութեան մէջ երկպառակութեան սերմ նետել եւ յետոյ Տամատեանի եւ Օշականիզաղափարներուն ծառայել: Մինչդեռ Տամատեան ստորագրած է այն կանոնագիրը, որ կը հաստատէ թէ չպիտի հակառակ շարժի մասնաճիւղերու կանոնագրին ու որոշումներուն: Տամատեանի եւ Օշականի պահանջներուն ի պատասխան, Կեդրոնը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ իրենց.

1— Կեդրոնը իրաւունք չունի ձեր ցանկութեամբ ընդհ. ժողովի հրաւիրելու արտասահմանի մասնաճիւղերուն վարիչներն ու գլխաւոր անդամները, որովհետեւ ատիկա հակառակ է կուսակցութեան ներքին կանոնագրին

2 – Կեդրոնը հակօրինական գործ չի համարեր, եթէ հրաւէրները հասնին իրենց հասցէին: Եթէ մասնաճիւղերը ուզեն մասնակցիլ ընդհ. ժողովին, պէտք է որ երկրի մասնաճիւղերուն կարծիքն ալ առնուի: Մասնաճիւղերը իրենց որոշ, ճշդուած պարտականութիւններն ունին, որոնց կարելի չէ առանց անոր ստա-

ջարկով, առանց բոլոր մասնաճիւղերուն գիտութեան, ընդհ. ժողով գումարել.

Առկէ յետոյ, Օշական, Տամատեան, ամերիկեան հպատակ Գարեգին Չինիճեան, միաձայնաբար, յայտարարութիւն մը կը հրատարակեն եւ իրենց ստորագրութիւնը դնելով կը ղրկեն արտասահմանի մասնաճիւղերուն: Այս ձեւով պատճառ դարձան հրապարակելու մեր կուսակցութեան գաղտնիքները: Մինչդեռ ոչ մէկ իրաւասութիւն ունէին, եւ ոչ ալ որ եւ է պաշտօն, որ տրուած ըլլար կուսակցութեան կողմէ: Այս յայտարարութենէն զատ, ամէն կողմ նամակ ղրկելով, հազար տեսակ ամբաստանութիւններ ու զանազաններ կատարեցին, մասնաճիւղերը գրգռելու համար կեդրոնին դէմ,

Առկէ վերջն էր, որ երեւան եկան Տամատեանի եւ Օշականի գաղտնի ծրագիրներն ու միտքերը, որ ահաւասիկ.—

Օշականի անցեալները յատկապէս Փարիզ գնաց եւ փորձեց Արփիար Արփիարեանը միասին Լոնտոն բերել: Տամատեան, Աղասի եւ Սեպուհ, որ փոխադարձ որոշման տակ գրած էին նաեւ իրենց ստորագրութիւնը, գրմեցին եւ մեզի անծանօթ նպատակներով հաշտուեցան Արփիարեանի հետ: Նոյնիսկ Աղասի եւ ընկերները, որոնք նախապէս մատնիչ կ'անուանէին Արփիարեանը, այնուհետեւ սկսան խորհրդակցիլ Արփիարեանի հետ, ծառայելով անոր ցանկութիւններուն ու գաղափարներուն:

Հրաւիրուած մասնաճիւղերուն պատգամաւորները չեկան: Եկան միայն հոգի, մինչդեռ կը սպասուէին 24 հոգի: Հետեւաբար մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, Կեդր. Կոմիտէն ստիպուեցաւ յետաձգել ընդհ. ժողովին գումարումը.

Շաբաթ մը յետոյ պիտի գումարուէր ընդհ. ժողովը: Այս ժողովէն մէկ օր յետոյ, իբրեւ ընդհ. ժողով իրենք իրենց հաւաքոյթի մը հրաւէր ղրկած էին Արփիարեան, Աղասի եւ ընկերները: Հրաւէրները ղրկած էին իրենց ուզած անձերուն: Զարմանալին այն է, որ այդ ժողովին մեզ ալ հրաւիրած էին, յանձնարարելով միանալ իրենց: Պատասխանելու իսկ չարժանացանք: Որովհետեւ իրենց ժողովին հրաւիրած էին բազմաթիւ

մարդիկ, որոնք վտարուած էին մեր կուսակցութենէն պաշտօնապէս: Այդպիսի երեւոյթները կրնան լուծել մեր կուսակցութիւնը: Անոնց այդ ընթացքին համար, մեր կուսակցութիւնը դիմեց հիմնադիրներուն, եւ մասնաճիւղերուն ալ տեղեկութիւն տուաւ առ ի գգուշութիւն: Կը խնդրէինք որ առիթ չտրուի Հնչակեան կուսակցութիւնը խաղալիք դարձնելու այսպիսի մարդոց ձեռքը: Որովհետեւ փոխանակ բարեկարգութեան, գրամաշորթութիւն, կեղծարարութիւն եւ մատնութիւն կը կատարեն: Ազգէն հաւաքուած դրամով Եւրոպայի ճոխ վայրերուն մէջ զեղխութիւն կը կատարեն:

Մենք կարօտ ենք հզօր միութեան եւ համերաշխութեան: Այդ առեն միայն կրնանք բարոյապէս ու նիւթապէս զարգանալ: Սակայն այս ներքին խռովութիւնները պէտք չէ որ յուսահատեցնեն մեզ եւ յանեւս դարձնեն: Շարունակ՝ ազգին շահը նկատի ունենանք, եւ այսպէսի անվայել երեւոյթներէ խուսափինք, եւ նոր ուժերով հետապնդենք մեր նախկին դատը, կռուելով անընդհատ Թուրքիոյ դէմ: Նրա, այս վերջին

ժամուն, հետեւինք սա քանի մը մարդոց, մեզ ամօթ եկը [...] մեզի:

Հնչակեան կուսակցութեան [...] Նազիր, Կեդր. Կոմիտէի անդամ [...] տակնի հրատարակէ Ա. Շա[...] Մարօ Նազարբէկ (?) 19/24 օգոստոս 1896

Ինչպէս կը հասկցուի, երկու [...] բաժնուեր է Հնչակեան կոմիտէ [...] ամէնէն կարեւոր անդամները [...] հիմնադիրներուն մէջ եւ խոր [...] մը բացուեր է: Այդ անդամը [...] եւս խորացաւ շնորհիւ այն [...] բարութեան, զոր Հնչակեան [...] Կոմիտէն հրատարակութեան [...] երկու օր յետոյ: Այդ յայտարարութիւնն ալ կուտանք ահաւասիկ.

— «Ի գիտութիւն բոլոր [...] եան մասնաճիւղերուն, պաշտօնապէս կը յայտարարենք թէ ծանօթ [...] բազաններուն պատճառով Մի[...] Տամատեան, Անտոն Օշական[...] Աղասի եւ ասոնց նման խումբ մարդիկ այսուհետեւ ոչ մէկ [...] ունին մեր կուսակցութեան [...]

*(Մայ-[...]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԻՋՆԵԼԻՔ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՐՏ 1932

3 MARS 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1818

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԻՆՈՒՄԱՉԻՆ

Փոխաբերական իմաստով կը գործածենք այս բառը։ Ոչ թէ քաղաքական տեսութիւն գրելու, ճափոնի ընթացքը արդարացնելու կամ ցինասատնը մեղադրելու համար։

Փոխաբերական՝ այն իմաստով որ հայ մամուլը տարիներէ ի վեր կը շարունակէ սիւնակներ լեցնել «չինումաչինական» նիւթերով։ Թարգմանել եւ թխել։ Հայերէնի վերածել ինչ որ տպուի «պուլվառի» թերթերուն մէջ։

Իսկ՝ն աշխարհէ ձայն կուտան մեր թերթերը, բայց ոչ իրենց միջավայրէն։ Անմիջական շրջապատէն.

Հին սովորութիւն է կամ աւանդութիւն. Պոլսէն փոխադրուած ժառանգութիւն մը այն օրերէն երբ կարելի չէր ազատ գրել, կարելի չէր գրել ամէն յանի մասին։ Երբ սաղմնային վիճակի մէջ էր մեր ընկերային-քաղաքական դաստիարակութիւնը, եւ «Թայմզ»ները, «Թան»երը կամ «Նոյէ Ֆրայէ Փրէսէ»ներն էին ներշնչման աղբիւրները։

Սիւնակներով թարգմանութիւններ այդ լրաթերթերէն, բայց ոչ տեղական կեանքէն ու մամուլէն։ Շռնդալից խորագիրներ, մեկնութիւններ, տեսութիւններ։

Բայց, ինչ որ ատեն մը կ'արդարանար երէկ, անիմաստ է, աններելի է այսօր, ազատ երկինքի տակ։

Անցեալ օր թերթ մը անցաւ մեր ձեռքը։ Խմբագրականին տեղ՝ խոշոր խորագիրներով սիւն-իրաւ լուրեր՝ չինեւ-ճափոնական վէճի մասին։ Քանի մը սիւնակ անդին՝ դարձեալ «չինումաչին»։ Երկրորդ էջ՝ նմանապէս։

Այժմէական խնդի՞ր է։ Կացութի՞ւնը պիտի պարզեն։

Բայց լուր տալու, կացութիւն պարզելու հազարումէկ ձեւեր կան։ Եւ մանաւանդ, օրուան անցուդարձն ու անոր արձանագրութիւնը պիտի պահեն համեմատութիւն մը՝ ծագած դէպքին եւ մեր միջավայրին հետ։ Մայր Արեւելքի եւ ... հայերէն թերթի մը տարողութեան, կոչումին, գերին հետ։

Պատահաբար յիշեցինք այս օրինակը։ Կարելի էր ամբողջ ցուցակ մը կազմել։

Կարելի էր աչքէ անցընել, օրինակ, Պոլսոյ թերթերը, ուր նորէն կը շարունակեն «Ժուռնալ» եւ «Մաթէն» թարգմանել, սիւնակներով միջազգային, ամբոխային լուրեր թխել, մեկզի իրարու հետ՝ կարելի եղածին չափ շռնդալից, մէկ ժամէն միւսը մոռցուելու դատապարտուած լուրեր եւ յօդուածներ հրամցնելու համար, — բայց մոռնալ բուն միջավայրը։

Անշարժ շարժում կայ Թուրք թերթերուն՝ ինչպէս արաբական մամուլին մէջ։ Բայց այդ բոլորը ձգուած են բախտին։ Պաշտօնական ցեկոյցը, ռճիր-արկածը, երբեմն ալ մամուլը օրը օրին կ'առնուին, բայց մոռացութեան կը տրուին այնքան նոր նիւթեր՝ ընկերային, տնտեսական, քաղաքական, որ կապ ունին շրջապատին հետ։

Երէկ ալ այսպէս էր։ Բոլորս ալ մեղք ունինք այս ճամբուն վրայ։ Բայց մինչեւ ե՞րբ։ Ջը՞ պիտի սթափինք վերջապէս։

Մինչեւ ե՞րբ դիւրին, առօրեան, ամբոխայինը։

Աչք մը նետեցէք եւրոպական մամուլին վրայ, մեծ քաղաքներու առաջնակարգ թերթերուն վրայ, եւ պիտի տեսնէք թէ մարդիկ ո՛րքան տեղ կուտան իրենց երկրէն, միջավայրէն դուրս կատարուած դէպքերուն։ Նկատի չունինք «պուլվառ»ի թերթերը — դեղին մամուլը — այլ անոնք որ հանրային կարծիք վարելու կոչուած են։

Եթէ բաղդատութիւն մը փորձենք, երեւան պիտի գայ որ միեւնոյն միջազգային դէպքի մասին «Թան»ն ու «Թայմզ»ը աւելի չափաւոր, աւելի ամփոփ տեղ կուտան, քան շատ մը հայերէն թերթեր։

Արդեօք մեր ժողովուրդը աւելի՞ սերտ կապեր ունի Մանչուրիոյ կամ Շանկայի դէպքերուն հետ, քան անգլիական եւ ֆրանսական աշխարհակալութիւնը.

Հոլովման, խմորման մէջ են բոլոր այն երկիրները ուր ժողովուրդ ունինք։ Ուշագրաւ երեւոյթներ տեղի կ'ունենան ինչպէս Թուրքիոյ, նոյնպէս Պուլկարիոյ, Ցունաստանի, Սուրիոյ, Միջագետքի և Պարսկաստանի մէջ։ Անսպառ նիւթեր կան այդ բոլոր երկիրներու լրագրական և գրական արտադրութեանց մէջ։ Սուրիա-Լիբանանի մեր՝ բուն հայկական կեանքն անգամ դեռ լրջօրէն ուսումնասիրուած չէ։ Այսինչ գաւառին թերթը աղբիւր մը պիտի ըլլայ միւսին համար, տեղական կեանքի տեսակէտով (ոչ միայն լուր, այլ եւ հում նիւթ)։

Մինչդեռ, քիչ մը բոլոր թերթերն ալ իրարու կը նմանին։ Եւ բոլորս ալ ստիպուած ենք օտար, եւրոպական աղբիւրներէ թարգմանել ինչպէս Թուրքիոյ, նոյնպէս Լիբանանի, Սուրիոյ, Միջագետքի կամ Պարսկաստանի մէջ։

Անշուշտ մեր պաշտօնակիցները սխալ չեն հասկնար մեզ։ Օտար հրատարակութիւնը միշտ իր տեղն ունի, իբրեւ անսպառ աղբիւր։ Իբրեւ լրացուցիչ կամ documentation

Մենք ազին, ուղղութիւնն է որ մեղադրելի կը գտնենք։

Մեր թելադրութիւնն է՝ կարելի եղածին չափ քիչ տեղ՝ միջազգային, քաղքենի, առօրեայ ժխորին, եւ լայն ու խոր ուշադրութիւն՝ բուն միջավայրին, անմիջական շրջապատին։

Եւ այս՝ ոչ թէ բանկալի տաղտուկներ կամ ոճիր-արկածներ գրի առնելու, այլ մշտահոլով կեանքի մը բազմազան երեւոյթները պատկերացնելու միջով։

Մինչեւ հիմա չափազանց տուժեցինք, դուրսէն կերակրուելով եւ թխածոյ նիւթեր հրամցնելով։ Ինչե՜ր կան իւրաքանչիւր միջավայրի մէջ «չինումաչին»էն առաջ։ Անոնցմէ վեր։

Չինումաչինները կուգան ու կ'անցնին։ Տեւականը՝ բուն միջավայրն է, Շրջապատը։ Հարեւանը եւ անոր — ու մեր — կեանքը։

Եւ յետոյ մտաւոր, քաղաքական դաստիարակութիւնը։ Լուրերն անգամ ընտրանքով պիտի առնուին, ոչ թէ «զազէթաճի»ի հոգեբանութեամբ։ Ոչ թէ սնամէջ հետաքրքրութիւններ գոհացնելու համար։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՐԶ ԼՈՒՐԻ ՄԸ ԱՀԵՂ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Ցառաջ սուսաւ լուր մը թէ ամերիկացի ճարտարագէտ մը հնարած է գործիք մը, որով պիտի կրնայ 24 ժամուան մէջ փճացնել քաղաք մը, 1600 քիլոմեդր հեռաւորութենէ։

Կարեւորը սակայն, գիւտը չէ։ Ամէն մարդ ալ կրնայ բան մը հնարել։ Այլ գիւտին տրուած նպատակը։ Հնարիչը վերջին պահուն, մարդասիրական զգացումներէ վարակուած, պատրաստ է իր գիւտը տրամադրել Ազգերու Դաշնակցութեան, որպէսզի անոր սահմանած սարսափով, խաղաղութիւն պարտադրէ աշխարհին

Բայց ո՞վ պիտի երաշխաւորէ Ազգերու Դաշնակցութեան խաղաղասիրութիւնը.

Ահա այս կէտն է որ, ստոյգ աղբիւրէ կը լսենք թէ սկսած է մտատանջել խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը, մանաւանդ նկատի առնելով հեռուէն պարագան ալ ճարտարագէտը որ իր գիւտը պիտի տրամադրէ Ազգերու Դաշնակցութեան, կը յայտնէ թէ դժոխային մեքենան շարժման մէջ դնելու եւ գործածելու համար 5 հազար հոգիի պէտք կայ։ Արդ, ֆրանսական պատուիրակութեան առաջարկն ալ, ծրնիւի իշխանութիւնը զօրացնելու բանակով մը կուզայ լրացնել մարդու պակասը։ Իսկ Դաշնակցութիւնը, որ Կ. Սասունիի ծառէն պարզուեցաւ թէ կրնայ 70 հազար զինուոր հանել, անշուշտ պիտի յօժարի առնուազն 5 10 հազար մը տրամադրել այս գործին, պայմանաւ որ գործիքը ծառայէ Հայաստանի ազատագրման ..

Կը մնայ այս կէտին շուրջ համաձայնիլ, ինչ որ դժուար չի թուիր մանաւանդ որ Ազգերու Դաշնակցութիւն եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն ազգականական կապեր կրնան ունենալ այս կը փաստէ մականուններու նոյնութիւնը

Ահա այս մտածումներով, երեւանի իշխանութիւնը մեծ իրարանցումի մատնուեր է եղեր, կ. կ. կ. կոմիտէն գաղտնի նիստի մը մէջ տուեր է կարգ մը որոշումներ, որոնց հասարակութեան պիտի յայտնուին, անշուշտ փարիզեան ուղեկորոյս թերթին միջոցաւ

Աւելի կարճ միջոցը կայ սակայն Մոսկուա փաստեց թէ աւելի վարպետ է քան Թիւրտոնը, առեւանգման գործին մէջ։ Կ'առաջարկեմ որ առեւանգում մը կազմակերպէ եւ յանկարծ Մոսկուա փոխադրէ Ամերիկացին ալ, իր գիւտն ալ։

Հետեւանքները կրնաք գուշակել...

ԽԱՐՏՈՒ

Գնայր կոզիին կարոսն ու եկեղեցին հրոյ ճարակ

Փետրուար 26ի գիշերը հրդեհ ծագեցաւ Գնալըի (Պոլիս) նաւամատոյցին մօտակայ շուկային մէջ, բանջարավաճառի մը խանութէն։ Հիւսիսային հովին սաստկութեան պատճառով, բոցերը շուտով տարածուեցան շրջակայ խանութներուն եւ շէնքերուն վրայ, որոնք եւս բռնկեցան։ Հրդեհը տեւեց մօտաւորապէս երեք ժամ։ Հրդեհին ցարակ եղան Հայոց վարժարանը, եկեղեցապատկան կալուածներէն թատրոնը եւ երեք տուն։ Այրած են նոյնպէս ուրիշներու սեփական չորս տուներ։ Ընդամէնը հրոյ ճարակ եղած են բացի վարժարանէն ու թատրոնի շէնքէն, 5 տուն եւ 11 խանութ։

Ոչ խանութներէն եւ ոչ ալ տուներէն կարելի եղած է բան մը փրկել։ Այրած շէնքերուն մեծամասնութիւնը եկեղեցապատկան էին։

Այրած շէնքերուն բոլորն ալ ապահովագրուած չէին։ Մանաւանդ խեղճ խանութպաններուն վիճակը ողբալի է։ Հրկիզեալներուն մեծամասնութիւնը Հայեր են։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Բացառիկ խստութիւններ Սուրիոյ ապահովութեան համար

Սուրիոյ մարզպանը 12 փետրուար 1932 թուակիր որոշմնագիր մը հրատարակեց կարգն ու ապահովութիւնը պահպանելու համար Սուրիոյ մէջ։

Համառօտակի կերպով կը հրատարակենք ստորեւ.

Առաջին յօդուածը երկու ամիսէն մինչեւ երկու տարի բանտարկութեամբ եւ հինգէն մինչեւ յիսուն սուլթանական ոսկի տուգանքով, կամ այս երկու պատիժներուն մէկուն միջոցաւ միայն պատժելի կը համարէ այն ամէն արարքները, որոնք հանրային ապահովութեան դէմ կը գործուին ներկայ որոշմնագրին մէջ կանխատեսուած ձեւերու տակ։

Երկրորդ յօդուածը կը թուէ այն բոլոր արարքները որոնք պիտի նկատուին իբրեւ հանրային ապահովութեան եւ բարեկարգութեան դէմ գործուած արարքներ, այսինքն՝

Ա.— Մասնակցութիւն ոչ-արտօնեալ ժողովի մը, հաւաքոյթի մը կամ թափորի մը։

Բ.— Իր վրան կրել նշան մը կամ այլ խորհրդանշան, երբ այս խորհրդանշաններու ցուցադրութիւնը քաղաքացիներու մէկ մասը միւսին դէմ հանելու հանգամանք ունի կամ որեւէ կերպով կրնայ խանգարել հանրային կարգը։

Գ.— Հանրային ճամբաներու մէջ շրջագայութեան համար խոչընդոտներ յարուցանել, իշխանութեանց գործին վրայ ազդելու կամ հանրային պաշտօններու կատարումը խանգարելու նպատակով։

Դ.— Դրօշակ ճառեր, երգեր կամ աղաղակներ։

Ե.— Հանրային կարծիքը վրդովելու հանգամանք ունեցող սուտ լուրերու հրատարակութիւնը կամ այդպիսի լուրեր տարածելը։

Զ.— Իշխանութեանց գործին կամ հանրային պաշտօններու կատարումին խոչընդոտ ըլլալու նպատակով տրուած նուէրներ կամ խոստումներ, գործուած բռնութիւններ կամ խոստութիւններ, անհատներու կամ հաւաքականութեանց դէմ ուղղուած նախատինքներ կամ սպառնալիքներ։

Է.— Օրէնքներու եւ կանոնագրութեանց հանդէպ անհնազանդութեան գրգռում, իշխանութեանց դէմ ատելութիւն առաջ բերելու համար գրգռում։

Ը.— Խմբագրել, հրատարակել, տպել, բաշխել կամ կրել այնպիսի գրութիւններ կամ նկարներ որոնք կը գրգռեն խռովութիւն հանելու կամ այս որոշմնագրի մէջ յիշուած մեղապարտ արարքները կատարելու։

Երրորդ յօդուածը հանրային բարեկարգութեան դէմ կը նկատէ նաեւ այն բոլոր արարքները որ կը գործուին քաղաքացիներու իրենց քաղաքացիական եւ քաղաքական պարտականութիւնները ազատօրէն գործածելուն, դաստիարակութեան ազատութեան դէմ, աշխատանքի, առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի ազատութեան դէմ

Չորրորդ յօդուածը մեղսակիցներուն համար ալ կը տնօրինէ բուն հեղինակներուն դէմ տնօրինուած միեւնոյն պատիժները։

Դրդիչները, օրէնքի հակառակ ցոյցեր կազմակերպողներն ալ պիտի նկատուին իբրեւ մեղսակիցներ, նոյն իսկ եթէ անձամբ ներկայ գտնուած չըլլան ճաւաքոյթներու կամ անկէ հեռացած ըլլան խռովութեանց ծագումէն առաջ.

Ասկից զատ, անոնք պատժականօրէն պատասխանատու պիտի նկատուին իրենց գրգռած անձերուն կողմէ կատարուած արարքներուն կամ ոճիրներուն։

Հինգերորդ յօդուածը պատիժներ կը տնօրինէ նոյն իսկ արտասահման գտնուող մեղսակիցներուն, մեղապարտներուն եւ գրգռիչներուն, որոնք պիտի ենթարկուին պատժական հետապնդումներուն, երբ որ վերադառնան Սուրիա։

Վեցերորդ յօդուածը աւելի ծանր պատիժներ կը տնօրինէ այսպիսի արարքները երկրորդ անգամ գործողներուն դէմ։

Յաջորդ յօդուածներուն տրամադրութեանց համաձայն, տեղական դատարանները իրաւասու են դատելու այս արարքները, սակայն ի հարկին մարզպանութիւնը անոնց քննութիւնը պիտի կրնայ յանձնել խառն դատարաններուն

Չինաճափոնական պատերազմը

Ճափոն կ'ընդունի Ժընեւի առաջարկը

Երէկուան թիւով հաղորդեր էինք Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին առաջարկները՝ չինեւ-ճափոնական վէճին կարգադրութեան համար։ Ճափոն ընդունած է խորհուրդին առաջարկները։ Սակայն, կռիւները կը շարունակուին ամբողջ ճակատին վրայ։ Ճափոնական ուժերը վերսկսան յարձակման եւ հակառակ չինացիներու կատաղի ընդդիմութեան, յաջողեցան յառաջ խաղալ Հոնկ-քիուի շրջանին մէջ։ Ճափոնցիները կը յառաջանան նաեւ Քիանկ-Ուանի շրջանին մէջ։

× Մանչուրիոյ անկախութիւնը պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ Մարտ 1ին։ Մանչուրիոյ կառավարութեան գլուխը կը գտնուի չինական նախկին կայսրը։

Զինաթափութեան ժողովը

Զինաթափութեան ժողովի դիւանը երկար նիստի մը մէջ, քննեց Պ. Պէնէշի կողմէ պատրաստուած տեղեկագիրը։ Այս տեղեկագիրը կը համադրէ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբին կողմէ մշակուած եւ զանազան պատուիրակութեանց կողմէ ներկայացուած առաջարկները՝ զինաթափութեան մասին։

Պ. Պէնէշ գծած է չորս սիւնակներ տախտակ մը։ Առաջին սիւնակին վրայ ցոյց տրուած են նախապատրաստական յանձնախումբին առաջարկները։ Երկրորդ սիւնակը յատկացուած է պատուիրակութեանց առաջարկներուն։ Երրորդ սիւնակին մէջ տեղ տրուած է սկզբունքի այն հարցերուն որոնք արծարծուած են պայմանագրութեան նախագծին մէջ եւ պատուիրակութեանց առաջարկներով։ Չորրորդ սիւնակին մէջ, Պ. Պէնէշ արձանագրած է իր դիտողութիւնները։

Ֆրանսագերման առեւտուրը

Պերլինի մէջ Ֆրանսայի ներկայացուցչին եւ Գերմանիոյ երկրագործական նախարարին միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին այս միջոցիս։ Բանակցութեանց նիւթ կը կազմէ Գերմանիոյ կողմէ դրուած արգելքը՝ ընդ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

„Մնացորդաց"

Մեր քով եղած պրակները սպառած են.

Նոր ապսպրանք տուած ըլլալով «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան, նոր բաժանորդներէն կը խնդրենք սպասել։ Բոլոր նամակները նկատի առնուած եւ դրամները արձանագրուած են։

Երէկ ստացանք Բ. պրակը (3 եւ 4, էջ 33—64) եւ յանձնեցինք առաջին բաժանորդներուն։

Անոնք որ հեռաւոր տեղերը կը գտնուին, քանի մը պրակը միասին պիտի ստանան, թղթատարի յարմարութեան համար

Աթէնքի Ազգ. Վարչութիւնը հրաժարեցաւ

Աթէնքի Ազգ. կեդր. վարչութեան անկուսակցական անդամները հրաժարած են։

Խնամատարական նախարար Պ. Խասոնիտիսի եւ Ազգ. կեդր. վարչութեան միջադէպէն յետոյ, Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ ընկ. Գ. Լազեան պահանջեց վարչութեան հաւաքական հրաժարականը, միանգամայն յայտնելով որ նորին կազմութիւնը յանձնուի առաջնորդ Մազլըմեան սրբ.ին։

Մեր ընկերոջ առաջարկը ամբողջ մէկ ամիս նկատի չառնուեցաւ, եւ փորձեր եղան վերակազմելու վարչութիւնը, աւելցնելով նոր ուժեր անոր պակսած կազմին վրայ։

Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը երկու անգամ տեսակցած է առաջնորդին հետ եւ յայտնած կուսակցութեան տեսակէտը նոր վարչութիւն կազմելու մասին.

Դաշնակցութիւնը պայման չի դներ իր գործակցութիւնը եւ համաձայն է բոլորովին անկուսակցական վարչութեան մը։ Կը նախընտրէ որ նոր վարչութեան մաս կազմեն Աթէնք հաստատուած եւ գործով երկրին հետ կապուած հայրենակիցներ.

Միջազգային հանդէս մը ազգային տարազով

Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ երկուշաբթի երեկոյ տեղի ունեցաւ միջազգային փոքրոր մեծ հանդէս մը, որուն կը մասնակցէին Եւրոպայի գրեթէ բոլոր ազգերը, որոնց կարգին Հայերը, միակն ըլլալով Արեւելքէն։

Ամէն խումբ ցուցադրեց իր ազգային տարազը երգն ու պարը։ Ուշագրաւ էին մանաւորաբար կեդր. Եւրոպայի (Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա, Պուլկարիա, Եուկոսլավիա) խումբերը՝ իրենց ազգային պարերով, երգերով ու տարազներով։

Պատուաւոր տեղ մը բռնած էին հանդէսին մէջ Հայերը, որոնցմէ կիները մասնաւորաբար ուշադրութիւն գրաւեցին իրենց հագուստներուն արեւելեան շնորհով։

Ծափահարուեցան երգախառն հայկական պարերը, որոնց կ'ընկերանար թառը։

Հայ առեւտրական մը անձնասպան Լոնտոնի մէջ

Երեքշաբթի օր Լոնտոնի մէջ գետը նետուելով անձնասպան եղած է Իզմիրցի Յովհաննէս Ջաքին (60 տարեկան), թուղթի եւ ծամիչի վաճառական։ Կ'ենթադրուի թէ պատճառն է գործերու ձախողութիւնը։ Կը թողու այրի մը եւ երեք մանչ զաւակ.

Հայկական թաղ մը Պէյրութի մէջ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կ'իմանանք թէ՝ Կիւլպէնկեան ֆոնտէն Պ. Ներսէս Կիւլպէնկեանի կողմէ 15 հազար տոլար յանձնուած է Բարեգործականին, որպէսզի Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Օֆիսին հետ համախորհուրդ, բնակարաններ շինուին Պէյրութի գաղթակայանի փլուզման հետեւանքով անպատսպար մնացած գաղթականներու համար։ Թաղը կամ փողոցը պիտի կոչուի «Կիւլպէնկ Կիւլպէնկեան»։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հոսանքներ եւ Տեսակէտներ

Ֆրանսայի ընտրական պայքարը խուլ ձեւով սկսած է արդէն: Տակաւին բուն քաղաքական դէմքերը իրենց ծրագիրներով հրապարակի վրայ չեն տեսնուիր, բայց իրենց անձնական քարոզչութիւնները կ'ուղարկեն այս կամ այն քուէարկողին մօտ:

Կը լսենք այդ քաղաքական շատախօսներու հարուստանութիւնները, մէկը միւսը վարկաբեկող ու քննադատող: Պարզուած մտքերու վրայ հիմնուելով, կարելի չէ ուղղութիւն ճշդել, երեւի այս անգամ ալ ընտրութիւնները պիտի կատարուին այնպէս ինչպէս եղած են ասկէ առաջ: Ընտրողներէն շատեր բնազդօրէն կապուած են — համաձայն իրենց խառնուածքին —, այս ինչ քաղաքական, տնտեսական կամ ընկերային ուշագրաւ դէպքի մը հեղինակին եւ անոր ուժ տուողներուն: Ուրիշներ ալ, համաձայն իրենց ընկերային դաստիարակութեան, կը յարին համապատասխան կազմակերպութեան, երբեմն առանց համոզումի, պարզապէս պարտականութիւն մը կատարելու եւ կամ համագործակցութեան մը հրաւէրին հետեւելու պարտաւորութեամբ:

Այժմէն յայտնի է որ ամէն ընտրելի ձիթենիի ճիւղով մը պիտի ներկայանայ անմեղ հասարակութեան, որ պատերազմ չուզեր այլեւս: Այս հոգեբանութիւնը ամէնուն կողմէ հասկցուած է, Մառէնի խումբէն մինչեւ Լէոն Պլումինը:

Քաղաքականութիւնը ընդհանուր առումով նախադասութեանց շարայարում մըն է: Ան կորսնցուցած է ու կը կորսնցնէ շատ արագօրէն իր փիլիսոփայական առումը: Երբեմն այո՛, երբ պէտք կար խօսքի, գրիչի, հաւաքոյթի եւ համոզումի ազատութիւնը պաշտպանելու: Մեզ ներկայացողներէն շատերը կը խօսին տեսակ տեսակ նախադասութիւններով, բայց կը յանգին իրար մօտիկ միտքերու:

Արտացոլացնելու այս երկրի քաղաքական կուսակցութեանց ծրագիրները իրարմէ շատ կը տարբերին, բայց ներքնապէս իրարու կը մօտենան ու կը կազմեն երեք խմբաւորումներ,— աջ, կեդրոն եւ ձախ: Այսպէս, եթէ Արմատականները անկեղծօրէն կ'ուզեն ընկերային բարեփոխումներ, հանրապետական ընկերվարականները եւ բուն ընկերվարականները կ'ուզեն նոյն բանը. ի՞նչ է ուրեմն այն արգելքը որ անոնք իրար չեն միանար. ընկերային յառաջդիմութեան ճանապարհին վրայ մէկ ճակատով քալելու համար:

Կարգ մը երկիրներու հետ բաղդատելով, Ֆրանսայի մէջ կուսակցութիւնները շատ են. բայց այդ թիւը վտանգ մը չէ նկատուած սահմանադրական սկզբունքներու պաշտպանման համար, քանի որ առաջին քուէարկութեամբ եղած տարակարծութիւնները հարթուած են երկրորդով: Վտանգը զուրսէն է որ կը սպառնայ: Սահմանէն դուրս ծնունդ առած դիկտատորական շարժումներն են անոնք, իրար հակասող բայց նոյնքան ազդեցիկ ու վարակիչ,— ֆաշականութիւն եւ համայնավարութիւն: Այս երկու շարժումներն ալ կը ջանան ֆրանսական քաղաքական կեանքի մէջ մտցնել նոր գաղափարաբանութիւններ, նոր կարգեր: Հարցական կը մնայ սակայն թէ անոնք ի՞նչ չափով եւ ի՞նչ ատրճան հող պիտի գտնեն այս միջավայրին մէջ:

Խորհրդարանական տարածո՞ղ մը կայ արդեօք, թէ ժողովրդավար կարգերու վերաքննութեան հարց մը: Պատասխանը կը ստանանք երբ մէկ մէկ վերցնենք մեզ պարզուած ծրագիրներն ու առաջարկութիւնները:

Union Républicaine Démocratique, որու կարկառուն դէմքն է Լուի Մառէն, մեզ շահագրգռող դէմք մը իր բարեկամութեամբ: Այս կուսակցութիւնը երկսեռ տարուան պատմութիւն մը ունի: Իր հիմնական սկզբունքն է,— պահպանել անհատի ազատութիւնը իրաւունքի, խղճի եւ համոզումի անձեռնմխելիութեամբ:

Ելեւմտական հարցը իրենց համար երկու անբաժանելի կողմ ունի,— տնտեսական եւ բարոյական գծէ ամէն ընկերվարական բռնաբարումէ: Ընտանութիւնը պէտք է հիմնել ընտանիքի եւ խնայողութեան վրայ: Պետութիւնը պէտք է որ իւրաքանչիւր անհատի հանդիսութե եւ ինչքը բարգաւաճ վիճակի մէջ դնէ:

Ընտանիքի պաշտպանութեան համար հակաընտանեկան ամէն կարգի պրոպականտ արգիլել. տալ անհրաժեշտ ազատութիւնը ամէն ընտանիքի, որ համաձայն իր կրօնական եւ բարոյական ըմբռնումին, դաստիարակէ իր զաւակները:

Վտանգաւոր վարդապետութեանց դէմ պաշտպանել ուժեղ կերպով հայրենիքի գաղափարը: Օտարականներու համար արմատական կարգադրութիւններ ընել զանոնք ֆրանսացնելու եւ անոնց առաջացումին համար մասնաւոր օրէնսդրութիւն հաստատել:

Հայրենիքի, ընկերութիւններու, ընտանիքի եւ անհատի սեփական իրաւունքներու եւ ազատութիւններու պաշտպանման համար քուէարկուած ու կիրարկուած օրէնքներու վերին հսկողութիւնը յանձնել Գերագոյն Ատեանի մը: Պէտք է նուազեցնել երեսփոխաններու եւ նախարարներու թիւը եւ վերջ տալ նախարարական խորհրդականներու:

Միջհամաձայնական պարտքերու կարգադրութեան համար կուսակցութիւնը խորապէս դէմ է Ուաշինկթընի (29 ապրիլ 1926) եւ Լոնտոնի (12 յուլիս 1926) պայմանագիրներուն: Ըստ իրենց, պէտք է վճարուի պարտքերու առեւտրական մասը, իսկ քաղաքականը՝ ջնջուի:

Ֆրանսան պէտք է համաձայնութիւններ կնքէ. ա) Անգլիոյ, Միացեալ Նահանգներու, Իտալիոյ եւ Ճափոնի հետ. բ) Միջերկրականեան համաձայնութիւն մը՝ Սպանիոյ, Իտալիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ հետ, գ) Ցամաքային համաձայնութիւն մը՝ սահմաններու ապահովութեան համար Պելճիքայի, Իտալիոյ, Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ հետ:

Անա այս կուսակցութեան ծրագրին գլխաւոր եւ հիմնական կէտերը: Խորհրդարանական կեանքի մէջ ի հարկէ պատահած են շատ մը դէպքեր, որոնց ստիպած են այս խումբը շարժելու քիչ մը աւելի ձախ, պաշտպանած են Փուանքարէի, Թարտիէօի, Լաւալի եւ այսօրուան կառավարութիւնները, բայց հիմնականին մէջ կը մնան անխախտ, եւ մեծ յոյսեր դրած են այս ընտրութեանց վրայ, աւելի առաջեւ ունենալով Անգլիոյ վերջին անցուդարձերը:

Վերջին եւ ամենակարեւոր կէտ մը այս կուսակցութիւնը բնորոշող,— ո՛չ մէկ խօսք ունի Ազգերու Դաշնակցութեան մասին եւ դէմ է Նիբայալի Դաշնակցային պետութեան գաղափարին:

Այս կուսակցութեան մօտ են ու յաճախ կը համագործակցին ժողովրդական ռամկավարները եւ երիտասարդ հանրապետականները (Démocratique Populaire, La Jeune République), գլխաւոր տարբերութիւնը արտաքին քաղաքականութեան շուրջ է: Խաղաղութեան համար միջազգային ուժի մը կազմակերպութեան պէտքը կը զգան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան կը յանձնեն սպառազինման կրճատման հարցը:

Մեզ համար առաւելապէս շահագրգռողը, այս մեծ երկրի քաղաքական կուսակցութեանց ծանօթանալն է: Խորհրդարանական այսպիսի երկրի մը ներքին ու արտաքին հարցերու ուսումնասիրութիւն մը կրնայ ծառայել մեր քաղաքական եւ տնտեսական աշխարհայեացքի ընդարձակման:

Մեզմով հետաքրքրուողներէ մեր ազգային հաւաքականութեան բարիքին համար չէ որ մեզի կը մօտենան, այնպէս հաւատացած են ու գիտեն որ մենք քանի մը հազարի քուէով կրնանք ծառայութիւն մը մատուցանել իրենց, փոխարէն խոստանալով naturalisationի համար դիւրութիւններ:

Պարտաւորուած մենք կ'ընենք գիրենք: Անա ուրիշ քաղաքական միջնորդ մը,— Լուի՛ն Էք, պարոն. Ժիւլ Ֆէռի, Վալտէք Ռուսօ, Փօլ Տէշանէլը, ծանօ՞թ էք Ռէյմոն Փուանքարէի հայրենասիրական մեծ զգացումներուն ու գործունէութեան: Անոնք եւ ուրիշներ անդամակցած են մեր կուսակցութեան Alliance Démocratiqueին, որ ունի երեք ստորաբաժանումներ, եթէ կ'ուզէք. Groupe de gauche Démocratique Groupe de gauche Indépendant et Groupe des Républicains de gauche:

Համաձայն այս կուսակցութեան ծրագրին, փիլիսոփայական, քաղաքական եւ ընկերային բոլոր այն յառաջդիմութիւնները որոնք իբր ժառանգութիւն Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութիւնէն մնացած եւ հասած են, կը պահանջեն ազատ, արգար եւ մեծահոգի Ֆրանսա մը: Բոլոր անոնք որ այս գաղափարին ջերմ ջատագովներն են, պէտք է գինակցին իրարու հետ եւ կազմեն ուժեղ ճակատ մը: Ընկերային յառաջդիմութիւնը ապահովելու համար, նախապէս պէտք է պատերազմի վէրքերը բուժել, միեւնոյն ատեն ընկերվարական յեղափոխականներու վտանգաւոր տիրապետութենէն զերծ պահել երկրի ընդհանուր տնտեսութիւնը:

Պատերազմը այս երկրին մէջ յառաջ բերած է խորունկ փոփոխութիւններ. իրենց առաջին գործը պէտք է ըլլայ զբաղիլ ծնունդներու եւ գիւղի ու քաղաքի գործաւորներու բնակարանային հարցերով:

Ճարտարարուեստական գետնի վրայ նոր ժողովուրդներու մօտ տեսնուած թափչքը, ինչպէս Ամերիկայի եւ Գերմանիոյ մէջ, ուր կը շինուի ամէն ինչ, շնորհիւ իրենց հոծ բնակչութեան եւ դրամատէրերու մեծ թուին, սքանչացուցած սքանչացում առաջնորդած է այս կուսակցութեան անդամները: Իրենց խօսքն է ուրեմն ունենալ նորագոյն ձեւի տնտեսական գործիք եւ բարեկեցիկ ընկերային կազմակերպութիւն մը: Անոր համար պէտք է թօթափել նախապաշարման փոշիները եւ յարմարիլ արդիական կեանքի պայմաններուն:

Ազգային անհատականութեան ցեղաբուծական եւ մտաւորականութեան գերազանցութիւնը պէտք է փրկուի: Բայց ի՞նչպէս, երբ տնտեսական շարժումը կ'ապրի իր անկման շրջանը եւ ընկերային կազմակերպութիւնն ալ յետադարձ ընթացք մը առած է:

Դաստիարակութիւն եւ բարոյականութիւն իրենց բարոյական կամ կրօնական հիմունքով՝ նաեւ անհատական սեփականատիրութիւնը երեք հիմնական լծակներն են որ կը բարձրանան այն ատեն միայն երբ ազատութիւնը, անբարոյութիւնը եւ թշուառութիւնը կը վերնան:

Երեսփ. ժողովին մէջ այս կուսակցութեան տեղը կեդրոնն է, քիչ մը աւելի ձախ. բայց դէմ է հիմնովին ամէն ընկերվարական շարժումի: Քարլ Մարքս կախարդուած է աշխատաւորի օրավարձի խնդրով, այն աշխատաւորին որ, ճարտարարուեստի ճիրաններու մէջ կատարեալ գերի մը դարձած է. իբրեւ իրապաշտ, ան պէտք էր որ ըմբռնէր թէ օրավարձը շրջանի մը համար է միայն, ուր մարդս իր կեանքի մէկ մասը կ'անցընէ, մինչեւ որ շնորհիւ իր խնայողութեան կը դառնայ արհեստաւոր մը եւ կամ պզտիկ առեւտրական մը: Անհատական սեփականատիրութիւնը կը կատարէ մեծ դեր մը մարդկային յառաջդիմութեանը համար:

Ժողովրդավար շարժում մըն է այս քաղաքակրթութեան յառաջդիմութեան ընդհանուր համբուն մէջ, առանց կուսակցամիջեան կռիւներ յարուցանելու, կ'ուզէ արմատական բարենորոգումներ մտցնել ընկերային արդի դաստարման մէջ:

Ո՛չ կեսարական եւ ոչ ալ ընկերվարական դիկտատորութիւն, այլ իսկական ժողովրդապետութիւն: Ո՛չ տիրապետութեան ցանկութիւն եւ ոչ ալ աշխարհակալութիւն, այլ հաւատարիմ Ֆրանսայի անցեալին, ազգային ոգիին եւ շահերուն պաշտպանութիւն: Անա այս կուսակցութեան քաղաքական եւ տնտեսական վարդապետութիւնը:

Քանի մը խօսք ևս Ազգերու Դաշնակցութեան ուժեղացման համար, նաեւ պզտիկ ազգերու պաշտպանութեան մասին. բայց ուժեղ կերպով կը շեշտեն պէտքը Գերմանիոյ զինաթափութեան եւ իրենց ազգային պաշտպանութեան:

Կարգով կը խօսինք նաեւ միւսներու մասին:

Հ. ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

„ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ"

Նախակրթարանէն մինչեւ Բարձրագոյն վարժարան

2.

Անցեալ անգամ տուինք այն թիւերը, որոնք կը ներկայացնէին Հայաստանի դպրոցական չդարձող բնակչութիւնը, 12—39 տարեկան, մօտաւորապէս 318.000 հոգի:

Այժմ կուտանք այն թիւերը, որոնք կը ներկայացնեն նախակրթարաններու, միջնակարգ եւ բարձրագոյն վարժարաններու բնակչութիւնը:

Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունին, 4—7 տարեկան երախաներու համար, երեք տեսակ հաստատութիւններ,— մանկապարտէզ, մանկական հրապարակ եւ մանկատուն:

Հայաստանի մէջ 4—7 տարեկաններու թիւն էր 1927—28ին 100,800 իսկ կրթական հնգամեակին վերջին տարին, այսինքն 1932—33ին, այդ թիւը պիտի հասնի 124.100ի: Այս թիւէն՝ մանկապարտէզներու մէջ կ'ուսանէին 1927 28ին 2900 երախայ, 1932—33ին՝ 6209: Մանկական հրապարակներուն մէջ 1927—28ին 1600 երախայ, 1932—33ին 6280:

Յակոբ Յովհաննիսեան, Հայաստանի պետական Ակադեմիային տեսուչը, կ'ըսէ թէ Հայաստանի մանկապարտէզներու բնակչութեան այս թիւն իսկ, բաղդատմամբ ամբողջ Ռուսիոյ մանկապարտէզներու բնակչութեան համեմատական թիւին հետ, կը նկատուի ամէնէն բարձրը,— հայկական համեմատական թիւն է 5,0, իսկ ռուսականը՝ 2.5:

Այս բարձր թիւը, սակայն, չի նշանակեր միայն այն, որ հայ կինը շատ կը շահագրգռուի այրուհին սորվեցնելու մասին իր երախային: Այլ եւ այն՝ որ հայ երկիրը առաւելապէս գիւղատնտեսական, եւ հաւաքական արդիւնաբերական աշխատանքը պարտադրական ըլլալով, այր ու կին երկրին ամբողջ բնակչութիւնը ստիպուած է լքել տունն ու երախաները եւ, արեւցայթէն սկսեալ, լծուիլ հօտովէյին, ի շահ կարմիր ցարին:

Այս ձեւով երախաները կը բաժնուին իրենց մօրմէն եւ կը դրուին մանկապարտէզ կամ մանկական հրապարակ: Շնորհիւ այս կարգադրութեան, կ'ըսէ Յակոբ Յովհաննիսեան, մանկապարտէզները եւ մանկական հրապարակները դարձած են «կնոջ ընտանեկան իրաւազուրկ դրութիւնից ազատագրման եւ հասարակական կեանքի մէջ ներգրաւման ամենաակտուալ միջոցներից մէկը»: Այդ հեռանկարով, ամէն կողմ կը հիմնուին մանկապարտէզներ, ուր այրուհին կը սորվեցնեն երախաներուն, եւ կոլխոզներուն շուրջ մանկական հրապարակներ, ուր կը դրուին երախաները, մինչ քիչ անդին մեծերը ծով-քրտինք են մտած: Այնքան ալ քննադատելի կարգադրութիւն չէ այս՝ գէթ ըստ երեւոյթին,— եթէ, վերջապէս, մայրն ու երախան բաժնելու այս քաղաքականութիւնը նպատակ չունենար միեւնոյն ատեն քանդել ազգային աւանդութիւններու օջախը, ծնողքին տիրապետութիւնը, երախաներու նկարագրին ու հոգիին կազմութեան մէջ:

Երկրորդ հաստատութիւնը, որ կը զբաղի երախաներու ճակատագրով, կը կոչուի մանկատուն: Մանկատուները ստեղծուած են, սակայն, պատսպարելու համար որբերը, փողոց նետուած անտէր երախաները: Յաւուցի մէջ շատ է գրուած «անապաստան երախաներու» մասին, որոնք ժամանակ մը «աղէտ» կը համարուէին երկրին համար: Անոնք մեծ քշուեցան Սիպերի կողմն: Որքան ալ գրուի թէ լուծուած է անապաստան երախաներու հարցը, դէպքերը կը հերքեն այդ յայտարարութիւնը: Հետեւեալ թիւերը ցոյց կուտան միայն արձանագրուած անտէր երախաները.

1927-1928ին գոյութիւն ունէին 7 մանկատուներ, ուր պատսպարուած էին 4.463 երախայ, 1932-33ին այդ թիւը պիտի իջնէ 3,496ի: «Բնակչութեան նիւթական բարելաւման հետ, կ'ըսէ Յակոբ Յովհաննիսեան, հրապարակն ու փողոցները պիտի մաքրուին անտէր երախաներէն: Հետեւաբար պիտի պարպուին բոլոր մանկատուները, որոնք պիտի դառնան բանուորներու եւ չքաւոր գիւղացիներու երախաներուն համար կրթական յարկեր, միջոցներ պատրաստելու համար գիւղին ու քաղաքին կրթական ճակատին»:

Մանկատուներ են հիմնուած նաեւ անդաստիարակելի երախաներու համար,— անոնց թիւը 1932ին 430 էր, բաժնուած 5 տուներու մէջ: Այս անհնազանդ երախաներուն համար միշտ պիտի պահուին մասնաւոր մանկատուներ:

■

Այժմ նախակրթութեան ծրագրին մասին:

Ամէնէն կարեւոր հարցն է այս:

Մեր ընթերցողները գիտեն թէ ներկայիս պարտադիր հռչակուած է նախակրթութիւնը ամբողջ Հայաստանի մէջ:

Հայաստանի համար պարտադիր ուսման հրահանգին գործադրութեան ժամանակամիջոց տրուած է 8 տարի, (կը լրանայ 1935 — 1936ին), Վրաստանի՝ 7 տարի, Ազրբէջանի՝ ն տարի:

1927—1928ին Հայաստանի նախակրթարաններու բնակչութեան թիւը կը ներկայացնէր 45,8 առ հարիւր համեմատութիւն մը Հայաստանի 8- 11 տարեկաններու բնակչութեան ընդհանուր գումարին հետ:

1935-1936ին է, որ Հայաստանի 8-11 տարեկանները պիտի կրնան բոլորովին մտնել նախակրթարան: Այսպէս ուրեմն, նախակրթութիւնը, որ պարտադիր հռչակուած է Հայաստանի մէջ, 1935-1936ին միայն կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել, ըստ հնգամեայ ծրագրին: Այստեղ գիտելի կէտ մը,— 1926-27էն մինչեւ 1928-29, Հայաստանի 8-11 տարեկաններու բնակչութիւնը շատ փոքր թիւ մը կը ներկայացնէ: Ասիկա այս դանդաղումը արդիւնք է քաղաքացիական պատերազմներուն, երբ նուազ էին ծնունդները: 1929-1930էն յետոյ այդ տարիքի բնակչութիւնը ցոյց կուտայ մեծ աճում:

Ահա Հայաստանի 8-11 տարեկաններու բնակչութեան աճման պատկերը, ըստ տարիներու.

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	95,500
[illegible]	106,771

Համաձայն հնգամեայ ծրագրին, պարտադիր ուսման համար, իւրաքանչիւր աշակերտի վրայ պիտի ծախսուի 1928—1929ին 22 րուբլի 60 կոպէկ, 1932—1933ին 45 րուբլի 50 կոպէկ: Հնգամեակի ընթացքին նախակրթութեան ամբողջ ծախքը (առանց շինարարութեան ծախքին, որուն պիտի անդրադառնանք ետքէն),

Քաղաքներու մէջ 2,155,900 րուբլի
Գիւղերու մէջ 18,491,500 րուբլի
Ընդհ. գումար 20,947,400 րուբլի

Ինչպէս ըսինք, վերջերս երբ հրահանգ տրուեցաւ պարտադիր ուսման մասին, կրճատուեցաւ այս հնգամեայ ծրագրին պայմանաժամը: Ասիկա անշուշտ աւելի եւս մեծ ծախքերու առջեւ կը դնէ կրթական գործավարութիւնը:

Բայց ծրագրէն մինչեւ իրականութիւն այնքան շատ դժուարութիւններ կան, զորս պէտք է չափել անպայման, ինչպէս հայ ժողովուրդը կը չափէ նոյնիսկ միջոցը շրթունքէն մինչեւ իր ձեռքի բաժակը:

Պիտի ներկայացնենք այդ դժուարութիւնները, միշտ համաձայն բոլշեւիկեան վկայութիւններուն:

Սակայն նախ, ներկայացնենք բարձրագոյն եւ համալսարանական ուսման ծրագիրն ալ:

ՇԱՀԷՆ

Ձերբակալութիւններ Հալէպի մէջ

Փետր. 20ին, Հալէպի շուկաները փակուեցան: Ոստիկաններ եւ ժանտարմաներ կը հսկէին ապահովութեան:

75 երիտասարդներէ երբակալուեցան: Անոնց մէջ կը գտնուին անունները կարգ մը ազգայնական երեւելիներու:

Խանտէք փողոցի մէջ սպաննուեցաւ Ահմէտ Հասան Հաֆըզ անուն Հալէպցի մը, Հանը Ահմէտ Պալեճրի կողմէ: Պատճառը դեռ անորոշ է:

Հասկցուեցաւ որ Պաղ իսլ Հատիտի պահականոցին վրայ նետուած ռումբը, գլխաւորապէս մարդու մը գործն է: Ոճիրը կատարելէն վերջ ինքնաշարժ նստելով փախած է:

ՍԱՍՏԻԿ ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թաւրիզ - Թէհրան երթեւեկը դադր[...]

ԹԱՒՐԻԶ, 14 Փետր. Մեծ [...] Ձմեռուան ցուրտը եւ [...] տեղացող ձիւնը ու փոթորիկ[...] պատճառով, ամառ երեք շաբաթ Թէհրանի եւ Թաւրիզի մէջ[...] դորդակցութիւնը ընդհատ[...] բոլոր միջոցները ձեռք են [...] խճուղին մաքրելու եւ երթե[...] կանոնաւորելու. սակայն աշխ[...] մշակները դեռ իրենց գիշեր[...] յանը չհասած, նորէն փոթ[...] ձիւնով լեցնում է մաքրած [...] պար.ը եւ արգելք հանդիսա[...] երթեւեկին: Նախկին դէմքեր[...] մեկներով թէ Թղթատարը [...] երթեւեկը այսգծի վրայ միշտ [...] դադարել է եւ ուշադրութիւն [...] ձեռք չէ եղել, իսկ վերջին [...] ներս Պարսկաստանի վերա[...] թեան հետ միասին կանոնա[...] են նաեւ բոլոր շրջաններու [...] յակցութիւնները: Արտաքին վաղ[...] առաջ, Թաւրիզից-Թէհրան [...] պարտը սամարդները ձմեռը [...] օրում էին կտրում, իսկ ամառ[...] 8-9 օրում-բայց այժմ ամէնէն [...] 2,3 օր ձմեռը, իսկ 18-24 [...] ամառը: Միայն այս տարի [...] ինչպէս ասացինք չտեսնուած [...] ու փոթորիկների հետեւանք[...] թեւեկը այսքան երկար կանգ[...] ռաւ:

Ըստ լուրերի, Շիբլիի (Թաւրիզ[...] 28 վերստ դէպի Թէհրան [...] րուանը անցնելուց 18 հոգի [...] են ձիւնի տակ. Փոթորիկը [...] ուժեղ է եղել, որ ընդամէնը [...] փայլ տարածութիւնը չեն կարո[...] ցել անցնել եւ ձիւնի մէջ են [...]

Ամբողջ Պարսկաստանը ծածկ[...] է ձիւնի թանձր շերտերով: Սալ[...] տից եւ Ուրմիայից տեղեկացն[...] են, որ որոշ շրջաններում մէկ [...] րից աւելի ձիւն է տեղացել, [...] Ղարատաղի շրջանում, ճիշդ է [...] թեւեկութիւնը Թաւրիզի հետ [...] հատուած չէ, բայց նորէն [...] հեղ կարաւանները մեծ փ[...] են կրել:

Ջուլֆա-Թաւրիզ երկաթու[...] գիծը ինչպէս նաեւ խճուղին [...] փետր. 8ը կանոնաւոր գործում [...] եւ Թղթատարն էլ ճիշդ [...] ստանում էինք. սակայն 9ից [...] այդ գիծն էլ փակուեց եւ [...] երթեւեկը խանգարուած է:

Նամակ այնպիսի փոթորի[...] եղել, որ կայարանում [...] վագոնները ձիւնի մէջ թաղ[...] Այդ գծի վրայ էլ միջոցներ [...] առնուած երթեւեկը կանոնա[...]

× Փետրուար 8-9 տեղի [...] հիւսիսային եւ հարաւային [...] ները զարմացրել էին Թաւրիզ[...] գաբնակչութիւնը, քանի որ [...] յարատեւ քամիներ չէին [...]

Պաւսկական Բամագանք[...] ճառով մէկ ամիս էր Թաւրիզ[...] կան կիսափակ վիճակի մէջ [...] այդ պատճառով էլ [...] կանգ էր առած շրջանի [...] աշխարհին հետ: Անա քանի [...] ինչ խանութպանները սկսել [...] նանաւորել իրենց գործերը:

Ռուս.պարսկական առեւ[...] կան պայմանագիրը ստորագր[...] յետոյ, զանէ Թաւրիզի համար [...] ի՜ չափով ապրանքների փոխ[...] կութիւն չէ եղած: Միայն [...] վաճառ հանքային ջրեր են [...] ուած եւ քիչ քանակութեամբ [...] քար: Խօսւում է, որ [...] մեծ քանակութեամբ [...] բերել Ջուլֆա:

Փետր. 4ին մեծ [...] տօնուեցաւ Վարդանանց [...] առթիւ խօսեցին առաջնորդ [...] Թանգեան արք.ը եւ փրոֆ [...] եանը: Եղան արտասանութ[...] եւ երգեր: Արամեան որոշ[...] ցուն էր երկսեռ հասարակութ[...]

ՂԱՀԷՅԵՆ

Ե. Գ.— Ըստ այսօրուան [...] Թէհրանի եւ Ջուլֆայի Թղթա[...] փետր 15ին պիտի ստացուի [...] միջոցներ են ձեռք առնուած [...] Թղթատարը ձիաներովտեղափ[...]

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Թէեւ վերջնականապէս [...] չէ եղած Լիբանանի մարդահամ[...] արդիւնքը, սակայն, դատա[...] աշխատութեանց ընթացքին, [...] ամենավերջին ժամուն եղած [...] հազար երկրի մէջ գտնուող [...] նանցիներ եւ 200 հազարէն [...] արտասահման գտնուող [...] ցեններ:

Անոնցմէ 242հազարը [...] ներ են երկրի մէջ հաստատ[...] 78հազար արտասահման կը [...] բայց տուրք կը վճարեն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Թուրքերու պատմութիւնը բատերախաղով

Քանի մը շաբաթէ ի վեր Պոլսոյ մէջ Թրքական Ցաբիլ Գէտայի Թատերախումբին կողմէ կը ներկայացուի բանաստեղծ Ֆարուք Շաֆքէի մէկ նոր Թատերախաղը՝ «Ագըն» (Արշաւանք) որ ներշնչուած է Թուրքերու նախապատմական շրջանէն:

Պոլսոյ Թերթերէն կը քաղենք ծանուցեալ տեղեկութիւնները, այս խաղին եւ Թուրքերու նախապատմութեան մասին.—

Խաղը գրեթէ զուտ Թուրքերէն բառերով առանձնաբար յօրինուած է:

Կեդրոնական Ասիան որ ծաղկեալ վիճակ մը ունէր, երաժշտութեան բերումով անապատի կը վերածուի. Բնակիչները, այսինքն Թուրքերուն նախահայրերը, այդ երկրէն հեռանալու եւ բնակելի վայրեր փնտռելու համար զանգուածային գաղթի որոշում կուտան, ահա խաղին նիւթը: Այդ գաղթը «Ագըն», այսինքն արշաւանքի հանգամանքը ունի:

Խաղը պատմագէտներու առաջադրութեանց վրայ ծնունդ առած նոր տեսութիւններու համաձայն, Կեդրոնական Ասիան նախապատմական շրջանին շատ ծաղկեալ վիճակ մը ունէր, ու քաղաքակրթական կեանք մը ստեղծելու նպաստած էր. թուին տակ հոն ապրող ժողովուրդն, այսինքն Թուրքերուն, որոնց երկրագործութեան եւ արհեստներու մէջ շատ յառաջացած էին:

Այնտեղի ծովերն ու գետերը կը ցամքին չորցող անձրեւներով, որոնք դէպի հիւսիս անցան կերպով տարածուող մշտատեւ սառնապատ բարձրաւանդակներու յառաջ բերած շոգիացումէն կը զրկուին:

Բայց սառնակոյտերը հեռանալով դէպի հիւսիս, դէպի Սիպերիա քաշուեցան, որով անձրեւները հեռացեալ գտնուեցան, ծովերուն ջուրերը քաշուեցան, գետերը չորցան եւ այդ ծաղկեալ երկիրը անապատի վերածուեցաւ: Ժողովուրդը երկար յամառեցաւ իր հայրենի հողին վրայ մնալու եւ մինչեւ յուսաց որ բարերար անձրեւներ պիտի գային զայն վերակենդանացնելու: Երբ տեսաւ որ այդ յոյսերը ի դերեւ ելան, փրկութեան ճամբան փնտռեց հեռանալուն մէջ:

Մէկ մասը գաղթեց դէպի Արեւելք, այսինքն դէպի Չինաստան, մէկ մասը դէպի արեւմուտք, այսինքն դէպի Սիպրիա, իսկ ուրիշ մաս մը դէպի հարաւ, այսինքն դէպի Պարսկաստան, Հնդկաստան, Փոքր Ասիա, Միջագետք Սուրիա, Եգիպտոս, Ցանաստան: Այդ երկիրներու շատ նախնական եւ քաղաքակրթական ամէն ծանօթութիւններ զուրկ ժողովուրդներուն առաջնորդներ իրենց արհեստները, երկրագործական գիտելիքները եւ հմուտ գործիքները [illegible]

[illegible] բուսային Պարսկաստան, Փոքր Ասիա, Բուլկէր եւ մինչեւ Վիեննայի դուռները, այս անգամ պահելով իր լեզուն եւ իր ինքնութիւնը:

Ինչպէս ըսինք «Ագըն» Թատերախաղը այդ շրջանի արշաւանքի մէկ դրուագն է:

Իսթէմի Խանին անունով Թագաւոր մը կ'իշխէ, որ աղջիկ մը ունի Ասենա անունով: Երաշտութիւնը արդէն սկսած է Աւանդութեան մը համաձայն, եթէ երաշտութիւնը 12 տարի տեւէ, 12րդ տարին Թագաւորը կը զոհաբերուի, Թանրըին (Աստուած) բարկութիւնը իջեցնելու համար: Իրմէ առաջ ուրիշ «Խագան»ներ (Թագաւոր) նոյն պատճառին համար զոհուած են: Իր օրով ալ երաշտութիւնը 12 տարիէ ի վեր կը շարունակէ: Գեղութեան երեք պաշտպանները (նախարար) մեծ պատգամախօսին (պարզերպաշը) դիմած են, Թանրըին կամքը հասկնալու համար:

Անոնց երեք երիտասարդ զաւակները պալատ եկած են Խագանին իմացնելու համար իրենց հայրերուն մտահոգ զրոյցները: «Խագանը կը զուշակէ թէ իր մահավճիռը պիտի բերեն. բայց անոնց կ'ըսէ թէ ինք զոհուի ալ, այս երաշտութիւնը պիտի շարունակէ, այս երկիրը իրենց համար այլեւս անբնակելի է: Փրկութեան միակ ճամբան «Ագըն»ն է, արշաւանք դէպի հեռաւոր երկիրներ:

«Պաշտպանները կուգան, բայց պատգամը այս անգամ տարբեր է. «Խագանին կ'աւետեն որ Թանրըն իր կեանքը կը շնորհէ բայց իրմէ զոհ կը պահանջէ իր աղջիկը Ասենան: Խագանը կը վրդովի ու մտախռով խօսքերով կ'անիծէ բախտը որ գինքը իր աղջիկէն կը զրկէ: Ժողովուրդը կ'ընդվզի այս պատգամին դէմ. «պաշտպաններէն մէկուն երիտասարդ զաւակը Տէմիր որ կը սիրէ Ասենան, կը կռահէ էնթրիկ մը, կը վազէ պատգամախօսին քով եւ մահուան սպառնալիքով խոստովանցնել կուտայ անոր, որ «պաշտպանները մոնի կորզեցին այդ պատգամը, որպէս զի իրենք ալ, 12 տարի վերջ անոր փախճանին չարժանանան, քանի որ հետզհետէ Խագան պիտի ըլլան: «Պաշտպանները իրենց այս դաւադրութեան համար մահուամբ կը պատժուին, Ասենան կ'ազատի, եւ Տէմիրի հետ կ'ամուսնանայ:

Պաշտպաններուն երեք զաւակները Խագանին հրամանով, արշաւանքին նշանը կուտան հեռանալով իրենց ժողովուրդներով, մէկը արեւելք, երկրորդը արեւմուտք, իսկ երրորդը հարաւ, ի սփիւռս աշխարհի քաղաքակրթութիւնը տարածելու համար:

ՆԱՒԱՅԻՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁ

Ամերիկեան նաւատորմը մեծ ռազմափորձեր կը կատարէ Խաղաղական ովկիանի վրայ: Առաջին անգամն է որ 1919էն ի վեր, Խաղաղականի վրայ այսչափ մեծ ռազմափորձեր կը կատարուին:

ՅԱՏՐԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ

[illegible]

ԶԱՅՆԸ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍ, 28 փետրուար.— Այս տարի առաջին անգամն է որ Սէն-Մօրիսի փոքրաթիւ գաղութը գեղեցիկ պատեհութիւնը ունեցաւ տօնելու մեր նոր «Վարդանանցը» Փետրուար 18ը, ժամանակէն առաջ, կոկիկ սրահը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ մը:

Հանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի կէսօրէն վերջ: Բեմին ճակատը քաշուած էր լայն, կարմիր կերպաս մը, որուն վրայ, ճերմակ գրերով գրուած էր «Մահ կամ ազատութիւն» նշանաբանը, շուրջը տասնեակ մը յայտնի հերոսներու լուսանկարներով զարդարուած, վարը՝ բեմին վրայ փոքրիկ, տաճարաձեւ սեղան մը որուն վրայ գրուած էր մեր երեք անդրանիկ առաքեալներու նկարները, Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Զաւարեան:

Իսկ բեմին արտաքին ճակատին, վրայ գետեղուած էին Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյնները:

Ներկաները իրենց լամբակներուն վրայ կը կրէին եռագոյն զարդանիշերը:

Գեղարուեստական բաժնին համար, յատկապէս հրաւիրուած էր «Գողթան» երգչախումբը, որ հանդէսը բացաւ «Մեր Հայրենիք»ով (եռաձայն): Ժողովուրդը ունկնդրեց յոտնկայս: Ապա, նախագահ ընկեր Բարգէն Ազարէկեան պատմական ըրաւ «Փետրուար 18»ի անցքերուն, եւ եզրակացուց.

— «Փետրուար 18ը եղաւ ապացոյց որ լինէր: Կարճատեւ ազատութիւն ու արեւ վայելող ժողովուրդը երբ ինքզինքը զգաց խաւար զանգին մէջ՝ երբ զգաց որ ոտքերը կը Թուլնան եւ ձեռքերը կը սառին, ուզեց անգամ մը ցնցուիլ, անգամ մը ոտքի կենալ եւ եղաւ այն ինչ որ չէին տեսնել իր սրտուան իսկական իշխանաւորները»:

Ետոյ «Գողթան» երգչախումբը յաջող կերպով երգեց «Ալագեազ»ը:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին ընկ. ընկ. Ս. Սիրականեան (Ա. Արամեանի «Ա՜խ վախթա՛ն վախթա՛նը»), Վարդան Դիւրբերեան «Ընկեր եմ խուճկա ծխելու», Հրաչ Վարդանեան «Փետր. զոհեր», Մ. Պ. Արամ Գառնեցի «Փա՛ռք եմ տամ»:

Երգչախումբի վարիչ ընկերը՝ երգեց «Հայաստանը», որ սրահը սառեցուց խանդավառութեամբ:

Գեղարուեստական բաժինը լրանալէն վերջ. խօս հրաւիրուեցաւ ընկ. Ս. Վրացեան՝ - «Հայրենակիցնե՛ր, փետրուարեան ապստամբութեան պատմութիւնը չպիտի ընեմ [illegible]

[illegible] թերաւ ուրիշ ազգերէ, պատմեց անոնց կրած պարտութիւնները, հիասթափութիւնները եւ անխուսափելի յաղթանակը, եւ հաւաքիչ հաւատաւոր եւ յաջողեց տեսնել մեր ապագայի ծառայն:

«Մշակ բանուորով վերջացաւ հանդէսը: Ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:

Միսաք Միրզէ

Կեանքը Վալանսի մէջ

ՎԱԼԱՆՍ, (սեփ. Թղթ.).— Յունուար 31ին կրթասիրաց Միութեան Գրադարանին մէջ, 13 կազմակերպութեանց 26 ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ ժողով մը, Ազգ. Միութեան ատենապետին լրացման առթիւ: Ներկայացուցիչներ ղրկած էին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ս. Դ. Հնչակեանները, Ռամկավարները, Ռ. Ե. Հ. Կ. Խաչը, Զարթնման Որբերու Միութիւնը, Խարբերդի Հայր. Միութիւնը, Մարզիկի Ուսումնասիրաց Միութիւնը, Մալաթիոյ կրթ. Միութիւնը (Մալաթիայի), Ծառայութեան Միութիւնը, Սեբաստիոյ Հայր. Միութիւնը, Շապին Գարահիսարի Հայր. Միութիւնը, Աֆիոն Գարահիսարի Հայր. Միութիւնը, Սէօլէօզի Երեւելք Հայր. Միութիւնը:

Թէր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոնց ընթացքին ռամկավար ներկայացուցիչները խափանարար ընթացք բռնեցին, ձիւս 12 կազմակերպութեանց մասնակցութեամբ եւ գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցաւ նոր Վարչութիւնը, հետեւեալ կազմով.— Փ. Փ. Ղուկաս Մարտիրոսեան, Գէորգ Մարգարեան, Լեւոն Տօնապետեան, Պօղոս Եզիկեան, Յակոբ Մարգարեան (բոլորն ալ չէզոք) ընկ. Եզատուրդ Գասեան եւ Փ. Գրիգոր Տէր Սարգիսեան (Հնչակեան): Կը յուսանք որ իրենց պարտականութիւնը կատարելու չպիտի խնայեն: Ռամկավարները վերջին պահուն առաջարկեցին որ երեք կուսակցութիւնները միակուսակցական ժողով մը գումարեն: Փետրուար 10ին, Հնչակեան Գ. Տ. Սարգիսեանի բնակարանին մէջ գումարուեցաւ այդ ժողովը, գարժեալ երկ-երկու լիազօրներով: Ռամկավարները յայտարարեցին.— Եթէ Ազգ. 11-24ի տօնին նախաձեռնութիւնը կը ստանձնէ Ազգային Միութիւնը եւ առանց Դաշնակցական զրօշի, կը մասնակցինք, թէ ոչ գործ չունինք այդ Ազգ. Միութեան հետ: Ահա «համերաշխութիւն» մը որ ռահվիրայութեան կը դնէ հայկական դրօշն եւ մէկ մի լխոն նահատակներու սուգը.., Ի հարկէ այսպէս մնացին մնացին: Հնչակեանները երեք տարիէ որ մեզի հետ համախորհուրդ կը գործեն ի շահ գաղութիս.

[illegible]

Շառաւիղներ կ'երեւան

ՎԻԷՆ, 1 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).— [illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

Ամերիկահայ գաղութին տագնապը

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ պարզելով Ամերիկահայ գաղութին տագնապը, կը նկատէ (16 փետր.)

— «Մակայն, մեր տղած տեղեկութեանց մէջ կար նաեւ չափազանց ծիծաղական երեւոյթ մը, որ արժանի է ծանօթութեան ու քաջալերանքի: Այդ երեւոյթը Պոսթընի Հայ Առաքելական Եկեղեցիի Հոգաբարձութեան կատարած խիստ գովելի ջանքերն են օգնելու այս գաղութի չքաւորներուն, ինչպէս նաեւ Հոգաբարձութեան այդ ջանքերուն հանդէպ ունեցած կարգ մը Հայերու ցոյց տուած գոհարեռութեան ողին է:

«Եկեղեցին մը, Պոսթընի մէջ, իր սեփական տանը կը տրամադրէ քանի մը թշուառ ընտանիքներ պատսպարելու համար: Ուրիշ մը կը խոստանայ քանի մը տասնեակ ընտանիքներու ձմեռուան ածուխը ապահովել: Երրորդ մը յանձն կ'առնէ մեծ թիւով ընտանիքներու շաբաթական նպարեղէնը հայթայթել: Չորրորդ մը կանխիկ դրամ կը վճարէ, եւ այսպէս նաեւ ուրիշներ, որոնք կը կատարեն իրենց խղճի պարտքը»:

Ոչ նուազ յուսադրական են Վուստըրի մեր գաղութին չքաւորներուն օգնելու հ-մար եղած ջանքերը, որոնց մասին հաղորդած էր մեր Թղթակիցը անցեալ շաբթու: Հոն ոչ թէ հայ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, այլ Հայ Բարեգործականի տեղական մասնաճիւղը ստանձնած է եղեր նախաձեռնութիւնը հրաւիրելու խորհրդակցական ժողով մը չքաւորներու օգնութեան գործը կազմակերպելու համար: Խորհրդակցութեան մասնակցած են երկու եկեղեցիներու եւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչները»:

Միութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն մէկ մէկ նամակ կը գրենք Եւ կը պահանջենք որ, բոլորը անխտիր, 200ական ֆրանք տրամադրեն այս նպատակին: (Իրենց նամակներէն այնպէս կ'երեւայ որ, մինչեւ միւս Միութիւններէն ալ 200ական Փր. տրամադրուիլը, իրենց մէջ տեղ դրած գումարը պիտի մնայ անձեռնմխելի:)

Ինչպէս, չնորհաւորելի է, հայրենակցականներու այս ձեռնարկը: Արդէն շատ ուշ մնացած ենք, թշուառ ընտանիքներուն օգնութեան հասնելու համար:

Բայց խնդիր է գիտնալ թէ՝ մեր գաղութի բոլոր միութիւնները եւ կազմակերպութիւնները պիտի կրնա՞ն պահանջուած գումարները մէջտեղ բերել: Մեր գաղութի միութիւններու մէջն ըլլալով նաեւ կազմակերպութիւնները թիւը 15էն աւելի է, բայց այս 15ին հազիւ 4 կամ 5ը կրնան անմիջապէս տրամադրել սոյն գումարը: Մնացածներէն յոյս չունինք:

Ուրեմն, քանի որ այս ձեռնարկը սկսած է երեք Հայրենակցականներու նախաձեռնութեամբ, լաւ է որ ուրիշ ձեւով մը գլուխ հանենք, կէս ճամբան չձգենք:

Մենք կ'առաջարկենք հետեւեալ ձեւը.—

Ա. Նախաձեռնող Հայրենակցականները կը հրաւիրեն գաղութի բոլոր Միութիւնները եւ կազմակերպութիւնները, խորհրդակցական ժողովի մը: Բ. Սոյն ժողովին մէջ կ'ընտրուի մարմին մը, այս ձեռնարկին համար (Այս մարմնին մէջ մտնելու համար. նախապատուութիւն տալ մասնաւորապէս Հայրենակցականներու եւ չէզոք Միութիւններու). Գ. Ընդհանուր հանգանակութեան մը ձեռնարկել. [illegible]

[illegible] Փոնթէվէքի շրջանին մէջ տասնեակ մը երիտասարդներով — մաս մը հին եւ մաս ալ նոր վերակազմած են մասնաճիւղը, եւ կը պատրաստուին իրենց յառաջիկայ աշխատանքներուն:

Ամէնէն առաջ Զ. Ռ. Մ.ի մասնաճիւղին ուշադրութեան կը յանձնենք իրենց շրջանին մէջ գտնուած ծաղկոցներով հետաքրքրուիլ աւելի լաւ հիմերու վրայ դնելու համար զանոնք՝ հայ երեխաները այլասերումէ փրկելու գործը, Զ.Ռ.Մ. ամենանուիրական եւ առաջին պարտականութիւններէն մէկն է կը կարծենք:

Ն. Դալէ

Գէորգ Զավուշի 25ամեակը

ԼԸ ՍԻՈԹԱ, 28 փետր.— Նուազ կը լրանայ կարմիր բորենիի անարգ լուծին տակ ըմբոստացած՝ քաջարի հայդուկներէն անմահն Գէորգ Զավուշի եւ իր ընկերներուն, իրենց ցեղին ազատութեան համար ծառանալով հերոսներու, Գալէի եւ Յակոբ 25ամեակը (1907 Մայիս 27-1932 Մայիս 27):

Իմ կարողութենէս շատ վեր է, Գէորգ Զավուշի կենսագրականը ընել, եւ հերոսական 30ի համեղ յեղափոխական գէպքերը եւ դրուագները նկարագրել, սկսած 80ական Թուականներէն:

Այդ կը մնայ մեր աւելի տարեց եւ իրազեկ ընկերներուն, ի շարս ուրիշ ծարտիկներու, եւ Գէորգ Զավուշին տալ իր արժանավայել տեղը, մեր պատմութեան մէջ:

Իմ համեստ առաջարկս է, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ոչ միայն Գէորգ Զավուշի [illegible]

ՄԵՍՐՈՊ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Ա. ՄԱՅ

VIII

[illegible]

IX

[illegible]

(Շար.)

պէս ֆրանսական գետնափոր եւ բանջարեղէններու. Ատկից զատ սակայն, գերմանական կառավարութիւնը դիմած է կարգ մը միջոցներու որոնք կը ծառայեն աստիճանաբար նուազեցնելու ֆրանսական ներածումները:

Գերմանիոյ նախագահական պայքարը

Գերմանիոյ աջակողմեաններուն միջեւ, պատակտումը հետզհետէ կը սաստկանայ հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան հարցին մէջ, այնպէս որ եթէ արդի նախագահը Հինտէնպուրկ չընտրուի իսկ առաջին քուէարկութեան, հաւանական կը թուի որ Գաղպատեայ Սաղաւարտներու թեկնածուն հրաժարի ի նպաստ Հինտէնպուրկի, երկրորդ քուէարկութեան ընթացքին: Սաղաւարտակիրներն, ինչպէս նաեւ ազգայնական կուսակցութիւնը զայրացած են Հիթլերեաններու կողմէ իրենց ուղղուած յարձակումներէն:

Յ. Դ. Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. միութեան ժողովը յետաձգուած է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Թրիւռափոր ենթակոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ծանօթ հաւաքատեղին. Café Découssusի սրահը, Place de la Liberté: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆԻ (Լիոն) Անդրանիկ խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին ընկ. Արամ Դաւիթեանի բնակարանին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէին ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԱՆԵԷՕՅԻ Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ընկերահաւաքական թէյասեղանը այս Կիրակի 51 Rue Madame Curie, Bagneux. Կը հրաւիրուին համակիրներ եւս:

ԱՆԻԷՌ-Գուա Քոլոնպի Պատանեկան Միութեան դասախօսութիւնը այս Շաբաթ իրիկուն, Սահակ Մեսրոպ Գրադարանին մէջ, 26 Rue du Président Kruger, Asnières. Կը խօսի ընկ. ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ.

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18»-Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Անիէռ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3.30ին, Place Comète, ծխախոտավաճառին վերնայարկը:

Կը խօսի ընկ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ.

Նիս

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Գաֆէ Միկայէլ»ի սրահին մէջ 36 Bld de la Madeleine

Կը խօսի Ընկ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

Սէն Լու (Մարսէյլ)

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին տեղւոյն մատուռին մէջ

Կը խօսի Ընկ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ — Մուտքը ազատ է

Սէն Ժէրոմ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Մեսրոպեանի բնակարանի վերի սրահը կը խօսին ընկերուհի Տիկին ԲԻԳԻՐԻԹՃԵԱՆ, եւ ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ — Մուտքը ազատ է

Մուրատեան վարժարանի թատերա-երաժշտ. ցերեկոյթ

Կարեւոր գեկոյց ներգաղթի եւ յունահայ գաղութի մասին

նախաձեռնութեամբ Մխիթարեան հայրերու, գործակցութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին եւ Եղբայր. Անմիջական յանձնաժողովին:

Կը նախագահէ Պ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 3ին Սուրբ Մուրատեան վարժարանի մէջ

ի նպաստ փարիզահայ գործազուրկներու

Գին տոմսակներու 7, 10 եւ 15 ֆր. — Հանգանակութիւն պիտի չըլլայ

Տոմսերը կը ծախուին Մուրատեան վարժարան, Բարեգործականի կեդրոնատեղին 11 Sq. Alboni. Հայոց եկեղեցին 15 rue Jean Goujon. Պ. Ա. Համբարձումեանի գրասենեակ. Գրատուն Հրանտ Սամուէլ եւ Ֆլօրիա ճաշարանը:

Հաղորդակց միջոցներ՝ Թրամուէյ 1, մէթրօ Port St. Cloud.

Ա. Ե. Հ. Կ. Խայի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի

ՁՐՈՅՑ-ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ այս Կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber

ՆԻւԹ՝ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Զեկուցող՝ ՏԻԿԻՆ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Զրոյցը կը ղեկավարէ Պ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ

Հայաստան ու պատմական ֆիլմը Լիոնի մէջ

Միմիայն մէկ անգամուան համար կը ցուցադրուի այս Կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին, Սինէմա Սիկալի մէջ, 60 Ave. de Saxe.

Պիտի ներկայացուի նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ ֆիլմ մը

Սինէմայի ընթացքին պիտի նուագուին հայկական ընտիր կտորներ ռատիոով: Գիները 6, 5 եւ 4 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին հայկական նպարավաճառատուները եւ ճաշարան Եփրատ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլօրիայի մէջ:

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն.

Գնեցէք

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գաւ. Միութեան Գոյամարտ օրացոյցէն մէկ օրինակ: Կարեւոր ամէն Հայու համար: Դիմել՝ G. Djarayan, 11 rue de la Fare. Marseille.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (160)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դատին կը պատմէ

Յաւելուած

Յ.— ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

«Յանկարծ կուսակցութեան հիմնադիրներուն միջեւ վէճ ծագեցաւ այն պատճառով որ ընդունիր էինք Արփիար Արփիարեանը: Մենք ծանօթ էինք անոր անցեալին: Սակայն Պոլսոյ մասնաճիւղին յանձնարարականը մեզ մղեց ընդունելու զայն: Զէյթունի հերոսներէն Աղասիի եւ Ապահունիի վկայութեամբ հաստատուած են այսմարդուն գաւերը: Նոյնիսկ ապացուցուած է թէ ինչպէս յիշեալը, բոլոր գործերը իր ձեռքն առնելով, իր անձնական շահերը հետապնդելու համար, զանազան վատութեանց դիմեց: Բոլոր այս բաները նկատի ունենալով, կեդրոնական կոմիտէի անդամներէն ոմանք հեռի մնացին եւ որոշեցին Հնչակեան կուսակցութենէն վտարել Արփիարեանը: Այս որոշումը դրութեամբ մը հաղորդեցին անմիջապէս իրեն: Այս առթիւ հասկցանք, որ Պոլսոյ Հնչակեան մասնաճիւղին անդամներէն ոմանք Արփիարեանի հետ են: Անոր այն հաղորդագրութիւնը, որ տրուեցաւ Արփիարեանի.

ՊԱՏՃԷՆ ՈՐՈՇՄԱՆ

Հնչակեան յեղափոխական կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին անդամներն ու խորհրդականները, որոնք ստորագրած են այս թուղթը, հետեւեալ որոշումը տուին.

— Պ. Արփիար Արփիարեան հակօրինական գործ մը կատարեց: Կեդրոնին հրահանգներուն ու հրամաններուն հակառակ, ինքնագլուխ հրամաններ տուաւ եւ կարգադրութիւններ ըրաւ: Այս ձեւով յափշտակեց կեդրոնին իրաւունքները եւ հրապարակեց կուսակցութեան բոլոր գաղտնի որոշումները ու գործունէութիւնը, հաղորդեց սաոր կամ անոր, նոյնիսկ անոնց որոնք բոլորովին օտար էին մեր կուսակցութեան համար: Զարաչար գործածելով կուսակցութեան հաւաքրանքն ու ըրաւ իր մասին, խանծանութիւն ու մատնութիւն ըրաւ:

Արփիարեան բոլոր այս բաներն ըրաւ, պարզապէս իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնելու համար կուսակցութեան ամբողջ գործունէութիւնը եւ տիրանալու համար կուսակցութեան տպարանին: Այս ձեւով Հայոց դատին ամէնէն կարեւոր եւ տագնապալի շրջանին, վտանգի մատնեց կուսակցութեան գործունէութիւնը: Հետեւաբար նկատելով որ մեր գործունէութեան արգելք հանդիսացած ու վնաս պատճառած է,

Նկատելով որ յեղափոխութեան պահանջներուն հակառակ շարժած է այսքան զգալելի ձեւով,

«Վրէժ» որոշումը տալով կուսակցութեան շարքերէն կը վտարենք Պ. Արփիար Արփիարեանը եւ այս ի գիտութիւն պաշտօնապէս կը հաղորդենք:

Ստորագրութիւններ՝ Գէորգ Մարիսեան, Անտոն Նազրիկեան, Միհրան Տամատեան, Սեպուհ Կաֆեան, Գէորգ Գալֆայեան, Հրաչեայ Մարտ, Ֆ. Ք., Աղասի, Բ. Թ. Ս., Մարօ Նազարբէկեան, Լոնտոն, 21 ապրիլ 1896.

Այնուհետեւ, այն հրաւէրով, զոր վերը յիշեցինք, ընդհ. ժողովի կանչուեցան կուսակցութեան մասնաճիւղերուն պատգամաւորները: Այդ հրաւէրով կը յայտնուէր նաեւ թէ ինչպէս Գործադիր Կոմիտէն պարտաւոր է իր հրաժարականը ներկայացնել ընդհ. ժողովին, նոյնպէս ալ Պոլսոյ, Թիֆլիզի եւ ուրիշ երկիրներու մասնաճիւղերը պարտաւոր են ընդհ. ժողովին հաղորդել իրենց դանձին վիճակը, հաշուեկշիռը եւ իրենց գործունէութեան պատկերը:

Ամէնուն ծանօթ է, որ 1895ի սեպտեմբերին կատարուած Պումգափուի ցոյցէն յետոյ, Պոլսոյ Հնչակեան մասնաճիւղը յանուն ազգային շահերու եւ Զէյթունի յեղափոխութեան, մեծ գումարներ հաւաքեց: Այդ շրջանին Արփիարեան կը գտնուէր Պոլսոյ Հնչակեան մասնաճիւղին մէջ: Կասկած չկայ թէ այդ դրամները հաւաքելու համար զօր ծագրուեցան նենգութիւններ, բռնութիւններ եւ յարձակումներ: Այս անպատշաճ ընթացքին մասին Կեդր. Կոմիտէն գիտողութիւն ըրաւ Պոլսոյ մասնաճիւղին: Այդ մասին որեւէ պատասխանատուութենէ զերծ մնալու համար, Հնչակեան կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն հրատարակութեան տուաւ 15 փետրուար 1896 եւ 9 Թուակիր յայտարարութիւն մը: Եւ սակայն ոչ ոք մտիկ ըրաւ Կեդրոնի այս բողոքը: Պոլսոյ մասնաճիւղը անհաքեկչութեամբ եւ ապանութեամբ ուրիշ աւելի մեծ գումարներ ալ հաւաքեց: Այս ընթացքը զզուանք պատճառեց ամբողջ հայ ազգին: Եւրոպական օրաթերթերն սկսան Հնչակեան կուսակցութիւնը անուանել «անիշխանական աւազակախումբ»: Ահա այսպէս Կեդրոնի ցանկութեան հակառակ ինչ նամբու հետեւեցաւ Պոլսոյ մասնաճիւղը:

Կարճ ժամանակի մը ընթացքին, հազարներով ոսկի հաւաքեց: Մեր կուսակցութեան հաւատարիմ կերները, մեր ազգին երեւելիները կը պնդեն թէ Պոլսոյ մասնաճիւղի հաւաքած դրամին գումարը հասնի 85 հազար կարմիր ոսկիի: Այս դրամները Հնչակեան կուսակցութեան անունով հաւաքուած էին, ո՞ւր գացին, ի՞նչ գործի համար ծախսուեցան: Հնչակեան կուսակցութեան կեդրոնին ղրկուած է միայն հազար չորս հարիւր ոսկի: Այս գումարին ալ ղրկուեցաւ մեր կեդրոնի պահանջներուն վրայ, մեզի ... դրելով որ Պոլսոյ մասնաճիւղին ... կը մնայ տակաւին աւելի քան ... հազար ոսկի: Ինչ եղաւ այդ դրամական այս հարցին քննութիւն պիտի կատարէ ընդհ. ժողովին ... կարեւոր պարտականութիւնը ... եան կուսակցութեան անունով ... հաւաքուած այս դրամին մասին ... ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք:

Որպէսզի որոշուի թէ ո՞ր ... դումարուի ընդհ. ժողովը, ... Լոնտոն եկաւ: Ցիշեալը Փարիզ ... տեսակցած է Արփիարեանի ... Շաբաթ մը յետոյ, Միհրան Տամատեան անունով մէկուն ... Կեդրոնի հետ իրենց յարաբերութիւնը խզեցին:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	–
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 5 ՄԱՐՏ 1932

5 MARS 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1820 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՕՐ»

«Ալիքի» մէջ (Թէհրան), աշխատակից մը կ'առաջարկէ ամբողջ պարսկահայ գաղութին մէջ կազմակերպել «Կոմիտասի Օր», այնպէս ինչպէս կատարուեցաւ Փարիզի, Մարսէյլի եւ Պոլսոյ մէջ։

Նոյն իսկ Թուականն ալ կը նշանակէ (12 Մարտ), բոլոր կեդրոն քաղաքներու համար.— Թաւրիզ, Թէհրան, Ղազուին, Ռաշդ, Փահլէվի, Մէշէդ, Նոր Ջուղա, Սուլթանապատ, Համատան, Քիրմանշահ, Աբադան, Ահվազ, Մէնճիտ Սիւլէյման։

Արդիւնքը պիտի փոխադրուի Կոմիտասի խնամատար կեդր. Յանձնախումբին, Փարիզ՝ Անշուշտ վարդապետին հոգատարութեան յատկացուելու համար։

Խմբագրութիւնը ջերմապէս ձայնակցելով այս առաջարկին, անհրաժեշտ կը գտնէ միայն միեւնոյն օրը տօնելու պահանջը, հաղորդակցութեանց անկանոնութեան պատճառաւ։

Կը ձայնակցինք մենք ալ, այս առաջարկը աւելի ընդլայնելու եւ հիմնական, տեւական ձեռնարկ մը պաշտպանելու համար։

Այո՛, Թող պարսկահայ գաղութն ալ կատարէ իր պարտքը՝ Վարդապետին —Վարպետին— հանդէպ։ Թո՛ղ սարքուին «Կոմիտասի Օր»եր, ամէն ուր որ հայկական համախմբում ունինք։ Մանաւանդ այն գաղութներուն մէջ ուր Թերացած են, հակառակ իրենց պատկառելի համրանքին։

Այդ «Օր»երով հայկական ոգին է որ պիտի պանծայ ու երիտասարդանայ, երիտասարդացնելով ունկնդիրներն ալ։ Հայկական երգը՝ իր վճիտ ներշնչումներով եւ պոռթկումներով։ Արցունքով ու օրօրով։ Ըմբոստ աղաղակներով ինչպէս կենսուրախ ոստոստումներով։ Երերական գալարումներով ինչպէս խրոխտ ալացքով։ Աշխատանքի, ստեղծագործութեան տենդով, կամ շէնշող, շոգմոգ օրօրումներով։

Միշտ ալ բարերար է արդիւնքը եւ փրկարար։

Փոքր տեսանք արդէն, անցեալ ամառ, տասը տարուան պանդխտութենէ մը յետոյ։ Եւ հակառակ հազարումէկ փորձութիւններու կախարդանքին։ Այստեղ, համայնակուլ, ակնախտիղ եւ լուսացնցուղ Փարիզի մէջ։ Լոյս - Քաղաքի լայթուն պողոտաներուն վրայ։

Թող իրենց պարտքը կատարեն բոլորն ալ, ի սփիւռս աշխարհի։

Բայց, այս բոլորը առօրեայ անցքեր են։ Կը կատարուին ու կը մոռցուին։ Թերեւս քիչ մըն ալ դրամ կը ճարուի։ Այսչափ։

Ի՞նչպէս ընենք որ, «Կոմիտասի Օր»ը իսկապէս դառնայ Հայկական Երգի ուժաւորման, մշտնջենաւորման ձեռնարկ մը՝ Ըլլայ ոչ Թէ վաղանցուկ ոգեւորութեան աղբիւր, եւ նկամուտի միջոց մը՝ տարաբախտ Վարդապետին համար, այլ տեւական ձեռնարկ մը։ Առհասարակ Հայկական Երգը փրկելու առաջադրութեամբ։

Հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն, հայկական երգչախումբեր, երաժշտական միութիւններ եւ նուագախումբեր կազմուած են եւ կը գործեն ամէն տեղ։ Փարիզէն մինչեւ Թաւրիզ։

Վերջերս Պոլիսն ալ կազմեց երգչախումբ մը, մեծ խանդավառութեամբ։ Հատ մըն ալ կազմուեցաւ Մարսէյլի մէջ, «Կոմիտասի Օր»ուան առթիւ, եւ Կոմիտասեան սանի մը ձեռքով։ Իսկ Փարիզի մէջ ունինք արդէն երեք-չորս խումբեր, որոնք տեղ գրաւած են ու կը տոկան, համաձայն իրենց բարոյական տարողութեան եւ նիւթական ուժերուն։ Ամերիկան ալ ունի շարք մը խումբեր եւ միութիւններ։ Տակաւին չենք խօսիր անհատական ձեռնարկներու մասին։

Արդ, ի՞նչպէս կ'ապրին, կը դիմանան այս խումբերն ու միութիւնները։ Եւ որքա՞ն ատեն..

Քանինե՛ր եկած ու գացած են։ Կազմուած, քաշքշուած եւ լուծուած, ինչպէս ուրիշ բազմազան միութիւններ։ Քանինե՛ր՝ իրար խառնուած։ (Այստեղ, Փարիզի մէջ ալ ունինք օրինակը, դժբախտաբար։

Բարոյական պատճառներ միշտ ալ կան։ Նախանձ կամ նախանձախնդրութիւն։ Հմայքի, գերազանցութեան, ժողովրդականութեան մրցակցութիւն։ Ամուլ կամ արդար յաւակնութիւններ։

Բայց բուն շարժառիթը նիւթական է։ Ամէն մարդու տրուած չէ տոկալ տաժանելի յուսախաբութեանց։ Արհամարհել մանր հաշիւները եւ շարունակել արուեստի գործը։ Մանաւանդ մեծ քաղաքներու մէջ, ուր ամէնէն ամուր ջիղերն ալ տոկալու սահման մը ունին։

Կը հետեւի Թէ՝ պարտաւոր ենք հաւաքական եւ գործնական միջոցներ խորհիլ, որպէսզի բախտի խաղերուն չմատնուի Հայկական Երգը։ Որպէսզի կարենանք մնայուն երգչախումբեր պահել ու զարգացնել, գոնէ գլխաւոր կեդրոններու մէջ։

Այս մտահոգութեամբ, պիտի Թելադրէինք ոչ Թէ «Կոմիտասի Օր»եր սարքել սահմանափակ հասկացողութեամբ, այլ տարին մէկ անգամ եւ ամէն տեղ կազմակերպել Հայկական Երգի Օր, իբրեւ ներշնչման եւ նկամուտի աղբիւր։

Այն պայմանով որ, արդիւնքէն բաժին ստանան ոչ միայն Վարդապետը, այլ եւ բոլոր երգչախումբերը։ Անոնք որ կը ծառայեն արուեստին, եւ վստահութիւն կը ներշնչեն իրենց կազմութեամբ եւ աշխատանքով։

Տօն տօնի վրայ չբարդելու համար, Թերեւս նախընտրելի է այս հանդէսը միացնել Մշակոյթի Օրուան։ Բայց այս կէտը մանրամասնութիւն մըն է։ Վերջնական ձեւը կարելի է գտնել խորհրդակցութեամբ։

Ուրեմն, հաւաքական, համազգային —պէտք էր ըսել «համազգայնային»— ծրագիր մը, փրկելու համար Հայկական Երգը։ Ինչ որ կը նշանակէ փրկել նաեւ հայկական ոգին։ Նոր Թեւ մը, մարտկոց մը աւելցնել՝ այլասերման դէմ կազմուած պայքարի ճակատին վրայ։

Հաւատա՞նք Թէ մեր բոլոր պաշտօնակիցները միակամ ասպարէզ կ'իջնեն այս ծրագրին, գոնէ այս գործին համար, ուր ոչ կուսակցական խնդիր կայ, ոչ ալ քաղաքական։

Քիչ մը պայծառատեսութիւն եւ բարեացակամութիւն բաւական են, ճամբան հարԹելու եւ գործը ձեւակերպելու համար։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕՏԱՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Նիւթէ նիւթ ցատկելով, «Ա. Ե. Կ. Խաչի Մանուկներու Պաշտպանութեան Մասնաճիւղը» (շո՛ւնչ առէք), այս կիրակի սարքած է դասախօսութիւն մը, —«Օտարներու հետ ամուսնութիւնը մեր մէջ»։

Չեմ գիտեր ի՛նչպէս պիտի լուծուի այս «զգայացունց» եւ մանուածապատ հարցը։

Ցաւողութիւն եւ համբերութիւն՝ բոլոր անոնց որ խօսք պիտի առնեն, այս... բարեպատեհ առթիւ։

Հարց մը միայն.—զեկուցանող կամ վիճաբանող պիտի կրնա՞ն գտնել ելք մը, միջական բանաձեւ մը, որպէս զի հայ երիտասարդ.մանաւանդ բանուորը չհարկադրուի օտար աղջիկ առնել։ ..

«Ցաւաջօք մէջ յաճախ կը կարդամ տրտունջներ՝ Թէ հայ ծնողները —մանաւանդ մայրերը— աղջիկ չեն տար արհեստաւորին, բանուորին, որրին։

— Ես իմ աղջիկս «էօքսիւզի» չեմ տար...

— Ի՛նչ, վարդի պէս աղջիկս «ֆապրիքայի» բանողին պիտի տամ...

— Ես վաճառականի կ'ուզեմ, փաստաբանի, բժի՛շկ։

Եւ այս՝ ոչ միայն Փարիզի կամ Ամերիկայի մէջ, այլ եւ Ֆիլիպէի, Սելանիկի, Աթէնքի կամ Պէյրութի մէջ։

Եւ ոչ միայն մայրերը, այլ եւ աղջիկները։

Աշխատիքը վերիվայր շրջուեցաւ։ Ամուսինը Թաւալգլոր ինկաւ։ Երէկուան վաճառականը.. պիստակ ծախելու կամ տանը կարասիները աճուրդի դնելու հասցուած է։

Բայց չփախուեցաւ մեր պատուական մայրիկներուն, հայրիկներուն եւ քոյրերուն գլուխը։

Օտարուհին երբ սիրեց, կ'առնէ նոյն իսկ... Սենեկալցին, կը բաւէ որ գործ ունի, կը բանի։

Չէ որ ինքն ալ կը բանի, եւ գլուխ գլխի տուն կը պահեն։ Սէր եւ ալ բազմաշխատանք։

Եթէ չգտնեն այս կնճռոտ հարցի լուծման բանալին, կիրակի օրուան զրոյցն ալ կը դառնայ «պարապ փախտի խաղալիք»։

ՎԱՐԱԶ

Լինտպէրկի երախան չգտնուեցաւ տակաւին

Հակառակ բոլոր խուզարկութեանց, տակաւին չէ գտնուած երիտասարդ օդանաւորդ Լինտպէրկի երախան։ Մէկ միլիոն տոլարի փրկագինը պատրաստ է, բայց աւազակները ժամադրութիւն չեն տուած տակաւին։ Եթէ տան, Լինտպէրկի մտերիմներէն մէկը պիտի ներկայանայ, որովհետեւ վախ կայ որ ոստիկանութիւնն ալ մասնակցի, եթէ մինակը երթայ։ Մեծ յուզում եւ զայրոյթ կը տիրէ ամբողջ Ամերիկայի մէջ։

Նշանաւոր աւազակապետ Ալ Քափոնէ, որ բանտը կը գտնուի, խոստացեր է գտնել, պայմանով որ ազատ արձակեն, բայց առաջարկը մերժուեցաւ։ Իր մասին ըսաւ որ խոստացաւ փոխել. Հազար տոլար կը խոստանայ երախան գտնողին։

Նախագահ Հուվըր հանդէս մը սարքելով Սրբոց Թէոդորին եւ Տիմոթէոսին, առաջարկեց անմիջական եւ խիստ օրէնքներ քուէարկել, այս կարգի արարքներու համար։

Այս դէպքին առթիւ, կ'օգտագործուին գիտութեան բոլոր հրաշալիքները։ Երախային պատկերը կը ցուցադրուի ամէն տեղ, հեռատեսութեամբ (télévision)։ Իսկ անթելը ամէն օր եւ ամէն տեղ կը հաղորդէ երախային տրուելիք սնունդին ցանկը եւ չափը, որպէսզի առեւանգիչները իմանան եւ անոր համեմատ սնուցանեն երախան։

Վերջին լուրերու համաձայն, երախային կեանքը վտանգի մէջ է։

Հազարաւոր խորհրդանշներ տասը լուրեր եւ հասցէներ կը հաղորդեն, ոստիկանները խաբելու համար։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թնդանօթը լռեց, ճակատը սպառ, բայց... կռիւը կը շարունակուի

Ինչպէս գրած էինք, Ազգերու Դաշնակցութեան բացառիկ ընդհ. ժողովը բացուեցաւ հինգշաբթի օր, քննելու համար չինեւճափոնական վէճը՝ ճափոնական բանակին սպարապետը ցինացիները քսան քիլոմեթր անդին քշած եւ իր նպատակին հասած ըլլալով, կը հաղորդէր Թէ դադրեցուցած է գործողութիւնները եւ կը սպասէ ժողովին որոշման։ Եւ իսկապէս, գլխաւոր գործողութիւնները դադրեցան հինգշաբթի օր ժամը 2.30ին, բայց կռիւները վերսկսան կարգ մը շրջաններու մէջ։ Ժընեւի ժողովին չինական պատուիրակը յայտարարեց Թէ իր երկիրը չէ կրցած ընդունիլ ճափոնի առաջարկած զինադադարի պայմանները, զանոնք համարելով անձնատուութիւն։

Մինչ այս մինչ այն, Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը բացուեցաւ հանդիսաւոր ձեւերով։ Ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Հիմանս, Պելժիոյ արտաքին նախարարը. Առաջին ճառը խօսեցաւ Պ. Փօլ Պոնքուռ, Ա. Դ. Խորհուրդին [illegible] Ը. բարձրագոյն Ցարտասանութեամբ։ Քաղցենի Թերթերը դիտել կուտան Թէ ժողովը սառն էր այս ճառին հանդէպ։ Պ. Պոնքուռ պարզելով չինեւճափոնական վէճին զանազան փուլերը, շեշտեց Թէ ժողովը կը գտնուի ծանր կացութեան մը առջեւ։ «Հանրութեան ուշադրութիւնը յառած է ձեր վրայ։ Դուք պիտի կրնաք գլուխ հանել ձեզի վստահուած գործը։ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը ձեզի ներկայացուց իր Թիգերը, իր ձախողանքները, իր յոյսերը։ Ամէն պարագայի մէջ, խորհուրդը գիտակցութիւնն ունի իրեն համար, ձեզի համար, Ազգերու Դաշնակցութեան համար պահած ըլլալու ինչ որ գերագոյն հարստութիւնն է մարդուն եւ ընկերութեանց, պատիւը։»

Շատ կարճ խօսեցաւ նախագահը, Հիմանս, շեշտելով Թէ ամէն ջանք պիտի Թափէ ժողովին հետ, «վերահաստատելու համար ներդաշնակութիւնը արդարութեամբ եւ հաստատելու Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութիւնը»։

Կէսօրէն յետոյ խօսք առաւ Չինաստանի ներկայացուցիչը, գուժելով - ինչպէս ըսինք - զինադադարի բանակցութեանց խզումը եւ Թշնամութեանց վերսկսումը։

Պատուիրակը պահանջեց որ ժողովը բոլոր միջոցները սպառէ, վէճը կարգադրելու համար համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին։ 2. Ամէն միջոց փորձէ, Թշնամութիւնները դադրեցնելու եւ յետոյ վէճը խաղաղօրէն կարգադրելու համար։ 3.— ընդունի Թէ Ուխտը խզուած է։ 4.— Թէ Չինաստան երբեք պատասխանատու չէ Մանչուրիոյ, Շանկայի եւ Չինաստանի մէջ պատահած սարսափներուն։

Կռուները կը շարունակուին, իսկ դէպքերու ընԹացքը կախում ունի ճափոնի սպարապետին բարի կամքէն։

Հաշիւի մը համաձայն, մինչեւ հիմա — 25 օրուան ընԹացքին — չինացիները եւ ճափոնցիները ունեցած են 23 հազար սպաննեալ եւ վիրաւոր։ Այս հաշիւէն դուրս են քաղաքացիներու կորուստները, որոնց Թիւը հազիւ Թէ կարելի ըլլայ ճշդել։ Երկու ռմբակոծուած քաղաքներու նիւթական վնասը կը հաշուեն վեց հարիւր միլիոն արծաթ տոլար։ Իսկ հաշիւը չկայ Շանկայի եւ շրջանին առեւտրականներուն կորուստներուն։

Ինչ կը պահանջէ Ճափոն

Ճափոնական կառավարութիւնը երկարապատում ծանուցագիր մը հրատարակեց, ուր կը պարզէ վէճին շարժառիթները, անշուշտ իր հասկացողութեամբ։

Ծանուցագիրը բոլոր դէպքերուն պատասխանատու կը համարէ Չինաստանը, պնդելով Թէ պատահարներ ըրած է, գրգռութիւն սերմանած է, բոլոր օտար պետութեանց եւ օտարականներուն դէմ, բուռն պայքար բացած է Ճափոնցիներու եւ ճափոնական ապրանքներու դէմ, պայքար մը որ կը տեւէ 15 տարիէ ի վեր։ Թէ ժողովուրդը կը բռնադատեն մասնակցիլ այս պայքարին, Թէ մասնաւոր ընկերութիւններ կազմուած են, Ճափոնի դէմ կռուելու համար, Թէ ճափոնական ապրանքները աւարի տրուած են Շանկայի եւ ամբողջ Չինաստանի մէջ, Թէ բռնութիւններ գործուած են ճափոնական հպատակներու վրայ եւն.։

Հայ մը կացինով կը սպաննէ իր վաթսուն տարեկան ճորեղբայրը

Զարհուրելի ոճիր մը երեւան հանուեցաւ Իսի-լէ-Մուլինոյի մէջ, Մէօտոնի Թովիտին մօտ, ուր քանի մը հարիւր Հայեր բնակութիւն հաստատած են։ ցեւակ մը գաղԹակայան կամ հիւղաւան։ Զոհն է՝ համեստ բանուոր մը, կարապետ Պօզոյեան, 60 տարեկան, որ կը բնակէր փոքրիկ սենեակի մը մէջ եւ ծանօԹ էր բոլորին՝ Մարդասպանը չէ բռնուած դեռ, բայց կը կարծուի Թէ զոհին եղբօրորդին է, Գէորգ Պօզոյեան, 33 տարեկան անօթեայ մը, որ ոչ գործ ունի, ոչ ալ որոշ բնակարան։

Երկուշաբթի օր, կարապետ իր դրացիներուն կը գանգատէր Թէ եղբօրորդին գողցած է իր խնայած դրամը, 1100 ֆրանք։ Երկուշաբթի կէս օրին հօրեղբայր եւ եղբօրորդի միասին էին։ Եւ այս վերջին անգամն էր որ կարապետը ողջ կը տեսնուէր։ Գէորգ նախընԹաց գիշերը անցուցած էր զոհին սենեակը։

Հինգշաբթի կէս օրուան ճաշէն յետոյ, կ'ենԹադրուի Թէ կարապետ յանդիմանեց Գէորգը եւ ետ պահանջեց իր խնայած դրամը։ Ասոր վրայ վէճ մը ծագեցաւ եւ Գէորգ կացինը իջեցուց հօրեղբօրը գլխուն։ Ծերուկը ուժ ունեցաւ ոճրագործը դուրս նետելու եւ դուռը կղպեց։

Բայց, իր Թափած ճիգերէն ուժասպառ եւ առատ արիւն կորսնցնելով, գետին փռուեցաւ եւ մեռաւ։ Ժամը 3ին դրացիները հառաչանքներ լսեցին, բայց կարեւորութիւն չտուին։ Կարծեցին Թէ ծերունին կը խռկայ։ Մինչ այս մինչ այն, Գէորգ կ'անհետանար։ Ժամը 11.30 էր որ կարապետին անմիջական դրացին, Յօնթեան (կամ Ճամճեան?) տեսնելով որ ծերունին դուրս չէ ելած ամբողջ օրը, դուռը զարկաւ եւ պատասխան չառնելով, լուր տուաւ ոստիկանութեան։

Ոստիկանները եկան եւ դուռը բռնի բանալով, ծերունին գտան արեան ծապաղիքներու մէջ՝ Շատոնց մեռած էր։ Արիւնը պատերուն եւ կարասիներուն վրայ ցայտած էր։ Անկողինն ալ կարմիր էր, սաւանով եւ ծածկոցով։ Սպանեալը խոր եւ լայն վէրքեր ունէր ճակատին եւ գլխուն վրայ։ Անկիւն մը նետուած էր կացինը։

Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց բոլոր հայաշատ վայրերու մէջ, ոճրագործը գտնելու համար։ Իրիկուան դէմ հարցաքննուեցաւ Գէորգի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 19

Եր. Տ. Մինասեան, Պերլին	100.—
18րդ ցանկին գումարը	3429.—
Ընդհ. գումար	3529.—

Նոր թերթ

Սոֆիայի «Նոր Արաքս»ը Փետր. 28ին դադրեցուցած ըլլալով իր հրատարակութիւնը, Մարտ 2ին հրապարակ եկած է նոր օրաթերթ մը, «Ազատ Խօսք», չորս էջով։ Հասցէ՝ 45, Bld. Dondoukoff, Sofia (Bulgarie)։

Քեմալական պէյ մը կ'ապտակէ անգլիացի ատեւտրական մը կինը

Փետրուար 28ին ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ Պոլիս, Բերայի «Կլորիա» սինէմային մէջ։

Անգլիահպատակ տիկին Էտուարտս, որուն կ'ընկերանային Տիկ. Քրէյվէն, Լէյլա Հանըմ եւ Փրանս, հիւպատոսարանի պաշտօնատարներէն կոմս Օսթրորոկ, ինքնաշարժով սինէմային առջեւ կ'իջնեն եւ մինչ տիկինները կը յառաջանան կոմս Օսթրորոկ քիչ մը ետ կը մնայ։ Մինչ այս, յանկարծ նոյն սինէմային քով սպասող ծուռացիկ տղոցմէ մէկը պորոտութիւն կը խնդրէ եւ Տիկ. Էտուարտս հինգ ղրշ. կուտայ։ Այս միջոցին Էքրէմ պէյ անունով մէկն ալ, տոմս առնելու համար դէպի կիշէն կը յառաջանայ որուն նոյնպէս կը մօտենայ ծուռ[illegible] պէյ խիստ կերպով կը մերժէ ծուռացիկ տղեկը, եւ զայն հրելով գետին կը գլտորէ։

Ցելէքին այս անկումէն ազդուած, Տիկ. Էտուարտս կողմնակի ձեւով մը Էքրէմ պէյին կը նայի եւ անոնց միջեւ խօսակցութիւն մը կը փոխանակուի։ Էքրէմ պէյ անմիջապէս ձեռքին հակառակ կողմովը ուժգին ապտակ մը կ'իջեցնէ տիկնոջ։

Ապտակը ա՛յնքան ուժով զարնուած էր որ, ներսի սպասման սրահը գտնուողները կարծելով Թէ ապակի կը կոտրեն, դուրս վազած են։ Տիկին Էտուարտս յանկարծակիի եկած եւ քիԹէն հոսած արիւնը տեսնելով ապշահարած է, նոյն վիճակին ենԹարկուած են նաեւ հոն գտնուողները։

Էքրէմ պէյ, կարծես Թէ բան մը պատահած չըլլար, ներս կ'երԹայ եւ առկարգի տոմսակ մը ծախսելով կը բազմի։

Այս դէպքը այնքան արագ եւ յանկարծակի տեղի ունեցած է որ, կոմս Օսթրորոկ իսկ տեսնելու առիթ չէ ունեցած, եւ երբ սինէմա մտնելով Տիկ. Էտուարտսի դէմքին արիւնները կը տեսնէ, այն ատեն վերահասու կ'ըլլայ խնդրին։

Անմիջապէս դիմում կատարելով, ոստիկան մը կուգայ եւ Էքրէմ պէյը Թէեւ ոստիկանատուն կը հրաւիրէ, բայց անիկա միայն հասցէն տալով կը բաւականանայ։ Դէպքին ականատես մէկ քանի Թուրք երիտասարդներ իսկոյն հետաձայնով խնդիրը կը բացատրեն կուսակալի օգնական Թալաթ պէյի։ Այդ միջոցին կալաԹա Սարայի կեդրոնէն երկու օգնական-քոմիսէր եւ ոստիկան մը կուգան, բայց Էքրէմ պէյ դարձեալ կ'ընդդիմանայ ոստիկանատուն երԹալ, մինչեւ որ քոմիսէր մըն ալ կը հասնի եւ այն ատեն միայն Էքրէմ պէյ կը հաւանի երԹալ ոստիկանատուն։

Կռիւը Ռումանիոյ մէջ

Կալացէն կը հեռագրեն Թէ հինգ հարիւր հոգի վարակուած են կրիփէ։ Համալսարակին հետեւանքով, գպրոցները փակուած են։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Նախագահական ընտրութեանց համար, մինչեւ հիմա Հինտէնպուրկ ապահոված է տասը միլիոն քուէ, իսկ Հիթլէր կը հաշուէ 12 միլին։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԷՊՔ ՄԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ազատ փոխանակութեան տեղ մաքսապաշտպան դրութիւն

Մարտ մէկը պատմական օր մը կարելի է կոչել Անգլիոյ համար։ Այդ օրէն սկսեալ գործադրութեան դրուած մաքսային օրէնքը եկաւ արդարեւ նոր դարագլուխ մը բանալու Մեծն Բրիտանիոյ տնտեսական քաղաքականութեան մէջ։ Ազատ փոխանակութեան այս միջնաբերդը 1846էն ի վեր կը հետեւէր մաքսային քաղաքականութեան մը՝ որ անվիճելի կերպով կը գործադրուէր առանց որեւէ առարկութիւն վերցնելու։ Երեքշաբթիէն ի վեր սակայն, ազատ փոխանակութիւնը ոչ եւս է Անգլիոյ մէջ։

Մօտաւորապէս 30 տարի առաջ, հիմակուան ելմտական նախարարին, Նէվիլ Չէմպըրլէնի հայրը, Ճօզէֆ Չէմպըրլէնն է եղած որ առաջին անգամ քննադատել սկսած է ազատ փոխանակութեան սկզբունքը, դառնալով ախոյեանը Reform tariffին։ Բայց ի զո՛ւր, ան իր ջանքերուն պսակումը չկրցաւ տեսնել։ Սակայն, ինչ որ հայրը չկրցաւ ընել, որդին յաջողեցաւ գլուխ հանել։

Ճիշդ չըլլար Նէվիլ Չէմպըրլէնի վերագրել միայն մաքսապաշտպան ծրագրին յաջողութեան բոլոր արժանիքը։ Իր եւ իրեն համախոհներուն ջանքերը մեծապէս նպաստաւորուեցան կարգ մը դէպքերէ եւ պարագաներէ՝ որոնք Մեծ Բրիտանիոյ առաջ բերած տնտեսական յեղաշրջումներէն ծնունդ առած էին։

Եւ արդէն այս պատերազմի միջոցին իսկ չէ՞ր որ ազատ փոխանակութեան սկզբունքը մասամբ մէկդի դրուեցաւ։ Ետքը պատերազմեան շրջանին աշխարհի առեւտրական շարժումին ստացած նոր ուղղութիւնը նմանապէս հարկադրած էր Անգլիան իր ճարտարարուեստը պաշտպանելու համար զանազան ապրանքներու վրայ մաքսեր դնել։ Մաք Քէննայի եւ Industries Safeguarding Actի անունով ծանօթ տուրքերուն ու անցեալ հոկտեմբերին եւ նոյեմբերին անբնականոն ներածումներու վրայ դրուած բացառիկ մաքսատուրքերը՝ որոնց մասին ատեն առաջ խօսած էինք արդէն, ծանօթ են «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

Անշուշտ այս զանազան տուրքերուն հաստատութիւնով, ազատ փոխանակութեան սկզբունքը Անգլիոյ մէջ ահաւոր հարուած մը կրած էր արդէն։ Սկզբունքը դադրած էր այլեւս վարդապետութեան մը դրօշը ըլլալէ եւ ձգտում մը ցոյց կուտար պատշաճելու պարագաներուն եւ տնտեսական անհրաժեշտութիւններուն։ Ազատ փոխանակութեան ջատագովները կը յուսային դեռ փրկել սկզբունքը իր հիմնական կէտերուն մէջ։ Այս յոյսը սակայն այսօր մարած կարելի է նկատել։ Որովհետեւ, մաքսային այն ծրագիրը՝ որ Երեքշաբթի օրուընէ սկսեալ գործադրութեան մէջ է, որեւէ երկդիմութիւն չի պարունակեր, անով Անգլիա պարզապէս մաքսապաշտպան դրութիւնն է որ կ'ընդունի, առանց այլեւայլի։

Նոր օրէնքին համեմատ, Անգլիա ներածուած բոլոր ապրանքներէն տասը առ հարիւր տուրք մը պիտի գանձուի, ուրկէ սակայն զերծ պիտի ըլլան այն վաճառքները՝ որոնք արդէն մեր վերը յիշած տուրքերը կը վճարեն։

Որպէսզի դրուած նոր տուրքերուն պատճառաւ, ապրուստի համար անհրաժեշտ եղող նիւթերուն գինները տարապայմանօրէն չբարձրանան, կարգ մը բացառութիւններ կատարուած են։ Այսպէս՝ տուրքէ զերծ կը մնան ցորենն ու թէյը, Անգլիացիներու կողմէ միայն որսացուած ձուկերը, միսը եւ ժամպոնը, բուրդը եւ հում բամպակը։

Առեւտրական նախարարութիւնը իրաւասութիւն պիտի ունենայ 10 առ հարիւրի տուրքէն զատ, մինչեւ 100 առ հարիւր տուրք հաստատել ներածուած ապրանքներուն վրայ այն երկիրներուն՝ որոնք անգլիական արտածումներուն համար մաքսի նպաստաւոր պայմաններ չեն հաւանիր ընծայել։

Այս ձեւով՝ երկու տեսակ մաքսային սակացոյց ստեղծուած կ'ըլլայ. ընդհանուր սակացոյց մը 10 առ հարիւր տուրքով եւ մասնաւոր սակացոյց մը, որուն շնորհիւ կարելի կ'ըլլայ 10 առ հարիւր տուրքէն զատ, մինչեւ 100 առ հարիւր տուրք մըն ալ գանձել։

Մասնաւոր սակացոյցին նպատակը պիտի ըլլայ ճնշում բանեցնել այն պետութեանց վրայ՝ որոնք չեն հաւանիր նպաստաւորել անգլիական ապրանքները։ Մեծն Բրիտանիա մասնաւոր սակացոյցը իրբեւ զէնք պիտի գործածէ ուրեմն օտար կառավարութիւններէ ստանալու համար նպաստաւոր պայմաններ, այնպէս որ պարագային համեմատ, այսինչ կամ այնինչ երկիրը առաւել կամ նուազ չափով պիտի օգտուի կատարուելիք զեղչէն։

Օրէնքին ուշագրաւ տրամադրութիւններէն մէկն ալ այն բացառիկ դիրքն է որ տրուած է անգլիական գաղթապետութիւններուն եւ մանտայի տակ գտնուած երկիրներուն։ Կայսրութեան զանազան մասերուն մէջ տնտեսական գործակցութիւն մը ապահովելու նպատակով այս երկիրները զերծ կացուցուած են թէ՛ 10 առ հարիւրի մասնաւոր սակացոյցէն եւ թէ փոխական ընդհանուր սակացոյցէն։

Նոյն կերպով պիտի նպաստաւորուին բրիտանական երկիրները (Dominion), մէջն ըլլալով Հնդկաստանն ու Հարաւային Ռոտէզիան։ Միայն թէ այս երկիրներուն համար, այս բացառիկ կարգադրութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ առաջիկայ յուլիս Օթթավայի մէջ գումարուելիք կայսերական համաժողովը, ուր անոնք պիտի ըսեն թէ՝ ինչ նպաստաւոր պայմաններ տուած են ու տրամադիր են տալու անգլիական վաճառքներուն համար։ Այն ատեն է միայն որ վերջնականապէս պիտի որոշուին թէ՝ ինչ հիման վրայ պիտի դրուին Մայր Հայրենիքին եւ բրիտանական կայսերական երկիրներուն մաքսային յարաբերութիւնները։

Անցեալ սեպտեմբերին Անգլիոյ կառավարութեան կողմէ անգլիական թղթադրամին ոսկիի վերածելիութիւնը ջնջուելէն ետքը՝ մաքսային սակացոյցի մը հաստատումը երկրորդ պատմական դէպքն է որ կը պատահի Մեծն Բրիտանիոյ պատմութեան մէջ։

Առանց վերին աստիճանի կարեւոր իրողութիւն մը չէր կրնար անշուշտ պատահիլ, առանց կարծիքի բախումներ առաջ բերելու քաղաքական եւ ելմտական շրջանակներու մէջ։

Տարակոյս չկայ որ նոր հաստատուած տուրքերը հասոյթի նոր աղբիւր մը կը կազմեն անգլիական ելեւմուտքին համար։ Սակայն, խնդիր է գիտնալ թէ՝ անոնք պիտի կրնա՞ն նպաստել երկրին տնտեսական բարելաւումին։ Ոմանք կը կարծեն որ ներկայ ամսէն սկսեալ ապագայի նոր հեռանկարներ կը պատրաստուին Անգլիոյ համար։ Տասը առ հարիւր տուրքին հասոյթը միայն տարեկան 30 միլիոն անգլիական ոսկի կը հաշուուի։

Եւ սակայն, ցարդ հրապարակուած վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ՝ անցեալ աշնան հաստատուած մաքսային տուրքերը մինչեւ հիմայ աւելցուցած չեն թիւը այն գործաւորներուն՝ որոնք կ'աշխատին այդ մաքսատուրքերուն շնորհիւ պաշտպանուած ճարտարարուեստներուն մէջ։ Հաւանական չէ ուրեմն, կ'ըսեն անոնք, որ մարտ մէկէն սկսեալ գործադրուած տուրքերը առաջ բերեն որեւէ բարելաւում։ Դահլիճին անդամներէն մէկը, լորտ Սնոտէն աւելի առաջ գնաց, լորտերու ժողովին մէջ յայտարարելով նոյնիսկ թէ բացարձակապէս կը մերժէ ստանձնել պատասխանատուութիւնը այն հետեւանքներուն՝ որոնք կրնան երեւան գալ ընդգրկուած մաքսային նոր դրութենէն։

Ելմտական եւ ճարտարարուեստական շրջանակներուն մէջ ընդհանուր կերպով գոհունակութիւն կը տիրէ։ Եւ սակայն, գժգոհները պակաս չեն. մետաղագործական ճարտարարուեստները, օրինակի համար, անբաւական կը նկատեն 10 առ հարիւր տուրքը, կարենալ դիմագրելու համար օտար նմանօրինակ ճարտարարուեստներու մրցումին։ Նոյնը կ'ըսեն նաեւ Լանքաշիրի մանածի գործարանները որոնք շատ խանդավառութիւն ցոյց չեն տար։

Անգլիոյ մաքսային քաղաքականութեան հիմնական փոփոխութեան մէջ պատասխանատուութեան բաժին մը ունին նաեւ եւրոպական ցամաքային պետութիւններէն ոմանք եւ մասնաւորաբար Միացեալ Նահանգները։

Մօտ հարիւր տարիէ ի վեր է որ Անգլիա կը հետեւէր ազատ փոխանակութեան, որուն գործադրութիւնը թէեւ իր շահերուն կը համապատասխանէր, բայց միեւնոյն ատեն կը նպաստէր նաեւ համաշխարհային առեւտրական յարաբերութիւններուն։

Արդ՝ մաքսապաշտպան դրութիւնը առաւել կամ նուազ սաստկութեամբ գործադրող պետութիւնները որեւէ բարի կամեցողութիւն ցոյց չտուին այս մէկ դարու ժամանակամիջոցին մէջ, հետեւելու Անգլիոյ օրինակին, եւ ազատ կացուցանելու համար միջազգային վաճառականութիւնը անիմաստ կաշկանդումներէն։

Ընդհակառակն՝ պատերազմէն ետքը մանաւանդ եւ մասնաւորաբար տարիէ մը ի վեր, աշխարհի ամէն կողմը խելայեղ շարժում մը կը տեսնուի դէպի ամէնէն նեղմիտ մաքսային դրութիւնները։ Անգլիոյ համար անկարելի դարձած էր ուրեմն աւելի երկարօրէն կառչիլ դրութեան մը, ուրկէ օգտուողները օտար երկիրներն էին միայն։ Ոչ մէկ պետութենէ կարելի էր սպասել այնքան այլասիրութիւն եւ աւելի նուազ Անգլիայէն՝ որ եսասիրութեան համբաւ կը վայելէ աշխարհի մէջ։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ)

· Փետրուար

ՄԻ ԿՈԼԽՈԶԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

1930 թւի գարնանը, Երեւանից եկած շրջիկ կոմունիստները Ղամարլուի Արփաւար գիւղում կազմակերպեցին մի կոլխոզ եւ բռնի ուժով [illegible] այդ կոլխոզի մէջ։

Կարապետ Թադեւոսեանը նոյն օրերին Թիֆլիսից վերադարձել էր գիւղ։ Ոգեւորուած կոլխոզների աշխատանքներով, Թիֆլիսում մշակութեամբ (բանուոր էր եղած) աշխատած փողով երկու եզ ու մէկ [illegible] գնեց ու մտաւ այդ կոլխոզի մէջ։ Անցած մի քանի ամիս, անտէրութեան ու գոյքի սրա-նրա կողմից [illegible] հետեւանքով, կոլխոզը քայքայւում է եւ Կարապետը դատարկաձեռն դուրս է գալիս կոլխոզից։ Յետոյ իր գլուխը պահելու համար մտնում է գիւղի մասնաւոր տնտեսութիւն ունեցող մէկի հետ եւ ընկերովի սկսում են իրենց համար ցանք անել։ Այդ էլ արդիւնք չի տալիս, որովհետեւ գիւղխորհուրդը գրաւում է նրանց հացահատիկները եւ խեղճ Կարապետը վիզը ծռած գիւղի փողոցներում ման է գալիս։

1930 թւի աշնանը գիւղում նորից կազմակերպւեց մի կոլխոզ։ Այս անգամ ոչ թէ «համատարածի» ձեւով, ըստ որում բոլոր գիւղացիք պարտաւոր էին կոլխոզ մտնել, այլ կամաւոր՝ չքաւորներից բաղկացած։

Գիւղացիներից ովքեր չէին մտել կոլխոզի մէջ եւ երկու եզ ունէին, մէկը գրաւուեց եւ տրուեց կոլխոզին։ Այս կոլխոզն էլ երկար կեանք չունեցաւ։ 1930-31 թւականի ձմեռը դեռ չէկած, կոլխոզի եզները անխնամ թողնելու հետեւանքով գոմերում կոտորւեցին եւ միայն մէկ եզ ու մէկ մատակ ձի մնաց։

Այդ ձին էլ գրաւեց Կոմբջիջի քարտուղար Արմենակը։ Բայց սա եւս հեռատեսութիւն չունեցաւ ձիուն կեր հասցնել, որի պատճառով էլ խեղճ կենդանին մի քանի օրից սատկեց՝ ազատագրուելով գարնանը մէկ ուրիշ կոլեկտիվ կամ անհատական ձեռքում տանջուելուց։

Այս վերջին յիշածս «չքաւորական» կոլխոզն էլ՝ այժմ գոյութիւն չունի, իսկ դրա փոխարէն գոյութիւն ունի միայն 46,000 ռ. պարտք, որ մնացել է վճարելու պետութեանը։ Վերջերս կառավարութեան կողմից յատուկ մարդ եկաւ գիւղ կարգադրելու այդ պարտքի խնդիրը, բայց որովհետեւ թէ կոլխոզում եւ թէ կոլխոզը կազմող ընտանիքների մօտ ոչինչ չկար, ուստի ստիպուած եղան պարտքը ամբողջովին գցել գիւղի վրայ։ Հէնց նոյն տեղում առաջարկ եղաւ գաւառխոս կոմունիստի կողմից կազմել նոր կոլխոզ, այս անգամ առողջ եւ աւելի կանոնաւոր հիմքերի վրայ դրուած եւ աշխատասէր ու չքաւոր գիւղացիներից կազմուած։

Գիւղացիները Բ.ին եւ ուրիշների ղեկավարութեամբ ընդդիմացան այդ առաջարկին ասելով. «Մի անգամ առիք ու ուտք ծոյլերին, ի՞նչ արիք. որ այժմ էլ մեր գլխին էք ուզում օյին խաղալ»։

Բողոքողների գլխաւորները անմիջապէս ձերբակալւեցին եւ շրջանից արտաքսւեցին ու նոր հրաման արձակւեցին, մինչեւ գարունը բացւելը նոր կոլխոզ կազմել։

Հաւատացած եմ որ նորէն կը կազմւի. բայց թէ արդիւնքը աւելի լաւ պէտք է լինի քան եղաւ առաջին կոլխոզներինը —կասկածում եմ։

Եթէ ուզենամ մէկ-մէկ պատմել մեր շրջանի գիւղերի տարին մէկ կազմւող ու քայքայւող կոլխոզների մասին, դուք կ'ունենաք մօտաւորապէս նոյն պատկերը, ինչ որ Արփաւարում։

Հաւաքում են գիւղացիների եզն ու կովը, ձին ու էշը, սայլն ու արօրը ու տալիս են «կուսակցական», «չքաւոր» անուան տակ թաքնուած ծոյլերին ու ոճրագործներին, որոնք տանում եւ փառաւորապէս մաքրագործում են ուրիշի աշխատած ապրանքը եւ վրայից էլ որպէս անուշ «չհրբէթ» խմում են պետութիւնից գողոնի ստացած դրամը։

Ուզում էք դաշնակցական եղէք, ուզում էք ռամկավար-հնչակեան կամ անկուսակցական, հաւատացնում եմ ձեզ, որ այդ «կուսակցական» եւ «չքաւոր» անուան տակ երեւան եկած նորագոյն տիպի աւազակների ու պորտաբոյծների ձեռքում այսօր շուարած են մնացել ոչ միայն հողին կապուած աշխատաւոր հայ գիւղացին, այլեւ ինքը Կոմկուսը։ Եւ շատ չի տեւի, խելագար կոմունիստները ձեռք կը քաշեն իրենց գլխին չարիք դարձած բատրակներից ու չքաւոր գիւղացիներից։

ԱԿԱՄԱՅ ՀԱԿԱՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ

Պատմածս մի շատ հասարակ դէպք եւ ուշադրութեան անարժան մի դէպք է, բայց շա՛տ բնորոշ է, ուստի ընթերցողի յատուկ ուշադրութիւնն եմ հրաւիրում։

1931 թւի աշնանը Արփաւարցի Կարապետի միակ որձ այծը ինչպէս կը լինի գոմից դուրս կը գայ եւ համագիւղացի Սահակ Բասոյեանի պարտէզի ծառի կեղեւը կը կրծէ։ Եղած վնասից եւ Սահակի հայհոյանքներից ջղայնացած Կարապետը, տեղից վեր կը ցատկէ եւ «գնամ էտ անտէր այծը մորթեմ» ու մի քիչ էլ հայհոյանք տալով դէպի այծը կը վազէ։

Կարապետի հարեւաններն ու ուրիշ լսողներ կը համոզուին որ Կարապետը գնաց եւ իր սպառնալիքը իրագործեց։

Այդպէս կը համոզւի նաեւ գիւղի Գիւղխորհրդի պետը, որ առանց այլ եւ այլի մարդ կ'ուղարկէ եւ «սոցիալիստական երկրին տնտեսական հարուած հասցնող» Կարապետի ձերբակալել կտայ եւ շրջանի կենտրոնական բանտը կ'ուղարկէ։

Սարսափից կարկամած Կարապետը լուռ ու մունջ կ'ենթարկւի այդ որոշմանը եւ առանց իմանալու իր կատարած յանցանքի պատճառը երեք ամիս բանտ կը նստէ եւ ամէն օրն էլ պարտադիր աշխատանք կը կատարէ։

Երբ գործը քննութեան բոլոր ձեւերով անցնելուց յետոյ կը հասնի դատարան, դատախազն ու գիւղխորհրդի պետը ապշած Կարապետից կը պահանջեն այծի մորթին։

Կարապետը նոր միայն կը հասկնայ թէ բանը ինչումն է եւ արցունքն աչքերին կը յայտնէ որ չարաբաստիկ այծը կենդանի է եւ մորթն էլ վրան։

Դատարանը որպէսզի կարգադրութեան մի կերպ դուրս բերել խորհրդային իշխանութեան ներկայացուցիչ գիւղխորհրդապետին իր նեղ դրութիւնից, գտնում է, որ թէեւ «սոցիալիստական» հայրենիքին պատկանող այծը կենդանի է, բայց «քաղաքացի Կարապետը իր սպառնալիքը արել է խիստ [illegible] ձեւով եւ ինչպէս այդ երեւում էր նրա ապագայ ընթացքից, այդ սպառնալիքը «մորթեմ» եւ հայհոյանքը ուղղուած է եղել ոչ թէ այծին, այլ իշխանութեան հասցէին»։

Դրա համար էլ նա համարւում է հակայեղափոխական եւ ենթարկւում է նորից երկու ամսուայ բանտարկութեան։

Դէ արի ու իմացիր, թէ ո՞րն է քո արածից յեղափոխական եւ ո՞րը հակայեղափոխական քայլ։ Այստեղ ամէն ինչ կախուած է ոչ թէ օրէնքից, այլ այդ օրէնքը ներկայացնող փոքրիկ մարդուկների րոպէի տրամադրութիւնից։ Այսպէ՛ս որ Թօխանշալու գիւղում անհատական տնտեսութիւն ունեցող Ս. Ն. բանտարկւեց որպէս խաղողի նորման չկատարողի (իրենց պահանջած քանակութեամբ բերք չտալու համար), իսկ նոյն գիւղի կոլխոզը, խաղողի նորման լրիւ կերպով կատարեց... խաղողի բերքը հարիւրին հարիւր թողնելով անձրեւների եւ ձիւնի տակ։

Երբ ասում ենք խորհրդային երկրներում ապրողների վիճակը ծանր է, շատերը չեն հաւատում, եւ դա հասկանալի է։ Մեծատան հարուստին ասացին, հարեւանդ քաղցից մեռաւ. Պատասխանեց.

— Հացից էլ էժան ի՞նչ կայ աշխարհում, թող ուտէր եւ ապրէր։

Իսկ եթէ մէկը լինէր, այդ մեծատուն հարուստին կամ արտասահմանի մեր թերահաւատ հայրենակիցներին բերէր Արփաւար կամ Թօխանշալու եւ պարտադրէր այնտեղ ապրելու գէթ մէկ ամիս— այն էլ ոչ թէ այս ու այն թերթի ուղարկած յատուկ աշխատակցի անցագիրը գրպանում, այլ սովետական գիւղացու վկայականը ձեռքին, այն ժամանակ թերեւս համոզւէին, որ ինչպէս մեր գիւղացին է ասում իւղը մածնից է դուրս գալիս։

Պէտք է ապրել ու տեսնել բոլշեւիկեան [illegible] ու ապա կարծիք կազմել «յեղափոխական» կարգերի մասին։

Բ. ՄՈՒՍԱՅԵԼԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՓԻԼԻՊԷՆ

«ԳԼԽՈՒ ՊՏՈՅՏ»

(ԹԱՏՐՈՆ)

Նշանեան ամոլի վերջին ներկայացումը եղաւ Շարլ Մէռէի «Գլխու Պտոյտը»,— «Սրտերու Պայքարը»էն, «Ձօ՞ Ռոթմայէն» եւ «Պէպէքսրէն» վերջ։ Առաջինը կրկնեցին Սոֆիայի մէջ եւս, ու մեծապէս գնահատուեցան։ «Գլխու Պտոյտը» տրուեցաւ 21 փետր. շաբաթ գիշեր, Թադապետարանի սրահը։

«Գլխու Պտոյտը», Փարիզի մէջ, ֆրանսերէն լեզուով, բազմաթիւ անգամներ ներկայացուած խաղ մըն է։ Եւ անշուշտ, մասամբ ծանօթ, նաեւ, Փարիզի հայ գաղութին։ Եւ սակայն, «Յառաջ»ը, իբրեւ թերթ, Փարիզէն ու նոյնիսկ Ֆրանսայէն... ընդարձակ է, ու կ'արժէ, «երկու տողով» նիւթը տալ։

Քիէվի մէջ, հասարակ ընտանիքէ գեղեցիկ աղջիկ մը, Նաթաշա, հարկադրաբար կ'ամուսնանայ հոն գտնուող բարձրաստիճան զինուորական մը՝ հրամանատար Միքայիլովի հետ։ Վերջինիս օգնականներէն սպայ մը՝ Տիմիթրով, սիրային կապ կ'ունենայ Նաթաշայի հետ։ Հրամանատարը կը կասկածի եւ կը սպաննէ սպան։ Կը յաջորդեն քաղաքական դէպքերը, յեղափոխութիւնը, փախուստը՝ դէպի Ֆրանսա։ Ու Փարիզի մէջ, տարի մը, Նաթաշա կը տեսնէ Ֆրանսացի մը, եկեղեցիէն ելլելէն, որ կատարելապէս կը նմանի Տիմիթրովին։ Կանչ կ'առնէ։ Կը նայի։ Ու կապը կը սկսի։ Գ. Գասէլ, նախկին դիւանագէտը, ուժգնօրէն կը կապուի կնոջ։ Հանդիպում՝ տունը։ Յետոյ, թատրոնէ մը դարձին, հաւաքավայր մը, ուր կուգայ նաեւ հրամանատարը։ Հրամանատարն ու «Տիմիթրով»ը դէմ առ դէմ [illegible] կը քակուի։ Հրամանատարը, բիրտ, գինով ու նախանձոտ, կը քրքրէ անցեալը։ Գ. Գասէլի համար պարզ է ամէն ինչ։ Եւ [illegible] պայքարը կը սկսի։

Միքայիլով, նախանձէն տարուած, Նաթաշան կը տանի Նիս։ Տը Գասէլ կը հետեւի։ Ու, տանը մէջ, գիշեր ատեն, փամփուշտը կը վճռէ հրամանատարին ճակատագիրը, միացնելով Նաթաշան ու Տը Գասէլը։

Խաղը ոչ միայն արդիական է, այլեւ գեղեցիկ կառուցուածք ունի։ Ու պէտք է ըսել, «Սրտերու պայքար»ին, ինչպէս եւ այս խաղին ընտրութեան մէջ Գ. Տրդատ Նշանեան երբե՛ք չէ սխալած։

Ինք, Տը Գասէլ դերով, [...] հարազատ սիրահարը, որ սիր[...] ըլլալու պատրանքին փլուզումէն [...] գաղտնիքի պարզումէն վերջ [...] շարունակէ հետեւիլ Նաթ[աշայի] [...] ստուերին, հետ ի հետ ու սրտա[...] կը կառչի անոր, կը փնտռէ [...] ու ամբողջ շարունակ կ'եր[...] [illegible], որ չի գար, սակայն [...] որ Նաթաշա, վստահ հրամանատա[...] րին անսպառ նախանձին, Տը Գա[սէլի] մէջ ապագայ ու երկրորդ դ[...] կը տեսնէ...։

Ու այդ տագնապը նոյնքան [illegible] ապրեցաւ Տիկին Նշանեան, Միքայիլովի [...] վայրի բռունցքին տակ եւ հոգեկան մեծ փոթորիկի մը մէջ, Սառ[...] բարձր ճակատագրական պահ[...] իր ձայնին, յուզումին ու շարժ[...] ներուն ներդաշնակութիւնը [...] գոյց են այն հոգածու վերաբեր[...] մին, զոր դերասանուհին ցոյց [...] տայ իր դերերուն մասին։

Հրամանատարը, — որուն [...] [illegible] վայրագ բնազդը [...] զանց ցայտուն ուզած է դառ[...] հեղինակը [illegible] գնահատուած սիրողներէն Գ[...] գոմ Մէջլիկեան։ Ինք ինչպէս [...] Մարտիրոսեան, որոնք փնտռ[...] ուժեր են, Նշանեան ամոլի [...] ներկայացումներուն եւ իրենց [...] րերուն մէջ ունեցան ուշագրա[...] ջողութիւն մը, որ «սիրողներէ» [...] ուածէն վեր կը մնայ։

Գ. Գ. Մ. Պարտիզպանեան, Ծարուեան եւ ուրիշ երկու դերա[սանուհիներ] տարինեը պահեցին խաղին [ամբող]ջութիւնը։

[illegible]

Գրիւսէլի պարահանդէսը

ԳՐԻՒՍԷԼ, 29 Փետր. - Փետրուար 27ին, Գրիւսէլի Résidence Pa[lace] շքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Տիկնանց Միութեան [տա]րեկան պարահանդէսը, ճոխ յայտագրով եւ անթերի կազմակերպութեամբ։

Հակառակ տնտեսական տագնապին, Գրիւսէլէն եւ Անվէրսէն բո[լոր] [...] հայրենակիցները փութացին ներկայ ըլլալ պարահանդէսին։

Եղան փլասթիք պարեր, [...] վիճակահանութիւն եւ զանազան [illegible]։

Պարերը սկսան գիշերուան ժ. 10ին եւ շարունակուեցան մինչեւ առաւօտ, զուարթ ու հաճելի մթնոլորտի մը մէջ։

Այն ջերմ ընդունելութիւնը [...] Պելժիոյ հայ գաղութը ըրաւ [...] պարահանդէսին, եկաւ անգամ մը [...] ապացուցանել թէ Գրիւսէլի [...] Տիկնանց Միութիւնը իր [...] գործունէութեամբ եւ հետապնդ[...] գերազանցապէս ազգօգուտ ձեռ[նարկ]ով, իրաւունք ունի բարոյական [...] նիւթական աջակցութեան։

Արդարեւ, ամէն գովեստի [...] [illegible] արժանի են միութեան անդամուհիները անձնուէր [...] քերը եւ զոհողութեան ոգին։

Ո՞ւր են գաղութին միւս [...] թիւններն ու ընկերակցութիւնները որոնք իրենց պատեանին մէջ [...] ուած լուռ հանդիսատեսներ են [...] երբեք չեն շահագրգռուիր ազգ[...] հարցերով։

Քանի որ չկայ ուրիշ մարմին [...] Տիկնանց Միութիւնը կրնայ [...] դութեամբ գլուխ հանել հայ [...] [illegible] մը կազմութեան [...] գիրը Գրիւսէլի մէջ, օգտուելով [...] ժշտապէտ Գ. Վ. Սարգսեանի [...] կայութենէն.

Հ. ՏԻՐՈ[...]

Ամերիկա խմել կ'ուզէ

Ամերիկայի ընդհ. ընտրութիւն[...] տեղի պիտի ունենան նոյեմբերին եւ [...] դէն «խոնաւ»ները գործի վրայ են [...] ցած են մասնաւորաբար խորհրդա[րանին] մէջ քուէարկել տալ օրէնք մը, որ [...] [illegible] ճշդեն թիւը թացերուն [...] քերուն։

Երեսփ. ժողովի յատուկ յանձ[նա]խումբին տրուած է օրինագիծ մը որ [...] ձգտի փոփոխութեան ենթարկել հակալ[կոհո]լական օրէնքը։ Յանձնախումբը կը [...] գայն խեղդել եւ կը մերժէ յղել Երեսփ. ժողովին։

Օրինագիծը ժողովին յղել [...] համար խոնաւ երեսփոխանները [...] ծը ներկայացուցած են Երեսփ. ժողովի նախագահին։ Բայց որպէս զի [...] ընթացք տրուի, պէտք է որ [...] 145 ստորագրութիւն կրէ։ 145րդ [...] րագրութիւնը դրաւ երեսփոխան մը, [...] անդամալոյծ ըլլալով, խորհրդարան [...] էր իր անդամալոյծի կառքով, [...] պէս ստորագրելու խնդրագիրը։

Գիտոր խաղեր Սուրիոյ մէջ

■■■

Ս. Մ. Բ.— Ուտորեւ կը հրատարակենք արաբական թերթի մը գրգռիչ խմբագրականը: Այս առթիւ աւելցընենք թէ Սամուլի դիւանը պաշտօնապէս հերքեց տրուած լուրը: Մինչ փետրուար 16 առնուած էն միայն ... նոր ոստիկաններ, որոնց երկուքը քրիստոնեայ, չորսը (ոչ թէ 50ը) հայ և ...ը մահմետական

Դամասկոսի կառավարութիւնը ... նոր հայ ոստիկաններ ընդունած է եւ միայն մէկ հոգի տեղացի: Այսպէս գրեցին տեղական թերթերը: Գրեցին նաեւ թէ կառավարութիւնը նզովատէն բերած է բազմաթիւ գրաւներ եւ քառուշու մուրճեր:

Այս լուրը սխնակն վերեւ հրատարակելէ վերջ, Դամասկոսի «Ալ Այամ» թերթը հետեւեալ խմբագրականը կը գրէ

Ժողովուրդը կարդաց Դամասկոսի բոլոր թերթերուն մէջ հրեւցող այս լուրը եւ ինքնիրեն հարցուց

Ինչ է իմաստը այս պաշտօնավարութեանց, ինչո՞ւ են այս գրաւները եւ մուրճերը, ինչո՞ւ հայ ոստիկաններ կը նշանակուին եւ կ՚առնուին Սուրիոյ ոստիկանական կազմին մէջ, տեղացի ժողովուրդին իրաւունքը կազմող այս պաշտօններուն իբրեւ օտարներ կը բերուին։

Այս հարցումները շրջառեցան քաղաքի մը բոլոր մասերուն եւ շրջանակներուն մէջ. Այս շարժումը շատ վէհ ազդեցութիւն մը թողուց եւ կը տեսնուի որ անոր եւս զայրացնի ծրագիր մը գոյութիւն ունի

Մենք կը հարցնենք ոստիկանական պաշտօնատան հսկող Ֆրանսացի պաշտօնեաներուն.

— Ինչո՞ւ հայ եւ չէրքէզ ոստիկաններ կ՚առնէք եւ ի՞նչ է իմաստը այս գրաւներուն եւ մուրճերուն, արդեօք պատերազմի մը կը պատրաստուինք եւ այդ պատերազմին միայն օտար տարրե՞ր պէտք են ձեզի ժողովուրդը մարթելու համար։

Ո՞վ կրնայ պատասխանել մեր այս հարցումին: Նթէ մենք պիտի պատասխանենք, պէտք է ըսենք որ այս շարժումներն ու ձեռնարկները մեր երկրին վնասակար են: Կը տեսնուի որ օտարականներու զօրացումը հետապնդող քաղաքականութիւն մը կայ: Ընդհանուր ապահովութեան գործին մէջ օտարներ առնել կ՚ուզեն: Ոստիկանները Հայերէն եւ Չէրքէզներէն առնել կը նշանակէ զանոնք թշնամացնել այն ժողովուրդին հետ, որ առատաձեռնութիւն եւ հիւրասիրութիւն ցոյց տուած է իրենց հանդէպ: Ոչ եւ է պաշտօնեի մը, մէկ հոգի իսկ հայ նշանակել, նախատինք մըն է տեղացիներու հանդէպ եւ անոնց իրաւունքին բռնաբարումը: Նմանապէս Հայեր կոչել պաշտօններու, կառավարութեան օրէնքներուն հակառակ գործել է, որովհետեւ օրէնքը կը սահմանէ որ բաց պաշտօններու պէտք է նշանակուին իրենց արժանաւոր համար պաշտօնէ հեռացածները: Պաշտօնէ հանուած ոստիկաններու եւ զօրախքերու ընտանիքները անօթութեան մատնուած են, որովհետեւ կառավարութիւնը անոնց ոչ մէկ գումար տրամադրեց կամ յատկացուց։

Արդարութի՞ւն է տեղացիները անօթութեան հերանիներուն տակ պահել եւ օտարականները եւ առանց մեր կամքին բռնութեամբ մեր երկիրը բերուողները կերակրել։ Ինչ կը նշանակեն այս պատրաստութիւնները, խառն բանակի մը կազմութիւնը նոր ընտրութեան համա՞ր է։ Արդեօք այս 50 հայ ոստիկանները եւ երկնքի հրեշտակները կրնա՞ն ժողովուրդին պարտադրել որ իրենց վստահութիւնը տան այն մարդոց, որոնց հանդէպ վստահութիւն չունին։

Դեկտեմբեր 20ին թափուած արիւնները դեռ չեն չորցած։ Արդեօք երկրորդ Ջա՞րդ մը ընել կ՚ուզեն։ Այս օտար մարդոց ոստիկանական կազմին մէջ առնուիլը եթէ այսքան աղմուկ եւ ջղայնութիւն կը պատճառէ, ապա վե՞րջը։

Մեր լրագրողի պարտականութիւնն է թելադրել համանուաբութեան եւ ուշադրութիւնը հրաւիրել Գ. Գ. Փոնսոյի, Սոլոմիացի եւ Վէրտանի, որ ոստիկանական եւ այլ պաշտօններու մէջ գործածութիւնը ոչ-տեղացիներու՝ ազգը կը նկատէ նախատինք մը իրեն հանդէպ եւ թշնամութեամբ եւ ատելութեամբ կը դիմաւորէ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Ազգերու դաշնակցութեան աշխատանքի գրասենեակին վերջին տեղեկագիրը կը ցուցնէ անգործներու թիւը յունուար 1931ի ընթացքին, ամէն երկրի մէջ։ Ամէն երկիր տարբեր ձեւով կը ներկայացնէ անգործներու թիւը, ոմանք ցոյց տալով նպաստ ընդունողները, ուրիշներ արձանագրուած գործազուրկները: Կան երկիրներ ալ որ ոչ նպաստ կու տան, ոչ ալ կ՚արձանագրեն: Այնպէս որ աշխատանքի գործազուրկներու թիւը շատ աւելի մեծ է, քան կը ներկայանայ։

Հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղուած են գործազուրկներու ապահովագրութեան սնտուկներէն, միութիւններէն կամ աշխատանքի ատենադպրութեան վիճակագրութիւններէն.

	1931-ին	1930-ին
(Ընկերային ապահովագրութեամբ)		
Աւստրիա	[illegible]	[illegible]
Գերմանիա	[illegible]	[illegible]
Չեխոսլովաքիա	[illegible]	[illegible]
Տանիմարքա	[illegible]	[illegible]
Իռլանտա	[illegible]	[illegible]
Մեծն Բրիտանիա	2,851,[illegible]	[illegible]
Զուիցերիա	[illegible]	[illegible]
(Արհեստ. միութիւններու վիճակագրութիւն)		
Զանազան հաշիւներով		
Աւստրալիա	118,[illegible]	101,952
Պելճիքա	[illegible]	[illegible]
Հունգարիա	[illegible]	[illegible]
Ճափոն	[illegible]	[illegible]
Իտալիա	[illegible]	[illegible]
Ֆինլանտա	16,111	[illegible]
Ֆրանսա	27[illegible]	[illegible]
Բուլղարիա	30,018	[illegible]
Իտալիա	1,01[illegible]	[illegible]
Լատվիա	21,[illegible]	10,[illegible]
Նոր-Զելանտա	16,1[illegible]	[illegible]
Նորվեգիա	[illegible]	[illegible]
Լեհաստան	2[illegible]82	[illegible]
Ռումանիա	[illegible]	[illegible],212

Ամերիկայի գործազուրկներուն վերջին թիւն է՝ 8,100,000։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Փետրուար 18ը Գուլվառ Օտտօի մէջ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 1 մարտ.— Կիրակի կէսօրէ ետք, «Սալոն Վէնսանի» ընթարձակ թատերասրահին մէջ, Գուլվառ Օտտօի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վռամեան Ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի կոմիտէին, հանդիսաւոր կերպով տօնուեցաւ Փետր. 18ի տարեդարձը: Սրահը շատ նեղ կուգար: Հանդէսը բացուեցաւ յաղթական «Մեր Հայրենիքով», որմէ յետոյ նախագահ ընկ. Փ. Գարագաշ, բացատրեց Փետրուար 18ի իմաստն ու մեծ արժէքը: Ընկերը իր խօսքը աւարտելէ վերջ, բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօս ընկ. Հ. Սէրէնկիւլեանը, որ նկարագրեց մեր եղբայրադաւ հայ կոմունիստներուն անպատմելի վայրագութիւնները, բացատրեց թէ անոնք ի՞նչպէս ռուս բոլշեւիկներուն հետ, հայ գինուորականներն ու զանազան բարձրատիճան անձնաւորութիւնները շղթայակապ բանտերը լեցնելէ եւ զանոնք անգթաբար ամէն տեսակ քստմնելի խոշտանգումներու են թարկելէ յետոյ, թէյլ տուին որ Թուրք մսագործներու կացիններուն տակ բզկտուին: Նոյնպէս պատմեց թէ, ինչպէս տեղի ունեցաւ ժողովրդային պոռթկումը, վերջ տալու համար վայրագութեանց։

Կար գեղարուեստական շատ ճոխ բաժին մը։ Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Թ. Ասատուրեան՝ Ա. Գառոնէի «Փառք եմ առուծը», Ե. Գարագաշ՝ Սիամանթոյի «Գորգ»,Ա. Յովակիմեան՝ «Հայրենիքը», Գր. Մակարեան՝ «Հայաստանը», Օր Զ. Պէշիշեան՝ Ս. Զարենցի «Հայաստանը»: Մեներգեցին օրիորդներ Մ. Մարտիրոսեան, Գարագաշ եւ ընկերներ Փ. Կիրակոսեան եւ Սար. Մինասեան հայրենաշունչ կտորներ: Կատակերգութիւններ ըրին ընկերներ Հ. Բաչեանէ եւ Ցակոբեանէ: Գեղարուեստական բաժինէն վերջ, ընկ. Փ. Գարագաշ կարդաց խնդրագիր մը, ստորագրուած վեց թեկնածուներու կողմէ։ Ստորեւ ամփոփումը։

Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթ. դիւանին

Ընկերներ, մենք ներքոյ ստորագրեալներս, հայ ժողովուրդի հարազատ բեկորները, որ ալրիքեան ասպատակի արհաւիրքին հեգձուցիչ օդը շնչած եւ դառնութեան բաժակը ըմպած ենք անհամարագրելի զրկանքներու ենթարկուելով, այսօր անհամբերութեամբ ներքոյ սրտերով, յաճելէ վերջ այն համոզման եկած ենք, որ հայ ժողովուրդի շահերու միակ պաշտպանը հանդիսացած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Այդ, գիտակցօրէն անոր կը կարկառենք անոր. Փետր. 18ի խիզախ ըմբոստացման առթիւ, երբ մեր հարազատ եղբայրները ինկան բոլշեւիկեան գիշատիչ բռունցներու կրունկներուն տակ։

«Ընկերներ, այսօր մենք այս ձանր բեռը մեր ուսերուն վերցնելով,կ՚երդնունք մեր անընկճելի կամքը արամադրել կուսակցութեան բոլոր օրէնքներուն եւ կոչ կ՚ընենք բոլոր տարագիր հայ բանուորներուն, որ վայրկեան առաջ հրաժարին անտարբերութենէ եւ բազմաչարչար հայ ժողովուրդի միակ պաշտպան կուսակցութեան, ՀՅԴ.ի թեւ թիկունք առնեն Դաշնակցութիւնը, ընկերներ հայ ժողովուրդի բազմադարեան չարչարանքներուն երկունքն է: Հետեւեցէք մեր օրինակին»։

Այդ առթիւ, ընկ. Հայկ Սէրէնկիւլեան խօսեցաւ խիստ ազդուօրէն: Ճառ մը Հ. Յ. Դ. հօյակապ անցեալէն ներկայացնելով դրուագներ: Յետոյ տեղի ունեցաւ նորագիրներու երդման արարողութիւնը հանդիսականներու ներկայութեամբ: Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուորով» եւ հասարակութիւնը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Մօգի

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԿԱՐՏԱՆ, 25 փետր. (Սեփ. Թղթ.)

— Մեր գաղութին հաստատման թուականը կը զուգադիպի 1923—24ի շրջանին, երբ առաջին անգամ ֆրանսական կառավարութիւնը Պէյրութէն Սուրիոյ Հայերու հուսկ ետքեան ներգաղթը դէպի Ֆրանսա: Այդ օրերուն էր որ, իրարու ետեւէ ներխուժող բազմութեան առատ մէկ մասը կը տեղաւորուէր Կարտանի մէջ. շատեր պայմանագրով, ուրիշներ ալ ինքնաբերաբար աշխատելու համար ածխահանքի ընկերութեան մօտ։

1926—27—28ի շրջանին մեր գաղութին համրանքը 3—400ի կը հասնէր: Ազգային եւ կուսակցական մեքենան յարաճուն կերպով կը գործէր, երիտասարդական խումբերը կը տասնապատկին, խանդավառ խօսքերով առլցուն: Ամէն մի աշխատանք, ըլլայ կուսակցական, ազգային եւ հանրային ասպարէզներու վրայ: Իրարու ետեւէ ձեռն, հասակ առին զանազան Հայր. Միութիւններ, Դաշնակ, Բարեգործ., Գամքի. Շնթիլի եւայլն, իրենց տարագիր ու ասպանդական հայրենակիցներուն եղբայրական ձեռք կարկառելու պատրաստակամութեամբ: Քաղաքական կուսակցութիւններէն ամէնէն ուժեղն ու ժողովրդականը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իրանկաշտ, հայրենասիրական խանդավառ զգացումներով, քաղաքական աշխարհայեացքով դարձած էր մագնիսացնող զօրութիւն մը, որուն թեւերուն տակ կը խմբուէին երիտասարդ հայորդիներ, իրենց գոհողութեան ոգին ու եռանդը ի սպաս դնելով: Այդ օրերուն էր որ կազմուեցան Գրիգոր-Բարսեղ, Զաւարեան եւ Կայծակ խումբերը, եւ հետզհետէ անձեռնելու, ծաւալելու եւ ուռճանալու ճամբուն մէջ էինք, երբ տեղի ունեցաւ հանքի փլուզումը՝ մարելով հայորդիի մը արեւը.... Երրորդ պայթումին զոհ գնաց մեր ընկերներէն Ներսէսը, բարի ու հեզահամբոյր տղան: Եւ երրորդին Արզար Պէշիշեանը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կարտանի կազմին հիմնադիր եւ անդուլ ջան աշխատաւորն ու զոհաբերողը կուսակցական բոլոր գործերուն եւ պարտականութիւններուն հանդէպ Միսաւ բարձրահասակ, կայծակնացայտ աչքերով, բոցավառ հասարակով լեցուն Արզարը, խոր սուգի մէջ ձգելով ընկերներն ու Կարտանի գաղութը։

Հանքին մէջ պատահած այդ երեք արկածները պատճառ դարձան որ, մեր գաղութին համրանքը նօսրանայ. ցրուի զանազան ուղղութեամբ: 1928ի գարնան, մեր հայրենակիցներէն շատերը հեռացան Կարտանէն, անիծելով հանքն ու աշխատանքը առաժանակիր, — գացին Մարսէյլ, Լիոն, Վալանս, Տէսին եւ ուրիշ հայաշատ շրջաններ։ Եւ հիմա, Կարտանը բոլորովին այլափոխուած է, ցանցառ ու անկազմակերպ երեւոյթ մը առած։

Նոր սերունդին փրկութեան համար ունինք Կրթասիրացը, որ մանկապարտէզ մը բացած է: Այսօր երրորդ տարեշրջանն է որ կը թեւակոխէ. Մանկապարտէզի սանուհիներուն թիւը կը հասնի 45-50ի բոլորն ալ վճարովի, չնչին բացառութեամբ։ Գիտէին բաց չունին Ուսուցչուհին եւ այլ կրթական ծախքերը կը հոգան աշակերտներու ամսականներէն, եւ հանդէս-ներկայացումներէ.... Հ. Յ. Դ. Տունը իբր մանկապարտէզ կը ծառայէ: Երկու փոքրիկ բլուրներու միջեւ, մայրիներու կանաչութիւնով շրջապատուած: Դպրոցին մէջ կ՚աւանդուին հայերէն, Հայոց պատմութեան, շարադրութեան, մարզանքի դասեր։ Վարը, բուն Կարտանի մէջ եւս գոյութիւն ունի «Ուսումնասիրաց» մը, որ նոյնքան նախանձելի վիճակի մը հասցուցած է կրթական գործը։ Հոն եւս բաւական թիւով մանուկներ կ՚օգտուին հայերէնի ու այլ նիւթերու դասաւանդութենէն։ Ընդհանուր առմամբ մեր գաղութին (Գիվէռ—Կարտան) կրթական գործը գնահատելի է: Կրնանք վստահութեամբ չեշտել թէ մեր գաղութին նորահաս սերունդը ազատ է ուծացումի վտանգէն։

Վերջին պահուն կ՚իմանամ որ ածխահանքի ընկերութիւնը օրավարձքերը կրճատած է, երկուքուկէս ֆրանք: Աշխատանքի ժամերը լման են, — շաբաթը վեց օր։

Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկը հիմնուած չէ տակաւին։

Լ. Գեղունի

Տագնապը Փոն տը Շէրիի մէջ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ 2 մարտ.— Առաջին թղթակցութեամբս ներկայացուցած էի անգործներու թիւը 50-60:

Քաղաքին մէջ չորս գործարան կայ, որոնք են մետաղի թելի, մետաքսի մանարանի եւ վերջերս նոր բացուած քառւչուկի գործարանը. ամենամեծը՝ ելեկտրական թելի գործարանը: Առաջին երեք գործարանները որ հազիւ 1200 բանուոր ունին, թէեւ աղզուած են տագնապէն՝ բայց դրեթէ գործաւոր չեն արձակեր: Միայն պակաս ժամ աշխատիլ կու տան։

Այս տեղերու մէջ հազիւ ունինք 40—50 հայ բանուոր եւ բանուորուհիներ: Իսկ ելեկտրական թելի գործարանը (Gramond), ուր կ՚աշխատին հայերու մեծ մասը, 1928—1929 կը հաշուէր 3000-3500 աշխատաւորներ՝ իսկ ներկայիս հազիւ մնացած են հազար: Մինչեւ փետր. 23 զանգուածային արձակումներ չէին եղած: Թէեւ պակաս ժամ կ՚աշխատցնէին եւ կը յուսայինք թէ ժամանակ մը այսպէս կը շարունակուի, փետր. 23ին անհագանգը հնչեցուց, դուրս ձգելով 75 բանուորներ, որոնց 30ը հայ: Մինչեւ այսօր այս համեմատութեամբ կը շարունակուի, այնպէս որ արձակուածներու թիւը կը հասնի 350-400ի, առանց տեղացի եւ օտարի խտրութեան։ Մեծ թիւ կը կազմենք մենք Հայերս։

Գաղութս ունի 330-400 անդամ, որոնց 250ը աշխատաւոր եւ աշխատաւորուհիներ են, եւ ներկայիս հազիւ մէկ քառորդը կ՚աշխատին անստոյգ վիճակի մէջ։ Կացութիւնը շատ ծանր է, որովհետեւ կան բազմաթիւ ընտանիքի տէր հայեր. որոնք որեւէ ապաւէն մը չունին: Մինչեւ այսօր հակառակ մեր դիմումներուն պետական նպաստ չի տրուիր: Գրած էի թէ կազմուած է փոխ, օգնութեան սնտուկ մը, սակայն հազիւ հանգանակութեամբ մը կարելի եղաւ 800ֆրանքի մօտ գումար մը հաւաքել որով 5 կարօտեալներու ամիսէ մը ի վեր հացագին մը կը բաշխուի: Ատ ալ հատնելու վրայ է։

Ցոյս կայ որ գաղութը կարենայ շարունակել այս նպաստաբաշխումը, որովհետեւ դրեթէ ամբողջութեամբ անգործ են: Եթէ որ եւ է տեղէ օգնութիւն չհասնի, յանձնախումբը պիտի ստիպուի դադրեցնել իր գործունէութիւնը: Մեր ազգային մարմիններուն ուշադրութեան կը յանձնենք այս կէտը։ Խ. Ց.

ՄԱՄՈՒԼ

Ազգային բշուառութիւն

■■■

Թեհրանի «Ալիքը» դառնօրէն կ՚ողբայ խմբագրականի մը մէջ (18 փետր.)

— Չկա՛յ մի հայ գաղութ, մի հայ բեկոր, որ չունենայ իր պարբերականը. մի թէ՞ սա ապացոյց չէ, որ հայ մամուլը հայի համար կենսական պահանջ է։

Բայց կա՞յ մի երկիր, մի ժողովուրդ, մի ազգ, մի համայնք, որի մամուլը լինէր այնքան արհամարհուած, այնքան ծանր զրկանքների մատնուած, որչափ հայ մամուլը։

Վրայ է հասել նոր տարին։ Հայ պարբերականների վարիչները անլուր զոհողութիւններով բոլորել են տարին եւ ուռ են կոխում յաջորդ տարեշրջանը։

Ի՞նչ զգացումներով, ի՞նչ յոյսերով, ի՞նչ ապասելիքներով.

Մի՛ հարցրէք, քանզի բացի ծանր մտահոգութիւններից, ճնշուած հոգեկան վիճակի յուսահատ ճիչերից, դուք ոչինչ չէք լսի...

Թերթում էք հայ պարբերականների առաջին համարները, — եւ ձեր սիրտը ակամայ ճմլւում է, ձեր հոգին պատում ծանր թախիծով, ձեր միտքը՝ այլայլւում...

Մէկում կարդում էք՝ «բաժանեգինը այսօր ղրկէ՛», միւսը կոչ է անում ընթերցողներին՝ «ձրի թերթ կարդացողները մի քաշւրէք, այլ սորվէք որ բաժանորդագրուիլ»։ Երրորդը յուսահատական աղերսանք է անում՝ «կը խնդրենք արտասահմանի մեր բաժանորդներէն որ բարի ըլլան փութաճարել ամիսներու համբերութիւնը, իրենց բաժնեգինները ղրկելու համար։ Իրենց ցարդ ղրկուած թերթերուն խրտչանքիւրին պրոպահմանդի փոխարժէքը հաւասար է մէկ տարեկան բաժնեգինին»։

Եւ այսպէս անվերջգանդատներ, յորդորներ, աղերսանքներ եւ նոյնիսկ սպառնալիքներ թերթի առաքումը դադարեցնել..

Հետեւանքը՝ — մի մեծ զերօ...

Ի՞նչպէս բացատրել ու հաշտեցնել հայի գրասիրութիւնը, ուսումնասիրութիւնը, կրթական ու կուլտուրական բարձր մակարդակը նրա հոգեկան մշակոյթին ծառայող հաստատութիւնների այսքա՞ն տարաբախտ վիճակի հետ.. »։

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Ա. ՄԱՍ

IX

Մէկը թեւովը ծչուեց քովինը։ Ցեռան։ «Հօս, հօս» —«տեղ չկայ» — «Սատղիկ, Սատղիկ» — այո, բայց...

— Գրիգոր Թոբինեան, — յառաջեր յանկարծ, Դիմաքսեանի հնչեց ու սիրական ձայնը։ — Տեղ չկա՞յ, Սատղի՛կ, անցէ՛ր Գրիգորին տեղը։

Գրիգոր ցատկեց, յառաջացաւ։ Սատղիկ անապարեց անոր տեղը անցնիլ, ու հագիւ «Սատղիկ-Գրիգոր» բառերը Դիմաքսեանին շրթներուն վրայէն իրարմէ անջատուած էին, Սատղիկն ու Գրիգորը, լեռնե՜ն, կուրծք կուրծքի, իրարու նայեր հայե՜ն իրարու, ու Գրիգոր իր թեւին վրայ զգաց անոր հրդեհող ու դյուն կուրծքին թրթռո՛ւն հպումը...

Ու երբ անցաւ քարտէսին առջեւ, դիմաւորեց դասը բոլոր.

— Թուրքիոյ Արեւելեան նահանգները... Ը՞ը...

Այո՛. մնացեալը չեկաւ։ Նեղուեցաւ։ Ժժգունեցաւ։

Դիմաքսեան, որ անցնող ամիսներու ընթացքին կասկէր էր թէ Գրիգորի ու Սատղիկի միջեւ ծլարձակող բան մը կայ, ու ինք, եկած օրէն իսկ իր մէջ ծլող համակրանքը՝ ջանացեր էր մէջս ծածկել, ըմբռնեց Գրիգորի յուզմը, ուղեց քաջալերել, ժպտեցաւ եւ յիշեցուց, նոյնիսկ, բայց շատ, շա՛տ զգուշ ինքնապաշտպանով մը.

—... Արեւելքէն Ռուսիա ու Պարսկաստան, չէ՞...

Այո՛, Ռուսիան՝ Արեւելք...

— Ը՞ը... Նկիպտոս .. Ո՛չ... Սեւ ծով...

- Ծգա՛ս, նայէ քարտէսին...

Գրիգոր նայեցաւ քարտէսին։ Ա՜հ... Ահաւասիկ... Կարմիր ու սեւ գիծեր... Բայց, Սատղիկ կը, աչա՛. Այո, այո՛, կարմիր ու սեւ...

Տո՛ղ մը աչքերուն։ Եւելի յաղթեցաւ «Փետուց ծովին մէջ այդ Արեւելեան նահանգներ կոչուած ընդարձա՛կ հողամասը... Ի՞նչպէ՞ս էր... Ու, նորէն մաքին առջեւ եկաւ գրաւիչ, սեւաչուի, չատապանծա՛ծ դէմքը ու երկարաձիգ հասակը Սատղիկին։

- Պէտք չկարենամ բան — յուշանեց խորո՜ւնկ, չա՛ռ խորունկ դառնութիւն մը յայտնաբերող շեշտով մը։

Դիմաքսեան իջաւ ամպիոնէն։ Մօտեցաւ։ Ձեռքը տարաւ անոր պղնձագոյն ու ալիք դէմքին, որ կ՚այրէր, ու.

— Հա, — ըսաւ — կ՚երեւի չփաթեցաւ։ Գնա՛, որ գաւն չեւ թերտեսր զու պարտականութիններուդ մէջ...

Գրիգոր վերադարձաւ իր տեղը։ Սատղիկ իր քովն էր։ Ուրիշ մը մասը անեց, դարձ եղաւ եւ «Ջուրի պէս գիտցաւ», արագօրէն սպեղով.

— Թուրքեան... Թուրքիոյ Արեւելեան նահանգները...

Մինչ անդին, Գրիգոր կը դողար դեռ, իսկ Սատղիկ կը խորհէր թէ՝ ի՞նչ. թէ Գրիգոր առաջին անգամ պատճառ եղած էր երկու սեռերու հոգեան, որոնք կը յամառէին չհասնալ ու Գրիգորի մտքին մէջ աւելի չեշտել՝ Սատղիկի սեւաչեր ու հմայիչ կերպարանքը՝ «Թուրքիոյ Արեւելեան նահանգներու զաւանման ու խաւափո՛ղ հողամասին փոխարէն..

Սարկա չյայրացուց, սակայն, Դիմաքսեանը։ Ու, կարծես, տեսակ մը ինքնամփոփթարանք կը գտնէր Գրիգորին մէջ եղող այդ վիճակով որ իր մէջ բո՛ց մըն էր արդէն։ Բայց, անլոյս բոց մը։ Սակէ զատ, ինք բացառիկ ակարութիւն մը ունէր երկուքին ալ նկատմամբ։

Դիմաքսեան անհարկ էր։ Կարինցի։ Մանիֆաթուրայի վաճառականի մը տղան։ Տեղւ մանուկ, տեղւոյն ազգային վարժարանը աւարտելէ վերջ, մաանաւոր դասեր էր առած «Սանասարեան» վարժարանին կարին գտնուող ռուսահայ մասնաւորական մը, որ առնի մը գործած էր Ռուսիոյ մէջ, իբրեւ անդամ սոսս յեղափոխական կուսակցութեան մը, ու յետոյ նախրուած կուսակցական դասին։ Հազիւ 30 տարեկան էր, երբ կարին էր վերադարձած Գարեկասատնի ճամբով, հալածուելով կովկասի մէջ։

Այն առեն, Դիմաքսեան, — որուն բուն անունն էր Հայկ — 20 տարեկան երիտասարդ մըն էր։ Մտած էր հօրը գործին մէջ, բայց, գործի մարդու ոչ մէկ խառնուածք ունէր։ Իսկ, բացառիկ ընդունակութիւն մը՝ ընկերային հարցերու։ Քանի մը տարի վերջ կուսակցական պաշտօնով անգամ մը անցեր էր Պոլ, հոն ծանօթացեր էր Քեռիին հետ եւ խանդավառեր։ Ուրիշ անգամ մը մասնակցած էր Եւրոպ. ժողովի մը, եւ բացառիկ ուշադրութիւնը գրաւած ըլլալով զեկավար ընկերներուն, առաջը հետզհետէ բարձրացեր էր։

Ու անկէ վերջ, լքած իր հանգիստն ու հօրը հարստութիւնը, ընդգրկած էր ուսուցչական ասպարէզը ու նախրուած յեղափոխական գործի կազմակերպման։ Միջահասակ, լայն դէմքով, քիչ մը ծռած մնացած ծնօտին։ Բարձրաճակատ յուր վառվռուն աչքով ծարդ մըն էր։ Կը խօսէր հատիկ, հատիկ ու տպաւորող երեւոյթ մը ունէր։ Շատ կրճատուած էր իր որոշումներուն մէջ ու չափազանց խորաթափանց։

Իր գալէն ի վեր կազմակերպչական գործը թեւ էր առած։ Ինք, Գ. Արամն ու Օր. Զապէլ, երեքը, դեռ առաջին օրէն սերտ կապ մը հաստատեր էին Տէր Մեսրոպին ու Ծաճատ վարդապետին հետ։

Գրիգոր ու Աշոտ նկատեր էին, որ մինչեւ Մարտիրոսեանը շաբաթը մէկ-երկու օր կուգայ դպրոց ու քիթ քիթի կը խօսի անօրէնին հետ։ Իսկ անօրէնը Գ.Արամը, ինքնաբերաբար, կ՚երթան դէպ դասարան՝ ղեկավարող Արշակեանը տեսնելու։ Գրիգոր ու Աշոտ հետաքրքրուեր էին, առանց երբեք կարենալ բացատրելու խնդրին էութիւնը։

Բայց, ամէն անգամ որ նման պարագայ մը Գրիգորի ուշադրութիւնը գրաւէր, մաքին առջեւ կուգար պահը, Դ. գիրք՝ սեւ ու երկաթածեւ, ու Գպուին բացուող աչքերը — սանձ՝ ները խոթէ, Քեռի...։ Անոնք նկատեր էին, նաեւ, որ երեկոյեան, երբ մութը կը սկսի պատել, ուսուցիչներ կը մնան տէր հօրը տանը։ Ծանօթներ էին։

(Շար.)

Ա. ՄԵՀԵԱՆ

մտերմներէն Նազարէթ Խաչիկեան, որուն հայրը կօշկակար է Խսի-լէ-Մուլինոյի մէջ։ Կ'ըսուի թէ Նազարէթ խռովեցաւ, երբ ոճիրի մասին խօսեցան։ Ոստիկանութիւնը կը կասկածի թէ մեղսակից է։ Կամ թէ Գէորգը ուրիշ մեղսակից մը ունեցած է։

× Երէկ առտուան թերթերը զոհին անունը կը գրեն Մոսի կամ Մովսէս, իսկ մականունը՝ Զարմնեան (Զէյթունցի)։ Եւ զայն կը ներկայացնեն իբրեւ եղբայրը Արեւելեան Լեզուներու վարժարանին Թուրքերէնի նախկին ուսուցիչ Ցէօվլէթ Գէորգեանի, որ իր կարգին զոհ մըն է եւ արգելափակուած Վիլժիւիֆի յիմարանոցին մէջ։

Այս դժբախտ մարդուն գրադարանը կը գտնուէր սպաննեալին տանը մէջ եւ Գէորգ լիովին կ'օգտուէր գիրքերէն։ Դարձեալ, սպաննեալ ծերունին էր որ կը մատակարարէր իր արգելափակ եղբօրը գոյքերը։

Վերջին լուրերու համաձայն, մարդասպանը նախ կռնակէն զարկած է ծերեղբայրը եւ զայն զգետնելով, գրպանները խուզարկած եւ 5 - 10 հազար ֆրանք ալ յափշտակած ու փախած է։

Երիտասարդը ծանօթ էր ոստիկանութեան, յաճախ իբրեւ թարգման ընկերացած ըլլալով հօրեղբօրը։

× Հազիւ երկու ամիս կայ որ Գէորգ անգործ եւ անճար ըլլալով, եկած հաստատուած էր հօրեղբօրը մօտ, առանձին սենեակի մը մէջ։ Հօրեղբայրը գոհ չէր այս կացութենէն, որովհետեւ տղան չարունակ դրամ կը պահանջէր։ Կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալու գիշերը, մինչ հօրեղբայրը կը քնանար, Գէորգ սենեակը մտաւ եւ գողցաւ 1100 ֆրանք (մէկ հազարնոց եւ մէկ հարիւրնոց), զոր զոհը պահած էր գօտիին մէջ եւ դրած բարձին տակ։

× Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, զոհին անունն է Կարապետ Գօյօղլուեան։ Ոչ թէ եղբայրը, այլ հօրեղբայրն է տարաբախտ Ցէօվլէթ Գէորգեանի։ Իսկ փախստական Գէորգի մականունն է Զարմնեան։ Եղած է Մարկոսեան սան։

Ոճրագործը ձերբակալուեցաւ

Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել ոճրագործը, Գէորգ Զարմնեան, հինգշաբթիէն ուրբաթ լուսնալու գիշերը, Լիոնի գծին վրայ, Լառօշ Միժէնի կայարանին մէջ, երբ կը ճամբորդէր առանց տոմսակի։ Փարիզ - Կրընոպլը կառախումբին մէջ, տոմսակներու ստուգիչին ուշադրութիւնը գրաւեց կասկածելի մէկը, որ նստած էր Գ. կարգի վակոն մը եւ տոմսակը պահանջեց։ Մարդը փնտռելու ձեւեր առնելէ յետոյ, խոստովանեցաւ թէ տոմսակ չէ առած։

Ստուգիչը աչքը վրան պահեց եւ երբ կառախումբը կանգ առաւ ժամը 11.10ին, Լառօշ Միժէնի կայարանին մէջ, վար առաւ կասկածելի ճամբորդը եւ կայարանապետին քով տարաւ։ Այն տեղ իր թուղթերը նայեցան եւ երեւան եկաւ որ մարդասպանն է։ Գրպանն ալ թերթ մը կար, իր պատկերով։ Ոստիկան - զինուորները եկան եւ հարցուցին.

— Դո՞ւն սպաննեցիր հօրեղբայրդ։ « — Այո՛, ես սպաննեցի, դրամի պէտք ունէի»։

Եւ անմիջապէս, բանտարկուեցաւ։ Չի հասկցուիր թէ ինչո՛ւ կողոպտած դրամը վրան ըլլալով հանդերձ, առանց տոմսակի ճամբորդած էր։

Սանասարեան խանի դատը վերջացաւ

Փետր. 27ին, Պոլսոյ Իրաւական ատեանի առջեւ տեղի ունեցաւ Սանասարեան խանի դատավարութիւնը։ Անցեալ դատավարութեան, ատեանը այս դատը նայելու իրաւասութիւն ունենալուն մասին որոշում տուած էր, եւ հարկ չէր տեսած որ թղթածրարը յղուի Պետական Խորհուրդին կամ Իրաւական Ձ. կամ Գ. ատեաններուն, ուր վաքըֆի վերաբերեալ դատեր կը տեսնուին։ Ուստի կը մնար երկու կողմերուն կատարելիրենց վերջին պաշտպանողականները ինչ որ կատարուեցաւ Պատրիարքարանի եւ Քաղաքապետութեան փաստաբաններուն կողմէ։

Պատրիարքարանի կողմէ ներկայ էին Նեճմէթի պէյ եւ Նարլեան էֆ., իսկ Քաղաքապետութիւնը կը ներկայացնէին՝ Սէնիէտին եւ Թահսին պէյերը։

Դատը վերջացած ըլլալով, վճիռը պիտի տրուի մարտ 16ին։

Գործազուրկներուն համար

Հինգշաբթի օր Երեսփ. Ժողովի աշխատանքի յանձնախումբը խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Նախարար Գ. Լավալի հետ։ Յանձնախումբը պնդեց որ բարձրացուի ամուրիներուն եւ իրենց ծնողքին հետ ապրող զաւակներուն նպաստի սակը եւ բարեփոխումներ կատարուին մասնակի գործազուրկներու նպաստին համար։ Յետոյ, խնդրեց շուտով քուէարկել այն օրինագիծը որով պետութեան աջակցութիւնը կը խոստացուի այն համայնքներուն որոնք հանրօգուտ շինութիւններ կը կատարեն գործ ճարելու համար։

Նախարարը խոստացաւ ամենամեծ բարեացակամութեամբ նկատի առնել բոլոր առաջարկները եւ շուտով քուէարկել տալ համապատասխան օրէնքները։ Այս առթիւ, պիտի առաջարկուի նաեւ պարգեւաւոր հանգանակութիւն մը հաստատել ի նպաստ գործազուրկներու։

— Ծերակոյտը եւ Երեսփ. Ժողովը համաձայնելով, օրէնք մը քուէարկեցին որով դիւրութիւններ —վարձքի վճարման յետաձգումներ— կը տրուին այն առեւտրականներուն որ արտաքսման ենթակայ են, համաձայն տիրող օրէնքներու։

Անգլիան կը խնայէ

Հինգշաբթի օր հրատարակուեցաւ Մեծն Բրիտանիոյ ելմտացոյցը՝ բանակի, նաւատորմի եւ օդանաւային ուժերու մասին։ Բանակին համար նախատեսուած է 36,488,000 ստերլին, նաւատորմին համար՝ 50,476,300, օդանաւային ուժերու՝ 17,402,000։ Երեքին վրայ կատարուած կրճատման գումարն է՝ 5,270.000 ստերլին։ Վարչական ծախքերու վրայ եւս 7,586.660 ստերլին խնայողութիւն մը պիտի կատարուի։ Ուրեմն համագումար մօտ 13 միլիոն ստերլինի խնայողութիւն՝ նոր շրջանին համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԷՐԷԹ

Հայ "ՏՐԱՄ-ՕՓԵՐԷԹ„ խումբը գեղարուեստական

ղեկավարութեամբ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆի

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կը ներկայացնէ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

ԿԱՄ ԽԵՆԹ ՊՕՂՈՍԸ

Ուրախ օփերէթ՝ 4 արար, հեղինակ՝ ԱԼ. ԱՐԷԼԵԱՆ

27 Մարտ, 1932, Կիրակի գիշեր (Զատիկի օրը) ժամը ճիշդ 3ին

MAISON DE LA MUTUALITÉի ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ — 24 RUE ST VICTOR PARIS, Metro MAUBERT - MUTUALITÉ

25 ՀՈԳԻ ԲԵՄԻ ՎՐԱՆ — 12 ՀՈԳԻՆՈՑ ՄԵԾ ՕՐՔԵՍՏՐ, ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԹԱՌԻՍ ԺՕՐԺ

Դ. արարին, հարսանիքի տեսարանին՝ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԼԵԶԳԻՆԿԱ ՊԱՐԵՐ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 30, 25, 20, 15 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ ԽԵՆԹ ՊՕՂՈՍի դերին մէջ

Կը ծախուին սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը՝ Թատրոնին կիչէն, ժամը 12էն (կէս օր) սկսեալ։

Յ. Հ. Դ.

Գաւառ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆի Վարդանեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ծանօթ հաւաքավայրին, Café Découssusի սրահը, Place de la Liberté։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԻԶԻ (Լիոն) Անդրանիկ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին ընկ. Արամ Դաւիթեանի բնակարանին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէին ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուան ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԱՆԵՕՑԻ Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ընկերահաւաքական թէյասեղանը վաղը Կիրակի 31 Rue Madame Curie, Bagneux. Կը հրաւիրուին համակիրներ եւս։

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի Պատանեկան Միութեան դասախօսութիւնը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Սահակ Մեսրոպ Դպրոցարանին մէջ, 26 Rue du Président Kruger, Asnières։ Կը խօսի՝ ընկ. ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Փարիզի Գրական Ակումբ Այսօր Շաբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard. Զրոյց եւ կարծիքներու փոխանակութիւն, Դաղթահայ մտաւորականութեան միութեան հարցի շուրջ։ Մուտքը ազատ է։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի

ԶՐՈՅՑ - ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ վաղը Կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber

Նիւթ՝ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Զեկուցանող՝ ՏԻԿԻՆ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Զրոյցը կը ղեկավարէ Գ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆորվիլի Երկսեռ Երիտ. Միութեան թէյասեղանը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հայ Ակումբին մէջ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի նորակազմ «Բիւրակն» երկսեռ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Սաքօ Ցակօբեանի։

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը Մուտքը ազատ է

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ. Արմատ. եւ նոր մեթոտ, գարմ արանց եւ կանանց մորթի, արեան վճիներ. հիւանդութիւն եւ վարքիք։ Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12։

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ.Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 241 Rue J. J. Rousseau։ Բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիներու ներկայութիւն անհրաժեշտ է։

ՍԷՆ Թ'ՈՆԹՈՒԱՆի (Մարսէյլ) «Եփրատ» մանկապարտէզի հանդէսի նուէրները շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 650, 970, 696, ... 476 նուէրները ստանալու համար կամ գրել (շահած տոմսով) Arménienne «Yeprade» ... Rosieraie, Saint Antoine ... seille.

ԾԱԽՈՒ Է ... սենեակ մը եւ W. C., ... ֆր., տարեկան վարձք 1500 ... յարմար տեղ ամէն տեսակ ... նելու, Դիմել 24 Rue ... seille.

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

Յաւելուած

Յ.— ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

«Դարձեալ կը յայտնենք թէ պաշտօնապէս լուծուած է Պոլսոյ Հնչակեան մասնաճիւղը։ Պոլսոյ մասնաճիւղը պատասխանատու է հաւաքած դրամներուն գանձման ձեւին եւ ծախսումի անկանոն եղանակին պատճառով։

Այսուհանդերձ կարճ ժամանակուան մը ընթացքին արտօնութիւն մը պիտի տրուի ընտրելու նոր կոմիտէ մը, կազմելու համար նոր մասնաճիւղ մը»։

Հնչ. կուսակցութեան կեդր. կոմիտէ Ա. Նավարիկեան (Նազարբէկեան ?) Լոնտոն 14/26 օգոստոս 1896

Ճիշդ էր, որ պաշտօնապէս լուծուած էր Պոլսոյ Հնչակեան մասնաճիւղը։ Այդ լուրին առթիւ ամէնէն աւելի ուրախացան հայ վաճառականներն ու երեւելիները, ինչպէս նաեւ պատրիարքական տեղապահը.

Ահա այսպէս կատարուեցան Արփիարեանի գրած խօսքերը.— Հնչակեան կեդրոնը տակն ու վրայ եղաւ։ Այսուհանդերձ ես այն համոզումն ունիմ թէ բոլոր այս գործերուն մէջ պատրիարքական տեղապահը անձամբ մեծ դեր խաղաց։

Հայ յեղափոխական կուսակցութիւնները պատճառ դարձած էին Պոլսոյ եւ Անատոլուի մէջ, բազմաթիւ խռովութիւններու, հայ եւ թուրք օջախներու քանդումին։ Բայց այդ արիւնոտ քաղաքականութեան բոլոր հերոսները ի՞նչ եղան, ո՞ւր գացին։ Անոնք կախաղանի վրայ հոգի տուին, անանք ալ խեղդուեցան իրենց թափած արեան ծովուն մէջ։

Զ.— ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Հայոց յեղափոխութեան բոլոր այս դէպքերը չպիտի ծագէին, ծագած պարագային մէկ հարուածով պիտի զսպուէին, եթէ տկար չըլլար Ապտիւլ Համիտի վարչաձեւը։

Շատ կը ցաւիմ, որ յուշերուս մէջ ստիպուած էի շարունակ խօսիլ արիւնի, խռովութեանց, ապստամբութեանց, կռիւներու եւ հրդեհներու մասին։ Ինչ ընեմ, ճակատագիրը զիս մղեց գրելու բոլոր այս բաները։

Ես ոճրագործ չեմ, ոչ ալ դահիճ, ինչպէս կը պնդեն կարգ մը հայ կոմիտէճիներ։ Աշխարհի վրայ ամէնէն աւելի զզուանք կը պատճառէ ինծի արիւն թափելը եւ արիւն թափել տալը։ Ի՞նչ կը զարշիմ այդ դէպքերէն։

Հայ երեւելիներն ու ռուզաղաները, որոնք լաւ կը ճանչնան յեղափոխական շրջանը եւ տակաւին ողջ կը մնան, պարտաւոր են խոստովանելու այդ ճշմարտութիւնը, եթէ խիղճ ունին։ Բազմաթիւ Հայեր փրկեցի մահուընէ։ Բազմաթիւ կոմիտէճիներ շիտակ ճամբու բերի, անոնց բոլորական ընթացքը արգադրելով։ Հօրս բանտարկութեան եւ աքսորի պարագան մանկութենէս սկսեալ զիս յոռետես դարձուց եւ ընդդիմադիր բրաւ։ Դործնապէս պայքարեցայ Ապտիւլ Համիտի վարչաձեւին դէմ, իբրեւ ընդդիմադիր։ Ազատ համարձակ քննադատելու համար Համիտեան շրջանը, թերթ հանեցի, թէեւ գաղտնի ոստիկանները թերթս լրտեսութեամբ գրեցի եւ ներկայացուցի, նոյն նպատակով։ Համիտեան վարչաձեւը բամը գլխուս վրայ կարծանեցի։ Անտալուսիայ պատմութիւնը գրեցի, Հաւատաքննութեան չարչարանքներուն նկարագրութիւնն ըրի, միշտ յիշեալ վարչաձեւը քննադատելու դիտումով։ Կը խուսափէի կոմիտէճիութենէ, կուսակցականութենէ։ Բայց չէի կրնար հանդուրժել, որ Ապտիւլ Համիտ իր շուրջը հաւաքէր տգէտ ու հոգեկանութեամբ մարդոց բազմութիւն մը, քահանայքին համաձայն վարելու համար հոկայ կայսրութիւն մը։ Թանի՛ քանի՛ անգամ հետապնդման ենթարկուեցայ ասոր համար։ Նոյնիսկ երբ կը վարէի ոստիկանական նախարարութիւնը, Պալատին լրտեսները անպակաս էին շուրջէս։ Զինուորական բժշկական վարժարանի ուսանողները խումբ առ խումբ աքսորավայր կը ղրկուէին։ Զանոնք փրկելու համար, որքա՛ն աշխատեցայ։ Եւ կրցածս փրկեցի։ Այս ուղղութեամբ կատարած գործերուս պատճառով, կասկածութեան կը մատնէի Ապտիւլ Համիտը։ Միշտ կը կարծէր թէ ես նախագահն էի Երիտասարդ Թուրքերու կուսակցութեան եւ այնպէս կը հաւատար թէ օր մը չէ օր մը ես ալ կրնայի Ապտիւլ Ազիզի գլխուն պայթած դէպքը խաղալ իր գլխուն եւ գահէն տապալել։ Սուլթան Համիտ ամէնէն աւելի կը վախնար անկից, որ օր մը գահին տէրը կրնար նորէն գահ բարձրանալ։

Մէկը չկար, որ գոհ ըլլար Ապտիւլ Համիտի վարչաձեւէն։ Այս դժգոհութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ այն էր, որ կարգ մը հասարակ մարդիկ իշխանութեան գլուխ գալով պետական գանձին ի վնաս գերք ու հարստութիւն կը շինէին իրենց։ Ուշադրութիւն ըրէք, — յեղաշրջումներուն, պետական հարուածներուն մէջէ պատճառներ, մինչեւ միշտ այդ կէտն է, որ ուշադրութիւն կը գրաւէ։ Մարդկութիւնը սակայն, չի կրնար հանդուրժել որ անարժան եւ անարդար ... դիկ փղանան, գերք ... չնորհ չահին։ Դիրքերը պէտք ... մապատասխանեն արժանիք ... եւ կարողութեանց։ Արդարեւ ... չէ հանդուրժել որ, երբ ... ժանաւոր եւ կարող մարդիկ ... կեանքը կ'անցընեն անօթի ... յափշտակիչները բարձրա... դիրք գրաւեն։

Սուլթան Համիտ Պալատ... հասարակ ֆէլլահ մը, Մեծ ... նոր Կորս (1) մը։ Ըսենք.— ... հեւառ, որ երազական ... մըն էր պարզապէս.— կարևոր ... զահանութիւնն ալ գիտեր ... Պալատականներուն պէս ... պէյներ) կարգեց Օսման ... կաշառակեր տգէտ մարդ ... Այս Օսման պէյն էր, ... հօփառը ազդիւր պիտի չ... լիֆան մղկիթ պիտի չ... քաղաքապետութեան ամէն... կային հողերը, ամէնքն ... րերը կ'իւրացնէր, այն ... տուն կամ ապարանք շին... մար իրեն։

(1) ԽՄԲ.— Կորյա, մեծ գա... որ յիշատակուած է Ս.Գրքի ... Թուրքերէն բնագրով՝ ...

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ.

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R C Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 1932
6 MARS 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1821 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՊՏԱԿԸ

Երէկ, Պոլսոյ թերթերէն քաղուած լուր մը կը հաղորդէր անգլիացի կնոջ մը ապտակահարումը՝ թուրք պէյի մը կողմէ, Բերայի շքեղ համբուն վրայ, խուռն բազմութեան մը առջեւ։

Ապտակ մը, որ արիւն բերած է Ալպիոնի ազնուական գաւկին քթէն իսկ... Ապտակ մը, որ պատկերազարդ պատմութեան մը վերածուեր է, թրքավարի հայհոյանքներով։

Լուրը կ'աւելցնէր թէ, կինը կ'ընկերանար կոմս Օսթրորոկ, միջազգային իրաւագէտ մը, որ դատական խորհրդական էր հանգուցեալ Գազի Ալիին օրով։

Բայց ոչ կոմսը կրցած է միջամտել, ոչ ալ միւսները։ Ոստիկանները իսկ անճրկեր են, եւ հարկ եղեր է կուսակալութեան լուր տալ, եւ երեք ոստիկանական տեսուչներ (քոմիսէր) զրկել, որպէս զի անձնատուր ըլլայ ապտակող պէյը։

Բայց, ի՞նչպէս կարելի է խմբագրականի վերածել այս գռեհիկ նիւթը, հասարակ միջադէպ մը։

Համբերութի՛ւն։ Ապտակեալ — կամ արկածեալ — տիկինը կը պատկանի Պոլսոյ անգլիական հին գաղութէն ընտանիքի մը, որ տարիներէ ի վեր համբաւ կը վայելէ, իբրեւ թրքասէր։

Էտուըրտս Ցուէր դեռ համիտեան շրջանէն բռնած էր Պոլսոյ, եւ նոյն, չենք սխալիր՝ Իզմիրի առեւտրական հրապարակը։ Ընտանիքին անդամները ծանօթ են նաեւ հայկական շրջանակներու, եւ եթէ ոչ բոլորը, գոնէ գլխաւորները միշտ մեր երեսին կուտային՝ թէ Թուրքերը սիրուշահիլ, անոնց հետ վարուիլ չենք գիտեր։ Թէ անտեղի տրտունջներ կը յայտնենք եւ անարդար պահանջներ կը դնենք։ Թէ... կարճ խօսքով, թէ՝ — մարդ ըլլալիք չունինք։

Մենք անուշն ալ չփորձեցինք, լեղին ալ։ Եթէ օր մը գրուի «սիրաշահելու», «վարուելու» պատմութիւնը, ամբողջ թանգարան մը կը լեցուի։

Ցետոյ, իշխանութեան տեսակէտով, փորձեցինք Համիտը։ Փորձեցինք Իթթիհատը։ Եւ անոր կացութեան տէրն է քէմալականութիւնը, իսկ մեր կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ։ Այսինքն, Թուրքը անվրդով կը շարունակէ իր հալածող, հայաջինջ քաղաքականութիւնը, ամէն ոք որ կը համի իր թուրն ու լեզուն։ Կը շարունակէ պապերուն աւանդութիւնը, աւելի «մասնագիտական» մեթոտներով։

Իսկ ի՞նչ շահեցան անոնք որ «վարուիլ», շոյել ու շփացնել գիտէին։

Անոնք որ չէին հաւատար Թուրքերու մեղքերուն եւ պատասխանատու կը հռչակէին զոհը։

Անո՞նք որ, մանաւանդ 1880էն ի վեր, արքայազն պարտականութիւն համարած են կանգուն պահել Թուրքիան։

Անո՞նք որ աշխարհը սասանեցին, 70 միլիոն Գերմանիան ծունկի բերին եւ գիւղացի անճար երկիր մը, Պուլկարիան խորտակեցին, բայց խայտառակաբար նահանջեցին քէմալականութեան առջեւ։ Անոնք որ լեզանը ստորագրեցին, իրենց իսկ հրամանով մահուան դատապարտուած «աւազակապետ»ին, Մ. Քէմալի հետ։

Պատասխանը փնտռեցէք Բերայի ապտակին մէջ։ Փնտռեցէք օտար դպրոցներու հետապնդման, առեւտրական շահերու կործանման եւ մայրապետներու բռնաբարման մէջ։ (Այս ալ դէպք մըն է, դեռ գինադադարի շրջանէն)։

Այս դեռ ոչինչ։ Անոնք որ կը փառաբանէին «ճէնթլմէն» Թուրքը, «անկարգ» Հայուն դէմ եւ անհաւատալի, անբնական կը համարէին հայաջինջ սարսափները, արդեօք պիտի հաւատա՞ն թէ Թուրքը ընդունա՛կ էր այդ բոլորը կատարելու, հիմա որ տեսան թէ ի՛նչպէս, կիցով մը գետին կը փռուի մուրացկան տղեկ մը, եւ կ'ապտակուի ազնուակա՛ն կին մը, Անգլուհի մը, օրը ցերեկով, ջրհանկիրի լաւ անձեւ մըն ալ գլխուն, որպէսզի գիտողութիւն ըրած ըլլալուն համար։

Կը հաւատա՞ն թէ Պոլսոյ մայթերուն վրայ այս քաջագործութիւնը կատարող մարդը — ցեղը — ընդունա՛կ էր նաեւ յղի մայրերուն փորը ճեղքելու եւ երախաները սուինահար աջ ու ձախ նետելու, հարիւր հազարաւոր մարդիկ իրարու կապած՝ մորթելու, քարով, բիրով, կացինով սպաննելու, հարիւրաւոր մանուկներ մնտուկներու մէջ նիսած՝ թնդալով ոչնչացնելու, հազարաւոր աղջիկներ հրապարակաւ լլկելու, հրկիզելու, աւարի տալու կամ ծախելու...

Դո՛ն, վայելեցէք հիմա։ Մեզի եղաւ ինչ որ պիտի ըլլար, Թուրքին ձեռքով եւ ձեր ձեռքով։ Ձեր դիւային խաղերով։

Մեր ճամբաները բաժնուած են հիմա, սպառած ըլլալով «վարուելու» բոլոր ձեւերը։

Դուք թնդանօթ եւ մարտանաւ ունէիք։ Բանակ եւ օդանաւ։ Անսպառ միջոցներ եւ անբաւ հարստութիւն։ Վիթխարի կայսրութիւն եւ աշխարհատարած հեղինակութիւն։ Մենք միայն՝ մեր «ֆէտայի»ներն ու անոնց հրացանը։ Ցաճախ միայն ակռաներն ու եղունգները։

Ի՞նչ է տարբերութիւնը, հիմա, որ ազնուակա՛ն Անգլուհին ալ կ'ապտակուի հրապարակաւ, եւ այնպիսի արհամարհանքով որ միայն «գեավուր»ներուն յատկացուած էր...

Սիրտ պաղցնելու համար չէ որ գրի կ'առնենք այս տողերը, ընկերներ եւ քաղաքացիներ։

Պարզապէս փորձեցինք վերլուծել երեւոյթ մը։ Այն որ «քաղաքակիրթ» Եւրոպան անընդունակ է նոյն իսկ իր պատիւը պաշտպանելու։ Ապա ուրեմն...

Բերայի ապտակը պզտի՞կ բան է։ — Բայց ի՞նչո՞ւ կը մոռնանք դլրացեալ Ճանիկեանի պարագան, երկու բարեկամ երկիրներու վճռականութեան եւ դրօշին դէմ կատարուած «քաջագործութիւնը», որ ոչ իսկ դիւանագիտական ծանուցագիրներու փոխանակութիւն մը արժեց։ Գիտենք, խօր է սթափումը՝ այսօր։ Բայց ոչ համատարած։ Խեր արմատներ ձգած են դիւրահաւանութիւնը եւ բանգիտութիւնը,— Ֆրանսան այնպէս, Անգլիան այսպէս եւն.։

Տակաւին պէ՛տք ունինք ցնցուելու, նոյնիսկ հասարակ ապտակէ մը, որ ամէն տեղ ալ կրնայ պատահիլ, բայց ուրի՛շ իմաստ կ'առնէ, երբ պատահի Թուրքիոյ մէջ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՀԷՆ ՅԵՏՈՅ

Անցեալ աշնան, Մուրատի սգահանդէսի յանձնախումբը ուխտագնացութիւն մը սարքեց Անդրանիկի գերեզմանին վրայ։ «Յառաջ»ի ներկայացուցիչն ալ այնտեղ էր։

Եւ յաջորդ օրը, խորին վրդովմամբ արձանագրեց թէ հերոսին դամբարանը կը մնայ «անշուք», «անխնամ», «չորս կողմը տախտակներու մէջ»։

Այս երկտողը արտատպեցին բոլոր աւեր թերթերը, նոյն տպաւորութիւնը արտայայտելով։

Իսկ Ֆրէզնոյի Միջագը հրատարակեց բաց նամակ մը, որ մինչեւ հիմա վրիպած էր աչքէս։

Քանի մը հատուածներ, եթէ կը հաճիք (Նամակը ուղղուած է Ֆիկին .... Անդրանիկի)

Զօրավարը իր մահէն յետոյ Ֆրանսա բերուեցաւ ինչպէս գրուած, ինչպէս նաեւ արժէքաւոր կալուած (խանութներ) Ֆրէզնոյի մէջ (Քալիֆորնիա)։

Այսպէս, հայ ժողովուրդը կատարեց գործ, Անդրանիկի համար իր պաշտամունքը։ Հաւատալով որ դուք ալ պիտի կատարէք ձեր առանձին պաշտամունքը։

1. Ինչո՞ւ չէք կատարեր Անդրանիկի անունին ուխտած ձեր անկեղծ անձնուրացութիւնը։

Երկու տարին մէկ անգամ դուք Ֆրէզնոյէն կը շրջիք Պոլկարիա, այնտեղէն ալ դէպի Ֆրէզնօ։ Այդ Ֆրէզնոյի կալուածի (խանութներ) բարձրութենէն ինչո՞ւ չէք նաեւ դէպի ձեր սիրական զօրավար ամուսնոյ գերեզմանի յիշատակարանը (Միջագ, 19 Յունուար 1932)։

Ի՞նչ է կարծիքդ, Ցաւալ։

Կրնա՞ս բացատրել գաղտնիքը այս «սիրական» անտարբերութեան։

Արդեօք անոր համար որ Ֆրէզնօն շատ հեռու է Փէռ-Լաշէզէն (Փարիզ)։

Կամ անո՞ր համար որ, Ֆիկին նուաղ չի կրնար վար նայիլ Անդրանիկի կալուածներուն բարձունքէն, ուրկէ .... Ա. ....

Լսած եմ որ Անդրանիկին քրոջ որդին ալ, դժբախտ երիտասարդ մը, Թոքախտէ կը տառապի հարաւային Ֆրանսայի մէջ։ Բոլորովին անճար։ Աչքը յառած՝ աշխատաւոր մօր մը ձեռքերուն։

Իսկ խանութներ թէ. յարգելի Ֆիկին ......

«Վերջին տեսած» բախտաւորի վայելքը որքան շուտ կը մոռցնէ եղեր երէկն ու այսօրը...

ՎԱՀԷ

Ներգաղթի Գ. կարաւանը

«Հորիզոն»ի մէջ կը կարդանք (26 Փետրուար).

Գ. Դ. Շահվէրտեան տեսնուած է բարեգործականի ներկայացուցիչներուն հետ եւ տեղեկութիւններ ուզած է Սելանիկի հայ գաղթականութեան տնտեսական վիճակին, Թիւին եւայլն-ի մասին։ Յայտարարած է անոնց թէ հնարաւոր ամէն ջիգ ի գործ պիտի դնէ, որպէս զի առ առաւելն 30 օրէն ճամբայ հանէ ներգաղթի 3րդ կարաւանը, որուն մէջ պիտի առնուին Սելանիկի ցանկերուն մէջ արձանագրուածները։

Մեր քաղած այլ տեղեկութեանց համաձայն, գաղթականներու նոր արձանագրութիւն չպիտի կատարուի Սելանիկի մէջ։ Միայն Գ. Դ. Շահվէրտեան, Հօկի ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ աչքէ պիտի անցնէ Զաքարեանի ձեռքով աւելէ առաջ կատարուած արձանագրութիւնները, որոնց մէջէն պիտի ընէ անհրաժեշտ զտումը, որոշելու համար մեկնելիքները։

Կ'իմանանք նոյնպէս, որ Գ. Շահվէրտեան, կիրակիէն յետոյ պիտի մեկնի դէպի Մակեդոնիա եւ Թրակիա, անձամբ ստուգելու համար գաղթականութեան վիճակը հարեւան քաղաքներու մէջ եւ աչքէ անցնելու՝ Հօկերու կողմէ կատարուած արձանագրութիւնները։

× Ցտոյգ աղբիւրէ կը տեղեկացնեն թէ, մարտի վերջերը զրկուելիք երկու հազարնոց երրորդ կարաւանէն վերջն ալ ծրագիր կայ շարունակելու ներգաղթի առաքումները։ Կը կարծուի թէ, մինչեւ ութը հազար հոգի պիտի համնի զրկուած եւ զրկուելիք գաղթականներուն ընդհանուր թիւը, ամբողջ Յունաստանէն։ Այնպէս որ, երրորդ կարաւանէն վերջը պիտի կազմուի չորրորդ կարաւան մըն ալ նոր Յունաստանի շրջանէն, ուրկէ, վարդ. արձանագրուած է, թէ բոլոր գաղթականները պիտի զրկուին Հայաստան։

Երկրորդ կարաւանին համբանքը սահմանափակելու հրահանգը երեւանի կառավարութենէն եկած ըլլալուն համար է որ, միայն 1248 հոգի զրկուած են այդ կարաւանով։

Սահմանափակման այդ հրահանգն ալ պատճառաբանուած է՝ ծմրան սաստկութեան եւ գաղթականներու խճողման անպատեհութիւններով։

Գործազրկութեան շաբաթական պատկերը

Աշխատանքի նախարարութեան շաբաթական վիճակագրութիւնը կը ցուցնէ թէ՝ Փետր. 27ին լրացած շաբթուան ընթացքին, նպաստընկալ բանուորներու թիւն էր 293,198, որոնց 256,939ը այր եւ 36,259ը կին։ Նախընթաց շաբթու, նպաստընկալներու թիւն էր 285 344, ուրեմն մէկ շաբթուան ընթացքին աւելցած են 9334 հոգի։

Միեւնոյն շաբթուան Փարիզի մէջ իբրեւ նպաստընկալ արձանագրուած էին 88.973 հոգի, մինչ նախընթաց շաբթու 86,764 էր։

Կարելի չէ եղած գործ հայթայթել 332.414 գործազուրկներու, որոնց 259,930ը այր, 72,484ը կին։

Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովը արտօնեց որ 40 միլիոն գրիւորին բաշխուի գործազուրկներուն։ Պաշտօնին մէկ մասը պիտի գործածուի հրաշումներու, միւսները նահանգներուն արշաւանքը կերակրելու։

Մանուկ Լինտպէրկի առեւանգումը

Լինտպէրկի երախային առեւանգիչները ազդարարած են թէ վրէժ պիտի լուծեն, եթէ ծուղակ մը լարուի իրենց դէմ. 30.000 տոլարի (մէկ միլիոն ֆր.) փրկագինը յանձնուած անկէ։ Ցետոյ, պայման դրած են որ վճարումը ամեն թղթադրամով ըլլայ։ Ցաւաջիկային հասցէն ալ պիտի տան։ Ոստիկանութիւնը բռնեց այս բոլոր նամակները, եւ քննութեան ենթարկեց Լինտպէրկի զրկուած երկու հազար նամակներ։ Մասնագէտներ այս նամակներուն գիրերը կը բաղդատեն առեւանգման օրը ձգուած երկտողին հետ։

Պոսթընէն Լինտպէրկի ուղղուած նամակ մը կը տեղեկացնէր թէ իր երախան կը խնամուի երկու այրերու եւ կնոջ մը կողմէ։ Նամակագիրը, որ կին մըն է, հասցէն ալ կուտար, բայց ոստիկանները զացին եւ բան չգտան։

Պաշտպանութեան տակ առնուած է Տիկին Լինտպէրկի քոյրը, որուն մահուան սպառնալիք ըրած էին դրամաշորթներ երեք տարի առաջ, 60,000 տոլար պահանջելով։

Պրուքլինի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց կասկածելի մարդ մը, որ առեւանգման օրը երեւցած էր Լինտպէրկի բնակարանին շրջակաները։

Տէր եւ Տիկին Լինտպէրկ նոր յայտարարութիւն մը հրատարակելով թերթերու մէջ, կը յայտնեն թէ առեւանգիչներուն բոլոր պայմանները ընդունած են, բայց երախան հիւանդ ըլլալով, կ'աղաչեն որ շուտ յանձնեն։ Այս կոչը կէս ժամը անգամ մը կը կարդացուի բոլոր քաղաքներուն մէջ, երեք խօսող ընկերութեանց բարձրախօսներով։

Նիւ Ճըրզիի նահանգին ընդհ. դատախազն ալ իր կողմէ խոստացած է պատիժ չառնօրինել, եթէ առեւանգիչները անյապաղ յանձնեն երախան։

Լինտպէրկ ոչ միայն յանձն առած է կատարել աւազակներուն բոլոր պահանջները, այլ եւ մանր դրամներ ճարած կը սպասէ, միեւնոյն ատեն խոստանալով ամէն բան գաղտնի պահել եւ պատիժ չպահանջել։

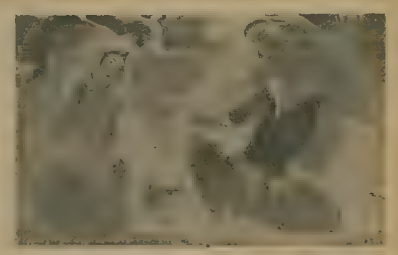

Նմոյշ մը նկարիչ Ս. Խաչատուրեանի
ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՈՐՄԱՆԿԱՐՆԵՐԷՆ (ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԱԾ)
որոնց ցուցահանդէսը բացուած է Միւզէ Կիմէի մէջ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՏԷՐՈՒՄԻ ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԱՊՍՏԱՄԲԱԾ?

Խմբ. — Անատոլուէն Հալէպ հասած ճամբորդ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է մեր Թղթակցին։ Կը հրատարակենք վերապահութեամբ.

Տէրսիմցի կուսակալը Աօզամ կ'երթայ եւ ձերբակալելով քանի մը ազդեցիկ Քիւրտեր, կը բանտարկէ։ Նոյն այդ օրերուն Տէրսիմի ամբողջ շրջանի մեծ շէյխը կը դիմէ կուսակալին եւ կը խնդրէ ազատ արձակումը ձերբակալուած շէյխերուն։ Կուսակալը կը մերժէ խնդրանքը եւ կը սպառնայ հակառակ պարագային զինքն ալ ձերբակալել։ Շէյխը ընդդիմութիւն ցոյց չի տար, անմիջապէս կը հաւաքէ իր մարդիկը եւ կը պարզէ ապստամբութեան դրօշակը, անմիջապէս կուսակալը գերի կը բռնէ եւ կալանաւորները ազատ կ'արձակէ։ Ըստ լուրին, կործանութեան և քիչ ժամանակուան մէջ կը գրաւէ Չմշկածագը։

Մարսէյլի թուրք հիւպատոսը սպաննուած

Ոճրագործը՝ դաշնակ Թուրք՝ անձնապահ եղա

Ուրբաթ կէսօրին կրկնակ սպանութիւն մը գործուեցաւ Մարսէյլի Թրքական հիւպատոսարանին մէջ։

Հիւպատոս Սէրվէր ճէմալ պէյ, 48 տարեկան, ութերկուամիսէ ի վեր եկած էր Մարսէյլ։ Իր գրասենեակին մէջ սպաննուեցաւ պաշտօնեաներէն Օսմանի կողմէ, 22 տարեկան։

Կէսօրին, հիւպատոսը իր քով կը կանչէ պաշտօնեան եւ կարգ մը դիտողութիւններ կ'ընէ իր պաշտօնին կատարման մասին։ Օսման, ոչ Թոքախտաւոր էր եւ քանի մը շաբաթէ ի վեր բուռն ջղագրգռութեան մատնուած, զայրանալով գրպանէն երկու ինքնաշարժ ատրճանակ կը հանէ եւ կրակ կ'ընէ։ Հիւպատոսը թեւէն կը վիրաւորուի եւ դուռնէն կը փախչի, յարակից սենեակը ապաստանելու համար, բայց Օսման հետապնդելով, եօթն անգամ կրակ կ'ընէ։ Երբ հիւպատոսը սանդուղին ստորոտը հասած էր, երեք գնդակներ կը կոխուին ոտքերուն եւ պատին մէջ, իսկ չորսը հիւպատոսը կը զարնեն սրտէն, քիթէն եւ գլուխէն։ Սրտին հասած գնդակը մահացու էր եւ հիւպատոսը անշունչ փռուեցաւ սանդուղէն վար։ Օսման տեսնելով որ յարակից գրասենեակէն մարդիկ կուգան, հիւպատոսին գրասենեակը վերադարձաւ եւ երկու գնդակ ալ իր դէմ պարպեց։ Գնդակներէն մէկը վզին հանդիպեցաւ, անոյշ վէրք մը բանալով, իսկ երկրորդը ծիծղ սրտին իջաւ եւ պաշտօնեան փռուեցաւ գորգին վրայ։

Սպանութեան լուրը առնելով, դատական պաշտօնեաները, ոստիկանութիւնը եւ քաղաքապետը հիւպատոսարան գացին եւ հաստատեցին դէպքին բոլոր պարագաները։ Մարդասպանը սպաննուած ըլլալով, այլեւս հետապնդման խնդիր չի մնար։ Ոչ ալ է քաղաքական շարժառիթ չկայ այս սպանութեան մէջ։

Սէրվէր ճէմալ ամուսնացած էր եւ ունէր երկու աղջիկներ, 14 եւ 20 տարեկան։ Սպանութեան ատեն մարդ չկար շէնքին մէջ, հիւպատոսարանը փակուած ըլլալով։ Մարմինը զմռսուելով Թուրքիա պիտի փոխադրուի։ Կ'ենթադրուի թէ հիւպատոսն ալ իր կարգին յարձակիլ ուզած է։ Օսման երկու օր իրարու վրայ երեւցած չըլլալով, հիւպատոսը յատկապէս կանչած եւ յանդիմանած էր։

Կացութիւնը Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ

Դէմ դիմաց կը սպասեն

Ժողովը կը շարունակուի Ժընեւի մէջ, իսկ Չինաստան եւ Ճափոն սպառազէն կը սպասեն դէմ դիմաց։

Չինական կառավարութեան Շանկայի ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ, որ եւ է զինադադար չէ կնքուած։ Ճափոնական զինուորները քսան քիլոմեթր յառաջացած եւ հրաման ստացած են կրակը դադրեցնելու։ Չինական բանակն ալ ընդհատած է գործողութիւնները, բայց պատրաստ է դիմադրելու ճափոնցիներու ո՛ր եւ է յառաջխաղացման։ Չինաստանի ժողովուրդը համոզուած է թէ ճափոնցիները Ժընեւի ժողովին վերջանալուն կը սպասեն, յարձակողականը վերսկսելու համար։

Նանքինի չինացի ժողովուրդը բուռն մտահոգութեան մատնուած է, որովհետեւ ճափոնցիները սպառնացած են ռմբակոծել քաղաքը։

Ճափոնցիները կը շարունակեն ամրացնել իրենց բոլոր ճակատները։

Հեռագրի մը համաձայն, ճափոն պիտի առաջարկէ կլոր սեղանի ժողով մը գումարել, Չինաստան մասնակցի թէ ոչ։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, ճափոն կը ծրագրէ ընդարձակել իր գործողութիւնները, եւ Մանչուրիայէն ու Շանկայէն յետոյ, յարձակիլ Թիէնցինի եւ Փէքինի վրայ։ Զրոյց կը շրջի թէ՝ ճափոնցիները ծանր հրետանի եւ ռազմամթերք ցամաք հանած են Թիէնցին եւ շուտով Փէքինի վրայ պիտի քալեն։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին մէջ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, չինական պատուիրակը ժամը ժամին լուրեր կը հաղորդէր, ապացուցանելու համար թէ կռիւները կը շարունակուին։

«Ճակատամարտը կատաղօրէն կը շարունակուի, ըսաւ, Ճափոնցիները անընդհատ կը յարձակին մեր վրայ, անլուր կատաղութեամբ։ Վու-Սունկի բերդը պաշտպանող զունդը ջարդուած է մինչեւ վերջին մարդը։ Ճափոնցի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է Ի ՓԱՌՍ ՈՃԻՐԻՆ

Մեռնեմ էս դարին
Երկաթի դարին,
Ուռած կուլակին
Խփենք քարերին:
ԿՈՒՕՐԼԷԹ (Ալազան)

Նայիրի Զարեանի «Հայաստան»ին մէջ գուզահեռաբար կ'ընթանան գործողութիւնները։ Դասակարգային ու սիրային հակառակութիւնները սուր հանգամանք են ստացած այլեւս։

Այսպէս. Քարաշամբ գիւղին մէջ համայնացուած են հողերն ու անասունները: Եւ բռնագրաւուած են ունեւոր գիւղացիներու կալուածները։ Անոնք զատապարտուած՝ կուլակները (սեփականատէր գիւղացի)։

Պատկեր առաջին.—

Մեծ բազմութիւն է հաւաքուել գիւղամիջում,
Աղմկում են, բարձր լալիս ու անիծում։
Ցղէք շտապ դուրս վազեցին գիւղխորհրդից
Դէպի այն կողմ, ուր ամբոխն էր ժողովրդի:
Տեսան Սանթրոսն իր ծղրթան պառաւն առած,
Իր ձեռ հարսի, երկու փոքրիկ թոռների հետ,
Գիւղամիջով անց է կենում, լալահառաչ,
Հնամաշ ու պատառոտուն շորերի մէջ:
Լաց են լինում մանուկները սրտապատառ,
Լալիս են ձէն ձէնի տուած հարս ու կեսուր,
Ձների մէջ ժողովուրդով շրջապատուած,
Վեր են կալէ անասելի մի վայնասուն։
— Ա՛յ գիւղացիք, հարեւաններ,
Կորցրե՛լ էք խիղճ ու հոգի։

Այս տեսարանին առջեւ, կը շշմի ժողովուրդը։ Ոմանք կը պաշտպանեն կատարուած «արդարութիւնը», ոմանք կը քննադատեն.

— Լաւ են արել, աչքը հանել...
Փշէ՛ք գիւղից լիրբ կուլակին...
— Ո՛վ թոյլ տուեց Ալեքսանին՝
Մարդ ացսոքի ու թալանի...
— Սոցիալի՛զմ է կառուցում...
— Գալի վրէժն է լուծում...
— Լուչինն աղջիկ չուլուց.
Խելառել է խիղճ աղքէն։

Պատկեր երկրորդ.—

Գիւղացիները արտ թափուած են։ Հողը կը հերկեն համայնացուած անասուններով։ Սակայն դեռ կը գործէ սեփականութեան զգացումը:

Բայց խոփը թփին դէմ առաւ՝ ակոսկաւ նորից,
Ու ցէն չսլրտոց թափով լարուած եզներին։
— Կուլակն է. տղէք, հաւաք տուէք հանենք քոքահան։
Կրկին շաչեցին օդում ճպոտ, խարազան,
Ու հորիկ քշող անհագին ճպոտն ոլորեց.
Թափով հարուածեց Ցոլասի եզան ոսկորին։
— Ո՛ւֆ. ազաց Ցոլասն իր անխօս եզան փոխարէն,
Ու ներքեւ թռաւ բարկութեան կրակն աչքերին։
— Տօ՛, թոյլ տուր, ինչո՞ւ ես թակում,
Աչառիս վրէն քո զօռը գնաց։
Դու հորդ եզան մաճում ես կակուղ,
Իմի՞նն ես քշում, սատանի ծնած։
Ու տարաւ բերնց խարազանը Ցոլասքեօրին,
Ու պինդ փաթաթեց Տիկոյի տկլոր ծնկներին։
Պառանին ցաւից կաղկանձեց.
— Ամօթ է, Ցոլաս...
Ձէն տւին դութանւորները սատարիկ վրդովուած.
Եւ միւս դութանի մօտից Փշշալով հասաւ
Գալօն՝ կայծակն աչքերում, ձեռքին խարազան:
—Ինչո՞ւ ես ծեծում տղիս, դաւաճան,
Մանչաց Գալօն ցաւլ զոմէշի պէս։
Գոլխոզ ես բերել սատկած մի աչառ,
Ու մի աչառով մեզ պիտի ուտե՞ս,
Ինձ Գալուստ կ'ըսեն, ես որձ եմ, տօ՜, թո՜ղ...
Ցոլասն ո՞վ է, որ դիպչի իմ տղին։
Սառը մաչքերով մահը է կոլխոզ,
Որ կռիւ գցի ու գործը չեղի՞...
— Տօ՛, թոյլ տուր, դրա դիմակը պատռեմ,
Գոռում է Ցոլասն ու բաց չեն թողնում,
Տօ, ինչդ չէ՞ր, մասալքը վրէդ.
Դաշնակի օրով հաւեր գողանում.
Հիմի լաւ է հա՞, կոլխոզ ես մտել,
Կոլխոզում անտէր աչառ ես գտել.
Որ տղէք թակի ու սատկացնի՞,
Ախար թանկ է սա երեխիդ գինից։

Պատկեր երրորդ.—

Թուշանանց Ցոլասը տրտում նստել է դրան։
Մտածում է լուռ իր անել վիճակի վրայ։
Աչառը հրէն խամացել ընկել է գոմում,
Անցնում են օրերը, բայց արտը խոպան չորանում,
— Դու ի՞նչ չուէթ լեզ ես, Ցոլաս, դու ո՞վ ես, հէրդ ո՛վ,
Կը մեռնես, Ցոլաս, սեփական չթի կարօտով.
Դու ի՞նչ ես ուզում էդ մենակ մատղաշ աչառից,
Կարո՞ղ էր աչառն անհագին եզան հետ վարել։
Անխիղճ Աթարէկ-սրտից մէուրացին հասար,
Դալար աչառին քշեցիր եզից հաւասար։
Աչառիս գլուխը կերար ու հրէն գոմում,
Պառկած է անշարժ, ոչ խոտ է ուտում, ոչ խմում։

Այսպէս, ուրեմն, մէկ կողմէ բոլշեւիկները կ'աշխատին քանդել ու փրցնել սեփականութեան զգացումը հայ գիւղացիին սրտէն, գրաւելով ու համայնացնելով անոնց կալուածները,— միւս կողմէ թշնամութեան կը մղեն զանոնք սեփականատէր գիւղացիներուն դէմ, աքսորել տալով, ամէն իրաւունքէ զրկելով, հազար ու մէկ նեղութիւն պատճառելով:

Բայց չի քալեր գործը։ Որովհետեւ կրաւորական ընդդիմութիւն ցոյց կուտան գիւղացիները։ Կանտինոր կան նաեւ Հայաստանի մէջ։

Եւ ահա

--Հեռագիր կայ Մոսկովից,
Որ կոլեկտիվը քանդեն.

Ասիկա նահանջի այն օրերուն է, երբ Ստալին հրամայեց յօժարութեամբ համայնացնել գիւղացիներու կալուածները եւ թոյլ տալ կոլխոզէն քաշուելու ով որ ուզէ։

Այս լուրը ուրախութիւն պիտի պատճառէր անշուշտ ժողովուրդին։ Ահա պատկերն այդ ուրախութեան.

—Հա՛ հա՛ հա՛, համատարած կոլեկտիվ,
—Հի՛ հի՛ հի՛, քամատարած կոլեկտիվ։
Սանթրոսի տան հարսանիք է էս գիշեր,
Շրխկում են իրար թասեր ու չչեր։
— Համատարած կոլեկտիվը քանդւեց։
— Երեք հարիւր երեսունից... ութսուն վեց:
— Բանւոր Մուշեղ, դու էլ համես մուրազիդ.
Լաւ դուրս եկար կոլխոզական երազից։
«Խնամի ջան արա՞ղ անեմ թէ գինի»,
Ձայն է տալիս Սանթրոս աղէն Հաչինին.
Խմենք, սիպէ՛ր, Մայր Աթոռի սուրբ կենաց,
Կեանքը կարճ է, չատը գնաց, քիչ մնաց։
Քաւոր Արէլ, խմելուց յետ մի մնա՛,
Դէ, կուլակ ես, կուլակի հետ էլ գնա։
Շատ եմ խնդրում մեր կամաւոր Գեւոյին,
Որ մի երգով խնամու թասը գովի։
Գեւոն կարմիր գինու թասը պատարկեց,
Բարձր հազաց, բուկը մաքրեց ու երգեց.
— Դու կուլակ ես,— ոսկի տակ ես,
Թէ միջակ ես,— հրեշտակ ես,
Զքաւոր ես,— թագաւոր ես,
Կամաւոր ես,— զատաւոր ես,
Կոմբջիջ ես,— ամէն ինչ ես,
Կոլխոզնիկ ես,— մ՛վ հասնի քեզ,
Թղթակից ես,— գիտակից ես,
Բանակից ես,— կոզմակից ես,
Ուսուցիչ ես,— գինակից ես։

Ն. Զարեան, իր «Հայաստան»ին հանգոյցը կը լուծէ սիրով մը, ու-րուն գործադրութիւնը կը կապէ ոչ թէ հաւաքական գիւղատնտեսութեան ծրագրին, այլ սիրային հարցին։ Արդարեւ, երբ ամառամայէս կը գալէն խառնութիւնները համայնացման քաղաքանութեան, գիւղացիները, ունեւորն ու չունեւորը, կ'եղբայրանան դարձեալ։ Սակայն գոհ չեն բոլշեւիկ երիտասարդները։ Մասնաւորապէս Ալեքսանը, որ չէր կրնար հանդուրժել իր սիրած աղջկան ամուսնութեան ուրիշի մը հետ։ Պէտք է խոստովանիլ, որ աղջիկը եւս կ'երազէ միայն Ալեքսանը. թէեւ իր հայրը բռնութեամբ ուզէ ամուսնացնել ունեւոր Սանթրոսի տղուն, Բէյրութի հետ։

Եւ այն պահուն, երբ ամէն կողմէ կը պարեն ու կը կանչեն,— «Թող պարի հարսը»—, յանկարծ կը փախան թէ փախած է հարսնցուն։

Ու ներս մտաւ, դոյնը թառմ, փեսացուն,
Սրտից արիւն, երեսից թոյն էր կաթում,
Սարսուռ անցաւ հարսանիքի ամբոխով,
Միոք մնաց Տէր Պօղոսի բերանում։

Ինչո՞ւ է փախեր աղջիկը։ Պարզ է,— չի սիրեր Բէյրութը։ Սակայն կը փախչի նաեւ Ալեքսանէն, որովհետեւ

Դու ի՞նչ կ'անէիր. եթէ ամէն օր
Մէրդ անիծէր, հէրդ փնչար,
Աւէին թէ քեզ կոլխոզ կը տանի,
Ու բաց կը թողնի մի օր յետոյ։
Կոլխոզում չկայ սէր ու ընտանիք,
Բոլորն իրար հետ կ'ապրին հերթով։

Գիւղին ուսուցչուհին կը միջամտէ. կը պաշտպանէ հարսնցու Արուսը, երբ հայրը, Լաչին, կուզայ պահանջելու, որպէսզի ունեւոր գիւղացիի մը հետ ամուսնացնէ զայն։

— Ինչո՞ւ ես ուզում աղջկանդ գլխով
Աղջկանդ սիրով առեւտուր անել։
Եւ չե՞ս ամաչում, ծառաղաշ աղջկայ
Ցալիս ես տարիքն առած պատմարդուն:
— Ես աղջիկ չունեմ որ տամ չնէրին։
Տանեն պրուտից ու պատուից հանեն.
Տանջեն օրական տասմարդու ձեռին
Իսկ հօրը ճնշեն, ձայնազուրկ անեն։

Եւ սակայն կը դիմադրէ աղջիկը եւ Ալեքսանն է, որ ի վերջոյ կին կ'առնէ իրեն։ Ինչպէս կը տեսնէք. Ն. Զարեան դասակարգային կռիւէն յանկարծ անցաւ հասարակ վէճի մը, սովորական համակրանքի հարցին։ Այլեւս ի զուր է, որ կը փորձէ սիրոյ այս պատմութեան դասակարգային հակառակութեան նկարագիր տալ։ Ու երբ Ալեքսան, դեռ նոր ամուսնացած, գիշեր մը դաշտ կ'երթայ պահպանութիւն ընելու եզներուն, կը զոհուի Բէյրութի հրացանը եւ Ալեքսան գետին կը տապալի արիւնլուայ։

Ն. Զարեան այս վախճանը -ոճիրը — չկրցաւ զնել սեփականութեան զգացումին տակ, մէջ, զոր այնքա՛ն կը փորձէ եղերական ատոր-ճանի մը հասցնել։ Եւ իր «Հայաստան»ը վերջացուց սիրային ոճիրի մը նկարագրութիւնով։ Սակայն եթէ Զարեան չյաջողեցաւ ոճիրին տալ միջ-գիւղացիական կռիւի մը նկարագիրը եւ դոյնը, իր ընկերները, բոլորն ալ պրոլետ գրողներ, մասնաւոր հաճոյք մը կը զգան կարծես իրենց վէպականներով գիւղացիները հանել դէմ դէմի, տանիլ մինչեւ ոճիր։

Խոստովանինք, որ երեւակայութիւն չէ այդ։ Հայաստանի գիւղերուն մէջ նման ոճիրները յաճախադէպ են հիմա. բոլշեւիկներն իրե՛նք են, որ կը քաջալերեն միջ-գիւղացիական արիւնոտ կռիւները։ Պրոլետ գրողները պարզապէս գրի կ'առնեն այդ ոճիր-արկածները։ Իրենց կը մնայ միայն փառաբանել գործուած ոճիրը, փորձելով քիչ մը արուեստ աւելցնել։

ՇԱՀԷՆ

ՎԱՐԴԻՆ

Լուսին լուսով ճամբուն վըրայ այս է բկար
Հոգիս նորէն կը ճախրէ մօտ պուրակին,
Ուր Թըրթռացին սըրտիս անփորձ քընարին
Լարերն ճամակ, նայուածքըդ վիճ բոցավառ:
Հոն ըմպելով բուրումն անուշ շրթնըրուդ,
Այգ մը ցաթեց հորիզոնիս վըրայ մութ
Ու ես գինով հաւատքիս մէջ դեռ մանուկ՝
Ցրօրուեցայ խոստումներէդ վաղանցուկ:
Մինչեւ որ դուն աննիւթացար մէջ լուրթին,
Դիւթելով զիս, զըրթ նուազն այն որ հեռուէն
Կու գայ, կ'անցնի, հարբած սիւքի համբոյրէն՝
Ջըգելով միշտ, արձագանգն իր ջինջ առուին:
Աչդ լոկ անցնող անուրջ մըն ես ոսկեդէն,
Գիշերուան պէս խորհրդաւոր, որ նորէն,
Մատղաշ սըրտէս պոկուած սիրոյ թելերուն՝
Ճուռչ կը փըչես, կու տաս ծոգի ու աւիւն:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՖՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Զ.

Ներկայացնելէ ետք Աֆղաններու դասական գրականութեան մեծ վարպետները, իրենց մշակած միսթիք-սուֆիական սեռը, եւ իրենց կեանքին թեթեւ ուրուագիծը, պէտք չանամ հետզհետէ ներկայացնել նաեւ քանի մը կտոր իւրաքանչիւր բանաստեղծի Դիվանէն։

Հետեւեալները առնուած են Ապտ-ուր-Ռահմանի Դիվանէն։ Զուտ բարոյա-կրօնական տաղեր են ասոնք. հաւատարիմ սուֆի դաւանանքին հակադրողութեան, նախըստած Յեղերական Մեծ Հոգիին միանալու տենչանքին— միակ ճառագութիւնը եւ միակ տառապը միսթիք բանաստեղծութեան։

Բայց պատճառ մը չէ ատիկա որ Աֆղանը կամ Պարսիկը, հրապուրուած սուֆի երգերու գեղեցկութենէն, աչք չգոցէ ատոնց թաքուն, եւ յաճախ խրթին, իմաստին, եւ զանոնք չերգէ իբրեւ ժողովրդական սիրային երգեր։

Ասոնցմէ է այս մէկը որ մինչեւ այսօր աֆղան աշիրէթներու մէջ կ'երգուի։

Բաժանումը եթէ չացրամ, ալ ինչ երգեմ.
Հոգեւարքս երբ անդարձ է, ալ ի՞նչ երգեմ։
Իմ սիրածիս տեսքին առջեւ չնչակտուր
Ալ ուժ չունիմ։ Երբ ուժաթափ՝ ինչպէ՞ս երգեմ։
Անյագօրէն Դէմքին յառած, անձնամոռաց,
Ինքզինքս երբ չեմ ճանչնար, ալ ի՞նչ երգեմ։
Երբ չեմ կրնար իմ սիրելւոյս ցոյց տալ սիրտս
Զոր ես անձեռ կորուսեր եմ, ալ ի՞նչ երգեմ։
Սիրոյ խորհուրդն երբ կը մնայ անհասկնալի,
Գաղտնախորհուրդ Բանի մասին ալ ի՞նչ երգեմ։
Եարիս սիրոյն արտասուքի մէջ խեղդուած՝
Հեզեզներու հէքեաթը ես ալ ի՞նչ երգեմ.
Բաժանումի բոցերուն մէջ երբ կը մխամ,
Միացումի վարդ-հեշտանքը ալ ի՞նչ երգեմ։
Կեանքս զոհեմ, սիրտս ինձմէ յափշտակեց,
Աւարառու եարիս մասին ալ ի՞նչ երգեմ։
Փախչում սոխակն ու ագռաւը բերաւ գրախտ,
Այս աշխարհի պարտիզպանին զովքն ի՞նչ երգեմ։
Ու իր հմայքն երբ երգերէս անչափ խոր է.
Եարիս մասին, ըսէ՛ք, Ռահմանն ալ ի՞նչ երգէ։

Դէմքդ սիրազեղ, գրկած է կուրծքին պիսակն հաւաւէտ,
Կարծես Մահմուտն է սիրով գրկուած իր Աեազին հետ։
Ի՞նչ հոգ որ Դէմքը սեւ գիսակներուն պահուեր է ետին,
Ջուրն անմահութեան պահուած չէ՞ ծոցը մութ խորխորատին։
Քու սեւ վարսերէդ, վառ-կարմիր շրթնէդ, Դէմքէդ կը մազուին
Գիշերն, ու առաւան բոսորը կարմիր եւ վերջալուսային։
Մարգարի՛տն է որ փայլի բերնիդ մէջ, թէ զողզղացող
Վարդի կոկոնին թերթիկներուն մէջ արշալուսի ցօղ։
Յոտերձաւ վրաս աչքդ մինչեւ որ օրերով լացի,
Նարգիսին աչքերն չեն բացուիր մինչեւ հողը չթրջի։
Ո՞վ զտաւ հանգիստ առանց անցնելու տանջանքի ճամբէն,
Հարուածներդ անգութ մեծ երանութեան յոյսն ինձ կը ջամբեն։
Սրգելով անվերջ գեղեցկութեանդ փայլը աննման
Աշխարհը ճանչցաւ սիրոյ գերազանց երգիչը Ռահման։

Տաղին սկիզբը յիշուած Մահմուտը Ղազնեվի Սուլթանն է որ, ըստ աւանդութեան, իր սիրելի «Ազիզ»էն՝ Աեազէն, չէր կրնար բաժնուիլ։ Դէմքը եւ անոր վրայի պիսակը բանաստեղծը կը նմանցնէ իրարմէ չզատուող սիրահար զոյգին։ Անմահութեան կամ Զեմզեմի ջուրը ըստ [illegible] աւանդութեան կը հոսի Մեքքէի մօտիկ, երկրի ընդերքին մէջ բացուած խորունկ եւ մթին հորի մը խորը, շատ քիչերուն ծանօթ։ Բանաստեղծին ինքնագովութիւնը վերջին տողին մէջ, արեւելքի երգիչներուն մօտ ընդհանրացած սովորութիւն մըն է։

Ո՞ւր է շրթունքը իմ սիրած եարիս, սիրտն ու հոգւոյն զատն կակիծը,
Ո՞ւր է բոսորը իր կակաչ բերնին, ո՞ւր՝ Պէտէխշանի վառ կարկեհանց։
Տախտը յեմայր իր սուրբ հաւատքը աշխարհի սիրոյն,
Բայց ո՞ւր մնացին կեանքը հանդերձեալ եւ անմահութիւն:
Փառքի ցանկութեան տենչը թող զոհուի եւ մնանք խոնարհ,
Ո՞ւր են Եգիպտոսն ու Մանկալ կայսեր քաղաքները պերճ:
Մէկ երգիչի տակ տերվիշն ու զողը հանդչիլ չեն կրնար,
Ո՞ւր են Ազիզ Խանն ու Ապտ-ուլ-Ռահման ճգնաւոր մուլլան։

Պէտէխշան հնդկական սահմանին մօտ գաւառ մըն է, հինէն ի վեր համբաւուած կարկեհանի հանքովը։ Պէտէխշանի կարկեհանը անթիւ անգամներ գործածուած է պարսիկ բանաստեղծութեան մէջ իբրեւ նմանութիւն շրթունքներու կարմրութեան կամ սիրուած անձին, ինչպէս Խայեամի սա քառեակին մէջ՝

Պէտէխշանի կարկեհանը ո՞ւր է հիմա,
Իմ ըէհանիս բոյրն ու նուազն ո՞ւր են հիմա.
Մեղք է կ'ըսեն միւսիլմանին խմելը.
Խըմէ՛, ի՞նչ հոգ, իսլամութիւնն ո՞ւր է հիմա։

Իսկ Ազիզ Խանը, վերի տաղին մէջ յիշուած, պաշտօնաբար իր ժամանակին յայտնի աւազակ մը, հակադրուած է Ապտ-ուր-Ռահմանի սրբակենցութեան, ինչպէս կ'երեւայ արդէն վերջին տողերու իմաստէն։

×

Մեր սիրածներն կ'երթան այնպէ՛ս սեւ ժամուան
Ինչպէս փութկոտ վերադարձող կարաւան։
Մահը այնպէ՛ս կը զէկ մեզ անդադրում,
Ինչպէս հնձւորն հնձէ ցորենը հասուն։
Աւազին պէս յարափոփոխ, անկայուն,
Այս աշխարհը փախէ անվերջ ձեւ ու գոյն:
Մեր մարմիներն շքեղ գիծերն կը թօշնին
Արագօրէն, ինչպէս կակաչ աշնային։
Քաղցր կեանքը վազէ թափով մը ուժգին
Չերթ վարարած տղմոտ գետը գարունքին.
Կեանքիդ անցքը պիտի չըլլայ, ո՛վ Ռահման
Ոչ իսկ աչք մը քթթելու չափ տեւական։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ՎԵՐԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Քանի մը անունով Հայաստաններ կան,— Ռուսահայաստան, Պարսկահայաստան, Թրքահայաստան, Կիլիկեան Հայաստան:

Լարուս կը գրէ, որ Հայաստան մըն ալ կայ... երկինքի մէջ:

Ափսո՛ս որ ինչպէս գոցուած են դռները վարին Հայաստաններուն, մարդ չի գիտեր թէ ո՛ւր է դուռը վերին Հայաստանի:

Մոլորակ մըն է այդ, Արմէնիա անունով, 780 թուակիր, որ գտնուած է 1914ին։

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԿԱՐՕ[illegible]

[illegible]

«Աղբերանց արուն մէջ քարերուն [illegible]
Դու է՞ր կըլաս դաւնիկ մաhրուն [illegible]»

«Մշու աշխարհ մշուշ է,
Իր ջրոն ու ջուր անուշ է,
Հիւսիս քամին քշէ զիս,
Իր ծոցին մէջ թաղէ զիս»:

[illegible]

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ի՞նչպէս կը գրեն

Les Nouvelles Littéraires հարցարան մը բացած էր վերջերս եւ կը ներկայացնէր ֆրանսացի արդի գրողներու պատասխանները թէ ի՛նչպէս կը գրեն իրենց ստեղծագործութիւնները: Այսպիսի հարցարան մըն ալ բացուած էր Պոլսոյ հայ գրական մէկ պարբերաթերթին մէջ, տարիներ առաջ, երբ ներկայացուցան հայ գրողներու գրելու ձեւերը: Հոգեբանախօսական ուսումնասիրութեան փորձի մը համար կղզեցիկ նիւթ եւ առաղձ.

Ֆրանսացի գրողներու պատասխաններէն, քիչենք թէ ի՛նչ կը գրէ Ժան Քոքթօ այս մասին.

— «Գրելը գոյութեան պահպանման բնազդին մէկ յուսահատական ձեւն է. Ստեղծագործութիւնը կ'ատէ ստեղծագործը, կ'ուտէ, կը քանդէ, կ'աւերէ զայն, որովհետեւ աշխարհի վրայ տեղ չկայ երկուքին համար միաժամանակ: Ամէն ստեղծագործութիւն կ'օգտագործէ ստեղծագործը ապրելու համար ինքն իր հաշւոյն, եւ կ'արհամարհէ ու կը ծաղրէ ստեղծագործը: Մահուընէ յետոյ, ստեղծագործն է որ կը սկսի ապրիլ, շնորհիւ այն ստեղծագործութեան, զոր կ'օգտագործէ այս անգամ ալ ինք իր կարգին: Ստեղծագործը մը չաշխատիր իր գործին համար, այլ այդ գործն է որ կ'աշխատցնէ զինք»:

Ժան Քոքթօ կարդացա՞ծ է, այն ատեն չէք զարմանար այս պատասխանին վրայ:

Տիւհամէլ իր պատասխանին մէջ կ'ըսէր թէ գիշերները, պառկելու ատեն, իր անկողնին մօտ, փոքրիկ սեղանի մը վրայ քիչ մը թուղթ ու ծայր մը մատիտ կը դնէ, եւ երբ յանկարծ գիշերը կ'արթննայ ներշնչումով, մութին մէջ գրի կ'առնէ իր միտքերը: Յետոյ առաւօտուն կարգի կը դնէ:

Ֆրանսիս Քարքօ կ'ըսէ.

— «Ջկայ երեւակայական որեւէ գեղ, որ կարելի չըլլայ պատշաճեցնել իրական գեղջի մը վրայ: Անա թէ ինչո՛ւ նոթ չեմ առներ ապրած զանազան պարագաներէ: Արուեստի մէջ իրական դրուագները պէտք է լուծուին բոլորովին ու վերաձուլուին»:

Պարսկական որմանկարներ

Այս շաբթու Փարիզի օրաթերթերն ու արուեստի բոլոր պարբերականները կը խօսէին նկարիչ Ս. Խաչատուրեանի ցուցահանդէսին մասին, որ նուիրուած է պարսկական արուեստին: L'Art Vivantի թիւը բացառիկ բովանդակութեամբ մը կը ներկայացնէ ցուցադրուած գործերն ու անոնց արժէքը: Անոնց ուսումնասիրութիւն մը ունի նաեւ Արմենակ Սարգիսեան:

Le Journal des Débatsի մէջ եւս Արմենակ Սարգիսեան յօդուած մը կը խօսի Չէհէլ Սիւթունի, Ալի Ղափուի որմանկարներէն, ինչպէս նաեւ Ջուլֆայի հայկական թաղի տուներէն առնուած նկարներուն մասին, ու կ'ըսէ.

— Հաւանաբար այս որմանկարները պատրաստուած են 1625-1678 ին, այսինքն Մեծն Շահ Աբբասի երկու յաջորդներուն օրերուն, Սաֆի Ա. եւ Աբբաս Բ.:

Այդ նկարներուն կողքին, որոնք կը ներկայացնեն պարսկական դէմքեր, կան նաեւ որ կը ներկայացնեն Հոլանտացիներ ու Հոլանտացուհիներ: Թավէրնիէ արդէն կ'ըսէ թէ Շահ Աբբաս Բ. (1642-1667) Հոլանտացիի մը նկար չինել տուած է այն շէնքերուն մէջ, որոնք կը բարձրանան Սպահանի մեծ հրապարակին վրայ: Նոյնիսկ, այս Շահը գծագրութեան դաս ալ առած է երկու հոլանտացի նկարիչներէ, որոնց անունները ծանօթ են մեզի: Հետեւաբար ոչինչ կայ զարմանալի, եթէ օտարականներ կան Սպահանի ԺԷ. դարու որմանկարներուն մէջ»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՆՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳԸ

Պոլսոյ վերջին Թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւններն ու լուսաբանութիւնները.—

Երթեւեկի նոր հրահանգին առթիւ կը ծագի պարագայ մը, որ յատուկ է միմիայն Հայերուն: Այդ պարագան «ավտէթի կայրի ճաւիզ»ներու պարագան է:

Ձեռնհաս իշխանութեանց մասնաւոր կատարած քննութեանց համաձայն, անոնք որոնց անցագրին մէջ «ավտէթի կայրի ճաւիզ» գրուած է բացորոշ կերպով, չեն կրնար վերադառնալ, որովհետեւ կորսնցուցած կը նկատուին իրենց հայրենակցական իրաւունքները:

Այս առթիւ ուշագրաւ կէտ մը եւս: Ճիշդ է որ մինչեւ այսօր «ավտէթի կայրի ճաւիզ» մակագրութեամբ անցագիր ունեցողները չէին կրնար վերադառնալ, սակայն նոր հրահանգը չէ ճշդած այդ պարագան: Այս պատճառով ձեռնհաս շրջանակներուն մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ այդ կէտը լուսաբանութեան կը կարօտի, եւ թէ խիստ հաւանական է որ կառավարութիւնը նկատի առնէ նաեւ այս պարագան: Մանաւանդ որ նման անցագիր ունեցողներուն մէջ կը գտնուին մեծ թիւով Հայեր, որոնք որեւէ յանցանք չեն ունեցած, բայց մեկնած են ընդհանուր հոսանքէն քշուելով, եւ երբեք չեն անդրադարձած որ իրենց անցագրին մէջ «ավտէթի կայրի ճաւիզ» գրուած է: Յետոյ «ճաւիզ» բառը պարագան մասնաւոր որոշումի մը արգիլուածը չէր: Նոյն այդ օրերուն տրուած են մեծ թիւով անցագիրներ, որոնցմով վերադարձի որեւէ արգելք չէ գրուած: Մինչդեռ եթէ գաղթելը վերադարձի արգելք նկատուէր, անխտիր բոլոր գաղթողներուն անցագիրներուն մէջ նշանակուած պիտի ըլլար «չի կրնար վերադառնալ» նախադասութիւնը:

Այս պատճառներով է որ, ձեռնհաս շրջանակները խիստ հաւանական կը նկատեն այդ մասին նոր լուսաբանութեան մը հրատարակութիւնը եւ այդ դասակարգին պատկանողներուն վերադարձի արտօնումը:

Հայերը շահագրգռող երկրորդ մասնայատուկ պարագան Թուրքիայէն մեկնած գաղթականներու հպատակութեան խնդիրն է:

Պաշտօնական շրջանակներէ մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, Հանրապետական կառավարութիւնը Թրքական հպատակութենէ հրաժարած կը նկատէ բոլոր անոնք, որ առանց կառավարութեան հաւանութեան իրենց հպատակութիւնը փոխած են կամ Նանսէնեան անցագիր ստացած են:

Ինչ որ ալ ըլլան նման արարքի մը դրդիչ պատճառները, կառավարութիւնը այդ կարգի անձերուն հպատակութիւնը ջնջուած կը նկատէ: Կը հետեւի որ, եթէ կարելի չըլլայ հայ գաղթականներուն յատուկ այս կացութիւնը լուսաբանել, երթեւեկի նոր հրահանգէն պիտի չկարենան օգտուիլ բազմաթիւ գաղթականներ, որոնց լոկ իրենց հաստատուած երկիրներէն չվտարուելու համար ակամայ ստիպուած են Նանսէնեան անցագիր առնել կամ հպատակութիւն փոխել:

Երթեւեկի նոր հրահանգին մէջ փափուկ կէտի մասին որոշ տրամադրութեան չգոյութիւնն ալ մտավախութեան մը լոյսը կը ներշնչէ: Ճիշդ է որ հպատակութեան օրէնքին տրամադրութիւնները բացորոշ են այս մասին, բայց կարգ մը շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ կառավարութիւնը լուծումի եղանակ մը պիտի խորհի այս մասին:

Մանաւանդ որ նման դիւրութիւն մը տրուելու պարագային թէ Նանսէնեան անցագիր ունեցող գաղթականներու եւ թէ ակամայ հպատակութիւն փոխած Հայերու մեծամասնութիւնը Թրքական հպատակութիւն նախընտրելով իսկոյն պիտի ուզէ հայրենիք վերադառնալ:

— Երթեւեկի նոր հրահանգի գործադրութեան մասին մանրամասն հրահանգներ ղրկուած են արտասահմանի Թուրք հիւպատոսներուն:

- Նկատելով որ երթեւեկի նոր հրահանգը «ավտէթի կայրը ճաւիզ»ներու եւ Նանսէնեան անցագիր առած կամ ակամայ օտար հպատակութիւն ընդունած Հայերու մասին որեւէ բացորոշ տրամադրութիւն չի պարունակեր, ձեռնհաս շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ նոյնիսկ այդ դասակարգին պատկանողները կրնան յաջողապէս ներկայացնել եւ իրենց մասնայատուկ պարագան բացատրել:

Նկատելով որ յիշեալ պայմաններուն մէջ գտնուողները մեծ թիւ մը կը ներկայացնեն, կը կարծուի թէ հանրապետական կառավարութիւնը որոշ լուծում մը պիտի տայ այս երկու խնդիրներուն:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Դասախօսութիւն

Երկուշաբթի, 29 փետր. իրիկուան ժամը 9ին, ընկեր Վրացեան, դասախօսեց Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» ակումբին մէջ (Փոնթնվէքի շրջան) խուռն, երկսեռ, մեծամասնութեամբ երիտասարդներ — բազմութեան մը ներկայութեան: Շատեր ոտքի մնացած էին մինչեւ դրան ետեւ: Ընկերոջ դասախօսութեան նիւթն էր «Հայկական Դատը» բաժնուած երեք մասի: Ա. Ներկայ Հայաստան եւ համայնավարութիւն, Բ. Թրքահայաստան եւ Թուրքիա, Գ. տարագիր 700.000 հայ ժողովուրդը:

Ճիշդ երկու ժամ մէկ քառորդ տեւեց ընկերոջ դասախօսութիւնը, եւ ունկնդիրները մտիկ ըրին մինչեւ վերջը:

Ընկեր Վրացեան՝ մանրամասնօրէն բացատրելով շեշտեց թէ հայկական հարցը անպայման իրականանալու յոյսեր կը ներշնչէ: Հոգ չէ թէ քիչ մը ուշ: «Մենք պէտք է ազգովին մէկ ճակատ կազմելով, պատրաստ ըլլանք որպէս զի հիւանդ մարդուն նոր գործողութեան ժամանակ, կարենանք մեր բաժինը — Թրքահայաստանը — առնել, եւ Միացեալ Հայաստանի գաղափարը իրականացնել»: Ժամը 10.30ին հանդիսականները մեկնեցան գոհ սրտով:

Իսկ, չորեքշաբթի 2 մարտ, Վիէն եկաւ ընկ. Ա. Աբոյեան: Ընկերոջ ներկայութենէն ալ օգտուելով դասախօսութիւն մը եղաւ Լատրէզէնի «Փասկալ» շրջանին մէջ:

Ժամը 8ին, արդէն երիտասարդներու բազմութիւն մը հաւաքուած էր: Ընկ. Ա. Աբոյեան, դասախօսեց ճիշդ մէկուկէս ժամ, նիւթ ունենալով «Մեր եւ ուրիշ ազգերու տարբերութիւնը» ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ:

Ընկերը մանրամասն բացատրելով ցոյց տուաւ — ներքին թէ արտաքին երկու ճակատներու վրայ — միւս ազգերու յառաջդիմութիւնը, եւ ընդհակառակն մեր յետադիմութիւնը. Ցաւը տարն է, Հ. Յ. Դ. մասնաւորը, իր ձայնը բարձրացուցած, կը թելադրէ ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ ազգովին մէկ ճակատ ունենալ, բայց դժբախտաբար, մեր միւս հոսանքներու կողմէ այս բոլորը կը մնան «ձայն բարբառոյ յանապատի»:

Ընկերոջ դասախօսութիւնը վերջացաւ ժամը տասնին:

Ն.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Փետր. 18ը Տէսինի մէջ

ՏԷՍԻՆ, 1 Մարտ.— Մեր գաղութն ալ տօնեց բռնատագման 18րդ տարեդարձը չտեսնուած բազմութեամբ մը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբին, հովանաւորութեամբ տեղական կոմիտէին.

Հանդէսը տեղի ունեցաւ փետր. 28ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Տ. Լ. Ց. Ա.ի ընդարձակ սրահին մէջ: Իրենց սիրալօժար մասնակցութիւնը բերած էին Վասպ. Հայր. Միութեան «Արծիւ» ֆանֆարի խումբը — 35 հոգի — եւ «Կոմիտաս» երգչախումբը 30 հոգի: Բեմի երկու կողմը, ինչպէս նաեւ սրահի դրան ճակատը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշները:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով զոր հնչեցուց ֆանֆարը: Յետոյ նախագահ ընկ. Վ. Հիւսեան պարզեց Փետր. 18ի նշանակութիւնը, եւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել զոհերուն յիշատակը:

Նուագի եւ խմբերգներու կարգին արտասանութիւններ ըրին ընկ. Մ. Գինոսեան «Հայ Բոլշեւիկները» (Ցուլսաբեր), Գ. Ա. Հաքմարդեան Սիամանթօի «Ահ մը Մոխիրը» եւ Օր. Ա. Հիւսեան, Գ. Շէրէնցի «Պանդխտի աղջոտը»: Ընկ. Ա. Մելքոնեանի ջութակի ընկերակցութեամբ, երգեց Օր. Տէր Պետրոսեան (Լիոնէն), ջերմագէս ծափահարուելով: Ընկ. Ն. Պապազը մասնակցեցաւ ֆանթէզիայ մը, որուն կ'ընկերակցէր ֆանֆարը ամբողջ կազմը:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ս. Վրացեան որ մանրամասնօրէն և փաստացի վերլուծեց «Փետր. 18»ի բոլոր պատճառները, անոր պատմական արժէքը, քաղաքական հանգամանքը եւ հետեւանքները: Վերջացնելով իր խօսքը ըսաւ. «Եթէ հայ բոլշեւիկները կ'ուզեն որ Դաշնակցութիւնը կործանի, թող իրագործեն Դաշնակցութեան հետապնդած հայ ազատագրական պայքարի բոլոր ճիգերն ու նպատակները: Քանի բոլշեւիկները այդ բանը չեն ըներ եւ կը շարունակեն իրենց հալածանքի եւ հայացրման քաղաքականութիւնը, դաւելով միացեալ, ազատ եւ անկախ Հայաստանի գաղափարին, կեցցէ՛ Դաշնակցութիւնը եւ զինք պահող հայ ժողովուրդը»:

Բանախօսութենէն յետոյ բեմ եկաւ Լօռեցի երիտասարդ մը, — Հայաստանէն նոր եկած — եւ իր գիւղական լեզուով պատմեց իր տեսածները՝ Հայաստանի մասին: Խոստովանեցաւ որ ինքը 8 տարի շարունակ եղած է կոմունիստական կուսակցութեան անդամ եւ Ամերիկայէն Հայաստան գացած է 1929ին, իր ձեռք ունեցած վկայականներով. սակայն հազիւ թէ հասած կը ձերբակալուի եւ կը բանտարկուի իբրեւ հակայեղափոխական եւ կուլակ, ու վերջն ալ կ'աքսորուի Ռուսաստանի խորերը: Երկար տանջանքներէ յետոյ, կը յաջողի փախչիլ Պարսկաստան, յետոյ Հնդկաստան եւ ապա կուգայ Ֆրանսա, ազգ. մարմիններու ցոյց տուած նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեամբ:

Հանդէսը փակուեցաւ ֆանֆարի «Յառաջ Նահատակք»ով, ժողովուրդը մեկնեցաւ այն խոր համոզումով թէ մեր հայրենիքի վերածնունդն ու ազատութիւնը պիտի գան ուշ կամ կանուխ:

ՎԷՐՕՆԻ

Կեանքը Վալանսի մէջ

ՎԱԼԱՆՍ, 1 մարտ.— Նոր տարիէն ասդին գրեթէ բանուոր չարձակուեցաւ: Ընդհակառակն հատ ու կտոր աշխատանքի սկսան տուներու շինութեան մէջ: Նոյնպէս երկու մետաքսի փոքր գործարաններ Փետր. 15էն վերսկսան աշխատանքի:

Ինքնաշարժի գործարանն ալ որ թող էր, հիմա աւելի ժամ աշխատցնելով գործաւոր կ'ընդունի: Փետր. 29ին 7 հոգի ընդունեց որոնց 4ը Հայեր են: Բայց Մօպիլեան մօտ 10 հոգի արձակեց որոնց 7ը Հայեր են: Յոյս կայ որ նորէն պիտի կանչէ: Նոյնպէս գրուց կը լսէ թէ մարտի կիսուն գործերը պիտի բացուին:

Ինչպէս գրած եմ, մեր անգործ հայրենակիցները ուրիշ շրջաններու բաղդատմամբ լաւ են, նպաստ, ածուխ եւն. կը ստանան: Միայն շատ ցաւալի է վիճակը այն հայրենակիցներուն, որոնք չունին աշխատանքի օրինաւոր թուղթ: Դժբախտաբար գաղութիս մէջ բաւական թիւ կը կազմեն այդպիսիները: Ոչ գործ ու ալ նպաստ: Եւ ասոնց 2-3 զաւակներու ալ տէր են: «Յառաջ»ը ամբիոններով աղաղակեց որ մարմին մը կազմենք, որպէս զի օգնութեան փութայ անպաշտպան եւ թշուառ աշխատաւորներուն, բայց սպասուած արդիւնքը չտուաւ: Փարիզի մէջ Աղքատախնամը գործի ձեռնարկեց միայն Փարիզի համար:

Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կ'աշխատի լաւ ու մաքուր: 1931ի չըքաւորներուն մասնաճիւղը նկատելով որ մօտ 15 ընտանիքներ տնտեսական տագնապին հետեւանքով չեն կրնար իրենց փոքրիկները դպրոց ղրկել, հինգ հազար ֆրանքի օժանդակութիւն մը ըրաւ Ազգ. Վարչութեան, որպէս զի ամսական վճարելու անկարող փոքրիկները դպրոցէն չզրկուին:

Երկրորդ, երիտասարդ մը որ ձեռքը ոչ դրամ եւ ոչ ալ ինքնութեան թուղթ ունէր եւ հիւանդ էր, վայելեց Կ. Խաչին բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը եւ փոխադրուեցաւ Ալպինուալի հիւանդանոցը: Երրորդ՝ իր կարելին կ'ընէ, շաքար եւ կաթ ճարելու համար այն Հայերուն, որ կանոնաւոր թուղթ չունենալով չեն կրնար աշխատիլ կամ նպաստ ստանալ:

Ն. Թէվոյեան

Տարօնցի որբի մը մահը

Ցաւոք մը միջոցաւ կը հաղորդենք մահը Հրանդ Դաւիթեանի, 23 տարեկան որբ մը: Ծնած էր Տարօնի Պասգան գիւղը: Սպիլեան Եղեռնին մօրմէ խլուելով կը քշուի մինչեւ Արաբիոյ անապատները, ուրկէ ծարաւ, քաղցի եւ տկլոր: 1919ին կը յաջողի անցնիլ Պոլիս եւ անկէ ալ Քորֆուի որբանոցը: Հասակ առնելով կը նախընտրէ այլ եւս փոքրերու հացին բաժինէն չըլլալ:

Վստահելով իր առողջ կազմին, իբրեւ երկրագործական աշխատաւոր 1929 օգոստոսին կուգայ Ֆրանսա: Աշխատանքի պայմանագրութիւնը լրացնելէ վերջ, կ'անցնի Փարիզ, բայց շատ չանցած թոքախտ կը վարակուի: Մէկ տարիէն աւելի հիւանդանոցը մնայ: Իբրեւ Հայր. Միութեան ներկայացուցիչներ փոխն ի փոխ կ'երթային զինք մխիթարելու հայրենի երգերով ու պատմութիւններով: Առթիւ մը ինքն ալ սկսաւ երգել մեղմաձայն.—

Խեղճ մշեցին մեռաւ լալով. —
Օտար երկիրներ մահ գալով — Մեռաւ Թուրքին պարտքը տալով. —
Զարթիր, լաօ մեռնիմ քեզի...

Զառանց թէ ինքն ալ Մշեցի է եւ Թուրքին տուած պարտքին փոխարէնը պէտք է առնէ, երբ առիթը ներկայանայ: Վերջին անգամ ըլլալով, Մարտ 7 Թուակիր երկտողով մը մեզմէ խնդրած էր քանի մը թարկինակ եւ նարինջ, բայց նոյն օրն իսկ մեռած էր:

Մենք նամակը երեք օր վերջ ստացած ըլլալով, երբ ուրախ օր Միութեան կողմէ նարինջ եւ թարկինակ տարինք, խեղճ որբուկին դիակն իսկ չգտանք:

Վառուած աղբեր, նինջէ մուշ մուշ, պաղուրից մը մաւս քեզի անուշ:

Գ. Միրոյեան

Կարմիր բանակին դերը

Կարմիր բանակի 14րդ տարեդարձին առթիւ, բոլշեւիկեան «Պրավդա» թերթը կ'ուսումնասիրէ դերը, զոր կարմիր բանակը կատարած է Ռուսիոյ նոր պատմութեան մէջ: Կազմուած 1918ին, կը գրէ թերթը, նախ պայքարեցաւ հակայեղափոխականներուն դէմ եւ պաշտպանեց Խորհրդային Միութեան սահմանները եւ յետոյ, ապահովելով երկրին խաղաղութիւնը, թոյլ տուաւ որ ընկերութիւնը կազմակերպուի, համաձայն ընկերվարական սկզբունքներուն եւ իրագործուի հնգամեայ ծրագիրը:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՄ

IX

Բայց չէ[illegible] կրցած բացատրել թէ ինչո՛ւ փուզան Նաեւ Դաւիթ էֆէնտիին ծռած՝ բռնակիր Գարօն, Վանեցի այդ հուժկու եւ յաղթանդամ ծաղրը, գեղին ու խիտ պեխերով եւ խորշոմած երեսներով, ինչպէս նաեւ՝ քանի մը կոշկակար ադեպ, իրենց խանութը աշխատող Թուրքեր եւ քանի մը ուրիշ արհեստաւորներ: Պարի պախա՞ն ալ... Հեռաչհատէ աւելցաւ անոնց թիւը: Կուզային 4-8ը մէկ գիշեր ու՛ յաջորդաբար: Ցոյցը հետաքրքրական, բայց ոչինչ հարցուցին: Անտեսին անոնք ինքնաբերաբար, թող հաւբն, որ այդ փողոցը դէպի [illegible] էջան:

Երեկոյ մը, այսպէս, կեցեր էին փողոցին մէջ, նկատեցին Փ. Արամը: Փառապատին: Հով մը կը փչէր եւ բարակ ցարտո մը սկսեր էր: Ուսուցիչը անցաւ: Քիչ վերջ Դիմաքսեանի հասակը երեւցաւ: Կը յառաջանար՝ գլուխը կախ ձգած: Ցրտոքը սարեկած մը նշմարեցին: Գրիգոր ցալլ մը նետեց, փողոցէն անցնող մը երեւոյթը տուաւ ինքզինքին, ու, անցնելով Դիմաքսեանի ճիշդ քովէն, «Փառաւորը» շշնջեց:

Այս փոքրիկ դէպքը մեծ տպաւորութիւն թողուց Դիմաքսեանի վրայ: Ծոցովէն յետոյ, որովհետեւ ամէնէն ուշ դուրս կ'ելլէր, Տէր Մեսրոպին պատմեց եղելութիւնը:

Ու, աւելցուց.

— Արտակարգ խմոր ունի այս տղան, ու բացառիկ զգայնութիւն մը:

— Ինչպէս նաեւ որոշ հետաքրքրութիւն — աւելցուց Տէր Մեսրոպ՝ ծիծաղելով: Ինչպէս որ ծնցի էր: «Արծուի Վասպուրականին» գրեր էր գիրքերու տակ, ծայրը քիչ մը դուրս ինկած: Իրիկուան ահա փոխուած էր... Որոշած եմ գիրքը Պոլիս ղրկել...

— Ի՛հ, դու պահեց ակը իրմէ պիտի առնես...

— Այո՛, աղջա՛կ եւ, աղբե՛ն:

— Հաւատա, Տէր Հայր, դու նոր իմացայ որ ծանր պատիժ մը անցած ես, բայց մնացած է...

— Կա՛ւ, բայց, առանց ծանր դուրկի ինչպէ՞ս կրնայի քուհանոյ ձեռնարկութ...

— Այո՛, ճի՛շդ է... Հիմա, ահա Գրիգորը քեզի: Պէտք է ամէն գնով յաջողցնել այդ ծրագիրը: Կեդրոնականը չո՞ս բան պէտք է ըսէ մեր վերանձնացին ու ազատագրութեան: Սերունդի՛ պէտք ունինք, սերունդի՛...

— Դա՛ էս... Պատանի էի՛ նոյն վիճակին էր: Երկրորդ սերունդն ենք մենք... Երրորդը դուք... Ու չորրորդ մը եաւ՝ մի՛չեւ նո՛յն ճամբով, դուք եւ նոյն ճակատագրով...

Ու զառնօ՛րէն հառաչեց Տէր Մեսրոպ Հայրը:

Այդ իրիկունէն ասդին, Դիմաքսեան առանձին հոգածութիւն ցոյց կուտար Գրիգորի նկատմամբ՝ ինքան, որ տղան իսկ կը գուշէր: Հայերէն լեզուի դասի մը պահուն, Դիմաքսեան, դասը կարդալ տալէ վերջ Գրիգորի, զայն կանչեց իր քով, ու, նայելով անոր աչքերուն, ըսաւ.

— Գիտե՞ս, քեզ չեմ հաներ անունդ, ասկէ վերջ Սուրէն պիտի կոչենք քեզ:

Սուրէն — ասկէ վերջ «Սուրէն» կոչենք զինքը — չհասկցաւ, սակայն, թէ ինչո՛ւ այդպէս էր ըրած տնօրէնը: Իրիկունը ուրախութեամբ պատմեց տանը: Ծնողքն ու աղջիկները բնաւ բերան անմիջապէս տարօրէն էին, արդէն: Մայրը, սակայն, շարունակեց Գրիգոր կանչել զինքը.

— Իմ մեծ հօրս անունը - վրդովեցաւ մայրիկը Սուրէն — ինչո՞ւ կ'ըլլայ ատ... Ըլլալի՞ք բան չէ... Ինչք չի հանիր քի... Ո՞ւ է գտած տնօրէնին... Մեր տէրտէրը... Ինծի նայէ, տղա՛յ — կանչեց Սուրէնը իր քով — իր ձինոց ուրացողը լաւ ծարդ չըլլար. հասկցա՞ր... Բայց վկայ՝ ծնողքիս տակ կ'առնեմ քեզ եթէր յետ քի փոխած էս անունը... Առանց Սուրէններ, խառնափնթիներ չեմ ուզեր... Սուրբը, ծուրբը.. Մեղա՛յ, ձեզա՛յ — ծռեց գլուխը:

Սուրէն շատ ազդուեցաւ: Ուրախութիւնը փոքր մնաց: Երկար մտածեց թէ ինչո՛ւ այդքան վրդովուած էր: Իր ականջին մէջ դեռ կը հնչէր հօրը ձայնը.. «Սուրբը, ծուրբը..»

Մայրը՞... Ի՞նչ էր, արդեօք: Ծախուրը եւս այդպէս կ'ըսէր իրեն, ամեն մը: Սուրբ՝ Յիշեց Մէճիմէտը... Իրենց ժամ գա՛ օտքը... Եւ տէր հօրը խօսքերը. — տարբերներն փառալաւ էո...

Գիշերը երկար մտածեց: Եւ, չուզեց հրաժարիլ իր նոր անունէն: Ազա՞ր հնչած էր իր ականջին ու խօսած՝ սրտին: Մանաւանդ որ, Աստղիկ, երեկոյեան, երբ կը մեկնէին, ժպտած ու ըսած էր երկչոտօրէն.

— Սուրէ՛ն, աշխարհագրութեան գիրքդ ինծի կուտա՞ս այս գիշերուան համար:

Ու տուած էր: Ի՞նչ գիտէր: Նոյն դասն էր:

Իսկ Ծածատ վարդապետ, որ Դիմաքսեանին հետ կեցեր կը նայէր առաջնորդարանի պատուհանէն, զայն կանչած, ուղարկած էր բարապանը փնտռելու, բաժնած էր ձեռքը ուսին դնելով՝

— Սուրէն, հօրէն, Թուրէն...

Քանի մը օր վերջ, այդ անունին դէպքը ինչպէս եղեր ականջն է հասեր Դաւիթ էֆէնտիի:

— Ա՛լ չափը անցաւ — պոռացեր էր — առանց խալթ կ'ուտուի՛... Մեծ հօրս անունը... Անոր բարեւ արէք ամէն ճուռնճուղի մէջ չուտուիր... Կեղեքիմ անունը...

Անշուշտ, Դաւիթ էֆ. Սուրէնի մասին չէր որ կը մտահոգուէր, այլ վրդովուածէր առաւելապէս իր մեծ հօրը անունը ըլլալուն. եւ, երկրորդ, որովհետեւ շատոնց լսեր էր որ Դիմաքսեան հետզհետէ փոխած էր տղոց մեծ մասին անունը «Գրիգոր, Յակոբ, Գաբրիէլ, Յերովբէ, Դաւիթ, Մարկոս, ի՞նչ է ատ, սուրբերու ու մարգարէներու ժողովք էք... հայկական անուն, հայկական» ըսելով: Իսկ Դաւիթ էֆէնտի ուղղակի ծաղրուած նկատեր էր իր Տէր Գրիգոր մեծ հայրը, Դիմաքսեանի «Երէցեան, Փափազեան, սուրբերու եւ երէցներու սեր՛ունդ» յայտարարութեամբը:

Անկէ երկար ըսի-ըսաւի դուռ բացեր էր, կարգ մը շրջանակներու մօտ ուսուցիչները փոխանակ «էֆէնտի» կոչելու, «պարոն» կոչելու խիստ հրահանգը...

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ները սուրին հարուածներով գետը կը նետեն դիակները։ Անդադար ճափոնական նոր զինուոր կը հասնի։ 35 հազար զինուոր ցամաք հանուած է Եանկցէի մէջ, Շանկայէն 40 մղոն հեռու, մեր բանակին ետեւը։»

Ճափոնական պատուիրակն ալ, իր կարգին, պաշտականութիւն կը սպէր հերքել, ըսելով թէ կռիւները գադրած են։

Չինական պատուիրակը նորէն ոտքի ելաւ եւ յայտարարեց կեռ չեզոքով մը,

— Զարմացոր չէք հաւատալու իմ պատմած պատմութիւններուս, բայց պարտաւոր չէք հաւատալու նաեւ ճափոնական պատուիրակութեան պատմութիւններուն։ Ինչ որ ալ ըլլայ, հաստատապէս կը հաւատամ թէ թշնամութիւնները կը շարունակուին։

Պ. Փօլ Պօնքուռ փորձեց հանդարտեցնել՝ երկու կողմերը. միջին ճամբայ մը բռնելով.

Ընդհարումներ միշտ կարելի են, բայց ատիկա մեծ բան չի նշանակեր։ Էականը այն է որ երկու կողմին ալ հրաման տրուած է թշնամութիւնները դադրեցնելու։

Էականը այն է որ, միջամտեց բրիտանական պատուիրակը. ճշգրիտ գիտնանք թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ։

Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ՝ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ. որով չինական եւ ճափոնական կառավարութիւնները կը հրաւիրուին անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնել, ապահովելու համար թշնամութեանց դադարման մասին տրուած հրամաններուն գործադրութիւնը։

Բանաձեւը կը յանձնարարէ նաեւ որ թշնամութեանց դադարումէն անմիջապէս յետոյ, բանակցութիւններ սկսին Չինաստանի եւ Ճափոնի ներկայացուցիչներուն կողմէ, միւս պետութեանց զինուորական եւ նաւային իշխանութեանց աջակցութեամբ, թշնամութեանց դադարումը վերջնական դարձնելու եւ ճափոնական զօրքերու հեռացումը կարգադրելու համար։

Վիճաբանութիւնները վերսկսան այս բանաձեւին վրայ։ Ճափոնական պատուիրակը երեք անգամ ոտքի ելաւ, բարեփոխում պահանջելով երրորդ կէտի մասին։ Վերջապէս կարելի եղաւ միջին ճամբայ մը գտնել։

Հաւանական է որ ճափոնական պատուիրակութիւնը ելոյթ մըկատարէ, եւ մերժելով Ազգերու Դաշնակցութեան միջամտութիւնը, իր հայեցողութեամբ կարգադրէ ամբողջ վէճը։

Ծանր սպառնալիք մը

Փարիզեան լոնտոնի թերթերուն կը ծեռագրեն թէ սպառնալիք եղած է սպաննելու ամերիկեան դեսպանը եւ օդը ճանելու դեսպանատունը՝ ոստիկանութիւնը կը փնտռէ այս սպառնալիքը գրող ճափոնցին։ Նամակը գրուած էր ճափոնական շոգենաւային ընկերութեան պաշտօնական թուղթին վրայ։ Այս առթիւ խիստ խուզարկութիւններ կատարուեցան՝

Մարդասպան Պարոնեանի խոստովանութիւնները

Երէկ մանրամասնօրէն ճաղորդած կինք Իսի-լէ-Մուլինոյի սպանութիւնը եւ ոճրագործ Գէորգ Պարոնեանի ձերբակալութիւնը։

Գէորգ փոխադրուած է արդէն Փարիզ եւ նախնական ճարցաքննութեանն յետոյ, բանտարկուած Սանթէի մէջ.

Ինչպէս յայտնի է, ձերբակալութիւնը տեղի ունեցաւ Լաոզի մէջ. Լիոնի գծին վրայ։ Ոստիկան զինուորներու առաջին ճարցումներուն, Գէորգ խուսափողական պատասխաններ տուաւ։ Ցետոյ թուղթերը քննեցին, եւ վրան խուզարկելով գտան իրիկուան թերթ մը ուր սպանութիւնը եւ իր լուսանկարը ճրատարակուած էին։ Այն ատեն, — գիշերուան ժամը 1ին Գէորգ խոստովանեցաւ ամէն բան եւ առաջնորդուեցաւ ոստիկան-զինուորներու պաճականոցը։ Մանրամասնօրէն խուզարկեցին վրան եւ գտան 127 ֆրանք դրամ։

Եթէ գիտնայի որ այսքան դրամ ունիմ, առմսակ մը կը գնէի, աւելի հեռուն երթալու համար։

Ուրբաթ առտու Գէորգ լինքնաշարժով փոխադրուեցաւ Փարիզ, ձեռքերը կապուած եւ առաջնորդուեցաւ ուղղակի դատական ոստիկանութեան շէնքը։ Այնտեղ սկսաւ պատմել իր կեանքն ու ոճիրը. կատարեալ ճանդարտութեամբ.

Ծնողքս Չարդուեցան թուրքերուն կողմէ, պատերազմին մէջ։ Ֆրանսա եկայ 1925 յունիսին։ Մինչեւ 1931 բնակեցայ Փարիզ. զանազան պանդոկներ, միջանկեալ հինգ ամիս ալ Թան Թեալով, ուր երկու ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցայ գողութեան համար։ Թանի մը ամիսէ ի վեր վիճակս շատ գէշ էր։ Անցեալ դեկտեմբեր 13ին եկայ Իսի, հօրեղբօրս քով։ Ինծի պաշտօն յանձնած էր կարգ մը ձեռնարկներ կատարել ապահովելու համար իր եղբայրը (Յէօվլէթ Գէորգեան), որ արգելափակուած է Վիլ Էվրարի թէ Վիլժուիֆի, յիմարանոցին մէջ։ Իսի հասնելէ քանի մը օր յետոյ, վէճեր ունեցանք. որովհետեւ հօրեղբայրս կը մեղադրէր զիս թէ չեմ աշխատիր։ «Անօգուտ մէկն ես, ու ըսաւ, ու ուտելիք չպիտի տամ քեզ», ըսաւ։

Երկուշաբթի օր, գիշեր ատեն գողցայ իր 1100 ֆրանքը զոր պահած էր գետինին մէջ, բայց նշմարեց։ Բուռն խօսքերով կշտամբեց զիս, աւելցնելով թէ ոստիկանութեան չպիտի դիմէ, այլ իր ձեռքով պիտի գործադրէ արդարութիւնը։ Վախնալով Փարիզ դարձայ, ուր երկու օր թափառեցայ սրճարանէ սրճարան։

Մարտ 2ի առտուն (չորեքշաբթի) վերադարձայ հօրեղբօրս քով. ներողութիւն խնդրելու մտքով։ Բայց վէճը վերսկսաւ սաստկութեամբ եւ յանկարծ հօրեղբայրս կատաղելով՝ կացին մը առաւ եւ վրաս խոյացաւ սպանելու։ Կեանքս վտանգուած էր։ Կացինը ձեռքէն խլեցի եւ գլուխը գէպի ան կողին քշելով հարուած մը իջեցուցի քունքին։ Անկենդան ինկաւ։

«Հազար հարիւր ֆրանքի առաջին գողութեանս ատեն, գիտեր էի որ տակաւին չորս հազար ֆրանք կար հօրեղբօրս գետինին մէջ։ Ձախ ալ դրամը եւ փախայ, դուռն ալ ետեւէն գոցելով։ Ցետոյ մեթրօ նստայ մինչեւ Փորթ Վէնսէն եւ ցատկեցի հանրակառք մը որ Ձիարշաւներուն կը տանէր։ Երեք հազար ֆրանք խաղացի ձիու մը վրայ, բայց կորսնցուցի։ Գողցած չորս հազարէս կը մնար միայն հազար ֆրանքնոց մը։ Փարիզ վերադառնալով, նոր հագուստներ գնեցի Սէն Փօլի մէջ եւ կօշիկներ՝ Րօքէթ փողոցէն։ Հարփ փողոցի մէկ ճաշարանին մէջ ճաշելէ յետոյ, իրիկուան սինեմա գացի եւ գիշերը անցուցի նոյն փողոցին մէկ պանդոկը, ուր ձգեցի հին հագուստներս։

«Յաջորդ օրը, հինգշաբթի, կէս օրին ճաշեցի Գուլվառ Սէն Միշէլին մէկ ճաշարանը։ Վճռած ըլլալով նորէն փորձել բախտս, Օթէօյի ձիարշաւին գացի եւ հինգ հարիւր ֆրանք խաղացի, բայց նորէն կորսնցուցի։ Նորէն Փարիզ դառնալով, կը թափառէի Գաւթիյյի թաղին մէջ, երբ լուսանկարս տեսայ իրիկուան թերթի մը առաջին էջը։ Անձնատուր ըլլալի թէ փախչէի։ Չկարենալով որոշում մը տալ, մետաղ դրամ մը՝ նետեցի. եթէ երեսը ելլէր, պիտի փախչէի, իսկ եթէ հակառակ կողմը դառնար, անձնատուր պիտի ըլլայի։ Երեք անգամ օդին մէջ նետեցի եւ երեք անգամ ալ երեսին վրայ ինկաւ։ Բախտս որոշուած էր։ Պիտի փախչէի Եգիպտոս։ Կառքը Լիոնի մէջ, տոմսակ մը առի Վինչէօլ-Սէն-Ժօռժի համար եւ յաջողեցայ 20 թիւ ճեպընթացը անցաւորելու, չհասած Մարսէյլ երթալու համար։

Այս խոստովանութիւններէն յետոյ, Գէորգ յայտարարեց.

— Կը զգամ թէ օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան վիճակի մէջ էի, երբ զարկի հօրեղբայրս։ Կը յուսամ թէ դատարանը ներողամիտ պիտի ըլլայ։ Պիտի խնդրեմ երդուեալներէն որ ազատ արձակեն զիս, հանգիստ ապրելու խոստանալով անմիջապէս գրուիլ օտար լեգէոնին մէջ։ Այնտեղ կը խօսիմ եւ կրնամ ծառայութիւններ մատուցանել տարաշխարհին մէջ։

Գէորգ ծնած է Զէյթուն, 1906ին։

Դատական ոստիկանութեան բժիշկը դիազննութիւն կատարելով, ճաստատեց թէ զոհին գանկը ճեղքուած է աջ քունքին կողմը, կացինի երկու ուժգին ճարուածներով։ Վէրքեր բացուած են նաեւ վզին վրայ։

Եթէ Աւստրիա Հիթլէր յաղթէ

Ծորվայց, Գերմանիոյ ընկերվարականներուն կեդրոնական պաշտօնաթերթը, կը գրէ, թէ Հիթլէրի կուսակցութիւնը գաղտնի ճրաճանգներ ղրկած է գաւառական մասնաճիւղերուն, որպէս զի զինեալ ապստամբութիւն սարքեն, եթէ իրենց պետը ծախողի նախագահական ընտրութեանց մէջ։

Հրաճանգները ստորագրած է Հէռ Կոպէլս, կուսակցութեան պրոպագանտի վարիչը. Եթէ Հիթլէր յաղթուի, կուսակցութեան ձեռքը մնացած միակ միջոցն է Ց. Ա.ը (Հիթլէրի անձնական բանակին ինը գունդերը) եւ Ց. Ց.ը (իր անձնապաճ գունդը)։ «Ատոյ Հիթլէրի դատը լինել-չլինելու ճարց է։ Վերջնական որոշումը չի կրնար յետաձգուիլ եւ չպիտի յետաձգուի։ Վրէժը պէտք է ձգուի»։

Imp. A. DER (Agopian) 17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

-ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-76

(ԹՐԹՌԻՆԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՄԱՐՏ 1932

8 MARS 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1822 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

„ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ"

Այսօր կը վերջանան Նազըմ Փաշայի Յուշերը։

Ուրախ լուր՝ անոնց որ կը քրթմնջէին, ամփոփեցէք ի վեր. վիրաւորուած՝ իրենց ազգային արժանապատուութեան մէջ։ Իսկ տխուր՝ անոնց որ — մեծամասնութիւն — եւ ի հե կը սպասէին յաջորդ գլուխին։

Տեսակ մը հոգեբանական քննութիւն եղաւ այս հրատարակութիւնը՝ մեր ընթերցողներուն համար։ Եւ բոլոր դաշնակցական թերթերու ընթերցողներուն համար։ (Միայն «Հայրենիք»ը չարտատպեց, իսկ «Նոր Օր» ու «Ազատ Խօսք»ը կէս ձգեցին, չհանդուրժելո՛վ Համիտի ոստիկանական նախարարին լրբութիւններուն)։

Երբ առաջին անգամ որոշեցինք թարգմանել այս Յուշերը, բացատրեցինք թէ ինչո՛ւ կը կատարենք այդ անախորժ պարտականութիւնը։ Հիմա որ հրատարակութիւնը վերջացած է, անհրաժեշտ կը գտնենք նորէն դէմ դիմաց խօսիլ մեր ընթերցողներուն, եւ առ հասարակ բոլորին հետ։

Տարիներ եւ տարիներ, մեր մէջ սովորութիւն դարձեր է աչքերն ու ականջները ուղղել հեռուն, շատ հեռուն, իմանալու կամ սորվելու համար ծուռ ու շիտակ բաներ. Բայց երբեք՝ դէպի անմիջական շրջապատ։

Մենք սիրա՛ծ ենք անտեսել, արհամարհել մեր ապրած միջավայրը բնիկն ու հարեւանը, անոնց կեանքն ու գործը. անոնց շարժումներն ու ձգտումները։

Մենք բաւակա՛ն համարած ենք մեր գիտցածը — մեր կասկածելի պաշարը — եւ չենք տեսած, չենք ուզած տեսնել ու հասկնալ թէ ինչ կ՚որոճան, ինչ կը բանին մեզ շրջապատող ժողովուրդները, անոնց իշխանութիւնն ու մտաւորականութիւնը։

Յատկապէս Թուրքիոյ հանդէպ, որուն քաղաքականութիւնը գաղտնիք չէ եղած մեզի համար, մենք յամառօրէն պահած ենք մեր ինքնագոհ մեծամտութիւնը։ Չենք ուզած աւելին գիտնալ։ Չենք փորձած բանալ գաղտնիքին բոլոր ծալքերը, ըմբռնել կատարուած գործերուն իմաստը, աւելի յստակ տեսնելու եւ հետեւաբար աւելի բացորոշ քաղաքականութիւն վարելու համար։

Արթնցողներ, հետեւողներ, ուսումնասիրողներ եղած են անշուշտ Մեծաւանդ վերջին տասնամեակին։ Բայց ո՛ւշ էր։ Շատ ուշ։ Մէկ միլիոնը ջարդուած էր արդէն, իսկ մենք տաշեղի պէս նետուած՝ աշխարհի բոլոր ցամաքներուն եւ ծովերուն վրայ։

Եւ հիմա կը շարունակենք, նորէն, միեւնոյն ճամբան, թեթեւապէս բարեփոխուած։

Կը նախընտրենք չլսել, չտեսնել, չկարդալ ինչ որ կը կատարէ Թուրքը, եւ աշխարհին սպառել կարդալ մեր գիտցածով։ Միշտ աւելի զօրաւոր եւ իմաստուն տեսնել մեզ։ Միայն մեզ։

Արդ, ահա Թահսին փաշա մը, Նազըմ փաշա մը, Ֆալիհ Րըֆգի եւ ուրիշներ իրենց Յուշերով կ՚ապացուցանեն թէ կիսկատար է մեր գիտցածը։ Թէ ոչ միայն թշնամիները, այլ եւ «բարեկամները» ունեցեր են ծրագիրներ, կատարեր են գործեր, որոնք մեր մտքէն իսկ չէին անցներ թէ... Եւայլն, եւայլն։

Վիրաւորակա՞ն են, այս հրատարակութիւնները մեր «ազգասիրական» ջիղերուն համար։ Անշուշտ։

Ցերիւրանքներ, խեղաթիւրումներ, սուտեր. լրբութիւններ, ոտքի վրայ քուն բերող հէքեաթներ չկա՞ն եղած հրատարակութեանց մէջ։ — Հազարներո՛վ։ «Անմեղ» Նազըմ փաշան այնպիսի պիղծ այլանդակութիւններ, արիւնախանձ աստսպէններ գրի առած է, որ կարելի չէ ընդունիլ։ Մեր խմբագրութեան մէջ իսկ ունինք երկու բանուոր ընկերներ, որոնք օրն ի բուն կը տրտնջան թէ ինչո՛ւ կը թարգմանենք այս «մասալ»ները։

Հակառակ ամէն բանի, պէ՛տք էր թարգմանել ու տպել, որպէս զի բոլորը իմանային։

Պէտք է թարգմանել տակաւին ուրիշ ինչ որ կ՚երեւայ Թուրքիոյ մէջ — վէպ, յուշ, ուսումնասիրութիւն կամ պատմութիւն։ Ինչ որ կապ ունի մեր պատմութեան, մեր կեանքին, մեր դատին հետ։ Աչքերը փակելով դատ չի շահուիր։ Ոչ ալ միայն մէկ եղանակ լսելով։

Մնաց որ, իր բոլոր յերիւրանքներուն, թրքավարի չափազանցութիւններուն եւ մեկնութիւններուն մէջ, Նազըմ փաշան թանկագին վկայութիւններ կուտայ մեզի, — հում նիւթեր՝ մեր պատմութեան համար։

Նազըմ կը մատնանշէ այն հայանուն հրէշները որ ծառայութիւն մատուցած էին իրեն։ Նազըմ — Թուրք մը — գիմակազերծ կ՚ընէ տխրահռչակ Մաքսիմովը, «հայասէ՛ր» մը, որ կը ծառայէր թէ ցարին եւ թէ Համիտին, լիառատ վարձատրութեամբ։ Նազըմ թիւեր կը ներկայացնէ ջարդուած Հայերու մասին, որոնք միշտ աւելի են թրքական կորուստներէն (նորութիւն մը այս ալ)։ Ու վերջապէս, Նազըմն է որ կը պատմէ, Տալւորիկի ջարդին առթիւ.

— «Եւ ահա ժողովուրդը, լսելով որ ոտարները ճնշում կը գործեն Թուրք կառավարութեան վրայ, կը խորհի որ օգտակար կ՚ըլլայ, եթէ Հայոց կորուստը աւելի քիչ երեւայ Թուրք զինուորներուն եւ իսլամ ժողովուրդին կորուստներէն, եւ այդ նպատակով հնարք մը կը գտնեն։ Դեռ վերցուած չէին դիակները, երբ Մուշէն սիւննէթճի իլիաս կը կանչեն եւ սպաննուած Հայերը սիւննէթ կ՚ընեն։ Սիւննէթճի իլիաս այս ձեւով կը թլփատէ աւելի քան 500 դիակ։»

Եթէ «Եէնի կիւն»ի խմբագրութիւնը խեղաթիւրած կամ վերստին խմբագրած, օրուան պահանջներուն յարմարցուցած չըլլար ոստիկանութեան նախարարին Յուշերը, անշուշտ ուրիշ բաներ ալ պիտի լսէինք։ Եւ աւելի որոշ գաղափար պիտի կազմէինք շատ մը յայտնութեանց մասին։

Բայց այս բոլորը ոչինչ։ Մխիթարութեան համար չէր որ յիշեցինք զանոնք։ Դեռ ուրիշ ըսելիքներ ունինք այս Յուշերուն առթիւ։

Այսօր, գոհանանք անգամ մը եւս շեշտելով. թէ ո՛րքան մօտէն հետեւինք Թուրքիոյ բանաւոր եւ գրաւոր կեանքին, անոր գործերուն եւ ծրագիրներուն, այնքան աւելի յստակ պիտի տեսնենք մեր ճամբան։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻՒՍ ԵՐԵՍԸ

Ա. Ե. Կ. խաչի կիրակնօրեայ գրոյցին առթիւ, հարց մը դրած էի, անցեալ օր.

Չեկուցանող թէ վիճաբանող պիտի կըրնա՞ն գտնել եզբ մը, մօգական բանաձեւ մը, որպէսզի հայ երիտասարդը, մանաւանդ բանուորը չհարկադրուի սոսար աղջիկ առնել։

Չեմ գիտեր ի՛նչ խօսեցան կամ որոշեցին կիրակի օր։

Սպասելով տեղեկութեան, լրացնեմ կէս մնացած պարտականութիւնս։

Այդ երկարողին վրայ, շատեր այն տպաւորութիւնը կրած էին թէ օտարներու հետ ամուսնութեան ամբողջ մեղքը կ՚իյնայ մեր ծնողներուն եւ քոյրերուն վրայ.

Միակողմանութիւն։ Եւ հարցին մէկ երեսը միայն պարզած է — կինները մասը, քանի որ Ա. Ե. խաչի գրոյցը սարքողներն ալ, լողողներն ալ կիներ եւ օրիորդներ են, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ։

Ահա եւ միւս երեսը, ուղղուած՝ երիտասարդներուն։ Այսինքն՝ ամուրիներուն, որոնք չունին իրենց յատուկ Ակումբը. կամ այսպիսի մանրահարցերով չեն զբաղիր իրենց ակումբին մէջ։

Ինչու. դեռ երէկ թուրքիայէն եկած, օտար աղջկան այլ ս ունինք մեր ռուսահայերու, մանաւանդ բաղդին ամուսիններ...

Պառաւաներէն մէկը բացատրած էի, բայց ան աւելի շատ կը չափազանցէ խոհարհ լաւերը. բանուորն ու արհեստաւորը։

Ի՛նչ անգնահատելի քաղցրութիւն ունի կը գտնի... օտարներու վրայ։

Գեղեցկութի՞ւնը, Թեթեւութի՞ւնը, աշխատասիրութի՞ւնը թէ... սիրաբանելու մասնագիտութիւնը.

Չեմ կրնար ըսել մը չտեսութիւն չէ վարակած, արդէն, շատ շատերը այս օտարամէտ ասպետներուն.

Անսպասելութի՛ւն։ Բայց ի՞նչ կայ աւելի հանդուրժելի քան օտարութիւնը. Մանաւանդ մեր քաղաքներուն մէջ...

ՎԱՐԱԶ

Քամելինա մեռաւ

Նախորդ օր. 92 տարեկան հասակին մէջ մեռաւ Քամելինա, վերջին մնացորդը Փարիզի կոմունային։ 75 տարիէ ի վեր մասնակցած էր բոլոր բանւորական պայքարներուն։ Նախ եղած է այգեգործ, իր ծննդավայրին մէջ։ Յետոյ Փարիզ գալով՝ հասարակ բանուոր եւ ատրճանակագործ (?) ծառայած Միջազգայինի հիմնադիրներէն մէկն է, կազմակերպիչը՝ «բանուորական ընկերութիւններու» եւ ռէզիստանսներու։ Ֆրանսան գործ կատարեց 1867ի մեծ գործադուլին։ Մարտ 18ին, երբ կոմունան յաղթեց, նշանակուեցաւ փողերանոցի վարիչ եւ կերպարանափոխեց այդ հաստատութիւնը։ 1885ին ընտրուեցաւ երեսփոխան ընտրուեցաւ Փարիզի մէջ, 270.000 ձայնով եւ օրինագիծ մը առաջարկեց, աշխատանքի միջազգային օրէնսդրութեան մասին։ Յետոյ, կրցաւ բարեփոխութիւններ բերել տալ կիներու եւ մանուկներու աշխատանքի օրէնքին մէջ։ Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն յետոյ, 1920ին, միացաւ Գ. Միջազգայինին, երբ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը երկուքի բաժնուեցաւ։ Ժողովրդական հիմնած «Իւմանիթէ»ին վարչական խորհուրդի ազգեցիկ անդամներէն էր եւ մեծ գեր կատարեց թերթը համայնավարներու փոխանցելու ձեռնարկին մէջ։

Մանափառ

Շաբաթ օր ... ՀՆՀ ... Մոսթանովիչ չորս գնդակ արձակեց Մակեդոնական գերմանական գնդապետին խորհրդականին վրայ որ վիրաւորուեցաւ ձախ ձեռքէն եւ վիզէն։ Ոճրագործը 28 տարեկան է եւ բոլորովին անծանօթ՝ գերման գնդապետին։ Կը կարծուի թէ քաղաքական նպատակով գործած է, խորհրդականը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, ուր հանեցին ձեռքը մտած գնդակները։ Երկու ամիսներ կարդած են։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Օդանաւային ցանց մը Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն Լոնտոնի թերթերուն.—

Թրքական կառավարութիւնը պայմանագիր մը կնքեց ամերիկեան Քըրթիս Րայթ ընկերութեան հետ, օդանաւային խիտ ցանց մը հաստատելու համար Անատոլուի մէջ։ Այս կերպով Անատոլուն օդանաւային կարեւոր օղակ մը պիտի կազմէ եւրոպան Ասիոյ եւ արեւելեան Ափրիկէի կապող ցանցին մէջ։ Այս ձեռնարկը մաս կը կազմէ աւելի լայն ծրագրի մը որ կը ձգտի վերահաստատել փոքր Ասիոյ դարաւոր արժէքը՝ իբրեւ առեւտրական ճամբայ մը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ։ Միեւնոյն նկատումով, որոշուած է նորոգել պատմական խճուղին՝ Տրապիզոնէն Պարսկաստան։

Օդանաւային այս նոր ցանցը պիտի օգնէ լուծելու Թուրքիոյ փոխադրութեանց խնդիրը։ Անատոլուի բնակչութիւնը այնքան փոքր է եւ ցիրուցան, որ երկաթուղիներու շինութիւնը ձեռնտու չի համարուիր։

Ռումանիոյ տնտեսական վիճակը

Պ. Վէնիգելոս շաբաթ օր կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Յունաստանի երեսփ. ժողովին մէջ, համաշխարհային տնտեսական տագնապի եւ իր երկրին ելմտական կացութեան մասին։ Բացատրեց թէ Յունաստան վերջին տարիներու տնտեսական քաղաքականութեան շնորհիւ, յաջողեցաւ տոկալ տագնապին, երբ ստերլինի անկումը եկաւ ծանրացնել կացութիւնը։ Մինչ այս մինչ այն իր արտաքին վճարումներու տարեկան բացը 5.500,000 ստերլինի հասած ըլլալով, Յունաստան խնդրեց հինգ տարի դադրեցնել տոկոսներու վճարումը։ Այս ընդհատումը մեծ վտանգութիւն կը հարկադրէ պահանջատէրերուն, բայց յոյն ժողովուրդը շատ աւելի ծանր բեռան մը տակ ինկած է. կառավարութիւնը կը խորհի վերացնել առեւտրական քաղաքականութիւնը եւ մէկդի դնել ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի պայմանը։ Ներածումներու սահմանափակումը հօթը միլիոն ստերլինի շահ մը պիտի բերէ։ Յոյներու վճարման յետաձգումը կը բերէ 1,800,000 ստերլինի/ուրիշ խնայողութիւններ ալ հաշուելով, երկիրը պիտի ունենայ 10.500.000 ստերլինի գումար մը որ լիովին կը բաւէ վճարումներու բացը գոցելու։ Եթէ Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին որոշումները համապատասխանին կառավարութեան նպատակին, կառավարութիւնը նոր ընտրութիւններ պիտի կատարէ մօտերս, եթէ ոչ պիտի հրաժարի, որպէսզի լայն համախմբումով դահլիճ մը կազմուի. վարելու համար նոր քաղաքականութիւն մը, համաձայն ծանր կացութեան մը պահանջներուն։

Ընդդիմադիր կուսակցութեան պետերն ալ խօսք առնելով, խոստացան աջակցիլ կառավարութեան։

Վերջին լուրերու համաձայն, Պ. Վէնիզելոս պիտի հրաժարի, եթէ ... հարկ պիտի ըլլայ խառն դահլիճ մը կազմել, բոլոր հոսանքներու մասնակցութեամբ։

Թուրքիոյ Հանր. Պարտքերու խնդիրը

«Էնֆորմասիոն» հաւաստի աղբիւրէ կ՚իմանայ թէ՝ Սարաճօղլու Շիւքրի պէյի վերջին առաջարկները համաձայնութեան մը հիմ կազմելու հանգամանք չունենալով՝ Թուրքիոյ նախկին ելմտական գործավարը այս պահուս կը պատրաստէ նոր ծրագիր մը՝ որ յառաջիկայ շաբթու մէջ պիտի ներկայացուի Հանրային Պարտքի Վարչութեան Խորհուրդին, քննուելու համար։

Ֆրանսայի վարչապետը շաբաթ առտու տեսակցութիւն մը ունեցաւ Էնկիւրիի ֆրանսական դեսպանին հետ, եւ այս առթիւ խօսք դարձաւ Օսմ. Հանրային Պարտքերու մասին։ Բանակցութիւնները կը շարունակուին պահանջատէրերու պատուիրակին եւ Թուրքիոյ ելմտական գործավարութեան պատուիրակ Զիա պէյի եւ ուրիշ պաշտօնատարներու միջեւ։ Էնկիւրիի ֆրանսական դեսպանն ալ կը մասնակցէր այս բանակցութեանց։ «Էնֆորմասիոն»ի կարծիքով, թրքական կառավարութիւնը կ՚ուզէ բարեացակամութիւն ցուցնել եւ շարունակել իր պարտքը, բայց երկրին ելմտական վիճակը եւ պիւտճէին բացը թոյլ չեն տար առ այժմ կատարել իր յանձնառութիւնները։ Ան այժմ կ՚ուզէ շատ փոքր մաս մը վճարել, լաւագոյն օրերու վերապահելով ամբողջովին գոհացնել իր պահանջատէրերը։ Բանագնացները կը ջանան իրաւախոհութեան կը յանգիլ, երկու կողմերն ալ գոհացնելու առաջադրութեամբ։

— Թուրքիոյ Ազգ. Պաշտպանութեան գործավարութիւնը խնդրեց պատերազմնութեանց հայթայթիչներէն՝ այս տարուան վճարումները յետաձգել 1936ին։

Պոլսոյ մեծ շուկան կը փլի ?

Պոլսէն կը հեռագրեն մարտ 6 թուականով.—

Այս տարի տեղացած առատ ձիւնը պատճառ եղաւ կարգ մը արկածներու, հին շէնքերու փլուզման հետեւանքով։ Կառավարութիւնը մասնաւորապէս մտահոգ է մեծ շուկայի մասին, որ Արեւելքի ամէնէն ընդարձակ եւ հետաքրքրաշարժ պազարներէն մէկն է։ Շուկան, որուն մէջ կան 40 հազար խանութներ, մեծապէս ազդուած է յաջորդական երկրաշարժներէն եւ այս տարուան խստաշունչ ձմեռէն։ Ձեղքերէն հոսած ջուրը եւ ձիւնհալը խախտած են շուկային կարգ մը մասերը եւ վախ կայ որ փլին։ Նոյնիսկ կարծողներ կան թէ անհրաժեշտ պիտի ըլլայ փլցնել ամբողջ շուկան։

Ուրբաթ օր երկրաշարժի ծանր ցնցումներ պատահեցան Իզմիրի մէջ։ Մանրամասնութիւններ կը պակսին.

Տենդագին եւ աննախընթաց պայքար

Գերմանիոյ նախագահական ընտրութեանց առթիւ

Գերմանիոյ նախագահական ընտրութիւնները տեղի կ՚ունենան յառաջիկայ կիրակի օր, 13 մարտ։ Այս առթիւ սաստկօրէն եւ գիտական բոլոր միջոցներով յառաջ կը տարուի ընտրական պայքարը։ Կիրակի օր անհամար ցոյցեր եւ ժողովներ տեղի ունեցան ամբողջ Գերմանիոյ մէջ։ Հինտէնպուրկի կուսակիցները ահագին ճիգեր կը թափեն անոր վերընտրութիւնը յաջողցնելու համար։ Արդէն կամ երկաթէ ճակատը (տես Բ. էջի յօդուածը) որ ձախակողմեան գլխաւոր հոսանքներու համախմբումն է, երեք հարիւր միթինկ սարքած էր Փրուսիոյ մէջ։ Պերլինի միթինկին մէջ երեսուն օդանաւեր թռուցիկներ կը նետային, տարփողելով Հինտէնպուրկի ընտրութիւնը։ Վարչապետ Պրիւնինկ այսօր ճամբայ կ՚ելլէ դէպի Գերմանիոյ գլխաւոր քաղաքները, Հինտէնպուրկի թեկնածութիւնը պաշտպանելու համար։

Պերլինի բացօթեայ միթինկին ներկայ էին երեք հարիւր հազար հոգի։ Շրջակայ փողոցներուն մէջ պահակներ կազմ եւ պատրաստ կը սպասէին, ո՛րեւէ հակացոյց խափանելու համար։ Օդին մէջ, ապաուրէն Թռիչքներ կը կատարէին բազմաթիւ օդանաւեր, որոնց վրայ խաչար...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Լինտպէրկի երախան կը փնտռուի տակաւին...

Տակաւին չէ գտնուած հռչակաւոր օդանաւորդին զաւակը։

Երախան գտնելու համար, ամէն օր անթեթելով կոչեր կ՚արձակուին շատ մը լեզուներով, — անգլերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, գերմաներէն, լեհերէն, սպաներէն եւ եբրայեցերէն։

Յանցագործը հազարի կը համնի առեւանգիչները փնտռողներու թիւը, — ոստիկան, մասնաւոր դէտ, եզերապահ, գաղտնի ոստիկան եւն.։

Առեւանգումէն ի վեր հազարէ աւելի մարդիկ ձերբակալուած եւ հարցաքննուելով ազատ արձակուած են։

Շաբաթ օր, ամբողջ Ամերիկան աղօթեց երախային ազատման համար։ Եկեղեցիներուն, դպրոցներուն, մեծ քաղաքներու ինչպէս գիւղերու մէջ հրապարակային աղօթքներ կատարուեցան, «Անտառի ընկերներ» կոչուած կազմակերպութեան 500,000 անդամներուն թելադրութեամբ։

Ժողովրդային գայրոյթի ճնշման տակ, Նիւ Ճըրսիի նահանգին իշխանութիւնները որոշեցին եւս առնել այն կարգադրութիւնը, որուն համեմատ անպատիժ պիտի մնային առեւանգիչները։ Աւազակները ոչ միայն պիտի պատժուին, այլ եւ պատիժը այնքան ծանր պիտի ըլլայ, որքան ծանրանայ երախային առողջական վիճակը եւ ուշանայ վերադարձը։

Հերքակալուեցաւ Լինտպէրկի սենեակին բարեկամը, շարժավար մը, որ անցեալ կիրակի այցելութեան եկած եւ յաջորդ օրը կանուխ մեկնած էր։

Հեռագիր մը համաձայն, առեւանգիչները խոստացած են մինչեւ 48 ժամ յանձնել երախան։

Ծուզարկութեանց համար, ամերիկեան ոստիկանութիւնը օրական 50 հազար տոլար կը ծախսէ առեւանգման օրէն ի վեր։

Ամերիկեան կարմիր խաչի մեկ մասնաճիւղը հեռագիր մը ուղղելով Ընկերութեան նախագահին, առաջարկած է շարժման մէջ դնել կարմիր խաչի անդամներէն մէկ միլիոն հոգի, երախան գտնելու համար։

Երիտասարդ օդանաւորդը վիշտէն եւ յուսահատութենէն այլափոխուած է մէկ շաբաթէ ի վեր, եւ պատրաստ՝ որ եւ է միջոցի, որպէս զի երախան փրկուի։ Կիրակի օր դիմեց երկու նշանաւոր ճամբորդներու, որոնք միեւնոյն ատեն օդանաւորդներ են, եւ անոնց աջակցութիւնը խնդրեց։ Երկուքն ալ խոստացան ... ծածկամիտաբար։

Կարմիր խլրտումներ Թուրքիոյ մէջ

Յայտագրեր ցրուելու յանցանքով, Պոլսոյ մէջ ձերբակալուեցան վեց թուրքեր, որոնց պետն է Նուրի Մարուֆ։

Ոստիկանութեան ուշադրութիւնը գրաւած էր որ, Նուրի Մարուֆ կասկածելի վիճակի մէջ կը շրջի հոս ու հոն եւ զանազան տեղեր կը մտնէ ու կ՚ելլէ։ Հետապնդում կատարելով, հասկցուած է որ այս վեց ընկերները իրենց միջեւ գաղտնի կազմակերպութիւն մը ըրած են։ Նուրի Մարուֆ, փետրուար 29ին, ընդգափան սրճարանի մը մէջ տեսակցած է Թալէաթի, Մէհմէտի եւ Էմինի հետ եւ պատուիրած է անոնց որ տալին յայտագիրը կէս գիշերին փակցնեն Թաղերու մէջ։ Ճիշդ նոյն պահուն ոստիկաններ սրճարան մտնելով ձերբակալած են զանոնք։

Յայտագրերը տպագրուած են եւ գրի առնուած տկար խմբագրութեամբ մը։ Նոյն իսկ, անոնց կարգ մը նախադասութիւնները անհասկնալի են։

Յայտագիրներու պարունակութիւնը շատ կը նմանի Իզմիրի մէջ ձեռք անցուած յայտագիրներուն։ Տակաւին կարելի չէ եղած հասկնալ թէ ո՛ւր տպագրուած են։

— Էտիրնէի մէջ ալ, համայնավարական յայտագրեր ցրուելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած են կարգ մը անձեր։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՃԱԿԱՏ ՃԱԿԱՏԻ ԴԷՄ

Հաշտութենէն յետոյ, Գերմանիոյ մէջ անդադար հարց կար «ճակատներ» կազմելու: Մանաւանդ ազգայնականներու կողմէ ընկերակցութիւններ, լիկեր եւ կուսակցութիւններ կը կազմուէին: Օր մը նշանաւոր «Ջինակցութիւն» մը կազմուեցաւ «Պատ Հարցպուրկի ճակատ» անունով:

Թէեւ տեսականօրէն «Պատ-Հարցպուրկի ճակատը» կանգուն կը մնայ, իր մէջ ունենալով Հիթլերը, Հիւկէնպէրկը եւ Պողպատեայ Սաղաւարտներու մարդիկը, հակառակ Հիթլերի եւ Հիւկէնպէրկի փոխադարձ հակառակութեանց:

Բայց «ճակատ» բառը դրոշմուած մնաց ձախակողմեաններու մտքին մէջ եւ մտածեցին, իրենք ալ իրենց «ճակատը» կազմել:

Հիթլերի շարժումները, իր քաղաքականութեան խոլաթափ վազքը, իր թեկնածութիւնը, ընտրութեանց մօտաւորութիւնը, պատճառ եղան ձախակողմեաններու անժխտելի զարթումին:

Թէեւ անցեալ տարի ընկերվարականները կազմած էին «Մէնափաքայական ճակատ մը», սակայն այնքան ալ զօրաւոր կազմութիւն չունէր: Ենոտ) կազմուեցաւ Արոյրէ կամ Երկաթեայ ճակատը՝ Հիթլերի դէմ:

Կազմակերպիչներու նպատակն է պատասխանել Հիթլերի եւ իր դաշնակիցներուն, իրենց զէնքին վրայ եւ անոնց դէմ հանել այն միեւնոյն պէնքերը որոնցմով կը սպառնան:

Հիթլերի նպատակակէտն է պետութիւնը: «Պղնձեայ ճակատը» պիտի կազմակերպէ պետութեան պաշտպանութիւնը անոր դէմ: Նաեւ պաշտպանութիւնը հանրապետական մտքի ներկայացուցիչներուն:

Երկար ատենէ ի վեր Reichsbanner (կայսրութեան դրօշակ) ձախակողմեան մեծ ընկերակցութիւնը կոչեր կ'ուղղէր հակաֆաշիստ ուժերու: Սակայն իր այդ կոչերուն պատասխանողներու եթէ ոչ ամբողջութիւնը, գոնէ մեծ մասը կը կազմէին սոցիալ-դեմոկրատ գործաւորներ, համակիրներ կամ անկախներ: Իր հիմնադրութեան սկիզբէն ի վեր մաս կազմող նախկին պատերազմիկներէ զատ, ուրեմն, «Կայսրութեան Դրօշակը» իր մէջ ունէր ընկերային տարրեր:

Արդէն որ «Արոյրէ ճակատը», որուն բնականաբար մաս կը կազմէ նաեւ Reichsbannerը, կը ջանայ յառաջ բերել հանրապետութեան հակառակորդներու դէմ կռուող հանրապետական գունդ մը:

Կը կարծուի թէ «Արոյրէ ճակատը» իր վարած հանրապետական քաղաքականութեան շնորհիւ, պիտի կրնայ բազմաթիւ անդամներ հաւաքել իր շուրջը, մանաւանդ ժողովրդավար հանրապետական խոէալին հաւատարիմ մնացող քաղքենիներէն: «Արոյրէ ճակատը» յոյս ունի նաեւ պետութեան եւ անոր զինուո-րական եւ ոստիկանական ուժերու միջամտութեան վրայ: Հանրապետական շրջանակը առնեցնելէ զատ, ան կը կազմակերպէ եւ կը բազմապատկէ անոր մարտական ուժերը եւ պահակները:

«Արոյրէ ճակատն ալ հետեւողութեամբ Հիթլերի, պիտի պայքարի քարոզութեամբ, թռուցիկներով, ցոյցերով, ժողովներով, մամուլով եւլն.: Պիտի ջանայ արգիլել Հիթլերի անդամագրութիւնը անոր գործածած միջոցներով իսկ: Կը մտածէ նոյնիսկ անոր անդամները իր շարքերուն մէջ քաշել:

Մինչ «Կայսրութեան Դրօշը» առանձնած է գործնապէս կազմակերպել մարտական խումբերը, ընկերվարական կուսակցութիւնը իր մամուլով պիտի վարէ քարոզութեան եւ ցոյցերու բաժինը, իր գլուխն ունենալով «Ֆորվէրցը»:

«Կազմակերպութեան Շաբաթը», որ տեղի ունեցաւ 31 յունուարէն 7 փետրուար, կրցաւ կարելի եղած չափով հոծ բազմութիւն համախմբել: Այս առթիւ գիրք մը, «Արծաթեայ գիրքը», կը ներկայացնէր ժողովուրդին եւ ուզողը կ'արձանագրուէր, միեւնոյն ժամանակ նուէր մը ընելով: Այս ձեւով կարելի եղած է միայն Պերլինի մէջ 120.000 ստորագրութիւններ հաւաքել: Միեւնոյն ժամանակ մեծ ժողովներ տեղի ունեցան ամէն կողմ, որոնց թիւը հազարի կը հասնէր:

ԿԱՐՄԻՐ ՃԱԿԱՏ.— Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը յուսացուէր թէ Հիթլերեաններու վտանգին առթիւ, համայնավարներն ալ միացեալ ճակատ պիտի կազմեն ընկերվարականներու հետ միասին:

Քաղաքական կարգ մը պատճառներու հետեւանքով, համայնավար եւ ընկերվարական քաղաքացիներու միջեւ անհուն վիհը բացուած է այնպէս որ մերձեցման բոլոր ջանքերը ապարդիւն են: Մոսկուայի հրամանները բացարձակ են այս մասին: Համայնավարները կը պատճառաբանեն նաեւ թէ, Հիթլերի իշխանութեան գլուխ անցնիլը աւելի նպաստաւոր է իրենց, որովհետեւ այդ առթիւ է որ պիտի պայթի խորհրդային յեղափոխութիւնը: Ահա թէ ինչու համայնավար կուսակցութիւնը փոխանակ հակաֆաշիստ շարժման միանալու, կազմած է կարմիր բանուորական ճակատ մը:

Համայնավար սպայակոյտի յայտնութեանց համաձայն, իրենց նպատակը երկու է.— Ա. Պէտք է կռուիլ Հիթլերի դէմ անցեալին նման: Ոչ աւելի, ոչ պակաս: Բ. Բայց պէտք է նաեւ ճակատ տալ «ֆաշիստ սոցիալ-դեմոկրատներու» փորձերուն, որուն արոյրէ կամ երկաթէ ճակատը պատրուակ մըն է Պրիւնինկի եւ իր քաղքենի բարեկամներու կառավարութեան նեցուկ կանգնելու համար: Այդ ճակատը, ֆաշիզմի դէմ պրոլետարներու պաշտպանութեան ճակատ չէ:

Հիթլերեաններու համար արդեօք վտանգ մը չե՞ն ներկայացներ համայնավարները:

Հիթլերեան անդամներու սպանութեանց մեծ մասը կատարուած են համայնավարներու կողմէ: Շաբաթ չանցնիր որ դիշերը կամ օր ցերեկով սպաննուած դիակներ չդտնուին: Վրէժխնդրութիւններ ալ տեղի կ'ունենան, սակայն ոչ յաճախ: Այս դանակի եւ ատրճանակի անգութ պատերազմը որոշ ժամանակներ այնքան մեծ համեմատութիւններ կը ստանայ որ, հաւաքական վրէժառութիւններու եւ ոստիկանական նեղացուցիչ նախազգուշութիւններու առջեւ, համայնավար կեդրոնական մարմինը կը ստիպուի դէմ կենալ իր կարգ մը անդամներու անհատական ահաբեկումներուն, որոնք ծակառակ են պրոլետարական ճշմարիտ պայքարի տեսակէտին:

Այս ահաբեկիչները ընդհանրապէս կը պատկանին «Antifa» համաուածին (հակաֆաշիստ լիկ), այսուհանդերձ համայնավար պետերը երբեմն կոչ կ'ընեն ահաբեկիչ մարմնի գործակցութեան:

Նորանոր յայտնութիւններ երեւան հանած են նաեւ համայնավարական ուրիշ կազմակերպութեան մը գոյութիւնը, որուն դէմ Հիթլերեանները կարող են գործ ունենալ: Այդ կը կոչուի «Հակակազմակերպութիւն» որ կախում ունի պարզապէս Գեփէուէն (Չեկա): Ինքնապաշտպանութեան դիմակին տակ, ան կը կազմէ կռուի եւ ահաբեկչութեան վտանգաւոր խումբ մը: Այս գաղտնի կազմակերպութեան կեդրոններն են Ֆրանքֆորթ, Համպուրկ, Լայփցիկ եւ Պերլին: Անդամներ ունի, կ'ըսեն, 2000 թոշակաւոր անդամներ:

Ուրեմն համայնավարները կրնան ստուար ուժ մը հանել ազգայնընկերվարականներու (Հիթլերեան) դէմ: Եւ եթէ երբեք Հիթլեր իշխանութեան գլուխ անցնի, իրենց ազդեցութեան ենթակայ զանգուածները կրնան միանալ հակահիթլերեան որ եւ է կազմակերպութեան:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ.— Հիթլերի դէմ կազմուած բոլոր ճակատներու կարգին պէտք էր կազմուէր նաեւ «Պետական ճակատ» մը:

Այդ ճակատը չկազմուեցաւ:

Կաթոլիկներու կեդրոնը, Պրիւնինկի անձնաւորութենէն զատ, որ կեդրոնի ներկայացուցիչն ըլլալով հանդերձ վարչապետն է, վերջնական եւ ճշգրիտ կերպով չէ արտայայտուած այդ մասին:

Պատճառները բազմազան են:

1.— Կեդր. կաթոլիկները իրենց մէջ կը հաշուեն աջակողմեան եւ ձախակողմեան անդամներ: Քաղաքագէտը պէտք է խորամանկ ըլլալ հաւկնալու համար թէ անոնց նախագահ, մոնսէնեոր Քաաս, կշռին ո՞ր կողմը հակելու մտադրութիւն ունի: Աւելի դէպի աջ, կ'ըսեն ընդհանրապէս:

2.— Կեդրոնի շրջանակին մէջ դաւանական աչնտիքաններ գոյութիւն ունին, որոնց գլխաւոր ուղղութիւնը բաւականին հակահիթլերեան է: Սակայն խումբերու վերեւ կան քաղաքագէտները, ինչպէս Պրիւնինկ եւ Սթեկէրվալտ, երկուքն ալ իշխանութեան գլուխ եւ երկուքն անոր:

3 Կեդր. կաթոլիկները, եկեղեցւոյ հետզհետէ զաւակներ, Վատիկանէն հրահանգ կը ստանան: Արդ՝ ժամանակէ մը ի վեր, պապական քաղաքականութիւնը աստուածուստ է Նացիներու հանդէպ:

4.— Աւանդականօրէն Գերմանիոյ մէջ, մանաւանդ պատերազմէն յետոյ, կեդրոնի խմբակցութիւնը կրցած է Ռայխսթակի քաղաքական առանցքը կազմել: Այս նպաստաւոր դիրքին վրայ մնալով, իշխանութեան մաս կազմած են ու բոլը ա եւ է կուսակցութեան մը հետ գաշնակցելով: Շատ հաւանական է որ վաղը դաշնակցին Հիթլերի հետ:

Գլխաւոր պաշտօնները առանց են: Այնպէս որ կեդրոնի մարդիկը հաւաքական ճակատ չեն կազմած Հիթլերի դէմ, բացի քանի մը անձերէ:

Գալով անոնց որ կը կոչուին «օրինաւոր» ազգայնականներ, եւ որոնք կը գտնուին իշխանութեան գլուխ, ինչպէս մարաջախտ Հինտէնպուրկ, Նախագահ, Կրէօնէր, անոր պաշտպան նախարարը, կ'երեւի թէ երկար ժամանակ օրօրուելով անորոշութեան եւ երկդիմութեան մէջ, հակած են Հիթլերեաններու զործը գլուխ անցնելու գաղափարին, անոնց ձեռք քաշելու օրինական ձեւերու յարգանքէն:

Ահա Գերմանիոյ խմորումներուն ընդհանուր պատկերը:

Հիթլեր պիտի կրնա՞յ յաղթել:

«Ճակատները պիտի կրնա՞ն ու եւ է դրական արդիւնք ձեռք բերել: Աւելորդ են գուշակութիւնները: Ամէն պարագայի մէջ, Գերմանիոյ ապագան եւ աշխարհի խաղաղութիւնը կախում ունին այս դէպքերէն:

Ն. ՀՐԱՇԴԱՆ

ՏՈՔԹ. ՎԱԼՏԷՄԱՐ ՊԷԼՔ

Փետրուար 25ին Ֆրանքֆորթիսէ տօնուեցաւ նշանաւոր մեծ հայագէտի մը եօթանասնամեակը:

Այս հայասէրը Տոքթ. Վալտէմար Պէլքն է, որուն անունը մեծ յարգանք ներշնչած է մեր քաղաքական տարիներ ի վեր հայկական պատմութեամբ, մանաւանդ հին պատմութեամբ, զբաղողներուն:

Իր գիտական աշխատութիւններու մասին զանազան առիթներով խօսուած է արդէն հայ թերթերու մէջ եւ մեր բարեկամ Գ. Հր. Թորոսեան, որուն անտեսական հարցերու շուրջ գրի առած շաբաթական քրոնիկները այնքա՛ն ախորժով կը կարդանք «Յառաջ»ի մէջ, քանի մը տարիներ առաջ «Յառաջ»ի մէջ անդրադարձած էր այդ մեծ հայագէտին վրայ, մանրամասն տեղեկութիւններ տուած էր: Միայն սա կ'ուզեմ յիշեցնել թէ Տոքթ. Պէլք հայ պատմութեան ամենամեծ ծառայողներէն մէկը ըլլալուն, կ'արժէ որ իր գործունէութիւնը ծանօթ ըլլայ նաեւ մեր ժողովուրդին լայն խաւերուն:

Արդարեւ, ինքը մէկն է ա՛յն հազուագիւտ Եւրոպացիներէն, որոնք տարիներով յարատեւ եւ համբերատար աշխատութիւն մը նուիրած են Հայաստանի եւ հայկական զաւառնե՛րուն ուսումնասիրութեան:

Տոքթ. Պէլքն էր որ 1901ին Կովկաս եւ Հայաստան ուղեւորելով, պրպտած է հայկական հողը եւ անոր պարունակած զանազան հնագիտական առարկաները, նոր լոյս սփռելով հայկական պատմութեան վրայ:

Ինքն էր որ զանազան հրատարակութիւններով Հայաստանի հին պատմութեան եւ աշխարհագրութեան վրայ երեւան հանած արդիւնքներու մասին գրած է եւ կը գրէ տարիներէ ի վեր գերմանական զանազան թերթերու եւ հանդէսներու մէջ: Ինքն է եղած Տիգրանակերտ թագաւորական մայրաքաղաքին բուն տեղը ճշտողը եւ անոր ծագման եւ անկման մանրամասնութիւնները տուողը:

Ինքն է որ Արտաշատ թագաւորական քաղաքին բո՛ւն տեղը գտած է եւ դարձեալ ինքն է որ բացատրած է հաստատ փաստերով, Հայոց զաղթը դէպի այն երկիրը, որ յետոյ իրենց անունով Հայաստան կոչուեցաւ (500-510 Ք. Ա.):

Տոքթ. Պէլք ասոնցմէ զատ ունի զանազան հայագիտական ուսումնասիրութիւններ զորս չէ կրցած հրատարակութեան տալ մինչեւ հիմա:

Ուրա՛խ մեծ գիտուն մը նոյնքան ալ ազնիւ նկարագրի տէր անձնաւորութիւն մըն է, որուն հետ ծանօթանալու պատիւն ունեցած եմ 1922ի ամառն էր երբ Ֆրանքֆորթի մէջ իրեն հանդիպեցայ: Իր չէնքով նկարագիրը, վառվռուն շարժումները մտքի արտակարգ թարմութիւնը եւ մանաւանդ հայ ժողովուրդին եւ հայկական բոլոր անցուդարձերուն մասին իր ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը իրապէս ամէնուն հիացումին արժանի եղած են, իր բազմակողմանի հմտութիւնը մանաւանդ շատերուն ուշադրութիւնը գրաւած է:

Դեռ Պերլինի գիտութեանց համալսարանը չաւարտած, մրցանակ մը շահած է կրօնական աղանդի մը մասին գրած իր գրքին համար, այսինքն՝ նիւթի մը վրայ որ իր մասնագիտութենէն բոլորովին տարբեր ճիւղի մը կը պատկանէր:

Շատ լաւ կը յիշեմ, երկուշաբթի օր մըն էր, արեւոտ օր մը, երբ մասնաւոր հրաւէրի մը վրայ, Տքթ. Ինճէեան, Գ. Մաթէոսեան, Գ. Հր. Թորոսեան եւ այս տողերը ստորագրողը, ժամադրութեան մը համաձայն Ֆրանքֆորթի համբաւաւոր ֆալմէն-կարթըն այգին Բուսաբանական պարտէզը գացինք, ուր մեր յարգելի գիտունը երբ իմացաւ որ ամէնքս ալ Հայեր էինք, խիստ զոհ եղաւ եւ սկսաւ տեղեկութիւններ տալ մեզ Տքթ. Լէփսիուսի եւ անոր հերկած հայերգիտման ընկերութեան մասին, Հայաստանի տնտեսական վիճակի մասին, Նալպանտեան մասին եւն. եւն.:

Երկու ժամէ աւելի տեւեց մեր տեսակցութիւնը, որմէ յետոյ Գերմանացիներու մէջ գտնուող զանազան տուներու եւ այլ հազուագիւտ բոյ-

...եւրու մասին տեղեկութիւններ ... բացատրութիւններ ... ստիպեալ իրմէ հրաժեշտ ... որովհետեւ վիճապարտն ... բաղձանայինք եւ պէտք էր ... ճաշարանն վերջին ... չփախցնելու համար:

Տոքթ. Պէլք ունի հատուածներ ձեռագիրներ, որոնց մէջ կան ... պէս ըսի, ուսումնասիրութիւններ ... Հայոց Պատմութեան մասին ... անկասկած նոր լոյս պիտի ... հայ ժողովուրդի պատմութեան ... եթէ կարելի ըլլար մէկը ... հիլ զանոնք կորուստէ ... հրատարակելու համար:

Մեծանուն հայագէտին ... ալ Ցոբեկեանին առթիւ ... բար այս պարագան մեր ... ներուն յաւելուածին ուշադրութեան ... յանձնեմ:

ՏՈՔԹ. ԱԼԼԱՀՎԷՐՏԻ ...

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Փարիզի Քաղաքապետական ... վը իր նիստերը կը վերսկսի ... Այս առթիւ Ֆրանսական ... կը գրեն թէ օրակարգի վրայ ... գտնուի գործազրկութեան ... պի հարցը, որուն մասին ... ծուի թէ տեղի պիտի ունենայ ... կար վիճաբանութիւն մը:

Անշուշտ այս վիճաբանութիւն ... չպիտի փոխէ ճգնել թէ ... պատճառները գործազրկութեան ... տագնապին: Այլ պիտի փնտռել ... միջոցներ, կարելի չափով ... մը տանելու համար գործազրկութեան ... բու թշուառութեան: Երկոց ... միջոցները. - Աշխատանք ...

Սէնի նահանգապետը ... ջողած է ընդունիլ տալ ... հօկայական ծաւալով աշխատ... ներու համար, որոնց ... տի նպաստեն զանազան ... բանուորներու վիճակին ... ման, — այսպէս պիտի շինուին ... ւանդանոցներ, լողարաններ, ... յին բարեզարդութիւններ ... այս աշխատանքները որոնց ... ձեռնարկուի այս տարի, պիտի ... ժեն երկու միլիար 148 միլիոն ...

Գալով նպաստին, որ կը ... գործազուրկներուն, կը յուսացուի ... նոր կարգադրութիւններ ըլլան ... այդ մասին: Տրուած նպաստ ... բաղկանայ պետական, նահանգ... եւ համայնքային յատկացում...

Պետութիւնը կուտայ օրական ... ֆրանք իւրաքանչիւր գործազուրկ ... որ տէր է ընտանիքի մը, 4 ֆրանք ... ալ կնոջ, 4 ֆրանք եւս ընտանի... իւրաքանչիւր անդամի, 16 ... կանէ վեր, որ անդործ է եւ ... նոյն յարկին տակ, եւ 3.50 ... նիքի իւրաքանչիւր անդամի ... տարեկանէն վար, որ յանձնուած ... նոյն ընտանիքի պէտքին խնամ...

Ցունուարի 1էն սկսեալ, ... նահանգային յատկացումն ... ֆրանք, 0.50 ֆրանք, 1 ֆրանք ... 0.50 ֆրանք ճիշդ այն կարգով ... վերը յիշեցինք:

Իսկ համայնքային յատկ...

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

5.— Դեղեր - Ոսկի

ԽՄԲ.— Այս յօդուածը ժամանակին մեր ձեռքն էր, շաբաթ օրուան, համար, բայց ստիպուեցանք յետաձգել.

Թոքախտին դարմանումին համար դարերէ ի վեր գործածուած դեղերը համրանք չունին: Երբ հիւանդութեան մը համար բազմաթիւ դեղեր եւ դարմաններ կը յանձնարարուին եւ կը կիրարկուին, կը նշանակէ թէ անոնցմէ ոչ մէկը կը բուժէ, ոչ մէկը յատկարոյժ (spécifique) է եւ թէ այդ հիւանդութեան բուժումը այնքան ալ դիւրին չէ:

Ահա թէ ինչո՛ւ պէտք չէ այպանել կամ ծաղրել անոնք որ քանի մը դար առաջ Թոքախտին, այդ հիւծող հիւանդութեան, այդ բարակ ցաւին աւերները ի տես մեզի համար ամէնէն արտառոց բաները կը յանձնարարէին իբրեւ ազդեցիկ դարման, ի մէջ այլոց ազուէսին թոքը, մարդկային ճարպը, տեսակ մը ագռաւ ճճի (cloporte) պատրաստուած օշարակը, եւն.: Ամիրտովլաթի յանձնարարածը— այծի կաթը -թերեւս աւելի ազդեցիկ չէր, բայց գէթ հաճելի էր:

Ցակաւին դար մը առաջ Թոքախտը բուժելու համար զանազան դեղեր եւ միջոցներ յանձնարարող համբաւաւոր բժիշկներուն միջեւ մեր կուսակցական կռիւներուն չափ բուռն, կրքոտ եւ սին վէճեր տեղի կ'ունենային, հակառակ անոր որ մարդը խելացի կենդանի մը կը նկատուի: Ոմանք Թոքախտը բուժելու իբրեւ լաւագոյն միջոցը կը նկատէին արիւնառութիւնը, որ այդ շրջանին ամէն տեսակ հիւանդութեան կը կիրարկուէր: Եւ իրօք Թոքախտը կ'աղէկնար, որովհետեւ Թոքախտաւորը... կը մեռնէր, կ'ըսէին հակառակորդները: Ուրիշներ զօրաւոր փսխեցուցիչներ կամ մաքրողական եւ միզեցուցիչ դեղեր կամ նման միջոցներով կը դարմանէին Թոքախտաւորները: Հետզհետէ կիրարկուեցան, մերթ նպաստաւոր, մերթ աննպաստ արդիւնքներով, երկաթի, ականդեղի (արսէնիք), ծծումբի, արծաթի, մանիշի (iode). կիրի բաղադրութիւններ, ինչպէս նաեւ քրէոզոթը, ձկան իւղը, քինաքինա, Թոքախտի մանրէին Թոյնը, եւն.:

Փորձառութիւնն ու փորձարկութիւնը հետզհետէ լքել տուին կիրարկուած դեղերէն մեծ մասը, եւ այժմ անոնցմէ շատ քիչերը կը գործածուին, ընտրողութեամբ եւ որոշ պարագաներու մէջ: Այդ կարգէն են մանիշի, ականդեղի, լուսակիրի (ֆոսֆոր) եւ մանաւանդ կիրի բաղադրութիւնները, նաեւ ձկան իւղը՝ իբրեւ սնունդ եւ իբրեւ կրացնող, կիր տուող դեղ: Բայց պէտք է գիտնալ որ այս բոլոր դեղերը որեւէ ազդեցութիւն չունին Թոքախտի մանրէին վրայ. հետեւաբար Թոքախտը բուժող դեղեր չեն, այլ օժանդակ միջոցներ են, որոնք մարմնին եւ թոքերուն մէջ որոշ փոփոխութիւններ յառաջ բերելով, կրնան Թոքախտի բուժումին նպաստել, պայմանաւ որ պատշաճ պարագային պատշաճ կերպով գործածուին: Ուրեմն պէտք չէ հաւատք ընծայել անոնց որոնք թերթերու մէջ ծանուցուած դեղերով եւ դարմանումի միջոցներով Թոքախտի արմատական բուժումը կը խոստանան եւ այդպիսով ժողովուրդին դիւրահաւատութիւնը կը շահագործեն: Թոքախտի դէմ պաշտպանութեան ֆրանս· ազգային մարմինն ալ քանի մը տարի առաջ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներուն մէջ փակցուած ազդագրով մը հասարակութիւնը կը զգուշացնէր այդպիսիներուն դէմ:

Այս բոլորէն կը հետեւի թէ ներկայիս Թոքախտը բուժող յատուկ դեղ մը չունինք: Սակայն յոյսեր ունինք:

Եւ այժմ ոսկին է որ կը ներշնչէ այդ յոյսերը.

Չեմ գիտեր թէ ոսկին բարի՞ք մըն է թէ չարիք մը: Ամիրտովլաթ կ'ըսէ թէ «ով որ ոսկին հետը պահէ՝ սիրտն ուրախ լինի եւ թէ քանի չատնայ՝ զսիրտն այլ ուրախ առնէ», ինչ որ վիճելի է: Ներկայիս ունեցողն ալ մտահոգ է, չունեցողն ալ, անշուշտ տարբեր պատճառներով: Հազարաւոր տարիներէ ի վեր մարդկութեան համար ոսկին փայլեցի խորհրդանիշը եւ գործիքը, տենչանքի առարկան եւ բիւրաւոր ոճիրներու շարժառիթը դարձած է: Այժմ թերեւս յաջողի քաւել իր պատճառաւ կատարուած չարիքները, դառնալով բարիք մը Թոքախտաւորներուն համար:

Դարերէ ի վեր ոսկին իբրեւ դարման գործածուած է շատ մը ցաւերու դէմ: Հայ բժշկապետը՝ Ամիրտովլաթ կ'ըսէ թէ «քերանդ առնուս՝ (ոսկին) ալզոսէ (ագոսէ) խաշկին ցաւուն. թէ ածես եւ թէ արբես՝ աւզոէ խաֆաղանին (սրտի տրոփախումին), եւ սիրտն ուժովցնէ բայց քշտին (միզափոշտին) դէն առնէ. եւ ով որ ոսկի մատնի ի մատն անցնէ՝ այլ կծիդ (տոլամա panaris) չլինի»: Բայց ոսկին Թոքախտին դէմ ալ գործածուած է, նոյնիսկ անցեալ դարու սկիզբը, բայց արդիւնք տուած չըլլալով լքուած է:

Մօտ եօթը տարի առաջ դանիացի գիտուն մը՝ Տոքթ. Մոլկարտ սկսաւ Թոքախտը դարմանել ոսկիի եւ ծծումբի նոր բաղադրութեամբ մը: Ներարկուած քանակութիւնը աննշան ըլլալով հանդերձ, դեղը զօրաւոր եկաւ շատերուն համար: Մեր մարմինը այնքան չի սիրեր ոսկին, այնքան ագահ չէ, որքան մեր հոգին: Պատերազմի ատեն շատեր ոսկի կլլեցին պահելու համար, բայց աղիքները արտաքսեցին կլլուած ոսկիները իբրեւ կղկղանք: Նոյնպէս երբ ոսկի կը ներարկեն երակներուն մէջ, մարմինը քիչ մը վար կը դնէ եւ մնացեալը կ'արտաքսէ լեարդին, երիկամունքներուն եւ աղիքներուն միջոցով: Եթէ ազա գործարանները տկար ենեւ լաւ չեն գործեր, ոսկին լաւ չեն արտաքսեր, ալ աւելի կը յոգնին, եւ ի վերջոյ հիւանդն է որ կը վնասուի: Ահա թէ ինչո՛ւ շատ մը Թոքախտաւորներ, որոնց վիճակը ծանր էր եւ գործարանները տկար, չկրցան տանիլ ոսկիով դարմանումը, որ ժամանակ մը յուսախաբութիւն պատճառեց:

Երկու երեք տարիէ ի վեր Ֆրանսացի հեղինակաւոր մասնագէտներ վերսկսան ոսկիով դարմանումը, աւելի խնդամանօրէն կիրարկելով զայն: Շաբաթը անգամ մը ներարկում մը կ'ընեն երակներուն կամ մկաններուն մէջ, համաձայն ոսկիի բաղադրութեան տեսակին: Հիւանդներէն ոմանք անհանգիստ կ'ըլլան, ջերմութիւն եւ դող կ'ունենան. ուրիշներ ոչինչ կը զգան:

Այժմ ստացուած արդիւնք... աւելի գոհացուցիչ է քաջալեր... են. նոյն իսկ կարգ մը Թոքախտ... ւորներ բուժուած են միայն ... ներարկումներով: Այսուհանդերձ ... կիով դարմանումին մէջ բազմ... կէտեր (քանակութիւն, կիրառ... ձեւ եւ պարագայ, եւայլն) ... փորձարկութեան եւ ճշգրտման կը ... րօտին: Առ այժմ մասնագէտ... ոսկիով դարմանումը ընդհանր... կը վերապահեն այն պարագա... երբ Թոքաճնշումը անկարելի է ... չի յաջողիր, կամ երբ առաջ ... ալ կը բռնուի, կամ երբ Թոք... զանդաղ կ'ընթանայ բայց հակա... չէ գոցուելու եւ ոսկիի ներար... չեն ըներ երբ Թոքախտը գէշ ... բազընթաց տեսակէ է եւ հիւանդ... ներքին գործարանները լաւ ... գործեր:

Ուրեմն, Թոքաճնշումէն ... Թոքախտի դարմանումին ... ոսկին թանկագին օժանդակ մը ... որ շօշափելի արդիւնքներ կու... եթէ պատշաճ կերպով գործած... Ոսկիէն նոր դեղեր եւ կիրառ... տարբեր եղանակներ կրնան ... պէս աւելցնել ոսկիին ազդ... թիւնը: Այդ ուղղութեամբ մա... գէտները մեծ ճիգ կը թափեն:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵ...

մէ՛ 1 ֆրանք ընտանիքին պետին։

Նպաստի այս գումարները մեծ բան մը չեն կազմեր սակայն, եւ ընտանիքներու մէջ թշուառութիւնը սկսած է իր սարսափը ձգել։ Անոնք որ փոքրիկ խնայողութիւն մը ունէին, խնայողական Սնտուկներու վարչութենէն քաղուած տեղեկութիւններու համաձայն, արդէն մօտ են սպառելու իրենց այդ գումարները։

Ամէն ընտանիք շաբաթէ շաբաթ կը քաշէ իր խնայողութիւնը։ Ցետոյ պէտք է նկատի ունենալ որ նպաստը պիտի յատկացուի տարին 180 օր միայն։ Բարեբախտաբար կարգ մը պարագաներու մէջ շարունակուելով նահանգային ու համայնքային նպաստի բաժինները նոյնիսկ աւելի քան 180օր։ Միւս կողմէ քաղաքապետական ժողովը քուէարկեց վարկ մը օգնութեան համար գործազուրկներուն դրամապէս եւ նիւթապէս (պտուղ), ինչպէս նաեւ վճարելու համար բնակարաններու վարձքը։

Գործազրկութեան տագնապին մէջ պէտք չէ մոռնալ նաեւ անգործ մտաւորականները եւ արուեստագէտները։ Ասոնց համար Փարիզի քաղաքապետական ժողովը եւ Սէնի նահանգային ժողովը քուէարկեցին առաջինը 700 հազար, երկրորդը [illegible] հազար ֆրանք, նպաստի գումար մը որ դրուած է Սէնի նահանգապետին ու ոստիկանապետին տրամադրութեան տակ, յատկացուելու համար կարօտ մտաւորականներու։

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ արհեստաւորները, որոնք եւս զրկուած են աշխատանքէ։ Ասոնց համար եւս պատրաստուած է ծրագիր մը։ Նահանգապետը կը բերէ առաջարկ մը, գնելու համար 80 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը, որպէսզի գործ հայթայթուի արհեստաւորներուն։ Այդ փոխառութիւնը պիտի գործածուի վերանորոգելու եւ բարեզարդելու համար թաղապետութեանց հանգստարանները, հարանիկեան գաւիթները, ճեմելու համար կամուրջները, վերջապէս մաքրելու եւ գեղեցկացնելու համար եկեղեցիները, արձանները, արձանկարները եւն.։ Այս ծրագիրը կը նպաստէ ոչ միայն արհեստագէտ գործազուրկներու վիճակին բարելաւման, այլ եւ անոնց տաղանդին փայլին։

Ահա բոլոր այս խնդիրներն են, որ պիտի քննուին եւ նոր կարգադրութիւններով պիտի աշխատուի մեղմացնել գործազրկութեան տագնապը, քաղաքապետական յառաջիկայ ժողովին։

— Պաշտօնաթերթը կը հաղորդէ թէ 27 փետրուարին արձանագրուած գործազուրկներու թիւն էր 293,198, որուն 236,959ը այր, 36,239ը կին։ Նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 263,844, ինչ որ կը նշանակէ թէ աւելցած է 9,354 հոգի մէկ շաբթուան մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ տուրքը, որ հարիւրէն 15էն հարիւրին 12.60ի, յետոյ հարիւրին 11ի զեղչուած էր, 1932 յունուար 1էն պիտի հաշուուի հարիւրին 10. Սէնի նահանգապետին կարգադրութեամբ։

«Մնացորդաց»ի

Գրականէն նոր ապացուցանք ստանալով, կը խնդրուի բաժանորդներէն սպասել։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Փոքրամասնութիւնները թրքացնելու ծրագիր

Աթէնքի Ակրոպոլիս թերթը երկար թղթակցութիւն մը հրատարակած է Պոլսէն՝ կուտանք էական մասերը.—

Թրքացման քաղաքականութեան տառացի գործադրութեան սկսուած է։ Եթէ Աթէնքի կառավարութիւնը բարեկամական դիտողութիւն ընէ Էնկիւրիի դահլիճին, պատասխան պիտի տանայ որ կառավարութիւնը Յոյները թրքացնելու որեւէ նպատակ չունի։ Երեւութապէս ճիշդ է [illegible] ձէ, որ Թուրք յեղափոխութիւնը մէջտեղ բերաւ եւ ներկայիս ալ երկիրը կը կառավարէ իր ուզածին պէս։

Ասիկա կը նմանի քիչ մը խորհրդային կառավարութեան եւ Գ. Միջազգայինին, որոնք անուանապէս եւ երեւութապէս թէեւ տարբեր են, բայց ներքնապէս իրարու կ'օժանդակեն եւ իրար կը լրացնեն։

Թուրքիոյ բոլոր գործերուն ուղղութիւն տուողը նոյն կուսակցութիւնն է՝ Ըմէէ Փրքա, որ եւ է ծրագիր Երեսփ. Ժողովին տանելէ առաջ կը ներկայացնէ կուսակցութեան վարչական խորհուրդին եւ վերջինիս հաւանութիւնը ստանալէ յետոյ միայն, կ'երթայ Ազգ. Ժողով։ Եթէ վարչական խորհուրդը հաւանութիւն չյայտնէ, ոչ իսկ տերեւ մը կը շարժի Թուրքիոյ մէջ։

Ահա այս կուսակցութեան Պոլսոյ դրասենեակն է որ ծրագիր մը պատրաստած է փոքրամասնութիւնները թրքացնելու համար։ Ի՞նչ է ծրագրին հիմնական կէտը։ Թուրքիոյ մէջ Յոյներ չկան, այլ օրթոտոքս Թուրքեր։ Տարբեր խօսքով, ինչ որ Փափա Էֆթիմ տարիներ առաջ յայտարարած էր, այսօր կ'իրագործուի քայլ առ քայլ։ Այս կերպով, կամաց կամաց պէտք է փոխուին անունները, լեզուն, ազգութիւնները եւն.։ Այլեւս աւելորդ պիտի նկատուին յունական վարժարանները, քանի որ պետական դպրոցներ կան։ Պէտք չպիտի ըլլայ բարեսիրական հաստատութիւններ պահելու։ Առ այժմ Թուրքերը բացէն չեն խօսիր, բայց նպատակնին այս է։ Ահա թէ ինչի՛ յանգեցաւ Վենիզելոսի Ըմէէթ սիրաբանութիւնը։

Չպիտի ուշանայ այն օրը, երբ Պոլսոյ մէջ հրատարակուող յունարէն թերթերը պիտի խափանուին ու կառավարութիւնը ոչ մէկ ճնշում պիտի բանեցնէ թրքացման քաղաքականութիւնը յաջողցնելու համար։ Ընդհակառակն հաւատացնել պիտի տայ յոյն կառավարութեան թէ լիովին պիտի յարգէ դաշնագրի փոքրամասնութեանց վերաբերող յօդուածները։ Թրքացումը տեղի պիտի ունենայ կուսակցութեան խորհրդակից եւ յոյն տարրը կարհնելու համար։ Պոլսոյ մէջ պիտի ստիպուի համակերպիլ, քաջ գիտնալով թէ իր շահերը պաշտպանող կառավարութիւն չկայ Աթէնքի մէջ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՑ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

(ԶԵԿՈՅՑ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ԺՈՂՈՎԻ)

Ակնոյ, Արաբկիրի, Բաբերդ Հայքի, Խարբերդի, Հաճընի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի, Ռոտոսթոկինի, Սեբաստիոյ (նահանգային), Սթանոզի Հայրենակցական Միութիւնները փետր. 20ին խորհրդակցական ժողով մը գումարեցին Ֆլոբիա ճաշարանին մէջ, օրակարգ ունենալով Դպրոցասէրի յիսնամեակը եւ իրենց մասնակցութեան խնդիրը։

Այս առթիւ, խորհրդակցական ժողովը լսելով Դպրոցասէրի ներկայացուցչին զեկոյցը, միաձայնութեամբ իր յարգանքի ու համակրանքի ջերմագին արտայայտութիւնը բերաւ այս կազմակերպութեան, գնահատեց դրուատալից խօսքերով անոր անցեալի ու ներկայի կրթանուէր ու որբախնամ գործը եւ որոշեց.

1) Բերել ամէն օժանդակութիւն Փարիզի մէջ տեղի ունենալիք հանգանակութեան եւ ասոր տալ այն բոլոր միջոցներուն, որոնք պիտի ապահովեն 200 որբուհիներու դաստիարակութեան եւ [illegible] գործը։

2) Շրջաններու բաժանում մը կատարել եւ յանձնարարել Հայրենակցական Միութիւններու ներկայացուցիչներուն, որպէսզի ընկերանան հանգանակիչ տիկիններուն։

3, Գոչով մը հրաւիրել հայ ժողովուրդը, որ ամէն տեղ միասնաբար մասնակցի Դպրոցասէրին բացած յոբելեանական հանգանակութեան։

4, Խնդրել հայ մամուլէն, որ իր սիւնակներուն յատկացնէ Դպրոցասէրին եւ ներկայացնէ անոր կատարած գործը հայ հասարակութեան, հրաւիրելով անոր ուշադրութիւնը կրթական այս յարկին վրայ։

Հայրենակիցներ.

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը այս տարի կը տօնէ իր յիսնամեայ յոբելեանը։ Անիկա, այս առիթով հասարակութեան կը ներկայանայ բեղմնաւոր անցեալի մը եւ արդիւնաշատ գործունէութեան մը հաշուեկշռով։

Անիկա ծնունդ առած է ժողովուրդին ծոցէն եւ արգասիքն է մշակոյթի այն պահանջներուն, որոնց կենսական [illegible] գաւառի խորքերէն։

Դպրոցասէրի վարժուհիները իր շրջանաւարտներուն ձեռքին վրայ տարուած է լոյսի ջահը այդ բոլոր մութ անկիւններուն մէջ։

Մեր ազգային ճգնաժամի եղերական շրջաններուն, անոր գթութեան տունն ու կրթական յարկը իրենց գրկելով ապաստանքի ու սիրոյ ձեռքը երկարած են դէպի մեր տարաբախտ սերունդը, որ կը յանձնուէր ազգային հոգածութեան ու խնամքին։

Դպրոցասէրի ջերմ յարկին տակ պատսպարուած եւ դաստիարակուած են 1200է աւելի որբուհիներ, որոնք եղած են մայրեր ու դարձած հայուհիներ։

Բացայայտ է Դպրոցասէրի կատարած աշխատանքը։

Ցիսուն տարիները շատ բան կը պատմեն անոր գործին մեծութեան մասին։

Այսօր, անիկա լուռ մնջիկ կը շարունակէ իր գեղեցիկ գործը Րէնսիի մէկ անկիւնը, ուր կը տանի 200 որբուհիներու խնամքն ու դաստիարակութիւնը։

Դպրոցասէրը չունի նիւթական ծնայուն աղբիւրներ։ Հասոյթի միակ միջոցն է հայ ժողովուրդի ինքնաբուխ օժանդակութիւնը, որուն կը պարտի իր գոյութիւնը։

Դպրոցասէրը ամէն հայու սրտի մէջ ամրապէս տեղաւորուած կազմակերպութիւն մըն է։ Գնահատել անոր գործը եւ սատարել անոր յաջողութեանն ու տեւականութեանը՝ պիտի ըլլայ քաջը ու գեղեցիկ պարտականութիւն մը։

Այս ըմբռնումով, Հայրենակցական Միութիւններու խորհրդակցական ժողովը՝ անվերապահ համակրանքով ողջունեց Դպրոցասէրի հրաւէրը, եւ որոշեց բոլոր միջոցներով օժանդակել հայ տիկիններու այս կազմակերպութեան։

Արդ, Հայրենակցական Միութիւններու խորհրդակցական ժողովը կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն, Փարիզ թէ այլուր, որպէսզի լայնօրէն մասնակցին Դպրոցասէրին յոբելենական հանգանակութեան, որուն պիտի ձեռնարկեն այս միջոցին։

Օգնեցէ՛ք Դպրոցասէրին

Անիկա նշանաւոր թո՛ղ ըլլայ ամէն հայու։

Պաշտպանենք Դպրոցասէրի սուրբ գործը։

Կեցցէ՛ 200 որբուհիներու քոյրը։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ծ. Գ.— Նուէրները ղրկել Դպրոցասէրի գանձապետուհիին տիկին Bardizbanian, Ecole Tebrotzassère, 1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.) France.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԻՒՂԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏՕՆԸ

ՓՈՆ ՑԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Այս տարի եւս մեծ խանդավառութեամբ տօնեցինք փետր. 18ի հակահամայնավարական ապստամբութեան տարեդարձը. Օթէլ տը Ֆրանսի սրահը՝ հոծ աշխատանքի որ ըլլալու սրահը լեցուած էր մեծ բազմութեամբ։ «Մեր Հայրենիք»ով բացուեցաւ հանդէսը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Նախագահ ընկ. Եզարէկեանը ամփոփ ձեւով յիշեց, եղան երգեր եւ արտասանութիւններ։ Բանախօս ընկեր Ս. Վրացեան մանրամասնօրէն բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը եւ փետրուարի տեղեկութիւններ տուաւ կատարուած դէպքերու մասին։

«Եթէ կայ ձեզմէ մէկը որ այդ շրջանին եղեր է Հայաստան, կը գիտնայ որ ո՛չ թէ կազմակերպուած ապստամբութիւն մըն էր, այլ ժողովուրդը չկարենալով հանդուրժել տիրող սարսափներուն, առաւ մը զէնքը ձեռքին դուրս ելաւ ոսոխ լուծը թօթափելու։ Թէեւ քիչ ժամանակէն երկին գրաւեցաւ Հայաստանը բանի ուժով, բայց միշտ կը մնայ Փետրուար 18ի բարոյական յաղթանակը։ Հայկական Դատը չէ կորած։ Թէեւ բոլշեւիկեան եւ քեմալական կառավարութիւնները միացած կ'ուզեն խեղդել, բայց հայ դատը արդար իրաւունքն է, այս ժողովուրդին եւ ազ-կանուխ բռնութեամբ գրուած մեր հայրենիքը պիտի վերադարձուի եւ հայ ժողովուրդը ինքը պիտի վարէ իր ճակատագիրը»։

Ոգեւորուած փակուած համարելով հանդէսը, ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ եւ հաւատքով։

Ի. Ա.

Անորոշ կացութիւն

ԼԻՈՆ, 3 մարտ.— Ժամանակէ մը համար լռութիւն պահեցինք, յուսալով որ գործերը կը բացուին եւ մենք լայն եւ աւետաբեր տեղեկութիւններ կուտանք «Յառաջ»ին։

Այս վերջին շաբաթներուն, մետաքսի քանի մը գործարաններ նոյնիսկ մարդ առին, գործազնելով բոլորը։ Ասոնք են Վիլէօրպանի Gillet եւ Moulinageը՝ որոնց բանուորուհիներուն մեծամասնութիւնը հայ կիներ ու աղջիկներ են։ Հատ-հատ արձանագրութիւններ եղած են նաեւ ուրիշ գործարաններու մէջ։ Կան ալ որ իրենց արձակած գործաւորներուն նամակ գրելով, գործի կը կանչեն։ Բայց ասոնք շատ քիչերն են միայն։ Կայ անգործ Հայերու խոշոր զանգուած մը որ գետ կը խնդրէ թաղապետարաններու դռներուն առջեւ, նպաստ ստանալու համար։ Դժուար է անգործ Հայերու ճշգրիտ համրանքը ընել։ Որովհետեւ ամսարդները Սուրիայէն եկող Հայը Սուրիոյ արձանագրած են, Ցունաստանէն եկածը՝ Յոյն, Պուլկարիայէն եկածը՝ Պուլկար։ Ասոր համար ալ անկարելի է որ թաղապետարաններէն բուն Հայը զանազանել։ Այս բոլորին գիմաց, հայ լեզուն, որ առանց ինքնութեան թուղթերու, կը պարզէ կացութիւնը։ Ազգ. Իշխանութեանց վրայ մեծ պարտք կ'իյնայ մեր համրանքը ճշդելու։

Իմացանք թէ Ազգ. Վարչութիւնը եւ բաւական թիւով Հայր. Միութիւններ խորհրդակցած են, անգործ հայրենակիցներուն օգնելու համար։ Խնդիրը լուրջ ըլլալով, վստահ ենք թէ որեւէ ձեռնարկ պիտի քաջալերուի գաղութին կողմէ։ Նման Միութիւն մը կազմած է նաեւ Հօկը՝ միմիայն իրենց համար։ Այսինքն անոնց որ Հօկի անդամ կ'արձանագրուին եւ չինուածափոնական պատերազմէն յետոյ, կը հաւատան կարմիր յեղափոխութեան, կը հալածեն հայ ազգայնական կուսակցութեանց եւ ի հարկին փողոցներուն մէջ ցոյցերու կը մասնակցին։

Ո՛չ գիտենք թէ գործերը պիտի բացուին, եւ ոչ ալ աւելի գէշ օրեր դիմաւորելու յոռետեսութիւնն ունինք։ Կացութիւնը անորոշ է ներկայիս։ Չար ու բարի զրոյցներուն տակ մեր երիտասարդութիւնը կը համբերէ, կը սպասէ, մինչեւ որ պատահի այն, ինչ որ պիտի պատահի... Այս յուսահատութեան օրերուն սակայն, երիտասարդներ ջերմապէս փարած կը մնան իրենց ազգային աւանդութիւններուն։ Անոնցմէն որ վառ կը պահեն ազգային ոգին այս օտարութեան մէջ, ուր չարիքի բոլոր աղբիւրները կը սպառնեն, կը նեղեն մեզ՝ որպէսզի հրաժարինք մեր իրաւունքէն, հեռանանք հայութենէն եւ դառնանք ազգափոխ... Հոս է որ պիտի դիմադրենք մեր բոլոր ուժերով։

Ֆ. Հրակ

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՆ "ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ"

Ինչպէս խորհ. Հայաստանը, Բարեգործականն ալ ունի իր «միայլայլ» եւ «անկաշառ» բարեկամները։ Այսինքն միեւնոյն մարդիկը։

Հասարակ ճշմարտութիւններ կան որ եթէ դուն ըսես, կը դառնաս թշնամի եւ՛ մէկուն եւ՛ միւսին։ Բայց եթէ իրենք ըսեն, միշտ եւ յաւիտեան կը մնան «բարեկամ»։

Խանդավառ Արեւի նոր խմբագիրն ալ — «Յովհաննէս առաքեալ», ինչպէս կոչեց Խորհ. Հայաստան— որ սկիզբէն ի վեր չկրցաւ տաքնալ Բարեգործականի... կեդր. Գրասենեակին հետ. ցետեւեալ սրտցաւ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Բարեգործականի մասին։ Անշուշտ պաշտօնաթերթին բերնով եւ բարեկամաբար (27 փետր.).

— «Մեկուսի անիկա չէ, մեր կարծիքով, Բարեգործականի դերը եւ միայն իրեն վստահուած գումարները յանձնելով Բարեգործականը կատարած չըլլար իրեն սպասուած բոլոր ծառայութիւնները։

Բարեգործականը, որ գիտէ, կամ պէտք է գիտնայ մեր ժողովուրդին պահանջները, առօրեայ ճառագութիւնները եւ կարօտութիւնները, միայն պիտի չծանրանայ բարեսէր ու հարուստ հայ մարդուն, անոր ըսելու համար որ իր դրամը — կենդանութեանը կամ յետ մահու — իրենց վստահի, անոր մտքին մէջ տեղ գտած կամ թելադրուած նպատակի մը յատկացուելու համար։ Բարեգործականի առաւելութիւնը միայն բարերարի մը ձեռքէն դրամը առնելով իր դրամատունը ի պահ դնելը չէ ո՛ւ եւ է նպատակի համար, այլ անոր առաքելութիւնն է ծանուանց լուսաբանել բարեսէր մարդը այն նպատակներուն մասին, որոնք իրեն Բարեգործականին են, ըստ իր կանոնագրութեան։ Այնպէս որ եթէ Բարեգործականը վստահելի եւ խղճամիտ հաստատութիւն մըն է, պէտք է աշխատի, որքան կարելի է կանխորոշ նպատակով նուիրատուութեանց փոխարէն, համոզել նուիրատուները, որ իրենց դրամը յանձնեն իրեն, վստահ ըլլալով միանգամայն որ, Բարեգործականը լաւագոյն կերպով պիտի օգտագործէ այդ դրամը ըստ պահանջի եւ ըստ օրուան պէտքերուն։

Այստեղ արդէն երեւան կուգայ պէտքը Բարեգործականի ձեռքնամ նոր ուղղութեամբ լարելու։ Նոր ուղղութիւնը նոր ծառայութեամբ միայն կրնայ որդեգրուիլ։ Այդ նոր ծառայութիւնը պիտի ըլլայ Բարեգործականը չնկատել դրամատուն մը, աւանդապահ մը, այլ հաստատութիւն մը որ իր սեփական գործունէութիւնը ունի եւ այդ նպատակներուն իրագործման ու այդ գործունէութեան համար դրամ կը գտնէ իր սեփական միջոցներովը»։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ առատ ձիւն տեղացած է Փելոպոնէսի մէջ, մանաւանդ Ողիմպոսի եւ Թեսալոնիկի լեռներուն վրայ, մինչեւ երկու մետր խորութեամբ։ Հաղորդակցութիւնները կտրուած են շատ գիւղերու մէջ, եւ պարենաւորումը զինուորական օդանաւերով կը կատարուի։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

IX

— Պարոնս ո՞ւր է, աղբար — զայրացեր էր Դաւիթ էֆէնտի. — զէկզէ՛կ [illegible] են տունը... [illegible] այնչափ ատենէն փէշ աղէկ հոս չեմ առներ... Վարժապետ ըսածդ ասանկ էֆէնտիի պէս ըլլալու է..

— Սարգիս էֆէնտիի պէս, չէ՞, — մտօրէն հարցուցեր էր Ցամաո վարդապետ, հեգնական ժպիտ մը ձայնին ու նայուածքին մէջ։

— Հապա՛, անանկ՝ գլուխը կախ, ճակատը ծալուած... Ձէ [illegible] «անէ» բաներ... Այդ ծօրուքն [illegible], վնասակար բան է... Ցեղափոխական է, կ'ըսեն... Միայ աղէկ, Ճանց, սխա՛լ կիւղէյէմ Սարգիս էֆէնտէն..

— Այո՛, բայց կը տեսնէք թէ որքան փոխուած է այժմ վարժարանը..

Ցեսէ՛ք, գիտե՞ս էիք ու ձեր զաւակը Պոլիս Միխիթարեաններուն ղրկել որոշած էիք։

— Մեքենը ուր՛շ, [illegible] Թօշա՛ֆ, պէ... Մեզի պէս ծարդոց զաւակները հարկաւ պէտ'ք ան, որ իրենց հօրը տեղը բռնեն... Ես աղջը... գամմտանան, նոյն, ես կ'ախտորոշ... Ծերերին ալ քու Դաւիթ էֆէնտիդ նայելու տաս.. — խօսքը պաշտպանի պատճէն ծեքին համար էր...

Ու. քանի գնաց՝ դժգոհութիւնը չեզոքացաւ։ Դժգոհութեան այս կրակին վրայ իւղ լեցուց ծանուցանց Տէր Գէորգ դեկտեմբերի ցուրտ օր մը։ Թաղեց քահանայից սենեակը, վազեց, ծառ. Դաւիթ էֆէնտիի խանութը ու չփոթած։

— Իսր ըլլայ, Տէր Հայր, ի՞շ կայ, նորէն որի՞ գլուխը կը ցաւի...

— Ի՞շ գլխու ցաւ, Դաւիթ էֆ.. Ինծի չըսեմ, որի՞ ըսեմ, կեցցի պէս կ'էթամ, կուղամ..

— Վա՞յ է դաշտ էկեղ ... ձայնը բարձրացուց եւ յոնքերը պռստեց Դաւիթ էֆէնտի։

— Վա՞յ պըռ'ըլլայ... Ես մեր անէնի եէթէէնները.. Նշխարք չինած ատենս ոչ զա դուան է.. Թիթ քիթի առատուընէ մինչեւ իրիկուն... [illegible] Նէր... Ասոր երգի մը ձանը առի վերէն... «Լօ՛, լօ՛, լօ»... Սիփան-մէփան երգը կը խառնէին կոր... Մէյ մըն ալ «կեդրին՛նէ՛ր» ցան՛ծ... Ճանչս [illegible] Որի՝ գամ. Դաւիթ էֆէնտի... Ես աղջին գլուխը ցաւի նէ...

— Է. հարկա՛ւ, ճանքն... «կարգ՞ն» մի բանը..

— Հէ՛քմ, հեւէ՛քի... Ասոր իրիկուն կ'աղօթէ քի [illegible] անանկ [illegible] Աստուած.. Հրամանքդ հըլլամ նէ...

— Ամէն բան տակն ու վրայ կ'ըլլայ, Տէր հօ՛ր... «կարգի՞ն» բանը... Ու չափը անցուցին, չըսե՛ս...

— Անանկ չէ՞ մի, Դաւիթ էֆէնտի... Ճամբան եկած ատենս քաղաքին տեսակ դարձուցի [illegible] մէջ... Պաշտօնցայ, չիտակը, գլուխցաւութիւն չանիմ. բոխ։ Վեր դարձուցի, վար դարձուցի, չեղաւ... Ինծի չըսմ որի՞ էթամ..

— Ճամբա՛ն, հարկա... այս աղջը..

— Վերը, Փօռ-աղբայրին դէմ, որ ճարանի մը եաչեւ նստած էր Օսման էֆէնտին, սանկ ծո՛ւռ մը նայեցաւ նորերէն քաշուած ատեն... Ինծի անանկ եկաւ քի բաներ մը լսած է...

— Ինչ Տէր Մարտը կարծած ըլլալու է. շատ ու կտոր են. ըլլայն... Օր մը նորէն պըռ'վաղէ գայ... Անոնք անանկ են, կ'ըսեն կ'ըլլան... «կարգի՞ն» բոխ... Ըսել է ալ թօռ փէշ բռնելու բանաֆը դրինք. Հա՞... Սիփա՞նը ինչ է, ճամբամ Տէր Հայր... Դորդոր պոռալ չըլլա՞յ։

— Փոնդա՜ մի, — տխրեց ցաւակից Տէր Գէորգ..

Ցետոյ, խեղճնամփոփուելով.

— Դործեմ անուն է,—վրայ բերաւ։

— Ինչ՞ անուն։

— Կնկայ՝ աղջկայ ըլլալու է.. Ջէ՞ռ տեսներ կիւլչէյիմ Մարիամը, Գարիանէն, Իսգուհին պիլէ փոխեր են... Գոյսթ անուններ են էղեր... Հիմակուանին նո՛ր անուն մը գալոցին մէջ... Ծոքէ. Սաթենիկ, Անաչիտ... Սիփանն ալ անանկ անուն մը ըլլալու է...

— Սեռապանի՞ անուն է.. ծարիշն ալ ճանչի՞մ, չէ՞...

— Հա ;

— Ջրահ՞ս մեր աղջը հիմակուց... Օհօ՛օ... Նէ խօսէ, աս միւս փորձանքը գործը չըլլա՜յ... Ջիրէ այդ կիւվէն զրպաց ալ ծուռ՞ մի...

Ու. եղաւ, ժամացոյցը հանեց գրպանէն. Նայեցաւ։ Տէր հայրը ետ առաջ եկաւ։ Ետեւ հովանոցը տակէնէն եւ աւելի մօտենալով Դաւիթ էֆէնտիին.

— Բիչ մը զանուէիր, Դաւիթ էֆէնտիս, — փսփսաց... Գիտես եա, զալիքը ձեռն մէծն է.. Փառ է, ամօթ է... Մեռածին կը չհնած կուսած...

— Հաճէ՞ք, — ձայնը բարձրացուց Դաւիթ էֆէնտի՝ չհասկցած ձեւացնելով ու դէմքը ծամծմելով.

— ... Ինծի չըսմ, որի՞ էթամ.. Բիչ մը, կ'ըսեմ, զանուէիր..

— Ըլլայ նէ՛ ինչո՞ւ չէ, Տէր Հայր... Մինակ քի... Գիտես... Ես վերջերս շատ ծախսի դու. բացաւ... Գանձանակ, հա՛, ըստի՞ն կը կայնի... Եկեղեցին նորոգե՞նք...

— Հա՛, որերդ շատ ըլլան. չէ՞մ հասկնար... Հրամանքդ.

— Սա քանի մը ամիսը անցնի տէ... Ծունունդ երթեան, Ծունունդ...

— Աղէ՛կ... Հոգ չէ... Ծուղդ պակաս չըլլայ, Դաւիթ էֆէնտի...

Ու, հեռանալով Դաւիթ էֆէնտիէն, ատքը խանութէն դուրս նետեց եւ սկսաւ հեռանալ քթին տակէն մռմռալով.

— Ջանիս, ճե՞.. Աստուած գլխեդ վերի ու գլխեդ վարը պահէ...

×

Ասկէ քանի ամիս մըն էր, որ Դիմաքսեան ծանուոտ դասեր կուտար Սուրէնին։ Սուրէն ոչինչ գիտէր եկեղեցական վարժարանի մասին։ Բայց, հզօր ցանկութեան մը հետ անդիմադրելի երկիւղ մը ծներ էր մէջը՝ այդ անունէն։ Իրեն այնպէս կը թուէր թէ դժնդակ ու խստապահանջ գործի մը առջեւ պիտի գտնուի իր Դասելով. ծանօթանող, պատմութիւն մը հաճազգածէն, որուն լուսանկարը տեսեր էր, անգամ մը, զրկուած Պոլսէն՝ Միխիթարեան վարժարանի հաւաքոյթ։

(Շար.) Կ. ՄԷՋԵԱՆ

տառերով գրուած էր «Բուէ տուէք Հինտէնպուրկի» կամ «Ընտրեցէք Հիթլէրը՝ գերման ժողովուրդին յոյսը»։ Պերլինի ոստիկանապետը դիրք բռնած էր այն պատշգամին վրայ ուր 1914 օգոստոսին Վիլհէլմ կայսրը ուղերձ մը կ'ուղղէր ժողովուրդին, պատերազմի յայտարարութեան առթիւ։ Ժամը 1ին ընկերվարական երեսփոխան մը խօսք առաւ խորհին լռութեան մէջ, եւ կոչ ուղղեց բոլոր հանրապետականներուն որ փրկեն վտանգուած ազատութիւնները։ Ցորդորեց քուէ տալ Հինտէնպուրկի, որպէսզի յաղթուի Հիթլէրը եւ անոր հետ՝ ֆաշիզմը։

⨯ Կիրակի օր Հիթլէրականները 3500 ժողովներ գումարեցին, առանց հաշուելու անհամար թափօրները, փողոց եւ թմբուկով։ Պերլինի մէջ, երկաթեայ ճակատի կուսակիցները կազմած էին խառն նուագախումբեր, որոնց կ'ունկնդրէին 80 հազար հոգի։

Դրամն ալ ջուրի պէս կը հոսի այս բոլոր պայքարներուն մէջ։ «Ցեղապաշտներու կուսակցութիւնը որ 350 հազար մարտական ուժեր ունի — մեծ մասով գործազուրկներ— ամիսը հինգ միլիոն մարկի ծախք մը կը պատճառէ կուսակցութեան սնտուկին, այսինքն տարեկան 360 միլիոն ֆրանք։ Հիթլէրեանները աւելի առատաձեռն են։ Մինչեւ մարտ 13 ամբողջ երկրին մէջ ցրուած պիտի ըլլան 900 հազար յայտարարութիւններ եւ 13 միլիոն գրքոյկ, իսկ ժողովներուն թիւը պիտի հասնի 50 հազարի։ Ուրկէ՞ կուգայ դրամը...

Հիթլէրեան գաղտնի գործակալներ եւ մարտական ուժեր կը վխտան ամէն կողմ եւ ամէն ժամ եւ անմիջապէս որ առիթ ներկայանայ, կռիւ կը սարքեն։

Թերթերն ալ խառնուած են պայքարին եւ սրինուկներ կը թխեն իրարու դէմ, արծարծելով կիրքերը։

Կիրակի օրուան ընտրութիւնը թուաբանական հաշուէ մը աւելի, հոգեբանական արտայայտութիւն մըն է, ուր պիտի բացուին 63 միլիոնոց ժողովուրդի մը սիրտն եւ հոգին։

Չինաճափոնական կռիւը

7000 սպաննուած, 3000 վիրաւոր

Ճափոնական աղբիւրներէ հասած տեղեկութիւնները կը պնդեն թէ կռիւները կը շարունակուին զանազան կէտերու վրայ։ Ճափոնցիները Չինացիներուն վրայ կը դնեն այս դէպքերուն պատասխանատուութիւնը։

Ճափոնական գեկոյցներու համաձայն, վերջին կռիւներու ընթացքին սպաննուած են 7000 Չինացիներ, իսկ վիրաւորուած երեք հազար հոգի, մինչ որ ճափոնական կորուստներուն տամնապատիկն է։

Չինացիները մերժեցին Ճափոնի առաջարկած պայմանները՝ զինադադարի մասին։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը կը շարունակէ վիճիլ եւ բանաձեւ մտածել։

Ուսանողներու դասադուլ

Ֆրանսայի իրաւաբանական ուսանողներու Միութիւնը որոշեց ընդհանուր դասադուլ հռչակել այսօր, երեքշաբթի, բոլոր համալսարաններուն մէջ։ Այս առթիւ մեծ միթինկ մը գումարուեցաւ երէկ եւ բուռն ճառեր արտասանուեցան։

Դասադուլի ազդանշանը տրուած է Թուլուզի համալսարանէն։

Դասադուլին պատճառն է Նրեսփ. ժողովին վերջերս քուէարկած մէկ օրէնքը։ Մեծ խլրտում կը տիրէ ոչ միայն Փարիզի, այլեւ Լիոնի, Նանսիի եւ Պոռտոյի Ուսանողական միութեանց մէջ, որոնք պահանջած են Ծերակոյտէն՝ մերժել քուէարկուած օրէնքը։

⨯ Երէկ շատ քիչ ուսանողներ կ'երեւային Փարիզի իրաւագիտական համալսարանին մէջ, ուր կը գտնուին ութ հազար ուսանողներ։ Բոլորն ալ որոշած են հետեւիլ Թուլուզէն տրուած ազդանշանին։ Ուրեմն, դասադուլը ընդհանուր պիտի ըլլայ այսօր, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։

⁄ Գրգռուած են նաեւ Գահիրէի համալսարանին ուսանողները, վարչական երկրորդական պաշտօնի մը կոչուած ըլլալով գրականութեան ուսուցչապետ եւ արաբերէնի մասնագէտ Տոքթ. Թահա Հիւսէյինը։ Ուսանողները անմիջապէս դասադուլ հռչակեցին, իբրեւ բողոքի նշան եւ պատուիրակութիւն մը դրկեցին Թագաւորին, զանգատելով թէ կառավարութիւնը կը միջամտէ համալսարանի ներքին գործերուն։

Գրգռութեննէն վարակուած եննաեւ փրոֆէսէօրները, որոնք տրամադիր են դասադուլին միանալու։ Տոքթ. Թահա Հիւսէյին, որ կոյր է, մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ իր ազատական գաղափարներուն համար որոնք յաճախ կ'ընդհարին կառավարութեան տեսակէտներուն հետ։

Ցարական հարստութիւնները չեն սպառած

Բոլշեւիկները տակաւին չեն կրցած սպառել ցարական անգին հարստութիւնները, թէեւ աժանգին բան ծախեցին։

Ցակաւին Կրէմլինի մէջ պահուած կը մնայ կայսրինէ Բ.ի թագը, որուն ադամանդները 3000 քրաթ կը կշռեն։ Այս թագին վրայ կը գտնուի ազնուիի յակինթի միծութեամբ կարկեհան մը զոր բոլշեւիկները 104 միլիոն ոսկի րուբլի կը գնահատեն։ Կատարինէի մականն ալ 64 միլիոն կ'արժէ։ Կարելի չէ եղած ծախել նաեւ Ս. Անդրէասի ծիւղակաւոր խաչը, որ 1774ին շինուած ծիրաշալիք մըն է եւ զոր Աղեքսանդր Բ. ցարը գնեց Փարիզի մէջ։

«Շահ» կոչուած ադամանդը, որով կը ծալարտամային թուսիոյցարիոր, երեք միլիոն ոսկի րուբլի կը գնահատուի։ Այս թանկագին քարը նուէր ստուած է Պարսկաստանի շահին կողմէ, իբրեւ հատուցում ռուս գրող Կրիբոյէտովի սպանութեան։

Բոլշեւիկները յաճախորդ չգտնելով այս հարստութեանց վաճառման համար, վերջերս անգլիացի թղթակցի մը առաջարկեր են վիճակախաղ մը սարքել Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ,—200 000 տոմսակ, իւրաքանչիւրը հազար տոլարի։ Այս կերպով կը յուսային 200 միլիոն տոլար շահիլ։ Թղթակիցը մերժած է, բայց բոլշեւիկները կը շարունակեն շօշափել միտքերը, ամէն տեղ։

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Յ. Դ. Կեդր. կոմիտէն եւ Փարիզի կոմիտէն սոփեոզաբար ժողովի կը հրաւիրեն

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ» խումբը, այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին (10 մարտ) La Petite Sourceի սրահնայարկը։

ՊԱՆԵԼՕ.ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐՇԻԻ» խումբը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 31 Rue Madame Curie։

ԻԹՕԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբը, այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 32 Ave. des Gobelinsի վերնայարկը։

ԿՈՊԼԷՆԻ Հրազդան խումբը յառաջիկայ Չորեքշաբթի (16 Մարտ) իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն, յառաջիկայ Ուրբաթ (18 Մարտ) իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Rue du Fbg. du Temple։

Բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները

Լոյս տեսաւ

Ազգային հերոս Սեբաստացի Մուրատի կենսագրութիւնը,

„ՄՈՒՐԱՏ"

Գրեց՝ Պ. Միքայէլ Վարանդեան, հրատարակութիւն Մուրատ Յանտի կեդր. վարչութեան։ Գիրքը կը բաղկանայ 350 էջերէ եւ 48 նկարներէ։ «Մուրատ» տպուած է առհամապատկ թուղթով, փութացէք օր առաջ ապահովել օրինակ մը։ Գին՝ թղթակազմ 30 ֆրանք, լաթակազմ 40 ֆրանք։ Գաւառներու համար ղրկել փոստի ծախք 2 ֆրանք։

Դիմել՝ Ներսէս Գչիկեանի, 24 rue Anatol France, Issy-les-Moulineaux, (Seine) France

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Թուլոն, Կ. Տ.— 70։
Անվէրս, Մահ. — 80։
Փարիզ, Պ. Հ.— 140։
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 140։
Տրիւան, Մ. Հ.— 35։
Շալէթ, Գ. Պ.— 70։ Ղրկեցինք։
Մարսէյլ, Հ. Սալ Մ.— 280։
Մարսէյլ, Գարծ.— 930։
Սակլա, Ս. Թ. 70։
Փարիզ, Ֆէպ.— 150։
Փոն տը Լըվուա, Ժ. Թ. 25։
Մորիսթէլ, Պ. Ո.— 25։
Փոն տը Շէրիփ, Գարծ. 58.40։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

„ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

1. ՄԱՐՍԷՅԼ	Tzeriguiantz G. 18 rue des Dominicains
2. ԼԻՈՆ	khatchadourian Antranik, 202 rue Boileau.
3. ՏԷՍԻՆ	Bodourian G., Avenue B. Palissy.
4. ՎԱԼԱՆՍ . . .	Perzikian Avedis, 26 Boulevard Vauban.
5. ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ	Germain Marcel, 11 Place du la Liberté.
6. ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ	Madame Digonner, Place du Peuple (kiosk).
7. ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ	Eramian David, rue de la Liberté (Boulangerie ...)
8. ՆԻՍ	Djelalian Simon, 1 rue Dr Michaud
9. ԱԼ ՍԻՈՍԱ	Azadian kazaros, 11 rue Palamideau
10 ՊԱՐԿ ՏԸ ՓԷԱԺ	kassabian Souren, 50 Grand'rue.
11. ՍԷՆ ՄՕՐԻՍ ՊԸՆՈՒԱ .. .	Teissonnier, Dépositaire.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (163)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դատը կը պատմէ

Յաւելուած

9.— ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Իսկ Ֆէհիմ փաշան Պոլսոյ մէջ երկրորդ Ապտիւլ Համիտ մը դարձած էր։

Եւ տանք այնպիսի զգուելի, այնպիսի եղեռնական պարագաներ ու պարագայներ են, որ անօթահար կ'ընեն մարդ։ Ահա այս հացկատակներն էին, որ փտեցուցին Սուլթան Համիտը, բռնապետ դարձուցին զայն։ Կեղծաւորներու, հացկատակներու այս խումբը իրենց ինքնութեան իրենք իսկ անծանօթ այս մարդիկը իրենց ափին մէջ առեր էին Սուլթան Համիտը, կը խաղային հետը ու կը խաղցնէին զայն։ Այլեւս անկարելի էր արդարութեան եւ առաքինութեան ձայնը լսելի դարձնել Եըլտըզի Պալատէն ներս։ Թերեւս լաւ մարդ էր Ապտիւլ Համիտ։ Թերեւս կրնար լաւ կայսր մըն ալ դառնալ։ Պալատով որ իր շուրջը բոլորեր պարկեշտ եւ զարգացած մարդիկ, ընդհանուրին վստահութեան արժանացած անձեր։

Կառավարութիւնը չէր տապալիր, այլ կը տապալեն։ Երբ կառավարութիւն մը, ամէնուն աչքին առջեւ, փառքի եւ դիրքի կը բարձրացնէ հասարակ ու տգէտ մարդիկը, անարգար ու արատաւոր անձերը, իրեն այնպիսի վտանգ մը կը պարատորէ, որ արտաքին թշնամիէն ալ ծանր կը դառնայ։

Ապտիւլ Համիտ խենթ չէր, գող չէր, կնամոլ չէր, ընդհակառակն շատ կը բարկանար այդպիսի մոլութիւններու պատճառով։ Սակայն այդ մոլութիւններէն ալ ծանր մեղք մը, թերութիւն մը ունէր,— ամէն բան միայն ես գիտեմ, ամէն բան միայն ես պիտի ընեմ, կ'ըսէր։

Մարդ բան մըն ալ չի գիտեր եւ չի կրնար ընել։ Անցեալ դարու մեծ փիլիսոփաներէն Քանթ, կ'ըսէր թէ չէկրցեր պարզ այբ մը աւելցնել Արիստոտէլի փիլիսոփայութեան վրայ։ Անշուշտ չափազանցութիւն է այսպէս ըսել։ Սակայն այս խօսքին բուն իմաստն այն է, որ մարդիկ պէտք ունին բան սորվելու իրարմէ եւ պատմութենէն։

Հայոց յեղափոխական այս շարժումները գիտ շատ յաղնեցուցած էին, տարած են ամբողջ էութիւնս։ Անվերջ ու անհատնում շարք մը արիւնի եւ ջարդի պատմութիւններու։ Գիրք մը կարդալու, քիչ մը բան գրելու ժամանակ չունէի։ Նա որ աւելիշ որ եւ է բանի հետ չեմ փոխեր հաճոյքը, զոր կը զգամ գիրք կարդալով կամ գիր գրելով։

Միւս կողմէ, տեսնելով թուրք երիտասարդներուն բանտարկութիւնը եւ աքսորը, աւելի եւս կը տառապէի եւ հոգիս կը քանդուէր։ Երբ կը խօսէի հայ յեղափոխութեան ընթացքին ինկած նահատակներուն, սպանեալներուն, եւ հայ յեղափոխութենէն մնացած որբերուն, հաշմանդամներուն, այրիներուն մասին, անոր առջեւս կը պատկերանային նաեւ թուրք երիտասարդութեան տուած զոհերը։

Օր մը նստած էի սենեակիս մէջ, երբ բաին ինծի թէ Կեդր. բանտ նետուած թուրք քանի մը երիտասարդներ կ'ուզէին զիս տեսնել անպայման։ Որովհետեւ երբեք չէի կրնար մոռնալ թէ ինչ կոշտ ու վայրենի ընդունելութեան հանդիպեցայ, երբ տեսնել ուզեցի հայերս, որ բանտարկուած էր, անմիջապէս կ'ընդունէի անոնք որ որ եւ է բանտարկեալի համար ինծի կը դիմէին։ Ալ աւելի խօսք թէ այս անգամ ինծի դիմողները զարգացած համալսարանական երիտասարդներ էին։ Ելայ բանտ գացի։ Քանի մը երիտասարդներ, ամբաստանուած ըլլալով թէ Ապտիւլ Համիտի վարչաձեւին դէմ գաղտնի ընկերակցութիւն մը կազմակերպած են, բանտ նետուած էին ոճրագործներուն մէջ։ Զափազանց սրտնեղեցայ։ Շատոնց հրաման կուտայի, որ նման բանտարկեալները տանձին սենեակներու մէջ դրուին։ Գանչեցի բանտին տնօրէնը եւ յանձնարարեցի։ Յետոյ հարցուցի երիտասարդներուն թէ ինչ կ'ուզեն։ Անոնց մէջ էր նաեւ անհաբոյժ Ապտուլլահ Ճէվտէթ պէյ։ Ցուցուած եւ տխուր շեշտով մը ըսաւ ինծի.

— Մենք այս ոճրագործներուն մէջ պիտի պառկինք քնանանք։ Ի՞նչ յանցանք ունինք, որ կը բանտարկէք մեզ այստեղ։

Պատասխանեցի.

— Ո՛չ, հոս չէ որ պիտի պառկիք։ Գալով ձեր յանցանքին, ան է թէ շատ երիտասարդ ըլլալով, չէք կրցած կացութիւնը ըմբռնել։

— Մենք ազատութենէ զատ ուրիշ բան չենք ուզեր։ Մենք կառավարութիւնը տապալելու փորձ չենք ըրած։ Միայն ըսինք ու գրեցինք ինչ որ կը ցանկայինք։

— Լաւ, ձեր ցանկութիւնը արտայայտելու կարելիութիւն չկա՞յ։

— Ձկայ, փաշա՛, չկայ։ Ի՞նչ եղան ձեր «Հաւասարաքննութեան գաղտնիք»ները, «Անտալուզիոյ պատմութիւնը» գիրքերը։

Այս խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենար առանձնասենեակի մը մէջ։ Մխիթարեցի զիրենք, յետոյ հրամայեցի, որ մնունդի եւ հանգստութեան լաւագոյն պայմաններ ապահովուին իրենց համար։ Ժամանակ մը յետոյ Ապտուլլահ Ճէվտէթ պէյ եւ իր ընկերները բանտէն ազատ արձակուեցան։

Երբ սենեակս վերադարձայ, լալու փափաք մը ունեցայ։ Մտածեցի Հայոց ու Թուրքերուն տրյած ու քանդուած տուներուն, հազարաւոր հայ եւ թուրք որբերուն մասին, ... հետեւանքը հայկական ... ութիւններուն։ Ու երախայ «հինկիւր հինկիւր» լալը ... գրեցի տասնաւոր մը, թէ ... թեան կը յաջորդէ գիտութիւ...

Աստուած անպայման կը ... ձառէ իմ արցունքներս։

Քանի մը օր յետոյ, ինծի ... դեցին պաշտօնանկութեան ... մանը, այն առարկութեամբ թէ ... յոգնած եմ եւ հանգիստի ... Սակայն իմ մեկնումէս ... Հրադրեցան հայկական ... Կոմիտէճիները Եըլտըզի մէջ ... միտեւ մզկիթին առջեւ, ... տեցին Ապտիւլ Համիտի վրայ ... ընդհ. պատերազմին ... Թրքական բանակը դարնալ ... քէն, միանալով Ռուսերուն ...

Տեսայ բոլոր այդ բաները ... կայն մեռնելէ առաջ տեսայ ... Թուրք հանրապետութիւնը, ... կան անկախութիւնն ու ... թիւնը ճանչցուեցաւ մեզի։ Առոր ... չափազանց երջանիկ պիտի ... չափազանց բախտաւոր։

ՎԵՐՋ

ԽՄԲ.— Նախորդ հրատարակ... թեան մէջ, Գ. սիւնակ, 18րդ ... մըեց գիս գործելու կարգալ ...

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՄԱՐՏ 1932

9 MARS 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա և գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1825

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԱՀՄԱՆԻՆ ԱՆԴԻՆ

Անտախրնթաց ալեկոծութեան մը մատնուած է Գերմանիան, նախագահական ընտրութեանց առթիւ, որ տեղի պիտի ունենան կիրակի օր 13 մարտ:

Դէպքին արժէքը եւ տիրող հետաքրքրութիւնը ապացուցանելու համար, բաւեր որ փարիզեան գլխաւոր թերթերը մասնաւոր թղթակիցներ ղրկած են Գերմանիա, եւ օրը օրին, ժամը ժամուն կը հետեւին անցուդարձին: Հետախօսն ու հեռագիրն է որ կը հասցնեն թղթակցութիւնները, եւ ոչ թէ ճղթաբերը: Եւ սովորական մարդիկ չեն թղթակիցները, այլ ծանօթ գրագէտներ: «Մաթէն» իբրեւ թղթակից ղրկած է Ժոզէֆ Քէսէլը, ռուս երիտասարդ գրագէտ մը որ ֆրանսերէն կը գրէ եւ ունի երեք չորս վէպեր: «Փարի-Սուար» թղթակցի պաշտօն յանձնած է ծանօթ վիպագիրներ Մոռիս Տէքօպրայի, Մաք Օրլանի եւ քաղաքագէտ հրապարակագրի մը, երեքին առանձին-առանձին բաժիններ յատկացնելով: «Էքօ տը Փարի» աչքերը չորս բացած նիւթ կը հաւաքէ: Հռչակաւոր անուններու վստահած են նաեւ «Ժուռնալ ը Փըթի Փարիզիէն»ը եւն.:

Կատարեալ արշաւ մը՝ դէպի Պերլին եւ Գերմանիոյ միւս գլխաւոր քաղաքները: Ընդարձակ ծրագիր մը եւ նիւթական լայն միջոցներ, գերմանական կեանքին բոլոր երեսները, բոլոր ծալքերը երեւան հանելու, հանրային ուշադրութիւնը վառ պահելու, վաղուան հեռանկարը պարզելու համար:

Մէկ խօսքով, Ֆրանսա նոյնքան կը հետաքրքրուի Մարտ 13ի ընտրութիւններով, որքան Գերմանիան ինք:

Եւ հասկնալի է: Երբ ընտրուեցաւ գերմանական հանրապետութեան առաջին նախագահը, Էպէրթ, Գերմանիան տակաւին ջախջախուած վիճակ ունէր, գլխիկոր եւ կաշկանդուած:

Կացութիւնը շատ բարեփոխուած չէր Հինտէնպուրկի ընտրութեան ատեն ալ: Հինտէնպուրկ «Պատերազմի յանցաւորներու» սեւ ցանկին անցած ըլլալով, Փարիզի մէջ քիչ մը տրտնջացին, բայց կարճ կապեցին, քանի որ անեղծ կը մնար Վերսայլի դաշնագիրը, և Ֆրանսան տէր ու տիրական կացութեան:

Իսկ այսօ՞ր: Անբաղդատելի է փոփոխութիւնը Գերմանիոյ միջազգային կացութեան մէջ: Գերմանիան անդամ է Ազգերու Դաշնակցութեան եւ տիրաբար, հաւասարէ հաւասար կը մասնակցի բոլոր վիճաբանութեանց: Իր ձայնը այլ եւս պարտուած ու պատժուած դաշնակցի տրտունջը չէ, այլ իր ուժին, իր զատի յաղթանակին վստահ պետութեան մը խօսքը: Իր ձայնը կը լսուի ամէն տեղ, եւ ամէն հարցի առթիւ:

Գերմանիան այլ եւս չի ծամծմեր բառերը, Վէրսայլի դաշնագրին վերաքննութիւնը պահանջելու, հաւասարէ հաւասար զինուելու, կամ պատերազմական հատուցումներն ու պարտքերը թօթուելու համար:

Փոփոխութիւն մը, որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ Ֆրանսայի մէջ:

Բայց աւելի խոր է մակընթացութիւնը՝ Գերմանիոյ հանրային կարծիքին մէջ, քաղաքական հոսանքներու, վիթխարի կազմակերպութեանց եւ մամուլին մէջ:

Պաշտօնական շրջանակները, վարիչ տարրերը, կառավարութիւնը կը պահեն, տակաւին, որոշ լռջութիւն եւ վերապահութիւն: Կը խուսափին դիրքագին վերիվայրումներէ: Կը դիմադրեն ամբոխային շարժումներու: Համբերութեամբ կը կատարեն դաշնագիրներով հաստատուած յանձնառութիւնները:

Իսկ բուն ժողովուրդին մէջ — կատարեալ պոռթկում: Տարերային, յորդահոսան ալիք մը, որ կը սպառնայ վեր ի վայր շրջել ամէն բան: Ու կարտայայտուի, կը ծաւալի ամէն տեղ, ամէն հարցի առթիւ, եւ բազմապան ձեւերով:

Յետոյ, երեւան եկած են նոր, աւելի անհամբեր հոսանքներ, Ֆրանսայի հանդէպ ատելութեամբ, թշնամութեամբ լեցուած տարրեր, որոնք ահաւոր ճնշումի մը կ'ենթարկեն օրուան իշխանութիւնը:

Նախկին պատերազմիկներու, «Պողպատեայ Սաղաւարտ»ներու, թունդ ազգայնական Հիւկէնպէրկներու բանակներուն վրայ աւելցած է նորագոյն սպառնալիքը — Հիթլէրականութիւնը, որ իր ձգտումներով եւ գործունէութեամբ չափազանց կը մօտենայ Ֆաշականութեան: Հիթլէրն ալ երկրորդ Մուսոլինի մըն է: Կամ կ'ուզէ ըլլալ: Եւ կրնայ ըլլալ:

Մեր ընթերցողները ծանօթ են անոր ծրագիրներուն եւ հետապնդած քաղաքականութեան: Երեւութապէս չափաւոր, դէմ՝ եւ՛ աջին եւ՛ ձախին, Հիթլէր կ'ուզէ վերակազմել, երիտասարդացնել պետութիւնը — այնպէս ինչպէս ըրաւ Մուսոլինին, — ճակատիլ Ֆրանսայի դէմ: Ճակատիլ «ժառանգական ոսոխին» դէմ ոչ թէ անպատճառ պատերազմ սարքելով, այլ ոչնչացնելով Վէրսայլի հաստատած կացանքները, եւ Գերմանիան դարձնելով ինքնակամ եւ ահեղ ուժ մը: Ինչպէս եղած է անցեալին մէջ:

Ահա թէ ինչո՛ւ, Փարիզի մէջ ալ նոյնքան տենդային անհամբերութեամբ կը հետեւին գերմանական դէպքերուն: Ոչ միայն նախագահական ընտրութեանց, այլեւ բոլոր քաղաքական եւ ընկերային խմորումներուն:

Կարեւորը Հինտէնպուրկի կամ Հիթլէրի ընտրութիւնը չէ: Հաւանաբար կը վերընտրուի Հինտէնպուրկը: Նախագահին ձեռքն ալ մեծ իշխանութիւն մը չկայ, վեր ի վայր շրջելու համար ամէն բան:

Կարեւորը՝ վերջին տարիներու ընթացքին կատարուած խմորումը, հոգեփոխութիւնն է որուն տարերային մէկ արտայայտութիւնը պիտի կազմէ կիրակի օրուան ընտրութիւնը:

Գերմանիան կը խլրտի: Գերմանիան անհամբեր է: Գերմանիան կ'ուզէ խորտակել 1919ի շղթաները:

Այս կացութեան առջեւ, բնական է որ ոչ միայն Ֆրանսան, այլ և ամբողջ աշխարհը անհամբերութեամբ սպասէ ընտրական պայքարի բոլոր երեւոյթներուն:

Այդ պայքարը ոչ թէ վախճանը, այլ սկիզբը պիտի դառնայ յառաջիկայ անակնկալներուն: Քանի որ, ամէն բանէ առաջ հոգեբանութեան պայքար մըն է:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ...

Մէկ շաբաթէ ի վեր, քսան ամսու երախայ մը կը փնտռուի Ամերիկայի մէջ: Զաւակը՝ այն խիզախ երիտասարդին որ Ատլանտեանը կտրեց մէկ թռիչքով, եւ արժանացաւ համաշխարհային հիացման:

Ամբողջ մէկ շաբաթ, Լինտպէրկ վատահեցաւ իր հայրենիքի պետական, վարչական, ոստիկանական կազմակերպութեան: Դիտութեան հրաշալիքներուն, ինչպէս ամբողջ ժողովուրդի մը հաւատարմութեան:

Բայց, — երախան չկայ.

Առաջին օրէն իսկ պատրաստ է փրկագինն ալ — մէկ միլիոն ֆրանք: Համրուած, մանրուած, անմիջապէս գործածելի, առանց դրամատուն դիմելու:

Բայց, — երախան չկայ:

Եւ Լինտպէրկ, ծարահատ, երկու աւազակներու ձգած է մէջտեղ: Կ'ուզէ ուղղակի կապուիլ առեւանգիչներուն հետ, երախան փրկելու համար ո՛ր եւ է միջոցաւ: Նոյն իսկ երկրին օրէնքները ոտք տակ առնելու, առեւանգուելու կամ սպաննուելու գնով:

Զարմանալի՞ է: Վրդովի՞չ է:

Բայց տարին երկու հազար առեւանգում կը կատարուի այս ձեւերով: Եւ քանի մը միլիոն տոլար եկամուտ արտադրելով

Բայց աւազակները, մաքսանենգները ի պատուի են Մ. Նահանգներ, ոու մէկ ծայրէն միւսը: Արժանի՝ տեսակցութեան, խօսակցութեան: Պատւուա՞ծ ոստիկանութեան պակասը լրացնելու: Անոնց չկրցածը գլուխ հանելու:

Արհեստով աւազակները նոյնքան ... Մ. Նահանգներու մէջ, որքան միւս ... կանոնը, — պաշտօնատարներ, առեւտրականներ, միլիոնատէրներ, գործարանատէրներ՝ Նահանգային կառավարիչէն մինչեւ երեսփոխանն ու քիտին ոստիկանը:

Քաղաքակրթութիւն

Արշակաւա՜ն, արշակաւան, դրամատիրական աշխարհակալութեան բոլոր նրբութիւններով:

ՎԱՐԱԶ

Բնակարանի խնդիր Իտալիոյ մէջ

Բուռն պայքար մը բացուած է Իտալիոյ մէջ, բնակարաններու վարձքերը զեղչելու համար, քանի որ ինկած են ապրուստի գիները: Միայն Հռոմի մէջ 30 հազար պարապ սենեակներ կան: Տանտէրները կը մերժեն հիմք ընդունիլ լիրէթին գնելու կարողութիւնը: Միւս կողմէ, իշխանութիւնը 2 հազար նոր բնակարաններ շինել կուտայ, տանտէրներուն տրամադրութիւնը խորտակելու համար: Դիտել կը տրուի թէ նախապատերազմեան պետական արժեթուղթ ունեցողները կորսնցուցած են իրենց դրամագլուխին հարիւրին 80ը, մինչդեռ տանտէրները բաղդատաբար լաւ վիճակ ունին:

Բաժիոմ գտնուեցաւ Բանատայի մէջ

Անգլ. թերթերը կը գրեն թէ բաժիոմի կարեւոր հանք մը գտնուած է Քանատայի սառնապատ ժայռերուն մէջ, հիւսիսաբեւեռի ամէնէն մօտ կայարանէն 700 մղոն հեռու: «Մեծ Արջ» կոչուած լիճին մօտ է նոր հանքը: Երեւան հանուած են նաեւ արծաթի եւ պղինձի հանքեր: Դժուար ըլլալով մտնել այդ հեռաւոր շրջանը, կը խորհուի օդանաւով փոխադրել երեւան հանուած հանքը: Այս առթիւ մասնաւոր օդանաւեր պիտի շինուին, եւ բեւեռային շրջաններու յատուկ սահնակներ պիտի պատրաստուին:

ՓԷՑՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն թէ տեղական շոգենաւ մը, որ Աղէքսանդրէթէն Պէյրութ կ'երթար, պայթեցաւ Լաթաքիոյ բացերը: Շատ մը ճամբորդներ սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան: Արկածին պատճառը անյայտ կը մնայ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՐԻՍԹԻՏ ՊՐԻԱՆ ՄԵՌԱՒ

Երկուշաբթի կէսօրին մեռաւ Պ. Արիսթիտ Պրիան, որ բաւական ատենէ ի վեր կը տառապէր սրտի նուաղութենէ:

Քաղաքական ասպարէզէն քաշուելէ ի վեր, Պ. Պրիան կը բնակէր Փարիզէն նետու գիւղ մը, Քոշըրէլ: Վերջին օրերս, ինքզինքը չափազանց յոգնած զգալով եւ պէտք եղած խնամքը չգտնելով գիւղին մէջ, վերադարձաւ Փարիզ: Իր բարեկամ բժիշկները քննեցին վիճակը եւ բացարձակ հանգիստ պատուիրեցին: Կիրակի օր, ամբողջ օրը անցուց իր աշխատութեան սենեակին մէջ, թիկնաթոռի մը մէջ խրած, խոնջաբեկ եւ քնաթաթախ: Կանուխ պառկեցաւ, ինչպէս միշտ, բայց չկրցաւ հանգիստ քուն քաշել: Երկուշաբթի առտու, կանչուեցաւ իր մտերիմ բարեկամը, Փրոֆ. Էմրըի որ չափազանց տկարացած գտաւ զինքը: Շունչը բոլորովին տկարացած էր եւ գրեթէ ուշաթափ: Գայծառատեսութեան վայրկեանի մը մէջ, ուզեց տեսնել իր հաւատարիմ աշխատակիցներէն մէկը: Փրոֆէսէօր կարգ մը ներարկումներ կատարեց, բայց անօգուտ: Ժամը 10.30ին Պրիան սկսաւ թմրիլ եւ յամրաբար շիջեցաւ:

Խոր վիշտ եւ փառաբանութիւն ամէն կողմ

Լուրը խոր յուզում պատճառեց ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ եւ ամբողջ աշխարհի մէջ, քանի որ Պրիան կը համարուէր ամէնէն ջերմ ջատագովը խաղաղութեան գատին: Երեսփ. ժողովը դադրեցուց իր նիստը, իսկ յարգանքի բուռն ցոյցը կատարուեցաւ երեքշաբթի օր, թէ երեսփ. ժողովին եւ թէ ծերակոյտին մէջ:

Ազգերու դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին մէջ, գոյժը հաղորդեց նախագահ Հիմանս, հանգուցեալը ներկայացնելով իբրեւ մարմնացումը խաղաղութեան եւ ժողովուրդներու մերձեցման գաղափարին, իբրեւ ամէնէն հզօր ազդակներէն մէկը Ազգերու դաշնակցութեան կատարած գործին: «Ֆրանսայի փառքերէն մէկն էր Պրիան: Իր անունը կապուած պիտի մնայ մարդկային ամէնէն ազնիւ իտէալին եւ պիտի ապրի պատմութեան մէջ»:

Յետոյ խօսք առաւ Պ. ֆօն Պիւլօվ, ֆրանսական պատուիրակութեան կողմէ, իր կարգին փառաբանելով Պրիանի կատարած գործը եւ շնորհակալութիւն յայտնելով ցաւակցութեանց համար:

Պ. Թիթուլէսքօ, ռումանական պատուիրակը, յայտարարեց թէ Պրիան «Ֆրանսայի համար փառքի նոր գլուխ մը բացաւ տիեզերական պատմութեան մէջ: Աշխարհի խաղաղասիրական կազմակերպութեան մէջ, մենք իր աշակերտները բոլոր երկիրներու, պիտի շարունակենք հետեւիլ վարպետին հետքին: Նա մը այնքան յուսատու որ մեզմէ մէկը չունի:»

Պ. Պէնէշ, չեխոսլովաքիոյ պատուիրակը, ըսաւ թէ «Պրիան պատգամին համար պիտի մնայ իբրեւ մէկը Ֆրանսայի պետական մարդերէն որ հրաշալի կերպով հասկցած են ֆրանսական հանճարը, ի սպաս խաղաղութեան»: Ճափոնական պատուիրակն ալ իր խորին վիշտը յայտնելով, յայտարարեց թէ ճափոնցի ժողովուրդը միշտ երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ Պրիանի ջանքերը Հայր-Արեւելքի խաղաղութեան համար: Յարգանքի խօսքեր ըրաւ նաեւ իտալական պատուիրակը: Իսկ Պ. Հէնտըրսըն, որ նախագահն է զինաթափութեան խորհրդաժողովին, գրաւոր յայտարարութեամբ մը շեշտեց թէ «Պրիան իր միջազգային առաքելութեան նուիրեց ֆրանսական հանճարին ամէնէն նուրբ ծաղիկը: Ան իր ետին կը թողու մեծ գործ մը որուն էական տարրերէն մէկն է զինաթափութեան խորհրդաժողովը»:

Այս պաշտօնական արտայայտութիւնները տակաւին գաղափար չեն տար այն ընդհանուր յուզման եւ գնահատութեան մասին, որ երեւան եկաւ բոլոր երկիրներու մէջ

Իր կեանքն ու գործը

Արիսթիտ Պրիան ծնած էր 1862ին, Նանթի մէջ: Ուսումը աւարտելէ յետոյ, եղած է փաստաբան, խմբագիր «Լանթէռն»ի, ընդհ. քարտուղար Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնին: Առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուեցաւ 1902ին, յետոյ 1906ին, 1910ին եւ 1914ին, 1919ին, 1924ին 1928ին: Եղած է 25 անգամ նախարար եւ 11 անգամ վարչապետ: Առաջին անգամ կրթական նախարար նշանակուեցաւ 1906ին, իսկ վարչապետ 1909էն մինչեւ 1910 դեկտեմբեր: Կարգով վարած է բոլոր նախարարութիւնները: Երեսփ. ժողովին մէջ, արձանագրուած էր հանրապետական-ընկերվարականներու խմբակցութեան մէջ:

1904ին եւ 1905ին, տեղեկաբերն էր եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանման օրինագծին, եւ այդ առթիւ փայլեցաւ իբրեւ աճարկու տրիբուն մը: Ընկերվարական էր, բայց 1910ին, երբ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր, ուժգնօրէն զսպեց երկաթուղիի պաշտօնեաներու գործադուլը: 1911ին կիզուիլ անուն մէկը ատրճանակ պարպեց իրեն դէմ, երեսփ. ժողովին մէջ, բայց հարուածը նպատակին չհասաւ: 1916ին Պատերազմական խորհուրդին անդամ ընտրուեցաւ: 1928ին Օգոստոս 27ին ստորագրեց Փարիզի պայմանագիրը, այն որ կը կոչուի Պրիան-Քէլլոկ դաշինք եւ որ օրէնքէ դուրս կը հռչակէ պատերազմը:

Միջազգային կեանքի մէջ, Պրիան եղած է նախագահ Փարիզի միջդաշնակցային խորհրդաժողովին 1921 յունուար, ֆրանսական պատուիրակ Ուաշինկթընի խորհրդաժողովին 1921, Գաննի Լոքառնոյի խորհրդաժողովին 1925, հնդացոյ պատուիրակ Ազգերու Դաշնակցութեան, պատուիրակ Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին 1929, նախագահ Համեւրոպական Միութեան Ուսումնասիրական յանձնաժողովին 1930, 1926ին, Շթրէզէմանի հետ արժանացաւ Նոպէլի մրցանակին: Ունի կարգ մը քաղաքական աշխատութիւններ:

Ազգային յուղարկաւորութիւն

Պրիան պիտի թաղուի շաբաթ օր, ազգային յուղարկաւորութեամբ, որ առիթ պիտի ըլլայ յարգանքի հոյակապ ցոյց մը:

Շփոթ կացութիւն Շանկայի մէջ

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, կացութիւնը շատ խառնակ է Շանկայի մէջ, նաւատակ ֆրանսական, ամերիկեան եւ անգլիական դեսպաններու ջանքերուն: Չինական հրամանատարը հրամայած է խստօրէն յարգել զինադադարը, բայց ճափոնցիները կ'առարկեն թէ չինացիները յարձակում գործած են: Հետեւաբար, ճափոնական 11րդ զօրաբաժինը հրաման ստացած է նոր մղել յարձակումը: Ճափոնցիները կը շարունակեն ցամաք հանել հաստ զինուորները: Ճափոնցիները կը սպառնան նորէն ռմբակոծել Շանկայը, եթէ կացութիւնը չբարուոքի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Շուտով կը սկսինք դ. էջին մէջ հրատարակել մեր նոր թերթօնը, միջազգային համբաւի տիրացած գրագէտի մը մէկ վէպը՝

Քսանը չորս ժամ կնոջ մը կեանքէն

Միջանկեալ՝ այսօր կը հրատարակենք երիտասարդ գրողի մը հեքեաթը՝ «Ս. ԹՈՐՈՍԻ ԼԵՌԸ», որ պիտի տեւէ մէկ շաբաթ:

Երախան չկայ ու չկայ

Ամէն կապ խզելով ամերիկեան ոստիկանութեան հետ, Լինտպէրկ իր երախան գտնել կը յուսայ... երկու մաքսանենգներու միջոցաւ, ինչպէս գրեցինք: Երկուքն ալ գործի սկսած են արդէն, բայց տակաւին ոչ մէկ հետք: Եթէ առեւանգիչները արհեստէն են (փրոֆէսիօնէլ), կը գտնենք, եթէ ոչ՝ մեր գործը չէ: Այս է երկու աւազակներուն տուած հաւաստիքը:

Լինտպէրկ այն աստիճան երես դարձուցած է ոստիկանութեան որ, իրեն եկած լուրերը, իր իմացած գաղտնիքները անգամ չի հաղորդեր վախնալով որ երախային կեանքը կը վտանգուի: Առեւանգիչները իրենց առանձին հետախօսն ունին, բոլորովին ազատ՝ ոստիկանական հսկողութենէ, եւ լուր կուտան կ'առնեն:

Քաղաքական, հասարակական եւ կրօնական հոգեւոր իշխանութիւնները առաջարկած են որ առեւանգիչները իրենց ազօթատեղիներէն մէկուն մէջ յանձնեն երախան, ազատ մնալով հետապնդումէ: Լինտպէրկ նախընտրած է մաքսանենգները, որոնք անհնաժեշտ կը համարուին իբրեւ միջնորդ, կապուած ընկերընկերելու համար:

Զրոյց կը շրջի թէ երախան փոխադրուած է մաքսանենգներու նաւ մը, ամերիկեան ջուրերէն անդին: Այս լուրին վրայ, խուզարկութիւններ կը կատարուին ոչ միայն ցամաքի եւ ցամաքի վրայ, այլ եւ ծովուն վրայ:

Նաւաթը լրացաւ արդէն եւ տէր եւ տիկին Լինտպէրկ մատնուած են խոր յուսահատութեան

— Զրոյցի մը համաձայն, Լինտպէրկի երախան Ֆրանսա պիտի բերուի: Այս պատճառով հսկողութիւն կը կատարուի նաւահանգիստներու մէջ:

Արծաթ դրամ Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսայի Քոնկրէսնցի սենեակութիւնը կը ծանուցանէ թէ հարիւր միլիոն ֆրանք արժողութեամբ 10 ֆրանքնոց արծաթ դրամ կոխուած եւ յանձնուած է Պանք տը Ֆրանսի, շրջաբերութեան հանուելու համար: Իսկ նոր սկսած է 20 ֆր.նոց արծաթ դրամներու պատրաստութիւնը: Նոր 10 ֆր.նոցը կը կշռէ 10 կրամ, ինչպէս 2 ֆրանքնոցը: 20 ֆրանքնոցը պիտի կշռէ 20 կրամ: Այս վերջին դրամին քանակութիւնը շատ մեծ չպիտի ըլլայ, որովհետեւ վախ կայ որ ունեցողները հրապարակէն քաշեն եւ պահեն:

Նոր դրամները այսօրուան 5 եւ 10 ֆր.նոց թղթադրամներուն տեղը պիտի բռնեն: Ասոնց փոխանակութեան համար պայմանաժամ պիտի տրուի մինչեւ 1932 դեկտ. 31:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐԸ ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՆԵՏ ԱՌՆԵԼ

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՆՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Երբ այս տողերը կը գրենք, Փարիզի Թուրք հիւպատոսը կը յայտնէ թէ տակաւին ո՛չ մէկ հրաման ստացած է պաշտօնական պաշտօնատունէն՝ գործադրելու համար Երթեւեկի նոր հրահանգը։ Բազմաթիւ Հայեր եւ Հրեաներ, որոնք անցնող շաբթուան ընթացքին դիմած էին հիւպատոսարան, պահապանին կողմէ ճամբու դրուած են, այն առարկութեամբ թէ նոր հրահանգը դեռ՛ չէ հաղորդուած իրենց։ Հիւպատոս Ֆուատ պէյ, որ խոստացած էր նորութիւններ տալ առաջին առթիւ, լուռ կը մնայ տակաւին։

Որոշ կը թեւնուի թէ Թուրք իշխանութիւնները ո՛չ մէկ անհապաղութեան ունին՝ գործադրելու համար Էնկիւրիի գործադիրներու խորհուրդին հրահանգը։ Այս կեցուածքը խոտոր կը համեմատի շատ մը հայրենակիցներուն ցոյց տուած անհապաղութեան հետ։ Ամէն տեղ Հայերու օրուան խօսակցութեան նիւթը այս է։

Ոգեւորուած են մանաւանդ անոնք, որ լքեալ գոյքեր ունին Թուրքիոյ մէջ։ Շատեր կը պատրաստուին արդէն կարգի դնել այստեղի իրենց գործերը, առաջին պատեհութեամբ Պէմալի երկիրը վերադառնալու համար։ Իրենց ձեռքէ ելած կալուածներն ու հարստութիւնները վերստանալու փափաքը ա՛յնքան մարդկային է, որ կը հասկնանք այս բոլորը։ Առանց կասկածուած իրաւունքներուն տիրանալու պայմանին, Թուրքիա վերադառնալը ո՛չ մէկ առաւելութիւն կը ներկայացնէ։

Բայց, տակաւին կա՛ն միամիտներ, որ կը կարծեն թէ Թուրքիա վերադառնալով կրնան տիրանալ իրենց «լքեալ» հռչակուած ստացուածքներուն, որոնք տասը տարիէ ի վեր աւարի տրուած են։ Այդ ի՛նչ հրաշք պատահած է մէկ օրէն միւսը, այսքան արմատական քայլ մը առնելու համար։

Այս շատ փափուկ հարցին մասին, մեր հարցումներուն պատասխանելով, Փարիզի Թուրք հիւպատոսը [illegible] պաշտօնական [illegible] բառը, Հայերնիս սակայն իր անձնական կարծիքը, որ դրական է այս կէտին շուրջ, խնդրելով միաժամանակ բան չգրել թերթերուն մէջ, կանխահաս գուշակութիւններէ զգուշանալու համար լաւ հասկցուելու համար։

Դաշնակցական Կեդրոնական Ցանձնաժողովը, ժամանակ մը առաջ, քանի մը անգամ յուշագիր կը ներկայացնէր Ազգերու Դաշնակցութեան՝ պահանջելու համար Հայոց «լքեալ» գոյքերը Թուրքիոյ մէջ։ Էնկիւրիի ներկայացուցիչը նոյնիսկ չէր դիջաներ պատասխանելու այդ յուշագիրներուն։ Ու քանի որ Թուրքիա անդամ չէր մտնէր արիսպագոսին, այս վերջինը ո՛չ մէկ միջոց ունէր՝ բռնադատելու համար զայն որ ընթացք տայ Հայերու պահանջներուն Արդար գիտենք, վերջին տարիներս այդ յուշագիրները չէին կրկնուեր այլեւս, իբրեւ անօգուտ։

Էնկիւրի ոչ միայն որեւէ բարեացակամութիւն ցոյց չէր տար «լքեալ» գոյքերը վերադարձնելու համար իրենց օրինական տէրերուն, այլ ընդհակառակն տարուէ տարի աւելի եւս կը սաստկացնէր պաշտօնական աւարառութեան կազմակերպութիւնը, ձեռք երկարելով մինչեւ ազգապատկան կարեւոր կալուածները — Բանկալթիի գերեզմանատան, Սանասարեան խանը։

Շուրջ չորս տարի առաջ ալ Երթեւեկի նոր հրահանգ մը հրատարակուեցաւ, Թուրքիա վերադառնալու հնարաւորութիւն տալու համար փախստական Հայերուն, աւելի սեղմ պայմաններով։ Նյն ատեն ալ ճիշդ հիմնականներն պէս խնդրարկուները պէտք է լեցնէին երեք օրինակ «այլ-յաննամէ», պատասխանելով զանազան հարցումներու։ Այդ հարցարանները պիտի ղրկուէին Էնկիւրի, ուսկից եկած նպաստաւոր պատասխանէն վերջ միայն կարելի էր մտնել Թուրքիոյ սահմաններէն ներս։ Ինչպէս ուրիշ շատ մը բաներ, հարցարանով մարդ ներս առնելու այս մեթոտն ալ փոխ առնուած է խորհրդային վարիչներէն։

Այս ձեւով վերադարձողներու թիւը շատ սահմանափակ էր։ Վերջին տարիներս գրեթէ երբեք չէր գործադրուեր այս մեթոտը եւ միայն քէմալական անցագրով դուրս ելածները կրնային ազատ երթեւեկ ունենալ։

Նոր հրահանգը քայլ մը առաջ կ'երթայ, վերադարձի իրաւունք խոստանալով նաեւ անոնց, որոնք ոչ-քէմալական անցագրերով դուրս ելած են Թուրքիայէն։ Թերեւս նոյնիսկ անոնց, որոնց անցագրին վրայ ավտէթի կայրը ձայից մակագրուած է։ Սակայն անդամմը կայ ու կայ։ «Դէյլամնամէ»ի դրութիւնը չէ ջնջուած։ Էնկիւրին եւ ենթակային ծննդավայրի իշխանութիւնները իրաւունք ունին մանրակրկիտ քննութիւն կատարելու։ Անկէ վերջ է միայն որ խնդրարկուն կ'արտօնուի կամ կ'արգիլուի։

Քննութիւնը գլխաւորաբար պիտի կատարուի երկու կէտի շուրջ։ Նախ պիտի հաստատուի թէ ենթական որ եւ է քաղաքական գործունէութիւն ունեցա՞ծ է, կոմիտէի եղա՞ծ է, երկրորդ՝ լքեալ գոյք ունի՞։ Այս երկու պարագաներն ալ կարեւոր են։ Թուրքը երբեք չպիտի արտօնէ «կոմիտէճի»ին եւ կալուածատէրին վերադարձը։

Վերջին տարուան ընթացքին Թուրք թերթերը սուտ-իրաւ զանազան պատմութիւններ հրամցուցին իրենց ընթերցողներուն՝ «Դաշնակցականներու մասին», առանց դէմ լարելու համար հանրային կարծիքը։ Միանգամ ընդմիշտ օրէնքէ դուրս հռչակելու համար զանոնք։

Միւս կողմէ, վերջին ամիսներուն աւելի խստացուցին «լքեալ» գոյքեր երեւան հանելու գործողութիւնը։ Թերթերու միջոցաւ յայտարարեցին թէ անոնք որ նոր «լքեալ» գոյքեր երեւան կը հանեն, ստացուածքին կարեւորութեան համաձայն մինչեւ հարիւրին 50 պարգեւ պիտի ստանան։ Երթեւեկի նոր հրահանգէն վերջ ալ, պաշտօնական աւարառութիւնը կը շարունակուի, աւելի մեծ թափով, ու ոչ մէկ պատճառ կայ հաւատալու թէ այդ թափը պիտի մեղմանայ կամ կանգ պիտի առնէ։

Ընդհակառակն, հաստատապէս համոզուած ենք թէ Երթեւեկի նոր հրահանգը ծուղակ մըն է՛ նոր [illegible] համար։ Միամիտները պիտի հաւատան թրքական հաւաստումներուն և հարցարանները պիտի լեցնեն։ Կատարուելիք քննութիւններուն հետեւանքով, Թուրքերը կրնան երեւան հանել խնդրարկուին պատկանող կալուածներ, որոնք ցարդ չեն գրաւուած։ Արդիւնքը կ'ըլլայ չար քան զառաջինն։

Գարդ ենթադրութի՛ւն չէ ինչ որ կ'ըսենք. Վկա՛ չորս տարի առաջուան Երթեւեկի հրահանգէն խաբուողները։ Իրենց կալուածներուն տիրանալու յոյսով այն ատեն «արքայական» [illegible] լեցնող մեր հայրենակիցները այսօր պիտի դառնութեամբ կը յայտնեն թէ ի՛նչ միամիտ յոյսեր սնուցած էին։ «Դէյլամնամէ»ները Թուրքիա ղրկուելէն վերջ է որ գրաւուած են իրենց այն կալուածները։ Ու երբեք պատասխան չէր եկած իրենց վերադարձի դիմումին։

Պատճառ մը չկայ որ նոյնը չըլլայ այս անգամ եւս։ Երթեւեկի նոր հրահանգը կը զուգադիպի այնպիսի շրջանի մը, ուր «լքեալ» գոյք երեւան հանելու ճիգերը իրենց սաստկագոյն աստիճանին հասած են։

Եթէ նոյնիսկ պահ մը ընդունինք թէ Էնկիւրիի վարիչները անկեղծ ըլլան իրենց նոր որոշումին մէջ եւ ուզեն իրենց տէրերուն դարձնել գրաւուած գոյքերը, նիւթապէս անհնար է այս գործունէութիւնը։ Շուրջ տասը տարի անցած է այն օրէն ի վեր, երբ այդ գոյքերը տէր փոխած են։ Նոր տէրերուն մէկ մասը մեռած է եւ կալուածը փոխանցուած է ժառանգորդներուն։ Մէջտեղ եկած են «ստացուած իրաւունքներ» (droits acquis, ճագգը գարար)։ Իրաւական մեծ դժուարութիւններ կրնան ծագիլ, եթէ Թուրք կառավարութիւնը փորձէ իրենց հին տէրերուն դարձնել լքեալ գոյքերը։ Մնաց որ կարելի չէ երեւակայել որեւէ Թուրք կառավարութիւն, որ յօժարի Թուրքին թիւէն բռնելով դուրս նետել զայն Հայուն տունէն կամ խանութէն։

Հակաքէմալական ընդդիմադիր Թուրք մը, որ շատ մօտ է Հայերուն, քանի մը օր առաջ, խօսակցութեան մը պահուն, կը հաստատէր թէ Հայերը չեն կրնար վերադառնալ իրենց բռնագրաւուած գոյքերը, նոյն իսկ եթէ վաղը Քէմալի վարչաձեւը տապալի եւ այսօրուան ընդդիմադիրները իշխանութեան գլուխ հասնին։ Չազգը գարարներուն կարելի չէ դպչիլ։ Ուրեմն մեր կալուածատէր հայրենակիցները ընդմիշտ պէտք է հաշտուին կատարուած իրողութեան հետ եւ այն յոյսեր չտածեն։ Քէմալը տապալի իսկ, տէր չեն կրնար դառնալ իրենց ստացուածքներուն։

Ուրիշ խնդիր, եթէ քաղաքական ներկայ պայմանները յանկարծ փոխուին անակնկալ պատճառով մը եւ օտար պետութիւն մը գրաւէ Թուրքիան։ Այս անհաւատալի ենթադրութիւնը նոյնիսկ եթէ իրականանայ, գրաւող պետութիւնը տասն անգամ կը մտածէ, բռնագրաւող Թուրքը իր աւարէն զրկելէ եւ զայն իր իսկական տիրոջ վերադարձնելէ առաջ։

Այս կէտերը խոր ուշադրութեան կը յանձնենք բոլոր անոնց, որոնք Երթեւեկի նոր հրահանգէն ոգեւորուած, ծրագիրներ կ'որոճան ու կը հիւսեն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԴՐԱԽՏԻ ԱՆԿԻՒՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զափազանցութիւն չէ՛ ըսածս, այցելեցէք ու պիտի համոզուիք։

Երբ Փարիզի ամենի ժխորը եւ տիղ թողած քայլերդ կ'ուղղես Կիւմէի թանգարանէն ներս, անհա բաւրութիւն խաղաղութիւնը, բարի քրոջ մը նման՝ քեզ կը դիմաւորէ եւ ձեռքէդ բռնած կ'առաջնորդէ երազանքի սրահները, ուր դրախտ պատերն ի վար կը տարածէ իր կախարդանքը։

Յաւերժական երիտասարդութիւնն է որ քեզ կ'ողջունէ, անդորր ու անվրդով մթնոլորտի մը ընդմէջէն, Գարունն աչքերուն, սէրը սրտին ու գինու թասը ձեռքին մէջ։

Ու այս դրախտամասը տաղանդաւոր նկարիչ Գ. Սարգիս Խաչատրեանի հզօր բռունցքն է, որ կորզած Սպահանի արքունական եւ աւանդ պալատներէն՝ բերած ցուցադրած է աշխարհի մայրաքաղաքին մէջ։

Եւ սակայն շատո՛ր իմաց առաջ այցելած են այս հոյակապ պալատները—Ալի Քափուն եւ Չիհիլ Սութուն (Քառասուն սիւներ) գարե՛ր են ասոնք անցեր անոնց մամռապատ ձակատներու վրայէն, ու անցնող ժամանակը իր ժանիքները թափուր պալատներէն ներս մխրճած՝ սկսեր է կրծել անոր կայանութիւնը։

Հա՛յ մը պէտք էր անպատճառ, որ հոյակապ խոյանքով երթար փրկէր անցած դարերու հրաշակերտ մը...

Եւ սակայն պէտք չէ մոռնալ պարսկական առացուածքը՝

Դէստը դէր, զէրքեար շինասէթ
Դէստը կէօհէր կէօհէրի։

(Ոսկիին արժէքը ոսկերիչը կը ճանչնայ,
Գոհարին արժէքը գոհարը)։

Ի՛նչ նկարներ... որքան հմայութիւն զգացմունքի եւ ի՛նչ քնքուշ արտայայտութիւն յաւերժական սիրոյ դրուագներու...

Կատարեալ ու անթերի քերթուածներ են, խայեամական ու հաֆըզական անմահ քառեակներ...

Ի՛նչ նրբին ու ոլոքիկ հասակներ ու մարմնական ի՛նչ ճկուն ձեւեր։ Գինովցած այս պատկերները ակամայ կը յիշեցնեն Հաֆըզի ոգեւորիչ քառեակը՝

Եկեր մաճի սուխէն կուճի, վէ
Եկեր սէրվի բէվանտարէթ,
Մէնէն մաճի սուխէն կուճի վէ
Եկեր սէրվի քի ցան տարէթ։

(Թէ ժանիկը խօսիլ կրնար
Ու թէ նոճին քալել ունենար,
Քեզ պէս պիտի մանիկն ըլլէր
Նոճին քեզ պէս պիտի քալէր)։

Որմնանկարներու վերարտադրութիւնը լոկ մեքենական ընդօրինակութիւններ չեն, այլ նկարիչը անոնց իւրաքանչիւրին մէջ՝ իր հոգին ու ներշնչանքն՝ աննիւթական բան մըն է խառնած իր վրձիներուն մէջ եւ ալեկոծիւ խարդախ կախարդական դարձուցած զանոնք։ Դեռ աւելին կայ։ Այս որմնանկարները նկարիչ բանաստեղծի հոգիէն շողեր առած՝ ներշնչումներ կը հաղորդէ ռազմայինն եւ ուշագրիչ դէտողը բանաստեղծ կը դարձնէ։

Չիհիլ Սութեան եւ Ալի Քափու... պարզիի Շահերու պերճաշուք պալատներ... Կեանքը սիրող ու գինեհաճոյ ժողովուրդի մը թաղապակ ներկայացուցիչները, բնական էր թէ իրենց բնակավայրերը դրախտային խնդութեամբ ու անվրդովեալ լեցնէին ու մահուան իրողութիւնը հերքելու ճգնէին բաժակներու շառաչով, նազանքի պարերով, քանոնի ու սազի մրմունջներով եւ մանաւանդ անապական ու մշկահոտ գինիով... Այն գինիով, որուն համար նշանաւոր պարսիկ բանաստեղծ Դանէշ Խօրասանը ըսած է՝

Որթը ջըրէ՛, ո՛վ գարուն,
Քանի որ շիթն անձրեւի
կըրնայ գինու վերածուիլ,
ինչո՛ւ դառնայ ժարգարիտ։

Իսկ անգերազանցելին Օմար Խայեամ անոր ուժը գովելով ըսած է՝

Գինի խըմող մուրացիկը տէր կը դառնայ անթիւ երկրի,
Եթէ գինին աղուէսին տաս, նա առիւծի կը յաւասարի,
Թէ խըմողը ծերուկ մըն է, նա կը դառնայ երիտասարդ,
Երիտասարդ մէկն է եթէ խո՛ր ծերութեան նա կը հասնի։

Հակառակ որմնանկարներու պատկառելի թիւին՝ հարիւրէն աւելի, եւ հակառակ նիւթի միօրինակութեան, իւրաքանչիւր պատկեր նոյն հիմնական գաղափարին ինքնուրոյն արտայայտութիւնն ու շնչողը ունի։

Ամէնուրեք ծաղկած գարուն, երիտասարդութիւն, սէր ու գինի։ Ու այս միջավայրին մէջ՝ մարդկային սիրտը, Արեւելքի պարսիկ սիրտը իր զգացումներով տարփանք, կարօտ, սպասում, վիշտ։

Ու անոնք կը խօսին աչքերուն, այտերու եւ թափանցող աչքերուն ընդմէջէն։ Ցխրութիւններ կան ուրախութեան մէջ, ինչպէս ուրախութիւններ տրտմութեան մէջ։

Քանի կ'ուսումնասիրես որմնանկարները՝ այնքան խորապէս կը համոզուիս թէ՝ մեծ է, Գ. Սարգիս Խաչատրեանի կատարած գործը։ Լիառատ է, քնքուշ է, իրական ու հաւատարիմ։

Բովանդակ պարսիկ քայր ժողովուրդը երախտապարտ ըլլալու է այս արուեստագէտին, որ ամբողջ ժողովուրդի մը չխորհածը, ինքը մեն մինակ խորհած է եւ իրագործած— փրկել ժամանակի կրծող ժանիքներէն մեծ անցեալի մը թանկագին նշխարները եւ զանոնք ցուցադրել աշխարհին։ Գանձացնել անգամ մը եւս պարսիկ հանճարն ու արուեստը եւ հետաքրքրութիւն ու հիացում արթնցնել զէպի այդ երէկի մեծ ու ստեղծագործող եւ այսօրի յոգնած ժողովուրդը։

Բայց կ'արժէր որ մարդ յոգնէր այս ժողովուրդի մեծ անցեալով, որովհետեւ Պարսկաստանն ինքը շատ մեծ ծառայութիւն մատուցած է համամարդկային մտքի յառաջդիմութեան ու արուեստի մարզին մէջ։

Գերման, ֆրանսացի եւ անգլիացի բոլոր արեւելագէտները կը վկայեն թէ Պարսկաստանը հին ժամանակներուն իբրեւ միացման գիծ ծառայած է Մայրաքաղաքն Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ։ Ան վկան է եղած ժողովուրդներու տեղափոխման եւ մէկը դարձած այն քառուղիներէն, ուր ազգերու քաղաքակրթութիւնները իրար հանդիպեցան։

Ան եղաւ եւ է միշտ վարդերու, սոխակներու եւ բալբանքի թագաւորութիւնը։ Իր պարտէզները Եդեմի գաղափարը ծնան, որ թափանցեց նոյնիսկ քրիստոնէական աւանդութիւններու մէջ եւ որու անկապած երկնային արքայութիւնը ուրիշ բան չէ եղած քան արտապատկերացումը Շահնշահերու փարթամ արքունիքին։

Գաղափարներու կալուածին մէջ Զամանդարանաչէ, ան դրած է իր անջնջելի դրոշմը տիեզերական պատմութեան վրայ եւ որով առաջնակարգ դեր է խաղացած բովանդակ մարդկութեան բարեշրջման մէջ։

Պարսկական ազդեցութիւնը թափանցած է մինչեւ հին Յունաստան, ինչպէս Հնդկաստան ու Չինաստան։

Հռչակաւոր արաբ մատենագէտ Հանիֆ Քալֆա Պարսիկներուն պատուոյ վկայականը կուտայ յայտարարելով թէ իսլամական գիտութեան նախակարապետները անոնք էին։

Նշանաւոր արեւելագէտ Հիւսինկ կը յայտնէ թէ՝ - «Արապեսքներէն մինչեւ Կորտովայի հոյակերտ մզկիթը, արաբական աշխարհագրութենէն մինչեւ բանաստեղծութեան զանազան ձեւերը, բոլորը, ինչ որ իսլամական Արեւելքը իբրեւ գեղարուեստ, գիտութիւն, ճարտարապետութիւն եւ կազմակերպութիւն իրենը կը համարէ, պարսկական մշակոյթի կալուածին կը պատկանին»։

Ահա համառօտակի այս մեծ ժողովուրդը, զոր Գ. Ա. Խաչատրեանը կը ներկայացնէ իր ցուցահանդէսով։

ԱՐԱՄ ՎՏԱՐԱՆԴԻ

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ճափոնական գրականութիւնը վերջերս երկու գլխաւոր հոսանքներ կը հանէ։ Առաջինն է մարքսիստ-պրոլետարական գրականութիւնը, իսկ երկրորդը՝ «Կէյմուցուխօ» այսինքն՝ մաքուր գրականութիւն։ Այս երկու հոսանքները, որոնք 1901ի սկզբնաւորութեան աւելի գոյն ու շեշտ ստացան, տեւական պայքարի մէջ են։ Առաջին հոսանքին պատկանողները, որոնք հաւատարիմ հետեւորդներն են Մարքսեան վարդապետութեան, կամ, աւելի ճիշդ՝ լէնինիզմի, կազմած են բաւական ստուար բանակ մը, «Ճափոն պրոլետ գրողներու լիկան»։

Երկրորդ հոսանքին ներկայացուցիչները, ուղղելով հակազդել առաջիններուն, կազմած են «Մաքուր գրականութիւնը», Մարսէլ Փրուստի ստեղծագործութեան հետեւողութեամբ։

Այս հոսանքներէն ոչ առաջինը եւ ո՛չ ալ երկրորդը կրցած է գրաւել ընթերցող զանգուածին խոր համակրանքը։

Առաջին շարքին պատկանողներ, գիրի՝ մարքսեան գաղափարաբանութեան, նուիրուեցան, գուցէ անգիտակցօրէն, շրջեալ գրականութեան մը եւ հանրութիւնը իրենցմէ վանեցին իրենց գրական ոճին չոր ու անշնորհ հանգամանքին պատճառաւ։ Երկրորդները մնացին փակուած՝ իրենց գրական խիստ ու մանրազննական մտահոգութիւններուն մէջ։ Եւ, իրապէ՛ս, անհրաժե՛շտ է որ, Մարսէլ Փրուստի նման, քանի մը էջ բան գրեն՝ կնոջ մը դիմագծին [illegible] թերեւս, այդ դիմագիծը շատ գրաւիչ է, բայց, ատիկա է գրականութեան միակ նպատակը։

Այս երկու հոսանքներուն հակադիր ձգտում մըն է որ երեւան եկաւ Գրական նո՛ր դպրոց մը, որ ժամանակի պահանջին համաձայն կ'ուզէ ընթանալ։

Միւս կողմէ, Ճափոնի մէջ ծանօթ են ուրիշ դպրոցներ եւս. «լայն զանգուած գրականութիւնը», «դասաւորկալպբանեխատ գրականութիւնը», եւ այն գրականութիւնը, զոր «պուրժուական» կը կոչեն մարքսիստները։

Այն օրէն ի վեր, որ ծագում առաւ չինեւճափոնական վէճը, երեւան եկաւ ֆաշական գրականութիւնը՝ Ճափոնի մէջ։ Անիկա կը կոչուի «լայն զանգուածի գրականութիւն», եւ իր պարբերաթերթերէն մէն գօտանչեա՝ ունի 800,000ի սպառում մը։

Կզզիացած՝ Ասիոյ մէջ, եւ Խորհ. Ռուսիոյ սպառնալիքին տակ, ճափոնական ազգայնամոլութիւնը հետզհետէ կրկնապատկեցաւ ու արծարծուեցաւ։

Եւ սակայն, ճափոն ազգայնամոլութիւնը հազիւ թէ նման իտալականին կամ գերմանականին (հիթլերականութեան)։

Մէկ բան որոշ է.— Ճափոն կ'ընթանայ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի նման, դէպի ազգային միացեալ ճակատ։

Միւս կողմէ, գրականօրէն թէեւ աննշան, բայց եւ յամառ ու կատաղի պայքարի է ականատես, քաղաքական շարժման դէմ պրոլետ գրողներու լիկան։ Երկու հոսանքներն ալ ունին իրենց յայտնի գրողները։ Ինչպէս՝ Միքամի կամ Նաօքի՝ ազգայնական ճակատէն, որոնք երբեք չեն վարանիր յայտարարելու, որ ֆաշիստներ են։ Միքամի գրած է «Ճափոնական Երգեր» ու մեծ յաջողութիւն գտաւ։ Նաեւ՝ «Հայրենիքիս համար»։ Իսկ Նաօքի հրատարակած է, վերջերս, «Պատերազմը եւ Ծաղիկներ», որ աննախընթաց յաջողութիւն ունեցած է։

Աշխարհը սխալ ճամբու մէջ է ինկած։ Եւրոպա կը խանգարէ հեզ Ասիոյ հանգիստը եւս։ Այսօր Ճափոն սախպուած է իւրացնել Եւրոպայի մեթոտները՝ ինքզինքը պաշտպանելու համար։ Ան կ'իւրացնէ դրամատիրական դրութիւնը, [illegible] կանութիւնն ու արեւմտեան [illegible] քականութիւնը։ Իրականին [illegible] զաքականութիւնը պետական [illegible] ուած մըն է որ ծնած է դրամատիրական ռէժիմին հոգեվարքէն. փոխի քաղաքականութիւնը [illegible] ռակ անոր որ բառ երեւոյթ [illegible] եաթ մըն է տակաւին, այս [illegible] Ճափոնին աշխարհակալական [illegible] մատիրութեան գրական արտա[illegible] տութիւնն է միայն։

Այսպէս, ճափոն կը հետեւի [illegible] խարհի երգին։ Եւ սակայն, կը [illegible] ցնէ «Եամխունի» թերթին խմբա[illegible] ճափոն ժողովուրդը ի՛ր պէտք [illegible] ունենայ իր հարազա՛տ ճափոնական գրականութիւնը։ Վերջերս [illegible] ճափոնական վէպեր կարդացի [illegible] շարունակէ — թէ՝ պրոլետարա[illegible] թէ քաղքենի, եւ ահա թէ ի՛ր [illegible] եզրակացութեան եկայ.— Մեր ժամանակակից գրագէտները [illegible] ճամբու մը մէջ ինկած են. Մ[illegible] գրականութիւնը հարիր անոր [illegible] աւելի արժէքաւոր է մեր [illegible] պրոլետարական ձգտումներ[illegible] կանութիւններէն։ Մոտեռնիզմ [illegible] տարական գաղափարաբանութ[illegible] մինչեւ մեր կոկորդն է եկա[illegible] շուշտ, աշխատաւոր դասակ[illegible] «նոր ուժ» մըն է, բայց, ան [illegible] ցած ստեղծել «նոր գրականութիւն» մը։ Այսօրուան ճափոնական [illegible] նար հասկնալ։ Նորութեան [illegible] իրական նորութիւնը պէտք [illegible] առնէ բնական եւ անակնկալ [illegible] ճնշման տակ։ Հետեւաբար [illegible] քականութիւնն ալ նորութիւն է։ Մենք պարտաւոր ենք [illegible] նալ բոլոր տեսակի հերոսութիւններուն։

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵ[illegible] ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 23 փետր — Փե[illegible] տրուարեան ապստամբութեան տարեդարձը շքեղօրէն տօնուեց Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան «Վազգէնի» Տան սրահին մէջ, փետրուար 20ին, [illegible] երեկոյեան ժամ 8.30ին։

Բեմի ճակատին իբրեւ կենդանի դրօշներ կանգնած էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան կ.-խ.-ի [illegible] Քրիստափոր խմբեր Զաւարեանը եւ Ռոստոմը, ու նաեւ եռագոյն [illegible] ծալքերով հայ ժողովուրդի [illegible] կը ներկայացնէր։ Նախագահ [illegible] Ա. Սահակեան բացուած յայտարարեց հանդէսը «Բամ Փորոտան» զոր նուագեց նուագախումբը [illegible] պատմականը բրաւ [illegible] տօնին։

Ցետոյ բեմ բարձրացաւ [illegible] մը, որ արտասանեց Եղիա Տէմ[illegible] պաշեանի մէկ թոյլ թարգմանութիւնը «Սեւ Անգղը»։ Նուագախումբը քանի մը կտորներէ ետք, խօսեցաւ ընկեր Ղազար Զալըզ, որ [illegible] ու գեղեցիկ խորհրդածութիւններ ըրաւ փետրուարեան ապստամբութեան մասին։ Վ. Թաթուլեան արտասանեց «Սուրբս կայծերու ջինը» (Սիամանթօ)։ Իսկ [illegible] սարդ դերասան Տիրան Ա[illegible] արտասանեց Թումանեանի կտորը եւ ուրիշ մը։

Փակման խօսքը արտասանեց [illegible] Գասպար Իփէկեանին, որ [illegible] ոճով մը պատմեց, թէ ինչ [illegible] թիւն գործեց փետրուարեան պատմութիւնը Հայաստանի [illegible] սահմանակից երկիրներու [illegible] յութեան վրայ։ Ընկեր [illegible] եան յիշեց Մուրատի [illegible] քը, թէ «Տուէ՛ք ինձ 250 քա[illegible] եւ կ'արշաւեմ մինչեւ Մոսկ[illegible] ծափերով ընդունուեցաւ այդ [illegible] նակի մարդոցմէն։ Հիմակ եւ [illegible] են, բայց, այդպիսի քաջեր։

Հանդէսը վերջացաւ «Մեր [illegible] րենիք» քայլերգով, որմէ յե[illegible] րիտասարդութիւնը երգեց [illegible] բանաստեղծ։

Եւ այսպէս անգամ մը եւս [illegible] անգամ ըլլալով, օտար աստղի տակ, կը տօնենք պատմական [illegible] րեգարձ մը խիտ շարքերով եւ խոր հաւատքով թէ պիտի [illegible] նութիւն դառնայ մեր երիտասարդ հոգիներու տենչը՝ «Ազատ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի մէջ», հաւատամքով է որ կը քալենք [illegible] լուռ ու հանդարտ, սպասելով Օրուան։

Գար-Սամ[illegible]

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Պայքար ձիւնին դէմ

Երեւանէն կը հեռագրեն Պրոլետարի 19 փետր. թուականով. —

Հեղեղներու դէմ պայքարի յանձնախումբը, խելով գիւղերը կատարուած աշխատանքներու դէմ, մատնանշեց որ պատասխանատու մարմինները տակաւին պահանջուած ձեւով չեն ըմբռնած վտանգը եւ գործը ձգած են բախտին։

Ջրային տնտեսութեան շրջանային մարմինները գետերուն վրայ ձգած են ձողեր, ճշդելու համար ջուրին բարձրացման աստիճանը եւ կանոնաւոր կերպով հեռագիր կուտան այդ մասին։ Հեղեղի դէմ պայքարի յանձնախումբին անդամները մեկնած են զանազան շրջաններ, տեղւոյն վրայ աշխատանքներուն հսկելու համար. Երեւանի Զրոյլեկտրակայանին, Արգնիի Ջրամբարին, Շաղախի գործարանին պաշտպանութեան աշխատանքները ղեկավարեց են։ Երեւանի Զրոյլեկտրակայանը հեղեղէն պաշտպանելու համար, կ'ամրացուին Զանգուի ափերը, կը մաքրեն հունը պատահական քարերէ եւ կը պայթեցնեն այն ժայռերը, որոնք կը նեղցնեն գետին եզերքները։

Արդէն աւարտած են Արգնիի ջրամբարին ամրացման աշխատանքները։ Շաղախի գործարանին պաշտպանութեան համար կը շինուի ջրանցք մը, որ մէկ կողմ պիտի քաշէ ջուրը։ Այս ջրանցքը պատրաստ կ'ըլլայ մարտ 15ին։

Միւս շրջաններուն մէջ, ուր վտանգ կայ հեղեղի, աշխատանքները կանգ առած են, որովհետեւ շինութեան նիւթ չկայ։ Պահանջուած ութ վակոն փայտի փոխարէն, հեղեղի դէմ պայքարի յանձնախումբը ունի տակաւին։ Բաքու երկաթուղւոյ պահանջին ալ, 1800 քիլօ, տրամադրուած է միայն 500 քիլօ չափով։

Վտանգ սպառնացող ջուրերը, համաձայն ջրային տնտեսութեան ռաժիններուն, պիտի գան մարտ 10էն վերջ։ Իսկ ջուրերու ամենամեծ զօրանը՝ մարտի վերջերը եւ ապրիլի սկիզբը։

Հեղեղի վտանգը Վաղարշապատի մէջ

Խ. Ց. Հայաստանը կը գրէ (փետր. 16).

Վաղարշապատի մէջ Քասախ գետի ափերու ամրացման նախապատրաստական աշխատանքներն սկսած են յունուարի վերջերը։ Դողփի, Ալիբէգլուի, Հայ Ջէլվայի թաղերուն շինութիւնը ժամանակին աւարտելու համար, յիշեալ վայրերը ղրկուած են ճարտարագէտներ։

Քասախ գետին հեղեղը կանխարգիլելու համար 16 գիւղերէ գործաշարժի ենթարկուած են 4880 հոգի։ Գիւղերէն հաւաքած են նաեւ 800 սայլ, որպէսզի գետեզերքին ամրացումը աւարտի մարտ 10ին։

Փետր. 19էն ի վեր Դողփի մօտ կ'աշխատին 40 բանուորներ, Ալիբէգլուի մօտ՝ 39, Այգը լճին մօտ՝ 85, Հայ Ջէլվայի մօտ՝ 43։ Հեղեղի պարագային՝ ամբողջ շրջակայ գիւղերը, հեծելազօրաց գունդը եւ Երեւանի օժանդակ խումբերը պիտի փութացնեն Քասախ գետին եզերքը։

Դեռ գետը չէ բարձրացած։

Մարտունիի շրջանին մէջ

«Խորհ. Հայաստան»ի կը գրեն Մարտունիէն.

Դաշտային աշխատանքները դադրած են փետրուար 8էն ի վեր, որովհետեւ սաստիկ ցուրտ է եւ քամի կայ։ Հաղորդակցութիւնները խզուած են շրջանի գիւղերուն հետ։ Ճամբաները փակուած են ձիւնի այնպիսի խաւով մը, որ տեղ տեղ կը հասնի 5 մեթրի։ Վառելափայտ չկայ։ Անասուններուն օրական մէկ անգամ միայն կեր կը տրուի։ Սեւանի լիճը սառած ըլլալով, 11 օրէ ի վեր թղթատար չհասաւ։ Անասուններն սատկած են, այնպէս որ ինչպէս մարդիկ, նոյնպէս անասունները զրկուած են խմելու ջուրէն։

Մանր լուրեր

Շահվերդեան կը հեռագրէ «Խորհ. Հայաստան»ի թէ փետր. 22ին Գիրէպէնէն շոգենաւ նստան 1250 գաղթականներ, որոնք Պաթում կը հասնին փետր. 26ին։ Այս պատճառով, ընդունելութեան համար Երեւանէն Պաթում մեկնեցաւ Գ. Վարդանեանի նախագահութեանը տակ մասնաւոր մարմին մը։

Պաթումէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ նաւը Պաթում հասած է փետր. 25ին։

Աթարբէկ Խնկոյեան, որ Խնկօ Ապէր ծածկանունին տակ ծանօթ է իր մանկական ու երգիծական գրական կտորներով, «վաստակաւոր ուսուցիչ» տիտղոս ստացաւ վերջերս։

Նոյն տիտղոսը տրուեցաւ նաեւ Ստեփան Դէմուրեանի։

Ռուս-հայերէն բառարան մը, զոր կազմած են Պետական Հրատարակչականի բառարանագրական յանձնախումբին անդամները (Թ. Ավդալբէգեան, Գ. Սաոնիկեան, Ե. Տէր Մինասեան եւ Վ. Փոթէեան), յանձնուած է տպագրութեան։ Կը պարունակէ նոյնպէս տնտեսագիտական, բնագիտական, արհեստագիտական, ռազմագիտական, ընկերագիտական, քաղաքագիտական եւն. բառամթերք մը։ Բառարանը պիտի ունենայ 80—100 պրակ։

Ուկրայներէն—հայերէն բառարան մը կազմելու համար, Մակինցի նախագահութեանը տակ խորհրդակցութիւն մը կատարած են Ա. Խաչատրեան, Մ. Աբեղեան, Վ. Փոխէեան, Ե. Տէր Մինասեան, Գ. Սաոնիկեան, Ա. Հախումեան, Շիրվանզադէ, Դ. Դեմիրճեան, Հ. Գիւլիքեխվեան։ Ձեռնոյց մը տուած է Ուկրայնայի բառարանական յանձնախումբի ներկայացուցիչ փրոֆ. Յաւլեկեւիչ։

Երեւանի Մարքսիզմի եւ Լենինիզմի համալսարանին մէջ Սուրէն Ցարութիւնեան դասախօսութիւն մը կարդաց «Պլեխանովի գեղեցկագիտութեան քննադատութիւնը» նիւթին մասին։

Հայաստանի Պետական Հրատարակչականը մրցանակ յատկացուցած է մանկական գրականութեան մշակներուն։ Միւրիի անդամ նշանակուած են Ե. Զարենց, Գ. Բէա, Մամիկոնեան, Ս. Դաւթեան։

Փետրուարի 16ին Լենինական-Երեւան գծին վրայ, Ալագեազ-Ղարաբուրուն կայարաններուն միջեւ, շոգեկառք մը գծէն կ'ելլէ եւ 12 վակոններ ջարդ ու փշուր կ'ըլլան։ Կը վիրաւորուին մեքենավարը եւ ուղեկիցը։ Ճամբան փակուած է, մինչեւ որ մաքրուի։

× Մոսկուայէն ճարտարագէտ Տէր Աստուածատրեան կը հեռագրէ Երեւան թէ Ռուսիոյ հողային զօր ծավարութեան մասնաւոր յանձնախումբը, որ կը բաղկանայ փրոֆէսօրներ Ալեքսանդրովէ, Գրադիսէ եւ ուրիշներէ, քննած եւ վաւերացուցած է Սեւանի Կոմիտէին տեսակէտները։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Տագնապը Պոլսոյ հրապարակին վրայ

Պոլսոյ մանիֆաթուրայի եւ քամպակեղէն հիւսուածներու վաճառականները ժողով գումարելով, գանգատեցան թէ շատ քիչ է հրապարակին յատկացուած ներածման քանակը։ Խորհրդակցութենէն յետոյ որոշուեցաւ խնդրագիր մը ուղղել կառավարութեան. ահա ամփոփումը այդ խնդրագրին.

— Շատ պակաս եւ բոլորովին անբաւական է ներածման այն բաժինը որ յատկացուած է Պոլսոյ։ Այս պատճառաւ կարգ մը վաճառականներ իրենց ապրանքները ղրկելով ուրիշ փոքր նաւահանգիստներ որոնց պէտք եղածէն աւելի բաժին տրուած է, այնտեղ անոնց մաքսային գործողութիւնները կատարել տալէ վերջ, Պոլիս կը բերեն որով շատ մը աւելորդ ծախքեր կ'ըլլան, որոնք կը բեռցուին ժողովուրդին ուսին։

Այս անբնական կացութեան առաջքն առնելու համար, կը պահանջուի որ Թուրքիոյ նաւահանգիստներու կողմէ 1926-31 տարիներու ընթացքին կատարուած ներածումներու վիճակագրութիւնները հիմ բռնուին եւ այդ համեմատութեամբ որոշուի Պոլսոյ բաժինը։

Երբ մեծ քանակութեամբ ներածման յայտագիր տուողներու կարգը գայ, այսպիսի 1-2 վաճառականի բերած ապրանքներով միայն կը լենայ այդ ամսուան բաժինը, որով տեսակ մը մենաշնորհի դրութիւն ստեղծուած կ'ըլլայ և շահագիտութեան առիթ տրուելէ զատ, միացեալ բոլոր վաճառականները մեծ զրկանքի եւ վնասի կ'ենթարկուին։ Հետեւաբար, այս վիճակին երբ դարման, կ'առաջարկուի որ շաբթուան բերուած միեւնոյն տեսակ ապրանքին քանակութիւնը որչափ ալ շատ ըլլայ, 1000էն 1200 քիլօյի չափ ապրանք միայն հանելու արտօնութիւն տրուի անոր տիրոջ, իսկ մնացածին ալ՝ միեւնոյն համեմատութեամբ յատկացուի յաջորդ ամսուան։

Խալքի նոր կազմակերպութիւնը

Խալք կուսակցութեան սկզբունքները եւ օրուան քաղաքականութեան համաձայն նպատակը աւելի ազդու կերպով հասկցնելու համար, բանախօսներ ընտրուած են։ Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը այս մասին իր պատրաստած հրահանգը Պոլսոյ մասնաճիւղին նախագահին ղրկած է։ Հրահանգ տրուած է որ բանախօսներ որոշուին եւ կեդրոն տեղեկագրուին։ Մրցանակներ պիտի կատարուին արժանաւոր բանախօսներ պատրաստելու համար։ Ասոնք բոլոր ընտրութեանց միջոցին, ազգային տօներու եւ խըրախճանութիւններու առթիւ բանախօսութիւններ պիտի ընեն ժողովուրդին, կուսակցութեան սկզբունքները պիտի բացատրեն, անոր հետ զուգահարթ փոխանակութիւններ պիտի կազմակերպեն։ Այս բանախօսները կարեւոր դեր մը պիտի կատարեն հանրապետական սկզբունքներու տարածման մէջ։

Իրաւունք մը եւս ջնջուած

Էնկիւրիէն հետեւեալը կը հաղորդուի Միլլիէթի.—

Համալսարան եւ բարձրագոյն վարժարաններ ընդունուելու համար պէտք է լիսէի պաքալորէայի քննութիւն տուած ըլլալ։ Պաշտօնական լիսէներու մէջ կատարուող այս քննութեան մասնակցելու պարտաւոր կը նկատուին նաեւ լիսէի աստիճան ունեցող օտար մասնաւոր վարժարաններու եւ փոքրամասնութեանց վարժարաններու ընթացաւարտ կարգի աշակերտներն ալ, յարմար դատուած չըլլալով որ ասոնք ուղղակի իրենց վարժարաններէն ստացած վկայականներով մտնեն համալսարան։

Անցեալ տարի այդ կարգի վկայականներով համալսարան մտնողներուն տարի մը պայմանաժամ տրուած ըլլալով անոնք պարտաւոր են մինչեւ այս տարեշրջանին վերջը պետական վարժարանի մը մէջ պաքալորէայի քննութիւն անցընելու։

Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ լիսէի աստիճան ունեցող օտար եւ փոքրամասնութեանց բոլոր վարժարաններու վերջին կարգերու արձակուրդի տարեկան քննութիւնները պետական լիսէի մը մէջ պիտի կատարուին, պաքալորէայի քննութեան ձեւով։ Այս քննութեան պիտի կրնան մասնակցիլ նաեւ համապատասխան ուսում տուողները։

«Հաքիմիէթի Միլլիէ» կ'ըսէ թէ կրթական գործավարութեան այս որոշումը կրնայ նկատուիլ Թուրքիոյ բոլոր վարժարաններու ուսուցման եղանակը միացնելու ծրագրին գործադրումը։

Եղբայրական Օգնութեան ճամբէն

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԱՍԻՆ

Կիրակի օր, Սէվրի Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ, «Ի Նպաստ Հայ Գործազուրկներու» տրուած թատերական ներկայացման միջոցին, Բարեգործականի պատուիրակ Գ. Օննիկ Թաղէօսեան կարդաց բաւական ընդարձակ զեկոյց մը՝ ներգաղթի պարագաներուն եւ յունահայ գաղութին մասին։

Ձեռնարկողին կարծիքով, ամէնէն զարհուրելի կայանը, Հարմանքէօյի (Սելանիկ) կայանն է, որ մեծ հանգարի մը երեւոյթն ունի, ուր ամէն մէկը քուրջերով իրեն խցիկն է զատած ու կը բնակի։ Գարշահոտութիւն եւ ծուխ. սովորական մթնոլորտն է այս կայանին, ուր դեռ մինչեւ այսօր բազմութիւններ ապաստան են գտած։ Երկու տարիէ ի վեր շարունակուող գործադրկութիւնը ստեղծած էթէզուտութեան անկարագրելի համայնապատկեր մը։ Շատեր չը կրնալով դիմանալով, օրական ապրուստի մը հեռանկարով Ցունաստանէն անցած են Սուրիա, Ֆրանսա եւ Պրազիլիա։ Թշուառութիւնը համատարած է։ Օր չանցնիր որ մեռնողներ փուռերը չթաղուին։ Կառավարութիւնը չի կրնար նոյնիսկ Յոյներուն համար։ Այս իսկ պատճառով Հայերու կացութիւնը ալ աւելի զարհուրելի է։ Ամէն քայլի յոյն մուրացիկի մը կը հանդիպիս։ Ամիսներէ ի վեր, օրական մարդ գլուխ կէս հաց կը բաժնեն։ Անօթութիւնն ու թշուառութիւնը մեծապէս խախտած են բարոյականն ու նկարագիրը եւ սկսած է ամօթալի շահագործումը։ Սպառնալիքներով դրամաշորթութիւններ կը կատարուին։

Դալով կրթական վիճակին, դպրոցներու շէնքերը բնաւ յարմարութիւն չունին։ Փայտաշէն են ու խոնաւ, փոշիլից ու պակասաւոր։ Արգահատելի վիճակ ունին Փիրէի եւ Սինկրուրի դպրոցները։ Փիրէի նախակրթարանի վեց դասարանները մէկ սրահի մէջ են զետեղուած, առանց միջնորմի։ Վեց դասարաններն ալ միաժամանակ դաս կ'առնեն։ Վէճ, իրարանցում, ժխոր...

Շաբաթ օրերը, երբ վարժարանները գոց են, շատ աշակերտներ մէկ մէկ արկղիկ շալկած փողոց կ'ելլեն կօշիկ ներկելու եւ վաստկած դրամը ծնողքին հասցնելու։ Աշակերտները ուշիմ են եւ համակրելի։ Հանդէսներ իսկ կը կազմակերպեն ու իրենք կը վարեն։ Բայց ամէնէն մոռցուածն ու դժբախտն է այս դպրոցներուն մէջ ծառայող հայ ուսուցչութիւնը, որ բացի բոլոր անյարմարութիւններէն, աշխարհի ամէնէն ողորմելի ամսականներն ունին։ Թոշակները կը տատանին 80 ֆրանքէն մինչեւ 500 ֆրանք։ Վերջին գումարը ստացողները բարեբախտներ են, տեսուչներ։ Ատամբեր, անտրտունջ հերոսաբար կը տանին հայ ուսուցչի խաչը։

Հանդէսին առթիւ եղած ներկայացումները շատ յաջող էին եւ երաժշտութիւնը քաղցր ու հաճելի։ Միջնարարներէն մէկուն, Աղքատախնամի կողմէ Գ. Առաքել Զաքրեան կոչ մը ուղղեց համերաշխութեան, որ ընդունին ամսական տուրքի դրութիւնը, քանի որ թշուառներու թիւը կ'աւելնայ։ Ներկայիս Աղքատախնամը օրական յիսուն աղքատի կը նայի։

Շնորհալի նկարչուհի Օր. Թամբրեանը գործադուրկներու ի նպաստ նկար մըն էր նուիրած որ աճուրդի դրուեցաւ։ Բաւական հասոյթ գոյացաւ։

Այցելու

ՄԱՄՈՒԼ

Միջավայրին հետ

Արմէնիա շաբաթաթերթը (Պուէնոս-Այրէս), յիշելով տեղացի ժողովուրդներու հետ սերտ միաձուլուած բնակուելու անհրաժեշտութիւնը, կը նկատէ (6 փետր.).

— «Ամբողջ Հարաւ. Ամերիկայի մէջ հայութիւնը կը նկատուի «Թուրք» (Թուրքօ յորջորջումով), տրուած ըլլալով որ, Թրքապատկան հողամասի վրայ է ծնած։ Քիչեր կան որ անհատական չփումներով եւ հայերու հետ մտերիմ ծանօթութիւններ հաստատելով գիտեն Հայու եւ Թուրքի տարբերութիւնը. գիտցածներն ալ շատ բան մը չէ, վերիվերոյ տեղեկութիւններ։ Պէտք է նշել, որ մեր գաղութները իրենց մէջ չունենալով ժառանգական շատ ումեր, եւ ծանօթանալով, հայ գաղթականութեան մեծամասնութիւնը իր դպրոցական շրջանը արաբական անապատները անցընելու դատապարտուած ըլլալով, ինք իսկ անհաղորդ է մնացած ազգային արժէքներուն, ուստի լոկ անհատական յարաբերականչ ըջանակի մէջ իւրաքանչիւր հայ ի վիճակի չէ, հայութիւնը ներկայացնել ու ծանօթացնել այնպէս, ինչպէս որ պէտք է ու արժանի է։

Ահա ուրիշ պարագայ մը եւս. տեղական ժողովուրդը հայ ըսելով սկսած է, հասկնալ «չարչի»ներու, լաւագոյն պարագային, լաւ արհեստաւորներու եւ ճարպիկ վաճառականներու համայնք մը, որ հրեաներէն կը տարբերի իր քրիստոնեայ ըլլալու հանգամանքով։ Այս իմաստով արմատ բռնած ըմբռնումը փարատելը առնուազն, նոյնիսկ վիրաւորական է հայութեան համար։

Հայ արուեստագիտուհի մը Պոլսոյ մէջ

Փետր 14ին Պոլսոյ «Թէւթոնիա» սրահին մէջ տեղի ունեցած է Նուագահանդէսը Օր. Գ. Ղազարոսեանի, որ վերջերս վերադարձած էր Փարիզէն։

Շատ անգամներ առիթը ունեցած էինք ունկնդրելու մեր երիտասարդ արուեստագիտուհին Փարիզի մէջ։

Օր. Ղազարոսեան մէկն է այն դաշնակահարուհիներէն որոնց արուեստը չի կայանար միայն կտորի մը անթերի նուագումին մէջ։ Technique բոլոր դժուարութիւններուն յաղթած, ընտանեցած մեծ վարպետներու հոգիին, Օր. Ղազարոսեան կը նոյնանայ անոնց հետ, կ'ապրի ու կ'ապրեցնէ անոնց ներշնչումի յաճախ քմածին ու անհաստատ պահերը շնորհիւ իր երաժշտական խորունկ հասկացողութեան, փափուկ զգայնութեան եւ արուեստագէտի խառնուածքին։

Իր Պոլիս ժամանումէն քիչ յետոյ արդէն մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց երաժշտական բոլոր շրջանակներուն մէջ։ Հայ թէ օտար ծանօթ դրուատալից յօդուածներ նուիրեցին իրեն եւ ծանօթ դաշնակահար-ուսուցիչ Բաբիկեան երկար յօդուածաշարք մը տուաւ Օր. Ղազարոսեանի արուեստին մասին «Հայ Դիտ»ի սիւնակներուն մէջ։

Թեւթոնիայի իր վերջին նուագահանդէսին նոյն ալ Գ. Ս. Սինանեան, հանրածանօթ որքան իր երաժշտական հմտութեամբ նոյնքան իր դժուարահաճութեամբ, «Երեւելք»ի մէջ իր ընդարձակ յօդուածը կը վերջացնէ ըսելով. —«Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեանի տասը մատներէն տասը անգին գոհարներ եղած են»։ Ա.

Ժամացոյցն ալ բոլշեւիկ

Բոլշեւիկեան «Կրասնայա Կազէտա» թերթը կը գրէ թէ Ս. Պօղոս-Պետրոսի բերդին հսկայ ժամացոյցը որ իւրաքանչիւր կէս ժամը անգամ մը ազգային քայլերգը կը հնչեցնէր ցարական օրերուն եւ լռութեան դատապարտուած էր յեղափոխութենէն ի վեր, պիտի նորոգուի եւ այսուհետեւ «Միջազգային»ը պիտի հնչեցնէ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

X

Պատահանդերձ, իր մէջ բաւական ուժ կը զգար յաղթահարելու բոլոր դժուարութիւնները։ Իսկ ներքին ուժեղ հպարտութիւն մը թոյլ չէր տար ինքզինքը աւելի ետ նկատելու ուրիշ որեւէ տղէ։

Այժմ, դպրոցէն ներս կը դիտէր հայ մթնոլորտ մը։ Հայրենի աւանդութիւններու, աշխատանքի, երգի ու մարզի շրջան մը սկսեր էր։ Հետզհետէ աւելի ընդարձակ բնոյթ ստացեր էր տղոց եւ ուսուցիչներու կապը։

Օր մը, երեկոյեան արձակուրդին, երբ ուսուցութեան պահը աւարտեցաւ, վեր՝ տղոց քով ելաւ անօրէնը։ Բարձրագոյն կարգը կ'աշխատէր դպրոցին ամէնէն բարձրայիկ սենեակը, որ կը գտնուէր աղջկանց ու մանչոց բաժիններուն միջեւ, եւ կը նայէր՝ երկու քովերէն՝ երկու բաժիններուն, իսկ ճակատէն՝ ներքեւ, հեռուն կը տարածուէր ծովը, ընդարձակ ու կանանչորակ, յաճախ՝ ձիւթ-կապոյտ, իսկ երբեմն՝ ալեկոծ ու անյարիր։ Այդ տարին ձմեռը շատ մեղմ էր ու Բարթող Էնեին, դեռ աշնան, արտուրներուն միջեւ կը կրկնէր.

Ձմեռ չունինք այս տարի. ամառը գրած է քի...

Ուրիշներ ալ այդպէս կ'ըսէին։

— Եա աշնան ծաղկերը շատ են, պաղ պիտի'չըլլա'յ, — կը կրկնէր Մաքիկ Խէչօն։ Մանաւանդ որ օդաստանին ազդը երկինքն էր թէ արագիլները խումբով պիտի թռի՜ն բարձրէն։ Իսկ ղեկտեմբերին խայտուր ձայն կուգար անտառէն։

Փետրուարի այդ երեկոյեան, արեւը դեռ կը յամենար ծովուն ընդարձակ տարածութեանը վրայ, եկեղեցւոյ գմբէթին ու դպրոցի տանիքին վրայ, թեւ մը երկարելով սենեակէն ներս։

Վարէն կուգար ժամկոչ ալբօր սասող՝ բակը երբուկացող տղոց, որոնք մեղուի պէս իրարու կը հալածէին, կամ փոքրիկ ծիրիթներ չինած զազանօրէն քարի կը բռնէին թռչունները։

Ցածէն շատեր իջեր էին վար։ Կը մնային Սուրէնն ու Աշոտը։ Դիմաքսեան ծառա ներս՝ հաստ գիրք մը անութին տակ։

— Պատրաստակա՞ք ընկերներ, — հարցուց։

Եւ, երբ հաստատական պատասխան առաւ.

— Այս գիրքը ձեզի պիտի տամ — ըսաւ։ Պիտի կարդաք՝ երկուքդ միասին։ Ետքայ պիտի յանձնէք նորէն ինծի։

Ու գնաց։

Տղաքը հետաքրքրութեամբ նստան քով քովի ու բացին։ Տարօրինակ վերնագիր մը ունէր, — «Խմբէք»։ Միասին կարդալ։ Էջերը կը գտնային ու անոնք, քով քովի, չէին իսկ անդրադառնար թէ մութը կը կոխէր հետզհետէ։

Ջերս օր վերջ վերադարձուցին գիրքը։ Ապշուած էին անօրինակ խանդավառութեամբ ու յուզումով։ Իրենց խնդրանքին վրայ, Գ. Արամ ցոյց տուաւ Րաֆֆիի նկարը, որու մասին խօսած էր երեկոյ մը։ Այդ մարդը՝ իր քաղաքական մօրուքով, իր ակնոցով ու թափանցող աչքերով եւ իր ծալքերով քանդակուեցաւ երկուքին մտքին մէջ։ Գ. Արամ իրենց յանձնեց, նաեւ, «Խենթը», ինչ որ բացառապէս գիրքն էր։

Ճիշդ ձեզի պէս — ըսաւ Սուրէն՝ Աշոտին — անոնք ալ կռուեր են Թուրք տղոց հետ...։

Իսկ Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»ը լափեր էին ուղղակի։ Մանաւանդ Վագրիկը անօրինակ տպաւորութիւն թողուց։ Իսկ Գ. Արամ հանրաճանօթօրէն բացատրեց 'օձին ու արագիլին' իմաստը...։ Շաբաթ մը յետոյ, երեկոյեան մը, դասի ժամերուն վրայ, խօսեցաւ, նաեւ, Աղբիւր-Սերոբէն, Անդրանիկէն, Գէորգ Չաւուշէն եւ Դաւիթբեկէն։ Ու գրականէն հանեց պարբերաթերթ մը լափողաց բազում թուղթերով...

Սուրէն ու Աշոտ իրարու նայեցան։ Սուրէն յիշեց երկու-դասը՝ ծովեզր գացած առտու։ Գրպանն առած էր Գարակէն քեռիին նման պարկ մը, որուն առաջին գիրը յար եւ նման էր տար առաջին գիրին։

Այդ օրերուն էր, որ օրիորդ Զապէլ քաղաքին մէջ կազմեց «Կրթասիրաց» Միութիւն մը։ Ու կրցաւ հետաքրքրութիւն ստեղծել կանանց շրջանակին մէջ։ Թէեւ «Ձեռքը գրպանը համեստ» տարբեր ընդհանրապէս հեռու կը մնար։ Ոմանք նոյնիսկ սկսեր էին բամբասել Գ. Արամին հետ ունեցած իր սէրը, տուներու մէջ տղոց ներկայութեան...։ Իսկ Նազար տիրթ կը փնտռէր՝ բան մը փափսալու համար տղոց։ Թէեւ, այս բոլորը արգելք մը չէին այն մեծ սիրոյն, զոր տղաքը, մեծ ճամբով, կը տածէին դէպի Դիմաքսեանն ու Գ. Արամը։ Մանաւանդ որ Գ. Արամ յաճախ կը պատմէր հետաքրքրական պատմութիւններ։ Անգամ մը, տղոց պնդումին վրայ եւ ամէնքին խորին լռութեան մէջ, պատմեց Թաթուլ Վանանդեցիի կռիւը։ Գիրքը, զոր շատ զգուշութեամբ կը կրէր քովը, բացաւ ու կարդաց.

«... Պատերազմելով իշխանաց եւ զօրաց Հայոց Վանանդ գաւառի ընդ սպասական Ցուղրիլ Սուլտանի, զերի վարին զնանք, ընդ որս եւ Թաթուլ իշխան, զոր կոչեալ Սուլտանին եւ ցուցեալ զորդի ծերոյ յիւրոց իշխանն, կարեվեր խոցեալ ի ձարտին առէ. «— Եթէ դա ապրի, զքեզ ազատեմ, ապա եթէ մեռանի՝ զքեզ ընդ նմա մատաղ առնեմ»։

«Իսկ Թաթուլ պատասխանի.

«— Թէ իմ է վարկանն՝ չէ կենալ, թէ այլոց է՝ զայն ոչ գիտեմ»։

Ու, հազիւ աշխարհաբարի վերածած ու պատմած՝ ուժգին ծափահարութիւն մը ծայր տուաւ։ Գ. Արամ, շփոթած, ձեռքը բարձրացուց լռեցնելու ծիգով. եւ, արագօրէն իջնելով ամպիոնէն, բացաւ դուռը եւ նայեցաւ դուրս։

Ընդհանուր ոգեւորութեան այդ պահուն էր որ Նազար ոտքի ելաւ ու, օգտուելով Գ. Արամի դուրս նայելէն, ընկերոջ մը պոռաց.

— Մինաս, փաս մը գնեմ հո՞ղ ծնաս…։

Ինդուշ մը ծայր տուաւ։ Ու կռիւը սկսելու վրայ էր, երբ Գ. Արամ ետ դարձաւ։ Զայրացաւ։

(Շար.) Կ. ՄՆՋԵԱՆ

Զրոյց կը շրջի թէ ձափոն պիտի քաշուի Ազգերու Դաշնակցութենէն։

Տնտեսական տագնապը կը սաստկանայ Ճափոնի մէջ։ Եօթը տեղական սեղանաւորական հաստատութիւններ, որոնք հաւաքաբար 30 միլիոն դրամագլուխ ունէին, դադրեցուցին իրենց վճարումները։ Կառավարութիւնը 100 միլիոն եէն փոխ տուաւ կարգ մը դրամատուններուն։ Վստահութիւնը խախտած ըլլալով, շատեր դրամատուներէն ետ կը պահանջեն իրենց աւանդ ձգած գումարները։

Ստեռլինի ապագան

Մօտերս կայսերական խորհրդաժողով մը պիտի գումարուի Օթթավայի մէջ (Գանատա), Մեծն Բրիտանիոյ եւ բոլոր գաղթականութեանց մասնակցութեամբ։ Այս առթիւ, քննութեան պիտի ենթարկուի նաեւ դրամական խնդիրը։

Լուրի մը համաձայն, պիտի առաջարկուի ամրացնել ստերլինը, անոր ակիի համեմատութիւնը իջեցնելով 95ի, փոխանակ 113ի։

Անգլիական փոխատուութիւն Հիճազի

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Անգլիա կէս միլիոն ստերլին փոխ պիտի տայ Հիճազի թագաւորին, հետեւեալ պայմաններով.— վերակազմել Հիճազի ելեւմուտքը, անոր վարչութիւնը յանձնելով Անգլիացիի մը։ Հիճազ իրաւունք պիտի տայ որ անգլիական օդանաւեր երթեւեկեն Հիճազի վրայ։ Բանակցութիւններ պիտի կատարուին նաեւ Հիճազի երկաթուղիի Նարցի մասին, որ աւեր կը մնայ։

Պաշտօնական շրջանակներ կը հերքեն այս լուրը, բայց բոլորովին անհիմն չէ։ Մամնաւորապէս օդանաւերու խնդիրը մեծ կարեւորութիւն ունի Անգլիոյ համար։ Վերջերս խորհրդային իշխանութեան ազդեցութիւնը աւելցած ըլլալով Պարսկաստանի մէջ, անգլիական օդանաւերը հետզհետէ աւելի մեծ դժուարութեանց կը հանդիպին, Նարաւային Պարսկաստան երթեւեկելու համար։ Հետեւաբար, անհրաժեշտ է նոր ճամբայ մը կազմակերպել դէպի Հնդկաստան։ Պարսկաստան ձգելով, անգլիական օդանաւերը պիտի անցնին Պարսից ծոցի Նարաւակողմէն, այսինքն՝ Հիճազի եւ Նէճտի հողէն։

Մեքսիքոյ ձանկցէ ձեր պահած դրամները

Նախագահ Հուվըր շատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ անթելով, ուղղուած ամերիկեան ժողովուրդին։ Այդ ճառով Նախագահը կը հրաւիրէ ժողովուրդը վստահութիւն ցուցնել երկրին, մէջտեղ հանելով իր պահած դրամը։ «Դանձը տունը պահել կը նշանակէ վախնալ եւ վախ ներշնչել»։

Ցետոյ խօսեցաւ ելմտական նախարարը, տեղեկութիւններ տալով նոր գանձատոմսերու շրջաբերութեան մասին։ Նոր գանձատոմսերը պիտի ըլլան 50, 100 եւ 500 տոլարնոց եւ հարիւրին 2 տոկոսով։ Պայմանաժամ նշանակուած է մինչեւ 1933 մարտ։ Այս գանձատոմսերը շրջաբերութեան հանելով, կառավարութիւնը կը յուսայ մէջտեղ հանել տունը կամ ճամբու դրամարկղներու մէջ պահուած դրամները։

Ֆրանսա դրամ կուտայ Չեխերուն

Երեսփ. ժողովը մարտ 5ին վաւերացուց համաձայնութիւն մը, որով Ֆրանսա 600 միլիոն ֆրանք փոխ կուտայ Չեխոսլովաքիոյ։ Կը նշանակէ թէ փոխառութիւնը երաշխաւորուած է ֆրանսական կառավարութեան կողմէ, հետեւաբար կրնայ ենթարկուիլ ժողովրդական արձանագրութեանց։ Չեխոսլովաքիա իբրեւ երաշխաւորութիւն ցոյց տուած է ծխախոտի մենաշնորհը։

Ընկերվարականները եւ արմատականները բուռն կերպով բողոքեցին այս փոխառութեան դէմ։ Վարչապետը պաշտպանելով փոխառութիւնը, յայտարարեց թէ Չեխոսլովաքիա միշտ կանոնաւոր եւ լարգուած ելեւմուտք ունեցած է, եւ միակ հողը պատերազմական պարտքերն են։ Ինքը գիտել տուաւ թէ երկիրը միացած է «անշլուսս» հարցին, ինչպէս նաեւ Սերպալու կարգ մը դրամատուներու անանկութեան եւ տեղիքին անկման հետեւանքով։

Ուսանողներու դատադուլը

Երէկ երկուշաբթի, համաձայնութեամբ տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի իրաւաբանական ֆաքիւլթէներու ուսանողներուն դատադուլը, որուն կը մասնակցին 11 հազար երիտասարդներ։

Առտուն կանուխէն, ուսանողական խումբեր կը ծակէին Փարիզի համալսարանի դուռներուն առջեւ, որպէսզի մարդ ներս չմտնէ։ Դասախօսութիւնը այ իր կարգին ծակոտումն կը կատարէր։ Փրոֆէսորները թէեւ լուր ունէին, բայց ըստ սովորութեան գացին, պարապ սրահներու առջեւ յորանջելու։

Ցայտնի չէ թէ ո՛րքան պիտի տեւէ դատադուլը։ Պաշտօնէութիւն մը ներկայացաւ ելմտական նախարարին, խնդրելով որ չվաւերացնէ երեսփ. ժողովին քուէարկած օրինագիծը։

Կաթոլիկ ուսանողները պաշտպանեցին այս միացաւ այս բողոքի ցոյցին։

Գոխանի յուղարկաւորութիւնը

Ինչպէս գրած ենք առաջին էջին մէջ, Գ. Գոխանի յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի շաբաթ օր, ժամը 2ին։ Հինգշաբթի օր դագաղը ժամը 10ին պիտի փոխադրուի արտաքին նախարարութեան պաշտօնատունը, որպէս զի ժողովուրդը կարենայ իր յարգանքը մատուցանել։ Յուղարկաւորութեան օրը վարչապետը պիտի արտասանէ յարգանքի խօսքը։

Ցետոյ թափօր պիտի կազմուի եւ դագաղը պիտի առաջնորդուի փառքի գերեզմանատուն, առժամապէս ամփոփուելով նկուղի մը մէջ։ Վերջնական թաղումը տեղի պիտի ունենայ Քոշըրէլի մէջ, համաձայն Գ. Գոխանի բաղձանքին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ս. ՄԻՐՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Օրակարգի վրայ պատգ. ժողովի նիւթերը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Թատերական մեծ ներկայացում Մարսէյլի մէջ

Մարսիլիահայ Տրամատիկ Ստուդիան ի պատիւ գերասան

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

12 Մարտ, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սալօն Շարի մէջ (84 Rue Chape) կը ներկայացնէ

«ԵՐԿԻՐՆ Է ԿԱՆՉՈՒՄ»

Դրամ 4 արար

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՈՒԺԵՐ

Հեղ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ են

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէն եւ փարիզի կոմիտէն

ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրեն

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ» խումբը, վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին La Petite Sourceի սրահնայարկը։

ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐՄԻՒ» խումբը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 31 Rue Madame Curie։

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբը, այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 32 Ave. des Gobelinsի վերնայարկը։

ԿՈՓԼԷՆԻ Հրազդան խումբը յառաջիկայ Չորեքշաբթի (16 Մարտ) իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins։

ԲԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն, յառաջիկայ Ուրբաթ (18 Մարտ) իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Rue du Fbg. du Temple։

Սոյն բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան կեդր. կոմիտէի եւ փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ռոստոմի սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ ընթերցում շրջաբերականներու։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Կարեւոր օրակարգ և նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի դասախօսութիւնը վաղը, Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին 32 Ave. des Gobelinsի վերնայարկը։ Շրջաբերականներու ընթերցում։ Ընկ. Ա. Արծրունի կը խօսի Խ. Հայաստանի մասին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 240 Րիւ Տիւքէքլէն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի, իրիկուն ժամը 9ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը, կը դասախօսէ ընկ. Գ. Հիւսեան, նիւթ՝ «Մեր ազգային քաղաքականութեան ծագումն ու զարգացումը 18—19րդ դարուն»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Մուտքը ազատ է.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մոնփէլիէ, Ա. Մ. — [illegible]

Մարսէյլ, Շ. Շ.— [illegible]

Մարսէյլ Մար [illegible]

Ձեր փնտռած գիրերը

ԽԷՕՏԱՆՕ հեղինակ Բոլ Տիւրիթթրաքոփուլօ (Բիւզանդիոնի Հայազգի կայսր Անդր.). Զմիւռնի է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով։ Կը կարգացուի հեւ ի հեւ)։ Գին 25 ֆրանք։

ՎԱՍԻԼԻՈՍ ԲՈՒԼԿԱՐԱՍՊԱՆ հեղինակ Բոլ Տիւրիթթրաքոփուլօ (Սուլթան Համիտի հարեմական արկածախնդրութիւններով եւ դաւադրութիւններով, վրէժխնդիր հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը)։ Գին 30 ֆրանք։

ՎԱՆԴԵՐԻՆ, [illegible] Գին 20 ֆրանք։

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷՏԴԻՆ. Րաֆֆիի։ 25 ֆրանք։

[illegible] Գին 10 ֆրանք։

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ, բանաստեղծ. գրեց Սոս Վանդ։ Գին 5 ֆրանք։

Ստանալու համար գիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լեւոն Պետոեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՏԱՐՕՆ ԵՒ ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐԸ գրեց Պետրոս Կառավարեան։ Բանասիրական եւ ազգագրական աշխատութիւն, գարդանկարուած Մ. Քէպապճեանէ, գին 20 ֆրանք.

ՓՈՔՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ (PETITES ANNONCES)

TABAT. 18, Avenue d'Italie, [illegible]

CAFÉ du CAREFOUR 51, Rue Le Pelletier. [illegible]

VICTOR, [illegible] 53 Fbg Montmartre, Փարիզ

BAR [illegible] 39 Rue Lamartine, Փարիզ (9)

Կ'ուզուին քանի մը չինէ չի- միզկ, [illegible] կարող լաւ գործաւորուհիներ։ Կը պահանջուի խնամուած աշխատանք։ Գործէ չհասկցողները չդիմեն։ Դիմել առաւօտները ժամը 9—12 Գ. Ս. Տարոնեանի, 38 Rue du Caire. Փարիզ։

ԾԱԽՈՒ Է կօշկակարի խանութ մը, եռեւր սենեակ մը եւ W. C., բրփրիզ՝ 7000 ֆր., տարեկան վարձք՝ 1500 ֆրանք։ Յարմար ամէն տեսակ գործ ընելու. Դիմել 24 Rue Rivoli, Marseille.

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄ. ԿԱՐԵՒՈՐ. (1)

ՍՈՒՐԲ ԹՈՐՈՍԻՆ ԼԵՌԸ

Մեր գիւղը ունի բազմաթիւ լեռներ։ Եւ լեռները ունին՝ այնպէ՛ս մասնաւոր ու գիւղացիին համար ալ սրբազան հէքեաթներ, անիմանալի հրաշքներ եւ զօրութիւններ, որոնք տարիներ ամբողջ ժողովուրդներ են կապեր իրենց հմայքին։

Ես գիտեմ բոլորին պատմութիւնները։ Մանաւանդ մէկը որուն հրաշքին ականատես եմ եղեր, թէեւ չեմ հաւատար հրաշքներու։ Չե՛մ հաւատար սուրբերու եւ անոնց զարմանազան զօրութեանց ու չե՛մ հաւատար նաեւ մարգարէներու, անշուշտ այնպէս՝ ինչպէս կ'ըմբռնէ մեր հինցած եկեղեցին։

Գիտեմ ու կրնամ պատմել միայն այն հրաշքը, զոր գործած է մեր գիւղէն երկու ժամ հեռու, Գօշօղլուի այգիներուն ճամբուն վրայ, աջակողմեան ժայռոտ լեռան մը կատարը հանգչող սուրբը, որուն անունով լեռն ալ կոչուած է Ս. Թորոսին լեռը՝ գիւղացիին կողմէ։

Տեսա՞ծ էք բնաւ մարգագաշտի մը վրայ կռուող երկու հսկայ եւ փիչ մը կողմս կոփամարտիկներ, այնպէ՛ս, լայն ու մազոտ կուրծքերով, վայրի հասակներով եւ անգութ ու բարբարոս կռուփներով։

Դիտա՞ծ էք անոնց անհանդուրժելի գուպարը՝ գիրկ գրկի, կամ գլուխ գլխի ծռած, բռունցքները օդին մէջ, ուսերուն մասներուն վրայ երթալը, հարուածելու լաւագոյն առիթի սպասող դիրքով մը։

Հա՛, ճիշդ այդպէս Ս. Թորոսի լեռան վրայ, կարծես մասնաւոր մարդերու կողմէ, մասնաւոր ճարտարութեամբ մը տեղաւորուած երկու սեպաձեւ ժայռեր կան, գլուխ գլխի տուած, իրարաքանչիւրը երկու մարդահասակ չափով, ճիշդ երկու վայրի կոփամարտիկներու նման, որոնք կանոնաւոր ռանկիւն մը կազմած են՝ լեռան ճիշդ պորտին վրայ։

Եռանկիւնին վարի մասին ձախակողմը, կրկին՝ կարծես մասնաւոր ձեռքերու կողմէ դրուած, փոքրիկ ջաղցի քարի նմանող, կլոր քար մը կայ,— երկանաքար որով ձաւար կը պատրաստեն։

Ու ամբողջ հրաշքը Ս. Թորոսին, կապուած է այս փոքրիկ կլոր քարին, որ սկաւառակի մը նման փակած՝ կամ անցուած է ժայռին ձախ կողին մէջ։

Ու շուրջբոլորը, ցածլիկ ու խարխլած պատեր՝ քար քարի վրայ դիզուելով շինուած, որոնց մէջ փոքրիկ խոռշներ, պատուհաններու նման կամ գիւղի տուներու դարակներուն, որոնք խորաններու շատ կարեւոր դեր ունին, ուխտաւորներուն համար։

Եթէ մէկը փորձէ յուսամատեաններու պատերուն վրայէ մաքի առած կաթկթուքները հաւաքել, կրնայ բազմաթիւ նոր մոմեր շինել։

Ըսի՛, որ Սուրբ Թորոսի լեռը բաւական բարձր է, եւ կը նայի ճիշդ՝ Ապտիւլ Մէսայի լերան։ Ան ալ ուրիշ սուրբի մը լեռը.

Սուրբ Թորոսի լերան ոտքերուն ներքեւ կը պարզուի ոգանչելի եւ բանաստեղծական տեսարան մը պարտէզներու, անհամար արօտատեղիներու, որոնք կը ծառայեն ուխտագնացներու հանգիստին՝ ուխտէն վերջ։

Շատ չէ, երբ լեռնէն դէպի վար, դէպի արեւելք տասը վայրկեան մը քալէք, կը հասնիք պարտէզ մը, որ ունի բազմաթիւ աւազաններ, որոնց գլուխը կը հաւաքուին ուխտաւորները, իրենց «պաճեղն ու չոր հացը ուտելու՝ ըստ ուխտին։

Հա՛, պէտք է գիտնաք որ սուրբին ուխտի զացողները պէտք չէ մասնաւոր ուտելիքներ ունենան։ Ձեռք մը չոր հաց, կտոր մը սոխ, կամ քանի մը հատ ալ կծու պանճ. այսքան միայն։ Եւ թաշկինակներուն ծայրն ալ պղղունց մը աղ։ Աւելին՝ ընդունական չէ սուրբին կողմէ

Պարտէզին հասած տեղէն կը սկսի գեղեցիկ դաշտագետին մը, որուն վրայ, խումբ խումբ կը քնանան ուխտաւորները կէսօրուան պահուն։ Հայրերը՝ կեսուր մայրերուն քղանցքին մօտիկ, եւ աղջիկներն ալ՝ իրենց մայրերուն։

Ս. Թորոս իր կնիքը տուած է մեր գիւղին, ու գիւղը զայն կը պաշտպանէ ծոցին մէջ գիրք բռնած։

Հեռո՛ւն, դէպի արեւմուտք կը տարածուին, կրկին պարտէզներ եւ այգիներով զարդուած՝ լեռներու կողեր։

Մայիս՛ ըսել, որ գիւղէն երբ ուխտի համար ճամբայ կ'ելլեն, կը քալեն բոպիկ։ Դանէ երբ կը զարնուին սուրբին լեռը հանող զալարապտոյտ ճամբուն, անպայմա՛ն, անպայմա՛ն կը բոպկնան։ «Հայր մերն մը կը մրմնջեն, «Մեղա՜յ» մը կը քաշեն ի խորոց սրտի, եւ այնպէ՛ս, սիրելի համբերութեամբ մը կը մագլցին լեռն ի վեր։

Սուր սուր քարեր կը խածնեն իրենց ոտքերը։ Հոգ չէ՛։ Վերելքը տաժանակիր է. ի՞նչ փոյթ, սուրբը զօրութիւն կ'ուտայ։

Եւ ահա, ծայրն են վերելքին.

Վերէն, լերան կատարէն հիմայ յստակ կերպով կը տեսնուի գետը մեր գիւղին, որ առատուան այդ պահուն, կը նմանի հարս բերելու համար ճամբայ ինկած թափօրի մը, այնպէ՛ս հզարթ ու հեզասահ։

Ըսի՛, որ ուխտագնացները գիւղէն կը մեկնին արեւը չարթնցած։ Ու կարծես պայման է, որ ճիշդ այդ կատարին հասած պահերուն արեւը պէտք է նարոտէ իրենց դէմքերն ու ճակատները։

Հոն կը կենան պահ մը։ Արեւը՝ հետզհետէ կը փռուի գետին ու գիւղին, դաշտերուն ու լերան վրայ։

Երեսնին արեւին տուած, կը խաչակնքեն կրկին։ Նորէն «Հայր մեր» մը կ'ըսեն, ու նոր ուժ եւ [illegible] քով կը դառնան սուրբին [illegible] կին, որ կ'երեւի հեռուէն, [illegible] ճամբու մը ծայրը։

Նիստակ ճամբան [illegible] կ'երթան ու կ'երթան [illegible] ուխտաւորներ կ'ըլլան միշտ խոռք մէկ ըրածի պէս, որք կը գտնեն գիրար գիւղին կ'որոշեն երթալիք օրերին [illegible]

Իսկ տարին անգամ մը [illegible] բուն օրին՝ Ս. Թորոսի [illegible] պայմա՛ն կ'երթան, եթէ [illegible] իրար ալ անցած ըլլայ։

Նա՛ս պատահած է, որ [illegible] բան չկտրած գետ, անձրեւ [illegible] կարկուտի բռնուած են։ Ի՞նչ. սուրբը զօրութիւն կուտայ։

Հանելի է այս ուղին [illegible] Ես բազմաթիւ անգամներ [illegible] անէ, մօրս եւ հանիս հետ [illegible] ձին, մասնաւոր ուխտով [illegible] պատմեմ իր կարգին

Ուրիշ առիթներով ալ [illegible] եմ այդ ճամբէն։ Ընկերներով [illegible] բաթ օրերը կէսօրէ յետոյ [illegible] մէկ ըրած Գօշօղլուին [illegible] կամ «Թօխմախ»ի այգիները [illegible] թութ կամ իր ժամանակին [illegible] գողնալու համար.

ՄԱՆՈՒԿ Ա. ՄԱՆ[illegible]

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Redaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԻՋԵՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.	ՏԱՐԵԿԱՆ	6 ԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՐՏ 1932
10 MARS 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1824 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊՐԻԱՆ

Քառասուն տարուան ջղաձիգ, խռովայոյզ գործունէութենէ մը յետոյ խաղաղ շրջումով մը իր աչքերը փակեց «Մեծ Եւրոպացին», ինչպէս կը կոչեն հիմա։

Համաշխարհային դէմք մըն էր Պրիան, ըլլալով, միեւնոյն ատեն, հայրենասէր Ֆրանսացի մը։ Միջազգային կրկէսին վրայ իր անունը փայլեցաւ մանաւանդ Մեծ Պատերազմէն յետոյ։ Չկայ միջազգային բանակցութիւն մը, ժողով մը, դաշինք մը որուն հետ գործօն կապ չունենայ Պրիան։ Չկայ երկիր մը որ անհամբերութեամբ չսպասէ անոր գեր՝ միջազգային կարգադրութեանց մէջ։

Եւ իր հայրենիքին, Ֆրանսայի մէջ ալ ընդհանուր է համակրանքը անոր հիւղին հանդէպ, ինչպէս վկայեց մահուան առթիւ։

Կատաղի հակառակորդներ ունեցաւ հանգուցեալը։ Շատեր իր երիտասարդական մեղքերն անգամ երեւան հանեցին, գռեհիկ չարախնդութեամբ մը, երբ թեկնածու ներկայացաւ Նախագահական ընտրութեան։ Ծայրայեղ ազգայնականներ «Գերմանիոյ ծախուած» հռչակեցին այս նախկին ընկերվարականը։ Եւ տակաւին ի՛նչ գռեհիկ վերագրումներ, մինչեւ իր հրաժարումը։

Սակայն այսօր բոլորն ալ, եւ մանաւանդ չափաւոր ու ձախակողմեան հոսանքները յարգանքով կը խոնարհին իր դագաղին առջեւ։ Անհաւատալի, երկու օրէ ի վեր, էջերով նիւթ՝ իր կեանքի եւ գործունէութեան մասին։ Հրապարակ իջած են բոլոր հաւասարակշիռ մարդիկը Ֆրանսայէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկա, պանծացնելու համար եթէ ոչ մարդը, գոնէ անոր կատարած գործը։

Զարախօսները մահէն յետոյ ալ չեն լռած։ Ինչպէս կատաղի ազգայնականները, նոյնպէս համայնավարները կը շարունակեն իրենց արհեստը արտասուելու համար մեռելը։ «Էքօ տը Փարի»ն կարելի եղածին չափ անշուք, կարճ եւ դժկամակ հրատարակութիւններ կ'ընէ, իսկ «Իւմանիթէ»ն կը ծաղրէ «Պրիան-Խաղաղութիւն»ը, յամառելով հանգուցեալը կոչել «Պրիան-Պատերազմ»։

Այս առթիւ, ո՛րքան պերճախօս է եւ մարդկային՝ Պրիանի մէկ պատկերում, արդար գայրոյթի մը պահուն.

— «Մարդ մը պէտք է անպատճառ մեռնի՞, ապացուցանելու համար թէ անկեղծ է»։

Ինչ որ ամէնէն աւելի կը յատկանշէ հանգուցեալը, իր համոզումները տիրաբար պաշտպանելու յարատեւութիւնն է։

Շատեր պատմագրաշար~~ը ետ~~ կը սեպեն զինքը երազախաղութեան, միջին ճամբաներու վարպետ մը։

Հիմքեր կան այս մեղադրանքին մէջ։ Բայց այդ բառը լրիւ չի պատկերացներ Պրիանը։

Երբ տակաւին երիտասարդ էր եւ ընկերվարական, Պրիան կը ներկայանար իբրեւ ամենի մարտնչող մը։ Անոնք որ կարդացած են իր ճառը՝ պետութեան եւ եկեղեցիի բաժանման առթիւ (1905), կը տեսնեն բուն Պրիանը, — անհաշտ, անողոք եւ կորովաբիր։

Տարիները անցան, շատ մըն ալ փոթորիկներ ալ՝ իր եւ իր երկրի գլխուն։ Եկան պատասխանատուութեան օրերը։ Վերացական տեսութիւնները զարնուեցան առօրեայ կեանքի ժայռերուն։ Եւ ընկերվարական Պրիանը, որ ջերմ ջատագովն էր գործադուլի իրաւունքին, դաժանօրէն զսպեց երկաթուղիի պաշտօնեաներու գործադուլը։

Այս արարքին չհանդուրժեցին իր ընկերները։ Ու մինչեւ այսօր ալ անոր երեսին կը նետեն «ուրացող»ը։

Բայց, Պրիան վրայ չտուաւ իր գաղափարական տենչը, փոխելով համբան։

Քաղաքական կեանքը կրկէս մըն է, որ կը ճկէ, կը թեւաւէ, յաճախ կ'անբարոյացնէ պատասխանատու մարդը։

Պրիան, որ խառնուածքով սկեպտիկ էր ու հեգնող, տեսակ մը փիլիսոփայ, պատրանքներ չունէր մարդկային առաքինութեանց մասին։ Իր սուր խայթոցներուն հետ, գիտէր նաեւ «տակտիկ» բանեցնել՝ առանց հրաժարելու իր համոզումներէն, միշտ ձեւեր կը գտնէր հարուածը վրիպեցնելու, ամբոխը չխրտչեցնելու։ Անէ՝ «պատեհապաշտ»ը, որ բուն բառը չէ, եթէ ուղենք խորապէս վերլուծել։

Ուրիշ ամէն բան մէկդի դնելով, Գերմանիոյ հետ լեզու գտնելու իր յամառ ճիգը, ատելութեան, զարաւոր թշնամութեան փոխարէն մերձեցում եւ բարեկամութիւն հաստատելու իր պայծառատես եւ յարատեւ քաղաքականութիւնը շատ բան կը նշանակեն, բայց ոչ ամբոխին կեր հարելու ձգտում։

Ընդհակառակն, չարամիտներ իր ամէնէն խոցելի կողմը համարեցին այս քաղաքականութիւնը, ամբոխը իր դէմ գրգռելու, իր աստղը խաւարեցնելու, ասպարէզէն քշելու համար։ Եւ եթէ յաջողեցան, պատճառը այն չէ որ Պրիան տկարացաւ, այլ ծերացած էր՝ արդէն։ Ուժասպառ, թէ՛ ֆիզիքապէս եւ թէ հոգեպէս։ Յաճախ կը քնանար Երեսփ. Ժողովին մէջ։ Թէեւ միշտ արթուն էր հարուածին հարուածով պատասխանելու, սլաքը սլաքով փոխարինելու համար, ըլլալով միշտ պատրաստաբան։

Իր գործունէութեան մէջ լուսաւոր կէտ մը կը կազմէ նաեւ խաղաղութիւնը ամրապնդելու քաղաքականութիւնը, որ յանգեցաւ Լոքառնոյի, Պրիան-Քէլլոկի դաշինքին, «Եւրոպայի Մ. Նահանգներու» ծրագրին, Ազգերու Դաշնակցութեան աշխուժացման եւն.։

Ինչ գաղտնի միտքեր ալ ծածկուած ըլլան այս քաղաքականութեան մէջ, գրամատիրական աշխարհակալութիւնը ինչ դեր ալ կատարած ըլլայ Պրիանի գործունէութեան շարժառիթներուն մէջ, անժխտելի է խաղաղութիւնը ամրապնդելու եւ պատերազմը անկարելի դարձնելու ձգտումը։

Եւ այսօր մայրեր կան, ինչպէս նախկին պատերազմիկներ, որ կուլան իր եռեւէն։

Նոյնը գրագէտ մը, Վիքթոր Մարկրիթ, որ միեւնոյն ատեն խաղաղութեան առաքեալ մըն է եւ իրարու ետեւէ երկու հատորներ գրեց պատերազմին դէմ, իր վերջին գիրքը նուիրած է Պրիանի։ Անոր խաղաղասիրական գործին պանծացման։

«Մեծ Եւրոպացի»ն դեր ունեցա՞ծ է Հայկական Դատին մէջ։

Այո՛, այնքան որքան միւս բոլոր «հայասէր»ները։ Այնպէս ինչպէս բոլոր դիւանագէտները։ Ողբա՛ծ է, եւ չէ յաջողած...։

Բայց, լաւ է փակել այս գլուխը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Նիս քաղաքը կազմակերպեր էր միջազգային հանդէս մը, որուն կը մասնակցէին զանազան ժողովուրդներու կարգին, նաեւ խումբ մը Հայեր՝ ազգային տարազով, ինչպէս գրեր էինք։

Ուրախալի է անշուշտ ըսել թէ Հայերը այդտեղ գտած են ջերմ ընդունելութիւն օտարներէն... Եւ իրենց ազգային տարազով, երգով ու պարով, արթնցուցած են մեծ հետաքրքրութիւն, միշտ՝ օտարներուն մէջ...։

Սակայն, նոյնքան եւ աւելի ցաւալի է արձանագրել անտարբերութիւնը տեղացի Հայերուն, որոնք իրենց այլազան միութիւններով, կրնային քաջալերանքի, գնահատութեան ու համակրանքի հաճոյ արտայայտութիւն մը կազմակերպել հանդէսի հայկական խմբակին, եւ առանց սանթիմ ծախսելու...։

Մեզ կը հաւաստեն սակայն թէ ո՛չ իսկ տեսնելու են գացած։

Յանձալի, աջէն ու ձախէն կծու քննադատութիւններ կ'ուղղուին աջին ու ձախին, թէ ոչ մէկ ջանք կը թափուի Հայը ծանօթացնելու օտարին ու մանաւանդ տեղացի օտարին։

Իսկ երբ առիթը ինքնաբերաբար կը ներկայանայ, չենք իսկ չարժիր գոնէ բարոյապէս քաջալերելու համար որ եւ է ձեռնարկ։

Նիսի հայերը, անշուշտ որ եւ է վախ չէին կրնար ունենալ երթալ տեսնելու իրենց հայրենակիցները՝ իրենց հայկական տարազներով։

Բայց, ~~անտարբերութիւնն~~ ալ չունի՛ զատ երթալ տեսնելու Հայուն իրենց զգեստը, երգն ու պարը։ Երթային գոնէ տեսնելու տպաւորութիւնը որ պիտի կրէին օտարները։

Իրօք, ողբալի՛ անտարբերութիւն։

Մ. Ն.

4րդ դարու եկեղեցի մը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Գալիլիայի մէջ, լճին ափը պեղումներ կը կատարուին չորրորդ դարու եկեղեցիի մը վայրին վրայ։ Արդէն իսկ երեւան հանուած է խճանկար մը, թռչուններու եւ ծաղիկներու նկարներով, իսկ խորանին ետին՝ փոքր խճանկար մը որ կը ներկայացնէ հացի կողով մը եւ երկու ձուկեր, իբրեւ խորհրդանշանը Աւետարանի հրաշքին։ Կիրակի առտու սրբեւածագին պատարագ մատուցուեցաւ խորանին քարերուն վրայ։

Ձիւղի սակը Գերմանիոյ մէջ

Գերմանիոյ պետական դրամատունը մարտ 9ին հարիւրին 7էն հարիւրին 6ի իջեցուց զեղչի սակը, հետեւելով բրիտանական դրամատան օրինակին։ Գերմանիոյ սեղանաւորական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ շուտով պիտի ջտկուի համաշխարհային տնտեսութիւնը եւ Գերմանիոյ մէջ իսկ կացութիւնը աւելի նպաստաւոր հանգամանք պիտի առնէ։

Ասանմնաւոր երկաթուղի մը խորտակուեցաւ Մոնթէ Քարլոյի մէջ

Երեքշաբթի օր առտուն արկած մը պատահեցաւ Մոնթէ Քարլօ Թիւրպի գծին վրայ։ Ատամնաւոր երկաթուղի մը (ֆինիքիւլէր) 250 մեթր ճամբայ կարելէ յետոյ խելացնոր արագութեամբ իջաւ Մոնթէ Քարլոյի կայարանը եւ ջարդ ու փշուր եղաւ։

Փլատակներու տակէն հանուեցան մեքենավարին եւ ճամբորդի մը դիակները։ Վարիչին երկու ոտքերը ջախջախուեցան եւ խեղճ մարդը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։ Ուրիշ երկու ճամբորդներ ալ վիրաւորուեցան։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊՐԻԱՆԻ ՄԱՀԷՆ ՎԵՐՋ

Յուղարկաւորութիւնը

Արթական նախարարին նախագահութեամբ գումարուած յանձնախումբ մը ճշդեց Պրիանի յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները։

Այս կարգադրութեանց համաձայն, Պրիանի մարմինը դագաղ դրուեցաւ երէկ իրիկուն, իսկ այս առտու ժամը 9ին, դագաղը փոխադրուեցաւ Քէ տ'Օրսէ, արտաքին նախարարութեան պաշտօնատունը, ի ներկայութեան վարչապետին եւ նախարարներուն ու հանգուցեալին ընտանեկան պարագաներուն։ Դագաղը պիտի ցուցադրուի Քէ տ'Օրսէի պաշտօնատան մեծ սրահին մէջ, եւ թոյլ պիտի տրուի որ այսօր եւ վաղը ժողովուրդը յարգանքի վերջին արտայայտութիւնն ընէ, անցնելով դագաղին առջեւէն։ Իսկ շաբաթ օր, դագաղը պիտի զետեղուի պաշտօնատան առջեւ։ Ջորս բեմեր պիտի հաստատուին Քէ տ'Օրսէի մայթին վրայ, նախարարութեան պաշտօնատունէն մինչեւ Երեսփ. Ժողով։

Կառավարութեան կողմէ պիտի խօսի Պ. Թարտիէօ։ Ջօրախումբերը մեծ մը պիտի կատարեն էնվալիտի ուղղութեամբ։ Անկէ վերջ յուղարկաւորներու թափորը պիտի մեկնի փասսիի գերեզմանատունը հետեւեալ ճամբով.— Քէ տ'Օրսէ, Քոնքորտի կամուրջ, Ավընիւ տէ Շանզ Էլիզէ, Էթուալի հրապարակ, Ավընիւ Քլէպէռ, Թրոքատէրոյի հրապարակ։

Մարմինը առժամաբար պիտի զետեղուի դամբանի մը մէջ, մինչեւ որ փոխադրուի Քոշըրէլի գերեզմանատունը։

Սարգանքի արտայայտութիւններ

Ծերակոյտը եւ Երեսփ. Ժողովը վերջին նիստին մէջ, իրենց յարգանքը մատուցին հանգուցեալին։

Ծերակոյտի մէջ, նախագահը Պ. Լըպրէօն խոր լռութեան մէջ արտասանեց ճառ մը, որ լսուեցաւ յոտնկայս։

Պատերազմի պահուն, ըսաւ, անոր գործունէութիւնը վճռական եղաւ, մէկէ աւելի անգամներ։ 1914ի դեկտեմբերին, խորհրդարանի վերաբացման, դեռ կը լսենք զինքը, որ այս բեմէն կը կարդար նախարարական յայտարարութիւնը եւ ծանր ձայնով կը շեշտէր այս խօսքերը՝ ուր կը յայտնուէր Ֆրանսայի մարդը

Այսօր, ինչպէս երէկ եւ վաղը, մէկ աղաղակ միայն ունինանք,— Թաղթանակ. միակ սեւեռ մը.— Հայրենիքը.— միակ իտէալ մը.— Իրաւունքը։

Աւելի վերջը, երբ կառավարութեան պետ, կը հաստատէր Ֆրանսայի կամքը՝ մինչեւ ծայրը երթալու։

«Անշուշտ, իրականութիւնը լիովին՝ չհամապատասխանեց իր ծրագրերուն։ Իր վերջին օրերուն մէջ ան ճանչցաւ տխրութիւնը, մերթ, նոյնիսկ պատրուած յոյսերու դառնութիւնը։ Բայց գոնէ, գիտցաւ թէ մինչեւ վերջ մնաց կենդանի խորհրդանշանը Ֆրանսայի խաղաղութեան ջերմ կամքին։

«Եւ ո՛վ գիտէ, թերեւս վաղը, ժողովուրդներու մէջ՝ արդարութեան եւ ճշմարտութեան ոգիի վերազարթնումով մը, իր ջանքերը լիապէս պիտի արգասաւորուին»։

Ծերակոյտի նախագահէն վերջ, կառավարութեան կողմէ խօսեցաւ դատական նախարարը։

Իր բոլոր ճիգերն, ըսաւ, իր քաղաքական ասպարէզի մէջ ամբարած ամբողջ փորձառութիւնը հիմա կ'օգտագործուի աշխարհի թատերաբեմին վրայ, ուր այնքան ազգերու ներկայացուցիչները կը լսեն Ֆրանսայի ուղերձը։

«Քինիւի այս կրօնքը կը համապատասխանէր Պրըթոնին խորհրդապաշտ հոգեկան վիճակին։ Իր հոգիին մոգական ամբողջ ուժովը ան իր մէջ կը կրէր, իր մէջ կը մարմնացնէր խաղաղութեան այս զօրեղ կամքը, որ կը խանդավառէ մեր ժողովուրդը»

Երեսփ. Ժողովին մէջ

Երեսփ. Ժողովին մէջ, խօսեցաւ նախագահը Պ. Պուիսոն, որ անդրադառնալով Պրիանի գործին, ըսաւ.

— Լոքառնօ, պատերազմէ հրաժարման դաշինքը, խաղաղութեան դաշնագրերու երկար շարքը, Եւրոպական Միութեան առաջին փորձերը, ասոնք են հանգրուանները հետապնդուած գործի մը, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն, զորս խաղաղութեան ժամանակը եւ հոգը անձեր կը կանգնէին իր ճամբուն վրայ։ Պրիան կը ջանար զանոնք ի գործ հանել կամ զանցառօրէն նուազեցնել։ Երբեմն կը զայրանար եւ ինք որ իր երկար ասպարէզին ընթացքին, մարդոց հանդէպ միշտ եղած էր ներողամիտ, կը զարմանար թէ իր երկրին մէջ իսկ կը հանդիպի կծու ընդդիմութիւններու։ Բոլորս ալ ներկայ էինք երբ այս աղաղակը, իր զայրացած խղճմտանքին աղաղակը ժայթքեց իր շրթներէն.— «Պէտք է արդեօք մեռնի՞լ, փաստելու համար թէ մարդ անկեղծ է»։

Երեսփ. Ժողովի նախագահէն վերջ խօսեցաւ Պ. Թարտիէօ.

— Ներքին եւ միջազգային քաղաքական մարզին վրայ ըսաւ, երբ կառավարութեան պետ կամ անդամ, Արիսթիտ Պրիան անրօրէն պահեց իր հաւատքը հանդէպ աղատ վիճաբանութեան եւ ծառայած հանճարքերութեանց առաւելութիւններուն։

«Մեծ վիճաբանութիւնները, որոնց այնքան գործօն կերպով խառնուեցաւ քառորդ դարու չափ, անհնարէ են, որոնք չեն լուծուիր կրքով կամ կողմնակալութեամբ։ Ան միշտ փորձեց վիճաբանութեանց մէջ դնել բանականութիւն եւ մարդկային բարեսրտութիւն։

«Առով ան եղաւ եւ պիտի մնայ օրինակ մը անոնց համար, որոնք ազգին ազատ ընտրութեամբ սահմանուած են անոր ճակատագրին վրայ հսկելու կամ զայն վարելու իրաւասութիւնը

Պրիանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը նշանակած է պատգամաւորութիւն մը կազմուած իր նախագահէն, ընդհ. քարտուղարէն եւ Խորհուրդին նախագահէն։

Բոլոր պետութեանց կողմէ, ցաւակցութեան հեռագրեր կը տեղան Ֆրանսական կառավարութեան։

Պելկրատի մէջ, Ծերակոյտը եւ Երեսփ. Ժողովը հանդիսաւոր նիստ գումարեցին, յարգելու համար Պրիանի յիշատակը։ Հանրային բոլոր շէնքերուն վրայ, դրօշները կէս պարզուած են իբր սուգի նշան։

Ֆրանքերիտալական յարաբերութիւններ

Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովին մէջ, արտաքին գործերու նախարարութեան վիճաբանութեան առթին, երեսփոխան մը գիտել տուաւ թէ լաւ չեն ֆրանքօ-իտալական յարաբերութիւնները։ — «Թողունք անցեալը եւ առնենք ներկան։ Վեց խնդիրներ կան երկու երկիրներուն միջեւ, — Աֆրիկեան, Լիբիոյ սահմանները, Նաւաստորմութիւն, Նաւային ուժերու հաւասարութիւն, Թունուզի Իտալացիներուն իրաւական դիրքը, եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Տխուր խաղեր Լինտպէրկի գլխուն

Վերջին լուրի մը համաձայն, Լինտպէրկի երախան աւելի գիշեր յանձնուած պիտի ըլլար, հայրը խոստացած ըլլալով ամէն բան զաղտնի պահել։ Մայրը յուսահատած է։ Ոչ կը քնանայ, ոչ կ'ուտէ։ Միեւնոյն ատեն յղի ըլլալով —մայրին նոր զաւակ մը պիտի ունենայ— իր վիճակը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ։

Անցեալ օր Լինտպէրկ նամակ մը ստացաւ որ կը պահանջէր անձամբ գալ այսինչ տեղը, միասին բերելով 50.000 տոլար փրկագինը։ Ոստիկանները բռնած ըլլալով նամակը, Լինտպէրկի նմանող մարդ մը եւ կին մը ղրկեցին նշանակուած ժամադրավայրը։ Եւ բռնեցին չորս արկածախնդիրներ, երկու կին եւ երկու այր։

Հարցաքննութենէն յետոյ, երեւան եկաւ որ խաբեբաներ են որոնք փորձեր էին խլել փրկագինը, առանց երախան յանձնելու։

Գնդ. Լինտպէրկ բոլորովին յուսահատած է՛ւ ոստիկանութենէն ե՛ւ մաքսանենգ աւազակներէն, որոնց աջակցութեան դիմած էր, որոշած է ինք անձամբ փնտռել գտնել զաւակը։ Այս առթիւ պահանջած է որ ոստիկանութիւնը դադրեցնէ իրեն ուղղուած նամակները եւ լուրերը բռնելու պարտականութիւնը եւ գաղտնի ոստիկաններ չլրեն հետախուզել իրեն հաղորդուած տեղեկութիւնները։

Կարգ մը խաբեբաներ դիւային հաճոյք մը կը զգան սաստկացնելով ծնողքին անձկութիւնը։

— Ոսկի ոսկի պիտի այրենք ձեր զաւակը, կը հեռախօսէ մէկը։

— Քսանըհինգ սանդիմեթրնոց դանակով մը պիտի մորթենք ձեր զաւակը, կը գրէ ուրիշ մը։

Լինտպէրկ անանուն նամակ մըն ալ ստացաւ որ կը պահանջէ հրաժարիլ երկու ծանօթ մաքսանենգներու աջակցութենէն։ Կը կարծուի թէ այս սպառնալիքը ուղղած են բանտարկեալ աւազակապետ Ալ Քափոնէի մարդիկը, որպէսզի իրենք երեւան հանեն երախան եւ իբրեւ վարձատրութիւն, բանտէն ազատեն իրենց պետը։ (Ալ Քափոնէ դատապարտուած է 11 տարի բանտարկութեան։)

Հաշիշ ուղտի մորթին վրայ

Եգիպտական ոստիկանութիւնը երեւան հանեց հաշիշ փախցնելու նոր եւ հանճարեղ մեթոտ մը, պաղեստինեան սահմանագլուխին վրայ։ Շարունակ ուղտեր կ'երթեւեկեն Սինայի անապատէն դէպի Նեղոսի հովիտը, ծախուելու համար։ Այս ուղտերը աւելի ցուրտ երկրէ մը ճամբայ ելած ըլլալով, պատսպարուած են երկար, թաւ ծածկոցներով, մանաւանդ ուսերուն եւ սապատին վրայ։ Վերջերս այս ուղտերէն 25նոց կարաւան մը վար դրուեցաւ քաղաքական պահականոցի մը կողմէ, ուր առաջարկեցին գնել մէկը։ Ոստիկանը զարմացաւ ուղտին համար պահանջուած չափազանց սուղ գինէն եւ մխաւ քննել ուղտը, հասկնալու համար թէ իսկապէս այդքան սո՞ւղ կ'արժէ։ Եւ ձեռքը ծածկոցին տակ խրելով, կարծր բանի մը հանդիպեցաւ։ Հաշիշի շերտ մըն էր, ուղտի կռնակին փակցուած։ Ուղտի մորթին վրայ, ճիշդ շերտին չափ տեղ մը մազերը մաքրած եւ հաշիշը մաքրուած տեղին վրայ փակցուցած էին։ Այս բոլորը այնքան ճարտարութեամբ կատարուած էր որ անկարելի է գտնել հաշիշը, առանց մատները ուղտին մազերուն մէջ խրելու։

Այժմ բոլոր ուղտերը խիստ քննութեան կ'ենթարկուին եւ մեծ քանակութեամբ հաշիշ բռնուած է։

Ստեռլինը կը բարձրանայ

Երեքշաբթի օր, ստեռլինը շարունակելով իր վերելքը, եւրոպական եւ ամերիկեան հրապարակներու խնդրանքին վրայ, բարձրացաւ մինչեւ 94 1/4ի։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հուանքներ եւ տեսակէտներ

Նկարիչի մը երանգապնակն է որ մեր առջեւ կը պարզուի, քով քովի գոյներ, որոնք երբեմն պզտիկ երանգներով, երբեմն ալ ցցուն կերպով կը զանազանուին իրարմէ։ Տասնեւչորս կուսակցութիւններ տարբեր անուններով եւ տարբեր գրագիրներով իրար անցած են Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովին երանգաւորեալ պատկերը կը ներկայացնէ.

83 երեսփոխան՝ Union républicaine démocratique. 29 Action sociale et démocratique. 64 Républicains de gauches. 18 Démocrates populaires, 36 Indépenbants, 24 ալ մէկ խմբակցութեան պատկանող, 15 Gauche sociale et radicale, 29 Indépendants de gauche, 13 Républicains socialistes, 109 Radicaux socialistes, 13 Socialites Français, 112 Socialistes S. F. I. O., 11 Communistes.

Կը խորհիմ թէ այս քաղաքական բազմաթիւ պիտակները խորհրդարանի պատերուն մէջ միայն բան մը կ'արժեն, ամբողջ պատկերը երեւան բերելու համար։ Բայց արճարաններու ծուխի մէջ եղած այլազան յայտարարութիւններէն՝ ինչ կը հետաքրքրէ սա հասարակութիւնը, որ իր օրուան հոգերովը ծանրաբեռնուած է։ Ան կը հասկնայ ծայրայեղ կողմերը, բայց միջիններէն՝ ոչինչ, 14 խմբաւորումները նախարարական տաղնապի մը առեն միայն արժէք ունին, անկէ անդին ժողովուրդին առջեւ անտարբերութիւն եւ վհատութիւն յառաջ կը բերեն։

Ահա ամենամեծ կուսակցութիւնը, Radicaux Socialistes, (չակերտը իմինս է), հիմնուած 1869ին, երբ Կամպէթթա Պէլվիլի իր ընտրողներուն կը պարզէր իր ծրագիրը, որ նուիրագործուեցաւ ու դարձաւ այս կուսակցութեան պաշտօնական դաւանանքը։ Արմատական են, որովհետեւ կ'ուզեն թափանցել ամէն հարցի խորը, ընկերվարական ալ [illegible] բու ուսումնասիրութեան ընթացքին հանդիպած են ընկերային կնճռոտ հարցերու։

1789ի յեղափոխութիւնը առաջին անգամ իսկ յայտարարեց թէ մարդն անհատ ազատ է եւ ունի նոյն իրաւունքը։ Ահա արմատական ընկերվարականներու ծրագրին ուղին ու ծուծը։ Առանց առանց հանրապետութեան ընկերվարութիւնչեն ընդունիր, եւ ո՛չ ալ հանրապետութիւն առանց ընկերվարութեան։ Անհրաժեշտը իրենց համար ընկերվարական հանրապետութիւն մը ստեղծելն է, մարդիկը մարդկային բարձրութեան աստիճանին հասցնելու համար։

Ժամանակներու այս յաջորդները ժողովրդական, աշխարհիկ, ազգայնական եւ ընկերվարական են միանգամայն։ Ժողովուրդը իրենց համար բոլոր քաղաքացիներ են, ընկերային չերմութեան ալ պատկանելու ըլլան։ Բուն ժողովրդապետութիւնը ի յայտ կուգայ հոն, ուր ամբողջ ժողովուրդը կը մասնակցի ազգին մտաւորական, բարոյական եւ քաղաքական կեանքին։

Ժողովուրդի բարիքին համար պէտք է լուծել ուսման հարցը, համաձայն Տանթոնի այն յայտարարութեան, թէ «ամենէն էական պէտքը ժողովուրդի հացէն է», պէտք է ստեղծել ուրեմն ամէնուն համար ուսման բոլորովին ձրի միջոցներ։

Կուսակցութիւնը աշխարհիկ է, որովհետեւ խղճի ազատութիւնը մարդկային ամենանուիրական ազատութիւններէն մէկն է, մանաւանդ սա պզտիկներու անհունապէս յարգանքի արժանի խիղճը։ Ահա թէ ինչո՛ւ համար դպրոցները աշխարհիկ պէտք է ըլլան, զերծ ամէն կարգի դաւանական ուսուցումներէ։ Միայն թէ անհատի խղճի ազատութիւնը չխախտելու համար, կարելի է ընդունիլ ժողովրդավար պետութեան մը մէջ ազատ եկեղեցիներու գոյութիւնը։

Արմատական ընկերվարականները հայրենասէր են, բայց ոչ ազգայնամոլ, հայրենասիրութիւնը ո՛չ մէկ կուսակցութեան մենաշնորհն է. ան կը պատկանի ամէնուն, որովհետեւ հայրենիքը ըսելով միայն պէտք չէ հասկնալ այն գաւառը, այն տունը, հողի այն անկիւնը, ուր մարդս ծնած ու մեծցած է, այլ ազգի մը անցեալի բոլոր փառքերն ու ցաւերը միեւնոյն ազատական գերիներու մեծ տառապանքները, Մեծ Յեղափոխութեան արշալոյսին երեւան եկած ցնծութեան աղաղակները, պարտութեան առթիւ հոսած արցունքները, բոլոր ազգային մեծութիւնները, գիտունները, բանաստեղծները, նահատակները եւն.։

Ուժեղ է այս կուսակցութիւնը եւ օժտուած բարձր գաղափարներով, եթէ գիտէ վտանգի պահուն հերոսական դիրք բռնել, գիտէ նաեւ ճառագայթներ արձակել երկրէն դուրս, հեռաւոր անկիւններ, ազատութեան եւ արդարութեան նշանաբաններով, շնորհիւ իր քաղաքական մեծ դէմքերուն, գիտուններուն եւ արուեստագէտներուն։ 1848ի հանրապետականներն էին, որ Լամարթինի բերնով աշխարհի քնացող ժողովուրդները արթնցուցին։ Լէոն Պուրժուան էր, որ Ազգերու Դաշնակցութեան գաղափարը յղացաւ։ Էռուարո Հէրիոն էր որ Ժընեւի եւ Լոնտոնի իր գործունէութիւնով 1924ին ստեղծեց Լոքառնոն։

Հայրենիքի սէրի մօտական ազդեցութեանը տակ, այս կուսակցութիւնը խաղաղասէր է ու կը ձգտի ժողովուրդներու միջազգային համաձայնութեան, բոլոր կնճռոտ խնդիրներու իրաւարարական լուծումով։

Ընկերվարական ալ է այս կուսակցութիւնը, Փրուտոնի եւ Լուի Պլանի առումով...։ Եթէ անհատի սեփականատիրութիւնը կ'ընդունի, պատճառը այն է որ քաղաքացին ազատ կրնայ ըլլալ այն ատեն միայն, երբ տէր է պզտիկ սեփականութեան մը եւ իր արդար աշխատանքի պտուղին, ինչ որ անհատի ազատութեան եւ եռանդի խրախուսիչ միջոցներն են։

Անհրաժեշտ բան մը որ պէտք է ընել, չարը մը [illegible] բաժնեթղթերու [illegible] խոնարհութիւնը [illegible] պետութիւնը եւ զիւրացնել աստիճանաբար գիւղի եւ քաղաքի աշխատաւորներու սեփականատիրութիւնը, զգուշանալով միանգամայն բոլոր այն տեսութիւններէն, որոնք անհատի կամ թէ հաւաքականութեան մը ճակատները կը մղեն դիկտատորութեան, անզգամ պլուտոկրատիա, ինչ որ աւելի շատ հակ-ընկերային է քան ընկերվարական։

Անհատի սեփականատիրութիւնը ընչաքեղութեան եւ դրամատիրական եռատիրութեան կապանքներէն զերծ պահելու համար, կառավարութիւնը իր օրէնքներով պէտք է ջանայ ընկերային հաւասարակշռութիւնը պահել մինչեւ այն աստիճան, որ իրաւազուրկը գտնայ իր իրաւունքին տէրը։

Մարդուն երջանկութիւնը, կ'ըսեն արմատական-ընկերվարականները, բոլոր շղթաներու եւ բոլոր տնտեսական խարտակման մէջ է։ Բայց յանո՛ւն մարդկային երջանկութեան անոնք կը մերժեն դասակարգային կռիւը, որովհետեւ ան ատելութիւն եւ բռնութիւն պիտի սերմանէ։ Օրէնքի եւ խաղաղութեան տիրապետութիւնը իր հաւատամքին նշանաբաններն են։

Ինչքա՛ն խաղաղասէր երկրի ներքին տարրերու հանդէպ, նոյնքան նաեւ երկրէն դուրս, իրաւաբարութիւն, ապահովութիւն եւ զինաթափութիւն պիտի կազմեն աշխարհի խաղաղութեան պահպանման ամենամեծ երաշխիքները Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ։

Քաղաքական պրոպագանտաները յաճախ կը ստեղծեն այնպիսի հոգեբանութիւն մը, որ մարդիկ ընդհանրապէս կը զգան, ընտրելու համար իրենց սիրելի ձին։ Ծրագիրներու պարզաբանում, գործունէութեան ուղեգիծ, մարդ կ'ընէ ժողովուրդը. յանկարծ անուն մը Պրիան, Փէնլըվէ... խանդավառութիւնը կը սկսի, ու ձգէ այն տպաւորութիւնը, թէ ամբողջութեամբ պիտի վազէ դէպի քուէտուփ ու իր քուէն պիտի տայ Républicains Socialistesներու եւ Socialites Françaisներու միացեալ ցանկին։ Այս կուսակցութեան ծննդեան թուականը 1911ն է, բայց ուղղութեան ազբիւրը կը հասնի 1879ի Alliance Républicains Socialistesներէն, որու կարկառուն դէմքն էր Ժօռէս Լոնկէ, Քարլ Մարքսի փեսան, Ժան Լոնկէի հայրը։

Ֆրանսական ժողովրդապետութեան հոգիին մէջ աւելի կամ նուազ չափով տեղ գրաւած ընկերվարական այս կուսակցութիւնը զուտ ֆրանսական է, քանի որ համաձայն իր աւետարանին, ամէն Ֆրանսացի նախ քաղաքացի է,ապա աշխարհաքաղաքացի։

Վալտէք Ռուսօն եւ Քոմպը ձախերու կողմը թշնամի չէին տեսներ։ Անոնցմէ եւ սառնք անհրաժեշտ կը գտնեն բոլոր ժողովրդավար հոսանքներու սերտ գործակցութիւնը, պահելու համար հանրապետական բոլոր կարգ ու սարքը։ Ընկերվարութիւնը կրնայ ապրիլ ու զարգանալ հանրապետութեան մէջ այն ատեն միայն երբ հեռու կը մնայ օրինապահութեան սահմաններուն փուսէն։

Համոզուած բարենորոգչականներ են։ Բարենորոգումները իրենց համար հանգրուաններ են, աստիճանաբար հասնելու համար ընկերային կարգերու այնպիսի վիճակի մը, ուր աշխատաւորները պիտի կրնան իրենց աշխատանքի ամբողջական պտուղն ստանալ եւ վայելել։

Գիտեն թէ տնտեսական արդի դասաւորման բարեփոխումը պէտք է ըլլայ աստիճանաբար եւ պատշաճեցուած փոխանակութեանց եւ արտադրութեանց խուռաշանչիւր ճիւղի պահանջին։ Այսպէս, քանի որ բոլոր ճարտարարուեստական, առեւտրական եւ երկրագործական ձեռնարկներու մէջ գրամագլուխները կեդրոնացած են եւ աշխատաւորները աշխատավարձի վիճակին մէջ պահած են։ Ուրեմն, հաւաքական կազմակերպութեամբ մը միայն կարելի պիտի ըլլայ այս վերջինները դարձնել սեփականատէրեր։ Բոլոր աշխատաւորները համագործակցական եւ սէնտիքայական հողի վրայ կեցնելով, օրավարձի դրութիւնը պէտք է վերածել պայմանագրութեան ձեւին [illegible] դարձնել զանոնք [illegible]

Երկրագործութեան եւ արդիւնաբերութեան մէջ, ուր անհատական պզտիկ սեփականատիրութիւնը զարգացնելու ձգտում ունին, բոլոր այս անկախ արտադրողներու համագործակցութիւն մը պիտի բաւէ լրացնելու արդիւնաբերական տնտեսական պայմանները։ Կուսակցութիւնը, ուրեմն, պիտի ջանայ կազմակերպել սէնտիքաներ, գիւղատնտեսական համագործակցականներ, պիտի աշխատի նաեւ բարձրացնել գիւղացիներու մտաւոր մակարդակը մինչեւ այն աստիճան, որ անոնք կարենան ազատիլ քանի մը մեծ կալուածատէրերու տիրապետութենէն կամ կաշկանդումներէն։

Ընկերային բարենորոգումները տեղի կրնան ունենալ այն բարգաւաճ երկիրներու մէջ, ուր բոլոր հանրային հաստատութիւնները այնպիսի ձեւով մը կազմակերպուած են, որ դիւրութեամբ պիտի կրնան իրենց առաւելագոյն արդիւնքը տալ։

Ֆրանսան տեսնել մեծ եւ բարգաւաճ, տնտեսական գործիքները կատարելագործուած, դրամական դրութեան վիճակը բարեփոխուած, նաեւ իր վարչական կազմակերպութիւնը. — Ահա թէ ինչ բանի կը կարօտի այս կուսակցութիւնը։

Հանրապետական ընկերվարականները աւելի մեծ չափով կ'արդարացնեն իրենց անունը, երբ ժողովուրդին առջեւ խօսքը կ'ընեն օտար աշխատաւորներու եւ կը չէզոքեն անոնց հետ ներդաշնակ գործակցութեան մը պահանջը։ Ինչ-որ պիտի արագացնէ ու ապահովէ ընկերային քաղաքական եւ բարոյական յառաջդիմութեան մեծ եւ գեղեցիկ յաղթանակը։ Իրենց այս սկզբունքը յաջողցնելու ջերմ ցանկութեամբ, որոշապէս խաղաղասէր են, բայց ուժեղ կերպով փարած ազգային անկախութեան սկսակէտին։

Դպրոցը պէտք է ըլլայ մէկ եւ աշխարհիկ։ Կրօնք ազատագրութիւնը, ընկերային ապահովագրութեան կանոնաւորումը, պատերազմի զոհերու օգնութեան գործը կուգան պահել այնքան գաղափարական, քաղաքագէտ եւ գիտնական Փէնլըվէի կուսակցութեան հաւատամքը։

Հ. ՍԻՐԻՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԴՐԱԽՏԻ ԱՆԿԻՒՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թռուցիկ այցելութիւն մը տանք Ս. Խաչատրեանի որմնանկարներուն։

Ահա Թիւ 102ը, հինաւուրց ծառի մը տակ, շուրջը գալար ու ծաղկանց. նստած է նրբագեղ գեղուհին, ալ Թիւը նազանքով ընկողմած բարձին եւ ձախ ձեռքով բռնած գինիի սրուակը։ Նայուածքը երազուն է եւ սպասողական... Անշուշտ պիտի գայ ան, սպասածը...։

Թիւ 110ը, ծաղկազալարին մէջ նստած է սիրականը, երկու սրուակ կայ մօտը անմահական գինիի։ Թասը լեցուցած կը մատուցանէ իր գեղուհիին, որ ծառի մը ճիւղին կռթնած՝ նայուածքին մէջ թէեւ սէր, բայց տրամութեան թեթեւ ամպ մը կարծես դայն կը մթագնէ... Կը խորհի ինքնամփոփ։ Ի՞նչ է խորհածը։ Արդեօք ճակատագրական վախճանի սգձաւոռնը է որ գինեքը քաջաւսցուցած է...։

Թիւ 106.— Սիրականն է, աջէմէնջէին ձեռքը կը նուագէ, քաղցր տրամութեամբ լի նայուածքը յիշողութեան ու յիշատակներու մէջ խորասուզած։ Առջեւը սրուակ մը գինի կայ եւ թասը քովը։ Ինքը դալարի վրայ եւ շուրջը ծաղկած գարուն... Կը նուագէ եւ իր գեղուհին գեռ կ'ուշանայ...։

Թիւ 108.— Գեղուհին մինակն է եւ ոսկէն արբշիռ.. Տարածուած է բարձին վրայ ու երեսը դէպի կապոյտ երկինքին ուղղած՝ կը թուի թէ տակաւին կ'ապրի կախարդանքը տրուած ու առնուած համբոյրներուն, անոնց ջերմութիւնն ու բարբմունքը....։

Ու կը մտաբերեմ կրկնել պարսիկ բանաստեղծի մը խորունկ խօսքերը.

Եթէ կեանքը լոկ վայրկյ է,
Հազար դարեր չեն բաւական.
Իսկ եթէ տանջանք, տառապանք է,
Շա՛տ է նոյնիսկ կէս շունչն անգամ։

Որ պատկերը կ'ուզէք դիտեցէք, միեւնոյն է, կախարդական. եւ յագեցում չկայ տեսնելու

Միշտ նոյն է միշտ նոր եւ միշտ նոր...

Ու կը բռնադատուիք վերապրումներու եւ վերյիշումներու... Ձեր սէրերը, ձեր նստած դալարները, ձեր գեղուհիներն ու ձեր գինիները... Ու երախտագէտ ու շնորհակալ կ'ըլլաք մեծատաղանդ արուեստագէտին՝ ձեզ վերապրեցուցած ըլլալով անցած գացած ձեր կեանքի սիրուն դրուագները։

Սակայն դրախտի հրաշագեղ մասը երկրորդ սրահին մէջն է։ Ներս մտնենք։ Հոս ուրիշ շունչ մը կայ, թովանքի ուրիշ մթնոլորտ մը։ Հոս նկարները այնքան նրբին են եւ եթերային, որ կարծես թէ ջրանկարի վրձինը խաղացած ըլլայ։ Այլ գալուստ ճերմակ ամպերն ու ծիածանը իրար խառնուած՝ յօրիներ են խորքեր ու սեւաթոյններ եւ իմացականութիւն մը հոն գետեղեր է մարդկային նայուածքներ եւ մարմնական ձեւեր ու գծեր...

Նոյն հիմնական ու տիրական միտքն է — սէրն ու գինին, գարունն ու երիտասարդութիւնը, ծաղկունքն ու կապոյտ երկինքը... Սրտի, մարդկային սրտի, նոյն արտայայտութիւններն են՝ վիշտ, ուրախութիւն, քէն, նազանք, կարօտ եւ սպասում, յագեցում եւ երազանք.... Միայն թէ ամէն բան կ'ընթանայ տեսակ մը եթերային անդորրութեան խորքի մը վրայ եւ անըղձալի նայուածքներու եւ ձեւերու միջոցաւ։

Ահա Թիւ 20ը լուսաշող ամպերու նմանող խորքի մը մէջէն սիրականը իր գոյգ աչքերը, համակ, սէր ու տարփանք, յառած իր գեղուհիին՝ անապական գինիի թասը կ'ընծայաբերէ եւ ան նազանքով մը կը պատրաստուի առնել...։

Թիւ 38.— Անհնայն հաւանականութեամբ գինեդան մը, եւ իր տարազէն զատելով՝ ճենովացի մը կամ ճէնըզըդ մը, ինչպէս կ'անուանեն Արեւմուտցիները, որ ահագին կուժերու, սափորներու ընդմէջէն ինքն ալ որպէս կենդանի բգուղ մը, կուժ բզուղի մը կռթնած՝ լի բաժակը ձեռքին՝ արբեցումէն կը քնանայ....։

Հոս փակագիծ մը։ Պէտք է գիտնալ, որ այս որմնանկարներուն մէջ աշխատած են ցանցառաբար նաեւ Հայաստանցի նկարիչներ, որոնք Շահ Աբբասի օրով ազգեր էին Պարսկաստան։

Թիւ 58ը.— Սիրոյ նազանք մը, նրբին ու չքնաղ։ Վշտացած է գեղուհին եւ բաղկացած Աստղիկի մը պէս թաղուած է ճերմակ շղարշներու փրփուրին մէջ։ Սիրականը, պաղատագին նայուածքով գինիի լի թասը ձեռքին՝ ծունկի է եկած արտմած սառուածուհիին առջեւ եւ անոր կը կարկառէ հաշտութեան գինին։

Թիւ 18ը.— Եթերային զոյգ մը։ Դարձեալ սիրականն է որ գեղուհիին թաս մը նուռ գինի կը մատուցանէ։ Եւ սակայն մինչ սիրականի նայուածքը նուիրում է և հատնում, գեղուհիի աչքերը ուրի՛շ արտայայտութիւն ունենեւ կը յիշեցնեն Հայնէի Տօննա Կլարայի մտրող աչքերը։

Թիւ 15ը. — Գեղուհին ամպեղէն շղարշներու մէջ է թաղուած, աչքերը թաց եւ արցունքով, չկայ գինին, չկայ սիրականը... կը տպաւորէ քեզ, կը վշտակցիս... Բայց կա՞յ սէր որ վիշտ չպատճառէ։ Եւ ի՞նչ կ'արժէ սէրը, եթէ իր հետ վիշտը չունի։

Թիւ 55ը.-- Պաղատագին ծնրադրումով մը, սիրականն է որ գինիի լի թասը կը ներկայացնէ իր գեղուհիին, որ ճակատագրի մը պէս անդրդուելի կը կենայ իր սիրով ու ցասումով լի նայուածքը անոր նիզակած... բայց սէրը հաշտարար է, անյիշաչար է, ահաւասիկ իր նազելի բազուկը կ'երկարի մատուցուած թասին։

Թիւ 1ը.— Սքանչելի նկար մը։ Եթերային խորքի մը վրայ, կարծես երկնքի խորերէն յայտնուող՝ սիրական եւ գեղուհի իրար պլլուած մէկ անձ կազմած՝ գինիի սրուակը կուրծքին՝ իրրեւ երազ կը սահին, ներկայացնելով յաւերժական կեանքի ու երիտասարդութեան խորհրդանշանը։

Թիւ 14ը.— Հոս սիրականն է որ ցաւած է։ Սիրտը աւեր, նայուածքը յուսահատօրէն տրտում, կարծես գլուխէն գարնուած յամրօրէն կը մեկնի..։ գեղուհին որ անտարբեր թաղուած է իր ճերմակ շղարշներուն մէջ, վերջապէս կը հասկնայ անոր վիշտը եւ նուռ մը ձեռքին հառ կը կանչէ...

Թիւ 21ը.— Բացառաբար գինին, անմահական ու մշկաբոյր գինին կը պակսի... Սիրականը գիրքն է առած իր գեղուհին եւ անոր խորունկ հէքեաթ մը կը պատմէ... Գեղուհին ամբողջովին տարուած է հէքեաթով եւ կրեթէ այնքան սեղմուած որ կարծես հալած է սիրականի գրկին մէջ։ Մտիկ կ'ընէ իր բովանդակ էութեամբը եւ զարհուրած եղնիկի աչքերը այնքան արտառոց է բացած՝ որ մահն անգամ պիտի զգթար...

Սակայն այս որմնանկարները հազարումէկ գիշերներուն կը նմանին, ոչ պատմելով կը վերջանան եւ ոչ ալ դիտելով յագեցումը կուգայ։ Հոգեկան պահանջ մը կը զարթնու մէջդ. կ'ուզես ունենալ, բայց ի՞նչպէս...,բայց եւ այնպէս այս ժամանակամիջոցը որ սահմանուած է ցուցադրման՝ ինքնին սփոփանք մըն է արուեստ սիրողին համար։

Ու դրախտային վայելքէ մը յետոյ ակամայ դուրս կ'ելլես անրջանքի սրահներէն զուրգուրանքով ու ակնածանքով մտաբերելով քեզ ընծայուած անխառն վայելքի հեդինակը։

Եւ իրօք Պ. Ս. Խաչատրեանի գործը երեք տեսակէտով գովելի է։ Նախ արուեստագէտի տաղանդ մըն է, որ գեղեցկօրէն կը վճարէ տիեզերական մտքին ու արուեստին, մեծապէս արժէքաւոր ժողովուրդի մը գեղեցկութիւնները ցուցադրելով։

Երկրորդ՝ մեծ ծառայութիւն մը կը մատուցանէ իրեն, պարսիկ ժողովուրդին։ Ու միեւնոյն ժամանակ հրախտագիտական արտայայտութեան թարգման կը հանդիսանայ գինքը ծնող ժողովուրդին կողմէ այս քոյր ժողովուրդին, որ մեր թշուառութեան են հարատահութեան օրերուն յայնորէն ու առանց սակարկութեան իր երկրին սահմանները բացաւ մեր յուսահատ քայլերուն առջեւ։

Երրորդ՝ մեծապէս եւ իրապէս օգտակար կը հանդիսանայ հայպարսիկ յարաբերութեան գործին մէջ, գնահատութեան ենթարկելով հայկական ճիգը պարսկական վերածնունդի ներկայ շրջանին։

Եւ սառնք լիուլի կը բաւեն, որ մեր խորին երախտագիտութիւնը յայտնենք տաղանդաւոր նկարչին եւ յաջողութիւն մաղթենք իրեն այս ասպարէզին մէջ։

ԱՐԱՄ ՎՀԱՐԱՆԴԻ

ԻՄ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՍ Հ. ԱԿԻՆԵԱՆԻ

(փախստականի [illegible]

Երեւանի Չեկայի նկ[...] մէկումն էի, երբ այնտեղ [...] վարդապետ, որ կարծես [...] ակնոցներն աչքերին. [...] տալ յայտութիւնն աշխոյժ [...] քայլուածքը ժիր։ Նկատելի [...] անցում ընկաւ, ամէնքը [...] էին աւելի շատ խմանալ [...] է նորեկը. բանտային սառ[...] եռանդով իր աշխատանքը [...] մեց յետոյ մենք մեր նկա[...] ղէն գիտէինք նոր զանի [...] նը. իմացանք որ նա [...] նասէր հայր Ակինեան Թարեան պատկառելի [...] թեան անդամներից մէկը [...] յօյսերով էր նա մեկնել [...] տան, բայց վերջն ինչ եղ[...] եանն էլ յայտնապէս գա[...] Չեկայի գործակալների [...] ների, որոնք շատ հրապա[...] րով էին նկարագրել [...] Հայաստանը։

Այն Չեկան, որ Սաւինկո[...] Զուգելինների նման տոփ[...] բողացու թակարդի մէջ [...] Ակինեանին շատ հեշտութ[...] նուաճէր եւ կը խաղէր [...] կան շատով Երեւանից [...] ցին Թիֆլիզի Մետեխի [...] րերին յետաղայում եւ հ[...] նին։ Մետեխում մենք [...] միասին էինք. ազատ, [...] քնելը միասին դրուցում [...] նազան հարցերի շուրջը [...] չէր մեր բանտային կեանք[...]

Հ. Ակինեանը, պէտք է [...] վերին աստիճանի լաւատես [...] կայի վերաբերմամբ. [...] միտքն էր յայտնում [...] թիւրիմացութեան զո՛հ [...] ձերբակալել իրեն եւ որ [...] քննութիւնը իրեն անպար[...] ձակէ։ Ինչ՛ղէ Ակինեան [...] տեղի ունեցաւ. մի քանի [...] տոյ նրան տարան Չեկա [...] կան պահիցին. քանտում [...] չարելուց եւ հարցաքննելուց [...] հա յերին Լի Մետեխի [...] Այդ ժամանակ Հ. Ակինեան [...] հրաժարուեց Չեկայից եւ [...] [illegible] գործեց. [...] լ Նախկին Ակինեանը չէր [...] էր փոխուել այդ կարճ ժամ[...] միջոցում. դարձել էր [...] եւ մաշլ. իր յոյսը դրել էր [...] անմանի իր հոգեւոր եղբայ[...] կախմայիկ հայրերի միջնոր[...] եւ Մոսկուայի բարեացակամ[...] վրայ։

— Աղջա՛ր, ինձի կ'ըսեն [...] տես եմ, եկած՝ Պաւլին [...] տար ալ ապացոյց կը բեր[...] Պաւլը գիս փոխադրած է [...] գար խուզական լիրեթ. [...] րուբլիով հաշւած կ'ընէ [...] րուբլի. այդպիսի մեծ [...] փոխադրելը ցոյց կուտայ [...] թէ ես նպատակով եկած եմ [...] Ես պնդեցի, թէ կը սխալի[...] վերոյիշեալ գումարը [...] տոլարով, զոր ռուսական [...] րածելով ինծի տուած են [...] սակով լոկ 250 րուբլի [...] հազար րուբլի։ Այդ [...] ատացած եմ ռոճիկիս գիծ[...] թէ այլ նպատակով։ Ես [...] եւ երբեք ալ նպատակ չ[...] այդպիսի սառը ծառայութիւն [...] տուցանել որ եւ է մէկուն. [...] տան գալու նպատակը [...] կան եղած է եւ եկած [...] ձերբակալուելս մէկիկ-մէկիկ [...] ներէն, փոշիներու տակէն [...] ժողված եմ մօտ 1200 [...] գիր գրուածքներ։ Ծրա[...] նախ ուղղութեամբ աշխատ[...] ձեռքիս տակ ունիմ երեք [...] ձեռագիր գրուածքներ, այ[...] յատտանի մէջ ալ շատով [...] ւարտէի պրպտումներս եւ [...] արտասահման, ուր հանդիսա[...] կը նուիրուէի աշխատանքներ[...] շատ շնորհակալ եմ Ս. Էջ[...] Միաբանութենէն, որ ամբող[...] սանը ինծի տրամադրեց. [...] կը ցաւիմ, որ լրիւ չկրցայ [...] քանզի Չեկան գիս հոս [...] գեց ....։

Մի օր զարթնեցինք, [...] կանք բակը սովորական [...] կայն այլեւս Մետեխում [...] Հ. Ակինեանին եւ չիմացանք [...] ո՛ւր են քշել նրան։

Մի քանի ամսից յետոյ [...] բարեհաճեցին ուղարկել [...] Զորս ամիս Մետեխում [...] շղթերին խաշելուց յետոյ [...] բաղդարձաւ քննիչ չեկիստ[...]

հանը, տնօրինեց եւ ... մը բախտը, ի մէջի այլոց։

Մոսկուայում մեզ տարան Բուտիրկա, Չեկայի բանտը, ուր կրկին բախտ ունեցանք հեռուէն հեռու տեսնելու Հ. Ակինեանին։ Մէկ օր էլ զբօսանքի ժամանակ բակում նորից հանդիպեցի Հ. Ակինեանին, այնուհետեւ շաբաթական տեսնում էինք եւ զրուցում։ Այդպէս մի քանի շաբաթ անցաւ, որից յետոյ զարմանալի չքացաւ Հ. Ակինեանը. Նրա բախտով ես եւ շատ ընկերներ հետաքրքրւեցանք, բայց չկարողացանք մի բան իմանալ, մինչեւ որ երեք տարի խորհրդային բանտ ու աքսորը տանելուց յետոյ, փախուստ տուի Պարսկաստան (1932 յունուար), ուր միայն իմացայ որ բարեխնամութեամբ Հ. Ակինեանը զօրաւոր միջնորդութեանց շնորհիւ ազատուել է բոլշեւիկների ճանկերից եւ վերադարձել [illegible]։

ԼԵՒՈՆԱԿԱՆ

Ի՞նչպէս կ'ընտրուի Գերմանիոյ նախագահը

Ինչպէս ծանօթ է, կիրակի օր տեղի կ'ունենան Գերմանիոյ նախագահական ընտրութիւնները, համաձայն 1920 Մայիս 1ի օրէնքին, որ բարեփոխուեցաւ 1925 Մայիս 1ին։

Հանրապետութեան նախագահ կրնայ ընտրուիլ ո՛եւ է գերման քաղաքացի, որ առնուազն 35 տարեկան է եւ կինքն ալ կրնայ ընտրուիլ։ Թեկնածուն պէտք է ներկայացուի քաղաքական կուսակցութեան մը կամ խմբակցութեան մը կողմէ որ քանի հազար ստորագրութիւն հաւաքած է։ Այսպէս եղաւ նախագահ Հինտէնպուրկի համար, որ քաղաքական կուսակցութեան մը անդամ չըլլալով, իր վերընտրութիւնը խնդրեց Զան կոչուած խմբակցութիւններէն։

Սահմանադրութեան 41րդ յօդուածին համաձայն, նախագահը կ'ընտրուի ամբողջ ժողովուրդին կողմէ։ Բոլոր Գերմանացիները, այր թէ կին, որ ընտրութեան օրը առնուազն 20 տարեկան են, քուէի իրաւունք ունին։ Քուէարկութիւնը գաղտնի է։ Իւրաքանչիւր ընտրող միայն մէկ ձայն ունի։ Ընտրութեան օրը պէտք է կիրակի ըլլայ։

Ընտրելին որոշուած օրը իր թաղին ընտրական գրասենեակը կ'երթայ եւ կը ստանայ թուղթ մը, որուն վրայ կ'երեւան թեկնածուներուն անունները։ Այս անուններուն տակ շինուած է փոքր շրջանակ մը, որուն մէջ ընտրողը խաչ մը կը դնէ իր թեկնածուն նշանակելու համար։ Նախագահ կ'ընտրուի ան որ վաւերական քուէներու կէսէն աւելին շահած է։ Եթէ բացարձակ մեծամասնութիւն չկայ, երկրորդ քուէարկութիւն մը կը կատարուի։ Համեմատական ընտրութիւն չէ այս երկու թեկնածուներու միջեւ, այլ նոր քուէարկութիւն մը կը կատարուի եւ նոր կուսակցութիւն մը կամ խմբակցութիւն մը կրնայ նոր թեկնածու մը ներկայացնել, եթէ կ'ուզէ։ Այն ատեն կ'ընտրուի ան որ ամէնէն աւելի քուէ շահած է։

Վերջին ընտրութեանց (1925 ապրիլ 26) մասնակցած էին արձանագրուած ընտրողներու 77 առ 100ը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Պաֆրայի ծխախոտը

Միլլիյէթի Թղթակիցը Պաֆրայէն կը գրէ, ողբալով որ ծխախոտի անխնամ մշակութեան պատճառով Պաֆրայի համբաւաւոր ծխախոտները կորսնցուցած են իրենց քաղցր հոտը։

Անցեալ տարի ծխախոտի բերքը 3,5 միլիոն էր, իսկ այս տարի 2,5 միլիոն։ Պատճառն այն է, որ արգիլուած էր ծխախոտ մշակել գաւառին անջրդի հողամասերուն վրայ։

Անցեալ տարուընէ մնացած, — կարելի չըլլալով ծախել — ծխախոտին քանակն է 250 քիլօ, որ կը պահուի մասնաւոր մթերանոցներու մէջ։ Այս պահուած ծխախոտները նուազ արժէք կը ներկայացնեն։

Ծխախոտի տագնապին պատճառներէն մէկն ալ այն է, որ ծխախոտը շատ աժան կը ծախուի։ Ցակուին մթերանոցներու մէջ կը մնան նաեւ այն ծխախոտները, զորս գնեցին վաճառականները, առանց կարենալ ձեռքէ հանելու։ Վերջերս ամերիկեան ընկերութիւններ սկսան դուրս հանել ծխախոտի այն պաշարը, զոր գնած էին անցեալ տարի։

Գիւղացիները, ծխախոտի մշակները, երկրագործները չափազանց աղքատ են եւ պարտքերու տակ ճնշուած են, մինչդեռ քաղքցիները հարուստ են եւ պարտապահանջ։ Պատճառն այն է, որ ծխախոտի առեւտուրին շնորհիւ մեծ քանակութեամբ դրամ կը հոսէր Պաֆրայի մէջ, եւ վաճառականներն էին, որ դրամ կը վաստկէին։

Պաֆրայի բնակիչները շատ շռայլ են, նոյնիսկ դրամ ծախսելու համար մրցումի կ'ելլեն իրարու հետ։ Բոլոր այն քաղքցիները, որոնք ծխախոտի առեւտուրով հարստացած են, խումբերով Պոլիս կ'երթան, հազարներով ոսկի կը ծախսեն։ Ծխախոտի այս հարուստները հսկայ շէնքեր շինած են, կահաւորելով 40-50,000 ոսկի արժէքով։

Նոյն իսկ լսեցի թէ պահապանք [?] սալոններուն թանկագին կարասիները Պաֆրա փոխադրուած են տեղացի վաճառականները։ Զարմանալին այն է, որ վաճառականները կը բնակին իրենց այդ հոյակապ շէնքերուն... գետնայարկը եւ կը տաքնին յօգացուէ [?]. Հարուստներու առանց չափազանց շռայլութիւններ կ'ընեն։ Մինչ անդին, գիւղացիները հետզհետէ կը կքին պարտքերու տակ։ — Թէ ի՞նչպէս։ Գիւղացիները ստիպուած են վճարել իրենց զաւակներուն զինուորական ծառայութեան «պէտէլ»ը, որպէսզի կարենան ամուսնացնել զանոնք։ Յետոյ ստիպուած են վճարել պարտքերը, գնել եզ ու սերմացու, տուն շինել։ Այս ամէնուն համար կը դիմեն քաղքցի «չորպաճի»ներուն, պարտք կ'ընեն եւ պարտքը այնուհետեւ կը փոխանցուի զաւկէ զաւակ։

Որո՞նք են, որ ծխախոտի գործ կ'ընեն — Բժիշկները, կառավարական պաշտօնեաները, երկրաչափները, երբ Պաֆրա կու գան, կը տեսնեն, որ ծխախոտը դրամ կը բերէ։ Եւ ահա կը ձգեն իրենց ասպարէզը, կը նուիրուին ծխախոտի մշակութեան։ Շուտով դրամ վաստկելու համար, կը սկսին ամէն կողմ ծխախոտ մշակել, կարծես... «փրապու ըլլար» իրենց ցանածը։ Գիւղացին գիտէ թէ ո՛ւր պէտք է մշակել ծխախոտը, որպէսզի պահուի քաղցր հոտը։ Բայց այս նոր մշակները շատ բաներ չեն նայիր։

Ծխախոտի տագնապին մէջ դեր կը խաղան նաեւ առեւտրական ընկերութիւններու զանազան խաղերը։ Շնորհքով կը կողոպտեն գիւղացիները, կէս առ կէս վար կը գնեն առաջարկուած գինէն, առանց երբեք բան հասկցնելու գիւղացիին։ Իբրեւ սքարթա, մեծ քանակութեամբ ծխախոտ կը զատեն, գինը չեն վճարեր, բայց փոխանակ, այրելու համար զանոնք, մասնաւոր մթերանոց դրկելու, շուկայ կը հանեն։

Ծխախոտի մենաշնորհի ընկերութիւնը բան մըն ալ ըրած չունի այս տագնապին առթիւ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Օրուան կեանքը

ԼԻՈՆ, 6 Մարտ. — Այս վերջին երկու շաբաթուան ընթացքին, Լիոնի կարգ մը գործարանները, մասնաւորապէս հիւսուածեղէնի գործարանները, տեւակ մը տակրնթացութեան մէջ են։ Բարեբաստի՞կ նշան, թէ անցորդ դիպուած։ Այս մասին կարելի չէ որոշ պատասխան տալ, քանի որ, դեռ գործարաններ կան, որ չեն դադրած ճամբու դնելէ։ Բայց, ի՛նչ որ ալ ըլլայ, բարենշան է։ Մեր անճար հայրենակիցներէն բաւական թիւով վերսկսան իրենց նախկին գործերը։

Գործազրկութիւնը փորձութեան յաւագոյն դաս մը եղաւ շատ շատերուն, այնպէս որ, մէկ քանի ամսուան կրկին աշխատանքը՝ ուժեղ պատուար մը պիտի ըլլայ գալիք նոր փորձանքին։

Անշուշտ, այս ժամանակի երեւոյթներով մեր ընդհանուր կեանքը փոխուած չըլլար։ Դեռ կան, շատ կան թշուա՛ռ ու անօթ հայրենակիցներ, որոնք պէտք ունին մեր եղբայրական աջակցութեան։

Լիոնը, դժբախտաբար մի՛շտ յետամնաց եղած է իր այսպէս կոչուած ազգային կեանքով, հակառակ անոր որ, մօտ 7 հազարնոց գաղութ մը ունի։ Կրօնալը գործազուրկ հայրենակիցներու համար «Բարեգործութեան ճաշարան» կը հիմնէ։ Մրցակիր կը մշակէ Վալանսը, հայրենակցականները եւ կուսակցութիւնները իրարու մօտ կը բերէ, ժողովներ կը գումարուին, յանձնախումբեր կը կազմուին։ Փոքրիկ Վիէնը երեք մանկապարտէզ կը պահէ, չխօսինք Մարսիլլի մասին։ Ուրիշ անդեր զանազան աշխատանքներ կը տանին, իսկ Լիո՛նը... մի՛շտ նոյն անփոփոխ Լիոնն է։

Անհո՛գ ու անճո՛ր... Քանի մը ամիս առաջ, Հիւսէյնիէի Վերաշինաց Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը, հրաւէր ուղղած էր բոլոր Հայր. մարմիններուն եւ քաղաքական կազմակերպութիւններու, գործազուրկներու մասին խորհրդակցութիւն մը ընելու համար։ Բաւական թիւով Հայր. մարմիններ ընդառաջ գացին այս կոչին, ժողով գումարուեցաւ, բայց... չգիտենք. ի՛նչու գործը իր սաղմին մէջ խեղդուեցաւ։ Կ'ըսուի թէ Ազգ. Միութեան բռնած դիրքն է որ պատճառ դարձած է այս գործին վիժմանը։

Կրկին, ամիս ամիսներ առաջ երեք կուսակցութիւններու համերաշխութեամբ — Լիոնի մէջ աննախընթաց բան — ընտրուեցաւ գաւառական խորհուրդ մը, որմէ ծնունդ առաւ Ազգ. մարմին մը։

Ամիսներ անցեր են արդէն... բայց հրապարակը դեռ ամայի է։ Գաւառականը դեռ եւս զբաղած է իր գործերով, իսկ Ազգ. Միութիւնը «կը...»։ Արդար ըլլալու համար յիշենք Գաւառականի միակ արժանի գործը։ Լիոնի արուարձաններէն Վիլըրպանի շրջանը օտար գործազուրկներու նպաստ չէր տար։ Մեր հայրենակիցները որ մեծ թիւ կը կազմեն այդ շրջանին մէջ, զո՛ւրկ էին որեւէ նպաստէ։ Այս առթիւ, Գաւառականէն երեք հոգի կը ներկայանան քաղաքապետութեան եւ կը պարզեն հայ աշխատաւորներու կացութիւնը։ Քաղաքապետը լաւ ընդունելութիւն ցոյց կու տայ եւ կը խոստանայ իր կարելին ընել, հայերուն եւս բաժին հանելու համար։

Կարելի չէ՞ հարցնել. ի՞նչու Լիոնն ալ «Բարեգործութեան ճաշարան» չի կազմեր, տարը մէկ կու տայ, երկու կու տայ, երրորդին դրան ճամբան ցոյց կու տայ...

Իսկ թէ Լիոնի մէջ քանի՞ հայ անգործներ կան, քանի՞ն նպաստ կը ստանան, եւ զրկուած են, քանի՞ հոգի սահմանէն դուրս ելլելու պարտադրուած են, այդ բոլորի մասին ոչ մէկ ստոյգ թիւ։

Թղթակից մը վերայիշեալ թիւերը ստուգելու համար ազգային պաշտօնական մարմիններու կը դիմէ, իսկ եթէ պաշտօնական մարմինները՝ որոնց պարտականութիւնն է — չե՞ն գիտեր, այն ատեն ի՞նչ կը մնայ թղթակցին։

Միսաք-Միրզէ

Փետրուար 18ը

Կրընոպլի մէջ

ԿՐԸՆՈՊԼ, (Սեփ. Թղթ.). — Հակառակ տնտեսական ծանր տագնապին, Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն խանդավառութեամբ տօնեց Փետր. 18ի տարեդարձը, եկեղեցւոյ ընդարձակ սրահին մէջ, որ զարդարուած էր պաշտօնական [illegible]։ Անդրանիկի [illegible] փակցուած էր, կանանչազարդ դափնիներով. շրջապատուած էր գաղափարի ընկերներու նկարներով։ Սեղանի երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները։ Սրահը լեցուն էր։ Նախագահ Գ. Տիգրան Գասպարեան քանի մը խօսքով բացատրեց Փետր. 18ի նշանակութիւնը։

Սանոյ մանկապարտէզի շարք մը փոքրիկներ գեղարուեստօրէն [?] Գ. Տէր Կոճեանի յանձնելու երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը, մեծ յաջողութեամբ։ Օր. Գ. Թաշճեան երգեց «Իմ հայրենիք գիւ կը կանչէ», Օր. Թ. Սինանեան արտասանեց [illegible] Օմար Խայեամէն («Յառաջ» յունուար 12)։ Նաեւ արտասանեց [illegible] ցաւի ու վիշտ։ Տիկին Դլանեան «Կը սիրեմ» երգը, Նշանաւոր [illegible] «Հայրենի կարօտը», ընկ. Շաւարշ [illegible] «Դրօշը», Օր. Գ. Խոշտուրեան «Սեւ Աչերը», ընկ. Մ. Ասատեան «Անդրանիկի յիշատակին»։ Եղան նաեւ ուրիշ արտասանութիւններ ու ճառեր։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ա. Արայեան որ մանրամասնօրէն բացատրեց Փետր. 18ի դէպքը եւ նկարագրեց 1926ի քաղաքական անցուդարձերը։ Հայ ժողովուրդը իր բոլոր խաւերով միացած էր, ծուռականներ ու գիւղացիներ, Ռամկավարներ ու Ս. Դ. Հնչակեաններ, չէզոքներ ու Հ. Յ. Դաշնակցականներ միացեալ ճակատով կը գործէին երկրի փրկութեան համար։ Այսօր հաւաքուած բազմութիւնը կը նշանակէ թէ տասներէկ տարիէ ի վեր գաղութ եւ բողոք ունինք»։

Բանախօսութենէն յետոյ ամերիկեան աճուրդի դրուեցաւ Անդրանիկի նկարը։ Ժողովուրդը մասնակցեցաւ ճակատ [illegible] 120 ֆրանք։ Նկարը շահեցաւ հայրենակից մը։ Անդրանիկի յիշեն որ Տիկին Մարի Զարդեան իր [illegible] աշխատութեամբ գեղեցիկ արտասանութիւններ սորվեցուցած էր չափահաս աղջիկներու եւ տղաքներու։

Ա. Գլանեան

ՄԱՄՈՒԼ

Մեր դատը

Աթէնքի Նոր Օրը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (4 փետրուար):

— «Թուրք կառավարութեան հրատարակած երթեւեկի նոր օրէնքը վերստին սեղանի վրայ կը դնէ հայկական դատը։ Էնկիւրիի դիւանագէտները ճարպիկ ռազմավարութեամբ, կը փորձեն մեր քաղաքական դատը վերածել երթեւեկի եւ կալուածական դատի, որ կապ ունի թրքահայութեան քաղաքացիական խնդրոյն հետ։

Այս խնդրէն անկախ, Թուրքիոյ հետ ունինք այլապէս կարեւոր հաշիւ, որուն համար մէկ միլիոն զոհ տուինք։ Այդ հաշիւը՝ կալուածական հատուցումով կամ Թուրքիա վերադարձի արտօնութիւնով չի կարգադրուիր։ Այդ հաշիւը կապ ունի մեր քաղաքական պահանջներուն հետ, մեր քաղաքական անկորնչելի իրաւունքներուն հետ, որոնք նուիրագործուած են պատմական դաշնագրով մը, որ կը ճանչնայ հայ ազգին՝ իբր անկախ ազգ ու պետութիւն ապրելու իրաւունքը իր հայրենիքին մէջ։

Թուրք պետական վարիչները խոստովանութեամբ իսկ, վերջին տարիներուն Թուրքիա ենթարկուեցաւ նոր դժուարութիւններու, ներքին քաղաքական ու տնտեսական տագնապներու։ Ասիկա՝ մեր հաշուետուին շահու բաժնին մէջ արձանագրուելիք կարեւոր կէտ է։ Այդ դժուարութիւններէն մասամբ ձերբազատուելու համար է որ Էնկիւրի հրատարակեց երթեւեկի նոր օրէնքը, ջլատելու մեր ուժերը եւ անուղղակի միջոցներով իր գործադրել ուզած ծրագիրը՝ այս անգամ ուղղակի միջոցներով գործադրելու քայլ առնելով։

Հայութեան կը մնայ թափանցել այս ռազմախաղին նշանակութեան, չխաբուիլ խայծերէն, ամուր կենալ իր քաղաքական պահանջներուն վրայ, յամառ կերպով հետապնդելով իր դատը ու միանգամայն ջանալ ուժերու կեդրոնացում առաջ բերել, զգացնելու համար Թուրքիոյ վարիչներուն թէ երբեք պատրաստ չենք զիջում ընելու մեր քաղաքական պահանջներէն։

Որեւէ ընկրկում այս ճակատին վրայ, կրնայ մահացու հարուած տալ մեր ժողովուրդի ազգային եսին ու զայն նետել յուսալքութեան անդունդը»։

Ռուսական սեւ ցանկը

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Խորհրդային Միութեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն հրատարակութեան տուած է ցանկը անուններուն անոնց, որոնք «իբրեւ գաղթական կ'ապրին արտասահման եւ իրենց մօտ կը պահեն խորհրդային անցագիրը»։ Այս մարդիկը զրկուած են Խորհրդային Միութեան քաղաքացիական իրաւունքներէն։ Անոնց արգիլուած է Ռուսիա մտնել։

Անոնց մէջ է նաեւ Տրոցկիի անունը։

Ժան տ'Արքի դրօշը

Փարիզի բրիտանական դեսպանը ուրբաթ օր նախագահ Տումէրի յանձնեց ասեղնագործ դրօշ մը, որ վերարտադրութիւնն է Ժան տ'Արքի գործածած խորհրդանշանին եւ պատմական մեծ արժէք ունի։ Այս առթիւ, ջերմ խօսքեր փոխանակուեցան անգլեւ-ֆրանսական բարեկամութեան մասին։

Դրօշը Ռէնս քաղաքին պիտի յանձնուի, Մայր Եկեղեցին դրուելու համար։

Ձիւնին աւերները

Աբխազիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Աբխազիոյ մէջ ձիւնը ոչ միայն մեծ աւերներ է գործած, այլ եւ պատճառ դարձած է բազմաթիւ գիւղացիներու մահուան։ Բրաժրա գետին մօտ ձիւնը քանդեր է բանուորական մեծ մարագ մը, ձիւնի տակ մնացած են 21 հոգի։ Նոյն կողմերը ձիւնին մէջ կորսուած են 20 փայտահատներ։ Ջիմա գետին մօտ եւս ձիւնը քանդեց բանուորական տուն մը։ Այդ տեղ զոհ գացեր են չորս հոգի։ Փայտ մթերող վեց հարիւր բանուորներու մասին լուր չկայ։

Վերջին անգամ Ջխալտա գիւղը [illegible] պարէն դրկեց այս բանուորներուն, բայց չի գիտցուիր թէ պարէն տանողները կրցի՞ն հասնիլ ձիւնին մէջ կորսուած բանուորներուն։

Աբխազիոյ մէջ եւս ամէն շրջանէ անհանգիստ լուր կը հասնի վերահաս ձիւնահալքի վտանգին մասին։

Գողցուած Հայաստան

Դարձեալ Լառուսէն կ'իմանանք որ Հայաստան մըն ալ կայ հեռուն, շատ հեռուն, բնակիչներն են... Քոլոմպիացիները, 17 հազար հոգի։

Արմէնիա... քաղաք մըն է, որ կը գտնուի Քոլոմպիոյ մէջ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ, [illegible], գրեց՝ ՌՈՒՍՏԱՆԻԿ, Փարիզ 1932, Տպագր. Արաքս-Թովմասեան, Վաճառուի Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, 51, Rue Mr. le Prince, Paris (5e): Գին՝ 5 ֆրանք։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԵՐԳԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

X

Մօտեցաւ Նազարին, մինչ ան, նստած ըլլալով պատուհանին քով, ասրաթափէն շուարած՝ ցատկեց ու անցաւ աղջկանց բաժնի տանիքը։

Բոլորը ոտքի ելան։ Աղմուկը շատցաւ։ Գ. Արամ, մօտեցաւ պատուհանին, [illegible] պատուհանէն՝ փայտը երկընցնելով Նազար փոխադարձ պատասխանեց մը՝

— Կ'ըսեմ հա՞ — պոռաց

Վարը, բակին մէջ, աղմուկէն գլուխը բարձրացուցեր, կը նայէր Օննէս աղան, զարմացած, ապշած, բերանն ու աչքերը բացած, ֆէսին ծայրը շարժելէն։

— Վա՜յ պատասխը, օգնութիւն [?] ... կը խաղցնեն կո՞ւ չըսի՞ս... «Օրթա օյնը» էֆէնտիմ... Մէ՛, դրսցը... Հէ՜յ կիտի Աէրգիս էֆէնտի։

Յաջորդ օրը, Սուրէն կ'անցնէր շուկայէն։ Օննէս աղա տեսաւ ու կանչեց՝ «խապարը տղէն առի ծանօթներէն»։ Հեռուէն հետս քանի մը հարցումներ ըրաւ։ Ուզեց իմանալ թէ դպրոցին մէջ լա՞ւ կը հակե՞ն, կը խօսի՞ն իրենց հետ, ուրիշներ կու գա՞ն։ Եւ, ի վերջոյ, նայելով Սուրէնին.

— Արտաշէսը՞ կը սիրես թէ Տիգրանը, — հարցուց։

Սուրէն զարմացած կը նայէր։ Կասկածեց, որ Մեծն Արտաշէսի պատմութեան մասին է, որուն համար ոգեւորութեամբ խօսեր էր Գ. Արամը դասարանին մէջ։ Միշտ, որ Նախորդ իրիկուն Նազար ալ [illegible] շուկայ մեկնած էր։ Մարտիրոս [illegible] որուան պատասխանը։ Մինչ Օննէս աղա՝

— Զրո՞ւց, աղա՛ն, — կը կրկնէր.

— Ձեն գիտեր, — ըսաւ Սուրէն՝ խիտ ու վրդովուած եւ հեռացաւ արագ քայլերով։

Յաջորդ օրը, երկրորդ պահուն թուաբանութիւն ունէին։ Պարոնը կ'ուշանար։ Սրահը խօսակցութեան բանտուն էր Օր. Զապէլին հետ։ Նազարը օրագրին էր։ Կանգներ էր պատուհանին դրանը առջեւ։ Գրատախտակին վրայ հով մը գծեր էր մէկը՝ զբօսանքի պահուն ու տակը գրեր «Թա-կուլ», ակնարկելով, կ'երեւի, Յակոբին։ Մեծ խնդութեան դր կար։ Դասենք՝ ծայր Մարտաքին ու Յովսէփին բամ՛կոնները իրար կը կպչէր։ Նազար ծռեցաւ ու դրանը ծակէն դուրս նայեցաւ։ Ցնեւ։ Պարոնն ու Օրիորդը։ Վաղարանին քով կանգներ՝ կը խօսէին ու Գ. Արամ նախորդ օրուան բացականերուն ցուցակը կը յանձնէր Օրիորդին։

— Ցզա՛ք, — շշնջեց, յանկարծ, Նազար՝ եւ գալով ու նստեցաւ քերթին [illegible] ընելով Գ. Արամը ձեռքերը բռնեց Օրիորդին...

— Ո՜ւ... Ծռ՜ըշ... Ծռա՛ռ է... — բարձրացան զանազան ձայներ՝ աջէն ու ձախէն

Սուրէն ակնարկը ուղղեց Աշոտին։ Արիւնը գլուխը խուժեց։ Ետեւոյ կանգնեցաւ ոտքի։ Ու մինչ Նազար կրկին կը փորձէր ծածկել դրանը ծակին, Սուրէն նետուեցաւ դրասեղանէն դուրս։ Նազար գլուխը հազիւ հազ կրցաւ դարձնել եւ [illegible] ոտքի ազդուեցաւ։

Նիկան գէծ դիմաց, ու շառաչուն ապտակը իջաւ Նազարի դէմքին։ Միչ մը արձակեց։ Ուզեց նետուիլ, կատաղի ու տաքցած ապայ էր. բայց, ընկրկեցաւ, երբ նայուածքը բախեցաւ Սուրէնի նայուածքին։ Բոլորը ոտքի ելան։ Երկուքը դեռ կը մնային դէմ դիմաց, հեւքոտ ու կրակ կտրած։ Աղմուկը շատցաւ։ Գ. Արամը [illegible] դուռը խոնարհ ու կըրթիած։ Ու, դեռ հարցումը չըրած.

— Պարո՛ն, — սկսաւ Նազար՝ կերկերուն ձայնով մը — Սուրէնը անցէն եղաւ... Օրագրած եմ... Դուրսէն դասը եւ ծակէն նայեցայ... Ես իրեն թէ լաւ պիտի տամ ձեզի։ Բարկացաւ ու ապտակեց զիս...

Կոչքին այս ձեւով նկարագրութիւնը կ'երեւի չխաթեցաւ Գ. Արամը։ Վարդավառած՝ ակնարկը նետեց Սուրէնին, մինչ ան կը մնար անշարժ ու անխօս։

Ցզայ մը ձեռքը բարձրացուց

— Ճիշդ չէ, Պարոն...

Բայց, լռեց, Սուրէնին խիստ ակնարկին հանդիպելով։

Գ. Արամ, դառնալով Սուրէնին.

— Անցի՛ր տեղդ, — յանձնարարեց։

Ու մինչ ան կը նստէր.

— Կիրակի, — շարունակեց՝ ակոզնին ծարիկը եկած կարգամարը [illegible] տանելով — դպրոցը պիտի ըլլաս։

Տղաքը, ապշահար ու շփոթ, կը նայէին Նազարին ու Սուրէնին։ Սուրէն կը դողդղար դայրոյթէն ու յուզումէն, Ջերմութիւն մը եկեր էր վրան։ Մանր ու մթին բան մը կար ե՞ւ Աշոտին աչքերուն մէջ։ Գ. Արամ դեռ կը լսէր ու բոլորը, արտաօրոք ու յանցապարտ նախազգացումով մը, կը սպասէին որ խօսէր Սուրէնը եւս։ Բայց ան եւս շարունակեց լռել։ Լռեց ներքին փոթորիկ մը զսպելով։ Զինքը զանազանող կիրակիի պատիժը չէր։ Այլ այն, որ Գ. Արամը իր մասին կազմած էր անհանդուրժելի կարծիք մը։ Ինք, որ այնքան խորունկ յարգանք մը կը տածէր անոր նկատմամբ։

Իրիկուան, ծովեզր, երբ Աշոտն ու ինք կը պտտէին, քարերով «ճակ» չինող տղաքը գիտելէն, Լեւոնը մօտեցաւ իրեն ու ըսաւ.

— Սուրէ՛ն, ես ըսի Գ. Արամին թէ դուն չէիր...

Եւ սակայն, ուժեղ ապտակ մըն ալ ինք կերաւ, եւ հեռացաւ՝ քիթը բերանը ծռելէն։ Վերադարձին, Նազարը տեսաւ։ Կանգնած էր Բարթող էմմին պատին տակ։ Անկիւնը, քարին վրայ նստած էր Ցոլակեան, մեծկակ «քիւփ-թէլառին» ծունկերուն միջեւ ու սիկառին ծարիկը փակցնել աշխատելէն։ Մօտեցաւ։ Նազար տժգունեցաւ։ Փորձեց հեռանալ։ Բայց, անկարելի եղաւ։ Սուրէն աւելի մօտեցաւ։

— Ինծի՛ նայէ, — ըսաւ, — քեզի նեղ կու գայ աս փողոցը, Դաշոզ։ Ես քու...

Բայց, լռեց յանկարծ։ Երկուքով էին իրենք, մինչ Նազար առանձին։ Ցոլակեան [illegible] ոտքի ելեր կը նայէր բերանաբաց, ձեռքով ու աչքով ընելէն Աշոտին — «զարկէ՛ք, զարկէ՛ք...»։

Նազար, հակառակ իր յանդգնութեան, վարանեցաւ պատասխանել։ Ճաշակած էր Սուրէնին բռունցքին համը քանի մը անգամներ, թէեւ ինք ալ փորձած էր փոխարինել երբեմն։

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

վերջապէս, ամէնէն ծանրը, իտալական ծաւալումը։ Այս խնդիրները փափուկ են, դժնդակ են, բայց անլուծելի՛ են։ Ոչ։ Այն օրը որ երկու կողմերը այդ հարցերուն մօտենան զանոնք լուծելու բարեացակամութեամբ, այդ օրը պիտի լուծուին։

Վարչապետ եւ արտաքին նախարար Փ. Թարտիէօ պատասխանեց.

— Իտալիա եւ Ֆրանսա 13 տարիէ ի վեր գտնուած են յաճախ փափուկ դիրքի մը մէջ. բայց ես կը կարծեմ թէ երկու երկիրներուն միջեւ համաձայնութիւն մը կարելի է եւ բաղձալի. ութ օրէ ի վեր, բանակցութիւններ կը կատարուին երկուքին եւ միւս ազգերուն միջեւ, կեդրոնական Եւրոպայի վերակազմութեան համար։ Այս ընդարձակ ծրագրի մասին տեսակէտներու մերձեցում երեւան եկած է Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ միւս երկիրներու կառավարութեանց միջեւ։ Սկսինք սկզբունքներէն։ Թող ոչ ոք կուսակցական նկատումներ չխառնէ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ այս հարցերուն։ Եթէ կ'ուզուի որ համաստակչռութիւն հաստատուի գործերու եւ միտքերու մէջ, թող ամէն մէկը զոհողութիւններ ընէ իր անձնական նախասիրութիւններէն։

Նախկին համայնավար երեսփոխան Անտրէ Պէռթոն նորէն Սաարի խնդիրը յուզեց, պահանջելով պարպել զայն։

Արիւնալի կռիւ Սելանիկի հայ թաղամասերուն միջեւ

30—35 ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ԵՒ ՆՈՅՆՔԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ (4 մարտ).

Երէկ կէսօրուան մօտերը, ժամը 11.30ին, հարսնիքի մը առթիւ արիւնալի կռիւ մը ծագեցաւ քաղաքիս Լէմպէթ գաղթականական արուարձանին մէջ բնակող հայ բոշաներուն միջեւ։

Բոշաները, որոնք այս հարսնիքին պատճառով երկու հակառակորդ ճակատներու բաժնուած էին, հարսնիքի ցնծութեանց պահուն յանկարծ իրար անցան։ Դուրսէն, խումբ մը հակառակորդ բոշաներ յարձակեր էին հարսնեւորներուն վրայ, որոնք անմիջապէս փոխադարձեցին յարձակումը։ Սկսաւ գիրկընդխառն կռիւ մը, որ շուտով ծաւալ գտաւ բոլոր բոշաներուն միջեւ, որոնցմէ շատերուն գլուխները բաղնուած էին։ Կռիւը տեւեց կէս ժամէն աւելի, դաշոյններով, բիրերով եւ քարերով։ 30—35 հոգի զանազան վէրքեր ստացան։ Կռիւը դադրած էր արդէն, երբ ոստիկանութիւնը վրայ հասաւ եւ կռուազաններէն ձերբակալեց 30 հոգի, որոնք պահակատուն եւ ապա ընդհ. դատախազութեան շէնքը առաջնորդուեցան։

Լէմպէթի մէջ բնակող այս բոշաները 70—75 ընտանիքէ կը բաղկանան։ Մեծ մասով եօզղատի շրջանէն են։ Բոլորն ալ արձանագրուած են ներգաղթի ցանկերուն մէջ։

Բացառիկ օրէնքները Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ, ներքին գործոց նախարարութիւնը օրինագծով մը պահանջեց մէկ տարի երկարաձգել 1931ի բացառիկ օրէնքները, ի միջի այլոց այն իրաւասութիւնը որ կը դադրեցնէ ոսկեդրամը չափանիշ ընդունելու դրութիւնը եւ միջոցներ կը տնօրինէ շահադէտներուն դէմ։ Նոր օրինագիծը միեւնոյն ատեն ամէն լիազօրութիւն կուտայ ներքին Նախարարութեան՝ դրամներու փոխանակութեան մասին։ Օրինագիծը քուէարկուեցաւ ձեռամբարձ, առաջին քուէարկութեամբ եւ հանրապետական ընդդիմադիր Չամպէրլէն առաջ։

Իրաւագիտական ուսանողներու դասադուլը

Փարիզի իրաւագիտական ուսանողներու դասադուլը տեղի ունեցաւ համդարտութեամբ, առանց միջադէպի։ Ուսանողներու կողմէ քուէարկուած բանաձեւ մը ներկայացուեցաւ ծերակուտական յանձնախումբին։ Այս դիմումը, յոյս ներշնչած ըլլալով թէ ուսանողները գոհացում պիտի ստանան, ուսանողական վարչութիւնը որոշեց վերջ դնել դասադուլին։

Չինաճափոնական կռիւները

Քանի մը օրէ ի վեր, թէեւ համդարտութիւն կը տիրէ չինաճափոնական ճակատին վրայ, սակայն երկու կողմերը պատրաստութիւն կը տեսնեն նոր կռիւներու։ Ճափոնական ուժերը կը կեդրոնանան, իսկ այն զօրախումբերը, որոնք մասնակցեր էին վերջին կռիւներուն, ռազմաճակատէն քանի մը քիլոմեթր ետ քաշուած են, հանգստանալու համար։

Ցինացիները օգնական ուժեր ստացած են, ճափոնցիները կը սպասեն որ չինական ուժերը յարձակման ձեռնարկեն Խանկ-Չէի կողմէն։

«Թայմզ»ի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, չինական մամուլը կը շարունակէ յաղթանակի լուրեր հաղորդել։ Կառավարութիւնը որոշած է եղեր շարունակել կռիւը եւ Չանկ-Քայ-Շէքը նշանակած է նախագահ բանակի յանձնախումբին, կատարեալ լիազօրութեամբ։

X կարեւոր խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Ժընեւի մէջ, վերջնապէս ճշդելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան յայտարարութիւնը չինաճափոնական վէճին առթիւ։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Ցերեկոյթ—թէյասեղան

Անդրէասի եւ շրջանի Հայր. Միութեան կողմէ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, 120 Bld. de Belleville, մէթրօ Պէլվիլ։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, եւայլն։ Մուտքի մասնակցութեան համար՝ 2 ֆրանք։

Թատերական մեծ ներկայացում Մարսէյլի մէջ

Մարսիլահայ Տրամատիկ Ստուտիոն, ի պատիւ դերասան

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սալոն Շարի մէջ (84 Rue Chape) կը ներկայացնէ

«ԵՐԿԻՐՆ Է ԿԱՆՉՈՒՄ»

Տրամ 4 արար

Հեղ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՈՒԺԵՐ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԵՆ

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէն եւ Փարիզի կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրեն

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ» խումբը, այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8,30ին La Petite Sourceի սրահին մէջ։

ՓԱՆԵՐՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐՄԻՒ» խումբը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 31 Rue Madame Curie։

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբը, այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 32 Ave. des Gobelinsի վերնայարկը։

ԿՈԳԼԷՆԻ Հրազդան խումբը յառաջիկայ Չորեքշաբթի (16 Մարտ) իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն, յառաջիկայ Ուրբաթ (18 Մարտ) իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Rue du Fbg. du Temple։

Սոյն բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան կեդր. կոմիտէի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Կարեւոր օրակարգ և նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին 32 Ave. des Gobelinsի վերնայարկը։ Շրջաբերականներու ընթերցում։ Ընկ. Ա. Արծրունի կը խօսի Ռ. Հայաստանի մասին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8 ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 240 Րիւ Տիւքէզլէն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը, այսօր Հինգշաբթի, իրիկուն ժամը 9ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը, կը դասախօսէ ընկ. Փ. Հիւսեան, նիւթ՝ «Մեր ազգային քաղաքականութեան ծագումն ու զարգացումը 18—19րդ դարուն»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆ ԹԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ընկ. Յովհ. Վարդիկեանի բնակարանի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը հրաւիրուին նաեւ նոր արձանագրուողները։

Թէյասեղան

Կազմակերպուած Առաքադարի Հայր. Միութեան կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 40 Րիւ տը Պէլվիլ

Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՆՈՐԱՅՐ

Մուտքի մասնակցութեան համար՝ 2 ֆրանք 50

Հայաստանեայցի բանախօսութիւն

Ա. Ե. Հայ կարմիր խաչի Նիսի մասնաճիւղին կողմէ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8 30ին Bar Cigale (Bld. de la Madeleine) սրահին մէջ։

Կը խօսի՝ Պ. Ա. ԱՐՈՅԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Կ. Խաչի համակիր երկսեռ հասարակութիւնը։

Երեկոյթ Անուվիլի մէջ

Կազմակերպուած Անուվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Պ. Նիկողոսեանի Etoile Bleue սրահին մէջ

Կը բանախօսէ Պ. ՅԱՌՆԻԿ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը ներկայացուի **ԹՈՐՈՍ ՄԱՌԱՆ**

Դիւցազնական մէկ բաժին

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՍՈՒՐԲ ԹՈՐՈՍԻ ԼԵՌԸ

Հա՛, չմոռնամ ըսել որ մեր գիւղին բոլոր այգիներն ու պարտէզները միայն իրենց տէրերուն չեն պատկանիր։

Գիւղը՝ սեփականութեան մասին, ինչպէ՛ս «բարձր» ըմբռնումներ չունի։ Քաղքենիի ակնոցով չի մօտենար սեփականութեան։

Գիւղացին՝ գնչու չէ, քաղցիին պէս։ Եւ ասոր համար արդէն հաւաքական բարիք եւ առատութիւն կար մեր գիւղին մէջ։ Աստուածատուր առաքինութիւն եւ անսահման, շուշանային ու մաքրամաքուր հաւատք ու պարզամտութիւն։

Բո՛ւհ, քաղքենի խարամանկութեանց։

Եւ վերջապէս կը հասնի կծիկը ուղիղ ճամբուն։

Հիմայ՝ բազմութիւնը բաղկացած մեծ մասամբ կիներէ, ալեւոր հաննիներէ եւ երիտասարդ աղջիկներէ, կը ծռի կրկին դէպի աջ, փոքրիկ վտակի մը համար, զոր Թիլքիի ճամբայ կը կոչեն մեր հաննիները, կամ շնագայլերու բնակարան։ Բարակ երիզ մը, երկու կողմէն մեծ ու փոքր ապառաժներով, լեռնէն ժամանակին հետ վար իջած ու տեղաւորուած։

Ու կը քալենք։

Ա՛լ աղօթքի մրմունջներն ու իրենց ուխտին կատարման համար աղաղակները արձագանգ կը գտնեն լերան մէջ։ Կը խնդրեն ու կը պահանջեն ուժով եւ հաւատքով լեցուն շեշտով մը.

—«Զօրութեանց եւ հրաշքերը զաւրպան ըլլիմ, Ս. Թորոս։ Քառսուն օր ու զօր դուռդ ուխտի գամ, մէկ հատիկ զաւկիս երեսը հայէ ու անոր խըլմիշ մի՛ ըլլիր։ Մեռնիմ սուրբ քարերուդ հրաշքին»։

Երիտասարդ կին մըն է աղերսողը։ «Սատան» ունի, կը մարի, ու համոզուած է, որ բժշկութիւն պիտի գտնէ Ս. Թորոսէն։

Քանի՛, քանիներ իրեն պէս, անոր դուռը եկած են, բայիկ ոտքերով, մատնատոր ուխտով ու բացառիկ հաւատքով, եւ տուն դարձած են կաքաւի պէս՝ թեթեւ ու զուարթ, անկէ «Թըլըսըմ» նշան առած։

—«Անմահական ուժիդ եւ սրբութեանդ մատաղ, Սուրբ Թորոս, առ'ս ձագերս ճերմկեր եւ մէկ ոտքս ալ հողը իջեր է արդէն, աչքերուս մէջ մահը իր խանու ստուերը փռած է ու մարմինս վերջին օրերուդ դողէն կը սարսռայ յիշողմէ՛ խնծի։ Դարձիր ինծի, շնորհք տուր մէկ հատիկ, ճէյրանի թոռանս, որ՝ եթէ իր գէշ խուլը չունենայ, աշխարհներ կրնայ կրել իր կռնակին վրայ։ Զարերը կապած են գինքը։ Գիտեմ, կէնճութեանը խըլմիշ մի՛ ըլլիր։ Ողորմէ, ողորմէ՛»։

Ալեւոր եւ կորաքամակ պառաւ մըն է աղերսողը։ Իր մէկ հատիկ թոռը, ճէյրանի պէս, կտրիճ ու մեծակ։ Զարերէն կապուած ըլլալով կը գինովնայ. շա՛տ, շա՛տ.

Հա, պէտք է ըսեմ, որ մեր գիւղին մէջ տրաղ կամ գինի խմելը մեղք չէ, ո՛չ ալ ամօթ։ Բայց պառաւին թոռը, շա՛տ շատ կը խմէ, ու գիշերները պատէ պատ զարնուելէն տուն կուգայ։

Ու այս մէկը՝ պախարակելի արարք է մեր գիւղին մէջ։ Դէնճ քամեց խմելու է. բայց, այնպէս մը, որ փախանակ «արաղը գինքը խմեւ լու, ինք արաղը խմէ»։ Ու այս ալեւոր հանին ալ, խորապէս հաւատացած է, որ Սուրբ Թորոսին ուխտ երթալով, տղուը շնորհք պիտի տայ իր թերահաւատ թոռանը, եւ թոռը «վազ» պիտի գայ իր գէշ «խուլյէն», ու պիտի դառնայ տանը անսասան սիւնը։

Ու բոլորն ալ այսպէս, մասնաւոր ուխտերով, մասնաւոր աղերսներով, զունդագունդ կը դիմեն Ս. Թորոսին լեռը, անոր հրաշքին եւ հմայքին ապաւինած։

Օրհնեա՛լ ըլլայ անոնց պարզ ու անխախտ հաւատքը։

Ու Սուրբին լեռը անա։

Եռանկիւն կազմած երկու սեպաձեւ ժայռերը, ինչպէս դիրքով մը կեցած են, որ կարծես հաւատաւոր ուխտաւորներու այցին կը սպասեն։

Տարէցները, հանիները, ոտք վերցնել կը սկսին, ամէնէն առաջ մոմ մը վառելու, ապառաժներուն չորս կողմերը զարդարող փոքրիկ մացառներուն վրայ, քուրջի իրենց կտորները կապելու, ու երկու ծունկ աւելի աղօթք ընելու փութկոտութեամբ։

Հարսները կը հետեւին հանիներուն, դեռատի աղջիկներն ալ անոնց ետեւէն։

Սուրբը կը փառաւորուի արդէն։

Մոմեր, աղօթքի բարձր մրմունջներ ու ճշգրտական եղանակներ, խորհրդաւոր եւ հեթանոսական ու սրբազան պատկերի մը երեւոյթը կը պարզեն, որ կ'ամբողջացնէ արեւը, ոսկի շամանդաղներ մաղելով լերան վրայ ու Սուրբին կողերէն դարվար։

Փոքրիկ ու հինաւուրց մատուռ մը կը վերածուի լեռը։

Ու կ'աղօթեն, կարգով ու ետեւէ ետեւ ծունկի իյնալ։ Քիչ մը աւելի ցուցամէջրները կուրծք կը ծեծեն, կուլան ու կ'աղաղակեն։ Պահ մը, ամէնէն թերահաւատին իսկ ցնցող տեսարան մը կը պարզուի։ Անիմանալի սարսուռ մը կը քալէ, հեզնանքի համար հոն գտնուող անհատին իսկ երակներէն։

Կը զգաս որ չերմեռանդ մթնոլորտի մը մէջ կ'ապրիս ու ակամայ կը հպատակիս, այնքան ներշնչող երեւոյթին վրայ։

4

Ու հրաշքն անա։

Ճամբան՝ իր երիտասարդ ու մէկ հատիկ զաւկին՝ անունով աղօթող լուսնոտ կինը ձեռքը երկնաքարին վրայ կը դնէ, երեք անգամ մեծ երկիւղածութեամբ «Ս. Թորոս» ըսելով։

Ու քարը, այդ փոքրիկ կլոր հրաշք քարը, անիմանալի ուժով մղումով, ինքն իր վրայ կը դառնայ երեք անգամ։

Դը՛ր...դ՛ըր... դըր...

Ձայնը կը լսուի բոլորին ...

Ուխտը ընդունուած է ... ու կինը բժշկութիւնը գտած։

Քարացած են ուխտաւորները կորացած, ինչպէ՛ս ճիշդ Ս. Թորոսի հազար հազարաւոր ծուռ ... քարերուն նման։

Ու «Նիշէթ»ն ընդունուած ... նոր կինը, նոր ուխտ մը կը ընէ կէնճութեանը վրայ երդում ... Քառսուն օր, բոպիկ ոտքերով ... ու չծագած ուխտի գալ Սուրբին ... զոյդ մը աղաւնեակ ալ ... մատաղ ընելով։

Լեռը կը լեցուի «աւետի՛ս ... թեանդ ու հրաշքիդ» աղաղակներով։

Մինչ՝ անդին ուրիշ մը կը ... Երիտասարդ լուսնոտ աղջիկ մը ... անգամ։

ՄԱՆՈՒԿ Ա. ՄԵԼՈՆԵԱՆ

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՄԱՐՏ 1932

11 MARS 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1823 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ

Թշուառութիւն՝ հոգեկան եւ տնտեսական։ Երկուքը միջուժի եկած իրարու հետ։

Եւ այնքան վրդովիչ, որ ամէնէն առաջ իրար անցած են վերին խաւերը։ Բարեգործականէն մինչեւ գորգավաճառներն ու զոհարավաճառները, Փարիզի Տիկնանցէն մինչեւ ժամուն դրան աղաները։ Բուն ժողովուրդի զաւակները կը հեւան, կը տքան, բայց այնքան վայրենան չեն երեւար ուրքան մեծերը, երեւելիները։ Ունեւորն ու մատակարարողը։

Երէկ ստացանք Բարեգործականի մարտ 8 թուակիր գեկոյցը, ուր կը կարդանք հետեւեալ տողերը, — ամբողջ ողբ ու կոծ.

«Օր չբլլար որ Հ. Բ. Ը. Միութեան չուղղուին արտակարգ խնդրագիրներ։ Ամէն տեղէ նպաստ կ'ուզուի։ Նոյն իսկ երէկի բարեկեցիկ գաղութները տեղական չքաւորութեանց դարմանը կ'ակնկալեն Միութենէն, մանաւանդ [illegible] վիճակը։

[illegible] օրուան տագնապին մէջ [illegible] անձկութիւնը [illegible] ժողովուրդին տալու տրամադրութիւնները, [illegible] Հ. Բ. Ը. Միութեան նիւթական հասոյթները հազիւ հազ կը բաւեն իր [illegible] յանձնառութեանց, իր սեփական հաստատութեանց պահպանման եւ նպաստընկալ վարժարաններու նուազագոյն օժանդակութեան։

[illegible] ներգաղթի [illegible] ձեռնարկին, [illegible] գաղթականներու զետեղումին, ինչպէս նաեւ Սուրիոյ Կիլիկիոյ եւ Հայ Աշխարհի կողմերն իսկ [illegible] շատ անհշան արդիւնք մը տուին, հակառակ բոլոր նախաձեռնութեանց

[illegible] պայմաններուն մէջ պէտք չէ մեղադրել Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, եթէ նիւթական [illegible] չէ գոհացուած տալու իրեն ուղղուած անվերջ դիմումներուն, մանաւանդ նպաստի խնդրանքներուն»։

Փամբաքէն (Ցունաստան) նամակ մը կը գրէ (23 Փետր.)։

«Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութիւնը անցեալ 1931 Դեկտեմբերին իր ամսական [illegible] յաղթահարման [illegible], 1931-1932 ուսումնական [illegible] համար (մինչեւ 1932 Օգոստոս 31) միայն [illegible] [illegible] Մարտ ամիսը մօտեցաւ եւ դեռ [illegible] հարահաս՝ երաշխաւորութեամբ փոխառութիւն կնքած ենք դրամատունէն, որպէսզի կարենանք պաշտօնեաներու ամսաթոշակները եւ շէնքին վարձքը վճարել։ Իսկ այսօր դրամատունը փոխառուած դրամը կը պահանջէ երաշխաւորէն, կը սպառնայ դատարան դիմել [illegible] վճարել, բայց [illegible]։ Եթէ յանձնառութիւն [illegible] համար։ Այս կրթարանը փակուելէ միակ դպրոցն է, եւ ուծացումի [illegible]

[illegible] կարծիքով, կրթական այս վառարանները փլուզումը շատ աւելի պիտի նպաստէ գաղթահայութեան։ Բարեգործականը ներգաղթի ծախսէն աւելի պէտք է հոգ տանէր գաղութներու դպրոցները զարգացնելու գործին»։

«Այս ալ այսպէս», — փոխ առնելով նամակագրին խօսքերը։

Աերէզէն Մակեդոնիա եօթը կիլիկեցի Տէօրթ Եօլցի [illegible] իրենք են Սելանիկ եւ կ'ուզեն Իսքէնտէրուն երթալ, ուր ազգականներ ունին։ Զրկուած՝ ամէն միջոցէ, դիմած են... «Ցառաջ»ի թղթակցին, որպէսզի խմբագրութիւնը ճամբու ծախք ճարէ։

Նամակը քանի մը օր առաջ յանձնեցինք Բարեգործականի կեդր. Վարչութեան, «ի պարտ ու պատշաճ տնօրինութիւն»։ Բայց ահա մարտ 8 թուակիր զեկոյցէն կ'իմանանք թէ «Սուրիա փոխադրուիլ ուզող գաղթականները պէտք չէ որ իրենց յոյսերը դնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան նպաստին վրայ»։

Հին Ցունաստանի գաղթակայաններու դպրոցները ամիսներով կը սպասեն Բարեգործականի նպաստին։ Միութեան ներկայացուցիչը ինքն էր որ պատմեց թէ ուսուցիչներու թոշակները կը տարուբերին 80 ֆրանքէն 500 ֆրանքի միջեւ։ (Վերջին գումարը կը ստանան միայն քանի մը տնօրէններ)։

Տակաւին աւելի հեռուն, Հավրէզքի մէջ (Մուսուլ), երկու երեք տարիէ ի վեր յառաջ կը տարուի գաղթականները հողին կապելու աշխատանք մը, որու մասին ոչ իսկ խօսիլ կ'ուզեն մարդիկ։

Եւ ողբերգութիւնը հոն է որ, Վասպուրականցիներով մարմին առած այս գիւղախումբը կը խուժեն, ամիսներէ ի վեր, քաղաքներու անգործ գաղթականներն ալ, — Կիլիկեցիներ, Սեբաստացիներ, Պոլսեցիներ, Բիւթանացիներ, Թոսութցիներ եւն.։ Մինչեւ հիմա ոչ մէկ մարմին, բացի Ամերիկահայ Կարմիր Խաչէն եւ Վասպուրականի Հայր. Միութենէն, պարտք սեպեց գումար մը հասցնել, լուծք մը եզ, քանի մը արօր կամ ափ մը սերմնցու գնելու համար։ Բարեգործականն ալ չկատարեց իր մէկ յանձնառութիւնը, որ երկար բանակցութեանց նիւթ եղած է։

Ի՞նչ կ'ապացուցանեն այս ցիրուցան տեղեկութիւններն ու իրողութիւնները։ Տիրող համատարած, ահաւոր թշուառութեան այս քանի մը աղօտ պատկերները։

— Ապիկարութիւն եւ անիշխանութիւն։ Անանուն, «փէրիշան» վիճակ մը, որ Պոլսոյ մէջ անգամ հազուադէպ է։

Եւ ամէնէն կսկծալին, — այս կացութեան առջեւ բոլորն ալ խելք ու իմաստութիւն կորած են։

Բոլորն ալ շան-քարոզ կը կարդան, փոխանակ մատը մատին զարնելու եւ բոյն մը, վառարան մը փրկելու, ձեռնարկ մը հիմնելու, ցաւ մը դարմանելու, ճեղք մը փակելու, ելք մը գտնելու։

Իրաւո՛ւնք ունէր Թալէաթը, — Հայերէն թերթ մի գաղրեցնէք. ընդհակառակն, կարելի եղածին չափ ազատ ձգեցէք նոր-նոր թերթեր հանելու։ Ան առեն մեզ կը մոռնան եւ իրար կը գզեն...

Թալէաթը չհասաւ այսօրուան, տեսնելու համար թէ մինչեւ ո՛ւր կրնան համնիլ գզուըտուքը, ներքին պառակտումն ու կազմալուծումը, վարկաբեկումն ու խաչակրութիւնը, յանուն... «ազգասիրութեան»։

Չհասաւ այս օրուան, իմանալու համար թէ իր ջարդած ժողովուրդին մնացորդները, որ ահաւոր սարսափներու դիմացեր եւ հրաշքներ գործեր էին Թուրքիոյ մէջ, ի՛նչպէս իրարու գլուխ կ'ուտեն ազատ երկինքի տակ։

Բայց այս չէր մեր ըսելիքը, համատարած թշուառութեան առթիւ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԻԷՆԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Վիէնի մէջ (Իզէռ) այս պահուս գործադուլ կայ։ Այս առթիւ համայնավար ուէնտիքան չէ մոռցած նաեւ հրատարակելու հայերէն կոչ մը, հրաւիրելու համար հայ բանւորները որ գործօն մասնակցութիւն բերեն շարժման։

Ցեղին կարմրուկ թափթփուքները անշուշտ գործի վրայ են, որպէսզի համար մէկ քանի միամիտներ։

Վստահ ենք սակայն, թէ մեր աշխատաւոր գաղութը իր բնական ողջմտութեամբ, պիտի գիտնայ [illegible] ժամաւոր դասը տալ բոլոր գրգռութիւններուն ու անմիտ կոչերուն, որոնց մէկ քանի միայն կը ծառայեն,

փրցնել թէլը որ հայ աշխատաւորը կը կապէ տեղացի օտար գործատիրոջ։

Հայ աշխատաւորը նոյնքան իրաւունք ունի վայելելու իր քրտինքին [illegible] որքան օ[illegible]

Սակայն չպիտի մոռնայ թէ [illegible] տար բախտակիցը որուն հետ կողք կողքի կը տքնի նոյն մեքենային առջեւ, չունի իր անտէր ու անպաշտպան Հայու կենսական մտահոգութիւնը։ Վարչական խստութիւններու վախը, գործ կորսնցնելու, երկրէն վտարուելու ու կրկին, Եշուառ թափառականի սանձարձակներուն ու գատնութիւններուն ենթարկուելու սպառնալիքները ոչ իսկ անոր մտքէն [illegible]

[illegible] իր տեղացի գործակիցէն եւ այդ արդէն կը բաւէ որ հանդարտութեամբ ու լուրջեան արհամարհանքով դիմաւորէ հայասուն գրգռիչներու կոչերը։

Մ. Ի.

Վիէնի գործադուլը

Վիէնէն (Իզէռ) թղթակից մը կը գրէ թէ տեղին չիւակի գործարանները փակ կը մնան ճէկ շաբաթէ ի վեր, գործադուլի պատճառով կառավարութիւնը խռովութիւններու առաջքն առնելով, հեծեալ եւ հետեւակ ոստիկան ուժ բերել տուած է Գրընօպլէն։ Գործադուլը որ կազմակերպուած է համայնավարներու կողմէ, հետեւանք է օրավարձերը ցեղչելու ծանրն, գործատէրերու կողմէ ներկայացուած առաջարկին։

Միս Եփէ կը խնդրէ Ժընեւ կը մեռնի

Մանօթ հայասէր Միս Եփէ, որ երկար տարիներ անփոխարինելի ծառայութիւններ մատուցած է հայ գաղթականներուն, գտնուած է Ժընեւի մէջ գումարուած Նանսէնեան միջազգային պաշտօնատան տեսոչ խորհուրդին, խնդրելով աջակցութիւն մը, իր հաստատած երկու հայ գիւղերուն համար։ Օր. Եփէ պատերազմէն ի վեր կ'աշխատի Արաբներու քով գտնուող հայ աղջիկներուն ազատագրման եւ առ հասարակ հայ գաղթականներու օգնութեան, որուն համար Թուղքայի եւ Թէլ-Աբիատի միջեւ հաստատուած են հայ գիւղեր, պետէնի ցեղապետի մը հետ կնքելով պայմանագիր մը։

Սուրիոյ ներկայացուցիչ Պ. Փրրիէն իր ըրած պաշտօնական տեղեկագրով համաձայնութիւն չէ յայտներ հիւսիսային Սուրիոյ մէջ այդ երկու հայ գիւղերուն տնտական եւ վերջնական տեղաւորումին, քանի որ երկու սահմանակից պետութիւններու միջեւ համաձայնութիւն կնքուած է Թրքական սահմանէն մինչեւ ցնտամ քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ Հայեր չհաստատելու ձեռնհասկնելով որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չի կրնար անտեսել երկու դաշնագիր պետութիւններու համաձայնութիւնը, ժողովը պարտաւոր է գոհացած չտալ Օր. Եփէի խնդրանքին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԺՈՂՈՎ ՄԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻ ՄԱՍԻՆ

Ժընեւի մեր թղթակիցը կը գրէ. — Շաբաթ օր, 12 Մարտ, հրապարակային ժողով մը տեղի պիտի ունենայ Ժընեւի մէջ, Հայկական դատին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Զուիցերիոյ Հայասէրներու Միութեան։

Պիտի խօսին Պ. Պ. Քրաֆթ Պօնար, պետ ծերակուտական Տը Պրուքէր, Միսիոնէն Կրատտ, Ռ. Աշարեննան եւ Զոր. Կորկանով։

Թէվֆիք Րիւշտի Սոֆիայի մէջ

Թուրքիոյ արտաքին գործավար եւ Ջէնսաթափութեան ժողովի թրքական պատուիրակութեան պետ Թէվֆիք Րիւշտի՝ երէկ իրիկուն հասաւ Սոֆիա, ուր պիտի մնայ երկու օր։ Այս այցելութեան նպատակն է պաշտօնապէս կնքել համաձայնութիւնը որ երկու պետութեանց միջեւ նախապէս գոյացած էր երկու երկիրներու գաղթականներու անշարժ կալուածներու նարցին շուրջ ծագած վէճին առթիւ։

Գերմանիոյ նախագահական ընտրութիւնը

Երկու օրէն, Գերմանիոյ մէջ կը կատարուի նախագահական ընտրութեան առաջին քուէարկութիւնը։ Ինչպէս յայտնի է չորս թեկնածուներ կան. Հինտէնպուրկ՝ արդի նախագահը, Հիթլէր, Փնդ ազնուա Տիւսթերպերկ (ազգայնական) եւ Թէլման (համայնավար)։

Քուէարկութեանց առթիւ, խռովութիւններ նախատեսելով, կառավարութիւնը դիմած է ոստիկանական խիստ միջոցներու։

Հինտէնպուրկ այս իրիկուն պիտի արտասանէ ճառ մը որ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ պիտի տարածուի անթելով եւ ձայնագրով պիտի արձանագրուի, որպէսզի յաջորդ օրերուն, կարելի ըլլայ ամէն տեղ կրկնել։

Հիթլէրեաններն իրենց կողմէ լծուած են տենդագին աշխատանքի։ Ամէն գիշեր, խումբ խումբ Հիթլէրեաններ պատերը կը ծածկեն յայտարարութիւններով։ Մինչեւ իսկ, տուներու նամակատուփերը կը լեցնեն թռուցիկներով ի նպաստ Հիթլէրի ընտրութեան իրենց պայքարին մէջ, չեն քաշուիր նոյնպէս, սաւառնով վարկաբեկել Հինտէնպուրկը։ Նախորդ օր, Պերլինի մէջ, Լուսթկարտէնի մեծ հրապարակին վրայ, հաւաքոյթի մը առջեւ ճառեց Հիթլէրի տեղակալը Կէօպպէլս։ Ունկնդիրներու թիւը կը գնահատուէր 50էն 70 հազար։

Զինաթափութեան [illegible]

եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Ազգերու Դաշնակցութեան դիւանը մեծ ջանքեր կը թափէ խմբագրելու համար չինա-ճափոնական վէճին վերաբերեալ բանաձեւը։ Ներկայացուած են ութ բանաձեւի նախագծեր։ Դիւանը կազմեց երկու յանձնախումբեր, մէկը [illegible] որոնք այս հարցին շուրջ յայտնուեցան [illegible] Ազգերու Դաշնակցութեան։ Միւսը պիտի [illegible] պիտի [illegible] ներկայացուած ութ բանաձեւեր

Յոյս կայ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի համաձայնի թելադրելու համար որ Շանկհայի մեծ գումարուի խաղաղութեան խորհրդաժողով մը, անմիջապէս որ զինադադարի պայմանները լրացուին։

Դանուբեան երկիրներու գործակցութիւնը

Ժընեւի մէջ շատ կը խօսուի առաջարկի մը մասին, որ ներկայացուած է ֆրանսական կառավարութեան կողմէ, նպատակ ունենալով սերտել Դանուբեան երկիրներու տնտեսական գործակցութեան կապերը։ Փոքր համաձայնութեան ատենները այս մասին կը յայտնեն թէ Ֆրանսայի թելադրութիւնը կը ձգտի գիւրացնել շահագրգռուած հինգ պետութեանց՝ Չեխոսլովաքիոյ, Ռումանիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ մերձեցումը եւ կը շեշտեն նաեւ թէ այդ մերձեցումը կարելի է միմիայն այս հինգ պետութեանց փոխադարձ եւ բարեկամական համաձայնութեամբ։ Իսկ Ֆրանսայի նման մեծ պետութեան մը միջամտութիւնը աւելի պիտի դժուարացնէ բանակցութիւնները, ազդեցութեան հարցեր յարուցանելով։

Ամէն պարագայի մէջ, կ'ըսէ Եւրոպայի վերաբերեալ բանակցութիւնները չպիտի սկսին Ժընեւի մէջ. նախ որ հինգ պետութիւնները իրարու հետ պիտի բանակցին եւ երբ նախնական համաձայնութիւն մը գոյանայ, այն ատեն է որ հինգ պետութիւնները պիտի նստին ժողովի։

Ռուս-ճափոնական յարաբերութիւնները

Մոսկուայի ճափոնական դեսպանը իր կառավարութենէն հրահանգ ստացած է խորհրդային կառավարութեան ներկայանալով հերքելու այն լուրերը թէ ճափոնական ուժերը կը համախմբուին ռուսեւգորէական սահմանին միեւնոյն ատեն, ճափոնի դեսպանը բացատրութիւններ պիտի ուզէ բոլշեւիկեան կառավարութենէն, փոսիէթի խորշին մօտերը՝ բոլշեւիկեան ուժերու կեդրոնացման մասին, մինչ համաձայն փորթսմութի դաշնագրին, Ռուսիոյ եւ ճափոնի արգիլուած է զօրախումբեր կեդրոնացնել ռուսեւգորէական սահմանագլուխին վրայ։

Թոքիոյի մէջ, չափազանցուած կը նկատեն այն լուրերը թէ հարիւր հազարնոց ռուսական բանակ մը խմբուած է Ուսուրիի շրջանին մէջ։ Խապարովսկի ճափոնական հիւպատոսին տեղեկագրին համաձայն, այդ շրջանին մէջ, բոլշեւիկեան ուժերը կրկնապատկուած են այս վերջերս, սակայն անոնց թիւը չանցնիր յիսուն հազարը։

Անգլիական ոսկին կը բարձրանայ

Անգլիականը 95ի բարձրանալէ վերջ, նախորդ օր եղաւ 94։ Այս բարձրացման առթիւ, Երեսփ. Ժողովին մէջ, Ներքին Նախարարը յայտնեց թէ սթեռլինի արժէքը ազգին «ջերմաչափն» է եւ որքան ատեն որ անգլիականը միայն ամուր խարիսխի մը վրայ, երկրին տնտեսական բազկերակը պիտի զարնէ աւելի մեծ կորովով։

— Կրնանք, ըսաւ, ապագային նայիլ աւելի վստահութեամբ եւ սնուցանել այն մեծ յոյսը թէ մէկ քանի ամիսներու ընթացքին, երկիրը աստիճանաբար պիտի վերագտնէ իր բարգաւաճ վիճակը։

Ելմտական շրջանակները սակայն, այնքան լաւատես չեն եւ կը հաստատեն թէ քանի սթեռլինը բարձրանայ, այնքան խոցելի կը դառնայ եւ թէ բարձրացումը պիտի նուազեցնէ անգլիական արտածումները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Երեւանի խնդիրը Թուրքիոյ մէջ

ՆՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳԻՆ ՄԱՍԻՆ ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ ՄԸ ՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ

Պոլսոյ Ժամանակ թերթին մէջ կը կարդանք (29 փետր.)։

Մեր կողմէ կատարուած դիմումներուն հետեւանքով, այսօր ի վիճակի ենք յայտարարելու թէ երթեւեկի նոր հրահանգը պատրաստուած է, ներկայուածէն շատ աւելի լայն ոգիով մը եւ նպատակ ունեցած է հիմնովին ջնջել այն բոլոր կաշկանդումները, որոնք գոյութիւն ունէին [illegible]։

Երթեւեկի նոր հրահանգը պատրաստող մասնաժողովը [illegible] [illegible] է այս տեսակէտէն։ Իսկ եթէ նոր հրահանգը կարգ մը նոյն կէտեր կը պարունակէ, պատճառը այն է, որ անոր պատրաստութեան առեն ծանրամասնութիւններէն աւելի ընդհանուր սկզբունքները նկատի առնուած են։ Այնպէս որ, ընդհանուր սկզբունքները այնքան լայն ոգիով ճշդուեցան, [illegible] իւրաքանչիւր իրենց գոյութեան իրաւունքը կորսնցնելու կը դատապարտուին այն կաշկանդիչ տրամադրութիւնները, որոնք մասնաւորապէս Հայերը կը շահագրգռեն։

Այսօրուան ուրեմն մեր կատարած դիմումներու արդիւնքին, կը փութանք մեր ընթերցողներուն ներկայացնել ընդհ. [illegible] [illegible]

[illegible] նոր հրահանգը ընդհանուր կերպով կը ջնջէ նախորդ հրահանգները [illegible] որոնք կաշկանդումներ կը [illegible]

[illegible] այդ [illegible] է որ հայ [illegible] [illegible] նոր հրահանգը ընդհանուր կերպով ջնջած է նախորդները, բայց չէ յիշած օրինակ թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ [illegible]

[illegible] պիտի [illegible] կառավարութիւնը անշուշտ նկատի պիտի առնէ այդ խնդիրները։ Միւս կողմէ սակայն, նկատելով որ երթեւեկի նոր հրահանգը մութ կէտեր կը պարունակէ, կառավարութիւնը պիտի հրատարակէ բացատրագիր մը, որ պիտի լուսաբանէ բոլոր ծանրամասնութիւնները։

Լինտպէրկի տղան գտնուեցա՞ւ թէ ոչ

Համաձայն հեռագրական գործակալութեանց, Լինտպէրկի տղեկը, արդէն յանձնուած պէտք է ըլլայ ծնողքին։ Սակայն վերջին լուրերը կը հերքեն եւ կը հաւաստեն թէ տղեկը իր ծնողքին պիտի յանձնուի կիրակի իրիկուն։

Կը թուի թէ բուն աւազակապետները, ապահովուելէ վերջ որ որեւէ հետապնդման չպիտի ենթարկուին, ուղղակի յարաբերութեան մտած են Լինտպէրկի հետ, որուն կողմէ, իր մէկ բարեկամը սեկնուած է բանակցութեան։

Ամերիկեան թերթ մը կարգ մը թելադրութիւններ կ'ընէ աւազակներուն, յայտնելով թէ անոնք հասանութիւնը գտած են Լինտպէրկի։

«Կտրեցէ՛ք», կը գրէ տղեկին գիշերանոցէն կտոր մը, պահեցէք զայն։ Տղան ձգեցէք ապահով տեղ մը եւ լուր տուէք Լինտպէրկի, որ տղեկը պիտի առնել տալ գաղտնօրէն։ Ցետոյ ձեզ պիտի նշանակէ ժամադրութիւն մը։ Իրեն ցոյց պիտի տաք գիշերանոցէն կտրուած կտորը, որ պէտք է յարմարի գիշերանոցէն կտրուած մասին եւ պիտի ստանաք փրկագինը։ Այս բոլորը տեղի պիտի ունենան մեծ գաղտնապահութեամբ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՑՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Գիւղը ուշադրութեան կեդրո-նում.— Հակառակ շոնդալից եւ անա-մէջ աղմուկներուն՝ համայնավարը դո՞ն չէ գիւղի արդի վիճակէն: Բոլ-շեւիկեան բոլոր վայրագութիւններն ու սադրանքները, սարկացնող վար-չական կարգադրութիւններն ու հա-րստահարութիւնները անօգուտ ան-ցան ցարդ. հայ գիւղը դարձնելու այն շահաստանը, որու վրայ կ'ուզեն շինել իրենց օդային դղեակները:

Այս անյուսալի վիճակն է պատ-ճառը, որ այսօր ալ երէկուան նման «գիւղը ուշադրութեան կեդրոնում» կարգախօսը կը մնայ իբրեւ ամէնէն ծանրակշիռ հարցը:

Գ. Խանջեանը միշտ եւ ամէն առթիւ յիշելով իրենց «որոշ յաջո-ղութիւնները», քաջութիւն չունի այս մասին եւս իրական գնահա-տութիւն տալու: Ան պաշտօնեան Ստալինի բանաձեւերուն, կասկածէ զուրս կը նկատէ որ իրենք հնարա-ւորութիւն ունին վերջնապէս տիրա-պետելու գիւղին, եթէ սակայն ի-րենց իւրաքանչիւր քայլը համա-պատասխան է «կուսակցութեան դիրեկտիվներուն»:

Խնդիր մը կը ծագի հոս արդէն, որու վրայէն ի զուր Գ. Խանջեան-ները կը սահին ամբոխավարական յայտարարութիւններով եւ սպառ-նալիքներով: Սպառնալիքներ, որոնք ուղղուած են ոչ թէ «կուլակ»ի կամ «դասակարգային թշնամու» հա-ցէին, այլեւ «շրջանային եւ կեդրո-նական մարմիններ»ի եւ հետեւա-բար համայնավար պաշտօնատար-ներու հասցէին: Չէ՞ որ առանք են ըստ Գ. զեկուցաբերին, որ «անտե-սելով կուսակցութեան հիմնական պահանջներն ու Ստալինի ցուց-մունքները» գիւղական աշխատանք-ներու մէջ, կը յայտնաբերեն «կու-սակցական գծի աղաւաղումներ եւ քաղաքական կոպիտ սխալներ»:

Մանաւանդ խօսքը գիւղական աշխատանքներու մէջ երեւան եկած թերիներու մասին, Գ. Խանջեան ա-ռանձնապէս վրդովուած ըլլալ կը թուի, անցեալ տարուան «ձեռնարկութիւններու» աշխատանքներէն:

— «Մթերումների ընթացքում, թէ տեղական եւ թէ կեդրոնական օր-գանների կողմից կատարուել են յան-ցանքի աստիճանի հասնող թերա-ցումներ ու աղաւաղումներ»:

Այս թերացումներու պատճառ-ներու մէջ դիտում նաւոր կերպով առաջ կը քշուի այն փաստը թէ

—« գրեթէ բոլոր շրջաններում առանձին միջակ եւ չքաւոր գիւղա-ցիներ ստանում էին ցացմթերում-ների եւ այլ մթերումների գծով առաջադրանքներ այն ժամանակ, երբ նոյն գիւղերում ցապար ու մի մեքենայութիւններին դիմելով՝ կուլակ-ունեւորաց առանձին տնտեսու-թիւններ ազատւում էին պարտադիր առաջադրանքից»:

Առնուազն միամիտ պէտք է ըլ-լալ, հաւատալու համար թէ Հայաս-տանի մէջ կան իրապէս «ունեւոր» անհատ գիւղացիներ. եւ երկրորդ նոյնքան միամիտ, որ այդ կար-ծեցեալ անհատները վրիպին Չեկայի գործակալներու աչքերէն՝ մթերում-ներու ընթացքին:

Համայնավար ղեկավարի այս ար-փաստութիւնը, ինչպէս ըսի, կը ծառայէ ամէն բանէ առաջ առելու-թիւնը խորացնելու անհատ գիւղա-ցիներու դէմ, եւ երկրորդ՝ խուսափելու խոստովանելէ իրենց իրական ապի-կարութիւնն ու յիմարութիւնները:

Մթերումներու այս անյաջողու-թեան մէջ գլխաւոր տեղը վերապա-հելով միշտ իրենց հիմնական քա-ղաքականութեան, որ խոտոր կը համեմատի մեր գիւղի իրական շա-հերուն, նաեւ կարեւոր չէ նաեւ այն իրողութիւնը որ մթերման մարմին-ները «մթերումների-իմաց խոստանա-լով գիւղացիներին եւ կոլտնտեսա-կաններին որոշ չափով արդիւնաբե-րական ապրանքներ, ամիսներով քաշքշում են իրենց խոստման կա-տարումը նոյնիսկ այն ժամանակ, երբ բոլոր հնարաւորութիւններն ունին՝ ժամանակին կատարելու տրուած խոստումները»:

Երբ այս իրողութիւնը կը կցէ-նուի Համկոմկուսի Կ. Կ.ի «Նախա-գրուշացումներից էլ յետոյ» ինքնին կըպարզուի պատկերը:

Պիտի ուղղուի՞ն սխալները, գիւղը պիտի վերածուի՞ բոլշեւիկեան շա-հաստա՞նի, ուր գիւղացին պէտք է վայելէ միայն վարձու աշխատաւո-րի ուղած իրաւունքները: Հարցեր են որ պիտի մնան «բոլշեւիկների ուշադրութեան կեդրոնում», միշտ չարչրկելով գիրենք տեւական ցն-ցումներով: Այս ծանր պայքարին մէջ, գիւղական «Ֆրոնտ»ը թոյլ է, զոհարին եւ հասուն համայնավար-ները սակաւ են:

«Գիւղական ֆրոնտի (ճակատ) աշխատանքները պէտք է դեռ եր-կար ժամանակ մնան բոլոր կուսակ-ցական կազմակերպութիւնների ու-շադրութեան կենտրոնում: Հաւաքոյն ուժերը դէպի շրջան, դէպի գիւղ, այս պիտի լինի մեր լօզունգը (նշա-նախօսք):

Ճարտարարուեստական արդիւ-նաբերութեան «մարտական խնդիր-ները». —Այս ուղղութեամբ հայաստա-նի մէջ կատարուած աշխատանքները եւ ձեռք բերուած արդիւնքները ան-տարակոյս կարեւոր արժէքներ են երկրի ընդհանուր տնտեսութեան զարգացման համար: Ճարտարար-ուեստական արդիւնաբերութեամբ աղքատ մեր երկիրը, այսօր յայտ-նապէս մտեր է նոր շրջանի մը մէջ, երբ այլեւս դժուար թէ կարելի ըլ-լայ անտեսել ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեան վճռական դերը ընդհանուր տնտեսութեան մէջ:

Այս իրողութիւնը համայնավար իշխանութեան բարեմասնութիւննե-րու էջին վրայ կարելի է արձանա-գրել, առանց սեղնութեան: Սակայն ո՛չ այս, եւ ո՛չ ալ տարուէ տարի համեմատական աճումը՝ ճարտար-արուեստական արդիւնաբերութեան հաշուետախտակներու վրայ, չեն կրնար գոհացուցիչ նիւ պարգեւել իշխանութեան:

Գ. Խանջեանը այս առթիւ չունի տարբեր վերաբերմունք. «Ցիշուած յաջողութիւնները, ինչպէս շեշտե-ցինք, չեն կարող առիթ լինել՝ թե-րագնահատելու կամ սուաղելու (ծած-կելու) կոծկելու խոշորագոյն թերու-թիւնները մեր արդիւնաբերութեան աշխատանքներում»:

Հայաստանի ղեկավարութեան համար լուրջ խնդիրը այն է թէ ինչո՞ւ Հայաստանի արդիւնաբերա-կան ծրագիրները թերակատարուե-ցին 1931ին: Ուրիշ խօսքով, ինչո՞ւ ձեռք չբերուեցաւ այն արդիւնքը որ նախատեսուած էր Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի կողմէն: 1930ի համեմա-տութեամբ 47 առ հարիւր աճում ունենալով հանդերձ, տարեկան ծրա-գիրը կատարուած է միայն 80 առ հարիւր համեմատութեամբ:

Ամենապէտ Խանջեանը այս կա-ցութիւնը կը բացատրէ երկու ուղ-ղութեամբ. ա. չնախատեսուած դժուարութիւնները, եւ բ. հիմնական պատճառները:

Առաջինի համար ան 1931ի թե-րակատարման մէջ կարեւոր բաժին մը կը հանէ Զանգեզուրի շարժին:

«Այդ երկրաշարժը ծսկայական մի աղէտ էր Ղափանի, Գորիսի, Սի-սիանի եւ Մեղրու շրջանների աշ-խատաւորութեան համար... երկրա-շարժից վնասուած շրջանների վե-րականգման աշխատանքները պա-հանջեցին յաւելեալ բանուորական ձեռքեր, շինանիւթեր, ֆինանսական միջոցներ,—մի հանգամանք որ չէր կարող բացասական ազդեցութիւն չգործել այլ բնագաւառների, մանա-ւանդ Ղափանի պղնձահանքերի պլան-ների կատարման ընթացքի վրայ»:

Այս մարդիկն են որ, ետ դրկեցին Ամերիկահայ Կարմիր Խաչին հինգ հարիւր տոլարը, ի՛նպաստ աղէտ-եալներուն:

Բայց անցնինք: «Չնախատես-ուած դժուարութիւններ»ի մէջ կայ ուրիշ կարեւոր կէտ մըն ալ: Այդ ալ փոխադրական միջոցներու պակա-սութիւնն է, որ ըստ երեւոյթին ազդեր է մեր երկրի տնտեսութեան վրայ: Առաջին առթիւ «երկաթուղային տրանսպորտը» որ ազդեր է Արթիկ-Տուֆի, Պէմզայի ինչպէս նաեւ պղնձարդիւնաբերութեան վրայ:

«Բացասական ֆակտորներից յիշենք վերջապէս շինանիւթերի (անտառանիւթ, երկաթ եւն.) եւ առ-ձասարակ արդիւնաբերական մատա-կարարման անբաւարար դրութիւնը»:

Բայց այս մասին ի՞նչ ըրին Խան-ջեանները, որ Թիֆլիս կամ Մոս-կուա կ'երթեւեկէին հին «իշխան-ներ»ու նման:

Հայաստանի երկաթուղին ցարա-կան ժառանգութիւն մըն է, որմէ նախապատերազմեան Երեւանն ան-գամ դժգոհ էր: Ինչո՞ւ «բոլշեւիկեան ուժմը» չմտեցաւ առհասարակ այդ երկաթուղիին, երբ հարկ էր «հաշ-ուածային կարգով» պատշաճեցնել օրուան պահանջներուն:

Այս հարցին մէջ ալ, Երեւանի իշխանաւորները եղան «մեծապե-տական» այն բոլոր քայլերու դէմ զորս առին Հայաստանի հանդէպ «եղբայրական Թիֆլիսն ու Բագուն» եւ նոյնիսկ «համկոմկուսի որոշ շըր-ջանները»: Եւ առէկա այն ժամա-նակ, երբ Ջուլֆա-Բագու գիծը վեր-ջացնելու համար շատ չնչին աշ-խատանք կար ընելիք, երբ համե-մատաբար դիւրին էր շինել Երեւան Աղստաֆա գիծը, ինչպէս նաեւ զոյգ գծի վերածել Թիֆլիս-Երեւան եր-կաթուղին:

Այս բոլորը չեղան, չիրականա-ցան, որովհետեւ ի հաշիւ առանց Վրաստանի եւ Ադրբէջանի արդէն իսկ հարուստ ցանցն էր, որ նախա-ցաւ Գ. Խանջեանը չխոստովանե-լու համար այս բոլորը, եւ քեռ ո՛վ գիտէ ինչ մանրամասնութիւններ «եղբայրական հանրապետութիւննե-րու» հակամարտութիւններէն, որոնք միշտ ալ գաղտնի կը մնան Հայաս-տանի «համագումարներէն», կը մխի-թարէ ինքզինքը եզրակացնելով.

«Անմիջապէս պիտի շեշտենք, սակայն, որ նրանք վճռական նշա-նակութիւն չունեն. աւելին, նրանց գործած բացասական ազդեցութիւ-նը հնարաւոր էր վերացնել, եթէ միայն մեր կազմակերպութիւնները ներքեւից մինչեւ վերեւ վերակառու-ցանեն համաձայն նոր պայմանների:»

Ասիկա արդէն հիմնական պատ-ճառն է, բուն չարիքը, ըստ Գ. Խանջեանի, Հայաստանի արդիւնա-բերութեան թերակատարման:

Հոս ալ, ինչպէս միշտ, վկայու-թեան կը կանչուի Ստալինը, որ թերակատարման մասին ունի հարց-պատասխանի հետեւեալ վճիռը.

«Ինչո՞ւ լրիւ չկատարուեցին տա-րեկան պլանները, ինչո՞ւ խանգար-ւեցին, ինչ էր պակասում եղած հնարաւորութիւնների օգտագործ-ման կարողութիւնը, պակասում իր գործարանների, ֆաբրիկների, ցեխի ղեկավարութեամբ»:

Ինչո՞ւ այս ակամայ խոստովա-նութիւնը: Դատապարտելու համար խեղճ ու կրակ երկրորդական վա-րիչները, կամ մասնագէտները: Բայց չէ՞ որ վարիչ կամ մասնագէտ, մեծ կամ փոքր ղեկավար արժէք չունին խորհրդային դրախտին մէջ, եթէ իրենց գլուխն ու խօսքը հարիւրին երկու հարիւր ներշնչուած չըլլայ կենտրոնէն:

Ծիշդ եւ արդար չէ՞ Ստալինի գնահատութեան շրջանակին մէջ դնել բոլոր տեսակի Խանջեանները:

Եւ այն ատեն փոխանակ հեռու-ները, եւ ուրիշներու մէջ փնտռելու, անմիջապէս իրենց շուրջը եւ ի-րենց մէջ պիտի գտնեն պատճառ-ները ո՛չ միայն արդիւնաբերութեան, այլեւ մտաւոր ու բարոյական բոլոր թերակատարումներուն:

Մ. ԹԱԹՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԾՈՒՐՁ

Քանի մը շաբաթներու ընթաց-քին, «խաղաղութիւնը» վերահաս-տատուած կը թուի թրքական ճա-կատին վրայ: Բանլ կ'ուզենք՝ լրա-գրական կրկէսին մէջ:

Սպառեցաւ քրտական ապստա-մբութեան, յառաջութեան դատապարտուած ըլլալով Արարատն ալ: Սպառեցան սուրիական ճակատի մաքսանենգու-թեան, «նոր Հայաստանի», հայկա-կան արշաւանքի փամփուշտներն ալ: Այդ բոլորը անհրաժեշտ էին բացառիկ վարկերը քուէարկելու, նոր գաւառներ, քաղաքներ գրաւելու եւ Սուրիա հաստատուած հայ գաղ-թականները ահ ու դողի մատնելու կամ Ֆրանսայի մեղքի տակ ձգելու համար:

Այժ՛ ոչ միայն խաղաղութեան, այլեւ բարեհաճութեան հով մը կը փչէ Թուրք մամուլի սառուցեալ է-ջերէն: Առ այժմ մէկդի դնելով ար-տասահմանի հայ յեղափոխական թերթերուն արտայայտութիւնները, Թուրք մամուլը կը թարգմանէ հա-կադաշնակցական թերթերու «իմաս-տալից» խօսքերը եւ կը գնահատէ անոնց, հետեւաբար եւ հայ ժողո-վուրդի մեծամասնութեան ողջմտու-թիւնը: Անոնց բերնով ալ կը հաս-տատէ որ «Դաշնակցական»ներն էին հայ ժողովուրդի դժբախտութեանց պա-տասխանատուն, թէ Թուրքը յան-ցանք չունի, «դուրսէն եկած մար-դիկ» էրար ձգեցին երկու ժողո-վուրդները եւ «յաւտենական անխա-ռափելի»:

Այս կախարդական մենոլորտին մէջ էր որ, Էնկիւրի քաղաքորդ ժամուան մէջ երթեւեկի նոր կա-նոնագիր մը հաստատեց (18 փետր.), Թուրքիա վերադառնալու իրաւունք տալով փախստականներուն, հոմա ձայն կարգ մը պայմաններու.

Ուրեմն, Թուրքիա մոռցա՞ծ է անցեալը եւ կ'ուզէ սիրաշահի՞լ իր հայ «վաթանտաշ»ները, ճիշդ այն պահուն երբ Արարկիրէն հեռանալու հրաման տրուած է 1915ի մնացորդ-ներէն խեղճուկ համրանքի մը .

Անշուշտ, ազդուա՛ծ է նաեւ ար-տասահմանի «ազգային» մամուլին բարի տրամադրութիւններէն, եւ ընդառաջ կ'երթայ բարեկամաբար...

Երանի՜ հոգիով ազգասէրներուն:

Ցակաւին առիթ կ'ունենանք վերլուծելու երթեւեկի նոր կանո-նագրին ներքին ծալքերը: Թող «Դրօշակ»ի ընթերցողները մէկ ա-միս ալ սպասեն, եւ մենք արձա-նագրենք այն ինչ որ տեղի կ'ունե-նայ հոգեպէս, հայկական անցեալ եւ ներկայ դէպքերու պարզաբան-ման առթիւ:

Վերջին տարիներու ընթացքին, բազմաթիւ «Յուշեր» հրատարակուե-ցան Թուրք թերթերու մէջ, ներկա-յացնելու համար անցեալ պատմու-թիւնը՝ սուլթանական անառականոց-ներէն մինչեւ արեան բաղնիքները, պալատական սադրանքներէն մին-չեւ հայկական յեղափոխութիւնը, Մեծ Պատերազմի անցքերէն մինչեւ համաթրքական շարժման ծագումն ու զարգացումը: Յուշեր, որոնց շինծու չեն, թէեւ կը ստանան «յաւել-եալ եւ ճոխացեալ», յաճախ զարշե-լի եւ հրէշային բովանդակութիւն, օրուան կարգախօսին համապատաս-խանելու համար, մանաւանդ երբ կապ ունին հայկական դէպքերուն հետ: Ինչպէս, օրինակ, Նազըմ փա-շայի գրած, բայց վերստին խմբա-գրուած պատմութիւնը:

Այս բոլորը կ'ըլլան, անշուշտ, պատմութիւնը «լուսաբանելու» հա-մար: Անցեալին արատները, չարիք-ները, փաստերը ապացուցանե-լու եւ քէմալականութեան փառքը պանծացնելու համար: Եւ յաճախ ճիշդ են, երբ հարցը կը վերաբերի բուն թրքական կեանքին:

Միութեան գիծ մը կայ բոլոր պատմութիւններուն մէջ: Կարմիր երիզ մը, որ ուելի կը շեշտուի, չօ-շափելի կը դառնայ, երբ կարգը կուգայ ոչ-Թուրք ժողովուրդներու կեանքին եւ մանաւանդ հայկական հարցին: Կ'ըսեմ որոշ կաղապար մը շինուած է, որուն մէջ կը թափին, հին ու նոր պաշտօնատարներ եւ մտաւորականներ, իրենց գիտցածն ու չգիտցածը, որպէսզի մէջտեղ գան ձուլածոյ պատկերներ, բրոշիւրական դասեր, Թուրք նոր սերունդի քա-ղաքական դաստիարակութեան հա-մար:

Արդարեւ, այս բոլոր ձեռնարկ-ները կը կատարեն այն դերը ինչ որ մեր քաղաքական-յեղափոխա-կան Յուշերը: Սա տարբերութեամբ որ, մինչ ամէն Թուրք, առանց դա-սակարգի եւ դաւանանքի խտրու-թեան, հաճութեամբ կը կարդայ ի-րեն հրամցուած պատմութիւնները, կ'իւրացնէ զանոնք եւ ներշնչման աղբիւրներ կը գտնէ, մեր մէջ ա-մէնէն առաջ կուսակցական կիրքն է որ կը խօսի, եւ սակաւաթիւ մար-դիկ միայն կը բարեհաճին աչք մը մը նետել մեր արիւնաթաթախ տա-րեգրութեանց վրայ:

Այսպէս, ուրեմն, Յուշերու, կեն-սագրութիւններու եւ պատմական վէպերու շրջան մը բացուած է Թուրքիոյ մէջ, քաղաքական-գին-ուորական յաղթանակին հետ՝ Թուր-քին գիտակցութիւնն ալ խորացնե-լու համար:

«Միլլիյէթ»ը դեռ նոր վերջա-ցուց առաջին Ազգ. Մեծ Ժողովին պատմութիւնը, որ կը խտացնէ ազ-գային (միլլի-քէմալական) շարժման առաջին խմորումներն ու նուաճում-ները, եւ անմիջապէս սկսաւ երկ-րորդ շարքի մը, Չէլիթէնաղը (Չէ-թենեաց լեռ), Ֆալիհ Րըֆգը պէյի ստորագրութեամբ: Յիշուած նօ-թեր են, բայց ի՛նչքան մօտ՝ Թուրք երիտասարդի սրտին ու մտքին: Գի-ծեր եւ նշմարներ՝ Մեծ Պատերազմի շրջանէն, երբ սուրիական ճակատը, Պէյրութ եւ յետոյ Երուսաղէմ կը գտնուէր Ֆալիհ Րըֆգը, Ճէմալ փա-շայի հրամանին տակ:

Յուշերը կը շարունակուին տա-կաւին, բայց ինչ որ հրատարակուած է մինչեւ հիմա, կը մատնէ հիմնա-կան ոգին— արդարացնել ինչ որ կատարուեցաւ երէկ, ի միտս ալ-Թուրքերու, եւ նոյն ուղղութեամբ ալ դաստիարակել նոր սերունդը, մանաւանդ հայկական պա-հանջներու հանդէպ:

Եւ ուշագրաւ պարագայ— գրողն ու պատմողը այլեւս մէկդի դրած են եզովբոսեան կամ քօղարկեալ ձեւե-րը, եւ դէպքերը կը կոչէն իրենց անուններով, խնդիրները կը պար-զեն այնպէս ինչպէս ծրագրուած են:

Ահա Ճէմալ փաշան, սուրիական ճակատի հրամանատարը, թունդ իսլամ եւ կատղած-թափօղ տիպար մը, որ, երբ կը տեսնէ թէ Եւրոպա-յի, մանաւանդ Պերլինի եւ Վիեննայի սիոնականները աճապին հարայ-հրոց կը բարձրացնեն Պաղեստինի Հրեաներու տա-ժանելի կացութեան, տարագրու-թեան վտանգին առթիւ, կը կանչէ Երուսաղէմի հրեայ երեւելիները, եւ կ'ազդարարէ.

— «Երկուքէն մէկը— կա՛մ ձեզ Հայերուն պէս կը տարագրեմ Ձեր տուները, այգիները, պարտէզները ձգելով ուղղակի դաշտ կ'երթաք: Եւ կամ, ձեր տուներուն, այգիներուն եւ պարտէզներուն վրայ ձգած պա-հապաններ կը նշանակեմ եւ ա-նոնց հրամանին տակ ոստիկան եւ զինուոր կը դնեմ: Մէկ նարինջի ձեռք զարնողը կը կախեմ, ձեզ ալ կառախումբերով կը ղրկեմ: Միայն թէ, այս երկրորդ ձեւով շարժելու համար, վաղ առտու պէտք է լռեցնել Վիեննայի եւ Պերլինի թերթերը»:

«Հրեաները բանակավայրի հե-ռագրական կայանը գացին, եւ եր-կու տողով լռեցուցին ոչ միայն Վիեննան ու Պերլինը, այլեւ Լոն-տոնն ու Փարիզը» (Ֆալիհ Րըֆգը, «Միլլիյէթ», 16 փետր.):

Ահա նոյնինքն Ֆալիհ Րըֆգը, որ նկարագրելով Խալիտէ Էտիպ հանը-մի եւ շառաւաշ Պէհաէտտին Շա-քիրի տիպարները, անցողակի կը սահեցնէ կարճ բայց խօսուն դրուագ-ներ.

Այդ շրջանին Խալիտէ Էտիպ հանըմ կառավարութեան հայ-կական քաղաքականութիւնը քննա-դատող քանի մը անձերու (ստորա-գծումը մերն է. ԽՄԲ.) գլուխը կը գտնուէր:

Առանձին անդին կայարա-նի մը մէջ մեր բաժնեակը (քոն-փարթիման) մտաւ լուսահոգի Պէհա Շաքիր: Անոր ներկայացուցի Խալի-տէ Էտիպ հանըմը: Մինչեւ այդ օրը հանըմը Պէհա Շաքիրի անունը եւ կարեւորութիւնը գիտէր, բայց տեղ-եակ չէր հայկական քաղաքակա-նութեան մէջ անոր կատարած դե-րին: Իսկ Պէհա Շաքիր ալ մինչեւ այդ օրը միտքէն իսկ չէր անցըներ թէ հայրենասէր բայց իրեն պէս չմտածող մէկու մը պիտի հանդիպի: Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, Պէհա Շաքիր կառախումբէն իջաւ, իսկ Խալիտէ Էտիպ գիս վար դնե-լով, ըսաւ.

«— Առանց գիտնալու՝ մարդա-սպանի մը ձեռքը սեղմել տուիք ինծի:

«Մինչ վարը Պէհա Շաքիր ա-կանջիս ծռելով, կ'ըսէր:

«— Թերջի պէս նորահաս արժէ-քաւոր երիտասարդներուն պէտք է արգիլել որեւէ հաղորդակցութիւն այս կնոջ հետ» («Միլլիյէթ», 17 փետր.):

Աչնուհետեւ ամբողջ գլուխ մը՝— «Պատասխանատուն»— հայաջինջ տարագիրներու մասին: Լսեցէք միայն առաջին պարբերութիւնը եւ դատե-ցէք.

—«Հայկական պատմութիւնը ո-ճիրի եւ անձնապաշտութեան երկար պատմութիւն մըն է: Եթէ այսօր Անատոլուի մէջ հայ չէ մնացած, եթէ այնքան բուխերիկներ մարած, բոյներ ցիրուցան եղած, երդիքներ փլած են, առանց պատճառը ոչ պատ-մութեան, ոչ ալ ազատագրութեան դատ մըն է: Պատճառը ռուսական քաղաքականութիւնն է եւ հայ յե-ղափոխական կուսակցութիւնը»:

Մեծ պատերազմին Հայերը կա-ռավարութեան հետ միաժամանակ իրենց զօրաշարժի պատրաստու-թիւններն սկսան: Ութ տարեկանէն վեր բոլոր այրերը զինուորական ուժ էին. բոլոր կիներուն եւ ծերե-րուն պաշտօն յանձնուած էր ջուր կրել, հաց եփել, փամփուշտ լեցնել, վառօդի համար բորակ հաւաքել, ռումբ շինել» («Միլլիյէթ», 19. փետր.

«ԴՐՕՇԱԿ»

(Անացեալը յաջորդով)

ՊՈՒԱՆԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐ[ԾԸ]

Պուանի մահուան լուրը ... մատնեց ամբողջ աշխարհը ... ները, նոյնքան գուրգու... տեւ դերը որ կատարեր էր ... ւանդ վերջին տարիներու ... քին, աւելի՛, ընդհանուր ... թիւն ունէր Իրօք, Պուան ... նաւորէլի խաղաղութեան ... կերպման քաղաքականութեան ... կիրարկեց Լոքառնոյէն սկսեալ ... մինչեւ Լա Հէյի խորհրդաժ... (1930) եւ անկից ասդին:

Արիսթիտ Պրիանի անունն ... ուած կը մնայ Լոքառնոյի ... նութեանց, պատերազմի դէ... հանուր դաշինքին, Համեր... կազմակերպման:

Ծնած էր 1862 Մարտ 28... մեստ ընտանիքէ: Իր ուսում... ցաւ Սէն Նազէրի վարժարան... տոյ, Նանթի լիսէին մէջ:

Յետոյ, հետեւեցաւ իրաւա... թեան, եւ հաստատուելով Սէն... պահ մը փաստաբանութիւն ... շնորհիւ իր ճարտասանական ... գութեան, յաջողութիւններ ... Իր ընտանիքին բարեկամներէն ... խորհուրդ տուաւ Պուանի ... քաղաքական կեանքի մէջ ... այդ օրերուն սկսաւ գրել ... ու երբ յաջողեցաւ 2500 ... չափ գումար հաւաքել իր ... ձեռնարկեց թերթի մը հրա... ման La Démocratie de l'Ouest ... թէ ամէն աշխատանք ինքը ... տարէր թերթին մէջ, խմբագ... նէն սկսեալ մինչեւ թերթը ... ռաքումը. դրաշարութիւն ... ցաւ եւ յաճախ իր յօդուածները ... շարեց: Թերթը շարաթական ... ուզեց օրականի վերածել ... նպատակով ալ, եկաւ Փարիզ ... րական մեքենայ մը գնել ... ու Սէն-Նազէր փոխադրել ... իսկ մեքենավարի մը ... կառք կառք վերակազմեց ... Առաջին անգամ ընտրական ... քարին մասնակցեցաւ 1888 ... 24ին, սակայն չյաջողեցաւ ... ուիլ: Այդ թուականին, կը ... սէնտիքաներու բուռն գործ... թիւն մը եւ բազմաթիւ կոչ... կը հասնէր գործաւորական ... նակներու մէջ:

1892ին Մարսէյլ գնաց ... ցելու բանուորական սէնտիքա... ազգային հինգերորդ համագ... րին. Սակայն քիչ մնաց որ ... տարանի տիտղոսը պատմ... նար որ գինքը չընդունէին ... գումարը միայն բանուորներ ... դունէր իբր պատգամաւոր:

— Ես ալ գործաւոր եմ ... խանեց, բանուոր պատգամաւ... րուն, գրաշար եմ, քանի որ ... կը շարեմ իմ թերթս:

Ասով, փրկեց իր կացութի...

Այդ համագումարին մէջ ... Պուան կը յաջողէր փաստ ... ուժեղ անհատականութեան ... ներկայանար իբր սէնտիքա... առաջնորդը եւ հոն էր որ ներկա... ընդհանուր գործադուլի մասին ... դիկազիր մը: Ըստ Պուանի, ... նուր գործադուլը բանուորական ... սակցութեան պիտի պատահի ... ծրագրով դրուած պահանջ... ստացումը:

1893ին, Պուան կը հեռանայ ... Նազէրէն ու կուգար հաստատ... Փարիզ, ուր պահ մը կ'աշխ... թերթի մը մէջ, Lanterne, նաև ... թղթակից, եւ յետոյ իբր խմբա... կան քարտուղարի օգնական...

Մինչ այդ սակայն չէր ... իր ընդհ. գործադուլի տեսակէ... րուն կը մնար յամառ քարոզ... 1899ին, ֆրանսական ընկերվ... կաններու համագումարին մէ... բացատրէր թէ երբեք հաւա... չէ մասնակի գործադուլին, ... նկատէ չարաղէտ, անոր ... չի համապատասխաներ ... նուած զոհողութեան, մինչ ... գործադուլը, գործատիրութեան ... պիտի հանէ ամբողջ բանուոր... դասակարգը: Կը պատմեն իրեն ...

— Բայց, այդ յեղափոխական ... կը պատասխանէ:

— Այո՛, ես ալ այդպէս ... արդէն ու կը հաւատամ թէ ... է. ընդհ. գործադուլը յեղափոխ... թիւն է, բայց յեղափոխութիւն ... գործաւորներուն կուտայ ... բաշխիքներ՝ քան անցեալ յեղափո... խութիւնները:

Ու կրկին կը բացատրէ ... հանուր գործադուլի առաւելութիւ... ներն ու օգուտները:

Առաջին անգամ, երեսփո...

ընտրուեր էր Սէն Էթիէնէն՝ 1902ին, եւ առաջին առթիւ իսկ, Երեսփ. Ժողովին մէջ երեւան եկեր էր իբր մեծ ատենաբան մը։

Իր ճառախօսական արուեստին մասին, Պրիան կ'ըսէր թէ նախ երկարօրէն կը մտածէ նիւթին վրայ, կը կազմէ թերթ ու գծեր եւ քաղաքական բարեկամներու հետ խօսակցելու ընթացքին՝ արժէքը ներկայացնող առարկութիւնները քննելով, վերջ, երբ բեմ կը բարձրանայ, կը պահէ իր միտքը ազատ պահելու ամէն մտահոգութենէ.— Ձեւի մասին, բնաւ, կ'ըսէր, մինչ պատրաստութիւնը, կ'ըսէր, մինչ ներկայացած եմ մտքին համար ազատութիւն մը, միտքը առաջ կը շփոթի ճառին գրական կատարելութիւնը պահելու հոգով, այլեւս ազատութիւնը չունի միջավայրէն քաղելու այն փաստերը, զորս կարելի չէ եղած նախատեսել, այն փաստերը որ երեւան կուգան վիճաբանութեանց ընթացքին եւ յաճախ վճռական են։

Ինծի համար ճառը գրական գործ մը չէ, արարք մըն է։ Ճառը կարդացուելու համար չէ, այլ լսուելու համար։ Ձեւը երկրորդական է, անոր ձգած տպաւորութիւնը, անով ստացուած արդիւնքը ամէն ինչ է։

Իր այս հռետորական տաղանդն էր որ ամէնէն աւելի կարողի կերպով մը ի տես դրաւ եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանման օրէնքի վիճաբանութեանց ընթացքին։ Իբր անդրանիկ հեղափոխական յանձնաժողովին, պատրաստեց պատմական եւ իրաւաբանական հոյակապ տեղեկագիր մը, զոր պաշտպանեց հրապարակաւ։

Առաջին անգամ նախարարութեան մէջ մտաւ 1906ին եւ այդ պաշտօնով ալ, իր կապերը խզեց ընկերվարականներուն հետ, մինչեւ 1908, զանազան դահլիճներու մասնակցելու իբր կրթական եւ դատական նախարար եւ առաջին անգամ 1909ին էր որ կազմեց իր իսկ դահլիճը։ Քլեմանսոյի անկումէն յետոյ։

Այդ թուականին արդէն մարդը իր մէջ երեւան կուգար վիպքերուն ու օրուան պայմաններուն յարմարելու իր արտակարգ ընդունակութեամբ։ Ինքն իսկ, երբ կը կազմէր իր առաջին դահլիճը, խորհրդարանի բեմէն կը յայտարարէր. Իմ մէջս, չպիտի բանամ թէ նոր մարդ մը երեւան եկած է, այլ իր պաշտօնին յարմարած մարդ մը։

Իր առաջին վարչապետութեան օրով էր որ երկաթուղիի աշխատողները կը կազմակերպէին ընդհանուր գործադուլ մը, որ լրիւ կը համապատասխանէր իր ընկերվարական տեսակէտին։ Գործադուլը խափանելու համար, չքաշուեցաւ դիմելու ամէնէն խիստ ու կտրուկ միջոցներուն, եւ յաջողելէ վերջ առաջքն առնել անոր, երբ զինքը հարցաքննութեան կ'ենթարկէին Երեսփ. Ժողովին մէջ, կը յայտարարէր իր ձեռքերը ցոյց տալով.– Պարոնն՛ եր, այս ձեռքերուն վրայ՝ արիւն չկայ։

1913ին, հրաժարելէ վերջ, իբր դատական նախարար կրկին կը մտնէ 1914ին Վիվիանիի ազգային միութեան դահլիճին մէջ եւ Վիվիանիի անկումէն յետոյ, ինքն էր որ կը կազմէ կառավարութիւնը։ Յաջողեր էր կազմել միութեան դահլիճ մը որուն կը մասնակցէին աջակողմեան կաթոլիկներէն սկսեալ՝

մինչեւ ընկերվարականներ։ Իր յայտարարութիւնը կարճ էր։ (1915 Նոյեմբեր)։ —Պատերազմի մէջ ենք կ'ըսէր։ Տոկալու ժամանակ է։ Դէպի զօրք պէտք է ուղղուին կառավարութեան բոլոր զօրաւորները։

Արեւելեան բանակի կազմութիւնը դէպի Սելանիկ արշաւի ծրագրով Պրիանի գործն է։

1917ին, կը ձգէր իշխանութիւնը, դիմելու յանձնելու համար Փէնլըվէի։

Պատերազմէն վերջ, եօթներորդ անգամ ըլլալով իրեն յանձնուեցաւ դահլիճի կազմութիւնը, 1921ին։

Այդ թուականէն սկսեալ, իր գործունէութիւնը ծանօթ է արդէն։ Կ'արժէ սակայն, յիշատակել իր մէկ արարքը։ 1922ի յունուարին, բանակցութիւններ կը կատարուէին Գանի մէջ։

Այդ օրերուն, Քանէն վերադարձաւ Փարիզ, ուր Երեսփ. Ժողովին մէջ, այդ բանակցութեանց մասին բացատրութիւններ տալէ յետոյ, ազդուած ըլլալով քննադատութիւններէն եւ առանց սպասելու քուէարկութեան ելքին, գնաց իր հրաժարականը տալու Հանրապետութեան Նախագահին։ Իրեն յաջորդեց Պուանքարէ։

1925էն ի վեր, անընդհատ կը վարէր արտաքին նախարարութիւնը մինչեւ որ Լաւալի օրով, ստիպուեցաւ քաշուիլ քաղաքական կեանքէ։

Արիստիդ Պրիանի վերջին վայրկեանները

Պրիանի անձնական բարեկամ եւ բժիշկ Լսիլ Լմբրի հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ պետական մարդուն վերջին վայրկեանները.

— Մէկ քանի ժամ տեւող հոգեվարքի մը մատնուելէ առաջ, Պրիան ամբողջ օր մը անցուց զառանցական երազանքի, որու ընթացքին, կատարելապէս յստակ խօսքեր արտասանեց։ Իր այս խօսքերուն մէջ, ան իսկապէս կը յայտնէր իր տեսական մտահոգութիւնները։ Նախընթաց օրերուն, երբ կը գտնուէր (աւելի կամ նուազ խռովայոյզ քունով մը) ամէն վայրկեան այս բառերը կը կրկնէր.— Ֆրանսայի համար է։

«Իր հոգեկան վիճակին ամէնէն յատկանշական խօսքերը, որոնք ներկայ պարագաներուն մէջ, խորապէս յուզիչ իմաստ մը ունին, անոնք են զորս զառանցանքի մէջ արտասանեց իր նախկին դիւանապետին ներկայութեանը։ Անընդհատ այս երեք անունները կուգային իր շրթներուն վրայ,— «Վէրտէօն, Գուլոնյը, Սելանիկ»։ Ասիկա, երեւոյթ մըն է որ կը տեսնուի բազմաթիւ ոգեվարներու վրայ։ Պ. Պրիան, իր ենթագիտակցութեան մէջ, կը յայտնէր իր մտասեւեռումը, տիրական մտածումը, որ անշուշտ, զինքը մղեր էր դառնալու խաղաղութեան ջերմ պաշտպանը եւ որ անշուշտ, երեւան կը բերէր խոր տպաւորութիւնը զոր իր մտքին վրայ դրոշմեր էին պատերազմի եղերական ժամերը։

Վերջին հինգ վեց տարիներու ընթացքին, Ֆրանսայի պետական մարդոց մէջ, ո՛չ ոք աւելի համակրանքի ու հակակրանքի առարկայ դարձած է իր շուրջ որքան Պրիան։ Ու փառքի գագաթնակէտին վրայ, մինչ մեծ ժողովուրդի պաշտելի իր խաղաղութեամբը։ Իր երիտասարդութեանը, երբ ժամանակ գտնէր, պատ-

յառակը կը նետէր կռնակը ու կը շրջէր քաղաքէ քաղաք, կանգ առնելով գիւղական պանդոկները, խօսելով գիւղացիներուն հետ, որոնց կը հանդիպէր ճամբուն վրայ.— Յանախ կ'ըսէր, մարդ աւելի բան կը սորվի, քան թէ 4 տարի մնալով խորհրդարանի մէջ կամ թղթածրարներ ուսումնասիրելով։ Իր այս յաճախակի շրջագայութեանց ընթացքին էր որ հանդիպեր էր Քոշըրէլ գիւղը, որ զինքը հմայեր էր։

Այդտեղ գնեց գիւղական տնակ մը որ կը բաղկանար երկու սենեակէ։ Աւելի յետոյ, նոյն գիւղին մէջ գնեց ընդարձակ տուն մը, ուր կ'ապաստանէր ամէն անգամ որ քաղաքական խռովայոյզ ու յոգնատանջ գործունէութիւնէն հանգչելու պէտքը զգար։

Իր ամէնէն մեծ հաճոյքն էր ձկնորսութիւնը։

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

Փետր. 18ը Անիէռի մէջ

ԱՆԻԷՌ.— Կիրակի կէսօրէն վերջ տեղի ունեցաւ Փետր. 18ի տօնակատարութիւնը, նախաձեռնութեամբ «Փօթորիկ» խմբի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ.ի Զէյթուն կոմիտէի։

Փլաս Բոմէթի սրահը նեղ կուգար մեր ընկերներուն եւ համակիրներուն։ Նախագահ ընկեր Գառնիկ Յովհաննէսեան օրուան նշանակութիւնը բացատրելով, ըսաւ. «Այսօր մեր հոյակապ ժողովրդային ընդվզումի օրն է, անցեալի հաւատքով պէտք է հազորդուինք եւ գօտեպնդուինք. տօները մեր անցեալի վերյիշման խրատներ են՝ որ ապագայի լուսաւոր ճամբան կը բանան։ Յետոյ խօսեցաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Ս. Տ. Թովմասեան, որ իր ականատեսի փաստերով պարզեց Փետր. 18ի դէպքերը։ «Հայ ժողովուրդը երկար ժամանակներէ ի վեր հաւատք ունէր «քրիստոնեայ քոյր» Ռուսին վրայ։ Սակայն 1920 դեկտեմբերէն մինչեւ Փետր. 18ի կարճ ժամանակամիջոցին մէջ հասկցաւ խաբուսիկ քրիստոնեային, կեղծ ընկերվարականին քաղաքական եւ ազգային ձգտումները, մէկ մարդու պէս դիմադրեց բոլշեւիկեան սուիններուն եւ նորեկներու զէնք իրեններէն սանձաններէն, ազատելով իր հարազատները բանտերէն եւ զնդաններէն, որոնք սպանդանոց դարձած էին հայ ժողովրդի մարտական եւ մտաւորական ընտրեալ դասին»։ Ընկեր բանախօսը վերյուշելով Փետր. 18ի անցուդարձերը, մաղթեց որ ուրիշ Փետր. 18ներու, հայ ժողովուրդը տիրանայ իր արդար իրաւունքներուն։ Փակման խօսքը արտասանեց ընկ. Վ. Նաւշանեան, որ կենդանի պատկերի մը պէս ներկայացուց յեղափոխութիւնը եւ հակայեղափոխութիւնը։ «Հակայեղափոխութիւնը ըստ իս յեղափոխութիւն չէ, յեղափոխութիւնը արհեստական չըլլար. ժողովրդի մը կամ փոքրամասնութեան մը կոփուած իրաւունքներուն մէջ կը կայանայ յեղափոխութիւնը։ Արդեօք մենք յեղափոխութիւն չե՞նք յօրինած, հապա ի՞նչ էին մեր 40 տարուան մարտնչումները Թուրք եւ ռուս բռնապետութեանց դէմ։

Մեր քառասուն տարուան պատմութիւնը կուգայ փաստել մեր դաղափարական յեղափոխական ըլլալը, իսկ բոլշեւիկները իրենց կեղծ քէն, բռնապետ եւ բարբարոս գործով ապացուցին հակայեղափոխական ոգին որ բիրտ ուժով ու սուիններով բռնաբարեց մեր ազգային իրաւունքները։ Հ. Յ. Դ. կարմիր գրոշակը քառասուն տարիներէ ի վեր ներկուած է հայ ժողովրդի արեամբ՝ բռնաբարուած Դատին տիրանալու։ Բոլշեւիկները մեզի ոչինչ սորվեցուցած են, ընդհակառակն մեզմէ առած են»։ Զէյթուն Կոմիտէի կողմէ խօսեցաւ ընկեր Ա. Յովհաննէսեան։

Հանդէսէն վերջ սարքուեցաւ ընկերա-համակրական խնճոյք մը որ տեւեց մինչեւ ժամը 9։ Արտասանեցին ընկերներ Զ. Գարիպեան եւ Ա. Տէրտէրեան։ Երգեցին Օր. Կէօվճէնեան եւ Տկն. Մատոյեան։ Համակիրները եւ ընկերները գոհ տպաւորութեան տակ բաժնուեցան, իրենց հետ տանելով Փետր. 18ի անմոռանալի յիշատակը։

Թ. Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Փետր. 18ը Վալանսի մէջ

ՎԱԼԱՆՍ, 7 մարտ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէն օգտուելով ընկ. Ա. Արոյեանի ներկայութենէն, շաբաթ օր սարքեց Փետր. 18ի տօնը, ընկ. Խ. Բարսեղեանի սրճարանին մէջ։

Նախագահ ընկ. Շ. Թէքթէքեան օրուան տօնին նշանակութիւնը պարզելով, հրաւիրեց յանկայս երգել «Մեր Հայրենիք»ը, որմէ յետոյ արտասանութիւններ ըրին Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կողմէ Ս. Սարխօշեան, իսկ Շրջ. Կոմիտէին կողմէ գրաւոր ուղերձ մը կարդաց ընկ. Մ. Համազասպեան։ Երգեցին Գ. Ե. Եղիկեան, Գ. Յ. Լմիրզեան եւ ընկեր Գ. Պասեան։ Յետոյ խօսք առաւ ընկ. Արոյեան որ փաստերով պարզեց Փետր. 18ի էութիւնը եւ արժէքը։ «Բոլշեւիկները երբ եկան, հակառակ իրենց մեծ մեծ խոստումներուն իրենց առաջին գործերը եղան պաշտօնական թէյանոր անխնայ գնդակահարութիւններն ու բանտային կոտորածները։ Տանն ու վրայ ըրին երկիրն ու ժողովուրդը։ Փետր. 18ի պոռթկումը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ կատարուած զազանութեան հետեւանքը։ Ժողովուրդը անխտիր ըմբոստացաւ։ Ծերը, երիտասարդը, պատանին նոյնիսկ կիները մէկ մարդու նման, ընդամէնը 7 օրուան մէջ կազմակերպեցին փառաւոր ապստամբութիւնը»։ Ընկ. Արոյեան ինքն ալ մէկն ըլլալով հազարաւոր բանտարկեալներէն, կենդանի պատմեց Համազասպի խոշտանգումը բոլշեւիկներու եւ Թուրքերու կացինի հարուածներուն տակ։ Երէկ մեզի հետ կռուողը այսօր Հ. Յ. Դաշնակցութեան հակառակորդ է դարձեր, եւ Փետր. 18ը կը վերագրէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Այո՛, մենք չենք ուրանար մեր դերը։ Դաշնակցութիւնը ժողովուրդին հետ է եւ ժողովուրդը Դաշնակցութեան հետ։

Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակք»ով։

Ն. Թէպոյեան

ՄԱՄՈՒԼ

«Ազատ Խօսք»

■■■

Սոֆիայէն ստացանք նոր օրաթերթ մը, «Ազատ խօսք», որ կը հրատարակուի դադրած «Նոր Արաքսի» տեղ, մարտ 2էն ի վեր։

Առաջին խմբագրականին մէջ, «Հայ Մամուլը», խորագրին տակ, մեր պաշտօնակիցը հետեւեալ կերպով կը պարզէ իր դերը.

—«Նուաճելագէս հայ ժողովրդականէր ու առաջադէմ մամուլին պարտքն է, անկողմնակալօրէն ճանաչել ներկայ Հայաստանի մէջ իշխող օտար եւ անհամապատասխան րէժիմի բոլոր չարիքները, յամառօրէն պայքարիլ ի խնդիր հայ մշակոյթի եւ հայ քաղաքական կեանքի անկախ զարգացման ու նաեւ ամէնկարող կարգերու վերականգնման մեր հայրենիքին մէջ, ուր դուռները բաց պիտի ըլլան անխտիր ամէն հայ մարդու առջեւ, ինչպէս որ ամէն հայ մարդու սիրտը, միտքը եւ աշխատանքը կապուած պիտի ըլլան հայ հայրենիքին։

Մեր ժամանակներու հզօր ոգիին հետ քայլելով եւ միշտ առաջնորդուելով մեր արդար ու բնածի ժողովուրդի գերագոյն շահերէն, հայ առաջադիմական մամուլի նուիրական պարտքն է ճանաչել մեր կեանքի հիմնական չարիքները, անողոք պայքար մղել հոս ու հոն ընդհատուող յետամնացութեան սարքական համակերպութեան, կործանարար դասալքութեան եւ մանաւանդ մեր ազգային ներքին պառակտողներու եւ թունաւորողներու դէմ։

Միւս կողմէ, աւելի քան ծանօթ պարտքն է նուիրուիլ ազգապահպանման մեծ ու նուիրական գործին, որ մեր օրերու լինել-չլինելու խնդիրը դարձած է այլ եւս։ Նուիրուիլ ժողովրդական լայն զանգուածներու եւ մանաւորաբար նորահաս սերունդի ազգային-քաղաքական դաստիարակութեան գործին, պայքարիլ ուծացման մեծ վտանգին դէմ, յենակ դառնալ հայ մշակոյթի պահպանման ու զարգացման, թիկունք կանգնիլ հայ ազգային մարմիններու եւ հաստատութիւններու զօրացման, ծանօթացնել հայ արժէքները օտար շրջանակներուն, ճանաչել մեր իրականութեան բազմաթիւ վէրքերը եւ, մանաւանդ, նուիրուիլ հայ կեանքի ներքին անդորրութեան եւ հայ բոլոր կենսունակ, պարկեշտ եւ հայրենանուէր ուժերու եւ կազմակերպութիւններու, համերաշխ գործակցութեամբ։

Հանրային առողջ դաւանանքով օժտուած եւ իր կոչումին բարձրութեան վրայ կանգնած հայ մամուլի այս մեծ ու նուիրական պարտականութեանց մէջ, իր համեստ բաժինը ունենալու համար է որ, այսօր հրապարակ կուգայ ԱԶԱՏ ԽՕՍՔը»։

Մարտ 2էն ի վեր Պէյրութի Ազդակը կը հրատարակուի իբրեւ օրաթերթ (բացի կիրակի եւ երկուշաբթի օրերէ)։ Յաջողութիւն։

Փետր. 18ը Ռուանի մէջ

ՌՈՒԱՆ, 6 մարտ.— Մեր գաղութին մէջ ալ տօնուեցաւ Փետր. 18ը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լուանի Շրջ. Կոմիտէին։

Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշներով, որոնց ճիշդ մէջտեղը զետեղուած էր ազատութիւնը խորհրդանշող եւ բռնութիւնը կործանող յեղափոխական նկար մը։ Սրահը լեցուն էր։ Ընտանիքներ իրենց զաւակներով եկած էին յարգելու համար հայ ժողովուրդի ըմբոստ ոգին։

Նախագահ ընկ. Մ. Թորոսեան, ամփոփ կերպով ներկայացնելէ յետոյ օրուան տօնը, հանդէսը բացուած յայտարարեց։ Յաջորդաբար տեղի ունեցան արտասանութիւններ, ուղերձ մը ընկ. Կ. Փօղոսեանէ, երգ մը Օր. Զալըմեանէ, արտասանութիւն մը ընկ. Խորէն Յովհաննէսեանէ, երգ մը Տիկին Խրիմեանէ եւ ընկ. Թ. Տէր Գրիգորեանէ։ Մէջ ընդ մէջ երգուեցան յեղափոխական երգեր։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Մ. Վրացեան որ փաստացի պատկերացուց Փետր. 18ի դէպքերը, կուռ բանախօսութեամբ մը։ Ընկերը եզրակացուց՝ «Փետր. 18ը Վարդանանցը ներկայացնող դէպք մըն է, այն առեն Պարսիկները կ'ուզէին որ կրակապաշտ ըլլանք, հիմակ ալ Ռուսերը ուզեց որ համայնավար ըլլանք, այն ատեն Վասակ Հայեր մեզ կը համոզէին որ Պարսիկներուն հպատակինք, (իրենց սեփական շահերը պաշտպանելու համար)։ Հայաստանի անկախութեան ատեն ալ հայ համայնավարները կ'ուզէին որ Ռուսերու հպատակինք. (նոյնպէս իրենց շահերը պաշտպանելու համար)։ Երկուքին ալ նպատակը նոյնն է, մէկը կրօնքը մեր ձեռքէն խլելով, կ'ուզէր մեզ մէջտեղէն վերցնել, իսկ միւսը մեր անկախութիւնը ոչնչացնելով։ Պիտի գայ այն օրը, երբ մենք մեր իրաւունքին պիտի տիրանանք»։

Նախագահը փակելով հանդէսը, յայտարարեց հաւաքուած գումարը նուիրուիլ ազգապահպանման գործին, եւ ձեռք ձեռքի գործել։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Թղթակից

Ֆրանսա եւ Լիբանան

Սուրիոյ ծերակուտութիւնը պատասխանելով Լիբանանի կառավարութեան այն դիմումին, որով այս ստորանիգլի ատենէն մէջ ծախսուած հասոյթներէն 800,000 ոսկիի մասը մը արձանագրել կ'ուզէր, կը տեղեկացնէ թէ ծախսուած եկամուտներէն այդքան գումար մը չի կրնար տրամադրել։ Մարդպանութիւնը կը յայտնէ որ միմիայն 350,000 կրնայ տրամադրել, մանաւանդ որ ծախսուած հասոյթները շատ նուազած են։

Լիբանանի կառավարութիւնը այս պատասխանին առջեւ շուարած է եւ մատնուած շատ դժուարին կացութեան մը, որովհետեւ պիւտճէն 480,000 ոսկի բաց մը կ'ունենայ։ Նոր տուրք մը հիմնելու հնարաւորութիւն ալ չէ մնացած։

«Էլ Ահրար» այս լուրերը հաղորդելէ վերջ կը հարցնէ. «Արդեօք խորհրդարանը ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ այս կացութեան հանդէպ. պիտի բողոքէ՞ թէ լռութիւնը ոսկի է պիտի ըսէ»։

Տասը դատաւորներ պաշտօնանկ

Ալպանական կառավարութիւնը պաշտօնանկ ըրաւ վճռաբեկ ատեանի տասը դատաւորները, որոնք իրենց պաշտօնին անհամապատասխան լռութեան ունեցեր էին։

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Ա. ՄԱՍ

X

Սուրէն, հակառակ իր վրդովումին, չկրցաւ սակայն։

— Ես քեզի հետ աստնծին կը տեսնուիմ, — ըսաւ.

Ու թողուց, որ երթայ։

Նազար, սակայն, հազիւ փողոցին անկիւնը հասած, դարձաւ ետ, կ առջեւ ու կուռ հայհոյեց ու փախաւ։

X

— Գէ՛ քուրո՛ւկս, մէթալիկ մը չէ՞ր տուածդ։

— Հա՛, Օննէ՛ս աղա...

— Է՛, աղէ՛կ. մոռ մը իլէն, պարու մը տուինք իշխէ մենք ա քեզի. Ըլլա՛հ, Ալլա՛հ... ժամուն դրանն էոչին «օգքապաշտութիւն կ'ըլլա՛յ մի հա՛...

Ահ, լաչակով մը ծածկուած եւ խոշոր ապաւէն մը նմանող փոն-

կով կինը մտաւ եկեղեցի։ Ու եկեղեցիին դրանը առջեւ դեռ իր ականջին կը հնչէր — «...Ալլա՛հ, Ալլա՛հ, ժամուն դրանը էոչին ա...»։

Աղաւնի մը, որ կը մնչէր եւ ի՞նչ նազենի նազենի կը շարժուի բակէն մարմարներուն վրայ։ Հասա մըն ալ թառ՛ւ վե՛ր թառ, շուք ըրաւ՝ աղբիւրին առջին կեցած աղջնակի մը երեսին։

— Հա՛ս ասիր, մէ՛...
— Եա՛, է՛ս տեսայ նէ էռեք...
— Ի՛նչ է շագանակը։
— Ի՛նչ է...

Կից մը յետոյքի մը, որմէ վեր փորէկ մը կայ ու վրան գուլպ ու կլոր գլուխ մը։ կայլո՛յ ձեռքը յետոյքին։ Ներսէն՝ «ծէ՞ր ոզորմեա՞»...

Տէ՞ր էղէք սա տղէն, մանկոչ այրարք դուրս եկաւ

Ու ճրագ ձանիկ մըն ալ վարէն... Բարկացաւ՝ «ժամք էլաւ»՝ չկրցաւ բռնել ծարքը... «Վո՞վ արի...» Հարկաւ Մայրը մէջը մարեց՞ր՞ — մարդ հա՛ Հասը դուրս հանեցի՞ր — անոր հա... Ո՞ւր է գիրքն ու բարոյականը։ Արժէնեանը, այդ երիտաքին ներքեւ ծածկաղը կամ վրանեռադը մեծ ա հոյնն մարդն է...

Թեթեւ հոված մը թեւ։ Աչառ Սուրէնին թէ՛

— Ասողիկը...

Թիթեռնիկ մը օդին մէջ։ Նմնիկ մը մարմարներուն վրայ։ Թոզ թակած մը աղբերուն մէջ։

Անցաւ աղբիւրին առջեւէն։ Դող մը ինկաւ Սուրէնին սրտին վրայ։ Շուք մը պլիստակ պատին։ Սեւ մը հովարդ տաւու թեքիին աղջնակներուն։ Սուրէնին նայւածքը գրկեց Ասողիկին հասակը։ Ներսը սպիտակ մոմ մը լեցած շարժեց ու շուք ինկաւ Աստուածածնայ նկարին վրայ։

Կին մը խաչակնքեց։ Մեծցաւ ու երկրպագեց։

Թաշկինակը ինկաւ Ասողիկին։ Սուրէն վազեց, ծռեցաւ, ու վերցուց։

Իրարու նայեցան։ Դողացին։ Երկու աղաւնիներ իրարու կտուց տուին...

Հասաւ զմրսռաքարին առջեւ։ Նայեցաւ։ Մեր կին մը դէմը կեցեր էր, կին մը, որ սերո՞ւն էր երբեմն ու գեղեցիկ։ Նայեցաւ եւ՝ անոր։ Տեսա՞ւ զմրխտաքարը եւ՝ անոր հոգիին մէջ։

Խարձրացաւ Ասլիկներ բազրիկներուն առջեւ։ Մտնեցաւ։ Բարակ նարօտանք մը նետեց վար։ Նարօտանքը ինկաւ Սուրէնին վրայ։

Դուրս բացուեցաւ եւ ճառագայթ մը ինկաւ ժանկոյ Երթին աղբերը խուցեն ներս։

— Ասողի՛կ։

Դիմաքսեանի հասակն էէր զպրոցի վերի դրանը առջեւ։

— Բոլորը եկա՞ն, աղջիկս։
— Այո՛, պարո՛ն։
— Ո՞վքեր կան։
— Մարին, Հայկանուշը, Եւգինէ եւ...

Դարձաւ։ Նայեցաւ ետեւ. «եւ...»ը փնտռեց...

— Սուրէնը վարը չէ՞։
— Կարծեմ...

Դիմաքսեան նայեցաւ Ասողիկին։

Վարը տղեկ մը՝ արեւին դէմ հայելի մը բռնած։ Ու իր աչքեր գոցող սրտին մէջ յափշտակ լոյս մը։

Մինչ ինք միշտ ջանացեր էր դայն թաղել իր հոգիին խորը։ Ո՛չ, փայփայեր էր դայն երեւակայութեամբ։ Դպրոց։ Ձերմացեր՝ անով։ Ծայեր էր դայն՝ անհաս ու հեռաւոր երազի մը պէս, որ, իր այդ գրեթէ սպիտակահեր տարիքին՝ տառապող մեղմ գոլքին նման է ձիւնին վրայ...

Ու հիմա եկեր կանգներ էր ան իր դէմ։ Մօ՞տ։ Բայց, որքա՞ն հեռու էր ան իրմէ՝ իր այդ կարգով հոգատարին մէջ, Բուժանի մը նման, որ քայլերուդ առջեւ կուգայ, կը նայի քեզի՝ դողդոջ, ու դուն քայլդ կամ ձեռքդ չես երկարեր՝ վախէ՛ն, որ կը թռի՛ անպայման...

Ինչպէ՞ս արձագանգեր էր այս թռչնիկին թեւթափը իր հոգիին մէջ։ Չէր իսկ մտածած։ Երեւակայած էր իր անշուք մենաւոր սենեակին մէջ ու յաճախ, այսպէս, խօսած էր մեռնողին, հեռուէն տեսած էր անոր դէմքը, ու լացած, ծանրացած էր սանամայքի՝ այս սպիտակ, իր կոչումին բարձրացնող այս մարմարեայ աստուածներուն վրայ։

Ու, կանչած էր զայն, մի՞շտ ինքն-

իրեն։ Այնպէ՛ս, ինչպէս հիմա, երբ կը նայէր անոր, ու վարէն, եկեղեցւոյ մեծ դռնէն ձայնը կուգար դպիրներուն՝ «...Հաւատոյ աղբիւր աղաւաղութիւն։ Հնաւոր ձայները։

Պ. Արամը, ածխասպիտ Թեթոյ տղաքը։

— Աղջիկնե՛ր, դո՛ւք եւս բարձրացէք։

Վերը տեսաւ աղբարը աթոռի մը վրայ եկեր՝ փոշին կ'առնէ Իրձիբլեան օրիորդին շրջանակաւոր նկարին։

– Ու մարդը խո՞ս մարդ է, խո՞ս,
— Երկու ձեռքերովը բռնեց նկարը դէմը
— զօրքո՞ւ մարդ է, Դիմաքսեան էֆ...»
— Էֆէնտի՛...
— ...Բա՛ն... Պարոն Դիմաքսեան...

Ու, Պարոն Դիմաքսեան, տղոցը յայտարարեց թէ զիրենք հրաւիրած էր ներկայացման մը համար, որ տեղի պիտի ունենար դպրոցի հիմնադրութեան տարեդարձին օրը։

Յետոյ, բացատրեց նիւթը։ Երկը թարգմանած էր ինք՝ ֆրանսերէնէ։ Հրճուեցան տղաքը։ Խօսուրտոուք մփու։

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Միւս կողմէ, իբր թետեւանք ստերլինի բարձրացման, ոսկիի գինին անկումը, մեծ վնասներ պատճառած է բազմաթիւ գոհարավաճառներու եւ ոսկերիչներու, որոնք անկեալ իշխաններէ, Թագաւորներէ եւ Նախկին հարուստներէ գնած էին մեծարժէք գոհարեղէն եւ ոսկեղէն:

Լոնտոնի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Անգլիական դրամատան վարչական խորհուրդը նիստի հրաւիրուած է եւ կը կարծուի թէ մօտ ատենէն դրամատունը պիտի իջեցնէ զեղչի սակը:

Պոխանի մահէն յետոյ

Նախորդ օր, աւելի քան 30 հազար անձեր, Ֆրանսայի զանազան կողմերէն եկած, իրենց վերջին յարգանքը մատուցին Պոխանի, անցնելով դագաղին առջեւէն եւ միեւ պարզելով յուղիչ տեսարաններ: Պառլամենտի հաշմանդամներէն մէկը նուաղած ինկաւ դագաղին քով: Ամէն կողմէ ցաւակցական հեռագիրներ կը տեղան: Երեկոյեան ժամը 8էն վերջ տրուեցան այցելութիւններուն ու սկսաւ հսկումը նախկին պատերազմիկներու կողմէ:

Հանգուցեալին դագաղը երէկ առտու փոխադրուեցաւ արտաքին Նախարարութեան պաշտօնատունը, ուր զետեղուեցաւ մեծ սրահին մէջ:

— Երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնախումբը քուէարկեց 350 հազար ֆրանքի վարկ մը, զոր կառավարութիւնը կը պահանջէր, յատկացուելու համար թաղման ծախքերուն:

— Սէնի երեսփոխաններէն մէկը, Երեսփ. ժողովին ներկայացուցած է օրինագիծ մը, որով կ'առաջարկէ Պոխանի աճիւնը զետեղել Պանթէոնի մէջ:

Զինաթափութեան ժողովը

Զինաթափութեան ժողովի երկու յանձնախումբերը որոնք պիտի ուսումնասիրէին ծովային եւ ցամաքային զինաթափութեան վերաբերեալ հարցերը, սկսան աշխատանքի: Օդանաւային, ինչպէս նաեւ պատերազմական ծախքերու սահմանափակման յանձնախումբերը կը հաւաքուին այսօր: Սակայն, այդ յանձնախումբերէն ո՛չ մէկը պիտի կրնայ լուրջ աշխատանքի լծուիլ, քանի դեռ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չէ լրացուցած իր գործը: Պատուիրակներէն շատերը կը նախընտրեն սպասել Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Անտրէ Թարտիէօյի վերադարձին, քանի որ խորհրդակցութիւնները պիտի դառնան գլխաւորաբար ֆրանսական առաջարկներուն շուրջ: Իսկ գերմանական առաջարկը աւելի վերջն է որ վիճաբանութեան պիտի դրուի:

Կանեփն բանէն փրկելու համար

Պոմպէյէն տրուած լուրի մը համաձայն, հնդիկ ցեղախումբերու պատկանող 40 հազար զինեալ մարդեր կը քալեն Փէշավէրի վրայ, կանեփին ազատելու համար բանտէն:

Կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ այս շարժման գլուխը կը գտնուին հնդիկ Խորհուրդի պետերը, եւ օդանաւով ցրուեց ազդարարութիւններ թէ պիտի ռմբակոծուին բոլոր այդ կարգի համախմբումները:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ.— Հանրապետականներու ղեկավարը Տէ Վալերա 68ի դէմ 81 ձայնով Նախագահ ընտրուեցաւ Իրլանտայի Գործադիր խորհուրդին: Իրլանտական խորհրդարանի նախագահ ընտրուեցաւ հանրապետական մը՝ 71ի դէմ 76 ձայնով:

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ.— Լոնտոնի ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ յարձակում գործել անգործներու խումբի մը վրայ, որ կը ջանար կոտրել օժանդակութեան գրասենեակի մը դուռները: Երեք հոգի ձերբակալուեցան: Ոստիկաններէն երկուքը վիրաւորուեցան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ԴՐՕՇԱԿ"ի

Մարտի թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Խաղաղութեան թրեշտակները ժընեւում՝ Խմբ.: Քաղաքական դաւանանքը եւ չէզոք մտաւորականութիւնը՝ Կ. Սասունի: Նոր ուղիներ ընկերվարութեան մէջ՝ Ս.: Բաուէրը եւ Ադլերը բոլշեւիկների մասին: Հիւսւածեղէնի ցարտարարւեստը Թուրքիայում: N. 428 որոշումը: կարմիր գծից ներս: Թիւրքիոյ շուրջ: Խմբագրական.

Տարեկան բաժնեգին՝ 25 Ֆրանք կամ 2 տոլար: Հատով 2 ֆր. 50:

Հասցէ.— Rédaction Droschak, 71, Av. Kléber, Paris.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գարծ.— 900:
Մարսէյլ, Շ. Հ. 100:
Ժընեւէզօզ, Ս. Հ. 55:

Երգահանդէս

Օր. Մարկրիթ Բաբայեանի աշակերտներուն կողմէ: Մասնակցութեամբ M. H. Algazi. Վաղը Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Salon du Foyer մէջ, 93 Bld. St, Michel. Ծախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք:

Բանախօսութիւն Մարսէյլի մէջ

Հայ Ակումբին կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 114 Rue de Rome, Մարսէյլ: Կը խօսի՝ Պ. Հրանտ Աթէշեան, նիւթ ունենալով «Հոկ գիտութեան վրայ հիմնուած բարոյական մը կարելի՞ է ըմբռնել»: Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ»

Գրեց՝ ՈՍՏԱՆԻԿ

Գին 5 ֆրանք

ԼԻՈՆԻ Առինեանանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին 12 Ռիւ Վոլթէր: Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Համաձայն գիւանի որոշման ժողովին մասնակցող հայրենակիցները ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք ունենալու համար, պարտաւոր են վճարել իրենց անդամավճարները՝ 1931 դեկտեմբերէն 1932 մարտ 20: Անդամավճարներու վճարման համար դիմել 12 rue Voltaire, Lyon.

Թատերական մեծ ներկայացում Մարսէյլի մէջ

Մարսիլահայ Տրամատիկ Ստուտիան, ի պատիւ դերասան

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սալօն Շաբի մէջ (84 Rue Chape) կը ներկայացնէ

«ԵՐԿԻՐՆ Է ԿԱՆՉՈՒՄ»

Տրամ 4 արար

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՈՒԺԵՐ

Հեղ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ են.

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէն եւ փարիզի կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրեն

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբը, այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 32 Ave. des Gobelins ի վերնայարկը:

ՊԱՆԵԻՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐՇԻԻ» խումբը, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 31 Rue Madame Curie:

ԿՈՊԼԷՆԻ Հրազդան խումբը յառաջիկայ Չորեքշաբթի (16 Մարտ) իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins:

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն, յառաջիկայ Ուրբաթ (18 Մարտ) իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Rue du Fbg. du Temple:

Սոյն բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան կեդր. կոմիտէի եւ փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Կարեւոր օրակարգ և նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 240 Րիւ Տիւքէքլէն: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գառ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Րիւ տը լա Րէփիւպլիք: Ներկայանալ անդամատոմսերով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԷՆ ԹՈՒԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ընկ. Յովհ. Վարոյեանի բնակարանի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը հրաւիրուին նաեւ նոր արձանագրուողները:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. նոր Գրասենեակին մէջ, 240 Րիւ Տիւքէքլէն: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Թէյասեղան

Կազմակերպուած Առաքազարի Հայր. Միութեան կողմէ
Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 40 Րիւ տը Պէլվիլ
Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՆՈՐԱՅՐ
Ծախքերու մասնակցութեան համար՝ 2 ֆրանք 50

Հրապարակային բանախօսութիւն

Ա. Ե. Հայ կարմիր խաչի Նիսի մասնաճիւղին կողմէ
Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Bar Cigale (Bld. de la Madeleine) սրահին մէջ: Կը խօսի՝ Պ. Ա. ԱՐՈՅԵԱՆ
Կը հրաւիրուին Կ. Խաչի համակիր երկսեռ հասարակութիւնը:

Երեկոյթ Առնուվիլի մէջ

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ին մասնաճիւղին կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Պ. Նիկողոսեանի Etoile Bleue սրահին մէջ
Կը բանախօսէ՝ Պ. ԳԱՌՆԻԿ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Կը ներկայացուի ԹՈՐՈՍ ԾԱՌԱՆ
Գեղարուեստական հոխ բաժին

Երգահանդէս

ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ կողմէ
Մասնակցութեամբ ՕՐ. ՄԱՐԿՐԻԹ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ
ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ (ջութակ), եւ Mr. JEAN-MASSONի (դաշնակ)
6 Ապրիլ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Salle Chopin, (Maison Pleyel) 8 Rue Daru, Paris. Գին 30, 20, 15 եւ 10 ֆրանք
Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, 51 Mr. le Prince եւ հայկական ճաշարանները:

Փարիզի Գրական Ակումբ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard. Զեկոյց Պ. Ս. Շահխաթունիէ: Նիւթ՝ Շարժանկարի թէքնիքը, արուեստը եւ փորձեր: Մուտքը ազատ է

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ՍՈՒՐԲ ԹՈՐՈՍԻ ԼԵՌԸ

Ու կը խօսի ինքն իրեն: Աղերսներ, հրաշքի խնդրանքներ ունի սուրբին ուղղուած: Ու բոլորը, մեր գիւղին բոլոր լուսնոտներն ու բարակցաւ ունեցողները, հո՛ն կ'երթան, Ս. Թորոսին հրաշքին ապաւինելով:

*

Եւ իմ պատմութիւնս հիմայ, որ քաղցր յիշատակի մը նման պահած եմ հոգիիս եւ միտքիս նուիրական մէկ անկիւնին մէջ:

Հա՛, նախապէս ըսեմ, որ ես իմ աչքերովս տեսած եմ այն «հրաշք»ը զոր պիտի պատմեմ: Հաւատք ընծայած եմ կամ ո՛չ, այդ՝ այնքան ալ կարեւոր չէ: Կրնամ ըսել միայն որ մանուկի հաճոյք մը կը զգամ զայն վերապրելով եւ վերարտադրելով: Այսքան միայն: Ու կը բաւէ

Իմ մայրս, այն ատեն շատ երիտասարդ էր։ Եւ մեր գիւղին քանի մը բացառիկ գեղեցիկներէն եւ աչքի զարնողներէն: Ազնիւ ու բարի հոգի մը, որ հիւանդութիւն մը ունեցաւ յանկարծ:

—Աղամենց հարսը կը մարի՛, տաւրա՜ն տնի, բաին գիւղացիք: Ու ճի՛շդ էր գիւղացիին ըսածը:

Իմ մայրս կը քնանար կամ կը մարէ՛ր յանկարծ, եւ օրուան մէջ քանի մը անգամ՝ շատ յաճախ:

Աչքերուն սեւ ու գեղեցիկ բիբերը ասուպներու նման, կը գլտորուէին իրենց պատեանին մէջ՝ մարմրելով: Դէմքին վարդերը կը թօշնէին՝ կարկուտէն յարկարծակի զարնուած կակոններու պէս: Շրթունքները կապտորակ կը կտրէին, կարծես արիւնը մէկէն ի մէկ սառած ըլլար մարմնոյն մէջ:

Ու կամաց, կամաց գլուխը վար կ'իյնար՝ կուրծքին վրայ, ճիշդ կախաղանէն կախուածի մը տխուր գլխուն նման. ու գիրկ գիրկ եւ գունդ ու կլոր մարմինը կը փլէր յանկարծ ինքնին վրայ, ու այնպէս՝ տանիքէն վար նետուած խաչոր քուրջերէ կազմուած ծրարի մը նման կ'իյնար, նստած կամ գտնուած տեղը փռուած ըլլար կամ տունը, որմէ յետոյ շրթունքներէն օձառի նման բարակ փրփուր մը կը սկսէր հոսիլ:

Այս բոլորը կը զգայինք քովը գտնուողներս եւ կը հակէինք իր անկումին վրայ:

Շատ անգամներ պատահած է որ մառանէն որ եւ է ուտելիք մը բերելու ատեն, հաց՝ եփիտներուն վրայ, կամ խոհանոցին մէջ լաթ կամ աման լուալու պահուն, խոհանոցի սալերուն վրայ, մէս-մինակ ինկած եւ քիթն ու բերանը կամ մարմնոյն զանազան մասերը ցաւցուցած է:

Մօրս վիճակը սուգի մատնած էր մեր տունը: Մանաւանդ հայրս շատ կը տառապէր, որովհետեւ շատ կը սիրէր, ու այնքան բացորոշ կերպով, ուր հակառակ գիւղի տեղի սովորութիւններուն, մենք սրոշ կերպով կը նկատէինք հօրս ջերմ ու բացառիկ սէրը՝ մօրս հանդէպ: Պէտք է ըսել, արդէն, որ հայրս իրբեւ քիչ մը դպրոց ու գիր տեսած մարդ, շատ ըմբոստ եղած է գիւղի կարգ մը բարքերու նկատմամբ: Օրինակ՝ սիրահարութեան եւ սիրելով ամուսնութեան դէմ գրուած անընական արգելքներուն հանդէպ:

Հանիս՝ խեղճը կորանջուցած վիճակ մը ունէր արդէն: Ամբողջ մեր թաղն ու գիւղը կը ցաւէին մօրս վրայ:

Դուռ ու գեղ, բժիշկ ու դարման, ո՛չ մէկ օգուտ ունեցան մօրս ցաւին: Ցաւ՝ որ «խորա-խատայի» պէս եկած եւ չոքած էր վարդի պէս կնոջ վրայ, ինչպէս կ'ըսէին գիւղացիք:

Հայրս՝ ի վերջոյ յուսահատած էր այլեւս բժիշկներու ափին մէջ դրամ համրելէն եւ հակառակ թերահաւատ մէկը ըլլալուն, եկեղեցի կ'երթար, առտու եւ իրիկուն, քանի մը ծունկ աղօթք ընելու եւ մօրս բժշկութիւնը Աստուծմէ խնդրելու համար:

Հանիս՝ եկեղեցիէն դուրս չէր ելլեր: Եւ ամէն իրիկուն, պառկելէ առաջ, մեզի հետ աղօթք կը կանէր, մօրս բժշկութիւնը աղերսելով:

Տանը հակումի մէջ էր:

Ու Սուրբը ՝ Սուրբ Թորոսի անմահակա՛ն զօրութիւնը:

Կը յիշեմ, շատ լաւ կը յիշեմ: Կէս գիշեր մըն էր, երբ մեր տունին մէջ արտասովոր եռուզեռ մը սկսաւ յանկարծ.

Հայրս, հանիս եւ դրացի ու դրացիներ հաւաքուած էին մեր խաչոր սենեակներէն մէկուն մէջ: Բոլորին դէմքին վրայ խորհրդաւոր բան մը կար: Բաներ մը կը փսփսային, եկեղեցիէն ներս մտնող պառաւ մամիկներու ջերմեռանդութեամբ:

Ու պարզուեցաւ անհմանալի առեղծուածը.

Սուրբը մօրս երազին մէջ երեւցեր էր եւ քառսուն օր իր դուռը ուխտի երթալ թելադրած:

Հրաշք մը կը բնակէր մեր տունին մէջ:

Բոլորս՝ նոյնիսկ անհաւատ հայրս, համբերութեամբ լսեցինք մօրս երազին պատմութիւնը:

Ս. Թորոս, երկա՛ր մօրուքով ու պատկառելի երեւոյթով ճգնաւորի մը սրբութիւնը ունեցող սուրբի մը տպաւորութիւնը ձգած էր մօրս վրայ:

Հայրս՝ խոստացաւ մօրս, երթալ Սուրբին դուռը: Ու միւս օրն իսկ, մայրս՝ հանիիս ու երբեմն ալ դրացի տարէց կիներու եւ ինծի հետ սկսաւ այցելել Սուրբին:

Առաջին այցելութիւնը տուաւ հօրս ընկերակցութեամբ: Անոնց միասին գիւղէն քանի մը հաւատացեալ, տատուն կանուխ, մութն ու լուսուն:

6

Քսանը վեցերորդ օրն էր:

Ամբողջ քսանըվեց օրեր, մայրս՝ քալելու մէջ շատ անվարժ էր ... համբերութեամբ եւ անխոնջ ... հաւատքով ու պաշտամունքով ... լցուն, երբեմն ինծի, ու երբեմն հանիիս հետ, գիւղէն երկու ... հեռուն գտնուող սուրբին հրա... վազած էր, միշտ բոպիկ ոտքով ... ու մութնու լուսուն, օրէ օր եւ ... ժամ հրաշքին եւ բժշկութեան ... ակնլով:

Մօրս գիւղութիւն ընծայ... լալու համար, հայրս մեզ. ... մայրս վերջերը փոխադրած ... սուրբին լերան ստորոտ ... մը այգին:

Այգիներու եզանակն էր ... եւ մեր հնձաններըը անսահման ... կունքը կ'ապրէին խաղողի ... ու վայելքին:

Այգիներու եղանակն էր ... եւ քառնըվեցերորդ օրը մեր ... Այդ օրը բնութիւնը արտակարգ ... ուրութիւն մը ունէր: Հակառակ ... շուն ըլլալուն, արեւը ... չափ տաք էր եւ վճիտ: Այգիներ... մէջ եռուզեռը քիչ մը աւելի:

ՄԱՆՈՒԿ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Շար.)

:::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 12 ՄԱՐՏ 1932

12 MARS 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1826

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՃԱՄԲԱՅ ՈՒՆԻՆՔ

Կարելի՞ է ամբողջապէս զարմանել համատարած թշուառութիւնը, «քանի մը էջերը թղթատելով» երէկ։

Կարելի՞ է, «հրաշքի՞ք իմն», երանաւէտ վիճակի մը հասցնել մեր չքաւոր գաղութները։

Կարելի՞ է, հոսուն աղբիւրի մը պէս, դրամ հասցնել ուր որ անձկութեան մատնուած են, իրենց առօրեայ կեանքով, իրենց ազգային կառավարութիւններով – մանաւանդ դպրոցներով։

Այս ինքնախաբէութիւն պիտի ըլլար այդպիսի մեծամիտ հաւատք ունենալ։

Կազմակերպուած պետութիւններն անգամ, ունին թշուառութեան այնպիսի տեսարաններ որոնց առջեւ ի զուր պատէ պատ կը զարնեն իրենց գլուխները։

Ո՛ւր կը մնանք մենք, այսպէս ցամաքի ցամաք նետուած։ Առանց հաստատուն բնակութեան։ Առանց հողի եւ մնայուն վաստակի։ Կորսնցուցած՝ քաղաքական–իրաւական ամէն հանգամանք։ Մատնուած ի սոսս ճակատագրի։ Ենթակայ՝ յետին սարսափելի բարեհաճութեան։

Սակայն, աչքի առջեւ ունենալով բուն իրականութիւնը, այստեղ ալ հրաշք չպիտի խոստանանք։ Այլ, ցանկալին իրեւ համարելով, կարելին պիտի փորձենք։ Շփման մէջ պիտի դնենք տրամադրելի բոլոր միջոցները՝ խելքէն մինչեւ դրամը։ (Առաջինը կը հոսի անսպառ, առանց սակարկութեան. իսկ երկրորդը... հաւաքողները միայն գիտեն)։ Ի՛նչ են գաղութներու անմիջական պահանջները։

1 ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ.— Գաղթականներու իրաւական վիճակը։ Չքաւորներ որբեր, հիւանդներ, անգործներ, անօք երախաներ եւն.։

2 ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄ.— Գաղթակայաններու մէջ մնացած, հաստատուն բնակութենէ զրկուած ընտանիքները, մանաւանդ հողագործները հողին կապելու աշխատանք, որ արդէն կը կատարուի Սուրիոյ եւ Միջագետքի մէջ, բայց կանգ առած է դրամի չգոյութեան հետեւանքով։

3 ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.— Նոր սերունդի փրկութիւն։ Հին դպրոցները զարգացնել եւ նորեր ապահովել։ Հոգատարութիւն՝ բարոյական եւ նիւթական։ Դաստիարակ։

Գիտակցաբար մէկդի դրինք Հայաստանի օգնութեան, ներգաղթի են խնդիրը, որ ինքնին հասկնալի է։ Եւ որ, սակայն, պատճառ պէտք չէ դառնայ գաղութները զոհելու, չափազանց վերացական բանդիտութիւններով։

Այո, անցեալ տարի, իր արծաթեայ յոբելեանին առթիւ, Բարեգործականի հեղը. Վարչութիւնը մէջտեղ նետեց «Նոր Ուղեգիծ մը». ոչ թէ իբրեւ յանձնառութիւն, այլ իբրեւ «առաջադրութիւն» թիւանոյ յուռութ մասանց» մը, որ կը բաղկանար 31 կէտերէ։

Մենք այն ատեն մաղելով այդ շռայլաբանութիւնը, ամբողջ ուղեգիծը վերածեցինք երեք–չորս հիմնական բաժիններու, ճիշդ այնպէս ինչպէս քիչ վերը։ («Յառաջ», 1931 մայիս 12 եւ 14)։ Նոյնիսկ աւելի ամփոփելով, առաջարկեցինք որ, առօրեայ հոգերէն դուրս, Բարեգործականը իւրաքանչիւր տարեշրջանի համար ընդունի որոշ ուղեգիծ մը, եւ գործի ձեռնարկէ անոր համեմատ։

Ի՞նչ եղաւ «Նոր ուղեգիծը»։ Ի՞նչ ըրին Բարեգործականի վարիչները, անոր գոնէ չորս կէտերը իրագործելու, կամ իսկապէս նոր ճամբայ մը բանալու համար։

Տեղեկութիւն չունինք։ Միակ տեղեկութիւնը՝ կը քաղենք Բարեգործականի պաշտօնաթերթէն, «Միութիւն», որ իր 1932 Մարտ-Ապրիլի թիւին մէջ (ճիշդ այդպէս. Մարտ-Ապրիլ), կը հարցնէ

«Կարդացի՞ք Հ. Բ. Ը. Միութեան վերջին ուղեգիծ-ծրագիրը, եւ ի՞նչ ըրիք ձեր առաջադրուած այս կամ այն ձեռնարկին սատարելու համար» (էջ 32)։

Մէկ խօսքով Բարեգործականը ինքն է որ, կոչի ձեւով, կը խոստովանի թէ, ծրագիրը կը քնանայ. քանի որ կոչերը անլսելի կը մնան։ Իր վերջին ցնկոյցն ալ պաղատագին կոչ մըն էր դրամ հասցնելու։ Եւ միեւնոյն ատեն թելադրութիւն մը՝ հաւաքական աշխատանքի։ Գործակցութեան։

Ճի՛շդ այս է մեզ մտատանջող հարցն ալ։ Ահա տասը տարի է որ կարծարծուի այդ հարցը, ամէն տեղ եւ բոլոր միջոցներով, բայց միշտ քարին զարնուելու համար։

Մինչեւ որ ստերլինը չինկաւ, Բարեգործականն ալ չբարեհաճեցաւ վար իջնել իր փղոսկրէ աշտարակէն։

Դժբախտաբար այո՛, տագնապը մեծապէս ազդած է բոլորին վրայ եւ նուազած են հասոյթները։

Բայց անարդար է ամբողջ մեղքը նետել տագնապին — կամ ստերլինին — վրայ, եւ Պիղատոսի պէս ձեռքերը լուալով, տրտնջալ.

— Ի՞նչ ընենք դրամ չեն տար որ մենք ալ օգնենք։

Միշտ ալ կարելի է դրամ գտնել դրամ հանել այս ժողովուրդէն, այսօր, վաղը, միւս օր, կը բաւէ որ համաձայնինք հիմնական խնդիրներու մասին։ Ունենանք որոշ ուղեգիծ մը, զայն «ազգովին» հետապնդելու առաջադրութեամբ։ Եւ ունենանք անհրաժեշտ մեքենան,—գաղութներու կազմակերպուած իշխանութիւնը։

Այստե՞ղ է որ, կամացուկ մը իրենց պատեանին մէջ կը քաշուին Բարեգործականը եւ միւսները։

Այստե՛ղ է «կարմիր թաշկինակը», որմէ սարսափահար կը փախչին բոլոր տեսակի ազգասէրները։ Անշուշտ սպասելով որ «ազգը» ինքն իր մէջ հալի։

Եւ այստեղ է որ առատ-իրիկուն անհպարարութիւն կը խազան շատ-շատերը, Դաշնակցութիւնը հռչակելով պատասխանատու՝ տիրող անկերպարան վիճակին։

Այդ եղկելիները եթէ հաւատային իրենց բամբին, եթէ պուտ մը խելք ու խիղճ ունենային, անշուշտ կ՚անտեսէին Դաշնակցութիւնը, և գաղութները կը կազմակերպէին մնացեալ տարրերով ու հոսանքներով։ Քանի որ, պահանջը կայ, իսկ հայ ժողովուրդին հարիւրին 90ը... իրենց հետ է։

Մինչդեռ, բուն հոգերը մէկդի դրած, եւ անընդհատ լայնցնելով խրամատը, հրահրելով կիրքերը, անոնք օրը իրիկուն կ՚ընեն Դաշնակցութիւն խաչելով։ Մէկ կողմէ կ՚ուզեն հաստատել թէ դեր չունի, արժէք չունի Դաշնակցութիւնը, միւս կողմէ չեն կրնար մնացեալ բոլոր բազմութեամբ մէջտեղ բերել ո՛ր եւ է կազմակերպութիւն։

Դեռ երկա՞ր պիտի տեւեն այս լարախաղացութիւնները։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ ԽԱՂԱԳՈՂՆԵՐՈՒՆ

Հայ խաղագողները դարձեր գործի վրայ են Փարիզի մէջ։ Կը մտնեն, կ՚ելլեն տուները՝ այրերու բացակայութեան անշուշտ, եւ մերթ գուշակելով, մերթ աղաչանալով, կը ջանան բան մը փրցնել ու երթալ։

Անոնք, յաճախ կը ներկայանան իբր անտուն, անտէր, անգործ երկար ատենէ ի վեր, եւ ստիպուած՝ ձեռնալու երկրէն՝ կառավարութեան հրամանով։

Միշտ կը ծաւալուին թէ, կան ալ որ միշտ եւ իսկ գաղթականաց գրասենեակին կողմէ ստորագրուած յանձնարարական մըն ալ կը ներկայացնեն։ Կեղծ է անշուշտ։

Պէտք չէ քաջալերել այս խաչագողները, կարեկցելով եւ բան մը տալով։ Անոնք որ կը գտան իսկական կարօտեալներուն, կրնան իրենց լուսամ ճանցնել հայ պաշտօնական իրաւասու ծառայութեան մը եւ այս կարգի կեղծ մուրացկաններուն ցոյց տալ իրենց տան դուռը եւ Ազգատախնամի ճամբան։

Այսպանն ալ իրենց կը բաւէ, եթէ քիչ մը խիղճ ունին եւ կը խուսափին աւելի ծանր խառնութիւններէ։

Մ. Ն.

Ընդհանուր գործադուլ Սպանիոյ մէջ

Մասրիտէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, Պարսալ նահանգին մէջ յայտարարուած է ընդհանուր գործադուլ՝ քառասուն հազար բանուորներ արդէն լքած են աշխատանոցները։

Բոլշեւիկները Անգլիոյ մէջ

Նախկին հաճախումար մը, որ հիմա քանդ աւետարանական է դարձած, հաւաքոյթի մը մէջ յայտնեց թէ Անգլիոյ մէջ հաստատուած է բոլշեւիկեան գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որ դրամ կը ստանայ Մոսկուայէն եւ Անգլիոյ բոլոր կողմերը ծաւալած՝ իր է հաստատածներ կազմակերպութիւնը որ կը կոչուի «կենաց ընկերներ» ունի 2 հազար գործակալներ, որոնք ցրուած են ամբողջ երկրին մէջ եւ կը գործեն անգլիական համայնավար կուսակցութենէն անկախ։

Աւազակութիւններ կը շատնան

Նախորդ գիշեր, ժամը 2ին ատեն, քաղաքային զգեստով ոստիկաններ, երբ կը շրջագայէին փողոցները, լսեցին աղաղակի ձայն մը որ կուգար Գուլվար տը լա Շաբէլի կողմէն։ Նոյն պահուն նշմարեցին ինքնաշարժ մը որ արագօրէն կը սուրար։ Ի զուր ազդարարեցին կանգ առնել։ Ինքնաշարժը ծ՚գեց իր անիւներուն տակ նետուած հեծանիւ մը եւ շարունակեց սուրալ։ Ոստիկաններն ալ սկսան ինքնաշարժով հետապնդել փախստականը, որուն ետեւէն պարպուած 30ի չափ գնդակ, ո՛չ մէկ արդիւնք տուաւ։ Ոստիկանները յաջողեցան առնել ինքնաշարժին թիւը, որ յետ քննութեան, յայտնաբերուեցաւ թէ կեղծ էր։

Աւազակներէն մէկը ձերբակալուած

Վիեննայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց մէկը որ ծանօթացած էր, Փարիզ, Լաֆայէթ փողոցի Գուրու դրամատան կողոպուտին։

Աւազակը որուն վրայէն գտնուեցաւ 25 ֆրանքի դրամ մը, խոստովանութիւններ ըրաւ։

Գուրուի դրամատան տնօրէնը կը յայտնէ թէ այս աւազակը որուն անունն է Ցրանօ, բառ երեւոյթին պէտք կը թուէր ըլլալ խմբին, որուն կը հրամայէր տիրականօրէն. դրամատան կողոպուտին ընթացքին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ո՞Ր ՀԱՅԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ԴԱՌՆԱԼ ԹՈՒՐՔԻԱ

Նոր հրահանգէն կրնան օգտուիլ իզմիրի փախստականները

Փարիզի թրքական հիւպատոսարանէն պաշտօնապէս քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, երթեւեկի նոր հրահանգէն կրնան օգտուիլ՝

1.— Անոնք որ օսմանեան անցագրով Թուրքիայէն դուրս ելած են քէմալական վարչաձեւէն առաջ։

Ասոնք ալ երկու մասի կը բաժնուին.— ա) Անոնք որ արտասահման մանելէ վերջ, օրինական պայմանաժամերուն կանոնաւորաբար նորոգած են իրենց անցագիրը՝ պահելով թրքական հպատակի իրենց հանգամանքը։ Ասոնք կրնան Թուրքիա դառնալ՝ առանց *պէյաննամէ* լեցնելու տոկսլումին ենթարկուելու։ բ) Անոնք որ այդ օրինական ձեւակերպութիւնը չեն լրացուցած։ Այդպիսիները պարտաւոր են *պէյաննամէ* լեցնել եւ նպաստաւոր պատասխան ստանալէ վերջ միայն կ՚արտօնուին Թուրքիա վերադառնալ։

2. Անոնք որ *առանց ո եւ է անցագրի* Թուրքիայէն դուրս ելած են։ Այս դասակարգին տակ կ՚իյնան առաւելապէս Իզմիրի աղէտեալները, որոնք խուճապի մատնուած՝ ժամանակ եւ հնարաւորութիւն չունեցին անցագիր հանելու՝ արտասահման երթալու համար։ Ասոնք պիտի կրնան *պէյաննամէ* տալ եւ նպաստաւոր պատասխան ստանալէ յետոյ, Թուրքիա վերադառնալ։

Նոր հրահանգէն չեն կրնար օգտուիլ՝

1.— Անոնք, որ Թուրքիայէն դուրս ելած են ո եւ է օտար անցագրով (հայկական, ֆրանսական, իտալական, անգլիական եւայլն. եւայլն.) նոյն իսկ նելս չեն ընդունուիր հիւպատոսարանէն՝ *պէյաննամէ* ստանալու համար։

2.— Անոնք, որ թէեւ քէմալական անցագիր ստացած են, սակայն իրենց անցագրին տակ *«վաւէթի կայրը ճայիզ»* մակագրուած է։

3.— Անոնք որոնք գործավարներու խորհուրդին որոշումով հանուած են թրքական հպատակութենէ։

4.— 1500ոցներու ցանկին պատկանողները։

5.— Օսմանեան կայսերական գերդաստանին անդամները։

Ինչպէս կը տեսնուի, նոր հրահանգը շատ սահմանափակ հանգամանք ունի։ Անկէ կրնան օգտուիլ միայն անոնք որ օսմ. անցագրով կամ առանց ո եւ է անցագրի դուրս ելած են։ Ուրիշ խօսքով, Մեծ Պատերազմէն առաջ արտասահման նետուողները, որոնք բոլորն ալ տուն տեղ եղած են եւ վերադարձի մասին չեն մտածեր՝ երկրորդ՝ Իզմիրի աղէտեալները, որոնց տունն ու տեղը հրկիզուած է արդէն եւ այցելու գոյքի խնդիր չունին։

Ազգային թաղում Արիսթիտ Պրիանի

Ծերակոյտի գնահատումը

Ինչպէս գրեր էինք, կառավարութիւնը որոշած է ազգային թաղում կատարել Պրիանի։ Վերջին կարգադրութիւններն եղած են հետեւեալ կերպով այսօրուան համար, շաբաթ, կէս օրէն վերջ։

Դամբանականը պիտի խօսի վարչապետ Փ. Թարտիէօ, կառավարութեան կողմէ։ Սգախումբը անցք մը պիտի կատարէ, որմէ յետոյ յուղարկաւորները թափօր պիտի կազմուի համաձայն որոշուած կարգի մը։

Թափօրը պիտի անցնի հետեւեալ փողոցներէն ու պողոտաներէն, մեկնելով արտաքին նախարարութեան պաշտօնատունէն, Քէ տ՚Օրսէ, Քոնքորտի կամուրջ, Քոնքորտի հրապարակ, Ավընիւ տէ Շան զ՚էլիզէ, Էթուալի հրապարակ (ձախ կողմ), Ավընիւ Քլեպէռ, Թրոքատէրօ։ Թրոքատէրոյի հրապարակը թափօրը պիտի ցրուի։

Արտաքին նախարարութեան պաշտօնատան առջեւ, վարչապետ Փ. Թարտիէօ դամբանականը պիտի խօսի ժամը 2.30ին։

Ծերակոյտը 1ի դէմ 261 ձայնով քուէարկեց օրինագիծ մը որ կը յայտարարէ. — *«Պրիան արժանի եղաւ հայրենիքին»։*

Նոյն բանաձեւը քուէարկուած էր նաեւ Քլէմանսոյի, մարաջախտ Ֆօշի եւ Փուանքարէի։

Թուրքիոյ նյմտական տագնապը

Էնկիւրիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ելեւմուտքի վերջնական մշակումը ուշացած է հաւասարակշռութիւնը հաստատելու դժուարութեանց հետեւանքով։ Թուրք գործավարներու վերջին նիստին մէջ, նկատի առնելով տնտեսական տագնապին ծանրութիւնը, կառավարութիւնը այն համոզման եկաւ թէ, չպիտի կրնայ վճարում կատարել այն օտար ընկերութեանց, որոնք ներկայիս հանրային շինութիւններ կը կատարեն երկրին մէջ։ Գործավարներու նիստէն յետոյ, ելմտական գործավարը շրջաբերական մը ղրկելով այդ օտար ձեռնարկութիւններուն եւ ընկերութեանց, յայտնեց թէ 1932ի վճարումները տեղի պիտի ունենան երբ անոնց հետ կնքուած պայմանագրութիւնը վերջանայ։ Իսկ հաւաքուած տոկոս պիտի տրուի։

Գերմանիոյ նախագահական ընտրութիւնը

Հինտէնպուրկի կոչը գերման ժողովուրդին

Գերման հանրապետութեան արդի նախագահը, Հինտէնպուրկ, թեկնածու յառաջիկայ ընտրութեան մէջ, գերման ժողովուրդին, ուղղեց կոչ մը, որով խօսքէն կը պատասխանէ իրեն ուղղուած քննադատութիւններուն։

Ստորեւ գլխաւոր կէտերը Հինտէնպուրկի կոչին.

— Մտածեցի թէ ծայրայեղ ձախ կուսակցականի մը ընտրութիւնը մեր հայրենիքը պիտի մղէ՞ր խռովութեան մէջ, որուն ծանրութիւնը կարելի չէ չափել ներկայիս։ Իմ պարտքս էր դէմ կենալ ատոր։

«Պէտք մերժէի կուսակցութեան մը, կամ կուսակցական խմբակցութեան» մը թեկնածուն ըլլալ, ինչպէս պիտի մերժէի նախապէս պարտադրութիւններ։ Սակայն թեկնածուն ըլլալ գերման ժողովուրդին, այդ նկատեցի իմ հայրենասիրական պարտականութիւնս։ Որով, եթէ վերընտրուիմ, պիտի կրնամ իմ պարտականութիւնս կատարել՝ երբ լիագօրը ամբողջ գերման ժողովուրդին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Փոխրիկն Լինտպէրկ դեռ չէ գտնուած

Ամերիկեան թերթ մը կը յայտնէ թէ առողջ ապրելէ, կ՚ըմանայ որ Լինտպէրկի տղեկը ողջ է եւ առողջ, թէ իր ծնողքին վերադարձնելու հարցը կախում ունի միայն վերջնական կարգադրութիւններէ։

Լինտպէրկ ենթադրելով որ առեւանգիչները սարսափած են իրենց արարքէն եւ կը վախնան ձերբակալուելէ, փարատելու համար անոնց վախը նոր կոչ մը ուղղեց անթելով։

Լինտպէրկ կը խնդրէ առեւանգիչներէն որ տղեկը յանձնեն այնպիսի տեղ մը, ուր յետոյ իրեն պէտք է յայտնեն. պէտք է պահէն տղեկին մէկ շապիկը, զոր առեւանգիչներէն մէկը, իրեն ներկայացնելով պիտի ստանայ փրկագինը։

Համբաւաւոր ձայնանկարիչ ԱլՔափոնէ որ բանտը կը գտնուի, կառավարութենէն խնդրեց որ զինքը ազատ արձակէ ժամանակաւոր կերպով, որպէսզի իր կողմէ աշխատի տղեկը գտնելու։ Ալ Քափոնէ կառավարութեան ներկայացուց 200 հազար տոլարի երաշխաւորութեան առաջարկ մը։

Անգլիա իջեցուց վեղչի սակը

Այս վերջին օրերս, անգլիականի արագ եւ շարունակական բարձրացումը սկսաւ Լը վռէ սպէ Անգլիոյ ճարտարարուեստական եւ առեւտրական շրջանակներուն։ Կը վախցուէր որ անգլիականի բարձրացման հետեւանքով, նուազի արտաքին առեւտուրը։ Երեւոյթը ուշադրութիւնը գրաւեր էր նաեւ Անգլիոյ Դրամատան, որ ինչպէս գրեր էինք երէկ, նիստի հրաւիրեր էր վարչական խորհուրդը։

Կառավարութիւնն ալ իր կարգին մտահոգ, խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ մասնակցութեամբ փոխ-վարչապետ Պալտուինի, ելմտական նախարար Չէմպըրլէնի եւ ելմտական նախարարութեան մասնագէտներուն։

Այս խորհրդակցութենէն վերջ, Անգլիոյ Դրամատան վարչական խորհուրդը նիստ մը ունեցաւ եւ որոշեց զեղչի պաշտօնական սակը իջեցնել 5էն 1 առ հարիւրի։

Անգլիականը որ 98ի բարձրանալէ վերջ, իջեր էր 94ի, շարունակեց իջնալ մինչեւ 92 7/8ի։ Այս անկումը հետեւանքը չէ միայն զեղչի սակի նուազման, այլ նաեւ ուրիշ միջոցներու ալ, որոնք կը ձգտին արգիլել չափազանց բարձրացումը։

Պալթիկէն մինչեւ Միջերկրական

Ռումանական թերթ մը կը հրատարակէ Վարշաւայէն առնուած լուր մը, որ կը յայտնէ թէ ծրագիր մը կը մշակուի, կազմելու համար տնտեսական խմբակցութիւն մը որ ընդգրկէ Պալթիկէն մինչեւ Միջերկրական։

Այս ծրագիրը կ՚երեւի թէ ընդունելութիւն գտած է ռումանական կարգ մը շրջանակներու մէջ։ Անոնք տրամադիր կ՚երեւին լրջօրէն նախատեսելու դրութիւն մը, որ համախմբէ Ֆինլանտայէն մինչեւ Յունաստան, մէկուկէս միլիոն քիլոմեթր տարածութեան վրայ, 120 միլիոննոց բնակչութիւն մը, տնտեսական սերտ կապերով։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Գրեր էինք թէ քառասուն հազար հոգինոց զինեալ ամբոխ մը կը քալէ Փէշավէրի վրայ, ազատելու համար կալանաւորները։

Կառավարութիւնը խիստ միջոցներու դիմած է, արգիլելու համար աւելի ծանր խռովութիւններ։ 32 անգլիական օդանաւեր արդէն ռմբակոծեցին ըմբոստ խումբերը։ Բայց երկու օրէ ի վեր, տեղատարափ անձրեւին եւ բուռն փոթորիկներու հետեւանքով, օդանաւային գործողութիւնները կը դժուարանան։

Բոլոր զօրախումբերը շարժման մէջ դրուած են։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ ՄԸ

Տնտեսական ընդհանուր կացութիւնը բարելաւումի յուրջ նշաններ ցոյց չի տար դեռ: Մխիթարական միակ պարագան սա է որ տագնապը կայուն հանգամանք մը ստացած է, առանց վատթարացումի նոր երեւոյթներ պարզելու:

Այս վիճակը բաւական եղաւ որ ներկայ տարուան սկիզբէն ի վեր, միջազգային սակարաններու մէջ նպաստաւոր շարժում մը առաջ գայ որ մասնաւորապէս ուշագրաւ է Փարիզի մէջ: Արժեթուղթերու այն բարձրացումները՝ որ սկսած էին յունուարին սկիզբը, վերջացող շաբաթներուն մէջ տարապայման հանգամանք մը ստացան:

Այս նպաստաւոր շարժումին մէջ անշուշտ դեր մը կը կատարէին դրամատուններն ու ելմտական մեծ հաստատութիւնները, իրենց պատրաստ դրամագլուխները տրամադրելով զանազան արժեթուղթերու գնման: Այս միջամտութիւնները տեղի ունեցած էին նաեւ անցեալ տարուան սկիզբը, առանց նպաստելու տեւական բարելաւումի մը: Այս անգամ, սակայն, առաջ եկած նպաստաւոր փոփոխութիւնը վերջնէ ըլլալու աւելի ուշագրաւ եղաւ:

Բաժնեթուղթերու ելեւէջները ներկայացնող Ֆրանսական ցուցանիշները պերճախօս կերպով ցոյց կուտան տարբերութիւնը այն վիճակին՝ որ կը տիրէր 1931ի յունուար 14էն մինչեւ փետրուար 11, եւ այն կացութեան մէջ՝ որուն հանդիսատես եղանք այս տարուան յունուարի սկիզբէն մինչեւ 27 փետրուար: Արդարեւ, մինչդեռ այս ցուցանիշները առաջին շրջանին մէջ 393էն 391ի բարձրացած էին, երկրորդ շրջանին՝ անոնք եղած էին 215 եւ 294:

Աւելի որոշ գաղափար մը կազմելու համար, երբ համեմատական եղանակով ներկայացնենք այս թիւերը, պիտի տեսնենք թէ՝ մինչդեռ անցեալ տարի վերոյիշեալ ժամանակամիջոցին, արձանագրուած բարձրացումները 21 առ հարիւրի համեմատութիւն կը կը ներկայացնէին, այս տարի համեմատութիւնը եղած է 37 առ հարիւր:

Ուրեմն, արտաքին միջամտութիւններէ զատ, գոյութիւն ունեցած են ուրիշ պատճառներ՝ որոնք առաջ բերած են տեսնուած բարելաւումը: Այս պատճառներուն մէջ կարեւոր դեր մը կատարած են սակարանի այն յաճախորդները՝ որ առանց շահատէր ըլլալու, պարբերաբար կուգան իրենց գնումներովը ազդեցութիւն գործելու սակարանական առ ու ծախերուն մէջ:

Չէզոք դրամատէրերու եւ հաստատուններու այս բազմութիւնը, մասնաւորաբար մեծ զանգուած մը կը կազմէ Ֆրանսայի մէջ: Այս երկրին ժողովուրդին մէջ ահագին թիւ մը կայ հաստատուններու, որոնք իրենց խնայողութիւնները մեթոտաւոր կերպով կը յանձնեն բուրդէ գուլպաներուն (bas de laine), ինչպէս կ'ըսեն: Այս խնայուած գումարներն են ահա որ պարբերաբար կուգան մնալուն մատակարարելու սակարանին, առաջ բերելով գինի բարձրացումներ:

Խնայողներու այս բազմութիւնը երկու տարիէ ի վեր մեծ վնասներու ենթարկուած էր, գիներու թաւալգլոր անկումներուն պատճառով. հետզհետէ քաշուած էր հրապարակէն ու քանքարաթաքոյց եղած: Միայն թէ՝ հոս ու հոն պահ դրուած դրամագլուխները ատեն մը եւ որոշ ատեն մը միայն կրնան անշարժ մնալ: Դրամագլուխի մը ճակատագիրը գործունէութիւնն է. ան կը նմանի կազմակերպուած ու պատրաստուած բանակի մը որ բանակած է պատերազմի դաշտին վրայ. կը մտրակուի շարունակ կռիւի անդուսպ փափաքէ մը:

Երկու տարիէ ի վեր անշարժութեան դատապարտուած դրամագլուխները այս վիճակին մէջ կը գտնուէին, երբ տնտեսական տագնապը մտաւ կայուն փուլի մը մէջ: Այս պարագան ինքնին բաւական էր որ անոնք թողէին իրենց թաքստոցները

Ուրիշ ոչ նուազ նպաստաւոր պարագաներ - արդարանալի կամ ոչ— եկան խթանելու սկսող շարժումը: Հատուցումներու խնդրով գրագելու համար Լօզանի մէջ գումարուելիք խորհրդաժողովին յետաձգումը կը կարծուի որ պիտի նպաստէ այս հարցին լուծման: Միւս կողմէ՝ սա համոզումը կը տիրէ թէ՝ Ֆրանսայի մէջ դրամատուններու կրած տագնապը որեւէ երկիւղ չի ներշնչեր այլեւս:

Ասոնցմէ զատ, կարգ մը արտաքին պատճառներ նպաստեցին որ ծայր տուող լաւատես շարժումը աւելի զարգանայ: Ասոնց մէջ կարելի է յիշել Անգլիոյ տնտեսական վիճակին բարւոքումը, ինչպէս նաեւ այն ելմտական միջոցները՝ զորս Միացեալ-Նահանգները գործադրել սկսան վերջերս, իրենց վարկային քաղաքականութեան մէջ:

Եթէ խորապէս քննենք, այս պատճառները՝ որոնք պատճառ եղան աւելի յուսեր ու ենթադրութիւններ են, պիտի տեսնուի որ անոնք բաւական չեն արդարացնելու սակարանական գիներու վերջին բարձրացումները: Որքան ատեն որ շատ մը նախնական նիւթերու գիները շատցած կը մնան, տեւական բարելաւում սպասել անկարելի է:

Այս նշանները կ'ապացուցանեն թէ՝ տնտեսական տագնապը դեռ վերջ գտած չէ: Սակայն կարելի չէ ուրանալ թէ՝ ան անցուցած է արդէն իր սուր շրջանը: Ասոր համար է որ քանքարաթաքոյցները իջան հրապարակ, կենդանութեան շունչ մը տալով արժեթուղթերու շուկային:

Ճիշդ չըլլար կարծել թէ՝ շարժումը արհեստական կերպով ստեղծուած է եւ արդիւնքն է կառավարական կամ ելմտական շրջանակներու կողմէ գործ դրուած միջամտութիւններու: Այս շարժումը աւելի վերագրելի է այն վստահութեան՝ որ սա վերջին շաբաթներուն մէջ սկսաւ հետզհետէ կազմուիլ հասարակութեան մէջ:

Բայց, այս վստահութիւնը կ'արդարացնէ՞ արդեօք գիներու այն տարապայման բարձրացումները, որոնք տեղի ունեցան վերջացող շաբաթներուն մէջ: Ի՞նչ պատճառ կար օրինակի համար, որ Պանք տը Ֆրանսի բաժնեթուղթը 14.150 ֆրանքէն 14,806 ֆրանքի ելլէր. Պանք տը Փարին 1.410էն 1823ի, Քոմփանի Ժէնէրալ տ'Էլէքթրիսիթէն 1.... 27..ի, Շնիտէռ՝ 10..էն 1540ի, Քալի Սէնթ-Թէրէզը՝ 1096էն 2900ի, եւն. եւն.:

Հակազդեցութիւն մը անհրաժեշտ էր ուրեմն ու այս հակազդեցութիւնը սկսաւ իր դերը կատարել անցեալ աւրբաթէն սկսեալ, երբ արժեթուղթերէն շատեր իրենց կրած բարձրացումներէն աւելի կամ նուազ կարեւոր մաս մը կորսնցուցին: Այսպէս՝ մարտ 1ին Պանք տը Ֆրանսը 13.810ի իջաւ, Պանք տը Փարին՝ 1660ի, Քոմփանի Ժէնէրալ տ'Էլէքթրիսիթէն՝ 2560ի, Շնէտէռը՝ 1355ի, Քալի Սէնթ - Թէրէզը՝ 2375ի. եւն, եւն.: Նոյն համեմատութեամբ ինկան նաեւ ուրիշ բազմաթիւ արժեթուղթեր եւ շատ հաւանական է որ այս անկումները շարունակեն տակաւին ատեն մը:

Աւետրական գործերով եւ մասնաւորաբար սակարանական գործառնութիւններով զբաղողները արտակարգ խանդավառութիւն ցոյց տալու յուրջ պատճառներ չունին դեռ: Բարելաւումը՝ որ հակառակ վերջին անկումներուն տեսնուեցաւ, իրողութիւն մըն է: Բայց, ան. տնտեսական անօրինակ տագնապին մէջ, կը կազմէ հանգրուան մը լոկ՝ որուն ամէնէն էական յատկանիշը վերադարձն է՝ հասարակութեան այլեւայլ խաւերուն մէջ, վստահութեան զգացումի մը՝ որ մեծ չափով ծնունդ առած է նաեւ հոգեբանական պատճառներէ:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Անտեսկում Հալէպի մէջ

Հալէպի մէջ անծանօթ ծարդ մը, ծարտ 1ին գիշերը ռումբ մը նետած է նորընտիր երեսփոխան Ղալիպ պէյ Քութր Աղասիին տան վրայ: Ռումբը պայթած է տան դրան առջեւ, սակայն ոեւէ վնաս չէ պատճառած:

Խիստ քննութիւններ կը կատարուին: Կ'ըսուի թէ տէրորի կազմակերպութիւն մը գոյութիւն ունի Հալէպի մէջ որ վարձած է ֆէտայիներ, նորընտիր երեսփոխաններու դէմ ծահափորձներ ընելու համար:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ո՛րեւէ խորհրդածութիւն՝ պիտի կոտրէր այս նախադասութիւններուն ուժը: Անոնք պերճօրէն կը խօսին իրենց համար,— եւ կը խօսին Թուրքերուն սրտին:

Բայց միայն Թերթերը չեն որ այսպէս քաղաքական հաւատք կը ջամբեն ամբոխին ու նոր սերունդին: Այս Ցուշերը անշուշտ, գիրքերու պիտի վերածուին, աւելի տեւական դեր կատարելու համար: Եւ գիրքեր ալ կան ու կը հրատարակուին իրարու ետեւէ, միեւնոյն ուղղութեամբ,— զոհը դնել զոհլիճին տեղ, - եւ փոխադարձաբար:

Կը ճանչնաք Զիա Կէօք Ալփը,— Տիգրանակերտցի Թուրք մը, որ ջերմեռանդ քարոզիչն էր համաթրքական, Թուրանական շարժման, եւ որ մեռաւ քանի մը տարի առաջ:

Նոր լոյս տեսաւ իր կենսագրութիւնը, Պոլսոյ մէջ, անշուշտ լատինատառ Թուրքերէնով: Ուսումնասիրելի նիւթ մը՝ համաթրքական շարժումի զարգացման տեսակէտէն:

Առաջին գլուխէն իսկ, պատմական տեղեկութիւններ հաղորդելով Զիա Կէօքի ծննդավայրին, Տիգրանակերտի մասին, հեղինակը, Ալի Նիւզհէթ, կը յիշէ այն բոլոր ազգերն ու ցեղերը, որ դարերու ընթացքին իշխեր են այդ քաղաքին վրայ. կը յիշէ բոլորը. բացի... Հայերէն: Այդ ոչինչ: Հեղինակը «պատմական» ակնարկէն յետոյ ցատկելով դէպի մեր օրերը, կը նկարագրէ պալատական ցափութիւնները, Թուրք տարրին քաշած տառապանքները, ոչ-Թուրքերու երանաւէտ կացութիւնը եւ կը շարունակէ.

— «Ոչ-իսլամները Ռուսերուն եւ Անգլիացիներուն հովանաւորութեան տակ թէ երջանիկ կեանք կը վարէին եւ թէ արհեստներու եւ կրթութեան մէջ կը զարգանային:

Ռուսական եւ անգլիական դեսպանատուները պրոպագանդի մէկ-մէկ կեդրոններ էին:

Րումէլիի եւ Անատոլուի արեւմտեան մասերուն մէջ «Հէթէրիա» միութիւնը Յոյներուն, Հայերու կազմած Դաշնակ կոմիտէն ալ Հայերու շահերուն համար կ'աշխատէր:

Մասնաւորապէս Ռուսերուն դրդումով, Հայերը 1896ին ռումբերով եւ հրացաններով ընդհանուր խռովութիւն մը յարուցին երկրին մէջ: Քաղաքներու Թուրքերը եւ գիւղերէն եկած Քիւրտերը մարեցին այս արիւնոտ յեղափոխութիւնը: Յետոյ Ռուսերը սկսան նեղել Պապը Ալին եւ օտար քննիչ մարմիններ ղրկեցին, քննութիւն կատարել տուին: Այս ձեւ հովանաւորութիւնը բոլորովին շփացուց Հայերը:

Վերջապէս, Եւրոպայի, Ամերիկայի մէջ ուսում առած կամ իբրեւ պանդուխտ այնտեղ հաստատուելով ծիծաղելի իրենց ազգականներուն հետ թղթակցող Հայերը մինչեւ այն ատեն արտաքին ազդեցութեամբ առանձնաշնորհման նմանող ինքնավարութիւն մը ուզող Հայերուն մէջ անկախութեան մտայնութիւն մը ստեղծեցին:

Մասնաւորապէս ռամկավարութենէն յետոյ, Երեսփ. Ժողովին մասնակցող հայ երեսփոխանները իրենց անձեռնմխելիութենէն օգտուելով յայտնապէս Հայերը ապստամբութեան մղել սկսան.

Թերթերուն, հանդէսներուն, գիրքերուն եւ եկեղեցիին թելադրանքը պատճառ եղաւ ընդհանուր անիշխանութիւն մը յառաջ բերելու Հայերու մէջ:

Վերջապէս, ընդհ. պատերազմին երբ Ռուսերը Վանի մտնեցան, Արեւելեան նահանգներուն մէջ ընդարձակ ապստամբութիւններ ծագեցան եւ բաւական կռիւներէ յետոյ զսպուեցան, եւ պատերազմէն վերջը Հայերը իրենց կամքով Սուրիա եւ Իրաք գաղթեցին»: (էջ 5-6),

Թարգմանեցինք բառ առ բառ, ի պէտս հին ու նոր իմաստուններուն, պատուելիներուն եւ ողջամիտներուն:

Ուրեմն, «անցուկը մոռցուկ է» եւ հոգ ընելու բան չկայ: Կը մնայ... միայն անցագիր հանել եւ վերադառնալ Թուրքիա:

Միեւնոյն ոգին է որ կը վարէ պրոպագանդը՝ արտասահմանի մէջ: Անշուշտ աւելի զուսպ եւ ճշմարտանման: Այս ճամբուն վրայ որոշ համբաւ շինած է Թրքուհի մը, Խալիտէ Էտիպ հանըմ, որ աւարտած ըլլալով Պոլսոյ Ամերիկեան քոլէճը, տիրաբար կը խօսի ու կը գրէ անգլերէնը: Եւ իր գործունէութեան գլխաւոր ասպարէզն ալ Ամերիկան է: Քանի մը տարի առաջ երեւցաւ Փարիզի մէջ, բայց բուն հունտերը Մ. Նահանգներուն մէջ է որ կը ցանէ:

Իբրեւ Մ. Քէմալի աչքէն ինկած եւ տարագիր՝ իր ամուսնին՝ Անտանի, նախկին վարչապետ Րէուֆի եւ Իզմիրի կուսակալ Րահմիի հետ, այս Թրքուհին հայրենասիրական պարտականութիւն կը սեպէ տարփողել քէմալականութիւնը, եւ արդէն ունի քանի մը հրատարակութիւններ՝ բոլորն ալ անգլերէն: Իր վերջին գործն է՝ Turkey Faces West. («Թուրքիան դէպի Արեւմուտք»), տպուած՝ 1930ին:

Հարկ է թղթատել այս հատորը, իմանալու համար թէ ո՞րն է բուն Խալիտէ Էտիպը, ա՞ն որ կը քննադատէր Իթթիհատի հայկական քաղաքականութիւնը եւ «մարդասպան» կը կոչէր Պէհա Շաքիրը, ինչպէս կը պատմէ Ֆալիհ Րըֆգը. թէ՞ ան որ այս գիրքը գրած է: Միջանկեալ ըսենք թէ իր «գարձը» շատոնց սկսած էր,— այն օրէն երբ Սուրիա գնաց Ճէմալ փաշայի կարգադրութեամբ, դպրոցներ բանալու համար. եւ իր բուն գոյնը դուրս տուաւ հայաշխինչ սարսափներուն առթիւ: Այս կինն է, դարձեալ, որ Թուրքերէն վէպ մը գրած է համաթրքական ոգիով, «Թուրան», եւ հիացող մըն է Զիա Կէօք Ալփի, որուն մէկ խօսքը բնաբան ընտրած է իր գրքին— «Մենք արեւելքէն կուգանք եւ դէպի արեւմուտք կ'երթանք»:

Արդ, ինչ որ գրի առած է ...
գրագիտուհին այս գրքին մէջ ...
տաքին սպառման համար, ...
կէտ կը համապատասխանէ ...
Թուրքիոյ մէջ, ներքին սպառման ...
համար եղած հրատարակութեան ...
Ի հարկէ աւելի կիրթ, ...
կշիռ եւ «ժարդասիրական», ...
որ ամերիկեան հոգւոյ եւ ...
եալ զանգուածին է իր աղերս ...
քանի որ բազմաթիւ ...
եւ վաւերական հրատարակութ...
ներ կան հրապարակի վրայ.

Խալիտէ Էտիպն ալ, Մեծ Պ... տերազմի ընթացքին Հայերու ... քը՝ կը բացատրէ ճիշդ այնպէս ... պէս բոլոր Թուրքերը: Դէպքեր ... բերէ կը կապէ այնպիսի տեղ ... ուր օսմ. բանակը մաշուած եւ ... կռիւի մը բռնուած էր, եւ Թուրքեր ... Հայերը գլուխ վերցուցին.

«Հայերը, որոնք ... պատրաստութիւններ տեսած ... որոնցմէ տեղեակ չէր Թուրք ... նակը Ռուսերուն օգնելու համար, ... տարագրուեցան եւ Ջարդեր ... ունեցան տարագրութեան ... քին: Ռուսական բանակը, որ ... կական ուժեր բերաւ, վրէժ ... Թուրքեր ջարդելով արեւելեան ... հանգներուն մէջ: Հայկական ... դերը ոչ միայն զգաց ... յարուցին Թուրքերուն դէմ ... աշխարհի մէջ, այլեւ իրենց ... բազմական պրոպագանդի ... ռայեցին զգլնակից ... կանաբար ոչ մէկը յիշեց Թրքական ... Ջարդերը: Ասոնցմէ մի ... սար համար, որովհետեւ թէ ... կան (սինիք) եւ թէ տմարդի ... չահագործել ժողովուրդի մը ... ռապանքը, յառաջ քշելու համար ... քաղաքական նպատակ մը եւ ... վերջոյ, նոյն իսկ ... նոյնինքն մարտիրոսացած ժողովուրդ ... դին համար, քանի որ կը ... մարդկային ողբերգութիւն մը ... լալէ»: (էջ 142):

Յաջորդ էջին վրայ Խալիտէ ... տիպ վկայութեան կանչելով ... Թոյնպին, կը յիշէ թէ Թուրքեր ... ալ նոյնքան Ջարդուեցան ... գերու, մասնաւորապէս Ռուսեր ... կողմէ, բայց շատեր շատ ...

— «Պիտի ջանամ փարել ... ծին չափ խուսափիլ Ջարդի ... մասնութիւններէ, թէեւ ... «Այցելել, իրրեւ անորոշակի ... թիւն, թէ արեւմտեան պետութ... եւ մասնաւորապէս Ռուսա... քաղաքականութիւնը՝ որ Թուրքեր... ու Հայերը մղեց կռիւը ... փարելու, հինգ երկար դարերու ... նելի համակեցութենէ մը յետոյ ... բաւ աւելի նպաստաւոր ... յերուն քան Թուրքերուն: Ուրիշ ... յիշած եմ թէ զօր. Եաուտինէ ... նարկած էր արեւելեան Անատոլու ... վերածելու ռուսական գաղութի ... որմէ Հայերը դուրս ձգուած ... մինչդեռ Ռուսիոյ պատրուակ ... բաւելեան Թուրքիան գրաւելու ... կական պետութիւն մը հաստատ... լու պատրուակն էր:

«Մէկ խօսքով Դաշնակիցներ ... աւելի գէշ վարուեցան Հայեր...

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻ՞ՆՔ

Քանի մը շաբաթ առաջ ստիպողաբար տուն մը կանչեցին զիս, խնամելու համար Ֆրանսացի 87 տարու օրիորդ մը, որ միրային յուսախաբութեան մը հետեւանքով, անձնասպանութիւն փորձած էր թոյն առնելով: Գէթ ինք այդպէս ըսած էր շուրջիններուն, առանց յայտնելու թէ ե՞րբ եւ ի՞նչ թոյն առած էր:

Երբ այդ մասին ուզեցի տեղեկութիւն առնել անձնասպանութիւն փորձող օրիորդէն, ոչ միայն բիրտ մերժում մը ստացայ իբրեւ պատասխան, այլեւ օրիորդը ընդդիմացաւ որեւէ քննութեան եւ երեսս ի վեր պոռաց.

— «Տոքթոր, իրաւունք չունիք զիս դարմանելու եւ մահուանս արգելք ըլլալու»:

Անշուշտ նոյն միջոցին չխորհեցայ այդ իրաւական խնդիրը լուծելու մասին: Այլ, իբրեւ բժիշկ պարտականութիւնս կատարեցի: Զանազան տուեալներէ եզրակացնելով որ օրիորդը քնաբեր դեղ մը միայն կրնար առած ըլլալ, քիչ կամ շատ քանակութեամբ, իմ վարկէս քիչ առաջ, անմիջապէս անհրաժեշտ դարմանումը ըրի, հակառակ քանի ազդեցութեան տակ օրիորդին հետզհետէ տկարացող բողոքներուն, եւ արգիլեցի անձնասպանութիւնը:

Իրաւունք ունէի՞:

Եթէ արդիւնքին դառնամ, այո՛: Որովհետեւ օրիորդը ոչ միայն կրկին անձնասպանութիւն չփորձեց, ինչպէս կը հաւատայի երբ զինք բռնի կը դարմանէի, այլ քանի մը օր յետոյ իր ըրածը խենթութիւն նկատեց:

Եւ իրօք, խոր յուզումը, կիրքը եւ ամէն զգացում որ զգածական (affectif) աշխարհը կը փոթորկէ, նաեւ բնամղում մը (impulsion), ժամանակաւորապէս մասամբ կամ ամբողջովին կ'անգամալուծեն մտային բարձրագոյն կեդրոններու գործունէութիւնն ու հակակշիռը, հետեւաբար դատելու կարողութիւնը: Այս պայմաններու տակ կատարուած կամ փորձուած անձնասպանութիւնը՝ քիչ շատ անգիտակից կամ կերպով մը խենթ վիճակի արդիւնք պէտք է նկատել: Ինչ որ իրաւունք կուտան բժիշկին կամ ո եւ է մէկու՝ ամէն գնով պատելու ենթական, հակառակ անոր «կամքին»:

Բայց կան պարագաներ, ուր ենթական գիտակցաբար կ'ուզէ վերջ տալ իր կեանքին: Այսպէս, այն բանտարկեալները, որոնք հացադուլ կ'ընեն իրենց մէկ պահանջին գոհացում ստանալու համար, եւ, հակառակ պարագային, հացադուլը կը շարունակեն մինչեւ մահ:

Այսպէս ըրաւ եւ մեռաւ Քորքի քաղաքապետը, իրլանտական յեղափոխութեան ատեն: Այս պարագային անձնասպանութիւնը բնաւ դող տարրք մը չէ:

Արդ, որեւէ մէկը եւ մասնաւորաբար բժիշկները իրաւունք ունի՞ն արգիլելու այս պայմաններուն մէջ կատարուած անձնասպանութիւնը.

Այս խնդիրը անցեալ տարի դրուեցաւ Ֆրանսական Բժշկական Ակադեմիային առջեւ, հանրածանօթ Տիկին Հանոյի հացադուլին առթիւ:

Ընթերցողները նուաճաբար կը յիշեն թէ Տիկին Հանոն, որ մեղադրուած կամ մեղադրուած էր, Սէն-Լազարի բանտին մէջ սկսած էր հացադուլ ընել, բողոքելու համար իր դատավարութեան չեղ գիտեր մ'ր կէտին դէմ: Կառավարութիւնը տեսնելով որ Տիկին Հանօ լրջօրէն կը շարունակէ որեւէ սնունդ մերժել, 22 կամ 25րդ օրը փոխադրել տուաւ զայն Քօշէն հիւանդանոցը, բռնի սննդառութեամբ անձնասպանութիւնը արգիլելու համար: Եւ փրոֆ. Աշառ յաջողեցաւ սնուցանել զայն, հակառակ Տիկին Հանոյի բուռն բողոքներուն եւ հանրային կարծիքին, որ ընդհանուր առմամբ կը դատապարտէր հոշակաւոր փրոֆէսէօրին ընթացքը:

Երբ խնդիրը Ֆրանսական Ակադեմիային առջեւ եկաւ, փրոֆ. Աշառ պաշտպանեց այն տեսակէտը թէ որեւէ պարագայի մէջ բժիշկին պարտականութիւնն է ամէն գնով արգելք ըլլալ մահուան: Ընդհակառակն, փրոֆ. Բէնիւ յանձնարարեց թէ որեւէ մէկը իրաւունք չունի բռնի արգիլելու առողջ մտքով անձի մը ինքնասպանութիւնը: Եւ օրինակ բերաւ այն պարագաները, ուր բժիշկը հիւանդին չի պարտադրեր գործողութիւն մը, որ անհրաժեշտ է անոր կեանքը փրկելու համար, երբ ան գիտակցաբար եւ բացարձակապէս կը մերժէ զայն եւ կերպով մը անձնասպան կ'ըլլայ: Իսկ փրոֆ. Հարթման, երկու տեսակէտները հաշտեցնելու փորձ մ'ըրաւ ըսելով որ ամէն միջոցով պէտք է արգիլել անձնասպանութիւն մը, պայմանաւ որ կիրարկուած միջոցը վտանգաւոր չըլլայ ենթակային համար: Վիրաբուժական գործողութիւն մը քիչ շատ վտանգաւոր ըլլալով, պէտք չէ պարտադրել զայն մերժող հիւանդին, նոյնիսկ եթէ անոր կեանքին փրկութիւնը այդ գործողութենէն կախեալ ըլլայ:

Պէտք է ուրեմն եզրակացնել որ ամէն պարագայի մէջ բժիշկին բացարձակ պարտականութիւնն է ամէն գնով կեանքը պահպանել:

Այստեղ ուրիշ հարցում մը կը ծագի: Պէ՞տք է որ բժիշկը պահպանէ կեանք մը, որուն համար մահը բարիք մըն է:

Անբուժելի հիւանդ մը, որուն հիւանդութիւնը բուժելու համար բժշկութիւնը այլեւս ընելիք չունի, տառապելէն կրնայ քիչ-շատ հեռացնել մահը եւ երկարաձգել կեանքը, որ յաճախ անտանելի է թէ հիւանդին եւ թէ անոր պարագաներուն համար: Այդպէս է օրինակ խլիրդ (քանսէր) ունեցող հիւանդ մը, զոր գործողութեամբ բուժելու ժամանակը անցած է եւ որուն կեանքը տառապանք մըն է: Նոյն պայմաններուն մէջ կրնան գտնուիլ զանազան հիւանդութիւններ ունեցող անձեր:

Արդ, պէտք է որ բժիշկը ամէն գնով պահպանէ այդ տեսակ հիւանդներուն կեանքը, երբ հիւանդին իսկ կը կանչէ մահը իբրեւ փրկութիւն:

Տեսականապէս վերոյիշեալ սկզբունքը բացառութիւն չի ճանչնար: Բժիշկը պէտք է պահպանէ կեանքը, այս է իր պարտականութիւնը: Բայց երբ այդ կեանքը իր վերջաւորութեան մօտեցած է եւ տառապանք է միայն, այդ պարագային կը թուի թէ պարտականութիւնը տեղի պէտք է տայ գթութեան, գութին եւ բժիշկը պէտք ... ջանք թափէ երկարաձգելու համար այդ կեանքը:

Բայց ի՞նչո՞ւ աւելի հեռու ... թալ, աւելի չըթալ եւ ... տառապող հիւանդի մը կեանքին վերջ չտալ քաղցր մահով մը, ... նաւանդ երբ հիւանդը ինք իսկ ... հայցէ այդ փրկարար միջոցը:

Այս է որ կը կոչուի euthanasie կամ քաղցր մահ, որուն մասին ... յորդով:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Որքա՞ն ապրանք կը ծախուի Թուրքիայէն Սուրիա

Թրքական կառավարութեան ... պատրաստուած տնտեսական տեղեկագիր ... մը կը յայտնէ թէ 1930ին Թուրքիա ... յէն Սուրիա արտածուած է հինգ միլիոն 534000 Թրք. ոսկիի ապրանք. ... միեւնոյն ժամանակաշրջանին Սուրիա ... յէն Թուրքիա արտածուած է մէկ մի ... լիոն 876 հազար ոսկիի ապրանք:

1931ին Թուրքիայէն ներածուած ... 4 միլիոն 638 հազար ոսկիի ապրանք ... իսկ արտածուած է մէկ միլիոն ... հազար ոսկիի ապրանք:

...յան թուրքերուն հետ, որովհետեւ երկիրները զանց գիտէին թէ ոչ ..., այս պատճառաւ ... աւելին Դաշնակիցներէ ... այս ընդհակառակն պէտք է ... ազատական պայքար մը մղեն, ... իրաւունք ստանալու համար ... հայերու պարագան տարբեր ... Անոնք շարունակ կը շոյէին, ... իրաւունքէն, աշխատելին եւ ... կը ստանային եւ կը ստանա... ... Թուրքիոյ դէմ, անկախ ... խառնաշփոթով, զոր ... գիտէին թէ անկա... է։ Եթէ Հայաստան մը երեւար ... մէջ, պարզապէս Ռուսաստանի մէկ մասը պիտի դառնար, ... հակառակ Թուր... պիտի ըլլար Ֆրանսական ... մը։ Իրականին մէջ, Հայեր... ոչինչ ստացան։ Անոնք պարզա... յարգեցին ուրիշները եւ իրենց ... յոգնութեան, ... կործա... ... ամբողջութեամբ մը, զոր ... կը շարունակէին եւ ... ամէն նպատակի կը ծա... բացի իրենց ակադեմական նպա...

«Ամբողջ գրքին մէջ, պիտի գտ... ... ու խուսափում,— բայց ... ... աւելի կողմնակալութեամբ ... գործիք եղան ուրիշներու ... եւ Ֆարդեցին ու Ֆարդուե... Հայերը կ'ուզէին կատարելութիւն ... եւ լարաւոր պարտուեցան, ... գաւառներին, Պ. Հետեւանք... ները կրեցին։

Աւելորդ է որեւէ հանդէպ կ'ուզէ այն ... որութիւնը ձգել թէ փոխա... աղանդիւթիւն էր որ կատարուե... (Թուրքիա) եւ ոչ թէ հայա... կատարած 1915ի աննախընթաց ... ալ ուրիշ բան չէր, եթէ ... Թուրք բանակին «ինքնապաշտ... պանութիւնը», որուն համար «Հա... տարագրուեցան եւ Ֆարդեր ... տարագրութեանց ըն... իսկ ճիշդ ... հայութիւն ... ինչպէս ... դրոյ, Իթթիհատի ժողովին մէջ.— ... պաշտպանութեան հա... անհրաժեշտ էր ... ժողովուրդին մէկ մասը։ ... անպատասխանատութիւն... ... տարագրութեան փոխադրութեանց ...

Այնպէս որ, բան մը չէ փոխ... ուած 1915էն ի վեր։ Ու ընդհակա... Ֆարդարար եւ յաղթական Թուրքիան սինցան յառաջ զացած է որ, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի պե... տութիւններուն վրայ եւս, եւ անոնց ... կը գրէ ու կը ստէ. գրել եւ ... կուտայ պատմութիւնը այն... ինչպէս կը թելեն ու կ'ուսուցա... Թուրքիոյ մէջ։

Բայց կ'զարմանանք։ Մեր մէջ ... ալ աւելի համարձակու... այսպէ՛ս էր որ «կր սրբա... պատմութիւնը։ Դոնէ, Մեսրոպ ... Իսկ Երեւանը արդէն փա... չահած է այս ճակատին վրայ։

Հարց մը— Թո՞ւրքն է որ կը ... թէ մենք։

Բիւզակ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ... ... որ իրենց ... Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հողագործին տագնապը

«ՕՐ ՄԸ ՁԳՈՒՏԻ ԿՐՆԱՆՔ ՑԱՆԵԼ ՄԵՐ ՑՈՐԵՆԸ»

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ.

— «Թուրքիոյ մէջ հողագործը իսկապէս օգնութեան կարօտ վիճակի մը հասած է։ Հակառակ անոր որ բոլոր երկիրներու գիները զանազան պատճառներով բարձրացած են, ցորենի օխան հինգ դրուշ կ'արժէ, — պարագայ մը որ կոչուած է մեծ վնաս պատճառել հողագործին եւ երկրին։ Կրնայ պատահիլ որ նոյնիսկ այդ կացութեան առջեւ օր մը չկրնանք ցանել մեր ցորենը։ Այդ պարագան իսկական աղէտ մը կրնայ ըլլալ այս հայրենիքին, որ մասնաւորաբար հողագործական երկիր է։ Յունաստանի մէջ հացին քիլօն մեր դրամով 19 դրուշ է։ Այնտեղ անբաւական կը գտնեն այս գինը եւ կ'ուզեն աւելի ամուր հիմերու վրայ դնել հողագործութիւնը։ Իտալիոյ մէջ, ցորենի մշակութիւնը զարգացնելու համար Պ. Մուսոլինիի թափած ջանքերը ծանօթ են։ Հոն ալ 19 դրուշ է հացը, ինչպէս է նաեւ Յունաստանի մէջ։ Հակառակ անոր որ հացին գինը կրնայ 5-6 դրուշ ըլլալ այդ երկրին մէջ,19 դրուշի բարձրացնելու անհրաժեշտութիւնը զգացուած է, լոկ ցորենի մշակութիւնը պաշտպանելու համար։

Միայն մենք ենք որ մեր երկրի ցորենն ու հողագործները երեսի վրայ թողած ենք։ Ցորենը, որուն օխան 5 դրուշի կը ծախուի, գիւղացիին կողմէ կը առուի 2-3 դրուշի։ Այս դրամով գիւղացին ո՛չ մէկ դարման կրնայ գտնել իր հոգերուն։ Մենք կ'առաջարկենք որ հացին գինը առ այժմ բարձրացնենք 12 դրուշի, ինչ որ ծանր բան մը չէ։ Այս յաւելումով տարեկան 50-70 միլիոն ոսկիի հասոյթ մը կրնանք ապահովել։ Այս գումարին կէսը գիւղացիին գրպանը կը մտնէ, իսկ միւս կէսը կառավարութեան նիւթական վիճակը ձեռնպէս կը բարւոքէ, մանաւանդ այնպիսի շրջանի մը,ուր 160 միլիոնի պիւտճէ մը կ'ուզենք պատրաստել։ Նոյնիսկ կրնանք ջնջել տագնապի տուրքը, հրաժարիլ թոշակներու կրճատումէն, ու 180 միլիոն ոսկիի ամուր պիւտճէ մը պատրաստել։

Այս ծրագիրը գործադրելու համար, կ'առաջարկենք որ սակարաններու մէջ ցորենը որոշ գինով մը ծախուի եւ ալիւրը ջաղացքներէն փուռ փոխադրուած պահուն, նոյնպէս որոշ տուրքի մը ենթարկուի։

Նուէնումնայանիւ...

Համայնավարական յայտարարներ ցրուելու եւ համայնավարութիւն քարոզելու ... ամբաստանութեամբ Դըրգլարէլիի մէջ ձերբակալուած են մեքենագործ Ֆայիք Ուսթա, դատաւորին քարտուղար Ճէվատ եւ Հոթրէլի Երկրագործական դրամատան պաշտօնեաներէն Բամիզ էֆ.ները։ Մանարայի եւ Ալբուլլուի մէջ ձեռք անցուած կարգ մը համայնավարական յայտագրերուն օրինակները գտնուած են Ֆայիք էֆ.ի տունէն։

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած համայնավարներն ալ յանձնուեցան դատական իշխանութեան։ Այս համայնավարներուն մէջ կը գտնուի նաեւ Տիկ. Վիլդա անուն 25—26 տարեկան գեղանի գերմանուհի մը, որ երեք ամիս առաջ Պերլինէն գալով 10 օրի չափ բնակած է Բերա, առաջնակարգ պանդոկի մը մէջ, ապա բնակութիւնը փոխադրած է Թաքսիմ։ Տիկին Վիլդա սա կերպով բացատրած է իր Պոլիս գալուն պատճառը. Պերլինի մէջ ծանօթացայ Ֆաւաս Րէշատ անուն Թուրքի մը հետ, որուն կապեր հաստատեցինք եւ զայն տեսնելու համար Պոլիս եկայ»։

Մինչդեռ այս Ֆաւաս Րէշատը ներկայիս բանտը կը գտնուի 4 տարի դատապարտութեամբ եւ Տիկին Վիլդա երբեք բանտ չէ այցելած։ Գերմանուհին վերջերս սկսած է շփում ունենալ համայնավարներուն հետ։ Ձերբակալուած միջոցին Գերմանուհին վրան խուզարկուելով, պզտիկ տարճանակ մը, կարեւոր քանակութեամբ դրամ եւ կարգ մը թուղթեր գտնուած են։

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԵՒ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

ԽՄԲ.— Երէկ հրատարակած էինք Բարեգործականի մօտ 8 Յուակիր ցեկոյցին առաջին մասը, ուր պարզելով իր նիւթական աղբիւրներու նուազումը, կը յայտնէ թէ «նիւթապէս ի վիճակի չէ գոհացում տալու իրեն ուղղուած անվերջ դիմումներուն»։

Ստորեւ՝ ցեկոյցին մնացեալ մասը.-

Ամիսներ առաջ եւ քանիցս ծանուցինք թէ Հայաստանի ներգաղթի գործողութիւնները կրնան տեւել երկար ատեն, որով ներգաղթել փափաքողները պէտք չէ որ հեռանան իրենց բնակավայրէն, թողուն իրենց տունը եւ գործը, եւ ... նուաճանգիստները, այլ պարտին սպասել Հայաստանի կառավարութեան լիագօր պատուիրակին անկնումի պայմանին, եթէ չեն ուզեր տատանգական կեանք մը անցընել եւ խեղճութեան մատնուիլ։

Հակառակ նմանօրինակ կրկնուած ազդարարութեանց, շատեր Սելանիկ եւ Աթէնք խուժեցին, կարծելով որ այդու պիտի կրնան իրենց ներգաղթը փութացնել եւ ազգային կազմակերպութիւններէն եւս առնալ նպաստներ։

Յայտնի է թէ գլխաւորաբար Աթէնք գացած «չափահաս որբերուն» ինչ յուսախաբութիւն կը սպասէր։ Անոնք չօւարումի մատնեցին ազգային իշխանութիւնները եւ մանաւանդ Միութեանս տեղ. մասնաժողովը, որ հարկադրուեցաւ հաւաքաբար հրաժարիլ։ Միութեան կողմէ երկիցս 15000ական տրախմիի բացառիկ օգնութիւն մը փութացուցինք այդ երիտասարդներուն համար եւ մեր Աթէնքի Մասնաժողովը ալ անդուրն վրայ հանգանակեց 1000 տրախմի։ Միւս կողմէ առիպողաբար խնդրեցինք քաղ. Շահվերդեանէ առանց քան կարելւոյն անյապաղ Հայաստան փոխադրել, միեւնոյն ատեն յայտարարելով թէ Միութիւնը ի վիճակի չէ նոր օգնութիւն մը եւս ընձեռելու։ Ցաւալի է որ տեղական եւ այլ կազմակերպութիւններ իրենց օժանդակութեանը բաժինը չբերին այդ ցաւոտ հարցին

- Վերջերս ախալմամբ մը Նանսէնեան Միջազգ. Օֆիսի Աթէնքի ներկայացուցիչը Յունաստանէն 25 ղաղթականներ փոխադրած էր Սուրիա, առանցմէ 13ը բոլորովին չքաւոր ըլլալով Միութեանս Պէյրութի Մասնաժողովէն ձեռք բերած են օգնութիւն, մինչդեռ դարձեալ տեղական մարմինները որ եւ է մասնակցութիւն մը չեն ունեցած այդ ... դատարութեան մէջ եւս։

Մեր դիտողութեանց վրայ Ժընեւէն մեզի հաւաստուեցաւ թէ այսուհետեւ, լոկ քննութեան Սուրիա պիտի փոխադրուին միայն այն գաղթականները որ երաշխաւորութիւն կուտան թէ առնէ մը ապրելու չափ միջոց կամ Սուրիոյ մէջ իրենց պատասպարող գաղթականներ ունին։

Ամէն պարագայի մէջ, ներկայիս կը յայտարարենք նոյնպէս որ Սուրիա փոխադրուիլ ուզող գաղթականները պէտք չէ որ իրենց յոյսը դնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան նպաստին վրայ։ Պէյրութի Տեղ. Մասնաժողովը օգնութեան մարմին մը չէ, եւ այդպիսիները Սուրիոյ մէջ ընդունելու պաշտօն ունի Նանսէնեան Օֆիսի ներկայացուցիչը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կեանքը Սէն Շամոնի մէջ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 8 Մարտ (Սեփ. Թղթ.)— Աշխատանքի տագնապի սաստկութեան հետ, Սէն Շամոնի գաղութն ալ գեռ իր անշարժութիւնը կը պահէ։ Անցեալ շաբաթ Grande l'Usineէն արձակուած երեսուն ստորականներու մէջ կը գտնուէին վեց Հայեր։ Այն հայրենակիցը որ անգործութեան դատապարտուած էր, պարտք ընելով կը սկսէր բանջարեղէն, գուլպայ, եւլն. ծախել շաբաթէ ... օրերը, սակայն ներկայիս կառավարութիւնը այդպիսիներուն արտօնագիր չի տար։

Այսպէս Սէն Շամոնի հայ անգործներուն վիճակը բախտի է ձգուած։ Նոր տարուան առաջին օրերուն գաղութը արձանագրեց գործունէութեան քանի մը փորձեր,գրեթէ բախտաբար բոլորը անցան ապարդիւն։ Եղածը ձախողեցաւ, շնորհիւ այս կամ այն կազմակերպութեան ...։ Այսպէս ալ խառն խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ. Ապրիլ 11ի համազգային հանդիսաւորութեամբ տօնելու համար։ Ռամկավարները քաշուեցան ազգային դրօշակի խնդիր հանելով։ «Մենք ազգային դրօշակը պարզելով քինք ուզեր բողոքի ցոյց կատարել հոս. Հայաստանի դէմ»։

- Թուրքիոյ երթեւեկի նոր հրահանգը հոս ալ արձագանգ գտաւ։ Ֆակայն ոչ ոք միտքէն կ'անցընէ վերադառնալ։

- Երկու խօսք ալ պիտի ըսենք «Ապագայ»ի թղթակցին որ կ'երեւի ... կուզայ։ Բայց քանի որ ամէն մարդ իրականութիւնը կը տեսնէ, աւելի լաւ է կարճ կապել։ Անցեալ օր գիժերի քաղաքապետութան եւ ոստիկան հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— «Հայ բնտանիքներու ցանկը տակաւին մեր ձեռքի տակ է, դըժբախտաբար քաղաքապետական խորհուրդին կողմէ մերժուեցաւ նպաստ տալ, բայց արդէն սկսած ենք ապուր տալ»։

Սխալ է նաեւ թէ Սէն Շամոնի գործադրկութեան հետ թշուառութիւնը չէ յառաջացածՄԹէ այդպէս է, ինչո՞ւ ռամկավար ակումբը բոլոր կազմակերպութիւններ մարմին հրաւիրած էր, կազմելու համար հայ-անգործներու օգն. մարմին մը։ Ձեռնարկ մը որ ձախողեցաւ։

Պիտի յանձնամ «Յառաջ»ի սալ Սէն Շամոնի Հայերուն ճշգրիտ թիւը եւ կեանքը։ Եթէ յաջողիմ նաեւ ամբողջ Լուարի նահանգի Հայերուն թիւը։

Մ. Ազատ

ՍԱՄՈՒԼ

Մինչ մենք կը քնանանք

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (3 մարտ).

«Կը գործէ մեր թշնամին ամէն ճակատներու վրայ։ Ամերիկային Ցեւնասոան, Անգլիայէն Պարսկաստան, Պուլկարիայէն Եգիպտոս, եւ նոյնիսկ մեզի այնչափ սիրելի, մեզ հիւրընկալող Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ.

Իսկ մենք կը քնանանք, կը քնանանք ամէն տեղ։

Աւելի խորացնելու համար մեր այդ քունը, Նոր Թմրեցուցիչ բաղադրութիւն մըն ալ գտած է մեր խորամանկ ոսոխը։

Այդ իր վերջին օրէնքն է, որով կը հրաւիրէ արտասահմանի հայութիւնը վերադառնալ... Ո՞վ գիտէ գուցէ նոր ապանդի մը...։

Եւ լաւ է ընտրած բաղէն։

Երբ ամէն կողմ տիրող տնտեսական տագնապը, անգործութեան եւ թշուառութեան է դատապարտած խեղճ բեկորները մեր դժբախտ ժողովուրդին, երբ բարոյալքուած աւելի օրեր է որ կ'ապրի ան, անա այդ բաղէն է ընտրեր, հրաւիրելու համար մեզ եւրոպական տարազով ծպտուած քէմալական Թուրքիան, իր երանաւէտ դրախտը։

Այդքան հեգնութիւն նետուած քաղաքակիրթ աշխարհի երեսին ցոյց կուտայ այն խոր արհամարհանքը, որ Քէմալի կառավարութիւնը կը տածէ հանդէպ այսպէս կոչեցեալ քրիստոնեայ եւ քաղաքակիրթ մարդկութեան խղճին։

Միեւժամանակ այդ շնական հեգնութիւնը ցոյց կուտայ, որ մեր թշնամին ինչ լաւ ծանօթ է մեր տկար կողմերուն, մեր զառամլիք թիկունքին։

Իսկ մենք կը քնանանք դեռ։

Երեւի մեզ դարձեալ արթնցնելու համար, պէտք է շարժին հողադաները եւ պէտք է գործէ անցնին եաթաղանները, այլապէս անկարող ենք ըմբռնել վտանգը։

Բայց երբ զօրքը առոր հասնի, մինչ տեսեր ենք, որ շատ ուշ է արթննալու վտանգը։

Ամէնէն մեծ վտանգները չտեսնուող, ու բացայայտ վտանգներն են, որոնք մեզ կը գտնեն քնացած վիճակի մէջ»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Սկաուտական կեանք

ՆԻՍ.— Օգտուելով Պալաքեան եպիսկոպոսի ներկայութենէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նիսի Սկաուտներու Վարչութիւնը կատարեց սկաուտներու երդման արարողութիւնը եւ դրօշակի օծումը

Կիրակի, 6 Մարտ, Մատըլէնի հայկական Թաղը տօնական երեւոյթ մը առած էր։ Ժամը 2էն սկսեալ Մատուռը լեցուած էր հետաքրքիր հասարակութեամբ։ Ժամը 3.30էն սկսաւ արարողութիւնը, կնքահայրութեամբ Պ. Կ. Փափազեանի։ Իրապաշտ(?)իր սկաուտ, եւ ... ն հովանիին տակ եւ եկեղեցւոյ դասին մէջ իր երդումի խօսքը ըսաւ. - Հաւատարիմ ըլլալ Աստուծոյ, եւ սկաուտական սկզբունքներուն եւ ծառայել հայրենիքին։

Մարսէյլի առաջնորդը օրհնելէ վերջ եաղօգոններու եւ սկաուտները, կոչ ըրաւ հայ ծնողներուն որ իրենց զաւակները արձանագրեն սկաուտական շարքերուն մէջ եւ բացատրեց սկաուտիզմի եւ մարմնակրթանքի առաւելութիւնները։

Այս առթիւ եղան քանի մը նուէրներ. Պ. Կ. Փափազեան 100 ֆրանք, Տիկիններ Մ. Գրիգորեան, Մուրատեան, Ազատեան 10ական, Մարգարեան 20 ֆրանք։ Վարչութեան քարտուղարին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ ներկաներուն։

« Շաբաթ առաւօտ (5 մարտ) Նիսի քաղաքապետութեան կողմէ կազմուած «Ազգերու Տօնին» առթիւ Փարիզէն եկած հայ ուսանողներու հետ, սկաուտները եւ դպրոցական աղջիկները հայկական տարազով, եռագոյնը պարզած մասնակցեցան Անծանօթ Զինուորի դամբարանին այցելութեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նիսի Սկաուտներու Վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Պ. Տիւրկէրեանին, որ մեծ եւ գեղեցիկ եռագոյն դրօշակ մը նուիրած է սկաուտներուն։

Ներկայ մը

Լայփցիկի տօնավաճառը

Կիրակի օր բացուեցաւ Լայփցիկի տօնավաճառը։ Ցուցադրող հաստատութեանց թիւն է 7662, մինչ անցեալ տարի 9017 էր, 1930ին՝ 9570, իսկ 1927ին՝ 10,171։ Օտար ցուցադրողներուն թիւն է 1091։ Հազիւ 15,000օտարականներ կրցած են յանձնաժողովներ ուղարկել, մինչդեռ անցեալ տարի 27,000 հոգի այցելած էին։ Գիները մեծապէս ինկած են 1931ի աշնան ցուցահանդէսէն ի վեր։

Կարգ մը ապրանքներ հարիւրին 20-30 աւելի աժան են, բայց դրամի փոխանակութեան դժուարութիւնները կը խանգարեն առեւտուրը։ Արգելք մըն է նաեւ քաղաքական կացութեան անստուգութիւնը։ Շատեր ապրանքներ կուտան, նախապահական բնութիւններէն յետոյ հաստատուելու պայմանով։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այսօր, շաբաթ գիշեր, Սէվրի Մուրատեան վարժարանի սրահին մէջ հանդէս մը կը տրուի ինպաստ ֆրանսացի անգործներու, նախագահութեամբ Սէվրի Քաղաքապետին։

Այս առթիւ պիտի երգէ Օր. Ազաբէկեան, «Les noces de Jeannette»ը։

«Վիլիկիա» երգչախումբն ալ կը մասնակցի հանդէսին։

ՄՐՑՈՅԹ

ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ

1. Տիգրան Չէօկիւրեան, 2. Ռուբէն Սեւակ։ Գիրք Ա. Գրեց՝ Արմէն Սեւան։ Տպ. Սոֆիա։ Գին 12 ֆրանք։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Ա. ՄԱՕ

X

Թատերական ներկայացման նիւթը առնուած էր Մոլտովիոյ հերոսական շրջանէն, երբ պատանի մը, աղջկան մը փոխորդական նայուածքէն հմայուած, երդէ խրատ նետուած, անցած էր թշնամիին կողմը ու սպաննած էր հրամանատարը, պատմառ դառնալով յաղթանակի մը։ Բշնաւոր վիճակուեցաւ ծերունի հօրը որդը, որ, մահը թողած, կ'ուզէր կառքի երթալ։ Աղջկան գիրը տրուեցաւ Ասոզիկին. իսկ Սուրէնին զաւամանի մը դերը, իր խուզարկու նայուածքն ու գիւրաշարժ ձայնը յարմար դատելով։

Սուրէն շուարումնեցաւ։ Վիրաւորական բան մը զգաց ատոր մէջ։ Ցանկարծ ... երեք օր առաջ պատահած ... նայեցաւ Պ. Արամին... կը նայէր իրեն... Պ. Դիմաքսեան կանգներ էր լուռ ու Ասոզիկի սիրտը կը տրոփէր... Կը հասատար նայուածի հերոսութեան։ Ձեռոյ անոր այդ սեւ, շա՛տ սեւ նայուածքին մէջ ապահովութիւնը կար աշխոյժ խաղարկութեան մը. բայց Ասոզիկ ուզեց որ Սուրէնի տրուի այդ դերը...

Նոյն պահուն, Սուրէն ոտքի ելաւ, ու վճռական շեշտով մը.

— Ես այս դերը չեմ առներ — ըսաւ, գրեթէ շլրտելով իրեն յանձնուած դերին ընդօրինակութիւնը։

Աչքերուն մէջ թախիծ կար եւ վրդովում։ Ի՞նչ կար իր աչքերուն մէջ։ Ու հզօր փափաք մը՝ միւս դերը առնելու։

Այդպէս ալ եղաւ։ Վռանդի, Դիմաքսեան, դէպի Սուրէնը իր տածած մեծ հոգածութեանը հետ, այլեւս գոյացուցեր էր համոզում մը՝ անոր ու Ասոզիկի նկարին լուռ կապի մասին։ Ինք՝ որտորեկ էր, անշուշտ, իրեն վիճակուած դրկանքէն. բայց, ցանկութիւնը ունէր պահուած տեսնելու իղձը Սուրէնին, որուն մէջ իրմէ բան մը կը գտնէր հիմա — իր մաքէն, իր հոգիէն, իր երազէն նոյնիսկ...

Մէկմէկ դեր վերցուցին, նաեւ, Օր. Ջալալեան ու Պ. Արամը։

Բաղաքը դեռ անծանօթ էր բեմական կեանքին։ Ցեղուծ մը, միայն, տարիներ առաջ, գոլխաստցայ խումբ մը, Եգիպտոսէն դարձին, փոթորիկի էր բռներ եւ, քողնումը ապաստանած ըլլալով իրենց նաւահանգիստը, խումբը ելեր էր ցամաք եւ արտօներ էր ներկայացում մը տալու։ Շատերու ճողքին մէջ դեռ դրոշմուած կը մնային քանի մը դէմքեր։ Մէկը, օ՛, երկա՛ր մօրուքով, դէպի հոսք սանդրուած, սեւաթոյր, ու թաւ ձայնով, պեխերը ածիլուած։ Բոլորովին անծանօթ քօղքեր մը կար բոլորին շրթներուն վրայ։ Կային նաեւ տիկիններ, որոնց ձայնին շրջան բրեր էին պատմութիւններ, — անձկութեան մատնուած, ու արտօնութեան համար ափսէններու կողմէ Վալիին դիմած կատարուած ըլլալուն համար։ Սակայն, կիներն բաց էին ունեցած ու վերադարձի ատեն, իրենց թողած պարտքին փոխարէն, Մինչեւ այսօր գոհարեղէններ առեր էր չափազանց կոտրած գինով, «ձեռքէն էկածը ընելու» համար «մեր ազգայիններուն»։

Այդ ներկայացման, Սուրէնը, Նապալը եւ Աշոտը եւս զաղտագողի սպրդեր էին ներս, ու այն օրէն տղոցն Սուրէն քանի անգամներ մտածեր էր անոնց ձայնին, ձայներուն էր գտնելը, նոյնիսկ տանը՝ առանձինն, արտասաներ էր, եւ շատ բարկացեր էր երբ գիշեր մը, հօրեղբայրը անոնցին երբ դեռ տարին գոնէ մէկ անգամ հօյրը կը սափրէր ու կը տանէր գիրենք — ներկաններէն նիհար, շէկ ու կապտաշուի երիտասարդ մը կոնկներ էր մէջտեղը, խռռներ էր մազերը, պատռեր էր յօնքերը, ու կեղծելով դերասաններէն մին, սկսեր էր պոռալ՝

— Սա՛ւմ եմ... Պալիս է... Պա՛ւմ... Ուրու՛մ

Եւ, փոթթուեր էր մէջտեղը դրուած սթոռին, բոլորին մեծ խնդուք պատճառելով

Իսկ հօրեղբայրը, որ նստած էր անկիւնը ու ծառաներուն կը խաղար ոսկի շղթային հետ, իր թաւ յօնքերը խաղցներ էր։

— Վա՛յ առա... փախածներ — ըսեր էր — թէճպէլութի՛ւն, էֆէնտիմ... Փարա շորթելու ձեւը գտեր են ձորդիկը... Լաքին, քէփալըքլըքթեան ու լափը կայ... կնիկը առ տէ, շանային վրայ, ամէնուն էօզին պաց... Թի՛ւհ... Ճաշիկներուն ա ժամանց մը պէտք է... Հը՞... Մինչեւ աղա...։

- Սոնէ պատ ա զրպանէդ տուր... Ազգին համար է... Վրայի պիպէս՝ Այլա՛հ, Այլա՛հ... Մէկտ մը տա՛ս նէ, դարձեր էր քովինին..

Դպրոցական ներկայացման օրը ասեղ ձգելու տեղ չկար, ազգային վարժարանի սրահին մէջ, որ մեծ բեմ մը ունէր հինէն եւ որ, առհնօք, ընդհանուր սերտողութիւններու տեղն, կը հասնէր Բաքօն։

Տղաքը բեմին. եւեւ կը պատրաստուէին։ Պ. Արամ, ծաղ ու ...թող ձեռքը, կը կերպարանափոխէր զանոնք։ Համեղիապակաց նրբանցքէն կը լսուէր ընդհանուրաւութիւնը ազջիկ դերակատարներուն։ Անոնցմով կը զբաղէր Օր. Ջալալեան։ Հանդէսին բացումը կատարեց տնօրէնը։ Կանգնած էր վարագոյրին առջեւ։ Սկսաւ։

— Սէ՛ւթ, — կին ձըն էր։

— Պրո՛խօտի, — ուրիշ մը ձայնեց։

— Ինտոր ա խոսա կը նայի կոր...

— Ասոր համար տղաքը կը վախնան...

Դիմաքսեան կը շարունակէր — «... Բայց, հանրային կեանքը իր մեծ աղդակներուն կը կարօտի...»

— կարօտակներուն համար է, կ'ըսէ կոր...։

Հա՛, Ասոքը ըսաւ...

- Նայէ՛ Երկան Գասպարին աղջկան փէշին դոյնը..

— Սոփէս ա մէջտ խենթ զենթ բաներ կը հագնի .-

«... Արագ վերելք մը պէտք է...»

— Նստէ՛ քա, Էղսա, — քաշեց քովինը թեւէն։

— Ելէք, ըսաւ նէ...

« . Հոգեկան վերելք մը»։

— Իրա՛ւ ա անանկ վեր ելաւ քի սիրտս հողխս... Զըք ,Հըք, Հըք..

— կուտին չօփը փո՞ւր նետեց, ծալ(?)րիկ։

— Նա՛, ափս դիր։

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

«Ընտրական պայքարին մէջ, կարգ մը ամբաստանութիւններ ուղղեցին իմ անձիս դէմ։ Նախ, զիս մեղադրեցին թէ ստորագրած եմ Ցրնկի ծրագիրը, եւ ասով ուղղակի դէմ եմ եղած ազգային ճակատին։ Ինծի համար դիւրին չէր զայն ստորագրել։ Բայց ստորագրեցի այն համոզումով թէ, ատիկա՝ հանգրուան մըն էր դէպի մեր ազգային ազատութիւնը եւ կը կարծեմ թէ իմաստութեամբ շարժեցայ։

Հիթլէրեան դաւ մը Պերլինի մէջ

Պերլինի ոստիկանութեան մէջ երեւան հանուեցաւ Հիթլէրեան դաւ մը։ Երկու ոստիկանական սպաներ եւ Պերլինի ոստիկանապետութեան մէջ աշխատող հաշուակալ կին մը ձերբակալուեցան եւ բանտարկուեցան։

Ասոնք կը մեղադրուին թէ ի նպաստ Հիթլէրեան կուսակցութեան գողցած են ոստիկանական զօրանոցին, զինարանին եւ ռազմամթերքի մթերանոցին յատակագծերը զորս յանձնած են Հիթլէրի մարդոց։

Ձերբակալուածներէն մէկը խոստովանած է թէ իր արարքը գործած է Հիթլէրեան պետի մը թելադրութեամբ։

Իրլանտայի նոր կառավարութիւնը

Իրլանտայի հանրապետական նոր վարչապետին Տէ Վալերայի առաջին գործն եղաւ ազատ արձակել քաղաքական բոլոր բանտարկեալները։ Կ'ենթադրուի թէ յառաջիկայ շաբթու իսկ, հանրապետական վարչութը խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ հանրային փրկութեան օրէնքը ջնջող օրինագիծ մը։ Ծարդ. Վալերա չափազանց զգուշաւոր մնացած է, Անգլիոյ թագաւորին հանդէպ հաւատարմութեան երդումի ջնջման դէմ իր ծրագրութեան մասին։

Ցայտնի չէ ուրեմն թէ պիտի ուզէ՞ մինչեւ ծայրը երթալ եւ Իրլանտայի անկախութիւնը յայտարարել հանրապետութիւն հռչակելով։ Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները այն յոյսը կը տածեն թէ Տէ Վալերա չափաւոր դիրք մը պիտի բռնէ առ այժմ. ծանուցանելով որ Իրլանտայի աշխատաւորականները եւ անկախները չպիտի ուզեն անկախութեան յայտարարութեան հետեւանքով, երկիրը ծանուցած տեսնել արտաքին եւ ներքին դժուարութիւններու։

Գ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ ԽԵՆԹ ՊՕՂՈՍԻ դերին մէջ

Փարիզ եւ շրջակաները

Ց. Դ.

Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէն եւ Փարիզի կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրեն

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբը, վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 32 Ave. des Gobelinsի վերնայարկը։

ՊԱՆԾԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐՄԻԻ» խումբը, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 31 Rue Madame Curie։

ԿՈԳԼԷՆԻ Հրազդան խումբը յառաջիկայ Չորեքշաբթի (16 Մարտ) իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն, յառաջիկայ Ուրբաթ (18 Մարտ) իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Rue du Fbg. du Temple։

Սոյն բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան կեդր. կոմիտէի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քօլոմպի Պատ. Միութեան վիճարանական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սահակ-Մեսրոպ Դպրոցարանը։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Ներկայանալ, անդամատետրերով։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆ ԹՈՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ընկ. Ցովհ. Վարդեանի բնակարանի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը հրաւիրուին նաեւ նոր արձանագրուողները։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. նոր Դպրոցարանին մէջ, 240 Րիւ Տիւքէքլէն։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Սարիբեկեանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 12 Րիւ Վոլթէր։ Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Համաձայն գիւանի որոշման ժողովին մասնակցող հայրենակիցները ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք ունենալու համար, պարտաւոր են վճարել իրենց անդամավճարները 1931 դեկտեմբերէն 1932 մարտ 20։ Անդամավճարները վճարմանց համար դիմել 12 rue Voltaire, Lyon.

Թատերական մեծ ներկայացում Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլահայ Տրամատիկ Ստուդիան, ի պատիւ դերասան
Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի
Այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Սալօն Շաբի մէջ (84 Rue Chape) կը ներկայացնէ

«ԵՐԿԻՐՆ Է ԿԱՆՉՈՒՄ»։

Դրամ 4 արար — Հեղ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ
ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՈՅԺԵՐ — ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ են.

Թէյասեղան

Կազմակերպուած Առաքադարի Հայր. Միութեան կողմէ
Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին 40 Րիւ տը Պէլվիլ
կը նախագահէ՝ ՏՈՔԹ. ՆՈՐԱՅՐ
Մասնակցութեան համար՝ 2 ֆրանք 50

Հրապարակային բանախօսութիւն

Ա. Ե. Հայ Կարմիր Խաչի Նիսի մասնաճիւղին կողմէ
Վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Bar Cigale (Bld. de la Madeleine) սրահին մէջ։
Կը խօսի՝ Պ. Ա. ԱՐՈՅԵԱՆ
Կը հրաւիրուին Կ. Խաչի համակիր երկսեռ հասարակութիւնը։

Երեկոյթ Առնուվիլի մէջ

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ին մասնաճիւղին կողմէ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Պ. Նիկողոսեանի Etoile Bleue սրահին մէջ
Կը բանախօսէ՝ Պ. ԳԱՌՆԻԿ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Կը ներկայացուի ԹՈՐՈՍ ԾԱՌԱՆ
Գիւղաբուժակական նախ բաժին

Փարիզի Գրական Ակումբ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard. Զեկոյց Պ. Ռ. Շահխաթունիէ։ Նիւթ՝ Շարժանկարի թէքնիքը, արուեստը եւ փորձերը։ Մուտքը ազատ է։

«Հայրենիք» ամսագիր եւ օրաթերթ

Ընդհանուր գործակալ Եւրոպայի (բացի Պալքաններէ)
Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ
51 rue Monsieur le Prince, Paris (VIe) Danton 88—65
Ուր պէտք է դիմել բաժանորդագրութեանց եւ վճարումներու համար
կը ցուցադրենք ամսագրի հին թիւերը

Կ'ուզուի դերձակ—գործաւոր

Փարիզէն 80 քիլոմէթր հեռու գտնուող փոքր քաղաքէ մը կ'ուզուի դերձակ գործաւոր մը, որ կարենայ օգնել ափիէօաէրի։ Ամբողջ տարուան համար աշխատանքը երաշխաւորուած։ Մանրամասնութեանց համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

«ԱԶԱՏ ԽՕՍՔ»

Օրաթերթ
Լոյս կը տեսնէ Սօֆիայի մէջ
Տարեկան բաժանորդագինն է 150 ֆր., վեցամսեան՝ 80 ֆրանք։
Հասցէ՝ Journal «Azat Khosk» Bld. Dondoukoff 45, Sofia Bulgarie.

Imp. A. DER Agopien 17, Rue Damesme, Paris 13
Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Մարսէյլ. (Սէն Լուի) Հայր.— 70։
Հատ. Ա. Պ.— 70։
Փարիզ, Լ. Ե.— 35։

Բանախօսութիւն Մարսէյլի մէջ

Հայ Ակումբին կողմէ, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 114 Rue de Rome, Մարսէյլ։ Կը խօսի՝ Պ. Հրանտ Աթէշեան, նիւթ ունենալով «Հայ գիտութեան վրայ հիմնուած բարոյական մը կարելի՞ է ըմբռնել»։ Մուտքը ազատ է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ 1

ՍՈՒՐԲ ԹՈՐՈՍԻ ԼԵՌԸ

Հարսներ եւ աղջիկներ մեծ եռանդով կը պատրաստէին շարոցները՝ նուշի եւ ընկոյզի. կը փռէին օճախներուն վրայ դրուած մեծ սաներուն ներքեւը, որոնց մէջ խաղողին անմահական հիւթը կ'եփէր, պատրաստուած՝ ազուր ու սերուն հարսներու եւ արբունքի նոր հասած՝ տաքարիւն եւ կայտառ պարմանիներու ու աղջկանց, փափուկ բայց զօրաւոր ատքերուն թնդոցով, խառնուած նշայով ու ալիւրով։

Ըսի՞ որ այս իրարանցումին մէջ մենք՝ ես ու մայրս, որեւէ դեր չունէինք։ Մենք եւ աւելի շատ մայրս անշուշտ կը խորհէինք մեր ուխտին մասին։ Ու արդէն քիչ վերջ, մայրս արտասովոր եռանդով մը պատրաստուեցաւ մագլցելու այդինէն Սուրբին Լեռը տանող առաջին բլրակը. որուն կողերը կը ծածկէին արտուեփ մշտադալար ծառերը, մութ ու խորհրդաւոր պուրակի մը երեւոյթը տալով բլրակին։

Ու պահ մը, ես ու մայրս, լուռ ու մունջ, կը քալէինք, կամ աւելի ճիշդ՝ կը մագլցէինք դէմի փոքրիկ բլրակն ի վեր։

Հաճելի էր այս վերելքը։ Մշտադալար ծառերու եւ աշնանային թուփերու մէջէն, առտուան այդ ամէնէն հմայիչ պահուն, տիպիկ՝ գուրպէթ-էն երկիր դարձող զարիպներու նման, աղօթքի պատառիկներ ծամծմելէն, կը քալէինք. եւ թուփերը մեր թիկունքներուն քըսուելով միօթիք խշրտուք մը կը ցանէին չորս մեր կողմը։

Ու գագաթը բլրակին։

Հիմայ կը տեսնէինք Սուրբին Լեռը։ Մեր վայրէջքին ճիշդ ծայրը, շիտակ ճամբու մը փոքրիկ բարձունքին վրայ։

Մեր կեցած տեղէն, Սուրբին Լեռը կը նմանէր աւերակ մատուռի մը, որուն փլատակներուն վրայ, երկու անկիւն եւ հաստատուն քարմեր կամ քանդակներ գլուխ գլխի տուած՝ աստուածաշունչին վրայ հակածի ձեւով, հին օրերն ու իրենց երբեմնի մատուռին փառքը կ'ողբան կարծես։

Հա՛, ճիշդ այդպէս, երկու ծաղատ եւ ալեւոր քահանաներու նման, երկու սեպաձեւ ժայռերը Սուրբ Թորոսի լերան, գլուխ գլխի տուած, զիրենք լսելու եկող ուխտաւորներու այցին կը սպասէին։

Հող՝ գագաթին վրայ բլրակին, դէմ առ դէմ սուրբին, մայրս ծնկաչոք եւ ի խորոց սրտի աղօթք մը փսփսաց եւ խաչակնքեց քանի մը անգամ. եւ հուսկ ուրեմն, նոր ուժ եւ հաւատքով, սկսանք վայրէջքին, երբ արեւը օրուանէն առատուն կանուխ, գլուխը վեր վերցուցած սիրուն աղջկան մը ժպիտովը, իր ոսկի անձրեւին տարափին յանձնեց մեր ճակատները։

Մայրս՝ բնաւ չխօսեցաւ ինծի հետ։ Այդ օրը կարծես բոլորովին անհրիթացա՛ծ էր. եւ աչքիս կ'երեւէր սրբուհիի մը տեսքովը։ Աչքերն իր ուղիին, գլուխը ծանրօրէն վար կախած, արագօրէն եւ սրբազան խաղաղութեամբ մը կը քալէր. արանց նոյնիսկ ապրելու ճամբուն սուր ու խէթ քարերուն խայթոցներէն, իր ճերմակ ու բալիկ ոտքերուն վրայ։ Իմ կողմէ յոգնութեան սեւէ նշան ծանր տեսակէն ծուռ ու լուռ հայեացքով մը կը սաստէր, ու ես զգուշած համակերպութեամբ մը կը քալէի քովն ի վեր։

Վայրէջքը հասած էր։

Հիմայ՝ կարճ եւ ուղիղ ճամբայ մը միայն ունէինք հասնելու համար Սուրբին, որ ուղիղ ճամբուն ծայրէն կը նմանէր ճիշդ՝ դրակալի մը, որուն վրայ ալ խոշոր եւ հաստ խաւաքարտէ կողքերով աւետարան մը, երեսի վրայ սեպաձեւ բացուած։

Հա՛, ճիշդ այդպէս է Սուրբին Լեռը մեր վայրէջքին հասած տեղէն դիտելով։ Դրակալ մը լեռը. եւ երեսի վրայ սեպաձեւ բացուած խոշոր աւետարան մըն ալ, երկու ժայռերը՝ գլուխ գլխի տուած։

Հա՛ մայրս կեցաւ մէկէն, զիս ալ կեցնելով։

Ըսի արդէն, որ այդ օրը մայրս բոլոր շարժումները տարօրինակ կը գտնէի։ Ինծի կը թուէր թէ, սրբերը կնոջ մը հետ էր գործը, որուն հետ տիպուած էի պաշտօնական ձեւերով վերաբերուիլ եւ հնազանդիլ միայն։

Հանել՝ հրամայեց կօշիկներս, որոնք մինչեւ այդ օրը, հակառակ իր պնդումներուն եւ աղաչանքներուն, չէի հանած երբե՛ք։ Ու պարտադրեց, որ իրեն համար, բարձրաձայն եւ սրտալին աղօթք մը կամ մաղթանք մը ընեմ։

Երեսն ի վեր նայեցայ։ Աչքերը կը փայլէին անսովոր կրակով մը, փայլուն եւ փորը կուշտ կրակարանի մը առջեւ ժամերով նստած մարդու մը աչքերուն նման։ Այտերը կաս-կարմիր էին, ճիշդ ու ճիշդ շատ բացուած վարդերու նման, որոնց թերթիկները փոքրիկ հպումով մը կը փրթին ու կ'իյնան վար։ Աստուածային եւ շատ խոր ժպիտ մը կ'ամբողջացնէր պատկերը, Մադթագինեայի շնորհը տալով անոր ամբողջական դէմքին։

Համակերպեցայ, ու բարձր ձայնով մը, որուն արձագանգը սարսեց մարմինս՝ երակ առ երակ, ըսի. «Մա՛յր, հոգիովս կը փափաքիմ, որ դուն որեւէ, որեւէ՛ ձեւով բուժուիս, ազատուելով տխօրուան տխրութենէդ»։

«Ամէ՛ն, ամէ՛ն, զաւա՛կս» ըսաւ, ու համբուրեց ճակատս, տաք տաք լալով։ Միթէ գողաց այդ պահուն՝ անանուն եւ անբացատրելի զգացումով մը համակուած, մինչդեռ ինքը կաքաւի մը արագութեամբ գրեթէ վազելով, սկսաւ յառաջանալ դէպի Սուրբին բարձունքը։

Հետեւեցայ իրեն անխօս։

Զմռռնած ըսել որ կօշիկներս ... եւ գուլպաներս հանեցի, եւ ... թիս սակ ուժով մը սեղմած ... իր եսեւէն սկսայ քալել ... փոխուած էր։ Հոգիիս մէջ ... բազմութիւն մը կը շնչէր կարծես ...

Երախտա՛նք էր թէ ժամ... թիւն, չե՛մ գիտեր։ Գիտեմ ... որ հոգիս փոքրիկ աշխարհի մը ... բաժնուած էր, ու ազուր ու ... խելօք ու ջերմեռանդ ... զգայուններ կ'ապրէին, խա... թեան հետ եղբայրացած։

Սուրբին գուռն էինք ... Մայրս կեցաւ կրկին։ ... սրբուհիի մը երկիւղածու... օդին մէջէն երեք անգամ խա... քեց, ու յառաջանալով փոքրիկ ... ուշներէն մէկուն մէջ մոմ մը ... մացաներէն մէկուն շիւղին վրայ ... կապոյտ քուրջի կտոր մը ... մինչ երեք անգամ խաչակնքե... եւ հուսկ ապա, ուղղակի ... ժայռերուն դէմ, ծունկի գալով ... ցաւ աղօթագիրքն ու սկսաւ ... գալ, անձայն ... մոռվի։

Իր քովը ծունկի եկայ, ... մուռ քարերուն վրայ, որոնք ... վտիտ ծունկերս կը ցուցնէին ... սպասեցի։

ՄԱՆՈՒԿ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	-
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	-

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՄԱՐՏ 1932
13 MARS 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 1827

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ, 30 ՍԱՆԹԻՄ

Օրուան ԽՕՍՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Միայն մէկ ճամբայ ունինք, արտասահմանի ցիրուցան բազմութիւններուն կացութիւնը կարելի եղածին չափ տանելի դարձնելու, ազգովին առաւաւելութիւններ մեղմացնելու համար։

Մէկ ճամբայ — կեդրոնական շաղկապ մը։ Օղակ մը։ Ղեկավար կազմ մը։ Մենք պիտի կոչէինք՝ Ազգային Խորհուրդ։ Ինչպէս ունեցեր ենք տարբեր պարագաներու մէջ, մանաւանդ պատերազմի շրջանին։

Անյաղթելի չեն այն խոչընդոտները, որ պարբերաբար մէջտեղ կը նետուին, պարզապէս գործէ խուսափելու համար։

Գիտենք որ հայկական Սփիւռքին մէկ ծայրը կը գտնուի Փարիզ միւսը՝ մինչեւ հարաւային Ամերիկա։ Տարտղնուած ենք երկրագունդի բոլոր ցամաքներուն վրայ։ Չունինք իրաւական հանգամանք՝ շատ մը վայրերու մէջ։ Չունինք վաւերական իշխանութիւն՝ նոյն իսկ միեւնոյն գաղութին համար։

Գիտենք այս բոլորը, բայց կը մնանք առնուազն մեր տեսակէտին վրայ։ Այդ բոլորը ոչ թէ պատճառներ, այլ հետեւանքներն են տիրող անիշխանութեան։

Եթէ ուրիշ ո՛ր եւ է փաստ չունենայինք, բաւական էր տասը տարուան փորձառութիւնը։

Տասը տարին երկար, շատ երկար ժամանակ է, որոշում տալու, ճամբան գտնելու համար։

Ուրիշ խնդիր, եթէ ամէն բանէ յուսահատած, մեր ճակատագիրն ալ բախտին յանձնած ենք։

Անոնք որ այդ օրուան հասած են, լաւ կ'ընեն, եթէ բոլորովին քաշուին հրապարակէն, փոխանակ առօրէ-իրիկուն հառաչելու այս ժողովուրդին անունով։ Գոնէ տաղտուկ մը պակաս կ'ունենանք։

Ի՞նչպէս կազմել Ազգային Խորհուրդը։

Ասիկ առանձին ալ գրած, խօսած, բացատրած ենք։ Կը գտնուինք այնպիսի կացութեան մը առջեւ, ուր ձեւերը չեն որ արժէք ունին, այլ գործին փութացման, յաջողութեան դիւրութիւնները։

Ուրեմն, համաձայն ենք օրինական բոլոր ձեւերուն։ Եթէ ընտրովին չի յաջողիր, թող փորձուի նշանակովին։ Եթէ դժուար է ընդհանրական համագումար մը, հիմը դնենք աւելի գործնական ձեռնարկով մը։

Օրինակ.— այսօր մեր բոլոր գլխաւոր գաղութները ունին իրենց ազգային կազմակերպութիւնը, երկրին իշխանութենէն վաւերացուած, կամ փաստօրէն ընդունուած։ Ռումանիա, Պուլկարիա, Եգիպտոս, Սուրիա Միջագետք, Պարսկաստան պաշտօնապէս ճանչցուած փոքրամասնութիւններ են, իրենց կազմական կանոնագիրներով։ Ֆրանսայի մէջ փոքրամասնութեանց իրաւունքներ չունինք, բայց ունինք ազգային կազմակերպութիւն՝ Մարսէյլի շրջանին մէջ, եւ զանազան օրկաններ՝ միւս քաղաքներու, ինչպէս եւ Փարիզի մէջ։ Ամերիկան ունի իր Երեսփ. Ժողովը եւ Ազգ. Վարչութիւնը։ Ցուցատանը՝ նմանապէս, երկրի հին եւ նոր մասերուն մէջ, թէեւ առանց պաշտօնական օրէնքի, եւ կազմալոյծ։

Ինչպէս ըսինք, անմիջականը ձեւը չէ, այլ ոգին։

Արդ. անկարելի՞ է այս կազմակերպութիւնները, եղած-չեղած օրկանները — Թեմական Խորհուրդէն, Առաջնորդարանէն մինչեւ Ազգ. Միութիւն — հրաւիրել որ պատգամաւորներ նշանակեն իրենց գաղութին անունով, եւ առժամեայ Խորհուրդ մը կազմուի Փարիզի մէջ։

Ո՞վ պիտի հրաւիրէ։ Իսկապէս փափուկ հարց։ Ո՞վ պիտի կախէ զանգը։

Այստեղ ալ, ձեւը չէ որ կը հետաքրքրէ մեզ։

1924ին, Ռումանիոյ Թեմական Խորհուրդը առանձնեց այսպիսի նախաձեռնութիւն մը։ Այն ատեն խարխափումի վիճակի մէջ էինք տակաւին։ Այսօր-վաղը անակնկալի մը կը սպասէինք, եւ ձեռնարկը կէս ճամբան մնաց։

Իսկ հիմա որ ամէն բան բացորոշ կը տեսնենք, հիմա որ անողոք իրականութիւնը գաղտնիք չունի մեզի համար, ինչո՞ւ կրկին չփորձել այդ միջոցը։

Թող այս անգամ ալ Ամերիկայի Երեսփ. Ժողովը ըլլայ նախաձեռնարկ։ Կամ ուրիշ վաւերական հաստատութիւն մը։ Նոյն իսկ Բարեգործականը, որ իր Նոր Ուղեգծին 31 կէտերովը ազգային իշխանութիւն դառնալու յաւակնութիւններ կը մ'ատնէր։ Բարեգործականը այդ նախաձեռնութիւնը առանձնելէ յետոյ, կրնայ կազմել ծրագրուած Ազգ. Խորհուրդին նիւթական գործավարութիւնը։ Աւելի ճիշդ՝ «Էվգաֆ»ի ներսութիւնը։

Ուրեմն, հիմնական գործը չզոհենք ձեւերուն, եւ կարճ կապենք թարթափումներն ու մարզանքները։ Մանաւանդ աժան-կարապետ բանիմացութիւնը, որ ուրիշ բանի չի ծառայեր, եթէ ոչ տեւականացնել քաոսը։

Քիչ մըն ալ պատասխանատուութիւններ առանձնելու վարժուինք, եթէ մեր միտքը այս ժողովուրդին ծառայել է, ոչ թէ գայլի աւետարան կարդալ։

Կա՞յ հոսանք մը, որ ուզէ բացակայ արձանագրուիլ այս պարտականութեան, այս աշխատանքին մէջ։

Եթէ կայ, կը նշանակէ թէ կա՛մ իր կոչման գիտակցութիւնը չունի եւ չի տեսներ չարիքը, սպառնացող աղէտը։ Եւ կամ, կը տեսնէ, կ'ըմբռնէ ամէն բան, բայց «կանտիականութիւն» կը ծախէ, պզտոր միտքեր ունենալով։

Գիտակից խափանարարներ կան անշուշտ,— անոնք որ Երեւանի անիւին կապած են ոչ միայն իրենց պոչը, այլեւ խելքին պտուկը։

Կարճ պէտք է ըլլայ մեր պատասխանը, բոլոր տեսակի մունետիկներու «սապոթաժ»ին հանդէպ.

— Մի՛ խառնուիք մեր գործերուն։

Պէտք է տալ, վերջապէս, այդ պատասխանը, եւ ապացուցանել թէ տէրն ենք մեր ճակատագրին։ Մեր բաղձանքներուն, ինչպէս տառապանքներուն։

Կ'ուզէինք լսել նոր ձայն մը՝ մեր առաջարկին առթիւ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԻՐԵՑԷՔ ԶԻՄԻՄԵԱՆՍ

Վարդապետն ասաց եւ աշակերտները պէտք է հետեւաբար, հաւատարմօրէն հետեւին եւ յորդորին անոր կիրարկումը:

Այսպէս է որ Քրիստոսէ դարեր յետոյ, Գոլթոնի առաջնորդը, Մանչեսթըրի մէջ խօսուած քարոզի մը ընթացքին հարց կուտայ իր հաւատացեալ ծուխերուն.

- Ի՞նչ չարիք կրնայ գտնուիլ սիրաբանութեան մէջ:

Ու խորունկ եւ փորձառու մասնագէտի մը պէս, կը մանրամասնէ.

Սիրոյ համբոյր, կնոջ համակրութիւնը էապէս դանդաղ է: Սիրոյ իսկական արուեստը կը կիրարկուի յառաջատուաբար, աստիճան առ աստիճան: Սիրաբանութիւնը դրսեւորումն է սիրոյ առաջին խաղերուն, եւ ենթադրել չի տար աւելի հեռուն երթալու կամքը:

«Դանդաղութեան եւ պատրաստութեան այս օրէնքը ի զօրու չէ միայն բարեկամութեան շրջանին մէջ, այլ նաեւ ամուսնական կեանքի ընթացքին:

«[illegible]ութեան անյարմարութեան պարագաներէն շատերը, առաջ կուգան պարզապէս, ամուսնին անճարակութենէն: Շատ այրեր կ'անգիտանան թէ սէրը արուեստ մըն է եւ թէ, այդ արուեստին յատկանիշը՝ դանդաղութիւնն է: Այրերը շատ բան ունին սորվելիք կնոջ բնաւորութեան մասին եւ պէտք է ստանան վարպետութիւն մը, որմէ զուրկ են յաճախ»:

Ազատուելու համար Քրիստոսի այս [illegible] աշակերտին փորձառութենէն, զանոնք յաջորդաբար մտնելու անոր հաստատումները:

ԽԱՐՏԻՇ

Անձիտներ կը վաճառ Սուրիոյ մաքսատունէն

Սուրիոյ մարզպանութիւնը պաշտօնական ցնցում մը պատրաստած է, սուրիական կառավարութեան միջոցաւ հրատարակելու համար ժողովուրդին։ Այդ ցնցումը կը վերաբերի հին օսմանեան արծաթ դրամներուն։ Նկատի ունենալով որ Սուրիան իր մասնաւոր արծաթ դրամները ունի արդէն, կ'ուզուի գործածութենէ դադրեցնել հին արծաթ դրամները:

Սուրիական կառավարութիւնը համաձայն գտնուած ըլլալով արծաթ դրամներու վերացման, կը յայտարարէ այժմէն առեւտրականներու որ սկսին դադրեցնել գործածութիւնը օսմանեան արծաթ դրամներու, որովհետեւ պաշտօնական յայտարարութեան հաղորդուելէ վերջ, 28 մէճիտը մէկ օսմանեան ոսկի պիտի արժէ, մինչդեռ, հիմա 18 մէճիտ կ'արժէ մէկ օսմանեան ոսկի:

«Հայերու բարեկամներ» Սուրիոյ մէջ

Սուրիոյ մարզպանը իր բոլոր պատուիրակներուն ղրկած է հրահանգ մը, որով կը հաղորդէ որ «Հայերու Բարեկամներու Անգլ Ընկերութիւնը 1931 օգոստոսէն սկսեալ պաշտօնապէս ճանչցուած է հովանաւոր երկիրներու մէջ եւ արտօնուած ընդարձակելու իր գործունէութիւնը»:

Ընկերութիւնը արդէն Հալէպի մէջ մասնաճիւղ մը ունի եւ այժմ կ'ուզէ ուրիշ մասնաճիւղեր բանալ Սուրիոյ եւ Լիբանանի միւս քաղաքներուն մէջ: Ըստ Էլ Ահրարի տեղեկութեանց, Միութեան գործունէութիւնը սահմանուած է հետեւեալ կէտերով.

Ա.— Հայ գաղթականներու բնակութեան, տեղաւորման եւ ապրուստին համար դրամ հայթայթել,

Բ.— Որբերու դաստիարակութիւնը,

Գ.— Բարոյական վտանգներէ փրկել կիներն ու աղջիկները,

Դ.— Արհեստաւոր Հայերու նիւթապէս օգնել:

Ե.— Բարձրացնել հայ գաղթականներու բարոյական եւ նիւթական վիճակը,

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Գերմանիոյ նախագահական ընտրութիւնը

Ոստիկանական խիստ միջոցներ

Այսօր, ամբողջ Գերմանիոյ մէջ տեղի կ'ունենայ Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութեան առաջին քուէարկութիւնը։

Պերլինի մէջ, լամաւ գրոյց կը շրջի թէ ծայրայեղները եւ մասնաւորաբար Հիթլերեանները պատրաստուած են ըմբոստութիւններ յարուցանելու, ընտրութեան յաջորդ օրը։

Այս զրոյցները կարելի չէ եղած անշուշտ ստուգել ու թէեւ կառավարութիւնը վերապահութեամբ կը լսէ զանոնք, սակայն, աւելորդ չէ նկատած ոստիկանական խիստ միջոցներ նախատեսելու, մանաւանդ Փրուսիոյ մէջ։

Ներքին նախարարը իրմէ կախում ունեցող տեղական իշխանութեանց ուղղուած շրջաբերականով մը, կը յայտնէ թէ ոստիկանութեան պարտականութիւնն է փաստացի հերքել այս զրոյցները, գիմելով այն սեփական միջոցներու, որոնցմով կարելի ըլլայ խեղդել որեւէ ըմբոստական շարժում եւ, կը հրահանգէ ոստիկանութիւնը գործադրելու ամենէն խիստ եւ կտրուկ միջոցները, եթէ պէտք ըլլայ, անվարան ճզմելու համար որեւէ նման շարժում։ Սկսելու համար, ամբողջ ոստիկանութիւնն ու քաղաքապահները պիտի հսկեն որ կիրակի քուէարկութիւնը ազատօրէն կատարուի։ Կէսօրէն սկսեալ, ամբողջ ոստիկանութիւնը կազմ ու պատրաստ պիտի ըլլայ շարժելու։

Քաղաքապահ զինուորները պիտի համախմբուին զօրանոցներուն մէջ, եւ միշտ պատրաստ պիտի ըլլան միջամտելու ուր որ ուզուի։ Զօրանոցներու բակերուն մէջ, մեծ ինքնաշարժներ եւ նոյնիսկ զինուորներ պատրաստ պիտի սպասեն։

Ոստիկանները իրենց սովորական բիրերէն զատ, պիտի զինուին նաեւ ատրճանակներով եւ ինքնաշարժ հրացաններով։

Գերման վարչապետը, շարունակելով ի նպաստ Հինտէնպուրկի իր քարոզչական շրջագայութիւնները, նախորդ իրիկուան խօսեցաւ Պերլինի ընդարձակ սրահներէն մէկուն մէջ, հազարաւոր բազմութեան մը առջեւ։

Պրիւնինկ, որուն խօսքերը ընդմիջուեցան բուռն ծափահարութիւններով, խստօրէն դատափետեց Հիթլերեաններու գրգռութիւններն ու գործունէութեան եղանակները։ Ու խօսելով Հինտէնպուրկի վրայ, յիշեց անոր անցեալը եւ անոր նուիրումը գերմանական դատին։

Չինաճափոնական վէճը

Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ

Ազգերու Դաշնակցութիւնը չինաճափոնական վէճին մասին քուէարկեց բանաձեւ մը, որուն գլխաւոր մասերը հետեւեալներն են: Առաջին մասը կը յիշէ, Բրիան-Քէլլոկ դաշնագիրը, 1931ի յայտարարութիւնը եւ Խորհուրդին կողմէ ճափոնի ուղղուած կոչը փետր. 16ին:

[illegible] հաստատելէ վերջ թէ այս տրամադրութիւնները կը համապատասխանեն Փարիզի դաշինքին, կը յայտարարէ թէ այդ տրամադրութիւնները պարտադիր են եւ կ'աւելցնէ. - Ազգերու Դաշնակցութեան անդամները պարտաւոր են չճանչնալ որեւէ կացութիւն, որեւէ դաշնագիր, որեւէ համաձայնութիւն, որոնք կրնան ընդունուած ըլլալ Ազգերու Դաշինքին հակառակ միջոցներով:

Բանաձեւին երկրորդ մասը մանաւանդ կ'անդրադառնայ ուղղակի բանակցութեանց որոնք տեղի պիտի ունենան Շանկհայի մէջ՝ ճափոնցիներու եւ չինացիներու միջեւ եւ կը դնէ հետեւեալ սկզբունքը.— Վէճին կարգադրութիւնը պէտք չէ կատարուի մէկ կամ միւս կողմէն զինուորական ճնշման տակ:

Առավ արդէն, ո՛չ միայն կ'առաջարկուի թշնամութիւնները դադրեցնել, այլեւ ռազմաճակատէն ետ քաշել զօրախումբերը:

Բանաձեւին երրորդ մասը ամբողջովին կ'որդեգրէ Պ. Պէնէշի տեսակէտը: Ազգերու Դաշնակցութիւնը չպիտի դադրեցնէ իր նիստը եւ չպիտի դադրի զբաղելէ չինաճափոնական վէճով, այլ պիտի հսկէ, եւ Խորհուրդին բոլոր անդամները, որոնք ստիպուած են ժընեւ մնալ, մասնակցելու համար Զինաթափութեան Ժողովին, պիտի կրնան, երբ պէտք ըլլայ, ժողովի նստիլ, նախագահին հրաւէրով: Ասկից զատ արդէն, ընդհ. յանձնախումբը պիտի հաւաքուի մայիսի 1էն առաջ, քննելու համար ընդհանուր կացութիւնը: Մինչ այդ, ժողովը իր իրաւասութիւնները կը փոխանցէ 19 հոգինոց յանձնախումբի մը:

Այս բանաձեւը ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ:

Ժողովի սկզբնաւորութեան, ճափոնի ներկայացուցիչը իր կառավարութեան կողմէ յայտնեց թէ ճափոնական ուժերը պիտի քաշուին իրենց արդի դիրքերէն, նախ Ճէպի Շանկհայի եւ Վու-Սունկի շրջանները եւ երբ վերջնապէս ապահովուի թշնամութեանց դադարումը եւ երբ երաշխաւորուի որ չինական ուժերը որ եւ է յարձակման չպիտի ձեռնարկեն. ճափոնական ուժերը նաւ պիտի մտնեն:

Չինացիները կը սպաննեն իրենց սպաները

Մոսկուայէն, բոլշեւիկեան «Թաս» հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Սախալիանկի չինական պահակազօրքը, տեսնելով մանչուրիական դրօշը, ըմբոստացած է: Ըմբոստութիւնը սկսած է ռմբակոծութեամբ, հրացանաձգութեամբ:

Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, ըմբոստ չինացիները ձերբակալած են սպայակոյտի նախագահը եւ սպաննած տասնի չափ սպաներ: Կողոպտուած են նաեւ քաղաքին վաճառատուները, որոնց կարգին խորհրդային վաճառատուն մը:

Ճափոնի հիւպատոսը, չինական դրամատան տնօրէնը եւ պաշտօնեաները փախած եւ ապաստանած են ուրիշ վայր մը:

Դանուբեան երկիրներու գործակցութիւնը

Ժընեւի մէջ, կը հաստատեն թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը Ճոն Սայմըն, Փարիզի մէջ, ներկայ ըլլալէ յետոյ Պրիանի յուղարկաւորութեան, հանդիպում մը պիտի ունենայ Ֆրանսայի վարչապետին՝ Պ. Թարտիէօյի հետ, Դանուբեան երկիրներու տնտեսական համաձայնութեան մասին. կ'ըսուի թէ Ճոն Սայմըն պիտի առաջարկէ հարցը ենթարկել մեծ պետութեանց խորհրդակցութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի մէջ

Աշխատանքի Նախարարութեան շաբաթական վիճակագրութիւնը թեթեւ բարելաւում մը կ'արձանագրէ վերջին շաբաթներու ընթացքին: Փետրուար 29էն 5 մարտ, անգործներու թիւը կրած է ընդամէնը 5585ի յաւելում մը, նոյեմբեր 1931էն ի վեր, շաբաթական յաւելումներու մէջ՝ ամենէն փոքր թիւը:

Մարտ 5ին, ամբողջ Ֆրանսայի անգործներու թիւն էր 298,783:

Այս թիւէն, միայն Փարիզ քաղաքին բաժին կ'իյնայ 90,743, որոնց 27,500ը կիներ, իսկ ամբողջ Սէն նահանգի անգործներու թիւն է 155,802, նախորդ շաբթուան վրայ 1680ի յաւելումով մը:

Այս շաբթուան ընթացքին, Ֆրանսա մտած են 99, Ֆրանսայէն մեկնած են 2925 օտար աշխատաւորներ,

Գերմանիոյ մէջ

Մարտ 1ին, Գերմանիոյ անգործներու թիւը բարձրացեր էր 6 միլիոն 128 հազարի, ըսել է հազար աւելի քան նախորդ կիսամսեակին: Աշխատանքի Նախարարութիւնը մշակած է ծրագիր մը, որով կարելի պիտի ըլլայ գործ հայթայթել 600 հազար աշխատաւորի:

Այս ծրագրին համաձայն, 800 միլիոն մառք արժէքով, երկաթուղային ապսպրանքներ պիտի կատարուին. 300-400 միլիոն մառք պիտի յատկացուի ճամբաներու նորոգութեան, 3-300 միլիոն մառք երկրագործական բարեկարգումներու եւ 200 միլիոն մառք ալ փոքր բնակարաններու շինութեան, ընդամէնը 1200 միլիոն մառքի գումար մը, որ անհրաժեշտ նկատուած է այս ծրագրին իրագործման.

Այս գումարը հայթայթելու համար սակայն կը մտածուի արտաքին փոխառութիւն մը կնքել, եթէ սակայն, Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնով, փարատի Հիթլերեան շարժման յարուցած մտահոգութիւնը:

Անգլիոյ մէջ

Աշխատանքի Նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, անգործներու թիւը որ յունուարի ընթացքին կրած էր 218,450ի յաւելում մը, նորէն պակսած է,

Փետրուարի ընթացքին, 27,298 անգործներ աշխատանք գտած են: Այսու հանդերձ անգործութիւնը շատցած է հիւսիս-արեւելեան հանքային շրջանին մէջ

Անգլիոյ դրամական քաղաքականութիւնը

Անգլիոյ ելմտական նախարարը կարգ մը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, դրամական քաղաքականութեան մասին։

Նախարարը, մասնաւորաբար յայտարարեց թէ չի հաւատար կարգ մը տնտեսագէտներու կողմէ առաջարկուած դրամական քաղաքականութիւն վարելու սկզբունքին օգտակարութեանը, եւ թէ ուշ կանուխ, պէտք պիտի ըլլայ վերադառնալ ոսկի չափանիշի գրութեան.

Անդրադառնալով անգլիականի բարձրացման ելեւէջներուն, կարելի է ըսել, առաւելութիւններ տեսնել ոսկի-չափանիշի գրութեան լքման մէջ։ Սակայն առով, կը կորսուի կայունութիւնը։ Եթէ օտար շահադէտներ կը գնեն անգլիականը, պատճառն այն է թէ կը յուսան որ ոսկին պիտի բարձրանայ եւ առով շահեր պիտի ապահովեն։

Այս շահադիտութիւնը կը վնասէ շարունակեց, առեւտուրին եւ չենք ուզեր որ ստեռլինի բարձրացումը վնասէ ճարտարարուեստին։

Կարելի չէ եզրակացնել, ըսել թէ ի՛նչ սակի վրայ կանգ պիտի առնէ ոսկին։

Նախարարը, վերջապէս, դէմ արտայայտուեցաւ դրամական յառաջ քաղաքականութեան մը վարելու սկզբունքին։

ՑՐՈՑՑ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

ԽԱՅԵԱՄՊԱՃԻ

Հեռուէն հեռու հետաքրքրուող ներ կան Փարիզի հայ մտաւորական կեանքով։ Կարելի՞ է մեղադրել։ Կը բաւէ ակնարկ մը «Յառաջ»ի չորրորդ էջին վրայ, Թափ տալու երեւակայութեան։ Ինչե՛ր ունինք, կամ ինչե՛ր չունինք գրականութեան եւ արուեստի բոլո՛ր ճիւղերուն մէջ՝ թատրոն, հանդէս, հաւաքոյթ, շարժում, մանաւանդ շարժում...

Ու կը խնդրէ իմ պարսկահայ բարեկամս «երբեմն տեղեակ պահել»։

«Թմրուկին ձա՞յնը արդեօք կամ շա՞տ լաւ սորված է "այդ ատաղձը" որ պարսկական է, եւ կասկածը մեծ է հիմա իր փորը։

Որն ալ ըլլայ, Փարիզեան թղթակցութիւն մը շատ չէ դուրսիններուն համար որոնք անընդհատ եւ հաւատարմօրէն կը ղրկեն իրենցը։

«Եթէ մեզի հարցնելու ըլլաք», մեր մտաւորական կեանքին վերջին նորութիւնը Խայեամը եղաւ երկու առանձին վարագոյրներով։

Նիշափուրի աստղագէտը Թերթեւս մտցուց օր մը Մոհամմէտ Մահրուքի համիտ «Թագ»ին խորը. Այդ վտանգը չպատահեր իրեն այստեղ։

Վերջերս սարքուեցաւ Խայեամական իրիկուն մը հայ բանաստեղծի մը՝ Ա. Զարըզի կողմէ։ Տասը վայրկեան տեւող կուռ դամբանական մը «հանգուցեալ» (ճիշդ այս բառով) Օմար Խայեամի վրայ։ Ետքը պար՝ խայեամական, գինի՝ խայեամական, երգեր՝ բանաստեղծին — հայ բանաստեղծին — թարգմանութիւնէն։

Թէ ի՞նչ է արժէքը այդ թարգմանութեան, ոչ ոք չհետաքրքրուեցաւ։ Մեր մտաւորական մեծ շարժումներուն մէջ տեղ չկայ այդ տեսակ պզտիկ մանրամասնութիւններու։ Այդ հոգը ձգուած է դուրսիններուն։

Իրականին մէջ, հայ բանաստեղծը կարդացած է, վստահ եմ ատոր, հայերէն, թուրքերէն եւ ուրիշ լեզուներով Խայեամներ, ներշնչուեր եւ արտադրեր է Խայեամ մը որ իր կարգին ներշնչուեր է «Սազին»։ «Սազի» ոչ թէ «Սազի», որովհետեւ Պոլսոյ թուրքերէնէն առնուած «Սազին» տարբեր հագուստով չէ ուզած ներկայանալ Զարըզի «թարգմանութեան» մէջ։

Ու ներշնչումի ազդեցութեան տակ Խայեամի գրածին վրայ աւելցեր են բազմաթիւ նոր բառեր, պատկերներ եւ նմանութիւններ։ Շահողը անշուշտ Նիշափուրի իմաստակն է որ կորանցուցեր է միմիայն իր ոճին սեղմութիւնը ծայրէ ծայր եւ յաճախ իմաստը։ Բայց, ասոնք ալ աննշան մանրամասնութիւններ են մեր բանաստեղծներուն համար։

Շատոով առիթը կ'ունենամ Խայեամի բնագրին հետ ներկայացնելու Ա. Զարըզի եւ ուրիշներու թարգմանած մէկ-երկու քառեակը, քով քովի։ Պիտի տեսնէք թէ Օմար ինչե՛ր կորսնցուց իր հանդերձէն այս նոր մրցակցին յայտնուելէն ի վեր։

Բայց այս մասը զաւեշտականն էր, սխալմամբ առաջին վարագոյրին մէջ դրուած։

Կայ ողբերգականը...

×

Ուրիշ բանաստեղծ մը որուն քունը կը փախի — ախտաբանական հին երեւոյթ մը այդ մարդուն մէջ — ուրիշին յաջողութեան առջեւ, չկրցաւ մարսել մեր Զարըզին «եւյոյթ»ը։ Թխեց յօդուած մը, դուրս տալով բոլոր չգիտցած բաները։ Բայց չկրցաւ սիրտը պաղշտկել։ Ու ա՛ռ քեզի երկրորդ հարուած։ Կարդաց դասախօսութիւն մը՝ «Օմար Խայեամ եւ Նահապետ Քուչակ»։

Զարըզի ախոյեանը, գուշակած ըլլալու էք, Արշակ Չօպանեան, համբաւը շինած էր արդէն, թէեւ ոչ ոք չգիտեր ատոր գաղտնիքը, իբրեւ հայ աշուղական գրականութեան մեծագոյն հեղինակութիւն։ Այդ մասին երկու կարծիք չի կրնար գոյութիւն ունենալ, մէջը ըլլալով Զիթունիի կասկածաւոր կարծիքը։

Ներելի էր ինծի, ինչպէս շատերուն, այդ դասախօսութենէն ակնկալել մեր միտքը չարչարող հին հարցի մը լուծումը,— հայ աշուղական գրականութիւնը ազդուա՞ծ է պարսիկ գրականութենէն։

Խայեամ եւ Քուչակ քով քովի։ Մե՞ղք գործեցինք սպասելով որ գոնէ մեզի ցոյց տրուի պարսիկ բանաստեղծը եւ հայ աշուղը իրար միջացնող կապը։ Որովհետեւ փակագիծին մէջ կայ այդ կապը։

Ու մեր ակնկալածին փոխարէն երկու ժամ անընդհատ — ո՛չ խեղճ նախագահին անհամբերութիւնը օգուտ ըրաւ ոչ ալ իրարու խառնէ մեկնողներուն անցքը - ճիշդ երկու ժամ մեր գլխուն տեղաց բառերու հեղեղ մը։ Բառեր գեղեցիկ, բառեր բանաստեղծական, բառեր դերասանական, բառերու տարափ որուն գաղտնիքը միայն Չօպանեանը ունի։ Խօսիլ ժամերով, գրել տասնեակ էջերով առանց մակերեսէն մէկ մատ խորանալու։ Որովհետեւ խորանալու համար, մէկ ատղձոց նորութիւն բանալու համար յաճախ ժամերու աշխատանք պէտք է, ուսումնասիրել պէտք է, սորվիլ պէտք է։

Չկարծէք սակայն որ եթէ ինք չէր սորված, մենք բնաւ բան չսորվեցանք իր դասախօսութենէն։

Գրական Ակումբիայդ անմոռանալի նիստին մէջ մեր մեծ բանաստեղծը մեզի հրամցուց խայեամական գոհարներ որոնց մէկ մասը — գոնէ փոքր մաս մը—կը փոխանցեմ պարսկահայ բարեկամներուս։ «Սրտներր ուրախացնելու համար թէ ի՛նչ աւելի ունին խեղճերը, հեռու մեր մտաւորական շարժումներէն....։

Ցուցուած շեշտերով մեզի ըսուեցաւ թէ մինչեւ 20րդ դար Օմար Խայեամ անծանօթ մնացած էր։ Շահը Եւրոպա կ'այցելէ եւ Խայեամի ուշացած հիացողները իրեն կը դիմեն տեղեկութիւն ստանալու Օմարի մասին։ Բայց պարսիկ վեհապետը տեղն ու տեղը կը սառեցնէ այցելուներու բորբոքած խանդավառութիւնը յայտնելով թէ այդ անունով մէկը չի ճանչնար։

Բարեբախտաբար, 20րդ դարուն անգլիացի Ֆիցճէրըլտ մը եւ ֆրանսացի Նիքօլա մը մոռացութենէն դուրս կը քաշեն Խայեամը եւ կ'զայն կը ծանօթացնեն Արեւմուտքին։ Իսկ Հայոց մէջ, աւելցուց Չօպանեան, առաջին ծանօթացնողը եղայ... ես ինքս։ Զըսաւ սակայն թէ պարսիկներու մէջ դեռ անծանօթ կը մնա՞յ Խայեամ, կամ արդեօք Չօպանեանի գիւտէն օգտուա՞ծ են Նիշափուրցիները։

Սորվեցանք թէ Խայեամ միա՛կ (այս բառը ողբերգական շեշտով արտասանուած) ըմբոստը եւ մխտողը եղած է պարսիկ գրականութեան մէջ, որ կը սկսի... Զէնտավէսթաէն։

Կուլ տուինք այս կոպիտ անհեթեթութիւնները եւ չանացինք մոռնալ թէ Խայեամէն զատ պարսկական ոսկեդարու ամէնայայտնի դէմքերուն մէջ ըմբոստներ եւ մխտողներ գոյութիւն ունեցած են եւ թէ ատոնցմէ մէկուն ազդեցութիւնը խորապէս դրոշմուած է նոյնինքն Օմար Խայեամի իմաստասիրութեան վրայ։

Հերոսաբար կուլ տուինք նաեւ Չօպանեանի վճիռը պարսկական գրականութեան ծագումի մասին, մինչդեռ որեւէ Մաշտի Իբաթ պիտի ըսէր իրեն թէ Պարսիկ-Մահմետական գրականութիւնը, որուն կը պատկանի Նիշափուրցին, հօկալ անշրպետով մը զատուած է նախա-մահմետական այն շրջանէն որուն մէջ գրուեցաւ Զէնտ Ավէսթան։

Յայտնի էր որ աջէ-ահեկ, ա ճապարանքով բաներ մը հաւաքեր էր մարդը, առանց սակայն խառնելու եւ իւրացնելու։ Փաստերները կային, բայց սխալ տեղ շարուած։ Ծանօթ բառերով գիտական ուսումնասիրութիւն չի գրուիր։ Իսկ արդիւնքը մակերեսային, աչքի փոշի ցանող գործերուն, որուն անմրցելի վարպետն է Չօպանեան — վերջ ի վերջոյ կը յանգի խաղքութեան։

Հոս փակագիծ մը։

Ո՞վ չէ իմացած Փրօֆ. Պրաունի անունը։ Մեծագոյն հեղինակութիւնը պարսիկ արաբ եւ թուրք լեզուներու եւ գրականութեանց։ Հեղինակը բազմաթիւ գիրքերու, որոնց մէջ պարսիկ գրականութեան նուիրուած հատորներ, նմանը չունին արեւելագիտութեան մէջ։ Լոնտոնի իր հրատարակիչը քանի մը տարի առաջ ցոյց տուաւ որանի մը ամբողջ պատը, գրաւուած Փրօֆ. Պրաունի գործերուն շարքերով, նուիրուած երեք ազգերու դասական հեղինակներու վերարտադրութեան։ Անէն մէկը խնամով քննուած, ճշդուած, բացատրուած, շատերը առաջին անգամ տպագրութեան արժանացած։

Արեւելագիտութեան այս տիտանը իր «Պարսկաստանի գրականութեան պատմութիւնը» գիրքին երկրորդ հատորին մէջ, երեք ու կէս էջ յատկացուցած է Խայեամի քառեակներու վաւերականութեան հարցին։ Մէջբերումներ կ'ընէ ուրիշ հեղինակներու բաժնէրէն եւ վերջապէս կը խոստովանի. «Ամբողջ կը մնայ հարցը թէ Օմարի քառեակներէն որո՛նք պէտք է վերագրել իրեն եւ որոնք մերժել»։

— «Մինչ ստոյգ է Օմար Խայեամի բազմաթիւ քառեակներ գրած ըլլալը, անկարելի է, բացառիկ քանի մը պարագաներէ դուրս, դրականօրէն ըսել թէ ատոնց որ մէկն է որ իր գրիչէն ելած է։ ... Ծանօթ աւենտ հնագիրը ընդօրինակուած է իր մահէն երեքուկէս դար ետքը։ .. Ոչ իսկ ամենահմուտ պարսիկ գրագէտը կրնայ յաւակնիլ եւ լրջօրէն վճռել առանց հեղինակութեան իրաւունքը»։ (Երես 255 - 259)։

Խեղճ Փրօֆ. Պրաուն։ Մեռնելէ առաջ գոնէ գիտնար թէ իր լուծել չկրցած հարցը վճռական կերպով լուծուեցաւ հայ գրական ակումբ մը մէջ, Պ. Արշակ Չօպանեանի կողմէ։

«Լ. Մ.ի թարգմանութեան մէջ, ըսաւ մեր պարոնը, կան ոչ-վաւերականներ։ Իմ կարծիքովս Գ. Ֆիտզլեանի թարգմանածները որոնք իմ «Անահիտ»ին մէջ տպուեցան, միակ վաւերականներն են.. »։

Մինչդեռ Լ. Մ. անդրադառնալով նոյն հարցին, ըսած է թէ որքա՛ն դժուար է զատել մէկը միւսէն, նոյնիսկ մատնանշած է իր թարգմանած քառեակներէն մէկ երկուքը, որոնք կրկնութիւն են կամ կը վերագրուին ուրիշներու։

Մարդ իր ունկնդիրներուն տգիտութեան վրայ ինչ մեծ վստահութիւն ունենալու է, համարձակօրէն կարդալու համար այդ անասելի ամբարտաւանութիւնը։

Արեւելագիտութեան տիտանը իր համեստ ուսումնասիրողի դերին մէջ, մեր գաճաճը իր կարծիքին վճիռովը, անոր քով։ Պատկե՛ր...

Գալով Խայեամի հայերէն թարգմանութիւններուն, բնականաբար յաւազոյնն էր ան որ Անահիտի մէջ երեւցաւ։ Առիկա Չօպանեան հասկցողութիւն է բայց Գ. Ֆիտզլեանի քառեակները գնահատելու համար պէտք չկայ ոչ «Էնէկլոպատի», ոչ ալ բնագրի բաղդատութեան։ Առանց հայերէնին արժէքը կը բաւէ։

Եւ Չօպանեան կարդաց հինգ, տասը, թերեւս քսան հատ, խրաքանչիւրին կցելով ածական մը, ինքնատիպ՝ Ֆիտզլեանի հայերէնին պէս։

Ահա գմայլելի քառեակ մը։ Ահա գեղեցիկ մը, հոյակապ մը, «քանչելի մը, նորէն գմայլելի մը, նորէն «քանչելի մը» եւ այսպէս անվերջ։

Կ'ուզէ՞ք այդ գմայլելիներէն հատ մը.

Որքան կը նկատեմ՝ ամէն կողմ՝
Այգիին մէջ ծոսում կայ կոսար գետէն.
Անապատը դրախտի նման կը լինի,
դժոխք՝ կ'ըսես՝ անծետացան
նստէ՝ դրախտին մէջ՝ դրախտադէմին ծետ։

Ինը տարի առաջ, անդրադառնալով Գ. Ֆ.ի թարգմանութեան, երկու տողով ըսեր եմ թէ աւելորդ է խօսիլ անոր գրական արժանիքներուն վրայ։

Չօպանեան կը սորվէ գիտ որ խօսիմ։ Պէտք է որ բնագիրը տեսած այս սխնակներուն մէջ եւ անոր քովը դնել Ֆիտզլեանի «գմայլելին»։ Անշուշտ մարդ Չօպանեանի նման «բանաստեղծ» ըլլալու է, գմայլելու համար երբ՝

Այգիին մէջ ծոսում կայ կոսար գետէն։ Հայերէ՞ն է թէ Շանկխայերէն։ Ամէն պարագայի տակ, պարսկահայը որ թերեւս գուշակէ թէ մը քառեակն է այլանդակուած այդ հրէշային տողերուն մէջ, պիտի վկայէ ձեզի թէ ամէն ինչ է այդ գմայլելին բացի Խայեամին պատկանելէ։

Խայեամ մեզմէ չունի այդ վրէժածին մէջ։

×

Ահա մեր խայեամական շաբաթները.

Արտաքնապէս եւ ուսումնասիրութեան վայելքին տեղ գոհեկի ցուցադրութիւն, աչքի փոշի, Խայեամը այլանդակուած, ծաղրելի, տգէտ։

«Եթէ մեզ հարցնելու ըլլաք», Խայեամ խաղցնելու վրայ ենք։ «Խայեամ օյինի» պիտի ըսէր պոլսահայը, իսկ պարսկահայ բարեկամներս արդէն զատած ըլլալու են բառը՝ Խայեամպազի.. ։

Լ. ՄԵՍՐՈՊ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԿԱՐՕՏ

Ո՞ւր էք, որդի՛ք Մամիկոնեանց, ո՞ւր էք Վարդան, Վահան, Սամուէլ, Մուշեղ, քա՛ջ Հմայեակ, Տարօնի Տան արի՛ պահակ։ Ո՞ւր են ձեր հաւճերու բազուկներն ու հատու սուրերը։

«Ելէ՛ք, ելէ՛ք Հայկազունք,
Ելէք Հայկա՛յ զաւակունք...»։

Մենք կարօտ ենք ձեր տեսքին, ձեր ուժին, ձեր յաւերժ ապրող հոգիներուն։

Աշտիշա՛տ, անուշ սուրբ, համբաւդ շատ, կարօտը սրտիս։ Համբոյրը շրթունքիս եւ արցունքն աչքերուս՝ ուխտի կուգամ քեզի ու քու խանարհած կամարներուդ տակ անմահօրէն հանգչող Սահակ Պարթեւին, պարթեւական գերդաստանի այդ ազնուական մեծ զաւկին, որուն գործակիցն եղաւ Տարօնածին Մեսրոպ Մաշտոցը՝ մեզի թողլով անմահ անունը եւ իր սուրբ գործը։

Թերթողահայրդ Խորենացի Մովսէս, ո՞վ մեծ գրիչդ Պատմութեան Հայոց, մատենադ է ու կը մնայ անմրցելի եւ դուն կ'ապրիս միշտ յիշելի։

«Մշու Սուլթան, ցանկլի դիւան,
Մուրատատու սուրբ կարապետ»։

Դո՛ւն եօթն անունով անմահացած, դո՛ւն սուրբ նահատակ հայացած, տո՛ւր մեր մուրատը, կատարէ՛ մեր ուխտը։ Կարօտ ենք կամարներուդ խունկ ու մոմին, մեղմանուշ շարականին, զանգակներուդ քաղցր ղօղանջին, կարօտ ենք ուխտիդ օրին, ուխտաւորի երգ ու պարին, ձիաւորի խաղ ու վազքին, հայրենիքիս ամէն կողմէն ուխտի եկած գեղջուկներու զարդ տարազին, «փահլեվանի» ճարպիկ խաղին, «Մշու խորոյ» եղանակին։

Դո՛ւն Իննակեան հի՜ն մենաստան, հին գիրերու բազին-մեհեան, նոր օրերու ազօթարան, հայ հաւատքի ընդունարան։ Դո՛ւն մեր պայքարի ջե՛րմ օթեւան, մեր արեան անխօս վկան, քեզմով հպարտ ողի ասին, քեզմով վստահ ի մարտ իջան մեր հերոսներն միշտ անմահ՝ Սերոբ-Աղբիւրն ու Անդրանիկ, Հրայրն ու Գէորգ Չաւուշ եւ ուրիշները հազարներով անմահ իրենց արարքներով։

Ահա Սասո՛ւն, քաջաց երկիրն այն մեծանուն, լեռներ ունի բարձրակատար, ձորեր ունի մութ, խոր ու խուլ։

Հա՛յ-հա՛յ, հէ՜յ, հէ՛յ... ո՞ւր ես, ո՞ւր ես, Ջէնով Օհան, ձայնդ անապա՛ռ Ջէնո՛վ Օհան, կանչէ՛ թող սարերը գըռնգան, ձորեր, քարեր թող գոռգան։

Լսեցէ՛ք, ո՞վ կարօտն ունի հայրենիքի, ո՞վ կարօտ է անհող ձայնին Ջէնով Օհանին, թող լա՛ւ լսէ
«Հէ՜յ... ո՞ւր ես Դաւի՛թ, Հայոց պահապան,
քարը սպառուի, դուրս արի մէյդան...»։

Նայեցէ՛ք դէպի հեռո՛ւն, Սասնայ սարերը, դէպի Մարաթայ սարը մուրազ կատար։

Ահա եկա՛ւ դիւցազն Դաւիթ Սասունցին՝ հեծած Քուռկու Ջալալի իր ձին, զօրաւոր խաչն ի թեւին, ձեռքին բռնած Թուր կայծակը։ Եկաւ ինչպէս կրակ-կայծակ, իջաւ մարտի դաշտ համարձակ, իսկ թշնամին դիւլան առած՝ ամօթահար փախաւ պարտուած։

Համբոյր բազուկիդ, քաջարի ո՛վ դիւցազն Դաւիթ Սասունցի։

Եփրատ, Տիգրիս, Արածանի ամուշ գետեր իմ հայրենի, շարոդանքով դուք նազենի, սրտում, տխուր, ո՞ւր կ'երթաք, ո՞ւր Դուք որ կը ըխէք Հայոց լերանց խոր լանջերէն, դուք ո՞ւր կ'երթաք մեր աշխարհէն։

Կարօտն ունինք ձեր ջուրերուն, ձեր ամայի լուռ ափերուն, բայց մեզի՝ կը տեսնե՞նք նորէն ձեր ափերը պայծառ ու չէ՞ն՝ հայ գիւղերով միշտ կենսուրախ, գեղջուկները հպարտ, անվախ պիտի քշե՞ն խոփն ու արօր, պիտի տեսնե՞նք երջանիկ օր...։

Տարօս լեռնե՛ր շղթայ շղթայ, ձեր քար շղթան մինչ ո՞ւր կ'երթայ։ Լերան ալին ինծ ձայն կուտայ.

— Մինչեւ Ջէյթո՛ւն, քաջ Հայոց տուն։
«Արծիւ ելաւ Զէյթունցիներ...»

Զարթիր Զէյթուն, անվախ Զէյթուն։ Ելէ՛ք ելէ՛ք Հայոց իշխանք, ո՛վ քաջամարտիկ լեռնականք, ելէք, հայրենիքը կարօտ է ձեր վառօդի ծուխ ու մուխին, ձեր բազուկին, ձեր պայքարին։

Դո՛ւն Կիլիկիա՛ ...«ցանկա՛մ տեսնել զիմ Կիլիկիա...»։

«Երբոր բացուին դռներն յուսոյ»։

Ու մենք կարօտով, վա՛ռ յոյսերով կը սպասենք բացուող դռներուն ծագող արշալոյսին...

Արեւելքէն հսկայ Մասիս, արեւմուտքէն Կիլիկիոյ Սիս, դուք հայ հայրենեաց ազատութեան եւ անկախութեան հին ու նոր նշանաբան։

Մասիսն ու Սիսամէջտեղ՝ Տարօն, Վասպուրական, Բարձր Հայք, Շիրակ, Արարատ ու Սիւնիք դուք մեր յաւերու, մեծ լոյսերու ընդունարան, դուք պիտի մնաք իբր նշան յաղթանակի, փառքի արձան՝ մեր պայքարին ու մեր արիւնին, մեր յոյզերուն, երազներուն ջերմ օթեւան։

Մեր կարօտին, ջերմ փափաքին հաւաքարան՝ մինչեւ ծագի Հայրենիքիս Արշալոյսը Ազատութեան, մինչեւ որ գայ օրը Ազգիս Հրաշափառ Մեծ Յարութեան...

«Ո՛ տայր ինծ զհուխ ծխանի,
Եւ զառաւօտն Նաւասարդի...»։

ՀԱՅԿ ԱՃԸՄԵԱՆ

ԹԵՒԻ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ԳԱՐՆԱՆ ԱՆՀԵՂ ՏՐՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԿ. ԳՐ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Գարնան անհե՛ղ տրտմութիւն մ՞ի՞նչու այսպէս կը յորդի
Գարնանային աչուըներուս տխնքներէն կուսական,
Ինչո՞ւ Եսս կ'ընկլուզի անդունդին մէջ Թախիծին,
Եւ քիչ մը օ՛գ, քիչ մը բացա՛ռ կը հայցեմ
Այս արեւոտ խաւարէն...

Ահա՛ ես մայր-հողն եմ հիմա,
Ծաղիկներուն խաղատանքը կը զրկեմ՝
Աչքերուս մէջ, թեւերուս մէջ, ուղեղիս մէջ եւ արիւնիս,
Մարգերը լերբ, գերանասսան՝ կը կոխկրտեն գերարմատը՝ նախ հունձին
Բայց, ի՛նչ պատիւ, Եսս անժանդ մնդիկի պէս՝
Բազմահազար նոր հունտերու վերածուած՝
Արդ, հեգնօրէն խա՛ղս կուտայ՝ ձեր ազատած, ձեր գարշահոտ՝
Ծիրաններէն, մազիլներէն . .

Ես ա արդա՛ր, Եսս ըմբոստ, կեցիր ըսեմ,
Քու պայքարիդ գեղեցկութիւնն արտասուաթօր՝
Դէմ յանդիման երբոր գայ՝
Գարնանային աչուըներուս խոյանքին հետ արեւոտ,
Ա՛հ, ա՛յն ատեն, գարնան անհե՛ղ տրտմութիւն մը կը յորդի՝
Աչքերուս մէջ, թեւերուս մէջ, ուղեղիս մէջ եւ արիւնիս...

Եսդ իմ հանճարե՛դ, գարնան անհե՛ղ տրտմութեան պէս՝
Թո՛ղ համբուրեմ ես քու ճակատդ պայծառ...։

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ԾԱՌ ՆՈՐԷՆ ԹԱՐԹԷ

Ծա՛ռ, քու ծաղկալից ճիւղերուդ տակն եմ, փախած արեւին ծուլքէն փայ...
Աչա իր ոսկին ասողի պէս ծաւ ծաւ, ծերմակ ծագաւառիս գոգը կ'... մազ...
կը մաղուի անվերջ.գաղջ փաթիլներով, տերեւ, Ծաղկի նախշունց...
Որ կարծես երգ մէ ու վար կը ծեղու գարնան այդ սղոսր աղուոր նա...

Ու այդ երգը ծիր սլար կուտայ ծոգւոյս, ու ես կընկլըզմիմ անցնող...
Թաւշոտ մեղկութեան ծոցին մէջ յուռթի, ու կը պըսպըղայ արցունքն... ...

Բայց անցորդն անցաւ ալ սըրթող չըկայ, կոյսէք դուք յուշեր, իջէք քարեր...
Թոյլ տուէք սանձը ձեր երիվարին, տեսէք մինակ եմ, անտէր ու անզէն...
Գիշերն ալ իջաւ տըրտմութեան մը պէս ու լոյսի խաղը ալ չկայ գլուխ...
Մինակ մնացի, ծեռաւոր ընկեր, ու ալ քու յոյսդ չի բաւեր սըրտիս...
Ու նորէն կ'երթամ կեղծ ժպիտներով, սա լոյս քաղաքին ծոցին մէջ պ...
Ուր ես չըգտայ ոչ մէկ լուսադրիւր, իղձերուս փունջին ջուր տալու ծա...

Միտքըս սամպերու պատմութեան ծագաւ ու ալ չեմ տեսներ վրձին նկար...
Խորշակ կը փչէ, մթնեցան բոլոր անցեալն ու ներկան իմ ծաղիկ կե...
Ալ կա՞մ թէ չկամ, ծարցում սաանազունչ, Ծա՛ռ, նորէն թարթէ ու ծաղ...
թափ...
Ու ես սրթըռնամ ու գըգուեմ ինծի, ու սէրը կհանըքին սեւը տարտղնէ,

ՎԱՀ...

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, մարտ 9ին, արտաքին գործերու նախարարութ... ելմտացոյցին քուէարկութեան առթիւ, նախկին ծամայնավար այժմ ... կախ— Երեսփոխան Պ. Անտուէ Պէրթոն պահանջեց սլարդել Սուրիան...

Այս խնդիրը կը յուզուի ամէն տարի, ելմտացոյցի քուէարկութեան ... թիւ։ Երեսփ. Ժողովի պաշտօնաթերթէն կը քաղենք վիճաբանութեանց ... մասը։

Պէրթոն.— Ֆրանքօ-սուրիական համաձայնութեան առթիւ, գրոյցներ կը շրջին, զորս անհրաժեշտ է հաստատել կամ հերքել։ Կ'ըսեն ու կը հաւաստեն թէ Պ. Մաժինօ (նախկին պատերազմական նախարար) իր մահէն քանի մը շաբաթ առաջ, յայտարարեր է ոչ միայն մեծերմներու, այլեւ բոլոր անոնց որ կ'ուզէին լսել զինքը, թէ ֆրանքօ-սուրիական համաձայնութեան մը համար, չպիտի ընկրկէին զիջումներու առջեւ եւ թէ այդ զիջումներուն մէջ է նաեւ Սուրիոյ հոգատարութիւնը։ Կ'ուզէի հարցնել կառավարութեան թէ ի՛նչ են իր տեսակէտները Սուրիոյ մասին եւ ի՛նչ կը խորհի այդ գրոյցներու մասին։

«Մենք հոս արձագանգ տուինք ժողովուրդներու անկախութեան բաղձանքներուն, եւ բողոքեցինք սուրիական հոգատարութեան կիրարկման դէմ։ Բայց, այդ պատճառ մը չէ որ փափաքինք անոր ուրիշ պետութեան մը յանձնումը։

«Կ'ուզենք Սուրիոյ կատարեալ անկախութիւնը, եւ տեղեկարերը թոյլ պիտի տայ որ իր տեղեկագրէն քաղեմ քանի մը տողեր, որոնց ... ցատրութեան կը կարօտին։

— Սուրիացիներու ճակատ... ըը ո՛չ Փարիզէն կախում ունի, ... ալ Ժընեւէն։ Այլ կախում ունի Սուրիացիներէն իսկ։ Անոնց ընթացք յառաջիկայ ընտրութեանց պահ... անոնց գիրքը եւ գործունէութ... դաշնագրի պատրաստութեան ... թացքին, ահա ինչ որ դանանք ... տի դատէ։ Եթէ իրենք գիրենք ... գունակ ցոյց տան աւելի անկախ... թեան, պիտի ստանան։

«Եթէ ընդհակառակն, ի... տարկ վիճաբանութեանց եւ ... մակերպուած ընդդիմութեան ... հետին մէջ, ի՛նչ փոյթ. Ֆրան... կրնայ սպասել։ Ո՛չ մէկ պատ... ունի աճապարելու։ Եթէ Սուրիա... ները մերժեն բանաւոր դաշնագ... մը, հոգատարութիւնը պարզա... պիտի շարունակէ»։

Այս տողերը ցոյց կուտան ... ցութեան ծանրութիւնը։ Ինչ որ ... կոչէք «բանաւոր» դաշնագիր ... ձեր մտքին մէջ, անհաւասար ... նագիր մը չէ՞։

Համառօտակի կը յիշեցնեմ ... որ եղած է սուրիական քաղաքա... նութիւնը Սան Ռէմօյէն ի վեր։

Ո՛չ ոք մոռցած է թէ գօրավ... Ալէնպի անգլիական արշաւախումբի հրամանատարը, 1917ին յայտար... րած էր թէ արաբական ազա... գրուածերկիրները կատարեալ անկ... խութիւն պիտի ստանան։

Երբ խաղաղութիւնը կնքուեցաւ փոխանակ Սուրիացիներուն անկ... խութիւն տալու, հոգատարութ... ձեւին տակ, անոնց պարտադր... ցաւ ծպտեալ թեւարկութիւն մը ...

Բոլոր կուսակցութեանց ... կանող անհատներ բողոքեցին ... դէմ սուրիական հոգատարութ... սխալներուն։

Յիշեցէք Պ. Տալատիէի ... գատութիւնները 1921էն 1924, ել... մտացոյցի վիճաբանութեանց ... թացքին, ընդդէմ զօրավար Կուրօյի Պ. Իպարնէկարիի եւ Ֆէրրիի զօրա... նէութեան, երբ զօրավար Սարայլ ... Տիւրզիներու ապստամբութեան ...

ռուն, զէնքով տուաւ արտաքին գործերու յանձնախմբերին առջեւ։

Կը տեսնէք թէ սուրիական հակառակութիւնը ամէնէն լաւը՝ քննադատութիւնները յարուցած է։ Ին-[illegible]ը։

Սրավէնտուն, ամէնէն առաջ, տեսակէտէ մը մեկնած էնք՝ [illegible] ազատութիւն խոստացուած էր եւ [illegible] Նախ, հոն զրկուեցաւ [illegible] Կուրօն եւ Մարսէյլէն [illegible], առեւտրական ձեռնարկութեան [illegible], իր արտաասանած [illegible] մինչ կը պատկերացնէին քաղաքը, որուն պիտի հետեւէին։ Զօրավար [illegible] «Գործը պիտի վճարէ»։

Իրօք, գործը վճարեց. կը յիշէք [illegible] Չպիտի խօսիմ Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ մէջ մեռած [illegible] մասին։ Չպիտի յիշեմ թէ [illegible] Տիւրքիներուն պատերազմ[illegible] Բայց գալով վճարման, Ֆրանսա Սուրիոյ մէջ վճարած է, առնուազն գիտակցման յոյսի [illegible] 1½ միլիառ։

Իսկ բոլոր կուսակցութեանց ներկայացուցիչները երեւակային թէ ինչ կարելի է ընել այս երկրին մէջ ազգային անկախութեան տենչերուն այսպէս մախուած զանգուածը։

Ֆրանսա, այնուհետեւ մեծ հաւատքով կը վարէր։ Արդէն յիշեալ թէ, Յեղափոխութիւնը [illegible] դրացիները, անոնք որ մեր երկրին պատմին են, ճանչցուած եւ թարգմանուած էին Սուրիոյ մէջ, ուր ֆրանսական ազդեցութիւնը մեծ է։ Այդ, այս աւելի քան 10 միլիոն [illegible] իր արդիւնք, երեւան [illegible] Արեւելքի երկիրներուն մէջ՝ մեր ազգերութեան անհերքելի նուաճումը։ Կիրարկուած օրէնքները, [illegible] կողմէ կատարուած [illegible] տարբեր այլանդակ արդիւնքներ տուին։

Համայնավարութենէ հեռացուած երեսփոխանը, յետոյ կը յիշէ Սուրիոյ [illegible] որ խօսէ պատերազմի կը [illegible] համայնավարական [illegible] եւ [illegible] հարց կուտայ թէ Սուրիոյ պիտի տրուի՞ զօրավար Ալէնպիի կողմէ խոստացուած անկախութիւնը։

Հարցը չի դառնար պարագային դաշնագրով մը տրուած անկախութեան շուրջ։ Սուրիացիներուն [illegible] քանի որ խոստացուած է, կատարել անկախութիւնն է։ Նոյն իսկ նիւթական պարզ շահերու նկատումով, այլեւս կարելի չէ Սուրիոյ մէջ ընել այս կարգի ծախքեր եւ [illegible] պահպանել զինուորական [illegible]։

Ցանձնախումբի տեղեկաբերը [illegible] համայնավար երեսփոխանը՝ հետեւեալ յայտարարութիւնները տուաւ։

— Ծանօթ է Դաշինքի 22րդ յօդուածին, որ մեկնակէտն է բոլոր հոգատարութեանց։ Հոգատարութիւնը չի կրնար փոփոխութեան ենթարկուիլ առանց երկու կողմերու համաձայնութեան։

«Հոգատարութիւնը յանձնողպայմանադրութիւնը անոր լրացումը նախատեսուած է հետեւեալ կերպով։

«Երեք էական պայմաններ պէտք է լրացնել, առանելու համար հոգատարութեան վերացումը։

«Հոգատարեալ պետութիւնը պէտք է ի վիճակի ըլլայ ինքզինքը կառավարելու։

«Պէտք է ապահովել որ ազատագրուած վտանգ մը չպիտի դառնայ խաղաղութեան։

«Հոգատար պետութիւնը պէտք է համաձայն ըլլայ, կամ ինքն իսկ նախաձեռնարկ ըլլայ, անշուշտ վերապահելով խորհուրդին գերագոյն իրաւունքները։

«Ու պէտք է նաեւ աւելցնել։

«Հոգատարութեանց վարչաձեւը էական է խաղաղութեան կազմակերպման համար։ Եթէ ազատագրումը կրնայ ամրացնել խաղաղութիւնը, փափաքելի է։ Եթէ կը վտանգէ զայն, պէտք չէ։

«Այս պահուս, կը կարծէ՞ք թէ Սուրիոյ ազատագրումը կարելի ըլլայ, առանց վտանգելու միջազգային խաղաղութիւնը եւ առանց թերանալու առաքելութեան [illegible] գիտաւոր կերպով Ֆրանսայի վստահուած է Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին կողմէ։

Անձ մը կայ որ վեց տարիէ ի վեր մեր երկիրը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը ներկայացնէ Արեւելքի պետութեանց մէջ, Պ. Փօնսօ, որուն իմաստութիւնը, խոհեմութիւնը, եւ յստակատես իմացականութիւնը կորովի եւ փայլուն կերպով կը ծառայեն թէ Ֆրանսայի մեծ առաքելութեան եւ թէ Սուրիոյ ու Լիբանանի շահերուն։

«Ֆրանսա կը շարունակէ իր առաքելութիւնը եւ կ'ըսէ թէ պիտի գայ Արեւելքի պետութեանց անկախութեան ժամը։ Բայց գիտէք թէ Սուրիա տակաւին կարող չէ մինակը կառավարելու ինքզինքը։ Ան պիտի ըլլար ծայրայեղ հատուածներու ձեռքը։ Եթէ հեռանայինք չմնայինք մեր հոգատարութեան, Սուրիա եւ Լիբանան որ կը նպաստաւորուին մեր բարոյական եւ իմացական ուժէն, դարձեալ պիտի ճանչնային զինուորական վայրկեաններ։

Լռում. Պերժի.— Պ. տեղեկաբերին տեսակէտը անպատեհութիւնն ունի յստակ չըլլալու։ Իր խօսքերուն իմաստը հետեւեալն է. «Կը հրամայենք հոգատարութենէն եւ դաշնագիր մը կը շինենք»։

Արդ, իրաւաբանական շատ ծանօթ գիտելիք մը կայ, թէ երբ դաշնակցութիւն կը կատարուի, պէտք է երկու կողմերը ազատօրէն վճռեն։ Եթէ ոչ, դաշնագիրը պարտադրուած կ'ըլլայ կեղծիքով, նենգութեամբ եւ բռնութեամբ։

Կը հարցնեմ թէ որո՞ւ հետ է որ պիտի բանակցիք։ Անշուշտ անոր հետ որ Սուրիոյ գերագոյն կառավարութիւնը պիտի ըլլայ, այն կառավարութեան հետ, զոր երկիրը կազմած պիտի ըլլայ իր յստակ անկախութեամբ եւ ընտրութեանց հետեւանքով։ Եթէ անոր հետ է որ պիտի բանակցիք, պէտք է գիտնալ թէ պիտի կրնա՞յ ազատօրէն բանակցիլ։

Եթէ բանակցիք ըսելով.— Եթէ ձեր առաջարկը իմ շահերուս նպաստաւոր չըլլայ, հոգատարութիւնը պիտի շարունակուի, կը հարցնեմ — մինչեւ ե՞րբ։

Ընտրութիւնները կատարուեցան եւ ծնունդ տուին օրէնսդիր ժողովի մը, որ կարգ մը կէտերու մէջ, դէմ եղաւ հոգատարութեան եւ յայտարարեց թէ իր վեհապետական իրաւունքները կ'ուզէ։ Եթէ ստանար իր ազատութիւնը, պէտք պիտի ըլլար նաեւ անոր տալ իր վեհապետական իրաւունքները։ Անոր վրայ զայն լուծեցին, այնպէս որ չկրցաւ սահմանադրութիւն մը տալ Սուրիոյ։

Այն ատեն ուրիշ լուծում մը նախատեսեցիք, կազմել պետութիւն մը նման անոր, որ Անգլիոյ կողմէ պարտադրուեցաւ Իրաքի։

Կարծ, կամ դաշնագիրը ազատ են, կամ պարտադրուած են։ Կամ կը բանակցիք ինքնիշխան պետութեան մը հետ, այդ պարագային համաձայնութիւն մըն է որ կը կնքէք անոր հետ։ Կամ ձեր կամքը կը պարտադրէք անոր եւ այդ պարագին, չի համապատասխաներ խոստման զոր տուած էք Սուրիոյ։

Կ'ըսէք թէ չէք խառնուիր պետութեան ներքին վիճակին։ Ինչո՞ւ հիմա կ'ըսէք թէ Սուրիա իր այս վիճակին մէջ, ուր պիտի դառնայ այս կամ այն հատուածին։ Իր գիտնալիք բանն է։ Եթէ ազատ է, իրեն կը վերաբերի ինքն իրեն տալ իր ուզած սահմանադրութիւնն ու վարչաձեւը։

Ազատութիւնը ուրիշ կերպ չեմ ըմբռներ։

ՄԻՋՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Օրիորդ Կրէնի, որ վարիչն է Պատանեկան Գրադարաններու Ընկերակցութեան, վերջերս դասախօսութիւն մը տուաւ Սորպոնի մէջ պատանիներու ընթերցանութեան հարցին մասին։

Անսպառ նիւթ մըն է այս, այնպէս որ մանկավարժներն ու հոգեբանները չեն կրնար համաձայնիլ թէ օգտակար է պատանիները, իրենց ամէնէն մատղաշ տարիքէն սկսեալ, մղել ընթերցասիրութեան։ Օր. Կրէնի, կը պաշտպանէ այն տեսակէտը, թէ անհրաժեշտ է որոշ ուղղութեամբ պատրաստուած գիրքերով, կանուխէն ընթերցումի վարժեցնել մանուկները, հակել անոնց նկարագրին կազմութեան։ Այդ նպատակով, կը յանձնարարէ հանրային գրադարաններու կողքին բանալ պատանեկան գրադարաններ։

Ընթերցումը յաճախ մանուկներու մէջ անհրաժեշտութիւն մը, տեւական մը «ծարաւ» կը դառնայ, եւ շնորհիւ գիրքերուն, որոնք կը տրուին մանուկներուն, յանկարծ կը ճշդուի անոնց «կոչումը»։ Բազմաթիւ բանաստեղծներ, հռչակաւոր գիտուններ ընթերցումով է, որ զգացած են իրենց կոչումը։

Գիրքերը իրական ազդեցութիւն մը կը գործեն մանուկներու վրայ։ Նախ, գիրքը օժանդակ միջոց մըն է նախակրթութեան։ Կը նպաստէ մանուկին ընկերային ու բարոյական նկարագրին կազմութեան։ Կը նպաստէ ճաշակին զարգացման։ Ասպարէզի մը ընտրութեան։ Զբօսանք մը կը դառնայ։ Արդարեւ շատեր, որոնք նախապէս վարժուած չեն կարդալու, ետքէն չեն կրնար առանց որեւէ գիրքի, հակառակ իրենց քունին փափաքին։

Այսուհանդերձ ընթերցումը ունի նաեւ իր անպատեհութիւնները, վտանգները։ Կը խեղդէ ոգւոյն անհատականութիւնը, գերի կը դարձնէ այս կամ այն քարոզութիւններուն, վարդապետութիւններուն։ Այլեւս աշխարհ մըն է ան, նոյնիսկ երբ մեծնայ, կը սպասէ որ մէկը իրեն թելադրանքներ տայ, ուղղութիւն տայ, խորհուրդներ տայ։ Յաճախ ընթերցումը կը խաթարէ ոգւոյն երեւակայութիւնը, կը խճողէ անոր միտքը աւելորդ ու հատորակ գաղափարներով։

Ահա թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ կը համարէ օրիորդը, հիմնել պատանեկան մատենադարաններ, զուարթ սրահ մը, լուսաւոր, ծաղկազարդ եւ հանգստաւէտ, ուր «առաջնորդներ» պատրաստ գտնուին ուղղութիւն տալու, ընտրել սորվեցնելու։

Այսպիսի մատենադարաններ բացուած են առաջին անգամ Մ. Նահանգներուն մէջ։ Յետոյ Վիքթորիա թագուհիին օրով, Անգլիոյ մէջ։ Գերմանիոյ մէջ ներկայիս ճոխ մանկական գրադարաններ կան։ Սովետական Ռուսիան ալ վերջերս մեծ ճիգ կը թափէ այդ ուղղութեամբ, օժտելով ամենահեռաւոր գիւղերն իսկ խրճիթ ընթերցարաններով, ինչպէս չափահասներուն, նոյնպէս մանուկներուն համար։

Մեր մէջ, յիշենք Վենետիկեան Հայրերու հրատարակութիւնները, պատանեկան գրադարան խորագրին տակ, յաճախ անհամ գործեր։ Եգիպտոսի մէջ եւս կ'ըլլան նման հրատարակութիւններ միշտ անհամ։

ՊԱՏՄԱԳԷՏ ՄԱԹԻԷԶ

Անցեալ շաբաթ, երբ Սորպոնի մէջ կը շարունակէր իր պարբերական դասախօսութիւնը Ֆրանսական Յեղափոխութեան մասին, յանկարծամահ եղաւ պատմագէտ Փրոֆ. Մաթիէզ։ Արեան խուժում տեղի ունեցած էր ուղեղին մէջ։

Փրոֆ. Մաթիէզ մասնագէտ մըն է ֆրանսական յեղափոխութեան պատմութեան։ Պատկառելի գործեր ունի այդ նիւթին շուրջ։

Պատերազմէն յետոյ, բազմաթիւ հին մտաւորականներու հետ, կախարդուեցաւ ռուսական յեղափոխութեան ահաւոր շարժումով։ Այնպէս, որ զինադադարին կէս մը համայնավար դարձած էր։ Յետոյ յուսախաբ եղաւ սակայն, եւ զզուանքով հեռացաւ համայնավար վարդապետութենէն։ Նոյնիսկ 1930ին, ճարտարարուեստականներու դատին առթիւ, երբ պատմագէտ Տարլէ ձերբակալուեցաւ Մոսկուայի մէջ, Մաթիէզ մասնակցեցաւ բողոքի արտայայտութիւններուն, յանդիման բոլշեւիկ ահրագործ դատարանին։

Կարելի չէ մոռնալ նաեւ, որ Փրոֆ. Մաթիէզ, տեսակ մը ընդվզումով, քանդեց պաշտօնական պատմագրութեան կարգ մը տեսակէտները։ Մինչեւ կատաղի հակառակորդ մըն էր Ռոպէսփիէռի, եւ Օլար հիացող մը Տանթոնի։ Այդ իրենց հակակրութեամբ կամ համակրանքով ալ գրեցին պատմութիւնը Ռոպէսփիէռի եւ Տանթոնի։ Մաթիէզ քանդեց այդ «սրբացած» տեսակէտները։ Ֆրանսայի մէջ, Մաթիէզ կը համարուի ամէնէն հեղինակաւոր դէմքը, որ լաւ գիտէ Ռոպէսփիէռի պատմութիւնը։

Սակայն Մաթիէզ այն պատմագէտներէն է, որոնք կ'ընդունին թէ տնտեսական ազդակը մեծ դեր կը խաղայ պատմութեան ընթացքին վրայ։

Եթէ Մաթիէզ մըն ալ գա՛ր մեր մէջ, հիմնովին վերաքննելու մեր պատմութեան ընդունուած տեսակէտները։

«ՏԱՒԻՂ ԵՒՈԼԵԱՆ»

Այսպէս կը կոչուի փունջը Գ. Կառվարենցի բանաստեղծութիւններուն, գրուած վերջին տասնամեակին (1921—1931)։ Գեղեցիկ է տպագրութիւնը։ Կողքը զարդանկարիչ Մ. Փէշտըմալճեանինն է։

Կառվարենց երաժիշտ է, ու կը սիրէ բառերուն ձայնը։ Ու իր արուեստն ալ կը նմանի տաւիղի մը, որուն վրայ իր մատները կ'երթան գտնել հալկացեան լեզուին բառերը, հնչեղ, թրթռուն, կեծալի։ Ձայնախաղերու սիրահար, Կառվարենց կ'աշխատի տալ օփերա մը, ուր միակ դերասաններն են բառերը, պարբեկի պէս յանկարծ կենդանացող։ Աւելի, եթէ յաճախ յաջողած է երաժշտական հէքեաթներ ստեղծել, կարգ մը էջեր փաստուած են, որովհետեւ ուշացած է կախարդ-ոգին, որուն մականին հարուածով կը յառնէին ու կ'ոստոստէին իր փաքրիկ արարածները։ Գիրքին ամէնէն յաջող գլուխն է Եղեգնափողը, որ կը պարունակէ երկու տասնեակ ոտանաւորներ։

Իբրեւ ճաշակ, քերթուած մը ցաւից Եւոլեանէն.—

կանանչ օր: ճամբուս վրայ. ողորմո՛ւկ,
ծովերուն տըւած խուպոյն ամուշակ՝
գտայ մանիշակ
Մ՚աչքերով տամուկ:
Չագի՛ւ զայն տարի
բերնիս կարօտին,— ա՛հ, Թերթերն ինկան
ինչպէս կանթեղին շուրջ թափառական
թիթեռներ բարի:
Ան ատեն ճանչցա՛յ դեղին սիրտն անոր…
ինչպէս այն աղուոր
Աղջըկան հոգին՝ զոր չա՛տ սիրեցի
ու գացեց ինծի…:

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑԱԲԱԹԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 8 Մարտ (Սեփ. Թղթ.). — Շարունակելով իր սահմանուած առաքելութիւնը՝ Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը նախաձեռնած էր կազմակերպելու Պուքրէշի մէջ հայ արուեստի շաբաթ մը։ Ռումանիոյ վարչապետը, Փրոֆ. Նիքոլա Եորկա, ինչպէս միշտ՝ այս անգամ ալ իր հովանաւորութեան տակ առած էր սոյն ձեռնարկը։

Հայ Արուեստի Շաբաթը բացուեցաւ երեկոյթով մը, զոր Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը սարքած էր Պուքրէշի լաւագոյն սրահին՝ Արէնէուլ Իօմրնի մէջ։ Սրահը լեփ-լեցուն էր։

Ներկաներուն մէջ հոծ թիւ մը չէին կազմեր Ռումէնները, որովհետեւ նոյն երեկոյին կը զուգադիպէին երկու մեծ հանդէսներ՝ Պետական Օփերային եւ Ազգային Թատրոնին մէջ։ Սակայն վարչապետէն, նախկին պատերազմական նախարար զօրավար Զինսօքրէնուէ, նախկին նախարար Գ. Թըրանքու Եաշէ, ազատական կուսակցութեան պետ Գ. Ժօրժ Պրըթիանուէ, իշխան Միխայ Սթուրտզայէ զատ, ներկայ էին մտաւորականներ, արուեստագէտներ եւ լրագրողներ։

Երեկոյթը բացուեցաւ համերգի մասով։ Կոմիտաս երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ Գ. Գօթէզի, երգեց հայ ժողովրդական երգեր, ինչպէս Արարատի վրով, Իս գիշեր լուսը տեսայ, Անձրեւ եկաւ շաղալէն, Տիրանի ծառ, Լուսնակն անուշ, Շողեր ջան, Իմ չինարի եարը, Սիփանայ քաջեր։ Թէ երգչախումբը եւ թէ իր երգած կտորները յայտնութիւն մը եղան, ինչ որ կը պարտինք Գ. Գօթէզի տաղանդին եւ ըմբռնումին։ Ան կրցած էր, քանի մը ամսուան ընթացքին, ներդաշնակ խումբ մը մարզել։

Պուքրէշի ռատիօ-կայանը փոխանցեց սոյն համերգը։ Օր. Արտաշէս Սեւաձեան երգեց «Կռունկը» արժանանալով բուռն ծափերու։ Տիկին Մարիա Սասովա, Պուքրէշի Պետական Թատրոնէն, արտասանեց թարգմանութիւններ հայ հին եւ նոր բանաստեղծներէ, ինչպէս Ներսէս Շնորհալիէ, Քուչակէ, Պէշիկթաշլեանէ, Տէրեանէ, Մեծարենցէ, Չօպանեանէ, Զարեանէ։ Գ. Լեւոն Գալճեան արտասանեց ռումէն բանաստեղծ Մինայ Էմինէսքուէ թարգմանութիւններ։

Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերութիւնը Փարիզէն հրաւիրած էր Գ. Արշակ Չօպանեանը՝ բանախօսելու այս հանդէսին մէջ, ինչպէս նաեւ ընելու երեք բանախօսութիւններ Ֆանտազիա Թատրոնի մէջ, հայ արուեստի եւ բանաստեղծութեան մասին։

Գ. Չօպանեանէ առաջ խօսք առաւ Փրոֆ. Եորկա, ծանօթացնելով բանախօսը՝ համակրական խօսքեր ըրաւ հայ ժողովուրդի եւ իր մշակութային ու հոգեկան արժանիքներուն մասին։

Յետոյ Գ. Չօպանեան կարդաց բանախօսութիւն մը՝ ի վեր հանելով հայ ժողովուրդի դերը պատմութեան մէջ եւ անոր մշակոյթին յատկանիշները։

Ռումէն մամուլը, այս երեկոյթին առթիւ դարձեալ համակրական տողեր կը նուիրէ հայ ժողովուրդին։ Բոլոր կարեւոր թերթերը, որոնք առհասարակ մյատ են օտարին հանդէպ՝ գրուատանքով նկարագրած են հայկական երեկոյթը, եւ կան ալ որ զայն դէպք մը կը նկատեն։

Վարչապետ Փրոֆ. Ն. Եորկա հետեւեալ խմբագրականը կը հրատարակէ իր թերթին՝ «Նէամուլ Ռոմընէսքը» մարտ 3ի թիւին մէջ «Հայրենասիրութիւն» խորագրին տակ։—

— «Աթէնէի սրահը լեցուեր էր հայ ունկնդիրներով, սակայն ունկնդիրներ՝ որոնց չենք հանդիպիր սովորաբար։

«Անոնք չէին մեր այն «Հա Մօնտօ»ին պէս, որ օտարի մը քօնֆերին կամ բանախօսութեանը կ'երթայ, անոր համար որ ան օտար է, մինչ կը մնայ արհամարհոտ եւ անտարբեր հանդէպ իր իսկ ժողովուրդին արտայայտութիւններուն։

«Ոչ, սրտեր էին անոնք որ կը բաբախէին այն միակ մտածումով որ իրենցն են երգերը, որ պիտի երգուին, իրենց մասին է որ պիտի խօսուի, իրենցմէ՛ է բանախօսը որ հեռուէն կուգայ զիրենք տեսնելու։

«Բոլոր այս հայ սրտերուն մէջ աւելի նուիրական բան մը կար քան նոյնիսկ կրօնքը, իրենց հայրենիքը, իրենց ազգը։

«Ու երգերը կը բոցավառէին, բանախօսին զրոյցը յուզումէն կը դողար, ոգին մէջ անտեսանելի խնկամանէ մը եկած կնդրուկի բուրում մը կար որ կը ծխէր իտէալի մը առջեւ որ անպատճառ պէտք է իրականանայ։

«Ու պէտք է որ շատ աւելիները ըլլային հոն մերիններէն, ամէնէն մեծերէն ու ամէնէն ուժովներէն, որպէսզի տուն դառնային կարմրած երեսներով, ինչպէս մարդ կը կարմրի ապտակի տարափէ մը յետոյ»։

Թէ այս երեկոյթը մեզի հայերուս ինչ դասեր տուաւ, այդ մասին յետոյ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ
ՀՌՈՄԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

Հռոմէն կը գրեն մեզի.— Մարտ 5ին, Իտալիոյ Թագաւորը եւ Թագուհին բացումը կատարեցին Հռոմի գեղարուեստական ցուցահանդէսին, որուն մեծ յաջողութեամբ կը մասնակցին երկու երիտասարդ նկարիչներ, Գ. Գ. Ժիրայր Օրագեան եւ Բիւզանդ Կոճամանեան։

Կը խնդրուի յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

X

— Թող նետէ զէնքը, ճանը՛ծ մարդ. թող աւլէ անտեսը…

« Կրթութիւնը կուտայ, նաեւ, փառասիրութիւնը եւ ճաշակը [illegible]…»

— . . Ցեստ՜ւ, կ'ըսեն…

Սուրէն պատրաստ էր։ Լսեց Դիմաքսեանի ձայնը։ Անդիմադրելի ցանկութիւն մը ունեցաւ զայն ծաղր ընելու։ Դժուար կ'արգիլէր։ Առաջ անցաւ Ու, [illegible] որ նախապէս ազդարարեր էին [illegible] աջէկանց կողմը, նետուեցաւ հոն, [illegible] վարպետներուն [illegible] համար։ Աջէկանց խուցին դռնակը բաց էր։ Ակնարկը նետ ինկաւ… Թարթեց…, հայելին դէմ Նատալին էր՝ շապիկով ու մերկ թեւերով։ Նուրբ ու թիթեռ մարմինը, լերկ ուսերուն վրայ թափուող մազերուն խուրձը, ու սրունքները, որոնք զուլպաներուն հանդերձ [illegible] ու գրաւիչ ծալքերէն վեր կ'երեւէին դեռ, արթնցուցին [illegible]՝ այդ հմայող աղջկան դէմ… Նայուածքը դեռ յառած կը մնար։ Դարպ, երիտասարդ մը ձայն ճիւղը վար քաշեց, ու ճառագայթ մը ինկաւ հոգին վրայ, ուր մինչեւ այդ լոյսը ցնցուած էր միայն…

«… Բեմին վրայ պիտի տեսնէք գեղեցկութիւնը աղջկան մը հոգիին, իր ամբողջ մերկութեամբ» — Դիմաքսեանին ձայնն էր կրկին։ Ուաշէ ձայնը՝ աշակերտին հոգին արձագանգեց… Ցնցուեցաւ Սուրէն։ Սիրտը կը դողդղար։ Թուլամ մը սրափեց ծառին վրայ։ [illegible] Ու տաք, [illegible] մը զգեց իր մարմինը, երբ, յանկարծ, հայելիին մէջ իր ակնարկը հանդիպեցաւ Նատալիի ակնարկին… Շփոթեցաւ աղջիկը։ Թառ՛ր մը եկաւ այտերուն, ու, մէկէն, թեւերովը ծածկելով ուսերը, հակեցաւ մէկ կողմ..

Երիտասարդը թողուց ճիւղը, ու ճառագայթը փախաւ հոգէն…

Սուրէն ուշքի չփոխեցաւ։ Ցնցուեցա՛ւ ու չզգաց, նոյնիսկ, թէ անցեր էր վարագոյրին ետեւ, ուրկէ դեռ Դիմաքսեան կը շարունակէր խօսիլ.

«… Ամէն ինչ իր գեղեցկութիւնը ունի։ Պէտք է տեսնել կամ փնտռել զայն։ Հետապնդել ու գտնել։ Նպատակ մը դարձնել զայն՝ օր մը անպայման իրագործելու համար…»։

Սուրէնին սիրտը դեռ կը տրոփէր։ Իրեն այնպէս թուեցաւ թէ բոլորը նշմարեցին։ Կրկին նայեցաւ շուրջը։ Ինչո՞ւ… Ամչցաւ [illegible] պիտի գար։ Դերը՞ս Մոռցեր էր… Ինչպէ՞ս էր սկիզբը… Զա՛ր [illegible]… Ցեցե՞ց, այո՛…

Դիմաքսեան վերջացուց ու նետ եկաւ։ Զանգը հնչեց։ Վարագոյրը բացուեցաւ։

Բեմն էին Նատալիկ եւ Սուրէն։ Քով քովի։ Բայց, [illegible] իրարու, որովհետեւ դերը այդպէս կը պահանջէր ու թատերգութեան այդ բաժնին մէջ գրուած էր — «... Ցուցամը կը կապէ զիրենք ու խոյուածքները կը խանգարէին»։

— Ինչքա՞ն բնական արտայայտութիւն, չէ՞, Տիկին Փէշտըմալճեան — ըսաւ բժիշկ Մարտիրոսեանը՝ Նատալիի մօրը, որ իր քով նստած էր։

— Այնպէս չէ՞, Տօքթէ՛օր։

— «Ինծի այնպէս կուգայ թէ մեր քոյլերուն կը հետեւի տուներ մը» — Նատալիի ձայնն էր բեմէն։

Նրբանցքին դռնակը խուլաքարտին վրայ ծակ մը, ծակին մէջ՝ բիբ մը. նայուածքի բիբին մէջ օ՛րքան հզօր էր [illegible] դէպի այս գրաւիչ աղջիկը։ [illegible]։ Ու խոնարհ բան մը կը շարժէր իր էութիւնը։

— «Եւ սակայն, մեր շուրջ կը թեւածի երազոտ [illegible] մը, որ պատրաստ է [illegible] իր [illegible]ջանակութիւնը՝ մեր երջանկութեանը հածորի» — պատասխանեց Սուրէն։

Ու տաքի եղաւ, մինչ Դիմաքսեան, սրտատրո՞փ, յուզուած ու [illegible] Նրբանցքէն կը դիտէր զիրենք՝ մեծ ժպիտ մը դէմքին։

Հեռուն, սրահէն դուրս, ծայրամասէն արիւնաթաթախ ամպեր կը յածէին։ Ժամկոչ Արթին աղբար, եկեղեցւոյ երկաթեայ մեծ դրան բանալին դարձնելով, նայեցաւ դէպի արեւելք ու.

— Կարապե՛տ, — ըսաւ — գիշերը դէջ արդեւ ունինք, անձա, [illegible] նորէն արեւ կայ։

— Չի գիտցուիր, չի գիտցուի՛ր, Արթին աղբար, Ամ՛ուա Էօրմ՛ան..

Ու Տալաղեան [illegible] ժամկոչին, ծխատուփը հանեց, ժպտեցաւ, երկարեց, ու ըսաւ.

— Փաթթէ..

Ու մինչ ան սկսաւ սիկառ մը փաթթել, Տալաղեան ժպտուն ու ճամբը խաղցնելով՝

Գամփանան վարնի՞ծ, հարցուց։

— Հը՞…

— Գամփանան—յառաջացաւ քայլ մը։

— Կանուխ է… տաշա կանուխ է… Զարնելու ատենը գայ նէ, էս քեզի կ'ըսեմ… Անձա, սանկ ուժով, հասկցա՞ր… Շա՛տ ուժով… Սարկաւ ծանրը է, Կարապետ, զարնելու [illegible]… Ամէնը գայ նէ, ատանկ քաշելու ես քի քաղաքը իմանայ Հայոց զամփանան.

(Շար.) Կ. ՄԻՋԵԱՆ

Արիսթիտ Պրիանի յաղթանակը

Երեսփոխանական ժողովը երէկ 305 քուէով ընդդէմ 305 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը, որ Պրիանը կը յայտարարէ արժանի հայրենիքի:

Ուրբաթ օր, մօտ երեսուն հազար անձեր, իրենց վերջին յարգանքը մատուցին Պրիանի: Երէկ, կէսօրէն վերջ ժամը 1.40ին, Թաղման կրօնական արարողութիւնը տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան հանրապետութեան նախագահին եւ բոլոր նախարարներուն, արտաքին պաշտօնատան մէջ:

Վարչապետ Պ. Թարտիէօյի դամբանականէն յետոյ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ մեծ շուքով, հազարաւոր բազմութեան մը մասնակցութեամբ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Ֆրանսական խորհրդարանի քուէարկութիւնը

Ֆրանսական Ծերակոյտը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ ֆրանսուհիներու քաղաքական իրաւունքներու հարցով, ընտրելի եւ քուէարկու ըլլալու տեսակէտով:

Մէկ քանի ծերակուտականներ առաջարկեցին հարցին քննութիւնը յետաձգել մինչեւ յունիս: Իսկ ուրիշներ բողոքեցին յետաձգման այս առաջարկին դէմ, զոր նկատեցին տեսակ մը փախուստ:

Ծերակուտականներու այս փոխասացութենէն վերջ, նախագահը քուէի դրաւ յետաձգման առաջարկը, որ ընդունուեցաւ 131ի դէմ 170 ձայնով:

Երկրաշարժ Յունաստանի մէջ

Երկրաշարժի բուռն ցնցումներ տեղի ունեցան Թեսալիական կղզիներուն մէջ, Թավալլաթա, Ռիֆի եւ Ֆլիքաթա գիւղերուն մէջ, բազմաթիւ տուներ փլան: Լիքսորի գիւղաքաղաքն ալ մեծ չափով վնասուեցաւ:

Ցնցումները մանաւանդ բուռն եղած են Արկատիոնի մէջ, ուր բազմաթիւ բնակարաններ քանդուեցան: Երկրաշարժը ցնցած է նաեւ Փրէվէզան, Եանեան, եւ Եպիրոսը:

Վերջին լուրերու համաձայն, հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները խզուած են Փաթրասի եւ Քեֆալոնիայի միջեւ:

Նիւթական վնասները մեծ են: Ցնցուած վայրերու բնակիչները բացը կը գիշերեն:

Լինտպէրկ՝ տղուն եսւէն

Լինտպէրկի տղեկին առեւանգման գաղտնիքը տակաւին չէ լուսաբանուած: Լինտպէրկ որ չուզեր այլեւս որեւէ տեղեկութիւն հաղորդել ոստիկանութեան, փախչելով գրգռելէ առեւանգիչները, կը շարունակէ անձնապէս հետամտել իր զաւկին փրկութիւնը: Ո՛չ ոք գիտէ սակայն թէ ի՛նչ յաջողութիւն ունեցած է եւ ի՛նչ յոյսեր կրնայ տածել:

Երկու օրէ ի վեր, պարզ գինուորի զգեստ հագած, անընդհատ կ'երթեւեկէ ինքնաշարժով: Ամերիկեան բոլոր թերթերը հրատարակած են հետեւեալ ծանուցումը Լինտպէրկի կողմէ.— Ստացայ նամակը՝ նոր հասցէով: Պէտք հետեւիմ տրուած հրահանգներուն: Ստացայ նոյնպէս ծարտ 4ի նամակը եւ պատրաստ եմ այդ օրէն ի վեր: Անապարեցէք ծօրը պատճառաւ: Պատասխանը ղրկեցէք ձեր նամակին մէջ ցոյց տրուած հասցէով:

Մատնանշուած հասցէին տէրն է անձ մը, որ ազատ ձեռք ունի պղտոր շրջանակներուն մէջ եւ Լինտպէրկի տան մէջ տեղաւորուած, կը վարէ գործողութիւնները:

Այս գործողութիւնները կը կատարուին երկու համբաւաւոր ծաքսանենգներու օժանդակութեամբ: Բայց սանց միջամտութիւնը հաճոյք չէ պատճառած առեւանգիչներուն, որոնք սպառնական նամակներ տեղացուցած են անոնց:

Վախնալով որ տղեկը կը փախցնեն Ամերիկայէն դուրս, նաեւ Եւրոպա հասնող շոգենաւերը հսկողութեան տակ կ'առնուին եւ անոնց մէջ գտնուող ճամբորդներու տղեկները ուշի ուշով կը քննուին:

Թէյասեղան

Կազմակերպուած Օտարազգի Հայր. Միութեան կողմէ
Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն 40 Րիւ տը Պէվէլ
կը նախագահէ ՏՕՔԹ. ՆՈՐԱՅՐ
Մասնակցութեան համար՝ 2 ֆրանք 50

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R C Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԻՋՆԵԼԻՔ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՄԱՐՏ 1932

15 MARS 1932

Ը ՏԱՐԻ Թիւ 1828 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ ԳԼԽՈՒՆ...

Սեւ լուր մը կը հաղորդէ Կրընոպլի մեր Թղթակիցը։

Մարտ 3ին, բազմաթիւ օտար բանուորներ ժողով գումարելով, կ՚որոշեն ցոյց մը կատարել եւ յիշեալ օրուան աշխատանք պահանջել Յզախէժի գործարանէն։ Անմիջապէս խօսքէն գործի անցնելով, Մարտ 4ին կը համախմբուին գործարանին առջեւ, եւ ոչ միայն սպառնալիքներ կը տեղան, այլեւ կը ծեծեն գործակատարը։

Հետեւանքը.— յաջորդ օրն իսկ փողոց կը նետուին բազմաթիւ օտար բանուորներ, որոնց վաթսունը Հայեր։

Ուրիշ Թղթակից մը կը գրէ թէ Վիէնի մէջ գործադուլ մը սարքուած է որ կը տեւէ տակաւին։ Այստեղ ալ գործի վրայ են եղեր աւելի մը հայ կարմրուկներ, որոնք բանախօս մըն ալ բերած են Լիոնէն։

Վերջերս այդպիսի դէպք մը պատահեցաւ նաեւ Վալանսի մէջ, եւ գիտենք որ ծանր հետեւանքներ ունեցաւ հայ բանուորներուն համար։

Գրի առնելով այս բոլորը, որոնք նորութիւններ չեն մեզի համար, չպիտի ուզէինք գգուշութեան եւ լրջութեան սովորական խրատները տալ։

Գիտենք որ, ի՛նչ ալ ըսենք, օգուտ չունի դաս մը մարդոց համար, որոնք մետասաներորդ ժամուն ֆրանսական հպատակ դառնալով, կը կարծեն թէ ամէն իրաւունք ունին խառնակելու եւ ուրիշներուն հացին պատճառ դառնալու։

Չպիտի կրկնենք նաեւ մաշած բացատրութիւն մը, Մենք հիւր ենք, իրաւունք չունինք խառնուելու հիւրընկալ երկրի մը ներքին գործերուն։

Աշխատաւորը հիւր չէ։ Աշխատաւորը, նոյնիսկ «հայմաթլօս»ը իրաւունքներ ունի ամէն տեղ, եւ միջոցներ չեն պակսիր արժեցնելու, պաշտպանելու զանոնք։

Բայց, բոլորին ուշադրութեան կը յանձնենք անողոք իրականութիւն մը. Խառնուելով այդ կարգի ցոյցերու, մեր աշխատաւորները ոչ միայն բան չեն շահիր, այլեւ կը դառնան առաջին զոհերը, ըլլալով ամէնէն տկարները։

Գործատէր թէ ոստիկան, կառավարութիւն թէ աէնտիքա, ամէն բանէ առաջ տեղացին եւ զօրաւորը նկատի կ՚առնեն։ Եւ երբ նեղը ձգան, լախտի հարուածը կ՚իջեցնեն, ամէնէն առաջ, անոնց որ օտար են, փոքրամթիւ են, չունին ո՛չ պետութիւն, ոչ ալ իրաւական հանգամանք։

Օտարին օտարն ալ կայ։ Օտար է Լեհը, օտար է Չեխը, օտար է Իտալացին կամ Պելժը։ Բայց հինգ անգամ աւելի օտար է «հայմաթլօս» Հայը։

Ցնոտ, չմոռնանք սա միւս պերճիմաստ իրողութիւնը.— Ընկերվարականներն էին որ բանաձեւ ներկայացուցին Երեսփ. Ժողովին, մի եւ է գործի մէջ 10 առ հարիւրէն աւելի օտարական չգործածուելու մասին։

Այս պարագաները աչքի առջեւ ունենալէ յետոյ, թող երթան գործադուլներու, ցոյցերու մասնակցին անոնք որ չեն ուզեր աջ-ձախ նայիլ։ Անոնք որ քաջութիւն ծախելու, Ազա-Նազար խաղալու մարմաջ ունին։

Բայց, թող այդ բոլորը ընեն իրե՛նց հաշուին։ Շահն ալ իրենց. վնասն ալ։ Թող ուրիշներուն արիւնը չմոռնեն։

Իսկ անոնք որ, զանազան «մասալ»ներ լսելով կ՚երթան ազգակից քախտախնդիրներու, շողոքորթներու ճամբը կ՚իյնան, թող օգնութիւն չսպասեն ուրիշներէն։

Հերի՛ք է լսեցինք,— «Միակեցայ, խաբուեցայ» եւն.։ Ինչպէս կ՚ըսեն «ըմմար»ներու պարագային։ Անհատ տասը տարի է որ Եւրոպա կը գտնուինք։ Պէտք է վերջապէս հասկնանք «աշխարքի բաները», որոնք ոչ մեր սեւ աչքերէն կ՚ազդուին, ոչ ալ մեր ողբ ու կոծերէն։

Քանի՛ անգամ եւ քանի՛ ձեւով բացատրենք թէ՝ այս կարգի ցոյցերուն տակ ընդհանրապէս քաղաքական խաղեր ծածկուած են։ Ազդեցութեան պայքարներ, ընտրական սադրանքներ, սէնտիքայէ սէնտիքա մրցակցութիւններ, որոնց մէջ մենք ոչ միայն որ եւ է դեր չենք կրնար կատարել, այլ եւ քուրջի պէս տրորուելու դատապարտուած ենք։

Մնաց որ, ի՛նչ է մեր թիւը ո՛րեւէ քաղաքի կամ գործարանի մէջ, որպէս զի արժէք մը ներկայացնենք։ Մեծամասնութիւն կազմած ատեն ալ, եթէ գործիք դառնանք պոլիտիկոսի մը կամ գործակալի մը, ո՛ր եւ է գործարանատէր չպիտի վարանի բոլորը մէկ փողոց նետելու, եւ ուրիշներ տեղաւորելու։ Մանաւանդ գործազրկութեան այս ծանր օրերուն։

Սարկութի՛ւն է այս։ Ոչ եւ ոչ։ Պարզապէս ինքնապաշտպանութիւն։

Հայ աշխատաւորը ստիպուած է նկատի առնել իր բացառիկ պարագան, բանուորական խլրտումներու առեն։ Երբեք մտքէ չպիտի անցընէ խափանել ո՛ր եւ է գործադուլ, գաւաճանել աշխատաւորութեան շահերուն, աւելի աժան աշխատելով կամ գործատէրին աչքը մտնելով։

Բայց, պիտի ձեռայ չէզոք, որքան կարելի է։ Եթէ ուրիշներու կատարած գործադուլէն կամ ցոյցերէն օգուտ մը պիտի ծնի, ինքն ալ կ՚օգտուի։ Եթէ ոչ, գոնէ ոտքի տակ չերթար։

Անշուշտ բաւական կնճռոտ խնդիր է այս։ Յաճախ ծեծով կը սպառնան, եթէ չմասնակցիս գործադուլին։

Հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն, միշտ ալ կարելի է ելք մը գտնել։ Մանաւանդ որ, հայ աշխատաւորները մեծ մասով հեռու կը մնան սէնտիքաներէ։ Եւ եթէ գիրենք գրգռողները պարկեշտ մարդիկ են, անպատճառ կը հասկնան մեր կացութիւնը, կը բաւէ որ երկու բառով բացատրող մը գտնուի։

Տեսակ մը հասարութի՞ւն է որ կը թելադրենք։

Թո՛ղ ըլլայ այդպէս։ Ամբողջ աշխարհն է հասակ։ Ամէնէն կապիտ հասմունութեամբ վարակուած։

Մե՞նք պիտի կոտրենք այլասերութեան մրցանիշը, զոհ դառնալով կասկածելի մարդանքներու։

Անհասոյն իրենք իրենց գլխուն լուրջ փորձանքի մը հանդիպած են Կրընոպլի վաթսուն հայ աշխատաւորները։ Անոնք որ այս ճամբուն վրայ հրեցին այդ միամիտները, կրնա՞ն պատասխան մը հաց ապահովել զոհերուն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ԵՐԱԶ ԿԸ ՏԵՍՆԵՆ ԱՐԴԵՕՔ» «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ՀՌՉԱԿՈՒԵՐ Է ԵՂԵՐ»

Թրքական «Վաքըթ» թերթը, որ մէ կը թարգմանէ Պոլսոյ «Նոր Լուր»ը, այս խորագրին տակ կը գրէ շատ լեզօրէն եւ խառնակութեան.-

Փարիզի մէջ հրատարակուող Յառաջ թերթը իր փետրուար 2ի թիւին մէջ կը գրէ.— Մասնաւոր եւ ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ՝ Հայաստանի մէջ ընդհանուր զօրաշարժ հռչակուեր է եւ բանակին հրամայուեր է պարսկական սահմանագլուխը մեկնիլ: Պատերազմական կազմածներու գործարանները գիշեր ցերեկ սկսած են ռազմամթերք պատրաստել:

«Ասկէ զատ, Մոսկուայի կառավարութիւնը 10 զօրաբաժին հայ զօրաց ընդհ. հրամանատարութեան հրամանին տակ դրած եւ հրամայած է Հայաստան մեկնիլ:

«Այս բոլոր իրարանցումին ու պատրաստութեան պատճառը եղած է դաշնակցական հայերէն կարս Սասունի Ալիզովի մէջ արտասանած ճառին սա խօսքը թէ «Այսօր օտար երկիրներու մէջ 700 հազար հայ կայ: Այս թիւին հարիւրին 10ը զինուորական տարիքի մէջ կը գտնուի, որով 70 հազար զինուոր կրնանք մէջտեղ հանել:

«Եւ այս ուժն ալ Պարսկաստանի ճամբով Հայաստանի վրայ ղրկելով կրնանք գրաւել այդ տեղը»

«Այս լուրը իմացող սովէթ հայկական կառավարութիւնը դաշնակցական յարձակման ճամբան փակելու համար, ինչպէս միջոցներու ձեռնարկած է:

Վաքըթ կը գրէ այս առթիւ.— դաշնակցական կոմիտէէն՝ երեւակայութեան մրցած հայ մը կրնայ ինքն իրեն յաւակնութիւնը ունենալ 70 հազարնոց բանակ մը կազմելու, եւ կրնայ Պարսկաստանի ճամբով Հայաստանը գրաւել, բայց արդեօք ո՞րն է այն ստոյգ աղբիւրը որու համաձայն իբր թէ Հայաստան ընդհ. զօրաշարժ հրատարակած է եւ իր զօրքերը սահմանագլուխ ղրկած: Արդեօք ի՞նչ պէտք է ըսել այսպիսի լուր մը իբր ստոյգ իրենց թերթին սիւնակներուն մէջ անցընող թերթերուն»

«Յառաջ»ի ընթերցողները ան գիտակցաբար անշուշտ թէ՝ Թուրք թերթին այս իրարանցման պատճառ տուած է խարտոցի մէկ քաշքշուքը «Յառաջ»ի փետր. 2ի թիւին մէջ։

Մահ Շարլ Ժիտի

Նախօրդ օր, Փարիզի իր բնակարանին մէջ մեռաւ այս դարու ամենամեծ տնտեսագէտներէն մէկը Շարլ Ժիտ: 85 տարու էր եւ ատենէ մը ի վեր, իր յառաջացեալ տարիքին հետեւանքով, թէեւ տունէն դուրս չէր ելլեր, սակայն կը շարունակէր իր աշխատանքները: Իր գրասեղանին մօտ էր որ մահը գտաւ զինքը:

Իր մեծ տաղանդին ու կորովին մեծագոյն մասը նուիրեց համագործակցական շարժման, որուն անվիճելի տեսաբանն էր եւ որ այսօր, իր շուրջ կը համախմբէ միլիոնաւոր անձեր։

1904էն 1922 այս շարժման մասին հրատարակեց խոր ուսումնասիրութիւններ եւ ժողովրդական, քարոզչական գրութիւններ: Շարլ Ռիսթի հետ գրած է նաեւ «Պատմութիւն տնտեսական վարդապետութեանց», գեղեցիկ հատորը:

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Տէլհիի մէջ մեծ խռովութիւններ ծագեցան։ Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ բիրերով յարձակիլ քանի հազարնոց ամբոխի մը վրայ: Ամբոխը կազմուած էր Հնդիկներէ եւ Մահմետականներէ։ Հնդիկները կ՚ուզէին երկրորդ տարեդարձը տօնել Կանտիի շարժումին, իսկ մահմետականները կը բողոքէին իրենց կրօնական պետին ձերբակալման դէմ։ 30ի չափ անձեր վիրաւորուեցան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ի՞նչ հարցումներու պէտք է պատասխանել

Երթեւեկի նոր հրահանգին համաձայն, օտար երկիր գտնուելով Թուրքիա վերադառնալ ուզող Թրքահպատակներ՝ պարտաւոր պիտի ըլլան իրենց գտնուած կամ մօտակայ տեղի մը Թրքական հիւպատոսին տալ յայտագիր (պէյաննամէ) մը որ հետեւեալ հարցումները կը պարունակէ եւ իւրաքանչիւրին հարկ է տալ մանրամասն պատասխաններ:

1.— Անուն եւ մականուն:

2.— Հօր եւ մօր անուն, ընտանեկան անուն, հայրը եւ մայրը ո՞ղջ են: Եթէ ողջ են, իրենց հասցէները, եթէ մեռած են Թուրքիոյ եւ մարդահամարի ո՞ր մատեանին մէջ արձանագրուած ըլլալը:

3.— Ո՞ր տեղացի էք եւ վերջին անգամ Թուրքիոյ մէջ, ո՞ւր կը բնակէիք:

4.— Ո՞ր ցեղին կը պատկանիք:

5.— Ո՞ւր կատարած էք ձեր նուֆուսի արձանագրութիւնը, ո՞ր Թուականին եւ ո՞ւր ծնած: Կցեցէք պատճէնը ձեր անձնագրին.

6. Թուրքիոյ մէջ ի՞նչ արհեստի եւ ասպարէզի կը հետեւէիք:

7. Թուրքիոյ ո՞ր տեղէն մեկնեցաք, ի՞նչ կերպով եւ ի՞նչ միջոցով:

8. Թուրքիայէ ձեր մեկնումի Թուականը

9.— Թուրքիայէ մեկնելէ յետոյ ո՞ր տեղերը մնացիք: Օտար երկիրներ գտնուած ատեննիդ, մեր ո՞ր հիւպատոսներուն եւ ո՞ր Թուականին եւ ի՞նչ կարգի վաւերագիր ներկայացնելով արձանագրուեցաք: Մեր հիւպատոսներէն հպատակութեան Թուղթ առի՞ք, եթէ չառիք պատճառը բացատրեցէք:

10.— Ամուսնացած է՞ք: Ձեր ազգականներէն Թուրքիոյ մէջ եւ ձեր քովը եւ կամ ձեր ծննդավայրին մէջ եւ կամ օտար երկիրներու մէջ ո՞րոնք կը գտնուին, իրենց որոշ հասցէներով:

11.— Թուրքիայէ դուրս գտնուած ատեննիդ ի՞նչպէս ապրեցաք:

12.— Ո՞ր նաւահանգիստէն կամ ո՞ր քաղաքէն Թուրքիա պիտի մտնէք եւ ո՞ւր պիտի բնակիք:

13.— Թուրքիոյ մէջ ձեզի ո՞վ կը ճանչնայ

14.— Ո եւ է դատապարտութիւն կրած էք:

15.— Ձեր զինուորական ծառայութիւնը ո՞ւր եւ ո՞ր զինուորական շրջանակին մէջ կատարեցիք: Այս պարագան հաստատող վաւերագիր ներկայացուցէք

16.— Ձեր Թրքութիւնը հաստատող ի՞նչ վաւերագիր ունիք (վաւերագրերու պատճէնները կցեցէք յայտագրին):

17.— Պալքանեան պատերազմին եւ Մեծ պատերազմին ո՞ւր կը բնակէիք եւ Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան դրուած 6 Օգոստոս 1924 Թուականին ո՞ւր կը բնակէիք:

18. Եթէ Պալքանեան կամ Համաշխարհային պատերազմին հետեւանքով Թուրքիայէն հեռացողներէնէք, դաշնագիրներով որոշեալ պայմանաժամին մէջ, ձեր ծննդավայրը որ կառավարութեան որ անցած է, դուք ալ անոր հպատակ ըլլալու մասին ո եւ է ձեռնարկ ըրա՞ծ էք (ո՞ւր եւ ո՞ր թիւին):

ԾԱՆՕԹ.— Յայտագիրը ներկայացնողը այս հարցումներուն որոշ պատասխանները պէտք է տայ։ Իւրաքանչիւր յայտագրի իր լուսանկարը պէտք է կցէ եւ հիւպատոսարանները այդ լուսանկարը ներկայացնողին անձնական նմանութիւնը պէտք է հաստատեն եւ պաշտօնական կնիքով ալ կնքեն։ Ցնտրնութեան երբ իրողութեան հակառակ յայտագիր մը ներկայացուած ըլլալը կը հաստատուի, անոնց՝ Թուրքիա մտնելու համար անցագիր չպիտի տրուի:

Գերմանիոյ նախագահական ընտրութիւնները

Հինտէնպուրկ ցանկին գլուխը

Գերմանիոյ Հանրապետութեան նախագահի առաջին քուէարկութիւնը, կիրակի օր տեղի ունեցաւ եւ վերջացաւ ոչ թէ մէկ կամ միւս կողմի յաղթանակովը, այլ Հինտէնպուրկի գերակշիռ գերքովը՝ իր գլխաւոր նակառակորդին Հիթլերի վրայ։

Քուէարկութիւնը տուած է հետեւեալ արդիւնքը, համաձայն պաշտօնական յայտարարութեան մը, որ հրատարակուեցաւ կիրակի կէս գիշերէն յետոյ, ժամը 1ին.

Ամբողջ քուէարկողներու թիւր	37,546,000
Բացարձակ մեծամասնութիւն	18,774,000
Հինտէնպուրկի շահած քուէները	18,659,000
Հիթլէրի շահած քուէները	11,325,000
Թէլման (համայնավարներու Թեկնածու)	4,970,000
Տիւսթէրպերկ (ազգայնական)	2,479,000

Ինչպէս կը տեսնուի 125 հազար ձայն եւս պէտք էր որպէսզի Հինտէնպուրկ ընտրուած հռչակուէր։

Յաջորդ քուէարկութիւնը տեղ պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին։

Կիրակի առտու, քուէարկութիւնն սկսաւ ժամը 9ին եւ փակուեցաւ երեկոյեան ժամը 6ին։ Միայն Պերլինի մէջ, այս առթիւ, գետեղուած էին 2584 քուէատուփեր, իսկ ամբողջ Գերմանիոյ համար՝ 68 հազար, դպրոցներու, հանրային շէնքերու եւ նոյնիսկ սրճարաններու մէջ։ Քուէխայդ նշանակուած էին 612 հազար անձեր։ Այնպէս որ գիւղերու նախագահներով եւ օգնականներով մօտ մէկ միլիոն անձեր, կիրակի օր զբաղեցան քուէարկութեան պարագրած գործողութիւններով:

Պերլինի մէջ քուէարկութիւնը կատարուեցաւ խաղաղօրէն։ Նահանգներու մէջ միայն տեղ տեղ, միջադէպեր տեղի ունեցան։

Առանց յուսահատելու քուէարկութեան այս ձախող արդիւնքէն, Հիթլէր իր կուսակիցներուն ուղղուած շրջաբերականով մը կը յայտնէ թէ Ապրիլ 10ին, երկրորդ քուէարկութեան, կրկին պիտի դնէ իր թեկնածութիւնը։

Գոխանի ազգային թաղումը

Շաբաթ, կէսօրէն յետոյ, արտաքին պաշտօնատունէն մինչեւ Թրոքատէրոյի հրապարակը, միլիոնաւոր բազմութիւն մը խռնուած էր Թափօրի անցքին ճամբաներուն վրայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ՍԿՍԻՆՔ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

„ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ„

Սթէֆան Ցուայկի այս վէպը Թատերախաղի վերածուեցաւ Ֆրանսայի մէջ, ջերմ ընդունելութիւն գտնելով, ինչպէս գտած էր վէպը։

Աւստրիացի գրագէտը, որ մշակած է գրական բոլոր սեռերը, իր այս գործով կը ներկայանայ իբրեւ խորաթափանց հոգեբան մը։

Բայց, ամէն բանէ առաջ կենդանի վէպ մըն է՝

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 20

Քաղաքացիներ, Ա. Զաքրեան	100
Սէթիֆ, Լեւոն Իսլիզեան	50
19րդ ցանկին գումարը	3520
Ընդհ. գումար	3670

Կը խնդրուի

Փոն տը Շէրիւի Գործազուրկներու Մարմինէն (Ազգային), կը խնդրուի իր գանձապահին հասցէն հաղորդել մեզ, ստանալու համար 1000 (հազար) ֆրանք՝ «Անմիջական Օգնութեան» գումարէն։

60 հայ բանուորներ ճամբուած Կրընոպլի մէջ

Կրընոպլի մեր Թղթակիցը կը գրէ, թէ ցոյցի մը հետեւանքով, վաթսուն հայ բանուորներ ճամբուած են։

Մանրամասնութիւնները վաղը։

Համայնավարները Ցունաստանի մէջ

Աթէնքի Քաթիմէրինի թերթը կը գրէ թէ ոստիկանութիւնը ստոյգ տեղեկութիւններ քաղած է, որոնք կը հաստատեն թէ համայնավար գործունէութիւնը մեծ ծաւալ առած է Ցունաստանի մէջ, շնորհիւ Մոսկուայէն եւ համայնավար միջազգային կազմակերպութեանց կողմէ ղրկուած մեծագումար նպաստներու։ Այս գումարները մասնաւորաբար յատկացուած են գործարաններու, բանակին եւ նաւատորմին մէջ փրոփականտ մղելու։

Այս տեղեկութեանց համաձայն, Ցունաստանի համայնավար կուսակցութիւնը վերջին վեցամսեային ստացած է Գ. Միջազգայինէն մէկ միլիոն 600 հազար տրախմի, ուսանողներու միջազգային կազմակերպութենէն կէս միլիոն, — կանանց միջազգայինէն 175,000, — Պերլինի ուսանողական միջազգայինէն՝ 250 հազար, — եւ համայնավար զանազան կազմակերպութիւններու՝ 2 միլիոն 325 հազար, — ընդամէնը՝ 4 միլիոն 560 հազար տրախմի։

Համաձայն այս տեղեկութեանց, այս գումարներու փոխադրութեան, ինչպէս նաեւ անոնց գործածութեան մասին՝ հրահանգներու փոխանցման ծառայած են յունական նաւերու աշխատաւորները։

Լինտպէրկի տղեկը գտնուա՞ծ է

Նախօրդ օր Ամերիկացիները մեծ յուզման մատնուեցան, լսելով թէ Լինտպէրկի տղեկը գտնուած է հեռաւոր նահանգի մը մէջ։ Իրօք, այս նահանգին ոստիկանապետը նմանութենէ մը խաբուելով, հեռագրեր էր Լինտպէրկի թէ իր տղեկը գտած է։

Գտնուած տղեկին հետ, երկու անձեր կային, որոնք ձերբակալուած վիճակի մէջ կը մնան։

Քննութիւնը սակայն երեւան հանած է թէ տղեկը Լինտպէրկինը չէ։

ՕՐՈՒԱՆ ՆԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հոսանքներ եւ տեսակէտներ

«Զանազան կուսակցութեանց գրաւոր հրատարակութիւններէն ու յայտարարութիւններէն կարելի չէ ըմբռնել հոգեբանութիւնը այն հասարակութեան, որու սիրտը քաղաքականապէս ձախերուն հետ է, բայց գրպանը աջերուն...»

Խօսեցէք ընկերվարական գործիչի մը հետ – չեմ ըսեր ընդհանուր պարագլուխի մը – շուտով գաղափար պիտի կազմէք։ Որքան որ ան S. F. I. O.ի անդամ է, կը մնայ զուտ հանրապետական։ Իրեն նման պզտիկ կալուածատէրերու կշռին, միասին ունենալով խակական ընչացութիւնները, պատնէշներու ետինէն բռնած կը նային իրենցմէ աւելի ձախերուն, Մոսկուայի երդուեալներուն, զինուած ինքնապաշտպանութեան գիտակցութեամբ, փրկելու համար նախապէս իրենցը, Ֆրանսականը, յետոյ աշխարհինը։

S. F. I. O.ն վերջին ընտրութիւններուն ունեցաւ 107 երեսփոխան, իր 1,698,000 ձայներով եւ ընդհ. քուէարկողներու հարիւրին 18ով, աւելի քան արմատականները (հարիւրին 17) եւ հանրապետական ընկերվարականները (հարիւրին 5)։

Ինչ ընկերվարական հաւաքոյթի մէջ ալ որ գտնուիք, կը զգաք շունչը հոյակապ աշխարհաքաղաքացիին, մեծ Ֆրանսացիին, Ժան Ժորէսի, որ տասնեակ տարիներ քարոզած էր համաշխարհային եղբայրութեան գաղափարը, որու ջանքերով Ֆրանսայի մէջ կատարուած էր վերաշինութեան, ընկերային արդարութեան, աշխատաւորութեան վեհխառն գործերը։ Եւ սակայն Ժորէս մեծ խարշակին առաջին զոհը եղաւ վայրենան մարդասպանին հարուածներու տակ, որովհետեւ դէմ էր պատերազմին, ու ամէն գնով կ'ուզէր արգիլել հանդիսանալ։ Ժորէսի երէկի մէկ խօսքը այսօր արդէն իբր պատգամ կ'ընդունին իր մեծ ու պզտիկ հետեւորդները։ Մենք հայերս մեր սրտերէն բան մը կը պարտինք այս մեծ մարդուն, ինչպէս Սանլանդներու եւ Փրէսանսէներու ու տակաւին կը սիրենք տեսնել անոնց յաջորդներու կողմէ նոյն ազնուական վերաբերմունքը մեզի հանդէպ՝ նոյն գաղափարականութիւնը նաեւ Պլումներու եւ Ռընոտէլներու մօտ։

Միջազգային բանուորականկազմակերպութեան ֆրանսական հատուածի ծնունդը մէկ դարէն աւելի է, եւ ունեցած է որպէս նախակարապետներ Սէն Սիմոն, Շառլ Ֆուրիէ, Պրուտոն եւն.։ Զո՛ւտ ընկերվարական գաղափարը Ֆրանսայի մէջ հիմնուած է Կրաքիւս Պապէօֆի եւ Օկիւսթ Պլանքիի կողմէ։ Կազմակերպութեան առաջին շրջանին ունեցած է մեծ դժուարութիւններ, տասնեակ տարիներով քայքայուած ու լռակեաց կեանք մը քալելէ ետք 1878էն սկսեալ Ֆրանսայի մէջ չորս յաջորդական համագումարներով, մինչեւ 1880 Հավրի մէջ հազիւ կարելի կ'ըլլայ գործունէութեան նախագիծ մը պատրաստել Ժիւլ Կէտի, Մարքսի եւ Էնկէլսի կողմէ։ Երկար չի տեւեր նաեւ այս։ Մէկ տարի վերջ, 1881ին երկու գլխաւոր հոսանքներ երեւան կուգան, յեղափոխական հաւաքականներ (collectivistes, révolutionnaires) եւ դաշնակցային բարենորոգիչ ընկերվարականներ (socialistes fédéralistes et réformistes). առաջինի գլուխը անցած էր Ժիւլ Կէտ, երկրորդինը՝ Պէնուա Մալոն եւ Պրուս։

Ընդհ. պատերազմի նախօրեակին, Ժորէսի հմայիչ ազդեցութեան տակ ընկերվարական կուսակցութեան միասնականութիւնը կատարեալ էր։ Բայց կարճ ժամանակուան համար միայն, քանի որ օրուան ղեկավարները, ինչպէս միւս երկիրներու մէջ, ընդհանուր հոսանքէն տարուած՝ իրարու յաջորդող ազգային պաշտպանութեան կառավարութիւններու մաս կազմեցին, խորտակելով ընկերվարական բովանդակ շէնքը եւ յետ շրջելով պատմութեան անիւը։ Դժգոհներ շատ կային անշուշտ, պառակտումը եւ բաժանումը անխուսափելի էր, ինչ որ եղաւ 1920ին, երկու կողմերու վերջնական բաժանումով։ Մէկ մասը կը յարէր Գ. Միջազգայինին, միւսը՝ մայր կուսակցութեան (Բ. Միջազգային)։

Առաջինի (S. F. I. B.) մասին պիտի խօսինք իր կարգին։ Մեր խօսքը այժմ երկրորդին (S. F. I. O.) մասին է, խորհրդարանական աշխատանքներուն մեծ չափով մասնակցող, ընկերվարական արմատականներէն եւ հանրապետականներէն անմիջապէս ձախ գտնուող կուսակցութեան մասին, որու գլխաւոր նպատակը, ժողովրդապետութիւնը, հիմնուած չէ ցարդ մեր տեսած արդարութեան, ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան նշանաբաններու վրայ, այլ աւելի «վեհանձն զգացումներու», ընկերային տնտեսական բարեկարգման վրայ։

Այն օրէն ի վեր որ շոգեշարժ մեքենան հրապարակ եկաւ ու գործիք-մեքենաներ կատարելագործուեցան, աշխատանքը անհատի ձեռքէն անցաւ հաւաքականութեան, մինչ մեքենաներու տէրը մնաց անհատը։ Աշխատանքի եւ սեփականատիրութեան այս դասաւորումէն յառաջ եկան ներկայ տնտեսակարգի բոլոր ցաւերն ու տառապանքները։ Անօթութենէ չմեռնելու համար, աշխատաւորները գործարաններու դուռները ափ առին։

Մեքենականութիւնը ո՛չ միայն օրավարձերը իջեցուց, այլ եւ զրկեց գործաւորը մտաւորապէս յառաջանալու ամէն միջոցէ, ամէն կարգի նախաձեռնութենէ։ Ան ստիպեց նաեւ որ գործաւորին կինը եւ երեխան ալ գերի դառնան մեծ ճարտարարուեստին, որու տէրը յաճախ անյայտ է, հոս, հոն եւ արտասահման հաստատուած բաժնետէրերու խումբ մը։

Մարդկային ի՜նչ անարդարութիւն 20րդ դարու լուսաւոր աշխարհին մէջ, երբ մէկ կողմէ յանո՛ւն քաղաքակրթութեան հսկայաքայլ թռիչքներ կը կատարուին, իսկ անդին գործարաններ գերարտադրութեան հետեւանքով կը փակեն իրենց դուռները, փողոց նետելով միլիոնաւոր գործաւորներ առանց օրավարձի, հետեւաբար առանց զգեստի, կօշիկի եւ սնունդի։ Խոշոր ցաւ մը պիտի չըլլար այս, երբ վաճառատուները ամէն կարգի ապրանքներով ու սնունդեղէնով լեցուն չըլլային։

«Ամէն ինչի պակասը լրացնելու պահանջը», «ամէնուն պահանջին գոհացում տալու հարցը», «արտաքին շուկաներ ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը», հաւասարապէս յառաջ բերած են աւելի խոշոր ցաւ մը, գաղթային քաղաքականութիւնը.

Աշխարհը կ'ապրի ճգնաժամական վիճակ մը։ Տնտեսական տագնապը հասած է իր գագաթնակէտին։ Բարեփոխման շարժում մը անհրաժեշտ է հիմնական եւ ընկերային փոփոխութիւն մը, որու ձեւաւորումը կապուած է ընչազուրկի բարոյական եւ նիւթական կազմակերպութեանը հետ, այսինքն անոր զօրակցելի կարողութեան։ Ուրեմն, պէտք է պատրաստել, կազմակերպել եւ ուժեղացնել աշխատաւորական շարքերը։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը նպատակ ունի փոխանակութեան ու արտադրութեան միջոցները ընկերվարացնել, դրամատիրական կազմակերպութիւնը ժողովրդավար դարձնել։ Ուրեմն, իր անմիջական նպատակը ու խուճապը բարենորոգումներ պահանջող կուսակցութիւն մը չէ, այլ դասակարգային կռիւի եւ յեղափոխութեան կազմակերպութիւն մը։

Երեսփ. ժողովին մէջ կը մնայ ընդդիմադիրի դիրքին մէջ ու կը մերժէ գաղտնի վարկերը, գաղթավայրերու շահագործման եւ զինուորական պիւտճէները, (յաճախ կը համակերպի)։ Կը պահանջէ ու կը պաշտպանէ աշխատաւորներու իրաւունքի ու քաղաքական ազատութեան ապահովութիւնը, նաեւ բոլոր այն ընկերային բարենորոգումները, որոնք աշխատաւոր զանգուածի կեանքի պայմանները պիտի բարելաւեն։

Աշխատանքը պէտք է ըլլայ ազատ, հաճելի եւ պարտաւորիչ, որու համար բնակարանի եւ սնունդի հարցը կը դառնայ կենսական։ Արդար աշխատանքի ծաղիկներու բուրմունքը հաւասարապէս մատչելի պէտք է ըլլայ բոլորին համար։ Նմանապէս կրթութեան եւ գաղափարի բոլոր վայելքները։ Աշխարհիկ դպրոցի պահանջը աւելի քան հրամայական է, որու յաջողութեանը համար այնքան սերտօրէն է Վատիկանի հետ յարաբերութեանց վերջնական խզումը։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը քաղաքի աշխատաւորութեան կողքին չի մոռնար նաեւ գիւղը, որուն համար ունին հետեւեալ բարենորոգումներու պահանջը.— 1. Հողի վերաբաշխումը կատարել այնպիսի ձեւով մը, որ ամէն ոք կարողանայ ազատ կերպով արդիւնաւորել եւ արժեւորել զայն. 2. Օժտել գիւղացին վերջին դրութեամբ ինքնաշարժ մեքենաներով։ 3. Կառավարութեան կողմէ պարտաւորիչ դարձնել քիմիական աղբերու գործածութիւնը, որու համար պէտք է հիմնուին Ալպեան եւ Պիրէնեան լեռներու վրայ ջրաելեկտրական գործարաններ խաժամնամիտի (cyanamide) եւ կրաբորակատի (nitrate de chaux) աղբեր արտադրելու համար. 4. Ոռոգումի եւ չորացման գործը պետութիւնը ինքը պէտք է ձեռք առնէ. 5. Կազմակերպել զօրաւոր համագործակցականներ եւ սէնտիքաներ 6. Տարածել գիւղատնտեսական ուսումը. 7. Տալ աշխատաւորի մը բոլոր իրաւունքներ, մասնաւորապէս 8 ժամուան աշխատանք եւ օրավարձի բարձրացում։

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնը կը պահանջէ 1) Գերմանիոյ վճարման իրական կարողութիւնը արդարութեամբ ճշդելէ վերջ միայն կարգադրել պարտքերու խնդիրը. 2) Ջնջել միջհամաձայնական պարտքերը. 3) Օժտել Ազգերու Դաշնակցութիւնը այնպիսի դրական ուժերով, որ ի վիճակի ըլլայ Եւրոպայի վերաշինութեան գործը գլուխ հանելու։

Զինաթափութեան գործը օդի, ջուրի եւ ցամաքի վրայ հաւասարապէս յաջողցնելու համար, բոլոր երկիրներու աշխատաւորները պարտաւոր են իրենց կառավարութիւններու վրայ անհրաժեշտ ճնշումները ի գործ դնել։

Դիմէ ընդհանրապէս գաղթային քաղաքականութեան եւ Սուրիոյ հոգատարութեան։

Ընկերվարականները համաձայն իրենց ծրագրին՝ կը մերժեն քաղքենի դասակարգի հետ ամէն կարգի համագործակցութիւն։ Իրենց ձախ կողմը ունին աւելի կարմիր յեղափոխականներ, համայնավարներ, իսկ աջ կողմը՝ կալուածատէր արմատականները։ Նման դիրքի մը մէջ յեղափոխութեան երբեմնի միակ պաշտօնական ռահվիրաները աւելի հանդարտ ու սառնարիւն վիճակ մը ստացած են։ Կը կազմեն համայնավարներու ձախ կեդրոնը, այն դիրքը որ ունին արմատական ընկերվարականները իրենց հանդէպ։

Կատարեալ décalage մը ընկերվարականներու համար։

Եթէ վերցնենք ընկերվարական կուսակցութեան ընտրական քարտէսը, պիտի տեսնենք որ հիւսիսի եւ կեդրոնի մէջ, ուր ճարտարարուեստը այնքան զարգացած է, որպէս քուէարկող ունի կազմակերպուած աշխատաւորութիւնը, իրական հող մը ընկերվարութեան համար։

Հարաւի մէջ, սակայն, պատկերը տարբեր է, ուր որ ճարտարարուեստը այնքան յառաջացած չէ, իբրեւ քուէարկող ունի պզտիկ կալուածատէրերը։ Իրականութիւն է, սակայն, որ այսօր Ռոնի հովիտը, Փրովանսը եւ միջերկրականեան Լանկըտոկը ընկերվարութեան համար ամէնէն ուժեղ զանգուածը կը ներկայացնեն։ Քառասուն տարի առաջ արմատականները հարաւի մէջ ապաստան կը փնտռէին, մինչ այսօր Ռընոտէլը Թուլոնի, իսկ Լէոն Պլումը Նարպոնի մէջ իրենց ընտրական յաղթանակը կ'ապահովեն, շնորհիւ այն քուէարկողներուն, որոնք երէկ արմատականներ էին, իսկ այսօր ընկերվարական են։ Վաղուան անոնց բռնելիք դիրքը կը մնայ հարցական։

Ծրագիրը տեսականօրէն կը մնայ բարձր, գաղափարականին մօտիկ, բայց ընկերային դասաւորման ամբողջական տուեալները, արտաքին քաղաքական պայմանները, զանգուածին մտային կարողութիւնն ու հոգեկան դրութիւնը, համաշխարհային տնտեսութեան անլուծ ու կնճռոտ վիճակը, հաւանաբար նաեւ ղեկավարներու խառնուածքի եւ ձեռնհասութեան տարբերութիւններն ու պակասը, ընկերվարական կուսակցութիւնը յեղափոխութեան կարմիր գծէն դուրս հանած են եւ յարմարցուցած օրուան գործնական պահանջներուն։ Հանրապետականներ են անոնք այսօր, աջին եւ կեդրոնին դէմ, միացած արմատականներու՝ կազմած են ընդդիմադիր ձախը։ Իրենց դասակարգային կռիւը կը մնայ առայժմ տեսական խորհուրդ մը միայն։

Հ. ՍԻՐԸՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ի՞նչպէս կռուիլ տագնապին դէմ

Ֆրանսացի ծերակուտական եւ նախկին նախարար Վիքթոր Պօրէ որ մասնագէտ մըն է երկրագործական հարցերու, հետեւեալ կերպով կը պարզէ իր տեսակէտները տնտեսական տագնապին մասին։

— Ֆրանսայի մէջ, եթէ ճարտարարուեստական արտադրութիւնը կը զգէ սպառման պէտքերը, ընդհակառակն, երկրագործական արտադրութիւնը երկար տարիներէ ի վեր բաց ունի։ Թէեւ անասելի երեւոյթով մը, երկրագործները ստիպուած են իրենց ապրանքները ծախել շատ աւելի նուազ արժէքով։

Իրականութիւնն այն է որ երկրագործները որոնք դրամական նեղութեան մէջ են, ստիպուած են նուազեցնել ճարտարարուեստի արտադրութեանց գնումները։ Ասկէց, ներքին շուկային մէջ առաջ կուգայ ճարտարարուեստական արտադրութեանց սպառման նուազում մը։ Ասոր վրայ աւելցուցէք անգործութիւնը, որուն, Ֆրանսայի մէջ ենթարկուած են մէկ միլիոն անձեր, կ'անդրադառնայ հինգ միլիոն բնակչութեան վրայ։

Այս հաշուով ուրեմն, մօտ 25 միլիոն անձեր ստիպուած են նուազեցնել իրենց գնումները։

Այս կացութեան դարմանը պէտք է փնտռել մարդկային նախաձեռնութեան եւ կարողութեան օգտագործման նոր եղանակի մը, ինչպէս նաեւ արտադրութեանց բաշխման եւ արտադրութեան նոր եղանակներու մէջ։

Տնտեսական հին ըմբռնումները, դասական վարդապետութիւնները վերջացած են։ Պէտք է վճռական կերպով զանոնք փոխել, յարմարցնել կացութեան, որ ստեղծուած է տեխնիքական տագնապով։ Պէտք է նաեւ ներքին եւ ապագային համար, վերակազմել փոխանակութեանց եւ գործառնութեանց եղանակները։

Պէտք է ընտրութիւն մը ընել ներկայի փակ տնտեսութեան եւ ղեկավարուած տնտեսութեան միջեւ, ղեկավարուած սակայն, ոչ թէ համաձայն համայնավար ըմբռնումներու, այլ ժողովրդավար ձեւով, մարդկային պարզ եւ յատուկ եղանակով։

Ճարտարարուեստի մէջ, արդէն, միջազգային կազմակերպութեանց շատ օրինակներ տեսանք։

Պէտք է ներշնչուիլ այս փորձառութիւններէն, առանց մտահոգուելու թէ շահեր եւ սովորութիւններ պիտի խառնակուին, նոր եղանակի մը կիրարկումով։

Տնտեսութիւնը ղեկավարելով, պէտք չէ կարծել թէ կիրարկուած պիտի ըլլայ ընկերվարականներու եւ պոլշեւիկներու սիրական պետական դրութիւն մը. նաեւ, պէտք չէ կարծել թէ երկար տարիներ պէտք են զայն իրականացնելու համար։

Ահա օրինակ մը։ Խնայողութիւնը առիթ եղաւ Կեդր. Եւրոպայի երկրագործական երկիրները որ ընդգրկեն նման դրութիւն մը։

Պէտք չէ սպասել որ ընդհանրացած տառապանքը մեզ ստիպէ դիմելու այս եղանակին, որովհետեւ մինչ այդ, ամբոխավարները կրնան մեզ պարտադրել անհատական ազատութիւնը եւ քաղաքակրթութիւնը աւելի վտանգող միջոցներ։

Աշխատանքի Միջազգային դիւանը

Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Դիւանը տեղեկագրի մը մէջ կը յայտնէ աշխատաւոր կիներու եւ մանուկներու պաշտպանութեան համար կատարուած աշխատանքները։

Նախ, գիշերային աշխատանքը դրուած է անոր ուշադրութեան։ Աշխատանքի Դիւանը ջանացած է ջնջել զայն ամէն ուր որ կարելի եղած է, կամ գոնէ անկէց փրկել ամէնէն տկարները, կիներն ու մանուկները։

Շնորհիւ Միջազգային Դիւանի ջանքերուն, 18 տարեկանէն վար տղոց եւ կիներու գիշերային աշխատանքը արգիլուած է գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ։

Ասկէց զատ, 1925ին, Աշխատանքի Միջազգային խորհրդաժողովը զբաղած է հացագործներու գիշերային աշխատանքով։ Այդ պահուն, 17 երկիրներու մէջ, հացագործներու գիշերային աշխատանքը վերցած էր։ Այդ թուականէն ասդին, մօտ 30 երկիրներ հետեւած են օրինակին։

Գալով յղի կիներուն, շնորհիւ միջազգային պայմանադրութեան մը, ապահովուած է որ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական հաստատութեանց մէջ յղի կիները դադրեցնեն աշխատանքը՝ տղաբերքէն 6 շաբաթ առաջ եւ 6 շաբաթ յետոյ։

1919ին, միայն, մէկ երկիր կար, Հարաւային Ափրիկէ, ուր աշխատաւոր յղի կիները 12 շաբաթ հանգիստ կը վայելէին։ 12 երկիրներ մէկ ամսուան հանգիստ կուտային յղի կիներուն, տղաբերքէն վերջ։ Իսկ 15 երկիրներու մէջ՝ 5 շաբաթ էր հանգիստի ժամանակը։

Այսօր, Աշխատանքի Միջազգային կազմակերպութեան պատկանող 43 պետութիւններ ընդունած են յղի կնոջ պաշտպանութեան օրէնքը, հանգստի համար, փոքր տարբերութեամբ, երբեմն ժամանակ տրամադրելով յղի կիներուն,

Գալով աշխատաւոր անչափահասներուն, մասնաւոր օրէնքներ կը պաշտպանեն անոնց աշխատանքը։ Այս օրէնքներուն նպատակն այն է որ, դրամ շահելու համար, մանուկները չզրկուին նախնական կրթութենէն, ժամանակէն առաջ մտնելով արհեստանոց եւ անոնց մարմնական զարգացումը կանգ չառնէ։

Այս ըմբռնումով է որ միջազգային պայմանադրութիւնը ճարտարարուեստական, ծովային եւ երկրագործական աշխատաւորներու մէջ, տղաքներուն թոյլ կուտայ բանիլ 14 տարեկանէն սկսեալ։

Ապրիլի մէջ, Աշխատանքի խորհրդաժողովը 14 տարեկանէն վար տղոց աշխատանքը պիտի արգիլէ նաեւ ոչ-ճարտարարուեստական զբաղումներու մէջ (առեւտուր, վաճառատուններ, գրասենեակներ, թատրոններ, ճաշարաններ եւն.).

Տասնեւութ երկիրներ ընդունած եւ վաւերացուցած են տղոց պաշտպանութեան վերաբերեալ պայմանագրութիւնը։

Աշխատանքի դիւանը մտածած է նաեւ թէ պէտք է կիներն ու տղաքը պաշտպանել անգործութեան դէմ, զանոնք ապահովագրելով։

1919ին, ամբողջ աշխարհի մէջ, ընդամէնը 4 միլիոն 500 հազար աշխատաւորներ կային, որոնք ապահովագրուած էին ընդդէմ անգործութեան։ Ասոնց 3 միլիոն 700 հազարը Անգլիոյ մէջ, միակ երկիրը, ուր ապահովագրութիւնը պարտադիր էր ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերու մէջ։

Այսօր, պարտադիր ապահովագրութիւնը կը կիրարկուի 10 երկիրներու մէջ եւ նկատի առնելով նաեւ այն երկիրները, ուր ապահովագրութիւնը կամաւոր է, կ'ունենանք 47 միլիոն ապահովագրեալ աշխատաւոր

Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին յանձնարարութիւններն ուրեմն, կը տեսնուի թէ ապարդիւն չեն մնացած։

Քարիւղին շուրջ

Ռոյըլ Տըչ քարիւղի ընկերութեան վարիչ տնօրէնը՝ ծրագիր մը մշակած է պայքարելու համար քարիւղի գերարտադրութեան դէմ։ Ծրագրին խորագիրն է.— Առաջարկ հաւասարակշռութիւն հաստատելու համար քարիւղի սպառման եւ արտադրութեան, ամբողջ աշխարհի մէջ՝ մէջն ըլլալով Ռուսիան, համաձայն Միացեալ-Նահանգներու օրէնքներուն։

Այս ծրագրին համաձայն, քարիւղ արտադրող 12 երկիրներ պիտի հրաւիրուին իրենց լիազօր պատուիրակները ղրկելու միջազգային խորհրդաժողովի մը։

Այս խորհրդաժողովին համար երկու նախազիծ պայմաններ կան սակայն։

Նախ, այս երկիրներու քարիւղի արտադրիչները պէտք է համոզուած ըլլան թէ քարիւղի արտադրութիւնը պէտք է յարմարցնել սպառման պէտքերուն։

Երկրորդ, իւրաքանչիւր պետութիւն պէտք է յանձն առնէ նոր նաւթահոր չփորելու, մինչեւ որոշ ատեն մը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի դրօշը տակ ունեցաւ անցեալ կիրակի օր ցաւ Պիկին Շ. Միսաքեան, ունենալով «Օտարներու հետ ամուսնութիւնը մեր մէջ»։ Խօսո զակալից զեկուցում մը։

Իր զրոյցին նախաձեռնութեան որպէս ժողովուրդ, բնաւ որ ըմբռնած է թէ միայն կռուան ամուր ազգային ամբողջականութեան է կապուած իր ապրելու բաւունքը, մէկ բան ունի ընելիք. պայքարիլ իր բոլոր ուժերով այս տակ ջարդին դէմ։

Պայքարի գլխաւոր ազդակներէն են մեր մանուկներու հայեցի դաստիարակութիւնը եւ հայ ընտանեկան հայ պահպանումը։

Դպրոցը բաւական չէ, եւ արդէն ֆրանսահայ գաղութը այդ միջոցները ալ չունի, հոս հոն տարրական նի մը հայերէնի դասընթացքներ չեն կրնար մեղմացնել տագնապը ծանրութիւնը։ Երախան իր մօրմէն է որ պիտի սորվի մայրենի լեզուն եւ անկէ է որ պիտի ներշնչուի ոգիով մեծնալ, ճանչնալ իր ժողովուրդը, իր պատմութիւնը։ Ինչպէս կրնայ օտար մայր մը իր բոլոր բնազդական զգացումներով տալ այդ բանը հայ զաւկին, երբ ինք չունի գին, ո՛չ լեզուն եւ ո՛չ ալ ը որ կուգայ շատ խորէն, արդիւնքն է իր երակներու արիւն իր միսին ու ոսկորին։ Ահա մեր ազգային գոյութեան պայքարին նամեծ խոչընդոտներէն մէկը։ Մեր երախաներուն կորուստը օտար մայրերու ձեռքին տակ։

Օտար մայրը, շատ անգամ պատկանելով մերինէն աւելի բարձր քաղաքակրթութիւն ունեցող ժողովուրդի մը՝ ամբարտաւանութիւն ունի արհամարհանքով նայելու ամէն բաներուն վրայ որ հայուն է, եւ չուզեր որ իր զաւակը պատկանի այդ խե՜ղճ ազգին, այն ազգին որու տղամարդը արհամարհելի զուած իբր ամուսին։ Հայ տղամարդ աւելի համակերպող է կարծես իր զաւկին օտարացման, հոգն իսկ որ իր արիւնէն, իր ցեղէն այդ մանուկը չխօսի իր լեզուն։

Թողլով ազգային տեսակէտ անհատական տեսակէտէն իսկ տարրներու հետ ամուսնութիւնը թարական պատկեր չի ներկայացներ։ Երջանիկ ընտանիք մը կազմելու համար սէրը միակ ազդակ չէ։ Անհրաժեշտ է նկարագրի, շակի, դաստիարակութեան, ապրելու պայմաններու նոյնութիւն։ Միւ ռի խանդավառ յափշտակութիւ վաղանցիկ բնոյթ ունի, ճակատ տեւական ներդաշնակութիւն է, առաւել ալ կ'ըսէ արդէն, եթէ պ ամուսնանաս, քու երկրէդ ու, քու քաղաքէդ, քու թաղէ նոյնիսկ քու փողոցէդ։

Այլասերման աղէտին գլխաւոր պատճառներն են.—

1.— Մեր տարտղնուած վիճակ

2.— Մեր տնտեսական ան յունութիւնը։

3.— Ազգային նկարագրի լացումը։

4.— Հայ աղջիկներու դժ հաճութիւնը։

5.— Երիտասարդ տղոց անտարբ տեսութիւնը եւ թեթեւ վերաբերում դէպի այս գործը։

Կա՞յ արդեօք դարման այս դէտին։ Այո՛։ Այս մասին ծնողներ մեծ դեր ունին կատարելիք։ Անոնք պէտք է վառ պահեն իրենց զաւակներուն մէջ ազգային ոգին, պատին պահել իրենց զաւակներ հայկական շրջանակի մէջ։ Անոր կատես դարձնեն զանոնք խորթ ու կեղծ հրապոյրներու առջեւ։ մայրերը պէտք է համեստ ըլլան րենց զաւակներուն համար։

Հայ աղջիկները պէտք է անպայման լրբանալու, զբաղեցնելու նալու համար։ Ընդհակառակն մեստ, առաքինի, աշխատասէր տանասէր հայ աղջիկը աւելի մուր կռուան է ամուսնական զանցիկ հրապոյրներով շպարուած տարուհին։

Երիտասարդը պէտք է հեռու մնալ օտար կապերէ, ճանչնալու համար սխալուած բարե մութիւնները հարիւրին 90 նութեամբ կը վերջանան։

Մամուլը, հրապարակային բազմութիւնը պէտք է ընդդիմ դիրքի մէջ ըլլան օտարներու ամուսնութեան խնդրոյն մէջ։

Հայ կինը պէտք է պաշտպա

...ի իրաւունքը օտար ռոմնկութիւն-...
...
Իրեն մխիթարական երեւոյթ, ...է բախ որ վերջին 2-3 տար-... ընթացքին նուազած են օտար ամուսնութիւնները Փրանսայի մէջ, ...համար կենդանի օրինակներն են, ...3-4 տարիներուն կնքուած ...ամուսնութիւններուն երկու ...գժբախտ վերջաւորու-...ան հանգան

×

Ջեկացումէն յետոյ, անդամ-ան-...ամուսնութիւնները անցան վիճաբանու-... Աւրախալի երեւոյթ էր որ ...անգամ բաւական թուով երի-...տասարդներ եւ օրիորդներ եկած էին ...ան մը բռնելու այս ցաւոտ հարցին ...

Որքան դիւրութեամբ կ'օտարա-...ան մեր տղամարդիկ, նոյնքան յա-...ութեամբ մեր աղջիկները կը ...ցեղային ինքնութիւնը: Ան-... յարձակողականի եւ ...պաշտպանողականի ձեւ ունեցող ...ապրանութիւն մըն էր որ տեղի ...ունեցաւ։

...նելով հանդերձ ամուսնու-... մէջ սիրոյ զօրութիւնը, գի-... տիկինները գտան որ ...կան երջանկութեան համար, ...ական տեսակէտէն իսկ, ան-...է ամուսնացած զոյգերու ...համար նոյնորինակ բարքեր, ՝ նկա-... ներդաշնակութիւն, ազգային ...մէկ ծագում, մէկ երազ, մէկ բաղ-...

Օտարներու հետ ամուսնութիւնը ...այս աղէտալի երեւոյթը չէր ստա-... ի հարկէ, ազգային տեսակէ-... եթէ մենք մեր երկրին մէջ ...ըլլայինք: Օտար աղջիկ մը, գեր-...մանուհի մը, ֆրանսուհի մը, հնլէ-...նուհի մը մեր սեփական միջավայ-...րին մէջ մեզի կը գառնար, մեր լե-...զուն կը խօսէր, մեր սովորութիւն-...ները կ'ընդգրկէր, բերելով իր հետ ...ալ իր երկրին լաւը: Բայց նոյնը չէ ...պարագան օտար ափերու վրայ ին-...կած սփիւռքին համար: Հոս ՝ այլա-...սերման անեղ վտանգը կը ցցուի ...մեր առջեւ։

Օտարութեան մէջ՝ այն երիտա-...սարդը որ կ'ամուսնանայ օտար ...աղջկան հետ, պէտք է իմանայ թէ ...ինք իր ձեռքով կը վերջացնէ հա-...յութիւնը, սրբազան իտէալը: Իր ...զաւակները, նոյնիսկ եթէ քիչ մըն ...ալ հայերէն խօսին, օտար մօր ձեռ-...քի տակ չեն կրնար վայելել ու ...պահպանել ազգային աւանդութիւն-...ները, ցեղային յատկութիւնները։

Այս առթիւ առաջարկուեցաւ ...հանրային կարծիք ստեղծել, ինչպէս ...ստեղծուած է իսլամի հետ ամուս-...նութեան խնդրոյն մէջ, եւ խիստ ...քննադատել այն երիտասարդը որ ...կ'ամուսնանայ օտար աղջկան հետ։

Երկրորդ՝ արթնցնել հայ երի-...տասարդին մէջ ազգային գիտակ-...ցութիւնը: Անհատական տեսակէտէն ...ալ ապացուցի տխուր պատ-...կերը, որովհետեւ օտարներու հետ ...ամուսնացողներուն հարիւրին 95ը ...դժբախտ են, եթէ քանի մը բախ-...տաւորներ կան, մէկ կամ միւս կող-...մէ գիջողութեան շնորհիւ է, այլա-...պէս անհնար երջանկութիւն մըն է։

...նոյն տեղի կ'ունենայ երիտասարդ ...մէկ անկիւնէն.— Թողէք որ հի-...ւանդն ալ խօսի: Իրենք գիտեն ար-... ու կը նախատեսեն իրենց ...պատահելիք տխուր հետեւանքը օ-...տարուհիներու հետ կապուելով: Եւ շատ յաճախ ուզելով չէ որ կ'առնեն այդ անխոհեմ քայլը: Ու... աղէտին ծանրութիւնը կը բեռցնեն հայ աղջկան ուսին: Հայ աղջիկը, ըսաւ, երիտասարդը, կը շարունակէ պահել իր «հայ աղջկան» քաշուածութիւնը, կը խուսափի հայ երիտասարդներէն, մինչ օտարուհին գիրենք հրապուրելու ամէն ջանք կը գործածէ: Թէ հայ աղջիկը քիչ մը ետ մնացած է եւրոպական բարքերը ընդգրկելու մէջ, մինչ հայ տղան յառաջ գացած:

Ուրիշ երիտասարդ մը կ'աւելցնէ թէ հայ աղջիկը բարեկամութիւն չըմբռներ, ծանօթութեան երկրորդ օրը, առանց որոշ նըրբութիւններու, ամուսնութեան հարցը կը դնէ մէջ-տեղ: Թէ հայ աղջիկը պէտք չէ պահանջկոտ ըլլայ, պէտք է աշխատի ամուսնութենէն վերջն ալ, եթէ ամուսինը ի վիճակի չէ երկու հոգի ապրեցնելու։

Ուրիշ երիտասարդ մը կ'ըսէ թէ հայ ընտանիքները շատ բամբասող են, ասիկայ թերեւս պատճառներէն մէկն է հայ աղջկան վերապահու-թեան: Ու կը թելադրէ որ եթէ չփուիլ առեղծուածի ծանօթանալու, իրար ճանչնալու, հայ տղան հազար անգամ աւելի կը նախընտրէ հայ աղջկան հետ ամուսնանալ քան օտարուհիին։

Տարակոյս չկայ թէ խիստ բարդ ու ժամուածապատ հարցի մը առջեւ կը գտնուինք: Գիտենք նաեւ թէ «մէ՛ծ հրախային» զործերուն միջամուխ ըլլալ, անոր քայլերը առաջնորդել նոյնքան դժուար ու բարդ է, որքան հարցը իր էութեամբ: Ու ոչ ոք յաւակնութիւն ունի հարցը մէկէն լուծելու։

Մ

Ընկ. Գ. Ցակոբեանի թաղումը

ԹԱՒՐԻԶ, Փետր. (Սեփ. Թղթ.). - Փետր. 27ին ընկ. Գասպար Ցակոբեանը բաղ սովորականի գնում է գպրոց: Ժամը 10ին դասարանում իրեն լաւ չի զգում եւ տանում են տուն: Անմիջապէս բժիշկները օգնութեան են հասնում եւ առեղներ են խփում, քիչ ուշքը տեղը գալով, սկսում է նկատողութիւն անել կնոջը եւ միւս ուսուցիչներին, թէ ինչո՞ւ են խուճապ առաջ բերում եւ ինչո՞ւ չեն գնում, դասերը շարունակումի ժամից յետոյ, բժիշկները վիճակը գտնում են վտանգաւոր: Նորից առեղներ եւ հազար ու մի գործեր են կատարում, բայց անօգուտ: Ժամը 3ին, առանց բառ մը արտասանելու աչքերը փակւում է, թողնելով ընկերներին սեւ սուգի մէջ: Մահուան վերջին րոպէներին ներկայ էի: Այնքան հանգիստ հոգին փչեց, որ բոլորովին չէր նկատւում թէ մեռած է, նայողը կարծում էր թէ քնած է: Բժիշկների ասելով սիրտը կանգ է առել աշխատելուց:

Համապատասխան մարմինների որոշումով, թաղման յանձնախումբ էր կազմուած որ հանդիսաւոր թաղում կազմակերպեց: Ժամը 11ին դիակը տնից բերինք եկեղեցի, Ս. Գատարագից յետոյ, դուրս բերինք եկեղեցու բակը, արտեղ լուսանկարներ առնուեցան եւ դամբանականներ խօսեցան Առաջնորդը, ընկերներ Հայրապետ Փանիրեան, Անտրէ Օհանեան եւ Թեմական դպրոցի տ-շակերտութեան ներկայացուցիչը: Դագաղի վրայ դրուած էին 16 պսակ՝ներ՝ Հ. Յ. Դ. Թիւրոյի կողմից մա՝ կազրուած «Մնմոռանալի ընկ. Գասպարին», Առաքել Կ.ի Շահաստանի Կ. Կ.ի, «Վրէժ» Կ.ի, Եղիշէից եւ այլ բարեկամների եւ աշակերտութեան կողմից։

Թաւրիզը այսպիսի թաղում չէր տեսել. եկեղեցու բակում եւ համագատարանում ասեղ ձգելու տեղ չկար: Միւս կուսակցութիւնները (Հնչակ-ռամկավար) պաշտօնապէս չէին մա՝ նակցել թաղմանը: Երբ Հնչակեան Ռ. Խանազատը մեռաւ, մենք ոչ միայն մեր մասնակցութիւնը բերինք, այլեւ թաղման ծախսերի մասին էլ մտածեցինք, որի կենդանի վկան է Տիկին Շուշանիկ Խանազատը: Իսկ այժմ երբ մեռնող դաշնակցական Գասպարն է, նրանցից եւ ոչ մէկը չի մասնակցում:Պատի՛ւ իրենց: Թաւրիզի երկւոր հայ հասարակութիւնը եւ օտարազգիները եկել էին վերջին հրաժեշտ տալու: Ներկայ էր նաեւ «Մէարիֆ»ի վարիչը: Ժամը 1ին եկեղեցու բակից դիակը դուրս բերինք փողոց եւ ամենայն կարգապահութեամբ առաջ՝ նորդեցինք գերեզմանատուն: Մին, չեւ հանգստարան գագաղը ընկերները ուսամբարձ տարան: Գերեզմանատանը նոյնպէս լուսանկարներ առնուեցան եւ խօսեցան ընկերներ Ռոլակ Ստեփանեան (Արամեան դպրոցի եւ Ղարաբաղ-Զանգեզուրի Հայրենակցական Միութեան կողմից) եւ Վահէ Աբրուէն («Ալիք»ի խմբագրութեան կողմից): Յուզիչ էր տեսարանը թէ եկեղեցու բակում եւ թէ գերեզմանատանը. Հազարաւոր մարդիկ հեկեկում էին. իսկ աշակերտ-աշակերտուհիներին պահել չէր լինում: Պարսկաստանի բոլոր քաղաքների մեր մարմիններից եւ ընկերներից ցաւակցական հեռագիրներ ստացանք։

Շահաստանի Կ.Կ.ն բժ. Ռուբէնին էր ներկայացուցիչ նշանակել, իսկ Սպահանը՝ ընկ. Վարոսին։

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՆԻՍԻ ԾԱՂԿԱՄԱՐՏԻՆ

■■■

ՆԻՍ (Ցապաղած).— Հայերն ալ, շնորհիւ Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան, մասնակցեցան Նիսի Քաղաքապետութեան սարքած ծաղկամարտին, որ այս տարի միջազգային բնոյթ ստացաւ։

Հրաւիրուած էին մօտ քսան ազգային Ուսանողական Միութիւններ, մօտաւորապէս հարիւր հոգի, Փարիզէն եւ օտար երկիրներէ։

Հայ ուսանողներուն իրենց արբայօժար մասնակցութիւնը բերիր էին Տիկին Սուրաբեան եւ Թարխան Ժօրժ Շահպարոնեանը, որոնք ամէն տեղ արժանացան գովեստներու եւ խլեցին ջերմ ծափեր:

Ցայտնի է թէ, ըստ յայտագրի, իւրաքանչիւր ազգ, ծաղկամարտին պիտի մասնակցէր ազգային տարազով: Հայկական տարազները, տրամադրուած Արշակ Խան Գորայեանի կողմէ, մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցին օտարներուն մէջ: Մաս մը գգեստ ալ տրամադրուած էր գերասան Գ. Սուրաբեանի կողմէ եւ զանազան ազգայիններէ:

Ծաղկամարտի հանդէսներուն Հայերը մեծ յաջողութիւն ունեցան իրենց խմբերգներով, մեներգներով եւ հայկական պարերով։

Ցօնը տեւեց 4 օր. ուրախութեան եւ հրճուանքի պահերով։

Նիսի մէջ, հայ ուսանողներուն մեծ տխրութիւն պատճառեց տեղացի Հայերուն անտարբերութիւնը։ Հազիւ մէկ քանի երիտասարդներ եւ հայ արինոր. երկու փոքր եռագոյններով, ընկերակցեցան մեզի, Անծանօթ զինուորի շիրմին այցելութեան ընթացքին։

Հայ ուսանողներու զեմաւմին վրայ, քաղաքապետը պարգեւ տուաւ հայկական եռագոյնը ամբողջ քաղաքին մէջ, որ արդէն զրուշագրդուած էր ծաղկամարտին առթիւ։

Ուրբաթ եւ շաբաթ խումբերը այցելեցին քաղաքին բոլոր թատրոնները։

Իսկ կիրակի առաւօտ տեղի ունեցաւ ընդհանուր տողանցքը: Ու նոյն գիշերը խումբերը մեկնեցան Լիոն, ուր ընդունուեցան քաղաքապետին Գ. Էրիոյի կողմէ։

Գ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆ, 8 մարտ.— Վիէնի հայ մանկիկներու գիշերային դասընթացքներու մասին յաճախ գրուած է «Ցառաջ»ի մէջ: Գործը կը շարունակուի երեք տարիէ ի վեր: Մեր երեք ծաղկոցներուն մէջ, աւելի քան 120 մանուկներու հայեցի դաստիարակութիւն կը տրուի։

Փոնթիվէքի շրջանին մէջ, ծաղկոցը հիմնուած է նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան: Դասաւանդութիւնները կը կատարուին Ազգ. Միութեան երկու անդամներուն Յ. Մկրեանի եւ Գ. Յակոբեանի կողմէ, (այս վերջինը տկար ըլլալով պաշտօնի կոչուած է Ա. Գառօնէ): Դասերու ժամերը շաբաթական 4էն բարձրացած են 6ի, հինգշաբթի առաւօտներն ալ 2.30ական ժամ, երգերով, պատմութիւններով, եւ ընթերցանութեամբ կը գրաղին։

Ասկից առաջ ունեցած ենք, երկու մանկական հանդէսներ, բայց այս վերջինը աննախընթաց էր իր տեսակին մէջ: Զանք չէր խնայուած յաջողութեան համար։

Մէկ ամիս առաջ հանդէսը պատրաստուած էր արդէն. կը պակսէր յարմար սրահ մը. հակառակ բոլոր ջանքերուն, կարելի չեղաւ գտնել տրամադրելի սրահ մը եւ հանդէսը տեղի ունեցաւ մարտ 6 ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ ակումբին մէջ: Թէեւ շատ փոքր (անոր միայն 100 նստարան) էր տեղը եւ բեմ ալ անյարմար պարելու համար, բայց զարձեալ ամէն ինչ յաջող անցաւ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով որ երգուեցաւ փոքրիկներու կողմէ եւ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ։

Մանկական հանդէսը կը բաղկանար երկու մասէ՝ Առաջին մասը, երգեր, արտասանութիւններ եւ պարեր: Իսկ երկրորդ մասը՝ մանկական տրամ օփէրէթ մը «Նախանձ Թագուհին» երկու արարով, որ պատրաստուած էր Գ. Ա. Գառօնէ։

Երգուեցան երեք գեղեցիկ մանկական երգեր. շատ յաջող կերպով, որոնք նորութիւն էին մեր գաղութին համար: Ցաջող արտասանութիւններ ըրին փոքրիկներ Վ. Նալպանտեան, Շ. Ճղիկեան, Մ. Փարոնեան, Ա. Փալայճեան, Օալանեան եւ ուրիշներ: Ա. Փալայճեան պարգեւ մը արժանացաւ, զոր նուիրեց Գ. Մ. Տէրպապեան իր յաջող արտասանութեան համար, («Վիշէն Սրապեանի Ցուսախաբութիւնը»)։ Ցետոյ տեղի ունեցան հայկական պարեր, զորս սորվեցուցած է Կ. Խաչի անդամուհիներէն Օր. Ա. Պալտասարեան: Փոքրիկն Արամ երգեց Գէորգ Ջավուշի ծօնուած երգ մը: Հանդէսի այս մասը լրանալէն վերջ, անուրջի դրուեցան շիշ մը մը ըմպելի եւ տուփ մը անուշ: Շուտով անուրջը բարձրացաւ 250 ֆրանքի եւ շահեցաւ Գ. Վ. Ղազիրեան նուիրելով 10 ֆրանք եւս: Անուրջէն վերջ սկսաւ ներկայացումը, «Նախանձ Թագուհին»: Դերակատարներ, բոլորն ալ մանչ եւ աղջիկ, 10էն 13 տարեկան էին: Իրենց ծնողքները բոլորն ալ յարմար հագուստներ պատրաստած էին։

Դեղեցիկ հէքեաթ մըն է խաղը, իսկապէս մանկական: Ո՛վ չէ խաղցեր իր մանկութեան օրերուն, թագաւոր-թագուհին եւ նման շատ մը խաղեր: Գեղամ Փարոնեան (թագաւոր), Խանըմ Փալոյեան (թագուհի), Վարսենիկ Նալպանտեան (իշխանուհի, որը Սրբուհին), Ա. Փալայճեան, Ա. Նաճարեան (վէզիրներ), Շ. Ճղիկեան (Պատու Մօսկան) եւ ուրիշ շատ մը նաժիշտներ, հովիւ, հովուուհի, մանաւանդ թագաւորին ծաղրածուն Զ. Փալոյեան, մօտ 15 դերակատարներ բոլորն ալ շատ յաջողապէս կատարեցին իրենց դերերը, արժանանալով բուռն ծափերու: Գ. Գ. Ա. Գառօնէ եւ Մկրեան, խրախուսիչ խօսքեր ուղղեցին ծնողքներուն: Ժամը 5ին վերջացաւ հանդէսը, եւ ներկաները շատ ուրախ եւ գոհ սրտով մեկնեցան սրահէն: Չմոռնամ ըսելու որ, շաբաթ իրիկուն ալ ներկայացուած էր մասնաւորապէս փոքրիկներու համար։

Դժբախտաբար մաս մը երախաներու ծնողքները ներկայ չէին եղած այս գեղեցիկ եւ հայրենաշունչ ժամանցին, թէեւ շատերուն զաւակները դեր ունէին: Ներկայ չըլլալէ զատ, իրենց երախաներուն ձեռքով ղրկուած տոմսերը նոյնպէս ետ վերադարձուած էին..., այս մարդիկը քանդելու մոլութենէն վարակուած են։

Ն. Գալէ

ՄԱՄՈՒԼ

Վասպուրականի մէջ

«Հայրենիք» ճիտեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (2 մարտ), «Դրօշակ»ի հրատարակած տեղեկութեանց առթիւ։

— «Ուշագրաւ է, որ Թուրք կառավարութիւնը ռազմական օդանաւեր կը պահէ Վանի մէջ եւ այդ օդանաւերու միջոցով հետախուզութիւններ կը կատարէ շարունակ քրտական շրջաններու մէջ:

Ուրիշ խօսքով՝ քանի որ Թուրք գիւղացիներ գրեթէ չկան Վանի նահանգին մէջ, կառավարութիւնը կ'աշխատի չարաչար գործածել տեղական Քիւրտերը, իբրեւ աշխատող ձեռքեր, կը ջանայ գանոնք կապել հողին եւ բռնի միջոցներով թրքացնել: Բայց առաւել Թուրք գանգուածի մը բացակայութիւնը չափազանց կը դժուարացնէ քիւրտերու թրքացումը: Կառավարութիւնը անշուշտ կ'ըմբռնէ այդ եւ ատոր համար կը ձգտի որ առաջ ճանապարհներ շինել ու ապահովութիւն ստեղծել այդ վայրերու մէջ, որպէսզի կարենայ զրաւել նաեւ Թուրք գաղթականներ։

Սակայն, մինչեւ որ երկաթուղիներ չշինուին եւ աւելի նպաստաւոր ու գրաւիչ պայմաններ չստեղծուին Վասպուրականի, ինչպէս եւ Արեւելեան միւս նահանգներուն մէջ, հազիւ թէ կարելի ըլլայ իրագործել Թուրքերու զանգուածային ներգաղթ դէպի ամայացած այդ կողմերը: Մինչդեռ երկաթուղիներ շինելու եւ նպաստաւոր պայմաններ ստեղծելու համար, Թուրք կառավարութիւնը դրամական միջոցներ չունի. իսկ այն, ինչ որ ունի կամ կը յաջողի ձեռք ձգել հազար ու մի դժուարութիւններով, կը ծախսէ բանակին վրայ։

Կամ բանակ կամ Արեւելեան նահանգներ — այս է այն դաժան երկընտրանքը, որուն առջեւ դրուած է Էնկիւրի տարիներէ ի վեր: Սակայն, Էնկիւրի կը վախնայ իր ունեցած կամ ձեռք բերած միջոցներու մեծագոյն մասը բանակի վրայ չծախսելէ, զայն շարունակ չզօրացնելէ եւ չկատարելագործելէ, Արեւելեան նահանգները կարենալ շէնցնելու համար, որովհետեւ եթէ բանակը տկարանայ, Թուրքիա կրնայ ծայրագոյն վտանգներու ենթարկուիլ։»

Փետր. 18ը Ռոմանի մէջ

ՌՈՄԱՆ, 6 Մարտ.— Այստեղ ալ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Փետր. 18ի տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Վալանսի Շրջ. Կոմիտէին։

Կը նախագահէր ընկեր Ա. Փօյաճեան, որ հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով եւ բացատրեց Փետրուար 18ի արժէքը։

Ցետոյ խօսք հրաւիրուեցաւ ընկեր Ա. Աբրայեանը, որ պարզեց ժողովրդական ապստամբութեան պատմութիւնը եւ նշանակութիւնը:

Ցետոյ, տեղի ունեցան երգեր եւ արտասանութիւններ.(ընկ. Գ.Սասունցեան, Տիկին Թաշճեան, ընկեր Ս. Գասպարեան, ընկեր Թաշճեան): Վալանսի ընկերներէն Գ. Սարոյեան երգեց «Հայ Դրօշը»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանւոր»ով: Այս առթիւ ունեցանք ընկերահամակրական ժողով մը: Հարցումներ տրուեցան եւ ընկեր Աբրայեան պատասխանեց մանրամասնօրէն: Ցետոյ տեղի ունեցաւ երկու նորեկ Դաշնակցականներու երդման արարողութիւնը։

Խ. Ջատրեան

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի «Կանանց կենցաղի բարելաւման կոմիտէներու» համաժողովը գումարուեցաւ Երեւանի մէջ, 16 յունուարին: Ժողովը բացաւ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կիներու հատուածին վարիչ Վարսիկ Աթանէսեանը։

Խօսեցան բազմաթիւ պատգամաւորուհիներ, որոնք եկած էին Հայաստանի բոլոր շրջաններէն: Ժողովը տեւեց երկու օր։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Ա. ՄԱՍ

X

— Հա, սանկ, — Ծալապետ ձեռքը բացաւ ու երկարեց, քայլ մը ետ առնելով..

— Կեցիր, ըսինք տէ՜... Զարնելու տեղը գայ նէ էս քեզի լուր կուտամ..

Ձի՜ու, ձի՜ու, ձի՜ու — զանգակը լսին.

Ու վարագոյրը իջաւ։

Եւրը եւ պատարագրական կախ ընկղմեցան թատերգութեան առաջին վարագոյրը...։

XI

.. Վարագոյրը բացաւ ծայրեկը: Գիշեր: Եղբ աչքի չերեւիր.

Թա՛ք, թա՛ք, թա՛ք, — չորրորդ տարին էր տանը դրան։

— Ցա՛ւր կից մը, Մուսթաֆա, — ձայն ասպիկաններէն մէկը.

— Դուռը, հէ՜յ... Զարթնցա՞ք դեռ..՝

Ու դուռը դըրդաց կիցէն.

Վարագոյրը թողուց ծայրեկը: Դողացող կը շնչէր սրտատրոփ ու աօրսափած.

— Դուռերնուս տակն են էդեր տէ, ձենք կը քնանանք... Ձա՛մը գլխուս... Ռոստէ՜ գտէք.. : Ռուբէն, Ռո՛ւբէն, — չշնէք:

Սուրէն դեռ կ'երազէ: Աչա բարձրանալու վրայ է կառուցանուող շէնքի մը դեռ երեքուն սանդուղներէն: Վերը, ծայրը, Աստղիկը՝ հովաթեւ ու ժպտուն... Վարպետը կը գոռէ: Կը նորոգեն աւանդը։ Ծեծ. «Սանկ էջքեէն ա ծովը տեսնէ, կիրակոս խալֆա» — հորը ձայնն է կուգայ ականջին: «Պատուհան մըն ա սարքէն քա մարդ, լոյսն նայող...» Մայրին է, լաշակը գլխին ու կիրակնամուտով, խունկ ծխելէն ու խաչակնքելէն... «Խունկով ու խաչով տուն կը շինուի», ու՝ Թագուհ» — «Էս աչքերդ անկեղով վեր նայելո՞վ, Ռուբէն» — «Ամնա յեւ զարկ չա՞ զարզա՞, սաւկս զածփածս շիննելու չըմանիր, հասկցա՞ր» — հայրիկն է նորէն, ծիցս վեր նայելէն...

Թա՛ք, թա՛ք, թա՛ք...

— Ղալիբը, հէ՛յ...

— Ռուբէ՛ն, Ռուբէ՛ն... Թա՛... Դուռերնուս տակն են էդեր տէ, ձենք էրազ կը տեսնենք... Ռուբէ՛ն, Սուրէն

— Ի՞նչ է, մա՛յրիկ։

Ժանտարմա էկած է...

Ի՞շ կ'ըսեն, Թագուհ — աչքերը բացաւ ու ցատկեց հայրիկը՝ անկողնին մէջէն վեր նայելէն...

Ելան։

— Էֆէնտի, պէյիմ...

Ժարմ՛աակ ձեղուն: Ռանաձայն վերէն: Ճշաց: Կը ծնչէ: Փիտ փիլ, երգէ՛ չպիտ փիլ, կարծես...

— Էֆէնտիմ, վաղը կը հարցավրեմ... կը վճարեմ...

— Թալէ՜...

— Ճանը՛մ, ո՞ր տեսնուած է որ, պարտքի համար, գիշերով...

— Ձայնդ կտրէ՜... Թալէ՜ ճամբադ...

— Թալէ՜, քալէ՛, առ ճամբէն քալէ, Սուրէն։

— Ռոկէ կուգայ, Ռուբէն։

— Այսօր բանտ հայրիկիդ հաց տարած ատենդ չո՛ւ տեսար:

Ըրի՛.

— Բան մը չըսէ՞ր հայրիկիդ:

Խե՛նթ էմ։

«Խե՛նթ»։ Ուզէ՛ց ըլլալ «Խենթ» մը։ «Խենթ»ին պէս ըլլալ այս գիշեր։

— Կեցի՛ր... Ռոստէմն է...

— Չէ՛, քիւրտ Հասանն է... Դարձաւ.. Գնաց...

— Մարենք լամպան։

Սուրէն բացաւ լամբը: Փո՛ւփ։

Ռուբէնին աչքերը կը կայծկլտան մութին մէջ: Վագրի՛ մը նման, որ ձագերուն վրէժը առնի: Գիշերին մէջ իր աչքերը ու աչքերուն մէջ գիշերներ։

Երկար սուլեր մը՝ հեռուէն: Ու հով մը, — ընհ՛, ընհ՛, ընհ՛..

— Օսման էֆէնտին է... Քա՛կիր պատին..

Մինա՞կ է...

— Այո՛.

Մօտեցաւ: Իրենք եւս Փալլուն շեղ մը: Հարուած մը: Սպրդել ուզեց «Ը՛հ»... Այս անգամ ուրիշ է...

Աղմուկ. փախուստ: Ձէնքի ձայն ու ոտնիկան: Քիւրտ Հասանը՝ բիրը ձեռքը...

— Կարապե՛տ։

— Համմէ՜, չորպաճի։

Ծալապետին աջը շարժեցաւ, հօ՜փ, կից մը՝ Դաւիթ էֆէնտիին դրանը առջեւ եղող շանը, որ կը քնանար արեւին մէջ։

Ու աչա հարուած մը Ծալապետի ծոծրակին: «Մէֆօ»...

— Ամա՜ն, աղա՜...

— Սո՜ւս... Շանը՝ կը զարնէ՞ն, կեսա՞մ... — Թուրք մըն էր սատոնը

— Տինօից իմանորդ...

— «Շանը կը զարնէ՞ն»... Չէ՞ն զարներ... Շա՞նը... Մէկ ցեղէ էք, — մռմռաց Տէր Մեսրոպ հայրը, որ կը ծառայէր Դաւիթ էֆէնտիին գրասենեակը — քիչ կը զարնէք կոր ձեզի... Ուրեմն, մենք շունէն ալ վար ենք... Շունէն ալ վար...

— Հրամմէ՜, Տէր Հայր... Կարապետ...

— Համմէ՜, չորպաճի՜...

— Զաւ տանիս տուն...

Ու մինչ Ծալապետ դուրս ելաւ, ծոծրակը բռնելէն, շունը՝ ցաւած տեղը լզելէն, եկաւ պառկեցաւ նոյն տեղը, պոչը պլորելէն, մինչ նոյն պահուն անցնող Թուրք մը գլխուն սարըխը կը պլորէր։

— Էս ալ քի՛զ տեսնել կ'ուզէի, Տէ՛ր Հայր — ըսաւ Դաւիթ էֆէնտի — ա գործը ա՛լ հասէ հատէ էլաւ. Ըզբաւ ու շատ պարապ գլուխ պտուտեցաւ. շիտակը Թող անկ՛ծին օղ ըլլայ սափքա... Իմ տղաս ըլլար անողը նէ... Ըը՛... Ծիվերուս տակը կ'առնէի խաչոր... Ոգ վա՛վ, Օսման էֆէնտիին հետ լափուողը վա՛վ...

— Այո՛, բայց, մարդ կը վրդովուի, վերջապէս... Հինը չմոռցած, նո՛րը ծայր տուաւ... Նորէն, առատ իրիկուն արցունք է լացածնին... Բանտարկութիւնն ալ վրայէն...

Է՛, քանի քի աստանկ է, թող ձգեն էլլեն, ճանը՛մ... Ի՞շ կրխայի պէտփակին ին աղ հին ու փլփլկած տանը...

Ո՞ւր երթան, սակայն: Ինչո՞ւ իր հօրենական արդար ժառանգի բաժինը թողու... Այսօր տունը կ'առնէ, վաղը՝ խանութը, միւս օր՝ դրամը... Աղջիկ կնիկ արդէն հարցուցած չունին ձեզի...

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ժամը 2ին, Փարիզի արքեպիսկոպոսը արտաքին Նախարարութեան պաշտօնատան մեծ սրահին մէջ կատարեց կրօնական պարզ արարողութիւն մը, որմէ վերջ նախկին սպատերազմիկներ՝ դագաղը ուսամբարձ բերին զետեղելու պաշտօնատան առջեւ: Հոդ, 57 ազգերու ներկայացուցիչներուն առջեւ, Պ. Թարտիէօ արտասանեց դամբանականը, որմէ վերջ, սկսաւ ճանդիսաւոր զօրանցքը դագաղին առջեւէն, առաջնորդութեամբ զօրավար Կուռոյի:

Ժամը 4,30ն էր, երբ Թափօրը հասաւ Թրոքատէրոյի հրապարակը, ուր եւ ցրուեցաւ:

Դագաղը զետեղուեցաւ Փասիի գերեզմանատունը, դամբանի մը մէջ:

× Այն պահուն որ Թափօրը կ'անցնէր «Ֆիկառօ»ի խմբագրատան առջեւէն, խաղաղասէրներու խումբ մը արհամարհական կանչեր ուղղեց Թերթին տնօրէնին քոթիի հասցէին, որ գլխաւոր եւ յամառ հակառակորդն էր Պրիանի եւ անոր քաղաքականութեան:

Թարտիէօ - Սայմընի տեսակցութիւնը

Անգլիոյ արտաքին Նախարարը որ Փարիզ եկած էր ներկայ ըլլալու Պրիանի յուղարկաւորութեան, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի վարչապետ եւ արտաքին Նախարար Պ. Թարտիէօյի հետ:

Այս տեսակցութեան մասին, պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ երկու Նախարարները գոհունակութիւն յայտնելէ վերջ Ազգերու Դաշնակցութեան բանաձեւին, ջնեւ-ճափոնական վէճին մասին, քննած են այն հարցերը որոնք այս շաբթու վերաքննութեան պիտի գրուին Զինաթափութեան ժողովին մէջ: Զբաղած են նաեւ Ֆրանսան եւ Անգլիան շահագրգռող հարցերով:

Երկու Նախարարները մանրամասնօրէն քննած են կեդրոնական Եւրոպայի եւ Դանուբեան երկիրներու տնտեսական կացութիւնը, եւ համաձայն գտնուած են որ այս հարցին մէջ եւս, Ֆրանսա եւ Անգլիա համաձայնաբար գործակցին, Եւրոպայի մէջ նուազեցնելու համար քաղաքական հակամարտութիւնները եւ փութացնելու համար տնտեսական վերականգնումը:

Դանուբեան երկիրներու գործակցութիւնը

Ռումանական խորհրդարանին մէջ, վարչապետ Պ. Եորկայի եւ արտաքին Նախարարին իշխան Կիքայի տուած բացատրութիւններէն կը յայտնուի թէ Ռումանիա նպաստաւոր ընդունելութիւն ըրած է Դանուբեան երկիրներու տնտեսական գործակցութեան ծրագրին:

Գալով Լեհաստանի, կառավարական շրջանակներէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, արտաքին նախարարը Պ. Զալէսքի, Փարիզի մէջ, Պ. Թարտիէօյի հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, պարզած է Դանուբեան երկիրներու տնտեսական գործակցութեան իրականացման պայմանները:

Պուլկարիոյ կառավարական շրջանակները եւս մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան հանդէպ այս ծրագրին:

Պուլկարիոյ վարչապետը Պ. Մուշանօֆ հեռագրով լուսաբանութիւններ ուզեց Պ. Թարտիէօյէն այս ծրագրին մասին:

Լուցկիի թագաւորը անձնասպան

Լուցկիի Թագաւորը շուէտացի Իվառ Քռէօկէռ անձնասպան եղաւ Փարիզի մէջ:

Քռէօկէռ որ կը նկատուէր աշխարհի ամենէն հարուստ անձը, Նախագահն էր լուցկիի շուէտական ընկերութեան: Անցեալ ուրբաթ օր Ամերիկայէն հասեր էր Փարիզ, ուր կարգ մը մեծ դրամատէրներ հրաւիրեր էր հանդիպում մը ունենալու: Այս խորհրդակցութեան ներկայ ըլլալու համար, Շթոքհոլմէն կանչեր էր նաեւ Լուցկիի ընկերութեան գլխաւոր տնօրէնները:

Խորհրդակցութեան համար նշանակուած ժամուն, բոլորը հաւաքուած էին, բացի հրաւիրողէն, որուն բացակայութիւնը երբ երկարեցաւ, մարդ ղրկուեցաւ իր բնակած պանդոկը, Ավընիւ-Վիկտոր Էմմանուէլ, ուր դուռը խորտակելով, միլիառատէրին դիակը գտնուեցաւ արիւնթաթախ վիճակի մէջ: Սրտին ուղղուած գնդակով մը, վերջ տուեր էր կեանքին:

Անձնասպանը երեք նամակ թողած էր, ուղղուած իր քրոջ եւ երկու բարեկամներուն:

Պատերազմէն յետոյ, միջազգային ճարտարագործութեան իշխաններէն միակն էր որ չէր ազդուած տնտեսական տագնապէն եւ ընդհակառակն, կրցեր էր աւելի յարգ տալ իր լուցկիի ընկերութեան եւ զանազան ձեռնարկներու, որոնց գլուխը կը գտնուէր:

Փուանքարէի վարչապետութեան օրով, երբ Ֆրանքը վտանգուած էր, իր օժանդակութիւնը առաջարկեց ֆրանսական կառավարութեան, փոխարէնը ուզելով լուցկիի մենաշնորհը: Կառավարութիւնը իրեն պահեց այս մենաշնորհը, սակայն, Քռէօկէռի լուցկին (սիւէտուազ) լայն սպառում գտաւ ֆրանսական շուկային մէջ:

Այդ օրերուն Քրէօկէրի ընկերութեան բաժնեթուղթերը կ'արժէին 7,8,9000: 24 չափ ազգեր մեծ ու փոքր, իրենց շահերը կապած էին այս ընկերութեան, որ իր գործունէութիւնը կը տարածէր ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերու վրայ: Քրէօկէր այդ օրերուն, հրապարակէն կը պահանջէր 30 միլիառ...

Բայց տագնապը հետզհետէ այս հսկայ ընկերութիւնն ալ կը ճնշէր եւ անոր արժեթուղթերը մարտ 4ին իջեր էին 186 ֆրանքի: Զանազան պատճառներ, որոնց կարգին նաեւ անգլիականի անկումը, մեծապէս վնասեցին Քրէօկէրի, որ կասեցաւ ծայրաքաղաքէ ծայրաքաղաք շրջիլ, դրամ ճարելու յոյսով: Կ'երեւի ձախողեցաւ, որ նախընտրեց վերջ տալ իր կեանքին:

Այս մարդուն անձնասպանութիւնը կարեւոր անդրադարձումներ պիտի ունենայ գործի աշխարհին վրայ:

Երնիկի ծրագրի գործադրութեան սկիզբը, Գերմանիոյ փոխ տուեր էր 125 միլիոն տոլար: Իսկ անկից առաջ, օգնելու համար որ Ֆրանքը չիյնայ, Ֆրանսայի փոխ տուեր էր 2 միլիառ: Այս գումարը իրեն վերադարձուեր էր 1931ին:

Ամերիկեան ելեւմուտքին բացը

Ամերիկայի ելմտական Նախարարը յայտարարեց թէ 1932ի ելմտական տարուան համար, ամերիկեան ելեւմուտքի բացը կը նախատեսուի 2,5 միլիառ տոլար, բսել է 62 միլիառ, 500 միլիոն ֆրանք:

1933ի ելեւմտական տարիին բացը, հաւանաբար պիտի ըլլայ մէկ միլիառ, 700 միլիոն տոլար, (42 միլիառ, 500 միլիոն) համաձայն ելմտական նախարարին նախատեսութեան:

Ամերիկեան Ծերակոյտը կը ջանայ հասոյթի նոր աղբիւրներ գտնել, փակելու համար այս բացը:

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէն եւ Փարիզի կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրեն

ԿՈՊԼԷՆԻ Հրազդան խումբը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins:

ՊԻԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն, յառաջիկայ Ուրբաթ (18 Մարտ) իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Rue du Fbg. du Temple:

Նոյն բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան կեդր. կոմիտէի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ընդհ. անդամական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 240 Րիւ Տիւքէքլէն: Կարեւոր օրակարգ: Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շառ, Պ. Ա.— 25:
Քոկոյէն, Ծէր.— 35.
Վալանս, Յ. Պ.— 10:

Պ. ՍԱՄՈՒԷԼ Փապուճեանէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Նորակազմ երգչախումբի փորձերը ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Յակոբեանի, վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ: Արձանագրուելու փափաքողները կրնան ներկայանալ:

Ձեր փնտռած գիրերը

ԹԻՕՖԻԼՕ Հեղինակ Բոլ Տիմիթրաքոփուլօ (Բիւզանդական Հայազգի կայսր Յովհ. Զիմիշկն է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով: Կը կարդացուի հետ ի հետ): Գին 25 ֆրանք:

ՎԱՍԻՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ Հեղինակ Բոլ Տիմիթրաքոփուլօ (Սուլթան Համիտի հալէմականներուն իր շուայտութիւններով եւ դաւադրութիւններով, վրէժխնդիր Հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը): Գին 30 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆԹԻՆ Ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ Ժորժ Սանի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը: Գին 20 ֆրանք:

ԽԵՆԹ ԻՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ Րաֆֆիի. 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւնը, Բ. տպագրութիւն: Գին 10 ֆրանք:

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սոս Վանի: Գին 8 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լեւոն Պետրոսեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՏԱՐԻՊԱ ԵՐՈԼԵԱՆ գրեց Գէորգ Կառվարենց: Բանաստեղծութեանց գեղեցիկ հատոր մը, գեղարուեստական տպագրութիւն, զարդանկարուած Մ. Բէպոյեանէ, գին 20 ֆրանք:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

1.— ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ	
ԹԱՒՐԻԶ	Mélkoumian Khatchik
2.— ՌՈՒՄԱՆԻԱ	
ա) ՊՈՒՔՐԷՇ	Giknavorian, B. P. 487
բ) ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ	Deirmendjian, Str. Stefan Cel mare 60
գ) ՍԻԼԻՍՏՐԷ	Atamian Onnig, Str. Berlin No. 13
3. ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ	
ա) ՍՕՖԻԱ	Ismirlian S., B. P. 152
բ) ՎԱՌՆԱ	Tchividjian Garo, 3 rue Radina
գ) ՖԻԼԻՊԷ	Garabedian
4.— ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ	
ՍԷԼԱՆԻԿ	Librairie Française, 19 rue Tsimiski
5.— ԻՏԱԼԻԱ	
ՄԻԼԱՆ	Onnik S., Radegouda 7
6.— ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ	
ՆԻՒ—ԵՈՐՔ	Massis Bookstore, 137 E. 27 th Street
7.— ՍՈՒՐԻԱ	
ՊԷՅՐՈՒԹ	Sahaguian T., B. P. 517

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 5)

ՍՈՒՐԲ ԹՈՐՈՍԻ ԼԵՌԸ

■■■

Մայրս անընդհատ կ'աղօթէր, աղօթագիրքը ծունկերուն առջեւ.. բազկատարած եւ վերացած:

Հիմայ արեւը՝ քօղին ներքեւէն զաղտագողի երեսը դուրս հանողներ ու խռովիչ նայուածքներ ունեցող հարսին նման, Սուրբին բարձունքէն վեր կը մագլցէր, իր ոսկեճաճանչ քօղին սարսուռն ու փառքը փռելով Սուրբին ժայռերէն ներս, մեր եւ ամբողջ լերան վրայ:

Կէս ժամ չէր անցած, երբ պատահեցաւ հրաշքը: Անսովոր, զարմանալի եւ հրաշափառ հրաշքը: Հրաշք՝ որուն ականատես եմ եղած միայն, եւ չեմ գիտեր ինչո՞ւ մեծ հաճոյքով կը պատմեմ անա: Մօրս կուսակն է այդ ալ: Մէսքէնէի անապատներուն մէջ երբ ինքը մահամերձ էր, եւ քանի մը շնագայլեր՝ Թուրք զապթիյէներ՝ իր վզէն բռնի առին Սուրբէն առած իր նշանը պարունակող մանաւոր քառակուսի ամանը, արծաթէ շղթայով եւ արծաթէ պատեանով: Պիտի խօսիմ իր կարգին:

Ըսի, որ կէս ժամ հազիւ անցած էր, երբ տեղի ունեցաւ, ինծի համար մինչեւ այսօր ալ, վաղն ալ անհաւատալի, բայց զարմանալի երեւոյթը:

Գլուխ գլխի տուած սեպաձեւ ժայռերը երկու, յանկարծօրէն սկսան ճռնչել ճիչ՝ առանց ցաւերի, իրարու վրայ պարապին դարձող երկու ջաղացքի քարերու ճռինչով: Երկու սեպաձեւ ժայռերը բացուեցան հետզհետէ: Երկու ժայռերը պատուեցան իրարմէ եւ գոյնզգոյն լոյսերու անձրեւ մը սկսաւ մեր վրայ՝ երկու բացուած եւ իրարմէ զատուած ժայռերուն մէջտեղէն: Մինչ՝ փոքրիկ երկնաքարը, ինքն իր վրայ սկսաւ դառնալ...դը՛ր ..դը՛ր... դը՛ր...:

Ես սկսած էի վախնալ: Իսկ մայրս խորունկ յափշտակութեամբ մը աչքերը քարերուն մէջտեղէն տեղացող լոյսերու տարափին, անյագօրէն կը դիտէր, անհասկնալի բառեր ու խօսքեր մրթմրթալով, միշտ բազկատարած:

Յանկարծ՝ մօրս ծունկերուն առջեւ բաց գտնուող աղօթագրքին վրայ ժայռերուն միջեւէն խոշոր կաթիլ մը ինկաւ, որուն յաջորդեց արեւի կլորութեամբ խոշոր լոյսի մը անկումը, մօրս քթին վրայ, անկէ ալ երկու ձեռքերուն մէջ, եւ մօրս ձեռքերը զօցուեցան ճիշդ այնպէս ինչպէս կը գոցուէին, երբ իր մատուքը բռնէր:

Բուրվէռու ծրարի մը նման, ինքզինքին վրայ կծկուած, առանց շունչ առնելու կը հետեւէի տեսիլքներուն, պզտիկ տղու վախով մը ու զմայլանքով լեցուն: Չէի ուզեր հաւատալ աչքերուս: Երբեմն ինքզինքս երազի մը մէջ կարծելով, կը գոցէի աչքերս, յետոյ կը բանայի կրկին եւ ուժով մը շփելէ յետոյ, կը տեսնէի նոյն զարմանազան տեսարանը: Սեպաձեւ երկու ժայռերը Սուրբին, իրարմէ զատուած, ա՛նպէ՛ս գրեթէ օդին մէջ եւ լոյսերու տարափը աւելի՛ու աւելի սաստկացած, հրաշալոյսի գիշերուան եկեղեցիներու լոյսերուն նման, հազար, հազարաւոր եւ պէսպիսուն: Մայրս կը մնար իր նախկին դիրքին մէջ. յափշտակուած լոյսերու առհանքէն եւ կախարդական ջրվէժէն, ձեռքերը գոց, աղօթագիրքը բաց իր ծունկերուն առջեւ, անխօս ու տեսլացած:

Ու պահէ պահ, երկու ժայռերը Սուրբին, հանդարտօրէն, մեղմական զսպանակի մը մղումով կարծես, իրարու միացան կրկին, լոյսերու տեղատարափը տակաւ առ տակաւ զադրեցաւ, եւ երկնաքարին դը՛րդըրոցն ալ կտրեցաւ մէկէն:

Սուրբը՝ իր հին ձեւով կը տեսնէի հիմայ. միայն մայրս փոխուած էր: Երեսի վրայ ինկած, ձեռքերը միշտ գոց, ինծի բոլորովին անհասկնալի բառեր եւ խօսքերով, բաներ մը կ'ըսէր, կարծես մէկու մը հետ կը խօսէր:

Մինչեւ կռունկներս, քարինքներու հեղեղ մը թրջած էր գիս, սոսկում, զարմանք եւ հիացում իրար խառնուած էին, ու ես չէի կրնար բացատրել օրուան արտակարգ երեւոյթը:

Եւ տես յանկարծ մայրս նորէն գլուխը վեր առաւ, եւ այս անգամ տասնըհինգ տարեկան գեղատի աղջկան մը աշխուժով ոտքի ցատկելով գրեթէ՝ գոռաց

—«Թալէ՛, քալենք, զաւակս. Սուրբը քու երեսդ նայեցաւ. մեծնիմ իր զօրութեանը. քալէ՛, մէկ հատիկ արտալաս տղաս: Մարդու բան չըսես, հա՛, վերջը լաւ չըլլար. քալէ՛»:

Անհամբեր էի, մանկութեանս քիչ մը ջղային եւ հետաքրքիր. Սուրբին դուռնէն դուրս ելանք թէ չէ, փաթթուեցայ մօրս թեւերուն եւ վզին, խնդրելով որ ափին մէջ գոցուածը ցոյց տայ ինծի:

—«Չէ՛, չէ՛, զաւակս: Հա՛, կը տեսնեմ, որ դուն գիս չես սիրեր. Տե՛ս, եթէ մինչեւ հնձաններբը չհասած բանամ ձեռքս, մէջինը ցոյց տալու համար, Սուրբը կը վշտանայ. ու ես կրկին կը հիւանդանամ. Նորէն մարմ՛նս կուգայ վրաս»:

Իր վերջին խօսքերէն սոսկացի ուղղակի: Անմիջապէս աչքիս առջեւ եկան քիչ մը առաջուան տեսիլները ու պզտիկ տղու մը վախովը համակուած՝ լռեցի:

Հիմայ՝ մայրս զուարթ էր եւ կենսուրախ: Օրբունքի նոր հասած աղջկան մը ներքին հրճուանքէն մղուած, կը վազվռտէր, կը ցատկռտէր կարծես: Ու թիթեռնիկներ հալածող մանկան մը խանդավառութեամբ կը մագլցէր այգին տանող բլուրն ի վեր: Այնքան լաւ էր տրամադրուած, որ առանց յոգնութիւն զգալու, եւ առանց քիչ մը հանգչելու համար կենալումենք կտրեցինք բլուրն ու հասանք անոր գագաթը:

Ու երբ՝ պահ մը իջանք ... գէմի բլրակէն, եւ ուղղակի դէպի հնձան, մերոնք՝ հարսներ, աղջիկներ, դիմաւորեցին ... քիչ մը ուշանալուն համար ցուցմներ ընելով:

Հա՛, ճիշդ այդպէս, հնձանի ... ու մերոնց ներկայութեանը, ... մէկէն ի մէկ, բարձր, ... սրբազան ձայնով մը՝ ...

—«Աղջիկներ, քոյրեր եւ ... իմացէ՛ք, իմացէ՛ք որ ... հարսը, ձեր քոյրը՝ թո... ունեցաւ: Հրաշքը տեսայ ... Սուրբը ինծի նշան մը ... նշա՛ն...»:

Մերոնց շրջակայ այգիներէն ... արձագանգեցին իր խօսքերը ... բոլորի այգիներէն վազող ... Մայրս՝ գրեթէ ուսերուն ... առած, գիւղական ուրախ եւ ... քոտ երգերով եւ զուարթ բացագանչութիւններով, հնձան տարին ... հաւաքուեցան հետզհետէ ... հնձաններէն հարսներ, հանդի ... աղջիկներ: Օրուան հերոսուհին ... մայրս:

ՄԱՆՈՒԿ Ա. ՄԱՆՈՒԿ...

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH
(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Gobelins 19-78
ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՄԱՐՏ 1932
16 MARS 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1829 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԻՄԱՍՏԸ

Հիթլէ՞ր թէ Հինտէնպուրկ, — պատասխանը տրուեցաւ կիրակի օր, 13 մարտ, քուէարկողներու աննախընթաց բազմութեամբ մը։

Թէեւ Հինտէնպուրկ չշահեցաւ բացարձակ մեծամասնութիւնը եւ համեմատականի միաց. բայց կասկած չկայ որ ապրիլ 10ին պիտի հռչակուի նախագահ գերմանական հանրապետութեան, երկրորդ եօթնամեակի շրջանի մը համար։

Սովորական պարագաներու մէջ, այնքան մեծ հետաքրքրութիւն չպիտի շարժէր այս ընտրութիւնը։ Կամ պիտի շարժէր այնքան որքան որեւէ երկրի մը ներքին գործը։

Տարբեր է այսօր կացութիւնը, թէ՛ Գերմանիոյ համար եւ թէ՛ անոր սահմաններէն դուրս։

Գերմանիան կը գտնուի դարձակէտի մը առջեւ իր պատմութեան բախտորոշ մէկ շրջանին մէջ։ Եւ մատնուած է խոր ճգնաժամութեան մը, ինչպէս խռովութեան ներմեր։ Այս պատճառով ալ, ինչ որ տեղի կ'ունենայ այդ վիթխարի երկրին մէջ, յարուած կը պահէ արտաքին աշխարհին, եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի ուշադրութիւնը։

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է ֆրանսական մամուլին արտակարգ իրարանցումը, այս ընտրութեան առթիւ։

Բոլոր առաջնակարգ թերթերը — անոնք որ յաւակնութիւնն ունին հանրային կարծիք վարելու — դրկած էին մասնաւոր թղթակիցներ օրը օրին, ժամը ժամին իմանալու համար դէպքերու ընթացքը։ Գաղափարներ համար պատմութիւնը ոչ միայն ընտրական պայքարին, այլ եւ ամենօրեայ կեանքին։

Ընտրութիւնները վերջացան, բայց թղթակցութիւնները կը շարունակուին դեռ։ Մեծ մասով՝ ծանօթ գրագէտներու ստորագրութեամբ։

Սրբեւոյթներէն դատելով, Փարիզը յուրջ ցնցումի մը պիտի մատնուէր, եթէ յաջողէր Հիթլէրի ընտրութիւնը։

Հինտէնպուրկն ալ հաճելի չէ Ֆրանսայի ազգայնականներուն համար, ըլլալով թունդ ազգայնական, պատերազմի յանցաւոր եւ կայսերական մարաջախտ։ Բայց, փորձուած սատանան չփորձուած հրեշտակէն լաւ է։

Աւելին, Փարիզը գոհ է որ ազատեցաւ մղձաւանջէ մը, Հիթլէրի պարտութեամբ։ Հինտէնպուրկը ծանօթ է իր ամբողջ կերպարանքով եւ եօթնամեայ պաշտօնավարութեամբ, հետեւաբար կրնան աւելի պաղարիւն մնալ։

Եւ — տարօրինակ հակասութեամբ մը — ամէնէն աւելի գոհ են ձախակողմեան տարրերը։ Նոյն իսկ ընկերվարականները։

Անոնք որ գետնէ գետին կը զարնէին Մաքտոնըլտն ու Սնոտէնը, իբրեւ դաւաճան ընկերվարութեան, սրտանց կը շնորհաւորեն Գերմանիոյ ընկերվարականները, այս ընտրութեան առթիւ։ (Գերմանիոյ ընկերվարականները առնուազն եօթը միլիոն քուէ ապահոված են Հինտէնպուրկի։) Լէոն Պլում իր ստորագրութեան տակ, եւ ընկերվարական պաշտօնաթերթին մէջ, կիրակի օրուան ընտրութիւնը կը հռչակէ «վճռական յաղթանակ մը Հանրապետութեան, հետեւաբար եւ խաղաղութեան համար»։ Հիթլէրականութեան — գերմանական ֆաշիզմին — ջախջախումը ամէն բան է ներսի եւ դուրսի ընկերվարականներուն համար։ Գոնէ խաղաղութեան ամրապնդման տեսակէտով։

Մինչդեռ, Ֆրանսայի մոլեռանդ ազգայնականները տարբերութիւն մը չեն տեսներ Հիթլէրի եւ Հինտէնպուրկի միջեւ։ Երկուքն ալ կը համարեն կառաղի կուսակից՝ գերմանական միութեան, դաշնագիրներու վերաքննութեան — վերացման — եւ հետեւաբար վտանգաւոր Ֆրանսայի ապահովութեան համար։

Դրամատիրական «Տէմպս»ը, որ այդ համոզումը ունի, հետեւեալ հաշիւը կ'ընէ.

«Կիրակի օր 37 միլիոն քուէարկողներ մասնակցեցան ընտրութեանց ու Հիթլէր ու Հինտէնպուրկ երկուքը մէկ 30 միլիոն քուէ շահեցան։ Գիտենք թէ Հինտէնպուրկի շահած քուէներուն մէջ կան ընկերվարականներուն քուէներն ալ։ Ջնջենք այդ քուէները։ Գերմանիոյ ընկերվարութիւնը շուրջ եօթուկէս միլիոն կուսակից կը ծաշուէ։ Ուրեմն, առանց անոր, Հինտէնպուրկ շահած է 11 միլիոն քուէ։ Այսինքն այնքան որքան Հիթլէր։ Թերեւս քիչ մըն ալ պակաս։ Բայց, իւրաքանչիւրին շահած այս 11 միլիոնին վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ Թիւսթէնպէրկի տրուած երկուքուկէս միլիոն քուէները։ Հաշւելով ամէն տեսակի գերման ազգայնականներուն թիւը կը հասնի 24 միլիոնի»։

Եզրակացութիւն, — երկուքին ալ նպատակը, հետեւաբար եւ վտանգը համակրանքը մէկ է։ Հիթլէր եւ Հինտէնպուրկ միայն գործելու մեթոտներով կը տարբերին իրարմէ։ Մէկը յախուռն է, մեծ-մեծ ջարդոց, միւսը՝ հաւասարակշիռ եւ աւելի վարպետ։

Բուն գերմանական տեսակէտէն քննելով խնդիրը, կը տեսնենք որ այս անգամ ալ յաղթեց մեծ ժողովուրդի մը ողջմտութիւնը։ Այս անգամ ալ, ամբողջ անցուդարձին տիրական գիծն էր հեռատես հաշիւը։

Պարտուած Գերմանիան անընդհատ վերելքի մէջ է 1920էն, այլ մանաւանդ 1925էն ի վեր։ Ամէն տարի, միջազգային խոշոր դէպքերու առթիւ, պատնէշ մը, խարիսխ մը աւելի կը շահի, շնորհիւ իր հաւասարակշիռ, մեթոտիկ եւ աննկուն աշխատանքին։

Գաղտնիք չէ որ ամբողջ Գերմանիան կ'ատէ պատերազմի դաշնագիրները, իր վզին փաթթուած կապանքները։

Ամբողջ ժողովուրդը մատնուած է ստորերկրեայ փոթորիկի մը։ Կը մոլեգնի, կ'որոտայ։ Անհամբեր շարժումներ կը փորձէ։ Բայց, չուզեր պայթեցնել, չուզեր փրցնել։ Կը համբերէ ու կը գործէ։ Հետեւողականօրէն կը փորէ իր մէջքին վրայ, իր ճամբուն վրայ հաստատուած ապառաժներուն հիմերը։

Եւ այնքան վստահ է այդ քաղաքականութեամբ վերջնական յաղթանակը շահելու, որ թոյլ չի տար յախուռն մարզանքներ։ Կ'օգտագործէ տարերային, ամբոխային պոռթկումները, Հիթլէրականութենէն մինչեւ Պոլշեւիկեան Սոցիալիստներն ու համայնավարութեան խրտուիլակը։ Բայց, ի հարկին ուժգնօրէն կը դիմադրէ յորձանքին, հուսափելով անդարմանելիէն։

Արկածախնդիրը զոհելով մանէջալին, գերման ժողովուրդը, իր բոլոր հասանքներով, անգամ մըն ալ կը հռչակէ թէ «Գերմանիան վեր է ամէն բանէ»։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԱ՜Յ ՔԵԶ, ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼ

Թրքական թերթերը՝ երբ սկսին ալաթուրքա լուրեր տալ, կը յիշեցնեն իրենց ազգային միակ ստեղծագործութիւնը՝ Քարակէօզ ի խաղը, ու երեւան կը բերեն Հաճի էյվատեան ճանճար մը։

Այս կարգէն է Վաքըթի գիւտը, Հայաստանի զօրաշարժի մասին։ Մարդը այնքա՜ն դառն լրջութեամբ կը ճառառէր որ քիչ մնաց մենք ալ ճառառայինք։

Իսկ երբ նոյնքան մտահոգ, կը ճարցնէ լուրին ստոյգ աղբիւրը... կը պատասխանենք ֆրանսացիներու ծանօթ առածովը.

— Անմիտ ճարցումին պատասխան չեն տար։

Ո՛հ, ի վերջոյ, ծիծաղին ու ճեգնանքին ալ պէտք է դադրինք. որպէսզի մեր թուրք եղբայրներու պարտէզին մէջ, վարունգը ծուռ չբուսնի...

Ինչ այդ սակայն, պէտք է ողբալ — եթէ բոլոր թուրք խմբագիրները այդպէս կը ճասկնան ոչ միայն ճայերէնը, այլ եւ իրգիտանքը... վա՜յ քեզ Մուսթաֆա Քէմալ...։

ԽԱՐԶԱՆ

Լինտպէրկի տղան դեռ չէ գտնուած

Նիւ-Եորքի թերթերէն մէկը կը գրէ թէ երկու համբաւաւոր ծաքսանենգները որոնք Լինտպէրկի կողմէ կը բանակցին տղեկին առեւանգիչներուն հետ, ստանալով ճենեած են Ֆիթրոյիթ, իրենց հետ տանելով 250 հազար տոլարի գումար մը, զոր Լինտպէրկ պատրաստ է վճարելու իր փրկագին իր տղեկին։ Առեւանգիչները ուզած էին միայն 50 հազար տոլար։

Փիցպուրգի ոստիկանութիւնը կը փնտռէ երկու երիտասարդներ, որոնք Լինտպէրկի տան մէջ կ'աշխատէին իբր պարտիզպան եւ առեւանգումէն քիչ յետոյ անհետացեր էին։

Մարտ 2ին, Նիւ-Եորքէն Համպուրգ մեկնող նաւու մը նաւապետը յայտնած է թէ իր նաւուն մէջ կը գտնուի փոքրիկ Լինտպէրկի տարիքէն տղեկ մը։ Ծնողն հետ ոչ ծնողք կայ, ոչ ալ ազգական, այլ յանձնուած է երեք նաւուն սպասաւորներէն մէկուն։ Նաւը Համպուրգ պիտի հասնէր երեկ։

Ըլքափոնի, Ամերիկայի յայտնի ծաքսանենգը, ինչպէս կը յիշուի գրած էր կառավարութեան, որ զինքը բանտէն ազատէ, ծանակցելու համար փոքրիկ Լինտպէրկի փնտռտուքներուն։ Նախագահ Հուվըր տրամադրութիւն չէ յայտնած տալու ուզուած արտօնութիւնը, հակառակ կատարուած բազմաթիւ դիմումներուն։

Լեւոն Տրոցկիի օդափոխութիւնը

Թուրքիոյ մէջ անցուած երեք տարուան աքսորէ մը վերջ, բոլշեւիկեան նախկին պետը Տրոցկի արտօնուեցաւ երեք ամսուան օդափոխութեան համար երթալու Չեխոսլովաքիա։

Տրոցկի, 15 օրէն պիտի մեկնի Պոլսէն։ Թուրք կառավարութիւնը չեխոսլովաք կառավարութենէն երաշխիք ուզած է, ապահովելու համար Տրոցկիի վերադարձը։

Տրոցկիի տղան ու աղջիկը կը գտնուին Գերմանիա։ Իր կինը իբր պատանդ պիտի մնայ Պոլիս։

Կանտիի տեղակալը ձերբակալուած

Պոմպէյէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Կանտիի օգնականներէն մէկը միլիոնատէր մը, ձերբակալուեցաւ կառավարութեան հրամանով։

Ցեյշեալը նախապէս երկու անգամ ձերբակալուած ու բանտարկուած էր։ Ցանուարին, ոստիկանութիւնը խուզարկեր էր այն գրասենեակները, ուր կանտիի տեղակալը կը վարէր Հնդիկ Ազգային Համաժողովին պաշտօնը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Գերմանիոյ խռովարկութեան յետոյ

Հիթլէր կը շարունակէ պայքարը

Գերմանիոյ նախագահական ընտրութեան երկրորդ քուէարկութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին ու թէեւ, մարաջախտ Հինտէնպուրկի ընտրութիւնը ապահովուած կը նկատուի, կուսակցութիւնները կը շարունակեն եռանդագին կոչեր ուղղել ընտրողներուն։

Հինտէնպուրկի վերընտրութիւնը յաջողցնելու համար կազմուած յանձնախումբը, յայտարարութեամբ մը գոհունակութիւն կը յայտնէ առաջին քուէարկութեան արդիւնքին մասին եւ վստահութիւն յայտնելէ վերջ՝ Հինտէնպուրկի յաջողութեան մասին, ընտրական պայքարի շարունակութեան պատասխանատուութիւնը կը ձգէ հակառակորդներուն վրայ։

Վոլֆ գործակալութեան մէկ գեկոյցին համաձայն, լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ նախագահական ընտրութիւնը կատարեալ յաջողութիւն մը եղաւ Հինտէնպուրկի համար եւ մօտ 150 հազար պակսած քուէները որ եւ է խնդրոյ չունին բաղդատմամբ միլիոնաւոր քուէներուն, որոնք տրուեցան ի նպաստ մարաջախտ Հինտէնպուրկի։

Հիթլէր իր կարգին, յայտարարութեան մը մէջ կ'ըսէ.— Ընտրական առաջին պայքարը վերջացած է։ Կեդրոնին եւ մարքսեան ճակատին դէմ յարձակումը պէտք է վերսկսի ամենայն կերպով։ Ձեզ կը հրաւիրեմ այժմէն իսկ գործի սկսիլ, երկրորդ քուէարկութեան համար իմ ճառերուս մէջ, արդէն ծանուցած եմ թէ ինչ ալ ըլլայ ընտրութեանց արդիւնքը՝ Մարտ 14էն, մենք միշտ պիտի մնանք աշխատանքի վրայ։ Այժմ, ուրիշ պէտք է մեզ կասեցնել։ Ինչպէս ես ինքս իսկ կը սկսիմ աշխատանքի, նոյնպէս կը սպասեմ որ առանց որ եւ է վարանման, ամէն մէկդ կրկնապատկէք ձեր ճիգերը»։

Հիթլէր իր յայտարարութիւնը կը վերջացնէ հետեւեալ խօսքերով.— Ընտրական առաջին պայքարը վերջացած է։ Երկրորդը սկսաւ այսօր։ Ինչպէս առաջինը, երկրորդն ալ պիտի շարունակեմ անձամբ»։

Զինաթափութեան ժողովը

Զինաթափութեան ժողովի յանձնախումբերն սկսան աշխատանքի, թէեւ, աշխատանքները յառաջ կը տարուին դանդաղօրէն։

Օդանաւային ուժերու սահմանափակման յանձնախումբին մէջ, երբ հարցը կը դառնար քաղաքային օդանաւորդութեան միջազգայնացման վրայ, նշմարուեցաւ որ հարցը կախում ունէր քաղաքական յանձնախումբի եզրակացութենէն.

Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւով մը, օդանաւային յանձնախումբը պաշտօնյանձնեց իր նախագահին դիմելու զինաթափութեան ընդհանուր յանձնաժողովին, որ կարելի արագութեամբ իր եզրակացութիւնը ծանէ սկզբունքի այս հարցին մասին.

Նաւային յանձնախումբին մէջ եւս, նոյն սկզբունքային դժուարութիւնները երեւան եկան. Գերման պատուիրակները առաջարկեցին ապագայ պայմանագրութեան մէջ մտցնել դասակարգերու գաղափարը։ Գերմանիա իրեն կը վերապահէ մարտանաւերը -դրահաւորներ եւ ընդծովեաներ— ջնջելու առաջարկը, քանի որ Վերսայլի դաշնագրով Գերմանիոյ արգիլուած է ունենալ այդ կարգի մարտանաւեր։

Յանձնախումբը մերժեց գերման պատուիրակներուն առաջարկը. Յանձնախումբերը կը շարունակեն առանց եռանդի աշխատիլ։

Ճափոնական ուժերը կը խաչուին

Ճափոնի պատերազմական նախարարը զեկոյցով մը յայտարարեց թէ երկու զօրախումբեր հրաման ստացան մեկնելու Շանկհայէն եւ վերադառնալ Ճափոն։

Այս լուրը տուող զեկոյցին մէջ, Ճափոնի պատերազմական նախարարը վճռապէս կը հերքէ այն լուրերը թէ օգնական ուժեր դրկուած են Ճափոնական Զօրանոցը կղզին։

Պուլկարիոյ ելմտական կացութիւնը

Երկրին ելմտական կացութիւնը կը վրդովէ պուլկար քաղաքական շրջանակները։

Փարիզէն Սոֆիա տրուած տեղեկութեանց համաձայն, դժուար թէ պուլկար կառավարութիւնը կարենայ դիւրութիւններ ստանալ, վճարումներու յետաձգման ձեւով։ Փարիզի մէջ, ելմտական յանձնախումբը այս պահուս կը քննէ Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի առաջարկները՝ ելմտական օժանդակութիւն մը ստանալու համար։

Պուլկար թերթերէն շատերը այն կարծիքը կը յայտնեն թէ Պուլկարիա չպիտի կրնայ, առանց իր դրամին կայունութիւնը վտանգելու, փոխադրել 43 միլիոն լէվայի գումարը, որ անհրաժեշտ է իր արտաքին պարտքերու վճարման համար։

Պուլկար կառավարութիւնը արդէն որոշեց մարտ 15էն սկսեալ դադրեցնել արտաքին փոխառութեանց տոկոսներու վճարումը։

Այս յետաձգման պատճառները թէեւ ցոյց կու տան Պուլկարիոյ ելմտական կացութեան ծանրութիւնը, բայց քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ այս որոշումը հետեւանքն է Փարիզի մէջ, ելմտական օժանդակութիւն մը գտնելու յոյսով կատարուած բանակցութեանց ձախողման։

Համայնավարները Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկարիոյ նախարարական խորհուրդը քննութեան առած է բանուորական երեսփոխաններու խանգարիչ եւ խափանարար ընթացքը Սոպրանիէի աշխատանքներու մէջ եւ կը մտածէ միջոցներ ձեռք առնել անոնց դէմ։

Եթէ բանուորականները շարունակեն իրենց խափանարար գործունէութիւնը, կառավարութիւնը կը մտածէ խնդրոյ առարկայ դարձնել անոնց կեդրոնական ընտրական ցուցակի օրինաւորութիւնը։ Եթէ ան բեկանուի, հիմակուան 31 երեսփոխաններէն միայն 5ը կը մնան երեսփոխան, որովհետեւ 26ը կեդրոնի ցուցակով ընտրուած են։ Այս պարագային, այլեւս հարկ չի մնար բանուորականները դուրս հանելու ուրիշ ձեւերու մասին մտածելու։

Թեվֆիք Րիւշտի Պուլկարիոյ մէջ

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի որ Սօֆիա կը գտնուի, մամուլի թղթակիցներէն մէկուն հարցման պատասխանելով յայտնեց թէ պուլկար կառավարութիւնը տակաւին իրեն չէ առաջար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հայերը Սեբաստիոյ մէջ

Ճամբորդ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (10 մարտ).—

Դանը է մեր վիճակը, կ'ապրինք ահ ու դողով, լեզին կուլ տալով։

Ցաճախ կը քարկոծուինք փողոցներու մէջ, Թուրք լակոտներէ։ Թեծ ու պզտիկ, այր եւ կին լուտանքներ կը տեղան։

Վերջերս, տասնեւվեց տարեկան տղայ մը փողոցէն անցած ատեն Թուրք տղաքներ կը ճայհոյեն։ Ցան կ'ուզէ ճամբան շարունակել։

Երկու ճասակաւոր Թուրքեր ու կը դիտէին դիմացէն, յանկարծ պատանիին վրայ յառաջանալով կը մոլտան եւ կը սկսին զարնել։ «Ըլյան կեավուրը, տակաւին լեզո՞ւ ունիս խօսելու»։

Եւ տղան կը ծեծեն մեռցնելու աստիճան։ Արիւնը կը վազէ գլուխէն եւ դէմքէն։ Բարեբախտաբար տարեց Թուրք մը կը ճասնի դիմացէն եւ միջամտելով կ'առնէ խեղճ տղան, կը տանի աղբիւրի մը առջեւ, կը ծգէ, որ ջուր մը լուացուի ու վէրքը կը ճարցնէ.

«Ինչ խօսէ, Թո՞ւրք ես թէ կեավուր»

Տղան դողդղալով կը պատասխանէ.

— Հայ եմ։

«Բարեբարդ» միջնորդը մէղմօ բառով մը կ'աւելցնէ.

Եթէ գիտնայի թէ կեավուր ես, կը ձգէի որ սատկեցնէին շան մը պէս։

Տղան անհամբեր խօսք կուտայ։

Ներքին քաղաքական անգամ լաւ մը քարկոծուած է փողոցներու մէջ։ Գիշեր մը Թաղէ մը անցած պահուն երկու չափահաս թուրքեր վրան կը վազեն, կը պոռան «կեավուր փափաղը» մնալով։ Նոյն պահուն ուրիշ Թուրք մը մօտակայ ոստիկանին տանը դուռը կը զարնէ, Դրդողները կարծելով թէ իրենց արարքին դէմ գանգատի համար պիտի կանչեն, խոյս կուտան։

Այս տարի չեն կրնար վճարել

Անցեալ օր գրած էինք թէ Թուրքիա 1933ին պիտի յետաձգէ 1932ի վճարումները։ Այս լուրը կը ճաղորդուի Էնկիւրիէն, Մարտ 9 թուակիր ճեռագրով մը.—

Կառավարութիւնը ելմտական տագնապին հետեւանքով, 1932 ելմտական տարուան միջոցին իր վճարելիք պարտքերը հատուցանելու դժուարութեան մէջ գտնուելու համար, այժմէն առնելիքատէրներուն դիմում ընելով առաջարկ մը ըրած է։ Պաշտօնական խմբակներու եւ ընկերութեանց գրուած մէյմէկ նամակով խնդրած է որ 1932ի մասնավճարը պայմանագրութեանց մէջ նշանակեալ վերջին մասնավճարին յաջորդող տարուան փոխանցուի։

Այսինքն 935 տարուան մէջ, պայմանագրութեան մը համաձայն, կառավարութիւնը վերջին մասնավճարը տալու տեղ այս 932ի մասնավճարն ալ 936ին փոխանցուած պիտի ըլլայ։ Կառավարութիւնը այս գործողութեան առթիւ ընկերութեանց զեկուցած է նաեւ թէ պատրաստ է առնելիքատէրներուն իրաւունք, ներսուն չահերը պաշտպանելու համար յաւելեալ տոկոս մը վճարելու։

Ուրիշ ծրագրի մը համաձայն, ելմտական յանձնաժողովը որոշած է որ կառավարութեան 32—40 միլիոնի չափ յանձնառութիւնները այս տարի եթէ կարելի ըլլայ, ամբողջովին չհատուցուին, եւ 2—3 մասի բաժնելով, վճարման համար բանակցութեան մտնելու առաջարկ ըլլայ կառավարութեան։

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Դերասան Վահրամ Փափազեան, որ Պոլսէն արտասահման անցած էր վերջերս, եւ պահ մը մնալով Իտալիայի մէջ ներկայացումներ տուած, արդէն հասած է Փարիզ եւ կը պատրաստուի շարք մը ներկայացումներ տալու։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՆՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Երթեւեկի նոր հրահանգը կը շարունակէ զբաղեցնել շատ մը հայրենակիցներու միտքը.

Ստացուած լրացուցիչ տեղեկութիւնները եկան պաղ ջուր լեցնել բոլոր անոնց վրայ, որոնց ոտքը գետնէն կտրած էր՝ Թուրքիա վերադառնալու հեռանկարին առջեւ: Թուրք հիւպատոսարանին հասած հրահանգը կը ճշդէ թէ որո՞նք պիտի կրնան օգտուիլ Քէմալի բարեխնամ կառավարութեան այս նոր «հոգատարութենէն»։ Հիմա յայտնի է թէ Թուրքիա պիտի կրնան վերադառնալ միայն անոնք, որոնք Օսմանեան անցագրով եւ կամ առանց որեւէ անցագրի դուրս ելած են։

Այնքան սահմանափակ է ասոնց թիւը, որ այս «շնորհը» իրականին մէջ շատ քիչ արժէք կը ներկայացնէ։ Մանաւանդ որ 18 յօդուածէ բաղկացեալ պէյաննամէ լեցնելու եւ Էնկիւրիէն հրաման ստանալու պայմանը կայ։ Դուռները բանալու այս փորձը շատ կը նմանի խորհրդային երկրէն ներս ընդունուելու ձեւակերպութեանց։ Ու նոր հրահանգէն վերջ ալ, Թուրքիա մտնելը նոյնքան դժուար է, որքան խորհրդային դրախտէն ներս մուտքը։

Բայց ինչո՞ւ այս ժամուն մէջ տեղ կը նետուի երթեւեկի հրահանգը։ Ներքին եւ արտաքին ի՞նչ պատճառներ կը ստիպեն Քէմալի գործավարները նման քայլ մը առնելու։

Կարեւոր է քննել այս հարցերը, հասկնալու համար ձեռնարկի միտքը։

Նախ առնենք ներքին պատճառները:

Թուրքիա տնտեսական շատ գէշ վիճակ մը կը ներկայացնէ այսօր։ Առեւտրական հրապարակին վրայ տարիներէ ի վեր սնանկութիւնները իրարու կը յաջորդեն, վարկ չկայ։ Բազմաթիւ օտար դրամատուններ փակեցին իրենց դուռները Էնկիւրիցիներու թերացման մոլեռանդ քաղաքականութեան, ինչպէս նաեւ դործերու թուլութեան պատճառաւ։ Ենթէ քաղաքականօրէն անցնինք գիւղերը, հոն ալ կը տեսնուի թէ գիւղացիները անօթի են, նոյնիսկ պետական պարտադիր տուրքերը վճարելու ի վիճակի չեն. ցորենին օխան 3 դրուշի կը ծախեն եւ սերմացուին համար տրուած դրամը յաճախ աւելի շատ է քան բերքի վաճառումէն գոյացած հասոյթը։ Այս մասին յատկանշական գրութեանց կը հանդիպինք յաճախ Թուրք թերթերուն մէջ։ Պետական եւմտացոյցը 186 միլիոնէն իջեցուցին 136 միլիոնի (երկու տարի առաջ 226 միլիոն էր)։ Այս ընթացքով պետութիւնը ինք ալ դէպի սնանկութիւն կը դիմէ:

Երբ այս է կացութիւնը, տարակոյս չկայ որ ոչ-Թուրք տարրերու Թուրքիա վերադարձը կրնայ որոշ կենդանութիւն առաջ բերել տնտեսական առեւտրական ասպարէզին մէջ։

Էնկիւրի վախ չունի այլեւս այդ տարրերէն։ Ինչպէս յոխորտանքով կը յիշեն, Թուրքերը կտրած են այլեւս Հայերու ողնայարը եւ մինչեւ 50 տարի վախ չունին անոնցմէ: Այդ պատճառաւ ալ քանի մը հազար Հայերու Թուրքիա մուտքը քաղաքական տեսակէտէ ոչ մէկ մտահոգութիւն կը պատճառէ իրենց։ Մինչդեռ կրնան օգտուիլ անոնց ձեռներէցութենէն՝ երկրի տնտեսական բարգաւաճման համար։

Անցեալ շաբաթ խօսեցանք ներքին ուրիշ պատճառի մը մասին եւս, ցարդ չգրաւուած «լքեալ» գոյքեր երեւան հանելու խնդիր։ Հաւատարմագրութեան պէյաննամէներուն տէրերուն մասին կատարուելիք հարցաքննութիւնները պիտի առաջնորդեն թուրքերը նոր աւարներ մէջտեղ հանելու:

Սակայն նոր հրահանգին պատճառները, մեր կարծիքով, աւելի քաղաքական հանգամանք ունին։ Դուռները բանալով, Թուրքիա զանազան նկատումներ ունի:

Նախ՝ կ'ուզէ հակազդել Հայաստանի ներգաղթին եւ Սուրիոյ տեղաւորումներուն։ Իր սահմաններուն վրայ զօրաւոր Հայաստանի մը գոյութեան բնաւ չէ հանդուրժեր Էնկիւրի, մանաւանդ երբ քաջ գիտէ թէ հայ ժողովուրդը արդար պահանջներ ունի Թուրքիոյ բռնագրաւած հողամասերուն վրայ։ Թուրքիոյ սահմաններէն ներս տեղաւորուած իւրաքանչիւր գաղթական հայ պակաս համրանք մըն է բուն Հայաստանի, իսկ շահ՝ իրեն համար: Թուրքիա վերադարձող հայը պիտի աշխատի Թուրք հայրենիքի բարգաւաճումին համար եւ զինուոր պիտի ըլլայ Թուրք բանակին։ Ու Թուրքը գիտէ թէ հայը ո՛րքան հաւատարմօրէն կը ծառայէ իր տէրերուն։ Հետեւաբար Թուրքիա վերադարձող իւրաքանչիւր հայ կրկնակ օգուտ է Թուրքին։ Արտասահմանի մէջ հայերու բարգաւաճումը նոյնպէս վտանգ կը նկատէ իրեն համար եւ որքան նօսրանան գաղութները, այնքան կ'օգտուի ինք։

Թուրքը չի հանդուրժեր նաեւ որ իր հարաւային սահմանին վրայ զօրաւոր հայ գաղութ մը տեղաւորուի։ Սուրիոյ 130 հազար հայութիւնը աչքի փուշ է իրեն համար եւ տարիներէ ի վեր ոսկիներ կը մսխէ այդ երկրին մէջ՝ արաբ տարրը գրգռելու համար մեր հայրենակիցներուն դէմ։ Որովհետեւ այնպէս կ'երեւակայէ թէ վտանգ կրնայ գալ այդ կողմէն ալ։ Գող սիրտը դող: Այդ է պատճառը որ ամէն միջոցով արգելք ըլլալ կ'ուզէ Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործին։ Ուրեմն Թուրքիա մտնելիք իւրաքանչիւր հայ կրնայ համրանք մը պակսեցնել Սուրիա տեղաւորուելիք հայ գաղթականներէն։

Քաղաքական ուրիշ նկատումներ ալ ունի Թուրքիա, երբ մէջտեղ կը նետէ երթեւեկի նոր հրահանգը

Կ'ուզէ Եւրոպայի աչքին փոշի ցանել։ Մէկ կողմէ գետին պատրաստել կը փափաքի՝ մտնելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Միւս կողմէ Օսմանեան Հանրային Պարտքի բաժնետէրերուն հաճելի երեւալ կ'ուզէ՝ նոր զիջումներ խլելու համար։ Տարակոյս չկայ թէ Ժընեւի արիսպագոսին մտնելու իր դիմումը լուրջ ընդդիմութեանց պիտի բախի, մինչեւ որ փոքրամասնութեանց իրաւունքները յարգելու հաւաստիքներ չտայ։ Իսկ Հանրային Պարտքի պատուիրակները կը պահանջեն որ ոչ-Թուրք տարրերը վերադառնան Թուրքիա՝ նոր դրամագլուխ մտցնելու եւ երկիրը շէնցնելու համար, այլապէս իրենք ո՛չ մէկ հաւատք ու վստահութիւն ունին երկրի տնտեսական ապագային, ուստի եւ պարտքերու կանոնաւոր վճարումին մասին։

Նոր օրէնքէն առաւելապէս պիտի կրնան օգտուիլ անոնք որ առանց անցագրի դուրս ելած են Թուրքիայէն։ Այսինքն անոնք որ շատ կանուխէն մեկնած են, երբ օտար երկիր մտնելու համար անցագիրը պարտաւորիչ չէր եւ կամ անոնք որ Իզմիրի աղէտին ատեն առանց անցագրի շոգենաւ նետուած էին, իրենց հոգիները ազատելու համար։

Այս վերջին պարագան մտածել կուտայ կարգ մը ենթադրութեանց մասին։

Յունաստանի կրած տնտեսական ծանր տագնապին պատճառաւ, Վէնիզէլոս կ'ուզէ միանգամ ընդ միշտ լուծել գաղթականական հարցը։ Իր հողին վրայ հաստատուած Հայերը կամ պէտք է հելլէն հպատակութիւնը ընդունին եւ կամ պէտք է մեկնին։ Ի վերջոյ, հարցը այս ձեւով դրուած է։ Գաղթականներէն մէկ մասը Հայաստան ներգաղթեց Յունաստանի նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան շնորհիւ։

Անհաւանական չէ նաեւ որ Վէնիզէլոս-Իսմէթ տեսակցութեան ատեն խնդիր եղած ըլլայ հայ գաղթականներու Թուրքիա վերադարձի մասին։ Նկատելով որ Յունաստանի գաղթական Հայերուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը Իզմիրի շրջանէն գացած է հոն առանց անցագրի, նոր օրէնքը ամէնէն աւելի պիտի գործադրուի Յունաստանի մէջ։ «Կա՛մ հելլէնահպատակ եղէք կամ Թուրքիա վերադարձէք»։

Թուրք վարիչները ուրիշ նկատում մըն ալ կրնան ունեցած ըլլալ. Իզմիրցիներու վերադարձը գիւրացնելու մէջ։ Չէ՞ որ Իտալեւթուրք ծանօթ համաձայնագրով, մինչեւ 100,000 իտալացի ընտանիքներ կրնան տեղաւորուիլ Իզմիր-Անատոլիա շրջանին մէջ։ Միւս կողմէ Հելլէնեւթուրք նոր բարեկամութեան շնորհիւ Յոյներն ալ մեծ դիւրութիւններ ստացած են Թուրքիոյ մէջ երթեւեկելու համար։ Իզմիրցի Հայերուն տրուելիք դիւրութիւնները կրնան հակակշռել իտալական եւ յունական գաղութներու կազմութիւնը այդ շրջանին մէջ։

Այս բոլոր նկատումներէն դուրս, Էնկիւրի կը ձգտի նաեւ իր ներգաղթի հրահանգով խարացնել խարամառը հայ քաղաքական զանազան հոսանքներուն միջեւ եւ արգելք հանդիսանալ իրեն դէմ միացեալ ճակատի մը կազմութեան։

Ամէն պարագայի, երթեւեկի նոր հրահանգով, Էնկիւրի կը սարքէ ալաթուրքա նոր խաղ մը։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ներկայիս ամէն երկիրներու մէջ օրուան հրատապ հարցն է տնտեսական տագնապը: Այս մասին տնտեսագէտներու կողմէ յայտնուած զանազան կարծիքները ամփոփելով, կրնանք հետեւեալ եզրակացութիւնը հանել տագնապին պատճառներուն եւ դարմաններուն մասին։

1925—29 մարդկութիւնը բոլորեց յարաճուն բարգաւաճման ա՛խպէրի շրջան մը, որուն նմանը տեսնուած չէր մինչեւ այն ատեն։ 1929 տարուան երկրորդ կիսուն, երեւան եկան ապրանքի գիներուն անկման առաջին նշանները: Այդ անկումը շատով ծանրացաւ 1930 եւ 1931 տարիներու ընթացքին: Այսօր, տնտեսական տագնապը տարածուած է ամբողջ աշխարհի վրայ: Սակայն այդ տագնապը հասա՞ծ է իր ծայրագոյն սահմանին, թէ կացութիւնը մնած է բարւոքման ճամբու մէջ։

Ասոնէ մը ի վեր իրարու յաջորդող քաղաքական դէպքերն ու տնտեսական յեղաշրջումները ցոյց կուտան թէ մարդկութիւնը տակաւին չի գտնուիր տեւական բարւոքումի մը նախօրեակին:

Մէկ կողմէ՝ պատերազմական հատուցումներու, պարտքերու ինչպէս նաեւ զինաթափութեան խնդիրներուն հետեւանքով ստեղծուած քաղաքական ձգտեալ վիճակը օրէ օր աւելնալու վրայ է, միւս կողմէ՝ դրամական դժուարութիւնները, որոնց մէջ կը տապլտկի ամբողջ մարդկութիւնը, նախնական նիւթերուն և երկրագործական արտադրութեանց մեծագոյն մասին կրած նոր անկումները, ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի գործունէութեան չարունակական նուազումը, դրամներու յարաճուն անհաստատութիւնը, կառավարական պիւտճէներուն անհաւասարակշռութիւնը, անգործներու թիւին անընդհատ յաւելումը աննպաստ նշաններ են, որոնք կ'ապացուցանեն թէ տագնապը տակաւին հեռու է իր վախճանին հասնելէ։

Արդարեւ, պետութիւններու ինչպէս նաեւ հասարակական կամ անհատական ամէն տեսակ հաստատութիւններու կողմէ ձեռք առնուած միջոցառումները ամէնուն գնման կարողութիւնը նուազեցնելու հանգամանքն ունին։

Իրերու այս անկայուն ու յարափոփոխ վիճակը ստեղծած է անպայման կացութիւն մը, որուն հետեւանքները կանխելու համար անհրաժեշտ է ձեռք առնել շարք մը միջոցներ ազգերու միջազգային ու ներքին յարաբերութիւններուն մէջ:

Միջազգային քաղաքականութեան ներկայ ձգտեալ վիճակը ուղղակի արդիւնքն է մեծ պատերազմին։ Պատերազմը փճացնելով մարդկային անհաշիւ կեանքեր ու հարստութիւններ, եւ ենթարկելով կարգ մը ազգեր՝ հատուցումներու եւ պարտքերու ծանր բեռան, մեծապէս ծանրացուցած է աշխարհիս տնտեսական կացութիւնը։ Այս անբնականոն վիճակը պիտի շարունակուի մինչեւ այն ատեն երբ պատերազմական հատուցումներու, պարտքերու ինչպէս նաեւ զինաթափութեան խնդիրները ստանան իրենց վերջնական լուծումը։

Փոխադարձ վստահութեան վրայ հիմնուած տեւական խաղաղութիւն մը կարեւոր ու անհրաժեշտ ազդակ մըն է տնտեսական տագնապին լուծման

Բացի վերոյիշեալ պատճառներէն, տնտեսական տագնապին ծաւալման մէջ կարեւոր դեր ունին՝ ոսկիի մթերքներուն անհաւասար բաշխումը աշխարհի մէջ, վճարման միջոցներուն անբաւականութիւնը, արծաթի ստակի արժէքին անկումը Հնդկաստանի եւ Չինաստանի մէջ, պոլշեւիկ Ռուսիոյ կողմէ կազմակերպուած վաճառումները, կարգ մը պետութիւններուն կիրարկած մաքսապաշտպան դրութեան յարաճուն զօրաւորութիւնը, եւ վերջապէս կառավարութիւններու 'կողմէ ցոյց տրուած անհարկի միջամտութիւնը տնտեսական հողի վրայ, վաճառականութեան եւ ճարտարարուեստի ազատութեան մէջ։

Ի՞նչպէս կարելի է դարմանել տնտեսական տագնապը:

Դրամական դարմանը առանձնապէս չի կրնար վերահաստատել տնտեսական ընդհանուր բարգաւաճումը, մինչեւ որ հիմնական փոփոխութիւն մը յառաջ չգայ մաքսապաշտպան դրութեան մէջ: Անհրաժեշտ է ընթանալ հետզհետէ դէպի ազատ փոխանակութիւն, այսինքն յաջորդական նուազում մաքսային սակագիներու։ Միջազգային առեւտուրը, որմէ կախուած ունի քաղաքակրթութեան ապագան, պէտք է ի վիճակի ըլլայ վերստանալու իր բնական զարգացումը։

Ցաջորդական նուազում բերելով, պէտք է հասցնել 5 կամ 10 առ 100 գեղչ մաքսերու վրայ, տարիներու որոշ ժամանակամիջոցի մը մէջ, ինչ որ անհրաժեշտ է միջազգային առեւտուրի զարգացման համար։ Կարելի է սակայն նկատողութեան առնել գոյութիւնը կարգ մը արդարացուցիչ պատճառներու եւ բացառիկ պայմաններու։

Պիտի առարկուի թէ շատ մը երկիրներու մէջ մաքսերու հասոյթին նուազումը կրնայ դժուարին կացութեան մատնել կառավարութիւնները եւ խախտել պետական պիւտճէներուն հաւասարակշռութիւնը։ Արդ, իրականին մէջ բոլորովին հակառակը տեղի կ'ունենայ:

Մաքսերու բարձրացման հետեւանքով ներածումները վրդովիչ համեմատութեամբ կը նուազին։ Միեւնոյն համեմատութեամբ կը նուազին նաեւ մաքսային հասոյթները։ Անուրանալի է թէ սակերու նուազում մը անխուսափելիօրէն կ'աւելցնէ միջազգային փոխանակութիւններու ծաւալը, ինչ որ առաջ կը բերէ մաքսային հասոյթներու յաւելում եւ ո՛չ թէ նուազում։ Զարգացման նոյնն է երբ թղթադրամի կամ երկաթուղիի փոխադրութեանց սակ ագիններուղելչ չափին։ Այն ատեն հասոյթները ո՛չ թէ կը նուազին, այլ ընդհակառակն, կ'աւելնան։

Սակայն պէտք չէ կարծել թէ ազատ փոխանակութեան դրութիւնը միակ դարմանն է դադրեցնելու միջազգային տագնապը եւ վերահաստատելու տնտեսական բարգաւաճումը

Տագնապը սատարկացնելու կարեւոր ազդակ մըն է նաեւ կառավարութիւններուն ծայրայեղ միջամտութիւնը տնտեսական ներքին խնդիրներու մէջ. ինչպէս, աշխատանքի ժամերուն սահմանափակումը, գործաւորներու օրավարձքերուն սահմանումը, առանց նկատողութեան առնելու երկրին տնտեսական կացութիւնը, ընկերային պահանջներու անհամեմատ աճումը, եւ բոլոր այն պատճառները, որոնք բարձրացնելով ձեռական աշխատաւորութեան արժէքը, գործարանատէրերը կը մղեն սահմանափակելու իրենց գործը եւ կատարելագործեալ մեքենաներու միջոցաւ կատարելու ամէն աշխատանք։ Անկէ առաջ կուգայ գործազրկութիւնը, որ օրէ օր մեծ համեմատութիւններու կը հասնի եւ վրդովիչ հանգամանք մը կ'առնէ։

Կառավարութիւնները պէտք է սանձ մը դնեն իրենց անտեղի միջամտութիւններուն, չափաւորեն պետական ծախսերը, կայունացնեն իրենց երկրին դրամը, հաւասարակշռեն պետական պիւտճէն, հրաժարին սպառազինութեանց համար յատկացուցած առասպելական վարկերէն, գեղչեն տուրքերը եւ դիմեն դէպի ազատ փոխանակութիւն։

Այս միջոցներով միայն կարելի է առաջքը առնել տնտեսական տագնապին եւ գործազրկութեան։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԵՐՈՍԿԻ

ՄԻՄԱՂ

Փոքրիկ Արամը լալով տուն եկաւ եւ պատմեց.

— Մայրիկ, զիս ծեծեցին։

— Ո՞վ ծեծեց, տղաս:

— Մեր դասարանէն Արշակը ասեղ դրած ,էր վարժապետին աթոռին վրայ: Երբ վարժապետը պիտի նստէր, աթոռը քաշեցի որ ասեղը միտքն չմտնէ: Պարոնը գետին գլորեցաւ եւ ապտակ մը զարկաւ երեսիս։

— Ցետո՞յ։

— Աթոռին մէջ ասեղ դնող Արշակը «ինչո՞ւ կը խառնուիս քեզի չվերաբերող գործի մը» ըսելով, ապտակ մը իջեցուց երեսիս:

ՏԱԳՆԱՊԸ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

«Հայրենիք»ի մէջ հրատարակուած ուսումնասիրութենէ մը կը քաղ[...] հետեւեալ տեղեկութիւնները (մարտ 1)։—

Փրովիտենսը մեր մեծագոյն գաղութներէն մէկնէ, ուրտեղ կ'ապրին աւելի քան 7000 Հայեր։ Քանի մը թուական տեղեկութիւններով նախ կուզեմ այստեղի մեր գաղութին տնտեսական կեանքը պարզել։

Ունինք մեծ թիւով խանութպաններ, որոնց թիւր կ'անցնի 400ը։ Ասոնց 275ը կը զբաղին նպարավաճառութեամբ: Մրցակցութեան պարզած ստիպած է մեր հայրենակիցներէն ոմանք, որ իրարու քով գան եւ վտանգը միասին դիմագրաւելու մասին մտածեն: Այս նպատակով քանի մը տարի առաջ այստեղ հիմը դրուեցաւ Reliable Chain Stores-ի։

Ի հարկէ ասոնք միացած չէին, իւրաքանչիւրը առանձինն իր գործին տէրն էր, եւ սակայն մէկ անուան տակ կը գործէին, որոշ ապրանքներ միասին կը գնէին, եւ մասնաւորաբար միասին եւ միատեսակ գեղչեալ գներով ապրանքներ կը յայտարարէին։

Վերը յիշուած անուան տակ նախապէս հաւաքուեցան մինչեւ քառասուն խանութներ, ու մինչեւ այժմ ալ անոնք կը շարունակեն իրենց գործը այդ անուան տակ, այն տարբերութեամբ որ անոնց թիւը փոխանակ բարձրանալու, եւ ամբողջ այդ ճիւղի խանութները նոյն անուան տակ հաւաքելու, իջած է 23ի։

Անշուշտ որ, այստեղ բոլոր հայ խանութպաններու վիճակը փայլուն չէ, սակայն, հակառակ տնտեսական տագնապի այսքան երկարաձգումին, վերջին երկու տարուան ընթացքին այդ ճիւղի վրայ գործող մեր հայրենակիցներէն 12 խանութպաններ միայն վերջ տուած են իրենց գործին։ Թերեւս ուրիշ խանութպաններ ալ իրենց գործերը հաշուեյարդարի ենթարկեն, թէեւ համոզուին որ պիտի կրնան ուրիշ տեսակ աշխատանք ճարել, բայց որովհետեւ առայժմ չկայ այդ յոյսը, քիչով գոհանալով, անոնք կը շարունակեն իրենց գործը։ Եւ այսպիսիներ մեծ մասով ներկայիս ալ տնտեսական բաւական լաւ վիճակ ունին։ Մնացեալ խանութները կարելի է դասաւորել այսպէս.— սափրիչներ՝ թուով 17, դերձակներ՝ 15, դեղարաններ՝ 13, կօշիկ նորոգողներ՝ 15, զգեստեղէնի գործ ընողներ՝ 5, 5 սէնթէն մինչեւ 1 տոլարնոց խանութ ունեցողներ՝ 2, ճաշարաններ՝ 12, ածխավաճառ եւ սառնավաճառ՝ 25, հացագործ՝ 4, գոհարավաճառ՝ 1, գորգավաճառ՝ 1, լուացքի գործ ընողներ՝ 4, կօշկավաճառներ 3, պաղպաղակ պատրաստող՝ 1, սնտա պատրաստող՝ 1, լուացքի մեքենաներ ծախողներ՝ 2, տպագրիչներ՝ 3։ Կան մի քանի հատ ալ զանազան գործերով պարապողներ։ Այս գործերը եւս առաւել կամ նուազ չափով ազդուած են ներկայ տնտեսական տագնապէն։

Այս 400 հայ խանութպաններէն զատ՝ ունինք նաեւ քառասուն հոգի, որոնք ուրիշ կարգի սեփական գործերով կը պարապին. գլխաւորաբար ցոհարեղէն դարդեղէններու ճիւղին վրայ: Փրովիտենսի հայ առեւտրական կեանքին մէջ առաւելապէս այս ճիւղն է, որ ազդուած է տնտեսական տագնապէն։ Եւ այս բնական է, որովհետեւ այդ ճիւղը ժողովուրդի ստիպողական կարիքներուն հետ գործ չունի։

Այս ճիւղին մէջ եւս երեք տատներ իրենց գործառնութեանց վերջ տուած են: Ուրախալի է սակայն արձանագրել որ հակառակ այս ծանր օրերուն, այս ճիւղին մէջ գործող երկու հայ գործարաններ անընդհատ շաբաթական լման ժամերով աշխատեցան եւ օր ըստ օրէ ալ անոնք դէպի յաջողութեան վերելք մը ցոյց կուտան։

Ունինք նաեւ 9 հայ բժիշկներ, 4 ատամնաբոյժներ,9 փաստաբաններ, 7 կալուածային առուծախով պարապողներ, եւ 7 ապահովագրական գործ ընողներ:

Այս թուարկումներէն դուրս մնացողները կը պարապին ընդհանրապէս գործարաններու մէջ աշխատելով:

Երկու խօսք աշխատաւորներու տնտեսական վիճակին մասին։

Իւրաքանչիւր տարի աշխատաւորներու շաբաթավճարները կը կրճատուին։ Գործ մնացած չէ, որուն աշխատավարձը քանի մը անգամ կրճատուած չըլլայ՝ վերջին տարիներու ընթացքին։ Կը կարծենք որ միջին հաշուով, հայ գործաւորն[...] ամբողջ շաբաթը գործելով կը ս[...] նան 20 տոլար։

Երկու տարի կ'ընէ որ, գործ[...] բաններէն եւ ոչ մէկը լման կը գ[...] ծէ, բացառութեամբ երկու փ[...] գործարաններու։ Ընդհանրապէս գ[...] ծարաններու մէջ աշխատողն[...] բաթական չորս օր կը գործեն.

Յիսուն գործաւորներ ճաշարա[...] ներու մէջ կ'աշխատին, եւ կը [...] ծեն ամբողջ շաբաթը։ 125 հոգի [...] գաքին կ'աշխատին, որոնցմէ [...] շաբաթական չորս օր կը գործե[...] կը ստանան 25 տոլար, իսկ [...] գին շաբաթական երկու օր հ[...] խատին եւ կը ստանան [...] միաժամանակ ստանալով աճ[...] կախ։

Վերեւ յիշուած քաղաքային [...] կու հաստատութիւնները աւելի[...] թեամբ ինծի յայտնեցին, որ [...] րը ամէնէն քիչ նպաստ [...] ցողներէն են, որոնց համար նա[...] իրենց եկքին մէջ առանձին [...] չեն յատկացուցած, ինչպէս [...] ներուն յատկացուցած են։ [...] կը ստանան միայն 40 հայ [...] նիքներ

Դժուար է ամենաճշդիւ [...] պով ըսել, թէ անգործներու [...] թիւը քանի՞ կը հասնի [...] կը կարծեմ, թէ անոնց թիւ[...] չանցնիր։

Համատարած այս աղէտ[...] ճառ դարձաւ, որ շատ մը Հայե[...] րենց սեփական ստացուածքի [...] դարձած էին լաւ օրերուն, չկրն[...] իրենց վճարումները ընել եւ կ[...] անցնեն իրենց ունեցածը. գեռ [...] ուրիշներ ալ, որ կորսնցնելու վ[...] գին առջեւ կը գտնուին։

Տխուր երեւոյթ մը եւս կ[...] գինք արձանագրել, այստեղ [...] մը Հայեր բարեկամներու եւ ծանօ[...] ներու երաշխաւորութեամբ [...] սով դրամ փոխեցուցած են, մա[...] դարձնելու պայմանով: Տնտեսակ[...] տագնապի հետեւանքով անոնց[...] շատեր ակամայ դադրեցուցած [...] իրենց վճարումները եւ երաշխա[...] բարեկամները ստիպեալ [...] են, իրենք վճարելով այդ պարտք[...] Եւ ասիկա պատճառ դարձած [...] բարեկամներու եւ ընկերներու [...] ջեւ ստեղծուած զօրաւոր [...] խոսումի։

Ի՞նչ կ'ընենք մենք հայ կա[...] ընտանիքներուն եւ անգործներ[...] օգնութեան հասնելու համար.—[...] թէ ոչինչ։ Անցեալ տարի «Օգն[...] թեան Ձեռք» անունով մարմին [...] կազմուեցաւ, մէկ երկու փոք[...] ձեռնարկ ըրաւ եւ արդիւնքը [...] կացուց մօտ երեսուն ընտանիք[...] րու։ Այս տարի սակայն, [...] մարմինին ձայնը չենք լսեր: [...] նանք, որ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը [...] նպատակով ծրագրած է ձեռն[...] մը ընել։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դիւրաւան

Լ. Աղասավերդեան

Բազմի հայերէն «Կոմունիս[...]» թերթէն «Պրոլետար» թերթ[...] զովեստով կը խօսին դերասան [...] Ալլահվերդեանի մասին, որուն [...] մական գործունէութեան 50[...] տօնուեցաւ Փետրուարի վերջ[...] զուի թատրոնին մէջ։

Ալլահվերդեան ծնած է Նո[...] 1887ին։ Նախակրթութիւնը կը [...] նայ տեղւոյն մէջ, յետոյ [...] Ներսիսեան վարժարանը [...] նուկ էր, երբ կը մեռնի հայրը [...] թական պայմաններ չունենալո[...] կրնար շարունակել դպրոցը [...] մտնէ դրասենեակ մը։

Դերասանական կեանքին [...] նուիրուի իր պատանեկան օր[...] սկսեալ։ 1904ին կը խաղ[...] Խարազեանի թատերախումբին[...] որ ներկայացումներ կուտար [...] լարարի եւ Ավճալեան հակալ[...] կան ընկերութեան բեմին[...] տանը մէջ։ Ցետոյ կը մտնէ [...] կասեան Դրամատիքական Ընկեր[...] թեան դերասաններուն շարքը[...] շրջի Հայաստանի գլխաւոր քաղա[...] ները, Անդրկովկասը, Հիւսիսա[...] Կովկասը, Ռուսիոյ հարաւային [...] ղաքները, Աթէնքանի եւ Արեւե[...] հետ կ'անցնի Թուրքիա [...] կասսան։

«Ձեն հանկիսար բարբառուն յայտն[...]»

Մամուլի Վարչութիւնը [...] զամաւորական ժողովի

էր Հայաստանի շրջանային թերթերու խմբագիրները։

Այդ ժողովը տեղի ունեցաւ 20 Փետրուարին, Երեւանի „Գրողներու տան մէջ։

Ժողովին կը մասնակցէին խմբագիրները եւ թղթակիցները հետեւեալ թերթերուն. Բամբակի համար, Բոլշեւիկեան տեմպով, Կարմիր սուբիաթի, Երկաթուղային Բոլշեւիկ, Սո. Հարուածային տեքստիլշիկ, Սո. Կոլտնտեսական, Կոլեկտիվ, Հարուածային բրիգադ, Լեռնային բանւոր, Սոցաւան, Գիւղի Կոմունար, Լենինի դրօշով, Նոր գիւղ։

Կը մասնակցէին նաեւ Երեւանի կենտրոնական խմբագիրներ, Օրակարգին մէջ էր «Մամուլը եւ գարնանացանը»։

Ժողովը բացաւ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին քարտուղարներէն Գայիկ Մկրտչեան, որ պարզեց մամուլին դերը գիւղատնտեսական աշխատանքներու ծաւալման վրայ, աշխատանքին ժամանակին կատարուելուն, գիւղատնտեսական մթերումներու եւ սերմնացանի կազմակերպման խնդիրներուն մէջ։ Նշեց թերի պայքարները եւ սխալները։

«Մեր շրջանային թերթերն իրենց լեզուով եւ ոճով տակաւին մասնէլի չեն աշխատաւոր լայն զանգուածներուն։ Թերթերը պարզ լեզուի գործածութեան չեն հետեւիր եւ պատասխանատուները պէտք է միջամտեն, մշակեն իրենց ոճը, նախ հասկնալի դառնալու համար ընթերցողներուն»։

Մանր լուրեր

Հայաստանի կեդր. Գործադիր կոմիտէն (խորհրդարան) փետրուարին վերսկսաւ ներկայ տարուան իր առաջին նստաշրջանը։ Նախագահ Ա. Անանեան ճառ մը խօսեցաւ այդ առթիւ։

Դրամ էինք թէ պիտի տուն պիտի կը հրատարակուին ու կը պատրաստուին ռուս-հայ եւ ռուսերէն-հայերէն բառարանները կարող լեզուագէտներու օժանդակութեամբ։ Ներկայիս կը պատրաստուին նաեւ թուրքերէն-հայերէն եւ ֆրանսերէն-հայերէն բառարաններ։

Օրագրողներ

Մոսկուա վերջերս սահղծեց մասնաւոր հաստատութիւն մը, որ թղթակցութեամբ օրագրող պիտի պատրաստէ։ Օրագրողներու այս դպրոցին դասընթացքներուն կրնան հետեւիլ միայն այն կոմունիստներ, որոնք ունին 7 տարուան կուսակցական կեանք։ Անոնք որ պիտի հետեւին այս դասընթացքին, պիտի ստանան կոմունիզմի համալսարաններ շրջանաւարտներուն հմտութիւնը։

Դասընթացքի նիւթերն են կոմունիստ կուսակցութեան պատմութիւնը, քաղաքատնտեսութիւն, խորհրդային տնտեսութեան ուսում, պատմական նիւթապաշտութիւն, լենինիզմ, մարքս-լէնինեան տեսութիւնը մամուլի մասին, բոլշեւիկեան մամուլի պատմութիւն, մամուլին դերը ընկերվարական պայքարին մէջ, եւ ուրիշ մասնագիտական ուսումներ։

Նմանօրինակ կը հրատարակուի Մարքսիզմի-Լէնինիզմի համալսարանին կից օրագրողներու դպրոցին թերթը, որ պիտի տայ դասընթացքներուն նիւթերը։

Եկամուտի տուրքեր

Հայաստանի ելմտական գործավարութիւնը հրատարակութեան տուաւ յայտարարութիւն մը, որ կը ճշդէ թէ ինչ պիտի վճարեն Երեւանի, Լենինականի եւ Ղարաքիլիսայի այն աշխատաւորները, որոնք ամսական կը ստանան։

Քանի մը թիւեր.

Անոնք որ ամսական 75 րուբլիէն քիչ կը ստանան, տուրք չեն վճարեր։ Անոնք որ կը ստանան 100-125 րուբլի, կը վճարեն 26 րուբլի, անոնք որ կը ստանան 4—500 րուբլի, կը վճարեն 140 րուբլի։ Անոնք որ 500էն աւելի կը ստանան, կը վճարեն հարիւրին 35 համեմատութեամբ։

Այս տուրքերը կը գանձուին ամսականներու վրայէն, ամէն անգամ նախընթաց ամսականը։ Եթէ նոյն իսկ աշխատաւորը ամբողջական չստանայ իր ամսականը, տուրքը կը գանձուի ճիշդ ինչպէս երբ ստանար ամբողջ ամսականը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Թուրք մամուլը եւ Երթեւեկի նոր հրահանգը

Գոլոս Վազբէ լրագիրը երթեւեկի նոր հրահանգին մասին հետեւեալ խմբագրականը հրատարակած է.—

Ըմէէթ փաշայի կառավարութիւնը վերջերս պատրաստեց երթեւեկի նոր հրահանգ մը, որ ամբողջովին կը ջնջէ թուրքիայէն հայ, յոյն եւ հրեայ փոքրամասնութեանց ճամբորդութեանց մասին մինչեւ հիմա գոյութիւն ունեցող կաշկանդումները։

Այսուհետեւ, թուրք հայրենակիցներուն նման Հայերը, Յոյներն ու Հրեաներն ալ հնարաւորութիւն տնին առանց ո եւ է կաշկանդումի ազատօրէն ճամբորդելու եւ տնտեսական ու առեւտրական ձեռնարկներ կատարելու։

Հրեաներու եւ Յոյներու վերաբերեալ կաշկանդումներու ջնջումը կրնայ բանաւոր պատճառներու արգիւնք ըլլալ։ Սակայն Հայերուն համար կարելի էր տակաւին տեւել մը եւս շարունակել գոյութիւն ունեցող կաշկանդումները։

Ասոր իբր պատճառ կարելի է ցոյց տալ արտասահմանի Հայերուն կողմէ թուրք հանրապետութեան եւ թուրք ազգին հանդէպ բացէ ի բաց կատարուած թշնամութիւններն ու քաղաքական գրգռութիւնները։

Կասկած չկայ թէ Թուրքիոյ Հայերը շատ լաւ կը գնահատեն արտասահմանեան այս գրգռութեանց բնոյթը։

Բայց որքան ալ համոզուած ըլլան թէ ո եւ է պատճառով այդ գրգռութիւններուն գործիք հանդիսանալը բոլորովին Հայերուն ի վնաս արդիւնքներ պիտի տայ, երբեք կարելի չէ հաւատալ թէ այդ կոմիտէներուն գրգռութեանց համաձայն շարժող անձեր գոյութիւն չունին։

Այս պատճառներով, մ՚չ ոք խօսք ընելու իրաւունք պիտի ունենար, եթէ երթեւեկի նոր հրահանգը առեն մը եւս շարունակէր Հայերու վերաբերեալ կաշկանդումները։

Կացութիւնը այսպէս ըլլալով հանդերձ, կառավարութիւնը երբէք նկատի չէ առած այս կամ այն հաւանականութիւնները, որեւէ խտիր չէ դրած Թուրքիոյ Հայերուն եւ միւս հայրենակիցներուն միջեւ ու անոնց հանդէպ ալ անսահման վստահութիւն մը ցոյց տուած է։ Կը յուսանք թէ Թուրքիոյ Հայերը պէտք եղած արժէքով պիտի գնահատեն այս վստահութիւնը։ Արդէն այս ուղղութեամբ կարգ մը նշաններ եւ փաստեր ալ կ՚երեւին։

Սակայն, Ըմէէթ փաշայի կառավարութեան այս վեհանձնութեան հանդէպ արդեօք ի՞նչ պիտի ընեն արտասահմանի Հայերը. Մասնաւորապէս Դաշնակները, պիտի շարունակե՞ն իրենց գրգռութիւնները եւ պիտի յամառի՞ն գաւեշտ հանրապետական կառավարութեան եւ թուրք ազգին դէմ։ Քիչ առենէն պիտի տեսնենք թէ անոնք իմաստութեան նշաններ ցոյց պիտի տա՞ն։

Այս տողերը գրուած պահուն աչքի առջեւ ունինք Պուէնոս Այրէսի մէջ հրատարակուած «Արմէնիա» թերթին մէկ յօդուածը։ Դաշնակցական այդ թերթը տակաւին կը շարունակէ հրանդ Ծանիկեանի խնդրին քարոզութիւնը, եւ գաւառըին անձնապաշտութիւնը թուրք ոստիկանութեան կողմէ իբրեւ հայ ժողովուրդին հանդէպ կատարուած ոճիր մը ներկայացնելով, կ՚աշխատի հայ ժողովուրդը գրգռել Թուրքիոյ եւ Թրքութեան դէմ։

Կ՚արժէ ուշադրութեամբ կարդալ դաշնակցական այդ թերթին խօսքերը։ Այդ թերթը թուրք ազգին, ուժին եւ դիրքին գիտակից է եղեր, կը հասկնայ եղեր թէ այսօր ուան համաշխարհային դէպքերը աննպաստ են Հայերուն, կ՚ընդունի եղեր որ հետուէն ցոյց տրուած բռունցքներն ու սպառնալիքները անօգուտ են։

Հակառակ այս բոլորին, համոզուած է թէ, Թուրքիոյ խօսք հասկցնելու համար պէտք եղած միջոցները ի ձեռին ունին։ Միայն թէ մամուլի էջերէն չի կրնար եղեր այդ միջոցները մի առ մի թուել։

Դաշնակցան այս թերթն ու անոր պէս խորհողները արդեօք ի՞նչ կը պահանջեն ու չեն կրնար ընել տալ Թուրքիոյ։

Արդեօք կ՚ուզեն Լօզանի դաշնագիրը ջնջել եւ Սէվրի դաշնագրին Հայաստանի վերաբերեալ պայմանները վերահաստատել։

Եթէ այս է իրենց ուզածը, արդեօք ի՞նչ տեսակ կարեւոր եւ գաղտնի միջոցներով պիտի կարենան հասնիլ նպատակի մը, զոր չկրցան իրականացնել նոյն իսկ գինադադարին, երբ կը ծառայէին թշնամի մեծ բանակներուն.

Արտասահմանի կոմիտէները արդեօք հայ ազգին համար օգուտ մը կը տեսնե՞ն այս ճղապարտ գրգռութեանց շարունակման մէջ։

Սեւ ծովը պիտի միացնեն Կասպից ծովուն

Կոմունիստ կուսակցութեան 17րդ համագումարին խորհրդակցութիւններէն կը յայտնուի, որ մամնաւոր ծրագիր մը կը մշակուի, միացնելու համար Սեւ ծովը Կասպից ծովուն։

Այդ ծրագիրը գործադրելու պիտի սկսին բոլշեւիկեան երկրորդ հնգամեակին։ Այդ ծրագիրը անշուշտ չափազանց դժուար իրագործելի է, ինչպէս կ՚ընդունին բոլշեւիկները իրենք եւս, սակայն առանց ճշդելու թէ ե՞րբ պիտի աւարտի, գործի պիտի սկսին յառաջիկայ հնգամեակին։

ԶԱՆԳԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Բանուորական ցոյց Կրընօպլի մէջ

ՎԱԹՍՈՒՆ ՀԱՅԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

ԿՐԸՆՕՊԼ, 11 Մարտ (Սեփ. Թղթ.).— Մարտ 5ին, ձղախէժի խոշոր արհեստանոցէն շատ մը Հայեր դուրս հանուեցան։ Օտարներու թիւն է 120 հոգի։ Այս հսկայ գործարանը հաստատուած է 1927 Օգոստոս 7ին. եւ պահած է աշխատաւորներու հոծ թիւ մը։ Նոյն իսկ 1931 Դեկտեմբեր, Յունուար ամիսները ընթացքին, բազմաթիւ գործաւոր-գործաւորուհիներ առաւ։ Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը տեղեկանանք թէ կարգ մը Հայեր, տեղացիներ եւ Իտալացիներ ժողով մը կը գումարեն գործարանին դէմ եւ կ՚որոշեն բողոքել գործատիրոջ դէմ. թէ ինչո՛ւ դրսեցաւ ժամ կ՚աշխատցնէ։ Ժողովը կը յաջողի վերջապէս գործաւորներուն մտքերը պատրաստել, մարտ 6ին, առաւօտեան ժամը 8ին, բոլորն ալ խումբ խումբ գործարանին դրան առջեւ կը սպասեն եւ կը պոռան.

— Կամ վեց օր լման պիտի աշխատինք կամ թէ դուռները պիտի կոտրենք. չպիտի թողունք որ գործատէր աշխատի։

Այդ պահուն գործարանին գործակատարը կասաց մը դրան ճեղքէն կը յայտարարէ. Այսօր եկէ՛ք աշխատեցէք, վաղը խնդիրը կը լուծենք գործատիրոջ։

Բանուորները կը յարձակին խեղճ մարդուն վրայ որ չնչապատ կ՚ապաստանի գրասենեակը եւ կը հեռաձայնէ ոստիկանատուն։ Ոստիկանները ճիշդ ժամանակին կը հասնին ու կը ցրուեն բազմութիւնը։

Յաջորդ առաւօտեան ժամը 6ին աշխատաւորները գործի գլուխ կ՚անցնին։ Գործակատարը վաղուց առած էր ցուցարար գործաւորներուն անունները ժամաւորապէս այցին գարկած էր Հայերու խմբակը։ Այդ պատրաստուած ցանկը կը յանձնէ գործատիրոջ. գործատէրը անմիջապէս հրաման կ՚ընէ որ բոլոր դիմադրողները դուրս թափեն, առանց խտրութեան։ Այսպէս մեր խեղճ ու կրակ Հայերէն վաթսուն հոգի, Իտալացիներէն 70 հոգի. Փորթուգալցիներէն 22 հոգի։ Սպանացիներէն 28, փոզոց կը նետուին։ Ֆրանսացի բոլոր գործաւորները կը մնան իրենց տեղը։

Մեկնութիւնները աւելորդ են։

Կրընօպլի մօտ, Սռաիէթէ որ վիխտոէն այս շարժուան ընթացքին 12 օտարականներ ճամբած, իսկ 8 հոգի նոր առած է։

Բոուա Թուժի պիւսքիւիի գործարանէն ճամբու դրուած են 18 հոգի, որոնց 3ը Հայեր։ Անցեալ շաբաթ նոյն գործարանը 30ի չափ աշխատաւոր գործի առած էր։ Կը կարծուի թէ նոր քաղաքականութիւն մը կը տիրէ գործարաններու մէջ։

Այս ամսուան ընթացքին, փամփուշտի ու զէնքի աշխատանոցէն դուրս թափուած են երկու Հայեր եւ 10ը Իտալացիներ։ Դեկտեմբերի մէջ այս գործարանը 30ի չափ Ֆրանսացի առած էր, ինչպէս եւ հինգ Հայեր։

Փոնտըքլէի ամխահանքի աշխատանոցը յանուար ու փետրուար ամիսներուն բազմաթիւ գործաւորներ արձակեց։ Կը տեղեկանամ թէ երկու ամիս փակ պիտի մնայ։ Ուրեմն խեղճ աշխատաւորները պիտի մատնուին անսահման թշուառութեան։ Այդ աւանին մէջ Հայեր չունինք։

Սայեանի մէջ 1927էն ի վեր 12 տուն ընտանիք կը մնան, արուեստական մետաքսի բանելով։ Ժամանակ մը շատ լաւ էր, սակայն հիմա տագնապը մեծապէս ազդած է։

Երկու խօսք ալ Կրընօպլի նորակազմ եղբայրական օգնութեան մասնաճիւղին մասին։ Կրկին կը թելադրենք որ բոլորն ալ պարտականութիւն համարեն անդամ գրուիլ, որպէսզի կարելի ըլլայ մեղմացնել տիրող թշուառութիւնը

Ա. Գլանեան

Սեվրի հանդէսը

Շաբաթ երեկոյ Սէվրի Մուրատեան վարժարանին մէջ տեղի ունեցաւ գեղեցիկ երեկոյթ մը՝ ի նպաստ Ֆրանսայի անգործներուն։ Կը նախագահէր Սէվրի համայնքի քաղաքապետը, Mr. F. Mangé։ Ներկայ էին նաեւ երեսփոխան Գ. Անրի Լօրէն եւ քաղաքին Ֆրանսացի նշանաւորները։

Ժամը 8,30ին բաւական բազմութիւն եկած էր, բոլորն ալ Ֆրանսացի։

Հանդէսին բացումէն առաջ, Գ. Խանդամեան ներկայացուց Գ. Mangé Գ. Անրի Լօրէնի։ Յաջող էր հանդէսին առաջին մասը, Les deux ramoneur, ուր փայլեցաւ պզտիկ Միրաչըը։ Երկրորդ՝ La Forêt, զմայլելի տեսարան մըն էր։

«Միկիկիա» երգչախումբին երգած կտորները բուռն ծափերու արժանացան Ֆրանսացիներուն կողմէ։ Գցունկ զուգաբէ մը վերջ սկսաւ երկրորդ մասը Les Noces de Jeanette (Վ. Մասէի), որուն մէջ Օր. Լուիզ Ազարէկեան յաջողութեամբ կատարեց իր դերը, ինչպէս եւ Mr. Wallelard։ Յաջող էր նաեւ Le Gran Via սպանիական օփերան։ Ժամը ճիշդ 12ին վերջացաւ հանդէսը։

Նիւթական շատ յաջողութիւն մը չունեցան կարծեմ, բայց բարոյական անփոխարինելի ծառայութիւն մը մատուցին Մխիթարեան Հայրերը։

Գ. Յ.

ՄԱՄՈՒԼ

Անզամ մը եւս

Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ը կը շեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (26 փետր.)

— «Հօկը կազմակերպութիւն մըն է, որուն կեդրոնական մարմինը կը գտնուի Երեւան, իսկ մասնաճիւղերը՝ արտասահմանի գաղութներուն մէջ։ Զարմանալի կազմակերպութիւն մըն է ան, որուն կեդրոնական վարչութիւնը ո՛չ թէ կ՚ընտրուի մասնաճիւղերուն կողմէ, այլ կը նշանակուի Հայաստանի բոլշեւիկեան կառավարութենէն

Հօկի կեդր. վարչութիւնը պարտականութիւն ունի իր արտասահմանի դիմակաւոր մասնաճիւղերուն միջոցով «խորացնելու դասակարգային պայքարը», մինչեւ այն աստիճան, որ օր մը փոխուի «քաղաքացիական» պատերազմի։ Անանց որուն ամեր չեն կրնար ըլլար «յեղափոխութեան նուաճումները»։

Հայաստանի բոլշեւիկեան իշխանութիւնը, տարիներ առաջ, լուծեց Հօկի կազմակերպութիւնը Հայաստանի եւ առհասարակ խորհրդային երկիրներուն մէջ, որովհետեւ հոն «դասակարգային պայքար» պարտականութիւնը կը կատարէր բոլշեւիկեան իշխանութիւնը։ Իսկ արտասահմանի մէջ պահեց Հօկի կազմակերպութիւնը, որովհետեւ անհրաժեշտ էր անոր դիմակաւոր գոյութիւնը իբրեւ պրոպագանդի ճեքենայ։

Ու այս տարակերպ կազմակերպութիւնը, որ Հայաստանի մէջ գլուխ ունի, բայց չունի ոտքեր, ու արտասահմանի մէջ ունի ոտքեր, բայց չունի գլուխ, իր գոյութիւնը քարշ կուտայ շնորհիւ միայն կիբարկուած խարդախ միջոցներու։

Արտասահմանի կարգ մը շահախնդիր եւ վարձկան ժամկոչներ կը ճգնին հաւատացնել թէ, Հօկը հայրենիքի օգնութեան կազմակերպութիւն մըն է, որ «անկուսակցական է եւ քաղաքական դաւանանք չունի»։ Սակայն, պարտականութիւն ունի նաեւ պաշտպանելու Հայաստանի մէջ բռնապետօրէն ճամբուած բոլշեւիկեան վարչաձեւը... առանց քաղաքական դաւանանք ունենալու։ Իսոտովանինք թէ աւելի նորահնար գիւտ մըն է, որ կրնայ հասկնալ միայն հայ բոլշեւիկը. »

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Քասապլանքայէն Գ. Աւետիս Ցաքրեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Միս Քարէն Եփփէի ծառատութեան. (Շալէս)»

ՏՈՔԹ. Գ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

Սելանիկի մէջ մեռաւ ծանօթ բժիշկ Տոքթ. Գալուստ Ասլանեան։ Ծնած էր Վան, 1865ին։ Անկէ հեռացած է 1890ին եւ Ֆրանսա անցնելով, նախ Մարսէյլի մէջ հետեւած է բժշկական դասընթացքի, ապա անցած է Փարիզի համալսարանը, որուն ընթացքը աւարտած է 1895ին։

Կատարելագործած է վիրաբուժական ճիւղը եւ դարձած է ուղղակի Սելանիկ, ուր քանի մը տարիներու ընթացքին կրցած է ապահովել իրեն համար պատուաւոր դիրք մը, մասնաւորապէս հրեայ հոծ բնակչութեան մօտ, որուն կուռքը եղած է ամբողջ 35 տարի։ Տարիներով վարած է վիրաբուժական պաշտօններ զանազան հիւանդանոցներու մէջ.

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 9ին, աննախընթաց բազմութեամբ։ Կը մասնակցէին ոչ միայն Սելանիկի Հայերը, այլ եւ յոյն եւ հրեայ հասարակութիւնը, իրենց բոլոր խաւերով։ Սելանիկի բոլոր հրէական թերթերը անփոխարինելի կորուստ մը կը համարէին Տոքթ. Ասլանեանի մահը, մասնաւորապէս հրեայ համայնքին համար։

Հանգուցեալը կը թողու մեծ հարստութիւն եւ շքեղ կալուածներ՝ բանուկ հրապարակի մը վրայ։

Սիպերեան յեղափոխական բանակաւ

Նովոսիբիրսկի մէջ կը շինուի Սիպերիոյ աշխարհավայրին պատմութեան եւ յեղափոխութեան թանգարան մը, ուր պիտի հաւաքուին նախկին քաղաքական աքսորականներու յիշատակները։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

X

— Դուն Նորէն դարձուցիր, զարհուցիր, հո՛գ բերիր խնդիրը. Ցեր Հայր.. վար ալ ըլլայ՝ հաց մը չէ՞ ուտելիքներ. Մենք սասնկ եկանք սասնկ պէտ՛թանք... Ետ վար անցնին Ցաճիկը էղթելու զաղափարէն... Ինչ որ է... Խանութին մէջ, լուռ-աշքով. Դուն ըսէ ան խլեցին տէ..

= Որի՛.

— Դիրզոր է, ինչ է... Թու Դիմաքսեանց ալ չէ հանենք անունին՝ փոխեր է.. Սուրեր, վըլըշներ... Նոր հանար է քի ան ա գիշերով առըը առեր.. Ինչ որ է... Խանութին մէջ... Մինչեւ հաջին ապինք, հագնինս բերաննիս էկաւ... Քիչ էակէ ձգեցին Քէպապճեանը՝ աղայ է, ըսաւ, անշափաշատ, խենթ ու խելառ՝ բան մըն է արեր է...» Հիմա կը հանի՞ս կոր առ էղածներան, Ցեր Հայր.. Ցան չհնաց քի չկռիւէին.. Ինչ է՝ գործի վրայ ենք, ճախա պէտ 'տննենք... Մենք ա դանակ շարժել գիտենք... Ինչ՛, դուն վո՞վ Օսման էֆէնտիին...

= Բայց, այդ տուն կոխողները, բանտարկեալներ ու աղաններու նո՞ր է որ կ՚ընեն, Դափթ էֆէնտի...

- Ինչո՞ւ գլուխ վերցնեմ, ճանըմ, քանի քի փայտը վերեւ է... Աւելի՞ գէշ ուտելու համար հարուածը.. կը ծռեմ քի...

= Մի՛շդ դարձէ, տեսնէկ չէ՞...

— Նա՛, վերցուց ամմա, աուառ-քալեց.. Արա էղաւ՝ ալրիքներուն քիթը արունեց, հիմա ալ աուառ-քալեց ..

= Ո՞վ է առնող քալողը։

— Խորէնը.. Բոլա աշխատող Դաւոն ա Ճամբու գիր էրէկ... Ըղէ՛կ արեր եմ... Ասօր բանեբ՝ Սթամպոլ քըեր են... Սա Դիմաքսեանեց ա տեկամը քաշէ քիչ մը... Հեմ ա փէք ալաֆրանկա կ՚էթայ կոր էգեր գրպանին մէջ... Մանչագէա եղեր... Սա թէմթրո՞ս որն է, քուզո՞՛մ տէր հայրս... Մեր Քէպապճեանին խելքին զարմացայ... Հը՛, էս աղջիկ ունենամ տէ... Ի՞նչ ըսեմ, ան ալ քիչ մը գրոց-բրոց է.

Ցեր Մեսրոպ նախընտրեց լռել։ Ցիշեց Դիմաքսեանի բառերը, զորս կը կրկնէր յանախ նման պարագաներու. «Անոնց թուոնները իրենց հայրերուն կանակին վրայէն պէտք է անցնին՝ իրենց պապերուն հասնելու համար»...

Կէս օր էր արդէն։ Ցեր հայրը եկաւ ուղղի. Սուրէնի արձակման ծառին առաջ գաց լուրէն հանգստացած։ Հրամեշտ առաւ ու մեկնեցաւ տունէն։ Մանր ու գծեգուկ շարժում մը անցուցեր էին։ Վարպետ Թուրէնի եւ Սուրէնի բանտարկութիւնը թէեւ վերջ էր գտած. բայց քաղաքը դեռ կ՚ապրէր յուզումի պահեր։

Երբ տուն հասաւ, հոն գտաւ վարպետ Թուրէնը, կինը, Տիկին Քէպապճեանը եւ Աստղիկը։ Բոլորը ընկճուած էին։ Ինկիլիզը նստած էր Սուրէնի, գգլալակե տժգունած ու խորունկ յուզման մը ենթակայ։ Կարգադրեր էին, որ տունէն մը տէր հօրը տունը մնայ՝ Օսման էֆէնտիի դիտողութենէն հետու պահելու համար զայն։

Անյաղ կիրք մը կը տագնապեցնէր զինքը։ Եղգուած էր նաեւ այն դժբախտ զուգադիպութենէն, որուն պատճառաւ վրիպած էր. երկու անգամ, իր հօրուանը զօր ուղեր էր գլխուն իրեցնել...

Աստղիկ նստած էր ճիշդ դէմը։ Տժգոյն էր ե՛ւ ան։ Դէպքին յաջորդ առաւօտ իսկ Սիրան լուրջ հաշտ վազեր էր իրենց։ Հագիւ կրցեր էին զսպել. «Սղբոյս տուին տարինե՛ր հագիւ լուծ։ Աստղիկ սկսեր էր զաւծօրէն արտասուել...։ Հայրը տունը չէր բարեբախտաբար։ Բայց մայրը կասկածեր էր ու ճառհոգուեր անոր լալէն։ Մտաբերեր էր բանը, ատամնեցինեց օր առաջ, գիշերուան մը պարագան, երբ ինք ու Աստղիկ կը զառնային անոնց տանէն, եւ Սուրէն՝ պարտէզին մէջ կոյսօղին բացուած ըլլալուն, փողոցի ճամբէն ընկերացեր էր իրենց, ու անոնք, երկուքը, զրիթէ, հայած իրարու, քալեր էին քով-քովի. ամայի փողոցէն... Այո՛, ալ ոք կար։

Ու վերը, թանձրացող ամպերու ընդմէջէն, ծաղի՛կ մը միայն։

Ու այդ լուրին վրայ, լռեց Աստղիկին։

Հիմա, որ նստեր էին դէմ դիմաց, Աստղիկի նայուածքին մէջ եւս թախիծ ու անհանդարտութիւն կար։ Տիկին Քէպապճեան ինք եւս կը համակրէր Սուրէնին։ Նոր մօրը, հօրը։ Ու ջերմ զգացումներ կը տածէր դէպի այդ ընտանիքը։ Ինք ալ հաճեաո ընտանիքի մը աղջիկն էր եղած։ Ծնած էր ցած ու մութ խրճիթի մը մէջ։ Ու իր ամուսինը տարիներու ընթացքին էր որ կրցած էր տուն-տեղ ըլլալ, վրայ գլուխ շտկել, քիչ մըն ալ «մէկ կողմ դնել»։ Մնաց որ ինք ու Թագուհի հանըմը մօրքրոջ որդիներ էին, ու մօրենական աղջիկ մը կար իրենց մօտ։ «Ինչո՞ւ կասկածիլ, ուրեմն», խորհեր էր... Ու, խրախուսեր էր Աստղիկը։ Թելադրեր էր, միանգամայն, չզգացնել հայրիկին։ Բայց կէսօրուան ճաշին ամէն ճիգ թափեր էր, որ ազատէ հայր ու որդի։ Իսկ «ձեռքի տակէ զունելը էր» Սուրէնին մօրը՝ «բերանը գոցելու համար շաղը»...

Ու, հիմա Ներքին մեծ հրճուանք մը կ՚արտացոլար դէմքին ու նայուածքին մէջ։

Այդ պահուն էր, որ Ցեր Մեսրոպ մտաւ ներս ու խօսքը ուղղեց Սուրէնին հօրը.

- Աղբարդ Նորէն աղուոր խրատներ տուաւ, Սուրէն ի՞նչ գիւրին է ըսել՝ տուներ ձգէ ելիր..

= Լուզուն սակար չունի, տէր աղբար, վրայ ըլլա։ Թագուհի հանըմ, — վար ալ հեռ դարձուր...

— Ըղէկ ամմա, աս ալ քաջութիւն տէրտ չէ քա հարաս — մէջ ինկաւ Երէցկինը

= Էս հո՞ն ծնած եմ, հո՛ն ալ կը մեռնի՛մ, Երիսկին... — ձայնը բարձրացուց վարպետ Թուրէն, որ մինչ այդ կը լռէր — ան տունէն լէշս դուրս կ՚ելլէ, ես չեմ ելլեր... Ճանչէլ էր, բան մըն է արեր է — պարծաց նայուածքը Սուրէնին — էս ա դէմ իմ աանկ բանեբու... Մենք Օսմանին հախէն չենք կրնայ գար... Մենք չենք կրնայ էղթեր Ցաճիկէն. .

(Շար.)

Կ. ՄԻՀՃԵԱՆ

կած միջամտել, աշխատելու համար որ կարգադրուին ռուսեւլեհական տարակարծութիւնները, թէ «Թուրքիա ուրախ պիտի ըլլայ ծառայելով երկու բարեկամ երկիրներու»։

Երկու հարիւր միլիոն փրանք անգործներուն

Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովը քուէարկեց օրինագիծ մը, որով 200 միլիոն ֆրանքի վարկ մը կը քուէարկուի ի նպաստ անգործութեան մնտուկին եւ մէկուկէս միլիոն ալ օգնութեան մնտուկներուն։

Ֆրանսայի նլմտական բացը

Երեսփ. Ժողովը լրացուց նլմտական օրէնքի վերաքննութիւնները։ Նլմտացոյցի նոր վարկերուն մէջ անցած են 28 միլիոնի գումար մը՝ նաւային ծրագրով նախատեսուած նոր նաւերու շինութեան համար. 37ուկէս միլիոնի գումար մը բազմանդամ ընտանիքներու օժանդակութեան գործին։ Ծովային առեւտրական նախարարութիւնը, կնքուած պայմանագրութեանց գործադրութեան համար, պահանջած էր 112 միլիոն 811 հազարի վարկ մը, որ պիտի յատկացուի Ծայրագոյն-Արեւելքի, Աւստրալիոյ եւ Ափրիկէի նաւային գծի շահագործման, ինչպէս նաեւ 33,5 միլիոնի գումար մը հարաւային ամերիկեան գծին շահագործման համար։ Թղթատարական սպասարկութիւնը բաց ունեցած է 225 միլիոն։

Այնպէս որ 1931-32ի նլմտացոյցը. փետրուար 24ին բաց ցոյց կուտայ կլոր թիւով մէկ միլիառ, 272 միլիոն։

Մեծահարուստ մըն ալ անձնասպան

Նիւ-Եորքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, «Քօտաք» հանրածանօթ ընկերութեան հիմնադիր-տնօրէնը Իսթմէն եւս անձնասպան եղաւ, իր բնակարանին մէջ։

Իր սպասաւորներուն յանձնարարած էր որ զինքը չխանգարեն, եւ անձնասպան ըլլալէ առաջ, թուղթի կտորի մը վրայ նօթագրած էր.— Գործս վերջացած է, ի՞նչ պէտք կայ սպասելու։ Անձնասպանը 78 տարու էր եւ իր հսկայ հարստութենէն 75 միլիոն տոլարի չափ գումար մը յատկացուցած էր բարեգործական զանազան հաստատութեանց։

Այս մարդուն անձնասպանութեան լուրը մեծ յուզում պատճառեց Ամերիկայի եւ մասնաւորաբար Նիւ-Եորքի ինչպէս նաեւ, «Քօտաք» ընկերութեան Փարիզի բաղմաթիւ մասնաճիւղերուն մէջ։

Քրէօկէրի անձնասպանութեան յետոյ

Լուցկիի Թագաւորին իվառ Քրէօկէրի անձնասպանութիւնը, ինչպէս կը նախատեսուէր մեծ իրարանցումի մասնած է նլմտական աշխարհը։

Ամստերտամի շուկան մեծապէս ազդուած է Քրէօկէրի մահով։ Պրիւքսէլի մէջ, սակարանը եւ դրամատուններ թեթեւ ազդեցութիւն մը կրած են։ Իսկ Նիւ-Եորքի սակարանին մէջ, Քրէօկէր ընկերութեան արժեթուղթերէն 150 ծաղարնոց ծրար մը ծախուեցաւ ծատը 1 տոլար 7)8ի, մինչ շաբաթ օր կ'արժէր 5 տոլար։

Նլմտական եւ քաղաքական կարգ մը շրջանակներ, Քրէօկէրի անձնասպանութեան մէջ պատասխանատուութեան բաժին մը կ'ուզեն ծանել Գերմանիոյ, որուն մէկ միլիառ փոխ տուած էր անձնասպանը։ Շուէտական թերթ մը կը գրէ այս մասին.—Աշխարհի ամէնէն մեծ երկիրներէն մէկը՝ կէս միլիառ փոխ առեր էր անծատէ մը (իրականութեան մէջ՝ կրկինը, մէկմիլիառ)։

«Այս անձը՝ պիտի կրնար իր կացութիւնը փրկել, եթէ յաջողէր ծամոզել պածանջատէրերը թէ Գերմանիա պիտի վճարէ նախատեսուած պայմանաժամին յառաջիկայ ծուկտ. 1ին, բայց այս մեծ պետութիւնը՝ պարզապէս իր պարտքը կ'առկախէ այս մարդուն ծանդէպ։ Կը գոծանայ ըսելով. - ցուած գումարդ բռնուած է. ծոգ ընելու բան չկայ, Քրէօկէ՛ր. քանի որ շնործիւ Աստուծոյ, գերման ելեւմուտքը ապածովուած է»։

— Լոնտոնի սակարանին մէջ, շուէտական լուցկիի եւ Քրէօկէրի ընկերութեան արժեթուղթերը մեծ անկում կրեցին։ Կը սպասուի որ սակարանի վարչութիւնը նիստ գումարէ, որոշում մը տալու ծամար Քրէօկէրի արժեթուղթերուն մասին։

Սթոքծոլմի մէջ, կառավարութիւնը նիստ մը գումարեց գածաժառանգ իշխանին նախագածութեամբ եւ կարգ մը որոշումներ տուաւ առաջքն առնելու ծամար ելեւմտական ծանրակշիռ տագնապի մը։

Յառաջիկայ ընտրութիւններուն համար

Ֆրանսայի Տնտեսական Միութիւնը հրատարակութեան տուաւ իր ծրագիրը, որուն գործադրութիւնը պիտի պահանջէ յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ։ Ֆրանսա, կ'ըսէ Միութեան յայտագիրը, իր կարգին մնասուած ընդհանուր տագնապէն, պարտաւոր է. ուժգնօրէն հակազդել։ Ֆրանսա, իր բարոյական յատկութիւններուն եւ բնական հարստութիւններուն մէջ պիտի գտնէ անհրաժեշտ ուժը իր փրկութեան համար. եթէ Ֆրանսացիները ըմբռնեն միացման պարտականութիւնը որ իրենցմէ պարտադրուի ընտրութեանց նախօրեակին, տնտեսական խմբակցութիւնները կը քարոզեն բոլոր հանրապետականներու միութիւնը՝ հետեւեալ սկզբունքներու որդեգրումով.

— Պաշտամունք հանդէպ հայրենիքի, կազմակերպում խաղաղութեան, խիստ պահպանում դաշնագրերու, յարգանք հանդէպ սեփականութիւն, պաշտպանութիւն խնայողութեան, աշխատանքի ազատութեան՝ ընկերային օրէնքներու պաշտպանութեամբ։

Համաձայն այս սկզբունքներուն, Միութիւնը կը պահանջէ որ

ա) Կառավարութեան եւ տնտեսական խմբակցութեանց յարաբերութիւնները կազմակերպուին օրինաւոր կերպով,

բ) Կիրարկուի երկրագործութեան եւ ճարտարարուեստի իմաստուն քաղաքականութիւն մը որով կարելի ըլլայ զարկ տալ արտածման։

գ) Կառավարութեան թոյլ չտրուի որ միջամտէ տնտեսական գործերու։

դ) Կառավարութիւնը յարգէ իր ստորագրած պայմանագրութիւնները,

ե) Նլմտացոյցի մէջ խնայողութիւններ մտցնել, այսինքն ելեւմուտքը պատրաստել նկատի ունենալով հարկատուներու վճարման կարողութեան նուազումը,

զ) Բարեփոխել հարկային դրութիւնը. հոն ուր կարելի է կիրարկել միակ տուրքի մը դրութիւնը, գեղչել կարգ մը տուրքեր, եւլն.։

Դանուբեան հարցը Ժընեւի մէջ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէօ, ծագիւ Ժընեւ ծասած, կ'ըսուի թէ տեսակցութիւններ սկսած է ունենալ դանուբեան երկիրներու տնտեսական գործակցութեան ծարցին շուրջ փոքր-Համաձայնական պետութեանց եւ Հունգարիոյ ու Աւստրիոյ ներկայացուցիչներուն ծետ։

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ. կեդր.-կոմիտէն եւ Փարիզի կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրեն

ԿՈՊԼԷՆԻ Հրազդան խումբը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins։

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ Ենթակոմիտէն, այս Ուրբաթ (18 Մարտ) իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Rue du Fbg. du Temple։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան կեդր. կոմիտէի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարգպետ խումբի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրազարանի սրահը, 240 Րիւ Ցիւքէպլէն։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, նոր Դրազարանի սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Կը դասախօսէ Պ. Վահան Գույումճեան նիւթ ունենալով աշխարհագրութիւնը (նախորդի շարունակութիւն)։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Մուտքը ազատ է։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Փ. Մ. Պ. Մասնաճիւղի ցերեկոյթը

Ծաղկազարդի Կիրակին (20 մարտ) կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Maison Mutualitéի սրահին մէջ

Ղեկավարութեամբ՝ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻի

Թատ., երգ. զուարճալի արտասանութիւններ — ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ

Ե ւ ր ո պ ա կ ա ն պ ա ր ե ր

Մուտքը ազատ է, ծախսերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ ՕՐ. ՄԱՐԿՐԻԹ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

ՖԻԼԻՊ ԱՂԱՁԱՐԵԱՆԻ (ջութակ), եւ Mr. JEAN-MASSONի (դաշնակ)

6 Ապրիլ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Salle Chopin, (Maison Pleyel) 8 Rue Daru, Paris.

Գին 30, 20, 15 եւ 10 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, 51 Mr. le Prince եւ հայկական ճաշարաններ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Չ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Շ. Նարդունի. նիւթ ունենալով Համաստեղ եւ Ա. Բակունց։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ Ասրեամանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին 12 Րիւ Վոլթէր։ Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Համաձայն գիւանի որոշման ժողովին մասնակցող հայրենակիցները ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք ունենալու համար, պարտաւոր են վճարել իրենց անդամավճարները՝ 1931 դեկտեմբերէն 1932 մարտ 20։ Անդամավճարներու վճարմանց համար դիմել 13 rue Voltaire, Lyon.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ նորակազմ երգչախումբի փորձերը ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Յակոբեանի,այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Արձանագրուիլ փափաքողները կրնան ներկայանալ

Տէր եւ Տիկին Վահան Շամտանճեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Լամէրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Նիկոլեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պապազեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկին Նեկտար Մ. Շամտանճեան (Եգիպտոս), Տէր եւ Տիկին Արթօ Տիօնեան եւ զաւակը (Պոլիս), Պ. Կարապետ Տիօնեան (Պոլիս), Պ. Տիրան Զաքարեան, Պ. Ղազար Ղազարեան եւ զաւակունք, խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականուհիին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՄԵՕՀՐԻՒՊԷ ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆԻ

(ծնեալ Սարաֆեան)

դառնաղէտ մահը։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9.15ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon. Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի Pantin-Parisienի իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Պ. ՅԱՐ. ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ ստիպողաբար կը հրաւիրուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, տեսնելու Ընկ. Լեւոն Գեւոնեանը, իրեն վերաբերեալ խիստ կարեւոր անձնական խնդրի մը համար։ Գալ ցերեկէ յետոյ 3էն 6։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նիս, Ն. Բ.— 70 ֆր.։
Մազական, Ղուկ.— 140։
Մարսէյլ, Յ. Տէր Մ.— 35։
Պասատյլանքա, Ա. Զ.— 930։ Կարգադրեցինք։
Միլանօ, Գարծ.— 110.85 լիր.։
Ժընեւ, Տէլ.— 250։
Թուլուզ, Վ. Ե.— 50։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Սամաթիացի (Պոլիս) Տիկին Աղաւնի Մէջճեան (ծնեալ Գազանճեան, 50 տարեկան) եւ իր զաւակները՝ Վահրամ, 25 տարեկան, Անժէլ՝ 20 տարեկան։ 1922էն ի վեր լուր չկայ իրենց մասին։ Իմացնել՝ Տիկին Արուսեակ Մաթիկեանի (ծնեալ Մէջճեան), 24 rue Anatole France, Issy les Moulineaux (Seine).

Կը խնդրուի Յունահայ եւ Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Imp. A. DER (Agopian
17, Rue Damesme, Paris (13

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (6)

ՍՈՒՐԲ ԹՈՐՈՍԻ ԼԵՌԸ

Բոլորը բան մը ունէին հարցնելու։ Աչքէն ու ձախէն հարցումներու տարափ մը, հրաշքին մանրամասնութիւնները հասկնալու համար։ Ձեռքէ ձեռք կը պտտէր այն փոքրիկ մարգարտահատիկի նմանող կլոր ու ճերմակ քարը, որ իբրեւ խոշոր լոյսի մը կտոր ինկած էր Սուրբին ժայռերուն մէջէն՝ մօրս քթին եւ ապա ձեռքին մէջ, ու հոն գոցուած մինչեւ հնձանին առջեւ։

Ճիշդ այդ պահուն վրայ հասաւ մեծ հօրեղբայրս, որ աւելի հեռուն գտնուող այգիին մէջ աշխատելու գացած էր առաւօտէն։ Լսելէ յետոյ եղելութիւնը, առանց վայրկեան մը իսկ յամենալու, նետուեցաւ իր ձիուն վրայ, գիւղ երթալու եւ հօրս ու հանիիս լուր տալու համար։

×

Ու գիշեր էր։

Հնձանը՝ ուրախ երգերով, գիւղական պարերով, այրերու «յօ՛յօ՛»ներուն ու հարսներու եւ աղջկանց «յէ՛, յէ՛»ներովը լեցուն, կը նմանէր զբօսանաւու մը, որուն մէջ երջանիկ մարդեր, կեանքը կը վայելեն ծովերը հերքելով։

Հա՛, ճիշդ այդպէս, մեր հնձանը՝ զբօսանաւ, եւ մեր այգիները՝ այնպէս խիտ ու համաչափօրէն տարած, ծով իրական, բնական եւ հմայիչ ու բանաստեղծական, գիշերուան այդ պահուն, երբ աշնանային լուսինկան, սիրուն այրիի մը խորհրդաւոր ժպիտին նման՝ ճառագայթներ կը մաղէ հոս ու հոն, տեղ մը աւելի շատ, ուրիշ տեղ մը աւելի քիչ, հայած որթատունկերու կեցուածքին ու հասակին։

Ու նաւապետը՝ այս հնձան-նաւուն՝ հայրս իր ամբողջական հասակով, Հայու պատմական քթովն ու լայն ու փայլուն ճակատովը, իր առողջ ու քաղցր՝ գիւղին մէջ համբաւ հանած՝ ձայնովը ու մասավարանի հարուստ թիկունքներովը։ Ու օրուան հերոսուհին՝ մայրս իր սրբազան մարգարտահատիկովը։ Հա՛, ճիշդ մարգարտահատիկ, Սուրբէն առացած՝ նախ իբր խոշոր լոյսի կտոր մը, ապա՝ ափին մէջ գոցուած, իբրեւ փոքրիկ ու կլոր ճերմակ քար մը՝ ճիշդ՝ ցորենի հատի խոշորութեամբ, կամ քիչ մը աւելի մեծկակ։

9

Չուսկ բանք եւ ընծայական մօրս անծանօթ շիրիմին։

Տարիներ անցեր են իմ այս պատմութեանս ժամանակներուն վրայէն։ Մեծցեր ու հասակ եմ նետերհիմայ՝ հոս ու հոն, Անապատներու խաչանտառէն սկսած մինչեւ Ելլադայի ստ խորթ ու անհրապոյր ափերուն վրայ։ Եւ սակայն այս յիշատակը եւ պատմութիւնը, կամ առասպելը այս լեռան չեն մոռցած եւ ընդհակառակը թանկագին աւանդի մը նման պահած եմ միտքիս մէջ։

«Մի՛ մոռնար այս դէպքը, տղա՛ս» ըսաւ. ու կ'ըսէր միշտ՝ մայրս ինծի։ «Գիտե՛մ, որ չես հաւատար. գիտեմ, նոյնիսկ որ կրնաս հեգնել զայն, սակայն եթէ քիչ մը կը սիրես ու սիրեցիր զիս, պիտի չմոռնաս զայն։ Միտքիդ մէջ քանդակէ իբրեւ յիշատակ մը ինձմէ, որպէսզի չմոռնաս զիս, սիրելի՛ տղաս», ըսաւ ինծի Մէնքէնէի անապատներուն մէջ, երբ բարբարոս Թուրքեր բռնի բաժնեցին զիս իմ հիւանդ եւ մահամերձ մօրմէս, վիզէն հանելով Սուրբին նշանը պարունակող արծաթապատ փոքրիկ ու քառակուսի ամանը, արծաթ շղթայով։

10

Եւ ահա՛, օ՛վ անաղօթք ու սիրասուն՝ անշիրիմ մա՛յր։ Քեզի՝ իբր ընծայական, այս փոքրիկ վիպակս, քեզի՝ որուն անասհման սէրն ու գուրգուրանքը վայելեր եմ տարիներով։ Օ՛, մա՛յր, մա՛յր, այս պահուս կը զգամ երակներուս մէջ շրջան ընելը քու արեանդ։ Քու կաթիդ եւ քու սիրոյդ։ Ու կը մտածեմ՝ Երբ ես գլուխս եւ մարմինս հանգչեցնելու տեղ մը՝ յարձի կտոր մը ... քու գլուխիդ մա՛յր, եւ քու մեղր նոյդ՝ ճերմակ ու սիրուն, քու բուրդ՝ բարի եւ օրհնուած, որոնք գիտէ ինչպէ՛ս, ինչպէ՛ս անհանգիստ ու խռով են, անաղօթք եւ անանուն շիրիմիդ մէջ, հեռու իմ աչքերէն՝ հեռու՝ հօրս, հանիիս եւ փոքրիկ սիրուն քրոջս, խարտեաշ Մարիամին աչքերէն ու խնամքներէն։ Ծ՛, մա՛յր, ներէ՛, ինծի, վասնզի գործերուն դէմ չկրցայ կռուիլ իմ ... տիկ տղու բազուկներովս, երբ ... բռնի զատեցին քեզմէ։ Ներէ՛ ... մա՛յր, զի արդ կը զգամ թէ, ... էի քովդ մնալ...քեզի հետ ... քու ոսկորներուդ խառնել ... մինները։

Մա՛յր, կը խնդրեմ, որ ... ինծի՝ յանուն զլխատուած իմ ... ուական հօրս, որմէ շատ ... ցայ, որմէ շա՛տ, շատ սիրուեցայ։

Ու հիմա, անցէ՛ք հովեր ու կռունկներ, ու տարէ՛ք, տարէ՛ք իմ ... բույս մօրս անծանօթ շիրիմին ... անհունը պարփակող ... ձորերուն եւ ամէնքին...

Աթէնք 1932

ՄԱՆՈՒԿ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Վ Ե Ր Ջ

■ LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՐՏ 1932

17 MARS 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1830

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՅՔԱՅՈՒՄ

Ուրիշ բառ չգտանք, պատկերացնելու համար այն արտասովոր վիճակը որուն մատնուած է յունահայ գաղութը, անցեալ Նոյեմբերէն ի վեր։ Այն օրէն, երբ Դ. Շահվէրտեան Աթէնք հասաւ, Ներգաղթ կատարելու պաշտօնով։

Կատարեալ խայտառակութիւն՝ այդ չորս ամսուան պատմութիւնը։

Ըստգիմադիրի գիրքը չէ որ գրի առնել կուտայ այդ բառերը, այլ անողոք իրականութիւնը, իր զարմանազան դրսեւորումներով։ Իր խեղկատակութեամբ, ինչպէս եղերականութեամբ։

Աթէնքի մէջ, արդէն հինգ-վեց անճոռնի դէպքեր արձանագրուած են Դ. Շահվէրտեանի մուտքի առթիւն մէջ.— 1. Յարձակում Ազգ. Առաջնորդութեան դէմ։ 2. Յարձակում Փիքսի գաղթակայանին մէջ, քանի մը երիտասարդներու վիրաւորման գնով։ 3. Երկրորդ դէպք մը միեւնոյն գաղթակայանին մէջ, ոստիկաններու հետ։ 4. Յարձակում Լիփագմայի մէջ, դրօշակ վար առնելու, ժողով խանգարելու առաջադրութեամբ, 5. Յարձակում Քոքինիայ մէջ։ 6. Յարձակում Ազգ. Վարչութեան ատենապետին վրայ, իր բնակարանին մէջ։

Եւ դեռ կաթսան կ'եռայ։

Ցենք ուզեր նախատեսել թէ տակաւին ինչե՛ր կրնան պատահիլ, հին կամ նոր Յունաստանի մէջ, մինչեւ որ ճամբայ ելլէ Ներգաղթի վերջին կարաւանը, եւ Դ. Շահվէրտեանն ալ կապէ իր բեռները, իր գոյնզգոյն գործակալներով, իր վրայ նշանակուած կամ իր կողմէ վարձուած լրտեսներով ու քարակներով։

Երեւանի լիազօրը երկու շաբաթ առաջ Սելանիկ մեկնելով, աչքէ անցուց Ներգաղթի արձանագրութիւնները։ Քանի մը այցելութիւններ, տեսակցութիւններ սարքեց, ցեկուցում մը առաւ եւ դարձաւ Աթէնք։

Բայց իր փոխանորդները կը մնան տեղին վրայ, եւ «գործ կ'եփեն», ղեկավար ունենալով մի ոմն Այլանով, իր վրայ նշանակուած լրտես մը։ Շահվէրտեան, որ խելօք մարդու համբաւ կը վայելէ, կը սիրէ ուրիշներուն ձգել կրակին հետ խաղալու պաշտօնը։ Եւ անոնք լիովին կ'արդարացնեն իր յոյսերը, ինչպէս տեսանք Աթէնքի մէջ։

Արդ, չորս ամսուան պատմութիւնը կ'ապացուցանէ, որ Երեւանի ներկայացուցիչը, իր նախաձեռնութեամբ կամ իրեն տրուած հրահանգին հետեւելով, կը գործէ համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը։ Ներգաղթը թանկագին առիթ մըն է, այդ ծրագրին գործադրութեան համար։

Այդ ծրագրին հիմնական կէտերն են.—

1.— Շարժման մէջ դնել եղած-չեղած բջիջները եւ մեռելածին հօկը, որպէս զի միտքերը պղտորին, պառակտումներ սերմանեն, ներքին կռիւներ սարքեն։

2.— Օգտագործել բոլոր «խուլիգան»ները, հացկատակներն ու բախտախնդիրները, գաղութին ինքն իր մէջ կազմալուծելու համար։

3.— Որոմ ցանել Հայր. Միութիւններու միջեւ, զանոնք բաժնելով «ազգային» եւ «խորհրդային» հատուածներու։

4.— Գարշելի հալածանքներու ենթարկել Ներգաղթի թեկնածուները, եւ զանոնք լարել Միացեալներուն դէմ, ինչպէս եւ Դաշնակցութեան եւ ազգային բոլոր կազմակերպութեանց դէմ։

5.— Ամէն միջոցի դիմել, Մակեդոնիոյ որբերը կրկէս նետելու, անոնց միջոցաւ խառնակութիւններ, կռիւներ սարքելու համար։ Անոնք որ չեն համակերպիր, կը պատժուին անխնայ, զրկուելով Ներգաղթի արտօնութենէն։ (Օրինակ՝ Քոքինիոյ եկեղեցին ապաստանած 120 չափահաս որբերը, որոնք Բ. կարաւանին մաս պիտի կազմէին, բայց մերժուեցան, հակառակ իրենց պաղատանքներուն, Աթէնքի առաջնորդին եւ Բարեգործականի բարեխօսութեան։ Եւ հիմա դատապարտուած են անօթութեան)։

6.— Այս բոլոր քաջագործութիւններուն համար, օգտագործել Յունաստանի համայնավար կուսակցութիւնը, որ միշտ պատրաստ է կարաւանին խառնուելու կամ զայն ղեկավարելու, կը բաւէ որ օրակարգը... խառնակութիւն ըլլայ։ (Աթէնքի շրջանին մէջ սարքուած բոլոր դէպքերուն գործնապէս մասնակցեցան յոյն համայնավարները, նոյն իսկ երբեմն... ունկնդիր)։

7.— Աջ ու ձախ վարկ բանալ, խոստումներ շռայլել, մարդիկ որսալու, գաղտնիքներ կորզելու, մանաւորապէս Դաշնակցութենէն «հրաժարական»ներ ապահովելու համար։

8.— Ու վերջապէս կանգ չառնել ո՛ր եւ է ստորնութեան, ո՛ր եւ է մաքիավելական խաղի ու «շանթաժ»ի առջեւ, որպէսզի քար քարի վրայ չմնայ Ներգաղթէն յետոյ։ Որպէսզի Միացեալները դառնան նախիր, պատրաստ որս՝ ամէն կարգի արկածախնդրութեանց։

Ի՞նչ կ'ուզենք ըսել, տակէ առ շարելով այս կապիտ իրողութիւնները։

Մէկ բան, — գաղութները, մանաւանդ անոնք որ կը գտնուին դժնդակ պայմաններու մէջ, թէ հիւրընկալ երկրին բռնած դիրքով եւ թէ իրենց ներքին կացութեամբ, դատապարտուած են քայքայման, եթէ չթափին եւ գոհանանք ամերիկեան գիտողի փառքուրութեամբ։

Թող ոչ ոք մտքէն անցընէ թէ՝ Դաշնակցութեան դէմ մղուած պայքարն է որ այս եզրակացութեան կը հասցնէ մեզ։

Դաշնակցութիւնը չափազանց պզտիկցած պիտի ըլլար, եթէ ուզէր չափուիլ այս աղտոտ, այս թրքավարի խաղերուն հետ։

Դաշնակցութիւնը ունի ե՛ւ բարոյական ե՛ւ թուական կամ նիւթական ուժ, ի հարկին խելքի բերելու համար բոլոր տեսակի սրիկաները։

Իսկ եթէ որ եւ է քաղաքի դաշնակցական կոմիտէին մէջ կան մարդիկ որ կը վարանին, որ չեն ըմբռներ թէ ի՛նչ տեղի կ'ունենայ, որ «թափեր են» եւ կ'ուզեն գործ մը կատարել, — երթան բարով, առանց այլ եւ այլի։

Երթա՛ն բարով բոլոր կամկարները, մաքսաւորներն ու փարիսեցիները։ Նոյնիսկ բարեմիտները։

Դաշնակցութիւնը բան չի կորսնցներ, եթէ Ներգաղթի առթիւ թափին բոլոր դեղնած տերեւները։

Եւ թող մեր անարժան հակառակորդները մխիթարուին, «հրաժարական»ներու սիւնակ մը բանալով, իրենց որտին իւղ քսելով։

Թող ժամ առաջ մաքրուին զարմանի տակի ջուրերը։

Բայց, ուրի՛շ բան էր մեր ըսելիքը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՎ Ի՞ՆՉ ԿՐՆԱՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼ

Թուրքիա վերադառնալ կարենալու համար, Թուրք կառավարութիւնը պատրաստած է հարցարան մը, որուն պատասխաններէն կախում ունի Թուրքիա վերադարձի արտօնութիւնը։

Ճառաջի մէջ կարդացինք հարցարանին 18 կէտերը։ Եւ որովհետեւ, մեր հայրենակիցներէն շատերը չփոթութեան պիտի մատնուին, երբ փորձեն լեցնել հարցարանը, անհրաժեշտ սեպեցի իրենց համար մշակել պատասխանի ընդհանուր օրինակ մը, որ յարմարի բոլորին։

Եւ տրամաբանականն այս է։ Երբ Թուրք կառավարութիւնը անսպառութիւն մը չէ տեսեր բոլորին ուղղելու նոյն հարցարանը, ինչո՞ւ բոլորին չտանինք նոյն պատասխանը։ Մանաւանդ որ մեր Թուրք վարժապետաշ-ներուն համար, Հայէ Հայ տարբերութիւն չկայ, բոլորը իրարու կը նմանին, անուն անուն փոփոխութեամբ եւ անգամ մը որ նոյն մանեն բոլորը նոյն ցուպով պիտի բուացուին...

Միօրինակ պատասխանը կրկնակ առաւելութիւններ ունի. նախ Հայերը չեն ստիպուիր իրենց բազմարեան մտքին խորերը փնտռելու մոռցուած թուականներ եւ անուններ, եւ երկրորդ, Թուրք կառավարութիւնը չի ստիպուիր իւ բազմանջ իւր Հայուն հարցարանը առանձին քննելու։ Այլ իրրեւ ծանօթ, քննուած ու մերժուած, մէկ ձեւով կ'առնէ, միւսով կը նետէ մէկդի։

Ինչ որ ըլլալիքն է, եթէ որ եւ է Հայ յաջողի լման լեցնել հարցարանը։

Ուրեմն սկսինք նշանակել հարցումները եւ տալ անոնց պատասխանները.

Անուն եւ մականուն.

— Կծավուր օղլու խային։

— Հայրը, մայրը ո՞վ են.

— Պիտի ըլլային, եթէ ջարդուած չըլլային։

— Եւ կամ, եթէ ողջ են, իրենց հասցէները.

— Ջարդ քաղաքի, Ողջ-Մեռելներու թաղին մէջ։

— Ո՞ր տեղացի էք. եւ վերջին անգամ, Թուրքիոյ մէջ ո՞ւր կը բնակէիք.

— Ծնած եմ Թօքա քաղաքը, վերջին անգամ կը բնակէի Ծանօթ աքսորավայրը։

— Ո՞ր թուականին ծնած էք.

— Ջարդի տարին։

— Թուրքիայէ ձեր մեկնումի թուականը.

— Ջարդի տարին։

ԽԱՐՏՈՅ

Հար

Անգործութիւնը Պելճիքայի մէջ

Պելճիքայի նախարարաց խորհուրդը զբաղեցաւ երկրին անգործութեան հարցով։ Պելճիքայի անգործներուն մասին, աշխատանքի նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.

— 133 հազար բոլորովին անգործ, իսկ 179 հազար կէս-անգործ կը հաշուէ ներկայիս Պելճիքա, ըսել է 332 հազար հոգի պէտք է մնուցանել։ Ինչ որ Պելճիքայի նման փոքրիկ երկրի մը համար շատ մեծ ու կենսական նշանակութիւն ունի եւ կը վախցուի որ կացութիւնը ծերագիտէ աւելի ալ վատթարանայ։

1932ի համար, անգործութեան իբր նպաստի գումար նախատեսուած է ընդամէնը 350 միլիոն։ Արդ, ներկայ կացութիւնը նկատի առնելով, կառավարութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ ծախսել 600 միլիոն, իսկ քաղաքներըիրենց կարգին պէտք է յատկացնեն 400 միլիոն։ Իսկ Պելճիքա արդէն բաց ունի, դժուար թէ կարենայ գտնել մէկ միլիառի այս գումարը։

Այս կացութեան առջեւ, կառավարութիւնը որոշած է ջնջել ամուսնացեալ կնոջ տրուած անգործութեան նպաստը, իբր խնայողական միջոց։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հինգ հայեր կը սպաննուին ինքնաշարժի արկածով մը

Մարտ 6ին, կիրակի օր, Դաշիրէի մէջ, հինգ Հայեր զոհ գացած են ինքնաշարժի արկածի մը՝ հետեւեալ պարագաներու մէջ։

Նախօր կանուխ, ժամը 4-5ի միջոցներուն, Պ. Պ. Գէորգ Պօտուրեան, Օննիկ Նորիկեան, Նուպար Ղուկասեան, Մարտիրոս Խօրօզեկեան, Մանուկ Փաշայեան, Խաչէնտէր Փափազեան եւ Գրիգոր Գալէնտէրեան ճամբայ կ'ելլեն որսի երթալու։

Բայց, իրենց նստած ինքնաշարժը դիմացէն եկող ուրիշ ինքնաշարժի ընդհարումէն ազատելու համար, ճամբէն կը շեղի եւ կը թուի թէ վարիչին անփորձութեան պատճառաւ՝ կարելի չըլլալով հաւասարակշռութիւնը պահպանել, ծանր կառքը կը գլտորի ճամբուն եզերքը գտնուած ջրալից եւ տղմուտ փոսի մը մէջ ու կը ջրջէ՝ իր ներքեւ թաղելով կառքին մէջ գտնուողները։

Հրաշքով մը ազատուած կը գտնուին Պ. Գրիգոր Գալէնտէրեան՝ բոլորովին անվնաս, իսկ Պ. Խաչէնտէր Փափազեան՝ վիրաւորուած։

Իսկ միւսները, որոնք շրջուած ինքնաշարժին տակ մնացած էին, դժբախտաբար ջուրին եւ տիղմին մէջ շնչահեղձ եղած էին։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Շատ աշխատեցան, արձակուրդ կ'առնեն

Ժընեւի մէջ, զինաթափութեան ժողովի աշխատանքները, մէկ ամիս դադրեցնելու մասին զրոյցներ կը շրջին եւ իբր պատրուակ ցոյց կը տրուին Ծայրագոյն-Արեւելքի դէպքերուն անդրադարձումները Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատանքներուն վրայ։ Գերմանիոյ նախագահին ընտրութիւնը եւ երկրորդ քուէարկութիւնը որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, ինչպէս նաեւ Փրուսիոյ (Ապրիլ 24ին) եւ Ֆրանսայի օրէնսդրական ընտրութիւնները։ Այս մէկ ամսուան դադարը անհրաժեշտ կը նկատուի, որպէսզի արտաքին եւ ներքին դէպքեր՝ յաջողին պետութեանց ներկայացուցիչները նախամարտ տեսակէտներով իրարու դէմ պայքարելու Զինաթափութեան ժողովին մէջ։

Զինաթափութեան ժողովին նախագահը Հէնտըրսըն Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Թարտիէօյի հետ տեսակցութեան մը ընթացքին՝ պարզած է այս յետաձգման պատճառները։ Պ. Թարտիէօ, յայտնած է թէ Ֆրանսա որ դէմ եղած էր Զինաթափութեան ժողովին մէջ, վիճաբանութեանց յետաձգման առաջարկին, չպիտի ուզէ որ եւ է կերպով ուշացած տեսնել անոնց եզրափակումը եւ թէ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը որ ամբողջ կազմով կը գտնուի Ժընեւի մէջ, ամէն վայրկեան պատրաստ է մասնակցելու խորհրդակցութեանց։

Զինաթափութեան ժողովի գիւանը, այսօր խորհրդակցութեան գրած է աշխատանքներու մէկամիս յետաձգման հաւանականութիւնը։

Բարոյական զինաթափում

Զինաթափութեան ժողովի քաղաքական յանձնախումբը, Հէնտըրսընի նախագահութեամբ նիստ գումարեց, խորհրդակցելու համար բարոյական զինաթափութեան հարցին մասին։

Այս հարցին քննութեան յատուկ ենթայանձնախումբ մը կազմելու համար՝ Հէնտըրսընի կողմէ ներկայացուած առաջարկէն յետոյ, խօսք առաւ Լեհաստանի ներկայացուցիչը՝ որ ըսաւ թէ հարցին լուծումը եթէ դիւրին չէ, բայց կարելի է։

Ամէնէն առաջ, կառավարութիւններու վրայ պարտք կը ծանրանայ կատարել անհրաժեշտ աշխատանքները։ Եւ ատոր համար, օգտակար պիտի ըլլար առաջին հերթին դնել միջազգային նոր քաղաքականութեան մը, որ ձգտի հաշտեցնել ազգային ու միջազգային շահերը։

Լեհական առաջարկին դէմ խօսեցաւ խորհրդային պատուիրակութեան պետը՝ Լիթվինով։ Լիթվինով այն կարծիքը յայտնեց թէ բարոյական զինաթափումը՝ ուրիշ մէկ երես կը կազմէ նիւթական զինաթափութեան. թէ նիւթական զինաթափութիւնը անհրաժեշտօրէն տեղ պիտի բանայ բարոյականին, մինչ ատոր հակառակը, պայման չէ։ Պէտք է արդէն որ ժողովը իր ամբողջ ուժը տայ նիւթական զինաթափութեան, անկէ շատ վերջն է որ լեհական պատուիրակութեան առաջարկած միջոցները կրնան գործադրուիլ եթէ անոնց պէտք մնայ։ Իսկ եթէ, հարցին քննութեան համար առաջարկուած ենթայանձնախումբը կազմուի, խորհրդային պատուիրակութիւնը չպիտի կրնայ նկատել թէ անիկա որեւէ կապ ունի Զինաթափութեան ժողովին հետ։

Յանձնախումբը կազմելու առաջարկը ընդունուեցաւ։

Մամուլի ժողով

Լեհական պատուիրակութիւնը ներկայացուց բանաձեւ մը, որով կ'առաջարկուի որ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը, կարճ ժամանակի մէջ ձեռնարկէ հրաւիրելու միջազգային մամուլի խորհրդաժողով մը.

1.— Քննելու համար բարոյական զինաթափութեան հարցը, ինչ չափով որ կը շահագրգռէ մամուլը.

2.— Բարոյական զինաթափութիւնը աւելի ազդու դարձնելու համար, կառավարութեանց գործունէութեան հետ կապուած միջոցներ թելադրել, եւն.։

Դանուբեան երկիրներու հարցը

Ժընեւի միջազգային շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Թարտիէօյի բանակցութեանց, որոնց նպատակն է, համաձայն իր Մարտ 2ի յիշատակագրին, տնտեսական գործակցութիւն ստեղծել Դանուբեան երկիրներու միջեւ եւ այդ կերպով, փաստոութիւն ներշնչել՝ անոնց վճարման կարողութեան մասին։

Յայտնի է արդէն թէ համաձայն Պ. Թարտիէօյի ծրագրին, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Իտալիա պէտք է զօրացնեն իրենց յարաբերութիւնները Աւստրիոյ, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ հետ, նախընտրական մաքսատուրքերու միջոցաւ։

Անգլիական կառավարութիւնը արդէն հաղորդած է թէ լիովին համամիտ է այս ծրագրին։ Հաւանի պատասխանն է որ կ'ուշանայ։ Իսկ Դանուբեան երկիրներու Ժընեւի ներկայացուցիչները ջերմ բաղձանք յայտնած են տեսնելու ծրագրին իրականացումը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Թշուառութիւնը Սերէզի մէջ

«Հորիզոն»ի մէջ կը կարդանք.— Ներգաղթի պատուիրակներէն Պ. Գաբրիէլեան Սերէզ գալով, քանի մը օրուան ընթացքին կատարեց ներգաղթի արձանագրութիւնները։ Երջակայ գիւղերու հայրենակիցները իմանալով անոր ժամանումը, խումբ խումբ քաղաքս եկան, քալելով, առանց կարեւորութիւն տալու ճիւնախառն մրրիկին եւ իրենց անօթի ու բոպիկ վիճակին։

Իրապէս, սարսափելի է ժողովուրդին թշուառութիւնը։ Արձանագրուելու համար քաղաքս եկողներուն մէջ շատեր կային, որոնք մէկ տրախմի իսկ չունէին, գոնէ պատառ մը պօղօչա (եգիպտացորենի հաց) գնելու համար.

Բարեբախտաբար, գիւղերէն եկած հայրենակիցներուն համար կարելի եղաւ յատկացնել 2000 տրախմի այն գումարէն, որ քանի մը օր առաջ գանձուած էր քաղաքսպետութենէն իբրեւ նպաստ՝ հայ համայնքին։ (Այս նպաստին 10 հազարը ասկէ առաջ արդէն գանձուած եւ գործածուած էր)։

Նկատելով որ գիւղերէն եկող խեղճ հայրենակիցները փողոցը պիտի մնան, քահանան ու թաղ. խորհուրդի անդամները կ'որոշեն եկեղեցին բանալ անոնց առջեւ, որպէսզի հոն գիշերեն, ինչ որ կ'ըլլայ։ 110 հոգի էին բոլորը եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրին, այդ գիշեր կը բաշխուի կէս կէս հաց եւ ձիթապտուղ. կը գնուի նաեւ 30 օխա փայտածուխ։ Ցաւօրդ, որն ալ միւնոյն օգնութիւնը եղաւ կարօտներուն։

50,000 բանուոր Մուսուլի խարիւղի ճամբաներուն շինութեան համար

Դրած էինք թէ շուտով կը սկսին Մուսուլի քարիւղատար խողովակներու շինութիւնը։

Սուրիոյ թերթերէն կ'իմանանք թէ՝ վերջնապէս լրացած ըլլալով քարտէսներու պատրաստութեան աշխատանքները, ընկերութիւնը սկսած է հողերու գնման, Տրիպոլիսէն մինչեւ Իրագեան սահմանը։

Տրիպոլիս հրաւիրուած են ցեր Ամար, Մինիտ եւ Թաատուր գիւղերու կալուածատէրերը եւ անոնց հետ բանակցութիւններ տեղի ունեցած են։ Կալուածատէրերը շատ բարձր գիներ պահանջած են, որուն վրայ ընկերութիւնը խնդրած է կառավարութեան միջամտութիւնը։

Որոշուած է Տրիպոլիսի մէջ շինութիւնը 17 հազար փոքրիկ հիւղակներու, որոնք պիտի կառուցուին 600 հազար քառ. մեթր տարածութեան մը վրայ։ Ընկերութիւնը ձեռնարկած է այս հողին գնման, անմիջապէս սկսելու համար շինութեանց։ Համաձայն «Լը Թէարթ»ի քաղած տեղեկութեանց, ընկերութիւնը որոշած է մինչեւ յառաջիկայ ամառ վերջացնել բոլոր նախապատրաստական աշխատանքները եւ աշխատաւորներ բերել ճամբու վրայ աշխատցնելու համար։

Համաձայն այդ տեղեկութեանց, 50 հազար բանուորներ պիտի աշխատցուին, որոնց պիտի վճարուի օրական 50 սուր. դահեկան ուտելիքէն զատ։ Ընկերութիւնը պիտի ունենայ 1500 բեռնատար խոշոր նաւակներ եւ 500 օթօ, իւրաքանչիւրը 15 թոնօ տարողութեամբ։

Փոքրիկն Լինտպէրկ մեռա՞ծ է

Կասկած կայ որ տղեկը մեռած ըլլայ։ Ռեկուրն Նիւ-Եօրքի ոստիկանապետը յայտարարեց թէ Լինտպէրկ յարաբերութեան մէջ է առեւանգիչներուն հետ, թէ տղեկը ողջ եւ առողջ է եւ այսօր-վաղը պիտի վերադարձուի իր ծնողքին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

«ԻՍԿ ՀԱՅԱՍՏԱ՞ՆԸ...»

(ՄԱՐՏ 12Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ)

Այս հարցումը քաղաքի մը մէջ, ուր չինուեր հինգ պետութիւններ մեր մոլորակին խաղաղութիւնը կը փնտռեն։

Ո՞վ կ՚ընէ, սակայն, այդ հարցումը — Հայաստանեան Միջազգային Լիկը։

Սալ Սանթրալ։ Այն սրահը՝ ուր տարին երկու հեղ, Մնունդէ Զատիկ, Ժընեւի Հայերը կը լեցնեն պատարագիչ քահանան, Փարիզէն կամ Լիոնէն եկած։ Կամ այն սրահը՝ ուր անձէն զարուն, «Վանի Արժէնիէնը» տեղի կ՚ունենայ։

Ցայտագիրը Նշանակած է հինգ բանախօս։ Վերջին պահուն կ՚իմացուի սակայն, որ ֆրանսացի ծերակուտականը, Պ. Ժիւսթէն Կոտար, եւ հայ գինուորականը, Ղորղանօֆ, պիտի բացակային։ Առաջինը ներկայ պիտի գտնուի, նոյն օրը, Պրիանի թաղման։ Պ. Ժիւսթէն Կոտար, նախագահին ուղղած նամակին մէջ կ՚ըսէ. — «Պէտք չէ որ ճայկական ճարցը մոռացութեան մէջ իյնայ»։

Ո՞ր Հայը չի ճանչնար Պ. Քրաֆթը։ Պըննէն-Ժընեւի Հայ Դպրոցին հայրիկը եւ Հայաստանեան Միջազգային Լիկին նախագահը։ Ու անոր տիրական ձայնը, ահա՛ կը տարածուի սրահին մէջ։

Հուրը չէ մարած դեռ այս մեծ Զուիցերիացիին ներսը։ Խորունկ է անոր հաւատքը՝ Հայկական դատին յաջողութեան համար։ Գիտենք սակայն եւ այնպէս, որ արտասովոր զալկութիւն մը եւ աչքերուն խռովքը՝ Հայ Դպրոցին նիւթական ծանր բեռան տակ զալարող Քրաֆթը կը մատնեն։

Հայոց բարեկամը կը յայտարարէ թէ ոչ ոգի դէմքր խօսին։ Կը խօսին Հայոց համար։

Ու կը պատկերացնէ աքսորեալ Հայուն վիճակը։ Օ՛, սոսկալի է աքսորը։ Սրգողը Հիւկօն է։

Կը յիշեցնէ Հայոց աշխարհը, ատենօք չքնաղ պարտէզ մը, աւերակուած այսօր։ Անոր բնակիչները ջարդուեցան եւ աքսորուեցան։ Ու անչէն այդ երկիրը, այսօր շնագայլերուն, յովազներուն որջն է։

Հայոց «Մնացորդացը» ցրուած է ներկայիս։ Զունի հայրենիք, չունի խուղծ։ Օտար է ամենուրեք։

Ու կ՚աղաղակեն այս Հայերը։ Կ՚աղաղակեն ապրելու համար։ Գոյութեան իրաւունք կը պահանջեն։

Կ՚աղաղակեն թէ արդարութիւնը պիտի օր մը յաղթէ անկասկած։

Կ՚աղաղակեն թէ բարեկամ են խաղաղութեան, խաղաղութիւն՝ սակայն իրաւունքի, արդարութեան հիմունքին վրայ.

Պ. Քրաֆթ խորհուրդ կուտայ որ մեղմաձայն արտասանենք «խաղաղութիւն» բառը, եւ ընդհակառակն որքան կարելի է, կոկորդալիր պոռանք «արդարութիւն» բառը։

Հայոց աղաղակը պատերազմ չուզեր։ Ու կը յուսա՛յ... Ցոյսի մէջ ապաստանել գիտնալու է սակայն։

Ու լսեցէ՛ք հիմա ձայնը անոր, որ Արարատի ստորոտն է ծնած։

Բայց ինչո՞ւ եկած է Ա. Ահարոնեան։ Երթալ խօսելու Ազգերու Դաշնակցութեա՞ն, զինաթափութեան ժողովի՞ն։ Օ՛, ո՛չ, ո՛չ։ Եկած է դիմելու մարդկային լուսամիտ խիղճին։

Նիւթապաշտ մեր աշխարհին մէջ դեռ կը հաւատանք որ նիւթէն վեր կայ միտքը։ Կան բարոյական ուժերը, որոնք կը կառավարեն մարդկային ընկերութիւնը։

Հայկական խնդիր։ Այո՛։ Հայկական խնդիր մը՝ Թուրքերուն համար։ Ասոնք լուծած են խնդիրը։ Բայց ինչպէ՞ս։ Օ՛, պարզապէս ջնջելով խնդրին հեղինակները.

Հայկ. խնդիր մը՝ մեծ պետութեանց համար։ Ասոնք առա՛տ-առատ խոստացան։ Օգտուեցան մեզմէ ամէնքն ալ, մեծ ու փոքր անխտիր։ Ու երբ կարգը եկած էր օրօգնին մեզի զործադրեն խոստումները, լքեցին մեզ.

Ա. Ահարոնեան կը կարդայ պարբերութիւններ՝ Փլէմանսոյի, Լորտ Պալֆըրի, Լոյտ Ճորճի եւլնի յայտարարութիւններէն։

Ափսո՛ս Հայկական ազատագրութիւնը որքա՜ն պիտի գեղեցկացնէր մեծ պատերազմը։ Զազատագրեցին Հայերը։

Հայկական խնդիր մը՝ հանրութեան համար, տգէտ առհասարակ։

Ու կայ Հայկական խնդիրը մեզ՝ Հայերուս համար։

Փառաւոր է Հայոց անցեալը։ Երկար ատեն Հայը եղաւ հելլէնիկութեան քաղաքակրթութեան ջահակիրը։ Ան ունեցաւ իր 5րդ հարստութիւնը Բիւզանդիոնի մէջ, 12 հայ կայսրերով։

Ու Հայը դահ մըն է այսօր։ Զոհ մը՝ որուն ճակտին մուր կը քսեն բոլոր պետութիւններուն մէջ, ու համաշխարհային մամուլին մէջ.

Քանի որ Ժընեւ կը գտնուինք, խօսինք Ազգերու Դաշնակցութեան մասին ալ։ Կանոն է այդ։ Ու Ա. Ահարոնեան կը յիշեցնէ յօւշը զոր գրած էինք այդ հիմնարկութեան վրայ։

Հայաստան ուզեց որ զինքը իբրև անդամ պաշտպաննէնսրընդունին։ Բայց այնքան երկա՛ր վիճաբանեցան որ մերժեցին մեր խնդրանքը։ Ո՛չ, ըսաւ Անգլիա։ Ո՛չ, ըսաւ Ֆրանսա։ Ո՛չ, ըսաւ Իտալիա։ Ո՛չ, ըսին պետութիւնները։ Ու՝ այո՛, ըսին Զուիցերիան ու Պելճիքան։

Այն օրերուն, ներկայ Զինաստանը կը ներկայացնէինք։ Պոլշեւիկը եւ Թուրքը մեզի դէմ էին։ Պէտք պիտի ըլլար ուրեմն Ազգերու Դաշնակցութեան 10րդ յօդուածը գործադրել։

Ալեքսիա, Պրազիլիա, եւն. եւն. կ՚առաջարկէին։ Ու կը մոռնային որ Եփրատէն Տիգրիս՝ ընդարձակ գետին մը անշէն կը մնայ։

Ա. Ահարոնեան ի՞նչպէս կը լուծէ հայկական խնդիրը

Սրահին անկիւնը համախումբ նստած են հայ դպրոցին տղաները։ Բանախօսը անո՛նց մէջ կը տեսնէ լուծումը։ Ամբողջ յոյսը անո՛նց վըրայ դրած է։ Այդ երիտասարդութիւնը իր յաւիտենական հայրենիքը կը պահանջէ, բայց երբե՞ք ոեւէ երկրամաս մը, ոեւէ օջախ։

Հօկայ կաղնի մը՝ երրորդ բանախօսը։ Ինչքա՛ն Թուփեր պիտի անոր շուքին ապաստանէին։

Առաջին անգամ չէ որ կը լսեմ զինքը։ Ու միշտ ալ սիրած եմ անկանխկալ տրամադրին՝ գգայուն եւ միտքի համոզիչ այդ մարդուն։

Պելճիքացի ծերակուտականը, Պ. տը Պրուքէր, կը գտնէ որ իրաւունքները իրենցմէ պատասխանատուութեան բաժինը ունին։ Կը մնայ ուրեմն լսել եւ խորհիլ, լսելէ յետոյ հին բարեկամը, Պ. Ահարոնեան։

Այսքա՛ն խոստումներ... Ու այսօր՝ ի՞նչ է եղած Հայոց բնավայրը։ Երկու մասի բաժնուած, Երեւանի Հայաստանը եւ ընդարձակ անապատ մը։

Առեհօք չէն, ծաղկած այս գետինը, որո՞ւ կը պատկանի ներկայիս։ Պատասխանեցին արգէն. շնագայլերուն, յովազներուն, վայրենութեան։

Բայց բնակիչնե՞րը այդ երկրին։ Աքսո՛ր։

Ուրե՞մն։ Պայքարիլ որպէսզի վերահաստատուի հայրենիքը։ Ինչպէ՞ս։

Ոչ մէկ պատերազմ կ՚ուզենք. մինչեւ իսկ իրաւունքի պատերազմը։ «Զենք կրնար այլեւս մեզի թոյլ տալ պատերազմի պերճանքը, նոյնիսկ արդար պատերազմինը», կը յայտարարէ համբաւաւոր պատմաբանը, Ֆէրրէրօ։

Ու Պ. Տը Պրուքէր կ՚ենթադրէ. -

Հայոց վերադարձը խորհրդային Հայաստան ծնո՞րք

Վերադարձ Թիրքահայաստան։

Բայց իբրեւ օտարակա՞ն։ Այո՛, որպէսզի ընդունուին այսօր ու ջարդուին վաղը։

Իբրեւ հպատա՞կ։ Ինչո՞ւ չէ։ Որպէսզի փրկեն ֆիզիքական գոյութիւնը ու վրա՛յ տան ազգայինը։

Եւ բառի անոնց թէ՝ փոքրամասնութիւն են։ Փոքրամասնութիւն՝ երկրի մը մէջ որ իրենց սեփականութիւնն էր, հինգ անգամ աւելի մեծ քան Պելճիքան, այսօր ամայի, խոպան, որովհետեւ աքսորուած են տէրերը։

Ցիշե՞նք Հրեաները։ Եթէ ասոնք, հազար տարուան ցրուումէն վերջ, կրցան վերականգնել իրենց տունը, Հայերը պիտի կրնան նոյնը ընել, քանի մը տարուան ցրուումէն վերջ միայն։

Միլիոններով կարելի է ջարդել մարդիկը. ազգերը կ՚ապրին, երբ մանաւանդ Հայոց աւանդութիւնը ունենան։

Ծերակուտականին հաւատքը ան-

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԿՆՏՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ.— ԹԱՂԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ ԵՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ.— ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԳԱՐԱԶԱՆ.— «ԱՊԱԳԱՅ»Ի ԹՂԹԱԿԻՑԸ ՄՈՒՏ ԿԸ ԽՕՍԻ.— ՔՕՔԻՆԻԱՅ ՈՐԲԵՐԸ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԿԸ ՓԱԿԵՆ.— ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐԸ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԱՇԻՒ ԶԵՆ ՏԱՐ.— ՆՈՐԳԱՂԹ.— ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ։

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է վերջերս, թէ Աթէնքի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան չէզոք անդամները— էեց հոգի— հաւաքական հրաժարական ներկայացուցին։ Այս հրաժարականը անոր համար որ վարչութեան հեղինակութիւնը խախտած է, հիւղակներու վէճին հետեւանքով։

Հրաժարելու առաջարկը եւ սոփեստութիւնը նախապէս դրած էր վարչութեան Դաշնակցական անդամը։ Նարաթներ իր դոյութիւնը քաշքշելէ վերջ, ուրեմն այժմ հրաժարած է Վարչութիւնը։ Կը մնան երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, որոնց հետ խորհրդակցաբար՝ առաջնորդը պիտի վերակազմէ Վարչութիւնը։ Առաւելապէս պիտի հրաւիրուին այնպիսի դէմքեր, որոնք հեղինակութիւն եւ անցեալ ունին, եւ յաջս կառավարութեան վստահելի կը համարուին։

Մինչ՝ կեդրոնական մարմինը կը գտնուի այսպէս կազմալոյծ վիճակի մէջ, Թաղային մարմիններն ալ իրարու եռեւէ կը քայքայուին, դպրոցները ձգելով իրենց բախտին։ Ինչ որ կը նշանակէ անտարբերութիւն եւ փակուելու յուրջ վտանգ։

Նախորդ թղթակցութիւններուս մէջ անդրադարձած էի, ինքնութեան թուղթերու նոր պատուհասին մասին։ Իւրաքանչիւր Հայ— այր, կին կամ աղջիկ, սկսած տասնը հինգ տարեկանէն— պիտի վճարեն հետեւեալ գումարները,— 102 տրախմի յունական տետրակի համար, 75 տրախմի Նանսէնեան դրոշմաթուղթերու համար՝ եւ 48 տրախմի ալ զանազան դրոշմաթուղթերու համար. գումար 102 + 75 + 48= 225 տրախմի։

Թերեւս շատեր սաարկեն թէ մեծ բան մը չէ 225 տրախմին։ Կը սխալին։ Հաշուէ, ըրէք որ միջին հաշուով ամէն տանէ, անպայման չորս հոգի ինքնութեան թուղթ առնելու պարտաւորութեան տակ կը գտնուին, որով՝ 4 անգամ 225= 900 տրախմի գումար մը (300 ֆրանսական ֆրանք) վճարելու հարկադրանքին տակ է ամէն հայ ընտանիք։ Աժմարիտ բեռ մը ընտանիք գլուխ — միջտ միջին հաշուով— 300 ֆրանսականը, այն ալ այս համատարած թշուառութեան եւ անգործութեան օրերուն։ Եթէ կէս ժամ միայն, ոեւէ սրուցա։ հայրենակից այցելութիւն մը տայ, Աթէնք, Օտոս Ակրոպոլոս, թիւ 38 դրասենեակը ռուսական ռուսներու ճիւղին, անպայման աչքերն ու թաշկինակը թրջած պիտի ելլէ։

Տենէխումէ լեփթա, տէնէխումէ տուլիա, փարաքալօ, էֆենդի... ըսելով կ՚աղալէ հուժկու հայրենակից մը, որ եթէ սոգալ, քարէն ջուր կը հանէ։ Գործ չունի, հինգ հոգինոց ընտանիքի տէր է։ 5×225= 1125 տրախմի պէտք է վճարէ։ Ուրկէ՞. պաշտօնեան ժամ չըներ։ Թղթականները «անգործ է» ըսելով վկայագիր առած են, Նանսէնեանի

տոտոն կը մնայ։ Հայկական խնդիրը պիտի լուծուի։ Պէտք է որ լուծուի։ Արդարութիւնը պիտի լուծէ զայն։

Բայց ինչպէ՞ս կրնանք քալել դէպի արդարութիւն՝ մեր տկար ուժերով։

Իրողութիւն մը։ Միջազգային իրաւագիտութիւն մը կը զարգանայ։ Ու քանի զարգանայ ան, այնքան աւելի կը ստեղծուին միջոցներ որոնք պիտի հաստատեն իրաւունքը։ Մե՛ծ համերաշխութիւն մը կը ծագի ազգերուն միջեւ։

Ու վերջացնելու համար, Պ. Տը Պրուքէր կ՚ողեկոչէ իր հայրենիքը։ Հա՛ն, ուազակայութեան մէջ, ծառերը կը բուսնին, բառ բախտի, ազգին անդին։ Բայց անոնք ենթակայ են ազգեցութեան մը։ Ազգեցութիւն մը՝ թէեւ տկար, բայց տեւական։ Մեզմ քամին կը փչէ շարունակ, եւ ծառերը նոյն կողմը հակած՝ կը մեծնան։ Թող փչէ արդարութեան քամին...։

Տարագիր ու աստանդական ընթերցո՛ղ, քաղաքական փորձառութիւն մը ունիս, զոր կաշխոյդ ձեռք բերիր։ Խորհրդածէ դուն ինքդ. վերեւի միտքերուն վրայ։ Ու եզրակացուր։

ԱՐՇԱՒԻՐ

տուրքէն ազատելու համար։ Միթէ չեն ըներ։ Եթէ նոյնիսկ մօրէ ընեն, կրկին կացութիւնը չի փոխուիր։ Այս անգամ զեղչելով 5+75= 375 տրախմի —Նանսէնեանին արժէքը— սախպուած է վճարել՝ 5+150= 750 տրախմի, անպայման։ Ուրկէ՞, ո՞վ պիտի վճարէ։ Մարդը ցաւակառուր դուրս կ՚ելլէ դրասենեակէն, մեզադրելով Կեդր. Վարչութիւնը, որ ժամանակին ազգու միջոցներու չդիմեց, մեղմացնելու համար նիւթական դժնդակ դրութիւնը, եւ «Թի նա քանո, աֆու տէնէխօ լէփթա, ատիօ-սա՛ս»... Զեմ ուզեր խօսիլ այն երիտասարդ աղջիկներու եւ որբեւայրի կիներու մասին, որոնց կացութիւնը իսկապէս ողբալի է։ Ես պիտի չկրկնայի ժամ մը մնալ, եթէ իմ թուղթերուս համար սախպուած չըլլայի սպասել։

Այս կացութեան մէջ, պէտք չէ զարմանալ, եթէ պայմանաժամը լրանալէն վերջ— մինչեւ մարտ 15— բազմաթիւ Հայեր Յերրակալուին, թուղթ չունենալով։

✓ Մակեդոնիայէն քաղաքս եկած եւ Քօքինիա հաստատուած 120 որբերը, յուսահատ իրենց վիճակէն, հոս ու հոն, զանազան հայրենակիցներու սպառնալիքներ կ՚ընեն եւ յարձակումներ կը գործեն։

Անա վերջին քաջագործութիւնը.— Կիրակի օր, մարտ 6ին, խըմբովին կը դիմեն Քօքինիայ Հայոց եկեղեցին եւ կը փակեն դուռները կը մերժեն ներս ընդունիլ, նոյնիսկ քահանաները...։ Այս տղոց վիճակը իսկապէս անտանելի է։ Իսկ պատասխանատուն՝ Նանսէնը, որ մերժեց զանոնք ղրկել Բ. կարաւանով, որովհետեւ՝ խնդիրը չուզեցին «ներառնալու» ցոյց մը կազմակերպելով Դաշնակցութեան կամ եռագոյնին դէմ։ Ցայս ալ չկայ, որ անոնք կարենան մաս կազմել յառաջիկայ կարաւաններուն։

Ասոնց մէջ պիտի ըլլան կարգ մը հրաժարածներ, մասնաւորաբար հնչակեանութենէ։ Օրինակ՝ օրն ի բուն հնչակեան կուսակցութեան անունով երգեւ պատառ եղող՝ պարտարեյծ տիպար մը, Ահարոն Եսայեան, որ հրաժարական ալ մատոյց՝ անանկ հոշակելով իր 30 տարիներէ ի վեր պատկանած կուսակցութիւնը։

Քանի մը տող ալ՝ «Ապագայ»ի Աթէնքի գինեմոլ թղթակցին, մէկ անգամուան համար։

«Ապագայ»ի թղթակիցը պաշտօնապէս կը ստէ երբ կը գրէ թէ 1. «Թիքսի ղէպքին առթիւ, յունական դրօշը վար չէ առնուած»։ Ցունաստանի չորրորդոններն ալ գիտեն որ հայկականին հետ հելլէնականն ալ վար առնուեցաւ եւ ցեխերուն մէջ ձգուեցաւ։ 2. Թէ «Ապագայի մասին, «Ժողովուրդ» տրուած է ապահովութեան ճիւղին, զայն ներկայացնելով... համայնավար օրկան»։ Ամէն մարդ գիտէ, որ Ցունաստանի մէջ բոլորովին ազատ մուտք ունին, պաշտօնական համայնավար օրկանները «Խորհ. Հայաստան», Փարիզի «Դարրնագ» եւն.։ Աթէնքի պորտին վրայ կը հրատարակուին՝ հայատառ «Նոր Նաւասարդ» եւ յունատառ «Րիզոսփաստիս»։ Մինչ՝ Փոշիստ Վենիզելոսի հայահալածը պայմանաւ 3. Թէ «Նոր Օր» ստացածին լուրերով պայծառ եղաւ, որ ներկաղթողները իրենց հիւղակները ծախեն, եւն.։ Բայց կը բաւէ։

Բարեգործականներն երկու մամնաժողովները (մին տոկնանց, միւսը՝ արանց) վերջերս ներքին վէճեր ունին։ Զանազան բոլ-ըսանելիք հան հրապարակին վրայ։ Փարիզի կեդրոնը մամուլին առած էր գէկուցում կը յայտնէր թէ խոշոր գումարներ զրկուած են Աթէնք։ Արդ, ոեւէ հաշիւ չկայ այդ գումարներու գործածութեան մասին։

✕ Փոփոխէ առաջ, աւելցնեմ, որ հանրային կեանքը եռուն է։ Մարզական զեղեցիկ շարժումներ կան։ Կը գործեն Հ. Կ. Խաչերն ու Հ. Մ. Ը. Մ.ները, Հ. Յ. Դ. կոմիտէներն ու Պատանեկանները, «Վահագնական» եւ «Արագած» ակումբներն ու Միութիւնները, իրենց գասախօսութիւններով եւ երեկոյթներով, միշտ ճոխ եւ վառ պահելով։

ՏԱԳՆԱՊԸ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Երէկ արտատպեր էինք «Հայրենիք»ի քաղած տեղեկութիւնները, ճայաշատ քաղաքի մը, Փրովիտէնսի տագնապի մասին։

Ստորեւ ուրիշ քաղուածք մը՝ աւելի ճայաշատ կեդրոնի մը, Տիթրոյթի մասին (27 փետր.).—

1926ի համեմատութեամբ, կը հաշուուի որ 1929ին, ինքնաշարժի ճարտարարուեստին մէջ գործողներու գումարը 14.3 առ հարիւր անկում մըն է ունեցած։ 1931ին այդ անկումը բարձրացած է 48.9 առ հարիւրի։ Աշխատավարձերու անկման տոկոսը աւելի բարձրացած է, հասնելով 58.8 առ հարիւրի՝ 1931 տարուան վերջերը։

Եթէ նկատի ունենանք որ Տիթրոյթի հայ զործաւորութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ կապուած է ինքնաշարժի գործարաններուն, ուրեմն վերը յիշուած վիճակագրական տեղեկութիւններէն կը պարզուի որ 1931ին մեր բանուորներուն կէսը միայն, նոյնիսկ կէսէն պակաս գործ ունեցած են։

Մեր հայրենակիցները մեծ մասով չունենալով ուրիշ արհեստ կամ մասնագիտութիւն, գործազրկութեան ժամանակ ամէնէն առաջ իրենք կ՚ազդուին։

Հասկնալի է որ իրերու այս աննպաստ վիճակը իր խոր ազդեցութիւնը ձգած է մեր զաղութին տնտեսական կեանքին վրայ։ Տարիներու տքնաջան աշխատանքով գոյացած խնայողութիւնները մեծ մասով անհետացած են։ Շատեր, որոնք սեփական բնակարաններ գնած էին եւ ծախսած հազարաւոր տոլարներ, այժմ անկարող ըլլալով ամսական միա վճարել իրենց մասնավճարները կը կորսնցնեն ամէն ինչ։ Ուրիշներ, պարտաճանաչութեան խիստ զգալի ոգիէ մը մղուած, իրենց ունեցած մէկ քանի սենեկը սիրայօժար բաժնած են չքաւոր բարեկամի մը հետ։ Իսկ անոնք, որոնց միջոցները բոլորովին սպառած են եւ որոնք ոչ մէկ կողմէ օգնութեան յոյս մը չունին, ճարահատ կը դիմեն քաղաքի նպաստատարաշխ մարմինին, չոր — ցամաք ապրուստ մը ձեռք ձգելու համար։

Սկիզբէն քաղաքը հոգածու վերաբերում մը ցոյց տուաւ իր անգործներուն հանդէպ։ Դիմում կատարողներէն քիչերը ձեռնունայն ետ վերադարձան։ Հետզհետէ սակայն պայմանները խստացան այն աստիճան որ՝ ներկայիս մի միայն երկու կամ աւելի զաւակ ունեցող ընտանիքները կրնան օգտուիլ քաղաքէն, եւ այն ալ գեղչուած նպաստներով, շաբաթական չորս ու կէս տոլար ընտանիք գլուխ եւ 75ական սէնթ զաւակներու համար։

Բայց ուտելիքէ՝ քաղաքը կը մատակարարէ նաեւ վառելանիւթ, իսկ անհրաժեշտութեան պարագային կը հոգայ տան վարձքերը։

Այս չափազանց ծանր բեռը տանելու համար, 1931-32 շրջանին համար քաղաքը 7 ուկէս միլիոն տոլարի պիւտճէ մը որոշեց։ Կասկածէ վեր է որ այս գումարը պիտի չբաւէ եւ քաղաքը ստիպուած պիտի ըլլայ նոր գումար մը եւս քուէարկել։

Նախապէս Հայերը շատ քիչ կ՚օգտուէին այս նպաստներէն, պարզապէս, որովհետեւ ամօթ կը համարէին այդ։ Եղած են դէպքեր, երբ օրինակ, հայրենակից մը դացած նպաստատարաշխ մարմինին գրասենեակը, լեցուցած է դիմումնագիրները, ծողութիւնը լրանալէն վերջ, պատոնեան իրեն բաց է որ ինք որ թայ եւ, քաղաքէն իրեն կա[...] եւ ուրիշ ուտելիքներ կը [...]։ Իսկոյն Հայը վրայ[...] կը սխալիք, պարոն, ես [...] չէր։ Իմ ուզածը գործ է եւ ոչ [...]թիւն։ Եւ այդպիսի պատասխան մը այնքան լաւ տպաւորութիւն ձգէ որ՝ պաշտօնեան այդտեղ [...] նուէր բարձրաստիճան պաշտօնեային [...] վրայ կուգայ եւ Հայուն ձեռքը [...] սեղմէ։

Ուրիշ մը, այն ալ իր ընտանիքով համար հանած, կ[...] հերթի կը կանգնի ապուրի խ[...] նոցի մը առջեւ։ Ժամեր սպաս[...] յետոյ, վերջապէս կարգը իրեն [...] գայ որ ինքն ալ իր տասը սոսկայ։ Եւ մտնէ ներս։ Ցամար ստանալէն յետոյ, անգամ մը իր շուրջը կը [...] իք, զիտնալու համար թէ [...] Հայեր ալ կա՞ն հերթի կանգնողներու շարքին մէջ։ Կը տեսնէ որ [...] Ասոր վրայ անմիջապէս ետ կը դառնէ տուրքը, եւ չուզեր անցնիլ [...] հանոց, մտածելով, որ այդ կերպով ինք Հայերուն անունը արատաւորած պիտի ըլլայ։

Ազգային արժանապատուութեան այս ձեւ մըբռնումը սակայն տակաւին կուտայ եւ որքան կը տեւէ կանայ տնտեսական տագնապը այն քան կը շատնան կառավարութեան օժանդակութիւնը ստացողներուն թիւը։

Այսպիսի համատարած աղէտի մը պարագային, հասկնալի է որ իշխանութիւնները պիտի չկրնան ամէն մէկ կարիքաւորի հասնիլ եւ պիտի գտնուին շատեր, որոնք պիտի մնան անօգնական։ Բազմաթիւ Հայեր կը գտնուին այս վերջիններու շարքերուն մէջ, եւ այս մասին կ՚ապրէ յոյսերն մատծել։ Ինչ պիտի ըլլար անոնց վիճակը եթէ հոն խանութպաններ եւ ճաշարանապետներ մերժէին ամիսներ շարունակ վարկ տալ անոնց։ Ինչ ենք ըրած մենք հաւաքականօրէն, այս խնդիրը բարւոք լուծում մը տալու համար

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հեղեղի վտանգը ձիւնհալի այս օրերուն

Ինչպէս կ՚ենթադրէք Հայաստանի գետերուն հեղեղի դէմ պայքարի արտակարգ յանձնախումբը, մարտ ամսուն վերջը եւ մինչեւ ապրիլ ամսուն սկիզբը, ձիւնհալքի օրերուն մեծ վտանգ մը կը սպառնայ գիւղերուն ու ցանքերուն։

Ճարտարապետ Գ. Ներսիսեան այս մասին ուսումնասիրութիւն մը ունի, ուրկէ կը քաղենք.—

Հայաստանի, մասնաւորաբար դաշտավայրերու գետերը, սկիզբ առնելով բարձր լեռնաշղթաներէն ու բարձունքներէն, նախ կ՚անցնին խոր կիրճերու մէջէն, յետոյ միայն դուրս կուգան դէպի դաշտավայրը, չունին բարձր ափեր, մանաւանդ հուն, այնպէս որ յաճախ կը փոխեն իրենց անկողինը. Անկեց զատ, գետերը, որոնք գլխաւորապէս լեռնային են, զարնան առաջին օրերուն, ձիւնը հալելու ժամանակ, մանաւանդ լեռներուն վրայ անձրեւ տեղացած ատեն, յանկարծակի կը յորդին, մեծ մաս հաղորդելով դաշտավայրերուն։ Իսկ ամառը կը ցամքին այդ գետերը, այնպէս որ կը դժուարանայ ցանքերու ոռոգման գործը։ Ամառուան [...] րի այդ պակասութեան դէմ պայքարելու համար, կ՚աշխատուի ամառուան նոր ցանցեր ստեղծել։

Գալով հեղեղի դէմ պայքարին, այդ գործը եւս մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ։ Սակայն պէտք է ընդունիլ, որ այդ պայքարին համար անհրաժեշտ ուշադրութիւն ցոյց չէ տրուած մինչեւ հիմա։ Միայն ժամանակաւոր կարգադրութեան ձեւը առած այդ պայքարը։ Գարնան սկիզբը նախապաշտպանական կարգ մը միջոցներ, այնքան։ Մէկ երկու ամսուան ընթացքին, հեղեղի դէմ պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք կ՚առնուին, կը ծախսուին հսկայ գու[...]

...ութեան, եւ երբ վտանգը կ'անցնի, ...ւթեան ալ կը մոռցուի։

Ատ երրորդ տարին է, որ գետե... ...ն եզերքները բարձրացնելու մա... ...ն ծրագիր է մշակուած, աշխա... ...ները է թափուած։ Եւ սակայն ծրա... ...ներ է, աշխատանքը կը ներկայա... ...ն դժուարութիւններ։

Կասկելով որ այս տարի չափա... ...ւ շատ ձիւն եկաւ, հեղեղն ալ ...ն վտանգաւոր պիտի դառ... ...ն պէտք է կանխենք «հարուածային ...ջերներով»։

Հեղեղը

բամպակամշակութեան

շրջաններուն մէջ

Բամպակամշակութեան յառաջացած ...ակ շրջաններէն մէջէն կը ...ն գաշտավայրերու. Քասախ, Սեւջուր, ...ն եւ ...ն, Գետառին, Վէդիջայը, Ա...

...ոսոր

Քասախին իր ակիզբը կ'առնէ Ա... լեռան գագաթներէն խառ կեր... ...ն եւ կ'անցնի Ապարանի հար... ...ւն վրայ ըն... բացայայտ խումբ մը կետակներ։ Դոզա ...ն մօտ Վաղարշապատէն դէպի ... մօտ 20 քիլոմեթր, նոյ... ակնայ կերճէն դուրս կ'ելլէ եւ ... հարթավայր. կը կորէ ...նտակներ հաւասար մաշ... հայ Զէյվա գիւղին ... կը թափի Սեւջուրի մէջ։ Դոզա ... Քասախը չունի հուն, ... ինչպէս որ Վաղար... կը հանդիսանայ ... ինչպէս հին ատեն, ...ւ վերջին տարիներուն. ...ն գետը չարունակ հունէ փոխեր ... տարի առաջ. Քասախը կը ... Վաղարշապատի ու Վ. Արտա... մէջէ. Ալիբէկլու գիւղին մօ... իսկ այժմ տարբեր ուղղու... 5 քիլոմեթր դէպի արեւ... Ամէն գարնան վարարուն Քասախը մեծ վնաս կը հասցնէ ...յին, մանաւանդ Դոզա, Ա... Ն. Այնալու եւ Հայ Զէյվա գիւղերուն. Քասախը մեծ վտանգ կը ...նայ նաեւ Այղր լճին առաջին ...ն երկրորդ գծին մասը առանձներուն ...918 եւ 1929 տարիներուն, հեղեղի ժամանակ, այդ առուները տեղ տեղ ...իցնելով ջուրին հոսանքին եւ ... պատռելով թումբերը, մեծ վնաս հասցուցի։ Պաշտպանելու համար Այղր լիճը, նախանցեալ ու ...նցեալ տարի աշխատանք թափ... ...ցաւ ամրացնելու համար պատն... ...երը։ Դժբախտաբար վերջացած ... այդ աշխատանքները։ Այնպէս որ վտանգի տակ է Այղրի երկրորդ ...ին գլխաւոր առուն։

Վերջերս մեծ քանակութեամբ ... հաւաքուեցաւ՝ ամրացնելու համար գետին եզերքները. Ջրհանմ... ...ը պատրաստ դրուեցաւ այն՝ ...ով՝ բանեցնելու համար հեղեղի վտանգի պարագային։ Պահ մը ան... եղանակները կասեցուցին ...ն աշխատանքները։ Դոզա գիւղին ...ն եւ, զոհացուցիչ չեն անցեալ ... կատարուած աշխատանք...։ Սակայն Քասախը ամէնէն ...ւի կը սպառնայ իր վերջաւորու... ուր կը թափի Սեւ ջուրին ...։ Ն. Այլանլու եւ Հ. Զէյվա ...երուն մօտ։ Առանց Քասախն ... Սեւ ջուրին ... կը լորդի եւ աջ կողմէն կը ...նայ Հ. Զէյվա գիւղին, իսկ

ձախ կողմէն՝ Ն. Այլանլուի 300 հեկտար արօտ հողերուն։

Այստեղ առժամեայ կարգադրութիւններէ զատ ուրիշ ոչինչ է կատարուած։

Պէտք է հաստատել, որ այստեղ, մանաւանդ ձախ եզերքներու ամբացման մէջ, մեծ դժուարութիւններ կան։ Որովհետեւ գարունէն առաջ, Սեւ Ջուրի եւ Քասախի վարարման ժամանակ, զգալի չափով կը բարձրանան ստորերկրեայ ջուրերը այդ հողամասին մէջ։ Թէեւ կարելի եղած է հաւաքել այդ ջուրերը եւ թափել Քասախի մէջ, սակայն Քասախ գետին եզերքներուն ամրացման եւ բարձրացման ժամանակ՝ կը փակուի անոնց ելքը։ Հետեւաբար կը բարձրանան նաեւ ստորերկրեայ ջուրերը։

Հնա թէ ինչո՛ւ կարելի չէ օգտագործել բամպակամշակութեան համար Շորլու-Դամրչի եւ Ղարաբաղարի հողամասերը, քանի որ այդ հողամասերը շատ ուշ կ'ազատին ջուրէն (մօտաւորապէս մայիս 10էն)։

Միւս գետերուն ներկայացուցած վտանգին մասին՝ յաջորդով։

Մանր լուրեր

Ռ. Դաշտոյեան, որ Հայաստանի կեդր. գործ. կոմիտէի խորհրդարանի քարտուղարն էր, նշանակուեցաւ նոյն ատեն կեդր. գործ. կոմիտէի փոխ-նախագահ։ Այս վերջին պաշտօնը կը վարէր Ա. Երզնկեան։

Գրած էինք թէ Ալավերդ կայարանին մէջ իրարու բախած են երկու շոգեկառքեր։ Բախման պատճառով՝ երեք հոգի վիրաւորուած, 23,369 րուբլի վնաս։ Դատարանը 2 տարուան բանտարկութեան դատապարտեց մեքենավար Մխիթեկինը, 1 տարի տարապարհակ աշխատանքի՝ կայարանապետ Գաբրիէլեանը։

Փետր. 26ին Երեւանի կայարանը հասաւ Անդրկովկասեան տպագրական ...։ Տեղի ունեցաւ միթինկ։ Դ. Սիմոնեան ճառեր մը խօսեցաւ ու ծափեր մը զարկաւ։ Զրահապատ շոգեկառքին հրամանատարը եւս խօսք առնելով, պարզեց զրահապատին Երեւան ժամանման պատճառները։ Յետոյ խօսեցան Երեւանի զինուորական ու տաղեկանական իշխանութեանց ներկայացուցիչները։ Զրահապատը այդ օր կատարեց ռազմափորձեր։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հայերը Օրտուի մէջ

Պոլսոյ «Արեւելքո»էն կը քաղենք ՅետեւեալՍ տեղեկութիւնները.—

Օրտու քաղաքին մէջ 30-40 տնուոր (շուրջ 150 հոգի) հայութիւն մը կայ այժմ, գրեթէ ամբողջութեամբ տեղացի, որ հանգիստ ու բարեկեցիկ պայմաններու մէջ կ'ապրին, շուրջ 30-40 այրեր կը հաշուուին, բոլորն ալ զոյնի տէր։ Ոմանք առեւտրական խանութ ունին, կան որ արհեստաւոր են։ Մեծագոյն մասը տուն տեղ ունին։ Քահանան միայն, Գէորգ Սահակեան վարձքով կը նստի եւ հազիւ կ'ապրուի։ Եկեղեցին մէջտեղն է։ Արարողութիւնները, մանաւանդ տօնի օրերուն կանոնաւոր տեղի կ'ունենան։ Զգալի է պակասը եկեղեցական զգեստներու եւ զգեստեղէններու։ Պատարագի երգեցողու...

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Թեհրանի ազգային ժողովը

Թեհրանի մէջ տեղի ունեցաւ պարսկահայ համագումարի նիստը՝ նախագահութեամբ բժ. Վ. Յովհաննիսեանի։

Յանձնախումբը, որուն պաշտօն յանձնուած էր կազմել հարաւային Պարսկաստանի հայ գաղութին համար հիմնական ու միօրինակ կանոնադրութիւն մը, ներկայացուց յօրս ամբողջ աշխատանքներու արդիւնքը։

Համագումարը անմիջապէս ձեռնարկեց երկու կանոնագիրներու առաջին ընթերցումին, որմէ յետոյ Տոքթ. Յ. Ստեփանեանի առաջարկով յայտնեց իր շնորհակալութիւնը Յանձնախումբի անդամներուն, իրենց կատարած լուրջ աշխատանքին համար։

Շարք մը դիտողութիւններէ, հարցումներէ եւ պարզաբանութիւններէ յետոյ, համագումարը որոշեց նախ քան անցնիլը կանոնագրի երկրորդ ընթերցումին ու վաւերացման, նախապէսէն մէկ մէկ օրինակ տրամադրել համագումարի բոլոր անդամներուն եւ տալ 10 օր ժամանակամիջոց։ Նշանակուեցաւ նաեւ կանոնագրեր շրջաններու ուղարկելու անհրաժեշտութիւնը, առանձնալու համար անոնց կարծիքներն ու դիտողութիւնները։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Հայկ. երգը առաջին

Փետր. 22ին Պոսթընի մէջ Ուաշինկթընի ծննդեան տարեդարձին օրը տեղի ունեցաւ միջազգային երգի 9րդ մրցումը Պոսթընի Սիմֆընի Հոլին մէջ։ Այս տարի մասնակցեցան լեհ, գերման, իտալական, չուէտական, լիթուանական, ... սկովտական եւ հայկական, ընդամէնը ութ երգչախումբեր։ Հայկական երգչախումբը շահեցաւ առաջին մրցանակներէն մէկը։

Հայ խումբը կը բաղկանար մօտաւորապէս 35 հոգիէ, ղեկավարն էր Պ. Կարօ Արզիկեան, որ յաջողութեամբ կրցած էր մարզել խումբը հակառակ ժամանակի սղութեան եւ այլազան դժուարութեանց։

Հայ խումբը երգած է «Զինչ ու զինչ»ը եւ «Ակնայ...»ը, որոնք բուռն ծափերով ողջունուած են։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ Թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Վիէնի գործադուլը

Վիէն.— Մարտ 2էն ի վեր Վիէնի հիւսուածեղէնի եւ գլխարկի գործաւորները գործադուլ յայտարարած են, նախաձեռնութեամբ կարմիր սէնտիքային։ Պատճառը օրավարձերու կրճատումն է։ 1927էն սկսեալ գործաւորները կը ստանային հարիւրին 36. մինչ 1931 հոկտեմբեր՚ը թէ նոյեմբեր, այս ամիսներուն մինչեւ 10 ֆրանք կտրեցին։ Իսկ Մարտ 1էն սկսեալ տասը եւս կտրեցին, որով կը ստանան հարիւրին 36։

Ցոյցերը լաւ կազմակերպուած են եւ մինչեւ այսօր ոչ մէկ գործաւոր գործի կ'երթայ։ Երթալ ուզողներ կան, ինչպէս մենք Հայերս, բայց մեծէն կը վախնան։ Գործադուլ ըրող գործաւորներուն թիւը 4000ի կը հասնի։ Մարտ 8էն սկսեալ գործադուլի կոմիտէն նպաստ կը բաշխէ։ Դեռ համաձայնութիւն չէ գոյացած գործատէրերուն հետ։

Լիոնէն կարմիր ալքեր մը բերած են, որ իբրեւ բանախօսութիւն դուրս տուաւ Թեւթանկի պէս սարքած բաները։ Թելադրեց հայ գործաւորները որ կարմիր սէնտիքային անդամ դրուին։

Սարի տղայ

Մեր միամտութիւնը

ԼԻՈՆ, 12 Մարտ.- Թուրքիոյ երթեւեկի նոր հրահանգը պատճառ դարձաւ, որ շատ մը Թրքահպատակ Հայեր իրար անցնին, հաւատալով թէ վերադառնալով տէր պիտի դառնան նաեւ իրենց կալուածներուն, խանութներուն ու արտերուն...

Այս որքա՜ն միամիտ ենք մենք. մէկ միլիոն զոհեր տալէ յետոյ։

Թուրքը Թուրք է միշտ, ըլլայ գլխարկով, ֆէսով ու ծողով։ Այո՛, Թուրքը իր ֆէսն ու ծողը մէկ կողմ նետած է այսօր, սակայն իր վայրենի բնազդը՝ նոյնն է, ինչ որ էր 1915ի Մեծ Եղեռնի օրերուն կամ անկէ առաջ։

Իրբեւ պետութիւն՝ կարելի է Թուրքիոյ դրացի ըլլալ, բայց իբրեւ ժողովուրդ՝ անոր հպատակ՝ երբեք։ Թուրքին հպատակ էինք ու հլու հպատակը՝ երբ հազարաւոր կիներ ու աղջիկներ Մարտին ու Ուրֆայի տափաստանները պառաւցուցին, յետոյ մորթոտելով լեռները հանեցին...։ Հայերուն ծծկեր երախաները կարծեմ Թուրքիոյ ծոցին վրայ ծնած էին, բայց սուրերուն ծայրը անցուցին։

Դեռ վերջերս էր, որ յափշտակող Թուրքերը զարմանալով որ իրենց աքսորած ու փախստական Հայերը Սուրիոյ մէջ պանդոկի եւ տուներու տէր են եղած, մինչ իրենք անօթի կը յօրանջեն, - ուզեցին որ Հայերը հեռացուին անոնց հաստատուած տեղերէն։

Երբ Թուրքերը աչք տնկած են նոյն իսկ ոտքի հողի մը վրայ, իր քրտինքով ապրող Հայուն ու անոր կալուածին, ալ ինչպէ՞ս կարելի է Թուրքիա դառնալու մասին մտածել։ Թուրքիա դառնալով մեր հողերն ու կալուածները պիտի կրնա՞նք վերստանալ։— Ո՛չ։ Հայերուն կալուածները վերադարձնելու փոխարէն՝ մեզ հոն կը տանին որպէս զի մենք ալ շարժուն գոյքեր դառնանք իրենց ձեռքը։ Թուրքը ըլլայ հանրապետական կամ այլ ինչ. մէկ Թիվ իսկ

ՄԱՄՈՒԼ

Թուրքիոյ

վերադարձութիւնները

ԱԹԷՆքի«Նոր Օրը» խմբագրականի մը մէջ կը խորհրդածէ. (5 մարտ).

— «Թրքացման քաղաքականութիւնը որ շեշտուած կերպով կը սկսի իթթիհատական կառավարութեան օրով, յարատեւ թափով կը շարունակուի Քէմալական վարչութեան մէջ։ Թուրքերը երբեք չեն ուզեր մոռնալ թէ իրենց այլացեղ հպատակներուն հանդէպ ինչ վերաբերմունք ունեցած են, այլ միշտ կը կարծեն թէ Թուրքիոյ գլխուն եկած քաղաքական փորձանքներուն պատճառը անոնք եղած են։ Եւ կ'ուզեն ամէն գինով որ Թուրքիոյ մէջ թուրքերէնէ զատ լեզու չխօսուի եւ երկրին ժողովուրդը կազմող բոլոր տարրերը թրքանան եւ նոյնիսկ թրքութեամբ պարծենան

Հրեաները, Յոյները եւ Հայերը այս ուղղութեամբ տարուած բոլոր կամ թաքուն քաղաքականութեան բոլոր դառնութիւնները, պարբերաբար, ճաշակած են։ Կը կարծուէր սակայն, որ հելլէնեւթուրք վերջին համաձայնութենէն եւ բարեկամական արտայայտութիւններէն ետք, գէթ առ երեսս Պոլսոյ Յոյները հանգիստ պիտի թողուէին։ Պարագաները ցոյց տուին սակայն որ, ո՛չ միայն Թուրք ժողովուրդին մէջ ոչինչ կայ փոխուած, այլ նոյնիսկ Թուրքերը երեւոյթները փրկելու

հոգը անգամ չունին։ Որոշ է ուրեմն, այն զայրոյթը, որ հելլէն ծանուցը ցոյց կուտայ եւ մանաւանդ երբ կառավարութեան կիսապաշտօնական օրկան լուրջ թերթ մը «Էլէֆթէրոն Վիմա»ի այն դառն արտայայտութիւնները, որ այսօր կ'ընէ։ Հելլէն կիսապաշտօն օրկանը իր մոլքին ծալքերը քիչ մը աւելի բանալով, ծանր ամբաստանութիւն մըն ալ կ'ընէ։ Ան կ'ըսէ թէ Իտալ կուսակցութիւնը իր գաղափարները իրագործելու համար ամէն խոչընդոտ մէկ կողմ կը դնէ։ Միջազգային համաձայնութիւններու ոչնչացում, փոքրամասնութեանց վերացում եւ ցեղային զգացումներու ջնջում։ Ահա Իտալքին նպատակները, զորս իրագործելու համար շատ անգամ կ'ընէ այնպիսի ձեռնարկներ, որոնց ի տես կառավարութիւնը ձեռնածալ դիտողի դերին մէջ ստիպուած է մնալ։

Զենք գիտեր թէ այսպէս արտայայտուելով կառավարական օրկանը բարեկամ եւ դաշնակից պետութեան կառավարիչներ՚ը կ'ուզէ պաշտպանել ու չքմեղացնել, թէ ոչ, անոնց երկերես քաղաքականութիւնը ձաղկել։ Ամէն պարագայի, իրադէպ բարեկամ թերթի մը այս արտայայտութիւնը, ձեզի աւելորդ անգամ մըն ալ կուգայ համոզելու թէ հելլէնեւթուրք համաձայնութիւնը երկու ժողովուրդներու սրտին խօսող բան մը չէ եւ ցոյցէ ոչ իսկ բանիմաց քաղաքականութեան մը ձեռք բերած յաջողութիւ նը»։

հոգ չէ տար Հայերունի՛ր ձեռքով աւերած երկիրը վերաշինելու համար Թուրքը պէտք ունի Հայուն, համբերատար ու վերաշինող մեր ցեղին։ Թուրքիոյ հողային տարածութիւնը շատ է, իսկ ժողովուրդը քիչ։ Ու Արտահանէն մինչեւ Կեսարիա աւերակ է, խոպան ու անմշակ։ Անոնց վերաշինութիւնը կինեղ եւ երախանեղ ջարդող Թուրքին կարողութենէն վեր է։

Երբ անոնք չեն ուզեր նոյնիսկ մեր ժառանգական հողերէն մաս մը մեզի տալ, ինչո՞ւ խաբուինք նոր ծուղակէն։ Աւելի լաւ է աշխարհի ամէնէն ազատ եւ վայրենի ազգին հպատակ ըլլալ, բայց ո՛չ ջարդարար Թուրքին։ Մեզ դահիճներուն հետ հաշտեցնելու ...նց հողայիններուն ...խիքներու, առնուազն անոր է։ Ոճիր անոր համար որ, մենք անցաւորէն առաջ, ունինք հայրենական հողի, քաղաքներու, գիւղերու, վանքերու եւ եկեղեցիներու արդար պահանջք։

Մոռնալ...

միլիոննահատակներու ... ընել, Թուրքիոյ հետ հաշտ ապրելու համար։ Ո՛րքան Թուրքը յամառ ... մեր սեփական հողերէն բան մը չզիջելու։ Նոյնքան ալ մենք աւելի յամառօրէն կառչած կը մնանք մեր արդար դատին, հայկական սեփական հողերու պահանջին։

Հրանդ

Օրուան կեանքը

ՄԱՐՍԷՅԼ, 11 մարտ.-- Այս վերջին մէկ ամսուան ընթացքին Մարսէյլի կարգ մը գործարանները, մանաւորապէս Դոտեր եւ Քափլէթ մանուածագործութեան մէջ են։ Բարեբաստիկ նշա՞ն թէ գիպուածը, կարելի չէ որոշ պատասխան մը տալ։ Դեռ կը շարունակեն բանուոր արձակել։ Պիւսկիւի Քոսթ անուշեղէնի գործարանը մէկ ամիս առաջ հարիւրաւոր գործաւորներ դուրս ձգեց, յետոյ

գործի կանչեց. զրոյցի մը համաձայն Զատկի օրերը նորէն պիտի արձակէ։

Այս գործարանը աշխատաւորները մէկ ամիս կ'աշխատցնէ, երկու ամիս դուրս կը ձգէ։ Մեծ մասը մեր հայրենակիցներէն։ Սէն Շառլի շաքարի գործարանը որ մինչեւ հիմա գրեթէ չէր ազդուած, վերջերս 30ի չափ գործաւորներ արձակեց, ինքնութեան թուղթերու անկանոնութեան պատճառաւ։

Վակոնի գործարանները սկսան հին գործաւորները նամակով կանչել, 5ով 10ով։ Մեծ յոյս կայ որ մարտին վերջերը գործերը վերսկսին։ Մեր հայրենակիցներէն բաւական թիւով վերահաստատուեցան իրենց նախկին գործերուն մէջ։ Անշուշտ այս մասնակի երեւոյթներով մեր ընդհանուր կեանքը փոխուած չըլլար։ Դեռ կան շատ մը թշուառ հայրենակիցներ որոնք պէտք ունին անմիջական օգնութեան։ Մարսէյլ դժբախտաբար եւ մնաց այս գործին մէջ, թէեւ 15-20,000նոց գաղութ մըն է։

× «Ապագայ»ի թղթակիցը կը գրէր թէ Մարսէյլի հայ անգործներուն թիւը 2-300ի կը հասնի։ Պ. Թղթակիցը եթէ առտուն ժամը 8ին պտոյտ մը կատարէր, պիտի տեսնէր թէ երե՞ք հարիւր հոգի են թէ 6-800 որ Պուլվառ Նասիոնալ կը դիմեն նպաստի համար։

Լ. Սվիկեան

ՄԻՄԱՂ

Հրեայ Մոիզ իր բարեկամ Գոխոբի ծանդիպելով, խնդութեամբ պատմեց

— Աւետիս մը տամ քեզի... մանչ զաւակ մը ունեցայ։

— Կը շնորհաւորեմ։ Անո՞ւնը։

— Գոխոբ Սալոմոն Աբէնտրիքօ Իսաք Մորտոհայ

— Շատ գեղ ըրած ես։ Ծննդագրութեան համար ո՛րքան մեղան պիտի ապառէ, չմտածեցի՞ր, տոլար մախելու պիտի վարժեցնես, խիղճ չունի՞ս դուն։

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

▪▪▪▪▪▪▪▪

Ա. ՄԱՍ

XI.

— Կ'երթե՜նք, Թուրէ՛ն, կ'երթենք - Նորա ձօսա Բարթող էմմին, որ զէպքը լսեր, եւ ուզեր էր գալ իմանալ խնդին իսկութիւնը — մենք կ'երթենք, ...ինչ թէ' «Էս անկէ չեմ էլլեր» կ'ըսէիր ...ույս օր...

— Է՛, հիմայես բու...

— Հա՛, ադ՝ «չեմ էլլեր»ը աղատ ...ւի, չգիտեմ ... որ հանէ... Ծանս, ...ս.. Ադ «տանիւսին «ատն չեն կը...ր գործածել, մինչեւ որ «ա» ալ տալը ...ւնաս գործածել..

Սուրէնին աչքերը փայլատակեցին ...նկարծ իրեն այնպէս թուեցաւ թէ ...նը ու ծեծ բեռ մը իջաւ իր կուրծքին ...էն։ Ու կարծես իմաստուն ու խորհրդաւոր ձայն մըն էր որ կը խօսէր իրեն Բարթող էմմին բերնով..

Բայց, ապշեցաւ դարձեալ, երբ հայրը պատասխանեց.

— Օր մըն ալ գլխուս կ'իջնէ աս ...ուրը...

— Կ'իջնէ՝ նորէն կը վերցնենք... Մինչեւ որ ինք կամ մենք կ'կչնանք... Մենք չկրցե՞նք՝ մեզմէ ետքինները...

«Հովիւը չկրցա՞ւ, տղա՞ն. տղան չկրցա՞ւ, թոռը»..

Սուրէնին ականջին՝ նոյն հէքեաթն էր։ Կարմիր տերեւներով ծառին հէքեաթը.. Ինք այլեւս ծանուկ մը չէր, սակայն... Ու հէքեաթը իրողութիւն էր հիմա։ Թէեւ շա՜տ մը չափահասներու համար իրողութիւնը հէքեաթ կը թուէր դեռ...։

Սուրէն ոտքի ելաւ։ Լոյս շաւիղ մը տեսաւ Բոց մը եկաւ աչքերուն, նայեցաւ հօրը, մօրը եւ Սաթոլիկին, որուն աչքերուն մէջ եւս հպարտ ու գերբերջանիկ փայլ մը կար հիմա...

— Սրբազա՜նը, մայրի՜կ... — Նորա վազեց, յանկարծ, Սիրանը, որ կը խօսէր դուրսը։

Բոլորը իրար անցան։

- Չի ձեռնար, մեզ հի՛չ չի ձեռնար

— Զընչալ Թագուհի հանդէ բազմոցին հէնքէ ծածկոցը շտկելէն։

Ու մինչ Տէր Մեսրոպ գէպի դուռ կ'ուղղուէր, Ծանօթ վարդապետին հասակը երեւցաւ՝ բարձր, թխադէմ, արծուաքիթ, սեւայօն, արծաթալաւի դասագանը ձեռքին ու ծալ-կալպակ վեղարը գլխին։

Նորա ծնաւ ծածկուեցաւ, եւ երբ Սուրէն, բոլորէն վերջ, ծռեցաւ՝ աջը առնելու համար, վարդապետը շոյեց անոր սեւահեր գլուխը. եւ պահմանակ եւ հնչեղ ձայնով մը արտասանեց.

—Սուրէն, Սուրէն, Թուրէն...

— Շատ կը սիրէ, կ'երեւի, — Զընչալ Տիկին Քէշպալճեան՝ Սուրէնին մօրը ականջին։

— Վարդապե՞տը։

— Այո՛։

— Հապա՛, Սուրէն բաէ նէ պզտի լաղան կ'երեւայ... Աչքին լոյսին պէս կը պահեյ վրան...

Ու դարձաւ, նայեցաւ Սաթոլիկին, որ անմշակ սպաւել էր Սուրէնին, մինչ իր պաստերը կը զողդղար անոր աչքին պայծառ լոյսին մէջ ինկած...

Լուսինկայ, լուսնէն ինկայ,
Ծովուն մէջը կանթեղ մը կայ...

Դուրսը քանի մը տղաք էին։ «Պապաղ տանէ» կը խաղային, ու կը յանկերգէին, «փոքր ... ը շարքէն ու ...

XII.

Առտիկեան դաշտ արե. մը։ Իրիկնադէմ։ Սայլի վերադարձած տօպեր երկնակամարին վրայ։ Ինչպէս պատուհանէ մը դուրս կա՛փ, կա՛փ, կա՛փ, — «արագ լը՛», ...։ «Մեր տանիս վրան ա կայ... Նո՛... հառաչեր յանկ։ «Ուզա՛», ...ուղ ...ի կ'ըլլա՞յ, ծէ... կա՛վ ըլլալու է, կա՛վ... Տղա՛ք, Սիմօնենց տանը վրայ կով մը կայ էդեր...» — Եկուր կուն են։ Բանեցէք։ Վազեցէք։ Ձեռքի անդրանիկներու ...արքի ծերիծը ճանկառող. ...ց փոքրիկ շարքիները... Բարթող էմմին շունը հաչեց... «Էս քա ծոցը...»։ Ծա...

լաշեր, ահա՛, փողոցի անկիւնէն՝ սադրիքը ոտքին եւ կոչա մը հաց ձեռքը։

Միտա՛ւ, միտա՛ւ...

Աննա քուրիկը, ակլէին մէջ չորս կատուի ձագ գերի՝ դրանը դուրսի դին է հաներ։ Մա մէկը շա՜տ ...ն էր Դուրս ելլել կ'ուզէ։ Հօփ ակլէին դարձաւ... Միտա՛ւ, միտա՛ւ... Տանը մ նացին ձագերը։

Աննա քուրիկ նորէն դուրս վազեց։

- Բաշխեց կեցած չունիք քի... Հա ծուացէ՛ք... Հա՛, հա՛, — փարիկէն բանեց ու ակլէն դրաւ կրկին... Հա մըն ալ շտկեց ակլէն։ Շտկեցաւ Տալապեանը իր քով։

Աննա քուրիկ, ծունկ բրած, շակեց փիսիկներէն մին։ Տալապեան ալ կուկուզ ըրաւ քովիկը ու շոյել ուզեց՝ թուշը լեցան եւ փախաւ։

— Ի՞նչ աղւոր փիսիկ... Ի՞նչ աղւոր... Աննա...

Ու ձեռքը դպաւ Աննայի ձեռքին։ Դողաց։ Դողացին։ Շուրթը նայեցաւ։ Նայեցաւ ու կարմրեցաւ։

— Աննա քուրիկ... Ը՞ը... — Թուքը կլլեց Տալապեան

Ինչ ըսէր, ինչպէ՞ս ըսէր՝ Ուզելո՞վ

ըրա... Փիսիկը «փախիմ» ըսաւ ու ինք ալ... Ուզելո՞վ ըրաւ...

Սուլոց մը։ Տալապեան ոտքի ելաւ։ Ը՞հ. — սափորը նետեց ուսին։ Փառապան Ղուկասն էր։ Գրանցաւ Տալապեան ճանճ մը եկաւ քթին։ Ծանօ՛ւ ճանճ մը։ Տալապեան գլուխը շարժեց։ Կ'երթայ։ Մէկ ձեռքը սափոր, միւսը հաց։ Ճանճը կ'երթա՞յ։

— Աննա...

Ի՞նչ է, Դալապեան...

Վռնտէս նէ՞ սա ճանճը...

Աննա ծռեցաւ։ Ձեռքը շարժեցաւ Տալապեանին դէմքին առջեւ։ Ճանճը փախաւ, բայց դո՛ղ մը մնաց Տալապեանին սրտին։

— Սը՞աթ... — Փառապան Ղուկաս տղարն է, եսեւ դարձեր, ցուպանորը կը շարժէ ազբիւրին քովէն, կանգնած փուռին դէմը։

— Զուկը քանի՞ առիր, Պզտի։

— Քառասուն փարա... — Պզտին ծռեցաւ դեղագործ Նազարեանին — «Զուկ ուտողին Պոլսոյ դեղանը։ լեցնէ՞ր...»

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Գերմանիոյ նախագահին ընտրութիւնը

Գերմանիոյ Հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան համար, երկրորդ քուէարկութեան շուրջ բացուած պայքարը կ'ենթադրուի թէ մէկ շաբաթէն աւելի չպիտի տեւէ պաշտօնապէս. եւ պարզ ձեւակերպութենէ մը անդին չպիտի անցնի, քանի որ Հինտէնպուրկի ընտրութիւնը կասկած չի վերցներ այլեւս։

Հիթլէր յայտնած ըլլալով մէկտեղ թէ իր թեկնածութիւնը կրկին պիտի դնէ, տակաւին չէ կատարած վարչական անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները։

Հաւանական է որ համայնավարները, խուսափելու համար աւելորդ ծախքերէ, ետ քաշեն Թէլմանի թեկնածութիւնը։ Գնդապետ Տիւսթերպէրկ պայքարը լրացած նկատելով քաշուած է։

Պերլինի մէջ կը խօսուի Զատկուան Զինադադարի մը մասին, որ պիտի տեւէ մարտի 20էն մինչեւ ապրիլի 3ը։

Թուրք-պուլկար յարաբերութիւնները

Սոֆիայի լաւատեղեակ շրջանները կը յայտնեն թէ, Թէվֆիք Րիւշտի՝ Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարարը, Մուսթաֆա Քէմալի կողմէ հրաւիրած է Պուլկարիոյ արքայական ընտանիքը Թուրքիա այցելելու յառաջիկայ ամրան։

Կ'ըսուի թէ Պորիս Թագաւորը ընդունած է հրաւէրը։

Փարիզի Օփերան պիտի փակուի՞

Փարիզի Օփերային տնօրէնը Պ. Ժաք Ռուշէ, կրթական նախարարին ներկայացուց իր հրաժարականը։ Պ. Ռուշէ իր հրաժարումը կը պատճառաբանէ նկատելով թէ Օփերային նիւթական հասոյթները նուազած են, վարչութիւնը ամսական 265 հազարի բաց մը ունի եւ թէ այս տագնապալի պարագաներուն մէջ, չի կրնար շարունակել իր պաշտօնը։

Քսանեւհինգ տարիէ ի վեր, իբր Փարիզի գեղարուեստական ամենէն մեծ հաստատութեան տնօրէն, Պ. Ռուշէ յաջողած էր փակել 18 միլիոնի բաց մը։ Սակայն հասոյթները հետզհետէ պակսեցան նախ 22, յետոյ մինչեւ հարիւրին 40։

Կառավարութիւնը քանիցս յատկացուց նպաստներ, որոնք ինչպէս կ'երեւի, չկրցան փրկել կացութիւնը։

Կրթական նախարարը որոշած է անյապաղ նկատի առնել Օփերայի կացութիւնը։

Չին-ճապոնական վէճը

Չինաստանի արտաքին փոխ-նախարարը ճաշկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Ազգերու Դաշնակցութեան քննիչ յանձնախումբին, որուն իրաւասութիւնները բաւական լայն են եւ եթէ ուզէ, կրնայ քննել նաեւ Ճանկհայի պարագան։ Սակայն, կը թուի որ եթէ, յատուկ առաջարկ մը չներկայացուի, քննիչ յանձնախումբը պիտի գոհանայ քննելով միայն չին-ճապոնական վէճին դրդապատճառները։

Չինաստանի եւ Ճափոնի ներկայացուցիչներուն տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Ճանկհայի մէջ՝ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի, Իտալիոյ ներկայացուցիչներուն առջեւ։ Այս տեսակցութեան իբր եզրակացութիւն՝ խմբագրուեցաւ զեկոյց մը որ կը վերաբերի Ազգերու Դաշնակցութեան մարտ 4ի որոշման եւ պիտի ենթարկուի չինական եւ ճափոնական կառավարութեանց գնահատութեան։

Չինաստանի ներկայացուցիչները այնպէս չեն պնդեր որ ճափոնական ուժերը քաշուին՝ բանակցութիւններէն առաջ։

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէն եւ Փարիզի կոմիտէն

տխրութեամբ ժողովի կը հրաւիրեն

ԳԻՆՎՈՐԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Rue du Fbg. du Temple։

Ներկայ պիտի ըլլան կեդր. կոմիտէի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի վերաքննական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ընդհ.անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 240 Rue Duguesclin։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, նոյն Գրադարանի սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 63 Rue de la République։ Կը դասախօսէ Պ. Վահան Գույումճեան նիւթ ունենալով աշխարհագրութիւնը (Նախորդի շարունակութիւն)։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։ Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑէՍԻՆԻ Կորիւն խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Երեկոյթ — բանախօսութիւն

(Փետրուար 18ի առիթով)

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի Կոմիտէի կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԱՐԱՄ ԳԱՌՕՆԷ

Կը խօսի՝ Ընկ. Բ.ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Երգ. արտասանութիւն եւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը «ԵՐԿՈՒ ՈՍԿՐԱԾԵՂՆԵՐԸ»

Մուտքը ազատ է

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է
Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. Ֆ. Մ. Գ. Մասնաճիւղի ցերեկոյթը

Ա. Ե. Կ. Խալի Մասնէյի Ընկերա — ճառակրական

հաւաքոյթը այս կիրակի ժամը 3ին, Bar-Brasserie du Globeի սրահին մէջ, 37 Bld. Dugommier, կը խօսի Պ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, գեղարուեստական բաժնի անդամներուն կողմէ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Առինեամանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին 12 Rue Voltaire Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Համաձայն դիւանի որոշման ժողովին մասնակցող հայրենակիցները ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք ունենալու համար, պարտաւոր են վճարել իրենց անդամավճարները՝ 1931 դեկտեմբերէն 1932 մարտ 20։ Անդամավճարներու վճարմանց համար դիմել 13 rue Voltaire, Lyon.

Պ. ՅԱՐ. ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ տխրութեամբ կը հրաւիրուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, տեսնելու Ընկ. Լեւոն Գեւոնեանը, իրեն վերաբերեալ խիստ կարեւոր անձնական խնդրի մը համար։ Գալ ցերեկէ յետոյ 3էն 6։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Սամաթիայի (Պոլիս) Տիկին Աղաւնի Մէհեան (ծնեալ Գազանճեան, 50 տարեկան) եւ իր զաւակները՝ Վահրամ, 25 տարեկան, Անժէլ՝ 20 տարեկան։ 1922էն ի վեր լուր չկայ իրենց մասին։ Իմացնել՝ Տիկին Արուսեակ Մաթիկեանի (ծնեալ Մէհեան), 24 rue Anatole France, Issy les Moulineaux (Seine).

Կը խնդրուի Յունաստանի եւ Ամերիկայի թերթերէն արտատպել։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Գասլըն, Ա. Գ.— 103 ֆրանք։
Թլէօմոն, Յէր Ս.— 35.

Ուշադրութիւն

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի Ժողովրդային Գրադարանը, փոխադրուած է 240 Rue Duguesclin, նախկին գրադարանէն 100 քայլ Mazenodի փողոցի անկիւնի սրճարանին կից։

Գրադարանը բաց է ամէն իրիկուն ժամը 7.30—9, բացի Շաբաթ եւ Կիրակիէ։

ՓՈՔՐԻԿՆ ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԸ

Մարդանենգ-աւազակները

Փոքրիկն Լինտպէրկի առեւանգումը անօրինակ յուզում մը մատնած է ամբողջ ամերիկեան ժողովուրդը, որուն ամենէն սիրական հերոսը կը մնայ յանդուգն օդաչուորդը։ Առեւանգելով փոքրիկն Լինտպէրկը, աւազակները ամերիկեան ժողովուրդին ցոյց տուին իրենց զարշելի յանդգնութեան չափը։ Ամէն օր, թերթերու մէջ կը կարդանք այս աւազակներու սխրագործութիւնը։ Սակայն, Ամերիկայի մէջ իսկ, շատ է թիւն անոնց, որոնք ոճրի այս վարպետները կը նկատեն վիպային հերոսներ։

Այս առեւանգումը, շատերուն համար նոր առիթ մը եղաւ անգամ մըն ալ անդրադառնալու ամերիկեան քաղաքակրթութեան այլանդակ ներկային եւ Ամերիկայի մէջ տիրող խառնակութեան, որ պարտկուած է ոստիկանական խիստ կարգապահութեան մը շպարին տակ։

Յարդ, գիտէինք թէ, իր ժեքենականու ճարտարարուեստական կատարելութեամբ, Ամերիկա գլուխը կը գտնուի քաղաքակրթեալ երկիրներու ցանկին։

Ամերիկեան դրութեամբ կազմակերպուած աւազակութիւնը սակայն ցոյց տուաւ ամերիկեան քաղաքակրթութեան խախուտ վիճակը։ Չիքակոյի պէս հսկայ քաղաք մը, որ իր ճարտարարուեստական ու առեւտրական կազմակերպութեամբ, արդիական տիպար քաղաք մըն է, ամենէն աւելի նիւթ կը մատակարարէ օրաթերթերու ոճիր-արկածի բաժնին։ Թերթերը ամէն օր լեցուն են ոչնչից ըմպելիի մաքսանենգներու սխրագործութեան պատմուածքներով։ Առանց, լոյս աչքով, զրահապատ եւ զինեալ ինքնաշարժներու մէջ նստած կը սուրան փողոցներէն, զոհելով եւ սպաննելով, առանց անհանգստանալու ոստիկանութեան կողմէ, որ աւազակներու յանդգնութեան առջեւ, ափիբերան է իր անզօրութիւնը խոստովանելու։

Այս աւազակային խումբերը միայն ըմպելիքի մաքսանենգութեամբ չէ որ կը զբաղին, այլ կը գործեն ամէն կարգի ոճիրներ, ընկերութեան մը մէջ, որուն պերճափայլ հիւրասրահներուն մէջ երբեմն, մահ կուգան երբ կատարելով վճիռներ։

Ասոնք մասնագէտ են նաեւ առեւանգումներու։ Այս առեւանգումները Ամերիկայի մէջ այնքան յաճախադէպ են որ, բոլոր միլիոնատէրները, մեծ ճարտարագործները, դրամատէրները տոփուած են իրենց զիրենք յանձնելու մասնաւոր լրտեսներու տեւական հսկողութեան։ Առեւանգիչ աւազակները չափազանց յանդուգն են։ Երբեմն պատահած է որ, առեւանգիչներէն մէկը մօտենայ այն մեծահարուստ անձերէն մէկուն, զոր մատնած է առեւանգել ու փողոցին մէջ՝ անոր քթին մօտեցնելով ատրճանակ մը, հրամայէ իրեն հետ մտնել իր ինքնաշարժը։ Ինքնաշարժին վարիչը որ խումբին մաս կը կազմէ, առանց անցորդներու ուշադրութիւնը գրաւելու, կը քշէ արագօրէն, դէպի թաքստոց սառնորդելով Թանկարժէք անձնաւորութիւնը՝ որ մէկ երկու օրուան մէջ՝ մահուան սպառնալիքի տակ՝ տալար պիտի անէ աւազակներու ափերուն մէջ... Առեւանգիչները չեն քաշուիր մէջտեղէն վերցնելու հարուստ անձը, եթէ իրենց պայմանները չընդունուին անոր ընտանիքին կողմէ։

Այս աւազակները իրենց յանդգնութեամբ, զուարճացուցած են Ամերիկայի այլանդակ ժողովուրդը եւ կերպով մը զրաւած՝ անոր համակրութիւնը, մանաւանդ որ արգիլուած պատուղի վաճառականութեամբ կը զբաղին մանաւանդ։ Չէ՞ որ հակառակ կառավարութեան արգելքին, անոնք են որ կը հայթայթեն սիրաբար...ըմպելին։

Ժողովրդային այս համակրութեան վրայ կռթնած, անոնք յաջողած են նաեւ կաշառել ոստիկանութիւնը, ինչպէս նաեւ դատական իշխանութեան առաջնակարգ պաշտօնեաները։ Ամէնէն լաւ կազմակերպուած աւազակախումբերը, իրենց նեյմատոցերին մէջ որոշ վարկ յատկացուցած են կաշառքի։ Առավ կը յաջողին անպատիժ մնալ եւ համարձակօրէն գործել զայթակղեցուցիչ արարքներ։ Շատ տեղերու մէջ, յաճախ զարմանալի չէ տեսնել որ ոստիկանութիւնը կեդրոնացած ըլլայ քաղաքին մէկ վայրին մէջ, երբ բոլորովին հակառակ ուղղութեան մը վրայ, աւազակները գործ մը կազմակերպած են։

Աւազակները՝ իրենց անձին ու գործին պաշտպանութեան համար կազմակերպած են նաեւ իրենց յատուկ ոստիկանութիւնը, որ կը ծառայէ չէզոքացնելու կառավարական ոստիկանութեան ջանքերը եւ զիրենք պաշտպանելու հակառակորդ աւազակներու յարձակումներուն դէմ։

Կառավարական ոստիկանութեան մէջ, պակասութիւնը այնքան զարգացած է որ, տեղ տեղ ժողովուրդը ստիպուած է կազմելու իր իսկ ոստիկանութիւնը, որ սակայն տակաւին, աւազակներուն դէմ կռուելու չափ զօրաւոր չէ։ Այս կացութիւնը աւելի ծանրացած է անով նաեւ, որ ամերիկեան ամէն մէկ պետութիւն ինքնավար է իր առանձին կառավարիչով, իր յատուկ օրէնքներով, իր ոստիկանութեամբ եւ տեղական աւազակախումբերով...։ Ցանկալի, կը բաւէ որ ոճրագործները մէկ նահանգէն միւսը անցնին, փրկուելու համար դատական հետապնդումէ։ Լինտպէրկի տղուն առեւանգումը ճառ եղաւ որ նախագահ Հուվըր դիմէ պետական կանչէ բոլոր ոստիկանութիւնները, որպէսզի ծանրացնէ առեւանգման եղանակ մը համար [illegible]։

Առավ հանդերձ, կասկած կայ թէ փոքրիկն Լինտպէրկի առեւանգումը կազմակերպել աւազակները գործը ըլլայ։ Որովհետեւ, այդ աւազակախումբերը, որոնք կը խուսափին ժողովուրդը զգացնել իրենց դէմ, չեն գործեր անոր համակրութեան եւ զգացումներուն դէմ երթալով ամենէն ժողովրդական սիրուած Ամերիկացիին դէմ։ Կ'ըսուի թէ պիտի կարենան անոր վրայէն համակրանքը։ Նշանաւոր բանտարկուած մեծ մաքսանենգ աւազակին Ալ Գափոնի յանձնուած տալար՝ պարգեւը՝ 10 հազար տոլար առեւանգիչները գտնելու։ Ցոյց կու տայ թէ մեծ աւազակները չեն ուզեր մեղսակից նկատուիլ ոճրագործ առեւանգիչներուն, որոնք փոքրիկը առեւանգեցին։

(1)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) - R. C. Seine 426.280

Directeur et Propriétaire Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameame PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ			35 ֆր.
Արտասահման			
Ամերիկա		8 տոլար	4 տոլար
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՄԱՐՏ 1932

18 MARS 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1831

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ

Իրաւունք ունի Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը.

— «Արտասահմանի մէջ տակաւին չեն հասկցած կամ հասկնալ չեն ուզեր Աթէնքի դէպքերուն իմաստը։ Եթէ որ մը ներգաղթի շարժում սկսի նաեւ ուրիշ տեղի, Ֆրանսայի կամ Ամերիկայի մէջ, այն ատեն պիտի ըմբռնեն թէ ինչ ըսել ինչ ուժ է։

Կոմմունիստական ծրագիր կայ գաղութները կազմալուծելու։ Այդ ծրագիրը սաստիկ գործադրութեան դրուեցաւ Աթէնքի մէջ։ Անշուշտ չհասան իրենց նպատակին, բայց յաջողեցան ծեքէն մամուլը, հանրային կարծիքը եւ կառավարութիւնը հանել մեզի դէմ։ Արդէն առանց այդ դէպքերուն, կառավարութիւնները լաւ չէին մեզի հանդէպ։

Այսպէս ուրեմն, Երեւան կը գործէ, իսկ գաղութները ծախ կը զարնեն։

Մենք ալ ըսենք այսպէս» («Նոր Օր», 18 փետրուար)։

Արդարեւ, ինչ որ ալ պատմուի եւ գրուի, հազիւ աղօտ գաղափար մը կու տայ հետապնդուած քաղաքականութեան մասին։

Այսօր Յունաստանն է ձեռնարկարանը։ Վաղը Պուլկարիան պիտի ըլլայ։ Եւ յետոյ Սուրիան կամ Ֆրանսան, եթէ շարունակուի ներգաղթը։

Սահման չունի, այլեւս, երեւանցիներու լրբութիւնը, շահագործելու համար հայրենիքի մուտքի տենչանքը։

«Կաթիլ մը արիւն չթափած մարդիկ տէր ու տիրական եղած են մեր հայրենիքին», ինչպէս արդար դառնութեամբ գրած կ'ըսեր գանձոր ընկեր մը։ Զրոհանալով ամէնէն տմարդի նուաստացումներուն ենթարկել աշխատաւոր բազմութիւնները. ներգաղթի ցուցակագրութեանց առթիւ, անոնք, Հայաստանի չտես բիլիքսաւորներն ու իրենց մունետիկները կը յանդգնին մինչեւ այն ատեն պղտորել, անշնչելի, անտանելի դարձնել գաղութներու կեանքը։

Մեծ պատերազմի օրերուն, Թուրքիոյ մէջ, ատորին շահադէտներ վէսիպաւով հաց կը ծախէին անձարներուն, կամ վակոն՝ փաճառականներուն, եւ ոսկի կապոցներ կը դիզէին։ Այսօր ալ, Հայաստանի աշխարհին մէջ, պատահարար ստացուած իշխանութիւն մը շահագործելով, հայրենիք մտնելու արտօնագիր կը ծախեն կարմիր-կտոց չինովնիկները կը զրեն, կ'ափրեն, կը զատեն, կը հարցաքննեն, — ճիշդ ինչպէս պիտի ընէին Թուրքերը։ Եւ պէտք է խոստովանիլ որ պէմալապետութեան շարադրած հարցարանը (պէյյաննամէ) աւելի չափաւոր է, քան այն որ կը հրամցուի մեր հայրենակարօտ բազմութիւններուն, անհատապէս եւ հաւաքաբար։

Մեր ժամանակակից պատմութիւնը դժուար թէ արձանագրած ըլլայ այսքան կոպիտ անբարոյականութիւն։ Այն ալ՝ «յեղափոխական» իշխանութեան մը ձեռքով։

Եթէ Լէնին ողջ ըլլար, ապահովաբար կը թքնէր այս «աֆէ-ֆիստներուն» երեսը։

Այսպէ՛ս է իրականութիւնը, դժբախտաբար։

Իսկ մե՞նք։ Ի՞նչ կը բանինք մենք, այս ընդվզեցուցիչ անպատկառութեան հանդէպ։ Հայկական Սփիւռքի գլխուն խաղցուած այս «հոյակապ» խաղերուն առթիւ։

— Ծափ կը զարնենք։ Օրհնութիւն եւ փառաբանութիւն՝ իշխանաւորին հանդէպ։ «Բարեխնամ» կառավարութեան «հայրենաշէն» քաղաքականութեան հանդէպ։ Եւ ուրիշ ոչինչ։

Բարեգործականը, որ ներգաղթը հովանաւորելու, անոր ծախքերը թեթեւցնելու պաշտօն ունի, ոչ իսկ երկու դիտողութիւն կրնայ արձեցնել, գործի ընթացքի մասին։ Ոչ իսկ Մակեդոնիոյ որբերը կրնայ արձանագրել ու ղրկել տալ։ Ոչ իսկ Շահվէրտեանի մը քմահաճոյքները կրնայ սանձել։

Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը Սելանիկէն քանի մը բնտանիքներ ղրկած ըլլալով Պէյրութ, Բարեգործականի կեդր. Վարչութիւնը չքնացաւ եւ բողոքագիր մը ուղղեց Ժընեւ, որովհետեւ գաղթողները բեռ եղեր էին իր մանանաճիւղին վրայ։

Բայց, նոյն Վարչութիւնը չհամարձակեցաւ բողոքագիր մըն ալ ուղղել Երեւան, եւ հարցնել թէ ինչո՞ւ Սելանիկէն Աթէնք հասած, փողոցէ փողոց նետուած, անօթութեան դատապարտուած 120 որբերուն անցագիր չի տրուիր Հայաստան երթալու։ Պ. Գ. Խիւլպէնկեանը ի՞նչպէս կը բացատրէ այս քաղաքականութիւնը, — պահանջկոտ՝ ստարին հանդէպ իսկ բարեւի կեցած՝ ո՛ր եւ է Շահվէրտեանի, Երեւանի բոլոր չինովնիկներուն հանդէպ։

Բարեգործականի այս անարժան սորկամտութիւնը դեռ մէկ երեսն է ամբողջ ողբերգութեան մը։

Տակաւին կայ Ս. Հայաստանի «բարեկամ» մամուլը, որ ուղղակի կամ անուղղակի կը քաշկռտէ այս բոլշեւիկեան բարքերը։ Կա՛յ արտասահմանի մտաւորականութիւնը, որ կը խորդայ անփառունակ մեկուսացումով մը։ Կայ հանրային կարծիքը, որ խոր քուն մտած է...

Ոչ միայն ինքնապաշտպանութեան բնազդը, այլ եւ արժանապատուութեան զգացումն ալ կորսնցուցեր ենք, իբրեւ հաւաքականութիւն։

«Իշխանութեան», «պետականութեան» յոխորտանքը այն աստիճան բթացուցեր է մարդիկը, որ Հայաստանէն փախած վտառական ամ կավարին քսամենի մերկացումներն անգամ գաղտնի կը պահուին։ ... Դաշնակցութիւնը չխնդայ։

Այո՛, ճիշդ այսպէս։ Թող ժողովուրդը տառապի, թող անօթի ճերմակ ներկուի, բայց... Դաշնակցութիւնը չխնդայ։

Նոյն տրամաբանութեամբ ալ, չխառնուի՛նք, ձայն չհանենք։ Թող «բարեխնամ» կառավարութեան խմասո՛ն ներկայացուցիչները ներգաղթը կատարեն այնպէս ինչպէս որ կ'ուզեն։ Թող պատակտում սերմանեն, խառնակութիւններ սարքեն, միջնադարեան հաւատաքննութիւններ կատարեն, անապատներուն մէջ ողջ մնացած որբերն անգամ հայրենիքէն զրկեն, հազարաւոր հայածականներու քթէն բերնէն բերեն, — բայց մենք չխառնուինք։ Մեր գործը չէ՛։ «Հիքմէթը հիւքիւմէթ»։

Գոնէ հոգածութիւն ունի՞նք այն գործերու մասին որ մեզի կը վերաբերին։

Կը տեսնե՞նք, կ'ըմբռնե՞նք թէ ի՞նչ տեղի կունենայ գաղութներու մէջ, ի՞նչ անակնկալներ կը սարքուին անոնց գլխուն, այսօր ներգաղթի առթիւ, վաղը՝ ուրիշ պատրուակով մը։

Պատասխանը տուինք արդէն։

Եթէ դաւաճանութիւն չէ այս, հապա ի՞նչ է։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

Շարունակենք Թրքական հարցարանին պատասխանները։

— *Թուրքիա մնենէլէ յետոյ, ո՞ր տեղերը մնացիք.*

— Ձեր չմնաց որ չերթայի. Եւ ոչ մէկ տեղ դիմեցի Թրքական հիւպատոսարան, որովհետեւ գիտէի թէ ներս առնող չպիտի ըլլար։

— *Թուրքիայէ դուրս գտնուած ատեններդ ի՞նչպէս ապրեցաք*

Թուրքիոյ հայհոյելով։

Թուրքիոյ մէջ ձեզ ո՞վ կը ճանչնայ.

Բոլոր Թուրքերը։ Նրեա նայողը կը հասկնայ թէ իրենցմէ չեմ։

Որ եւ է դատապարտութիւն կրա՞ծ էք

Այո իբր Հայ՝ նախ աքսորուելու, յետոյ ջարդուելու

Զինուորական ծառայութիւն րրա՞ծ էք, ե՞րբ.

Զերծ ըլլայի։ Իբր փաստ զինուորական ծառայութեանս՝ Թրքական բանակին մէջ, վրաս մինչեւ այսօր կը մնայ սուսերի հիւանդութիւն մը։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ. Աւելորդ նկատեցի այս հարցարանին կցել լուսանկարս։ Մտածեցի որ մինչեւ հարցարանը երթայ, «այո» կամ «ոչ» պատասխանը գայ, ծերացած կ'ըլլամ եւ պէտք կ'ըլլայ 40 վկայ գտնել հաստատելու համար թէ լուսանկարին տէրը ես եմ։

Գարձեալ Թուրքիա բնակող ազգականներուս եւ ծանօթներուս անունները եւ հասցէները չտուի։ Մեր մէկէ յետոյ Թուրքիա մուտքի խնդրանքս չիմացուի որ վախնալ իմ եռալու դրկէ հա։

ԽԱՐՃԻ։

Ցամաքային ցնցում Ռուսիոյ մէջ

Թուանշանատախտակէ մը չինել առած է ցամաքային ցնցում մը, այսինքն մոյնպայ մը որ կրնայ ժամական 100 քիլոմեթր արագութեամբ մը ընթալ։ Այս մեքենային առաջին փորձերը պիտի կատարուին մէկ քանի օրուան ընթացքին, Մոսկուա-Լենինկրատ երկաթուղիին վրայ եւ եթէ փորձերը գոհացուցիչ ըլլան, զայն պիտի օգտագործեն ամենօրեայ կանոնաւոր սպասարկութեան համար։ Մեքենան երկաթագծերուն վրայ կը սահի հասարակ վայրաշարժի մը պէս, բայց պտուտակաւոր է։

Գերմանիացի ճարտարագէտները Ռուսիոյ մէջ

Պերլինէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Ռուսիոյ մէջ աշխատող գերման ճարտարագէտներու վիճակը չափազանց խախուտ է։ Օտար դրամ հայթայթելու դժուարութեանց հետեւանքով, — որովհետեւ օտար մասնագէտներու թոշակը կը վճարուի կէսը խորհրդային, կէսը օտար դրամով — բոլշեւիկեան տնտեսական ու ճարտարագործական հաստատութիւնները կը ջանան խզել իրենց պայմանագրութիւնները, անշուշտ հպատակելով վերին հրամաններու։

Այս հաստատութիւնները, արդէն զանազան պատրուակներով ձամբեր են բազմաթիւ գերման մասնագէտներ, կարգ մը վայրերու մէջ, գերմանները դուրս են նետուած իրենց բնակարաններէն, անոնց ծեւքէն խլելէ վերջ ուտեստեղէնի քարտերը եւ անոնց տալով՝ շատ կարճ ժամանակ մը, իրենց երկիրը վերադառնալու համար։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովի քուէարկած ընտրական օրէնքը, Ծերակոյտին կողմէ մերժուելէ վերջ, կրկին վերադարձած է Երեսփ. Ժողով, որ այսօր կը զբաղի անով։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Անգլիա եւ խորհրդային նեղածումները

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը՝ առաջին ընթերցմամբ քուէարկեց օրինագիծ մը, որով Անգլիա ձեռք կ'արգիլուի ռուսական այն ապրանքներուն, որոնք արտադրութիւնը կը նկատուին տաժանակիր աշխատաւորներու կամ բանտի աշխատանքի։

Օրինագծին տեղեկաբերը՝ ի միջի այլոց ըսաւ.— Այս արգելքը անհրաժեշտ է ո՛չ միայն քաղաքական եւ տնտեսական տեսակէտով, այլ նաեւ բարոյական տեսակէտով։ Հակառակ ըլլալով միւս բոլոր պետութիւններուն, ռուսական պետութիւնը կը ներկայանայ իբր առեւտրական մը։ Անգլ. ան բանադրուած է սեփականութիւնը եւ ուրեմն, որեւէ յանձնառութեան չունի հանդէպ գրամագլուխին։ Իբր աշխատաւոր կը ծառայեցնէ քաղաքական բանտարկեալներ եւ թշուառներ եւ հետեւաբար, անպարկեշտ մրցորդ մըն է։

Տեղեկաբերը առաջարկեց երեք միջոցներ, որոնցմով, անգլիական կառավարութիւնը պիտի կրնայ արգիլել տակ առնել այս կարգի ռուսական նեղածումները։

1) Հրաւիրելով Ազգերու Դաշնակցութիւնը որ միջամտէ Ռուսիոյ, եւ Մոսկուա զրկէ քննիչ յանձնախումբ մը։

2) Քուէարկելով օրինագիծը, որով պիտի հաստատուի թէ Անգլիա իր ազատութեան ժառանգը չի ծախեր բոլշեւիկեան պնակ մը ոսպի համար։

Ընդհանուր գործադուլ Լեհաստանի մէջ

Բողոքելու համար ընկերային օրէնքներու փոփոխման ծրագրին դէմ, ընկերվարականները որոշեցին ընդհանուր գործադուլ յայտարարել ամբողջ երկրին մէջ։

Երկրին մէջ տիրող տնտեսական ծանր կացութեան հետեւանքով, կը վախցուի որ նման որոշում մը տեղի տայ ամբոխավարներու գրգռիչ եւ վտանգաւոր գործունէութեան։ Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ նախատեսած է, առաջքն առնելու համար խռովութիւններու։ Հանրային սպասարկութիւնները՝ ինչպէս երկաթուղին, թղթատարը, հեռագիրը եւայլն, պիտի շարունակեն գործել եւ եթէ պէտք ըլլայ, աշխատանքը պիտի ապահովուի զինուորներու կողմէ։ Կառավարութիւնը արգիլեց պաշտօնեաներուն՝ մասնակցիլ որեւէ գործադուլի։ Ոեւէ ըմպելիի վաճառումը արգիլուած է ամբողջ երկրին մէջ։

Ընդհանուր գործադուլի որոշումը տրուած է, այն պատճառով որ, կառավարութիւնը նոր օրինագծով մը, կ'առաջարկէր ջնջել շաբաթ կէսօրէ վերջի հանգիստը, շաբաթական 40 ժամուան աշխատանքի օրէնքը եւ անգործներու նպաստը կը նուազեցնէր։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Արձակուրդ մինչեւ ապրիլ 11

Զինաթափութեան ժողովի ընդհ. յանձնախումբը իր վերջին նիստը գումարեց երէկ. Զատկուան արձակուրդէն առաջ։ Նախագահը Հէնտըրսըն յայտնեց թէ ժողովի դիւանը որոշած է աշխատանքները վերսկսիլ ապրիլ 11ին։

Այս առթիւ, ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահը, վարչապետ Պ. Թարտիէօ կոչ ըրաւ յանձնախումբին որ, արձակուրդէն անմիջապէս յետոյ, չվարանի ձեռնարկել սկզբունքի հարցերու քննութեան։

Զինաթափութեան ժողովի օդանաւային եւ ելմտական յանձնախումբերը շարունակեցին իրենց աշխատանքները։ Առաջինը որոշեց կազմել մասնախումբ մը, որպէսզի մշակէ ընդհանուր յանձնախումբին ուղղուելիք առաջարկները, հետեւեալ կէտերով.

1) *Զատորոշել առարկայական ուսումնասիրութիւն մը՝ քաղաքային օդանաւորդութեան միջազգայնացման վրայ։*

2) *Զատորոշել ուսումնասիրութիւն մը՝ Ջրասուզանաւերու միջազգային կազմակերպութեան վրայ։*

3) *Զատորոշել ծրագիր մը՝ յանձնախումբին աշխատանքներուն վերսկսման համար։*

Ելմտական յանձնախումբն ալ, իր կարգին նշանակեց 11 հոգինոց մասնախումբ մը։

Բարոյական զինաթափութեան յանձնախումբն ալ շարունակեց իր աշխատանքները։

Նոր դաւ մը Ճափոնիայի դէմ

Աւստրիոյ մէջ, Երեւան հանուեցաւ նոր դաւ մը, որ սարքուած էր ընդդէմ Վիեննա-Պոլիս ճեպընթացին, եւ որ, ի թէ ժամանակին յայտնուած չըլլար, զարհուրելի աղէտի մը տեղի պիտի տար։

Փոքր կայարանի մը քանի մը քիլոմեթր անդին, ճեպընթացին մեքենավարը երկաթագծին վրայ նշմարեց առարկաներ, որոնք իրեն կասկած ներշնչեցին։ Անմիջապէս դանդաղեցուց ճեպընթացին արագութիւնը եւ կրցաւ կեցնել շոգեշարժը, առաջքն առնելով աղէտի մը։ Երկաթուղիին այդ մասին վրայ, երկաթ ձողեր նետուած էին, կառախումբը գծէն դուրս հանելու նպատակով։

Պուլկարիոյ նախկին կացութիւնը

Պուլկարիոյ նախարարաց խորհուրդը, նախորդ ամբողջ գիշերը անցուց լսելով եւ քննելով Պուլկարիոյ Ազգային գրամատան տնօրէնին Մոլչիլոֆի տեղեկագիրը։ Մոլչիլոֆ նոր վերադարձեր էր Փարիզէն։

Նկատի առնելով Մոլչիլոֆի միջոցաւ հաղորդուած՝ ելմտական յանձնախումբին առաջարկները, եւ փափաքելով որ Փարիզի բանակցութիւնները շարունակուին, կառավարութիւնը որոշեց վճարել մարտ 15ի իր արտաքին պարտքերու ամսավճարները։

Պ. Մոլչիլոֆ, տեսնուելէ յետոյ կառավարութեան հրահանգները՝ վերադարձաւ Փարիզ։

Դանուբեան երկիրներու հարցը

Դանուբեան երկիրներու տնտեսական դաշնակցութեան կազմութեան ծրագրին մասին, գերման կառավարութիւնը իր տեսակէտը հաղորդեց ֆրանսական կառավարութեան։

— Դանուբեան երկիրներու դաշնակցութեան մասին ֆրանսական կառավարութեան առաջարկներուն հանդէպ, կ'ըսէ Գերմանիա իր գրութեան մէջ, գերման կառավարութեան դիրքը ամէնէն առաջ հիմնուած է այն ի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՔՍԱՆԸԶՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Աւստրիացի բազմատաղանդ գրագէտ Սթէֆան Ցուայկի սիրային վէպը, որ կը պատկերացնէ մեր ժամանակներու յուզումներն ու ապականութիւնները, միջազգային պողոտաներու վրայ։

Լուրեր Հայաստանէն

Փետրուար 3ին Երեւանէն հասած տիկին մը կը պատմէ.—

Չափազանց դժուարացեր է առօրեայ նիւթերու հայթայթումը։ Մի աւշին չիթ ստանալու համար օրերով հերթի պիտի սպասել։ Եւ բախտաւոր է նա, ով հերթի սպասելուց յետոյ կը կարողանայ ստանալ իր համանելիք չիթի կտորը. այսպէս են ասում, որովհետեւ շատ յաճախ է պատահում, որ կտորը քիչ լինելու պատճառով հերթի կանգնածները դատարկաձեռն վերադառնում են իրենց տունը։ Երեւանի բանկաշխատում մի ասածդ գոյութիւն չունի, դրա համար էլ քաղաքայինները ոչ խոր եւ այծ են գնում գիւղացիներից եւ ծածուկ մորթում են։ Բայց վայր եկել տարել է նրան որ բռնուեց։ Բաւական չէ որ ամբողջ միսը գրաւում են, դեռ 100 րուբլի էլ տուգանք են նշանակում։

Խառնութիւնները նախկին ձեւով չկան, բայց բանտարկութիւն ու աքսոր սովորական են։ Աշտ Տէր Յովհաննիսեանի հօրը՝ Տէր Գաբրիէլին 85 տարեկան հասակում աքսորած են Սիբիր։ Բաւական է որ մէկը կուլակ համարուի կամ աքսորել տալու համար «կուլակ», «հակայեղափոխական» անուան տակ կը բռնեն Հայաստանից։

«Հայաստանում այս ձմեռ շատ ձիւն եկաւ, եւ մեծ վնասներ պատճառեց գիւղացիութեան, իսկ Երեւանում այնքան ձիւն էր եկել, որ փողոցների երթեւեկը խանգարուել էր։

Բոլշեւիկները մեծ քանակութեամբ զօրք են շարժում դէպի սահմանները։

Մի քանի շաբաթ առաջ Նախիջեւանի եւ Շարուրի շրջանից մօտ 200անոց թուրքեր են անցել Պարսկաստան։

Ցոյց բոլշեւիկեան ջարդերուն դէմ

Պուքրէշի մէջ, մեծ ցոյց մը տեղի ունեցաւ բողոքելու համար, վերջին մէկ քանի շաբաթներու ընթացքին, Ռումանիոյ սահմանին վրայ, բոլշեւիկներու կողմէ կատարուած ջարդերուն դէմ։ Կը յիշուի թէ երբ ռուսահպատակ գիւղացիներ կը փորձէին սահմանն անցնիլ ջնլէյսերի վրայով, անխնայ ջարդուեր էին ռուս սահմանապահ զօրքերուն կողմէ։

Ըստ պաշտօնական վիճակագրութեանց, աւելի քան հազար հոգի կը համրուին անոնք, որ, երբ կը փորձէին գաղտնօրէն թուսիայէն անցնիլ Ռումանիա, ինկան կարմիր զօրքերու գնդակներուն տակ։ Սպանուածներուն թիւը ըստ այդ վիճակագրութեանց հետեւեալն է.— 756 այր, 212 կին եւ 41 տղայ։

Այս ցոյցերու ընթացքին, խօսք առնող բանախօսները պահանջեցին որ պետութիւնները միջամտեն։

Արմազեան կոտանցուց դատը

Գրեր էինք թէ Արմազեան, մեկ միլիոն վնասուց հատուցման դատ եր բացեր դատական նախկին ծամադէտ Պ. Ամիի դէմ, որուն տեղեկագրին վրայ, յետապնդման ենթարկուեր էր։

Փարիզի դատարանը մերժեց իրաւունք տալ Արմազեանի եւ զայն դատապարտեց դատական ծախքերու հատուցման։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան բարելաւումը տասը տարիէ ի վեր կը մնայ գլխաւոր մղձաւանջը հայ ժողովուրդին:

Այս հարցի կարեւորութիւնը կը բացատրուի նախ անով որ, ժողովրդի մը նիւթական գոյութեան պահպանման համար անհրաժեշտ են նիւթական եւ տնտեսական հնարաւորութիւններ: Իսկ այս հնարաւորութիւնը կը ստեղծուի այն ատեն, երբ երկրի առեւտրական հրապարակը ունի անհրաժեշտ չափով սպառման նիւթեր (ուտեղէն, հանդերձեղէն, բնակարանային այլ եւ այլ առարկաներ ու կարասիներ): Հայաստանի ներքին հրապարակը չափազանց աննախանձելի վիճակի մէջ է այս տեսակէտէն, խորհրդային իշխանութեան առաջին օրերէն սկսած:

Առեւտուրն ու արտադրութիւնը խլելով մասնաւորի ձեռքէն, խափանելով բոլոր սովորական եւ ընդունուած աղբիւրները, որոնց շնորհիւ կը հարստանայ ներքին սպառման շուկան, պետութիւնը իրեն վերապահեց այս այլապէս բարդ աշխատանքը:

Տարիներէ ի վեր գործադրուած բոլոր փորձերն ու ձեռնարկները, ներքին սպառման շուկան բարելաւելու համար, շատ հեռու են տակաւին արդարացնելու համայնավար կուսակցութեան յաւակնութիւնները:

Պետական համապատասխան կազմակերպութիւններ, հակառակ իրենց խոշոր ծախքերուն, ի վիճակի չեն հայթայթելու ամէնէն կենսական նիւթերը, նոյնիսկ նուազագոյն չափերով: Այն միակ իրողութիւնը, որ դեռ Հայաստանի մէջ արտօնագիրներով միայն բանուորն ու գիւղացին կրնան կտոր մը օճառ եւ քիչ մը շաքար ձեռք ձգել, (ի հարկէ արտօնեալներ միայն), ցոյց կու տայ թէ պետութիւնը ի վիճակի չէ բաւարարելու սպառման պահանջը, ամէնէն համեստ չափերով:

Հարկ չկայ նոր մանրամասնութիւններ ներկայացնել այս անվիճելի իրողութեան մասին, երբ իրենք իսկ տարբեր պնդումներ չունին ներկայացուցած ցարդ:

Այսօր մեր երկրին մէջ, ներքին շուկան աղքատ է ամէն տեսակի նիւթերէ: Հարցը ամբողջապէս կը լուծուէր, եթէ երբեք գեղեցիկ օր մը վերնար այս իրական ցաւը: Ենթադրենք թէ խորհրդային պետական մենաշնորհի վերածուած առեւտուրը ի վիճակի ըլլայ բաւարարելու ներքին շուկան, բնակչութեան թիւին եւ սպառման համապատասխան չափով: Կը բարելաւուի՞ ժողովրդական տնտեսութիւնը:

— Ո՛չ, պիտի պատասխանենք անմիջապէս, նկատի առնելով ուրիշ իրողութիւն մը, որ նոյնքան կարեւոր ազդակ մըն է ժողովրդական տնտեսութեան բարելաւման համար:

Կ'ակնարկենք ժողովրդի սպառման կարողութեան: Ուրիշ խօսքով, ժողովուրդը միջոցներ ունի՞ գնելու հրապարակէն այն ամէնը ինչ որ անհրաժեշտ է իրեն:

Փաստերը անհերքելի են ժողովրդի գնման կարողութեան մասին: Քաղաքի թէ գիւղի մէջ, աշխատաւոր բանուորն ու գիւղացին, պաշտօնեան եւ ազատ ասպարէզի մշակը շատ չնչին բացառութեամբ ի վիճակի չեն իրենց շահածով գնել իրենց պէտք եղածը: Ինչ որ գիւղացի կամ բանուոր կը կոչենք, պարզապէս պետական պաշտօնեաներ են, քանի որ երկրի բովանդակ արդիւնաբերութեան իրական տէրը, վերին հսկողն ու ղեկավարը կառավարութիւնն է:

Հակառակ իրենց բանաձեւերուն ու խոստումներուն, խորհրդային կառավարութիւնը ժլատ է վարձատրութեան մէջ: (Բացառութիւն համարելով որոշ դասակարգի աշխատաւորներ եւ պետական ու կուսակցական կարեւոր պաշտօնատարները, որոնք լիառատ վարձատրութիւն կը ստանան): Միջին հաշիւով ամսական 70-90 ռուբլի աշխատավարձը համեմատաբար աննշան գումար մըն է երկրի ներսը, բաւարարելու համար աշխատաւորի մը ամսական անմիջական պէտքերուն, եթէ ընտանիքի հոգն ալ ունի իր վրայ: Անկէց զատ պէտք չէ մոռնալ որ այս չնչին վարձատրութեան մէկ շօշափելի մասը կը տրուի միշտ զանազան տուրքերու եւ պարտադիր փոխառութիւններու եւ նուիրատուութիւններու ձեւին:

Այս պայմաններուն մէջ բնական է թէ ժողովրդական տնտեսութիւնները Հայաստանի մէջ կը մնան աննախանձելի: Եւ սակայն մարդիկ ճիշդ հակառակը կը ճառեն չափազանց խախուտ պատճառաբանութիւններով:

Գ. Խանջեան է՛ դարձեալ, որ բարձրաձայն կը բարբառի

«Փաստերը վկայում են, որ գնալով աւելի եւ աւելի բարձրանում է աշխատաւորական մասսաների կուլտուրկենցաղային մակարդակը»:

Որո՞նք են այն փաստերը, որ տուն կու տան այս հաւաստիքներուն.—

— «Այդ մասին պերճախօս վկայութիւն է տալիս ամէնից առաջ ազգաբնակչութեան աճումը: 1928 թ.ի 922 հազար ազգաբնակչութեան փոխարէն Հայաստանում ունենք ներկայումս մէկ միլիոն քառասուն հազար ազգաբնակչութիւն: Աճումը հազարին 38.39 մարդ տարեկան: Ազգաբնակչութեան արագ աճումն արտացոլում է, անշուշտ, մեր երկ՛րի տնտեսական վերելքը եւ մասսաների դրութեան բարելաւումը»:

Ըստ երեւոյթին անվիճելի այս սկզբունքը խղճի կատարեալ հանգստութեամբ կրնա՞նք պայմանաւորել մեր երկրի «տնտեսական վերելքի եւ մասսաների դրութեան բարելաւման» հետ: — Ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ:

Հայաստանի հայութեան բնական աճման այս մխիթարական ցուցանիշը նոր երեւոյթ մը չէ, եւ ո՛չ ալ արդիւնք խորհրդային իշխանութեան բարիքներուն: Բազմածին է Հայը միշտ եւ ամէն տեղ: Պատերազմէն առաջ ու յետոյ, ամենադէշ եւ դժնդակ պայմաններու մէջ իսկ, աճումը եղած է մեր կոտորակուած ժողովրդի գլխաւոր մէկ ուժը: Գաղթականի կեանքը, որ ծանր ժառանգութիւն մըն է պատերազմէն ու անոր յաջորդող անցքերէն յետոյ, նոյնքան պերճախօս փաստեր կու տայ մեր ժողովրդի աճման կարողութեան մասին, հակառակ տիրող թշուառութեանց:

Նոյնիսկ Հայաստանի մէջ, 1921-28ին, երբ դեռ «մասսաների դրութեան բարելաւումը» անմխիթար էր ու յուսահատական, Խանջեաններու խոստովանութեամբ, աճման համեմատութիւնը նուազ չէր հիմակուանէն: Հետեւաբար անիմաստ է այս փաստը օգտագործել ի նպաստ երկրի ժողովրդական տնտեսութեան բարելաւման:

Իբրեւ ուրիշ փաստ մը ժողովրդական տնտեսութեան բարելաւման, Գ. Խանջեան կը ներկայացնէ աշխատավարձի հետեւեալ համեմատական թիւերը.—

— «Ցենզային արդիւնաբերութեան մէկ բանւորի միջին ամսական աշխատավարձը 30 թ. 67 ռ. բարձրացաւ 31 թ.ին 80 ռ. շինարարական բանւորինը՝ 94 ռ. մինչեւ 113 ռ. ժողլուսաւորութեան գործում աշխատողինը 65 ռ. մինչեւ 91 ռ.»:

Աշխատավարձի այս չափը Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ այս տագնապի օրերուն իսկ տեսական ապստամբութեան պիտի մղէր աշխատաւորութիւնը:

Այն ինչ որ Հայաստանի մէջ կը շահուի մէկ ամսուան մէջ, նոյն կամ ուրիշ դրամատիրական երկիրներու մէջ կը շահուի 7—10 օրէն: Ուրիշ խօսքով, Հայաստանի միջին աշխատավարձը առ նուազն երեք անգամ աւելի վար է այս տեղի աշխատավարձերէն:

Այս համեմատութիւնը կարեւորութիւն չպիտի ունենար մեզի համար, եթէ Հայաստանի աշխատավարձի քանակը համապատասխան էր ներքին շուկայի գիներուն: Ի՛նչ կրնայ գնել Հայաստանի միջին աշխատաւորը իր ստացած ամսականով: Նուազագոյն պարագային, ձեռք մը հագուստ եւ զոյգ մը կօշիկ, այն ալ արտօնութիւններով եւ միջնորդութիւններով: Մինչդեռ այդ նոյն կօշիկն ու հագուստը հոս կարելի է գնել մէկ շաբթուան աշխատավարձով, մեծ դիւրութեամբ եւ առանց այլեւայլի:

Այսքանը բաւական է արդէն գնահատելու աշխատավարձի «բարձրացման» չափին արժէքը, առանց մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու:

Կացութիւնը այս տեսակէտէն տակաւին շատ հեռու է մխիթարական ըլլալէ: Առանց համեմատութեան եզրեր փնտռելու տարբեր երկիրներու հետ, մենք պիտի ողջունէինք Հայաստանի «մասսաների դրութեան բարելաւումը» եթէ երբեք այդ «դրութիւնը» համապատասխանէր ներքին շուկայի իրական գիներուն:

Ցորչափ աշխատաւորը իր ստացած աշխատավարձովը չպիտի կրնայ ապահովել իր նուազագոյն պահանջները, եւ իր վաստակովը չպիտի վայելէ կեանքի ամենատարրական հնարաւորութիւնները — դժուար է զովքեր հիւսել ժողովրդական տնտեսութեան բարելաւման, այդ առթիւ գործադրուած համայնավար քաղաքականութեան մասին:

Այդ քաղաքականութիւնը ցարդ իր ձեռք բերած արդիւնքներովը անզօր է մխիթարելու այն ողբերգական կացութիւնը, որ կը հիւծէ բռնադատուած աշխատաւորութիւնը «խորհրդային սոցիալիստական մեծ հայրենիքում»:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ. - ԵՐՐՈՐԴ ԿԱՐԱՒԱՆԸ 1200 ՀՈԳԻ. - ՉՈՐՐՈՐԴԸ ԴԱՐՁԵԱԼ 1200 ՀՈԳԻ, ԿԷՍԸ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ, ԿԷՍԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԵՒ ԹՐԱԿԻՈՅ ՇՐՋԱՆՆԵՐԷՆ,— ՀԻՆԳԵՐՈՐԴԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅԷՆ ԵՒ ԹՐԱԿԻԱՅԷՆ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ 7500 ՀՈԳԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ. - ՁԶՈՒԵԼԻ ՀՈՒԱՏԱՓՆՈՒԹԻՒՆ.— ՈԳԵՒՈՐԻՉ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ:

Աթէնքէն երկրորդ կարաւանը դէպի Հայաստան ճամբու դնելէ վերջ, Շահվէրտեան Սելանիկ եկաւ իր օգնական Ալանօֆի հետ: Առաջին գործը եղաւ աչքէ անցնել հոգիի արձանագրութիւնները: Մանրազնին զտումներ կատարելով ցանկերուն մէջ, երկու հազար հոգի ցանկէն, որոնցմով պիտի կազմուի Նոր Յունաստանի առաջին կարաւանը: Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչները իր մօտ հրաւիրելով, խորհրդակցութիւններ ունեցաւ անոնց հետ: Ծանօթացաւ անոնց շրջաններու ներգաղթողներուն նիւթական եւ ընկերային պայմաններուն, ու իր կարգին, ծանօթացուց անոնց՝ ներկայ Հայաստանի տնտեսական եւ քաղաքական պայմանները: Շահվէրտեան բանախօսեց, կամ աւելի ճիշդ, բաղդատական ցուցակներ կարդաց, տասը տարի առաջուան եւ ներկայ Հայաստանի մասին: Վեր առաւ կատարուած ու ծրագրուած վերաշինական բոլոր աշխատանքները: Դաշնակցականներու հասցէին ընդհանրապէս գործածեց զուսպ լեզու, եւ ունկնդիրներու խնայեց իր փոքրաւորներուն գործածած խոպան վայրահաչութիւնները: Ներգաղթողները զինքը լսեցին լուռ ու մունջ: Որեւէ հարցում ընելու արտօնութիւն չկար սրահին մէջ: Հետաքրքրականը՝ մեկնումի ճշգրիտ թուականն էր, այդ պատճառաւ ալ ներգաղթի լիազօրը բեմէն հեռացաւ ընդհանուր անտարբերութեան մէջ:

Ըստ Շահվէրտեանի յայտարարութեանց, Սելանիկէն մեկնելիք առաջին կարաւանը պիտի բաղկանայ երկու հազար հոգիէ, որոնք ճամբայ պիտի ելլեն մարտի վերջերը: Երկրորդ կարաւանը պիտի բաղկանայ 1200 անձերէ, կէսը Սելանիկէն ու մնացեալ կէսը՝ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ շրջաններէն, առանց մեկնումը մայիսէն առաջ վերջացած պիտի ըլլայ: Իսկ երրորդ ու վերջին կարաւանը, դարձեալ 1200 անձերէ պիտի բաղկանայ, ու այս անգամ ամբողջութեամբ, Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ շրջաններէն: Անոնց մեկնումը, հաւանաբար, մինչեւ մայիսի վերջ լրացած ըլլայ: Այսպէսով, ամբողջ Յունաստանէն 7500 անձեր Հայաստան մեկնած պիտի ըլլան, որով յունահայերու ներգաղթի բաժին ինկած թիւը կը լրանայ, չհաշուելով անշուշտ 12 տարեկանէն վար տղաքը, որոնք թիւ չեն ներկայացներ:

Շահվէրտեան Սելանիկ մնաց միայն վեց օր, ու Աթէնք մեկնեցաւ կարաւաններու նախապատրաստական աշխատանքները կատարելու համար: Սելանիկ կը մնայ Ալանօֆ անունով մարդ մը, որուն համար կ'ըսեն թէ չեկիստ մըն է, եւ Շահվէրտեանի օգնական ըլլալէ աւելի, անոր վրայ հսկող մըն է: Ինքն է որ վերջին զտումները կ'ընէ ու ներքին կարգադրութիւնները անձամբ կը կատարէ:

Արդարեւ, այս մարդը, իր պաշտօնի կիրարկման միջոցին, սկսած է ցուցադրել խայտառակ զաւեշտ մը խեղճ գաղթականութեան գլխուն: Ոգի ի բոյն կ'աշխատի Հայաստան մեկնելիք երիտասարդներէն գրաւոր յայտարարութիւններ կորզել Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, յայտարարութիւններ՝ որոնց խեղճ տէրերը նոյնիսկ չեն գիտեր Դաշնակցութեան ինչ բան ըլլալը. ու կարծելով թէ անցագրային գործողութեան մը առջեւ կը գտնուին, իրենց մատները կը կոխեն ու կ'անցնին: Ալանօֆի ամէնէն զաւեշտական «յաջողութիւնը» եղած է հետեւեալը.— Ցանկերու մէջ պրպտումներ կատարած ատեն, աչքին կը զարնէ Հ. Մ. Ը. Մ.ին պատկանող պատանի մը, որուն մասին կ'ունենայ ծանր կասկածներ: Իր մօտ հրաւիրելով զայն, կը սկսի խիստ հարցաքննութեան: Բանից դուրս կու գայ որ, տղեկը ազգ. վարժարան յաճախած է, հետեւաբար ֆաշիստ է. ֆրանսական լիսէն կը շարունակէ, ուրեմն, «էմփէրիալիստներու ուժեղացման կը ծառայէ», ու վերջապէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներէն ըլլալով, Դաշնակցութեան պաշտպանեալներէն է. «արիներու Թշնամի» աշխատաւորութեան: Ու Ալանօֆ արտամձայն կը հրամայէ մաքրուիլ այս երեք յանցանքներէն: Վերջնագիր կու տայ անհաւատ պատանիին, սպառնալով զատել զինքը Հայաստան մեկնելիք իր ծնողներէն, եթէ պաշտօնական յայտարարութեամբ մը չհրաժարի իր «ծանր մեղքերէն»: Շուարած տղեկը արտասուալից աչքերով տուն կը փութայ, հայրիկին պատմելու պատահածը... Ու այսպէս, ամէն օր ականատես կ'ըլլանք զզուելի երեւոյթներու, որոնց փոքրոգի գործակատարներն են Ալ. Հայաստանի պատուիրակները:

Հայաստանի իշխանաւորներ այսքան փոքրացած չէին գաղութներու աչքին: Այսպէ՞ս պիտի պայքարին Դաշնակցութեան դէմ: Ասո՞նք են Դաշնակցութեան գաղափարային հակառակորդները: Այս ձեւերո՞վ պիտի լռեցնեն Դաշնակցութեան ձայնը ու անտեղիտալի ընթացքը: Թող ուրախ ըլլայ հայ ժողովուրդը, Դաշնակցութեան համար վախ չկայ: Թող ուրախ ըլլան նաեւ խորհրդային կաչաղակները ու ցնծան ամէն օր Դաշնակցութիւնը «մեռցնելով» ու ամէն օր «յաղթութիւն տալով անոր»: Համայնավարները լուրջ հակառակորդներ չեն Դաշնակցութեան համար:

Քաղաքիս մէջ տիրող թշուառութեան տագնապը արգելք մը չէ եղած հայութեան համար, ազնուոր շրջան մը բոլորելու: Ապացոյցն այն է, որ անցնող շաբաթներու ընթացքին իրարայաջորդ հանդէսներ տեղի ունեցան, գրեթէ բոլորն ալ Վարդանանցի առթիւ:

Ազգային եւ Կ. Կիւլպէնկեան վարժարանները միացեալ հանդէս մը սարքեցին, Վարդանանցի հինգշաբթի օրը, եկեղեցիին մէջ: Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ եղան զոյգ վարժարաններու աշակերտութեան կողմէ: Բանախօսեց՝ Կ. Կիւլպէնկեան վարժարանի տնօրէն Գ. Թ. Գօյաճեան, որ գլխաւորաբար ծանրանալով Վարդաններու կատարած հոյակապ դերին վրայ, կոչ ըրաւ միեւնոյն խանդով շարունակելու անոնց շքեղ ճամբան, համերաշխ միացումով ու մէկ ճակատով: Մեր նոր օրերու անհամերաշխ տարրերը. ըսաւ, դարուս Վասակները պիտի լռեցուին: Խօսեցաւ նաեւ թաղականներու ներկայացուցիչ պրն. Յարաճեան, որ իր կարգին Վարդաններու կատարած դերը շատ տեսակէտերով դրուատեց, ոգեկոչելով անոնց փառաւոր մահը ու յաղթանակը:

Ամերիկեան աղջկանց վարժարանի հայ ուսանողուհիներն ալ սարքեցին գեղեցիկ հանդէս մը Վարդանանցի նուիրուած: Առաջին անգամն է որ այս վարժարանը նմանօրինակ ձեռնարկ մը կ'ընէ, որուն իրագործումը կը պարտինք վարժարանի հայերէնի անխոնջ ուսուցչուհի տիկին Մ. Գէորգեանի մեթոտիկ ջանքերուն: Ուսանողուհիի մը կողմէ բացատրուելէ վերջ Վարդանանցի խորհուրդը, ներկայացուեցան Թումանեանի «Անուշ» օփերէթէն տեսարան մը, որ սիրուն տեսարան մը եղաւ ներկայ հայ եւ օտար բազմութեան համար: Դերակատարները լաւ տարին իրենց դժուարին դերերը: Յաջող էին նաեւ արտասանողներն ու երգողները: Հանդէսը անթերի կատարելու համար ոչ մէկ ջանք խնայուած էր: Խնդրուեցաւ վարժարանի տնօրէնութենէն կրկնել տալ ներկայացումը:

Ամերիկեան Անաթօլիա գոլէճի հայ ուսանողութիւնը, ինչպէս ամէն տարի վարժեցուցած է, այս տարի եւս Վարդանանցի ոգեկոչումը ըրաւ վարժարանի բեմէն: Արտասանութիւններէ եւ երգերէ վերջ, յաջողութեամբ ներկայացուեցաւ «Աւարայրի Արծիւը» գեղուն հպարտութեամբ եւ հայրենասիրութեամբ:

Մէկուկէս ամիս առաջ կազմուած Օգնութեան Մարմինը, վերջ տուաւ իր պաշտօնին, տրամադրելի միջոցները սպառած ըլլալով: Այնպէս որ, հացակարօտ գաղթականները որոնք չոր մը հաց մը կը ստանային վերոյիշեալ մարմինէն, զրկուեցան այդ պատեհութենէն ալ: Օգնութեան Մարմինին կոչերը արձագանգ չգտան ո՛չ արտասահմանի եւ ո՛չ ալ տեղական կազմակերպութիւններէն:

ՎԱՀԱԳՆ

ԴՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՀԱՄՐ ՈՒ ԽՕՍՈՒՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Մարտ 12ին, շաբաթ երեկոյ, Դրական Ակումբի սովորական հաւաքավայրին մէջ, խօսեցաւ դերասան Գ. Ա. Շահխաթունի, նիւթ ունենալով «Շարժանկարի ծնունդը, արուեստը եւ փորձերը»:

Գ. Շահխաթունիի այս դասախօսութիւնը Դրական Ակումբի լաւագոյն դասախօսութիւններէն մէկը կարելի է համարել անվիճելիօրէն: Անոնք որ չեկան ունկնդրելու, իրաւէ պատեհութենէ մը զրկուեցան:

Անշուշտ, հայ կեանքի մէջ, շարժանկարը մանուկէն ալ մանուկ է, որովհետեւ ոչ անցեալ ունի եւ ոչ խոստումալից ներկայ: Մինչդեռ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, սինեման պետութեան եւ դրամատիրութեան ձեռքը մեծ ազդակ մը եւ կենդանի ուժերու պահեստ մըն է:

Ահա իր դասախօսութիւնը, իր էական գիծերուն մէջ:

Ինչպէս իւրաքանչիւր երեւոյթ՝ սինեման ալ ունեցեր է իր նախաքայլերը: Սինեմայի (անշուշտ համր մասին է խօսքը) հիմնադիրները եղած են Լիւմիէռ եղբայրները, որոնք մինչեւ այսօր կ'ապրին: Սինեման շատ երիտասարդ է եւ դեռ չէ արժանացած իր յիսնամեակը տօնելու փառքին: Սինեմայի առաջին հայրենիքը եղած է Իտալիան, շնորհիւ իր բնական գեղեցկութեան, պայծառ ու ջերմ արեւին, լոյսին ու չքնաղ տեսարաններուն: Չէ՞ որ սինեման ի ծնէ եղած է լոյսի բնական եւ անբաժան դաշնակիցը:

Լոյսի ու բնութեան հրապոյրները, մարդկութեան որոնող ու նորութեան սիրահար միտքը, այդ լուսանկար պերճանքը, ոսկէ գնդակի պէս գործածելով նետեց երկրէ երկիր, ցեղէ ցեղ, ու քաղաքէ քաղաք, խանդավառութիւն ցանելով: Շուտով եւրոպական բոլոր երկիրներու մէջ անդրադարձ ըրաւ եւ անցաւ ովկիանոսէն անդին՝ Ամերիկա: Ամերիկացիները ուշ սկսան, բայց ամբողջ թափով ու կորովով լծուեցան գործի: Եւ Հոլիվուտը դարձաւ շարժանկարի միջազգային քաղաքը:

Սակայն շարժանկարի իրական հիմնադիրն ու ստեղծագործողը եղաւ ֆրանսացի Մաքս Լինտէրը: Ան է շարժանկարի հայրը, ան է համբաւաւոր Չարլի Չէփլինը ստեղծողը: Անկէ վերջ Շառլ Փաթէն է որ նուիրուած է գործին եւ տրամադրած խոշոր դրամագլուխ մը: Ունեցած է մեծ յաջողութիւն:

Համաշխարհային պատերազմը կասեցուց շարժանկարի այս վերելքը: Բայց պատերազմէն յետոյ, այս վերջին տասնամեակին մէջ շարժանկարը աննախընթաց թռիչքներ ունեցաւ:

Ապէլ Կանսը, նախապատերազմեան շարժանկարի ուղղութիւնը խած եւ նկարած է ժապաւէնի 300 հազար մեթր նիւթ եւ ծութեան դրած է, խիստ յաջող դուցումներով, 600 հազար Իսկ ամերիկացի Կրիֆիթս նկարը հասցուցած է իր ամե բարձր աստիճանին:

Շարժանկարի ճաշակի, թեան, հմայքի ու գրաւչութեան հայրենիքը եղած է Ֆրանսան րիկան իր միլիոն տոլարներով ներութեան չհասաւ: «Բեն-Հուր» ֆիլմին վրայ ծախսած է 12 միլ ֆրանք. 45 դերակատարներ մար 12 հազար ֆրանքով համր երախան, իր քմահաճ հանդէսներ հասցուցած է մինչ միլիոն ֆրանքի:

Շարժանկարը ունի նաեւ մաթիւ արկածներ, ըլլայ ծովա օդանաւային, տան յարկերու «Միշէլ Ստրոկոֆ» ֆիլմի պատ տութեան ատեն արկածի զացած քանի մը դերակատար

Շարժանկարի թեքնիք գրութիւնը հիմնուած է ներքին արտաքին տեսարաններու վրայ տաքին տեսարանները կը նկար արեւի օժանդակութեամբ, իսկ ն քին տեսարանները՝ ստուդիոյի ելեկտրական լոյսերու: Ստուդ մեծ հանգար մըն է, կայաններու պէս: Ներքին թիւ բաժանումներ ունի նաղէտներ ամէն բանի տնօրէնն է բեմադրիչը՝ (մէթ ւէր եւ դրամատէրը: Մէկը կ նիւթը, կը պատրաստէ տրամադրէ դրամը: Դերասան արտակարգ կարողութիւն դանը ոչ մէկ արժէք ունին ֆիզիքական գեղեցկութիւններ նի եւ եթէ ֆոթոժէնիք չէ: Իրակ շարժանկարի բուն դերակատարն րը երկու հոգի են՝ բեմադրիչ լուսարձակը: Արուեստագէտ ձեռքը կատարեալ գործիք մը եւ ամէն մարդ կարող է անոնց հանջին գոհացում տալ եւ շարժ կարի դերասան դառնալ: Տարօրի փոթորկումները անզօր են եւ մասը՝ շարժանկարի համար:

Շարժանկարը ունի նաեւ բազմաթիւ գաղտնիքներ: Դրանք ժապաւէններու ցադրութեամբ: Գ. Շահխաթ բացատրեց թէ ինչպէս երեւոյթ ժապաւէնի վրայ առնելու համար նկարչական գործիքը մէկ երկվայրկեանի մէջ 24 լուսանկար կը նկարէ աչքին ձախ դառնալով: Ճիշդ ընդգծուած երեւոյթով ալ կը բաց տրուի, օրինակ, դառնակով ձեռքին, արեան չիթեր հասցնել վիրաւորի պատրանքը տալ:

Հարուածը կուգայ արհեստա կանխարգել միջոցներով աչքին րը կը դառնայ աչքին ձախ եւ երեւոյթին կու տայ բնական պարանք: Այդպէս են ուրուական ներու, մարդկային տարիքի զան ժամանակաշրջաններու դրութիւնը եւ ուրիշ զանազան ոյթներ: Շարժանկարի նկար տարօրինակութիւններէն մէկն այն է, որ երբ ժապաւէնի մը երեւոյթները դանդաղ նկար արագ դուրս կուգայ, արագ ուրի՛ դանդաղ դուրս կուգայ: Օրինակ մէկ երկվայրկեանի մէջ, երբ շրջանակ առնուի, դանդաղ կուգայ, իսկ երբ մէկ երկվայրկեա մէջ վեց շրջանակ առնուի, արա դուրս կուգայ:

Այս «մեծ համրը» անցաւ ցեղերու մէջէն եւ ամէնքն ալ զավառեց ու յափշտակեց: Եւ դիկ հազարներով գացին տեսնե համրին արկածներն ու պատմ թիւնը:

Սակայն մարդկային միտքը հանգիստ է: Զուգեցին որ շար նկարը միշտ ալ համր մնայ: Ն նացին անոր բերանը լեզու խօսեցնել:

Եւ ահա խօսուն շարժանկար Հանճարեղ Լաէսըն՝ բազմա փորձեր կատարեց ձայնագրի մոֆոն) վրայ եւ յաջողութիւն նեցաւ: Ֆրանսացի Փինոն ձայնը առնել ժապաւէնին վրա նոյն ձեւերով ինչպէս համրին Գերման երեք ճարտարագէտներ յաջողեցան երկաթ թելի ձայնը: Եւ Տօպիսկեան գերման կերութիւնը այդ գիւտը վաճառեց 25,000 տոլարով 1926ին ամերիկացի օճառի վաճառական Ուորնըր եղբայրներուն:

Ուորնըր եղբայրները պէս ուզեցին այդ գիւտը օգտագործել եւ հրաւիրեցին յայտնի

...արուեստագէտ Ալ-Ճօնսընը հրէա ...քան կեանքէ առնուած ձայը խօսուն ...կերպով բեմադրելու համար։ Եւ յաջողեցաւ խօսուն ֆիլմի հիմնադիրն ...ալ պէտք է համարել Ալ Ճօնսընը։

...ՄԹէ համր ժապաւէնի մէջ ֆօթօ...նիք պէտք է ըլլալ, խօսունին ...մէջ ֆօնօժէնիք։ Այստեղ դարձեալ ...րական արուեստագէտը ...։ է դեր ...նի. խօսուն շարժանկարի մէջ ...ան կարգ մը դժուարութիւններ։ ...թէ օրինակ՝ Ա. Տ. տառը դժուար կը հնչուի, իսկ ուրիշ ֆօնօժէնիք են Ն. ...և Ծ. տառերը։

Ի՛նչպէս ձայնի կուպայ ժապաւէնի վրայ։

Խօսուն ֆիլմի ժապաւէնը Յուկէս միլիմեթր աւելի լայն է քան համր ժապաւէնը։ Երկու մասնաւոր մեքենաներ կան մէկը՝ միգրօֆօնը ձայնը կ'առնէ, միւսը գերականապէս դէմքը։ Ձայնի և դէմքի նէկաթիվ...ները կարուելով կ'ազուցուին և կը վերածուին դրականի, ամբողջացնելով սանկալ երևոյթը։

Խօսուն ֆիլմի ստուտիային մէջ անհրաժեշտ է բացարձակ մեռելային լռութիւն։ Ասոր համար ստուտիայի դահլիճը մէջէ-մէջ շինուած են, որպէսզի արտաքին շխանգարէ և փողոցի մէջ աստուտիաներու շրջանին աղմուկը արգիլուած է։

Սինէման արուեստ չէ, այլ ճարտարարուեստ։ Սինէման ոչ իր առողջութիւնն ունի և ոչ ալ իր գրականութիւնը։ Սինէման ամէնաշարժ կան հիմնարկութիւն մըն է։ Ասոր համար միջազգային կեանքին մէջ անորոշ է Սինէման կեանքի բոլոր երևոյթներուն վրայ տարածուող յուսարձակ մըն է։ Սինէման քաղաքական զօրծիք է, պետական ազդակ, կուսակցական պրոպականտ, գրեթէ ամէն ինչ։ Եւ այս բազմապիսի յատկութիւններուն համար, Միութիւնը շատ լաւ կ'օգտուի։

ՎԻՆ. ՀԱՅ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՆՉՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՄԱՍԵՀԵԱՆ ԽԱՆԻ ՄԱՐՄԻՆԸ ԹԷՀՐԱՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՒ

■■■

ԽԱՐԲԻՆ 16 փետր.— Երկու օր առաջ ֆրանսական հիւպատոսը Ազգ. Վարչութեան տեղեկացուց թէ հանգուցեալ Յովհաննէս Խան Մասեհեանի մարմինը Թէհրան փոխադրելու կարգադրութիւն եղած է։

Հոգեւոր հովիւ Եղիշէ քահանայ, Վարչութեան փոխ-նախագահ ճարտարագէտ Միքայէլ Տէր Յովակիմեանի հետ դիմեցին մահմետական համայնքին, ներկայ եղաւ իրենց յանձնելու համար։ Հակառակ նախապէս եղած բանակցութեանց, որոնց ընթացքին համոզուած գոյացած էր թէ որոշեցաւ Մասեհեանը թիւրքմացութեամբ իբրեւ մահմետական թաղուած էլթաթար համայնքի ներկայացուցիչները դժկամակած են յանձնել մարմինը։ Այն ատեն մեր պատուիրակութիւնը կը դիմէ Բրիւներ ընկերութեան, որուն յանձնուած է փոխադրութիւնը։ Վերջինս եւս որոշ պատասխան չի տար յանձնելու ժամանակին համար։

Երէկ ժամը 4ին յիշեալ գրասենեակէն Հայոց եկեղեցւոյ հասցէին գրուած եւ ներկայացուած յաջորդ օրը առաւօտ ժամը 10ին կայարան յանձնել պահանջուած էր։

Այսօր պատարագի արարողութիւնէն յետոյ պատշաճ կարգը կատարուեցաւ։ Ներկայ էր գրեթէ ամբողջ հայ համայնքը։ Թափօրը ուղղուեցաւ դէպի կայարան։

Ճշմարտութիւնը չծածկելու համար, պէտք է ըսել որ Վարչութեան յարգելի նախագահ՝ Բժ. Ստեփան Մղտեսեանի ծրագրած արժանավայել յուղարկաւորութիւնը չկատարուեցաւ, ինչ որ նոյնպէս առանց պատճառի չէ։

Առաջինը՝ լուրջ հիւանդութեան պատճառով իր բացակայիլը եւ միւս անդամներու անտարբերութիւնը։ Երկրորդ բոլոր կարգադրութիւնները եղած էին անակնկալ եւ հապճեպ։ Եւ քիչ մըն ալ հանգուցեալը իր կենդանութեանը իր ինքնութիւնը յայտնած չըլլալով վշտացած էին։

Ախուամենայնիւ, հակառակ արտակարգ ցուրտին եւ ճամբու հեռաւորութեան, թափօրը քալեց մինչեւ կայարան։

Վարչութիւնը հայ համայնքի կողմէն ծաղկեպսակ էր դրած։ Ծաղկեպսակ էին դրած, նաեւ նուագախումբ էին հրաւիրած պարահանդէսային Հայերէն Սանդօ ընկերութեան կողմէ Գ. Գ. Կարապետ Օվանէսեան եւ Յակոբ Իշխանեան։

Ֆրանսական փոխ-հիւպատոսը ննջեցեալի դագաղը վագոնը դրուելէ յետոյ կնքեց դագաղը, եւ ժողովուրդը բաժնուեցաւ խորապէս զգածուած։

ԿԱՍՊ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Աշխատանքի օրէնագիծ

Կառավարութիւնը աշխատանքի օրէնագիծ մը յանձնած է Ազգ. Մեծ Ժողովին։

Օրինագծի տրամադրութեան համաձայն, որոշ ժամանակամիջոցներու գործաւորներու վարձքերը դրամով պիտի վճարուին։ Կիները եւ տղաքը գիշերները չպիտի աշխատին։ Գործէ հանուելիք գործաւորներուն 15 օր առաջ լուր պիտի տրուի. փոխադարձաբար գործաւորն ալ պարտաւոր պիտի ըլլայ գործը լքելիք թուականը 15 օր առաջ իմացնելու գործին տիրոջը։ Աշխատութեան միջոցը օրը 8 ժամ է։ Սակայն գործաւոր մը շաբաթը 48 ժամէն աւելի չպիտի աշխատցուի։

Գործաւորներու առողջութեան եւ հանգստութեան, առողջապահական պայմաններուն վերջին ծայր հոգ պիտի տարուի։ Անուս գործաւորներու համար դասընթացքներ պիտի հաստատուին։

Օրէնքին տառական գործադրութեանը պիտի հսկեն հաւանաբար աշխատութեան քննիչները։

Ցորենի տագնապը

Ցորենը այնքան աժան է Թուրքիոյ մէջ, որ պատճառ դարձած է տագնապի։ Գիւղացիները ստիպուած ըլլալով աժան ծախել իրենց բերքը, չեն կրնար գոցել ոչ միայն իրենց ծախքերը, այլեւ հողալ անմիջական պահանջները։ Ոմանք առաջարկեցին բարձրացնել հացին գինը, սակայն գիտել տրուեցաւ որ հացի գինը բարձրանալով կը շահին ամէնէն առաջ եւ ամէնէն շատ միջնորդները։

Այսպէս տագնապը տակաւին կը տիրէ եւ մեծ մտատանջութիւն կը պատճառէ առեւտրականներուն, գիւղացիներուն եւ կառավարութեան։

Նոր կիւն (7 մարտ) կը գրէ թէ ցորենի ցանքերը պիտի նուազին եւ Թուրքիա սովի պիտի մատնուի, եթէ շուտով չլուծուի ցորենի տագնապը։ Եւ այս առթիւ կը հրատարակէ յայտարարութիւնը Բաշիտ պէյի, որ նախագահն է երկրագործական սենեակին եւ հողագործ է.

— «Ցորենը կը ծախուի այնպիսի վար գինով մը, որ չի կրնար գոցել նոյնիսկ իր ծախքերը։ Խօսք չէ այս, ճշմարտութիւնն է որ կ'ըսեմ։ Ամէն մարդ թող համոզուի, որ գալ տարի ցորենի ցանքը չափազանց պիտի նուազի։ Այս կացութեան առջեւ, պէտք է խորհիլ, որ անպատեհի չէ շուտով գիմաւորել սովը եւ հացի գինին անհաւատալի բարձրացումը։ Ուրեմն, ի՞նչ ընել։ Նախ հիմակուընէ բարձրացնել հացի գինը։ Սակայն հացի գինը բարձրացուած պարագային, մեծ շահեր պիտի ապահովեն փռապանները։ Ջաղացպանները եւ ցորենի գնորդները։ Անհրաժեշտ է միջոցներ խորհիլ պաշտպանելու համար երկրագործներուն շահերը։

Հալէբ կը հրատարակէ եկմտական գործավարին յայտարարութիւնը։ Ըստ այդ յայտարարութեան, Ապտիւլ Խալիք պէյ (եկմտական գործավար) տղայական կը գտնէ այն գաղափարը, թէ հացին գինը բարձրացնելով, ինչպէս կը թելադրէին Ճիւմհուրիյէթ եւ Նոր կիւն թերթերը, Պետական Գանձը կը տանէ 30 միլիոն ոսկի։

Միլլիյէթ թերթը, եկմտական գործավարին բերնով, կը հերքէ այդ յայտարարութիւնը եւ կ'աւելցնէ թէ գործավարութիւնը տակաւին ոչ մէկ որոշման յանգած է այս տագնապին մասին։ Տնտեսական գործավար Մուսթաֆա Շէրիֆ պէյ կը շարունակէ իր քննութիւնները տագնապին շուրջ։

Նոր կիւն հարցարան մը բանալով կը դիմէ ալիւրի վաճառականներուն։ Այս առթիւ ալիւրի վաճառական Փալճըզատէ Մէհմէտ պէյ կ'ըսէ.

— Ամէն երկիր կը պաշտպանէ իր ցորենը։ Ֆրանսա ցորենին ու ալիւրին գին դնելով, ներածուած ցորենին վրայ ծանր մաքս դնելով, կը պաշտպանէ տեղական ցորենը։ Պուլկարիա պետական մենաշնորհի վերածած է ցորենի առեւտուրը։ Ռումանիա փրիմ դրած է ցորենի առեւտուրին վրայ։ Եթէ Թուրք կառավարութիւնն ալ մէկ օխա ցորենին վրայ դնէ երկու ղրուշ փրիմ, ցորենին օխան պիտի ծախուի 7 ղրուշի։

Ներկայիս ցորենին օխան Պոլսոյ մէջ կը ծախուի 3 ղրուշի։

Ինկիլիզէն կը հեռագրեն Պոլսոյ Թուրք թերթերուն թէ Խալք կուսակցութեան եկմտական քննիչ յանձնախումբը խորհրդակցութիւն կը կատարէ այս տագնապին մասին։

Նոր կիւնի աշխատակիցներէն մին Եաւուզ Օսման յօդուածով մը կը ներկայացնէ գիւղացիներուն հոգեկան ու բարոյական տագնապը ցորենի տագնապին պատճառով.–

Մեր երկիրը առաւելապէս հողագործներու երկիր է, անոր թէ ինչո՞ւ գիւղացիները անձկութեան կը մատնուին եւ երկրին գործառնութիւնը կը դադրի, երբ ցորենը կը ծախուի 4 ղրուշի, եգիպտացորենը՝ 2 ղրուշի, հաճարը՝ 1 ղրուշի։ Երկրին շուկաներուն, վերջապէս բոլոր տեսակի գործառնութեանց մէջ տեսնուած դադարը հետեւանք է հողագործներու այս տագնապին։

Հողագործները ստիպուած են, այս տագնապին պատճառով, ծախել իրենց արտերը։ Կը լսենք որ մէկ արտավար հողը ներկայիս կը ծախուի 3 4 ոսկիի, այսինքն 10 օխա մածունի գնով։ Ինչո՞ւ. այնքան իջած են հողերու գիները,— որովհետեւ հողին բերքը արժէք չունի եւ գիւղացին ստիպուած է դրամ գտնելու։

Ցորենի մեր տագնապը երբեք կապ չունի համաշխարհային ցորենի հրապարակին խաղերուն հետ։ Աշխարհի վրայ ցորենի տարեկան բերքը կը հասնի 700 միլիոն կենդինարի։ Առատութեան տարիներուն, 1200 միլիոն կենդինար։ Ամէն տարի հրապարակին վրայ կը մնայ, ապառումէն յետոյ, 130 միլիոն կենդինար ցորենի մթերք մը։

Ցորեն արտադրող գլխաւոր երկիրներն են Ռուսիա, Միացեալ Նահանգներ, Քանատա։ Ռուսիա կ'արտադրէ տարեկան 200 միլիոն կենդինար։ Թուրքիա կ'արտադրէ 15-20 միլիոն կենդինար, ինչ որ պէտք է իրեն համար եւ չի կրնար արտածել։ Կը տեսնուի որ, ցորենի համաշխարհային շուկային վրայ յենք կրնար մրցումի ելլել։

Մեր միակ հոգը պիտի ըլլայ պաշտպանել մեր ցորենը, ի շահ գիւղացիներուն, որոնք, ինչպէս կը տեսնուի այս վերջին տագնապին, մատնուած են հոգեկան անձկութեան մը, այնքան բարոյալքուած եւ յուսահատած, որ հեռացնէ կը հրաժարին ցորեն ցանելէ. եւ կը ծախեն իրենց հողերը չափազանց աժան։

Այս կացութիւնը անշուշտ պիտի ազդէ նաեւ երկրին բոլոր տեսակի աշխատանքներուն վրայ։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ Ս. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Պաղտատէն գրուած նամակէ մը կ'իմանանք այս ցաւոտ ցայդուկին մահը, որ տեղի ունեցած է փետրուար 2ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է, Միւնոյի սփ. խուռն բազմութեամբ։

Դամբանականներ դրած էին Հ. Յ. Դ. Ներկայացուցիչը եւ Հայր. Միութիւնները։

Բազմութիւնը Թափօրին ընթացքն է մինչեւ գերեզմանատուն, ուր դամբանականներ խօսած, արտասանութիւններ եւ երգեր տեղի ունեցած են։

Հանգուցեալ ընկերը ընիկ Մշեցի էր։

ԽՈՐԷՆ ԽԱՋԻԿԵԱՆ

Նոյնպէս ցաւով կը ծանուցենք մահը ընկ. Խորէն Խաչիկեանի, կարծկանի Ուրանց գիւղէն։

1898էն ի վեր ծանօթացուած Գուլկարիա (Թուածուք) ընկեր Խորէն Խաչիկեան մինչեւ իր մահը եղած է ծառայութիւն Դաշնակցական եւ պարտաճանաչ ծայր մը վեց զաւակներու, որոնք նոյնպէս կը ծառայեն Դաշնակցութեան դրօշին տակ։

62 տարեկան էր։

ՄԱՄՈՒԼ

Մամուլը եւ «ազգը»

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ ուշադրութեան կը յանձնէ խնդիր մը, որ կապ ունի ամբողջ հայ մամուլին կացութեան հետ (26 փետրուար)։

— «Կը խորհինք, թէ ժամանակն է որ մեր հայրենակցական միութիւնները, բարեսիրական կազմակերպութիւնները, մշակութային ընկերակցութիւնները եւ եկեղեցիները վերջապէս դադրին նայելէ հայ թերթերուն իբրեւ մասնաւոր ձեռնարկներու վրայ եւ սորվին նկատել զանոնք իբրեւ ազգային կարեւոր հաստատութիւններ, որոնց գոյութիւնն ու բարգաւաճումը կենսական կարիք մըն է հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն համար։ Եթէ բոլորն ալ խրացնեն այդ ճիշդ տեսակէտը, այն ատեն, վստահ ենք, մեր կազմակերպութիւններէն որեւէ մէկը, ըլլայ հայրենակցական միութիւն, բարեսիրական կամ մշակութային ընկերութիւն թէ կրօնական համայնք, պիտի երբեք չդժուարանայ քանի մը տոլար ալ իր ծախքերու բաժնին մէջ յատկացնելու հայ թերթերուն իր այն կարգի գրութեանց հրատարակութեան համար, որոնք ընդհանուր ընթերցանութեան նիւթ չըլլալով կարող են տպուիլ եւ պէտք է տպուին իբրեւ ծանուցում, յատուկ վարձատրութեան մը փոխարէն։

«Հայրենիք» մասնաւորապէս ամէն հնարաւոր առիթով բարոյական ամէն օժանդակութիւն բրած է ցարդ ու սակէ ետքն ալ պիտի ընէ հայկական ազգօգուտ բոլոր կազմակերպութիւններուն, ինչ բնոյթ ալ ունենան անոնք։ Սակայն, ան ի վիճակի չէ նաեւ նիւթական զոհողութիւններ ընելու այդ կազմակերպութեանց համար։

Կը յուսանք, թէ հայկական զանազան միութեանց գլուխ կանգնած մեր հայրենակիցները պիտի ըմբռնեն մեր տեսակէտն ու պահանջին արդարութիւնը եւ այսուհետեւ ի նկատի պիտի առնեն նաեւ հայ թերթերու շահերը, որոնք վերջին հաշուով ոչ թէ մասնաւոր անձանց, այլ ամբողջ ազգին շահերն են»։

Բաղդատական խնկածներ...

«Նոր Օր»ի մէջ կը կարդանք, այս խորագրին տակ (11 Մարտ)։—

Սելանիկէն կը գրեն մեզի.—

Համայնավարներու ծանօթ զօրծելակերպն է շահագործել բարոյապէս ինկածները։ Գաղութներու մէջ անզօրութիւն, խաղաղութիւն հիմնովին հակառակ են համայնավար ըմբռնումներու։ Կը փնտռեն ու կը գտնեն այնպիսի մարդիկ, որոնք զուրկ ըլլան բարոյական ըմբռնումներէ ու մամռնայի սիրոյն ընդունակ ըլլան ամէն ինկածութիւն փորձելու։

Շահվերտեանէ յետոյ, Օսլանեան սկսած է աւելի եռանդ ցոյց տալ, որպէսզի ... Դաշնակցութենէն տարի մը առաջ վտարուած երկու մարդուկներ։ Թէեւ դեռ յայտնի չէ թէ ո՛վ աւելի շահաւոր դուրս պիտի գայ Օսլանօֆէն բաւական գումար կորզելու համար, երկու լարախաղացները անոր հետ միասին Ա. կարգով Աթէնքէն Սելանիկ կը մեկնին հաւատացնելով Օսլանօֆ տղեկը թէ իրենք ապահոված են ծանօթ Դաշնակցականի մը կազմէն հրաժարում մը։

Աւելորդ է ըսել թէ դրամները կը գրպանուին առանց արդիւնքի, իսկ ձախողութիւնը կը վերագրեն տրամադրուած գումարի նուազութեան։ Կը յաջողին Սելանիկի մէջ, Շահվերտեանի ներկայութեան նոր գումար առանալ, այս անգամ խոստանալով Դաշնակցութեան դէմ հայհոյանքներով լեցուն գիրք մը հրատարակել։ Վճարուած գրամին փոքր մասը կը յատկացուի ռամկավարներէն «Նոր Այբբենի հին տառերը» գնելու։

Երկու օր Սելանիկ մնալէ վերջ, այս անգամ Շահվերտեանին հետ Ա. կարգ վագոնով Աթէնք կը վերադառնան երկու վճարուած գործակալները։ Մեր ձեռքին տակ ունինք ուրիշ կարեւոր փաստեր ցոյց տալու յայտնուած գործակցութեան բոլոր մանրամասնութիւնները։ Պատրաստ ենք հինգ հազար տրախմի տրամադրելու Բարեգործականին կամ … եւ է հաստատութեան, եթէ չկարողանանք փաստել մեր մերկացումները։

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը

▬

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան ամսագիր Տեղեկատուին մէջ (մարտի թիւ) կը կարդանք.

— Փետր. 17ին գումարուեցաւ ընդհ. ժողովը, երբ նորընտիր վարչութեան նախագահը, Տոքթ. Քոլոլեան, շնորհակալութիւն յայտնեց վերընտրութեամբ իրեն յայտնուած վստահութեան մասին։

Ու յիշեցնելէ յետոյ թէ 11 տարիէ ի վեր առանձնած ըլլալով Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան վարիչի պարտականութիւնը, կը փափաքի որ գէթ այսուհետեւ երիտասարդ ուժեր գան շարունակելու գործը։

Յետոյ ներկայացուց վարչութեան ծրագիրը, ժողովրդական դասախօսութիւններու մասին կատարուած նոր կարգադրութիւնները։

Այնուհետեւ եղան կարծիքի փոխանակութիւններ վարչութեան ծրագրին մասին։

Տոքթէօրներ Խանճեան եւ Սաղըալ բժշկագիտական հաղորդագրութիւններ ըրին հետաքրքրական նիւթերու մասին։

Հայ Բժշկ. Միութիւնը եւ Հայ Կարմիր Խաչի բարեկամները միասնաբար փետր. 19ին խորհրդակցութիւն մը կատարեցին տոքթ. Քոլոլեանի բնակարանին մէջ, մշակելու համար առողջապահական դասախօսութիւններու եւ բուժարանի բժշկական քննութիւններու մասին ծրագիր մը։

Տեղեկատուն կը ծանուցանէ նաեւ թէ Հայ Բժշկական Միութեան անդամներէն Տոքթ. Արամեան մեռած է վերջերս Սէնթի մէջ, 71 տարեկան։

Բժշկ. Միութիւնը մարտ 23ի երեկոյին իր անդամները կը հրաւիրէ տարեկան աւանդական խնջոյքին։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Ա. ՄԱՍ

XI.

Մազը ծակ է — գլնչաց ու աչքով ըրաւ գծագործը՝ Նշոր Նստող Թուրքին ակնարկելէն։

— Պատին վրայ ճամճ կայ, լսե՞ս։ Ու «ճանճճէն ըո՛ղ ինկաւ Պզտիին ...» .. Բայց, ձայնը բարձրացուց. «Համբե՞նչէաթ...Հը՛, աաքօրինա՛կ...

— Իչսէ՛, ձո՛ւկը, աղբո՛ր, հա՛, էնէկ աս ձուկը ասաղին, էօծի՛ւր է, եօծի՛ւր — վեր բռնեց ձուկը...

Սավեսքը, կաթոլիկներու գերեզմանատան առջեւ, ազնէ մը զաղտնօրէն ծածկուած էշան, սար փայտը խօթեց յետքին, էշը վազվռտեց, ու մարդուկը, սիկարը վաւած ատեն, վրայէն ինկաւ... Ոչոյ Գ. Արամը։ Աշոտն ու Սուրէնը կռնալ ասին պատէն հեռու։ Դեռ արիւնո՛տ ծայրածուռ մը։ Սուլեց ծախեզրի եկեղեցական աղօթքը։ Ու ծովը շարունակեց շառաչել, — Փը՛շշ. Փը՛շշ. Փը՛շշ..

— Աշո՛տ — պոռաց Աշոտ՝ քերեղմանատան արձագանգը փորձելէն։

Աշո՛տ — պատասխանեց ձայն մը անծանօթ։

- Սո՛ւրէն Սուրէն սկսաւ այս անգամ։

— Երեք վանկով բառ մը, երեք վանկով, — թելադրեց Գ. Արամ։

— Թա՛-րո՛ւ-թի՛ւն..

Ու «Սարէն-Թարութիւն»՝ միախառնուած ձայնեց հեռաւոր ձայնը, որ գերեզմանէն կուգար, եւ որ Սուրէնի ներքին ձայնն էր, անշուշտ։

— Ճա՛ռ հեռաւոր արձագանգ կը թալ. — ծանծաղեց Գ. Արամ ու շարունակեց քալել։

Իրեն հետեւեցան Աշոտն ու Սուրէնը։ Վերէն, աղբիւրին կռնակէն, արեւ ցոլքերուն ընդմէջէն փոշիի ամպ մը սկսաւ բարձրանալ։ Իրենք արտը կ'անցնին ու հասան աղբիւրին քով։ Խումբ խումբ, ոտքատակ լուշակներ գլուխնին գոչուն կը դառնային բոլոր ու կայտառ աչքերը։ Ոմանք ծաղիկներ դրած էին իրենց ականջին։ Ու իրենց լայնքը կոյ նիհար մարմիններուն հետ կ'օրօրուէին, նաեւ, լեցուն կամ ցցուն կարծքերը ողջաակ պլոզներուն վրայ կոճակ կապած պառուէններով...

Երբ աղբիւրին մօտեցան, խօսակցութիւնը զաղրեցուցին։ Ոմանք իրենց ականջները զաղտնօրէն տուին Գ. Արամին։ Տարիքոտ մը, որ կը հետեւէր անոնց, գլխով բարեւեց, մինչ աղջիկները, քիչ մը առաջ անցնելէ վերջ, շշուկ մը հանեցին, մէկը անորոշ բառեր մը ըսաւ, խնդուք մը ծայր առաւ, թեկանք թեկանքի զարկին, մէկը եռու դարձաւ, մեղմը շրթունքին ու չարաճճիօրէն նայեցաւ Գ. Արամին, յետոյ աչքերնին խոս, ու ձայն մը լսուեցաւ յանկարծ.

— Սեւ աչքերդ, վարժապե՛տ...

Գլուխները ծռեցան, հրճուանքը շառաչ, քայլերը արագացան ու բոլորը անզուսպօրէն խնդացին։ Աշոտ ու Սուրէն զաղտնօրէն իրարու նայեցան, ժպտեցան, եւ՝ իբրեւ թէ հորիզոնը դիտեցին՝ կռնակ տալով Գ. Արամին...

Արեւ կ'ընկղմէր հեռուհետէ, ու արդեն մը կանգներ էր ծառակոյս արտի մը մէջ։

Աղբիւրին հանդիպակաց կողմէն դուրս եկաւ Բարթող էմմին։ Ցնցնած էր ու քրտնած «Թութլիքը աչքէ անցընելու» գացեր էր։ Կը քալէր էշը թողած առջին ու տաշէշէն փայտ մը, զոր փրցուցեր էր իր հնոցներէն։

Կանգ առաւ, կանգ առին եւ միւսները։ Եւ, նստելով արտին ցայլը, ափը ցարկաւ գետնին ու.

— Նստէ՛, նայինք, Գ. Արամ, — ըսաւ — յոգնած չես կ'երեւի։

Աշոտն ու Սուրէնը շատ գոհ եղան Գ. Արամին ու Բարթող էմմիին այս հանդիպումէն, գիտնալով, որ շահեկան մէկի տակ խօսակցութիւններ էին անոնք։

Սուրէնի գլուխը բաց էր ու ռեւանդներէն պարույր մը ինկեր էր ճակտին, կանդած էր հովին դէմ։ Ձեռքին վրայ կը նշմարուէր դեռ դալուած պալոյթի մը արտայայտութիւնը։ Ու ատոր համար էր որ, յաճախ, Գ. Արամ, երեկոյեան արձակուրդին, գաղտ կը բերէր զայն։ Բարթող էմմին նշմարեց այդ ու խաղաղակոն չեչոով մը բաւ.

— Շոտ գլուխդ կախեր ես, Սուրէ՛ն։ Գետին մի՛ նայիր, աղջիկ նայէ միշտ, տղա՛ս...

Իրիկուը։ Աղբիւրին գուռէն, երկու կովեր եկեր կ'ըմպէին հոսանուտ ջուրը ու կը խաղցնէին պոչերնին, մինչ տաւարածը, բիրին կռթնած ու ոտքին մէկը խաչած միւսին, դաշտի ծաղկաւ անհոգ ու երջանիկ հանդարտութեամբ մը կը սուլէր։

Աշոտ քայլ մը առաջ անցաւ։ Միտ մը ծռեցաւ ոտքին տակ։ «Գետին մի՛ նայիր, տղա՛ս» — զեռ այդ ձայնն կը ծառծէր Սուրէնի, երբ ծիլը տեսաւ։ Անոր, դաշտին ընդմէջէն կրիայ մը։ Կեցաւ։ Նայեցաւ։ Բարթող էմմին փայտը երկարեց։ Կենդանին ամփոփուեցաւ պատեանին մէջ։ Ու Սուրէնին նայուածքը հանդիպեցաւ էմմիին նայուածքին։ Գ. Արամ տեսաւ մը գիտեր բերանը՝ կը սուլէր։ Ու մեղմ հովը կը վէտվէտէր ցորենի փոխոցոյցները։

Բարթող էմմիին էշը սկսեր էր ինքնագլուխ քալել ու ճամբայ ինկալ։ Աշոտ վազեց ու քաշեց սանձէն էմմին նետալ։

— Ինչո՞ւ կը խնդաս, էմմի, — հարցուց Գ. Արամ։

— Հը՛, էշը՝ է՛չ ըլլալով հանդերձ իր ճամբան կ'ուզէ երթալ, իր հաւնեցիք տեղը... Զարկ, ան նորէն պիտի երթայ...

Ու ոտքի ելաւ։

- Քալենք նայինք, չկենանք։

Մութը կը սկսէր հեռուհետէ, երբ հասան ծովեզերք։ Անկէ վեր ուղիղ ափն էր՝ դէպի քաղաք տանող։ Ալիքները կը փշրուէին, նորէն, ռաւղներուն վրայ ու ջառաչը կը շառաչէր՝ իրիկուան սատկացող հովէն։

Էմմին կրկին կանգ առաւ։ Նայեցաւ ալիքներուն, եւ, դառնալով տղոցը ըսաւ.

— Տարօրինակ է աշխարհը։ Ալիքները կուգան ու կը փշրուին շարունակ, կ'ելլեն ու կը մեռնան, բայց ծովը ծով է միշտ...

(Շար.) Կ. ՄԻՋԵԱՆ

րողութեան վրայ թէ, ֆրանսական կառավարութեան հետ, կատարեալ համամտութեամբ, ստիպողական կը նկատէ գործակցաբար օժանդակութիւն մը ընել Դանուբեան երկիրներուն։

«Գերմանիոյ համար որ երկար ատենէ ի վեր տնտեսական շատ սերտ յարաբերութիւններ կը մշակէ Դանուբեան աւազանին հետ, մարդկային եւ տնտեսական համերաշխութեան պարտականութիւն մըն է իր ուժերու ներած չափով գործակցիլ որեւէ ձեռնարկի որ կը ձգտի բարելաւել անոր տնտեսական վիճակը։

«Գերմանիա կը նկատէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական կոմիտէն Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ յանձնարարելով մտնել իր դրացիներուն եւ ուրիշ երկիրներու, մեկնած է այն տեսակէտին թէ, իրենց բարգաւաճման համար, պէտք ունին մանաւանդ ընդլայնելու իրենց շուկաները։

«Եթէ ֆրանսական կառավարութիւնը նման պէտք մը կը նշմարէ նաեւ Դանուբեան միւս երկիրներուն համար, Գերմանիա համամիտ է այդ տեսակէտին, Դանուբեան պետութիւններու, մասնաւորաբար, Ռումանիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ համար։

Գերմանիա անգործութեան դէմ

Գերմանիոյ տնտեսական խորհուրդը, անգործութեան դէմ պայքարելու համար, մշակած է ծրագիր մը՝ որ կը տարբերի Աշխատանքի Նախարարին մշակած ծրագրէն։

Այս ծրագրին գործադրութեան համար, նիւթական անհրաժեշտ օժանդակութիւնը պիտի ապահովուի Ռայխսպանքի կամ գերման դրամատուններու ընկերակցութեան մը կողմէ։ Ծրագրին գործադրութեան համար նախատեսուած է 1700 միլիոն մարքի գումար մը, որ պիտի յատկացուի երկաթուղիներու, հեռագրական եւ հեռաձայնական ցանցերու նորոգման, գետային նաւարկութեան, աշխատանքներու, ինչպէս նաեւ ճամբաներու եւ ամբարտակներու շինութեան։ Այս գումարէն մաս մըն ալ պիտի յատկացուի երկրագործութեան եւ բնակարաններու շինութեան։ Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ գործ հայթայթել 4-500 հազար աշխատաւորներու։

Չինաստանի ներկայ կացութիւնը

Շանկհայի ընկերային գործերու գիւանը չինական կառավարութենէն ստացաւ տեղեկագիր մը, Շանկհայի վերջին կռիւներուն եւ դէպքերուն ընթացքին, Չինացիներու կրած վնասներուն մասին։ Այս պաշտօնական տեղեկագրին համաձայն, Շափէյի, Վու-Սունկի, Քեանկ-Ուանի մէջ սպաննուած են 6080 չին քաղաքացիներ, 2 հազար հոգի վիրաւորուած, իսկ 10 հազար ընտանիքներ անհետացած են։ Անոնցմէ զատ 160 հազար ընտանիքներ արտաքսուած են իրենց բնակարաններէն, չինական հանրային կամ մասնաւոր շինութիւններու ընթացքին. իսկ նիւթական վնասները կը գնահատուին 8 միլիառ ֆրանք։

Գալով ճափոնական կորուստներուն, ճափոնական իշխանութիւնները կը յայտնեն թէ Շանկհայի եւ Մանչուրիոյ մէջ, ունեցած են 3850 սպաննեալ եւ վիրաւոր։ Շանկհայի շուրջ, 5 շաբթուան կռիւներու ընթացքին, ճափոնական կորուստներն եղած են 370 սպաննեալ եւ 2770 վիրաւոր։ Միայն Մանչուրիոյ մէջ, 8 ամիս տեւող գործողութեանց ընթացքին, ճափոնական կորուստներն եղած են 378 սպաննեալ եւ 821 վիրաւոր։

Խռովութիւններ Մանչուրիոյ մէջ

Մանչուրիոյ հիւսիսը միշտ խռովայոյզ վիճակի մէջ է։ Մանչուլի քաղաքին մէջ, բոլոր վաճառատուները փակուած են եւ բազմաթիւ փախստականներ կը հասնին շրջականերէն։

Խարպին քաղաքն ալ, նոյն վիճակին մէջ կը գտնուի։

Խորհրդային իշխանութիւնները հրահանգ տուին իրենց հպատակներուն, անմիջապէս հեռանալ Հէյ-Հոյի շրջանէն, ուր խռովութիւններ տեղի ունեցեր էին անցեալ շաբթու։

Ճափոն հետզհետէ կը քաշէ իր զօրախումբերը Շանկհայի շրջանէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՇՈՒՐՋ.— Փարիզի Օփերայի տնօրէնին Պ. Ժաք Ռուշէի հրաժարման առթիւ, կրթական նախարարը յայտարարեց.— «Կամ խորհրդարանը կը քուէարկէ 3 միլիոնը զոր Պ. Ռուշէ անհրաժեշտ կը նկատէ գործը շարունակելու համար եւ այդ պարագային, Պ. Ռուշէ ետ կ'առնէ իր հրաժարականը. եւ կամ խորհրդարանը որեւէ միջոց չգտնելով ուղուած գումարը տրամադրելու, կը մերժէ. իմ գործս պիտի ըլլայ այդ պարագային, ապահովել Օփերայի ներկայացումներու շարունակումը, եւ յետոյ կազմակերպել»։

Որով, վախ չկայ որ Օփերան փակուի։

ԿԼՕԹԷԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ.— Կէօթէի հարիւրամեակին առթիւ, Հինտէնպուրկի, Պրիւնինկի, Ներքին Նախարար Կրէօների, համբաւաւոր գրող Հաուփթմանի եւ ուրիշ անձնաւորութեանց կողմէ ստորագրուած յայտարարութիւն մը հրապարակ հանուած է, ջատագովելով Կէօթէի գործը եւ շեշտելով անոր համաշխարհային նկարագիրը։

Այս առթիւ, ներկայացուած է օրինագիծ մը որով կ'առաջարկուի ի յիշատակ հարիւրամեակին, հրապարակ հանել 3 մարքնոց 1,200,000 եւ 5 մարքնոց 100,000 կտոր դրամ։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ.— Ամերիկայի Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, անգործութեան հարցին մասին յայտարարութեան մը մէջ, կը յայտնէ թէ ներկայիս, Ամերիկայի մէջ կան մօտ 40 միլիոն անձեր, որոնք առողջութեան պահպանման համար անհրաժեշտ եղող նիւթական նուազագոյն պայմաններէն իսկ զրկուած կ'ապրին։

Փետրուարին, անգործներու թիւն էր 8 միլիոն 300 հազար։

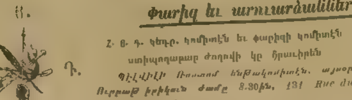

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ. Կեդր. կոմիտէն եւ Փարիզի կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրեն

ՊԻԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէն, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Rue du Fbg. du Temple։

Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. կոմիտէի եւ Փարիզի կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի վիճաբանական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին ընկերները եւ համակիրները։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Ժողովը կը վերջանայ ժամը 10ուկէսին։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ցրամ, Խան, Հոմագասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑԷՄԻՆԻ կորիւն խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 բիս տը լա Բէփիւպլիքի սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր Հրայր, Մուրատ, Կայծակ Առաքել, Գայլ Վահան խումբերը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, սովորական հաւաքատեղին։

Երեկոյթ — դասախօսութիւն

(փետրուար 18ի առթիւ)

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի Կոմիտէի կողմէ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՐԱՄ ԳԱՐՕՆԷ

Կը խօսի Ընկ. Բ. ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը

«ՆՐԿՈՒ ԽԱՅՐԱՀԵՂՆԵՐԸ» Մուտքը ազատ է

Ա. Ե. Կ. Խաչի Մարսէյլի Ընկերամասնաճիւղական

հաւաքոյթը այս կիրակի ժամը 3ին, *Bar-Brasserie du Globe*ի սրահին մէջ, *37 Bld. Dugommier*, կը խօսի Պ. Մ. Վ.ԱՐԱՆԴԵԱՆ, Գեղարուեստական բաժին անդամուհիներու կողմէ։

Նաւասարդ Գրադարանի Բարեկամներ

Բաժանորդագրուեցէք մեր հրատարակութեանց առաջին շարքին

գնեցէք, սպառեցէք, տարածեցէք արդէն լոյս տեսած հատորները

1.— Արձակ էջեր ու հեքիաթներ	*ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ*	*20 Ֆր.*
2.— Պանդուխտի կեանքէն	*ՀՐԱՆԴ (Մ. Կիւրճեան)*	*20 Ֆր.*
3.— Տարօնի Աշխարհ	*ՄՆԱՑ ԳԵՂԱՄԻ*	*30 Ֆր.*
4.— Ամբողջական գործը	*ԳԵՂԱՄ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ*	*20 Ֆր.*
5.— Վիպակներ ու Պատմուածքներ	*ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ*	*20 Ֆր*

Մամուլի տակ է թիւ 6ը, ուր պիտի ամփոփուին Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ հատորէ դուրս մնացած երկերը։

Բաժանորդագրութիւն.— 12 հատոր 200 Ֆր., 100 Ֆր.ը կանխիկ

Հասցէ՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet. Paris (18)

Փարիզի Գրական Ակումբ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 rue Cambronne, Métro Vaugirard. տեղի կ'ունենայ ա) Ակումբի նոր կանոնագրի վաւերացում, բ) վիճաբանութիւններու շարունակութիւն հայ մամուլական համագործակցութեան մասին։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

1. ՄԱՐՍԷՅԼ	Tzeriguiants G. 13 rue des Dominicains
2. ԼԻՈՆ	khatchadourian Antranik, 202 rue Boileau.
3. ՏԼՈՒՆ	Bodourian G., Avenue B. Palissy.
4. ՎԱԼԱՆՍ	Perzikian Avedis, 20 Boulevard Vauban.
5. ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ	Germain Marcel, 34 Place du la Liberté.
6. ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ	Madame Digonner, Place du Peuple (kiosk).
7. ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ	Eramian David, rue de la Liberté (Boulangerie Curtet).
8. ԼԱՆՍԷՅ	Djelalian Simon, 4 rue Dr Michaud.
9. ԼԸ ՍԻՈՏԱ	Azadian kazaros, 11 rue Palamideau
10. ՊՈՐԿ ՏԸ ՓԷԱԺ	kassebian Souren, 50 Grand'rue.
11. ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ ՊԸՆՈՒԱ	Teissonnier, Dépositaire.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Պ. ՅԱՐ. ՓԱԼՖԱՅԵԱՆ ստիպողաբար կը հրաւիրուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, տեսնելու Ընկ. Լեւոն Գեւոնեանը, իրեն վերաբերեալ խիստ կարեւոր անձնական խնդրի մը համար։ Գալ ցերեկէ յետոյ 3էն 6։

ՍԱՆՆՈՅՋՈՐԻ Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 1.30ին, 167 Ave. de Choisy, Métro Place d'Italie.

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Եթէ կ'ուզէք ձեր կազմակերպած հանդէսները հաճելի դարձնել նուագոյն ծախքով, դիմեցէք «Եփրատ» նուագախումբին որ կը ստանձնէ երեկոյթներու, հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ նուագել հայկական եւ եւրոպական պարեր 25 հոգիէ (ըստ կամս հրաւիրողի) բաղկացած նուագախումբ, միմիայն 300 ֆրանք վարձք։ Պայմաններու մասին 8 օր առաջ դիմել «Եփրատի վարչութեան, հասցէ Տ. Օհանեան, 15 Rue du Pourtour, ...»

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան վէրեր. հիւանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12։

ՓՈՔՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ
(PETITES ANNONCES)

TABAT, 18, Avenue d'Italie, ...

CAFÉ du CAREFOUR, 51, Rue Le Peletier, ... Հայկական ...

VICTOR, ... 53 Fbg. Montmartre, ...

BAR ՆԱՒԱՍԱՐԴ, ... 39 Rue Lamartine, Փարիզ ...

Կ'ուզուի Տիկին մը կամ Օրիորդ մը, որ կարենայ փոքրիկներու հայերէն դասաւանդել շաբաթը երկու անգամ, թէրթի կը հայթայթուի գործ ... վրայ, պայմանաւ որ քիչ մը ֆրանսերէն գրել գիտնայ եւ 20 ֆրանք ... նոր ընդունման թուղթ ունենայ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Ephorie de la Communauté Arménienne, 11 rue de l Ecole, Aix-en-Provence, (B D R)

Ուշադրութիւն

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի ... Գրադարանը, փոխադրուած է 240 Rue Duguesclin ... կին գրադարանէն 100 քայլ Mazenod փողոցի անկիւնի ... րանին կից։

Գրադարանը բաց է ամէն ... կուն ժամը 7.30—9, բացի ... եւ Կիրակիէ։

Imp A DER (Agopian) 17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ԱՄԵՐԻԿԱ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔԻՆ ՄԷՋ

Ինչո՞ւ Լինտպէրկ դիմեց աւազակներուն

Իր առեւանգուած զաւակը գտնելու համար, Լինտպէրկի կատարած դիմումը աւազակապետներուն, թաղն ու պսակը կը կազմէ այս դայթակղութեան։

Ոստիկանութեան ձախողութիւնը այս գործին մէջ, ոչ մէկ Ամերիկացի զարմացուցած է։ Այս ձախողութեան պատճառներն ալ ամերիկեան հիւրաքանչիւր նահանգի ոստիկանութեան ինքնավարութիւնն է՝ չկայ իշխանութիւն մը որ կեդրոնէն վարէ զանոնք, եւ ապահովէ նահանգէ նահանգ ոստիկանութեան գործակցութիւնը։ Երբ Ծերակոյտին մէջ հարց դրուեցաւ ստեղծելու դաշնակցային ոստիկանութիւն մը որ ղեկավարէ ամերիկեան ոստիկանութիւնները, Միչիկանի կառավարիչը յայտարարեց.

— Եթէ դաշնակցային որեւէ ոստիկան ոտքը դնէ իմ պետութեանս հողին վրայ, իմ ոստիկաններուս ջարդել կուտամ զայն։

Եւ այլեւս, խօսքը չեղաւ նման կազմակերպութեան մը։

Երկար տարիներ Ամերիկա ապրած մէկը, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.

Ոճրագործութիւնը, անշուշտ, շատ զարգացած է Ամերիկայի մէջ. սակայն անհրաժեշտ է տարբերութիւն մը դնել հասարակ ոճրագործներուն եւ մաքսանենգներուն միջեւ։ Ոստիկանութիւնը խստօրէն կը հետապնդէ հասարակ ոճրագործները, անոնք որ կը յարձակին պարկեշտ անձերուն վրայ՝ երբ բռնուին, եթէ մանաւանդ յարձակած են ոստիկաններու վրայ, մահավճիռը պատրաստ է։ Պարագան բոլորովին նոյնը չէ մաքսանենգին համար։

Մաքսանենգը կը պատկանի խումբի մը, որ կը գրաւէ գաղտնի առեւտուրով եւ կամ շանթաժով։

Կարգ մը անձերէ զատ, որոնք իրենց մասնագիտութիւն ըրած են առեւանգումը, կան ալ որ շնորհիւ մեղսակիցներու աջակցութեան խիստ հեղինակութեան մը կ'ենթարկեն առեւտրականները, անոնց գործատունները եւ յաճախ, խափանարարութեամբ, կամ վրէժի սպառնալիքներով, տուրք կը գանձեն առեւտրականներէն։ Կերպով մը կը դառնան պարկեշտ առեւտրականներու ապօրէն եւ բանի ընկերը։ Այս կարգի աւազակութիւնը, պարզ է թէ ամէնէն շահաբերն է։ Այս կարգի աւազակութեամբ զբաղողը, դատական եւ ոստիկանական հետապնդումներէ զերծ մնալու համար, յաճախ կը յաջողի մեղսակցութիւնը ապահովել քաղաքական ազդեցիկ անձնաւորութեանց եւ կամ ոստիկանական բարձր պաշտօնատարներու եւ տարբական խոհեմութեամբ մը, առհասարակ կը զգուշանայ սպաննել սալէ իր զոհը։

Բայց Ալ Գափոնի տեսակէ աւազակները, չեն յարձակիր պարկեշտ մարդոց կամ ոստիկաններու վրայ։ Այլ գիրար կը սպաննեն — եւ այնքան դիւրութեամբ — իրենց ձեռքին տակ պահելու համար իրենց թագաւորութեան — աւազակութեան — սահմանները։ Եւ այս կերպով ալ, գերծ կը մնան պատիժէ, որովհետեւ իրենց ապօրէն գործողութեանց հաւասարը, յաճախ կը բաժնեն քաղաքական անձերու կամ ոստիկաններու հետ։

Այս աւազակները, պարզ է թէ քաղաքականութիւն ալ կը խաղան, քանի որ իրենց բախտը կապուած են քաղաքագէտներու։ Եւ մանաւորաբար ընտրութիւններու պահուն մեծ դեր կը կատարեն, փրափականտ մղելով ի նպաստ իրենց թեկնածուին։

Ոգելից ըմպելիի մաքսանենգութիւնն ու գաղտնի առուծախը, գիտենք թէ հասոյթի ամենամեծ աղբիւրը կը կազմէ աւազակներուն, որոնք մեծ վնասներու պիտի ենթարկուէին եթէ օրէնքը վերահաստատէր խմելու իրաւունքը։ Ահա թէ ինչո՛ւ վերջին նախագահական ընտրութեանց մէջ, կորմնցուց Սմիթ, որ խմողներու թեկնածուն էր եւ շահեցաւ Հուվըր, որ հակալքօլական էր եւ բնականաբար կը վայելէր մաքսանենգներու համակրանքը եւ Ամերիկա, առանց զարմանալու հաստատեց թէ մաքսանենգները որոնք ամբողջ երկրին առատօրէն կը հայթայթեն ըմպելի, հակալքօլական շարժման ուժ կուտային։

Հուվըրի յաղթանակն իրենց իսկ յաղթանակն էր։

Լինտպէրկ ինչո՞ւ դիմեց աւազակներուն

Ոստիկանութենէն յոյսը կտրելէ յետոյ, Լինտպէրկ դիմեց Նիւ-Եորքի ամէնէն ծանօթ աւազակապետին, որ կ'երեւի, մեծ յոյսեր ունէր աւազակի յարաբերութեան ժամնելու առեւանգիչներուն հետ։ Այս կերպով, աւազակապետը, թերեւս կ'ուզէր նաեւ մաքսանենգներէն հեռացնել զայրոյթը, որուն ենթարկուած էին փոքրիկին Լինտպէրկի առեւանգման հետեւանքով։

Եւ ահա, իր դէմ ելաւ ուրիշ աւազակապետ մը, Շիքակոյի թագաւորը, Ալ Գափոն որ իր կարգին, կը պահանջէր փոքրիկը փնտռելու պատիւը, պայմանաւ որ կառավարութիւնը զինքը ժամանակաւոր կերպով ազատարձակէ բանտէն, փոխան 250,000 տոլար երաշխաւորութեան։

ՎԵՐՋ

Ի՞նչ եղած է Լինտպէրկի 8 ամսեկան ...

Լինտպէրկի տղուն հետքը ... կային չէ՝ գտնուած։ Հակառակ ... լուրեր կը յաջորդեն իրարու ... վհատեցնելու յանդուգն օդաչու ... դը, որ կը շարունակէ իր փնտռտուքները, գաղտնի պահելով իր ... րած աշխատանքները։

Նիւ Եորքի ոստիկանութիւնը ... հետքի մը վրայ է ու կը ... գտած ըլլալ թելը՝ որ զինքը ... տանի երեւան հանելու առեւանգիչները։ Կին մը իմաց տուած է ... կանութեան թէ կը ... գերմանացի սպասաւորէն, որ ... ւանգման գիշերը իր ինքնաշարժը ... պատրաստ դացեր էր. վերադարձին ինքնաշարժը ցեխի մէջ թաթխուած էր. ինչ որ կասկած ներշնչեց ... կնոջ թէ պատրաստ ... ծի մը ծառայած է ինքնաշարժը ...

Ոստիկանական քննութիւն ... կը շարունակուին առանց մեծ ... ներշնչելու։

× Տասնեւհինգ օր առաջ, Օր... ի մէջ, փոքրիկ մը առեւանգուած ... էր։ Առեւանգիչները ցկեանս ... տարկութեան դատապարտուեցան ...

■■■ LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ■■■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 19 ՄԱՐՏ 1932

19 MARS 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1832

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ

Կիսատ մնաց մեր Մարտ 18 Թուակիր խմբագրականը — «իրենք իրենց գլխուն»:

Այդ երկու խօսքը գրի առած էինք, աչքի առջեւ ունենալով երկու գլխաւոր կրկնուող ցոյցը եւ Վիէնի գործադուլը։ Երկուքն ալ պատճառ իրենց կազմակերպութեամբ։ Եւ պարտք համարած էինք ուշադրութեան հրաւիրել հայ բանուորները։

Մանաւանդ որ, նամակագիրները իրենք — բանուորներ — իբրեւ մասնակից իրազեկ ամբողջ անցուդարձին, աւելի առաջ երթալով, լեղի կը թափէին պատասխանատուներու գլխուն։

Այսօր ալ կանգնած ենք նոյն տեսակէտին վրայ.

«Այս կարգի ցոյցերուն տակ ընդհանրապէս քաղաքական խաղեր ծածկուած են, Ազգերու միութեան պայքարներ, ընտրական սադրանքներ, սեփական մրցակցութիւններ, որոնց մէջ մենք ոչ միայն ո՛ր եւ է դեր չենք կրնար կատարել, այլ եւ քուրջի պէս տրորուելու դատապարտուած ենք։

«...Հայ աշխատաւորը ստիպուած է նկատի առնել իր բացառիկ պարագան, բանուորական խլրտումներու առթիւ երբեք մոռնալու չպիտի անցնի խափանը, ո՛ր եւ է գործադուլի դաւաճանել աշխատաւորութեան շահերուն, աւելի աժան աշխատելով կամ գործատէրին աչքը մտնելով.

«Բայց պիտի մնայ չէզոք, որքան կարելի է։

«...Հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն, միշտ ալ կարելի է ելք մը գտնել։ Մանաւանդ որ, հայ աշխատաւորները մեծ մասով հեռու կը մնան սնոտիքներէ. եթէ գիտենք գրգռողները պարկեշտ մարդիկ են, անպատճառ կը հասկնան մեր կացութիւնը։ Կը բաւէ որ երկու բառով բացատրող մը գտնուի»։

Կ՚ըսէինք որ թոյնը աշխատաւորական չէ այս ուղին։ Ցի հաւատարմանք ուղղափառ վարդապետութեան։

Բանուորը պէտք է միշտ ըլլայ գործադուլներուն, ցոյցերուն, բողոքի բոլոր արտայայտութիւններուն հետ։ Մէր որ ալ գտնուի։ Ի՛նչ ցեղի ալ պատկանի։ Ի՛նչ վիճակ ալ ունենայ։

Այսպէ՛ս կը թելադրէ ընկերվարական դաւանանքը, որուն հաւատացեալներէն ենք մենք ալ։

Բայց, ճշմարտութիւն է նաեւ որ, այս օտար ափերուն վրայ, մենք ամէն բանէ առաջ գոյութեան, ինքնապաշտպանութեան հոգն ունինք։ Ինչպէս ջարդի ու աւարի վախն ունէինք Թուրքիոյ մէջ։

Արդ, Ֆրանսայի մէջ եւ ամէն տեղ, այսօր բանուորական ճակատը բաժնուած է երկու, երբեմն երեք մասի։

Գլխաւորներն յիշելով, կայ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը (C. G. T.) որ կապուած է Ընկերվարական Աշխատաւորական Միջազգայինին եւ Կարմիր Սէնտիքան (C. G. T. U.), ենթակայ Գ. Միջազգայինին (համայնավար կուսակցութիւն)։

Այս երկուքը սաստկօրէն կը ճակատին իրարու դէմ։ Ամէն տեղ եւ ամէն ասպարէզի մէջ։ Տեսականօրէն երկուքն ալ աշխատաւորութեան շահերուն համար կը կռուին, բայց գործնականին մէջ անհաշտ խրամատ մը կը բաժնէ երկու հոսանքները, գլխաւորաբար քաղաքական պատճառներով։ Եւ աշխատաւորութիւնն ալ, տարուբեր, կը տատանի երկուքին միջեւ։

Երկուքն ալ ունին հոծ բազմութիւններ՝ իբրեւ անդամ կամ համակիր։ Իսկ տագնապի պահուն — գործադուլ, ցոյցեր — յաճախ բուն հարցը երկրորդական կը մնայ, եւ չափուելու պայքար մըն է որ կը մղուի, փոխադարձ վարկաբեկումներով։ Եւ բնականաբար առաջին օգտուողը կ՚ըլլայ գործատէրը, կամ... ոստիկանութիւնը։

Արդ, ի՞նչ պիտի ըլլայ հայ բանուորին դիրքը, այս հակամարտութեանց եւ ընդհարումներուն մէջ։

Եթէ արձանագրուած է Աշխատանքի Դաշնակցութեան մէջ — գիտենք որ շատ քիչեր կան — պիտի հետեւի իր սէնտիքայի հրահանգներուն։ Վիճելի չէ այս կէտը։ Իսկ եթէ մաս կը կազմէ կարմիր սէնտիքային - զարմանալի զանցառելի քանակութիւն մը — պիտի կառչի այդ ճակատին վրայ։

Երկու պարագաներուն մէջ ալ, անշուշտ համբանք մըն է որ իր ճակատագիրը կը դնէ նժարին մէջ։

Հապա դուրս մնացած բազմութի՞ւնը։ Այն որ ոչ մէկուն հետ է, ոչ ալ միւսին, եւ չունի ո՛ր եւ է կազմակերպութիւն...»

Մենք այս հարցը հրապարակ դրինք 1926-1927ին, եւ պատասխանողները — մեծ մասով բանուորներ — դէմ էին այս կամ այն կողմ հակելու, յօրձանքին խառնուելու։

Այն ատեն ալ կային գործադրկութեան, ժամավճարներու կամ աշխատանքի օրերու կրճատման խնդիրներ, եւ մեր բանուորները բոլոր տեսութիւններէն առաջ, իրենց փորձառութիւնն էր որ կը պատմէին։

Այսօր շատ աւելի ծանր է կացութիւնը։

Գործազրկութիւնը արդէն հասած է աննախընթաց համեմատութեան մը, թէ խորութեամբ եւ թէ տեւողութեամբ։ Տագնապին հետ ալ սաստկացած՝ օտարատեաց շարժումը։ Այսօր աւելի շեշտակի կ՚արտասանուի տխուր բառը, — «աղտոտ օտարական»։ Նոյնիսկ բանուորական շրջանակներու մէջ։

Ցեղոյ, երկու բանուորական հոսանքներուն մէջ, չափազանց լարուած են կիրքերը, եւ հաշուեյարդարի պահուն, յաղթանակի կամ պարտութեան պարագային, միշտ տկարն է որ կը տուժէ։

Փաստեր կը տեղան ամէն օր։ Մեր բանուորները անընդհատ ցանգատներ կ՚ուղղեն, զանազան բախտախնդիրներու խաղերու դէմ։ Շրջաններ կան ուր Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը տկար է, կամ չափազանց զգոյշ, պաշտպանողականի վրայ մնացած։

Այս հանգամանքներուն մէջ, ո՞րն է այն կորուկ ձեւը, որ կարենայ հաշտեցնել տեսականն ու գործնականը։

Անշուշտ, ո՛չ մէկ պարագայի մէջ՝ գործատէրին հետ, ընդդէմ աշխատաւորին։

Բայց ի՞նչպէս, — ցոյցերուն մասնակցելո՞վ, թէ ինքնապաշտպանութեան դիմելով, համաձայն պարագաներուն։

Եթէ կ՚ուզէք, պատրաստ ենք նոր հարցարան մը բանալու։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿՈՎԵՐՈՒ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Բոլշեւիկները՝ ֆրանսայէն խլելէ յետոյ յեղափոխութեան մենաշնորհը, Ամերիկան ալ զրկեցին նորութիւն հնարելու եւ աշխարհը զարմացնելու հիւպատուհինէն։

Ամէն նորութիւն հիմա կուգայ աշխարհի վեցերորդ մասէն։ Ահա վերջին օրինակը։

Ռուս գիւղացի մը կը նշմարէ թէ կովերը չափազանց կը նեղուին ծիւնին վրայ արեւու ճառագայթներու ցոլարձակումէն եւ անոնց հանգիստը ապահովելու համար, կը մտածէ ակնոց դնել անոնց աչքերուն։ Այդպէս ալ կ՚ընէ։

Կովերը, առաջին մէկ քանի օրերու նեղութենէն յետոյ, հիմա այնքան վարժուած են եղեր որ, առանց ակնոցի, կը մերժեն եղեր դաշտ ելլել։

Անշուշտ, շատ չանցած, Մոսկուան, նոր հրամանագրով մը պարտադիր պիտի դարձնէ եւ ընդհանրացնէ ակնոցի գործածութիւնը՝ կովերու աշխարհին մէջ։

Այսպէս, ուրեմն, բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը մարդկային դասակարգ մը զրկելէ յետոյ իր մենաշնորհներէն, զանոնք տալով ուրիշ դասակարգի մը, այս անգամ ալ համայն մարդկութենէն կը խլէ իմաստութեան ու գիտակցութեան սրբազան նշանացոյցը՝ զայն տալով կովերուն։

Ու այսպէս, մեծ հարուած մըն ալ նորէն, որ կ՚իջեցնէ, քաղքենիներուն։

Վա՜յ միտալարծ քաղքենիին, որ փորձէ իր իմաստութիւնը փաստել աչքերը պճլտացնելով՝ ոսկեզօծ ակ... [illegible]

Ռուսիոյ կովերն ալ ակնոց ունին... կը մնայ միջոցը գտնել գրելկարդալ սորվեցնելու ռուսական կովերուն, որոնք յետ այսու, իրենց ակնոցով, գոնէ բաւական պիտի նմանին իրենց տէրերուն։

ԽԱՐՏԱՇ

Ամերիկա կը փակէ դռները

Ամերիկեան երեսփ. ժողովի տնտեսական յանձնախումբը հաւանութիւն յայտնեց օրինագծի մը, որով դէպի Ամերիկա ներգաղթը աւելի եւս կը սեղմուի։ Ցարդ որոշ թիւ մը սահմանուած էր եւրոպական երկիրներէ Ամերիկա մտնողներու համար։ Յետ այսու, այդ սահմանափակ արտօնութիւնն եւս վերցած պիտի ըլլայ, իսկ Գանատայէն, Մեքսիկայէն ներգաղթը աւելի եւս պիտի սահմանափակուի։

Քրէօկէրին յետոյ

Լուցկիի Թագաւորը Կրէօկէր սխալած է ուրիշներ քաշել իր եռանդուն հետեւորդներու խումբին մէջ։ Հազար... [illegible]

Ճանաչուած գործարանատէր մը եւս անձնասպան եղաւ, փճացած ըլլալով Կրէօկէրի անձնասպանութեան երեւէն։ Մարդը՝ իր ամբողջ հարստութիւնը զետեղած էր Կրէօկէրի արժեթուղթերու։

Կրէօկէրի արժեթուղթերը անկման հետեւանքով, Սթօքհոլմի հաշուեկալ մը թունաւորեց ինքզինքը։

Վատիկանի բնակչութեան թիւը

Վերջերս կատարուած վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ թէ աշխարհի ամէնէն փոքր պետութեան՝ Վատիկանի բնակչութիւնը կը բաղկանայ մօտ հազար հոգիէ։ Բուն իսկ Վատիկանի քաղաքացիներուն թիւն է 711, ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել 283 բնակիչ։

Այս 994 հոգիէն 11ը միայն ծնած են Վատիկանի սահմաններուն մէջ եւ Լատերանի համաձայնութենէն ասդին, 5 մանչ, 6 աղջիկ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԵԹԷ ԱՏՈԼՖ ՀԻԹԼԵՐ ԸՆՏՐՈՒԷՐ...

ՄԵԾ ԴԱՒ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆ ԵԼԱԾ

Գերման ոստիկանութիւնը երեւան հանեց դաւադրութիւն մը զոր գերման ցեղապաշտները ծրագրած էին պայթեցնել, եթէ անցեալ կիրակի օր, Հիթլեր ընտրուէր նախագահ գերման հանրապետութեան։ Ընտրութեան օրն իսկ, կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալու գիշերը, Հիթլերեան խումբերը պիտի գրաւէին մեծ քաղաքները եւ ձեռք առնէին իշխանութեան ղեկը։

Փրուսիական ոստիկանութեան կողմէ կատարուած քննութիւնները երեւան հանեցին թէ Մունիխի կեդրոնէն տրուած հրահանգի մը համաձայն, բոլոր Հիթլերեան մարտական խումբերը շարժման մէջ էին, կազմ ու պատրաստ յարձակելու ....

Մշակուած ծրագրի մը համաձայն, մարտական խումբերը՝ իրենց ռազմական բոլոր պիտոյքները առած, մէկ քանի սիւնակ պատրաստութեամբ, պիտի կեդրոնանային հիւսիսի եւ արեւելքի նահանգներ եւ մասնաւորաբար Շլէզվիկ-Հոլշթայնի հարաւը եւ լեհական սահմանագլուխը, մեծ ինքնաշարժներով փոխադրուելու համար Պերլին։

Եթէ Հիթլեր ընտրուած ըլլար, Պերլինի եւ ուրիշ կարեւոր քաղաքներու ոստիկանութիւնը մասամբ գինաթափ պիտի ըլլար, զէնքերը յանձնելու համար Հիթլերականներուն, որոնք ոստիկանութեան մէկ մասին հետ, իբր թէ համաձայնած են եղեր, ինչպէս ցոյց կուտար ընտրութենէն մէկ քանի օր առաջ, Պերլինի մէջ ձերբակալուած ոստիկան սպաներու պարագան։

Փրուսիոյ մէջ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց զէնքի եւ ռազմանիւթի բազմաթիւ գաղտնի մթերանոցներ։

Պերլինի եւ գաւառներու մէջ, ոստիկանութեան ձեռքն անցած փաստաթուղթեր երեւան հանած են Հիթլերեաններու յատակագծին բոլոր կէտերը՝ պաշարման տակ առնելու համար, Պերլինը, որուն ընդդիմութենէն կը վախնային։

Հիթլերեան զօրաշարժի հրահանգը պիտի տրուէր Մինիխէն տրուած շրջաբերական հեռագրով մը, հետեւեալ բառերով.— «Մեծ մայրիկը մեռած է Մարտ»։ Այս հեռագիրը ստանալով, Հիթլերեանները պիտի ձեռնարկէին յարձակման ծրագիրը գործադրելու անմիջապէս։

Այս մանրամասնութիւնները հաղորդելով մէկտեղ, փրուսիական կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ ամէն միջոցի պիտի դիմէ արգիլելու համար Հիթլերեանները՝ նման դաւերէ։

Վրաստանի բողոքը Ռուսիոյ դէմ

Վրաստանի ազգային կառավարութեան ներկայացուցիչը՝ Շավիշվիլի, Զինաթափութեան ժողովի նախագահութեան ուղղեց նամակ մը, ուր կ՚ըսէ.

— Պ. Լիտվինով կը համարձակի յայտարարել, — խորհրդային կառավարութիւնը երբէք չէ լքած ուրիշ ժողովուրդներու հետ խաղաղ գործակցութեան իր քաղաքականութիւնը։ Այն պատերազմը դատապարտած է ո՛չ միայն խօսքով, այլ եւ գործով»։

«Ամբողջ ուժով կը բողոքենք ճշմարտութեան հակառակ այս հաւաստիքներուն դէմ եւ կը ժխտենք խորհրդային պատուիրակութեան մեր երկրին անունով խօսելու իրաւունքը»։

«Վրացի ժողովուրդը երբէք չէ հրաժարած իր ինքնորոշման անժխտելի իրաւունքէն եւ կը շարունակէ պայքարը՝ օտար լուծէն ազատագրուելու համար։

«Որպէսզի ճշմարիտ խաղաղութիւնը հաստատուի տեւական կերպով, երեք պայմաններ անհրաժեշտ կը նկատենք.

1) Դրականապէս ճանչնալ իւրաքանչիւր ազգի ինքնորոշման իրաւունքը։

2) Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրել միջազգային ուժ մը։

3) Սպառազինութեանց վրայ հսկելու համար, հաստատել միջազգային կազմակերպութիւն մը։

Արիւնալից կռիւ մը համայնավարներու եւ ոստիկաններու միջեւ

Նախորդ օր, համայնավարները հաւաքոյթ մը կազմակերպած էին Վիթրիի մէջ. հաւաքոյթին ներկայ էին վեց հարիւրի չափ անգործներ, որոնք լսելէ յետոյ օրուան բանախօսները, փոքր խումբերով դուրս ելան սրահէն։

Կ՚երեւի, խաղ մըն էր, խուսափելու համար ոստիկաններու հսկողութենէն։ Արդիւնքը, շատ չանցած, սրահէն քիչ անդին, երկու հարիւրի չափ անգործներ սկսան խմբուիլ եւ գացին կանգ առին երկու մեծ ու կիսաւարտ շէնքերու առջեւ, ուր չորս հարիւրի չափ աշխատաւորներ կ՚աշխատին։

Անգործները թելադրեցին շէնքերու գործաւորներուն որ դադրեցնեն աշխատանքը եւ չաշխատին կորսած օրավարձքերով։ Այդ պահուն, երկու ոստիկաններ որոնք անկից կ՚անցնէին, փորձեցին ցրուել ցուցարար անգործները։

Սակայն, գործաւորներէն մէկը՝ իր ընկերները գրգռեց ընդդէմ ոստիկաններուն ու շէնքին վեցերորդ յարկէն, ամէն մէկը վաթսուն քիլօնոց կոյտեր սկսան նետել ոստիկաններուն վրայ։ Կոյտ մը հանդիպեցաւ ոստիկանին գլխուն, ոստիկանը ծանրօրէն վիրաւոր, ինկաւ գետին։ Իր ընկերը ատոր վրայ, քաշեց ատրճանակն ու յարձակող գործաւորները վախցնելու մտքով, չորս ձեռք պարպեց օդին։ Սակայն, ի զուր, գործաւորները սաստկացուցին յարձակումը, ոստիկանը այս անգամ ատրճանակը ուղղեց գործաւորներուն, որոնցմէ երկուքը վիրաւորեց։ Այդ պահուն, վրայ հասան տասնեակ մը ոստիկաններ որոնք մագլցելով շէնքին վրայի յարկերը, հակառակ իրենց վրայ տեղացող քարի եւ աղիւսի կտորներուն, ձերբակալեցին մէկ քանի գործաւորներ։

Վիրաւոր ոստիկաններն ու ցուցարարները փոխադրուեցան հիւանդանոց։

Ընտրական օրինագիծը մերժուած

Ինչպէս գրեր էինք, Ֆրանսայի երեսփ. ժողովը զբաղեցաւ ընտրական օրինագծով, որ Ծերակոյտին կողմէ վերադարձուեր էր իրեն։ Գիշերային փոթորկալից նիստէ մը յետոյ, առտուան ժամը 3ին, 227ի դէմ 299 ձայնով մերժեց ընտրական օրինագիծը, հակառակ յանձնախումբի տեղեկաբերին պնդումներուն ու բուռն ճիգերուն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 2 էջ)

ԿԷՕԹԷԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

որ սկսելով մարտ 22էն (երեքշաբթի), ամբողջ աշխարհի եւ մասնաւորապէս Գերմանիոյ մէջ պիտի տօնուի աննախընթաց հանդիսաւորութեամբ,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՂՈՒԱՆ ԵՒ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ Թիւերը պիտի պարունակեն ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ եւ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ծանօթ աշխատակիցներու կողմէ։

Լինտպէրկի տղան

Լինտպէրկի տղեկը տակաւին չէ գտնուած եւ առ այժմ, որեւէ յոյս չի տեսնուիր երեւան հանելու զայն. ցիգիտցուիր նաեւ թէ ո՞ղջ է թէ մեռած, հակառակ Նիւ-Եօրքի ոստիկանապետին հաւաստիքներուն։ Նիւ-Եօրքի յայտնի մաքսանենգը Սփիթալ որ Լինտպէրկի կողմէ պաշտօն ստանձնած էր յարաբերութեան մտնելու առեւանգիչներուն հետ, յայտնեց թէ իր բոլոր ջանքերը երեւան հանելու առեւանգիչները եւ բանակցելու անոնց հետ, ձախողեցան։ Միւս կողմէ, Նիւ-Եօրքի ոստիկանապետը յայտնեց թէ երկու անհետացած Գերմանացիները՝ որոնց վրայ կասկած կար թէ մասնակցած են առեւանգման, որեւէ կապ չեն ունեցած այդ գործին հետ։

Լեհաստանի ընդհանուր գործադուլը

Ընկերվարականներու կողմէ, Լեհաստանի մէջ յայտարարուած ընդհանուր գործադուլը մասամբ ձախողեցաւ։ Վարշաւիոյ մէջ, 20 հազար գործաւորներու 13 հազարը կանոնաւոր կերպով աշխատակցութիւնը, ջուրի եւ կազի ընկերութիւնները, փոխադրութիւնները կանոնաւորաբար գործեցին։ Լոտզ շրջանին մէջ՝ 92000 գործաւորներէն 10000ը միայն մասնակցեցան ընդհանուր գործադուլին։ Վերին Սիլեզիոյ մէջ՝ 120 հազարի վրայ՝ միայն 3000։

Կրաքովիոյ աւազանին մէջ ուր գործադուլը կը տեւէ 15 օրէ ի վեր, բոլոր գործարանները գրեթէ անշարժացած են։

Սակայն Լեհաստանի հարաւային կողմը ծանր միջադէպեր տեղի ունեցան։ Քաղաքի մը մէջ, ոստիկանութիւնը զէնք պարպեց համայնավարներու խումբի մը վրայ։ Գործաւոր մը սպաննուեցաւ, երկու հոգի ալ վիրաւորուեցան։

Բոլշեւիկները եւ Քրէօկէր

Լուցկիի Թագաւորին Քրէօկէրի անձնասպանութիւնը Մոսկուայի մէջ կը նկատուի մեծ յաղթանակ մը՝ անհաշտ թշնամիի մը վրայ եւ ահա թէ ինչպէս։

Խորհրդային կառավարութիւնը բազմիցս Քրէօկէրի առաջարկեր էր ռուսական լուցկիի արտածման մենաշնորհը, երկարատեւ եւ մեծագումար փոխատուութեան մը փոխարէն։ Այս կերպով, կը յուսար փրկել Գերմանիա, Անգլիա, Ամերիկա կատարած իր լուցկիի արտածումները եւ ձեռք անցընել օտար դրամ։ Քրէօկէր մերժեր էր այս բոլոր առաջարկները։

Այն ատեն էր որ սկսաւ վաճառամարտը, այն թափով որ ծանօթ է։ Ռուսական լուցկին ողողեց միջազգային շուկան, չափազանց վար գիներով.

Ատոր դէմ կռուելու համար, Քրէօկէր Գերմանիոյ մէջ առաւ լուցկիի մենաշնորհը, Ռուսիոյ տալով մահացու հարուած մը, իր գլխաւոր շուկային մէջ։ Բայց ատոր համար Քրէօկէր, Գերմանիոյ մէջ անշարժացուցեր էր 500 միլիոն մարք։

Այդ օրէն սկսեալ, բոլշեւիկները բուռն պայքարի մը ձեռնարկեցին ընդդէմ լուցկիի թագաւորին։ Գ. Միջազգայինը կը յայտարարէր թէ Քրէօկէր հակայեղափոխութիւն կը պատրաստէ եւ կը կազմակերպէ Ռուսիոյ դէմ զինուորական միջամտութիւն մը եւ հրահանգ կուտար շուէտական համայնավարներուն ամբողջ ուժով պայքարելու Քրէօկէրի դէմ։

Ահա այս պայքարն է որ յիշելով Մոսկուա Քրէօկէրի անձնասպանութիւնը կը նկատէ իր յաղթանակը.

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ԴԱՍԵՐԸ

Միջազգային մամուլը կը զբաղի եւ դեռ շաբաթներով պիտի զբաղի այն կացութեամբ՝ որ ստեղծուեցաւ շուէտացի մեծ գործարանատէրին, Իվառ Քրէօկէրի անձնասպանութեան հետեւանքով։

Այդ կացութիւնը շատ վրդովիչ եղաւ տնտեսական եւ ելմտական ամէն շրջանակներու համար։ Եւ այս՝ հասկնալի է, երբ նկատի առնենք որ ցարդ նմանը չտեսնուած վիթխարի դրամագլուխներ կը գործածուէին այն զանազան ու զարմանազան ելմտական ու ճարտարարուեստական ձեռնարկներուն մէջ՝ որոնց գրեթէ միակ վարիչ ուժը Քրէօկէրն էր։

Այս ելմտական կարկառուն դէմքը, որ «Լուցկիի Նափոլէոն»ը կոչուեցաւ, իր հակակշռին տակ առած էր լուցկիներու Թրըսթ անունով ծանօթ ընկերութիւնը։ Իրականին մէջ, սակայն, այս ընկերութիւնը իր բազմազան ճիւղերովը տարածուած էր մարդկային տնտեսական գործունէութեան շատ մը ուրիշ մասերուն մէջ։

Ձեռնարկին կեդրոնը կը գտնուի Քրէօկէր եւ Թօլ անուն ընկերութիւնը իր մասնաճիւղերովը որոնք ամէնքն ալ արժեթուղթերու անհագին ծրարներ ունին զանազան ուրիշ ընկերութիւններու մէջ (Սուէտիշ Մէչ Քոմփէնի, Պրիթիշ Մէչ Քորփորէյշըն, Ինթէրնէշընէլ Մէչ Քորփորէյշըն, Եունայթըդ Սուէտիշ, Ճօն Քօփինգ, եւլն)։

Անկէ զատ, ընկերութիւնը անհամար եւ յաճախ կարեւոր սերտ յարաբերութիւններով կապուած է զուտ ճարտարարուեստական ձեռնարկներու, ինչպէս հանքային, մեքենագործական, հեռախօսական, եւն. եւն.։ Եւ երբ նկատի առնենք որ Քրէօկէր եւ Թօլ ընկերութիւնը քառասունէ աւելի պետութիւններու զանազան ատեններ աւելի կամ նուազ մեծագումար փոխառութիւններ ըրած է, դիւրաւ կարելի կ'ըլլայ ըմբռնել այն ազդեցութիւնը որ աշխարհի ելմտական ընդհանուր վիճակին վրայ կրնայ գործել միակ անձի մը ինքնասպանութիւնը՝ [illegible]

1925 յունուարէն մինչեւ 1930 ապրիլ միայն 12 զանազան կառավարութիւններու փոխ տրուած դրամներուն գումարը կը հասնի մօտ 315 միլիոն տոլարի, որ կը ներկայացնէ 8 միլիառ ֆրանքի մօտ գումար մը։ (Թուրքիոյ եւս փոխ տուած է 10 միլիոն տոլար)։ Հաշիւի մը համեմատ, Քրէօկէր եւ Թօլի ուղղակի հակակշռին տակ գտնուող ձեռնարկներուն մէջ գործածուած դրամագլուխներուն ընդհանուր գումարը մօտ 75 միլիառ ֆրանք կը նկատուի։

Այս վիթխարի ձեռնարկը ենթակայ եղաւ, ըսինք, դրամական նեղութեան որ երեւան պիտի գար ուշ կամ կանուխ, անպիտի ատեն մը երբ շատ մը պետութիւններ անկարող են իրենց յանձնառութիւնները կատարելու։

Յարդ, ելմտական մեծ հաստատութիւններ իրենց դրամները փոխ կուտային միայն անհատներու կամ ընկերութիւններու։ Արդ, Իվառ Քրէօկէր նոր մեթոտ մը ստեղծած էր որ էր փոխատուութիւն ընել նաեւ պետութիւններու։

Պատերազմէն ի վեր տիրող տնտեսական կացութիւնը մեծապէս սատարած էր այս մեթոտին գործադրութեան։ Շատ մը պետութիւններ արտակարգ ծախքերու բեռան տակ կը կքէին, անկարող ըլլալով այդ ծախքերը հոգալ իրենց ելմտացոյցերուն սովորական հասոյթներէն։ Միւս կողմէ՝ տիրող անվստահութեան պատճառաւ, դժուար կ'ըլլար մեծ փոխառութիւններ կնքել խնայող հասարակութեան մասնակցութեամբ։ Այս պատճառաւ, կառավարութիւնները գրկաբաց ընդունելութիւն ըրին Իվառ Քրէօկէրի, երբ կ'առաջարկէր իրենց դրամ փոխ տալ՝ լուցկիի վաճառման եւ շինութեան մենաշնորհներուն փոխարէն։

Քրէօկէր սխալած չէր իր հաշիւներուն մէջ։ Կա՞ր աւելի ապահով գրաւական մը, քան երաշխաւորութիւնը պետութեան մը՝ որ, ո՛չ միայն առեւտրական բացարձակ արժէք ներկայացնող բան մը կուտար (լուցկիի մենաշնորհ), այլ եւ լիազօր իրաւասութիւն ունէր նոր տուրքեր հաստատելու, հասոյթի անբաւականութեան պարագային։

Սակայն, երկու տարիէ ի վեր տիրող տնտեսական անօրինակ տագնապը զոր անկարելի էր մարդկային որ եւ է ուղեղի համար նախատեսել իր ներկայ սաստկութեանը մէջ, եկաւ վեր ի վար շրջել շուէտացի գործարանատէրին հաշիւները եւ աշխարհի տնտեսութեան համար, ստեղծեց վրդովիչ վիճակ մը։

Քրէօկէր եւ Թօլ տան պարագան մեզի կը թելադրէ կարգ մը խորհրդածութիւններ՝ որոնցմէ կարելի է [illegible] տնտեսութեան համար։

ա) Տեսնուեցաւ նախ թէ՝ ուղղամիտ գործունէութիւն մը, ոպիսին էր Իվառ Քրէօկէրինը, ի՛նչ նպաստաւոր ազդեցութիւն կրնան թողուլ հասարակութեան վրայ ընդհանրապէս, եւ ելմտական շրջանակներու վրայ մասնաւորաբար։ Տակաւին յայտնի չէ թէ՝ Քրէօկէրի հաստատութիւններուն ելմտական վիճակը ո՛ր աստիճան վատթար է, բայց կրնանք վստահ ըլլալ որ, եթէ նուազ վստահելի անձ մը գտնուած ըլլար նմանօրինակ պարագայի մը մէջ, իր հիմնած առեւտրական ձեռնարկները իր մահուան յաջորդ օրն իսկ, իրենց կործանման հետ պիտի քաշէին նաեւ ուրիշ շատ մը հաստատութիւններ եւ մեծ խուճապ առաջ պիտի բերէին աշխարհի ամէն կողմը, անխախտեսելի հետեւանքներու ծնունդ տալով։

բ) Գերման հանճարեղ առեւտրական Սթինէսի եւ ուրիշ նման անձերու օրինակին հետ, Իվառ Քրէօկէրի օրինակը անգամ մըն ալ ապացուցաց թէ՝ մարդկային ուղեղին գործունէութիւնը որոշ աստիճան մը կրնայ տարածուիլ, երբ խնդիրը կը վերաբերի համաշխարհային տնտեսութեան այլազան եւ բազմաթիւ ճիւղերուն։ Անխուսափելիօրէն կուգայ պահ մը՝ երբ բջիջները կ'ըմբոստանան ամէն նոր ճիգի դէմ՝ որ իրենցմէ կը պահանջուի, որքան ալ արտակարգ հանճարով մը օժտուած ըլլայ մարդը։

գ) Տնտեսական այժմու կարգն ու սարքը, որ ծանօթ է դրամատիրական դրութիւն անունով, ունի խոշոր թերութիւններ որոնց բարձումը հետզհետէ ստիպողական կը դառնայ. Առանց բոլորովին հակելու Քարլ Մարքսի տեսութեան՝ որ հսկայական ձեռնարկներու բազմանալուն մէջ կը տեսնէր ընչազուրկ դասակարգին վերջնական ազատագրումը, կրնանք խորհիլ թէ Իվառ Քրէօկէրի հիմնած տնտեսական եւ ելմտական վիթխարի կազմակերպութիւնները իրենց համատարած բնութեամբը չեն կրնար զերծ մնալ մեծ անպատեհութիւններէ, երբ կը գործեն առանց հակակշռի եւ սանձարձակ։ Արդարեւ, ի՞նչպէս կարելի է տակաւին մասնաւոր կամ՝ անհատական ձեռնարկ անուանել ընկերութիւն մը որ տասնեակ միլիառներ պահանջող հաստատութիւններ իր հակակշռին տակ առած է եւ կը գործէ աշխարհի գրեթէ ամէն մասերուն մէջ։

Այս տեսակ ձեռնարկներու արտակարգ աճումը սահմանափակե՞լ պէտք է, թէ՝ զանոնք որեւէ եղանակով պետական հակակշռի ենթարկել։ Ասիկա խնդիր մըն է որով զբաղելու ստիպուած են այլեւս աշխարհի տնտեսական եւ նոյնիսկ քաղաքական ճակատագիրը վարողները, եթէ չեն ուզեր որ մարդկութիւնը նորանոր աղէտներու մէջ տապլտկի։ Բայց ասիկա հարց մըն է որ կը պահանջէ ամենախորունկ ուսումնասիրութիւն եւ նոր ուղղութիւն։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Հայ չափահաս որբ մը սպաննուած

Մակեդոնիոյ ոստիկան զօրքի ընդհ. հրամանատարութիւնը Սէրէզէն ստացաւ հեռագիր մը, որուն համաձայն, Մարտ 10ին Քաթօ Ճումայի գիւղին մէջ Աղոսթո Քալայծիս անունով գիւղացի մը կալուածային տարակարծութեան մը պատճառով կռուած եւ յետոյ ատրճանակով սպաննած է իր համագիւղացի Ա. Մէլիօսը։ Նոյնպէս սպաննած է յիշեալին ծառան՝ հայ չափահաս որբերէն Մխիթար Խաչեանը(՟), որ ուզած էր միջամտել։ Մարդասպանը միեւնոյն պատճառով վիրաւորած է Մէլիօսի երկու չափահաս զաւակները։ Ապա, իր կիրքը յագեցնելէ վերջ, անձնատուր եղած է ոստիկանութեան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՍՈՒՐԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Ինչպէս յայտնի է, Սուրիան ֆրանսական հոգատարութեան տակ այժմ բաժնուած է հինգ մասերու.—

1. Սուրիական պետութիւնը, որ կը պարփակէ Դամասկոսի եւ Հալէպի շրջանները, իր հետ ունենալով նաեւ Համա եւ Համուս քաղաքները, որոնք իրենց դիրքով եւ թիւով կարեւոր կեդրոններ են, թէ՛ տնտեսական եւ թէ հանրային տեսակէտներէ։

2. Լիբանանը իր շրջաններով, որոնք կ'երկարին ծովեզերքի երկայնքին. Սայտայէն մինչեւ Տրիպոլսոյ սահմանը, Ալէվիներու պետութեան սահմանը, իսկ դէպի ներս կ'երկարին մինչեւ Պէքայի դաշտը։

3. Ալէվիներու պետութիւնը, Տրիպոլսէն դէպի վեր ծովեզերքի շարունակութեան վրայ, մինչեւ Կասիոսի լերան կողքը, որ դէպի ներս կ'երկարի մինչեւ Համայի շրջանը։

4. Իսկէնտէրունի ինքնավար գաւառը, որ կ'երկարի Ալէվիներու շրջանէն մինչեւ Իսկէնտէրուն, միշտ ծովեզերք, իսկ խորութեամբ կը հասնի Հալէպի նահանգը։

5. Ճէպէլը Տրուզ, որ կը գտնուի Դամասկոսի եւ Անդրյորդանանի միջեւ։

Անկէ զատ, Սուրիան ունի նաեւ Ճէզիրէն, որ առանձին մաս մըն է Մուսուլի ճամբուն վրայ։ Անշուշտ ամէնէն ուժեղ եւ բազմամարդ շրջան սուրիականն, որ երկրամասի կեդրոնը կը բռնէ։ Միւս մասերը, բացի Ճէպէլ Տրուզի փոքր մասէն, ծովեզերքի երկայնքին դասաւորուած են, կազմելով առանձին ծովեզերեայ գօտի մը Սուրիոյ դիմաց, կազմուած ոչ միայն եզերային տափարակութիւններէ, այլեւ լեռնային ուժեղ եւ ընդարձակ մասերէ, որպիսիներն են Լիբանանի լեռնաշղթան, Անսարիներու լեռները, Ալէվիներու շրջանին մէջ, եւ ապա Կասիոս, Ճէպէլ Մուսա, եւ Կեավուր Տաղ, Իսկէնտէրունի առանձին վարչութեան մէջ։

Բնակչութեան տեսակէտով Սուրիան ունի 1,800,000 բնակիչ, ճնշող մեծամասնութեամբ իսլամ Արաբներէ կազմուած, իսկ ծովեզերեայ շրջաններէն. Լիբանան ունի շուրջ [illegible] մասնութիւնը քրիստոնեայ։ Ալէվիներու երկիրը 277 հազար, որուն 75 տոկոսը Ալէվիներ են։ Իսկէնտէրունի սանճաքը՝ 149 հազար, կազմուած Ալէվիներէ, Թուրքերէ եւ քրիստոնեաներէ, իսլամ արաբ շատ քիչ քանակութիւնով։ Ճէպէլ Տրուզը ունի 60 հազար բնակիչ, գրեթէ ամբողջութեամբ Տիւրզիներէ բաղկացած։ Այս ձեւով ծովեզերեայ մասերու բնակչութեան թիւը կը հասնի 1,200,000ի։

Վերջացող տասը տարուան ընթացքին, սուրիական երկրամասը վայելելով ազատ ու խաղաղ շրջան մը, շատ բնական է որ հոն ապրող ժողովուրդին մէջ առաջ գային նաեւ քաղաքական խմորումներ, որոնք նախապէս անկազմակերպ, այժմ արդէն հետզհետէ ձեւ կը ստանան, յստակօրէն կ'արտայայտուին ընտրութիւններու առթիւ։

Սահմանադիր ժողովի վերջին ընտրութիւնները, եկան հաստատելու այդ խմորումը իր արդիւնքով եւ այնպիսի վճռական վայրկեանի մը, երբ երկիրը հոգատար իշխանութեան հետ պիտի կնքէ դաշնագիրը, ստեղծելով մինչեւ այժմ տիրող դրութենէն տարբեր իրաւակարգ մը։ Մէկ կողմէ ուրեմն քաղաքական նոր հոսանքներու երեւան գալովը եւ միւս կողմէ վայրկեանի լրջութիւնը, վարչաձեւի փոփոխութեան հետեւանքով, ընտրութիւններուն տուին եւ դեռ կուտան կրքոտ ու անհաշտ հանգամանք մը, յաճախ ստեղծելով Դամասկոսի կամ Հալէպի մէջ նաեւ արիւնոտ բախումներ։

Սուրիական երկրամասի երկու մեծ եւ իրարմէ տարբեր ուղղութիւն ունեցող մասերը, անոնց բնակչութեան թիւը եւ համեմատութիւնը պարզելէ յետոյ, անցնինք այն գլխաւոր հոսանքներուն, որոնք կը գործեն այժմ Սուրիոյ մէջ եւ որ անկասկած պիտի գործեն նաեւ Լիբանանեան ընտրութիւններու մէջ։

Սուրիոյ մէջ մինչեւ այժմ քաղաքական գործօն դեր կատարող կազմակերպութիւնը եղած է ազգայնական կուսակցութիւնը, որ կազմուած ըլլալով զինադադարէն քիչ յետոյ, իր ընդարձակ գործունէութիւնը ունեցաւ քանի մը տարի առաջ, Ճէպէլ Տրուզի յեղափոխութեան ժամանակ. լաւագոյնս օգտագործելով այդ բոլորովին ուրիշ շարժառիթներ ունեցող ըմբոստութիւնը։ Այդ կռիւին մէջ անոնք պարտուելէ յետոյ, արդէն իսկ իրենց գործունէութիւնը կեդրոնացուցին քաղաքական-ընտրական ճակատին վրայ, փորձելով օրինական ճանապարհներով հասնիլ իրենց առաջադրած ուխտին։

Ի՞նչ է այդ ուխտը, որ արդէն իսկ հասած է նախկին Երեսփ. Ժողովէն ներս եւ դարձած քաղաքական [illegible] դաւանանք ազգայնականներուն համար։

Ազգայնական կուսակցութիւնը կը նկատէ Սուրիան, միասին առնելով ծովեզերեայ շրջաններն ալ, համաարաբական պետութեան մը մէկ մասը, որ պէտք է որ առաջ [illegible] Սուրիոյ։ Ի հարկէ այդ պարագային Սուրիան կը միայ մէկ մասնիկը այդ պետութեան, իսկ կեդրոնը կը դառնայ բուն Արաբիան։ Այս պայմաններուն մէջ, Սուրիան անոնց աչքին չունի կեդրոնական նշանակութիւն, այլ կը դառնայ գաւառ մը միայն, ուր հետապնդուած քաղաքականութիւնը պէտք է ըլլայ ընդհանուր ծրագրի օգտին, ի հարկէ այդ գաւառի քայքայումով։ Արդ, նկատի ունենալով մեծ Արաբիոյ ծրագրի բարդութիւնները եւ քաղաքական ծանր դժուարութիւնները և անոր յենարան տարրը, շատ որոշ է որ Սուրիան պէտք է թատրը դառնայ ծանր բախումներու եւ դէպքերու, որոնք պիտի սպառնան այդ երկրամասի շէնութեան եւ հոն ապրող ժողովուրդներու ֆիզիքական գոյութեան։

Այս է ազգայնականներու [illegible] հիմնական պահանջը, զոր [illegible] բականացնելու համար [illegible] հերթին անոնք կ'ուզեն [illegible] րութեան վերացումը, եւ անոր [illegible] բակից փոքրամասնութիւն[illegible] խնդիրներու կարգադրութիւնը.

Տարբ տարբ է շարունակ ազգայնականները այս ուղղութեան [illegible] կ'աշխատին, բանի թէ գործով [illegible] նեցան շրջաններու քիչ շատ [illegible] կարելի ուժ մըն ալ հասան [illegible] վերջացող 2-3 տարին եկա[illegible] միտքեր բերել։ Տնտեսական [illegible] տագնապը եւ համաշխարհային [illegible] դաքականութեան դէպի նոր [illegible] բիկնիր յառաջանալը, եկան [illegible] ազգայնականութեան դէմ նոր [illegible] կանութեան մը, երկու հիմնական [illegible] գիրներու առջեւ։ Առաջինը [illegible] միջակային՝ հոգատարութեան [illegible] բացման կամ Ֆրանսայի եւ [illegible] միջեւ դաշնագիրի մը կնքման [illegible] իսկ երկրորդը համարաբ[illegible] պետութեան մը կազմութեան [illegible] րիոյ ժողովուրդներու յարաբ[illegible] թեանց եւ անոնց մասնակցու[illegible] խնդիրը.

Այս հիմնական խնդիրներ[illegible] որ ստեղծեցին ազգայնական [illegible] սակցութեան կողքին, չափաւոր [illegible] րու կուսակցութիւն մը, որուն [illegible] սակէտները հիմնովին տարբեր [illegible] ազգայնականներու տեսակէտ[illegible] Անոնք իրենց հիմ ունին [illegible] դէպի հնարաւորը, եւ ապա [illegible] ֆիզիքական գոյութիւնը [illegible] քաղաքական միութեան, վերա[illegible] քաղաքական դասաւորման մէջ [illegible] հա հիմնական գծերը նոր կուսակ[illegible] ցութեան, որ Սուրիոյ մէջ [illegible] վերջին ընտրական յաղթանակ[illegible] այժմ կը պատրաստուի նաեւ [illegible] մասնակցիլ Լիբանանի ընտրութիւններուն.

Թէ ինչու անակնկալ յաջող[illegible] թիւն ունեցաւ այդ նոր կուսակց[illegible] թիւնը, եւ թէ քաղաքական ինչ[illegible] սի հոլովման մէջ կը գտնուի [illegible] այդ մասին՝ Դամասկոսի ընտր[illegible] թիւններէն յետոյ։

ՉԱՒ.

Ռումբ մը կը նետուի Դամասկոսի մէջ

Հալէպի նորընտիր երեսփոխաններէն «Էլ Ահալի» թերթի [illegible] Փ. Շաքիր Նամէթ Շապանի [illegible] պէն Դամասկոս եկած էր եւ իջեւանած Դամասկոսի պանդոկը։

Անցեալ շաբթու իրիկուն ժամը 7ին կարգ մը անծանօթներ պանդոկին վրայ շատ զօրաւոր [illegible] մը կը նետեն։ Ռումբը այնքան [illegible] հեղ որոտում մը կը հանէ որ, [illegible] գօտին ամբողջ ապակիները [illegible] փշուր կ'ըլլան։

Կառավարութիւնը խիստ [illegible] թեանց կը ձեռնարկէ, ամբողջ [illegible] բոլի [illegible] երեւան հանել [illegible] գործերը։ Ժամը 11ին [illegible] այդ կողմերը թափառող [illegible] երիտասարդներ կը ձերբակալ[illegible] բայց քիչ վերջ ազատ [illegible] ուին։

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻ՞ՆՔ

Մարդասիրութիւնը, գութը որեւէ մէկուն իրաւունք կուտա՞ն քաղցր մահով մը (euthanasie) վերջ տալու մահամերձի մը կամ անբուժելի հիւանդի մը կեանքին եւ տառապանքին։

Այս հարցումով վերջացուցած էի նախորդ յօդուածս։

Խղճի այս պարագան հին ժամանակներէ ի վեր զբաղեցուցած է փիլիսոփաները, գրագէտները ու բժիշկները եւ բոլոր անոնք որոնք անզօր ներկայ եղած են սիրելիի մը մարմնական եւ հոգեկան անվերջ ցաւերուն։

Մէկ քանի տարի առաջ բազմաթիւ գիտուններ եւ բժիշկներ արտայայտուեցան այս խնդրին մասին։ Շատերը կը խուսափէին սպաննելու իրաւունք տալէ ո՛չ բժիշկներուն, ոչ ալ հիւանդին պարագաներուն։ Դրական պատասխան տուողներու կարգին երեւցաւ ծանօթ փրոֆ. Շարլ Ռիշէ, որ կ'ըսէր թէ լաւ է դեղով մը մեռցնել անդարմանելի հիւանդութեանց եւ անբուժելի ցաւերու ենթակաները։ Բայց որովհետեւ, կ'աւելցնէր, ոչ ոք իրաւունք ունի ուրիշին անունով խօսելու, ինք կը փափաքէր այդ ձեւով մահ մը նման պարագաներու մէջ։ Վերջերս փրոֆ. Ժան Լուի Ֆօր եւս իր մէկ յօդուածը գրեթէ նոյն եզրակացութեամբ կը վերջացնէր։

Գրագէտները, ընդհանրապէս, դրական լուծում մը տուած են խղճի այս հարցին, այսինքն իրաւունք տուած են իրենց հերոսներուն սպաննելու իրենց մէկ սիրելին, վերջ տալու համար անոնց տանջանքներուն կամ երկարող հոգեւարքին։

Այսպէս, Ռոժէ Մարթէն տիւ Կար Les Thibault ընդարձակ վէպին մէջ, բժիշկ մը, չկարենալով հանդուրժել իր հիւանդ եղբօր անտանելի ցաւերուն, վերջ կուտայ անոր կեանքին, մեծ քանակութեամբ մորֆին ներարկելով։

Դարձեալ, անգլիացի ծանօթ գրագէտ Somerset Maughanի մէկ թատերախաղին մէջ (Le Cyclone) որ տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ կը ներկայացուէր փարիզեան ծանօթ բեմի մը վրայ, մայր մը, քիչ մը աւելի քնաբեր դեղ տալով, կը մեռցնէ իր անդամալոյծ զաւակը, որուն նախապէս խօսք տուած էր այդպէս ընել, կանխելու կամ խնայելու համար անտանելի տառապանք մը։ Բայց հեղինակը չափազանց ընդարձակած է հիւանդները քաղցր մահով մեռցնելու սկզբունքին կիրարկման սահմանները, որովհետեւ անդամալոյծին տառապանքը մեծ մասամբ հոգեկան էր, եւ որ կրնար սաստկանալ եթէ ան նշմարէր, եւ օր մը պիտի նշմարէր, իր կնոջ սէրն ու անհաւատարմութիւնը կրտսեր եղբօրը հետ.

Ոչ միայն վէպի մէջ եւ բեմի վրայ, այլ կեանքի մէջ ալ կը պատահին նման դէպքեր։ Վերջին 2-3 տարուան ընթացքին, ֆրանս. դատարանները առիթը ունեցան դատելու քանի մը անձեր որոնք ատրճանակի հարուածով սպաննած էին իրենց հիւանդ մէկ սիրելին (մայր, նշանած, քոյր) չտեսնելու համար անոր կրած ցաւերուն։ Բոլորն ալ անպարտ արձակուեցան, երբ հաստատուեցաւ որ հիւանդները խլիրդի կամ թոքախտի հետեւանքով անբուժելի վիճակի մը հասած էին, եւ սպաննիչներն ալ գթութենէ մղուած որոշադրուած էին անոնց մահը, պատճառներ զորս դատարանը [illegible] նկատեց։

Արդ, շատեր կը պահանջեն որ օրէնքը բացառապէս ճանչնայ տառապող եւ անբուժելի նկատուած հիւանդներուն քաղցր մահ մը տալու իրաւունքը, քանի որ խիղճն ու զգացումը կ'արտօնեն զայն ու հիւանդները իրենք իսկ մահը յաճախ իբրեւ շնորհ կը խնդրեն։

Տակաւին 1912ին, այդ նպատակով օրինագիծ մը ներկայացուեցաւ գերմանական Ռայխսթակին, որ անշուշտ մերժուեցաւ։ Նոյն թուականներուն, Տոքթ. Փինէ Սանկլէ, հեղինակը «Ցիւսափ Ինքնութիւնը» գրքին, երկար ուսումնասիրութիւն մը պատրաստած էր այն պայմաններուն մասին, զորս պէտք է լրացնէին քաղցր մահուան թեկնածու հիւանդները։ Մասնագէտներէ կազմուած յանձնախումբ մը պիտի քննէր այսպիսիները եւ յետոյ որոշում պիտի տար անոնց խնդրանքին գոհացում տալու մասին։ Իսկ 1921ին, գերմանացի երկու բժիշկներ, անշուշտ խորհելով որ եթէ հիւանդներու կամքին ձգուի դժուար պիտի ըլլայ թեկնածու գտնել, օրինագծով մը կ'առաջարկէին քաղցր մահուան ենթարկել բժշկական լուրջ քննութենէ մը յետոյ անբուժելի նկատուած բոլոր հիւանդները, առանց հարցնելու մեռնելու կամ ապրելու մասին անոնց տրամադրութիւնը։

Մէկզի ձգենք շատ մը պարագաներու մէջ հիւանդութեան մը անբուժելիութիւնը հաստատելու դժուարութիւնները եւ յարակից խնդիրներ, նկատի առնելու համար միայն տառապող հիւանդներու բաղձանքին կամ գութի զգացումի մը տեսակէտով մեռցնելու պարագան։

Մի՞թէ կարելի է հիմ բռնել հիւանդին՝ բաղձանքը, նոյնիսկ եթէ հիւանդը ամբողջովին պահած է իր գիտակցութիւնը, վերջ տալու համար անոր կեանքին։ Հիւանդները, ցաւի եւ տառապանքի ազդեցութեան տակ յաճախ կը կանչեն մահը։ Բայց գրեթէ միշտ բերանն է միայն որ կ'արտայայտէ դառնօրէն մեռնելու բաղձանքը, իսկ ինքնապահպանութեան բնազդը, որ այնքան զօրաւոր է բոլոր կենդանի էակներու մէջ, ուժգին կը բողոքէ մահուան հաւանականութեան դէմ։ Տակաւին անցեալ տարի կը խնամէի 86 տարեկան հերայ կին մը, որ օրն ի բուն կը տրտնջար իր յօդացաւերուն համար, եւ ամէն այցելութեանս կը բացագանչէր. «Մեռնիլ պիտի մեռնիմ եւ ազատիմ»։ Բայց երբ իրիկուն կ'ըլլար, չէր համարձակեր անկողին մտնել, վախնալով որ...... կը մեռնի։ Ամէնէն անտանելի ցաւերու ենթակայ հիւանդները, եթէ վայրկեան մը վստահ ըլլան թէ բժիշկը կամ իր պարագաները արտօնուած են մեռցնելու իր փափաքին անմիջապէս գոհացում տալու, վստահ եմ որ աննշան պիտի ըլլար մահը աղերսող հիւանդներու թիւը։ Միւս կողմէ, նման արտօնութիւն մը թերեւս փորձութիւն մը ըլլայ ոմանց համար...

Գթութիւնը եւս զօրաւոր պատճառ մը չէ օրինական դարձնելու համար մահամերձ կամ տառապող հիւանդներու մահը արագացնելու սկզբունքը։ Այդ պայմաններուն մէջ գտնուող հիւանդի մը պարագաները, գթութենէ մղուած, յաճախ անուղղակի թելադրութիւններով կը կցնեն բժիշկին թէ մահացու [illegible] մը բարիք մը պիտի ըլլայ հիւանդին համար։

Իմ բախտաւոր մարդկային [illegible] գեղեցիկ շէնքին յատակը քիչ [illegible] աղբային խառնուրդ մը կայ [illegible] ճախ կը պղտորէ երեւութապէս մէջէն բարձր, գեղեցիկ եւ [illegible] զգացումներուն աղբիւրը։ [illegible] առանց մեր գիտակցութեան [illegible] պէս որ, մեր հետաքրքրող [illegible] գային մէջ, գթութիւնը [illegible] պատճառ, երեւութապէս հիւանդի տառապանքը ըլլալով հանդերձ [illegible] պէս կրնայ անխոստովանելի [illegible] ցում մը ըլլալ։

Ահա ինչու, օրէնքը որ եւ է [illegible] երբեւիցէ կանխաւ չպիտի արտօնէ [illegible] տառապող եւ նոյնիսկ մահամերձ [illegible] հիւանդները քաղցր մահուան [illegible] սկզբունքը։ Բայց, երբ անէ [illegible] գործադրէ զայն, անոր [illegible] շարժառիթներուն մէջ մեղմացուցիչ պարագաներ պիտի փնտռէ։

Իսկ բժիշկը միշտ պիտի [illegible] րէ իր պարտականութիւնը, [illegible] ամէն տեղ եւ ամէն կերպով [illegible] քարիլ մահուան դէմ եւ պահպանել կեանքի վերջին նշոյլը։ Բայց միեւնոյն ատեն, պիտի գիտնայ [illegible] տառապող մահամերձի մը վերջին օրերը կամ ժամերը, թելադրուելով միայն իր խղճէն.

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի՞նչպէս կ'աշխատին Ջորագէսի մէջ

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (18 փետր.) կը կարդանք.—

Ջորագէս-Ղարաքիլիսա գծին սիւներու հաստատման աշխատանքները կ'ընթանան շատ դանդաղ: Վերջին վեց ամսուան ընթացքին օրական միջին հաշուով աշխատած են 50 բանուոր: Ներկայիս Շահալին պատրաստ են 17 սիւն, իսկ մէջ պատրաստ են 17 սիւն, Սարմաւասխլիի մէջ 4 սիւն:

Թիֆլիզի գործարանը սանձերն չի տար շինութեան նիւթերը: Երկաթներ չինելու համար չկայ: Կը գրէ: Գարնան նախ հասցէն կը գրէ: Գաւառը Շահալու գրելու տեղ: Ջորագէսը կը գրէ, Սարմուսախլուի պատգամ կը գրէ: Սարմուսախլուի պատգամ հանուած սարքաներն ալ Շահալու մէջն ու գործիքները երբեք չեն հասցնել ժամանակին, պատճառ դառնալով որ կանգ առնեն աշխատանքները: Երբ բանուորներուն օր մը արձակուրդ տրուի, աշխատավարձ չեն վճարեր: Աշխատաւորները գէշ բաշխուած են, բանուոր մը 1 ամսուան մէջ ստացեր է 100 րուբլի, փոխանակ ստանալու օրական 5 րուբլի: Այս պատճառով աշխատանքն ալ յառաջ չերթար: 6 ամսուան ընթացքին կանգնած են սիւն. մէկ բանուոր օրական դարձած է 1 գամ: Հսկող չկայ, արհեստագէտ չկայ, այնպէս որ բանուորները կը կանգնեն սիւները, յետոյ կը քանդեն նորէն ու այս անգամ փոխել տեղէ համար: Երբ անուխ չեն հայթայթեր բանուորներուն, անոնք ալ իրենց կարգին կը վառեն շինութեան տախտակները: Ճաշարան չկայ եւ ճաշը կը բերուի հեռուներէն, հետեւաբար ճաշի ժամը կ'անցնի, մինչեւ որ բանուորները ճաշի նստին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Քաբիլ դրա՞մ կուտայ

ԹՈՒՐՔ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒՆ

«Ալագրիա» կը գրէ Փարիզի Թուրք ընդդիմադիրներու հրատարակութեանց առթիւ (12 մարտ).

Կարելի՞ է մտածել 150նոցներէն որ ամէնան Թուրքիայէն դուրս կ'ապրին՝ այն դաւաճանութիւնը զոր Թուրքիոյ մէջ կը գործադրէին: Անոնցմէ դաւաճան Մէհմէտ Ալի, Փարիզի մէջ իր հրատարակած ֆրանսերէն թերթով կը շարունակէր այս շարութեան պարտադրութիւնները ի գործ դնել: Հիմա կը տեսնուի թէ Ահմէթ Րիֆաթ՝ որուն ստորագրութիւնը կ'երեւէր աւելի առաջ Մէհմէտ Ալիի թերթին մէջ, հեռացած է անկէ, չկրնալով շահերը բաժնել եւ սկսած է «Նոր Թիւրքի Լիպրը» անուն բարբաջանջագիր մը հրատարակել:

Նէճաթի Րիֆաթ անունը տեսնելով, հայրենազուրկ Թուրք մը չկարծէք զայն: Այս մարդը հրեայ մըն է, որ իր ազգականութեանց կը գոհէ 1-2 Թուրքերէն բառեր, որպէս զի իր բարբաջանքներով չարատաւորուի հրեայի մը անունը:

Մեր առած տեղեկութեանց համաձայն, թէ՛ դաւաճան Մէհմէտ Ալի եւ թէ այս կեղծանուն գործածող հէրիֆը բացորոշապէս յայտնի ըրած են այլեւս թէ Սուլթանութեան կուսակից են: Այս 150նոց ջոկաթէն շատերն ալ մասամբ Ալիսա էֆէնտիէն կուգայ:

Կը կարծենք որ մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ այս Ալիսը, Ալիսիւլ Համիտի տղան է: Միթէ թէ՛ իբր թէ չէր բաւեր այս ազգին տարիներով իր հօրմէն քաշածը, կ'երեւի թէ, հիմա ալ Խանէտանի Ահացորդներուն այս թշուառական շահուիլը սկսեր է ազգին արիւնը ծծել:

Այս կէտը չէ սակայն բուն խոկ մեզի զարմացնողը եւ այս տողերը գրելու առիթ տուողը, այլ մեր ստացած այն տեղեկութիւնը թէ՛ համբաւաւոր Քօթին ալ դրամական աջակցութիւն կ'ընծայէ Մէհմէտ Ալիի եւ այս Հրեային: Քօթի՝ Փարիզի մէջ «Լ'Ամի տիւ Փէօբլը» անուն թերթը հրատարակող այն դրամատէրն է որ կը շարունակէ «Քօթի» մարքայով անուշահոտութիւններ մեր քովը շինել եւ մենք կ'առնենք ու կը գործածենք զանոնք: Տեսէք, Թրանսացիները ի՛նչ տեսակ մարդիկ կը սնուցանեն:

Մէհմէտ Ալի, ինչպէս նաեւ իր անգլիացի կինը, իրենց անյաջողութիւնը յիշելու համար, կրնան ամէն տեղ դառնալ իրենց գլուխը, բայց առանց մէջ ի՛նչ գործ ունին այս Քօթիները, այս կղերական դասակարգի անձերը: Եւ ի՛նչպէս Թուրք հանրապետութեան դէմ եղած այս բացասական հրատարակութեանց աչք կը գոցուի հանրապետութեան օրրանին՝ Ֆրանսայի մէջ:

Ասիկա չենք կրնար ըմբռնել:

Նոր յայտարարութիւններ Արեւելքի Յունաստանի մասին

Դամիդէի Թուրք դիւանագէտը, Ճէմալ-Էտտին պէյ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Արեւ»ի

— Մեր ստացած նոր հրահանգն այն է թէ արտասահման գտնուող փոխանակելի բոլոր Յոյները որոնք Թուրքիա ծնած են, կրնան Թուրքիա մտնել 2 ամիս մնալու պայմանով: 1924 օգոստ. 6էն առաջ տարւոյ երկիր գաղթած բոլոր Թուրքիացի Թրքահպատակ Հայերը կրնան դառնալ, արտօնուելէ ետք: Ընդհ. պատերազմէն առաջ հաստատուածներն ալ նոյն ձեւով, այն է արտօնութեամբ: Յոյներէ զատ Թուրքիա ծնած բոլոր այն սահմանները զորս Թրքահպատակ կը ճանչնայ Թուրք հանրապետութեան կառավարութիւնը եւ որոնք դուրս ելած են երկրէն անէլ պատճառով, տասնց անցագրի եւ կամ օտար ու օսմանեան անցագրով կրնան մասնաւոր արտօնութեամբ վերադառնալ եւ հաստատուիլ:

Հարցարաններուն ճշգրիտ պատասխաններ պէտք է տալ: Մէկը կը մնայ մեր քով, միւս երկուքը կը ղրկուին Էնկիւրի, ներքին գործածութեան, մէկը իրեն քով պահուելու եւ միւսը Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնութեան համար: Այս վերջինը պէտք եղած քննութիւնը կը կատարէ գտնելով ազգականներու կամ ծանօթներու հասցէները, եւ եթէ խնդրարկուն ո եւ է անցեալ չունի, հրահանգ կը ղրկուի մեզ անցագիր տալու:

Երկու ամսէն կարելի է արտօնութիւն ձեռք բերել: Մենք ամէն գիւտութիւն կուտանք պաշտօնական ձեւակերպութեան լրացման համար, եթէ երբեք յոռի անցեալ չունի խնդրարկուն:

Եկեղեցական հպատակութիւնը ընդունածները յուշս Թուրքիոյ կը մնան միշտ Թրքահպատակ, որով անոնք ալ կրնան դառնալ, լեցնելով հարցարանները, քանի որ համաձայնութիւն չէ գոյացած երկու կառավարութեանց միջեւ՝ հպատակութիւն փոխելու համար: Ձեմ կրնար բան մը ըսել այն հարցման թէ՛ վերադարձողները պիտի կրնա՞ն իրենց կալուածներուն տիրանալ: Ինչպէս բոլ, Յոյներէն զատ երկիր վերադարձողներու մասին ո եւ է հրահանգ չենք ստացած դեռ, իսկ վերոյիշեալ ձեւակերպութիւնները քանի մը տարիէ ի վեր գոյութիւն ունին արդէն:

Փոքրամասնութեանց խնդիրը

Վերջերս յունական թերթերը կծու յօդուածներ հրատարակեցին Թուրքիոյ դէմ, ամբաստանելով զայն թէ փոքրամասնութիւնները Թրքացնելու կը ձգտի:

Այս առթիւ *Ճիւմհուրիյէթ* կը գրէ իր խմբագրականին, Նոնուս Նատիի ստորագրութեան տակ.—

Մեր աչքին առջեւ են Յունաստանի արգի կառավարութեան ընդդիմադիր կարգ մը թերթերու հրատարակութիւնները՝ Պոլսոյ Յոյները Թրքացնելու մասին: Իբր թէ Պոլսոյ յոյն թերթերուն ճնշման տակ, իրենց փոքրամասնութեան իրաւունքներուն դէմ գրել կը սորվի:

Մենք Թուրքերէնելէն բարեկամութեան ունեցած մեծ կարեւորութիւնը ըմբռնելով, չուզեցինք այդ խնդիրը վէճի նիւթ ընել, որովհետեւ զգացումով եւ նուազ ծանօթութեամբ եղած խորհրդածութիւններէ օգտուելու տեղ փոխ յառաջ գուգայ:

Յոյն թերթերու այն քանի մը յօդուածները որոնք Աթէնքի թերթերուն իրարանցման տեղի տուած են, ծագում կ'առնեն Խալքի ընդհ. քարտուղար Րէճէպ պէյի համալսարանի սրահին մէջ մեծ բազմութեան մը ներկայութեան ըրած բանախօսութենէն: Րէճէպ պէյ Խալք կուսակցութեան քաղաքական ծրագիրը բացած է: Խալք կուսակցութիւնը յեղափոխական, աշխարհիկ, ժողովրդական, կառավարական կուսակցութիւն մըն է:

Այս կուսակցութիւնը հիմնուած է ազգին մեծամասնութեան վրայ, որ յեղուի ու գաղափարի նոյնութեան սկզբունքները ուղղութիւն ընտրած է իրեն: Թուրք հիմնական կազմակերպութիւնը՝ ամբողջ Թրքութեան մէջ բովանդակող բոլոր տարրերը Թուրք կը նկատէ:

Ազգի մը անդամները միայն իրենց հպատակութեամբ չեն կրնար որոշուիլ: Անոնք իրենց գաղափարով եւ զգացումով միշտ շարժման մէջ գտնուող եւ այդ կերպով իրենց պատկանած ցեղին կենսունակ տարրերն են: Խալք կուսակցութիւնը գաղափարի ազատութեան վրայ հիմնուած ըլլալով եւ իր քաղաքական ծրագիրը յառաջդիմական ոգի ունենալով, կարգ մը յոյն թերթերու այդ ծրագրին մէջ իրենց պատկանած փոքրամասնութեան համար առողջ սկզբունքներ տեսնելը՝ ոչ հիմնական կազմակերպութեան հակառակ է եւ ոչ ալ փոքրամասնութեան իրաւունքներուն:

Գալով փոքրամասնութեանց իրաւունքին, այս խնդրոյն մէջ բնաւ գեր չունին: Որովհետեւ կարգ մը թերթերու հրատարակութիւններ ալ այդ իրաւունքը մէջտեղէն վերցնելու բաւական են եւ ոչ ալ այդ իրաւունքին մէջտեղէն վերցուած ըլլալը կը յայտնեն: Այս իրաւունքը մայրենի լեզուով դաստիարակութեան եւ կրօնական սկզբունքներու պահպանութեան շուրջ կը դառնայ: Յոյն, Հրեայ եւ Հայ տղոց Թուրքերէն սորվիլը՝ չարգիլեր զիրենք սորվելու իրենց լեզուն:

Գալով կրօնքին, Թուրք հիմնական կազմակերպութիւնը անոր դաշնագրի ներշնչած ապահովութենէն աւելի զօրաւոր երաշխաւորութեան տակ առած է: Այս է պատճառը ուրիշ բան իրարանցման:

Ընդհակառակը Էնկիւրիի մէջ տեսանք որ պիւտճէի անձկութեան զարմանները խորհուած ատեն, կառավարութիւնը փոքրամասնութեան վարժարաններուն օգնելու շատ հնարաւորութիւն ունենալէն կը նեղուի: Հետեւաբար պաշտօնական եւ մասնաւոր շրջանակներու մէջ փոքրամասնութեանց վերաբերեալ իրաւունքները որեւէ ձեւով եւ առարկանով խանգարելու գաղափարն հեռու չկայ:

Ցեղէն է տառապելու եւ Թուրք հաւաքականութեան մէջ փոքրամասնութիւններուն ամէն կողմ կատարեալ ազատութեան մէջ աշխատելուն արգելք չկայ:

Միայն թէ այս խնդիրը փափուկ կէտեր ունենալով, որքան ալ բարեկամական ըլլայ, այս խնդրին շուրջ աշխատողները (Թուրք ըլլան թէ Յոյն) շատ ուշադրութիւն պէտք է ընեն:

Ընդդիմադիր հէլլէն մամուլը, պէտք է վստահ ըլլայ որ Թուրքեւ հէլլէն բարեկամութեան տեսակէտով, Թուրքիոյ մէջ փոխուած բան մը չկայ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կեանքը Լիոնի մէջ

ԼԻՈՆ, 15 Մարտ.— Շաբաթ իրիկուն, Գ. քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Արմէներու տեղական մասնաճիւղին հանդէսը: Խուռն բազմութիւնով մը լեցուած էր սրահը: Հանդէսը բացուեցաւ «Պօղթան» երգչախումբի «Յառաջ Նահատակ» ով: Արմէներու բարեկամ Ե. Մոմճեան քանի մը խօսքով բացատրեց սկաուտութեան եւ նման շարժումներու կարեւորութիւնը սկսած Սպարտացիներու «Հայրբայ» եւ կարկառ» սերունդէն (որոնք Մարաթոնի եւ Թերմոպիլէի նման չտեսնուած յաղթանակները յանկարծ պարսկա-յունական երկարատեւ պատերազմներու ընթացքին) մինչեւ ընդհ. պատերազմը, որու մէջ թացքին պզտիկ դեր չէ որ խաղացին անգլիացի սկաուտները մասնաւորապէս: Յետոյ կարդալով սկաուտներու դաւանանքն ու նշանաբանը, թելադրեց քաջալերել սկաուտական շարժումն ու հայ մանուկները յանձնել անոնց գուրգուրանքին, ինչ անունի տակ ալ կազմուած ըլլան անոնք:

ՄԱՄՈՒԼ

Մութն ու խուլը

Սելանիկի «Հորիզոն»ը, պատասխանելով այն մեղադրանքներուն թէ դաշնակցական մամուլը սեւ գոյներով կը ներկայացնէ խորհրդային Հայաստանը, դիտել կուտայ.(6մարտ).

— «Մէկէն թիւրիմացութիւն փարատելու համար, կը յայտարարենք անգամ մըն ալ, որ մենք ներգաղթին դէմ չենք, ընդհակառակն, աւելի քան շնորհակալ ենք Երեւանցիներուն, որ առաւել կամ նուազ յաճախ պատեհութիւններ կը ստեղծեն մեր թափառական ու թշուառ բազմութիւններուն հայրենիք երթալու եւ հոն գէշ աղէկ անտեսութիւն ապահովելու համար: Ուրիշ առիթներով ալ պարզած ենք մեր այս տեսակէտը եւ այս մասին նոր հաւաստիքներ ու բացատրութիւններ տալը աւելորդ կը նկատենք:

Եւ սակայն, ներգաղթի կողմնակից ըլլալու համար սուտ խօսիլը կամ իրողութիւնները ու ճշմարտութիւնը թաքցնելը պայման չէ: Աւելին՝ պարկեշտ մարդու գործ չէ: Գոյավիճակ մը կայ մեր աչքին զոր ծածկամտութիւնով կամ անիմաստ եւ անհարկի բարեպաշտականութեամբ կարելի չէ պարտկել: Գոյավիճա՛կ մը՝ որ դժբախտ իրականութիւն է եւ ոչ թէ շինծու հէքեաթ կամ չարամիտ յերիւրանք: Զենք հասկնար պայծառադրական ու բանագրօսիկ լռութիւն մը կայութեան մը շուրջ, որուն դժոխային բնոյթը ծանօթ է արդէն բոլորին եւ որուն շուրջ, մինչեւ այսօր, միլիոնաւոր սիւնակներ լեցուած են աշխարհի բոլոր թերթերուն մէջ: Եղեղ պիտի ըլլար լռութիւնը այն բոլոր ընթացիկ դէպքերուն մասին, որոնք ամէն օր տեղի կ'ունենան այդ աշխարհամասին մէջ եւ կը բացատրեն տիրող կացութեան ծանրութիւնը: Զգուշանալով, պատահած դէպքերուն արձագանգ չըլլալով, անոնք իրականութենէն բան մը չպիտի փոխուէր: Եւ աւելի լաւ է որ մեր հայրենակիցները լսեն այս ամէնուն մասին եւ գիտակցօրէն ճամբայ ելլեն: Իմանան անցուդարձերը, ըմբռնեն հոն տիրող պայմանները եւ իրենք իրենց որոշում մը տալէ վերջ միայն բռնեն կայանն ու չզգեստուրն ճամբան»:

Գեղարուեստական բաժինն կը մասնակցէին մեր գաղութի շնորհալի սիրողները: Հաճելի էին «Պօղթան»ի խմբերգներն ու Օր. Տ. Պետրոսեանի մեներգները: Ընդհանուր առմամբ շատ աղուոր անցան զայ. յուշկներու եւ ծիծեռնակներու արտասանութիւններն ու արամախօսութիւնը:

«Մինէ Անթի» վարիչը, սկաուտ Պաննոնն, յառաջապէս եկեր էր Մարսէյլէն, քաջալերելու համար Հայ Արմէներու անցած տարուան Նիսի բանակումի աշխատանքները: Ցուցադրուած ամէնէն յուզիչ տեսարաններէն մէկն էր՝ բանակումի բացումը, գինուորական տողանցքներով ու ազգային դրօշակի պարզումով, որ ծափերով և հեւոտանքով ողջունուեցաւ հայրենասէր հասարակութենէն: Ամէնէն վերջը կուտրն վրայ երեւցաւ կառակերպակ Շառլօն՝ առտիկանի դերին մէջ:

Հանդէսը աւելի ապաւորիչ կրնար դառնալ անկասկած՝ եթէ արմէները օրուան նախագահութիւնը յանձնած ըլլային աւելի երէց, տարիքոտ անձնաւորութեան մը եւ իրենք ալ քիչ մը աւելի հոգ տանէին սրահի կարգապահութեան: Այսուհանդերձ ամէն գովեստի արժանի են արմէներու ձեռնարկն ու այն բոլոր աշխատանքները որ կը տանին յոյնկ.Սէզիկ մեր գաղութին մէջ, ի խնդիր նոր սերունդի փրկութեան:

Զանոն անցաւ՝ եկաւ գարուն Միջանները, մաղէաներն ու խլուրդներն անգամ արթնցան իրենց խոր քունէն: Լիոնէն ազգային մարմինները՝ որոնք եղանակային քունի մտած էին, գեռ չարթնցած անուշիկ քունէն: Հազար անգամ գրուեցաւ բազմանգամ անգործ ընտանիքներու թշուառութեան մասին: Վերջերս միտասաններորդ ժամուն կարդացինք գաղութին ուղղուած կոչ մը, բառ որուն՝ Կեղր. Վարչութիւնը հանգանակութեան պիտի ձեռնարկէ «ազգային տուրքի» անուան տակ, «աղքատներու օգնութեան եւ եկեղեցւոյ բարեզարդութեան», ուրիշ խօսքով տէրտէր-տիրացուներու ամսականները տալու համար: Ինչպէս կը տեսնենք, հոս արդէն խօսք չկայ ոչ անգործներու եւ ոչ ալ եկեղեցի յաճախող կարօտեալ տարրերու մասին: Մինչ անոնց խմբակ մը կայ որ հանգանակութիւններ կը կատարէ անգործներու անունով, «սօցիալիզմ» կը կառուցանէ՝ յիմնակ մը երիտասարդ բանուորներու փորերուն մէջ միայն եւ հասարակ առիթներով փաղաղային բառարանը կը հրմցնէ փանջունիական խոյթներու մէջ: Ոչ. խարակերպ անհարակներոյն Ռէսա՝ Լիոնի ծաղկեփունջը:

Գալով Վիլէօրպանի մեր անգործ հայրենակիցներուն, որոնք երեք ամիսէ ի վեր անմնացան քաղաքապետին մեր Գաւառ. Ժողովի ներկայացուցիչներուն ցոյց տուած «սիրալիր ընդունելութիւնով» եւ խոստացած «կը մտածենք»ներով, կրնան դեռ երկար ժամանակ սպասել, համբերով, յոյսով եւ համբերութեամբ, փառք տալով ազգային մարմիններուն եւ ստամոքսի համայնավարներուն, որոնք ինչպէս կ'երեւի, անօթութեան «թէօրիները» կարդացած են միայն գիրքերու մէջ:

Առ այժմ այսքան: Յաջորդով կ'անդրադառնանք կրթական հարցին, որու մասին այնքան հեզ չեն ըներ մամլապաշտները:

Հաւաստի աղբիւրներէ կը տեղեկանամ թէ Լիոնի ոստիկանութիւնը սկսած է հետապնդել մեր գաղութի գլխաւոր սարսափները, կեղծիքի եւ խարդախութեան յանցանքներու համար: Աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար որ, փոխանակ իրենց ու ուրիշներու ընտանիքները դժբախտ ընելու, պատուաւոր ձեւով տանէին ժամանակին, իրենց միջնորդի հանգամանքը: Աղտոտ գործ եւ անփառունակ վախճան:

Միոսմնեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՕՐ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՉԱՔՐԵԱՆ
ԵՒ
ՏՈՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
Նշանուեցան
17 Մարտ 1932 Փարիզ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

XI

Մենք ալ սասնկ ենք, հասկցա՞ք... Մեր ժողովուրդն ալ սասնկ է... Ալի՞ք կ'ուզէք մեր պատմութեան եւ կեանքին մէջ, բայց, աղջը ազգ է միշտ, տղա՛ք...

Երկնային այդ անզօրը կիսամութին մէջ, անոր ձայնը տղոց կուգար քաղցր ու ապաւորիչ: Աղբիւրէն ծովերը, էձմին խօսէր ու գրաւեր էր անոնց բովանդակ ուշադրութիւնը:

Զգալապէս գոհ էր ե՛ւ Գ. Արամը: Երեկոնը կը յառաջանար, սակայն: Սկսան քալել, ճանճելու համար քաղաք, մինչ հեռուն, երկա՞ր լեռնաշղթան կը հսկէր դաշտերու խաղաղ տարածութիւնը՝ ընկղմած ծութ-կապոյտ ստուերի մը մէջ:

Սուրէն տուն եկաւ հոգեփոխուած, բայց՝ ծաղկոտ Փորձեց ծառերին վերլուծել Թարթող էնձերին խօսքերը: Մայրիկը նստած էր աթոռի մը, սեղանին առջեւ, ու գուլպայ կը հիւսէր: Միրանը, հացին գուշն առած դուրս ելաւ խոհանոցէն: Հայրիկը պարտէզն էր, կակաչ բրած, այդ ժամուն մէջ, գետ կը շարունակէր զինչակներ զետեղել՝ նորածիլ բոյսերուն քով:

Քիչ վերջ նստան ճաշի: Հայրիկը կարծես աւելի տրամադիր էր այս գիշեր: կատակեց, նոյնիսկ. քիչ մը. Միրանին հետ ու յաճախ նայեցաւ Սուրէնին, տեսակ մը հպարտութեան զգացում աչքերուն մէջ:

Սուրէն, ինչպէս միշտ, թուղթի դէզի մը առջին, կը գրէր ու կ'աւրէր: Այդ բանը անդիմադրելի պահանջ մը դարձեր էր իրեն համար: Ու սեղանին վրայ գրուած, որեւէ թերթ մը, փաթթուած լրագիր մը տեսա՞ւ, պիտի ելլէր ու կարդար: «Դատերազ նայէ, տղա՛ս, — կ'ըսէր, յանձ՛ախ, մայրը: Հիմա նորէն նայեցաւ՝ ակնոցին վրայէն, պահ մը զգացուեցաւ հիւանդէ, ու.

— Սուրէն, — ըսաւ — գէյիդ կը յոգնեցնես, ձգէ սա զաղէթները...

— Ես զաղէթճի՛ պիտի ըլլամ, — պատասխանեց Սուրէն, ու շարունակեց ծռած, մինչ հայրը, աչքերը բացած, կը նայէր իրեն:

Ի վերջոյ, Միրանը ելաւ վեր՝ պառկելու: Որովհետեւ կը վախնար, Սուրէն գնաց եւ ետեւէն: Բայց չպառկեցաւ ու ձնաց տուքի:

Նոր ձեւերան չեմ հասնիր, Ռուբէն, — ըշնչաց մայրը, — օր մը նորէն պէտ՛ պառկիլ... Իր գլուխը պ'աւտուէ. քեզի գալը պէտ՛ք... Իշ պէտ՛ անոր եւ արէ վեր սա... Ձե՞ս նայիր «զաղէթճի՞ն պէտ՛ ըլլամ»ը բերանն է Նատանեան օրը... Վերջացուր սա գործդ ալ շուտ հետ... Մաղ բաստ բերանը բռնէն. քեզի ջուրի ձան կուգայ կար...

— Է՛, տղէ՛կ — ձայնը բարձրացուց հայրիկը. — Նորէն քարոզ մի կարդար գլուխս...

Թէեւ, վարպետ Ռուբէն կ'ըմբռնէր թէ ճիշդ էր կնոջը բառը, բայց նեղուեցաւ անոր թելադրանքէն: Գեխ ունէր եւ արցեւս. Էրիկ մարդ էր, վերջապէս... Կնիկէ՝ խելք պիտի առնէ..

Վերի սենեակին պատուհանը բաց էր: Պէտք էր գոցել: Սուրէն ծռեցաւ, ու իր ակնարկը գնաց հանդիպակաց տանը պատուհանին, ուր միշտ կը տեսնէր միեւնոյն գրուիչ դէմքը...

Իր հօրեղբօրը կար հոն: Իր հօրեղբայրը բարձրացած էր հոն: Իսկ միւսը հեռացած չունէր, արդէն: Եթէ կարենար հիմայ, մո՛ւթ գիշերով, ծաղրնապէ՛ս ալ հասնիլ հոն ու... բայց, լիշեց, որ պարտէզին մէջ մեծ փոս մը կար ու պէտք էր սանդուխ այդ ծո՛ծ բացուածքէն...

Կրնա՞ր, արդեօք...

— Էսէջ տանից տէրը էգեր տէ.— ձայրիկին ձայնը լսեցաւ յանկարծ, սենեակ բերող սանդուխներուն վրայ: Ամուսնոյն հետ կը խօսէր:

Ու Սուրէն սրտ՛ղ մը մտաւ անկողին, գանէ՛ երազին տէրը ըլլալու համար...

Պառուհանը բաց էր մնացեր ու՝ վերը, այն մենաւոր գիշերուան նման քարա՞կ ճանճիկը կար լուսնին —Նատանեան մէկ յօնքը, որ դուրս մնացեր էր...

XIII

— Գէ ճանչ՛մ, Արթի՛ն աղբար, նորէն ճաշեր է սա հօրին ղօվային չուանը պէ— ձայնը մէկէն ձգեց տէր Գէորգ, եւ, դառնալով գինքը շրջապատող տղոց— այո՛, ձեզի հազար հեղ ըսինք քի...

.. Չուանը քսելէն նետէք գոմն հօրը... — Լրացուց Նազար՝ ծի՛չը հակառակ խճատուքը:

Խանախաբ. տառ՚նկ կը կրթեն կոր ձեզ...

Եւ, հոզաթափերը չխչխկացնելէն, յառաջացաւ դէպի Առաջնորդարան: Երբ սենեակ մտաւ, Դիմաքսեան ու Ցաճատ վարդապետ նստեր էին սեղանին շուրջ: Տէր Գէորգ մտաւ ներս, վարանեցաւ րոպէ մը՝ երկուքը միասին տեսնելով, քայլ մը երկու առաւ, եւ՝

— Հայր Սուրբ, — ըսաւ — ժամէ մը հոս պիտի ըլլան եղեր:

— Ովքե՞ր, Տէ՛ր Գէորգ — հնչեց ձայնը բարձրացուց Ցաճատ վարդապետ՝ շարունակելով գրչատուփի խաղալ:

— Գիտցածներդ, Արրապան. Դաւիթ էֆէնտին եւ Օննէս աղան... Զե՞ս գիտեր, — աւելի ծռեցաւ՝ հաճելի երեւնալու ժպիտ մը փորձելէն — քիթ քիթի են... Ի՛նչ ալ կը խօսին. եղբայր, փըսըր, փըսըր, փըսըր...

Դիմաքսեան նայեցաւ Ցաճատ վարդապետին, որ արհամարհոտ ակնարկ մը նետեր էր Տէր Գէորգին:

Նոյն պահուն, դպրոցին զանգը հնչեց: Դիմաքսեան ելաւ ու բակ իջաւ:

Տղաքը կարգ եղան: Բոլորը ներկայ էին: Եկած էին հագուած ու սքօղած՝ նախորդ օր իրենց եղած յանձնարարութեան մը համաձայն, Սուլթանին գահակալութեան առթիւ «տօնանմա»յին մասնակցելու համար:

Դիմաքսեան, Գ. Արամ եւ երամեջու ուսուցիչը կանգներ էին կարգին քով: Տնօրէնը կ'ալէր բակը: Գ. Արամ խօսքը ուղղելով Սուրէնին.

— Գնա՛, — ըսաւ — դրօշակը բեր վերէն:

Սուրէն այլայլեցաւ:

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Հանրապետական Իռլանտան

Մայրայեղ մեսուրութիւններ

Իռլանտական խորհրդարանը փակուեցաւ Զատկուան արձակուրդի առթիւ եւ պիտի վերաբացուի ապրիլ 20ին։

Կառավարութիւնը որ կը գտնուի հանրապետական Տէ Վալերայի ձեռքը, մտադրած է բացման իսկ, խորհրդարանին ներկայացնել կարգ մը առաջարկներ որոնք եթէ ընդունուին, կրնան ծանր հետեւանքներ ունենալ անգլօ-իռլանտական յարաբերութեանց տեսակէտէն։

Տէ Վալերա հետեւեալ կերպով պարզեց իր ծրագիրը մամուլի ներկայացուցիչներուն։ Նախ, խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, որով պիտի առաջարկէ ջնջել Անգլիոյ արքայական սահմանադրական հաւատարմութեան երդումը, ինչ որ Անգլիոյ կողմէ առաջին քայլ մը կրնայ նկատուիլ դէպի երկու երկիրներու անջատումը։

Ասկից զատ, Իռլանտայի հանրապետական կառավարութիւնը պիտի դադրի վճարելէ տարեկան 3 միլիոն ստերլինի գումարը, որ որոշուած էր 1923ի դաշնագրով։ Բայց, նաեւ, նկատելով որ այս գումարին վճարումը չի կրնար արդարանալ որ եւ է օրէնքով, Տէ Վալերա անգլիական կառավարութենէն պիտի պահանջէ վերադարձնել ցարդ վճարուած 30 միլիոն ստերլինը։ Նաեւ Իռլանտա, ինքզինքը ազատ պիտի նկատէ առեւտրական բանակցութիւններ կատարելու օտար երկիրներու հետ, առանց նկատի առնելու Անգլիան կամ բրիտանական կայսրութիւնը։

Համաձայնութիւն մը Շանկհայի մէջ

Ազգերու Դաշնակցութեան 19 հոգինոց մնայուն յանձնախումբը նիստ գումարեց նախորդ օր, լսելու համար չինեւճապոնական վէճին կարգադրութեան մասին կատարած աշխատանքներու դեկոյցը։

Ճափոնի ներկայացուցիչը յայտնեց թէ ընդամէնը 14,000 հոգինոց ուժ մը կազմող զանազան զօրախումբերու հրաման տրուած է վերադառնալ Ճափոն։

Չինաստանի ներկայացուցիչը կարդ մը մանրամասնութիւններ տուաւ մարտ 14ին, Շանկհայի մէջ կնքուած ռազմական համաձայնութեան մասին, որուն գլխաւոր կէտերն են։

1.— Ցեռագայ կարգադրութեան մը սպասելով, չինական զօրախումբերը պիտի մնան իրենց արդի դիրքերուն վրայ։

2.— Ճափոնական ուժերը պիտի քաշուին միջազգային թաղէն դուրս, Ճամբաներուն վրայ եւ հոն Քեռսի շրջանը։ Առ այժմ սակայն մաս մը զօրք պիտի մնայ նշանակուած շրջանին մօտերը։

3.— Խառն յանձնախումբ մը որուն պիտի մասնակցին նաեւ չէզոքներ, պիտի հաստատէ երկու կողմի նահանջները։ Սկզբունքի որեւ է հարց չպիտի յարուցուի։

Խռովութիւններ Մանչուրիոյ մէջ

Ճափոնական աղբիւրէ տրուած հեռագրի մը համաձայն, պառակտում ծագած է Մանչուրիոյ նորակազմ կառավարութեան մէջ եւ կը սպառնայ ծանր տագնապ մը առթել։

Նահանգի մը գինուորական պետերը կը գրգռեն իրենց զօրախումբերը որ ըմբոստացան իրենց ընդհանուր հրամանատարին դէմ, զոր կ'ամբաստանեն թէ անձնական պատիւներ ու փառքեր կը հետապնդէ։

Մանչուրիի մէջ ծագած խռովութեանց հետեւանքով, ծանր միջադէպեր պատահած են նաեւ Խարպինէն 110 քիլոմեթր հեռու վայրի մը մէջ եւ վախ կայ որ շարժումը տարածուի։

Պուլկարներու բողոքը տուրքերու դէմ

Պուլկար առեւտրականները, արհեստաւորները, վարձակալները, երկրագործները եւն. ցոյցեր կազմակերպեցին ամբողջ երկրին մէջ, բողոքելու համար տուրքերու ծանրութեան դէմ։ Չորեքշաբթի մինչեւ կէսօր, բոլոր վաճառատուները փակ էին եւ երթեւեկը դադրած էր։ Ամէն տեղ, բողոքի բանաձեւեր քուէարկուեցան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ.— Անգլիոյ վարչապետ Ք. Մաքտոնըլտ յայտնեց թէ ինքն իսկ պիտի նախագահէ Լօզանի ժողովի անգլիական պատուիրակութեան, որուն պիտի մասնակցին Ճօն Սայմըն՝ արտաքին, Չէմպըրլէյն՝ ելմտական եւ առեւտրական նախարարները։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԶԵՂՉԻ ՍԱԿԸ.— Անգլիոյ Դրամատունը զեղչի սակը իջեցուց 4էն 3,5 առ հարիւրի։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. եւ Անիի «Զէյթուն» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրեն

ՔԼԻՇԻԻ Ազատամարտ խումբը 22 Մարտ, Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 61 Rue de Paris, Clichy.

Զեկոյց Կ. Կ.ի կողմէ։

ՓԼԵՒՌՆԻ Մասիս խումբը 23 Մարտ, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին. Զեկոյց Կ. Կ.ի կողմէ։

ԱՆԻԷՌԻ Եռագոյն խումբը 24 Մարտ, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, «Սահակ-Մեսրոպ» Գրադարանի սրահը։ Զեկոյց Կ. Կ.ի կողմէ։

ԱՆԻԷՌԻ Փեթորիկ խումբը 25 Մարտ, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարանի սրահը։ Զեկոյց ու զասախօսութիւն։

Նիւթ — Հայ քաղաքական կուսակցութիւնները։

ԱՆԻԷՌԻ Պատանեկան միութիւնը 29 Մարտ, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան։ Նիւթ.— Հայրենիք ու ազգութիւն։ Կը հրաւիրուին պատանի համակիրները։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի վիճաբանական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին տեղւոյս Հ.Յ.Դ. Ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Ժողովը կը վերջանայ ժամը 10ուկէսին։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՑԷՍԻՆԻ Կորիւն խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէի ընկերները առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր Հրայր, Մուրատ, Կայծակ Առաքել, Գայլ Վահան խումբերը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 6ին, սովորական հաւաքատեղին։

Երեկոյթ — բանախօսութիւն

(փետրուար 18ի առիթով)

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի Կոմիտէի կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՐԱՄ ԳԱՌՕՆԷ

Կը խօսի Ընկ. Բ. ԱՂԱՐԵԿԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն եւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը

«ԻՐԿՈՒ ԾԱՑՐԱՑԵՂՆԵՐԸ» — Մուտքը ազատ է

Ա. Ե. Կ. Խայի Մասնաճիւղի Ընկերաժամակրական

հաւաքոյթը վաղը կիրակի ժամը 3ին, Bar-Brasserie du Globeի սրահին մէջ, 37 Bld. Dugommier, կը խօսի Գ. Մ. Վ.ԱՐԱՆԴԵԱՆ՝ Գեղարուեստական բաժին անդամուհիներու կողմէ.

Փարիզի Գրական Ակումբ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 rue Cambronne, Métro Vaugirard. տեղի կ'ունենայ ա) Ակումբի նոր կանոնագրի վաւերացում, բ) վիճաբանութիւններու շարունակութիւն հայ մտաւորականութեան համագործակցութեան մասին։

«Ապրիլ 11»ի սգահանդէսը Վիէնի մէջ

Գ. Ռ. Միութեան մասնաճիւղին կողմէ։ 24 Ապրիլ կէսօրէ վերջ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԱԼՆՕԶՈՐԻ Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 1.30ին, 167 Ave. de Choisy, Métro Place d'Italie.

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Արարատ միութեան երգչախումբի փորձերը կը սկսին վաղը Կիրակի ժամը 3ին Միութեան Ընթերցասրահին մէջ, 75 Rue J. Jaures, ղեկավարութեամբ Գ. Սաքօ Յակոբեանի։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տէարն. Գործ.— 500։
Փարիզ, Յ.— 150։
Համպուրկ, Յ. Պ.— 200։
Պորտօ, Գործ.— 160։
Վալանս, Գործ.— 250։
Մարսէյլ, Գործ.— 709։
Լա Շափէլ Պլանշ, Ց. Խ.— 20։
Սուք Ահրաս, Ա. Խ.— 280։
Փարիզ, (16) Ա. Ճ.— 140։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՓԱԽՈՒՍՏ ԿԱՐՄԻՐ ԴՐԱԽՏԷՆ

Ի՞նչպէս կը փախին եւ կը ջարդուին

Վերջերս, Ռումանիայէն քանիցս լուր տրուեցաւ թէ Տնիեսթերի գետին վրայով Ռուսիայէն Ռումանիա փախչիլ փորձող գիւղացիներ ինկած են ռուս սահմանապահ զօրքերու գնդակներուն տակ։

Այս առթիւ եւրոպական թերթի մը թղթակցութենէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները։ Տնիեսդեր գետը որ Ռուսիոյ եւ Ռումանիոյ սահմանը կը կազմէ ընդարձակ դաշտի մը մէջէն, հիւսիսէն հարաւ-արեւելք կ'երթայ դէպի Սեւ Ծով։ 40-50 մեդր լայնութիւն ունի։

Թիկինա քաղաքը որ 20 հազարի չափ բնակչութիւն ունի, կը գտնուի սահմանին վրայ, գետին ռումանական կողմը։ Գետը այնքան նեղ է որ (40 մեդրէն պակաս) ռումանական եզերքէն կը նշմարուի ռուսական եզերքին վրայ շրջող կարմիր պահակազօրքի շարժումները։

Ձմրան, գետը սառած ըլլալով, ապահով կամուրջ մը կը կազմէ փախստականներուն համար, որոնք կը նախընտրեն կարմիր դրախտէն ազատիլ, ինկալու համար ռումանական ճերմակ դժոխքին...մէջ։

Քանի մը շաբաթ առաջ 20 ռուս գիւղացի ընտանիքներ, մօտ 80 հոգի, կը փորձէին Տնիեսդերի վրայէն անցնիլ Ռումանիա։ Սակայն կարմիր պահակները արթուն էին, եւ մէկ հատ ազդարարելով կը հնձէին փախստականները։ Քանի մը հոգի յաջողեր էին անցնիլ ռումանական սահմանը, սարսափահար եւ վիրաւոր եւ կը պատմէին թէ իրենցմէ 40ի չափ անձեր ռուս պահակազօրքի կրակին տակ ինկեր էին Տնիեսդերի մէջ։

Կարելի է պատմութիւնը չափազանցուած նկատել, մտաբերելով փախստականներու սարսափը, որուն ենթարկուած են։ Սակայն կայ բոլշեւիկ զօրքերու հրացանաձգութիւնը եւ նաեւ այն պարագան որ 80 էին եւ քանի մը հոգի միայն յաջողեցան ողջ բայց վիրաւոր հասնիլ ռումանական հողը։

Ահա սակայն ուրիշ պատմութիւն մըն ալ, որուն դրուագները ստուգուած ու հաստատուած են... Դէպքը տեղի ունեցած է քանի մը օր առաջ։

Տնիեսդերի եզերքը գտնուող ռուսական գիւղի մը քահանան սահնակի մը վրայ կը լեցնէ իր ունեցածն ու չունեցածը եւ կ'որոշէ սահմանն անցնիլ իր կնոջ եւ երկու զաւակներուն հետ։ Երկրորդ սահնակի մը մէջ, տեղ կը գրաւեն քահանային փեսան՝ իր ջղի կնոջ հետ, 7 տարուան տղայ մը եւ 18 ամսու տղեկ մը։

Փախուստը կը սկսի իրիկուան մութին անշուշտ, յոյսով եւ վախով։ Սակայն, ձիերէն մէկը կը խրխնջայ, մատնելով փախստականները։ Անմիջապէս կը սկսի համազարկ մը կոյր մթութեան մէջ։ Երկրորդ մը եւս ու ձիերը կը խրտչին ու կը սուրան։ Քահանան եւ իրեններ կը հասնին ռումանական սահմանը, սակայն ծանրօրէն վիրաւոր։ Երկրորդ սահնակը՝ որուն մէջ տեղաւորուեր էին փեսան եւ աղջիկը, նոյն բախտին չարժանանար։ Ձեռնատուիւթ մը աղիքները դուրս էր թափեր սահնակին չուխտ ձիերէն մէկուն։ Միւսը սահեր էր եւ սահնակը կորզեր էր հիշդ սառած գետին մէջտեղը։ Մարդը առեր էր իր անօրանիկ զաւակը եւ կինակը տալով բոլշեւիկեան գնդացիրներուն, յաջողեր էր վիրաւոր թէեւ, հասնիլ միւս գետեզրը, սակայն չէզոք գօտիին մէջ։ Մինչ, միջազգային օրէնքը կ'ուզէ որ չէզոք գօտիի մէջ մուտքը ենթարկուի ռումանական խառն յանձնախումբի հաւանութեան։

Այլեւս ու ձախէն օգնութեան կը վազեն վիրաւորին, կ'ուզեն հիւանդանոց տանիլ։ Սակայն կը մերժուի. որովհետեւ փախստականը սխալ տեղ ոտք էր կոխած։ Տղեկը մայրը կը կանչէ։ Վիրաւոր ու խելացնոր, հայրը կ'ուզէ վերադառնալ ու փրկել իր կինն ու փոքրիկը։ Ռուսէն ապաներ եւ գինուորներ՝ օրէնքի կաշկանդուածին տակ՝ անզօր հանդիսատեսներ կը դառնան այս ողբերգութեան։

Սառած գետին վրայէն, վիրաւոր կնոջ ու երախային կանչերը կը լեցնեն օդը։ Ցեսայ՝ կը լռեն...

Առտուան դէմ, կարմիր պահակազօրքը վերցուցեր էր սպանեալ կնոջ եւ սառած երախային դիակները։

Ուրիշ պատմութիւն մը եւս։

Սահմանին ուրիշ մէկ կէտին վրայ, Թէքինայի մէջ, ամբողջ ընտանիք մը, գիշեր մը կը բռնէ փախուստի ճամբան, բայց հիշդ Տնիեսդերի մէջտեղը կը նշմարուի։ Հայրը եւ իր մէկ մանչ զաւակը կ'իյնան կարմիր պահակազօրքին գնդակներուն տակ։ Մայրը վիրաւոր, իր մէկ տղեկը գրկած կը հասնի ռումանական եզերքը ուր կը փոխադրուի հիւանդանոց։

Երբ Տնիեսդերի ջուրերը չեն սառած, փախուստը կը կատարուի նաւակներով, մաքսանենգներու միջոցով, ինչ որ նուազ վտանգաւոր չէ։ Եթէ առանց նշմարուելու եւ առանց վտանգի, մաքսանենգը յաջողեցաւ փախստականը ցամաք հանել, լաւ. եթէ ո՛չ, երբ վտանգի մը հոտն առնէ, փախստականները կը ձգէ նաւակին մէջ, գետին մէջտեղը. կը նետուի ջուրը եւ լողալով ինքզինքը կը փրկէ։ Պատահած է նաեւ որ, խուսափելու համար յետագայ դժուարութիւններէ, մաքսանենգները ընկղմեն նաւակը...։

Յաճախ, ողջ ու ձախ սահմանապահները հանդիսատես կ'ըլլան ման... տեսարաններու։ Իսկ երբ ...անցնի չէզոք գօտին, կրակ կ'սկսի։ Քանի մը կանչեր վիրաւորներու, Տնիեսդերը անձայն ... կուլ կուտայ խեղճ փախստականները։

Փախուստի այս արկածային միջադէպերը, թէեւ այս օրերս ...յաճախակի կը լսուին, սակայն ...ուտղէկ չեն ռումանական ...նազլուխին վրայ։ Ռուսիայէն ...ելլելու արգելքը, երկրէն ...բոց բռնապետական ... պատճառ դարձած են որ փախ... դառնայ կարելի միակ միջոց... կութեան եւ ատով, շահարկ... մըն ալ ստեղծուած է ... սահմաններու այդ մասին ... գործ մը որուն առարկան կը ... մարդը։

Ժամանակին գերի կը ... ու կը ծախէին։

Հիմայ, մարդ կը փախցնեն ... դրամ կը շահին։

Եւ այս՝ շնորհիւ համայնավարական յեղափոխութեան։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

Métro : TOLBIAC

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՄԱՐՏ 1932

20 MARS 1932

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1855

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՅԲԵՐԱՆ «ՇԱՆԹԱԺ»

Երեւանի փարիզեան օրկանը, որ քանի մը շաբաթ առաջ անունը փոխեց, բայց չփոխեց ո՛չ խելքը, ոչ ալ բերանը, փրփուր կը տեղայ իր Մարտ 16ի եւ 18ի խմբագրականներով:

Գռեհիկ «շանթաժ» մը, որուն ընթերցումն իսկ սիրտ կը խառնէ, մէկ հոգեբանութեամբ եւ թէ՛ շարադրութեամբ:

Հարկ է թօթուել գոնէ այս առթիւ, անգամ մըն ալ ապացուցանելու համար թէ ի՛նչ «հոյակապ» խաղեր կը սարքուին կարմիր գիծէն դուրս մնացած ժողովուրդի գլխուն, շնորհիւ տխրօրէն անիշխանութեան:

Պատրուակը մեր կիրակի օրուան խմբագրականն է, «Ազգային Խորհուրդ».

[illegible]

Իր խանութը մեր գործերուն. («Յառաջ», 15 մարտ):

Խորհրդային երկու շողոքորթապատում խմբագրականները կ'ապացուցանեն թէ՛ գաղութներու կազմակերպութեան ծրագիրը, հեռանկարն իսկ սարսափ կ'ազդէ Երեւանցիներուն:

Գաղութներու կազմակերպութիւնը ա՛յն է, Երեւանցիներուն համար ինչ որ կարմիր լաթը՝ ցուլին համար:

Լսած-չլսած՝ կը փրփրին, կը տաճկնան, կը գառանցեն: Կը գանեն խանջեանի «կատղած շուներ»: Աչքերը շլմորած, շրթունքնեքրուն, կը կաղկանձեն ու կը սպառնան:

Այն աստիճան որ, ոչ իրենց բերնէն ելած բառերուն իմաստը կը հասկնան, ոչ ալ դուն կրնաս իմանալ թէ ի՛նչ բան կ'ուզեն:

Երեւանի կոչնակը մեր առաջարկած Ազգային Խորհուրդը կը կոչէ «ազգային ճիւաղանոց»: Եւ կ'ազդարարէ Բաֆ-Նազարեան յոխորտանքով.

«Ազգային խորհուրդ [illegible] չպիտի կայանայ [illegible] մարտ»

Ինչո՞ւ «Ինչուներ շատ կան: Ճերմակ Ռուսերէն մինչեւ... չինական պատերազմը: (Կապեցէք ու տրամաբանեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք»

Բայց ամէնէն հաչակաւորը՝ հետեւեալ գիւտն է.

«... — Ազգային խորհուրդ ստեղծել կը նշանակէ զոհել խորհրդային Հայաստանի դռները, ԽԱՓԱՆԵԼ ՆԵՐԳԱՂԹԸ, որդ. գաղթական աշխատաւորութեան շահերու տեսակէտէն ո՛վ է խափանարարը. անո՛նք որ ազգային ճիւաղանոց կ'ուզեն ստեղծել ներգաղթը ԽԱՓԱՆԵԼՈՒ համար, թէ՛ անոնք որ կը պայքարին ու պիտի պայքարին այդ ճիւաղանոցին դէմ ներգաղթը ապահովելու համար»

«... Ազգային ճիւաղանոցը չպիտի հաստատուի, մենք պիտի պայքարինք անոր դէմ» (18 մարտ):

Այս բոլորին մէջ ոչ մէկ նորութիւն՝ մեզի համար: Միակ նորութիւնը՝ կատաղութեան աճումն ու լեզուի «զարգացումն» է: Կատարեալ ճիւաղանոց:

Այն օրէն որ Հօկին հիմը դրուեցաւ եւ «երեւելի»ներու երթեւեկ մը տեղի ունեցաւ Երեւանէն Փարիզ, այս բոլորը ծանօթ էին մեզի:

Դեռ 1926ին, երբ թեմական կազմակերպութեան մը փորձը կը կատարուէր Փարիզի մէջ, «Երեւան»ի խմբագիրը, իր հետ առած թիկնապահ մը եւ երկու պատասխանատու ռամկավարներ, սպառնալիքներ կը տեղար կաթողիկոսարանին:

Գիտենք այս բոլորը եւ դեռ ուրիշ բաներ ալ որ իրենք չեն գիտեր կամ չեն յիշեր:

Միայն ուրախ ենք որ, այս անգամ բացէ ի բաց կը խոստովանին թէ թոյլ չպիտի տան որ եւէ ազգային կազմակերպութիւն՝ գաղութներու մէջ,

Կը նշանակէ թէ ձեռնոց կը նետեն:

Արդ, այս բացորոշ կացութեան հանդէպ, այլեւս «շանթաժիստ»ներուն հետ չէ որ պիտի վիճինք, այլ մենք մեզի:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր դիրքը — առանց կուսակցական կամ դաւանական խտրութեան — այս «շանթաժ»ին հանդէպ: Ափ մը շողոքորթներու կողմէ հալածական, «հայրենիքով» բազմութիւններու երեսին արձակուած այս միմոսական յոխորտանքին առթիւ:

Կա՞նք թէ չկանք: Տէ՞րն ենք մեր ճակատագրին թէ ոչ:

Պիտի շարունակե՞նք այսպէս յուղարկաւորները դառնալ ներքին կազմալուծման եւ յարաճուն անիշխանութեան, թոյլ տալով որ առտուն արթնցող մունետիկը օրօր կարդայ մեր գլխուն, կամ քարեր գլորէ մեր ճամբուն վրայ:

Պիտի հանդուրժե՞նք որ Երեւանը իր բոլոր քսոտ քսուակներով ու բարակներով անտէր ձիարձակարան մը համարէ գաղութները, եւ արշաւներ կատարէ «իրաւագիտօրէն» ամէն իրաւունք զրկուած բազմութիւններու գլխուն:

Պիտի շարունակե՞նք բարեւ բռնել հասարակ չինովնիկներու առջեւ, յանուն բարեմիտ հայրենասիրութեան մը, որ միայն եւ միայն ծիծաղ կը շարժէ Երեւանի մէջ:

Աւելի կարճ, — ո՞ւր պիտի յանգի մեր դատալքութիւնը:

Ժողովո՞ւրդ ենք թէ գրաստ: Վաթսունական թուականներու ժառանգորդնե՞րն ենք, թէ Զուլուներու երկրէն հաւաքուած ամբոխ:

Այս հարցումներուն պատասխանը չի կրնար չտալ ո՛ր եւէ հոսանք, որ դեր մը, բաժին մը, յաւակնութիւն մը ունի 700 հազար ժողովուրդի առաջնորդութեան մէջ:

Եթէ վարիչները չեն տար, ժողովուրդը ի՛նք պէտք է տայ պատասխանը:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հիթլերեան դաւադրութիւնը

Ոստիկանութիւնը շարունակեց խուզարկութիւններ կատարել Հիթլերեան կեդրոններու մէջ: [illegible] խուզարկութիւնները թոյլ տուին երեւան հանելու կարեւոր թղթակցութիւններ եւ փաստաթուղթեր, որոնք յետագային պիտի [illegible]: Խուզարկութեանց վերջնական արդիւնքը պիտի յայտնուի մէկ քանի օրէն:

[illegible] Հիթլերեանները կազմակերպած էին նման դաւադրութիւն մը: [illegible]

Հիթլեր իրեն եւ իրեններուն վերագրուած դաւադրական շարժման մասին յայտարարութեան մը մէջ [illegible]

Հիթլեր իրեն վերագրուած այդ դաւադրութիւնը կը նկատէ [illegible] ներքին նախարարին ընտրական մէկ խաղը:

Հիթլեր յայտնեց նաեւ թէ օր առաջ [illegible] ներքին նախարարին:

Ոստիկանութիւնը ցարդ Հիթլերեան 170 [illegible] կած է:

Յունաստանի տնտեսական տագնապը

Աթէնքէն տրուած լուրի մը համաձայն, Յունաստանի վարչապետը Վէնիզէլոս հրաժարելու մտադրութիւն յայտնեց, եթէ Ազգերու Դաշնակցութեան եւմտական յանձնախումբը, որ ներկայիս իր նիստերը կը գումարէ Փարիզի մէջ, մինչեւ չորեքշաբթի օր նպաստաւոր պատասխան մը չտայ Յունաստանի դիմումին, նիւթական օժանդակութեան համար:

Յունաստանի կառավարութիւնը, Ազգերու Խորհուրդին կատարած դիմումով, 3,5 միլիոն անգլիականի վարկ մը կ'ուզէր, միեւնոյն ատեն կ'առաջարկէր որ Յունաստանի արտաքին պարտքերու վճարումը յետաձգուի հինգ տարի:

Գ. Վէնիզէլոս մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց այս մասին.

— Հեռագրեցի Գ. Միխալաքոփուլոսի եւ Մարիսի որոնք այժմ Փարիզ կը գտնուին բանակցութիւններ կատարելու համար, որ մեկնին շաբաթ օր, եթէ մինչեւ չորեքշաբթի օր, Ազգերու Դաշնակցութեան եւմտական յանձնախումբը նպաստաւոր պատասխան մը չտայ, իմ կառավարութիւնս պիտի հրաժարի: Առողջութեանս պատասխանատուութիւնը չեմ ստանձներ ապրիլ 1ին վճարելու 375000 անգլիականի տոկոս մը՝ արտաքին փոխառութեանց վրայ:

Գ. Վէնիզէլոս աւելցուց թէ անհրաժեշտ դարձած է կազմել բոլոր ընդդիմադիրներու գործակցութեամբ դահլիճ մը, Գաֆանտարիսի կամ Ցալտարիսի նախագահութեամբ, թէ այդ պարագային, պատրաստ է մասնակցելու նման կառավարութեան մը, պայմանաւ որ դերը իրեն չյանձնեն, կամ իրեն յանձնեն արտաքին նախարարութիւնը:

Տակաւին, ընդդիմադիր կուսակցութեանց կարծիքը չէ առնուած. ընդդիմադիրները վարանումի մէջ են:

Սովի վախեր Ռուսիոյ մէջ

Փարիզեան ռուսական թերթի մը քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Ռուսիոյ մէջ, սովի լուրջ վախեր կան, թէ այս տարուան ընթացքին, սովը պիտի բռնէ 10 միլիոն բնակչութեամբ շրջան մը: Կարգ մը շրջաններու մէջ [illegible]

Բոլշեւիկեան թերթ մը այս վիճակին պատասխանատու կը նկատէ գործարանները՝ որոնք ժամանակին չեն յանձնած երկրագործական մեքենաներու անհրաժեշտ եղող կտորները: [illegible]

Ամէնէն աւելի Ուկրայինայի մէջ կը վախնան սովի [illegible] մասերէն:

Ազդարարութիւն մը Իռլանտայի վարչապետին

Անգլիոյ ելմտական նախարարը՝ հաւաքոյթի մը մէջ խօսք առնելով, ազդարարութիւններ ուղղեց Իռլանտայի վարչապետին Տէ Վալէրայի

— Համաձայն լրագրական տեղեկութիւններու բառ, Տէ Վալէրա յայտարարած է թէ իր կառավարութիւնը մտադրած է ջնջել հաւատարմութեան երդումը որ մէկ կը կապէ Իռլանտայի սահմանադրութեան եւ վերջ տալ իռլանտական տարեվճարներուն:

«Անգլիական կառավարութիւնը, այս մասին որ եւէ հաղորդագրութիւն չէ ստացած իռլանտական կառավարութենէն եւ քանի այս տեղեկութիւնները չհաստատուին պաշտօնապէս, չեմ կրնար զանոնք նկատել վաւերական: Այսուհանդերձ, չեմ ուզեր որ որ եւէ տարակոյս մնայ Անգլիոյ դիրքին մասին եւ պէտք կը զգամ ըսելու թէ Իռլանտայի կողմէ որ եւէ զրժում հանդէպ իր յանձնառութեանց, որոնք կը բխին մեզ հետ հանդիսաւոր կերպով կնքուած դաշնագրերէն, մեր կողմէ պիտի նկատուին շափազանց ծանր եւ երկու երկիրներուն միջեւ վէճեր յարուցանելու հանգամանք ունեցող, վէճեր՝ զորս կը յուսայինք կարգադրել: Դաշնագրերու զրժումը ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ:

Դրդրացին ձերբակալութիւն մը

Փարիզի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Սոսկարանի գործակալ մը, Ժաք Պառօ, որ երկուքն միլիոնի պարտաթուղթ առաջած էր Քրէօկէր ընկերութենէն, իբր տուանդ, 15 միլիոն փոխ տալու պայմանով:

Գործակալը չարաչար գործածելով լուցկիի թագաւորին վստահութիւնը, ոչ միայն մաս մաս Նիւ Եորքի եւ Փարիզի մէջ ծախած է այդ պարտաթուղթերը, այլ եւ պատճառ եղած է Քրէօկէր թուղթերուն անկման:

Հարցաքննութեան ատեն, ամբաստանեալը կեղծ թուղթեր ներկայացուց:

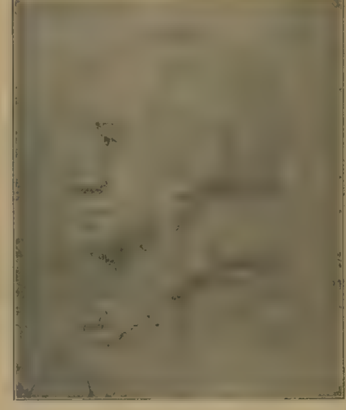

ՎՈԼՖԿԱՆԿ ԿԷՕԹԷ

Գերմանացի տիեզերահռչակ բանաստեղծը, որուն մահուան հարիւրամեակը կը լրանայ Մարտ 22ին: Այս առթիւ, ՅԱՌԱՋի այսօրուան եւ յառաջիկայ կիրակի օրուան թիւերը մեծ մասով յատկացուած են իր կեանքին ու գործին:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 12ի վիճակագրութիւնը Փրանսայի անգործներու թիւը ցոյց կու տայ 304,047, նախորդ շաբթուան վրայ, 261 յաւելումով մը:

Անգործներու այս թիւը սակայն կը ներկայացնէ 12,5 միլիոն բնակչութիւն մը, բաժնուած 869 համայնքներու վրայ.

Անգործութեան դէմ

Սէնի նահանգապետը քաղաքապետական խորհուրդին ներկայացուցած իր տեղեկագրով, կը ներկայացնէ անգործութիւնը փարիզեան շրջանին մէջ եւ այն միջոցները որոնք կը կիրարկուին մեղմացնելու համար զայն.

1931ի ընթացքին, Փարիզի մէջ անգործութեան նպաստի ծախսերն եղած են 60,006,019, իսկ Փարիզի շրջանին համար՝ 14 միլիոն 256692:

Կարգ մը միջոցներ նախատեսուած են: Նահանգապետը պէտքը կը շեշտէ պաշտպանելու գեղարուեստական ձեռնարկութիւնը եւ ատոր համար կը թելադրէ կնքել 40 միլիոնի փոխառութիւն մը, որ յատկացուի գեղարուեստական առարկաներ եւ կահ կարասիներ ապսպրելու, թաղապետական հաստատութեանց համար:

Ամերիկեան ցորենը

Ամերիկայի երկրագործական նախարարը յայտնեց թէ մտադրութիւն ունի մօտերս բանալու «անհնգաջին [illegible]» մը [illegible] նպաստակը պիտի ըլլայ [illegible] եւ ուրիշ երկիրներու մէջ սպառել ամերիկեան ցորենի եւ [illegible] [illegible]

Ալբերթ, խորհրդայինէն յետոյ, ամերիկեան վաճառատարա մը:

Ամերիկեան արգելքներ

Երէկ հաղորդեցինք ամերիկեան նոր սահմանափակումները ներգաղթի դէմ:

Նախագահ Հուվըր ստորագրեց հրամանագիր մը, որով ամերիկեան հաստատութեանց կ'արգիլուի գործածել օտար նաւագածուներ, եթէ նշանակելի եւ յայտնի տաղանդի տէր չեն:

ՎԵՐԵԼԱԿՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՀԱԼԵՑՆԵՆ

Խորհրդային իշխանութիւնը որոշեց քակել Լէնինկրատի 1600 տուներու վերելակները (ասանսէօռ) եւ անոնց մետաղը առնելով գործածել ճարտարարգործութեան համար: Զորս յարկէ աւելի ունեցող շէնք հարիւր տուներ պիտի պահեն իրենց վերելակները, բայց չպիտի գործածեն եւ միայն տասը վերելակներ պիտի բանին առանձնաշնորհեալ հաստատութեանց մէջ:

Հանգանակութիւն Վարանի մէջ

Ա. Ե. Կարմիր Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը Զատկի առթիւ հանգանակութեան ձեռնարկած է, անգործ եւ չքաւոր բանուորներու եւ բախտակալները սփոփանելու համար:

Անշուշտ բոլորն ալ սիրով պիտի աջակցին այս ձեռնարկին:

Հայ կամաւորներուն «խաչագործութիւնները»

Արեւելեան վերջ Սեդանին

Հորիզոնի մէջ կը կարդանք (15 Մարտ

Կիրակի կէսօրէ առաջ, հայ համախմբութեան դրօշով, հարիւրի մօտ հայ գաղթականներ — մեծ մասով երիտասարդ — մերձակայ թաղերէն հաւաքուեցան Հայոց եկեղեցիին բակը: [illegible]

[illegible]

Ի վերջոյ, տեսնելով որ ազգային իշխանութեան անդամներէն եկող գացող չկայ, «պատանդ» հռչակուած թագւոր Աւետիսեանը իրենց հետ առին եւ երեք հոգինոց պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ ճամբեցին ազգային մարմնի գանձապետ Գ. Գ. Գօյաճեանի տունը:

Պատուիրակութեան մեկնումէն յետոյ, միթինկը վերջ գտաւ եւ ցուցարարները ցրուեցան:

Ինչպէս կը տեսնուի, Աթէնքի դէպքերուն հոտերը սկսան հոս ալ դուրս գալ, կամաց կամաց...:

ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ ԴՊՐՈՑ ՄԸ ԿԸ ՓԼԻ. — Գահիրէի թաղերէն մէկուն դպրոցը փլաւ: Երեք աշակերտներ սպաննուեցան եւ 29 հոգի ալ վիրաւորուեցան:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԲԵՐԼԻՆ, 14 Մարտ – Երէկ, 13 մարտ, ամբողջ Գերմանիոյ մէջ տեղի ունեցան Նախագահական ընտրութիւնները: Ընտրական իրաւունք վայելող քաղաքացիներու 85 եւ տեղ-տեղ մինչեւ իսկ 90-95 առ հարիւրը տուած է իր քուէն: Միայն այս պարագան ինքնին ապացոյց է այն արտակարգ հետաքրքրութեան զոր ամբողջ երկիրը հանդէս բերաւ նախագահական հարցին շուրջ:

Համաձայն Գերման Հանրապետութեան սահմանադրութեան՝ բոլոր չափահաս քաղաքացիները (քսան տարին լրացուցած), առանց սեռի, կրօնքի եւ դասակարգի խտրութեան, ունին թէ՛ ընտրելու եւ թէ՛ ընտրուելու իրաւունք: Ըլլայ խորհրդարանային, նախագահական, համայնական թէ ուրիշ ընտրութեանց համար:

Հանրապետական Գերմանիոյ առաջին նախագահն էր՝ սոցիալ-դեմոկրատ պարագլուխ Էպէրթ, Զայն ընտրած էր Վայմարի Ազգային Սահմանադիր Ժողովը, 1919ին: Տակաւին չլրացուցած իր պաշտօնավարութեան եօթնամեայ շրջանը՝ Էպէրթ մեռաւ 1925 փետրուար ամսուն: Իր յաջորդը եղաւ մարաջախտ Հինտէնպուրկ, գերման սպարապետը՝ Մեծ պատերազմի շրջանին:

Իր թեկնածութիւնը առաջ քաշողներն էին այն ատեն՝ աջակողմեանները եւ մասնաւորապէս գերման-ազգայնական կուսակցութիւնը, Հուկէնպէրկի գլխաւորութեամբ: Հանրապետական կուսակցութիւնները — ընկերվարականներ, դեմոկրատներ եւ կեդրոնի (կաթոլիկ) կուսակցութիւն — առաջարկած էին նախկին վարչապետ Մարքսի (Կեդրոնի պարագլուխներէն) թեկնածութիւնը: Յաջողութիւնը մնաց Հինտէնպուրկի կողմը, թէեւ քուէներու աննշան առաւելութեամբ մը միայն:

Այս անգամ պատկերը բոլորովին տարբեր էր: Հինտէնպուրկի թեկնածութիւնը պաշտպանեցին ընկերվարականները եւ հանրապետական միւս կուսակցութիւնները, մէջն ըլլալով նաեւ քանի մը մանր խմբակցութիւններ: Իր նախկին պաշտպանները եւ կողմնակիցները, ընդհակառակն, հրապարակ եկան հակառակորդի դերին մէջ: Գերման-ազգայնականները դրած էին զօրավար Տիւսթերպէրկի, իսկ ազգային ընկերվարական միութեան տակ ծանօթ գեղապաշտները՝ իրենց ղեկավար Հիթլէրի թեկնածութիւնը: 1925ի ընտրութիւններուն ատեն՝ այս վերջին կուսակցութիւնը իր խանձարուրին մէջ կը գտնուէր տակաւին եւ քաղաքական որեւէ ուժ չէր ներկայացներ: Անոր դիմաց՝ շատ ուժեղ էին սակայն գերման-ազգայնականները:

Ընտրութիւններէն դեռ բաւական առաջ, վարչապետ Պրիւնինկ բանակցութեանց մէջ մտաւ ընդդիմադիր հոսանքներու կցութեանց պարագլուխներուն՝ Հիթլէրի եւ Հուկէնպէրկի հետ, առաջարկելով անոնց, որ համաձայնին խորհրդարանային ճանապարհով երկարաձգել Հինտէնպուրկի պաշտօնավարութեան ժամանակաշրջանը, նկատի ունենալով Գերմանիոյ ծանր վիճակը ներկայիս: Բանակցութիւնները, սակայն, արդիւնք չտուին: Միակ ելքը մնաց՝ նախագահական նոր ընտրութեանց նշանակումը:

Հինտէնպուրկ սկիզբը կը վարանէր նորէն դնել իր թեկնածութիւնը: Ան չէր ուզեր ներկայանալ կուսակցութեան մը եւ կամ կուսակցութեանց խմբակցութեան մը ընտրելին: Մինչ այս մինչ այն, Պերլինի քաղաքապետ Տոքթ Զամի նախագահութեան տակ կազմուեցաւ արտակուսակցական յանձնաժողով մը, իրեն նպատակ դնելով Հինտէնպուրկի ընտրութեան պաշտպանութիւնը եւ պայքարը՝ անոր յաջողութեան համար:

Համաձայն Սահմանադրութեան՝ ընտրելի կրնայ ներկայանալ գերման ո եւ է քաղաքացի, միայն թէ անոր թեկնածութիւնը առաջարկուած պիտի ըլլայ կա՛մ խորհրդարանային կուսակցութեան մը եւ կա՛մ նուազագոյն երեսուն հազար անհատ-քաղաքացիներու կողմէ: Ու որովհետեւ Հինտէնպուրկի վերընտրութեան համար միայն վերջին հնարաւորութիւնը նկատի կրնար առնուիլ, ուստի եւ կազմուեցաւ Զամի ընտրական յանձնաժողովը:

Փոխան պահանջուած երեսուն հազարի՝ կարճ ժամանակի մը ընթացքին երեք միլիոն քաղաքացիներու ստորագրութիւններ հաւաքուեցան ի նպաստ Հինտէնպուրկի թեկնածութեան: Անխտիր ժողովուրդի բոլոր դասերէն եւ խաւերէն:

Այդ պարագան տեսակ մը համաժողովրդային յարգանքի ցոյց դարձաւ հանդէպ ծերունազարդ նախագահին: Վերջինս չվարանեցաւ այլեւս ու հաւանեցաւ, որ Զամի արտակուսակցային յանձնաժողովը թեկնածուները շարքը դնէ իր անունը:

Որոշ էր նաեւ գերման համայնավարներու ընտրելին՝ իրենց պարագլուխ Էռնսթ Թէլման: Կը տատանէին տակաւին գերման ազգայնականները եւ գեղապաշտները: Ու բաւական ժամանակ յետոյ միայն, վերջիններս հրապարակ հանեցին Հիթլէրի, իսկ առաջինները՝ Տիւսթերպէրկի անունը: Առաջինը ծանրածանօթ է արդէն, իսկ Տիւսթերպէրկի անունը մինչեւ իսկ Գերմանիոյ մէջ անծանօթ էր մինչեւ այս ընտրութիւնները: Լրացնելու համար թեկնածուներու ցանկը՝ ըսենք որ հինգերորդ անուն մը եւս կար հոն՝ Վինթէր: Կարծէք՝ գաւեշտի համար միայն: Չէ՞ որ գաւեշտը անբաժան մաս մը կը կազմէ մինչեւ իսկ շատ մը ողբերգութեանց: Վինթէր՝ ներկայացուցիչն էր երեսուն հազար Գերմաններու, որոնք ի ձեռին ունին մէկ հատ եւ կամ աւելի թիւով... հին հազարնոցներ (թուղթ մարք), կարմիր դրոշմուած, եւ կը պահանջեն կառավարութենէն որ զանոնք փոխէ նոր մարքերով:

Ու թէեւ դատարանի որոշումով Վինթեր բանտին մէջ կը գտնուի ներկայիս իբրեւ խաբեբայ, բայց եւ այնպէս՝ իր համակիրները չեն լքեր զինքը, կը շարունակեն դեռ ամառական աալ իրենց Մեսիային, եւ վերջէն ալ՝ հանրապետական նախագահութեան թեկնածու առաջարկել:

Մարտ 13ի ընտրութեանց արդիւնքը յայտնի է ընթերցողներուն: 37ուկէս միլիոն քուէներէն՝ Հինտէնպուրկ շահած է 18ուկէս միլիոնէն քիչ մը աւելի: կը պակսէր ընդամէնը 170 հազար քուէ, որ այս առաջին ընտրութեանց առեն իսկ յաջողած ըլլար: Հիթլէր ստացած է մօտ 11ուկէս միլիոն, Տիւսթերպէրկ՝ 2ուկէս միլիոն, Թէլման շուրջ 5 միլիոն, իսկ Վինթէր հարիւր հազարէն քիչ մը աւելի քուէներ:

Նախագահական յաջորդ եւ վերջնական ընտրութիւնները նշանակուած են ապրիլ 10ի համար: Այժմէն իսկ սակայն, ապահով համարելու է Հինտէնպուրկի վերընտրութիւնը:

ԿԷՕԹԷԻ
«ՎԷՍԹ ԷՕՍՏԼԻԽԷՐ ԴԻՒԱՆԸ»

1813 թուականին էր, երբ Կէօթէն կը գրէր.

«.. Հոս պէտք է որ իմ գործելակերպի մէկ ուրիշ առօրինակութեան ծածին յիշատակեմ: Երբ քաղաքական աշխարհի մէջ ահճնի սպառնալիք մը երեւան եկաւ, յամառօրէն ինքզինքս նետեցի ամէնէն հեռաւորին»:

Ու այսպէս էր որ, մինչ Վիեննայի մէջ Եւրոպայի ապագայ կազմութեան ձաւին կը վիճէին, մինչ Ֆրանսայի մէջ արքայ մը գահ կը բարձրանար՝ գահազուրկ ըլլալու եւ դարձեալ գահ բարձրանալու համար, ու աշխարհակալ մեծ Քորսիքացին վերջին անգամ մը եւս, բովանդակ աշխարհամաս մը սարսափի կը մատնէր, ութեղերաշանծար Կէօթէն զբաղած էր արեւելագիտութեամբ: Չինական ուսումնասիրութիւններէ յագեցած՝ ապաստանած էր պարսիկ գրականութեան ու իր ամենօրեայ ընթերցումն ու ծանօթ ընկերն էր մեծ արերգու Հաֆըզը, զոր Վիեննացի նշանաւոր արեւելագէտ Համմէրը, առաջին անգամ ըլլալով գերմաներէնի էր վերածած: Ու Հաֆըզի «Դիւանին» ազդեցութեան տակ էր որ՝ բանաստեղծներու իշխանը գրեց իր «Վէսթ-Էօսթլիխէր Դիւան»ը եւ հրատարակեց 1819ին, Շտուտկարտի մէջ:

Ու պահ մը իր գործը պարսիկ մեծ գրագէտներու յիշատակին ձօնելու միտքն ունեցաւ եւ սակայն չիրագործեց: Բայց իր ձեռագիրներուն մէջ գտնուած է հետեւեալ ձեւով ձօն մը:

Մոհամմէտ Շէմսէտտինին Ռուսիի խորհրդոյ «Մէսնեվի»ին
Ֆիրդուսիի դիւցազնական «Շահ-նամէհ»ին
Ֆիրատէտտինի թարոյալից «Փէնտ-նամէհ»ին
Ջամիի՝ ազնուամիտ «Թօհֆատ-Աhրար»ին·

Ափսո՜ս որ Կէօթէի հաճատարած ու խորախորհին հոգին առիթ չունեցաւ ճանչնալու եւ ճաշակելու պարսիկ միւս հսկային՝ Օմար Խայեամին հետ: Այս վերջինին ազդեցութեան տակ, կասկած չկայ որ Կէօթէն ձօնածութ ուրիշ խորութիւններ պիտի բանար, քան կրցեր է տալ ուրիշին գրչութիւններ, Հաֆըզէն ներշնչուած:

«Վէսթ-Էօսթլիխէր Դիւան»ը բաժնուած է գլուխներու եւ ամէնքն ալ պարսկական խորագրերով: Նմանէս օրինակ.—

Մօկաննի-Նամէհ (Երգչի Գիրքը)·
Հաֆիզ-Նամէհ (Հաֆիզի Գիրքը)·
Աշըք-Նամէհ (Սիրոյ Գիրքը)·
Թէֆքիր-Նամէհ (Հայեցողութեան Գիրքը)·
Սակի-Նամէհ (Մատռուակին Գիրքը):

Ու այսպէս զանազան այլ գլուխներ.

Ահա քանի մը նմոյշներ.

Հազար ձեւերով պահուըտիլ կըրնաս,
Գեղուհի՛ս, իսկոյն քեզ պիտի ճանչնամ,
Կախարդ շղարշով ծածկուիլ կըրնաս
Ցարակա՛յ, իսկոյն քեզ պիտի ճանչնամ:

Նոճիի հրկուն վերսըլացքին մէջ
Հասակըդ իսկոյն ես պիտի ճանչնամ,
Ջըրուղու մաքուր կոհակներուն մէջ
Նազանքըդ շատ լաւ ես պիտի ճանչնամ:

Ինչ որ կը ճանչնամ, ինչ որ ես գիտեմ,
Դո՛ւն ամենագէտ, քեզմով ես գիտեմ,
Երբ Ալլահի բիւր անունը կուտամ
Դուն ալ կը յիշուիս ամէն մէկ անգամ:
(Զուլէյքանամէհ)

Ղուրանը արդեօք յաւիտենի՞ց կար,
Այդ մասին բընաւ ես հարցում չեմ տար,
Ղուրանը արդեօք մարդի՞կ են գրեր
Չը գիտեմ, չեմ ալ ես գիտնալ ուզեր:
Թէ նա մատեանն է բոլոր գըրքերու
Կը հաւատամ, ինչպէս պարտքն է իսլամին.
Սակայն թէ գինին յաւիտենից կար,
Այդ մասին բընաւ ես չեմ կասկածիր:
Թէ հրեշտակներէն առաջ կար գինին,
Թերեւս հեքեաթ չէ բոլորովին...
Գինին խըմողը, ի՛նչ ալ պատահի,
Քաջօրէն կը նայի Աստուծոյ դէմքին:
(Սակինամէհ)

×

Փարթ ենք ամէնքս ալ ըլլալ գինեհար,
Զարմանութիւնն է անգինի հարբում,
Թէ ծերը խըմէ պատանու նըման
Առաքինութիւն մ՚է սա աննըման.
Հոգերուն համար կեանքը կը հոգայ
Հոգը վերացնող որթատունկը կայ:
(Սակինամէհ)

Կանանց հետ վարուէ միշտ զիջողութեամբ.
Կող կըրծոսկրէն է ստեղծագործուած,
Աստուած չէր կըրնար զայն շիտակ կազմել
Թէ ուզես շըտկել՝ կը կոտրես յանկարծ:
Իսկ հանգիստ թողուս՝ դեռ կը կորանայ,
Դու, բարի Ադամ, ո՞րն է յոռեգոյն...
Կանանց հետ վարուէ միշտ զիջողութեամբ,
Լաւ չէ թէ քեզմէ կըրծոսկր մը պակսէ:
(Թէֆքիրնամէհ)

Ես կ՚ուզէի առանց խօսքի
Պալխ, Պուխարա, Սամարղանդ.
Քեզ նուիրել, ով գեղուհի,
Քաղաքներն այս հընաւանդ:
Բայց անգամ մը Շահին հարցուր,
Կ՚անցնի՞ արդեօք առնցմէն,
Մեծ է, խելօք, լոկ չը գիտէ,
Թէ մարդ ի՛նչպէս կը սիրէ:
Շահ, այդպիսի մեծ նուէրներ,
Դուն չես կըրնար շընորհել,
Պէտք է աղջիկն այդ ունենալ,
Աղքատ դառնալ ինծի պէս.
(Զուլէյքանամէհ)

ԱՆՍԱՀՄԱՆ

Դուն չես վերջանար, մեծ ես այդպէսով,
Ըսկիզբ չունենալ քեզ է վիճակուած.
Երգըդ գարձդարձիկ նըման է երկնին,
Ըսկիզբն ու վախճան նոյնն են ու նըման:
Իսկ ինչ մէջտեղն է, այդ ալ յայտնապէս
Մաս մըն է վերջին, որ ըսկիզբին կար:
Դուն քերթողական ակն ես խընդութեան՝
Անըսպառ հոսում կոհակ առ կոհակ,
Համբոյրի համար միշտ պատրաստ բերան,
Կուրծքի երգ մը խոր, որ սահի սիրուն՝
Խըմելու համար միշտ ծարաւ կոկորդ.
Ու սիրտ մը բարի, որ դուրս կը հոսի
Թող խորասուզուի աշխարհ բովանդակ,
Հաֆիզ, քեզի հետ, քեզի հետ մինակ.
Կ՚ուզեմ ես մըցիլ, խընդութիւն ու վիշտ.
Թող հաւասար ըլլան երկուորեակներուս.

Քեզի պէս սիրել, խըմել քեզի պէս
Թող ըլլայ կեանքս ու հպարտութիւն.
Պե՛հ, հընչէ երգ իմ, քու իսկ կը
Հին ես ու միշտ նոր զուն քո մատուռ
(Հաֆըզնամէ)

Պատճառն ի՞նչ է որ մարդ ամ
Խելօք ու յիմար խօսքեր կը
Նորը հինաւուրց խօսքը կը կրկն
Ու կը հաւատայ թէ՝ հեղինակն է
(Հիքմէթնամէ)

ԸՆԹԵՐՑՄԱՆ ԳԻՐՔ

Հըրաշալի գիրքը գըրքոց
Սիրոյ գիրքն է անտարակոյս
Զոր կարդացի ես ուշադիր.
Ցանցառ էջեր կան խընդութեան,
Վըշտի համար ամբողջ թերթեր
Բաժանումը հատուած մ՚է խոր
Վերատեսնումը գլուխ մը փոքր
Եւ այն ալ լի հատուածական
Ցաւին համար կան հատորներ,
Բացատրանքով երկարացուած
Առանց չափի, սահմանումի.
Օ՛, Նիզամի, բայց վերջապէս
Դուն ճըշմարիտ ուղին գըտար
Անլուծելին ո՞վ կը լուծէ,
Սիրողները, երբ կը գտնեն.
(Աշըքնամէ)

ԱՐԱՄ ՎՏԱՐԱՆ

ԿԷՕԹԷԻ ՀԵՏ

ԷՋ ՄԸ ՕՐՒՇԱՏԵՏՐԷ

ՎԱՅՄԱՐ, 30 Դեկտ. 1[illegible]

«Մենք իրապէս կը սորվինք այն գրքերէն, զորս դատել չենք կրնար: Մեր դատել կրցած գրքի հեղինակը պէտք է որ մեզմէ սորվի»: Կէօթէ

Այս գիշեր հոգիս լեցուեր է, որքա՜ն խորհրդաւոր տողերու, բուրումնալի մտքերու, պարզ նախասութիւններու, անկեղծ զգացմունք, բայց միեւնոյն ատեն այնքան ութեամբ թափանցիկ, բայց նոյննապէս անյատակ մեծութիւններ լաբիւրինթոսի մէջ կը լողայ միտ

Ժամանակին, Ժընեւի համար բանի յայտնի ուսուցչապետ Նեֆ Ալպեան լեռներու վրայ սիրական արշաւ մը կատարած ատեն, երբ քար մը մեր երկրի քարի կը գտնէր ու կը ցուցնէր.— Նախ կը պատասխանէր: Բայց նոյնը իր բաքանչիւր քայլափոխին իր արմատին վրայ պէտք է նաստրել.

Կէօթէն իր Վայմարին մէջ ուսումնասիրելը իմ երկար երազս էր: Եւ իրօք, կը թուի բաքանչիւր քայլափոխին անոր կ՚առաջնորդէ այս փոքրիկ չքնաղ վայրին մէջ: Սեղանի

ԵՕՀԱՆ ՎՈԼՖԿԱՆԿ ԿԷՕԹԷ
(1749 – 1832)

ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՏՐԱՄԸ

«Ջի՛ս զգար իմ բանաստեղծութիւններէս,
Թէ ես երկուք եմ մէկ հատի մէջ»:

.. Ու անհատական Կէօթէն, որուն մահուան հարիւրամեակը կը տօնէ Գերմանիան: «Անհատական մարդ մը», ինչպէս ըսած էր իր մասին Նափոլէոն: Մասշեղերէն վեր սլացող իմացական այդ գագաթը, որուն շուքը կ՚իյնայ մինչեւ մեր օրերը:

Կէօթէի կեանքը արտաքնապէս ոչինչ ունի — եզական ու արտասովոր: Պատմական դէպքերու ու դէմքերու հետ չէ լծորդուած իր դերը եւ նշանակութիւնը: Ինք դուրս եւ վեր կը մնայ այն ժամանակագրութենէն, զոր սովոր ենք անուանել քաղաքական պատմութիւն.

Արդարեւ հեռուէն, դուրսէն դիտուած, իր կեանքը կը վերածուի պարզ ուրուագծի մը: Կեանքը մտաւորականի մը՝ բաժնուած կիներու, բարեկամներու, գիրքերու, ճանապարհորդութիւններու միջեւ. կեանք մը՝ խճողուած տասնեակ մը սիրահարութիւններով, բացառիկ մտերմութիւններով ու միանգամայն լար՝ուած գրական բուռն, անհանգիստ երկունքով. վերջապէս քողքենի կեանք մը՝ ազնուապետական շպարի մը տակ.

Բայց սխալ է Կէօթէն դատել տեսողական այդ պատրանքով: Ան հրաժեշտ է արտաքին երեւոյթէն ներս, զինքը դիտել, ու հասկնալ ինքն իր մէջ, իր ներքին աշխարհին մէջ: Հոդ է որ հակամարտութիւնները կը շրջուին ու իր հորիզոնը կը լայննայ մինչեւ աննախընթաց շրջանակ մը:

Կէօթէի մօտ ամէնէն ուշագրաւ գիծը իր հոգեկան յորդ կենսունակութիւնը, իր իմացական ճառագայթումն է եղած, որ խարազանի պէս ազդած է իր ժամանակակիցներուն վրայ: Իր գրական գործը — քնարերգութիւններ, վէպեր, ճանապարհորդականութիւններ ու անհամար նամակներ — ապացոյց կուտան իր մշտադալար հոգիին, գաղափարներու ու յուզումներու այն ճոխութեան, որով ան ինքզինքը կը մսխէր, առանց սպառելու: Բնութիւնը կը վերածուէր իր մէջ երգի, պատկերներու, զգացումներու. մարդիկ, կեանքի դրուագները կ՚այլափոխուէին իր ներքին լոյսերուն տակ խորհրդանշաններու, իմաստներու, յայտնութեան:

«Ներքին դողը, հոգիի սարսուռն է մարդուն լաւագոյն մասը», ըսած է արդէն ինք, Կէօթէ:

Այս է պատճառը որ Կէօթէ, հակառակ իր հոյակապ պարզութեան, բարդ երեւոյթի մը տպաւորութիւնը կը թողու: Ու իր գործը, կենդանի ամբողջութիւն մը ըլլալով հանդերձ ներշնչումի աղբիւր մը եղած է ուրիշ արուեստագէտներու համար:

Բայց գրելը Կէօթէի քով գեղարուեստական քմայք մը, ժամանց մը չէ եղած, այլ աշխարհը զգալու, ըմբռնելու ու արտայայտելու միջոցը: Գրականութիւն չէ ըրած իբրեւ զբաղում, այլ իբրեւ ներքին անհրաժեշտութիւն: Տեսակ մը հոգեկան կարգապահութիւն:

«Ես շատ աւելի բուռն պահանջը կը զգամ թափանցելու մարդոց եւ իրերու մտերմութեան մէջ, քան թէ բանաստեղծական մտածումներ յայտնելու»:

Այսուամենայնիւ, պատրանք մը պիտի ըլլար Կէօթէն փոխադրել գերմարդկային մակարդակի մը վրայ: Ընհատաբար՝ հինէն ի վեր կենսագիրներ տարուած են մեծ եւ պատմական անձերը նկատելու իբրեւ ճակատագրի բանբերները, անոնց մէջ տեսած են լոկ հերոսը, բայց ոչ մարդը: Երկար ժամանակ Կէօթէի հիացողներն ալ իր դիմագիծը պարուրած էին հմայքի առասպելով մը: Նոր քննադատութիւնը, սակայն, ջանացած է թօթափել թիւրատեսութիւնները, ու այսօր Կէօթէն, վերածուած այլեւս իր մարդկային եզրերուն, մեզի շատ աւելի մօտ, ու աւելի հասկնալի կը թուի:

Իրբեւ այդ, Կէօթէ եղած է մէկը որու մօտ մարդկային տռամը հասած է լայն համեմատութիւններու: Ներքին տռամ մը այդ գիտակցութիւնն է արդէն որ մարդիկը կը զանազանէ իրարմէ ու կը դասաւորէ զիրենք: Անշուշտ, երանի՜ հոգիով աղքատներուն որոնք գիտեն ապրիլ առանց զգալու այդ մղձաւանջը: Ճակատագրական այդ տագնապը տրուած է սակայն բացառիկ էակներու, անոնց, որոնք չեն կարող թօթափել մեծ կասկածներու եւ հարցումներու ծանրութիւնը:

Կէօթէ եղած է մէկը անոնցմէ. ինքն ալ չէ կրցած միշտ հաշտ ապրիլ ինքնիրեն հետ, ոչ ալ վերջնականապէս համակերպիլ կեանքին: Սարսիլը նկատած է ինքն ալ տեսակ մը մշտական փախուստ ու մշտական որոնում, որոնում՝ իմաստի մը, կեանքի իմաստին:

«Մարդը չէ ծնած լուծելու տիեզերքի խնդիրը, բայց փնտռելու թէ ո՞ւր կը ծագի այդ խնդիրը ու այնուհետեւ կենալու հասկնալիին սահմաններուն մէջ»:

Այս խօսքը թոյլ կուտայ ենթադրել որ Կէօթէ բնազանցական լուծումներէ կը խուսափի: Կեանքի նպատակն է, ըստ իրեն, ապրիլ հասկնալիի սահմաններուն մէջ:

Կ՚արժէ սակայն իր մտածումը լրացնել, ահա ինչ որ ըսած է տակաւին այդ ուղղութեամբ.—

«Բարձրագոյն կէտը որու մարդ մը կրնայ հասնիլ՝ հիացումն է: Երբ երեւոյթ մը իր մէջ կ՚արթնցնէ այդ զգացումը, այդքանով գոհանալու է, անկէ աւելի մեծ ոչինչ կրնայ շնորհուիլ իրեն, ան ոչինչ կրնայ փնտռել աւելի անդին: Եւ արդէն՝ հոն է սահմանը: Բայց սովորաբար, այդ գերագոյն սահմանը չի բաւեր մարդոց. անոնք կը կարծեն թէ կըրնան անցնիլ զայն: Այդ տեսակէտով անոնք կը նմանին այն տղաներուն, որոնք հայելիի մը մէջ նայելէ յետոյ, զայն կը դարձնեն՝ անմիջապէս, տեսնելու համար թէ ինչ կայ ետին»:

Ահա այս եղած է Կէօթէի մտածումին ձգտումը: Ան անտեսած է միանգամ ընդմիշտ գերբնականը: Իր որոնումներու դաշտը ձգած է միշտ այսպէս մարդկօրէն իմանալու եզրերու միջեւ:

Այդ գետնին վրայ, ու իր որոնումներու ընթացքին է որ ան, Կէօթէ, իմացած է երկու տարօրէն առաջնորդներու ձայնը, հրաւէրը: Երկու հաւասարապէս հմայիչ, բայց իրարու հակոտնեայ սահվիրաներ — Հանճարը եւ Դեւը:

Իր բովանդակ կեանքի ընթացքին այդ երկու ստուերները, Հանճարը եւ Դեւը, ապրած են քով քովի Կէօթէի մէջ. միշտ անհաշտ, բայց միշտ անբաժան: Անոնք բաժնած են տեւականապէս զինքը. ու Կէօթէ, գիտակցաբար ու կամովին, զոհը, վկան եւ դատաւորը եղած է անոնցմէ իւրաքանչիւրի հրապոյրներուն ու վտանգներուն:

Հանճարը եւ Դեւը: Այս բառերը առնելու չէ սակայն իրենց քրիստոնէական պարզամիտ իմաստով, իբրեւ բարիի եւ չարի՞ պայ: Ո՛չ, որովհետեւ ոչինչ կայ այնքան խնդրական ու յարաբերական, քան այդ հասկացողութիւնները:

Կէօթէի պարագային, այդ երկու բառերը կ՚առնեն տարբեր ու մարդկային նշանակութիւն մը: Հանճարը, մարդուն ձգտումն, թռիչքը՝ դէպի անդրբնականը, գալինը, իտէալը: Դեւը, մարդուն հակումն է դէպի իրական աշխարհայինը, առօրեան: Առաջին մարդը դուրս կը հանէ իր կը լայնցնէ զինքը, իրեն կը շնչէ ճշմարիտի, գեղեցիկի սախտը: Երկրորդը, ընդհակառակը, մարդը կը վերածէ իր իր բնազդներուն, զինք կը տալու իր անմիջական կեանք

Այդ երկու սկզբունքները վերջ պայքար մղած են Կէօթէի ներքին բեմին վրայ. ինք անկողմնակալ ու խոհուն, ունկնդրած է անոնց հաւասարապէս. խուսափած դիւրին վճիռներէ, չէ ուզած ւանդ նախապաշարուիլ ընկ կարծիքներէ: Ու ահա, այսպէս են իր մէջ հարցերը, անլոյծ ու թերեւս նաեւ անլուծելի:

Այո՛, որո՞ւ հետեւիլ: Որ կեանքի արժանաւոր առաջնորդ պիտի լրացնէ մեր ճակատագիր Պէտք է ապրիլ պաշտամունքի րագի՞ համար թէ զգացական յլերի, իրական գոհացումներու համար:

— Ու վերջապէս, ճշմարիտ ու գեղեցիկի է որ պիտի կարենայ մարդոց երջանկութիւնը, եւ իրաւո՞ւնք ունինք դատապարտելու բնազդները, իբրեւ աւելի եւ անկումի:

վրայ է «Էքէրմանի խօսակցութիւն»ները Կէօթէի հետ» հատորը։ Ընթերցումը որքան առաջ կ'երթայ, մթութիւնը այնքան կը փրփռուի, ինքզինքս կը զգամ անոր այնքան տիրական շունչին տակ, բայց ընթերցումը այնքան հարցեր կը թելադրէ։ Ի՞նչպէս հարցերը, ինչպէս ս սորվիլ։ Ի՞նչ է այս «Das Damonische»։

Հանճարն է որ կը ստեղծագործէ։ Ցը ուժով օժտուած անհատը կը ստանայ իրեն մէջէն՝ եւ անա ստեղծագործութիւն։ Իսկ ստուգանութիւնը ուժը, սարսափելի, բացառական յատկութեամբ, կը խորտակէ ու կը կործանէ։ Նափոլէոնը այդ ուժով օժտուած։ Հապա Վայմարի մէջ եր օժտուած։ Հապա Վայմարի դուքսը, Կրանտ Հերցոկն ինչո՞ւ այդ ուժերին... Արդեօ՞ք Վիլհելմ Մայսթերի հերոս ծանօթ երիտասարդական յուշերու արձագանգը...

Կը թողում գիրքը սեղանիս վրայ եւ դուրս կ'ելլեմ օդին մէջէն ալ կենդանի պատկերի մը ազնիւ, այնքան մաքուր հարցերու լուծումը, մտածութիւնը ստանալու։

Հիւսիսի ձիւնը նստեր է փողոցներուն մէջ ու կը քալեմ դատարկ փողոցներէն։

Այնքան հարուստ կեանքի ու սալի տիտանի պատկերը մտքիս մէջ։ Ան ալ է անցեր այս փողոցներէն։ Այս քթնոլորտն է անշուշտ ներշնչեր շատ մտքեր։ Շրջապատող սարիկներու վրայ դրոշմած իր նրբին ոգւոյ անոր ուղեղի արձակած առասպելները... Եւ ահա արձանը Կէօթէ ու Շիլլեր ձեռք ձեռքի...

Երկու բրոնզէ արձանները առջեւ գիշերային այս ձիւնոտ լռութեան մէջ. Շիլլերը պարզ է իր Յիրիստեան գաղափարաբանութեան մէջ, գիս չի քաշեր, թէեւ այնքա՜ն սիրուած իմ ուսուցիչներէս...

Հայեացքս կը կեդրոնանայ, քանի երրորդ անգամն է, այն վսեմ ճակատին։ Կը խօսի՞մ, թէ կ'արտասանեմ ինքս ինծի.

Հայր Կէօթէ. հեռուներէն, շատ հեռուներէն եմ եկեր, ամբողջ կեանքիդ մէջ, մինչեւ վերջին շունչդ տալուդ՝ լոյս ես փնտռեր։ Ի՛նչ լոյս, ի՛նչ լոյս կուտաս թափառականիս։

Բայց ես ինքս կը լսեմ իմ խօսքերս։ Արձանը լուռ է... Բայց ճակատը անհոգ

— Տասն անգամ բնակարանդ եմ այցելեր, քու շինել տուած լայն սանդուխներէն բարձրացեր, արձաններդ դիտելու... Դահլիճդ, ներսի սրահը թողած լիշատակներդ եմ դիտեր...։

Միւս սենեակներուդ ստորասի գործերը, որոնց մտերմութեան մէջ ստեղծագործեր ես՝ երկա՛ր եմ զններ, Ռիպէնս, Վաթօ, Ռամպրանտ, Պուսէն... իսկ այս բոլոր շուքէն յետոյ սպասեր եմ աշխատանքի սենեակիդ առջեւ, — փոքրիկ, անպաճոյճ, մանճակալ մը ու պարզ լուացարան մը, պզտիկ մը մէջը, լուսամուտ մը պարտէզին վրայ... սենեակ, ուր արտասանեց իր վերջին խօսքը.

— Լո՛յս, աւելի լո՛յս

Բայց չեմ գոհացեր, ո՞րն էր այդ լոյսը, որուն մասամբ տիրացեր էիր։

Արձանը լուռ էր, իսկ ես ի զուր պատասխանի կը սպասէի.

— Դիրքերդ հարուստ, գեղեցիկ —բայց ես միջուկը կը փնտռեմ — գաղտնիքը իմաստութեանդ. գաղտնիքը արուեստիդ ու հանճարիդ։ Դե՛հ, Արեւելքէն եմ եկեր, ձեր արեւմուտքի լոյսը կ'ուզեմ..

Ինծի թուեցաւ որ անհեղ ճակատը կնճռեց, արձանը երերաց ու այսպէս խօսեցաւ Կէօթէն.

— Արեւե՞լք... Արեւելքի խորհուրդն էր իմ հանճարս վառողը... իմ մանկութեանս եւ գիտակ էի, ծնունդս բարի աստղի տակ է եղեր, Արեւելքի խորհրդաւոր գիտութիւնը իմ ամբողջ կեանքիս ուսումնասիրութեան նիւթ է եղեր. Արեւելքի խորհուրդը .

Ու արտասանեց.

— «Sagt es niemend, nur den weisen».

— Ոչ ոքի մի՛ ըսեր, բացի իմաստուններէն. .

— Այդքա՞ն կարեւոր է Արեւելքը։

— Ոչ ոքի մի ըսեր...

— Բայց ո՞ր խորհուրդն, ո՞ր կրօնքին, ո՛ր աղանդին քաղեցիր լոյսը։ Ի՞նչ քաղեցիր։ Զրադաշտի Որմիզդն ու Ահրիմա՞նը, գէ՞շ արեւելքի հանճարի կա՞յծը վառող թէ չարի կործանիչ ուժը շարժեց։

— Ոչ ոքի մի ըսեր...

— Դիւանինդ իմաստութիւնը իմ հայրերէս եմ լսեր։

Ոչ ոքի մի ըսեր...

Արդեօք եգիպտական քուրմերու գաղտնիքներո՞ւն տիրացար.. թէ յունական նորէն Արեւելք։ Աթէնքի լոյսը Փոքր Ասիայէն կու գար — Պիւթագորեան գերբնական ուժերու խորհրդապաշտ կատարելութիւնները իւրացուցիր։

Հաւերժի մասին, կը թուի թէ աչակապ մը ինկաւ աչքերուս վրայէն։ Սիկիլիա ճամբորդութեանս առթին.

- Աւելի հեռուէն, աւելի խորերէն, հնդկական աշխարհէն ի՛նչ շողեր բերին ծերունի բանաստեղծ Վայմարի. Ռաման, ոգինե՛ր... մայրե՛ր... ո՜վ Հինդ... բարեխօսութիւնը մեռածի մը ի նպաստ Ֆաուստի...։

Իմ հարցերուս ալ չկար պատասխան։ Ապրիլ ճակատը իր անսահման իմաստութիւնը կը պատգամէր։

Եւ ես ձիւնին վրայէն, քայլերս ուղղեցի դէպի սենեակս ու նորէն ընկղմեցայ սեղանիս գիրքերուն մէջ։

Մենք ինկապէս կը սորվինք ան գիրքէն, զոր դատել չենք կրնար։

Գ. ՄԽԼՈՅԵԱՆ

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ա. Մօրուա եւ Գ. Միխթարեան

Անտրէ Մօրուա Եգիպտոս կը գտնուի ներկայիս Յունաքերի խմբագրութեան կազմէ, Գ. Միխթարեան կ'երթայ գտնել զայն պանդոկին մէջ, գրական խօսակցութեան մը համար. ճիշդ ինչպէս առկից առաջ, տեսակցած էր Մարինէթթիի եւ Թօմաս Մանի հետ։

— Ձեզի հանչցած եմ, կ'ըսէ Գ. Միխթարեան, առաւելապէս ձեր Vie Romancéeներով,— Պայրըն, Շելլի, Անգլիական ուսումնասիրութիւններ,եւլն։ Գրական նոր սեռ մը ստեղծող կը նկատուիք։ Ո՞րն է գաղտնիքը,— կենսագրութիւնը հագիւ թէ գրականութեան մաս կը կազմէ, մինչ ձեր գործերը գրական են գերազանցօրէն։

—«Romancée բառը չեմ ընդունիր, եւ ճիշդ չէ, ինչ որ ալ ըսեն։ Ես իմ կենսագրական գործերուս մէջ ոչինչ կը հնարեմ, այլ կը փորձեմ պատմութիւն գրել, բայց որքան կարելի է՝ արուեստի գործ ընել։ Ինչ որ ըսած եմ Պայրընի, Շէլլիի կամ Տիզրայէլիի մասին, բոլորը հիմնուած են իրողութեան, ճշգրտութեան եւ բնագրերու վրայ։ Ինչ որ կը պատմուի գործերուս մէջ, կարելի է հաստատել հեղինակներու գործերուն կամ անոնց կեանքին մէջ եղած իրողութիւններով. հնարովի ոչինչ կայ հոն. արուեստի շունչը աւելցուած է միայն պատմութեան վրայ.— ահա՛ ամէնը։

Գ. Միխթարեան իր այս գրական խօսակցութիւնը կը ներկայացնէ յօդուածաշարքով մը «Յուսաբերի մէջ։

Դարձ դէպի իմաստութիւն

Revue de Parisի մէջ Ալպէր Թիպոտէն կը խօսի հետաքրքրական նիւթի մը մասին։ Պատերազմէն յետոյ բոլորուեցաւ շրջան մը, որ կը բաղկանայ տասը տարիներէ։ Այդ տասը տարուան ընթացքին, սղջունեցինք «նոր» գրողներ, երիտասարդներ, որոնք, չափազանց յախուռն եւ յանդուգն, կ'ուրանային անցեալը, կը քանդէին հանչցուած արժէքները, րանի չէին հանիր վերջապէս հրատարակիչները կասկածով կը նայէին այս նորերուն, առանց համարձակելու լուս ընծայել անոնց գործերը։

Նորերը կ'ուզէին փոխել ամէն բան, դուրս նետել «հին կարասիներ»ը եւ իրենց գաղափարներով կահաւորել արուեստի պալատը։ Եւ ահա թէ ինչ տեղի ունեցաւ, - անոնք հանդիսասրահները նկարագրեցին իբրեւ բաժարան, ննջասենեակները՝ իբրեւ գործարան, ժողովասրահները՝ իբրեւ որճարան։ Սիրելի էին իրենց՝ Բիթեղը, ալիւմինիումը, նիքելը, ժամլաթը, ռիփոլէն ներկը։ Նոր գրող մը, երբ կը նկարագրէր գեղեցիկ լողարան մը, կը գրէր թէ «նման է Ռոլսի մը» (ինքնաշարժ)։

Ամէնքն ալ կը մերժէին հին ձեւերը, անցեալ աւանդութիւնները, երէկուան գեղեցկագիտութիւնը, — արուեստը նոր էր որ կը սկսէր, գետ 1919էն։

Երբ տասը տարին անցաւ, զգացինք որ շրջանը լրացած է եւ փակուելու մօտ։ Եւ անցեալը, զոր կը մերժէին ու կ'ուրանային, ի պատուի է նորէն։ Ծորանարդապաշտ արուեստը նկուղ նետուեցաւ։

Եւ օրավճառեւ չի կորսուիր ինչ որ մարդ կ'իւրացնէ անգամ մը. «հիներու» հաւատարակչին օծն ու ներդաշնակ գեղեցկագիտութիւնը եկան գրաւելու իրենց լքած տեղերը. ճիշդ այն ձեւով ինչպէս վերստին կը շուկան սրահ մը, որ պարպուած էր ժամանակ։

Այն ժամանակը, երբ պահանջկոտ եւ զմայլելի երիտասարդութիւն մը կը սիրէ տակնուվրայ ընել ամէն բան՝ պահ մը կարծել տալով թէ այլեւս հասած է վերջը հին շրջանին, կը նմանի գարնանային այն փոթորիկին, որ իր վաղանցուկ թափին տակ կը ծռէ ու կը խոնարհէ երկնի ծիածանը։ Ապրիլի հովը յաճախ կը փրցնէ կը նետէ ծաղիկները, որոնք սէթէ Մայիսին՝ շատ պիտի ըլլային, արգիլելով որ պտուղները աճին ու հասուննան, որովհետեւ աւելը քիչ պիտի գար անուշանալու պանոնդ։

Այսպէս ալ անցաւ փոթորիկը եւ երիտասարդ գրողները, տասը տարուան շրջանէ մը յետոյ, մտան հանգարտութեան եւ իմաստութեան շրջանը

Ինչ որ թափեցաւ գետինը, թափեցաւ։

Փոթորիկը անցած է։

ԿԷՕԹԷԻ ԿԵԱՆՔԸ

Կէօթէ ծնած է 1749 օգոստոս 28ին, Ֆրանքֆուրթի մէջ։ Մայրը աղջիկն էր պետական խորհրդական ... Տղան Եօհան Վոլֆկանկ Կէօթէ, աւելի սերէկ էր քան մայրը։

Երիտասարդ Եօհան Վոլֆկանկի մանկութիւնը ինչպէս եւ առաջին կրթութիւնը ենթարկուեցան խիստ կարգապահութեան մը։ Միակ ընկերն էր քոյրը, որ իրմէ մեծ էր։ Տասնվեց տարեկանին հայրը որոշեց Լայփցիկի համալսարանը ղրկել զինքը, իրաւաբանութիւն ուսանելու։ Այդ միջոցին էր որ Կէօթէ ունեցաւ առաջին սիրահարութիւնը Քաթէրին Շօնքոփֆի հետ, որու մասին գրած է «Սիրային քմահաճոյքները» թատերախաղին մէջ։ Բայց յուսախաբ եղաւ գերմանական համալսարանէն։ Ֆրանքֆուրթ վերադարձաւ 1769ին, տկարացած եւ հիւանդ եւ մէկ տարի մնաց։ 1770ին գնաց Ստրազպուրկի համալսարանը, ուր հանդիպեցաւ բանաստեղծ Հէրտէրի, որ մեծ ազդեցութիւն գործեց իր վրայ։ Այդ տարիէն կը սկսի իր հովուերգութիւնը Ֆրետերիկա Պրիոնի հետ, որ աղջիկն էր երէցի մը։ Եւ այդ սիրահարութեան ազդեցութեամբ էր որ գրեց իր առաջին բանաստեղծութիւնները

Շատ չանցած ստիպուեցաւ հեռանալ Ստրազպուրկէն, փաստաբանութիւն ընելու համար իր ծննդավայրին մէջ։ Այդ նոյն թուականին (1771) կը սկսի առաջին խմբագրութիւնը կէօց ֆոն Պերլիխինկընի, որ երկու տարի յետոյ բոլորովին վերափոխուելով պիտի հրատարակուէր եւ մէկ անգամէն հռչակաւոր պիտի դարձնէր իր հեղինակը։ (Այս գործին հայերէն թարգմանութիւնը անցեալ տարի երեւցաւ Բազմավէպի մէջ)։

1774ին երեւցաւ վէպ մը, Երիտասարդ Վէրթէրի տառապանքները, որուն աղբիւրն էր իր նոր, աւելի բուռն եւ խոր սէրը՝ Շարլոթ Պուֆի հետ։ Այդ շրջանէն կը սկսին բազմաթիւ փորձեր եւ ուրուագիծներ, ինչպէս Ֆաուստի առաջին խմբագրութիւնը, Քլավիկօ եւ Սթէլլա տաղերը։

Այդ միջոցին Սաքս Վայմարի երիտասարդ դուքսը, Քարլ Աւկուսթ իր մօտ կանչեց բանաստեղծը, որպէսզի մօտենէ անոր սէրը՝ երիտասարդ եւ ծեքծեքուն Լիլի Շոնէմանի հետ։ Այնուհետեւ Կէօթէ ապրեցաւ խիստ մշակուած եւ գեղարուեստական միջավայրի մը մէջ, առանց հովանաւորին ծայրայեղութեանց անձնատուր ըլլալու։

Վարեց պարզ եւ արժանաւոր կեանք մը, կանոնաւորապէս կատարելով իրեն յանձնուած վարչական պաշտօն մը։

Վերջապէս Վայմարի մէջ հանդիպեցաւ Շարլոթ Շթայնի, որ ամբողջ տասը տարի իր ամէնէն մտերիմ բարեկամուհին պիտի ըլլար, — իրմէ աւելի տարէց եւ կարգուած կին մը, մայր՝ քանի մը զաւակներու։

Երբ Կէօթէ տեսաւ որ Վայմարը նուաստացուցիչ ազդեցութիւն մը կը գործէ իր վրայ եւ կը սպառնայ շիջեցնել իր զարգացումը, որոշեց Իտալիա փախչիլ։ Այնտեղ հրատարակեց «Էկմոնտ», «Իֆիկենիա» եւ «Թասսօ», որոնք հասուն գործեր են։

Իտալիայէն դարձին, Քրիստինէ Վուլփիուսի հետ ունեցած մտերմութիւնը պատճառ եղաւ խզելու Տիկին Շթայնի հետ։ Իր բարեկամութիւնը Շիլլերի հետ կը սկսի 1794ին։ Այդ բարեկամութեան մղիչ ազդեցութեան տակ էր որ արագօրէն աւարտեց «Քսենիոնները», «Վիլհելմ Մայսթերի աշակերտութեան տարիները» եւ «Հերման եւ Դորոթէա»ն (այս վերջինը թարգմանուած Ռ. Պէրպէրեանի կողմէ)։

1805ին Շիլլեր մեռաւ եւ Կէօթէ մինակ մնաց։ Ամուսնացաւ Քրիստինէի հետ, բայց միեւնոյն տարին անվերջ ուժգնութեամբ սիրահարութիւն մը ունեցաւ Մինա Հերցլիպի հետ, որ յետոյ եղաւ «Ընտրական խնամութիւններ», «Օտիլէ»ն (1810)։ Այնուհետեւ հրատարակուեցան «Թարպէնլէաս»ը եւ «Տիվանը» (Տեսքին անգին)։ Իր կեանքի վերջին տարիները, որոնց հաւատարիմ պատկերը կուտան «Էքէրմանի հետ զրոյցները» եւ Ճ. Սորէի հետ խօսակցութիւնները», նուիրուեցան գիտական հետազօտութեանց եւ այլազան աշխատանքներու։

Յետոյ ծայր տուին դժբախտութիւնները եւ ծերունին կորսնց եւ կորսնցուց իր կինը (1816ին), իր բարեկամն ու պաշտպանը՝ Սաքս Վայմարի դուքսը (1828ին) եւ իր Աւկուսթը՝ 1830ին։ Այդ ցաւին չդիմացաւ եւ մեռաւ երկու տարի յետոյ, 1832 մարտ 22ին, լրացնելէ յետոյ իր երկրորդ «Ֆաուստ»ը, որ իր գլուխ-գործոցը կը համարուի, ինչպէս նաեւ «Վիլհելմ Մայսթերի աշակերտութեան տարիները»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹՈԽՈՒԻ ՈՐԲԵՐՆ ԱԼ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

ԹՈԽՈՒ, 15 մարտ.— Մեր շրջանը մինչեւ այսօր այնչափ ազդուած չէր գործազրկութենէն։ Ըլլալով երկրագործական շրջան, միխիթարական վիճակ ունէր։ Բայց տագնապը սաստկանալով հողագործութիւնն ալ տուժեց։ Քանի մը տարի առաջ Ցունատանէն 70 որբեր փոխադրուեցան Ֆրանսա, երկրագործութեան համար։ Անոնց 45ը այս շրջանը հաստատուեցան, միւսները այլուր։ Որբերը մէկ մէկ տեղաւորուեցան հողագործներու քով, մասնաւոր պայմանագրութեամբ։ Որբերէն շատեր չգիտնալով 16-18 ժամ աշխատանքին, ձգեցին հեռացան, յուսալով աւելի լաւ գործեր գտնել, բայց գործազրկութեան հետեւանքով անգործ մնացին։

Այս տղոց քով մէկ սու չէ մնացած, ոչ ալ նպաստէն կ'օգտուին Միեւնոյն ատեն լեզուին անծանօթ ըլլալով, անօթի մնացած են օրերով։ Գիշերները կայարանները կը լուացնեն, ծածկուած են ցնցոտիներով եւ դէմքերուն վրայ գոյն չէ մնացած։ Այստեղ որեւէ միութիւն չկայ որ ձեռնարկ մը կատարէ այս թշուառները փրկելու համար։ Անոնք որ կ'աշխատին, անտարբեր են։ Դժուարիտ սակորին հասած է։ Պէտք խնդրենք որբերը բերել տալ մարմիններէն որ նկատի առնէին այս չորս տղոց պարագան, այլապէս առավաման պիտի ըլլան Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ։

Միքայէլ Իսկէնտէրեան

ԾԻԾԱՂ

Գ. Մաթոս բարեսէր մարդ էր, միշտ կ'օգնէր աղքատներուն, կարօտներուն, խելք մը, ճար մը կը ցուցնէր։ Օր մը տեսաւ որ աղքատ տղայ մը փողոցները կը մուրայ։ Նայեցաւ, ճանչցաւ.

— Առջի օր ես քեզի հինգ ֆրանք տուի, եւ ըսի որ փողոցներու մէջ չմուրաս, դպրոց երթաս։

— Գացի, պարոն, գացի, բայց դպրոցէն մէկ ֆրանք անգամ չտուին։

Այս հարցերը Կէօթէի չեն ներկայացներ իբրեւ մտամարզանքի տարրեր, այլ փորձի եւ ապրումի կարելիութիւններ։ Ան յ փոխնիփոխ ծփրումով ու համոզումով, գիտցած է համբերել հանճարին թեւերովը եւ կամ հետեւիլ Դեւին քայլերուն։ Ան պարպած է միանգամայն երազին ու իրականութեան բաժակը, անոնց փրփուրը, մրուրը։

Իր երկասիրութիւններէն, մանաւանդ «Ֆաուստ»ի մէջ է որ իր այդ հիմնական մտահոգութիւնները ան արտայայտած է իրենց եղերական թափով։ Այդ գործը, որուն վրայ ան աշխատած է իր կեանքի տեւողութեան, յաճախ սրբագրելով, փոխելով, պատմութիւնն է, կարելի է ըսել իր հոգեբանական խռովքին, տեսակ մը ինքնակենսագրութիւն։ Ըսած են, ու ճիշդ է անշուշտ, թէ «Ֆաուստ»ը ինքը, Կէօթէն իսկ է։

Կէօթէ այդ տաղերգութեան նիւթը առած է միջնադարեան աւանդապէտ մը։ Ֆաուստը մոգացածին կախարդ բժիշկ մըն էր, ըստ աւանդութեան, որ իր հոգին ծախած էր սատանային, երկրային բարիքներու փոխարէն։

Կէօթէի «Ֆաուստ»ը արդարեւ հոգեկան տառապանքն է, ուր ճակատ ճակատի կուգան մարդուն վերացական ու երկրային ձգտումները։ Ինքը, տոքթ. «Ֆաուստ»ը, իր մէջ կը կրէ հանճարի բոցը. ան տագնապած է խուզարկելով, երազելով։ Իր գիտնալ, աշխարհի ոգին կը ներկայանայ սատանային, Մեֆիստոֆէլէսի կերպարանքով։

Վիպերգութիւնը կը սկսի նախերգանքով մը, ուր Մեֆիստոֆելէս գրաւի կուգայ Աստուծոյ հետ, թէ կարող է փորձութեան ենթարկել մարդը, Ֆաուստը։

Առաջին մասին մէջ, զոր Կէօթէ գրած է կեանքին երիտասարդ շրջանին, տոքթ. Ֆաուստը ծերունի մըն է հմայաթափ հոգեբանութեամբ, ան յոգնած է որոնելէ ճշմարտութիւնը ու իր միտքը կը կծի դէպի ճերմակ անմահութեան հաւատքին։

Այդ պահուն Մեֆիստոֆելէս կուգայ հրապուրել զինքը, իրեն կը խոստանայ երիտասարդութիւն, պայմանաւ որ իրեն ծախէ իր հոգին, իրեն կը թելադրէ զբաղեցնել իր մարմնին տենչանքները։

Ֆաուստ.— Կը զգամ, զուր է որ իմ վրաս հաւաքած եմ մարդկային մտքի մը բոլոր գանձերը։ Հիմակ վերջապէս երբ կը հանգչիմ, իմ մէջ չի ժայթքիր ոչ մէկ նոր ուժ։ Ես մազի թելէ մը աւելի արժէք չունիմ եւ նոյնքան հեռու կը մնամ Անհունէն։

Մեֆիստօ.— Աղնիւ պարոն, դուք կը տեսնէք այլեւս իրերը, ինչպէս որ են։ Բայց պէտք է որ մեր խաղին մէջ աւելի ճարպիկութիւն դնենք, կեանքի հաճոյքները ձեռքէն փախցնէ առաջ .. Ով անդր, ձեռքերդ, ոտքերդ, գլուխդ եւ յետոյդ ; քուկդ կինդ չե՞ն մինթէ։ Ու ամէն բանէ թարմ վայելք մը քաղելու հակումը կ'արգիլէ՞ մեզ մեր մարմնոյն տէրը ըլլալէ լիովին։

Ու Ֆաուստ կը համաձայնի։

Թարմացած, անյաղ՝ ապրելու, կը նետուի իրական կեանքի գիրկը։

Կը հանդիպի Մարկրիթին, Սէր, հեշտանք ու լքում։ Մարկրիթ՝ յղի. Մարկրիթ մայր, կը սպաննէ իր պզտիկին զաւակը։ Կը դատապարտուի բանտի։ Ֆաուստ, խղճահար, գինք կը գտնէ բանտի խորը. ուր Մարկրիթ կը մեռնի իր բազուկներուն վրայ։ Զղջումով կը քաւեն իրենց մեղքը։

Ահա թէ ուր կը յանգի կեանքը անմիջական հաճոյքներու մէջ փնտռելու իր գերագոյն փորձը։

Ու վէպի երկրորդ մասին մէջ, զոր գրած է Կէօթէ իր ծերութեան օրերուն, գրեթէ մահէն քիչ առաջ, Տոքթ. Ֆաուստը կը գտնենք գիտութեան անհանդարտ ուղիներուն վրայ։ Վերջ ի վերջոյ սակայն ան կուգայ այն խոր համոզման թէ ոչ սէրը եւ ոչ գիտութիւնը կրնան յագեցնել իր անհանդարտ հոգին. միակ փրկութիւնը գործն ու օգտակար ու խանդավառ կեանքի մը մէջն է։ Բեղուն ու ստեղծագործ կեանքով է միայն որ կը յաջողինք փրկել մեր հոգին գեհէնէն։

Այս լաւատես ու խրախուսիչ եզրակացութիւնը Թերեւս կարելի է նկատել կէօթէական մտածումի ամէնէն առողջ ձիրքը։ Աստ կը յանգի նաեւ իր ապրիլ մէկ վէպը. «Վիլհելմ Մայսթերի ճանապարհորդութիւնը»։

Այդ թելադրանքին կը հանդիպինք յաճախ իր գրչին տակ.

—«Հաստատուն կամքեցէք ներկայ րոպէին։ Տեւողութեան ամէն մէկ մասը, ամէն վէկ երկվայրկեանը անհուն արժէք մը ունի, որովհետեւ ան կը ներկայացնէ ամբողջ յաւիտենականութիւն մը»։

«Զբաղիլ անմահութեան գաղափարներով, գործ մըն է որ կը պատշաճի աշխարհիկ մարդոց եւ մանաւանդ տիկնիկներու, որոնք ոչինչ ունին ընելիք։ Բայց գերազանց մարդ մը, որ արդէն գիտակից է թէ բան մըն է ինք հոս վարը եւ հետեւաբար պարտաւոր է աշխատիլ, մաքառիլ, գործել ամէն օր, հանդիսատ կը ձգէ ապագան աշխարհը եւ կը բաւականանայ գործօն եւ օգտակար ըլլալով այս երկրի վրայ»։

Բայց կը մնայ գիտնալ թէ այս գրապաշտութիւնը որքան կը համապատասխանէ իր խոր համոզման։ Թերեւս անիկա այդ լուծումը ընդունած է իբրեւ նուազագոյնը չարիքներու։

Թերեւս Կէօթէ խուսափած է յայտնելէ իր ամբողջ մտածումը, որ ամփոփած էր այլեւս յուսահատութեամբ։

«Ոչինչ կը սպասեմ աշխարհէն եւ վարժուած եմ յուսահատելու եւ բան մը չակնկալելու. ըսած է ան իր վերջին օրերուն։

Աշխարհի պատրանքին հանդէպ կրնա՞յ տարբեր գիրք բռնել մէկը, որ գիտէ խորհիլ ու դատել...։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ԿԷՕԹԷԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

— Հայրենասիրութիւնը կը խաթարէ պատմութիւնը։

— Գրեթէ բոլոր օրէնքները անկարելիին համադրութիւններն են։

— Մեծ տաղանդները ճշմարտութեան ամէնէնգեղեցիկ միջոցներն են։

ՓՆՋԻԿՆԵՐ ԿԷՕԹԷԷՆ

ԽՄԲ.— Ցետագայ կտորը, «Ոներու Արքան. Erl-Konig» կէօթէի ամենայայտնի գեղօններէն (պալլատ) մէկն է։ Գերման բնագիրը, իր բառերու հնչականութեամբը թաւ ու մռայլ երաժշտութիւն մըն է ինքնին։ Դաշնաւորուած է Շուպէրթի կողմէն։

Ոներու Արքան գերման դիցաբանութեան մէջ առասպելական էակ մըն էր, հէքեաթներու չար ոգին, որ կ'ապրէր անտառներու մէջ ու կը թրապուրէր մատաղատի երիտասարդները։

ՈՆԵՐՈՒ ԱՐՔԱՅՆ

(ԳԵՂՕՆ)

Ո՞վ է այս հեծեալն որ կ'անցնի հողմին
Ու գիշերուան ճէջ՝ այսքան ուշ ատեն,
Հայր մ'է, գիրկին ճէջ սեղմած իր որդին.
Բազուկները զայն ջերմ կը պահպանեն։

— Ինչո՞ւ կը ծածկես երեսդ, որդեա՛կ։»
— Չե՞ս տեսներ, հայրիկ, Ոներու արքան,
Ոներու արքան, իր ագին, իր թագը»
— Որդեակ, ճէ՞գն է այդ, ամպ մըն է միայն։»

— «Ե՛կ, սիրուն մանկիկ, երթանք միասին
Ի՜նչ աղուոր խաղեր պիտի խաղանք հոն.
Ծովափին վրայ կան ծաղկունք երփներանգ.
Մայրս ըզգեստներ ունի ոսկեգոյն։»

— Հայրիկ, չե՞ս լսեր, Ոներու արքան
Դաշն ձայնով ի՜նչ խոստումներ կ'ընէ։»
— Հանդարտէ՛, որդեակ, հովն է գիշերուան՝
Որ չոր տերեւոց ճէջ կը շրշընչէ։»

— «Գեղեցիկ տղայ, չե՞ս գար միասին.
Քեզ պիտ'աղախին ըլլան իմ դըստերք.
Շուրջըդ թող բըռնեն պար գիշերային.
Օրօր ըլլան քեզ իրենց կայթն ու երգ։»
— Հայր իմ, չե՞ս տեսներ, մութին ճէջ հեռուն,
Խումբն աղջիկներու՝ Ոնաց արքային։»
— Որոշ կը տեսնեմ, որդեակ իմ սիրուն,
Ուռիներ են՝ գորշագոյն եւ հին։»

— «Կը սիրեմ զքեզ, գեղովդ կը զմայլիմ,
Բռնի պիտի գաս՝ թէ ոչ ինքնակամ։»
— Ահա կը սեղմէ, կը սեղմէ հայր իմ,
Վընաս մ'հասուց ինձ Ոներու արքայն։»
Հայրը սարսըռաց, թըռաւ նըժոյգով,
Հեծեծող մանկիկն է, կուրծքի վըրան.—
Խոնջ ու վրդովեալ՝ հասաւ իր տան քով.
Գըրկին ճէջ արդէն մեռած էր տըղան։

Թարգ. Ի. ՊԸՐՊԸՐԵԱՆ Վ. ԿԷՕԹԷ

ՎԱՐԴԸ

Փոքրիկ տղան մի վարդ տեսաւ,
Ցեսաւ մի վարդ դաշտի միջին.
Վարդը տեսաւ, ուրախացաւ,
Մօտիկ վազեց սիրուն վարդին.
Սիրուն վարդին, կարմիր վարդին,
Կարմիր վարդը դաշտի միջին։

Տղան ասաւ. — Քեզ կը պոկեմ,
Ո՛վ, կարմիր վարդ դաշտի միջին։
Վարդը ասաւ. — Ես՛ս, կը ծակեմ,
Որ չը մոռնաս փշոտ վարդին
Փշոտ վարդին, կարմիր վարդին,
Կարմիր վարդը դաշտի միջին։

Ու անհամբեր տղան պոկեց
Փոկեց վարդը դաշտի միջին,
Փուշը նրա ձեռքը ծակեց,
Բայց էլ չօգնեց քընքուշ վարդին
Քնքուշ վարդին, կարմիր վարդին,
Կարմիր վարդը դաշտի միջին։

Թարգմ. Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ Վ. ԿԷՕԹԷ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ («Օթէլլօ»ի դերին մէջ)

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՑԵԼ ՓԱՐԻԶ ՀԱՍԱՒ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

"ՕԹԷԼԼՕ"

31 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.45ին

MAISON de la MUTUALITÉի *սրահին մէջ*

Կը մասնակցին — տիկիններ՝ Անոյիտ, Աւ. Չէրուան, Գ. Գ. Վ. Փափազեան, Թոլաեան, Ա. Գոբէլեան, Կամիկեան, Աարոնեան, Մալխասեան, Գ. Վաչեան, Ցորուեան, Պաղտասարեան, Ջէլվիզեան, Սուքիասեան եւ Ցուլոյեան:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 30, 25, 20, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Կը ծախուին սովորական տեղերը — *Ոչ ոքի տոմսակ չի ղրկուիր*

Բեմադրիչ՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ — Պատասխանատու վարիչ՝ Ս. ՍՈՒՐԲՈՒՆԻ

Փուր-տ'Իթալիի եւ Պիսէթրի ճաշակաւորներուն ուշադրութեան

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ

31, Route de Choisy -- Métro: Porte de Choisy

կը ծանուցանէ թէ ստացած է ամառնային կերպասներու ծոխ մթերք։ Կը կարէ կանանց եւ արանց ամէն տեսակ ճագուստներ ձեւերի կարով եւ ներկայ անտեսական տագնապին ճամապատասխան գինով

ԱԵԹԵՐԻ ՃԱՇԱԿ — ՃԱՆԱՊՈՒԱՄ ԿԱՐ — ՉԵՂՉՈՒԱԾ ԳԻՆ

Համեղ եւ մաքուր

ՁԱՏԿԱԿԱՆ ՉԷՕՐԷԿՆԵՐ

Պատրաստուած արդար իւղով եւ թարմ հաւկիթով — *փութացէք ձեր գնումները կատարել*

MÉRIDIONAL *նպարավաճառատունէն*

8 Rue Chateaudun, մէթրօ Cadet — Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ

Մաղերի առեւտրականներուն եւ ճաշակաւորներու

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՄԵՐ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԳԻՆԵՐԷՆ

ԿԱՆԱՆՑ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Մասնագիտութիւն՝ ռոպերու, մանթոյ, քաէյ-ջոր չինէ շրջազգեստներու եւ մետաքս ժապաւէններու:

H. KEHRIBARIAN

19 Rue de Cléry, PARIS (2)

Métro: SENTIER — Tél. RICHELIEU 97-12

Կ'ընդունինք ապրանքներ գաւառէն և արտասահմանէն

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան **ՖԼՕՐԻԴ**

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Ամէնուն ծանօթացած Հայկ. ճաշարանը բացուած է փարիզի կեդրոնը

44 Rue de Trévise Metro: Cadet Tél Provence 64-74

Au Duc de Trévise

Ղեկավարութեամբ՝ Գ. ՄԱՔՍՈՒՏ ՄԻՐՃԱՆԵԱՆի

Կէս օրին ՄԱՔՍՈՒՏԻՆ ձեռքը, հոն եմ 7.50 ֆրանքով կը ճաշէք, կը կշտանաք ու մէջտ դոհ էք:

Մաքրութիւնը կը յարմարի օրուան տապանային: Եկէք եւ տեսէք:

Արեւելեան եւ կովկասեան կերակուրներ, ամեն տեսակ օղի եւ գինի պալատեան եւ ռուսական մշակներէն:

Տրամադրելի սրահ հարսանիքներու, հանդիպումներու եւ ժողովներու:

Ա՛յ մի խաբուիք

Ձեզ միջնորդ (intermédiaire) ինչ որ կրնայ գնել ազդակի գրաւականներով:

«Պուրժեան» մէջտ որոշակի ոչ իսկ ամեն ո՛ր ծախել, ...

Բոլոր խանութները, Փարիզի եւ գաւառի մասնէի տունտերերուն ...

Միէլ անգամ այցելեցէք ...

Maison TAVITIAN, 117 rue Victor-Hugo, Levallois, Seine, St. L. ... 45 ... Rue Gide.

Հարցերու եւ ծանուցումներ ...

Զ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Հայերու կարօտած ...

Métro: ...

Ցուցադրութեան տուն

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺԿ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իսթիգի Աղգ. Հիւանդանոցին

44 Rue Poissonnière. — Մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՐՈՆԻ, ՊՐԻՋԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ. Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր

Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՓՈՔՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ (PETITES ANNONCES)

TABAT, 18, Avenue d'Italie. Գինետուն ...

CAFÉ du CAREFOUR, 51, Rue Le Peletier. ... Հայերու

VICTOR, ... 53 Fbg. Montmartre. ...

BAR ... 39 Rue Lamartine, Փարիզ (9)

ԾԱԽՈՒ Է նպարավաճառի պայծառ վաճառատուն մը, Փարիզի բաղմամարդ թաղամասի մէջ: Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Աղէքեանի, 226 Rue Lafayette, Փարիզ, Մէթրօ Լուի Պլան, Հեռ. Nord 89-06 եւ 95-79:

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ թղթախաղերու...

Մէն օր (կիրակի ալ մէջը) ժ. 3-7, բացի երեք։ 62 Rue de la Rochefoucauld, բակին խորը, բ. յարկ, աջ կողմ, Métro Pigalle.

Համբաւաւոր ՓԱՌՏԱՐԱՆ

ԳՐ. ԲԷԼԼԱՒԵԱՆ (ԳՈՐԾԱՐԱՆ)

Ամէն տեսակ զատտական եւ արհեստի գործեր

72 rue de Ménilmontant, Paris XX — Tél. Ménil. 96-74

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, ... ժ. 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12.

Հրաւէր բոլոր փափկակաճաշակներուն

ճաշարան **ԳԱՍԼՕ**

34 Rue St Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ։ Գիները շատ գիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն։ Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

Կօշիկի վաճառատուն

ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

59 Rue de Meudon, Billancourt, Seine

Կը շինենք չափի վրայ վերջին նորաձեւութեամբ արանց եւ կանանց կօշիկներ։ Կը դարմանենք ամէնէն դժուարահաճներն իսկ։ Կը նորոգենք ամէն տեսակ կօշիկներ։ Խնամուած աշխատանք ու ... գին։

Ամենուն, ամենուն, ամենուն, ի գիտութիւն

„ՇԻՐԱԿ,, ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Արեւելեան ընտիր մթերքով պատրաստուած միայն ... Զատկական ... թարմ չէօրէկներ եւ ... Զատկական տօներու առթիւ 100ին 20 զեղչ: Նպարավաճառներու մասնաւոր պայմաններ: Արագ եւ խնամով սպասարկութիւն

Փութացէք օգտուիլ: Livraison à domicile

26 Rue de Trévise, Paris (9). Métro Cadet

ԵԹԷ *աշխատասէր էք, կրնաք շահիլ օրական 50—100 ֆր. ... շատ շահաւորելի ապրանք մը: Դիմել՝* Aronek, 36 Rue ... leyme (Bretagne փողոցին անկիւնը). Մէթրօ Filles-du-Calvaire

---

Dr. VIDAL Ի ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

4 Rue St. Lazare, Մէթրօ N. D. de Lorettes

28 Rue des Dames, Մէթրօ Rome

ԱՉՔԻ, ՔԻԹԻ, ԿՈԿՈՐԴԻ եւ ԱԿԱՆՋԻ հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւն՝ Գշ., Եշ. եւ Ըշ. օրերը ժամը 1—7

Ամէն հիւանդութեանց համար ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—7

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ. Երաշխաւորուած աշխատանք, ... գիւրութիւններ: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—7.30

ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՐԱՆԵԱՆ

ՄԻԵՒՍ ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԳՈՐԾ

Սօսիէթէ Մավանիթի դէմ, 5 րդ Մինիօն

Մէթրօ Սէն Միշէլ եւ Օտէօն — Tél. Dan. 11-...

Boulangerie - Patisserie

Four à vapeur

P. Shahpazian

25 Rue des Domnicaines, Marseille

Զատկական տօներու առթիւ մեր փուռին մէջ կը գտնուին ԻՒՂՈՏ ԵՒ ՇԱՔԱՐԱՒՈՐ ՉԷՕՐԷԿՆԵՐ

Ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ անուշեղէններ, փախլավա, ... Թրիկթա, ... Աամէն տեսակները ... Ամէն բոլորը կը պատրաստուին մեր իսկ ... մէջ Գ. Արմենակ Ալթունեանի կողմէ ...

Մարսէյլի մեծ հայ գաղթին ... իր ...

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք գաւառէն եւ արտասահմանէն

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

CONSTANTINOPLE

Եւրոպական եւ արեւելեան առաջնակարգ նպարեղէններ ... մեր ... գինով:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԼՓՈՒՄԻ ՍՈՒՐՃ = Ապրանքները կը յանձնուին ...

Հեռ. Taitbout 56-96 R. C. Seine 519,052. Մէթրօ Cadet.

ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ ԵՒ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

37, Rue de Trévise, PARIS (9)

Զատկի առթիւ ստացած ենք Սիպերիոյ ճարած իւղ:

Հաւ պատեհութիւն *միանուաւ պտտիւ բոնատուն ... է Aulnay s/Bois ... մէջ լաւ շինուած փայլմէ մը 250 քառ. մէթր տարածութեամբ, 3 սենեակ, խոհանոց, գին 26000 ֆրանք, իր եւ ... գինին մէջ երբեք 10000 ֆրանք կանխիկ, Մնացածը երկար գիւրութիւններ: Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Աղէքեանի, 226 Rue Lafayette, Փարիզ, Մէթրօ Լուի Պլան, Հեռ. Nord 89-06 եւ 95-79:*

ՎԱՐՁՈՒ Է *նպարավաճառի խանութ մը իր բոլոր կարասիներով (կշեռ, գարակներ, սեղան եւայլն)* Bld. de la Villette *ի վրայ: Տարեկան վարձք 3000 ֆր., Պայլ՝ 9 տարի. բանալիք՝ 15000 ֆր.: Դիմել Հ. Աղէքեանի, 226* Rue Lafayette, *Փարիզ, Մէթրօ Լուի Պլան, Հեռ. Nord 89-06 եւ 95-79:*

Etude de Me BERNARD VAHÉ (ՊԷՕՐԷՔԵԱՆ)

(11 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Paris (6e) — Tél. Danton 73-97

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչ պէս նաեւ փողոցի արկածներ, սննդամ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ճարտարար դատարանններու առջեւ, կուտայ certificats de coutume ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6-7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:

ՇԱՆԹ— Նկատի առնելով ներկայ անտեսական ճգնաժամը, ճայերու ճամար խիստ գիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿՆԻՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտալ ... ֆրանս., առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ ... միայն) Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ա. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, ... (radiographie, diagraphie), ... thérapie profonde) ... բոլոր ձեւերը, ...

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax ...

Assurance Sociale ...

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54: Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

---

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՐՏ 1932

22 MARS 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա և գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1834

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ՔԻՉ ԽՕՍՔ

ՃԱՌԵՐՆ ՈՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Զանգական արձակուրդ կը վայելէ զինաթափութեան խորհրդաժողովը, որ ճարտասանական մարզանքներ կը կատարէր Ժընեւի մէջ, ամիսներ ի վեր։

Ժողովը գումարուեցաւ շատ գէշ պայմաններու մէջ։ Ճիշդ այն պահուն երբ Ճիզանոթը կ'որոտար Մայր. Արեւելքի մէջ, և Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը անճրկած՝ բացարիկ ընդհ. ժողովի կոչ կ'ուղղէր։ Ցետոյ, Ֆրանսան կը զալարուէր Նախարարական տագնապի մը մէջ, որ թէեւ ուղղակի կապ չունի այս հարցին հետ, բայց կրնար ազդել կացութեան վրայ, եթէ յաջող ելք չգտնէր։ Հա՛ր, վերջապէս Գերմանիոյ Նախագահական ընտրութեան պայքարը, Հիթլերականութեան մղձաւանջով։

Խորհրդաժողովը բոլոր ճառերն ու տեսակէտները լսելէ յետոյ, պարտեցաւ օրակարգի հիմ բռնել զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովին ծրագիրը։ Ընդդիմացան միայն խորհրդային Միութիւնը եւ անոր անբաժան պոչը, քէմալական Թուրքիան։

Ի՞նչ ելք պիտի ունենայ ժողովը, զատկական արձակուրդէն յետոյ։

Մէկդի դնելով մասնագիտական խնդիրները, երկու հիմնական հարցեր ուղղակի կամ անուղղակի պիտի ազդեն գործերու ընթացքին վրայ։

Առաջինը՝ ֆրանսական պատուիրակութեան ծրագիրն է, — Ազգերու Դաշնակցութիւնը դարձնել «գեր-պետութիւն», — միջազգային զէն ու զրահով օժտուած իշխանութիւն մը՝ միւս պետութեանց վրայ։ Ասիկա պարզ խօսելով, զինուոր, ճիզանոթ եւ օդանաւ տրամադրել անոր, որպէսզի կարենայ դառնալ վճռական ազդակ մը և պարտադրել իր որոշումները։

Ազգերու Դաշնակցութեան սկզբնական Ուխտէն կը ծնի այս ծրագիրը, եւ ընդունելութիւն չգտաւ 1919ին, երբ մարդիկ աւելի տրամադիր էին խանդավառուելու։

Այդպիսի կազմակերպութիւն մը ի հարկէ օրհնութիւն պիտի ըլլար միջազգային ընդհարումներու առթին, մանաւանդ եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը դառնար իսկապէս ժողովրդավար։ Պաշտպան՝ արդարութեան եւ ազգերու ինքնորոշման սկզբունքին, համաձայն Ուիլսընի 14 կէտերուն։

Դժբախտաբար կարճ տեւեց ամառնային երազը, եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ դարձաւ նոր գործիք մը մեծ պետութեանց, աշխարհակալներուն ձեռքը, մեծերը չփացնելու եւ փոքրերը լռեցնելու համար։

Աւելի քան տասը տարի յետոյ, նորէն կ'արծարծուի հին ծրագիրը բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ։

Յայտնական միտն է որ — աշխարհակալ Ֆրանսան — տէր կը կանգնի մերժուած տեսակէտին, առաւելապէս ներշնչուած իր սեփական շահերէն։

Յայտնի է որ պարտուած Գերմանիան տարիներէ ի վեր կը հետապնդէ որոշ ծրագիր մը. — Ինք զինաթափուած է, համաձայն Վերսայի դաշնագրին։ Արդ, եթէ սպառազինութեանց կրճատում պիտի կատարուի, թող միւս պետութիւններն ալ իրենց ուժերը սահմանափակեն եւ իջեցնեն իր աստիճանին։ Եթէ ոչ, թող իրեն ալ իրաւունք տան սպառազինուելու այնպէս ինչպէս միւսները։

Այս տեսակէտին դէմ կանգնած է, ամէնէն առաջ, յաղթական Ֆրանսան, կռթնած՝ Վերսայլի դաշնագրին։

Եւ որովհետեւ գերմանական պահանջը բանաւոր հիմքեր ունի եւ կրնայ նշմարուելիք հետեւանքներ ունենալ, Ֆրանսա մէջտեղ դրած է «գեր-պետութեան» ծրագիրը։

Ֆրանսացիները կը տրամաբանեն — եթէ իրականանայ այս ծրագիրը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ունենայ զինեալ ուժ, կրնայ խափանել որ եւ է յարձակողական ձեռնարկ, վերին հովանաւորն ըլլալով կնքուած դաշնագիրներուն։ Այսպէս ուրեմն, իրենք նոր ապահովութիւն մը կ'ունենան Գերմանիոյ վրէժխնդրական տենչերուն դէմ։

Արդ մինչեւ հիմա եղած խօսակցութիւնները եւ յայտնուած կարծիքները կ'ապացուցանեն թէ «գեր-պետութեան» ծրագիրը փորձի համար նետուած օդապարիկ մըն է, եւ որ եւ է գործնական ելքի չպիտի յանգի։ Պարզապէս պիտի արձանագրուի իբրեւ բաղձանք։

Այդ պարագային, ի՞նչպէս պիտի լուծուի Գերմանիոյ դրած պահանջը. — հաւասարապէս կրճատուելու կամ սպառազինուելու խնդիրը։

Դատելով Փարիզի աջակողմեան մամուլի արտայայտութիւններէն, Ֆրանսան կը գտնուի երկընտրանքի մը առջեւ, — կա՛մ բոլորովին պիտի մերժէ ո՛րեւէ զինաթափութիւն, շարունակելով զօրացնել իր բանակը, եւ որոշ ազատութիւն տալով Գերմանիոյ։ Եւ կամ պիտի հանէ ոչ միայն ուժերու սահմանափակման, այլ եւ կրճատման։

Այս պարագային, միւս պետութիւններէն ապահովութիւն պիտի պահանջէ որ գերմանական սպառազինութիւնները նորէն սահմանափակուած մնան, բայց ոչ այնքան գեղչուած ո՛րքան Վերսայլի դաշնագրին տրամադրած առաւելագոյն չափը։

Ինչպէս կը տեսնէք, մեծ պետութեանց իմաստունները կը գտնուին բաւական բարդ հանգոյցի մը առջեւ, որ կրնայ առաջնորդել զանազան հարկադրանքներու, բայց ոչ իրական զինաթափութեան։

Ամէն պարագայի մէջ, այս կացութիւնը դուռ պիտի բանայ նորանոր մարզանքներու, ձգձգելով բուն զինաթափութեան ժամը։

Յացայտ է որ, բոլոր պերճիմաստ ճառերէն եւ սկզբունքներէն առաջ, իւրաքանչիւր պետութիւն կը ձգտի կարելի եղածին չափ աժան գնել այս տաղտուկէն, եւ անվթար պահել իր անհրաժեշտ համարած ամբողջ — բանակ թէ սպառազինութիւն։

Ըստ երեւոյթին, — ո՛ր եւ է լուրջ զինաթափութիւն յաջողելու համար, տարրական պայման է հոգիներու զինաթափութիւնը։ Պատերազմի յիշատակներուն մոռացումը եւ փոխադարձ վստահութեան վերահաստատումը։

Արդ, երեւութական են այս ուղղութեամբ յայտնուած բաղձանքները։

Եւ ընդհակառակն, իրարու հետ չափուելու մարմաջը կը մնայ տիրական։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԴԱԳԱՂՆԵՐ

Անցած շաբաթ, Փարիզի կուրծքէն անցան ֆրանսացի երկու զաւակները պարունակող երկու դագաղներ։ Պրիան եւ Քամելինա։

Երկուքն ալ, մարքսեան քերականութեան աշակերտներ։ Աշխատաւոր դասակարգի տառապանքին համար ծամբայ ելած, անոր երջանկութեան երազանքով յափշտակուած։

Ժամանակի մուրճին ու սալին միջէն տարբեր երեւոյթով դուրս եկած երկու անհատականութիւններ։

Առաջինը ճկած եւ ընդլայնուած, ուզած էր ամբողջ մարդկութիւնը ընդգրկել՝ առանց աջ ու ձախի կարեւորութեան, փիլիսոփայ մը որ գրեթէ կարեւորութիւն չէր տար մարդերու ստեղծած արուեստական տարբերութիւններու, անոր համար, տառապանքը համամարդկային էր, առանց դասակարգի։ Հոգեւանք միայն ունէր բոլոր տեսակի վարդապետութեանց հանդէպ։

Խաղաղութիւնը որ կողմէն ալ գար արժէքաւոր էր անոր համար։

Եւ միւս դագաղ, այդ երազով։

Երկրորդը, անձկելի յամառ մը։ Իրեն համար մէկ երես միայն ունէր մարդկութիւնը. — աշխատաւորութիւնը, քալեց, աչքերը չեշտակի յառած անոր, անհաշտօրէն կռնակ դարձնելով միւս կողմին ու անոր տուայտանքին։ Ջնջատելով նոյնիսկ իր ընկերներուն հեգնանքը երջանի՛կ միամտութիւնով մը...

Երկու դագաղներ, Փարիզի, կուրծքին վրայէն, միեւնոյն ժողովուրդի ուսերուն վրայ ու յարգանքով պատուանքուած։

Նայեցայ երկուքին ալ, հեգնանքով խառն նախանձով մը։

Ամբոխը, այդ մեծ փիլիսոփան, որ կը խնդայ ամէնուն վրայ նոյնիսկ աքցունքով։ Որուն անունով կ'երդնուին աջն ու ձախը, նոյնիսկ անկողմնացոյց վարդապետներ, բոլորին ալ կուտայ իր ժպիտն ու արցունքէն եւ կը դառնայ իր գործին՝ ստեղծելով նոր աստուածներ ու կուռքեր։

Երկու դագաղներ, ծաղիկներով ու դրօշներով բեռնաւոր որոնք կուգան մեզի, կարսի ու կիլիկիոյ թաղումին։

Կ. ՊԻՑՈՒՆ

Բաբելոնի աշտարակը

Արաբիոյ մէջ հնագիտական պրպտումներ կատարող խումբ մը կը յայտնէ թէ գտած է բազմաթիւ ճոխ դամբաններ որոնք կը պատկանին արքայական ահռելի հարստութեան մը, որ իշխած ըլլալ կ'ենթադրուի Քրիստոսէ 5000 տարի առաջ։ Այս արքայական տան մայրաքաղաքը ըլլալու էր Ուր՝ Քաղդէաստանի մէջ, հին Բաբելոնի մէջ։

Խումբը գտած է ալիւսաշէն կոյտ մը 200 ոտք երկար, 150 ոտք լայն եւ 70 ոտք բարձր։ Կը կարծուի թէ Բաբելոնի աշտարակին հետքերն են։

Կէօթէի հարիւրամեակը

Գերմանիա ամբողջ շաբաթ մը պիտի տօնէ Կէօթէի հարիւրամեակը, հանդիսաւոր կերպով։

Այսօր, Վայմարի մէջ, պաշտօնապէս պիտի ներկայացուի «Թորքուաթօ Թասսօն», Պերլինի մէջ պիտի ներկայացուին «Ֆաուստ» եւ «Էկմոնտ», ինչպէս նաեւ Կէօթէի ուրիշ գործերը։

Բոլոր նուագախումբերը այս շաբթուան ընթացքին պիտի նուագեն Կէօթէի գործերէն երաժշտութեան վերածուած կտորներ։

Գերման կառավարութիւնը հրապարակ հանած է 3 եւ 5 մառքնոց արծաթ շքադրամներ, որոնց մէկ երեսին վրայ կայ Կէօթէ պատկերը, միւսին վրայ ծաղկեան թուականը։

ԱՅՍՕՐ, Դ. ԷՋ, ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ «ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ»

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Նախարարական տագնապի զրոյցներ Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն տրուած լուրի մը համաձայն, յառաջիկայ ժողովի պատրաստութեան մէջ երեւան եկած ներքին գժտութիւնները անխուսափելի դարձուցած են փոփոխութիւն մտցնել Թուրք դահլիճին կազմին մէջ։

Քանի մը օրէ ի վեր շրջող զանազան զրոյցները այս մասին՝ որոնք հերքուեր էին, ստուգուելու վրայ են։

Ընկերբէն տրուած տեղեկութեանց եւ տեղական մամուլի արտայայտութեանց համաձայն, ելեւմուտքի, ազգային տնտեսութեան, հանրային կրթութեան եւ մենաշնորհներու նախարարները պիտի հրաժարին։

Այս առթիւ երկու ենթադրութիւններ կը շրջին։ Առաջին ենթադրութեան համաձայն, Ըսմէթ փաշա դահլիճին հրաժարականը պիտի ներկայացնէ, յետոյ զայն պիտի վերակազմէ նոր տարրերով։ Երկրորդ ենթադրութեան մը համաձայն, Ըսմէթ ժամանակաւոր կերպով պիտի հեռանայ քաղաքական կեանքէ եւ իր տեղը պիտի տայ Իզմիրի վարչապետ Րեճէպ պէյի, Խալքի ընդհանուր քարտուղարը։

Կ'ըսուի նաեւ թէ Պարսկաստանէ եւ Ժընեւէ դարձին, արտաքին գործոց Թէվֆիք Րիւշտի պէյի տուած բացատրութիւններն ալ դեր ունին նախարարական տագնապին մէջ։

Խալք կուսակցութեան ելմտական յանձնաժողովի տեղեկագրին մէջ, այս տարուան մուտքը 147 ու կէս միլիոն եւ ելքն ալ 186 միլիոն ըլլալով, բացը գոցելու համար առաջարկուած է մասամբ աւելցնել հողային տուրքը եւ շահատուրքը, պաշտօնեաներու թոշակէն գանձել 100էն 3 համեմատութեամբ յատկացում, յետաձգել պարտքերու վճարումը, որոնց գումարը կը հասնի 23 միլիոնի։ Ասոր փոխարէն կ'առաջարկուի պաշտօնեաներու ամսականներէն վար չդնել Պետ. դրամատան բաժինը։

Դանուբեան երկիրներու գործակցութիւնը

Գերմանական մամուլը երկարօրէն կը գրաղի Դանուբեան երկիրներու տնտեսական գործակցութեան մասին՝ Ֆրանսայի թելադրած ծրագրով։

Զանազան թերթեր կը հաստատեն թէ գերմանաւստրիական եւ գերմանօհունգար առեւտրական դաշնագրերը, որոնք կը բովանդակեն նախընտրական մաքսի տրամադրութիւններ, գալիք երկուշաբթիէն եւ դադրի Գերմանիա ներածման մասին, յառաջիկայ ամիսէն գործադրութեան պիտի դրուին մասնաւոր հրամանագիրներով։

Միեւնոյն առթիւ, Պերլինի, Պելկրատի եւ Սոֆիայի միջեւ բանակցութիւններ պիտի սկսին նման դաշնագրերու կնքման համար։

Գերման կառավարութիւնը չպիտի ընդդիմանայ որ Աւստրիա որոշ առաւելութիւններ տանի՝ իր ճարտարագործական արտադրութեանց դէպի Պալքանները արտածման համար. սակայն չպիտի ընդունի որ չեխ ճարտարագործութիւնը գերակշիռ դիրք մը ստանայ Դանուբեան հովտին մէջ։

Ըստ Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն, Չեխոսլովաքիա Դանուբեան խմբակցութեան մէջ չպիտի մտնէ իբր մասնակից պետութիւն, այլ պէտք է մասնակցի այդ խմբակցութիւնը հովանաւորող մեծ պետութեանց։ Որովհետեւ Պերլինի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Դանուբեան խմբակցութեան մէջ, Չեխոսլովաքիոյ գերակշիռ դիրքը պիտի ծառայէ աւելի ամրացնելու Ֆրանսայի տնտեսական եւ քաղաքական ազդեցութիւնը Պալքաններու մէջ։

Սերպիոյ արտաքին նախարարը Մարինքովիչ, Պելկրատի մէջ կարգ մը յայտարարութիւններ բրաւ Դանուբեան ծրագրի մասին։ Յայտնեց թէ Դանուբեան կառավարութիւններու կարծիքը շօշափուած է միայն անպաշտօն կերպով այդ ծրագրին մասին, այն նկատառումով որ նախ քան դէպի իրագործում քայլեր առնելը, պէտք է մասնակցութիւնը ապահովել Պերլինի, Լոնտոնի եւ Հռոմի։

Մարինքովիչ յայտնեց նաեւ թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է գործակցելու ամէն ձեռնարկի որ կը նպատէ բարւոքելու առ հասարակ միջազգային եւ մասնաւորաբար Եւրոպայի տնտեսական կացութիւնը։

Պաշտման վիճակ կը յայտարարուի Տիֆլիսի ռուսական եզերքին վրայ

Խորհրդային իշխանութիւնները պաշարման վիճակ յայտարարեցին Տնիեստրի ձախ ափին վրայ 2 քիլոմեթր տարածութեան վրայ։ Պոլշեւիկները այս միջոցին դիմելու ստիպուեր են, նկատի ունենալով Ուկրայինայի մօտաւոր ժողովուրդներու այս վերջերս ցոյց տուած գերագրգիռ վիճակը։

Թիրասփոլի մէջ բանակած զօրախումբերը այս շրջանը դրկուած են կարգը պահպանելու համար։

Միւս կողմէ, լուր տարածուած է նաեւ թէ մօտաւոր գիւղացիները որոնք կը փորձէին Տնիեստրը անցնիլ, բռնուեցան կարմիր պահակազօրքին կողմէ, երեք գիւղացիներ սպաննուեցան եւ երկուքն ալ վիրաւորուեցան։

Գերման նախագահական ընտրութիւնը

Ապրիլ 4ին, Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ, պիտի ձեռնարկէ քարոզչական շրջագայութեան մը ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, ի նպաստ Հինտէնպուրկի վերընտրութեան՝ իբր հանրապետութեան նախագահ։

Ամէն երեկոյ, պիտի խօսի ի նպաստ Հինտէնպուրկի։ Առաջին քարոզչութեան Պրիւնինկ խօսած էր արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքներուն մէջ։ Այս անգամ պիտի խօսի տարբեր քաղաքներու մէջ։

Մարքսական Իրաւանց Գերմանական Լիկան, իր վերջին նիստին մէջ որոշեց դիրք բռնել Հիթլերեան շարժման դէմ՝ այս նշանաբանով.— Պատերազմ բոլոր ցեղապաշտներուն եւ այդ կուսակցութեան դէմ՝ ուժեղ միջամտութիւն հանրային իշխանութեանց կողմէ։

Լիկային տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ 1930ին եւ 1931ին Հիթլերեանները գործած են 1480 ահաբեկչական արարքներ, որոնց հետեւանքով սպաննուած են 62 հոգի եւ վիրաւորուած 3200 հոգի։

Հիթլերեան դաւադրութեան շուրջ

Նախագահական ընտրութեան առթիւ, Գերմանիոյ մէջ երեւան եկած Հիթլերեան դաւադրութիւնը, վէճ մը յարուցած է պատերազմական նախարար Կրէօնկէրի եւ Փրուսիոյ ներքին նախարար Սէվրինկի միջեւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 4. էջ)

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ
ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԱՉԷՖԻ ՄԱՍԻՆ
Հետեւողութեամբ նոր գրքի մը

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 21

Ժոռժ Գ. Դազանճեան

Հիրնա (Հայաստան)	100.—
20րդ ցանկին գումարը	3687.
ընդհ. գումար	3787.—

ԽՄԲ.— Ներփակելով 100 ֆրանք, Հիրնայի մեր հայրենակիցը կը գրէ (28 փետր.).—

—«Հոս Հայաստանի գաղութը, քիչ թէ շատ ի վիճակի է 50ական, 100ական ֆրանք օգնութիւն ընելու։ Շատ աղէկ ըրած կ'ըլլայիք եթէ ուղղակի Ատիս Ապէպայի հայութեան կոչ մը ընէիք գործազուրկներուն օգնութեան համար։ Թէեւ ես կ'ընէի այդ կոչը, սակայն դժբախտաբար, անկարող եմ կոչ ընելու ատոր համար նամակ գրելու»։

Այս երկտողը ինքնին շատ աւելի պերճախօս է, քան որեւէ արտայայտ կոչ։

Պիտի լսե՞ն արդեօք, եթէ ոչ գործադրկութեան, գոնէ ուրիշ թշուառութեանց առթիւ...

Լինտպէրկի տղուն առեւանգիչները

Նոր առեւանգում մը

Լինտպէրկի տղեկին համար, կասկած կայ որ մեռած ըլլայ։ Առեւանգուած օրը հիւանդ էր եւ կը կարծուի որ հիւանդութիւնը սաստկացած ըլլալով, մանկիկը դիմացած չըլլայ։ Ասով կը բացատրուի առեւանգիչներուն լռութիւնը, հակառակ Լինտպէրկի առատաձեռնութեան, ուղղուած 60 հազար տոլարի տեղ 250 հազար տալու, ու հակառակ նաեւ այն հաւաստիքներուն թէ չպիտի յանձնուին ոստիկանութեան։

Սակայն, կարելի կը նկատուի որ բազմաթիւ հետքեր հետապնդելէ վերջ ապարդիւն կերպով, ոստիկանութիւնը ներկայիս ձեռք անցուցած ըլլայ իրական հետք մը, երեւան հանելու համար առեւանգիչները։

Այս հետքը երեւան եկած է շնորհիւ նոր առեւանգման մը, որ տեղի ունեցաւ Լինտպէրկի բնակարանէն 30 քիլոմեթր անդին։

Ուրբաթէն շաբաթ լուսնալու գիշերը, աւազակներ փորձեցին գիշերանց մտնել հարուստ Ամերիկացիի մը բնակարանը, որ կը գտնուի Լինտպէրկի բնակավայրէն 30 քիլոմեթր հեռու։

Առեւանգիչներուն մտադրութիւնն էր փախցնել ամերիկացիին զաւակը, որ քանի մը ամսու է, որովհետեւ կոտրեր էին պատուհան այն սենեակին, ուր կը պառկէր մանկիկը։ Սակայն, առեւանգիչներու մէկ անճարակութիւնը, մատնեց իրենց ներկայութիւնը։ Ապակին փոքր աղմուկով մը կոտրեցին, ինչ որ արթնցուց աղախինը որ կը պառկէր մանկիկին սենեակին մէջ։ Սպասուհին ուրիշ սպասաւորի մը օգնութեամբ, քաջաբար հալածեց զանոնք ու փախուստի մատնեց։ Ձմռնցաւ սակայն արագօրէն լուր տալ ոստիկանութեան, որ անմիջապէս պրպտումներու ձեռնարկեց եւ յաջողեցաւ ձերբակալել վտանգաւոր աւազակ մը։ Աւազակը պահուըտած կը մնար պարտէզի հիւղակներէն մէկուն անկիւնը եւ բուռն ընդդիմութենէ մը վերջ, ձերբակալուեցաւ։

Աւազակը տակէ առաջ կողոպտեր էր նոյն այդ տունը։ Ասկից զատ՝ բազմաթիւ կողոպուտներ ալ կատարած է։

Բայց ամէնէն աւելի ոստիկանութեան ուշադրութիւնը գրաւած է այն պարագան որ Լինտպէրկի տղեկին եւ այս վերջին առեւանգման եղանակին միջեւ, մեծ նմանութիւններ կան։

Ոստիկանութիւնը այն կարծիքն ունի թէ ձեռք անցուցած է փոքրիկն Լինտպէրկի գլխաւոր առեւանգիչը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԷՆ

Շատ քիչ ընտրութիւններ Գերմանիոյ մէջ յարուցած են ա՛յն հետաքրքրութիւնը ու տեղի տուած կուսակցական այնքան բուռն պայքարներու, ինչպէս մարտ 13ի նախագահական ընտրութիւնները։

«Հինտ՞ր թէ չհինտ՞ր»— այսպէս կը բանաձեւէին կացութիւնը, գրեթէ բոլոր խմբակցութիւնները եւ կուսակցութիւնները։ Ընկերվարականները եւ հանրապետականները առհասարակ վտանգի տակ հօչակեցին ներկայ վարչակարգը, յայտարարելով թէ Հիթլէրի հնարաւոր յաղթանակը իր հետ պիտի բերէր նախ հանրապետութեան վախճանը ու դիկտատուրայի հաստատումը անոր փլատակներուն վրայ։ Այդ յաղթանակը պիտի նշանակէր նաեւ քաղաքացիական կռիւներու սկիզբը այս երկրին մէջ։ Բան մը, որուն վերջնական ելքը եւ պատճառելիք աղէտները դժուար է նախատեսել։

Հակահանրապետականները, միւս կողմէ, չէին քաշուիր ու չեն քաշուիր հրապարակաւ քարոզել, թէ գերման ժողովուրդին ամբողջ դժբախտութեան պատճառը հանրապետական վարչակարգն է, որով եւ, «Սրբի սիսթէմին» վերջ տալը՝ իրենց աւագ պարտականութիւնը կը սեպեն։ Միեւնոյն ժամանակ, Հիթլէր հրապարակաւ կը քարոզէ թէ այդ «սիսթէմին» հեղինակները ու առաջին հերթին ընկերվարականները՝ իբրեւ «ազգային ու պետական դաւաճաններ» արժանի են խստագոյն պատժի, թէ անոնց «գլուխները պիտի թաւալի՛ն» շուտով, երբ տապալի ատելի Հանրապետութիւնը։

Այսպէս կը խօսէր Հիթլէր դեռ երէկ, երբ «հայմաթլոզ» մըն էր։ Այսպէս կը շարունակէ խօսիլ եւ այսօր, երբ գերման քաղաքացի դարձած է արդէն, խորհրդականի պաշտօնն ստանալով Պրաունշվիկի պերլինեան ներկայացուցչութեան քով։ Ու համբերատար, հեզահամբոյր Հանրապետութիւնը կը լսէ ու կը հանդուրժէ այդ ամէնուն, մինչեւ որ, ո՛վ գիտէ, շատ ուշ ըլլայ արդէն։

Թէեւ հանրապետականները եւ ամէնէն առաջ ընկերվարականները իրենց ընտրական ժողովներուն մէջ կը յայտարարէին թէ ժամը հասած է յարձակողականի, բայց, փաստօրէն, մինչեւ վերջն ալ մնացին պաշտպանողականի դիրքերուն մէջ։ Այսպէս կամ այնպէս, կատաղի էր ընտրական ամբողջ պայքարը, գրեթէ օրհասական.

Երկրի մէկ ծայրէն միւսը՝ երկու երեք շաբաթ շարունակ, պայքարի տենդով բռնուած էին ամէնը — այր եւ կին, ծեր եւ երիտասարդ, ուսանողներ եւ աշակերտներ։ Մամուլը բոլոր ուրիշ հարցերը մէկդի թողած՝ ընտրական հարցով, «լինել թէ չլինելու» հարցով կը զբաղէր։ Կուսակցական եւ ժողովրդային հաւաքոյթներով կը լեցուէին բոլոր մեծ ու փոքր սրահները։ Վերջին օրերը՝ թռուցիկները կ'ողողէին փողոցները եւ հրապարակները։ Տեղի ունեցան նաեւ զանգուածային ընտրական ցոյցեր բաց երկինքի տակ՝ կազմակերպուած ընկերվարականներու, համայնավարներու եւ Նացիներու (հիթլէրեաններու) կողմէ, առանձին-առանձին։ Այդ ամէնուն ալ ներկայ էին քանի մը տասնեակ հազար հետեւորդներ, երբեմն՝ հարիւր հազարնոց բազմութիւններ.

Պերլինի եւ առհասարակ Գերմանիոյ մեծագոյն սրահին՝ Sport Palastին մէջ եւս, քանի մը անգամներ տեղի ունեցան հսկայական միթինկներ։ Ամէն անգամ ալ այդ ընդարձակ դահլիճը շատ փոքր կուգար՝ ներկայ ըլլալ փափաքողները ամէնն ալ իր յարկին տակ առնելու համար,— ոչ աւելի քան, քսան հազար հոգի։

Ես առիթ ունեցայ այդ հաւաքոյթներէն մէկ-երկուքին ներկայ ըլլալու։ Ընկերվարականներու կողմէ վերջերս ի կեանս կոչուած «Երկաթէ ճակատին» կազմակերպած մէկ հսկայական միթինկը վերոյիշեալ սրահին մէջ՝ սկիզբը դրաւ ընտրական պայքարին։ Հետեւեցան ուրիշ հաւաքոյթներ, մէկը միւսէն բազմամարդ։

Վերջինը կազմակերպած էր, դարձեալ Sport Palastին մէջ, Հինտէնպուրկի ընտրական յանձնաժողովը, Պերլինի քաղաքապետին նախագահութեան տակ։ Օրուան բանախօսն էր՝ վարչապետ Պրիւնինկ։ Ամբողջ մէկ շաբաթ Գերմանիոյ մէջ ընտրական-քարոզչական պտոյտ կատարելէ նոր վերադարձած էր մայրաքաղաք ու անմիջապէս ժողովատեղի դիմած։

Դեռ օրեր առաջ՝ մուտքի բոլոր տոմսերը (վճարովի) սպառած էին արդէն։ Տասնեակ հազարաւոր փափաքողներ ստիպուած էին բացակայիլ հաւաքոյթէն։ Ամբողջ մէկ ժամ առաջ միթինկի սկիզբէն, սրահը լեցուած էր քսան հազարի չափ բազմութիւն մը, բաղկացած ժողովուրդի բոլոր խաւերէ անխտիր։ Առաջին շարքերուն եւ օթեակներուն մէջ կային բազմաթիւ օտար թղթակիցներ՝ յատկապէս զրկուած Փարիզէն, Լոնտոնէն, Հռոմէն, Ամերիկայէն։ Օտար պետութեանց դիւանագէտներ եւ դեսպաններ եւս շատ կային օթեակներուն մէջ։

Որոշուած ժամէն քիչ առաջ եւ որոտընդոստ ծափերու տակ՝ եկաւ Պրիւնինկ, շրջապատուած քանի մը նախարարներով։ Բացման կարճ խօսքէ մը յետոյ, ամբիոն բարձրացաւ օրուան բանախօսը, Պրիւնինկ։ Իր խօսքը պարզ լեզուով ու կուռ տրամաբանութեամբ մը, պարզելով անհրաժեշտութիւնը Հինտէնպուրկի վերընտրութեան։ Բնականաբար, անպատասխան չթողուց նաեւ իրեն ու իր կառավարութեան դէմ եղած բոլոր յարձակումները, մասնաւորաբար Հիթլէրի կողմէ։

Ընտրութեան բուն օրը, կիրակի արդէն վերջ գտած էր պայքարը։ Խօսքը այժմ քուէին կը պատկանէր։ Ամէն մէկ քաղաքացի մերձաւոր ընտրավայր կ'երթար, իր քուէն տալու համար։ Հիթլէրեանները կը գուշակէին թէ 13-15 միլիոն քուէ պիտի շահին։ Հակառակ կողմը կը յայտարարէր թէ Հինտէնպուրկ անպատճառ պիտի ընտրուի, առաջին իսկ առթիւ։

Փաստն այն է սակայն, որ անհաւատալի կը թուէր թէ՛ մէկը եւ թէ՛ միւսը։ Դժուարաւ կարելի էր ենթադրել, որ Հինտէնպուրկ կամ Հիթլէր 19-20 միլիոն քուէ շահին, ընտրուած համարուելու համար։ Կիրակի օրուան ընտրութիւնները ցոյց տուին, որ այդ երկու ենթադրութիւններն ալ շատ հեռու չէին իրականութենէն. Հինտէնպուրկ ստացաւ 18ուկէս միլիոն ձայն, որով ապահով է իր վերընտրութիւնը ապրիլ 10ին, իսկ Հիթլէր ալ շահեցաւ 11ուկէս միլիոն քուէ, որ դարձեալ տեսակ մը յաղթանակ սեպելու է։ 1930 սեպտ.ի ընտրութեան բաղդատութեամբ՝ գրեթէ կրկնապատկուած են իր կուսակցութեան տրուած քուէները։

ՃԱՆՃԵՐԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑԻՆ... ՌՈՒՍԻՈՅ

Եթէ ճիշդ չէ թէ եւրոպական պետութիւնները ի մօտոյ պատերազմ պիտի յայտարարեն Ռուսիոյ դէմ, ստոյգ է եւ իրականութիւն, որ ճանճերը արդէն իսկ պատերազմ են յայտարարած սովետական Միութեան։

Լէնինկրատէն կը հեռագրեն թէ առողջապահական գործավարութիւնը նեղութեան է մատնուած, տեսնելով որ ճանճերու աններելի բազմութիւն մը յարձակած է Լէնինկրատ քաղաքին վրայ։

Ճանճասպան բոլոր թուղթերը դրօշի պէս պարզուած են ամէն կողմ, սակայն որ եւ է ազդեցութիւն չեն կրնար գործել։

Ճանճերու այս վաղահաս յարձակումը, զոր չէր կրցած նախատեսել սովետական իշխանութիւնը՝ հակառակ պատերազմի մասին իր բոլոր մարգարէութիւններուն ու հաշիւներուն, այնքան վտանգ կը սպառնայ քաղաքին բնակչութեան առողջութեան, որ առողջապահական գործավարութիւնը հրաւէրով մը պայքարի կը հրաւիրէ նաեւ բնակչութիւնը։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐԸ ԿԸ ՍՈՒՐԱՆ

Ամերիկեան վիճակագրութիւն մը կը հաշուէ, թէ Եւրոպայի մէջ Ֆրանսան առաջին երկիրն է, որ ուրիշ երկիրներէ աւելի ինքնաշարժ ունի։ Այսպէս Ֆրանսա ունի մէկ միլիոն 695.000 ինքնաշարժ, Անգլիա մէկ միլիոն 337,000, Գերմանիա 688,000։ Իսկ ամբողջ աշխարհի վրայ, Մ. Նահանգները առաջին երկիրն է ինքնաշարժներու տէր։ Ունի 26.132,000 ինքնաշարժ։ Գանատա 1,183,000։

1930էն ասդին Ֆրանսա շատցուցած է իր ինքնաշարժներուն թիւը 139,900 աւելի։

ՆՈՐ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«Փոխուած գաղափարներ Թուրքիոյ մէջ» եւ «Աւանդութեան խզումը» խորագիրներուն տակ, Թայմզի թղթակիցը կը գրէ (15 Մարտ).—

Այս տարուան Ռամազանին Գուրանը Հիճէյրին տօնը մասնաւոր նշանակութիւն պիտի ունենար պաշտամոլներուն համար, քանի որ Թուրքերէն կարդացուեցաւ Այա-Սօֆիայի մէջ Գուրանը եւ «Թէքպիրը» — այն բանաձեւը որ կը հռչակէ թէ Աստուած ամենամեծն է բոլոր արարածներուն։ Ասկէ զատ, [illegible] ամէն կողմ լսուեցաւ արաբերէնութիւնը։ Այնքան հետաքրքրութիւն շարժած էր այս նորութիւնը որ, հօչակաւոր մզկիթը խճողուած էր եւ հազարաւոր մարդիկ չէին կրնար ներս մտնել։

Անշուշտ այս նորութիւնը միեւնոյն ընդունելութիւնը չգտաւ բոլոր Թուրքերուն մէջ։ Հին Թուրքը բնազդաբար կապկապօտ է, իսկ նոր Թուրքը, առանց անպատճառ ողջունելու փոփոխութիւնը, զայն կը համարէ իբրեւ վերջնական խզումը արաբական աւանդութիւններէն.— բնական ելքը ազգայնական շարժման։ Այա Սօֆիա խռնուած հաւատացեալներու բազմութիւնը աւելի մեծ էր քան տեսնուած է տարիներով. բայց շատեր եկած էին հետաքրքրութենէ մղուած. որովհետեւ ուշադրաւ էր բարեպաշտութեան պակասը, եւ շատեր նոյնիսկ չէին հանած իրենց կօշիկները, ինչպէս կը տրամադրէ իսլամական սովորութիւնը։ Պահ մը տեսնուեցաւ որ երկու զինուորներ բուռն վէճի մը բռնուած են մզկիթին մէջտեղը. ուրիշ տեղ մը կատուի մլաւիւն եւ սուլելու ձայներ կը լսուէին. մինչ լուսանկարչներու աղմուկը աւելի կը փճացնէր այն մթնոլորտը որ սովորական է այս մզկիթին և այսպիսի տօնի մը առթիւ։

Բայց այստեղ պէտք է ըսել որ, թէեւ թուլցած է կրօնական պարտականութեանց եւ ծիսակատարութեանց պահպանումը եւ շատ քիչ քաղաքացի Թուրքեր լրջօրէն յարգած են Ռամազանի ծոմապահութիւնը՝ վերջին եօթը տարիներու ընթացքին, բայց այս տարի նշանակելի փոփոխութիւն մը կը նշմարուէր ժողովուրդին վերաբերման մէջ։ Շատ մը Թուրքեր վերադարձած էին արեւամուտէն առաջ ծխախոտ չծխելու սովորութեան, եւ սովորական տեսարան մը դարձած էր տեսնել այրեր եւ կիներ որոնք կապոցներով ուտելիքներ կը հանէին իրենց գրպաններէն, երբ կը լսէին արեւամուտի թնդանօթը կամ կը տեսնէին մինարէներուն լուսավառութիւնը։

Իր սկզբնական լեզուին մէջ, շատ քիչեր, միայն հմուտ Թուրքեր կը հասկնային Գուրանը. բայց թէ անոնք եւ թէ անոնց անուս եղբայրները կը գոհանային գիտնալով թէ Գուրանը ուղղակի պարգեւ մըն է երկինքէն, եւ երբ անոր խօսքերը կարդացուէին իմաստ մը կողմէ, միեւնոյն ձայնով մը, ամէնէն անկատարներն ալ չէին կրնար դիմադրել անոնց [illegible]։ Թարգմանուելով նոր Թուրքերէնի, զտուած՝ պարսկերէն եւ արաբերէն բառերէն, Գուրանը շատ բան կորսնցուցած է իր հմայքէն։

Հին սերունդի Թուրքին ականջներուն «Ալլահ պէօյիւքտիւր» խեղճ բան է, բաղդատելով պարզ այլ հնչեղ «Ալլահ էքպէրին» հետ։ Բայց ոչ-իսլամը կրնայ երկու խօսքերն ալ երաժշտական գտնել։ Եւ հաւանաբար աւանդապաշտութիւնն է բուն պատճառը Թուրքերէն Գուրանին դէմ եղած քննադատութեանց։

Ինչպէս Մ. Քէմալի կատարած միւս բոլոր բարենորոգումները, Գուրանին Թուրքերէնի վերածումն ալ յանկարծ մէջտեղ եկաւ։ Եւ անշուշտ ուշադրութիւն պիտի գրաւէ ամբողջ աշխարհի մէջ։ Բայց, այս մեծ բարենորոգման հետ, ուրիշ նուազ նշանակալից փոփոխութիւններ ալ կան որ սահմանուած են նոյնքան խոր ազդեցութիւն գործել թրքական մշակոյթի զարգացման վրայ, մասնաւորապէս գրականութեան եւ պատմութեան մարզին մէջ։

Թուրքը մահմետական դառնալէն ի վեր, ենթարկուած է արաբական ազդեցութեան։ Երբ 1517ին Եաւուզ Սուլթան Սէլիմ Արաբիան եւ Եգիպտոսը գրաւելէ յետոյ, խալիֆա տիտղոսը առաւ, Կ. Պոլիսը դարձաւ ոչ միայն օսմ. կայսրութեան մայրաքաղաքը, այլ եւ խալիֆայութեան կեդրոնը։

Դիւանականներ եւ աստուածաբաններ, որոնք առանց բացառութեան արաբերէն գիտէին, [illegible] դէպի Պոլիս։ Արաբական ազդեցութեան յարատեւ յաւելման հետ, ամբողջ թրքական գրականութիւնը թաթաւուեցաւ արաբերէն, եւ մասամբ ալ պարսկերէն բառերով եւ ասացուածքներով։ Տակաւին քանի մը տարի առաջ, Թուրքերէն, պարսկերէն եւ արաբերէն գիտնալը կենսական պայման էր, լաւ ըմբռնելու համար Թուրքերէն բանաստեղծութիւն մը, պաշտօնագիր մը կամ թերթ մը։ Միայն 19րդ դարու կէսուն էր որ Շինասի, Նամըգ Քեմալ եւ Զիա փաշայի պէս գրողներ փորձեցին աւելի ազգային ոգի մը եւ արդիականութեան ձեւ մը ներարկել թրքական գրականութեան։ Այս շարժումը շարունակուեցաւ Սուլթան Համիտի իշխանութեան օրով, բայց անոր վարիչները աչքէ ինկան, իրենց ազատական գաղափարներուն պատճառաւ։ Շարժումը վերակենդանացաւ 1908ի յեղափոխութենէն յետոյ, բայց անոր յառաջդիմութիւնը յապաղեցաւ, հակառակ շատ մը երիտասարդ Թուրքերու «Թուրանական» գաղափարներուն, որովհետեւ Սուլթանը տակաւին խալիֆա էր եւ հետեւաբար կապուած՝ իսլամական աւանդութիւններով, որոնց անբաժան մասը կը կազմեն արաբերէն խօսքն ու գրականութիւնը։

Հանրապետութեան հաստատման հետ, գրականութիւնը նշանակալից փոփոխութիւն մը կրեց։ Խալիֆայութեան ջնջումը եւ աշխարհական եւ կրօնական գործերու անջատումը վերցուցին արաբերէնի անհրաժեշտութիւնը։ Կազին առաջին պատեհութեամբ յայտարարեց թէ պէտք է թօթափել պարսկերէնի եւ արաբերէնի ազդեցութիւնները։ Կրկին եւ կրկին քաջալերեց միայն Թուրքերէն բառերու եւ ասացուածքներու գործածութիւնը եւ հսկեց որ անհրաժեշտ փոփոխութեանց ենթարկուի Թուրքերէնի ուսուցումը դպրոցներուն մէջ։ Յանձնաժողով մը նշանակուեցաւ որպէսզի խմբագրէ Թրքական նոր [illegible] մը, բաղդատելի Թուրքերէն բառերով եւ ասացուածքներով որոնց մոռացութեան տրուած էին։ Այսօր Թուրք թերթերը վկայ են այն նշանակելի փոփոխութեան որ տեղի ունեցած է գրաւոր լեզուին մէջ։ Հին կայսերական ոճը, իր անվերջ միջակէտներով ջնջուած է եւ անոր տեղ կը գործածուին յստակ, ամփոփ նախադասութիւններ՝ զուտ Թուրքերէն բառերով, հասկնալի՝ նոյն իսկ ամէնէն [illegible]։

Աւելի մեծ փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են Թրքական պատմութեան ըմբռնումին եւ ուսուցման մէջ։ Հանրապետութենէն առաջ, Թրքական պատմութիւնը, կամ աւելի ճիշդ Օսմ. Կայսրութեան պատմութիւնը կը սկսէր Օսմանով, հիմնադիրը Օսմանեան Տան։ Նախընթաց շրջանը կը համարուէր [illegible] զարգացման շրջանը, իսկ անոր պատմութիւնը՝ արաբ խալիֆաներու պատմութիւն։

Մ. Քէմալ մէջտեղ դրաւ Թրքապատմութեան բոլորովին նոր ըմբռնում մը։ Ան Օսմանցի Թուրքերուն երեւումը կը համարէ պարզապէս Թուրք ցեղի անծայր մէկ դրուագը, իսկ Թուրքին բուն պատմութիւնը կը սկսի նախապատմական շրջաններէն։ Իր տեսութեամբ, Հեթիթները, Փոքր Ասիոյ ամենահին տէրերը, «Թուրքեր» էին, ինչպէս Յոյներուն Պելասկեան նախահայրերը կամ նախորդները։ Դարձեալ, ուրիշ Պալքանեան պաղթականներ, ինչպէս Սկիւթացիներն ու Սլաւները, նոյնպէս Թրքական ծագում ունին, կամ խնամութիւններ Թուրք ցեղին հետ։

Ցեղայ — միշտ նոր տեսութեամբ — իբրեւ հետեւանք Չինացիներու դէմ մղուած պատերազմին, Խաւարի եւ Միջին դարերու Թրքական մեծ կայսրութիւնները հաստատուեցան Կեդր. Ասիոյ մէջ եւ Եւրոպան դողաց Ատտիլայի, Ճենկիզ Խանի եւ Թիմուրլէնկի առջեւ։ Թուրք արշաւողներու ուրիշ ճիւղ մը հաստատուեցաւ Փոքր Ասիոյ մէջ եւ հիմնեց Սելճուքեան թագաւորութիւնը։ Օսմանցի Թուրքերը, ուրեմն վերջին անգամ եկողներն են ու թէեւ մեծ են անոնց կատարած գործերը առաջին Սուլթաններուն օրով, բայց անոնք նոր ցեղ մը չէին, այլ մէկ ճիւղը Թուրք ցեղին որ շատոնց հաստատուած էր Փոքր Ասիոյ մէջ։

Քանի մը բառով, այս է Մ. Քէմալի ըմբռնումը՝ Թրքական պատմութեան մասին։ Խնդիրը այս հիման վրայ ուսումնասիրելու համար կազմուած յանձնաժողով մը արդէն իսկ հրապարակ հանած է չորս հատորներ, որոնք իբրեւ պատմութեան դասագիրք կը գործածուին դպրոցներուն մէջ։

Գուրանին Թուրքերէն ընթերցումը բնական հետեւութիւնն է պատմութեան եւ գրականութեան այս հոլովոյթներուն։ Նոր քայլ մըն է ան, Թուրքիան արաբական եւ պարսկական ազդեցութիւններէն ազատելու ճամբուն վրայ, որուն համար ջանքեր կը թափէ Հանրապետութիւնը։ Միեւնոյն ատեն, նոր ապացոյց մըն է այն ապշեցուցիչ ազդեցութեան զոր Մ. Քէմալ կը գործէ արդի Թուրքիոյ վրայ։

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԻՆ ՀԵՂԻՆԱԿԸ

Այսօր կը սկսինք հրատարակել Սթեֆան Ցուայկի մէկ վէպը.«Քսանըչորս ժամ կնոջ մը կեանքէն», որ թատերախաղի վերածուեցաւ ֆրանսացի արդի թատերագիրներէն Նօզիէրի կողմէ ու ներկայացուեցաւ այս եղանակին Փարիզի Մատըլէն թատրոնին մէջ։

Սթէֆան Ցուայկ ծնած է Վիեննա 1881ին, հարուստ ծնողքէ, որոնց դիրքին շնորհիւ կրցաւ շատ ճամբորդել, պտտիլ ու ճանչնալ աշխարհի հինգ մասերը, ծանօթանալ գրեթէ բոլոր օտար արուեստներու եւ գրականութիւններու ու դառնալ տիեզերական միտք մը, ճշմարիտ եւրոպացի գրագէտի մը տիպարը։

Մշակած է գրական բոլոր սեռերը.— Թարգմանութիւն, քննադատութիւն, բանաստեղծութիւն, վէպ ու թատրոն։

Ցուայկ եղաւ, իր թարգմանութիւններով, Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ ծանօթացնողը Պօտլէրը, Վէրլէնը, Վէրհարնը, Ռոմէն Ռոլանը եւայլն։

Միջազգային գրականութեան իր քննական ուսումնասիրութիւններով, ինչպէս Պալզաք, Տիքընս, Ստենտալ, Թոլստոյ, Տոսթոյեվսքի, Նիցչէ, Քազանովա, Քլայսթ եւն., Ցուայկ դասուեցաւ Եւրոպայի լաւագոյն քննադատներէն մէկը։

Թատերական գրականութեան տուած է «Tersite» եւ «Le Comédien Métamophosé», երկուքն ալ [illegible]։ Ցետոյ «La Dame de la Mer», «Jérémias», «La Legende d'une Vie» եւ Volpone»։ Այս վերջինը ներկայացուեցաւ փարիզեան բեմերու վրայ, մեծ յաջողութեամբ։

Իր վէպերէն յիշենք անոնք որ թարգմանուած են ֆրանսերէնի,— Amok, Lettre d'une Inconnue, Les Yeux du Frère Eternel, եւ այն որուն հրատարակութեան կը սկսինք այսօր։

Սթէֆան Ցուայկի գլխաւոր յատկանիշն է հոգեբանը. իր բոլոր ուսումնասիրութիւններուն մէջ, ան կը հետաքրքրուի մարդով,— մարդը իր ժամանակին մէջ, մարդը մեր ժամանակին հետ բաղդատմամբ։ Ու այս բնական հակումով, ան չսահմանափակուեցաւ միայն գրական քննադատութիւններու մէջ եւ փորձեց ներկայացնել նաեւ պատմական դէմքեր, ինչպէս Ֆուշէ, գիտուններ ինչպէս իր վերջին գործը, հրատարակուած 1931ին Լայփցիկի մէջ, La Guérison par l'Esprit, ուր հեղինակը կ'ուսումնասիրէ Ֆրոյտը եւ իր գիտական-հոգեբանական վարդապետութիւնը, խանդավառ հիացումով մը։

Մահերը կը շատնան Փարիզի մէջ

1—10 Մարտ, Սէն նահանգին մէջ տեղի ունեցած են 1685 մահեր, 1351ը Փարիզի մէջ։ Նախընթաց տասնօրեակին, Սէն նահանգի մահերու թիւն էր 1234։

Փարիզի մէջ տեղի ունեցած այդ մահերէն 17ը անձնասպանութիւն, 26ը ժանտատենդ, 305ը կարմրախտ, 103ը հարբուխ եւ 94ը կեղծմաշկ։ Նախընթաց տասնօրեակին կարմրախտը հնձած էր 197 մանուկ։

Կը տեսնուի որ գրեթէ կրկնապատկուած են կարմրախտին զոհերը այս տասնեակին ընթացքին։

Նոյն ժամանակամիջոցին՝ տեղի ունեցած են 577 ամուսնութիւն, 1161 ծնունդ, (634ը մանչ, 548ը աղջիկ)։

ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ՀՈԳԵՐՆ ՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹ.

(կարդացուած 13 մարտին՝ երեսփ. ժողովի Նիստին)

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք [illegible] փոխ. իբրեւ պաշտօնագիր [illegible] 1 փետրուար 1931 — 1 Մարտ [illegible]

Յարգելի երեսփոխաններ,

Թեմական Երեսփ. Ժողովոյ [illegible] Դ. րդ նիստին, որ գումարուեցաւ [illegible] դեկտ.ի 8ին (1931 [illegible] րեկոյ Վարչութիւնս զեկոյց [illegible] իր ուխտադրժելու [illegible] մասին։ Ասկէ ի վեր [illegible] միայն երեք ամիսներ թէեւ [illegible] վարչութեանս պաշտօնավարութեան [illegible] շրջանը լրանալու վրայ [illegible] հազիւ մէկ քանի օր միջոց [illegible] մեր դատեր այս կարճ ժամանակ [illegible] համար ալ իր գէկուցումը [illegible] պատ. Ժողովիդ եւ իր [illegible] լրացած սեպել եւ այս [illegible] րութեամբ իր հաւաքական [illegible] րականը տուած նկատել, [illegible] տալով Ժողովիդ նոր վարչութեան մը կազմելու, ըստ ազգ. [illegible] նադրութեան եւ մանաւանդ [illegible] գաղութային ներքին կանոնագրին եւ հրահանգաց։

Դասաւորելով այս զեկոյցը

1.— Շրջաններու հետ փոխ-յարաբերութեանց խնդիր։

2.— Նոր եկեղեցւոյ հողագործութեան հետ փոխ-յարաբերութեան ճշդումի հարցը։

3.— Շրջաններու եկեղեցիներու վրայ ծանրացած պարտք, գրաւ (hipothèque) խնդիր։

4.— Դպրոցի շէնքի գնման [illegible] նաժողովի լուծում եւ հանգանակ [illegible] գումարէն փրկուած 13,000 ֆրանք քիչ մը աւելի գումարին յանձնման խնդիր։

5.— Առաջնորդարանի [illegible] խնդիր։

6.— Հաշուական մաս։

7.— Ընդհանուր տեսութիւն։

1.— Շրջաններու հետ փոխ-յարաբերութեան խնդիր.— Շրջաններու հետ մեր յարաբերութիւնները [illegible] քան գոհացուցիչ են։ Անոնք [illegible] ալ ինքնաբաւ են այժմ եւ [illegible] ուսան պէս ամէն իրենց կեդրոնի [illegible] ակնկալեր։ Ներքին [illegible] ներուն վերջ տուած կ'երեւի [illegible] խաղաղ զրգռութիւններն ալ [illegible] ուած են։ Խռովարարներ [illegible] հայեացքը գործուցած են դէպի [illegible] րան, միջնաբերդին տիրանալու [illegible] յաւակնութեամբ եւ յախուռն [illegible]

Շրջանները փորձով տեսան [illegible] կեդրոնը չի խանգարեր ներքին [illegible] մակերպութեան բնական ընթացքը, ընդհակառակն կը ջանայ [illegible] միջոցներուն ներած չափով [illegible] օգնութիւն, բարոյական [illegible] նիւթական, փրկելու համար [illegible] կան գործը ամէն սայթաքումէ [illegible] պաշտպանելու զայն ամէն [illegible] յարձակումէ։

Ուսումնական Խորհուրդ [illegible] Վարչութեան ներկայացուցի [illegible] գամը դեռ քանի մը օր առաջ [illegible] կայց մեզ հետեւեալը՝ զոր [illegible] կարդին, ուրախ եմ զեկուցի [illegible] լով ձեզ հաղորդելու Շրջանի [illegible]

1.— Գուլվառ Օտտօ.— [illegible] փական դպրոցական շէնք [illegible] շէնքը վարձքով է, տարեկան [illegible] ֆրանք. վարձք կուտայ։ 325 [illegible] կերտ ունի, 4 ուսուցիչ-ուսուցչուհիներով եւ բաց լուծի։ Նկատի [illegible] մանաւանդ որ այս թաղին մէջ [illegible] ամիսներէ ի վեր Վարչութեան [illegible] ւանութեամբ Տիկին Մ. [illegible] կարող մանկապարտէզպանուհի [illegible] 60էն աւելի խաշակերտներով [illegible] դպրոց ունի եւ ինքնաբաւ է [illegible] պէս։ Ըսել է այս թաղը [illegible] աշակերտի հայ լեզու կը [illegible] ցնէ։

2.— ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ [illegible] — Ունի 43 աշակերտ, [illegible] հիներով եւ բաց լուծի։ Այս [illegible] տուժեց։ Երկպառակութեան [illegible] նին արդէն դպրոցական [illegible] ունեցող մանուկներու կէսը [illegible] ցաւ շրջակայ ֆրանսական [illegible] ները։

3.— ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ [illegible] ռիէ.— Կան երեք դպրոցներ [illegible] Ազգ. դպրոցը՝ եկեղեցւոյ [illegible] կին մէջ, մանկապարտէզով [illegible] խակրթարանով, 100ի մօտ [illegible] կերտ, 2 ուսուցչուհիներով; [illegible] լանպէկեցիներու թաղ՝ 56 աշակերտ [illegible] 2 ուսուցչուհիներով, 3) Հնչակեան [illegible] րու դպրոցը, Արարատեան [illegible]

ձիւզ գիւղը, 45—50 աշակերտ մէկ ուսուցչով։

4.— ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Ուսուցիչ Գ. Ճէվիզի նախաձեռնութեամբ բացուած է դպրոցը. Թաղականութիւնը լուծուած ըլլալու պատճառով։ Ունի 62 աշակերտ. 2 ուսուցիչ ու զոյգ են։

5—ՔԱՆ ՌՈԳԸՐԻ. Խաբերբերդցիներու թաղը. Նոր բացուած մանկապարտէզ մը։ 18—20 աշակերտ, 1 ուսուցչուհի, ինքնաբաւ։

6.— ՍԷՆ ԼՈՒ.— Ամէնէն բազմամարդ եւ հոծ հայ բնակչութիւն ունեցող թաղն է. եւ պատիւ իրենց, մինչեւ այսօր ամէնէն խաղաղը։ Ունի 220 աշակերտ 4 ուսուցիչներով. տրտունջ. գանգատ չկայ։

7.— ԼԱ ՎԷՍԹ.— Փոքրիկ թաղ մը. Գուլվառ Օտտոյի եւ Սէնթ Անթուանի միջեւ. 30է աւելի աշակերտ կը պահեն եւ մէկու մը կարօտ չեն։

8.— ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ.— Ունի 40է աւելի աշակերտ, 2 ուսուցչուհիներով, լման մէջին կը ջանան իրենց հայեցի դիմագիծը պահել, հայկական մաքուր զգացումով, տիկիններ են որ առաջ են անցեր եւ դպրոցի հոգը վերցուցեր իրենց ուսերուն վրայ։

9. ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆ.— Իր շրջականերով մեծ թաղ մը եղած է, նոր հիմնուած Լա Ռոզիէռը, ուր 100է մօտ հայ բնտանիքներ բոյն կազմած են ու տուն շինած, քիչ անցին Խուժբժան, Գոմոն որ գրեթէ հայկական դիմագիծ առած է, ապա Սէն Ժիւլիէն գիւղը, անկէ վեր Ֆէնձնոտայըը կէ գ'Օլիվի սահմանին մէջ. քիչ հեռուն Լէ Թոուա Լաքուր Լ Թամփա առաջնորդ Գալաքեան եպիսկոպ. «Հայաստանը»։

Արդարեւ վարչութիւնս գնահատութեան արժանի կը սեպէ շրջաններու Գաս հոգաբարձութեանց եւ ազնիւ ձեռքը ցոյց տուած եռանդուն գործունէութիւնը կրթական հարցին շուրջ, որով ոչ մէկ գոհունութեան առջեւ կան չեն ատեն, որպէսզի իրենց զաւակները հայ մեծնան։

(Նար.)

Խ. Ս. Հ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդ. Միութիւնը եւ ժողովուրդներու ինքնավարութիւնը

Revue des Deux Mondesի մէջ, այս հարցին նուիրուած ուսումնասիրութենէ մը կը քաղենք.

— «Մենք ջնջեցինք ազգի մը հարստահարումը ուրիշի մը կողմէ. Մենք հաստատեցինք ազգային հաւասարութիւնը» կ'ըսէր Ստալին 1923 յուլիսին։

1931 յուլիսին, խորհրդային Սահմանադրութեան ութներորդ տարեդարձին առթիւ, բոլշեւիկեան մամուլը կրկին յայտարարից թէ Խորհուրդները ջնջած էին գաղթային գիտութիւնը, ստեղծած էին «հաստատակաց եղբայրութեան մը տակ միացած դրամ ազգերու համաձայնութիւն մը» «իրաւունքի տեսակէտով, հաւասար ժողովուրդներու կամաւոր եւ եղբայրական դաշնակցութիւն մը»։

Ասոնք են սկզբունքները։ Բոլշեւիկները պատմութեամբ կը յայտարարեն ցեղերու հաւասարութիւնը։ Բայց կիրարկա՞ծ են այս սկզբունքները ոչ-ռուս բնակչութիւն ունեցող անկախ հանրապետութեանց մէջ.

Այլազգիներու հանդէպ նախապաշարումները չեն անհետացած ամբողջ։

Իրենց հանրապետութեանց մէջ իսկ, այս ժողովուրդները, Ռուսերուն կողմէ կը կոչուին «ազգային փոքրամասնութիւն»։ Ցմարդի ածականներով, հայհոյալից ու ծաղրական մականուններով կ'որակուին անոնք։ Հայերը կը կոչուին Արմիաշքա կամ ազահոյ, Վրացիները գինեմոլքա որ կը նշանակէ վտանգաւոր փախչոտ, Ատրբէջանի Թուրքերը Լօ բաքօու (Թաթարի ուտակը), Թուրքեստանցիները «Փասխանի գլուխ» կամ Էշէկ (էշ)։

Ռուս գործաւորները կը մերժեն կատարել Թաթար հարստահարուչներու հրամանները։

Ահա փոքր պատկեր մը քաղուած Թաշքէնտի Գրաւդա վոստոկայէն։

— Կարծ կապոյտ Թիւրքմէն կին մը. ռուս աշակերտուհի մը։ Այս վերջինը կ'աշխատի դանդաղօրէն եւ անփութութեամբ։ Թիւրքմէն կինը դիտողութիւն կ'ընէ։ Ռուս աղջիկը կ'ըմբոստանայ,— Նայէ՛, կը կանչէ, սա անպէտ Թիւրքմէնին։ Եւ երբ Թիւրքմէն կինը կը կրկնէ իր դիտողութիւնը, դէմքը կը ծածկուի արեան ալիքով մը։

Ապտակը կերած էր։

Թիւրքեստանի գիւղերը դրկուած ռուս կամսոմոլները «քաղաքին եւ գիւղին մէջ կապ հաստատելու համար», կը զուարճանան ի հաշիւ գիւղացիներուն, կը կողոպտեն անոնց անձերէնի պաշարը եւ երբ գիւղացիներէն կը ապտկեն անոնց, նոյնիսկ ատրճանակ կը պարպեն անոնց վրայ։

Ահա ինչ որ պատահած է Գարբատ-Ալիա սովխոզին մէջ, ուր կ'աշխատին մօտ երեք հազար տեղացի գործաւորներ, բոլորն ալ կը պատկանին բոլշեւիկներու կողմէ «ազգատաղուած Արեւելքի ճնշուած ժողովուրդներուն»։

«Փեթերը, Ռուսերը, կը զանեկոծեն բնիկ գործաւորները, երբ անոնք չհասկնան ռուսերէն լեզուով տրուած հրամանները։ Ռուս գործաւորները՝ հետեւելով պետերու օրինակին, ուժգնօրէն կը ծեծեն բնիկ գործաւորները։ Անոնցմէ մէկը «քիչ մնաց որ սպաննուէր» Ռուսի մը կողմէ, այն պատճառով որ ուզեր էր իր կարգը չեկած տաք ջուր առնել»։

«Իւլ-Եաթաք» լերան մէջ, բնիկ գործաւոր մը կախուեցաւ 30 վայրկեանի չափ, վիհի մը վրայ նետուած պողպատեայ խուրձէ մը, որովհետեւ Եւրոպացիները ուզեր էին նկարագրը տեսարան մը լուսանկարել։

Եւ առեցէք ի՛նչ յարգանք տեսական բարքերուն համաձայնութիւն մը կը մերժէ վրացերէն գրուած խնդրագիր մը, առարկելով թէ «չի կրնար հասկնալ շուներու գիրը»։

Ֆրանսական պարբերաթերթին աշխատակիցը կը յիշէ նաեւ սովխոզ տնօրէնի մը պարագան, որ իրեն յանձնուած դպրոցին մէջ, պարտադիր կը դարձնէր ռուսերէնի դասաւանդութիւնը, երբ աշակերտներու հարիւրին 80ը Թուրքեր էին եւ երբ համաձայն օրէնքին, իւրաքանչիւր ազգութիւն պէտք է ուսանի իր մայրենի լեզուով։

Կարելի է թերեւս առարկել թէ ասոնք անհատական երեւոյթներ են. Բայց անոնք երեւոյթներ, որոնք կը փաստեն թէ բոլշեւիկներու տուած կրթութիւնը, հակառակ պաշտօնական հաւաստիքներուն եւ ճառերուն, հաւասարութիւն չի հանդուրժեր Ռուսին եւ բնիկին համար։

— Որովհետեւ, անկախ կամ ինքնավար զանազան հանրապետութեանց մէջ, այլազգիները՝ օրավարձքի, պարէնի թէ բնակարանի հարցերուն մէջ՝ այնքան չեն նպաստաւորուած որքան Ռուսները։ Արդ, գիտենք թէ ասոնք իշխանութեան կողմէ կանոնագրուած բաներ են։

Նախ օրավարձքերը։ Իբր օրինակ առնենք սովխոզները, Գամինուէրն (Թաթարիստան), Ալազան (Վրաստան) եւ Գարբատ-Ալի (Թիւրքմէնիստան)։ «Մինչ ռուս գործաւորները կը ստանան 70-80 րուբլի ամսական խաղախ գործաւորները նոյն աշխատանքին համար կը ստանան 20-25 րուբլի...

Վրաստանի մէջ, 134 ժամ աշխատանքի համար, ռուս գործաւորներու խմբակ մը կը ստանայ 1334 րուբլի. մինչ վրացական խմբակ մը կը ստանայ 1020 րուբլի։ Թիւրքմէններուն համար, 69 րուբլի, երբ Ռուսերուն կը տրուի 80. նոյն աշխատանքին համար։

Գալով ուտելիքին, բնիկները կը ստանան աւելցուքը միայն։

Թուրքեստանի մէջ, ռուսական թաղերը նոր, մաքուր, առողջարար են, մինչ բնիկները կ'ապրին աղտոտ թաղերու մէջ։

Ու ոչ-ռուս շրջաններու մտաւորականներն ու ուսանողները աւելի լաւ վարմունք չէ որ կը գտնեն։

— Գազանի համալսարանին ուսուցիչներէն մէկը չի վարանիր յայտարարելու այն Թուրք ուսանողներուն, որոնք կ'ուզեն նուիրուիլ գիտական ասպարէզին. — Երբեք գիտուն մը չպիտի դառնաք, միայն ամէոտ կրնալու կարող էք։

Մինչեւ իսկ, բնիկ ուսանողներու թիւը կրճատելու առաջարկ ընելու չափ առաջ գացած են, ինչպէս պատահած է ցարական վարչութեան օրով, Հրեաներու հանդէպ։

Դպրոցականներու հարցուցած են թէ ինչ է իրենց զգացումը — ուրիշ ժողովուրդներու հանդէպ։

— Կը սիրեմ Ռուսերը եւ Գերմանները, բայց ոչ Թուրքերը (տեղացի ժողովուրդը)։ Կը սիրեմ Գերմանները, բայց ոչ Հրեաները։ Կը սիրեմ Գերմանները, բայց ոչ Հայերը, որովհետեւ անոնք, լիրբ են։

Խորհրդային սկզբունքներն ու բնիկ երբեք չեն անհետացուցած հին ստորատեսութիւնը։

ՄԻՏԱՂ

ՍԳԱՍՈՒՀԻՆ (հիւանդ պառկած տիրոջը, որ սատոկալէս կը տառապէր).

— Միրտ մի հատցնէք. Այդ ցաւերը երկար չպիտի տեւեն։ Բժիշկը ինծի ըսաւ թէ հազիւ քանի մը օր կեանք ունիք։ Համբերեցէք. շատը գնաց, քիչը մնաց։

ՕՐ. ՍԻՐՋԻ շրթունքի ներկ մը գտնելով, հարցուց երիտասարդ պաշտօնեային.

Այս կարմիրը լաւ տեսակ է, չէ՞։ Օրինակ, եթէ մէկը համբուրեմ, ներկը կ'ելլէ։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ (ձեռքերը շփելով). Մեր վաճառատունը շատ քնքուշ ապրանքներ կը ծախէ։ Եթէ կ'ուզէք, անմիջապէս փորձեցէք, օրիորդ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հայերը ծիմնեցին թուրք թատրոնը

Թուրք պատմագէտ Ահմէտ Րէֆիք պէյ մարտ 11ին անթեյով պատմականն ըրաւ Թուրք թատրոնին։

Բանախօսը ըսաւ թէ մինչեւ անցեալ դարուն սկիզբը Թուրք թատրոնը գոյութիւն չունէր։ Ժողովուրդին կը ներկայացուէին «հօքքա պազ» «մէյտան» եւ այս կարգի տեսարաններ։

Առաջին անգամ Գուրուչէշմէ, Ցիւզեաններու բնակարանին մէջ թատերական ներկայացում տրուած է 1820ին. ընտանեկան շրջանակի մէջ, եւ դերասանները եղած են այդ ընտանիքին պատկանող ու անոնց բարեկամ երիտասարդներ, որոնք եւրոպական թատերգութիւններ ներկայացուցած են։

Շարժումը զուտ ընտանեկան յարկերու տակ ծաւալեցաւ մինչեւ 1839, «Թանզիմաթի հրատարակութեան թուականը», որ տեսնուեցաւ արեւմտեան բարքեր հետանքը ալ աւելի զօրանալ սկսաւ։ Խրիմի պատերազմէն վերջն է որ հաստատուն թատրոն մը հաստատուեցաւ Միչէլ Նաումի գլխաւորութեամբ եւ հայ դերասաններու մասնակցութեամբ։ Այդ միջոցին Բերայի մէջ հիմնուեցաւ Թատրոն Նաումը։ Ժողովուրդը մեծ բազմութեամբ կը յաճախէր, ինչպէս նաեւ պետական աւագանին եւ մինչեւ իսկ Սուլթան Մէճիտ։ Բայց Թաղաւորին թատրոն երթալը ժողովրդական խաւերու մէջ անախորժ տպաւորութիւն մը յառաջ բերած ըլլալով, Սուլթանը աւելի յարմար դատեց ուղղակի Տօլմա Պաղչէի պալատին մէջ թատրոն մը յարդարել։ Եւ պալատին մէջ ծառայողները վարժեցնելով դերասանական արուեստին հայ վարպետներու ձեռամբ, այլեւս հաստատակաց թատրոն շինեց եւ պալատի թատրոնին մէջ տրուած ներկայացումներուն ներկայ եղաւ։

Հայերը շարունակեցին թատերական ներկայացումներ տալ հասարակութեան հայերէն լեզուով, բայց հանդիսականներու միայն Հայերէ կը բաղկանային, որով հասոյթները բաւարար չէին ըլլար կազմակերպողները գոհացնելու։ Իրենց գլխաւոր դերասանը Յակոբ Վարդովեան, գաղափարը յղացաւ թատրոնը հասարակութեան ամէն ազգերուն մատչելի ընել։ Այսպէս թատերգութիւնները Թուրքերէնի թարգմանեց եւ դերասանները վարժեցուց այդ լեզուով խաղալու։ Հանդիսականներու ստուար թիւ մը ունենալու համար, Պոլսոյ մէջ թատրոն մը հաստատեց եւ առաջին ներկայացումը տուաւ 1872ին, Կէտիկ Փաշայի նշանաւոր թատրոնին մէջ, որուն հետքերը դեռ այսօր կը տեսնուին։

Այդ շրջանին նշանաւոր Թուրք գրագէտները, ինչպէս Նամըք Քեմալ, Շէմսէտտին Սամի, Ահմէտ Միտհաթ փաշաներեցին Վարդովեանի ձեռնարկը եւ իրենք ալ հայրենասիրական թատերգութիւններ գրի առին, որոնք ներկայացուեցան ընդհանուր խանդավառութիւն յառաջ բերելով։ Ներկայացումները մեծ օգուտով շարունակուեցան մինչեւ 1880 թուականը։ Այդ տարին կը գահակալէր Սուլթան Համիտ որ վախնալով թէ թատրոնը ժողովուրդին մէջ ազատական գաղափարը կրնայ արթնցնել, բան մը որմէ շատ կը խորշէր, գիշեր մը հիմնայատակ ընել տուաւ Կէտիկ Փաշայի պատմական թատրոնը եւ վարիչները պալատի դերասաններու ենթակայ անուանեց։ Վարդովեան այլեւս զրկուած էր թատրոնի մարդ ըլլալէ եւ պալատական մը դարձած էր։ Նոյնիսկ խոյսմացաւ եւ իր Գիւլիւ Ակօբ անունը եղաւ Գիւլլիւ Ծաղբօսա։

Համաշխարհ խրատներ

Վերջին լուրերու համաձայն, համալսարաններու զաղտնի ցանց մը կը գործէ Սամսոնի մէջ։ Այս ցանցին պատկանող 4 հոգի ձերբակալուած են։ Ոստիկանութիւն կը կատարուի հասկնալու համար թէ, այս ձերբակալեալները ո՛ր աստիճան կապ ունին Իզմիրի, Պոլսոյ, Խարբերդի եւ Պէրգլարէիի մէջ ձերբակալուած համալսարաններուն հետ։ Կը յուսացուի որ մօտ օրէն ձերբակալուին նաեւ անոնց միւս ընկերները։

— Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած համալսարաններուն հարցաքննութիւնը աւարտած ըլլալով, հարցաքննիչ դատաւորը ընդհ. դատախազութեան յղած է թղթածրարը։

ՄԻՏԱՂ

— Հին սիրահարդ գացած տեղը քեզի դէմ կը խօսի. շատ մը սուտեր կը խօսի.

— Ջգէ՛ Աստուածդ սիրես։ Թող ճշմարտութիւնը չըսէ, ինչ կ'ուզէ ըսէ։

— Ցիկին Շօբլոթը ձեռնթաւեան ուրիշ կառախումբ չի կրնար նստիլ։ Արագութեան դարուն մէջ կը գտնուինք, կ'ըսէ, կը կենայ։

— Զարմանալի բան։ Ի՞նչպէս քառասուն տարի սպասեց, երեսունին ճամնելու համար...։

ՄԱՄՈՒԼ

"Արեւմտահայ, արեւելահայ,"

Գէյրութի «Ազդակ»ը ծեծեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (12 մարտ).

— «Մեծենմեզ ուրիշ ցաւի մըն ալ, որ վերջերս կը յաճախի արձագ բանել մեր կարգ մը գրողներու ձեռ։ Եթէ անցեալին մէջ քաղաքական չէր հաշւելու, առաւել անհարազատ տարրեր կը ձգտէին խրամատ բանալ Հայութեան երկու հատուածներուն միջեւ, ներկայիս գրական եւ բանասիրական հարցերն են որ պատրուակ կը ծառայեն խիստ նոյնաձեւքներու, ու այս յաճախ քաղաքական նոյն սայլին լծուած մարդոց կողմէ։ Կը թուի որ ծայրի կոծանը փոխանակ իրար աւելի ծանօթցնելու, կը հեռացնէ մեր ճշմարտական ուժերը։ Ժամանակին եթէ Պոլիսն ու Թիֆլիսն էին այս ճեղքումի կեդրոնները, ներկայիս անոնց վիճած ժառանգն եղող Փարիզն է որ կը ցուցադրէ նոյն ախտանիշերը։ Բայց բարեբախտաբար ԳԵՒՆԵՐԸ կ'ապրի ներկայիս ցրուած գաղութներու մէջ, ու նոր Պոլիսն ու Թիֆլիսը անկարող կ'ըլլան ներգործելու ծաղկերու վրայ։ Թօղը կը ծածնէ հատուածական նկատում, որու կողմէ որ գայ, կը գտնէ քննադատական վերաբերմունք «Դաշար»ի երիտասարդութեան կողմէ. եթէ մեր գրականութիւնն ու երկերը հեռաքրքրող որեւէ հարցի մասին, հայ գրիչը պիտի մօտեցուցի խուզարկու նայուածքներէ՝ որոնք անմեղ գաղափարներու մէջ անգամ հատուածականութիւն պիտի փնտռեն, հայ միտքը պիտի քալէ դէպի ամլութիւն։ Ո՛վ բնաւ որ արեւելահայ ծռածոյական իրաւունք պիտի չունենայ իր անվերապահ կարծիքը յայտնելու աւելի արեւմտահայութեան «Լռգոգրություն» հարցերու մասին։ Նոյնը եւ արեւմտահայ ծառացապակաւին համար։

Ժամանակն է կը կարծենք մաքրելու քարերը քանդուած պատնէշներուն։ Մէկ հայութիւն, մէկ դատ, եւ մէկ ճակատ, ու նաեւ մէկ ծոցուածք։ Ո՛չ քարոզ են եւ ոչ ալ յորդոր այս քանի մը տողերը, այլ յղացուած կարծիք մը, որուն խորացումը՝ վստահ ենք՝ բոլորին ալ հոգին պահանջն է։

Քանդուած են հայութեան երկու հատուածները բաժնող արտաքին պատճառները, ժամանակն է նաեւ քանդելու հոգիի պատնէշները. ոչ արեւմտահայ ոչ արեւելահայ, այլ պարզապէս ՀԱՅ. այս կերպով միայն կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել «Խնկեղեն իրական հոյակապ հրապուրը»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Փետր. 18ը Նիսի մէջ

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. Նիսի շրջ. կոմիտէին նախաձեռնութեամբ, մարտ 18ին տեղի ունեցաւ Փետր. 18ի առթիւ կազմակերպուած հրապարակային բանախօսութիւնը։

Բացման խօսքին մէջ, ընկեր Վ. Շէհրէքեան թուեց Փետր. 18ի ապստամբութեան պատճառները եւ անոր նշանակութիւնը։

Ցետոյ խօսք առաւ ընկեր Աբոյեան, նիւթ ունենալով «բոլշեւիկեան արդարութիւնը եւ հայ ազգը»։—

Դեկեմբերեան եւ ռուսական յեղափոխութենէն ի վեր բոլշեւիկեան նշանաբանները եւ գրաւիչ, արդարութեան, հաւասարութեան ախոյեանները են անոնք բոլոր, որ վերջ պիտի տան մարդը շահագործման մարդու ձեռքով, կողմնակից են ազգերու ինքնորոշման եւ ջերմ պաշտպան մարդկութեան ազատութեան։ Նման արտայայտութեանց հակայ ամեհանաց մէջն բոլշեւիկներու գաղափարականութիւնը, բայց ցաւ ի սիրտ այդ արդարութեանէն ոչ մէկը գործադրուեցաւ մեր թշուառ հայրենիքին մէջ. հայ ժողովուրդը անոնց կարգով մնաց մինչեւ այսօր։

Ընկեր բանախօսը այս առթիւ յիշեց բազմաթիւ փաստեր ու թիւեր որոնք պերճախօսօրէն կը ցուցադրէին հայ տարրին բռնագրաւութիւնը, հայ հայրենիքին անդամահատութիւնը եւ բոլշեւիկեան դատապարտելի անտարբերութիւնն ու երկպառակիչ ընթացքը հանդէպ գաղթահայ հօկայ զանգուածին հայ ժողովրդի այս յուսախաբութեան վրայ բարդուելով բոլշեւիկեան առանձնայատուկ բռնութիւններն ու հարստահարութիւնները, պատճառ դարձան համաժողովրդական լուսահատ պոռթկումին, Փետր. 18ի պատմական շարժման։

Բանախօսութենէն վերջ հանդիսականներու խնդրանքով երկու անգամ թեժ հրաւիրուեցաւ ընկ. Գեղամ Շէհրէքեան եւ երգեց ժողովրդական երգեր։

Հմայեակ

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

XIII.

Նայեցաւ Գ. Արամին, յետոյ տնօրէնին, նաեւ՝ Աշոտին։ Վարանումի արտայայտութիւն մը անէր ե՛ւ անոր դէմքը։ Գոհ մը իրար. Նայեցան տնօրէնը, Գ. Արամն ու Օր. Զապէլը, որ քիչ մը առաջ էր հասեր ու կ'ուղէր դպրոց բարձրանալ։ Առաջնորդարանի պատուհանէն կը նայէր Տամմա վառոցաբար, պանիկը բերնին։ Կնանքէ մը ելլող քանի մը կիներ տղաքը կը դիտէին աղբիւրին քովէն ու բաներ մը կը փսփսային ձեռնաւորապէս ուշադրութեան առնելով Օր. Զապէլի ծանրիմ խոժոռկոտլը Գ. Արամին հետ։

Սուրէն դեռ կը մնար շուարած ու անշարժ։ Քայլ մը նետեց։ Նորէն նայեցաւ տնօրէնին։ Եւ միայն այդ պահուն էր որ Դիմաքեան կուռնեց Սուրէնի մտքին մէջ սուղուած չփոթութիւնը ու ըսաւ.

— Լաթի կտորը... տանանձային դրօշակը...

Սուրէն արագօրէն բարձրացաւ ու բերաւ։

— Կը բանես ու առջեւէն կը քալես — յանձնարարեց Գ. Արամ։

— Ինչը՞... Սուրկը՞...

— Այո՛...

— Ես չեմ բաներ զայն, — վրդովւածով ձերժեց Սուրէն, պառատելով յոնքերը ու դրօշակը գետին ձգելու պատրաստակամ դժգոհութեամբ մը։ Դէմքը չտաշգամներ էր ու խիստ արտայայտութիւն մը առեր։ Ցոյքը կը լցէին ու տնտեսին աւելին խշրտուքը կը լսուէր ընդարձակ բակին մէջ։ Տամմա վարդապետ դէռ կանգնած կը մնար պատուհանին առջեւ, իսկ ուսուցիչները տարօրինակ վերապահութեամբ մը իրարու կը նայէին։

Գոհը յուզիչ էր ու աղաւաղիչ։ Տղոց Սուրէնին աչքերը կը փայլէին տարօրէն հրաշքով ու Սուրէնի սիրտը կը բաբախէր ուժգնօրէն՝ հզօր եւ ուրախ մը ապրելով կուրծքին։ Ան կը խորհէր, սակայն, թէ բոլորին ներկայութեան ըստ անպատեհ էր իր մերժումը, ու կ'ընդունէր թէ Գ. Արամ սախպտած պիտի ըլլայ անպայման յարգել զայն իր խօսքը։

Բարեբախտաբար, նոյն պահուն մէջ նետուեցաւ Օր. Զապէլ ու ըսաւ.

— Դո՛ւնը գէշ կը ցուէր երէկ, առոր համար ըլլալու է...։

Դրօշակը բանելու թեկնածուները շատցեր էին արդէն։ Ցակոբը, ուշատեի, որ առաջ անցաւ եւ խլեց Սուրէնին ձեռքէն դրօշը, ձինչ ան արհամարհանօք ակնարկ մը ուղղելէ վերջ Ցակոբին, անցաւ իր տեղը։

Եւ կարգը սկսաւ յառաջանալ։ Դպրոցն Թանգարանին անկիւնը. եղան դէպի ձախ եւ մտան մեծ շուկան։ Բոլո՛ր խանութներուն առջեւ խմբուած էին Հայեր ու կը դիտէին իրենց տղաքը։ Դրօշներ կախուած էին խանութներու երկաթ սիւներէն կամ փեղկերուն յատուկ տախտակներէն։

Վարէն վազող մը զորք անցաւ։

— Հէ՜յ, Մէհմէտճի՛ւք,— փսփսաց Աշոտ՝ ակնարկելով Թուրք զինուորներուն, — սողոնը, սարսափած...։

Ինդուքը մը ծայր տուաւ։

— Աղուո՛ր քալեցէք, տղա՛ք — թելադրեց հայ մը՝ իր խանութին առջեւէն։

— Ուժով քոփէ՛ թէ, Հայու տղայ — ուրիշ ձայն մըն էր։

— Ցեսա՞ր Ղամպար Միքէին ծանըը...

— Ո՞ւր է, ո՞ր...

— Նա՛, սա տաշքն...։

Տղաքը անցան աղբիւրը։ Ցակոբ աւելի բարձրացուց դրօշակը։ Հայրը՝ Դաւիթ էֆէնտին կեցեր էր պատուհանակին առջեւ, ծառերը անցուած բաճկոնակին վերի գրպանները, ու ծո՛ծ հրճուանքով կը դիտէր իր տղան։ Հագած էր տօնական օրերու յատուկ իր հագուստը ու քիչ վերջ պիտի երթար Առաջնորդարան՝ ընկերակցելու համար Տամմա վարդապետին՝ դէպի կառավարատուն։

Երբ աւելի ծոտեցան, Աշոտ, խօսքը ուղղելով Սուրէնին.

— Բուկինդ կը փայլի կոր այսօր, — ըսաւ, — օրհնին է...

Սուրէնին դուրն եկաւ այս ակնարկութիւնը։ Բայց, ոչինչ ըսաւ։ Բիչ առաջ առած պատահարէն ի վեր արդէն խռովուած ու կրքոտած էր կրկին։

Հասան կառավարատուն։ Ոստիկան մը զիրենք կանգնեցուց Հրեաներէն վար, տրեւտ տեղ մը, կառավարատան մեծ ու ոսկեզօծուոր դրանը ճիշդ դէմը։

Քիչ յետոյ, եր շքախումբին հետ հասաւ փաշակալը։ Բարեւեց ու ելաւ վեր՝ մարմարեայ սանդուխներուն վերի սանդղամատին վրայ։ Ուսան բազմութիւն մը լեցուցեր էր լայն փողոցը ու քանի մը Թուրքլանձեր եկեր էին կառավարատան քովի պարտէզին բազրիկներուն վրայ։ Տղոց ուշադրութիւնը գրաւած էր կառավարատան առջեւ, բարձրաձիգ նաճիին գագաթը նստած ճնճղուկ մը, սեւաչուի ու տաքարիւն, որ դիմախաղեր կ'ընէր ու լեզուն կախ ձգած, ձեռքի շարժումներով կը կեղծէր հրեայ վարժարանին երաժշտութեան ուսուցիչը, որ կեցած իր աշակերտներուն առջեւ, երգել կուտար թրքերէն երգ մը։

Քիչ յետոյ յոյն դպրոցականները սկսան. — «Սալթանաթլա՛ր ցօք...» ու վերջացուցին՝ «փատիսահըմ ցօք եաշա, պին եաշա՞ն...» կարգը եկաւ Հայոց վարժարանի տղոց։ Կառավարատան պաշտօնատարներ ու հանդիսականներ, ներկայացուցիչներ օգտուելով կարճատեւ դադարէն, կը խօսակցէին ծեղծօրէն՝ կանգնած սանդուխներուն վրայ։ Մասնաւոր տրամադրութեամբ կը նայէր Դաւիթ էֆէնտին եւ Օննէս աղան իր «Թախծա» սեւ փողկապը կը բռնէր անընդհատ, մէկ ծայրը քաշելէ օձիքէն դուրս ինկած ըլլալուն։

— Գառեր աս, տղա՛ք — ըշնչաց երաժշտութեան ուսուցիչը։

Սուրէն կանգնած էր եսին ու քիչ տակի կը նայէր։ Ցանկարծ յիշեց եղանակ մը, բառերը արտասանեց ու ձեռքով կարգը, զուգէ առանց որոշ մտքի.

— «Ցալորի՛կը», տղա՛ք — ըսաւ։

Ճիշդ նոյն պահուն ուսուցիչը բարձրացուցեր էր ձեռքը ու բոլորը մէկ սկսան։

(Շար.) Վ. ՄԻՀԵԱՆ

Զրոյց կը շրջի թէ ֆրուսիոյ ներքին նախարարը մտադրած է կենսական կարեւորութիւն ներկայացնող վաւերաթուղթեր հրատարակել Հիթլէրեան դաւադրութեան վրայ եւ այս կերպով, պատասխանատուութեան տակ ձգել նաեւ պատերազմական նախարարը.

Յունաստանի տնտեսական կացութիւնը

Լոնտոնէն տրուած լուրի մը համաձայն, Աթէնք մեկնելէ առաջ, Յունաստանի ելմտական նախարարը Գ. Մարիս որ Փարիզի մէջ կը հետեւէր Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբի խորհրդակցութեանց, երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Անգլիացի դրամատիրոջ մը հետ եւ անկից առած է ելմտական օժանդակութեան մը խոստումը։ Այս դրամատէրը անհրաժեշտ գումարը պիտի տրամադրէ Յունաստանի. առով Յունաստան պիտի կրնայ իր արտաքին պարտքերու տոկոսը հատուցանել, սպասելով որ Ազգերու Դաշնակցութեան փոխառութիւնը հրապարակ հանուի։

Հեռագրական գործակալութիւն մը կը յայտնէ թէ Յունաստանի վարչապետը Գ. Վէնիզէլոս ազգին ուղղուած կոչով մը, կը թելադրէ վստահութիւն ունենալ եւ կը հաւաստէ թէ որքան ալ մեծ ըլլան ներկայի դժուարութիւնները, կառավարութիւնը պիտի կրնայ անոնց առաջքն առնել։ Վէնիզէլոս իր կոչին մէջ յայտնած է նաեւ թէ ապահովելու համար երկրին տնտեսական բարգաւաճումը, ներածումներէն պիտի զեղչուին 7 միլիոն անգլիական։

Յունաստանի ելմտական վիճակին մասին, Վէնիզէլոս, մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց թէ, «նոյնիսկ առանց օտար պետութեանց օժանդակութեանը, երկիրը պիտի կրնայ գտնել միջոցներ, որոնք իրեն թոյլ պիտի տան 5 տարի յետոյ վերսկսիլ արտաքին վճարումներու։ Սակայն, այդ միջոցները գտնելու համար, պէտք է ստեղծել լայն համերաշխութեան կառավարութիւն մը»։

Մանափոխ Եգիպտոսի մէջ

Շաբաթ օր, Գահիրէի մէջ դատավարութիւնն սկսաւ 17 անձերու, որոնք ձերբակալուած էին, ամբաստանուած ըլլալով թէ մասնակցած են Եգիպտոսի վարչապետին՝ Սըտքը փաշայի գլխաւոր կուսակիցներէն Ալպաս փաշայի տան առջեւ կատարուած ոճրի մը։

Կը յիշուի թէ ջուրի խողովակով մը պատրաստուած ռումբ մը պայթած էր Ալպաս փաշայի տան առջեւ։

Ամբաստանեալներուն մէջ է բժիշկ Իսկէնտէր, յայտնի վաֆտական մը, նախորդ գիշեր ալ, ճիշդ նոյն ձեւով պատրաստուած ռումբ մը պայթեցաւ քանի մը ճաբիւր մեդր անացած այն շէնքին, ուր Եգիպտոսի վարչապետը Սըտքը փաշա կը հիւրասիրէր օտար գաղութի անդամները։

Նիւթական մեծ վնաս չէ պատահած։

Դաս մը Քրէօկէրի մասին վերջ

Նախորդ օր ճաղորդեցինք թէ փարիզցի դրամատէր մը Պարրօ ձերբակալուած ու բանտարկուած է, խարդախութեան եւ վստահութեան զեղծումի ամբաստանութեամբ։ Ահա քանի մը մանրամասնութիւններ։

Անցեալ Նոյեմբերին, յուցկիի թագաւորը Քրէօկէր, դրամի պէտք ունենալով, իր մէկ բարեկամին միջոցով, յարաբերութեան կը մտնէր փարիզցի դրամատէրի մը հետ, որ յանձն առաւ ճարել 15 միլիոն ֆրանք, փոխարէնը իբր երաշխաւորութիւն ստանալով իւրաքանչիւրը 500 քուրոնանոց 8650 Քրէօկէր ընկերութեան բաժնեթուղթ, ինչ որ կը ներկայացնէր մօտ 30 միլիոնի գումար մը։ Դրամատէրը յանձն առեր էր հրապարակ չհանել արժեթուղթերը։

Փոխառութիւնը կնքուելէ յետոյ սակայն, փարիզի արժեթուղթերու սակարանին յատուկ ոստիկանապետը կը նշմարէր թէ երկու միջնորդներ ուշագրաւ գործառնութիւններ կը կատարէին Քրէօկէրի արժեթուղթերուն վրայ։

Ոստիկանապետը իր կողմէ քննութիւն կատարելու վրայ էր, երբ Քրէօկէրի բարեկամը կ'իմանայ թէ իբր փոխառութեան երաշխաւորութիւն յանձնուած Քրէօկէրի արժեթուղթերը հրապարակ հանուած են եւ կը գործածուին ընդդէմ Քրէօկէրի, անոր արժեթուղթերուն արժէքը կոտրելու համար։ Ու վստահութեան զեղծումի դատ կը բանար, փարիզցի դրամատիրոջ Պարրոյի դէմ։

Ֆրանսացի դրամատիրոջ թուղթերուն մէջէն գտնուեցան պերլինցի դրամատիրոջ մը նամակներն ալ, որոնք Պերլինէն փարիզ մեղսակցութիւն մը երեւան կը հանեն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Երկրաշարժ Իզմիրի մէջ.— Երկու շաբթուան մէջ, երրորդ անգամ ըլլալով, երկրաշարժի ուժեղ ցնցումներ տեղի ունեցան Իզմիրի մէջ։ Նիւթական կարեւոր վնասներ չկան։

Ռուսիա եւ Ամերիկա.— Ամերիկայի արտաքին նախարարութիւնը բացարձակ կերպով կը հերքէ այն լուրերը թէ ամերիկեան կառավարութիւնը մտադրած է վերանորոգել Ռուսիոյ հանդէպ ոչ-ճանաչման իր քաղաքականութիւնը։

Օդանաւի արկած մը.— Լոս Անճէլըսէն Ճամբորդ փոխադրող ամերիկեան մեծ օդանաւ մը, վար ինկաւ Քալիֆորնիոյ մէջ։ 6 հոգի մեռան եւ 11 հոգի ալ վիրաւորուեցան։ Օդանաւը ինկած էր ելեկտրական գծի մը վրայ, զոր կտրեց, մութի մէջ թաղելով քաղաքը։

Հնդկական խռովութիւնները.— Պաթուրի շրջանին մէջ, սահմանագլուխի ցեղախումբերէն կազմուած ըմբոստներու բազմութիւն մը կրակ բացաւ անգլիական սպաներու դէմ։

Օդանաւերը պատասխանեցին ռումբեր տեղալով։

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. եւ Անիէռի «Զէյթուն» կոմիտէէն ժողովի կը հրաւիրեն

ՔԼԻՇԻԻ «Աղաւաւարտ» խումբը այսօր եռեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 61 Rue de Paris, Clichy.

Զեկոյց Կ. Կ.ի կողմէ։

ՊԷՔՐՈՆԻ Մասիս խումբը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Զեկոյց Կ. Կ.ի կողմէ։

ԱՆԻԷՌԻ Եռագոյն խումբը 24 Մարտ, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, «Սահակ-Մեսրոպ» Գրադարանի սրահը։ Զեկոյց Կ. Կ.ի կողմէ։

ԱՆԻԷՌԻ Փոթորիկ խումբը 25 Մարտ, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարանի սրահը։ Զեկոյց ու զասախօսութիւն։

Նիւթ - Հայ քաղաքական կուսակցութիւնները։

ԱՆԻԷՌԻ Պատանեկան միութիւնը 29 Մարտ, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան։ Նիւթ.— Հայրենիք ու ազգութիւն։ Կը հրաւիրուին պատանի համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ երգչախումբի փորձերը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Ռիվիէրայի փոքրիկ պանդոկին մէջ, ուր կը գտնուէի այն ատեն (պատերազմէն տասը տարի առաջ), մեր սեղանին շուրջը պայթեր էր բուռն վիճաբանութիւն մը որ յանկարծ կատաղի կռիւի մը երեւոյթն առաւ, ուր լսուեցան նոյն իսկ թշնամիներ եւ նախատական խօսքեր։ Մարդոց շատերը բութ երեւակայութիւն մը միայն ունին։ Բան մը որ զիրենք ուղղակի չի շահագրգռեր, եթէ նոյնիսկ սուր անկիւնի մը պէս մխուի անոնց ուղեղին մէջ, հազիւ թէ յուզէ զանոնք. բայց երբ իրենց աչքերուն առջեւ, իրենց զգայնութեան անմիջական հասողութեան տակ բան մը պատահի, նոյնիսկ կարեւորութենէ գրեթէ զուրկ բան մը, սէկէն անոնց մէջ կ'եռայ անսահման կիրք մը։ Այն ատեն, որոշ չափով մը, արտաքին դէպքերէն իրենց զգացած հեռաւորութեան հազուադէպ ըլլալը կը փոխարինեն անտեղի եւ չափազանցուած սաստկութիւնով մը։

Այդպէս եղաւ այս անգամ ալ, բոլորովին քաղքենի սեղանակիցներու մեր ընկերութեան մէջ, ուր սովորաբար հանդարտօրէն կը խօսակցէին, փոքրիկ մակերեսային կատակներ կ'ընէին իրարու, եւ կամ շատ յաճախ, ճաշէն անմիջապէս ետքը կը ցրուէին, գերման ամուսիններու զոյգը՝ պտտելու եւ լուսանկար քաշելու համար, կլորիկ Դանիացին՝ ձկնորսութեան ձանձրալի արուեստը գործադրելու, վայելուչ Անգլիացի կինը՝ իր գիրքերուն վերադառնալու, Իտալացի ամուսիններու զոյգը՝ դէպի Մոնթէ Քարլօ փախուստ տալու, եւ ես՝ պարտէզին մէջ աթոռի մը վրայ ծուլանալու, կամ աշխատելու համար։ Բայց այս անգամ ամէնքս ալ իրարու կապուած մնացինք այս մոլեգին վիճաբանութեան մէջ եւ եթէ մեզմէ մէկը ոտքի ելլէր յանկարծ, սովորականին պէս քաղաքավարութեամբ մեկնելու համար չէր, այլ հրաբորբոք բարկութեան նոպայի մը մէջ.

որ ինչպէս վերը յիշեցի, գրեթէ կատաղի ձեւեր կ'առնէր։

Ճիշդ է որ մեր փոքրիկ կլոր սեղանը այս ատրճան զրգռիչ դէպքի անսովոր էր։ Պանդոկը ուր կը բնակէինք եօթը հոգի, իր արտաքինով առանձնացած վիլլայի մը երեւոյթն ունէր, (օ՜հ, պատուհաններէն որքա՜ն գեղեցիկ էր ժայռերով զրաստնդուած ծովեզերքին տեսարանը) բայց իրականին մէջ մեծ Palace Hotelին յարակից մէկ մասն էր, եւ աւելի սեղան եւ անոր հետ ուղղակի կապուած պարտէզով, այնպէս որ մենք, զովի հիւրերս, յաճախ շփման մէջ կ'ապրէինք Palaceի հիւրերուն հետ։ Արդ, նախորդ օրը, այդ պանդոկը հարկադրուեր էր արձանագրելու մեծ դայթակղութիւն մը։

Արդարեւ, կէս օրուան շոգեկառքով, ճիշդ կէս օրը քանի անցած, (պարտաւոր եմ ճշդօրէն նշանակելու ժամը, որովհետեւ կարեւոր է թէ այս պատմութեան եւ թէ մեր այնքան հրաբորբոք խօսակցութեան նիւթին համար) երիտասարդ Ֆրանսացի մը հասեր էր պանդոկ եւ վարձեր էր սենեակ մը, ծովուն վրայ նայող։ Միայն այս պարագան զայց կուտար գրաւական պայման մը։ Բոլորին ուշադրութիւնը կը գրաւէր ան ոչ միայն իր ժամկալ վայելչութիւնով, այլ մանաւանդ իր շատ մեծ եւ շատ համակրելի գեղեցկութիւնով։ Մանկամարդ աղջկան բարակ դէմքի մը մէջտեղը խարտեաշ եւ մետաքսանման պեխերը կը գգուէին անոր շրթունքները՝ տաք ու հեշտասէր. անոր շատ ճերմակ ճակատին վերեւ կը բարձրանային գանգուր մազերուն փափուկ եւ մեղմ ալիքները. քաղցր աչքերուն իւրաքանչիւր ակնարկը գգուանք մըն էր. անոր անձին մէջ ամէն ինչ քնքոյշ, փայփայող ու հաճելի էր, առանց սակայն արուեստական ձեւերու հեռուէն. ճիշդն ըսելով, նախ քիչ մը կը յիշեցնէր վարդագոյն մոմէ եւ արուեստակեալ գիրքերով այն դէմքերը որոնք վարելու գաւազան մը ձեռքերնին, նորաձեւութեան մեծ վաճառատուններու ցուցափեղկերուն մէջ կը մարմնացնեն առնական գեղեցկութեան իտէալը։ Բայց աւելի մօտէն նայելով, ինքնահաւանութեան ամէն տպաւորութիւն կ'անհետանար, վասնզի հոս (շատ հազուադէպ իրողութիւն) հաճելի կերպերը բնական էին եւ կը նոյնանային անհատին հետ։ Երբ կ'անցնէր, կը բարեւէր բոլորը, համեստ ու սիրալիր ձեւով մը. հաճոյք մըն էր տեսնել թէ ինչպէս իր պատրաստակամ ազնուութիւնը ամէն առիթով կ'արտայայտուէր կատարեալ ազատութիւնով։

Եթէ տիկին մը պատրաստուէր հանդերձարան (vestiaire) երթալու, կը փութար բերելու անոր վերարկուն. ամէն տղու համար բարեկամական ակնարկ մը կամ հաճելի բառ մը ունէր, թէ ընկերական էր եւ թէ ինքնամփոփ. մէկ խօսքով մէկը որ առանձնաշնորհեալ անձերէն որոնց նոր շնորհ մը կուտայ ալիքներուն հաճելի ըլլալու զգացումը, ժպտուն դէմքով մը եւ երիտասարդ հրապոյրով մը։ Անոր ներկայութիւնը գրեթէ բարիք մըն էր Palaceի հիւրերուն համար որոնց շատերը տարէց էին ու վատառողջ— եւ շնորհիւ երիտասարդութեամբ յաղթական իր քայլուածքին, առոյգ, կայտառ այն թարմութեան զոր հրապուրիչ բնաւորութիւն մը այնքան շքեղօրէն կուտայ շատ մարդոց, առանց ընդդիմութեան շահեր էր ան բոլորին համակրութիւնը իր ժամանումէն երկու ժամ ետքը. ալ դէն թէնիս կը խաղար Լիոնցի գործարանատիրոջ երկու աղջիկներուն հետ, Անէթ՝ տասնըերկու տարեկան, եւ Պլանշ՝ տասնըվեց. անոնց մայրը, Տիկին Անրիէթ, նուրբ, փափուկ եւ ինքն իր մէջ ամփոփուած կին մը, քաղցրօրէն ժպտելով կը նայէր թէ ինչպէս անփորձ երկու աղջնակները անգիտակից պչրանքով կը սիրաբանէին օտարականին հետ։ Իրիկունը ամբողջ ժամ մը մեզ զուարճացուց ճատրակի միջոցին, մեզ պատմեց, կատարեալ զգուշութեամբ քանի մը սիրուն մանրավէպեր, ապա երկար տեղ ժամին վրայ բաւական երկար ատեն վեր վար պտտեցաւ Տիկին Անրիէթին հետ, որուն ամուսինը, ինչպէս միշտ, տօմինօ կը խաղար գործի ընկերոջ մը հետ. շատ ուշ ատեն զայն խօսակցութեան մէջ գտայ պանդոկին քարտուղարուհիին հետ, կասկածելի մտերմութիւն մը, գրասենեակին մթութեան մէջ.

(Շար.)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՄԱՐՏ 1932

23 MARS 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1853

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԼՆԻ ՋՈՒՐԵՐԸ ԴԱՆՈՒԲԻ ՄԷՋ

Քանի մը շաբաթէ ի վեր, միջազգային մամուլին մէջ ամէն օր լուր մը կ'երեւայ, Դանուբեան երկիրներու գործակցութեան մասին։ Խորհրդակցութիւններ, յայտարարութիւններ, տեսակէտներ եւն. որոնց բոլորին մէջ միշտ կը յիշուի Ֆրանսայի անունը։

Ի՞նչ է այս նոր ծրագիրը, որուն հանդէպ վերապահ, եթէ ոչ դժկամակ դիրք մը բռնած են Մեծն Բրիտանիան ու Գերմանիան։

Ծրագրուած գործակցութեան մաս կը կազմեն Դանուբի ափերը փռուած հինգ պետութիւններ,— Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա, Աւստրիա Եուկոսլաւիա եւ Ռումանիա։ Ծրագիրը երեւութապէս տնտեսական է, բայց կը հետապնդէ քաղաքական շահեր։ Ծրագրին կնքահայրն է Ֆրանսան, որ այստեղ ալ կը ձգտի ոչ միայն իր ազդեցութեան տակ պահել կեդր. Եւրոպայի պետութիւնները, այլեւ կաշկանդել Գերմանիան, իր յաւիտենական մղձաւանջը։

Համաձայն ծրագրին, այդ հինգ երկիրները ներքին միութիւն մը պիտի կազմեն, մաքսային ամէնէն նպաստաւոր պայմաններն ընծայելով փոխադարձաբար։ Այսպիսի համաձայնութիւն մը անհրաժեշտ կը համարուի, ոչ միայն հինգ պետութեանց տնտեսական վիճակը բարելաւելու, այլ եւ Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան օգնելու համար։

Գաղտնիք չէ որ հինգ պետութիւններն ալ սաստկօրէն կը տառապին տնտեսական տագնապէն, ներքին թէ արտաքին պատճառներով։ Պարտուած Պուլկարիան մնանկութեան ափը հասած է արդէն։ Չեխոսլովաքիան դեռ նոր փոխառութիւն մը կնքեց Ֆրանսայէն։ Փոխառութեամբ կը տոկան նաեւ Ռումանիան, Եուկոսլաւիան եւ Հունգարիան։ Իսկ Աւստրիան — նախկին կայսրութեան շուքը Ազգերու Դաշնակցութեան որդեգիրն է տարիներէ ի վեր, եւ եթէ իր վիճակին նայուի, պիտի փլի, ինչպէս փլաւ 50 միլիոննոց կայսրութիւնը։

Արդ, այս կացութիւնը հրաշալի պատեհութիւններ կը ներկայացնէ արեւմտեան Եւրոպայի աշխարհակալ եւ դրամատէր պետութեանց համար, թէ՛ տնտեսական շահագործման եւ թէ քաղաքական մրցակցութեան տեսակէտով։

Ֆրանսան կանգնած է այդ պետութեանց գլուխը, ունենալով լայն միջոցներ։

Մեծ պատերազմի հաշուեյարդարէն յետոյ, երբ Աւստրօ-Հունգարիան կործանեցաւ եւ Գերմանիոյ թեւերը ջախջախուեցան, յաղթական Ֆրանսայի քաղաքական շրջագծին մէջ իյնկան Միջին Եւրոպայի պետութիւնները, մանաւանդ Ռումանիան, Եուկոսլաւիան եւ Չեխոսլովաքիան։ Փոքր Համաձայնութիւնը, ինքնին, Ֆրանսական գործ մըն է։

Աւելի վերջը, Մուսոլինին ալ հետզհետէ իր թեւերը երկարեց դէպի Պալքանները, հարկատու պետութիւն մը դարձնելով Ալպանիան, եւ զգալի նուաճումներ կատարելով Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի մէջ։

Բայց, ֆրանսական ազդեցութիւնը տիրական է մինչեւ այսօր։

Ալնի ջուրերն են որ միշտ ուղղութիւն ձեւ ու գոյն կու տան Դանուբի ջուրերուն։

Եւ ահաւասիկ նոր ծրագիրը,— մաքսային առանձնաշնորհեալ դրութիւն՝ կեդր. եւ հարաւ. արեւելեան Եւրոպայի հինգ պետութեանց միջեւ։

Այս «բարեմիտ» ծրագիրը արդէն իսկ ինքնապաշտպանութեան մղած է այն երկիրները որոնք շահեր ունին միեւնոյն պետութեանց մէջ, թէ տնտեսական եւ թէ քաղաքական։

Այսպէս, Գերմանիան ցորենի ամենամեծ յաճախորդն է այդ երկիրներուն։ Դեռ անցեալ տարի մասնաւոր պայմանագրութիւն մը կը կնքէր Ռումանիոյ հետ, աւելորդ արմտիքը գնելու եւ փոխարէն մետաղագործական նիւթեր հայթայթելու համար։

Ցետոյ, գիտենք թէ ո՛րքան սերտ եւ խոր կապերով կապուած են Գերմանիան ու Աւստրիան։ Հեքեաթ չէ «Անշլուս»ը։ Եւ եթէ շահակից պետութիւնները թոյլ չտուին որ իրականանայ մաքսային միութիւնը — երկու երկիրներուն ձեռնած առաջին գործնական քայլը,— այդ չի նշանակեր թէ կապերը խզուած են, կամ ծրագիրը միանգամ ընդ միշտ մէկդի դրուած է։

Միւս կողմէ, Գերմանիան բարգաւաճ առեւտուր ունի նաեւ Չեխոսլովաքիոյ եւ Հունգարիոյ հետ, եւ երբ — ամենավերջին պահուն — իմացաւ նոր ծրագրին մանրամասնութիւնները, որոշեց առաւելագոյն զիջումներ ընծայել ոչ միայն Աւստրիոյ, այլ եւ Պուլկարիոյ։

Կը հետեւի թէ՝ այս ճակատին վրայ եւս, դէմ դիմաց կանգնած են Ֆրանսան ու Գերմանիան։

Առաջինը կ'ուզէ առաւելագոյն օգուտը քաղել իր վայելած հեղինակութենէն, տալով՝ իր թափած միլիոններուն։ Երկրորդը, ինքնապաշտպանութենէ մղուած, տեսակ մը նուազորդ կը կատարէ մաքսային ճակատին վրայ։

Ցայտնապէս դժգոհ է նաեւ Անգլիան։

Ծրագիրը քննութեան պիտի ենթարկուի ժընեւի մէջ, յառաջիկայ Մայիսին։ Բայց Լոնտոնի մամուլը այժմէն կ'արձանագրէ անոր լուրջ անպատեհութիւնները, եւ կը պահանջէ միջազգային ազատ առեւտուրի դրութիւն մը հաստատել կեդր. Եւրոպայի մէջ։

Այդ ծրագիրը կրնայ նոյն իսկ վերաբանալ «Անշլուս»ի յետաձգուած հարցը։

Ուրեմն, այս հարցին մէջ ալ, ազդեցութեան պայքարն է որ գլուխ կը ցցէ։ Նախապատերազմեան մրցակցութիւնը, իր բոլոր յայտնի եւ գաղտնի հիւսուածքներով։

Առ այժմ զօրաւոր է Ֆրանսան, շնորհիւ իր բացառիկ դիրքին։ Բայց, իր նոր ծրագիրը փշոտ կծիկ մը ըլլալով, դեռ պիտի բանայ նոր վէճերու եւ ընդհարումներու, ինչպէս բացատրեցինք արդէն։

Մեծ Պատերազմէն մնացած մոխիրներն են որ կը խառնուին անընդհատ, եւ միշտ կրակի հանդիպելով։

Կրակէն խուսափողներ կան, բայց դայն արծարծողները աւելի բազմաթիւ են եւ աւելի ճարպիկ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՇԱՎԱՐԻ ԿԱՏԱԿ

Խօսքը Ապագայի ժամանցագրին՝ Սանխօի մասին է։ Ո՞վ է։ Կ'ըսեն թէ նոյն ինքն է որ մէկ քանի տարի առաջ, ազգը փրկելու ընդունակ մարդ մը կը փնտռէր, Եգիպտոսի Արեւ Թերթի սիւնակներէն։ Չգտաւ անշուշտ։ Բայց փոխարէն, տարիներ յետոյ՝ իր էջը քշելով ու քշելով ինքզինքը գտաւ Ապագայի խմբագրատունը, Սանխօի դերով։

Եւ հիմա սկսած է երգիծանք փորձել։ Իսկ երգիծանք՝ այս մարդուն համար կը նշանակէ էշու կատակ, պարզապէս։

Գիւտ մը ըրած է համաձայն 8 հաշուրական թուականներու սրամտութեան օրէնքին.— Խելացիին մէկը միշտ ան (ո՛չ անոնք, ոչ դուք, ո՛չ անոնք, այլ ան) ոչինչը մտէն ծանուցողներ կը հաւաստեն թէ այս գիւտը ըրած է՝ ինքզինքը դիտելով հայելիին մէջ։

Ահա, ամէնէն յատկանշական նմոյշը ուրեմն, այս մարդուն երգիծական սրամտութեան։

Էշուն կատակը չէ՞ք յիշեր։

– Կատակ մը ըրէ, ըսեր են, մեր աւանակին։ Ոտքը վերցուցեր ու կիմըն է փակցուցեր։

Ու ճիշդ այս կատակին հետեւողութեամբ, մարդը ելեր է կախկուած խոհերու իրեն անկապ խառնուրդի մը մէջ, լրջութիւն դնելու, յիշելով 70 հազարի պատմութիւնը եւ յորդորներ կարդալով

Կեանքը երկար է։ Գիտենք սպասելու Անոնք կու գայ իր յորդորները թէեւ, յոյս չկայ որ առնէ։

Ինչ այդ սակայն, հետաքրքիրները կրնան տարբերութիւնը փնտռել Վազգէթի Թուրք խմբագրին եւ Ապագայի հայ Սանխօին։ Երկուքն ալ գիտութեա՞մբ թէ անգիտութեամբ, կ'ուզեն սուտը իբր իրաւ կլլեցնել։ Մէկը Թուրքերուն, միւսը Հայերուն.

ԽԱՐՏԱՇ

Համայնավարները Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկար թերթերը կը գրեն թէ այս վերջերս, համայնավարները սկըսած են տենդագին փրոփականտ մղել ամբողջ Պուլկարիոյ մէջ։

Թերթերը դիտել կու տան որ այս քարոզչական գործունէութիւնը կը զուգադիպի այն պահուն, երբ պուլկարեւռուս տնտեսական ու քաղաքական յարաբերութեանց վերսկսման հարց է ծագած։

Թերթ մը կը գրէ թէ աւելի քան 35 շաբաթական կամ օրական հրատարակութիւններ, կանոնաւոր կերպով կը տրուին ժողովուրդին, առանց հաշուելու գաղտնի հրատարակութիւնները։

Ռուսական զօրք Սիպերիոյ մէջ

ՊԱԼԻՍ, 21 մարտ.— Պաքուէն եկած ճամբորդներ կը յայտնեն թէ կովկասի հիւսիսէն եւ Թուրքեստանէն առնուած 6 զօրաբաժիններ ղըրկուած են արեւելեան Սիպերիա։ Պաքունէն, Սթալինկրատէն եւ Օրէնպուրկէն բազմաթիւ օդանաւեր մեկնած են դէպի հիւսիս եւ մանչուրիական սահմանագլուխը։

Փարիզի թատրոնները պիտի փակուին

Օփերայի տնօրէնին, Պ. Ռուշէի հրաժարումը՝ ազդանշանը տուաւ թատերական ճգնաժամի մը։ Նախորդ օր, Փարիզի թատրոններու տնօրէնները ընդհանուր ժողով մը գումարելով, որոշեցին փակել թատրոնները մարտ 29ին։

Այս որոշումը տրուած է, ինչպէս ըսեր էինք, ստիպելու համար կառավարութիւնը որ թեթեւցնէ ներկայացումներու վրայ դրուած տուրքերը։

Երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնախումբը սկսած է քննել թատրոններու կացութիւնը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիոյ նախարարական տագնապը

Թուրքիոյ կառավարութեան հրաժարման մասին, ըմէթ փաշա յայտարարեց Թուրք «Անատոլու» գործակալութեան թէ որեւէ պատճառ չունի իր դիրքը լքելու եւ թէ միւս գործավարներն ալ նման մտադրութիւն մը չունին, այն պահուն իսկ, երբ շատ սուր հարցերու առջեւ կը գտնուին։

Թուրք նախարարական տագնապի զրոյցներն ուրեմն կը հերքուին այս կերպով։

Դանուբեան երկիրներու գործակցութիւնը

Անգլիական խորհրդարանին մէջ, պահպանողական երեսփոխան մը հետեւեալ երեք հարցումները ուղղեց արտաքին նախարարին։

1) Դանուբեան երկիրներու տնտեսական գործակցութեան մասին, ժընեւի մէջ համաձայնութիւն մը մշակուա՞ծ է.

2) Այս ծրագիրը պիտի քննուի՞ պետութեանց ներկայացուցիչներէ կազմուած ժողովի մը կողմէ։

3) Այս վերջին պարագային, անգլիական կառավարութիւնը կրնա՞յ վստահեցնել թէ մինչեւ ըմթավայի խորհրդաժողովը հաւանութիւն չպիտի յայտնէ նոյն ծրագրով նախատեսուած առեւտրական որեւէ նախընտրական ծրագրի.

Արտաքին նախարարը ջոն Սայմըն կարճ յայտարարութեամբ մը պատասխանեց թէ առաջին հարցման կուտայ ժխտական պատասխան մը եւ հետեւաբար երկրորդ հարցը ինքնին աւելորդ կը դառնայ, գալով երրորդ հարցման, կառավարութիւնը չպիտի տայ որեւէ որոշում որ Օտաւայի խորհրդաժողովին։

Անգլիո-իրլանտական յարաբերութիւնները

«Տէյլի Էքսփրէս» թղթակիցը, Անգլիոյ ելմտական նախարար Չէմպըրլէյնի վերջին ազդարարութեան մասին, տեսակցութիւն մը ունեցած է Իրլանտայի Հանրապետական վարչապետին Տէ Վալէրայի հետ.— Ցաւալի է որ, ըսած է Տէ Վալէրա, Պ. Չէմպըրլէյն արտայայտուած է, առանց ճշգրտօրէն ծանօթացած ըլլալու իրողութեան։ Սխալ է յայտարարել թէ Իրլանտա հարուածելու վրայ է իր յանձնառութիւնները։ Դաշնագիրը ոչ մէկ տեղ կը յիշատակէ տարեվճարները։ Շիտակ է սակայն թէ այդ տարեվճարները մտած են 1926ի ելմտական համաձայնագրին մէջ, բայց առնուա գաղտնի պայմանագրութիւն մը կը կազմէր Չըրչիլի եւ Իրլանտայի ելմտական նախարարին միջեւ։ [illegible]

Ամերիկա եւ պատերազմական պարտքերը

Պերլինի ամերիկեան դեսպանը Փարիզ եկաւ այցելելու իր պաշտօնակցին՝ ամերիկեան դեսպանին։ Այս ճամբորդութիւնը սակայն զանազան մեկնաբանութիւններու տեղի տուած է Պերլինի մէջ ուր կը կարծեն թէ երկու ամերիկեան դեսպանները միասին դիմում մը պիտի կատարեն ֆրանսական կառավարութեան՝ պարտքերու հարցին մասին։

Այս հարցին մասին, Ուաշինկթընէն տրուած լուր մը համաձայն Ամերիկեան խորհրդարանին մէջ, պարտքերու եւ հատուցումներու վերաքննութեան հանդէպ թշնամութիւնը կը սաստկանայ հետզհետէ։ Ծերակուտականները կ'ընդունին սակայն թէ Ամերիկայի պարտական եւրոպական պետութիւնները չպիտի վճարեն, եթէ Գերմանիա դադրեցնէ իր պարտքերու վճարումը. սակայն անոնց նախընթաց ճառերը այնքան խոր արմատ ձգած են ամերիկեան մտայնութեան մէջ ընդդէմ վերաքննութեան, որ ծերակուտականները կը զգուշանան այսօր իրականութիւնը խոստովանելէ, եւ կը վախնան որ նման պարագայի մը առջեւ, հանրային կարծիքը զիրենք պատասխանատու նկատէ հատուցումներու նուազման համար, ճիշդ այն պահուն երբ տուրքերը պէտք է աւելնան, բացը գոցելու համար։

Ծերակոյտն ուրեմն, կը նախընտրէ անգիտանալ ճշմարտութիւնը եւ իբր իրական ընդունիլ վճարումները, երբ գիտեն թէ կարելի չէ։ Անկից զատ, անոնք գիտեն թէ ոեւէ ըմպելիի արգելքը ձախողած է ընկերութեան բոլոր խաւերուն մէջ։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ Ծերակոյտի դերը ուրեմն, երբ պարտքերու հարցը սեղանի վրայ գայ։

Այս մասին, նշանաւոր ծերակուտական մը յստակօրէն ըսաւ.— եթէ Եւրոպայի պարտականները յայտնեն թէ չեն կրնար վճարել, պարտաւոր ենք յստակօրէն նշանակել թէ պարտքերը նուազեցնելու կամ մոռնալու հարց չէ որ կը ծագի, այլ մերժումը կը նշանակէ ուրացում։

Այսպէս, ուրեմն, Ամերիկայի ծերակուտականները հարցին լուծումը կը գտնեն Եւրոպայի կողմէ պարտքերու ուրացման մէջ, որպէսզի կարենան ընտրողներուն յայտնել թէ իրենք մինչեւ վերջ կատարած են իրենց պարտքը եւ թէ պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Եւրոպայի չկամութեան վրայ։

Պոլշեւիկները կը շարունակեն ջարդել

Թասլաքէն Պուքրէշ տրուած հեռագրի մը համաձայն, այդ գիւղին բնակիչները ապստամբած են ընդդէմ բոլշեւիկեան գործակալներուն, որոնք կ'ուզէին գրաւել եկեղեցին։

Այն առթիւ, բոլշեւիկները կրակ բացին ամբոխին վրայ, սպաննելով 50 հոգի։ Նման միջադէպեր եւս տեղի ունեցած են այդ շրջանի ուրիշ գիւղերուն մէջ։

Պուքրէշէն տրուած հեռագիր մը Մարտ 21 թուականով, կը յայտնէ նաեւ.— Նոր ջարդեր տեղի ունեցած են Տնիեստրի վրայ։

Մոլտաւ եւ ուկրայնացի բազմաթիւ գիւղացիներ որոնք կը փորձէին Տնիեստրը անցնիլ Ռումանիա ապաստանելու համար, նշմարուեցան բոլշեւիկեան սահմանապահ զինուորներուն կողմէ, որոնք 10ի չափ փախստականներ սպաննեցին կամ վիրաւորեցին

Թուրքիոյ ամուրիները

Թրքական խալք կուսակցութիւնը Ազգային ժողովի դիւանին յանձնեց օրինագիծ մը, որ խիստ տրամադրութիւններ կը բովանդակէ ամուրիներուն դէմ։

Լոյդ Ճորճ կը գրէ

Լոյտ Ջորճ հրատարակեց հատոր մը – ճշմարտութիւնը պատերազմական պարտքերու վրայ.

Այս գրքին մէջ, Լոյտ Ջորճ կը ջանայ փաստել թէ՝ տնտեսական ընդհանուր տագնապին պատճառներն են պատերազմական պարտքերն ու հատուցումները, ոսկիի դէզ բաշխումը աշխարհի մէջ եւ մաքսային պատնէշները։

Վերսայլի դաշնագրին ստորագրումէն առաջին պատմականն ընելով հատուցումներու հարցին, Լոյտ Ջորճ կը պարզէ իր տեսակէտը որ ներկայացուցեր էր 1919ին եւ կ'արդարացնէ հատուցումներու սկզբունքը։

— Քաղաքագէտներ չէին որ կը գրէ, չափազանցեցին Գերմանիոյ վճարման կարողութիւնը, այլ տնտեսագէտները» եւ կը յիշէ այս մասին, հատուցումներու յանձնախումբին այն առթիւ անգլիական երեք պատուիրակներէն մէկուն գնահատումները.

— Դաշնագրի հեղինակներուն կողմէ, կը շարունակէ Լոյտ Ջորճ որեւէ գումար չէր ճշդուած։ Անոնք գոհացան նշանակելով հատուցումներու յանձնախումբ մը։

«Թաջորդական եւ նշանակելի նուազումները, որոնց յատկացուեցան յաջորդ 10 տարիները, երբեք չեն կազմեր դաշնագրի բռնաբարում մը, քանի որ դաշնագիրը նախատեսած է փոփոխելու եւ նոյնիսկ ջնջելու կարելիութիւնը,— համաձայնութեամբ շահագրգռուած պետութիւններու — Գերմանիոյ վճարումներու [illegible] Թէ չի կրնար վճարել, Լոյտ Ջորճ կը հաւաստէ թէ հարցին լուծումը մնացած է Ամերիկայի ձեռքն է։

Լինտպէրկի տղան

Ծառայակնութիւն մը

Երէկ գրեր էինք թէ ամերիկեան ոստիկանութիւնը ձերբակալած է առեւանգիչ մը, որուն համար կը կարծուի թէ կապ ունի փոքրիկ Լինտպէրկի առեւանգման մէջ։

Հակառակ խիստ հարցաքննութեան մը, աւազակը ոչինչ յայտնեց Լինտպէրկի տղեկին առեւանգման մասին, որուն մէջ իբր թէ դեր չէ ունեցած,

Ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ, Լինտպէրկի տունը տարուեցաւ խորհրդաւոր արարած մը։ Անձէն միջոց ձեռք առնուած էր գաղտնի պահելու համար անոր ինքնութիւնը։

Հակառակ ամէն ջանքերու ձախողութեան, Լինտպէրկ եւ ոստիկանութիւնը մեծ յոյս ունին գտնելու տղեկը, որ առեւանգիչներուն համար կը կազմէ խոշոր հարստութիւն մը՝ 250 հազար տոլար, համաձայն Լինտպէրկի խոստման։

Հնդիկ մահմետականները կը պահանջեն

Լահորի մէջ, բացումը կատարուեցաւ համահնդկական խորհրդաժողովին։ Մահմետականներու պետը ներկայացուց իրենց պահանջները, որոնց գլխաւոր կէտերն են, — անջատ ընտրութիւն — հիւսիս-արեւմտեան սահմանագլուխին համար առանձին կանոնադրութիւն, — դաւառական կատարեալ ինքնավարութիւն, — հնդկական նահանգներուն մէջ՝ կիրարկուած օրէնսդրական իշխանութեան, — հաւասարութիւն դաշնակցային զօրախումբերու։

Մահմետական պետը թելադրեց խորհրդաժողովին որ չմասնակցի Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդին բացած պայքարին։ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդը ըսաւ, առանց իրաւունքի կը յաւակնի ներկայացնել ամբողջ Հնդկաստանը եւ կը ձգտի խախտել փոքրամասնութեանց եւ անգլիական կառավարութեան միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը, ստիպելու համար որ փոքրամասնութեանց հարցը կարգադրուի Խորհուրդին կամ միայն։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հաստատումներ եւ տեսակէտներ

Մեծ Պատերազմը յաղթական եւ պարտեալ կողմերուն հաւասարապէս տուաւ իր անհարկու հարուածը։ Խանգարուեցաւ իւրաքանչիւր երկրի տնտեսական կեանքը։ Ամէն կողմ աւեր ու կոտորած, սուգ ու չքաւորութիւն(?), որբ ու ընկեցիկ։ Այս ամէնը այն օրերէն տխուր յիշատակներ մնացին քաղաքակիրթ մարդկութեան պատմութեանը համար։ Յանո՛ւն տառապող մարդկութեան երեւան եկած ու տասնեակ տարիներու փորձառութիւն ու կեանք ունեցող ընկերվարական կուսակցութիւնը ճզմուեցաւ պատերազմի անհարկու գլանին տակ, չզգացուց իր բարձր գաղափարականութիւնը եւ իր հոծ բանակը ամէն կողմ պառակտեցաւ։

1915-16ին փորձեր եղան վերակենդանացման ու վերակազմութեան։ Ջանքեր թափուեցան աշխատաւորական զանգուածը շարժման մէջ դնելու, պատերազմի դէմ բողոքի հսկայ միթինկներ սարքելու։ Զուիցերիան միակ չէզոք վայրն էր, լաւագոյն տեղը համարձակօրէն խօսելու եւ ազատ որոշումներ տալու համար։ Լէնին եւ իր համախոհները հոն էր որ որոշում հանեցին յանո՛ւն աշխատաւորութեան կռիւ յայտարարելու բոլոր քաղքենի կառավարութիւններու դէմ, նոյնիսկ այն ընկերվարական կուսակցութիւններուն, որոնք ազգային պաշտպանութեան գործին նուիրուած էին։

«Բոլոր երկիրներու աշխատաւորներու մէջ զինադուլ, ապստամբութիւն եւ ընկերային յեղափոխութիւն», «Կեցցէ երրորդ միջազգայնականին»,— ահա այն օրերու որոշումները, որոնք այդ խաղաղ տարիներուն մնացին ձայն բարբառոյ յանապատի։ 1871ին Ֆրանսայի զինուորը նման բան մը փորձեց, բայց իր վերջին շունչը առաւ Փէր Լաշէզի գերեզմանատան պատերուն տակ։

Ֆրանսայի աշխատաւորը չէր կրնար հայրենազուրկ դառնալ ու ճանապարհ բանալ Գերմանիոյ(?) բանակներուն, ոտքի տակ առնելու իր հայրենիքը ու իր տունը։ Եթէ քաղաքական գետնի վրայ վերջին դարու յեղափոխութիւններն առեղծած էր, ո՛չ թէ դասակարգային ատելութենէ կամ յեղափոխական վարդապետութենէ մը մղուած էր, այլ ժողովրդավար կարգերու հաստատման իտէալէն։

Մարդկային ընկերութեան պատմութիւնը իր ծագումէն մինչեւ մեր օրերը, համաձայն կոմունիստներուն, եղած է դասակարգային կռիւ մը։ Նախկին աւատապետական կարգերու արժանի յաջորդ քաղքենի դասակարգը եւ բանուորական մեծ բանակը դէմ առ դէմ ճակատ կազմած են, արիւնով ներկուած ճակատ մը։

Ճարտարարուեստի մէջ նոր մեքենաներու ներմուծումը եւ աշխատանքի բաժանումը երբեմնի արտադրողի ձեռքը դարձուցին մեքենայի բաղկացուցիչ մէկ մասը, որով եթէ այդ բանուորները իբր մարդ կ'ուզեն ապրիլ, պէտք է որ ուժեղ կերպով կազմակերպուին, իրենք զիրենք կռիւի պատրաստ վիճակի մէջ պահեն, տապալելու համար միջազգային համայնակուլ դրամատիրութիւնը։

Բանուորները հայրենիք չունին, եթէ ջնջուի մարդը մարդով շահագործելու միջոցը, ինքնին պիտի վերնայ ազգը ազգի մը կողմէ շահագործելու պարագան։ Ո՛չ սեփականատիրութիւն, ո՛չ ընտանիք եւ ո՛չ ալ հայրենիք, գործաւորը ոչինչ ունի կորսնցնելիք, իրեն կը մնայ լծուիլ միջազգային այն շղթային, որ պիտի տապալէ ցարդ գոյութիւն ունեցող բոլոր ընկերային կարգերը։

Խորհրդարանական կռիւը դպրոց մըն է, ուր պիտի պատրաստուին ընչազուրկի արտախորհրդարանական կռիւները, որովհետեւ բանուորական շարժման էական հարցերու լուծումը բռնի ուժով միայն կարելի է ձեռք բերել, ուղղակի կռիւով, ընդհանուր գործադուլով, աշխատաւոր զանգուածին յեղափոխութիւնով։

«Առանց յեղափոխական տեսաբանութեան, կարելի չէ յեղափոխական շարժում առեղծել»։ Ահա Լէնինեան աւետարանին բանաձեւը.— ա) Դրամագլուխի տիրապետութիւնը, պարտաթղթերու եւ արժետոմսերու շրջաբերութիւնը երկրի մը մէջ այն գլխաւոր միջոցներն են, որոնցմով նախանիւթերը պիտի շահագործուին ու արտածուին եւ պիտի հիմնուին համաշխարհակալութեան կարգերը։ բ) Դրամագլուխի յառաջ հրուն արտահանումը գաղթավայրերու եւ ենթակայ երկիրներու մէջ ազդեցութեան եւ գաղթաւորման միջոց մըն է, մարդկութիւնը պիտի բաժնէ երկու մասի, դրամագլուխով յառաջ եկած ու ազդեցիկ եւ շահագործուող ու տկար երկիրներու։ գ) Պետութիւններ որոնք ձեռք ձգած են հողերու մեծ բաժանումներ, ուրիշներ, որոնք կը փափաքին ձեռք անցընել անոնցմէ, անխուսափելիօրէն պատերազմներ պիտի յառաջ բերեն։

Այս երեք պարագաներուն մէջ ալ հաւասարապէս սեփականազուրկ դասակարգը պէտք է կազմակերպուի եւ կռիւի մտնէ, ճեղքելու համար դրամատիրական ճակատը, որ դժուար պիտի ըլլայ հոն, ո՛ւր ճարտարարուեստը զօրաւոր է, բայց պիտի ճեղքուի այն տեղէն, ուր աշխարհակալութեան շղթան տկար մնացած է։

Սեփականազուրկը իր կռիւը պէտք է տանի խորը, իրեն հետ առնէ գիւղացի աշխատաւորութիւնը, խորտակելու քաղքենի դարուն դիմադրութիւնը եւ անդամալուծելու քաղաքի ու գիւղի կէս-դրամատիրութիւնը։ Միայն մէկ երկրի փորձը բաւական է տապալելու դրամատիրութիւնը, ինչ որ յեղափոխական պատմութիւնը իրենց սորվեցուցած է. բայց ընկերվարութեան վերջնական յաղթանակին համար անհրաժեշտ է բոլոր երկիրներու ընչազուրկներու համագործակցութիւնը։

Ահա համայնավարական հաւատամքի գլխաւոր գիծերը։ Կարլ-մարքսեան վարդապետութիւնով արդէն այս բոլորը բռնուած են։ Լէնինի եւ Մարքսի տարբերութիւնները գործադրութեան ձեւի մէջ են. եթէ կ'ուզէք, անոնք ալ՝ նորութիւն մը չեն. անիշխանականներու յայտնի պարագլուխ Պաքունին այդ միջոցներն ալ ցոյց տուած է։ Ուրեմն ոչ մէկ նորութիւն արեւին տակ։ Nil novi sub sol...

Վերջին ընտրութեանց շրջանին, Ֆրանսայի համայնավար քուէարկողներու թիւն էր 1.064.000, իսկ երեսփոխաններու թիւը 11։ Քուէարկողներու մէկ մասը Մոսկուայի կողմէ կարմիր դաշով [illegible] էին,— մեծ մասը դժգոհներ, վտարուած վարձակալներ, դառնացած պատերազմիկներ, նոյնիսկ հողային անարդար բաժանման հետեւանքով դժգոհ մնացած կալուածատէրեր։ Արդէօք այս ամէնուն մէջ կարելի չէ՞ գտնել նմանութիւն մը 1871ի քուէարկողներու հետ, որոնք Հանրի Ռոշըֆորի ազատութեան համար բողոքի բանաձեւեր քուէարկեցին։ Տարբերութիւնը անշուշտ մեծ է, ներկայի բողոքը կը կատարուի յեղափոխական պրոպականտով, օտար պետութեան մը կողմէ կազմակերպուած։

Ֆրանսայի համայնավարները ապրուստի աժանութեան եւ գործաւորի օրավարձի յաւելման իրենց պահանջներու յաջողութեան համար կը հրահրեն յախուռնական կռիւը հողէ եւ երկաթէ թաղարներու միջեւ, աշխատաւորութեան եւ դրամատիրութեան ուղղակի ճակատաւորումը։ Վերցնել Փուանքարէի տուրքերը աշխատաւորութեան վրայէն, ու դնել զանոնք միայն մեծ հարստութեանց վրայ, նոյնը նաեւ պատերազմի տուրքերու համար։ Ազգայնացնել բոլոր դրամատուները, խիստ հսկողութեան տակ առնել վաճառականութիւնը եւ մեծ մենավաճառութիւնը։ Բոլոր այս կարգի ձեռնարկները պէտք է կատարուին կազմակերպուած աշխատաւորութեան կողմէ եւ անոր հսկողութեան տակ։

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, կուսակցութիւնը պէտք է կռուի Վերսայլի դաշնագրին եւ անոր հետեւանքներուն դէմ. միացնել Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի բանուորները երկու երկիրներու դրամատիրութեան դէմ։ Ասոնց համար պէտք է ձեռք առնել գործնական միջոցներ ու իբրեւ նուիրական պարտականութիւն ապստամբեցնել բանակը եւ աշխատաւորութիւնը։ Գերմանական կառավարութիւնը համաձայնական պետութեանց պահանջներուն(?) գոհացում տալու համար, իր կարգին կը ճզմէ աշխատաւոր դասակարգը, որպէսզի օր մը ի մեծ դժբախտութիւն երկու երկիրներու բանուորներուն, ֆրանքօ-գերմանական երկաթի եւ ածուխի դաշնակցութեան հասնի։

Կուսակցութիւնը պիտի կռուի ֆրանսական աշխարհակալութեան դէմ ո՛չ միայն անոր Գերմանիոյ հանդէպ բռնած դիրքին համար, այլ ամբողջ երկրագունդին, ուր որ անոր ձեռքը հասած է։ Պիտի մերժէ նոյն ուժգնութեամբ Սէն Ժէրմէնի, Նէօյիի, Թրիանոնի եւ Սէվրի դաշնագիրները։

Մամուլի, բեմի, երեսփ. ժողովի եւ այլ նպաստաւոր առիթներու միջոցաւ պիտի պահանջէ զինուորներու քաղաքացիական իրաւունքը, իրենց այս հակազինուորական քարոզչութիւնը պիտի յանձնուի ժամանաւոր կուսակցական մարմնի մը, որու տրամադրութեան տակ պիտի դրուի ամբողջ համայնավար երիտասարդութիւնը։ Նոյն ոգիով ձեռք պիտի առնէ գաղթավայրերու ազատագրութեան հարցը, ազատելու համար զանոնք վերջնապէս ֆրանսական տիրապետութենէն։

Համայնավար կուսակցութիւնը պիտի մերժէ ճանչնալ պատերազմի պարտքերը, իր նշանաբառը պէտք է ըլլայ, «ոչ մէկ սանթիմ Նիւ-Եորքի դրամատուներուն եւ Շիքակոյի խոզավաճառներուն համար»։

Ներում բոլոր քաղաքական, զինուորական եւ գործադուլային բանտարկեալներուն, որովհետեւ անոնք դրամատիրութեան խեղկատակ զոհերն են։ Բոլոր դատարաններու եւ զինուորական ատեաններու փոխարէն հաստատել ժողովրդային դատարաններ, կազմել նաեւ բանուորական բարձրագոյն ատեան մը դատելու համար պատերազմի պատասխանատուները։

Վնասուց հատուցում ընել պատերազմի հետեւանքով բոլոր աղքատ արկածեալներու, իրաւազրկել բոլոր մեծ դրամատէրերը, համայնացնել հանքերը, փոխադրութեանց միջոցները, գործարանները, ապահովագրութիւնները, գարիւղը(?), շաքարը եւն.։ Հողը տալ աշխատաւորին, եւ պետական պիտոյքով օժտել աշխատաւոր գիւղացին կատարելագործուած մեքենաներով։

Քանդել հիմնովին ցարդ գոյութիւն ունեցող սահմանադրական կարգ ու սարքերը, վերջ տալ մնայուն բանակի գոյութեան եւ անոր փոխարէն առեղծել բանուորական «միլիս», պաշտպանելու համար ֆրանսական պրոլետարական դիկտատորութիւնը։

Քանի մը խօսք ալ կնոջ քաղաքացիական ազատ իրաւունքի, փոքրերու ազատ դաստիարակութեան, ժողովրդային առողջապահութեան, ընկերային ապահովագրութեան հաստատման մասին, որոնք կուգան միւսներու կարգին պսակելու Ֆրանսայի համայնավարներու Մոսկուայէն փոխ առած ծրագիրը։

Ի մեծ դժբախտութիւն սակայն իրենց համար, նոյնիսկ այն օրը երբ իրենց մայր կուսակցութենէն բաժնուեցան, չգտան գործունէութեան անհրաժեշտ լայն հողը, իրենց ղեկավար շարքերու մէջ չունեցան փայլուն դէմքեր, եւ ո՛չ ալ լուրջ կազմակերպութիւն մը գաւառին մէջ։ Ալզաս-Լօրէնեան համայնավարական գործունէութիւնը, Մարոքի պատերազմին խանգարման առթիւ յայտնի աւազակապետ Ապտ էլ Քէրիմեան զինակցութիւնը, զօրանոցի ապստամբական խլրտումները, ի հաշիւ Մոսկուայի մայիսեան եւ օգոստոսեան ընդհանուր ցոյցերու ազդանշանները անշուշտ պիտի ունենային իրենց տխուր արձագանգները այնքան հայրենասէր ու հաւատացեալ հանրապետական Ֆրանսացիին տակաւին արիւնոտած սրտին մէջ։

Աստիճանաբար կը թուլնայ այս կուսակցութիւնը Ֆրանսայի մէջ, հակառակ խօսքի, մամուլի ազատութեան, մանաւանդ Մոսկուայի դրամական լայն աջակցութեան։

Շնորհիւ ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան կատարած նուաճումներուն եւ ունեցած խոշոր խմորումներուն, ազգայնացած Ֆրանսայի տիեզերական հաւատամքը այնքան ուժեղ է որ, Մոսկուայէն պարտադրուած համայնավարական իրաւակարգը տեւականութեան ո՛չ մէկ երաշխիք կրնայ ունենալ այս երկրին մէջ։

Չի բաւեր միայն ուրիշ իշխանութեան մը կողմէ կարծիք մը յանձնարարել, պէտք է որ ան ճշմարտութեան մօտիկ ըլլայ։

Amicus Plato, sed magis amica veritas.

1920ին Թուրի ընկերվարական համագումարի անջատուածներէն ոմանք չհանդուրժեցին Գ. Միջազգայինի կամայականութեանց, ուզեցին նահանջել բայց ոչ մինչեւ իրենց մայր կուսակցութիւնը, ու հիմը դրին նոր խմբակցութեան մը, Union Socialiste Communiste անունով։

Այս խմբակցութիւնը Ֆրանսայի մէջ կը հաշուէ երեսուն չափ ժամանակիներ։ Միջազգայնօրէն միացած է արտասահմանեան կարգ մը յեղափոխական կուսակցութեանց, ինչպէս իտալական մեծամասնական կուսակցութեան, լեհական Բունտին, գերման անկախներու, ռուս սոցիալիստ յեղափոխականներու եւն.։ Միջազգային բիւրօն կը գտնուի Փարիզ։

1926ին էր որ այս խմբակցութիւնը հրապարակ եկաւ իբրեւ առանձին կուսակցութիւն։ Մէկ տարի վերջ իր պարագլուխներէն Էրնէսթ Լաֆոն եւ Ֆէրտինանտ Ֆօռ հեռանալով միացան մայր կուսակցութեան S. F. I. O.ին։

Իրենց հաւատամքը հեռու չէ ընկերվարականներէն եւ համայնավարներէն, որոնցմէ ոչ մէկը կրցաւ բանուորներու միջեւ բաղձացուած միութիւնը յառաջ բերել։ Առաջինները անուանականօրէն միայն յեղափոխական մնացին, իսկ վերջինները աւելի վատ ըրին, երկրի բանուորը առարկայացուցին ի շահ Ռուսաստանի։

Բանուորի միացման եւ ազատագրութեան գործը կը կազմէ իրենց գործունէութեան խարիսխը։

Հ. ՍԻՐԼԸՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ

Գահիրէի Թեմականը, երկար վարանումներէ յետոյ, փետրուարի ընթացքին երկու նիստ գումարեց եւ յաջողեցաւ Քաղաքական Ժողով մը ընտրել։

Այս վերջին երկու տարուան ընթացքին դէպքերը այնքան թաւալ գլոր ընթացան եւ տնտեսական տագնապը այնքան սուր վիճակ մը առեղծած է Ազգային Առաջնորդարանէն ներս, որ ոչ ոք կը համարձակէր պատասխանատուութեան տակ մտնել եւ Քաղաքական Ժողովի անդամակցութիւնը ընդունիլ։

Նոր Քաղաքականը իր կազմով ոչ մէկ հոսանքի կը պատկանի, բայց կարելի է ըսել՝ թէ բոլոր հոսանքներու վստահութիւնը կը վայելէ։ Իր անդամներէն մէկը միայն կուսակցական է (Դաշնակցական), իսկ վեցը անկուսակցական պարկեշտ անհատներ են։ Ներկայ պայմաններուն մէջ աւելի լաւ կազմով Քաղաքական մը ընտրել կարելի չէր։ Անդամներէն մէկ քանին ազգային իշխանութեան մէջ գտնուած եւ փորձառու անհատներ են։ Երեքը հողատէրեր [illegible] ներշնչէ թէ պիտի կրնան Առաջնորդարանը փրկել իր ներկայ տագնապէն։

Ներկայ ընտրութիւնը կուգայ վերջ դնել 18 տարիներէ ի վեր Գահիրէի Առաջնորդարանէն ներս տիրող մենատիրութեան։ Քաղաքական Ժողովի կազմը մեծ յոյսեր կը ներշնչէ թէ անկէ վերջ օրէնքը պիտի յարգուի եւ քմահաճոյքն ու ապօրինութիւնները վերջ պիտի գտնեն։ Ազգային ելեւմուտքը խիստ հսկողի պիտի ենթարկուի եւ պիտի յարգուին կտակներն ու անոնց նուիրական պայմանները։ Դպրոցները աւելի բարեկարգ վիճակի մը մէջ պիտի դրուին եւ ազգ. պաշտօնէութեան ու ուսուցչութեան կեանքին մէջ բարւոքումներ պիտի մտցուին։ Անկէ զատ մեծ ջանքեր պիտի թափուին՝ բարեկարգելու Առաջնորդարանի վիճակը։

Նոր Քաղաքականի ատենապետը Առաջնորդարանի նիւթական վիճակը բարելաւելու համար, ներքին փոխառութեան ծրագիր մը պատրաստած էր, զոր ներկայացուց Թեմականին։ Թեմականը իր գումարած մէկ նիստին մէջ, խոր քննութեան առարկայ դարձուց ներկայացուած ծրագիրը եւ միաձայնութեամբ ընդունեց զայն եւ Քաղաքականին յանձնեց առ ի գործադրութիւն։

Նորընտիր Քաղաքականը իր սկզբնական երկու նիստերուն մէջ խնդիրը լրջօրէն ուսումնասիրելէ յետոյ, Թեմականի յանձնարարութեան համաձայն, տնտեսական առանձին յանձնախումբ մը ընտրեց՝ գրեթէ բոլոր հոսանքներէն ներկայացուցիչներ առնելով՝ եւ անոր յանձնեց ծրագրին գործադրութիւնը։

Նախորդ Քաղաքականը, ինչպէս գրած եմ ուրիշ առիթով, Առաջնորդարանի տնտեսական կացութիւնը բարուքելու համար, վեց հազար ոսկիի արտաքին փոխառութիւն մը կնքելու ծրագիրը մշակած եւ առ այդ գծումներն ալ կատարած էր դրամատան մը, բայց իր ձեռնարկը մերժուեցաւ Թեմականէն, որովհետեւ փոխառութիւնը կնքելու համար կ'առաջարկուէր գրաւի դնել ազգային ամենալաւ մէկ կալուածին մեծ մասը։ Այս մերժումին վրայ, Նախորդ Քաղաքականը դատալից եղած ու հրապարակէն քաշուեր էր, իր ետին ամայութիւն մը թողլով։

Ներկայ Քաղաքականը ծրագրած է 7 հազար ոսկիի փոխառութիւն մը կնքել հարիւրին 6 տոկոսով տասը տարիէն վճարելի։ Այս փոխառութեան երաշխիք կը ներկայացուին Գահիրէի մէջ անշարժ կալուածներու վարձագինները։ Փոխառութեան ամբողջ գումարը տասը մասերու բաժնուած է։ Ամէն տարի որոշ մաս մը վիճակով պիտի մարի։

Յաջողութեան մեծ յոյսեր կան, մանաւանդ որ, ինչպէս ըսի, Քաղաքականը իր կազմով վստահութիւն կը ներշնչէ եւ ամէն ոք համոզուած է թէ ան իր բոլոր կարելին ի գործ պիտի դնէ՝ իր ծրագրին իրականացման համար։

Նոր Քաղաքականը բարեկարգութեան նոր ծրագիր մը եւս կը մշակէ։ Իր նպատակն է Առաջնորդարանը հիմնովին բարեկարգել։ Նմանօրինակ ծրագիր մը մշակած էր նաեւ Վ. Թէքէեանի ատենապետած Քաղաքականը։ Ժամանակին [illegible] գրուեցաւ ներմուծուելիք բարեկարգութեանց շուրջ, սակայն բոլոր գրուածները թուղթի վրայ մնացին միայն եւ ծրագիրն ալ մնացեր ալթի(?) եղաւ։ Թէքէեան չունեցաւ հարկ եղած կորովը՝ արգելքներուն դիմադրելու համար։ Ու հրաժարեցաւ առանց նոյնիսկ կարենալու [illegible]։

Քաղաքականի ներկայ կազմը հարկ եղած կորովն ունի եւ իր դիմաց չկան այն արգելքները, որ կը ներկայացնէին այն ատենուան պայմանները։

Եգիպտական կառավարութիւնը եգիպտական փոքրամասնութեանց ներքին վարչական կանոնագիրները պատրաստելու համար, մօտաւորապէս ութ ամիս առաջ, կառավարական յանձնախումբ մը կազմած էր։ Այս յանձնախումբը ութ ամիսէ ի վեր կ'ուսումնասիրէր բոլոր ոչ-մահմետական համայնքներու վարչական հրահանգները եւ այժմ կը գրադի նոր օրինագիծ մը պատրաստելու։ Համայնքներուն պատկանող անձերէն մէկ մէկ անհատներ կը մասնակցին կառավարական յանձնաժողովին, իսկ մեր համայնքը նկատի չէ առնուած եւ չէ ներկայացուած յանձնաժողովին։ Նախորդ Քաղաքականը դատապարտելի ընթացք մը ցոյց տուած է եւ իր ձայնը լսելի ընել չէ տուած։ Ներկայ Քաղաքականը այժմ ջանքեր կը թափէ, որ լուսաւորչական հայ համայնքն ալ իր ներկայացուցիչը ունենայ կառավարական յանձնախումբին մէջ։ Վստահ եմ որ Քաղաքականի ջանքերը կ'իրականան, որովհետեւ ոչ մէկ պատճառ կայ որ կառավարութիւնը չուզէ նկատի առնել մեր պահանջը։

Այս մասին կ'արժէ որ ուրիշ առիթով մը երկար գրեմ։

ԵԳԻՊՏԱՑԻ

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ԿԼԷՕԹԷԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

Մարդկութիւնը սուր լսողութիւն ունի, վճիտ խօսք մը գեղեցիկ գործեր յառաջ կը բերէ։

— Շատեր կան որ կ'երեւակայեն թէ ինչ որ կը սորվին, նաեւ կը հասկնան։

— Իրականութիւնը միայն մէկ ձեւ ունի, յոյսը մէկէ աւելի ձեւեր կ'առնէ։

ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ՀՈԳԵՐՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Բ.

Նոր եկեղեցւոյ հոգաբարձու… հետ փոխ-յարաբերութեան … հարց.— Մեր բոլոր ջանքերը … ուժի կը բախին այս հարցի … մաց։ Մարդիկ որոնք ազգ. … նադրութիւն, գաղթային … կանոնագիր, ժողովուրդ … վրդային բարքեր են … համարին, կա՛մ գաղափար … նալով, կամ արհամարհանք … լով, չեն ուզեր ըմբռնել թէ եկ… ւոյ հոգաբարձութեան ենթակա … վարչութեան, վարչութիւն … ուի եւ անոր համարատու …

Մեր բոլոր վէճերը … մերաշխութիւնը չխանգարելու … քերը, յորդորները գրեթէ … գին մնացին ցայսօր։ Մինչ … լինք դիկտատորին հոն … մնանք. ոչ քայլ մը առաջ … քայլ մը ետ. Եւ այս պարագ… կրկնակի ցաւալի է … մանաւանդ որ Ազգ. Վարչ… հեղինակութեան դէմ, ամէնէ… ծառայողը մեր թեմական … ժողովի պատուական նախագա… որ իր հետ կը քաշէ նաեւ … բարձութեան միացեալ անդամ… Հարկ չեմ տեսներ այս առթիւ … խանակուած նամակներու … ցումն ընել, ըստ ձեւի հաստա… համար, ինչ որ իրականութիւ…

Մեր կողմէ այս խնդիրը … եալ 5 օգոստոս 1931 թուակիր … Խորասանճեանի նամակով … իր բնական լուծումը առաջադ… մեցի։ Տեսէ՛ք թէ ինչ կը գրէ … այդ նամակով.

«… ըստ մեր սահմանադրական … վորութեանց, փափաքելով … մատակարարութիւնը … [illegible] Ազգ. Վարչութեան կողմէ … ընտրուած մասնաւոր Հոգաբար… թեան մը, յարմարագոյն … ներու մասի նախնական … ցութիւն մը ունեցայ վարչութեան … նախագահ սրբազանին հետ … շուշտ ձեռնհասագոյնը մեր … թեան արդիւնքը, եւ ի … Հոգաբարձութեան կազմին … կողմէ նշանակուող … դայնացուցիչ մը ունենալու … պայմանը՝ որ շատ կանուխէն … էի արդէն եւ որուն … թիւնը ընդունած էր … լաբեան սրբազանը։

[illegible] … չուշանար ընթացք … Հոգաբարձութեան ընտրութեան … վաւերացման գործին…»

Դուք յանցիք որ, Գ. Վ. … սանճեան, Սահմանադրական … եւ իմաստին համաձայն … մեր Սահմանադրականութեան … փափաքելով եկեղեցւոյ մատակա… րութիւնը յանձնուած տեսնել … վարչութեան կողմանէ ընտր… մասնաւոր Հոգաբարձութեան … ապա քիչ մը վար՝ իր կողմէ … յան ներկայացուցիչ մը … ննալու բաղձանքին յետոյ … ւելցնէ. Ցաւալով որ … թիւնը չուշանար ընթացք … գաբարձութեան ընտրութեան … ւերացման գործին։

Կը տեսնէք շատ պարզ … կին, այս շատ բնական փափա… մենք չէինք կարող ընդ առաջ … թալ, եւ մեր նախագահ սրբազ… հետ համախորհուրդ, ընտրեցինք … վաւերացուցինք ընտրելեաց … ցանկը, որ Առաջնորդը … կած էր Գ. Վ. Խորասան… նի հետ։ Իսկ երբ կարգը … անոնց ելեւմուտքով հետաքրքր… թիւն ցոյց տալ Վարչութիւնը … անմիջապէս ըմբոստութիւնը … տուաւ։ Տեսէք թէ Հոգաբարձու… Դիւանը 23 նոյեմբեր 931 … կիր գրութեամբ ինչ կը պատասխան… նէ մեզի ի միջի այլոց։

«Այս առթիւ պէտք կը զգանք … սաբանել սա կէտը, միանգամ … միշտ, թէ մեր պաշտօնը սահման… փակուած է եւ մենք ալ ընդ… ընդունած ենք ըլլալ ԱՆԿԱԽ … ԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ եւ միայն գրա… ՍԲ. Թարգմանչաց Մայր եկեղեց… մատակարարութեամբ, ուրիշ …

Սակայն Հոգաբարձութիւնը … զինք այսպէս անկախ հռչակել… չի բաւականանար, նաեւ կը … հանջէ որ իրեն առաջ Վարչութիւ… հաշիւ տայ իրեն «Եկեղեցւոյ … ցումին ի վեր գոյացած ծախսե… րուն եւ այդ գումարները … յանձնուին կամ ո՛ւր, ինչպէս … ծախուած ըլլալն ալ ծրդուին … եւն.»

Վարչութիւնս տեսնելով որ հոգաբարձութիւնը իր պաշտօնը սխալ ըմբռնած է եւ գերեր կը շրջէ, իրեն յանկցաց փափկանկատ կերպով, թէ սահմանադրական կարգերուն չի պատշաճիր իրենց ընթացքը։ Թէ Գ. Վ. Խօրասանճեան իսկ չի փափաքիր այդ կարգերուն խախտումը եւն.։

Բայց Հոգաբարձութիւնը անդրդուելի մնաց իր տեսակէտին վրայ եւ մինչեւ անկախութիւն հռչակեց կենտրոնէն։ Ու մինչ այս, մինչ այն, կառավարութիւնը առկէն ջուրեր անցան մամուլին, պատր եւ Գ. Վ. Խօրասանճեանի մեռքն ալ պզտորեցաւ, նախապաշարուեցաւ Վարչութեան դէմ, որ 30 յունուար թուակիր իր մէկ այլոց գրեց հեռեւեալը ...։ ...մեր օրգանին ուղղած նամակով մը. —

«Կը ցաւիմ ըսելով որ այս մասին որեւէ ապահովութիւն տրուի ինձ ...ութեան կողմէ, որմէ կը խնդրեմ նաեւ հոգաբարձութեան յանձնել 1931 հոկտեմբեր 21էն սկսեալ ...ուած եկեղեցական հասոյթներ ... եւ ծախսուած գումարներու ... ցուցակ ... Անօգուտ չեմ ... ահազանգել որ եթէ վարչութիւնը շարունակէ անգիտանալ ... գոյութիւնը եւ արգելքներ ... պիտի ... միջոցներ ձեռք առնել ... եկեղեցւոյ մատակարարութիւնը...»

Վարչութիւնս այս նամակէն յետոյ ալ, իր պարզաբանութիւնը յղելու եւ չուզեց իրերը գանձել, մանաւանդ դոյզն չափով վշտացնել Գ. Վ. Խօրասանճեան. Ու, Հոգաբարձութիւնը Նորէն խորհրդակցութեան հրաւիրեց որ Ներկայացան յանձին Գ. Գ. Տիգրան Միրզայեանցի եւ Ց. Կարապետեանի. Գ. Յ. Սելեան ներկայ չէր, հիւանդ ըլլալուն։ Այս անգամ Գ. Միրզայեանց կարգ մը հարցեր տալով եւ յառաջանութիւններ ստանալէ յետոյ, գոհ ըլլալով այնպէս ցոյց տուաւ որ վարչութեան նկատմամբ ... իրեն եւ թէ Գ. Վ. Խօրասանճեանի յարգանք եւ անհիմն բաներ պատմած են եւ յայս յայտնեց որ թիւրիմացութիւններ կը յարդուին անոնց մէկ կամ միւս մարմնոյն իրաւասութեան դոյզն ոտնահարութեան։

Խորհեցանք երկու կողմէն մեր տեսակէտները եւ համաձայնութեան եզրերը ներկայացնել Գ. Վ. Խօրասանճեանի եւ սպասել իր կարծիքին։

Ահա իր վերջին կարծիքը 27 փետր. 1932 թիւ նամակով. —

Իր անգամ մը եւս շեշտելով սահմանադրական կարգերու հանդէպ իր նախանձախնդրութիւնը կ՚ըսէ.

«Թէ 4 ամիս առաջ նշանակուեցաւ հոգաբարձութիւն մը եւ անոր պաշտօնապէս վաւերացուեցաւ Վարչութեան կողմէ։ Այժմ եւս որ եւ է պատճառ չեմ տեսներ այս կանոնին հակառակ լուծումներ փընտռելու, այլ ինչպէս ըսի, ամենապարզ միջոցն է լրացնել հոգաբարձութեան կազմը, Գ. Միրզայեանցի հետ խորհրդակցաբար»։

Այս խնդիրը մեր կարծիքով ու թէն իր վերջնական փուլին մէջ մտած է արդէն, որուն յաջող լուծումը մեր յաջորդ Վարչութեան կը

Թողու։ Մենք միշտ խուսափեցանք երկպառակութիւն սահղծելէ, կը յանձնարարենք նոյնը, մեր յաջորդներուն։

Այս հարցին մասին Վարչութեանս հետապնդած նպատակը բնաւ մենատիրութեան զգացումով պէտք չէ բացատրել, ինչպէս ինծ կը թուի, ըմբռնած են հոգաբարձութեան անդամները. եւ ըստ այդ իրենց եզր վերագրուած կը սպեն, երբ ընդունին ենթարկուիլ Վարչութեան

Այս ըմբռնումը բոլորովին սխալ է, Վարչութիւնը ընդունուած օրէնքները եւ կարգերը յարգելու եւ պահելու մտահոգութիւնը ունի, ուրիշ ոչինչ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ներգաղթի երկրորդ կարաւանը ցեղը ճամբայ

Երկրորդ կարաւանին ժամանումին առթիւ, հազիւ թէ քանի մը տող գրեցին Հայաստանի թերթերը։

Ահա ինչ որ կը գրէ Խորհ. Հայաստան (մարտ 8). —

Մարտ 6ին, երեկոյեան ժամը 9ին, Երեւան հասան Յունաստանի հայ աշխատաւորներու երկրորդ խումբին 65 հոգի։

Կայարանին մէջ դիմաւորելու եկած էին առաջին կարաւանով հասած գաղթականները, կայարանի եւ մօտակայ գործարաններու բանուորները, ինչպէս նաեւ Ա. Երզնկեան, Պետիկ Պետրոսեան։

Նուագախումբը կնքեց։ Կարմիր դրօշ։

Գիշերը գաղթականները առաջնորդուեցան մասնաւոր շարժանկարի մը ներկայացման, բանուորական ակումբին մէջ։

Մարտ 7ին, առաւօտուն, գաղթականները դիմաւորելու գացին Դ. Սիմոնեան, բանուորական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները։ ... Կարմիր ու պատրաստ էին փոխադրական միջոցները։

Գաղթականներու այս երկրորդ կարաւանէն 1407 հոգինոց խումբ մը բաժնուած է հետեւեալ վայրերուն մէջ. Լենինական ... են 150 հոգի, Ղարաքիլիսա 88, Արթիկ 167, Դուրդուզուլի 198, Քոլագիրանի կայարան 67, Արարատ կայարան 41, Անի հանքավայր 43 հոգի։

Երեւան հասած 653 հոգին տեղաւորուեցան հետեւեալ ձեւով. —

Տնային արհեստանոցներու կազմակերպութեան մէջ 47 հոգի, ժողովրդային տան մէջ 30, Քանաքեռի մէջ 148, Նոր Սեբաստիա 68, Նոր Խարբերդ 60, Նոր Ուզոկիա 60, Նոր Թոմարզա 22, Նոր Մալաթիա 18, Երեւանի մեքենագործական գործարան 39, Մարմարի գործարան 21, Մերձքաղաքային տնտեսութիւն 10, Տօրդ փոխադրական կազմակերպութեան մէջ 61, իրենց բարեկամներուն մօտ 60 հոգի։

Խորհրդային տնտեսական կազմակերպութիւնները ամէն միջոց ձեռք են առած ապահովելու համար այս գաղթականներուն ապրելու եւ աշխատելու պայմանները։

Գետեր, որ կը յորդին

Ներկայացուցինք Քասախ եւ Սեւ Ջուր գետերուն հեղեղի վտանգը։ Այս թիւով՝

Զանգու գետը եւս կը սպառնայ այս տարի։ Այս գետը իր ակիզբը կ՚առնէ Սեւանի լճէն, իր ճամբուն վրայ կը ստանայ քանի մը լեռնային գետակներու ջուրը։ Զանգուն ամէն վարնան կը բարձրանայ մէկ քանի մեթր։ Յաճախ քանդարւկ կը շատնայ ջուրը։ Երբ յորդի, մեծ վտանգ կը սպառնայ Երեւանի Շրջակայքին, մանաւանդ Զանգիբասարին։ Զանգու դետը, Երեւանի այգիներուն տակ, կը մտնէ դաշտավայր եւ գիւղացիութեամբ քանդելով թողլ ու ցած ափերը՝ ջուրով կը ծածկէ հարիւրաւոր հեկտար լաւագոյն հողամասերը շրջանին, ու կը սպառնայ նաեւ գիւղերուն։

Մասնաւորապէս վտանգի ենթակայ են, Շորլու—Դէմիրչիի մօտ, թէ ձախ եւ թէ աջ ափերը։ Այստեղ կատարուած աշխատանքները գոհացուցիչ չեն։ 1931ին սկսուած մեթոտիկ աշխատանքը գրամական մեծ գումարներ կը պահանջէ եւ հազիւ կը լրանայ 1933ին։ Ուրեմն այս տարի եւս, վտանգը կանխելու համար, պէտք է հապճեպով ամրացնել Զանգուի ափերը թէ Վաղարշապատի եւ թէ Ղամարլուի կողմէ։

Մեծ վտանգ կը ներկայացնէ Զանգուն նաեւ այն պատճառով, որ Արաքսն իր կարգին որոշ չափով կը փակէ Զանգուի ելքը, բարձրացնելով Զանգուի ջուրին մակերեսը (անկման վայրը)։ Հետեւաբար կարգ մը գիւղեր ու Վ. եւ Ն. Նէջըլուի, Շորլու-Դէմիրչիի, Նարիմանլուի հողամասերը մասամբ կը մնան ջուրի տակ։ Մասամբ ալ ստորերկրեայ ջուրերը ճահիճ կը դարձնեն այդ հողերը, արգիլելով անոնց օգտագործումը։ Այս տարի որոշ աշխատանք կը թափուի ցամաքեցնելու համար Նարիմանլուի հողերը, պակսեցնել ճահճային տարածութիւնը, որպէս զի 1-5 հազար հեկտար հող օգտագործուի բամպակամշակութեան համար։

Ղամարլուի շրջանին կը սպառնայ, բացի Զանգուէն, Գառնիի ջուրն ալ, որ նոյնպէս լեռնային գետակ է, եւ Աղբաշ գիւղին մօտ դաշտավայր մտնելով՝ կը քանդէ թոյլ ափերը, մեծ վնաս կը հասցնէ գիւղերուն եւ ցանքերուն։ Գառնի գետը վտանգաւոր է մանաւանդ Եամանջալու գիւղին մօտ ու Չիլխանլու գիւղին ներքեւ, դէպի Արազ։ Այստեղ կատարուած աշխատանքները, ինչպէս անցեալ տարի փորձը ցոյց տուաւ, թերութիւններ ունին։

Բոլորովին տարբեր պայմաններ կը ներկայացնէ Վէդի գետը, որմէ սպառնացած վտանգը բաղդատմամբ միւսներուն շատ մեծ է։ Եթէ միւս գետերուն ափերը քիչ թէ շատ ամրացուած են, բնդհակառակն Վէդի գետը, սկսելով Բէօյիւկ Վէդի գիւղէն, կը հասի առանց որոշ խողովակի, ծռելով աջ ու ձախ, յորդելով հոս ու հոն։

Վտանգաւոր է մասնաւորապէս Բէօյիւկ Վէդի գիւղին մօտ, ուր անցեալ տարի քիչ մնաց գետը ամբողջովին դուրս ելլէր իր ճամբէն ու մտնէր գիւղը։ Անցեալ տարուընէ սկսան աշխատանքները, ամրացնելու համար վտանգի ենթակայ ափերը, սակայն թերի կը մնան տակաւին։

Նոյնքան մեծ վտանգ կը սպառնայ Ուէհանլու, Ավշար, Շիրազլու գիւղերուն եւ Արաղդայանի ջրանցքին, որուն վերեւը մասնաւոր պատուար մը շինուած է գետին համար։ Այստեղ եւս կատարուած աշխատանքները վերջացած չեն եւ վտանգը կայ ու կը մնայ։

Արաքս գետին հաւանական հեղեղներուն մասին յաջորդով։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Սպաննուած որբը

Անցեալ օր գրեցինք թէ հայ որբ մը սպաննուած է Սէրէզի մէջ։

«Հօրիզոն» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ այս տխուր դէպքին մասին (17 մարտ). —

Մարտ 9ին, Քալթօ Տափնուսիի (Նուսքա) գիւղացիները անհոգի անիւր մը ականատես եղան։ Ոճրագործը՝ Ափոսթոլ Քալայճիս, կալուածային ժառանգութեան վէճ մը ունէր իր մէկ ազգականին Թոմա Մէլիոսի հետ, որուն քով կը ծառայէր մեր ողբացեալ ընկեր Մխիթարը։ Վէճը սուր հանգամանք ստացած ըլլալով, սարիկանութիւնը միջամտած էր նոյն օրը եւ պարպելով վիճելի տան մէկ մասը, արգիլած էր Թոմային հոն բնակութիւնը։

Մխիթար, առտուն կանուխ գործի գացած ըլլալով անտեղեակ էր օրուան անցուդարձէն։ Երեկոյեան, գործէն վերադարձին, տուն կ՚երթայ, անասունները կը տեղաւորէ ախոռ եւ անկեակ կը բարձրանայ հոն կուզայ նաեւ իր գործատէրը, Թոման։ Ոճրագործը, որ իր ազգականին հետ ունեցած կռիւներէն վերջ, որոշած էր սպաննել զայն եւ անոր զաւակները, պահը յարմար նկատելով, կը մտնէ Թոմային ու Մխիթարին գտնուած սենեակը։ Եւ առանց որեւէ խօսք մը ըսելու, կը հանէ ատրճանակը եւ առաջին փոցակով մը նախ կը սպաննէ խեղճ Մխիթարը եւ յաջորդական գնդակներով Թոման, որոնք անշունչ գետին կը փռուին։ Զէնքի պայթիւնները լսելով, ներս կը փութան բնտանիքին անդամները, որոնցմէ երեք հոգի կը վիրաւորէ նոյնպէս։ Ապա ... իր առաջին ... պարպելով կը փախի ոչ միայն տունէն այլեւ գիւղէն եւ վազելով կուգայ կը յանձնուի ոստիկանութեան։

Ոճրագործին գնդակը ծակած է հեգ Մխիթարին գլուխը ետեւի կողմէն եւ ճիշդ յօնքերուն մէջտեղէն դուրս ելած է գանկը փշրելով։

Ընկ. Մխիթար Եզիայեան ծնած էր 1907ին, Մշոյ Խիվլան գիւղը։ Իր ծնողքն ու պարագաները սպաննուած են տարագրութեան ընթացքին, իսկ ինք փոքր տարիքի մէջ ինկած է Թիւրքերուն ձեռքը։ Զինադադարին, ուրիշ որբերու հետ ... է Պոլիս եւ ... է Պէյլէրպէյի որբանոցը։ Ապա, ... թին, անցած է Քորֆու եւ 1925ին Տրամայի Փալխօր գիւղը փոխադրուելով հոն կը մնայ 3 տարի։ Յետոյ կ՚անցնի Նուսքա, 1931ի մարտին կը գինուորագրուի հելլէն բանակին մէջ եւ 7 ամսուան ծառայութենէ մը վերջ, 4 ամիս առաջ կ՚արձակուի ու կը վերադառնայ դարձեալ Նուսքա, ուր շատ համեստ օրավարձով մը ծառայութեան կը մտնէ Թոմա Մէլիոսին քով։

Մեր դժբախտ ընկերը կայտառ, կրակոտ ու վառվռուն երիտասարդ մըն էր։ Աշխատասէր էր եւ միշտ ... միշտ հեզահամբոյր։ Սիրուած էր բոլորէն։ Լաւ ֆութպոլիստ մը ըլլալով, առանձին համակրանք կը վայելէր նաեւ գիւղերու մարզական շրջանակներուն մէջ։

Մխիթար Դաշնակցութեան շարքերը մտած էր 1926ին եւ կը մնար իբրեւ որ պարտաճանաչ, կարգապահ եւ հաւատարիմ Դաշնակցական մը։ Զինուորութենէ արձակուելէն վերջ կ՚ուզէր Հայաստան երթալ, հայրենիքի կարօտէն տարուած։ Զհասաւ սակայն իր մուրազին եւ ինկաւ գիտապատառ ոճրագործի գնդակով։

ՄԱՄՈՒԼ

Օտարահպատակ Հայերու ինտարկութեան իրաւունքը

Սոֆիայի «Ազատ խօսք»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (11 մարտ).

— «Արդարեւ, 1924էն ի վեր, երբ առաջին անգամ պաշտօնական հարց ու ընդհանուր բաղձանք դարձաւ օտարահպատակներու քուէարկութեան խնդիրը, հակադաշնակցական խմբամոլներն կազմուած մէկէ աւելի «Թեմական Խորհուրդներ» ու «ազգային» զարմանազան ճարմիններ իրարու յաջորդեցին, բայց անոնցմէ ոչ իսկ մէկը, նոյնիսկ պարզ ձեւականութեան համար, ճառը ճառին չդարկաւ վերահաստատել տալու համար օտարահպատակ Հայերու ընտրական իրաւունքը, որուն ի նպաստ միայն եւ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր, որ մամուլով ու ամէն ուղղութեամբ կը պայքարէր, ամէն տեղ ու ամէն անգամ ալ հանդիպելով իր հրէկուան ու այսօրուան քացախ կտրած հակառակորդներու արգելքներուն եւ դաւերուն։

Այսօր, սակայն, «հրաշք» մը կատարուած է։ Երկար տարիներէ ի վեր օտարահպատակներու ընտրական իրաւունքին դէմ ամէն տեսակ արգելքներ յարուցանողները, Գրասարիկէի աւազանը մտած եւ անկէ ծառ ծաղկուր դուրս ելած, ինքզինքնին չերմ պաշտպան ցոյց կուտան օտարահպատակներու ընտրական իրաւունքին։ Այն «պատուիրակութիւնները» որոնք երէկ ափ կ՚առնէին պայքար կառավարչատունները ընդդէմ օտարահպատակներու ընտրական իրաւունքին, այսօր նոր դանածեռուք մը կը կատարին, միայն թէ այս անգամ ի նպաստ օտարահպատակներու ընտրական իրաւունքին։ Ու, ի հարկէ, երէկ կ՚այրէին եւ այսօր կը պաշտեն, միայն եւ միայն ի խնդիր թուրիմանական նոյն փոքրեմիկ... Այս երեւոյթին, հարցի այս անգամ հաշուած եւ պակաս դտած են պուլկարահպատակներու քուէները, ի նպաստ իրենց խտտուտիկ ալոքին։ Ու, ըստ երեւոյթին, իրենց վերջին յոյսը դրած են «անորոշ» այն դանդուածին վրայ, որ իրաւազուրկ «գաղթական» մըն էր իրենց աչքին.

Մեզի համար, սակայն, կարեւորը հակադաշնակցական խմբամոլի հոգեփոխութեան ներքին դրդապատճառները չեն, որքան ալ այլանդակ ըլլան անոնք։ Մեզի համար էականը այն է, որ պուլկար կառավարութիւնը պաշտօնապէս վերահաստատած է օտարահպատակ Հայերու ընտրական արդար իրաւունքը։ Ու ասոր համար մենք ողջոյնի եւ շնորհակալութեան խօսքեր ունինք վարչապետ Գ. Մուշանովի եւ պուլկար բարեացակամ կառավարութեան։

Մեզի համար էականը այն է դարձեալ որ հակառակորդը, ըլլալ Դաշնակցութեան տարիներու գաղափարական պայքարի ազդեցութեան տակ, թէ Ներքին յայտնի ու անյայտ դրդումներով, վերջապէս բռնած է իր բազմաթիւ ախտերէն մէկը եւ մեզի հետ միասին պաշտպան կանգնած է օտարահպատակ Հայերու ընտրական իրաւունքին».

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ ԵՒ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

ՆԻՍ, 18 մայիս (սեփ. թղթ.). — Նիսի շրջանին մէջ եւս անգործութիւնը իր աւերները կը գործէ, երթալով կը ծաւալի։ Կան անձեր որ անգործ են ամիսներէ ի վեր եւ մատնուած անելի։

Առանց ազգի խտրութեան, քաղաքապետարանը անգործները բաժնած էր երկու խումբի եւ կարգով կ՚աշխատցնէր հանրօգուտ շինութեանց վրայ, շաբաթական 3 4 օր, 25 ֆրանք օրականով, եթէ սակայն աշխատաւորը վեց ամիս անընդհատ Նիս ապրած եւ աշխատած է։

Անցեալ շաբաթ օրուընէ սկսեալ սակայն արձակեցին անգործները, վերջ տալով այդ աշխատանքին։ Տակաւին ոչ մէկ նոր կարգադրութիւն։

Կային Հայեր որ չէին կրնար օգտուիլ քաղաքապետարանի կազմակերպած աշխատանքէն, շատ մը պատճառներով։

Իսկ այսօր բոլորը մէկ շարքի վրայ են։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ վախճանը։ Եթէ արմատական բուժումը մեր ուժերէն վեր է, գոնէ անմիջական օգնութեամբ կարօտեալներուն հոգերը թեթեւցնելը ազգային եղբայրական պարտականութիւն է։

Ո՛վ սակայն նախաձեռնարկ պիտի ըլլար այս գովելի աշխատանքին։ Եւ անշամարզական Միութեան մէջ հաւաքուած երիտասարդներէն 25 հոգի, ազգային զգացումներէ թելադրուած, հրապարակ կուգան։ Պատիւ իրենց։ Յատուկ նամակներով խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Նիսի հանրային բոլոր կազմակերպութիւնները եւ քաղաքական կուսակցութիւնները։ Հրաւէրին ընդառաջ գացած էին բոլորը։

Նախաձեռնողներու կողմէն ժողովի կը մասնակցէին Գ. Գ. Խ. Մելքոնեան, Գ. Տէտոյեան, Կարմիր Խաչի կողմէ Տիկ. Ա. Աբոյեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ Գ. Գ. Փ. Թուրիկեան, Ը. Ժամկոչեան, Հօկին կողմէ Յ. Փափազեան, Տիգրան Զաւէն ...բերու հիւր..., Լաւարանական Միութեան կողմէ «Քաղաքացի» Մանուկեան, Հ. Յ. Դ. կողմէ ընկերներ Գ. Շէհրէքեան, Հ. Յարութիւնեան։

Հարց տրուեցաւ թէ ինչո՞ւ միւս քաղաքական կազմակերպութիւնները (հնչակեան եւ ռամկավար) եւ Միութիւնները (Բարեգործական) չեն հրաւիրուած ժողովի։ Պատասխանուեցաւ որ շրջանիս մէջ ոչ անոնց գործունէութեան եւ ոչ ալ գոյութեան մասին լուր ունինք։

Խորհրդակցութիւնը տեւեց բաւական երկար, եւ այս անձեռ բարենպատակ խնդրին շուրջ անգամ հակառակ տեսակէտներ իրար բախեցան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ նախաձեռնողներու ներկայացուցիչները կը գտնէին որ անհրաժեշտ է կազմել Մարմին մը եւ լիազօրել զայն հետապնդելու օգնութեան գործի կազմակերպութիւնը։

«Քաղաքացի» Տիգրան Զաւէն ընդդիմացաւ այս տեսակէտին։ Անոր կարծիքով հայ բանուորը պէտք չէ բաժնել միւս ազգերու բանուորներէն։ Անոնց ցաւը մէկ է, անոնք միասին պէտք է կռուին իրենց արդար իրաւունքներուն համար, ազգայնական այս վերաբերմունքը կրնայ մթագնել անոր դասակարգային գիտակցութիւնը եւն.։ Երբ այս տեսակէտները մերժուեցան, ուզեց հիմնաւորել անոր միասնականութիւնը հայ բանուորի անմիջական-անձնական շահի տեսակէտէն։ Եթէ կառավարութիւնը իմանայ, բոլոր Հայերը նպաստէ կը զրկէ։

Երբ այս մտավախութիւնն ալ փարատեցաւ, առաջ բերաւ երրորդը. — Մենք Դաշնակցութեան հետ չենք կրնար գործակցիլ ո եւ է խնդրի շուրջ։

Ժողովականները արժանի պատասխանը տուին այս առարկութեան։ Սակայն դիտելի է եւ գարմանալի, որ Լաւարանական Միութեան նման «չէզոք» հիմնարկութեան ներկայացուցիչն ալ ուզեց հարազատ արձագանգը ըլլալ Տիգրան Զաւէնին։

Իսկ Հօկի առանձնապէս քաղաքացի Փափազեան, անկեղծ վերաբերմունքով կը ձգտէր ժողովի դրական ելքին, սակայն բարձրագոյն հրամանին դէմ երթալը դժուար էր եւ անկարելի։

Միութեանց ներկայացուցիչներէն ժողովը ընտրեց յանձնախումբ մը, օգնութեան գործը կազմակերպելու նախնական աշխատանքները տանելու համար։

Ընտրութեան չմասնակցեցան Հօկը եւ Լ. Միութիւնը, «հայ բանուորի դասակարգային գիտակցութիւնը չմթագնելու համար» ազգայնական բոցով։

Կը լսենք որ սեւ աշխատանք կը կատարեն այս գեղեցիկ ձեռնարկը խանգարելու համար։

Հմայեակ

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Ա. ՄԱՍ

XIII

Ճալլոզիկի ցաւակ եմ բաց
Քաղցրու ալէս չեմ Թուլամորթ…

Անօրինակ ու բռպեական չթաթուխեան մը ծառնուեցան Դիմաքսեանը, Էնճամ վարդապետը, ուսուցիչները եւ… Դաւիթ էֆէնտի, Ճարահատ «Սուլթան» ...«Փառեշանց» բառը ի զուր փնտռեցին, երբ սոց հայերէն բառերը, թեւովը ... վարդապետին, որ անհոգիր չեղ... ուղղեր էր վար՝ Դիմաքսեանին։ ... վերջինը աւելի քան ծառայ էր, սակայն, մինչ տղաքը կը շարունակէին ... ու ոչ ոք կը փորձէր դադրեցնել ... անպատեհ եւ կասկածի տեղի ... գտնելով արգիլիլը… Յակոբ որ նախապէս դրօշը բարձրացուցեր էր հօրը ... տուած նշանին վրայ, այժմ շուար ... մնացեր էր ու չէր գիտեր՝ դրօշակը ... բարձրացնել, թէ վար առնել…

Երգը վերջացաւ սակայն ու այնքան եռանդուն երգուած էր որ խանդոտ թուրք բազմութիւնը ուժգնօրէն ծափահարեց, իսկ Հայերը, թէեւ նախապէս վարանած, հետեւեցան անոնց…

Ցղոցը մէջ յղուեց մը ինկաւ։ Սուրէն անդրադարձաւ որ մեծ սխալ մը գործած էր։ Մանաւանդ որ Դիմաքսեան յօնքերը պռստեր էր ու հօրեղբայրը կ՚ակէր կեցած տեղը…

Կէս ժամ վերջ վերադարձան դպրոց։ Ամէնքը կը զգային թէ անխուսափելի էր ծանր պատիժ մը ու բերնէ բերան կը շրջէր բառ մը, - «Սուրէ՛նն էր, Սուրէնը.. »։

Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ Հայոց թաղին մէջ։ Շատեր «վարժապետներուն կերած պատուը» նկատեցին։ Իսկ Տէր Մեսրոպ հայրը ընկճուած էր այն կասկածէն թէ՝ «Սուրէնին ծառը կար գործին մէջ»..

— Ա՛ռ խելքէ՛ մաքէ անցնելիք բան չէ՛ր, Սրբազա՛ն — ըսաւ պառաւ Դաւիթ էֆէնտի, քանի մը ժամ վերջ ... Առաջնորդարան — զօրո՛վ փորձանքի կը խոթենք կոր գլուխնիս.. Էս ինծ ձեռնիս գիտեմ, ալ ծերը ալ հոս վար չե՛մ դներ…

Ու ... չարչրկել սենեակը։

— Այդքան իբրար անցնելիք բան մը չէ, Դաւիթ էֆէնտի — ընդհատեց Ծախա վարդապետ, — երբ տղեն է երգեր են, տղայ են, վերջապէս…

— Տղա՞յ մի՛… Անոնք տղայ են, աղէ՛կ, սա ձեռնե՛րը երբ պիտի ՛մեծնան, Սրբազա՛ն… Ա՛ռ աւուելիք տղայ չէ՛… Անոնք Ատամեան օրը բան մը կ՚անեն, դան իսէ ունեցին ձեռքը կրակը ծածկելու կ՚աշխատիս..

— Ըսէ՛, Դաւիթ էֆէնտիս, ըսէ, բերանդ պաղնեմ, ըսէ՛, — ձայնեց Ծննէս աղան, որ այդ «պէպլքո»էն ի վեր սաթէ համրիճը ու ժամցոյցին շղթան պահած էր տան եւ խանութին ապահով գաւակին մէջ միայն մէկ քանի հին արծաթ դրամներ ձգած էր՝ Սուլթան Մուրատի եւ Ապտի Ազիզի շրջաններէն մնացած։

— Ինծի մնայ նէ՛ երեսէ ջուրով անմիջապէս կը քաշուի սա մարդը։

Ո՛վ։
Դիմաքսեանը
— Անէ՜…
Հարկաւ
Դպրոցը
«Դպրոցը՛»… Դպրոցը ձգենք հիմա, Սրբազա՛ն… Դիմաքսեան չէ եղեր Միմաքսեան եղեր է… Ըսածն ալ կ՚ըլլայ, ընածն ալ, թօհա՛ֆ պէ… Ամէնքը մէկ ճամբայ կը տանի… Սա մէկալ, սա մէկալ փորձանաւոր ճամբէն սա դառնանք եղբայ…

— Ըսիկա աւելորդ ամբաստանութիւն մըն է, անտեղի կրթարանական մը… Ի՞նչ է այս վախը...

— Է՛ չվախնանք նէ, ի՞նչ ընենք… Զաթօ-փաթօ, գործի վրա՞յ գտնուինք… Վազ անցէք սա խելքէն, Սրբազա՛ն…

— Այդպէս չէ. ասը ալ լուեցէ անկամ, լռեցէ թիկամը»։

(Շար.)

Կ. ՄԻՀՐԵԱՆ

Փարիզի Օփերան

Օփէրայի տնօրէնին Ռուշէի հրաժարումը մեծ աղմուկ հանած է թատրոնի եւ սինէմայի վարիչ շրջանակներուն մէջ։ Վախ կայ որ թատրոն եւ սինէմա միացած ընդհանուր փակում յայտարարեն, բողոքելու համար ծանր տուրքերուն դէմ, որոնք կը ճնշեն ֆրանսական գեղարուեստը։

Ֆրանսական կառավարութիւնը կը խորհրդակցի ուսումնասիրելու համար թէ ի՞նչ կերպով կրնայ միջամտել, առաջքը առնելու համար թատերասրահներու փակման։

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. եւ Անիէռի «Զէյթունի» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէն

ԳՆԸՄԻՆԻ Մասիս խումբը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ջեկոյց Կ. Կ.ի կողմէ։

ԱՆԻԷՌԻ Եռագոյն խումբը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, «Սահակ-Մեսրոպ» Գրադարանի սրահը: Զեկոյց Կ. Կ.ի կողմէ.

ԱՆԻԷՌԻ Փոթորիկ խումբը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարանի սրահը: Զեկոյց եւ դասախօսութիւն:

Նիւթ.— Հայ քաղաքական կուսակցութիւնները։

ԱՆԻԷՌԻ Պատանեկան միութիւնը 29 Մարտ, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը: Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան։ Նիւթ.— Հայրենիք ու ազգութիւն։ Կը հրաւիրուին պատանի համակիրները։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միութեանս Գրադարանին մէջ, 63 րիւ տը լա Բէֆիւպլիք: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը: Կը դասախօսէ ընկ. Պօղոս Հիւսեան, նիւթ ունենալով «Հայ քաղաքականութեան ծագումն ու զարգացումը 18—19րդ դարուն (Նախորդի շարունակութիւն)։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները: Մուտքը ազատ է։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի կողմէ Մութիւալիթէի մէջ

24 RUE ST. VICTOR ՄԷԹՐՕ ՄՈՒԹԻՒԱԼԻԹԷ

27 Մարտ Զատկի գիշերը ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Ընտանեկան ուրախ հանդիպում Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Պարերը կը սկսին ժամը 11ին

Ընտիր ճաշ. ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով

ՄՈՒՏՔ ԱՅՐԵՐՈՒ 10 ՖՐԱՆՔ, ԿԻՆԵՐՈՒ 7.50 ՖՐԱՆՔ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ ՕՐ. ՄԱՐԳՐԻԹ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ (ջութակ), եւ Mr. JEAN-MASSONի (դաշնակ)

6 Ապրիլ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Salle Chopin, (Maison Pleyel)

8 Rue Daru, Paris. Գին 30, 20, 15 եւ 10 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, 51 Mr. le Prince եւ հայկական ճաշարանները։

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ երգչախումբի փորձերը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։

ՏԷՍԻՆԻ եկեղեցասէր տիկնանց Միութիւնը կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի Զատկի տօնին առթիւ սեղուսս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նորակառոյց Ակումբին ներքնասրահին մէջ, տեղի պիտի ունենայ եկմուղեան եռաձայն հանդիսաւոր Պատարագ, երկսեռ 30 հոգի բաղկացեալ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. Մելքոնեանի: Կը հրաւիրուի Հայ հասարակութիւնը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շամտանճեան, Էսաէրեան եւ Նիկոլեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին Այրի Տիկին ՄԷՕՀԻՐԻՊԷ ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՓՈՔՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ (PETITES ANNONCES)

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Ցաշորդ օրը ձկնորսութեան գնաց իրեն խաղակից Դանիացիին հետ, այս նիւթին մէջ զարմանալի ծանօթութիւններ ցոյց տալով, յետոյ Լիոնցի գործարանատիրոջ հետ երկար խօսակցեցաւ քաղաքականութեան մասին, որուն մէջ ալ յայտնուեցաւ իբրեւ հաճելի խօսող մը, վասնզի կը լսէինք խոշոր մարդուն լեցուն խնդուքը որ կը ծածկէր ծովուն ալիքներուն աղմուկը։ Կէսօրուան ճաշէն ետքը (բացարձակապէս անհրաժեշտ է որ ճշգութեամբ յիշատակեմ անոր ժամանակին գործածութեան բոլոր այս երեւոյթները՝ որպէսզի հասկնալի ըլլայ կացութիւնը) դարձեալ 1 ժամ մնաց Տիկին Անրիէթի հետ, սուրճի պահուն, երկուքն ալ առանձին պարտէզին մէջ։ Նորէն թէնիս խաղաց անոր աղջիկներուն հետ եւ խօսակցեցաւ զերման ամուսիններուն հետ, բակին մէջ։ Ժամը վեցին, նամակ մը տանելու առին, կայարանը դրաւ զայն. փութով քովս եկաւ եւ պատմեց թէ պարտաւորուած էր մեկնելու, որովհետեւ զինքը՝ անակնկալօրէն կանչեր էին, բայց թէ պիտի վերադառնար երկու օրէն։

Արդարեւ, իրիկունը, սեղանատունը չէր գտնուեր ան. բայց միայն անձը կը բացակայէր, որովհետեւ բոլոր սեղաններուն վրայ միայն անոր մասին կը խօսէին եւ կը գովէին անոր հաճելի եւ զուարթ նկարագիրը։

Գիշերը, ժամը տասնըմէկը ըլլալու էր, սենեակիս մէջ նստած գրքի մը ընթերցումը աւարտելու վրայ էի, երբ յանկարծ բաց պատուհանէն լսեցի մտահոգ աղաղակներ ու ճիչեր պարտէզին մէջ. յայտնի էր որ քովի պանդոկին մէջ անսովոր շարժում մը տեղի կ'ունենար։ Աւելի մտահոգ քան հետաքրքիր, անմիջապէս իջայ յիսուն աստիճանները. հոն գտայ պանդոկին հիւրերն ու պաշտօնեաները, յուզուած եւ շփոթ վիճակի մէջ։

Տիկին Անրիէթ չէր վերադարձեր այն պտոյտէն զոր ամէն իրիկուն կ'ընէր ծովեզերքին պատշգամին վրայ, մինչ ամուսինը իր սովորական ճշդապահութեամբ տոմինօ կը խաղար Նամիւրցի իր բարեկամին հետ. արկածէ մը կը վախնային: Այդ մարդը, Լիոնցին, որ սովորաբար այնքան ծանր էր, — դէր ցուլի մը պէս կը նետուէր, միշտ ծովեզերքին ուղղութեամբ եւ երբ յուզումէն այլայլուած ձայնով մը գիշերուան մէջ կը պոռար «Անրիէ՛թ, Անրիէ՛թ», այս ձայնը կարծես թէ կը թողուր այն զարհուրելի տպաւորութիւնը զոր պիտի կրնար տալ նախնական շրջաններու հսկայ անասուն մը՝ մահացու կերպով վիրաւոր։

Ծառաներն ու փոքրիկ սպասաւորները հոս հոն կը վազէին, սանդուղներէն վեր կ'ելլէին, վար կ'իջնէին յուզումով. արթնցուցին բոլոր հիւրերը, հեռաձայնեցին քաղաքին ոստիկանութեան: Բայց այս բոլոր աղմուկին մէջ, հաստ մարդը, բաճկոնին կոճակները քակած, միշտ կ'անցնէր, երերուն կամ խոշոր քայլերով եւ կը հեծկլտար ու կը պոռար գիշերուան մէջ, բոլորովին անբան ձեւով մը, անուն մը միայն. «Անրիէ՛թ, Անրիէ՛թ»։ Այս միջոցին, վերը տղաքը արթնցեր էին եւ իրենց գիշերազգեստին մէջ պատուհաններէն մայրը կը կանչէին. այն ատեն հայրը անոնց քով վազեց, հանդարտեցնելու համար զանոնք։

Ցետոյ տեղի ունեցաւ այնքան սարսափելի բան մը զոր կարելի չէ պատմել, որովհետեւ բացառիկ տագնապի պահերու միջոցին, այդքան սաստկութեամբ լարուած բնութիւնը մարդուն կերպարանքին յաճախ կուտայ այնպիսի ողբերգական արտայայտութիւն մը որ ոչ պատկերը եւ ոչ ալ խօսքը կրնան արտաբերել, յանկարծ այն ուժգնութեամբ որ այդ բնութենէն կը ելնի։ Յանկարծ ծանր ու գէր մարդը սանդուղին ճռնչող աստիճաններէն վար իջաւ բոլորովին փոխուած դէմքով մը, ձեռքը նամակ մը ունէր. «կանչեցէք բոլորը», ըսաւ ան հազիւ լսելի ձայնով մը պաշտօնեաներու ղլխաւորին, «կանչեցէք բոլորը, անօգուտ է փնտռելը, կինս լքեր է զիս»։

Վայելուչ ծանրութիւն մը ունէր մահացօրէն վիրաւոր այդ մարդը. յուրջ կերպարանք մը՝ արդիւնք գերմարդկային ճիգի, բոլոր այս մարդոց առջեւ որոնք զայն կը շրջապատէին հետաքրքրութեամբ շուրջը կը սեղմուէին անոր նայելու համար, որոնք, յանկարծ մէկ կողմ քաշուեցան շփոթ, ամօթահար ու սարսափած: Ան տակաւին բաւական քաջութիւն ունեցաւ մեր առջեւէն անցնելու համար երերուն, առանց ոչ մէկուն նայելու եւ մարելու համար լոյսը ընթերցասրահին մէջ. յետոյ լսեցինք անոր ծանր ու հաստ մարմինին խուլ փլուզումը թիկնաթոռի մը մէջ եւ իմացանք վայրի, անասնական հեծկլտուք մը զոր կրնայ ունենալ միայն այն մարդը որ դեռ երբեք չէ լացած։ Այս նախնական վիշտը, մեզմէ իւրաքանչիւրին, նոյնիսկ ամէնէն նուազ զգայունին վրայ ունեցաւ տեսակ մը թմրեցուցիչ ազդեցութիւն։ Պանդոկի ծառաներէն ոչ մէկը, հետաքրքրութեան համար հոն եկող հիւրերէն ոչ մէկը կը համարձակէր ժպիտ մը փորձել, ոչ իսկ կարեկցութեան բառ մը արտասանել. լուռ, կարծես ամօթահար զգացումի այս բուռն պոռթկումին առջեւ, յամրօրէն քաշուեցանք մեր սենեակները, մինչ բոլորովին առանձին այդ մութ սենեակին մէջ, ջախջախուած մարդը նման այդ խեղճը կը բաբախէր ու կը հեծկլտար, միս-մինակ, ինքն իրեն հետ, տանը մէջ ուր դանդաղօրէն լոյսերը կը մարէին. ու միայն կը լսէին մրմունջներ, փսփսուքներ, տկար ու նուազուն ձայներ։

Հասկնալի է որ մեր աչքերուն առջեւ կատարուած այդքան յանկարծական դէպք մը կրնար սաստկօրէն գրգռել մարդոց որոնք վարժուեր էին ձանձրոյթի եւ անդորր ժամանցներու։ Բայց վիճաբանութիւնը որ յետոյ մեր սեղանին շուրջ ըլլայ պայթեցաւ այնքան բուռն բռնկումով եւ որ քիչ մնաց ծեծկռտուքի փոխուէր, թէեւ այդ ապշեցուցիչ դէպքն ունէր իբր մեկնակէտ, բայց աւելի հարց մըն էր սկզբունքներու, որոնք իրարու կը բախէին, եւ կեանքի ալլազան ըմբռնումներու անհամաձայն ընդդիմադրութեան։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՄԱՐՏ 1932

24 MARS 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1836

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԼԱՆՏԱ

Կը թուի թէ բոլոր միջին ճամբաները անզօր են այլ եւս, հաւատարիմ հպատակութեան մէջ պահելու համար բրիտանական կայսրութեան բաղկացուցիչ մասերը, ինքնավար գաղթապետութիւններէն մինչեւ բուն գաղթավայրերը։

Այն գաղթապետութիւնները — Գանատա, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա, Հարաւ. Ափրիկէ եւն. շատոնց կը վայելեն ոչ միայն բացարձակ ազատութիւն իրենց ներքին գործերուն մէջ, այլեւ տիրական դեր կը կատարեն Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին քաղաքականութեան մէջ։

Այս իրողութեան ամէնէն վճռական ապացոյցը տեսանք գինապարի շրջանին, երբ գաղթապետութիւնները մերժեցին Լոյտ Ճորճի առաջարկը, պատերազմը վերսկսելու մասին։

Այդ գիծը շեշտուեցաւ հետզհետէ, եւ Լոնտոն ստիպուած է պարբերաբար կայսերական խորհրդաժողովներ գումարել, գաղթապետութեանց կարծիքն առնել, ամէն կարգի խնդիրներու մասին։ Զինաթափումէն մինչեւ տնտեսական ծրագիրները։

Մեծ Պատերազմին հաշիւները հազիւ փակուած, իրարու ետեւէ գլուխ վերցուցին Եգիպտոսը, Հնդկաստանը եւ Իրլանտան։

Նոր չէին այդ երկիրներուն ներքին խլրտումները, ազատագրական պայքարները։ Բայց արագօրէն սաստկացան, խոր մտահոգութեան մատնելով Մեծն Բրիտանիան։ Հարկ եղաւ կէս ճամբու վրայ գիմաւորել բոլորն ալ։

Եգիպտոսի Թեւարկութիւնը ջնջուեցաւ 1922 Փետրուար 28ին, երկիրը հռչակուեցաւ անկախ պետութիւն, եւ ապագային վերապահուեցան կարգ մը փճճելի խնդիրներ — հաղորդակցութեանց ապահովութիւն, զինուորական կազմակերպութիւն, օտարականներու եւ փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւն եւ Սուտանի հարց։

Այդ խնդիրները մինչեւ այսօր ալ կը մնան առկախ։ Ոչ Լոնտոնը տեղի տալ կ'ուզէ, ոչ ալ Եգիպտոսի ազգայնական կուսակցութիւնը։

Գաց մը պայքարը այնքան սաստկացաւ որ, Մեծն Բրիտանիա կարուկ միջոցներու դիմեց, փոփոխել տալու Եգիպտոսի Սահմանադրութիւնը եւ իշխանութեան գլուխ բերաւ չափաւոր մարդիկ, ազգայնականներուն բացատրութեամբ —«վարձկաններ եւ դաւաճաններ»։

Եւ քանի կը տիրէ այս առկախ վիճակը, բրիտանական ուժերը կը մնան տէր-տիրական Եգիպտոսի ջուրերուն մէջ, ինչպէս ցամաքի վրայ։

Հնդկաստանի պարագային, Լոնտոն չաքը խափանելու համար քննիչ յանձնաժողով մը ղրկեց, սահմանադրութեան նոր ծրագիր մը մշակեց, զարկաւ-զարնուեցաւ, կանոնի բանտարկեց (1930), յետոյ Կանտի հրաւիրեց (1931), յետոյ նորէն բանտարկեց, եւ մինչեւ այսօր ալ վէճը կը պահէ իր խորութիւնն ու ծաւալը։

Ինչ կը վերաբերի Իրլանտայի, անոր յեղափոխականները առանց կը պայթեցնէին մինչեւ Լոնտոնի փողոցներուն մէջ, պահանջելով բացարձակ անկախութիւն եւ անջատում։ Կատաղի կռիւներէ յետոյ, կարելի եղաւ ելք մը գտնել 1921 դեկտեմբերին։

Առանձին վարչաձեւ մը հաստատուեցաւ հիւսիսային Իրլանտայի համար (1920), իսկ հարաւային Իրլանտան — երկրին մեծագոյն մասը — որ հանրապետութիւն հռչակած էր 1919 յունուարին, ճանչցուեցաւ իբրեւ Ազատ Պետութիւն, մասնաւոր դաշնագրով մը։

Տրուած առանձնաշնորհները նման էին Գանատայի վայելած իրաւունքներուն։ 1922ին հռչակուեցաւ սահմանադրութիւնը, որ կը տրամադրէ երդում՝ Մեծն Բրիտանիոյ Թագաւորին։ Երեսփ. Ժողովի անդամներուն թիւն էր 153, իսկ Ծերակոյտին անդամներուն թիւը՝ 30։ Որոշման մը համաձայն, Իրլանտա տարեկան երեք միլիոն ստեռլին պիտի վճարէր Անգլիոյ, իբրեւ հատուցում ազգայնացած հողերու։

Այս գիջումներուն վրայ կիրքերը խաղաղեցան և բնականոն վիճակ հաստատուեցաւ։ Սակայն բացարձակ անկախութեան պայքարը շարունակուեցաւ օրինական ճանապարհներով։

Կատարուած ընտրութեանց հետեւանքով, իշխանութեան գլուխ եկած էին չափաւորականներ, առաջնորդութեամբ Վ. Քոսկրէյվի։ Տէ Վալէրա, կատաղի յեղափոխականը, ջլատուած էր, բայց երբեք յուսահատած։ Ան համբերութեամբ սպասեց իր օրուան, այս անգամ սահմանադրական գետնի վրայ։

Եւ եկաւ այդ օրը, —նոր ընտրութեանց շրջանը, անցեալ փետրուարին։ Արդիւնքը ջախջախիչ պարտութիւն մըն էր չափաւորականներուն համար, եւ հանրապետականները գրաւեցին իշխանութիւնը, վարչապետութեամբ Տէ Վալէրայի։

Առաջին օրէն իսկ, շշուկներ կը պտտէին թէ Տէ Վալէրա չեղեալ պիտի համարէ հաւատարմութեան երդումը եւ ոչ միայն պիտի մերժէ տարեկան երեք միլիոն ստեռլինի հատուցումը, այլ եւ ետ պիտի պահանջէ մինչեւ հիմա վճարուած գումարները։

Այս լուրերը հերքուեցան օրը օրին, բայց այսօր ամէն պատրանք փարատած է։ Տէ Վալէրա արդէն դիրք բռնած է Մեծն Բրիտանիոյ դէմ, ինչպէս հաստատեց գաղթային նախարարը, երեսփ. ժողովի մարտ 22ի նիստին մէջ, եւ ինչպէս հաղորդեց Իրլանտայի բրիտանական ներկայացուցիչը։

Ուրեմն, կռիւը վերսկսած է Անգլիոյ եւ Իրլանտայի միջեւ, եւ կրնայ յանգիլ ծանրակշիռ անակնկալներու, քանի որ Տէ Վալէրա ոչ միայն յամառ մարդ է, այլ եւ անդառնալի որոշումներու վարպետ մը։

Եթէ հարկ ըլլար բաղդատել երեք տագնապները — եգիպտական, հնդկական եւ իրլանտական — կարելի էր ամէնէն փափուկը համարել երրորդը։

Իրլանտան կը գտնուի Անգլիոյ քթին տակ, եւ բուն մայր-երկրին պաշտպանութեան կամ կազմալուծման համար կը ներկայացնէ վճռական ազդակ մը։ Այնպէս որ, եթէ օրինական, սահմանադրական միջոցները չբաւեն Մեծն Բրիտանիա պիտի մտածէ զինու զօրութեամբ պարտադրելու իր կամքը։ Բայց մինչեւ այդ օրը, ունի բանութեան ուրիշ միջոցներ ալ,— տնտեսական պայքար, ծովեզերքի պաշարում եւն.։

Ամէն պարագայի մէջ, ծանր է կացութիւնը Անգլիոյ ազգային դաշինքին համար։

Դարաւոր աշխարհակալութեան մը փառքերէն եւ վարդերէն յետոյ, ահա փուշերն են որ կը ցցուին բրիտանական գահուն վրայ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՊԱԳԱՅ

Թերեւս շատեր, հասկնալէ յետոյ թէ ինչո՞ւ «Պայքար» կոչուած է Ամերիկայի հայ պայքարախոյս ռամկավարներուն թերթը, ուզեն հասկնալ նաեւ թէ ինչո՞ւ «Ապագայ» կոչուած է Փարիզի մեր ներկայ ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը։

Չանելուկը կը լուծուի հիմա, — մոխիկ ըրէք։

Ցոլանեան, որ, ինչպէս գիտէք, կրնայ յօդուածներ գրել բանաստեղծներուն, երգիչներուն, նկարիչներուն, դերասաններուն, ինչպէս նաեւ աստուածաբանութեան, տարրաբանութեան, բուսաբանութեան, ճնաբանութեան, վերջապէս, մարքսիզմին, լէնինիզմին, ֆաշիզմին, հիթլէրիզմին, օպորտունիզմին, դարձեալ եւ նոյնպէս թղթակցութիւններ իր պտոյտներուն, պատասխաններ իմ ու քու վէճերուն, հետեւաբար նաեւ քաղաքականութեան, պատմագիտութեան, ուստի եւ այնպէս իր կարդացած ու չկարդացած բոլոր բաներուն մասին, պէտք էր որ գրէր նաեւ տպաւորութիւններ կամ նկարագրութիւններ այն նկարահանդէսներուն եւ թատերախաղերուն մասին, զորս ... չէ տեսած։

Ալ դարձեալ, վերջերս Գ. Արշակ Չօպանեան քրոնիկ մը գրած էր Ճահինեանի մասին, բայց խօսած էր Ադամեանի, Զարիֆեանի, Աբէլեանի մասին։ Ցետոյ յանկարծ յիշելով նաեւ վաճառում փափագմամբ, կ'ըսէր թէ Ադամեանի նման գեղեցիկ խաղարկութիւն մը «ունեցանք» է Վահրամ Փափազեանն ալ», թէեւ կը խոստովանի որ չէ... տեսած։

Այո՛, առանց տեսնալու, առանց զգալու, առանց հասկնալու, առանց ճանչնալու, առանց գիտնալու, առանց կարդալու, առանց սորվելու, շատ բան է, գրել չգիտնալն։

Ապագայ ալ բաներու մասին խելագուշակօրէն կրնայ հօթը սիւնակ բան գրել։

Աւելի ճիշդը է, որ իր պաշտօնաթերթն ալ կը կրէ այդ անունը։

ՀԱՐԹԱՍ

Բոլշեւիկ դեսպանը մաղ կը պատէ

Աթէնքի թերթերը կը գրեն թէ, անցեալները Սինկրուի բանտէն փախած եւ ստիկանի մը սպանութեամբ ամբաստանուած համայնավար Պէզանտաքօսը, ոստիկանական իշխանութեանց քաղած տեղեկութեանց համաձայն, պահուըտած է Աթէնքի խորհրդային դեսպանատան մէջ, որ արդէն իսկ պատրաստութիւններ կը տեսնէ զայն Ռուսիա փախցնելու համար։

Պատկան իշխանութեանց կողմէ այս մասին ձեռք ձգուած ապացոյցները փոխանցուած են արդէն արտաքին նախարարութեան, որմէ հրահանգներ սպասուած է որդեգրուելիք ընթացքի մասին։

Անշուշտ, խորհրդային դեսպանատունը կարուկ կերպով պիտի ուրանայ համայնավար փախստականին ընծայուած թաքստոցը, որովհետեւ եղելութիւնը ծանրակշիռ գայթակղութիւն մը կը հանդիսանայ, արտակարգօրէն պժգալեցնելով Աթէնքի խորհրդային դեսպանին դիրքը եւ վտանգաւոր բարդութիւններ ստեղծելով Յունաստանի եւ խորհրդային Ռուսիոյ դիւանագիտական յարաբերութեանց միջեւ։

Հայու մը կասկածելի մահը

Ժիէնէն 14 քիլոմեթր հեռու, Fosse Commune de Goulloas կոչուած վայրին մէջ կը գտնուի ագարակէն շէնք մը, երեք տարիներէ ի վեր։ Կը բնակին Լեհեր եւ հայ մը, Արամ Աղաճանեան, 47 տարու, որ կ'աշխատէր խուսաքարի գործարանի մը մէջ։ Աղաճանեան մեռած գտնուեցաւ իր անկողնին մօտիկը։ Մահը կասկածի տեղի տուած ըլլալով, Մաթարիի դատական իշխանութիւնը տեղին վրայ քննութիւն կատարեց եւ դիազննութիւն կատարելով, ստուգեց թէ Աղաճանեան զոհ գացած է պատահական թունաւորման մը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՐԼԱՆՏԱ Կ'ԸՄԲՈՍՏԱՆԱՅ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ

Իրլանտայի հանրապետական վարչապետին Տէ Վալէրայի յայտարարութիւններէն յետոյ, Անգլիոյ նիւթական նախարար Ջէյմս Թոմսընի ազդարարութիւնը ձգտուած վիճակ մը ստեղծած են երկու երկիրներուն միջեւ։

Անգլիոյ գաղթային նախարարը Լոնտոնի իրլանտական ներկայացուցիչէն ստացաւ իրլանտական կառավարութեան մտադրութեանց մասին պաշտօնագիր մը։

Այս մասին, գաղթային նախարարը երեսփ. ժողովին մէջ յայտարարեց հարցման մը պատասխանելով.— Այս պահուս իսկ, Լոնտոնի իրլանտական ներկայացուցիչէն ստացայ շատ կարեւոր եւ շատ ծանրակշիռ պաշտօնագիր մը՝ այս հարցին մասին։ Բովանդակութիւնը այնքան ծանր է որ չեմ կրնար այս պահուս զայն ձեզ հաղորդել։ Բայց վաղը իսկ, անշուշտ, պաշտօնական յայտարարութիւն մը պիտի ընեմ ձեզ։ Այսուհանդերձ, մտածեցի թէ արդար է որ երեսփ. ժողովին գիտցնեմ լուրջ կացութիւնը որ կրնայ յառաջ գալ այս պաշտօնագիրէն»։

Իրլանտայի ներկայացուցիչը յայտնեց թէ Իրլանտայի արտաքին նախարարին կողմէ պաշտօնապէս իրական հաղորդուած տեղեկութեան համաձայն, իր կառավարութիւնը կը նկատէ թէ հաւատարմութեան երդումը մաս չի կազմեր անգլօ-իրլանտական դաշնագրին, թէ պարզապէս, այդ կէտը արձանագրուած է իրլանտական սահմանադրութեան մէջ եւ թէ իրլանտական ժողովուրդը բացարձակապէս իր իրաւունքին մէջ է փոփոխութեան ենթարկելու իր սահմանադրութիւնը։

Իրլանտական ներկայացուցիչը յայտնեց նաեւ թէ Իրլանտայի մէջ, դաշնագրին ստորագրումէն ի վեր, երդումը տեղի տուած է կռիւներու եւ պառակտումներու։ Նոր կառավարութիւնը երբեք չի փափաքիր ոչ-բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Անգլիոյ հետ։ Սակայն Իրլանտայի մէջ, անկարելի է իրական խաղաղութիւն մը հաստատել, քանի ժողովուրդին ազատ եւ լիակատար ներկայացուցչութիւնը անկարելի կը դառնայ այս կարգի յանձնառութեամբ մը։

Հարցը, ուրեմն, այս կերպով, պաշտօնապէս դրուած է Անգլիոյ եւ Իրլանտայի միջեւ։

Այս հարցը անմիջապէս պիտի քննուի Անգլիոյ կառավարութեան կողմէ, եւ գաղթապետութեանց նախարարը, այս մասին յայտարարութիւն մը պիտի ընէ խորհրդարանին մէջ։

Բոլշեւիկները կը ջարդեն

Այսո՞ւր թէ ջարդուիլ...

Այս իսկ է խնդիրը..., եղերական կերպով հարց կուտան իրարու Տնիեսդերի եզերաբնակ գիւղացիները։

Իրօք այս վերջին մէկ քանի շաբաթներու ընթացքին, Տնիեսդերի ափին վրայ կատարուած ջարդի լուրերը իրարու յաջորդեցին, անգամ մը եւս ցոյց տալով կարմիր վարչաձեւին անբարեկիրթ վայրենութիւնը։

Պուքրէշի ճամբով, Թիֆլիսայէն առնուած վերջին լուրերու համաձայն, Տնիեսդերի ձախ ափը, թատր հանդիսացած է եղերական միջադէպերու անցեալ գիշեր։

Բոլշեւիկ իշխանութիւնները որոշեր էին Աքիւթարի գիւղին բնակիչները քշել դէպի Թիրասպոլ, զանոնք այս քաղաքին մէջ կեդրոնացնելէ յետոյ, աքսորելու համար Սիպերիա։

Այս որոշման դէմ գիւղացիները ըմբոստացան եւ ծայրայեղ ընդդիմութիւն մը ցոյց տուին, նահանջելով մէկտեղ դէպի Տնիեսդերի եզերքը։

Անմիջապէս բոլշեւիկեան գնդացիրները սկսան գործել եւ ամբողջ երեք ժամ լսուեցաւ անոնց անընդհատ թամբիւնը։ Հակառակ կողմէն, այսինքն ռումանական գետափէն, ամբողջ գիշերը կը լսուէր ցաւի կանչեր եւ լաց ու կոծ։

Իշխանութեան հրամանով, սպանեալ գիւղացիներու դիակները վերցուեցան գիշերը մութին եւ երբ լոյսը ծագեցաւ, ռումանական եզերքէն կարելի եղաւ տեսնել կարմիր մէկ քանի սահմանապահ զինուորներ, որոնք կը վերցնէին վերջին դիակները։

Մէկ քանի գիւղացիներ յաջողեր էին անցնիլ գետը եւ ապաստանիլ ռումանական եզերքը։ Անոնցմէ մէկը յայտնեց թէ բոլշեւիկեան գնդացիրները անընդհատ կրակի տակ պահեր էին գետին ռուսական եզերքը եւ թէ փախստական գիւղացիներէն շատերը սպաննուեր էին գետ գետափը չհասած։

Հետզհետէ փախիլ յաջողած գիւղացիներու թիւը հասաւ երեսունի։

Փախստականներէն մէկը յայտնեց թէ բոլշեւիկները որոշեր էին ամբողջ Աքիւթարի գիւղը աքսորել Սիպերիա, որովհետեւ կասկած ունէին թէ այս գիւղին մէջ է որ կը կազմակերպուի ռուսական հողերէն դէպի Ռումանիա զանգուածային փախուստը։

Սովի վախը Ռուսիոյ մէջ

Ռիկա, 29 մարտ.— Մոսկուայի թերթերու ընթերցումը ցոյց կուտայ թէ սերմնահատիկի պակասը գարնանամուտի այս օրերուն, սաստկօրէն կը վրդովէ խորհրդային իշխանութիւնները։

Ռուսական հողի շահագործման նոր եղանակին արդիւնքները արդէն զգալի կ'ըլլան։ Բացի Խրիմէն ուր բաւական քանակութեամբ սերմնահատիկ կայ, ամէն տեղ կացութիւնը տագնապալի է, մասնաւորաբար Ուրալի մէջ, Ստորին Վոլկայի վրայ, եւ Ուկրայնիայի մէջ։ Թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային Միութիւնը 1921-22ի սովէն աւելի զարհուրելի սովի մը սպառնալիքին տակ է։

Դանուբեան երկիրներու գործակցութիւնը

Վարշաւիոյ քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ այս միջոցիս Լեհաստանի արտաքին Նախարարին ներկայութիւնը Փարիզի մէջ, թոյլ պիտի տայ անգամ մը եւս ճշդելու Լեհաստանի դիրքը Դանուբեան դաշնակցութեան հարցին հանդէպ։

Վարշաւիոյ մէջ կ'ընդունին թէ դանուբեան հինգ երկիրներու շահը կը պահանջէ կազմել տնտեսական խմբակցութիւն մը։ Լեհաստան, ինչպէս ուրիշ դրացի մեծ պետութիւններ, դանուբեան դաշնակցութեան կազմութենէն վերջն է որ պիտի միջամտէ, անոր հետ մշակելու համար տնտեսական յարաբերութիւններ, զորս ցարդ կը մշակէր իւրաքանչիւր երկրի հետ առանձին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 4 էջ)

Դաշնակցական թերթը կ'արգիլուի Թուրքիոյ մէջ

Յնկիւրի արգիլած է «Յուսաբեր»-ի մուտքը Թուրքիա, ինչպէս կ'իմանանք խմբագրութեան մէկ յայտարարութենէն։

Արգիլուած է նաեւ Աթէնքի «Նոր Օր»ին մուտքը։

Իսկ «Յառաջ»ը արգիլուած է երկու տարիէ ի վեր, նոյն եւս թերթերու հետ փոխանակութեան համար։

Այս կարգադրութեանց հետ միաժամանակ, արտասահմանի թրքական դեսպանատուները երկ-երկու օրինակ բաժանորդագրուած են արգիլուած թերթերուն, ի հաշիւ կառավարութեան։

Հայ կառավարիչներու խռովարութիւնները

«Ազդակ»ի մէջ կը կարդանք (16 մարտ)

Ինչպէս գրած էինք անցեալները, Անգըր Նահրի «ազգային վարժարանին մէջ ժողով գումարած միջոցին, ֆրանսական ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուած էին 18 համայնավարներ, որոնց 6ը ցարդ կը մնային բանտ։

Երէկ տեղի ունեցաւ անոնց վերջին դատավարութիւնը եւ տրուեցաւ վճիռը։

Ոչ ձերբակալեալ վիճակի մէջ գտնուող 12 համայնավարները անմեղ արձակուեցան։ Զարեհ Յասաւրեան, Անդրանիկ Օհանեան, Հմայեակ Փոճաօղլանեան, Անդրանիկ Արտաշէսեան 20ական օր բանտարկութեան եւ դատական ծախքերու դատապարտուեցան, իսկ Եւետիս Փոճաօղլանեան 40 օրուան, Սարգիս Մէօլէկեան 30 օրուան բանտարկութեան եւ դատական ծախքերու դատապարտուեցան։ Եւետիս Փոճաօղլանեան դատապարտուեցաւ նաեւ տասը տարիական ոսկի տուգանքի։

Երէկ, հայ համայնավարներու դատավարութեան ընթացքին տեղի ունեցաւ ծիծաղելի դէպք մը։

Յովհաննէս Քէչիչեան անուն հայ համայնավար մը, որ Մարտ 21ին հովանաւորեալ երկիրներէն հեռանալու հրահանգ ստացած էր ոստիկանութենէն, կ'ուզէ ներս մտնել դատավարութեան միջոցին, յայտարարելով դրան առջեւ հսկող ոստիկանին թէ ինք զաղտնի ոստիկան է։ Ոստիկանը կը պահանջէ վաւերաթուղթ մը։ Յովհաննէս անմիջապէս ցոյց կուտայ իր արտաքսման հրամանագիրը։ Ոստիկանը, որ ֆրանսերէն գիտէր, դուրս կը հրէ խաբեբայ «ոստիկան»ը։ Անոր վրայ Յովհաննէս բռունցքի հարուած մը կուտայ ոստիկանին։ Իսկոյն կը ձերբակալուի եւ բանտ կը տարուի։

Թատրոններու Գործադուլը

Գրեր էինք թէ փարիզեան թատերաբեմերու տնօրէնները որոշեր էին մարտ 29էն սկսեալ դադրեցնել բոլոր ներկայացումները։

Այս որոշումէն յետոյ, սինեմայի տնօրէններն ալ ժողովի մը մէջ որոշեցին միանալ թատրոններու գործադուլին։ Նոյնպէս կրկէսները։

Թատրոնի տնօրէններու ներկայացուցիչները ելմտական նախարարին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, պահանջ դրին նուազեցնել պետական տուրքը եւ ջնջել հանրային խնամատարութեան անունով գանձուած տուրքը։ Պետական տուրքը 5 կամ 2,5 առ հարիւր է, իսկ խնամատարականը 10 առ հարիւր։

Նոյն ներկայացուցիչները տեսակցեցան նաեւ կրթական նախարարին հետ։

Երեսփ. Ժողովի ելմտական յանձնախումբը համամիտ գտնուեցաւ զոհացում տալու թատրոններու պահանջին։ Հեղինակներու ընկերակցութիւնն ալ որոշեց ուժ տալ անոնց։

ՎՐԻՊԱԿ.— Այսօրուան Բ. էջի ա. յօդուածին մէջ, վերջին հատուածի, վերջէն վար ա. տող, «մէջ է որ», պիտի ըլլայ «մէջ չէ որ Ազէֆը» եւն։

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԶԷՖԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Ռուս յեղափոխական շարժումներու պատմութեան մասնագէտներէն Նիկոլայեւսկի, այս ամսու հրատարակեց ուսումնասիրութիւն մը՝ նուիրուած աշխարհահռչակ լրտես Ազէֆի կեանքին ու գործունէութեան։

Նիկոլայեւսկի կրցած է ոչ միայն ամփոփել մինչեւ այժմ յայտնի վաւերագրերը, փաստերն ու դէպքերը, այլեւ կատարած է նոր պրպտումներ, հարցաքննած է Ազէֆի գործունէութեան հետ կապուած կարգ մը մարդիկ, գտած է Ազէֆի սիրուհին, քաղելով տեղեկութիւններ անոր կեանքի վերջին տարիներու մասին եւ օգտուած է շատ մը անտիպ գրութիւններէ։ Հեղինակին խոր եւ մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւնն ու վերլուծական միտքը կրցած են վերակազմել բուն ճշմարտութիւնը եւ հարազատօրէն ներկայացնել այդ մարդկային հրէշի դէմքն ու գործը։

Նկատի առնելով նիւթին կարեւորութիւնը, մեր աշխատակիցը ամփոփ կերպով կը ներկայացնէ այս նոր գրքին բովանդակութիւնը.—

Ա.

Ազէֆը դաւաճան...

Քսան երեք տարի առաջ այդ լուրը ցնցեց ամբողջ աշխարհը ու խորապէս յուզեց մարդկային միտքը։

...

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ԻՍԿ ՀԱՅԱՍՏԱ՞ՆԸ...

«Ցառաջ» հաղորդած էր ճարա 12ին, ժընեւի մէջ գումարուած միթինկը, որ կազմակերպուեցաւ Հայասիրական Միջազգային Լիկային կողմէ, եւ ուր խօսեցան Գ.Գ. Քրաֆթ Պօնար, պետ ծերակուտական մը Պրուքէր եւ ընկ. Ա. Ահարոնեան։

Տեղական մամուլը ջերմութեամբ արձանագրեց այս երեւոյթը։

Այս մասին «La Tribune de Genève» կը գրէ.

— Կը նախագահէր Գ. Քրաֆթ Պօնար, որ կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ Հայասիրական Լիկային մասին, հիմնուած 1920ին. Միացեալ Նահանգներու կողմէ՝ Հայաստանի հզօրութիւնը ստանձնելու...

...

ԱՇՈՏ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ

...

ԾՐՋԱՆԻ ՄԸ ՀՈԳԵՐՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Գ.

...

...ւ կարգադրութիւնը վիժեցնելու ...Զարդար նախագահ Սրբազանին ...ուղղուած confidentielle նամակ մը ...գրուած աբ. Վ. Խօրասանճեանի կող... մէ, առավ ուղղակի ժողովականներէն ...ու մտքերը պղտորելու դիտաւորու... թեամբ, որուն բոլոր ժողովականները ...ական իրենց զայրոյթն ու արտա... յայտութիւնը յայտնեցին։ Երբ ան... որ այդ մանէօվրան ալ չանցաւ, ...քանի ժամանակ փորձել ժո... ղովականներու ասամէնին դիմումով ...անոնց մաքին ու դատողու... թեան վրայ, արգիլելու համար ...մէջ դպրոցի մը գոյու... թիւն տալու որեւէ առաջարկի յա... ջողութիւն, բայց պատիւ ժողովա... կաններուն, միացան անօթանալ։ Ժո... ղովականները միաձայնութեամբ ...առաջարկեցին՝ դպրոցի համար գնա... ուած շէնքը՝ վարձելու յատկացնել ...ուած գումարը եւ այս որոշումին ...գործադրութիւնը ու դրամը ստանա... լու եւ յանձնանձելու գործը գործա... դիր վստահեցան Վարչութեան, թէեւ ...Վարչութիւնը բուռն փափաք ...ունէր որ Հայրենակցական Միու... թիւնները կազմեն մարմին մը, այս ...գործը հետապնդելու։

...նայած իր վրայ յորուած կա... ռավարութեան, Վարչու... թիւնը իր բանակցութիւնները մինչ ...կարեւ դիրատ վարձակալին հետ, ...Հայրենակցական Միութեանց ներ... կայացուցիչներու հետ միասին։ Գա... ռնուած 35 հազար ֆրանքը իջե... ցուց 25 հազարի եւ տան ... սիրով ...ութիւնը ստանալու կատար... ...պահանջութիւն առաւ վարձա... կալէն։ Անցան քանի մը օրեր, զար... մանքով իմացանք վարձակալէն որ ...ան անձը Հայոց անհասկանալ արտաս... յայտութիւններով սերժած է հաւա... նութիւն տալէ մինչեւ մէկ օր առաջ, ...ընէր վարձակալը, իրեն խոստա... ցած էր իր համաձայնութիւնը։ Ու ...վարձակալը դառն շեշտով մը կ՚ա... ւելցնէ իր կողմէն որ այս ատենձգու... թիւնը եղած է ձեր կողմէն, բանլ ...Հայոց կողմէն։

Հէնքը յարմար էր թէ անյար... մար, յա՛ւ չըլլանակի մէջ էր թէ ...անպատիւ, այդ ալ ուրիշ հարց է, ...որու յուրջ մեր հակառակորդները ...բարձրացուցած են աճագին վխվխուկ ...Արմենակ Կիւլպէնկեան անդամ ...յղուած է սկսեր գրել այս նիւթին ...չուրջ եւ Հայ Միրասի 2-3 սիւնակ... ները լեցուցեր, օրով մէկ կողմէն կը ...ջանայ ինքզինք արդարացնելու ...միջոցներ փնտռել, դրամը Վարչու... թեան չյանձնելու ապօրինի ընթաց... քին համար, եւ միւսէն Վարչու... թեան երեսէն թօյն ու մաղձ կը ...թափէ՝ թող որ Վարչութիւնը այս ...խնդիրը՝ դրամը չյանձնելը՝ արժա... նապատւութեան հարց չդարձուց եւ ...համաձայն եղաւ Երեսփ. Ժողովի ...մեր յարգելի առանձնապետին հետ որ ...ինք գանձէ եւ անձեռնմխելի կեր... պով պահէ այս գումարը։

Վերոյիշեալ երեսփոխանը այդ ...ժողովին դուրս ալ չէ դադրած իր ...խոռվարար սերմերը ցանելէ։ Անմի... ջապէս գացած է գանձապահ Պր. ...Արմ. Կիւլպէնկեանին եւ սպառնա... լիքով պատուիրած որ դրամը չյանձ... նէ վարչութեան, ինչ որ Պ. Արմ. ...Կիւլպէնկեան հաղորդած է Վարչու... թեան իրեն մօտ դրկած պատուի... րակներուն։

Մնացեալը յաջորդիւ

ԿԵԱՆՔԸ ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

■■■

ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ, 16 մարտ.— Փետր. 28ի կիրակի օր «Առաջ» Կրթական Միութեան ընթերցարանին մէջ կատարուեցաւ Փետրուար 18ի տօնակատարութիւնը։ Ընկերները բոլորն ալ ներկայ էին։ Եղան արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգ։ Ընկեր Յ. Սահակեան զրուց կերպով պարզեց Փետր. 18ի պատմական ապստամբութեան պատճառները եւ յիշեց քանի մը դրուագներ այդ օրերէն, զորս տեսած էր իր աչքերով։ Յետոյ խօսեցաւ ընկեր Թ. Գեորգեան, վեր հանելով դէպքին բարոյական արժէքը։

Հանդէսը տեւեց մօտ հինգ ժամ։ Բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները մեկնեցան գոհունակ տպաւորութեան տակ։

× Երգիծաբան Ե. Պարոնեանի մահուան քառասնամեակի առիթով «Առաջ» Կրթական Միութեան Վարչութիւնը Մարտ 6ին, իր Ընթերցարանին մէջ սարքեց դասախօսական ժողով մը։ Դասախօսն էր ազգային վարժարանի տնօրէն Գ. Գեորգեան։ Նիւթը՝ «Երգիծաբան Պարոնեանը». Ներկայ էին Առաջ Միութեան անդամ-անդամուհիները։

Գ. Գեորգեան կրցաւ սեղմ, ամփոփ եւ հարազատ գծերով ներկայացնել Պարոնեանի կենսագրականը։ «Պարոնեանը հայ բոլոր երգիծաբաններու մէջ ամէնէն ուժեղ եւ ամենատիրական դէմքն է» ըսաւ, եւ ապա կարդաց անոր գլուխ գործոցներէն պզտիկ մասեր։

Գ. բանախօսը խոստացաւ իր բանախօսութիւնը տալ հրատարակութեան։ Ուստի պէտք չեմ զգար տալ անոր ամփոփումը։

· Գուքրէշի մէջ «Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու» Միութեան կողմէ սարքուած մշակութային դասախօսութիւններու շարքը լրանալէն յետոյ Գ. Արշակ Ջօպանեան այցելեց Քոնսթանցա։

Այս առթիւ, մշակութային եւ համազգային նիւթերու շուրջ դասախօսութիւններ տալու եւ գաղութին զանազան հոսանքներուն, Միութիւններուն միջեւ համերաշխ գործակցութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու մտահոգութեամբ, կազմուեցաւ միասնաւոր մարմին մը բոլոր հոսանքներու, Միութիւններուն կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Թաղ. Խորհուրդին։ Դժբախտաբար ռամկավար ժամանեցին քանի մը անձեր, որոնք միեւնոյն ատեն Բարեգործականի անդամներ են, արհամարհելով ժամանակ մարմինհերինականութիւնը, իրենց խողովակով ուզեցին բերել Գ. Ջօպանեանը։ Եւ յաջողեցան։ Այն սատրճան որ բարի գալուստի ղաշող հասարակութեան գրեթէ անմատչելի դարձաւ Գ. Ջօպանեանը։

Բարեգործականի մասնաճիւղի վարչութիւնը մարտ 13ի երեկոյեան թէյասեղան մը տուած էր շատ սեղմ շրջանակի մը մէջ, անտեսելով մշակութային ամենամեծ Միութիւնը, «Առաջ» կրթականը եւ Գթութեան Խաչը եւն.։

Շրջապատող խմբակը ծիծաղելի փութկոտութեամբ կ՚աշխատէր հիւրը հեռու պահել Ազգ. դպրոցէն, թաղականութեան կողմէն, «Առաջ» կրթական Միութենէն, Գթութեան Խաչէն։

Մարտ 13ին, կիրակի օր, «Էլյփիս» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Գ. Ջօպանեանի առաջին բանախօսական հանդէսը։ Նիւթն էր «Հ. Բ. Ը. Միութիւնը»։ Բազման խօսքը ըրաւ հոգեւոր հովիւը։ Բանախօսը բացատրեց Բարեգործական Միութեան ծագումը, զարգացումը եւ կատարած ու կատարելիք գործերը։

Երկրորդ բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ մարտ 14ին երեկոյեան ժամը 8ին «Առաջ» սրահին մէջ։ Սայն բանախօսութիւնը սարքած էին երեք Միութիւններ,— «Առաջ», «Երեւան» եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը։ Խուռն բազմութիւն մը կար։ Բացման խօսքն ըրաւ դպրոցի տնօրէն Գ. Թ. Գեորգեան։ Գ. Ջօպանեան մօտ քառն վայրկեան խօսած էր, երբ ծանր տկարութիւն մը զգալով չկրցաւ շարունակել իր խօսքը։ Նիւթն էր «Հայ յանցանքներու ... Ներկաները տխուր տպաւորութեան տակ ցրուեցան սրահէն։ Յետոյ թաղականութեան ուղեկցութեամբ այցելեց ազգային երկսեռ վարժարանը եւ ներկայ եղաւ քանի մը դասարաններու դասաւանդութեանց, զոհ մնացած էր դպրոցէն եւ մասնաւորապէս տնօրէնին հմտութենէն։ Իր այցելութեան առթիւ հրաւիրուեցաւ «Առաջ» կրթական Միութեան Գրադարանը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հաւաքավայրը, եւ պատուասիրուեցաւ թէյով։ Գ. Ջօպանեան ջերմապէս գրուատեց այսպիսի հաստատութեան մը գոյութիւնը եւ ծանօթացաւ սոյն Միութիւններու եւ Գթութեան Խաչի վարչութեանց անդամ անդամուհիներու հետ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Տնտեսական տագնապը

Տնտեսական խնայողութիւնը գործադրելու համար կազմուած միութեան վարչական ժողովը որոշեց Թուրքան պայրամի առթիւ ոչ տալ տեղական ապրանքներու գործածութեան։

Պատերը փակցուած մեծ ծանուցումներով կը յանձնարարուի ժողովուրդին որ զգեստեղէնի համար տեղական ապրանքներ գործածեն, շաքարեղէնները տեղական շաքարագործներէ առնեն, պայրամի առթիւ հիւրերու միայ, շամիչ, նուշ եւ Անթալիի պիստակ մեծարուին եւ տղոց համար ալ դրամատուններու յատուկ դրամի տուփեր նուիրեն։ Որոշուած է որ Թուրքան պայրամի առթիւ բարոյով բանախօսութիւններ ալ ըլլան։

Այս գումարման մէջ որոշուած էորշագործագործներուն առաջարկուի որ ինչպէս շաքարակէ եւ տանձէ, նոյնպէս թուզէ շաքարեղէն պատրաստուի եւ անոնք հրամցուին հիւրերու։

✓ Ազգ. Մեծ Ժողովը խորհրդակցութիւն կատարեց մենաշնորհի պաշտօնեաներու վերաբերեալ օրէնքի մասին։

Մաքսային եւ մենաշնորհներու գործավար Ալի Րանա պէյ բացատրեց թէ այս օրէնքով հաստատուած պիտի ըլլայ անոնց, որոնց պաշտօնին վերջ կը տրուի, եւ իրենց պաշտօնին մէջ գտնուած գործողները եւ թերացողները դուրս կը մնան։

Կազի Այնթապի երեսփոխան Րէշիտ պէյ դիտել տալու թէ մէկ կողմէ խնայողութիւն կ՚ընենք եւ միւս կողմէ հաստուցում կուտանք։ Յայրայեղ խնայողութիւն պէտք ընել, ըսաւ։

Ազգ. Մեծ Ժողովի պիւտճէի յանձնաժողովը Ազգ. Մեծ Ժողովի նիստէն ետք հաւաքուելով, իրեն վերադարձուած մենաշնորհի օրինագիծը նորէն քննեց կարգ մը բարեփոխումներ ընելով պատրաստեց իր տեղեկագիրը։

Բացը Թուլիք պաշտօնեաներուն հատուցում տրուելու սկզբունքը պահպանուած է։ Միայն թէ զեղչուած են հատուցումներու համեմատութիւնները։ Նոր ձեւին համաձայն, երկու տարի ծառայութիւն ունեցողներուն մէկ ամսական, երկու տարիէ աւելի ծառայութիւն ունեցողներուն առաջին երկու տարուան ծառայութեանց համար մէկ ամսական պիտի տրուի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ, 21 Մարտ.— Այս տարի կարգ մը պատճառներով ու մանաւորապէս սրահի չգոյութեան պատճառով, Փետրուար 18ի, հայ ժողովրդային ըմբոստութեան 11րդ տարեդարձը քիչ մը ուշ տօնուեցաւ Վիէնի մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի, կազմակերպուած էր գեղեցիկ երեկոյթ մը, Մարտ 19ին, Հ. Յ. Դ. Խաժակ ակումբին մէջ։ Բեմին ճակատը, աջ ու ձախ կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները։ Ժամանակին արդէն երկսեռ հայրենակիցներու բազմութիւն մը գրաւած էր ակումբին բոլոր նստարանները։

Կը նախագահէր ընկ. Ա. Գասօնէն որ իր բացման խօսքին մէջ ըսաւ. «Տասնեակ տարիներէ ի վեր, տարագիր հայ ժողովուրդը ամէնուրէք կը տօնէ, իր շատ մը ուրիշ ազգային տօներու կարգին, նաեւ Փետր. 18ի ապստամբութեան տարեդարձը։ Եւ պիտի տօնէ ամէն տարի, բրբեւ Նորագոյն Վարդանանցը։ Ընկերը, կարդաց նաեւ քանի մը հատուածներ ծանօթ բոլշեւիկ Բորեանի մէկ գիրքէն, ուր կ՚ապացուցանէ թէ Փետր 18ին պատճառ դարձաւ Ցեղկոմը, իր անհեթեւակայելի բռնութիւններով եւ կողոպուտներով։

Ընկ. նախագահի խօսքէն վերջ, երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը խումբ մը ընկերներու եւ համակիրներու մասնակցութեամբ։

Բանախօսելու հրաւիրուած էր ընկ. Բ. Ազարէկեան (Լիոնէն) որ խօսեցաւ կրակոտ ճառ մը։ Բացատրեց Փետր. 18ին տեղի տուող ամբողջ պատճառները։ «Հայ ժողովուրդը, իր երկար մաքառումներէն յետոյ, գտած էր իր ազատութիւնը, եւ ապրած էր մօտ 2 տարի այդ զուարթ կեանքը։ Բայց յանկարծ, կարմիր ուրիշ բռնակալը, հակառակ իր խոստումներուն, սկսաւ անլուր բռնութիւններ կատարել։

Ժողովուրդին համբերութիւնն սպառած ըլլալով, անխուսափելի էր ապոտամբութիւնը։ Նախ գիւղերը կապուեցան զաւառներուն, եւ այսպէս մինչեւ քաղաքները, եւ 1921 Փետրուար 18ի օրը պայթեցաւ փոթորիկը։

ՄԱՄՈՒԼ

«Յուսաբեր»ի Տունը

Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը իր խմբագրատան եւ տպարանի փոփոխութիւնը կը կատարէր վերջերս, արդար գոհունակութեամբ կը պատմէ խմբագրականին մէջ (7 մարտ).

— «Այսօր փոքրիկ տօն մըն է մեր կազմակերպութեան համար։ Տասնեակ տարիներ ծուք նկուղներու եւ խարխուլ շէնքերու մէջ պատսպարուելէ յետոյ, այսօր «Յուսաբեր»ը «Նաւասարդ»ը տեղափոխուած են նոր շէնքի մէջ, ինչպէս ժողովուրդը կ՚ըսէ, մենք այլեւս «ներկայանալի» սրահ, տպարան եւ խմբագրատուն ունինք։ Զաւով մը երեւոյթները ընդարակելով եւ յաւով մըն ալ բառերը չափազանցելով՝ կրնանք ըսել թէ «Յուսաբեր» իր ծաւալով մեծ էր այն շէնքէն, ուրկէ լոյս աշխարհ կուգար։ Ու մեծ էր նաեւ մեր կազմակերպութիւնը այն սրահէն, ուր տեղաւորուած էր տարիներէ ի վեր։

Բայց սակայն որ, փոխուած են ժամանակները ու փոխուած ենք... նաեւ մենք։ Այս փոփոխութեան կենդանի արտայայտութիւններէն մէկն է... մեր նոր շէնքը։ Վայելուչ տպարան, յարմարութիւններով օժտուած խմբագրատուն եւ ընդարձակ սրահներով գեղեցիկ հաւաքավայր, ուր գաղութը ու մանաւանդ անոր երիտասարդ սերունդը բոլոր դիւրութիւնները պիտի ունենայ «օգտակար հաճելիին միացնելու»։

Որքան մենք գիտենք, նոր «Նաւասարդ»ը Գահիրէի հայ համայնքի լաւագոյն հաւաքավայրն է, անշուշտ իր յարմարութեանց եւ գեղեցկութեան տեսակէտով։ Սակայն ան միաժամանակ անոր ամէնէն լայնահոգի հաստատութիւնը պիտի ըլլայ, անխտիր իր դռները բանալով բոլոր անոնց առջեւ, որոնք հանրօգուտ նպատակ մը ունին։ Անունով «Հայ Տուն» չէ ան, սակայն իր էութեամբ այդպիսին պիտի ըլլայ։

Ժողով ընթերցարան, գրադարան, խմբագրատուն, «Համազգային», կարմիր Խաչ, Պատանեկան եւ Երիտասարդաց Միութիւններ, հանդէսներ եւ դասախօսութիւններ, զաւրնթացք եւ ժողովներ,— ահա այն կազմակերպութիւնն ու այն գործերը, որոնց օթեւանը պիտի հանդիսանայ մեր նոր շէնքը»։

Արտասանեցին ընկերներ Գ. Մելքոնեան («Թեւ»խաւարը», Յ. Մաթոսեան Mitta pauciszo. քերթուած՝ («Ազատամարտ») որ ձօնուած է հայ նահատակներուն։ Երգեցին ընկեր Մ. Մուրատեան («Տաւման բռնեց»). ձօնուած Տարօնի առիւծ Սերոբի, եւ Գ. Ա. Տիգրանեան («Թող լռէ պլպուլը» եւ «Նիր իմ բալիկը»)։

Յետոյ, չորս ընկերներու կողմէ յաջողապէս ներկայացուեցաւ «Երկու ծայրայեղները» զաւեշտը կուշտ ու կուռ խնդացնելով հանդիսականները։ Ժամը 11ին մեկնեցանք գոհ եւ ուրախ, լեցուն ապագայ յոյսերով։

Ն. Գալեան

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Խմբ.— Միրի ղրկուած զեկոյցէ մը կը քաղենք թետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ա.-- Դպրոցասէրը իր յոբելեանին առթիւ առաջին մանկապարտէզը կը հաստատէ Տրակինեանի մէջ, ուր յարմար շէնք մը տրամադրուած է Յառաջդիմասէր ընկերութեան կողմէ։

Պաշտօնական բացումը տեղի կ՚ունենայ յառաջիկայ ապրիլի առաջին եօթնեակին։ Ուսուցչուհի նշանակուած է շրջանաւարտուհիներէն Օրիորդ Խնկուհի Անանիկեան։

Բ. -Լիբանի մէջ կազմուած է մասնաճիւղ մը, որուն վարչութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալներէ. Վարդան քահանայ Ժամկոչեան նախագահ, Տիկիններ՝ Ռ. Համամճեան ատենապետ, Մ. Մովսէսեան փոխ-ատենապետ, Տր. Ն. Սիւզմէճեան ատենադպիր, Տիկին Լ. Չէօրէքճեան փոխ-ատենադպիր, Օր. Ի. Խիկարեան գանձապետ, Տիկիններ՝ Հ. Գարիպեան եւ Ն. Սօֆեան խորհրդական անդամուհիներ։

Գ.— Առափսպարի եւ Տրապիզոնի Նահանգային Հայրենակցական Միութիւնները եւս ջերմ համակրանքով կը մասնակցին հայրենակցական Միութիւններու խորհրդակցական ժողովին որոշումներուն։

ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիոյ մարզպանութեան մէջ գումարուած ժողով մը որոշեց.—

ա.) Սուրիոյ կառավարութեան պահանջած 130 հազար ոսկի փոխառութիւնը պիտի տրամադրուի, յատկացուելու համար երկրագործներուն։

բ.) Հալէպի կառավարութիւնը կ՚արտօնուի յառաջիկայ ամիս հազար թօն ցորեն եւ ալիւր առանց մաքսի հանել։

գ.) Հալէպի կառավարութեան պահանջած գումարը, գնելու համար բամպակի հունտեր, պիտի տրամադրուի։

դ.) Ալեքսանտրէթի եւ Հալէպի ժողովուրդներուն միապաղ հունտերը ձրի պիտի տրուին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

Ե Ր Դ Ի Ք Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի

ՎԷՊ

■■■■■■■■

Ա. ՄԱՍ

XIII

— Իսկ եթէ անոնք մեր թիկունքին որ մը լսելի ըլլան մեզի. — հարցուց Քէպապճեան էֆ. գլուխը դառնօրէն շարժելէն. — Սրբազան, Սրբազան, լա՛ւ է որ մեր կոշիկէն վեր չելլենք...

— ... Ու մենք ամէն մէկս մեր խուցին մէջ, չէ՞, — ձայնը բարձրացուց վարդապետը զգալապէս նեղացած, ... փողը կ՚երեւի, մենք ետ հաճելի ... կ՚ելլենք ... եկեղեցին ալ...

— Է՛, — վրայ բերաւ Դաւիթ էֆ. — եթէ սա ազգին շահը պահանջէ, դպրոցն ալ պա՛ռ փակենք, եկեղեցին ալ պա՛ռ փակենք։

— Հայերէն ալ պիտի չխօսինք, թերեւս...

— Հարկա՛ւ, եթէ սա ազգին շահը պահանջէ, հայերէն ալ պա՛ռ չխօսինք.

հապա ի՞նչ կարծեցիր, Սրբազան... խառքէ կ՚ալէ, խառքէ՛... Ու ազգին շահուն համար.

— Բայց, ո՞ր շահուն համար, ի սէր Աստուծոյ... Ազգը, ա՛զգը, ա՛զգը... Այդ ազգէն ի՞նչ կը մնայ, երբ յանձն առնենք դպրոցը փակել, եկեղեցիին դռները գոցել, լեզուէն հրաժարիլ, երգը չերգել... Մեր ու անոնց անուններուն ալ տարբերութիւնը ի՞նչ է, արդէն. Դաւիթին «Դաւ՛» «Տօ», խոկ «Թօն՝ «Թա» շուտ կ՚ըլլայ, Դաւիթ էֆէնտի..

— Աղէկ, աման՛, Սրբազան, եկեղեցին, դպրոցը, լեզո՞ւն էական է, թէ ազգը... ա՛զգը հարկաւ... Ի՞նչ պէտք կայ, ծա՛նը՛ծ, առանց բաներու համար օդը զլօխնիս աւեսարանեն տակ գնելու... խառքէ գիտնալու է, խառքէ... Նայէ՛,

ու քաղաքին, մէկուն գիթը արուած ունի՛ ..

— Հա ո՛չ, բայց, շրջակա՞յքը, գիւղերը՛, ո՞ր մէկը թուեմ. 15 միլիոն էր այս ժողովուրդը ու երեք միլիոն մնաց, ու տակաւին հաճերել, գլուխ ծռել, եկեղեցի ու դպրոց փակել, լեզուն լքել...

— Ի՞նչ ընենք, հարկը օրէնք կը լուծէ, Սրբազան, — ընդմիջեց Քէպապճեան էֆ.։

— Իսկ ես լուծել չեմ տար... Թող կերան ալ ուտեն մեր եկեղեցին փակել, բայց փառքը պատիւը տեան ու տեղը նստու...

— Իսկ մենք՝ այս պզտիկ լուռ փառքի չենք տիրանար, Սրբազան...

— Մինչ՛ւշտ, Քէպապճեան էֆ. այնքան առեն, որ ձեռնտուլ ու վզերնիս կախ կը նստինք...

— Զլուխ, — իրար անցաւ Դաւիթ էֆ. — մէյմէկ չափմուխը թիւթէնկ շալկենք լռւր էլլենք...

— Ո՛չ, Նստինք, որ օր մը...

— Ու օրը չի գար, ինչպէս... Հը՛, մենք հոս ենք, սա օրը չի գար, Սրբազան... Մինակ քի, ինտոր որ ըսի, պէտք է երեսի ջուրով էթայ սա ձորը...

Մէ՛, ուրի՞ նայէ — բարձրացուց ձայնը — գան էլիր ալ կռուվարատն էաշին հայերէն երգէ... Տալարի՞կ ըսին, ի՞նչ ըսին... Ու ի՞նչ անուն է, քաղած Քէպապճեան էֆէնտիս...

— Հայաստանի մէջ վայր մըն է...

— Հայաստանի՞... Հայաստանի՛, բանը... Վա՛յ, ա՛ս էր պակաս... գիրք, էֆէնտիմ, տղոցը պիշիծին բեռ չհանեցայ... առա՛ր համար տասար զուլու կ՚երգէին կոր... Վա՛յ, չանչանորդիներ, իրենք չկան թիգոնկէօ՛արաքնին հաղապէս... Զրուզ, Զաբքը՛ըլըներու, Զախըմէ Մէշէճեաներու աէֆօ զարձուցեր են փարմարանը...

— Օքքապադնանէ՛, զարթեցող, — մէջ ինկաւ Մինէօ աղա...

— Փարմանը գառերինա եկեր է ակ։ Մենք կը քնանանք կոր... ինծի նայէ՛, ինծի՛, Սրբազան, սա մարդը պէտ 'Թայ. հասկցա՞ր, հի՛չ մի աշխատիր պատը ջուր հանելու... մէկ մէկ ա՛ էրկու...

— Լա՛ւ, քանի այդպէս է կ՚երթայ — ըսաւ Տաճատ վարդապետ — արիւն ձեր ի գլուխ ձեր։

Ու ձեռնեցաւ դրանը՝ բանալ եւ վար իջնելու համար։

—Թը՛ք, Թը՛ք, Թը՛ք, — ձայն մը հարուածը՝ դրանը ետեւէն։

— Հէ՞, — լեզապատառ շուրջը նայեցաւ Դաւիթ էֆ.։

Մինչ սա թիկնաթոռէն ելած էր, տղէն, ու Քէպապճեան էֆէնտի՝ ապահոված ինքզինքը՝ փէսը գլուխը դնելով։

-- Մտէ՛ք, — խուեցաւ վարդապետին զաւ ու հաճելի ձայնը։

Դուռը բացուեցաւ։ Դիւանապետն էր, տղէն. եւ այդ խոր ու տպաւորիչ լռութեան մէջ, գլխաբաց, դիտախոժ, խիզախ ու տանական դիմագիծը երեւցաւ. Սարէկին, փայլող հրայրք մը աչքերուն մէջ ու հուք մը կուրծքին տակ։

Ամէնքին աղաչաւոր նայուածքին տակ, Սարէն յառաջացաւ, կանգնեցաւ սենեակին մէջտեղը, նայեցաւ սրբազանին եւ միւսներուն։ Ծուղական բան մը կար նայուածքին մէջ, որ ծաւթին կըփայլիէր։ Անոր ինքնավստահ կեցուածքը եւ հուքը՝ կուրծքին տակ, կապանք դրեր էր բոլորին շրթներուն։ Իսկ Սարէնի յաղթը բազէական չէր։ Տօնանմայնէն զարձին, ժամերով սառնծնացեր էր իրենց սենեակը, ու խորապէս ցաւեր՝ կառչելով որ իր այդ քայլը կրնար փառաց մը

բերել իր ծնծերուն։ Ու այս ծուածումը չարչարեր էր գինքը։ Ճարահատ՝ ելեր էր դուրս՝ շուկայ, մտադրած ըլլալով հօրեղբօրը ներկայանալ։ Բայց, հաշիւ ծանօթացած անոր խանութին, քայլերը առաջ չէին գացեր. Ներքին հզօր ու տիրական ձայն մը ըսեր էր իրեն — «այդ չէ ճամբան»։

Դարձեր էր ետ։ Եկեր էր բակ։ Ուզեր էր տեսնել հօրեղբայրը։ «Մեծերը գնացին» եղեր էր ժամկոչ Արթին եղբօր պատասխանը։ Ու մինչեւ երեկոյ զո՛ւր տեղը սպասեր էր, որու վճռել։ Տէր Մեսրոպ այդ երեկոյ բացակայած էր եկեղեցիէն ու զացած տեսնելու Դիմաքսեանը՝ նոյն խնդրին համար։

Յետոյ, իրիկուան դէմ, տեսեր էր հօրեղբայրը, որ կը մտնէր բակ։ Սպասեր էր անկիւն մը։ Ու մինչ անոնք բոլորը փակուեր էին ներսը, ադմուկէն հետաքրքրուած՝ բարձրացեր էր վեր՝ ականջ տալու համար խօսակցութեան։

Ու հիմա ներսն էր արդէն, անոր հետ դէմ առ դէմ։ Սրտակորզ խռովք մը ու մեծ զգայնութիւն մը մէջը...։ Ու նայեցաւ շուրջը։ Բոլորը կը նայէին իրեն։ Անսպասելի ուղղեց հօրեղբօրը եւ ըսաւ.

(Շար.) Կ. ՄԵՀՍԵԱՆ

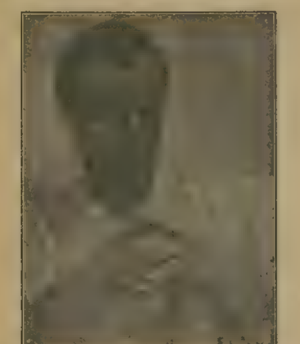

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ («Օթէլլո»ի դերին մէջ)

Չինա-ճափոնական յարաբերութիւնները

Ուաշինկթընի ճափոնական դեսպանին տուած տեղեկութեանց համաձայն, ճափոնական կառավարութիւնը հաւանութիւն յայտնած է, Ճանկհայի մէջ պատրաստուած զինադադարի պայմաններուն։

Չինական կառավարութիւնը, Ազգերու Դաշնակցութեան ուղղուած գրութեամբ մը, փափաք կը յայտնէ որ քննիչ յանձնախումբը կարելի եղածին չափ շուտ մեկնի Մանչուրիա եւ ձեռնարկէ նախատեսուած քննութեան։

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. եւ Անիէռի «Զէյթուն» Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրեն

ԱՆԻԷՌԻ Սասունի խումբը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, «Սահակ-Մեսրոպ» Դպրոցարանի սրահը։

Զեկոյց Կ. Կ.ի կողմէ

ԱՆԻԷՌԻ Փոթորիկ խումբը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարանի սրահը։ Զեկոյց ու դասախօսութիւն.

Նիւթ.— Հայ քաղաքական կուսակցութիւնները։

ԱՆԻԷՌԻ Պատանեկան միութիւնը 29 Մարտ, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան։ Նիւթ.— Հայրենիք ու ազգութիւն։ Կը հրաւիրուին պատանի համակիրները։

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի դասախօսութիւնը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին միութեանս գրադարանին մէջ, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՑԵՏԱԶԳՈՒԱԾ է Մարսէյլի Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը որ տեղի պիտի ունենար այս իրիկուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. ՍՏԵՓԱՆ ՎԱՐԴԵՐԷՍԵԱՆի մահուան առթիւ իր ընտանիկան պարագաներուն։

Imp. A. DER Agopian
17, Rue Damesme, Paris 13
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ԾՎԱՅԿ

Արդարեւ սպասուհիի մը անզգուշութեան հետեւանքով խոր տակուած ամուսինը, իր անկարող բարկութեան մէջ, ծմրթկելով նետեր էր նամակը տախտակամածին մէկ անկիւնը, եւ սպասուհի մը կար՝ դացեր էր զայն), շատով իմացանք որ Տիկին Անրիէթը առանձին չէր մեկնած, այլ երիտասարդ Ֆրանսացիին հետ (որուն հանդէպ շատերուն համակրութիւնը այդ պահէն սկսաւ արագօրէն անհետանալ)։ Առով հանդերձ, առաջին ակնարկով, կարելի պիտի ըլլար կատարելապէս հասկնալ որայտփոքրիկ Տիկին Պովարին իր կլորիկ եւ զաւառացի ամուսինը փոխէր սիրուն եւ վայելուչ երիտասարդի մը հետ։ Բայց ինչ որ կը զարմացնէր ամբողջ տունը, այն էր թէ ո՛չ գործարանատէրը, ո՛չ իր աղջիկները, ո՛չ իսկ Տիկին Անրիէթ նախապէս բնաւ չէին տեսած այդ սիրահար պարոնը եւ թէ հետեւաբար պատշգամին վրայ երկու ժամ տեւող գիշերային խօսակցութիւն մը եւ սուրճ առնելու համար պարտէզին մէջ ժամ մը միայն ըլլալը բաւական պիտի ըլլային գրեթէ երեսունհինգ տարեկան անբասիր կնոջ մը լքել տալու գիշերով իր ամուսինը եւ իր երկու զաւակները, եւ արկածախնդրօրէն հետեւելու գեղեցիկ երիտասարդի մը որ իրեն բոլորովին անծանօթ էր։

Երեւոյթէն գատելով, մեր կլոր սեղանը համաձայն էր այս բացայայտ իրողութեան մէջ տեսնելու սիրահար զոյգի մը նենգ խաբէութիւնը եւ խորամանկ հնարամտութիւնը միայն։ Յայտնի էր որ Տիկին Անրիէթ շատ երկար ատենէ ի վեր գաղտնի յարաբերութիւն կը պահէր երիտասարդին հետ եւ թէ «այդ մեկի որսորդը» հոս եկած էր միայն փախուստին վերջին մանրամասնութիւնները որոշելու համար, վասնզի — այսպէս կը տրամաբանէին — բացարձակապէս անկարելի էր որ պարկեշտ կին մը, պարզապէս երկու ժամուան ծանօթութենէ մը ետքը այդպէս փախչէր, սուլիչին առաջին հարուածով։ Մինչդեռ ես հաճոյք զգացի տարբեր կարծիք մը ունենալ, կորովի կերպով պաշտպանեցի այդ տեսակ դէպքի մը կարելիութիւնը եւ նոյնիսկ հաւանականութիւնը կնոջ մը կողմէ զոր ձանձրոյթի եւ յուսախաբութիւններու երկար տարիներու միութիւն մը ներքնապէս պատրաստած էր օրօն ըլլալու ամէն յանկուցն մարդու։ Իմ անսպասելի ընդդիմախօսութեանս հետեւանքով, վիճաբանութիւնը շատով ընդհանրացաւ եւ ո՛չ աւելի բորբոքեցաւ, երբ երկու զոյգ ամուսինները, թէ Գերմանը եւ թէ Իտալացին, խելապէս վիրաւորիչ արհամարհանքով մը, մերժեցին ընդունիլ շանթի հարուածին գոյութիւնը որուն մէջ կը տեսնէին միայն յիմարութիւն մը եւ վիպային տափակ երեւակայութիւն մը։

Կարճ խօսքով, շահեկան չէ հոս վերստին ծամել իր բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ փոթորկալից ընթացքը վիճաբանութեան մը որ կ՚երկարէր ապուրէն եւ փուտինկին միջեւ։ Պանդոկի սեղանատան մասնագէտները միայն սրամիտ կ՚ըլլան եւ շատ անգամ անշահեկան են այն պատճառաբանութիւնները որոնց կը դիմենք տաք վիճաբանութեան մը ընթացքին զոր դիպուածը սեղանակիցներու մէջ կը ստեղծէ. սրավնեսեւ ինչպէս կ՚ըսեն, անոնք ժամ ձեռքով հաւաքուած են հազմնավոր. Նմանապէս դժուար պիտի ըլլար բացատրել թէ ինչո՛ւ մեր վիճաբանութիւնը այդքան շատ վիրաւորիչ ձեւեր առաւ. կը կարծեմ որ գրգռումը առաջ եկաւ այն պատճառով որ երկու ամուսինները կը պնդէին թէ իրենց կիները զերծ էին նման վտանգներէ եւ նման անկումներու հաւանականութենէն։ Դժբախտաբար իմ տեսակէտս դէմ իբրեւ լաւագոյն առարկութիւն անոնք ըսին թէ այդպէս կրնայ խօսիլ միայն մէկը որ կնոջ հոգին կը դատէ աժուրիի մը պատահական եւ շատ դիւրին յաղթանակներու վրայ։ Այս պատասխանը գիս գրգռեց եւ համբերութիւնս բոլորովին հատաւ, երբ Գերման կինը այս դասը հաստատեց բարոյախօսի մը մանանխով, ըսելով որ մէկ կողմէ կային ճշմարիտ կիներ եւ միւս կողմէ թեթեւաբարոյ նկարագիրներ եւ թէ ըստ իրեն, Տիկին Անրիէթ այս վերջիններէն պէտք էր ըլլալ։ Ասոր վրայ ես ալ իմ կարգիս յարձակողականի սկսայ. Յայտարարեցի որ մխտելով սա բացայայտ իրողութիւնը թէ կին իր կեանքի զանազան պահերուն, իր կամքէն եւ իր բանականութենէն աւելի զօրաւոր խորհրդաւոր ուժերու կրնայ անձնատուր ըլլալ, կը ծածկէինք մեր վախը մեր իսկ բնազդէն, մեր խառնուածքին դիւային խորքէն, եւ թէ շատ անձեր հաճոյք կը զգային իրենքզիրենք կարծելով աւելի զօրաւոր, աւելի բարոյական տէր եւ աւելի մաքուր քան բոլոր անոնք զորս «գիւրին է հրապուրել»։

Ես իմ կարգիս աւելի պարկեշտ կը գտնէի որ կին մը ազատօրէն եւ ցանկութեամբ հետեւէր իր բնազդին, փոխանակ, ինչպէս կ՚ըլլայ ընդհանրապէս, իր ամուսինը խաբելու անոր բազուկներուն մէջ, աչքերը փակ։ Գրեթէ այսպէս արտայայտուեցայ, եւ այդ գեբազգրգիռ խօսակցութեան մէջ, որքան միւսները կը յարձակէին խեղճ Տիկին Անրիէթին վրայ, այնքան բուռն կերպով կը պաշտպանէի զայն (ճիշդն ըսելով, իմ խղճմտանք զգացումէս էր որ քիչ մը շատ կ՚երթայի). Այս եռանդս գրգիռ հանեց երկու զոյգ ամուսիններ եւ այս աններդաշնակ քառեակը այնպիսի կատաղութեամբ վրաս ինկաւ որ, ծեր Դանիացին զուարթ կերպարանքով մը, ձեռքը մը ձեռքը, ինչպէս ֆութպոլի մրցախաղի մը դատաւորը, պարտաւորուած էր երբեմն ժամանակը կրուե կողմովը սեղանին զարնելու, իբրեւ ազդարար նշան մը տալով «gentlemen, please»

Բայց վայրկեանի մը համար միայն անոր ազդեցութիւնը, անգամ մըն ալ իմ հակառակորդներէս մէկը բուռն կերպով ոտքի կանգներ եւ անոր կինը մեծ զրգռութեամբ խաղաղեցուցեր էր զայն։ Կարճ խօսքով, երկուառաւմէկ վայրկեաններ եւս ու մեր վիճաբանութիւնը պիտի վերջանար ուածններով, եթէ յանկարծ Տ. Կ... մեզ խօսքերով հանդարտեցած չըլլար, կարծես թէ խօսակցութեան փրփրուն ... նորը։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

17, Rue Dameame PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

Métro : TOLBIAC

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՄԱՐՏ 1932

25 MARS 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1837

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ...

Ողջ բացել ան կռվի բազար.
Դունէ դուռ չինում մանզար,
Խէրուրն Թարգմանում ղզար.
Հոգի ուրմալ ան ազատ

ԱՇՈՒՂ ՂՈՒԼ ԱՐԶՈՒՆԻ (1650–1750)

... Տօնական օրեր են: Բարի քրիստոնեաներ կը հաւատան թէ մարդիկ աւելի բարեհաճութեամբ կը լսեն իրար: Թէ կը պայծառանան սրտով ու մտքով:

Առանց բարի քրիստոնեայ մը ըլլալու, օգտուինք այդ բարեհաճ տրամադրութենէն:

Եւ, Զարչարանքի օրով, խօսինք մեր ամենօրեայ չարչարանքներու մասին, որոնց սկիզբը տեսանք. բայց վախճանի մասին ոչ իսկ խորհիլ կ'ուզենք:

Տարուան ո՛ր եղանակէն ալ հաշուէք, պատկերը չի փոխուիր: Նոյն է ինչ որ տարեգլուխին: Նոյնը՝ Զատկին: Նաւա-Ծնին:

Բայց փոխուա՞ծ է ան օրէն ի վեր — 18րդ դար — երբ կ'ողբար պարսկահայ անգրագէտ աշուղը.

— Ողջ բացել ան կռվի բազար,
Դունէ դուռ չինում մանզար...

Այս ողբն արձակած ատեն, աշուղին շրջապատը չունէր այն մասնագութիւնները ինչ որ ունինք մենք այսօր: Ոչ միայն այս կամ այն գաղութին կամ հաստատեն մէջ, այլ ...

Արեւելեան բարբարոսութիւններ, կրօնական հալածանքներ, ներքին փտութիւններ. այս կարգի հոգերու մէջ կը տապկուէր ժողովուրդը, Արզունիի օրերուն:

Բայց, հող ու արմատ ունէր: Ունէր հաւատք եւ ինքնավստահութիւն: Ու կը տոկար:

Ողբն ու փառաբանութիւնը, երգն ու վէրքը ձգած աշուղներուն, ան կը գալարուէր, կը տքնէր, կը ... բայց կը դիմադրէր ...

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Անգլիա եւ Իրլանտա դէմ առ դէմ

Իրլանտա գիջում չպիտի ընէ

Անգլիոյ գաղթային նախարարը երեկ, ժողովին մէջ յայտնեց թէ համաձայն Լոնտոնի իրլանտական ներկայացուցչին տուած տեղեկութեանց իրլանտական կառավարութիւնը կը մնդէ թէ Անգլիոյ հանդէպ հաւատարմութեան երդումը յատակօրէն չէ յիշատակուած դաշնագրերուն մէջ, եւ թէ Իրլանտա իրաւունք ունի իր սահմանադրութիւնը փոփոխութեան ենթարկելու համաձայն ժողովուրդին բաղձանքներուն:

Բացայայտ է թէ ըստ, երդումը լրացուցիչ մասը կը կազմէ 10 տարի առաջ Իրլանտայի եւ Անգլիոյ միջեւ կնքուած դաշնագրերուն եւ գոր. դաշնակից կողմերը ցարդ պահպաներ էին:

Յետոյ յայտնեց թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը Իրլանտայի ուղղած է հաղորդագրութիւն մը, որով իր տեսակէտները կը ճշդէ:

Գալով կալուածային տարեվճարներուն, գաղթային նախարարը ճշդեց թէ Անգլիա պաշտօնական որ եւ է հաղորդագրութիւն չէ ստացած Իրլանտայէն: Սակայն համաձայն Իրլանտայի վարչապետին յայտարարութիւններուն, անգլիական կառավարութիւնը կը կարծէ թէ Իրլանտա մտադրած է վար դնել տարեվճարները:

Այս տարեվճարներու վերաբերեալ դաշնագրերուն անդրադառնալով, Նախարարը յայտարարեց.

Իրլանտայի կառավարութիւնը շատ սերտ եւ յստակ կերպով պարտաւոր է շարունակել այս տարեվճարները եւ անոնց առկախումը պիտի կազմէ բացայայտ բռնաբարում մը ան համաձայնութեան, որուն կապուած է Իրլանտա, որն ալ ըլլայ իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՊԱՅՔԱՐ՝ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՔԱՅՔԱՅՄԱՆ ԴԷՄ

Այլեւս տարակոյս չկայ թէ Թուրքիա ամէն օր քայլ մը աւելի կը մխրճուի ճահիճին մէջ՝ տնտեսական գետնի վրայ։

Համաշխարհային տագնապը իր այսօրուան սուր վիճակին հասնելէ տարիներ առաջ, քէմալական Թուրքիան արդէն բռնած էր տնտեսական քայքայման ճամբան։ Տարիներէ ի վեր փորձուած բոլոր միջոցները օգուտ մը չունեցան։ Ու Թուրքիա այսօր ոչ միայն արտաքին աշխարհին կը պոռայ բարձրաղաղակ՝ թէ չի կրնար վճարել, միջոցներ չունի վճարելու հանրային պարտքերը, այլեւ Թուրք քաղաքացին, մանաւանդ Թուրք գիւղացին, անօթութեան ու թշուառութեան դատապարտուած է։

Քէմալականութիւնը իր [illegible], այլամերժ, կասկածոտ ու ազգայնամոլ քաղաքականութեամբ երկիրը հասցուց այս վիճակին։ Զուտ թրքական անկախ պետութիւն մը հիմնելու մոլուցքէն բռնուած, Էնգիւրիի վարիչները արհամարհեցին նախ՝ երկրին ոչ-թուրք գործունեայ եւ շինարար տարրերը՝ սահմաններէն դուրս վտարելով զանոնք, յետոյ պատնէշներ կանգնեցին օտար դրամագլուխին դէմ։

Հետեւանքն եղաւ այսօրուան կացութիւնը։ Այսինքն՝ անանկութիւն ներսէն եւ դուրսէն։

Նախկին ելմտական գործավար Սարաճ օղլու Շիւքրի ամիսներէ ի վեր Ամերիկացիներու եւ Ֆրանսացիներու դուռները աթ կ'առնէ փոխառութիւն մը ապահովելու եւ Հանրային Պարտքի վճարումները ընդհատել տալու համար։ Սակայն քաղաքակիրթ երկիրները ո՛չ մէկ վստահութիւն ունին Թուրքիոյ ներքին եւ ապագային մասին, ուստի իր ջանքերը ապարդիւն անցան։ Միայն ամերիկեան տուն մը յանձն առած է օդանաւեր շինել եւ օդանաւային ներքին սպասարկութիւն հաստատել Թուրքիոյ մէջ։

Թուրքերը հոգի կուտան հիմա, որպէսզի օտար դրամագլուխ մտնէ երկրէն ներս, հաստատարանային եւ այլ շինարար ձեռնարկներու ձեւին տակ, որպէսզի թէ՛ գործ հայթայթուի ժողովուրդին եւ թէ երկիրը ինքնաբաւ դառնալու ճամբուն մէջ յառաջդիմէ։

Օտարամերժ քաղաքականութեան վերջ կը տրուի հետզհետէ։ Նոր ուղղութեան յայտարար նշաններն են Թուրքեւհելլէն բարեկամութիւնն ու երթեւեկի նոր հրահանգը։ Ուշ մնացած այս ձեռնարկները դժուար թէ կարենան բարելաւել կացութիւնը։

Խալք կուսակցութիւնը, որ իրական վարիչն է երկրին, ինչպէս երբեմն Իթթիհատը, լուրջ յուզումի մատնուած է տնտեսական տագնապին առթիւ, որ հետզհետէ կը ծանրանայ։ Խորհրդարանի ելմտական քննիչ յանձնաժողովը, 1932ի ելտացոյցին պատրաստութեան առթիւ խորունկ ուսումնասիրութեանց ձեռնարկած է։ Վերջին երեք տարիներու ընթացքին ելմտացոյցը շարունակ բաց ունեցաւ, հակառակ տարուէ տարի կատարուած կրճատումներուն։

Կուսակցութիւն եւ կառավարութիւն իրարանցումի մէջ են։ Կը մտածեն արմատական դարման մը գտնել կացութեան, փոխանակ թուղթի վրայ միայն հաւասարակշռուած ելմտացոյց մը պատրաստելու։

Ելմտական այս տագնապին գլխաւոր պատճառն այն է, որ Թուրք գիւղացին անտեսապէս քայքայուած է։ Կառավարութիւնը տարիներէ ի վեր չի կրնար գանձել տուրքերը, որոնք զանազան ու զարմանազան անուններու տակ կը ճնշեն գիւղացիներու, նաեւ քաղաքացիներու ուսին վրայ։ Թուրք թերթերը ամէն առթիւ ալ կը գրեն թէ բանտերը լեցուած են տուրք չվճարող մարդերով։ Ու իրատես են՝ գիտել տալու համար թէ բանտն ու ճնշումը դարման չեն։ Ընդհակառակն բանտարկուող գիւղացին անգործութեան կը դատապարտուի ու չի կրնար ժամանակին հերկել իր արտը։ Եւ յետոյ ինչո՞ւ բանտարկել։ Մարդը ի վիճակի չէ իր օրուան հացը ճարելու, ո՞ւր մնաց տուրք վճարելը։

Ներկայ ելմտական տարուան գանձումներու հաշուեկշիռէն կ'երեւի թէ ամէնէն աւելի, [illegible]թեամբ պարապող գիւղացիները վճարած են իրենց տուրքերը, որովհետեւ կրցած են ծախել իրենց անասունները։ Մինչդեռ ցորեն, բամպակ եւ ծխախոտ մշակողները կամ բնաւ տուրք չեն վճարած եւ կամ շատ չնչին մաս մը միայն՝ կրցած են վճարել։

Եւ որովհետեւ Թուրքիա գերազանցապէս երկրագործական երկիր է, տագնապը կրնայ մեղմանալ այն ատեն միայն, երբ իր արտածելի բերքերուն համար շուկայ գտնէ սահմաններէն դուրս։ Այդ ալ կախում ունի համաշխարհային ընդհանուր տնտեսական տագնապին ստանալիք ընթացքէն։

Անցեալ նոյեմբեր 16ին, Էնկիւրիի կառավարութիւնը հրամայեց սահմանափակել ներածումները, դարման տանելու համար տնտեսական տագնապին։ Որովհետեւ 1931ի առաջին ինը ամիսներու մաքսային վիճակագրութիւնը ցոյց տուած էր թէ՝ յունուարէն սեպտեմբեր ներածումները եղած են 101,165,359 թրքոսկի, իսկ արտածումները՝ 82,630,116 ոսկի. բաց՝ 18, 535,243 ոսկի։ Մինչդեռ 1930ի նոյն շրջանին բացը 5,543,239 ոսկի էր միայն. այսինքն մէկ տարիէն միւսը առեւտրական հաշուեկշիռին բացը աւելի քան եռապատկուած էր։ Քիլոյի հաշուով 1931ի ինը ամիսներուն ներածուած էր 346,453,779 քիլօ ապրանք, ու արտածուած՝ 427,791,362 քիլօ, մինչ 1930ի նոյն շրջանին ներածուած էր 410,157,732 քիլօ ապրանք ու արտածուած՝ 431,122,879 քիլօ։

Թերթերը կը գանգատին նախ թէ՝ արտածուած ապրանքները չեն ծախուած ամբողջովին։ Վերջերս Միլլիյէթ (26 փետր.) կը գրէր թէ միլիոններով ոսկի արժող թրքական ծխախոտ անվաճառ մնացած ըլլալով, փճանալու վրայ է Գերմանիոյ մէջ։ Այս երկրէն 1931ին Թուրքիա ներածուած է 27 միլիոն ոսկի արժէքով ապրանք, մինչ Թուրքիայէն Գերմանիա արտածուած է 13 միլիոնի ապրանք, անոր ալ մէկ մասը չէ ծախուած, հետեւաբար [illegible] յարգէ, այսուհետեւ Թուրքիա ապրանք ներածել միայն այն երկիրներէն, որոնք թրքական ապրանք կը գնեն նոյն արժէքով։

Քանի մը ամսուան փորձը ցոյց տուաւ սակայն թէ՝ նոյեմբեր 16ի օրէնքին պատճառով Թուրքիոյ հասոյթները պակսեցան։ Օյապէս, երեք ու կէս ամսուան մէջ շուրջ հօթը միլիոն ոսկի պակաս հասոյթ եղած է մաքսատուրքէն, ամիսը երկու միլիոն։ Միեւնոյն պատճառով գործառնութեանց տուրքը պակսած է 2 ու կէս միլիոն ոսկի։ Այս պակասը պիտի շարունակուի ամէն ամիս, որքան ատեն որ գործադրուի ներածումներու սահմանափակման օրէնքը։

Նոր ելմտացոյցը կազմելու առթիւ, Խալք կուսակցութեան վարիչները կը ծրագրեն պակսեցնել պաշտօնեաներու թոշակները։ Արդէն այս վերջիններէն «տագնապի տուրք» եւ «շահատուրք» վար կը դրուի ամէն ամիս։ Նոր կրճատումին հետեւանքով, շատ նեղ կացութեան պիտի մատնուին պաշտօնեաները, որոնք կարեւոր թիւ մը կը ներկայացնեն։ Բարեփոխումի պիտի ենթարկուի նաեւ հանգստեան թոշակի օրէնքը. Կը մտածեն քանի մը տարի ոչ մէկ պաշտօնեայ հանգստեան կոչել, պարապ նստող մարդոց ամսական չտալու համար։

Պիտի ջնջուին կարգ մը մնաշնորհներ, որոնք առանձնաշնորհեալ անհատներու շահերը միայն կ'ապահովեն։ Ներքին ճարտարարուեստը քաջալերելու համար, նուազ տուրք պիտի գանձեն այն գործարանատէրերէն, որոնք իրենց նախանիւթերը կը հայթայթեն երկրին ներսէն։

Ժողովուրդին գնելու կարողութիւնը պակսած է։ Հարկատուներու հարիւրին 70ը կը կազմեն գիւղացիները եւ մինչեւ որ այս վերջիններու վիճակը չբարւոքի, Թուրքիա չի կրնար տնտեսապէս ոտքի կանգնիլ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԵԾ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Գերմանական օդանաւային մեծ ընկերութիւն մը Խունքէր դադրեցուց իր վճարումները եւ օրինական հաշուեյարդար պահանջեց։ Երեք հազար հինգ հարիւր բանուոր կը բանեցնէր։

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԶԷՖԻ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Մոսկուայի մէջ Ազէֆը պաշտօնի կը մտնէ Ընդհանուր Ելեկտրական Ընկերութեան մօտ։ Այդ քաղաքին մէջ ալ գոյութիւն ունէր «սոցիալիստ - յեղափոխականներու միութիւն» մը որ ամէնէն ուժեղն էր։

Մոսկուայի յեղափոխականներն արդէն լուր ունէին Ազէֆի գալուստին։ Արտասահմանէն զայն ներկայացուցեր էին իբրեւ հաւատարիմ ու վստահելի ընկեր։ Ազէֆն անմիջապէս միութեան մէջ մտաւ։ Կը մասնակցէր ժողովներուն, վիճաբանութիւններուն եւ ինչպէս ամէն տեղ, այստեղ ալ կողմնակից էր յեղափոխական պայքարի ծայրայեղ միջոցին՝ ահաբեկման։ Այս հրահանգը ստացած էր գաղտնի բաժանմունքէն։

Ազէֆը մասնաւորապէս կը մտերմանայ Մոսկուայի կազմակերպութեան հիմնադիր Արգունովի հետ։ Յեղափոխականներու հետ շփման մէջ ըլլալով, հնարաւորութիւն կ'ունենայ ծանօթանալու տարբեր հոսանքներու պատկանող յառաջադէմ մտաւորականներու միւս խմբակներուն գործունէութեան, եւ առատ նիւթ կը գտնէ իր զեկուցումներուն համար։ Կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, ոստիկանութիւնը կը տեղեկանայ հակապետական բոլոր տարրերու գործունէութեան։ Սակայն, Գաղտնի Բաժանմունքը չաճապարեր բանտարկութիւններ կատարել, նախ, որպէսզի կասկածներ չյարուցանէ իր գործակալին շուրջ։ Եւ երկրորդ, որովհետեւ ոստիկանութեան համար ձեռնտու է որ, գաղտնի կազմակերպութիւնները ծաւալին ու զարգանան, որպէսզի մէկ հարուածով վերջ գնէ անոնց գոյութեան։ Ոստիկանական ռազմափորձ մըն է այս զոր շատ լաւ իւրացուցած է նաեւ բոլշեւիկեան Չեկան...

Արգունովի կազմակերպութիւնը Ֆինլանտայի մէջ կը հաստատէ տպարան մը եւ կը սկսի հրատարակել «Յեղափոխական Ռուսաստան» ամսաթերթը, որ արագօրէն կը տարածուի Ռուսիոյ բոլոր անկիւնները։ Ազէֆէ [illegible] ոստիկանութիւնը կը յաջողի գտնել տպարանի տեղը եւ խիստ հսկողութեան տակ առնել։ Այս կացութիւնը խոր մտահոգութեան կը մատնէ յեղափոխականները։ Ազէֆ խորհուրդ կու տայ տպարանը փոխադրել երկրի ներսը եւ հաստատել Սիպերիոյ մէջ։ Արգունովը սիրով ընդառաջ կ'երթայ եւ տպարանը կը հաստատուի Տոմսկ քաղաքին մօտ։ Երբ մամուլի տակ էր ամսագրին երրորդ թիւը, ոստիկանութիւնը կը փակէ տպարանը եւ կը ձերբակալէ Տոմսկի յեղափոխականները։

Տոմսկի դէպքերէն յետոյ, Մոսկուայի յեղափոխականները իրենց գիրենք վտանգուած կը զգային արդէն։ Սակայն անձնական վտանգի խնդիրը չէր անոնց մտահոգութեան առարկան։ Ինչպէս ընել, որ կազմակերպութիւնն չմեռնի, իրենց բանտարկութենէն յետոյ. ո՞վ պէտք է փոխարինէր իրենց. որո՛ւ յանձնել ղեկավարութիւնը։ Բոլորին հայեացքները կ'ուղղուին Ազէֆի կողմը։ Մանաւանդ, որ վերջինս տպարանի դրուածման առթիւ մեծ արութիւն ցոյց կուտար։ Վերահաս վտանգը կը հարկադրէ շտապել։ Ազէֆը ինքնաբերաբար կը մտնէ կազմակերպութեան մէջ։ Այլեւս իրեն համար կազմակերպական որեւէ գաղտնիք գոյութիւն չունի։ Գաղտնի Բաժանմունքն ալ ուրախ-ուրախ ձեռքերը կը շփէ...

Ոստիկանութեան քով յայտնի էր, որ Ռուսաստանի ներսը գործող բոլոր գաղտնի կազմակերպութիւններու թելերը արտասահման կը յանգին։ Ուստի, անհրաժեշտ էր այնտեղ իր մարդն ունենալ։ Եւ կ'որոշուի Ազէֆը ուղարկել արտասահման։ Վերջինս Արգունովին կը յայտնէ թէ ելեկտրական ընկերութեան գործերով պիտի երթայ արտասահման եւ պատրաստ է ստանձնելու ամէն տեսակ յանձնարարութիւն։ Արգունովն ալ կը համաձայնի իրեն ընկերանալ, բայց ան կը մերժէ։ Իր տեղը արտասահման երթալ կը հաւանի Միութեան մէկ ուրիշ անդամը՝ Մարիա Սէլիւկը։ Ազէֆին անհրաժեշտ էր Սէլիւկը առնել իրեն հետ, որպէսզի արտասահմանեան ընկերներուն կատարեալ վստահութիւն ներշնչէ։

Ազէֆի մեկնումէն առաջ, Արգունովը անոր կը յայտնէ իրենց բոլոր կազմակերպական ու դրական կապերը, ներքին գաղտնիքներն ու ծրագրանախօսքերը։ Ազէֆի վրայ պարտականութիւն կը դրուի շարունակել բանակցութիւնները արտասահմանեան սոց. յեղափոխ. միութիւններու հետ՝ մէկ ընդհանուր կազմակերպութիւն ստեղծելու համար։ Եւ Ազէֆը ճամբայ կ'ելլէ այսպիսի պատասխանատու յանձնարարութիւններով։ Իր մեկնումէն երեք շաբաթ յետոյ, կը բանտարկուին Արգունովը եւ Մոսկուայի կազմակերպութեան շատ մը անդամները։

Ոստիկանութիւնը հետզհետէ աւելի կը գնահատէ Ազէֆի աշխատանքը։ 1900ի սկիզբը ռոճիկը կը բարձրացնեն 150 րուբլիի, իսկ Տոմսկի դէպքերէն յետոյ, Ազէֆ ամսական կը ստանայ 500 րուբլի։ Ուրիշ որ եւ է գործակալ այդքան մեծ թոշակ չէր ստացած գաղտնի ոստիկանութենէն։

Բացի Ազէֆէն եւ Սէլիւկէն, արտասահման անցած էր նաեւ Գերշունին, իբրեւ ներկայացուցիչ հարաւային կազմակերպութիւններու։ Այս երեքը համաձայնելով, կը սկսին բանակցութիւններ կատարել Փարիզի, Պեռնի եւ Պերլինի մէջ։ Երկամսեայ ընթացքին կը հարթուին ծրագրի եւ գործելակերպի շուրջ եղած վէճերը եւ հիմը կը դրուի ռուս սոցիալիստ-յեղափոխականներու կուսակցութեան։ Նորակազմ կուսակցութեան գլուխը կը կանգնին Վ. Չէրնով, Մ. Գոց եւ Գ. Գերշունի։ Առաջինը յայտնի կը դառնայ իբրեւ տեսաբան, երկրորդը կը համարուի կուսակցութեան քաղաքական եւ կազմակերպական կեդրոնական դէմք, իսկ երրորդը՝ գործնական աշխատանքներու վարիչ։ Այս վերջինին՝ Գերշունիի հետ, առանձնապէս կը մտերմանայ Ազէֆը։ Կուսակցութեան ամէնէն կարկառուն դէմքին հետ ունեցած բարեկամութեան շնորհիւ, ինքն ալ մասնաւոր տեղ մը կ'ապահովէ կազմակերպութեան մէջ։ [illegible]

[illegible] կ'ընդունուի կուսակցութեան կողմէ։ Գերշունին կը հանդիսանայ անոր գլխաւոր ջատագովը։ Ազէֆի մասնակցութեամբ կուսակցութեան 3 պարագլուխները խորհրդակցութեան կ'ենթարկեն ահաբեկման գործադրումը եւ կ'որոշեն առաջին հերթին ահաբեկել ներքին գործերու նախարար Սիպիագինը։ Այդ նպատակով, Գերշունին կը վերադառնայ Ռուսաստան։ 1902 ապրիլ 2ին, ուսանող Բալմաշեւը, համազգեստ զգեստով, իբրեւ մեծ իշխանի սուրհանդակ կը ներկայանայ նախարարին եւ անդն ու տեղը կը սպաննէ զայն։ Մայիս 16ին ահաբեկիչը կախաղան կը բարձրանայ։

Արտասահմանի անցուդարձի մասին Ազէֆը մանրամասն տեղեկագիրներ կը ղրկէ Գաղտնի Բաժանմունքին։ Կը յայտնէ նոյնպէս նախարարին դէմ կազմակերպուած մահափորձը եւ կը հաղորդէ Գերշունիի վերադարձը։ Սակայն, իր նամակներուն մէջ Ազէֆը ոստիկանութեան խորհուրդ կուտայ չձերբակալել Գերշունին, քանի որ ատով կրնայ վտանգուիլ իր դիրքը կուսակցութեան մէջ։ Ազէֆը Գաղտնի Բաժանմունքին մանրամասնօրէն կը ներկայացնէ Գերշունին։ Բայց գլխաւորապէս անոր այն գործունէութիւնը, որ կը վերաբերի մինչեւ ահաբեկումներու ձեռնարկելը։ Իսկ ահաբեկման գործին մէջ Գերշունիի դերը կը դարձնէ շատ երկրորդական եւ այդպիսով ոստիկանութեան ուշադրութիւնը կը մղէ ուրիշ ուղղութեան։ Այդ խաղին հետեւանքը եղաւ Սիպիագինի սպանութեան յաջողութիւնը։

Ազէֆի կացութիւնը կը դժուարանայ։ Պարզ գործակալէն կը դառնայ Ռուսաստանի հզօրագոյն կուսակցութեան կեդրոնական դէմքերէն մէկը եւ ստիպողաբար կը մխրճուի ահաբեկման գործերու մէջ։ Ինչպէս ընել, որ, հաւատարիմ մնալով ոստիկանութեան, միաժամանակ կասկածելի չդառնայ կուսակցութեան ներսը։

Այս հարցը լուծելու համար, 1902 յուլիսին, Ազէֆը կը մեկնի Պետերբուրգ։ Խրախուսելով իր կատարած աշխատանքները, ներքին գործերու նախարար Պլեւէի հաւանութեամբ, ոստիկանութիւնը կը հրահանգէ Ազէֆին ջանալ մտնել կուսակցութեան կեդրոնական մարմին եւ մարտական կազմին մէջ։ Ազէֆը կը ստանձնէ այդ պարտականութիւնը, սակայն, իր մտքին մէջ, բոլորովին տարբեր միտումներով կը ձեռնարկէ գործի։ Կը սկսի Ազէֆի երկուութիւնը։

Ռուսաստանի մէջ Ազէֆը կազմակերպական գործերով կը պտտի շարք մը քաղաքներ։ Ամէն տեղ իրեն կը հետեւին լրտեսներ։ Իր իջած բոլոր քաղաքներուն մէջ կը կատարուին ձերբակալութիւններ։

Պետերբուրգի կազմակերպութիւնը կը յանձնուի նոյն Ազէֆին։ Դրականութեան փոխադրութիւն, զինապահեստներու կազմակերպում եւ բանւորական խմբակներու ստեղծում, — ահա այն աշխատանքը, որուն ամբողջովին կը նուիրուի Ազէֆը, ոստիկանութեան հսկողութեան տակ։ Բանւորական խմբակները սկիզբները կը կազմուին միայն լրտեսներէ։ Կը ստեղծուի անյարմար կացութիւն։ Կ'որոշեն իւրաքանչիւր խմբակի մէջ պահել միայն երկու-երեք լրտես, որոնք պարտաւոր են մանրամասնօրէն տեղեկացնել խումբի աշխատանքները ու ստացուած գիրքերն ու թուղթերը, առանց կարդալու, յանձնել ոստիկանութեան։ Լրտեսներէն մէկը, խմբական առաջին ժողովին իսկ, դարձի գալով, խումբի վարիչ ուսանող Կրեստեանինովին կը խոստովանի իր դերը եւ կը յայտնէ թէ ոստիկանութիւնն իր մարդն ունի կուսակցութեան կեդրոնին մէջ։ Կրեստեանինովն իր կատարած հետազօտութիւններէն յետոյ, կը կասկածի Ազէֆէն։

Կը կազմուի քննիչ մարմին մը որ Ազէֆը դատի կը յանձնէ։ Սակայն արտասահմանէն կը յայտնեն թէ Ազէֆը վեր է ո՛րեւէ կասկածէ։ Գործը կը թաղուի եւ Ազէֆը կը շարունակէ իր մատնութիւնները։

Ոստիկանութիւնը ամէն ջանք կը թափէ գանձելու Գերշունին, բայց կը ձախողի։ Նոյնիսկ ցարը մեծ պարգեւ կը խոստանայ անոր տեղը յայտնողին։ Կը դիմեն Ազէֆին։ Վերջինս միայն հազար րուբլի կը պահանջէ։ Համաձայնութեան չգալով, Ազէֆը կ'երթայ Մոսկուա, ուր եւ կը սկսակցի Գերշունիի հետ. Գերշունին իրեն օգնական կ'առնէ. Ազէֆը եւ կը ծանօթացնէ մարտական կազմակերպութեան գործերուն։ Այստեղ ալ կ'որոշեն ահաբեկել Ուֆայի նահանգապետը։ Վճիռը կը գործադրուի 1903 մայիս 19ին եւ ահաբեկիչները կ'ազատին։ Այդ օրերուն Ազէֆը, իր մեղսակցութիւնը ոստիկանութենէն ծածկելու համար, կը մեկնի արտասահման։ Իսկ, Գերշունին, իր անզգուշութեան հետեւանքով կը ձերբակալուի Կիեւի մէջ։ Այնուհետեւ մարտական կազմակերպութիւնը կը յանձնուի Ազէֆի ղեկավարութեան

ԱՆՈՏ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԾՐՋԱՆԻ ՄԸ ՀՈԳԵՐՆ ՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այս ալ դեռ բաւական չսեպելով, Հայր. Միութեանց մտքերն ալ պղտորելու համար, անոնց ուղղած է 22 յունուար թուակիր նամակ մը՝ որով Վարչութեանս հեղինակութիւնը կ'ուրանայ, Հայր. Միութեանց կազմած մարմինը իբրեւ օրինական հանգամանքէ դուրս կը նկատէ, չուզեր իր քով գտնուած տօքիւմանները յանձնել քննիչ մարմնոյն, ու վերջաւորութեան մէջ ալ կը հրահանգէ որ «միութեանց ներկայացուցիչները եւ անդամ նուիրատուները, առանց վհատելու շարունակեն հետաքրքրուիլ այս հարցով եւ իրենց արդար իրաւունքները պաշտպանեն»։

Իսկ «Հայ Սիրտ» թերթի մէջ զանազան ծածկանուններով իր թոյնը հոսած է առատօրէն։

Այդ երեսփոխանը ուրեմն իր երեսփոխանական կոչումին դէմ թերացած է. չընելու համար դաւաճանած։

Ա.— Աշխատած է անյաջողութեան մատնել Երեսփ. Ժողովի որոշումը՝ հանգանակութենէն մնացած, փրկուած գումարը իբրեւ դպրոցական ֆոնտ պահելու մասին։

Բ. Այս նպատակին հասնելու համար. միջոցի մէջ խտիր չդնելով, համարձակած է մինչեւ իսկ անձնական նամակի մը ընթերցումին չեզոք ժողովի մը մէջ։

Գ.— Հակառակ Հայր.Միութեանց հետ գոյացած համաձայնութեան եւ անոնց միաձայն վստահութեան, Վարչութեան վրայ, արդիւնք է եղած դրամը Վարչութեան յանձնելուն.

Դ.— Թոյլ տուած է իրեն Վարչութեան հասցէին եւ հեղինակութեան դէմ վարկաբեկիչ նամակ գրել Հայր. Միութեանց։

Ե.— Ծաղրանքի առարկայ ըրած եւ ապօրինի կոչած է այն մարմինը որ ընտրուեցաւ 3 յունուարի ժողովին իբրեւ քննիչ մարմին, Վարչութեան եւ Հայր. Միութեանց ներկայացուցիչներու հաւանութեամբ ու որոշմամբ։

Զ.— Այդ ժողովին որոշումները յարգած եւ տօքիւմանները մերժած է յանձնել քննիչ մարմնին։

Է.— Իր այս վարմունքով Վարչութիւնը եւ թէ այս պաշտօնական ժողովը անարգած է.

Եւ ուրեմն երեսփոխան ըլլալու անարժան է։

Վարչութիւնս կը պահանջէ անոր վտարումը, հակառակ պարագային ինքզինքը վտարած կը սեպէ։

Թող ժողովը ընտրէ.

Աւելցնեմ անմիջապէս որ եթէ երեսփոխան Ջամարեան Վարչութեան հանդէպ որեւէ գանգատ կամ դժգոհութիւն ունէր, զանոնք արտայայտելու տեղը հոս էր, այս ժողովը եւ ո՛չ թէ դուրսը, փողոցները կամ մամուլի սիւնակները։

Եթէ Վարչութեան վարմունքին մէջ հակօրինական գիծ մը տեսած էր, դարձեալ տեղը հոս էր, պէտք եղած Sanction պահանջելու։

Գիտնալով հանդերձ այս օրինական կէտերը անտեսած է, գրաւոր կերպով կամ բոլոր ժողովականներուն դէմ առանձինն [illegible] կրանք ունենալով եւ կամ անձնական հաշիւ մաքրելու միջոց [illegible] լով այս առիթները։

Մէկ կամ միւս կերպ, անարժան երեսփոխան է եւ անոր ներկայութիւնը այս ժողովին ներս անհամապատասխան երեսփոխանի կոչումին։

Ե.— Առաջնորդարանի շէնքի խնդիր.— Նախորդ ժողովին դուք գիտէք արդէն որ Առաջնորդարանի մեր վարձակալութեան ժամանակը լրացած է, եւ կալուածատէրը կը պահանջէ մեր հեռանալը [illegible] Վարչութիւնս ալ անզիջողաբար [illegible] նոր եկեղեցւոյ բացումով այս [illegible] զարձակ շէնքը առանց [illegible] տակարութեան մը պահեստարանի [illegible] անիմաստ է։ Ուրիշ խնդիր եթէ կարենայինք գէթ հոս նախակրթարան [illegible] բանալու յոյս տածել։ Ասոր համար դարձեալ Երեսփ. Ժողովի դիւան [illegible] հետ համախորհուրդ, վարձքը [illegible] սեպտ. 931 եւ 29 մարտ 932, [illegible] ամսուան համար 6586,25 ֆրանք Փ. Յովհ. Սահաթճեան հանգանակութիւն ունեցաւ փոխատուութեան [illegible] տակ իր մօտ գտնուած ազգային դրամէն վճարել կալուածատիրոջ [illegible] ներկայացուցչին, միեւնոյն ատեն [illegible] նակ գրաւոր յանձնառութիւն [illegible] սորհրդագրեցինք որ անպատճառ [illegible] առջեւ 29 մարտին պարպենք հոս, անանկ որ այդ թուականը [illegible] դէն շատ հեռու չէ եւ ժողովին [illegible] մնայ բառ մը անյապաղ [illegible] գրութեան մասին մտածել եւ [illegible] չել։

Առանց Առաջնորդարանի [illegible] հարկէ չըլլար, հետեւաբար [illegible] պարելու է յարմար վայր մը գտնելու։ Ասոր համար կ'առաջարկեմ [illegible] որ, նոյնիսկ այս ժողովին մէջ [illegible] մին մը կազմուի այդ գործը շուտ [illegible] փոյթ գլուխ բերելու, որովհետեւ [illegible] մէկ վայրկեանի յապաղումը [illegible] ճայ երեւոյթներու առջեւ կրնայ [illegible] մեզ։

Զ.— Հաշուական խնդիր.— [illegible] մասը դուք կը ստանաք [illegible] մեր հաշուեկշիռով։

Աւելորդ չեմ նկատեր [illegible] աւելցնել որ, ինչպէս [illegible] ղովին մեր բերած [illegible] ալ չեղած էինք, շրջաններու [illegible] մութեամբ մեր հասոյթները [illegible] աւելիով պակսած են, [illegible] լով 1927-28-29 տարիներու [illegible] վրայ բարդուեցաւ հոկտեմբերէն [illegible] վեր նոր եկեղեցին, որով մեր [illegible] սոյթները կրկին կատարեալ [illegible]

Ազգային տուրք գանձել [illegible] անհնարին դարձաւ, մեր [illegible] ազդաները դեռ 1930էն սկսած [illegible] բռնել եւ մերժել կուսակցական [illegible] անձնական նկատումներով [illegible] նորոգուած։

Է.— Ընդհանուր տեսութիւն [illegible] հա, յարգելի երեսփոխաններ, [illegible] կերը՝ ուր կը գտնուին մեր գաղ[illegible] ազգային գործերը։

Շրջանները զոհացուցիչ [illegible] մէջ մտած են արդէն, շնորհիւ [illegible] ուած ջանքերուն, շնորհիւ շրջաններ[illegible] բու բանիմաց եւ աշխատասէր [illegible] ղովրդի եւ հոգաբարձութեանց

[illegible] վերաքննման.

...ացին եւ գգաստ վերաքննման. միայն եթէ գուրսէն այս վի... [illegible] խանգարող շանքեր գործնայ ... հանգրուանին, հանգստութեան խաղաղ ... [illegible]

Յուսալի է որ կեդրոնի մասին ... [illegible] միութեան խանդավառ ... [illegible] Մեր հակառակորդները ի... [illegible]

... մէջ են գրած, մանաւանդ ... [illegible] բացուելէն

Այս խնդրի ցաւոտ հարցի շուրջ ... առանձինն ծանրանալ ... [illegible]

գրութիւններ եւ ձգտումներ որ միայն օգտակար են իրենց ներքին հոգեբանութեամբ։

Ենթադրեցին. որ պէտք էր ըլլար միութեան եւ զօդման միջոց. մեր ցրուած, տարտղնուած այս տխուր վիճակին, դարձուցին ընդհակառակն անմիաբանութեան եւ բաժանման զէնք եւ կը վախնամ որայս ընթացքով աւելի եւ աւելի սրուի եւ խորուի ժողովրդի կողին. յառաջ բերելով անբուժելի վէրք, բանալով խրամատ, ստեղծելով երկուութիւն եւ պառակտում։

Ի դիմաց Մարսէյլի Ազգ. կեդր. վարչութեան Ատենապետ

Վ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

(1931 փետրուար 1 — 1932 Մարտ 1)

		ՄՈՒՏՔ
		172.10
[illegible] շրջանէն պատրուտ		
Աւանդներ	270.—	
Ռուսի փրանք	280	
Արեւելեան փրանք		
17 Արժեթուղթեր		
Հանգանակութիւն [illegible]	8,863 05	
[illegible]	3,055	
[illegible]	18,235	
[illegible]	6,825	
[illegible]	15,980. -	52.958.05
[illegible]	2,416.15	2,416.15
[illegible]	5,000.	5,000.
Ամերիկայի Հայր	451.	451
[illegible]		60.997 30
Մարտ 1 պատրաստ		546 10
		ԵԼՔ
Ուսուցիչ եւ եկեղեցւոյ ծախսեր		
[illegible]	2.527.40	
[illegible]	1.188.50	
[illegible]	717.60	
[illegible] assurance, եւլն.	962.30	5,395.80
Ենթի վարձք (29 Սեպտեմբեր 1930 — 29 Սեպտեմբեր 1931)		
[illegible]	12,111.90	12.111.90
[illegible]	20,130.85	
[illegible]	14,700	
[illegible]	4,600.	39,430.85
[illegible]	312.65	312.65
[illegible]	1.300.	1.300.
[illegible]	1,550.	1,550.
[illegible] (Պաուէլ)	350.	350.
		60,451.20
Պահուստ		546 10
		60.997.30
Նախորդ շրջանի պարտք	4.512.	
[illegible] գոյացած	3,700.—	8,212

(կնիք)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Դպրոց մը փակուած

«Նոր Արշալոյս» կը գրէ թէ Պուքրէշի Ազգ. վարժարանը փակուած է (20 մարտ) Պատճառ որ.

— «Դպրոցի այսօրուան տագնապալի վիճակը հետեւանք է ընդհանուր տնտեսական տագնապին որ ինչպէս յայտնի է աւերներ կը գործէ ներկայիս ամբողջ աշխարհի եւ մանաւանդ Ռումանիոյ մէջ։

Պուքրէշի հայ եկեղեցապատկան կալուածներու եւ շէնքերու վարձքերը ինչպէս յայտնի է ինկած են եւ հետեւաբար Պուքրէշի Թաղականութիւնն ալ իր կարգին ստիպուած է համապատասխան չափով նուազեցնել իր դրամական օժանդակութիւնը վարժարանին։ Միւս կողմէ աշակերտներու թիւը ունենալով հասած է մօտ 370ի, ունենալով նաեւ ծախքերը։ Նոյն ընդհանուր տնտեսական տագնապին պատճառով աշակերտներու ծնողներէն շատեր չեն կրնար վճարել իրենց զաւակներուն ուսման թոշակները։

Դպրոցը ուրիշ եկամուտներ չունի։ Անհատական դրութիւն մը որու հետեւանքով դպրոցը այս տարի քանի մը հարիւր հազար լէյի բացի առջեւ կանգնած է արդէն, որ կրնայ վտանգել նոյնիսկ դպրոցի գոյութիւնը։

Վարժարանի հոգաբարձութիւնը որ Պուքրէշի հայ լուսաւոր ու երիտասարդ ու եռանդուն ուժերէն կը բաղկանայ, ազդի ի բուն կ'աշխատի դպրոցը կանգուն պահելու համար։ Անցեալ շաբթուան սարքուած «Արեւելեան պարահանդէսն ալ, ինչպէս յայտնի է, ի նպաստ ազգային վարժարանի կազմակերպուեցաւ՝ նոյն հոգաբարձութեան բոլորանուէր ջանքերով ու անդուլ աշխատանքով եւ մօտ 150,000 լէյի նպաստ մը բերաւ դպրոցին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Ներգաղթ

Վերջին լուրերու համաձայն, ներգաղթի պատուիրակը նկատի չառնելով ցարդ պատրաստուած ցանկերը, նոր արձանագրութեանց ձեռնարկած եւ հազար հոգի ցուցակագրած է, թէ քաղաքէն եւ թէ գիւղերէն։

Թանթէի մէջ արձանագրուած են 350 հոգի։

Ներգաղթի պատուիրակը պիտի հանդիպի նաեւ Կիւմիւլճինա եւ Ձէռէ Պղան։ Այս վերջին քաղաքէն 30-40 ընտանիքներ կ'ուզեն Հայաստան երթալ, թշուառութեան մատնուած ըլլալով։

ՍՈՒՐԻԱ

Չորս հայ կառավարիչներ կ'արտաքսուին

Սուրիոյ Մարզպանութեան մէկ որոշումով որպէս անբաղձալիներ՝ հովանաւորեալ երկիրներու սահմաններէն դուրս կը հանուին հետեւեալ չորս հայ համայնավարները.— Թաշիկ Պաքճիկեան (Պոլսեցի), Սարգիս Սէօլէօզեան (Պարտաջի), Գրիգոր Պալըճեան (Պոլսեցի), եւ Յովհաննէս Պէշիշեան (Կեսարացի)։

Ասոնք տեղական անցագիր չունենալով, տարագրական կը ճանչցուին, եւ պարտաւորուած են մեկնիլ մինչեւ 10 օրէն

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ելմտական տագնապը

Ծերենի տագնապին հետ, ելմտական տագնապը եւս խոր մտատանջութիւն կը պատճառէ Թուրքիոյ պետական վարիչներուն։ Ահա թէ ինչ կը հեռագրէ Ահմէտ Էմին, Լոնտոնի Թայմսին, Միլլիյէթ թերթին (14 Մարտ).

— «Կառավարութեան ամբողջ գործունէութիւնը կեդրոնացած է պետական հաւասարակշռութեան շուրջ։ Կառավարութիւնը հակա կազմակերպութեան ելմտական յանձնաժողովին յանձնած էր հարցին քննութիւնը։ Յանձնաժողովը արդէն վերջացուցած է իր աշխատանքները եւ բանաձեւած՝ իր առաջարկները, զորս տեղեկագրով մը ներկայացուց կառավարութեան։ Տեղեկագիրէն բաղդատմամբ օրինակներ հանուած են եւ յանձնուած՝ գործավարներուն։ Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, ելմտական յանձնաժողովը 185,5 միլիոն կ'ենթադրէ 1932 տարուան եկամուտը. Իսկ ելքը 186 միլիոն ըլլալով՝ 58,5 միլիոնի բացը կայ։ Կը խորհին երեք եղանակով փակել այդ բացը.—

1.— Եկամուտը աւելցնել։

2.— Ելքը պակսեցնել։

3.— Մէկ տարի յետաձգել կառավարութեան ներկայ տարուան ելմտական յանձնառութիւնները։

Յանձնաժողովը որոշ առաջարկներ կը ներկայացնէ եկամուտի յաւելման մասին։ Եւ կը կարծէ թէ այդ իր առաջարկներով կարելի է 10 միլիոն աւելի աւելցնել մուտքը։ Պաշտօնեաներուն ամսականներէն 100ին 5 պիտի զեղչուի, իբրեւ հանգստեան թոշակի բաժին։ Տարին 60 միլիոն հաշուելով պաշտօնեաներուն ամսականի գումարը, հանգստեան թոշակի համար գանձուած տուրքը կ'ըլլայ 3 միլիոն։

Փետական դրամատան պաշտօնեաներուն համար մասնաւոր կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ։ Ցուցայ կ'առաջարկուի վերջնապէս բարեփոխել հանգստեան թոշակի օրէնքը։ Պատճառն այն է, որ փաքրիկ չէ մերթ ընդ մերթ հանգստեան թոշակի օրէնքներ աշակելով խաղալ պաշտօնեաներուն ապագային հետ։

Երկրորդ պատճառ մըն ալ այն, որ հանգստեան ներկայ օրէնքը հիւթական սրբէն չէ հաշուուած։ Արդարեւ, այդ օրէնքը ընդունուելէն ի վեր 30 տարին բոլորող ամէն պաշտօնեայ ոչ միայն իր հանգստեան թոշակը կը ստանար, այլ եւ ամսականը։ Այս օրէնքը ընդունուած էր, այն մտածումով որ երկար չպիտի տեւէ գործադրութիւնը։

Հիմա, երբ կեանքը իր բնականոն ընթացքին կը հետեւի, հանգստեան թոշակի օրէնքէն պիտի օգտուին միայն անոնք, որ լրացուցած են իրենց 30 տարին։ Հաւանական չէ, որ նախանձով մը ընդունուի հին օրէնքը։

Փետական եկամուտը աւելցնելու համար, կ'առաջարկուի նաեւ, պաշտօնեաներէն հանգստեան թոշակի տուրք գանձել զատ. քիչ մը աւելցնել հողային եւ բնակարանային տուրքերը. շահատուրքերը, նեքառնուած պերճանքի առարկաներու մաքսերը։

Այս ձեւով եւս կը կարծուի թէ 10 միլիոնի նոր եկամուտ մը կը ստեղծուի։

Հետեւաբար, կը յուսացուի որ ընդհ. մուտքը հասնի 157 միլիոնի։

Գալով ելքին, կը կարծուի թէ միացնելով մենաշնորհներու վարչութիւնը, քիչ մը կը պակսին ծախքերը։ Ցնոայ յանձնաժողովը կը յանձնարարէ վերացնել այն օրէնքը, որ տարեկան գիրք կը համարէր անոնց որ արհեստներու եւ արուեստներու բարձրագոյն կը նպաստեն։ Եւ սակայն ելմտացոյցին հաւասարակշռութեան համար կատարուած ամէնէն կարեւոր քայլն է պարտքերու վճարման յետաձգումը։ Ազգ. Պաշտպանութեան եւ Հանրօգուտ շինութեանց գործավարութիւնները, համաձայն իրենց պայմանագրութիւններուն, այս տարի պարտաւոր են վճարել 23 միլիոնի պարտք մը։

Կառավարութիւնը ընկերութիւններուն նամակներ գրելով, տեղեկացուցած է թէ յետաձգուած են վճարումները։ Մէկ մասը նպաստաւոր պատասխան տուած է։ Բնական պէտք է համարել կառավարութեան այս ընթացքը, որուն կը հետեւին բոլոր երկիրներու կառավարութիւնները, տնտեսական ներկայ մեծ տագնապին մէջ։

Կառավարութիւնը ներկայիս այս ձեւով հաւասարակշռելէ յետոյ իր ելմտացոյցը, քննութեան առած է նաեւ յառաջիկայ տարիներու կացութիւնը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ՄԱՄՈՒԼ

Տագնապը Ամերիկահայ գաղութին մէջ

«Հայրենիք» խմբագրականով մը դարձեալ ուշադրութեան կը հրաւիրէ ամերիկահայ գաղութի տնտեսական ծանր կացութեան վրայ (4 մարտ)

— «Մասնաւորապէս թշուառ վիճակ մը ունի Տիթրոյիթի մեր գաղութը։ Մեր մէկ թղթակցին ըրած հաշիներուն համաձայն, Տիթրոյիթի հայ գործաւորներուն կէսը, նոյնիսկ աւելին այժմ անգործ է։ Եթէ նկատի առնենք, որ այս վիճակը երկու տարիէն աւելի է որ կը տեւէ, միանգամայն հասկնալի պիտի դառնայ այն ծաւալուն եւ խորունկ չքաւորութիւնը, որ այժմ կը պարզուի Տիթրոյիթի հայ գաղութին մէջ։

Բացառապէս ծանր կը թուի նաեւ Փրովիտենսի մեր գաղութի մէկ կարեւոր մասին վիճակը։ Յուսական է ըսել, որ այդ գաղութին մէջ 500 անգործներ կան այժմ։

Մենք նպատակ չունինք մի առ մի թուելու հոս գործազրկութեան աղէտէն ամէնէն շատ վնասուած մեր բոլոր գաղութները։ Սըր օրին հրատարակած մեր տեղեկութիւններուն հետեւող ընթերցողները այդ մասին գաղափար մը ունին արդէն։ Կ'ուզէինք քանի մը խօսք ըսել նորէն օգնութեան գործի մասին։

Յուսալի է, որ հակառակ հետզհետէ ծաւալող աղէտի մեծութեան. մեր ազգային այլ եւ այլ կազմակերպութիւնները, եկեղեցիները, Բարեգործականը, Հայ Կ. Խաչը եւ հայրենակցականները աղաղուած ուշադրութիւնը չեն նուիրեր ամերիկահայ գանգուածի տառապանքին եւ պահանջուած բարոյական ու նիւթական զոհողութիւնները չեն ըներ՝ կանոնաւոր եւ կազմակերպուած օգնութիւն ընելու համար ծայրայեղ թշուառութեան մատնուած մեր հայրենակիցներուն։

Ճիշդ է, հոս ու հոն մեր ազգային կազմակերպութեանց տեղական մասնաճիւղերը (Բարեգործական, Հայ Կ. Խաչ, եկեղեցի եւայլն) փորձեր կ'ընեն օգնութեան հասնելու եւ նոյնիսկ միջտական օգնութիւն կազմակերպելու իրենց շուրջը գտնուող չքաւորներուն։ Սակայն, կեդրոնական մարմիններու կողմէ նկատելի չէ կարողի շարժում մը այդ ուղղութեամբ։ Մինչդեռ մեր գաղութներու մէկ կարեւոր մասին տնտեսական վիճակը օր աւուր այնքան կը ծանրանայ որ, առխողական անհրաժեշտութիւն կը դառնայ մեր ազգային բարեսիրական, եկեղեցական եւ հայրենակցական կեդրոնական մարմիններու գործօն միջամտութիւնը եւ նախաձեռնութիւնը օգնութեան գործի կազմակերպման մէջ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Գործազուրկներ եւ մեր աղացած օգնութիւնը

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՒԻ 19 մարտ — Տեղւոյս Գործազուրկներու Օգնութեան Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացաւ «Յառաջ»ի Անմիջական Օգնութեան գումարէն հազար փրանք, կարօտեալ ընտանիքներուն բաշխելու համար։

Այս առթիւ ուրախ ենք ըսելու որ մեր կոչին առաջին պատասխանողը եղաւ «Յառաջ»ը։ Արդէն մեր միջոցներով ապահովուած վերջին լուման սպառած էր, արով խմբագրութեան կողմէ ղրկուած 1000 փրանքը իր փրկարար դերը ունեցաւ, ժամանակ մը եւս ապահովելու կարօտեալ հայրենակիցներու օգնութեան գործը։

Ներկայիս ունինք անմիջական օգնութեան կարօտ ընտանիքներ որոնք բոլորովին զրկուած են աշխատելու ձեռքերէ։ «Յառաջ»ի ուղարկած գումարը թէեւ մեծ է, բայց եւ այնպէս կարիքին երկար չպիտի կրնանք տոկալ։

Այս առթիւ Փոն տը Շէրիի Գործազուրկներուն Անմիջական Օգնութեան կոմիտէն կոչ կ'ուղղէ բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներու եւ բարենպատակ հաստատութիւններու որ իրենց նիւթական աջակցութիւնը չզլանան այս բարենպատակ ձեռնարկին.

Գործ. Օգն. Վարչութիւն

Հասցէ.— David Yeramian, Rue Centrale, Café Dimier, Pont de Chéruy. (Isère).

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԹԱՏՐՈՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Փարիզեան թատրոններու գործադուլը, որ նշանակուած է Մարտ 29ի համար, եթէ իրականանայ, բաւական տուգի պիտի նստի կառավարութեան, մանաւանդ որ շարժման միացած են նաեւ սինէմաներն ու կրկէսները։

Կը հաշուուի որ ամսական մօտ 35-40 միլիոնի վնաս մը պիտի կրէ պետական գանձը։

Իրօք, միայն ներկայացումներէ գանձուած հարիւրին հինգ եւ հարիւրին երկուքուկէս պետական տուրքը, (առաջինը Փարիզէն, երկրորդը արուարձաններէն) մէկ ամսուան մէջ բերած է 11 միլիոն 848 հազար ֆր.։

Նոյնատական տարուան 11 ամիսներուն ընթացքին, միայն այս տուրքը բերած է 116 միլիոն, 880 հազար ֆրանք։

Իսկ խնամատարական տուրքը, մասնաւորապէս նոյն համոյթը կը բերէ։ Վերջապէս, թատրոնի հետ կապ ունեցող ճարտարարուեստի ընդհ. գործառնութեանց վրայ տուրքն եւս կը բերէ մօտ 10 միլիոն։

Այս գումարներուն վրայ պէտք հաշուել մօտ 1.5 միլիոնի գումար մը, զոր կառավարութիւնը պէտք է վճարէ, երբ անգործներու օգնութեան, այն պարագային որ թատրոնները փակուին։ Եւ վերջապէս, զանազան հաշիւներով, երեւան կուգայ որ պետութիւնը, թատրոններու փակման հետեւանքով, ամսական 40 միլիոնի վնաս մը պիտի կրէ։

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Ցնտանձգուած է Զ. Ռ. Միութեան պատգ. Երրորդ ժողովը, որ տեղի պիտի ունենար Զատկի այս արձակուրդին, Մարսիլիոյ մէջ։

Բոլոր մասնաճիւղերը պէտք է կեդրոն ղրկեն մէկ մէկ պատճէն իրենց տեղեկագիրներէն, զորս պիտի ներկայացնէին Պատգ. ժողովին։

Պատգ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ 14 Յուլիսի արձակուրդին, դարձեալ Մարսիլիոյ մէջ։

Զ. Ռ. Միութեան Կեդր. Վարչութիւն

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

XIII

— Հօրեղբա՛յր, երդել տալը ի՞ս էի. եւ ոչ թէ անօրէնը…

— Դո՞ւն, հէ՞. — Նետուեցաւ Դուրթ էֆէնտի — հօրեղբա՛յր, հի՛… տա իւղին նայեցէք… հօրեղբա՛յր հի… էս ... հօրեղբայրդ չի՞ն, հասկցա՞ր… Դո՞ւն էիր, հէ՞… Դուն էրես ա ունիս…

Ու նետուեցաւ քայլ մը եւս, աչքերը բացած, բռունցքները սեղմած, խոլ ու ... գայլոյթ մը նայուածքին մէջ։ Ու ... գիտէր թէ ինչ պիտի պատահէր, ... երբ ... Սուրէնը, որ ... կ'... աչուըներ... Ու ... մէջ երկու նայուածքները ... երկու գայլոյթ, երկու բողոք, երկու մեծ անդունդներ, որոնցմէ մէկուն մէջ դարերու անթիւ դիակները կային՝ ոսկրացած, կմախացած, արած ...ուածքով, ձերմակած եղունգներով եւ խո՛ր քաշուած աչքերով, փակ միւն մէջ՝ ... ... հեծկլտուած ... կայ…

Այո՛, այդ երկու նայուածքները կը նայէին իրարու, ու անոնց վերեւ, ... կիսամութին մէջ, ... Ցաճատ վարդապետին վեղարը կ'երեւէր ... Դուրթ էֆէնտի կանգնած կը մնար, բաղհական ... ... եւ ... ծալքերը ... ... գրած մէջքին, քայլերը բացած, եւ կարծքին տակ յորդելու պատրաստ ... բան մը… Միւսները եւս գետ կը լռէին ու Ցաճատ վարդապետ գէճքը դարձուցեր՝ եկեր կանգներ էր Սուրէնին դէմը։

Ներքնապէս ... ... գոյն եւ ... այդ քայլը. ... ... մը կը զգար իր մէջ՝ գրկելու այդ ... Ռուսաստան մը լռելու յանկարծ։ ... ... թափով նետուի ... ... Մաքրոր, եւ, հոգին ... նետ դրած.

— Հայրի՛կ. — ձայնեց ... — ... մը ելաւ ... որ ... ... էթառ։

— Ռասիկնառա՛ն, — աչքերը բացաւ Դուրթ էֆէնտի, ու ... ... վարդապետին, — ... ... Սիմէօն… ... ... Ուղղակի ... նոր, ... Սուրէնը, եւ ... ... հէ՞… ... մեծ ու ... ... …

Անդրադարձի կէսին, Օննէս ... ... եւ, ու ... փախաւ։

— ... ... Յաճատ վարդապետին, ... Սուրէնին ու Յակոբին ... , որոնք քով քովի կեցեր էին ու կը խորհէր թէ իրաւունք ունէ՞ր առաջինը սիրելու եւ երկրորդը ատելու…

Իսկ Թէկաալեան էֆէնտի. ... անկարող էր ... թէ ո՞րն էր արդար. եւ ո՞րը ... , — Դուրթ էֆէնտին, թէ սա ... ...

Ու այդ ... ... կը յարաճէր ... իր ... երբ ... ... Իր ... , — ... ... Դուրթ էֆէնտիին ... ... եւ ... ... Եւ, ... երկու ... ... մէջ, ... , ...

Երբ ... ... Սուրէն կը կարդար «Նորշրջական Բերդը», զոր իրեն ... էր Հ. Ս. Մխիթարեան, Վենետիկի Մխիթարեան միաբաններէն մին, որ տունէն, կարինէն վերադարձին, հանդիպած էր հոն ու ... ... մէջ մնած հօրը հետ, իր ... մը ... ... Առաքելին ... ... եւ ... ... Փէթաաճեան էֆ. եւ իր շուրջինները ... կը նկատէին «հոգեւոր ... » եւ ... ... ըլլալով։

Հ. Ս. Մխիթարեան ... ... կ'ուղարկէր Վենետիկի ու Վիեննայի վանքերուն հրատարակութիւններէն։

Սրահին ... ... կը ... ու, ... Հ. Ս. Մխիթարեանի ... ... մէջ։

Դու զո՞վ խնդրես, մա՞յր իմ անուշ,

ի՞կ, մի՛ դողար, մօտեցիր ինձ.

Անլաց աչօք դիտէ զորդիդ

Ու իւր վէրքերն արիւնաթոռ…

Թիւրքաց մայրերն թող լան ու դուն,

Ու րախ լուրեր տար ի Չէյթուն…

Ու ... ... Փէթաաճեան էֆէնտի։ Հագեր նորս ... , կանգ առաւ սրահին մէջ։ Իր ... ... էր պատին վրայ, ու ինք ... ... մը, Ռոնաձայն մը լռեցաւ։

— Դուռը փակէ՛, աղջի՛կս։

Եւ աթոռ մը առնելով, նստաւ եւ ... իր ... ... հոգիներ լուսաւորելու։ ... համար չէ՞, որ հոգին ... ... կայ, հակառակ մեր վերեւ կախուած լամբերուն։ Ա՛յն ... ... որ կը ... ... ու ... չէ կրնար զանազանել անձերը, դէպքերն ու ... որոնք, ընդհանրապէս, մէկզ աւելի կ'ըլլան։

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱՆԻԷՌԻ Փեթարիկ խումբը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին. Գրադարանի սրահը։ Զեկոյց ու դասախօսութիւն։

Նիւթ.— Հայ քաղաքական կուսակցութիւնները։

ԱՆԻԷՌԻ Գատանեկան միութիւնը 29 Մարտ, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան։ Նիւթ.— Հայրենիք ու ազգութիւն։ Կը հրաւիրուին պատանի համակիրները։

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ Քրիստափոր խումբի դասախօսութիւնը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միութեանս Գրադարանին մէջ, 69 րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղիին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9ին Պառ-Թապայի ներքնասրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմեան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի կողմէ Միւթիւալիթէի մէջ

24 RUE ST. VICTOR ՄԷԹՐՕ ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷ

27 Մարտ Զատկի գիշերը ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Ընտանեկան ուրախ հանդիպում — Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Պարերը կը սկսին ժամը 11ին

Ընտիր ճաշ, ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով

ՄՈՒՏՔ ԱՅՐԵՐՈՒ 10 ՖՐԱՆՔ, ԿԻՆԵՐՈՒ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Զատկական ահդան Կազմակերպուած Ջ. Ո. Միութեան Պանեօի մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 31 Rue Madame Curie, Bagneux (Seine). Փորթ տ'Օրլէանէն առնել թիւ 88 հանրակառքը եւ իջնել arrêt de Bagneux։

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։ Ընկերական եւ ընտանեկան տաք մթնոլորտ։ Երգ, նուագ եւ անակնկալներ։

Հրաւէր

Ի գիտութիւն Շավիլի եւ շրջականերու հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ Ս. Զատկի տօնական օրերու առթիւ հանդիսաւոր Պատարագ պիտի մատուցուի Մեռելոցի Տօնին օրը, այս Երկուշաբթի առաւօտ եւ ապա Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի հանգիստ հոգւոց ընդհանուր ննջեցելոց։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9.30։ Պատարագ ժամը 10.30։

20 Ave. Ville d'Avray.

Կ'ուզուի Ֆրանսերէն լաւ խօսող հայ օրիորդ մը, կօշիկի վաճառատան մէջ vendeuse պաշտօն վարելու համար։ Դիմել Տէրվիշեան վաճառատուն, 90 Bld. National. La Garenne. Colombes. (Seine).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պէյրութ, Գարծ. Ս. Թ.— 2000։
Թորոնթօ, Հ.Յ.Դ. Ակ.— 200։
Կրընոպլը, Օր. Հ. Մ.— 35։
Վիէն, Մ. Մ.— 35։
Վիէն, Գ. Ա.— 35։
Սէն Մօրիս, Գարծ.— 421.40։
Լոնտոն, Վ.— 125 Ֆր.։

ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ) Ս. Գէորգ մատրան Թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ Սէն Լուի եւ շրջ. հայ հասարակութեան թէ Զատկի եւ Նոր Կիրակիի պատարագի արարողութիւնները պիտի կատարուին քառաձայն, 25 հոգինոց երկսեռ երգչախումբի կողմէ. ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Գ. Կարապետ Գօզանեանի։ Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը իր ներկայութեամբ քաջալերելու, մեծ զոհողութեամբ կազմակերպուած այս խումբը։

Կնիք

Նաւասարդ Գրադէտներու Բարեկամներ

Բաժանորդագրուեցէք մեր հրատարակութեանց առաջին շարքին գնեցէք, սպառեցէք, տարածեցէք արդէն լոյս տեսած հատորները

1.— Արձակ էջեր ու հէքիաթներ՝	ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ	20 Ֆր.
2.— Պանդուխտի կեանքէն՝	ՀՐԱՆԴԻ (Մ. Կիւրճեան)	20 Ֆր.
3.— Տարօնի Աշխարհ՝	ՄՇՈՅ ԳԵՂԱՄԻ	30 Ֆր.
4.— Ամբողջական գործը՝	ԳԵՂԱՄ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ	20 Ֆր.
5.— Վիպակներ ու Պատմուածքներ՝	ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ	20 Ֆր.

Մամուլի տակ է թիւ 6ը, ուր պիտի ամփոփուին Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ հատորէ դուրս մնացած երկերը։

Բաժանորդագրութիւն.— 12 հատը 200 Ֆր., 100 Ֆր.ը կանխիկ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadel. Paris (18)

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Տիկին Գ... ճերմակ մազերով անգլիացի ծեր ու վայելուչ կին մը, մեր սեղանին պատուոյ նախագահուհին էր, առանց սակայն համար ընտրութեան մը դիմելու։ Իր աթոռին վրայ շիտակ, ուղղակի շիտակ, իւրաքանչիւրիս հանդէպ միեւնոյն սիրալիր վերաբերումը ցոյց կուտար, քիչ կը խօսէր եւ սակայն զինքը շատ մեծ հաճոյքով եւ հետաքրքրութիւնով մտիկ կ'ընէինք. իր արտաքին կերպարանքը միայն բարիք մըն էր աչքերուն համար. ազնուականօրէն պահուած իր անձէն հիանալի ինքնամփոփում մը եւ խաղաղութիւն մը կը ճառագայթէին։ Որոշ չափով մը հեռու կը մնար բոլորէն, մէկու շատ նուրբ կենցաղով մը ան գիտէր իւրաքանչիւրին համար ունենալ մասնաւոր վերաբերում մը, շատ, յաճախ պարտէզը կը նստէր գիրքերով, երբեմն դաշնակ կը նուագէր եւ շատ հազուադէպօրէն զայն կը տեսնէինք ընկերութեան մէջ, կամ աշխոյժ խօսակցութեան մը մասնակից. հազիւ կը նշմարէինք զայն եւ սակայն մեր վրայ արտակարգ ազդեցութիւն մը ունէր։ Որովհետեւ հազիւ թէ միջամտեց մեր խօսակցութեան, առաջին անգամ ըլլալով, ամէնքս ալ շատ բարձր խօսած եւ մեր անձին վրայ մեր իշխանութիւնը կորսնցուցած ըլլալու ցաւագին զգացումն ունեցանք։

Տիկին Գ... օգտուեր էր այն անհաճոյ լռութենէն որ առաջ եկած էր երբ գերմանացի պարոնը կոպտօրէն ոտքի ցատկելով, պարտաւորուեր էր կամացուկ մը տեղը նստելու։ Յանկարծ, վեր առաւ իր գորշ ու պայծառ աչքերը, պահ մը ինծի նայեցաւ անորոշ, յետոյ հարցը իր ձեւին մէջ զետեղելու համար, ինչպէս կ'ըսեն, մասնագէտի մը ճշդութեամբ։

— Ուրեմն կը հաւատաք որ, եթէ լաւ հասկցայ ձեր միտքը, Տիկին Անրիէթ... կին մը կրնայ, առանց ուզած ըլլալու, յանկարծական արկածախնդրութեան մը մէջ գլորիլ։ Կը հաւատաք որ կան գործեր զորս այդպիսի կին մը ինքն ալ անկարելի պիտի համարէր ժամ մը առաջ եւ որոնց համար ան պատասխանատու չի կրնար նկատուիլ։

— Բացարձակապէս կը հաւատամ, Տիկին։

— Ուրեմն ամէն բարոյական վճիռ բոլորովին անարժէք պիտի ըլլար եւ բարոյականի օրէնքներու ամէն բռնաբարում արդարանալի։ Եթէ իրօք կ'ընդունիք որ օտարին ոճիրը, ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները, ոճիր մը չէ, ինչո՞ւ պահել ուրեմն դատարանները։ Շատ բարի կամք անհրաժեշտ չէ (եւ դուք զարմանալի բարի կամք մը ունիք, աւելցուց ան մեղմօրէն ժպտելով) ամէն ոճիրի մէջ կիրք մը հանելու համար, եւ այդ կիրքին շնորհիւ, արդարացում մը։

Այս խօսքերուն պարզօրինակ եւ միանգամայն զուարթ շեշտը բարերար ազդեցութիւն մը ունեցաւ ինծի. ակամայ հետեւեցայ իր առարկայական եղանակին եւ պատասխանեցի կէս-կատակ, կէս-լուրջ։

— Օրէնսդիրները դատաւորները ինծմէ աւելի խիստ են այս նիւթերուն մէջ. անոնց պաշտօնն է խստօրէն պաշտպանել բարքերն ու ընդհանուր պայմանադրութիւնները. այս պատճառով անոնք պարտաւորուած են դատապարտելու, փոխանակ ներելու։ Բայց ես պարզ անհատ մը, չեմ հասկնար թէ ինչո՛ւ ինքնաբերաբար շարժուիմ մը, ընդհանուր դատախազի դերը պիտի ստանձնէի. ես կը նախընտրեմ արհեստով պաշտպան ըլլալ։ Անձնապէս աւելի հաճոյք կը զգամ մարդիկը հասկնալէն, քան թէ զանոնք դատելէն։

Տիկին Գ... պահ մը ինծի նայեցաւ շիտ շիտակ, իր գորշ ու փայլուն աչքերով եւ վարանեցաւ։ Արդէն կը վախնայի որ զինք լաւ հասկցած չէր ըլլար եւ կը պատրաստուէի անգլիերէն կրկնելու ինչ որ ըսած էի. բայց անկներու ծանօթութիւնով մը ինչպէս դպրոցական քննութեան մը մէջ, շարունակեց իր հարցումները։

— Արհամարհելի կամ զզուելի չէ՞ք գտներ սակայն կին մը որ կը լքէ իր ամուսինն ու զաւակները, հետեւելու համար որեւէ մէկու մը որուն իր սիրուն արժանի ըլլալն անգամ չի գիտեր տակաւին։ Կրնա՞ք իսկապէս արդարացնել այսքան յանդուգն ու անխոհեմ ընթացք մը կնոջ մը քով, որ վերջապէս շատ երիտասարդ ալ չէ եւ որ պարտաւոր էր ինքզինքը յարգելու վարժուած ըլլալու, եթէ ոչ իրեն, գէթ իր զաւակներուն համար։

— Ձեզի կը կրկնեմ, Տիկին, — ըսի համոզումիս վրայ հաստատ մնալով.— թէ կը մերժեմ դատաստան մը, կամ դատապարտութիւն մը արտասանել նման պարագայի մը մասին։ Բայց ձեր առջեւ կրնամ հանգարտօրէն խոստովանիլ թէ պահ մը առաջ քիչ մը չափազանցեցի։ Այդ խեղճ Տիկին Անրիէթը անշուշտ հերոսուհի մը չէ, նոյնիսկ արկածախնդիր կնոջ մը խառնուածքը չունի ան. պարզապէս մեծ սիրուհի մըն է։ Որքան որ զինքը ճանչցայ, երեւոյթով տկար ու սովորական կին մըն է, որուն համար քիչ մը յարգանք ունիմ, որովհետեւ քաջութիւնով հետեւեցաւ ան իր կամքին, բայց որուն համար ՙքիչ մըն ալ կարեկցութիւն ունիմ, որովհետեւ անպայմանօրէն վաղը, եթէ ոչ արդէն այսօր, շատ դժբախտ պիտի ըլլայ ան։ Թերեւս անմտօրէն գործեց, եւ որ կոպիտ ալ գործեցինք, կը խոստովանիմ որ շատ անհամ էր, բայց անոր ընթացքը ոչ սատորին կամ անարգ եւ հիմար, քիչ առաջ, ոչ ոքի իրաւունք տալ արհամարհելու այդ խեղճ դժբախտ կինը։

Եւ նոյն իսկ դուք, առաջ անոր հանդէպ ունի՞ք նոյնքան յարգանք ու ակնածանք։ Տարբերութիւն չէ՞ք գտներ այդ պարկեշտ կնոջ որուն ընկերութեան մէջ էիք հին օր եւ սա միւսին միջեւ որ փախաւ բոլորովին անծանօթ մարդու մը։

— Ինչ՛։ Ոչ մէկ տարբերութիւն, նոյնիսկ ամէնէն թեթեւը։

— Is that so?

Անզգալաբար անգլիերէն արտայայտուեցաւ, այնքան շատ կը հազրգռէր զինքը այս խօսակցութիւնը։ Եւ խորհրդածութեան մէջ պահէ մը ետքը, իր յստակ աչքերը անգամ մըն ալ բարձրացուց իմ վրաս։

— Եւ եթէ վաղը հանդիպիք Տիկին Անրիէթին, ենթադրենք Նիս մէջ, այդ երիտասարդին թեւը բռնած, պիտի բարեւէի՞ք զայն։

— Անշուշտ։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEÛL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Dameseme PARIS (13e)

Téléphone: Gobelins 19-78

ՇԱԲԱԹ 26 ՄԱՐՏ 1932

26 MARS 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 „	130 „	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1838 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԹԵՒԵԿԻ „ՆՈՐ" ՀՐԱՀԱՆԳԸ

Օրը օրին հրատարակեցինք մինչեւ այսօր եղած տեղեկութիւնները՝ Թուրքիոյ երթեւեկի նոր հրահանգի մասին։

Հրատարակեցինք նաեւ տեսութիւններ։

Մեր պաշտօնակիցներն ալ, իրենց կարգին, վերլուծեցին զայն, յանգելով միեւնոյն եզրակացութեան, Նոր հրահանգը ոչ միայն խաբուսիկ խայծ մըն է, այլ եւ ռազմախաղ մը։

Լուրին հրատարակութեան առաջին օրը, հետաքրքիր էինք իմանալու «ոգեմիտ»ներուն կարծիքը։ Մանաւանդ որ, անոնց մէջ յատուկներ, յարաբերութեանց բարեօքման հաւատացողներ կային։

Փարիզի՝ ռամկավար պաշտօնաթերթը, որ այդ շարքին վրայ կը գտնուի, չափազանց զգոյշ խմբագրական մը հրատարակեց մարտ 8ին։ Առաջինը եւ վերջինը։ Ստորեւ՝ քանի մը նախադասութիւններ.

«Նոր օրէնքին նպատակն է գրկուածներուն վերադարձնել իրենց քաղաքացիական իրաւունքները եւ ատով իսկ նպաստել Թրքական հայրենիքին բարգաւաճման։

«... դժբախտաբար, սակայն, կը կարծենք թէ բաւական ուշացած է այս նոր օրէնքը

«... կայ ուրիշ պարագայ մը։ Նոր օրէնքը որ եւ է ակնարկութիւն չըներ «լքեալ» համարուած գոյքերու մասին։

«... ցաւալի է որ Թուրք հանրապետական կառավարութիւնը, երբ ժամանակը հասած համարած է Թրքական քաղաքացի Հայերու, Յոյներու եւ Հրեաներու Թուրքիա վերադարձի իրաւունքը ետ դարձնելու, պիտի չվարանէր խոստանալու նաեւ «լքեալ գոյքերու կարգադրութիւնը, ինչպէս նաեւ վերջ դնելու Թուրք թերթերու գրգռիչ հրատարակութեանց»

Թարգմանեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք։

Բայց, տարօրինակապէս բաց կը խօսի ուրիշ ռամկավար պաշտօնաթերթ մը, Հալէպի «Եփրատ»ը.

– «[illegible] Մեծ Սուլթանը [illegible] ատեն ամէն օր ականջալուր կ'ըլլայինք վերադարձի յուսադրիչ աւետիսներուն, որոնց կը յաջորդէին զանգուածային նոր տարագրութիւններ դէպի Տէր Զօր եւ այլ սպանդանոցներ։ Կամ նոր ձերբակալութիւններ կը կատարուէին։ Թուրքը իր ֆէսը նետեց, գլխարկ դրաւ, բայց միայն մնաց թշնամի եւ աւանդապահը՝ բնաջնջումի իր հին մեթոտներուն։

«... Գայլը մէկ օրէն միւսը գառնո՞ւկ դարձաւ թէ ատամները թափեցան, հարց կուտանք մենք մեզի՝ խմանալով երթեւեկի նոր հրահանգը։ Արդեօ՞ք...

«... Ըստ մեզ՝ երթեւեկի հրահանգը չէ՛ այն ինչ որ մենք արտասահմանի «ծագումով Թրքահպատակ Հայերս» կը սպասենք։ Ասիկա շատ-շատ նոր փաշիկի փայլուն տուփ մըն է, որ կը նետուի հրապարակ, գուցէ հայկական արտասահմանեան մթնոլորտը նոր մշուշով մը պարագրելու դիտումով, մոլորեցնելու համար մեր ինքնամփոփումի քայլերը։ Հետեւաբար, պէտք է չափազանց զգուշութեամբ մօտենանք անոր՝ Նոր պատրանաթափութեանց չենթարկելու համար մենք զմեզ՝ մեր հայկական դիւրախաբ երեւակայութեամբը։ Քննենք ուշի ուշով՝ մեզի հրամցուած այս դեղահատը։ Ան կրնայ ազդուաբեր թոյն պարունակել ոսկեզօծ իր արտաքինին տակ։ Ու շատ հաւանաբար»։ (*Եփրատ*, 9 Մարտ)։

Ուրեմն, ռամկավար օրկանը ճիշդ այն բաները կ'ըսէ ինչ որ պէտք ըսէր ո՛ր եւ է դաշնակցական թերթ։ Այսինքն, կը բաժնուի իր կուսակցութեան միւս օրկաններէն, եւ կը բռնէ դիրք մը որ բացառիկ է իրենց համար։

Արդեօք ինչո՞ւ համար որ, սահմանին մօտ ըլլալով, աւելի լաւ կը ճանչնայ հարեւանը։

Եւ կամ, Թուրքիոյ «մաքսաննենգութեան» արշա՞ւն է որ բացած է աչքերը, միեւնոյն ատեն բանալով խելքի պատուհանը։

Ամէն պարագայի մէջ, նշանակալից է այս երեւոյթը, միեւնոյն կուսակցութեան ծոցին մէջ։

Դառնալով բուն հարցին, հրահանգին հրատարակութենէն (10 փետր.) ի վեր եղած տեղեկութիւնները արդէն պաղ ջուր կը լեցնեն բոլոր միամիտներուն վրայ։

«Բարեխնամ» կառավարութիւնը տակաւին ո՛ր եւ է լուսաբանութիւն չհրատարակեց հրահանգին տարողութեան, ինչպէս եւ գործադրութեան եղանակի մասին։

Ո՛չ մէկ ուղեցոյց այդ հրահանգին հետ կապուած խնդիրներու լուծման մասին։

Ի՞նչ պիտի ըլլան «լքեալ» գոյքերը։ Պիտի կրնա՞ն վերադառնալ «ավտէթը կայըր ճաիզ» մակագրուած փախստականները։ Կամ անոնք որ Իրաքանին մէջ 90 առ 100 — Նանսէնեան անցագիր ունին։ Գաղթականները պիտի կրնա՞ն իրենց ուզած տեղը հաստատուիլ։ Եւայլն։

Ամէն ինչ կը մնայ մութի մէջ։ Հրահանգին գործադրութիւնը կախում ունի հիւպատոսներու հայեցողութենէն ու բարի կամքէն։

Ան ալ՝ ձեւականօրէն։ Իրականին մէջ՝ Էնկիւրիի Ապահովութեան Տեսչութիւնն է տէրն ու տիրականը՝ օրէնքին, ինչպէս կացութեան։

Մնաց որ, չկամութեան փաստեր ալ պակաս չեն։

«Վագըթ» պարտք սեպեց գիտել տալ կառավարութեան թէ աճապարած է։ «Հայերու համար կարելի էր տակաւին առեւտուր մը եւս շարունակել գոյութիւն ունեցող կաշկանդումները»։

Միւս կողմէ, այսօր հրատարակուած տեղեկութենէ մը կ'իմանանք թէ Փարիզի Թուրք հիւպատոսարանը կը մերժէ անցագիր տալ անոնց որ քէմալական անցագիր ունին, «ավտէթը կայըր ճաիզ» մակագրութեամբ։ (Վերադարձը անյարմար)։ Կամ Թուրքիայէն մեկնած են հայկական անցագրով։ Այս վերջինը՝ հետեւեալ «փաստարկութեամբ», — «Թուրք կառավարութիւնը կը զգուշանայ խնդիր ունենալ հայկական բարեկամ կառավարութեան հետ»։ (Կ'ակնարկէ Երեւանի Խ. իշխանութեան)։

«Նոր» հրահանգին առաջին «նորութիւններ»ն են ասոնք. [illegible]րինութիւն ...

Նորութիւններ՝ ոչ թէ մեզի, այլ անոնց համար որ բեռ կապելու կը պատրաստուէին։

Հետզհետէ կը քակուին միւս ծալքերն ալ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴՍՏԵՐՔ ՀԱՅՈՑ

Այս օրերս, հրապարակի վրայ է հայ տղուն հայ հարսնցու յարմարցնելու խնդիրը։

Հ. Կ. Խ.ի տիկինները մասնաւոր դասախօսութիւն սարքեցին այս առթիւ, պաշտօնապէս հրապարակ դնելով այս կնճռոտ նիւթը, որ առաջին խնամախօսներու եւ տէլ տէլներու գործն էր։

Դարը փոխուած է հիմա. հարսնցուի տեսակէտով առատ է հրապարակը. եւ ինքնամատոյց ապրանք շատ կայ։ Ցեղակը կարեւորութիւն չունի։ Կնիկ մը պէտք է մեր տղոցը. Նպաստաւոր եւ շահաւորը՝ կ'առնեն կը տանին տուն։ Աւելի ճիշդը, այս ապրանքը «տան յանձնելի» է յաճախ եւ նպաստաւոր պայմաններով։

Իսկ եթէ ուզես *ցեղային ապրանք*, բաւական սուղ եւ դժուարահաս ձեռքերու մէջ է եւ մեր տղաքը չեն կրնար այդքան սուղ վճարել։

Կատակը մէկ կողմ։ Հարցը շատ լուրջ է եւ դասախօսութիւնով, ազգասիրական բանաձեւերով կամ մէկ երկու կարճ ու կտրուկ տոմսերով չի լուծուիր։

Եթէ կը կարծէք որ, հայ տղան անտարբեր է հայուհիին հանդէպ, կը սխալիք՝ Հայաստանի համայնավար տեսաբանի մը չափ։ Հայ տղան միշտ ալ կը մտածէ հայ աղջկան մը հետ կապելու իր գլուխը ու սիրտը. սակայն... մտիկ ըրէք թէ ինչ կ'ըսէ.

Հայ հարսնցու ձեռք բերելու համար մեծ աշխատանքի պէտք կայ։ Պայմանները ծանր են եւ քիչ մըն ալ վիրաւորական. մենք ժամանակ եւ կարողութիւն չունինք, այս միջավայրի մէջ դժուարին քաներով զբաղելու, կը փնտռենք դիւրին ու նպաստաւոր հրեւցածը։

— Հայ աղջիկները մեզի ծուռ կը նային, ոտք-գլուխ կը չափեն թեւախնդիր կերպով. դրամատէր կը փնտռեն, փոխանակ տալու։ Արհեստաւոր, մանաւանդ կօշկակար չեն ուզեր, յաճախ «մտաւորական» կը փնտռեն — թէեւ շատ բացէ ի բաց չեն ըսեր ։ Ամուսնութենէ վերջ փոխանակ երկանք կապուելու, իրենց ծնողքին կամ պաշտպանին, աւելի կարեւորութիւն կուտան եւ անոնց խորհուրդով կը շարժին։ Պահանջկոտ են՝ պէտք եղածէն աւելի։

— Եթէ ասոնք մէկ կողմ դնենք, կրկին դժուարութիւն կայ հայուհին ձեռք ձգելու մէջ, օրերով ու ամիսներով պէտք է ետեւէն ինկալ, հազար ու մէկ միջոցներու դիմել իրեն հետ ծանօթանալու կամ մտերմանալու համար. Փողոցին ապրանք փախցնելու կը նմանի, հայ աղջիկէ ժպիտ մը առնելը կամ վայրկեան մը խօսքի բռնուիլը։

– «Հա՛, չմոռնանք ըսել որ, հայ աղջիկը խոշոր թերութիւն մը ունի, *զուրգուրալ* եւ *շոյել* չի գիտեր։ Այս բառը անպատուութիւն կամ թեթեւսոլիկութիւն կը նկատէ։

«Օտարուհին, թէեւ չի գիտեր *սիրել* կամ *մերսի* ըսել. սակայն՝ իր գուրգուրանքովը եւ լեզուովը, չոր հացը մանանայի տեղ կը կերցնէ մեզի եւ մենք սիրով կ'ուտենք։

«Սարսկամ, հայուհին միջին դասուն մայրապետէն աւելի ալ պատուաւոր է ...»։

Մտիկ ըրի այս բոլորը առանց կողմ բռնելու եւ խոստացայ գալ հաղորդել ձեզ, ձեր առարկութիւններն ալ լսելու համար։

Կ. ՊԵՏՈՒՆ

Պորիս թագաւոր Փարիզ կուգայ

Սոֆիայէն հեռագրուած լուրերու համաձայն, Պուլկարիոյ Թագաւորը Պորիսին, ընկերակցութեամբ Սիրիլ իշխանին, մեկնեցաւ մայրաքաղաքէն դէպի Հռոմ, ուր պիտի անցընէ Զատիկը։

Կը կարծուի թէ Պուլկարիոյ Թագաւորը մտադիր է նաեւ անցնելու Փարիզ, ուր պիտի տեսակցի ֆրանսական կառավարութեան հետ, Պուլկարիոյ նիւթական կացութեան մասին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԵԻՐԼԱՆՏԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ ԿԸ ԿՌԹՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐԵՐՈՒՆ

ԻՐԼԱՆՏԱ ՊԻՏԻ ՋՆՋԷ ԵՐԴՈՒՄԸ

Անգլիոյ խորհրդարանը, Զատկուան արձակուրդի առթիւ փակ պիտի մնայ մինչեւ ապրիլ 5։ Վերջին նիստի փակումէն առաջ, կառավարութիւնը երեսփ. ժողովէն խնդրեց որ վստահութիւն ունենայ իր վրայ, Իրլանտայի հետ վէճին կարգադրութեան համար։

Յառաջիկայ երեքշաբթիէն առաջ յայտնի չպիտի ըլլայ թէ ի՞նչ է անգլիական կառավարութեան պատասխանը Իրլանտայի։ Սակայն, կը կարծուի թէ Անգլիա իր պատասխանին մէջ առաւելապէս ծանրացած է հետեւեալ կէտերուն վրայ։

*1921*ին, Անգլիոյ եւ Իրլանտայի միջեւ կնքուած դաշնագրին 4րդ յօդուածը որ կը վերաբերի երդման, լրացուցիչ մասը կը կազմէ դաշնագրին եւ հետեւութիւնն է Ա. Բ. Գ. յօդուածներուն։

Երկրորդ եւ երրորդ յօդուածները յստակօրէն կը հաստատեն թէ Իրլանտական Սահմանադրութիւնը պիտի ըլլայ նման Գանատական Սահմանադրութեան եւ Իրլանտայի երեսփոխանները Գանատայի երեսփոխաններուն պէս երդում պիտի տան։

Իսկ նոյն դաշնագրին 4րդ յօդուածը կուտայ երեսփոխաններու երդումին բանաձեւը

Գալով կալուածական-հողային տարեվճարներուն, *1923*ի պաշտօնական յայտարարութեան առաջին յօդուածը կ'ընդունի թէ անոնք պէտք է վճարուին։

Իրլանտայի վարչապետը Տէ Վալէրա, ամերիկեան հեռագրական գործակալութեան մը ուղղեց հետեւեալ յայտարարութիւնը.

«Արդէն ծրագիր իմ կառավարութեանս դիրքն ու քաղաքականութիւնը հաւատարմութեան երդման հանդէպ, բայց ուրախ եմ զայն կրկին կարենալ հաստատելու ամբողջ աշխարհի առջեւ։ Կը կարծենք թէ անգլօ-իրլանտական դաշնագրին երդման վերաբերեալ տրամադրութիւնը պարտադիր չէ։ Մեր ժողովուրդը երդում չուզեր, զայն կը նկատէ անհանդուրժելի բեռ մը։ Վերջին ընտրութեան պահուն, ան մեզ յստակ լիազօրութիւն տուաւ զայն ջնջելու։

«Երդումը գլխաւոր պատճառն եղաւ այս երկրին բոլոր կռիւներուն, բոլոր խռովութիւններուն դաշնագրին ստորագրումէն ի վեր։

«Հաստատ կերպով մտադրած ենք վերջ տալ այս անարդարութեան, այնպէս որ յաջորդ վերջ-ընտրական եղանակներ չկիրարկուին մեր ժողովուրդին մէջ ջնջելու համար ազգային զգացումը։ Ժողովուրդը անդրադարձէն ըմբոստացած է երեսփոխաններու տուած երդման դէմ։

«Իմ փափաքս է մեր խորհրդարանը դարձնել ժողովուրդին հարազատ ներկայացուցչութիւնը։ Երդման ջնջումը միակ եղանակն է որ թոյլ կուտայ հասնելու այդ նպատակին։ Երդումը գլխաւոր արգելքը կը կազմէ Իրլանտայի եւ Անգլիոյ միջեւ բարեկամական յարաբերութեանց հաստատման։ Եւ որովհետեւ պառակտումի եւ անհամաձայնութեան գլխաւոր աղբիւրն է, անոր վերացումը պիտի կազմէ կանոնաւոր եւ բարեկամական յարաբերութեանց սկիզբը։ Կը հաւատանք թէ մեր առարկութիւնը շատ լաւ պիտի հասկցուի արտասահմանի մէջ, ինչպէս կը հաւատանք թէ Անգլիոյ եւ միւս բոլոր երկիրներու հանդէպ մեր խաղաղութեան փափաքը կատարեալ համակրանքով պիտի ընդունուի ամբողջ աշխարհի ժողովուրդներուն կողմէ։»

Ըմբոստութիւն բոլշեւիկներու դէմ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 24 մարտ.— Թիկինայէն կը հաղորդեն թերթերուն թէ համաձայն Ուքրայինայէն փախելով Ռումանիա ապաստանած գիւղացիներու տեղեկութեանց, ներկայիս, իսկական ըմբոստացում մը յառաջ եկած է այդ նահանգին մէջ։ Տնիեսդերի ձախ զետափի բնակչութիւնը Սիպերիա ղրկելու որոշման հետեւանքով, շատ մը վայրերու մէջ, գիւղացիները զէնք վերցուցած եւ դիմադրութիւն կազմակերպած են։ Թիրասփոլի մէջ բնակող խորհրդային զօրախումբերէն բազմաթիւ միութիւններ միացած են եղեր ըմբոստ գիւղացիներուն։

Այս լուրերը կը հաստատուին թերթերու հասած տեղեկութիւններով ալ, որոնց համաձայն, հրացանաձգութիւն եւ ռումբերու պայթիւններ յստակ կերպով լսուած են ռումանական սահմանագլուխէն։

Կ'ըսուի նաեւ թէ խորհրդային բազմաթիւ սուրհանդակներ որոնք կը փորձէին Ռուսիա անցնիլ, ձերբակալուած են Պեսարապիոյ մէջ, ռումանական գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ։

Թուրք-պարսիկ համաձայնութիւնը

Թեհրանէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, Պարսկաստանի արտաքին նախարարը Մէճլիսին ներկայացուց Թուրքիոյ հետ վերջերս կնքուած սահմանագլխի ճշդման եւ իրաւարարութեան դաշնագրերու վաւերացման օրինագիծը։

Այս առթիւ, պարսիկ նախարարը ճառ մը արտասանելով Մէճլիսին մէջ, յայտնեց թէ երկու երկիրներու միջեւ բարեկամական յարաբերութիւնները կը զարգանան եւ թէ Թուրքիոյ արտաքին նախարարին Թէվֆիք Րիւշտիի ճամբորդութիւնը պայմանաւորած է այս համաձայնութեան գոյացումը։

Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբը

Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբը որ մէկ քանի շաբաթէ ի վեր նիստ կը գումարէր Փարիզի մէջ, լրացուց իր աշխատանքները։

Տեղեկագիրը ուր յանձնախումբը կ'ամփոփէ իր խորհրդակցութեանց եզրակացութիւնը, անմիջապէս պիտի ղրկուի Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան, յանձնուելու համար խորհուրդին։

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը իր նիստը պիտի գումարէ ապրիլ 10ին եւ այդ ժամանակ միայն յայտնի պիտի ըլլայ տեղեկագրին բովանդակութիւնը։

Յայտնի է թէ յանձնախումբին տեղեկագրէն է որ կախում պիտի ունենայ Կեդր. Եւրոպայի եւ պալքանեան երկիրներու ելմտացոյցի հաւասարակշռումը։

ՅԱՌԱՋԻ ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՆ ԱԼ

ՄԷԿ ՄԱՍՈՎ ՅԱՏԿԱՑՈՒԱԾ Է՝ ԿԷՕԹԷԻ ԿԵԱՆՔԻՆ ՈՒ ԳՈՐԾԻՆ

մասնակցութեամբ ծանօթ աշխատակիցներու։

Գուրանին թարգմանութիւնը

Գրեցինք թէ իւլէմաներու ժողով մը գումարուած է Գահիրէի մէջ, քննելու համար Գուրանի թարգմանութեան խնդիրը, համաձայն իսլամական ուղղափառ վարդապետութեանց։

Ժողովը, իր տեղեկագիրը հաղորդեց Ալ Ազհարի համալսարանին վարչութեան։ Եզրակացութիւնը այն է թէ Գուրանը կրնայ օրինապէս թարգմանուիլ, բայց արաբերէնէ տարբեր ո՛ր եւ է լեզուով եղած այն (?) թարգմանութիւնը պէտք չէ Գուրան կոչուի, այլ «Թարգմանութիւն Գուրանի»։

Հիթլեր կը գործէ

Հակառակ Զատկուան տօնին առթիւ, Գերմանիոյ մէջ յայտարարուած զինադադարին, Հիթլեր կը բողոքէ ճառելու մասին, իրեն դէմ բռնուած արգելքին։ Զինադադարը պիտի տեւէ մինչեւ ապրիլ 3։ Սակայն Հիթլերեանները կը շարունակեն նոտագին փրոփականտ ընել։ Հիթլերեան կազմը, Լայփցիգի վարչական գերագոյն ատեանին ներկայացուցած բողոքով մը, կը պահանջէ վերադարձնել այն կուսակցական վաւերաթուղթերը, որոնք գրաւուած են կատարուած 160 խուզարկութեանց ընթացքին։ Ատեանը մերժեց գոհացում տալ Հիթլերեաններու այս պահանջին։

Այս գրաւուած վաւերաթուղթերէն յայտնի եղած է թէ նախագահական ընտրութեան նախորդ օրը, Հիթլերի մարտական խումբերը զինուած եւ դրուած էին սպաներու տրամադրութեան տակ։ Հրաման տրուած էր առաջին առթիւ գրաւել գերման բանակի ռազմանիւթի պահեստները։

Այն պարագային որ Հիթլեր ընտրուէր, Հիթլերեան բանակը պիտի յարձակէր ընկերվարական ակումբներուն, Երկաթէ ճակատին եւ գերման հանրապետականներուն վրայ, անմիջապէս կարենալ հաստատելու համար Հիթլերեան մենատիրութիւնը։

Թատրոններու փակումը

Կառավարութիւնը առաջարկեց թատրոնի տնօրէններուն որ մարտ 29ին յայտարարուած փակումը յետաձգեն քանի մը օր, որպէսզի տրուի վերջնական կարգադրութիւն։

Այսուհանդերձ, 29ի համար թատերասրահներու փակման կազմակերպումը շարունակուեցաւ։

Գաւառի թատրոններու եւ սինէմաներու տնօրէններու ընկերակցութիւնն ալ, Փարիզի մէջ նիստ գումարելով, որոշեց միանալ շարժման, եւ այս կերպով ուժ տալ գեղարուեստական աշխարհի պահանջներուն։

Ինչպէս կը յիշուի, կառավարութիւնը խոստացեր էր որոշ զիջումներ ընել միայն թատրոններուն, առաջարկելով որ թատրոնի տնօրէնները համաձայնին սինէմաներու տնօրէններուն հետ։

Հակառակ ասոր սակայն, թատրոնի տնօրէնները որոշեցին չլքել սինէմաներու մասնակցութեամբ կազմուած միացեալ ճակատը եւ պահել երեքշաբթի օրուան համար տրուած փակման որոշումը։

Լինտպերկի տղեկը

Լինտպերկի տղան գտնելու յոյսով, փնտռտուքները կը շարունակուին ապարդիւն։ Նոր Ճըրզի բնակիչներէն երեք հոգի, որոնք կը գործէին Լինտպերկի կողմէ, յայտնեցին թէ 15 օր առաջ, կրցեր էին յարաբերութեան մտնել առեւանգիչներուն հետ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Չկայ երկիր մը, որ աւելի կամ նուազ չափով, ազդուած չըլլայ ներկայ համաշխարհային տագնապէն: Աշխարհի քարտէզին վրայ գտնուող Եգիպտոսը չէր որ բացառութիւն պիտի կազմէր: Հոս ալ տագնապը, երկու տարիէ ի վեր, իր աւերները կը գործէ:

Անցողակի ըսենք թէ` ներկայ համաշխարհային տագնապին գլխաւոր պատճառ ցոյց կը տրուի մէկ կողմէն գերարտադրութիւնը, միւս կողմէն, եւս առաւել,սպառման նուազումը:

Գերարտադրութեան պատճառ ցոյց կը տրուի երկրագործութեան յառաջդիմութիւնը, մանաւանդ քիմիական պարարտներու ընդհանրացումը: Ամերիկայի երկրագործները այնչա՜փ յառաջ կ'երթան որ, կ'ըսեն թէ քիմիական պարարտն է ներկայ տագնապին գլխաւոր պատճառը: Քիմիական պարարտներու պարկերը` իբր շարիկ հագնելով իրենց գիրենք կը ցուցադրեն հանրութեան...

Ըստ Մալթուսականներու, աշխարհ, 1930ին, աննախընթաց սովի մը պիտի մատնուէր: Մինչդեռ պատահեցաւ հակառակը: Աշխարհ 1930ը ողջունեց, աննախընթաց առատութեան մը առջեւ:

Երկրագործը, որ պարապաւոր էր աչքերը շուկային յառած` ըստ այնմ մշակել եւ ընտրել իր մշակութիւնը, գինադադարի վաղորդայնին, անհաշիւ կերպով մշակեց եւ անհաշիւ կերպով աղբեց: Սպառման նուազումը`յախուռ հարուածը տուաւ գերարտադրութեան: Հետեւանքը` ծանօթ է ամէնուն:

Եգիպտոս` Իսիսի օրէն ի վեր ըլլալով երկրագործական երկիր մը, զատ կերպով ճաշակեց համաշխարհային տագնապին հետեւանքները: Եգիպտոսի մէջ երկրագործութիւնը երկրին տնտեսական կեանքին ողնայարը կը կազմէ: Առանց Նեղոսի երկրագործութիւն չկայ, եւ առանց երկրագործութեան Եգիպտոս չկայ: Հոս ճարտարարուեստ գոյութիւն չունի, բառին ընդարձակ իմաստովը:

Եգիպտոս` երկրագործական մարզին մէջ, ըլլալով միամշակութեան (մօնօքիւլթիւր) դասական երկիրը, իր երկրագործութիւնը եւ հետեւաբար իր տնտեսական կեանքը շատ ազդուեցաւ համաշխարհային տագնապէն: Եգիպտոսի միամշակութեան թագակիր միապետը` բամպակն է, որ ձիւնապիտակ պատմուճանով թագաւորն է Նեղոսի հովիտին:

Այսօր Ֆէլլահը` արհամարհանք ունի բամպակին դէմ եւ չի վարանիր զանիկա սեւ սերտ կոչել` ակնարկելով իր սեւ կուտերուն: Եւ սակայն, խեղճ Ֆէլլահը, կամայ ակամայ գերին է այս վեհափառ միապետին: Երկրին երկրագործութեան փոխցանի դրութեան մէջ բամպակը` իբրեւ ամառնային բերք իր պատւոյ տեղը ունի: Ուրիշ մշակութիւն մը` մշակական եւ տնտեսական նոյն պայմաններով` դեռ չէ գտնուած, փոխանորդելու համար բամպակը: Եւ հոս է Եգիպտոսի երկրագործութեան դժբախտութիւնը :

Ճիշդ է որ, վերջին տարիները, ցորենազգիներու եւ ուրիշ մանր մունր մշակութիւններու, ինչպէս նաեւ պտղատու ծառերու, մանաւանդ նարնջազգիներու անկարկութիւններու մեծ թափ է տրուած,բայց տակաւին բամպակը արժանաւորապէս փոխանորդող ամառնային ցանք մը գտնուած չէ:

Կառավարական օրէնքով, բամպակի մշակութիւնը` մէկ երրորդ համեմատութեամբ` զեղչուած է: Առանց այդ օրէնքին ալ, Ֆէլլահը այս տարի շատ բամպակ ցանելու տրամադիր չէ: Բայց դարմանը` մշակոյթին սահմանափակման մէջ չէ: Ամառնային յարմար ցանք մը գտնել եւ բամպակի հետ միասին, համեմատական չափով մը մշակել: Աւելի ճիշդը` Եգիպտոսը դարձնել բազմամշակութեան երկիր մը` ամէն կերպով յարմար նոր մշակութիւններու կիրառումով: Հին է այս ցաւը, որուն դարմանը, հակառակ թափուած ջանքերու, մինչեւ այսօր գտնուած չէ: 1910ին Գահիրէի «Լա Պուրս Էժիփսիէնն» օրաթերթին մէջ, առաջին անգամ ահազանգը մենք հնչեցուցինք, մեզի կոնակ ունենալով թերթին խմբագրապետը` ողբացեալ Քասթնէրը` Ալզաս-Լօրէնցի վէթերան մը: Ցետոյ թողուցինք Եգիպտոսը եւ տասնամեայ բացակայութենէ մը ետքը, վերադարձանք — «Ներսէս Չուրը անգամ մը խմողը, կրկին պիտի խմէ»— եւ երկիրը վերագտանք նոյն միամշակութեան մագիլներուն մէջ արնաքամ: Քառորդ դարէ մը ի վեր այդ խնդիրը պարբերաբար ծեծուած, լաւ օրերու մէջ օրուան մոռցուած գէշ օրերու մէջ օրուան հարց դարձած եւ այսպէս, փոփոխակի ելեւէջներով, մինչեւ այսօր մնացած է անլուծելի: Եւ այսօր, տնտեսական համաշխարհային տագնապին առջեւ միամշակութիւնը նկատուած է վտանգաւոր, լաւ օրերուն կրկին մոռցուելու պայմանով:

Արդի՜ւնք: Ֆէլլահը` Եգիպտոսի հովիտին այս իրական հերոսը` այսօր աղքատացած, պարտքերու բեռան տակ կքած եւ հողազրկուած է:

Հոս գրեթէ գործազուրկ բանուոր չկայ: Հոս կայ հողազուրկ աշխատաւոր, աղքատացած եւ փճացած գիւղացի:

Եւ երբ Եգիպտոսի մէջ երկրագործութիւնը, այս կամ այն պատճառով կորանցուցած է իր բնականոն ընթացքը եւ Եգիպտոսի .Ֆէլլահն ալ վնասուած ու աղքատացած, հիմնովին սարսած է Եգիպտոսի տնտեսական կեանքը:

Արեւելքի մէջ, ուր անհատական նախաձեռնութիւնը կը պակսի, կառավարութիւններու դերը, շատ մեծ է: Լըջամիտ, անձնազոհ, արդար եւ կարող ղեկավարներու առաջնորդութեամբ, Արեւելքի մէջ, ապակեդրոնացումէ աւելի, կեդրոնացումի դրութիւնը հրաշքներ կրնայ գործել:

Այս ուղղութենէն առաջնորդուելով, եգիպտական կառավարութիւնը, զանազան միջոցներով փութաց հասնիլ Ֆէլլահին օգնութեան: Անսահման վարկեր բացաւ երկրագործական համագործակցականներու: Այդ համագործակցականներուն` կառավարութեան երաշխաւորութեան տակ, Եգիպտական Դրամատան ունեցած պարտքերուն վճարումը հինգ տարի յետաձգել տուաւ. Անցեալ տարի հաստատեց Երկրագործական Վարկի Դրամատունը եւ երկրագործներուն, երկար պայմանաժամերով, սերմեր, քիմիական պարար եւ լծկան հայթայթեց: Այս օրերս հաստատելու վրայ է նաեւ Կալուածային Դրամատուն մը, հողերու եւ կալուածներու վրայ ալ փոխատուութիւն ընելու համար: Եգիպտոսի հողային բերքերուն համար որդեգրեց մաքսապաշտպան դրութիւնը:

Վերին Եգիպտոսի մէկ մասին մէջ ամակալին տիրող առօրեայ փորացնելու հին դրութիւնը` տեւական ոռոգումի արդիական դրութեամբ փոխանակելու համար, սկսած է շինել Նակա Համադիի փակոցը: Սկսած է բարձրացնել Ասուանի տիեզերահռչակ Ջրամբարը, որ աշխարհիս ութերորդ հրաշալիքը յորջորջուած է Ամերիկացիներուն կողմէն,— ջրային պարունակութիւնը աւելցնելու համար: Երկրին տնտեսական կեանքին նոր զարկ մը տալու համար, անմիջական ուսումնասիրութեան տակ է Ասուանի ջրվէժներէն ելեկտրական ուժ արտադրել եւ այդ ուժը առաջին անգամ օգտագործել եւ քիմիական համադրական պարարի գործարան մը հաստատելով, երկրին տարեկան 300,000 թօն քիմիական պարարի պէտքը, 3—4 միլիոն անգլիական ոսկի արժէքով, արտադրել երկրին սահմաններուն մէջ:

Ինչպէս յայտնի է, հիմա ամէն երկիր քիմիական ազօթային պարարի գործարան մը հաստատած է եւ օդին ազօթովը կը պատրաստէ քիմիական պարարներ: Ասուանի փակոցին շրջակայքը լեցուն է կրաքարի եւ կրաֆոսֆորատի հանքերով: Օդին մէջ ալ ուզածիդ չափով տրամադրելի է ազօթը:Երբ Ասուանի ջրվէժներէն ելեկտրական աժանագին ուժ ալ արտադրել կարելի ըլլայ, այդ խնդրոյն լուծումը օրերու հարց կը դառնայ:

Միայն, ինչպէս ամէն երկիրներու մէջ, հոս ալ, որքան քաղաքական, նոյնքան տնտեսական հարցերու շուրջ, կուսակցութիւններու միջեւ կը տիրէ մեծ տարակարծութիւն:

Օտար դիւանագէտ մը ըսած է.

— «Եգիպտացիները` իրարու մէջ համաձայն չըլլալու համար միայն, իրարու հետ համաձայն են»:

Մեզի ալ կը՞ պատշաճիր այս իմաստուն խօսքը:

Երանի՜ լռողաց. .

ՍԵՊՈՒՀ ՑԵՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ԿԷՕԹԷԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

Ինչո՞ւ այնքան ճարցնել— Ո՞ւր կ'երթանք: Ո՞ւր եւ ի՞նչպէս պիտի վերջանայ: Խորհուրդ կուտամ ձեզի, բարեկամ, տունը կենալ եւ պատին դէմ խօսիլ:

— Աւելի մեծ առաւելութիւն չեմ գիտեր քան ձանձնալ ճշմարտի մը արժանիքը:

NAMAKNER

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՀԻՆՏԵՆՊՈՒՐԿ

ՊԵՐԼԻՆ, 20 մարտ.— Մարտ 13ի ընտրութիւնները կատարեալ յաղթանակ մը սեպելու է ինչպէս Հինտէնպուրկի, նոյնպէս եւ իր թեկնածութիւնը պաշտպանող կուսակցութեանց համար, անխտիր: Միջուհաւոզորդ մարաջախտին հմայքը աւելցած աւելի բարձրացաւ, թէ՛ երկրին ներսը եւ թէ՛ արտաքին աշխարհին առջեւ:

Ինչպէս բացատրել սակայն, որ Հինտէնպուրկի երէկուան բարեկամները` զգալի մասով մը երես դարձուցած են եւ ընդհակառակն, իր երէկուան հակառակորդներն են այսօր իր վերընտրութեան ջատագովները, առոր համար բուռն պայքար մղողները:

Հիմնովին սխալ պիտի ըլլար ենթադրել, ի հարկէ, թէ բան մը փոխուա՛ծ է իրեն` Հինտէնպուրկի եւ կամ բարեկամ ու հակառակորդ խմբակցութեանց հոգեբանութեան ու տեսակէտներուն մէջ: Իրականութիւնը այն է միայն, որ 1925ի իր ընտրողները պարզապէս սխալ հաշիւներ ըրած են ժամանակին: Անոնք կը յուսային թէ Հինտէնպուրկ իր բոլոր քայլերուն մէջ պիտի հետեւի անոնց խորհուրդներուն, թէ ան— կայսերական մարաջախտը— անկարելի է որ հաւատարիմ մնայ Հանրապետութեան եւ չընէ իր բոլոր կարելին`հոհէնցոլլէրններու գահը վերականգնելու համար:

Իր եօթնամեայ պաշտօնավարութեան ընթացքին` Հինտէնպուրկ բազմիցս ապացոյցներ տուաւ, ընդհակառակն թէ շատ լուրջ առած է իր երդումը` Հանրապետութեան հանդէպ: Այդ ըսել չէ անշուշտ, թէ երբեմնի Թանըն մբաւ պետականը մէկէն ի մէկ հանրապետական դարձած է: 84 տարեկան ծերունիէ մը կարելի ալ չէ նման բան սպասել: Միւս կողմէ, սակայն, որոշ է որ Հինտէնպուրկ իր ամբողջ էութեամբ դէմ է յեղաշրջական ամէն փորձերու եւ արկածախնդրական ծրագիրներու: Ո՛չ թէ հանրապետութեան, այլ իր հայրենիքին, Գերմանիոյ սիրոյն համար: Ինչպէս կը տեսնէք, մօտաւորապէս, երբեմն միապետական եւ հետագային գերման հանրապետութեան մեծ քաղաքագէտ Շթրէզէմանը:

Մարտ 13ի ընտրութեանց նախօրէին, Հինտէնպուրկ գերման բարեկամ ժողովուրդին ռատիոյի միջոցաւ ուղղած իր մէկ ճառով կը պարզէր, թէ ի՛նչ բան դրդած է որ կրկին դնէ իր թեկնածութիւնը նախագահական պաշտօնին համար: «Աւելի լաւ է որ ես սխալ հասկցուիմ ու անձնապէս յարձակումներու ենթարկուիմ, քան թէ աչքերով թողլ տամ որ վերջին տասնեւհինգ տարիներու ընթացքին ա՛յնչափ ծանրութիւններ կրած մեր ժողովուրդը նորանոր ներքին կռիւներու մատնուի... Ինծի համար պարզապէս անհասկնալի է այդ, մանաւանդ այս օրերուն երբ անհրաժեշտ է որ գերման ժողովուրդը իբրեւ մէկ ամբողջութիւն հանդէս գայ իր ազատութեան եւ իրաւունքներուն պաշտպանութեան համար»:

Հինտէնպուրկի մէջ կը խօսի կարգապահ զինուորականը եւ ճշմարիտ հայրենասէրը` միանգամայն: Եւ ճիշդ է որ ան կրցած է ինքզինք բարձր պահել բոլոր կուսակցութիւններէն եւ հատուածումներէն, վայելելով ընդհանրութեան սէրն ու համակրանքը, այլ եւ ձեռք բերելով արտասահմանի վստահութիւնը: Այդ է պատճառը որ, օտար երկիրներու մէջ եւս գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ մարտ 13ի իրական արդիւնքը:

Հինտէնպուրկ իր մասնաւոր կեանքով ալ իբրեւ պարտաճանաչ պաշտօնեայ եւ` օրինակելի հանդիսացած է ամէնուն համար: Հակառակ իր խիստ յառաջացեալ տարիքին, ան ամէն առտու կանուխ` ճիշդ ժամուն կ'ելլէ անկողինէն եւ ժամը 8էն սկսեալ` աշխատանքի կը լծուի: Եւ այսպէս ամբողջ օրը, կարճ դադարներով միայն: Մինչեւ որ օրուան իր պարտականութիւնները չկատարէ անթերի, չատրագրէ իրեն ներկայացուած վերջին թուղթը, չի թողուր երբեք իր գրասենեակը: Այսօրուան գործը վաղուան ձգելու սովորութիւն չունի: Խիստ է նախ իր անձին, ապա միւսներուն հանդէպ: Առավ հանդերձ բարի է եւ կարեկից` թշուառներուն եւ խեղճերուն հանդէպ: Անպատասխան չի թողուր իրեն ուղղուած որեւէ գրութիւն, մինչեւ իսկ մանուկներու կողմէ գրուած: Կարծ Հինտէնպուրկ իր անձին մէջ կը մարմնացնէ գերման ժողովուրդը— իր կարգապահութեամբ, աշխատասիրութեամբ եւ տոկունութեամբ: Հակառակ 84 տարիներու բեռին, կ'աշխատի երիտասարդի մը կայտառութեամբ եւ աշխոյժով: Սխալ է նաեւ իր վերընտրութեան հակառակորդներու կողմէ տարածուած այն կարծիքը, թէ մարաջախտը կատարեալ զառամեալ մէկն է եւ ի վիճակի չէ պետական գործերուն զբաղելու կերպով հետեւելու: Զինքը մօտէն ճանչցողները բոլորովին հակառակը կը հաստատեն: Հարկաւ, սահմանադրութեան ընձեռած իրաւունքներու սահմանին մէջ միայն: Այսպէս, երկրին կառավարութեան բուն ղեկը վարչապետին ձեռքը կը գտնուի եւ ոչթէնախագահին:

Ըստածներէն եւ առհասարակ Գերմանիոյ համար ստեղծուած ներքին ու արտաքին վիճակէն պարզ է ուրեմն, թէ ինչո՛ւ այս երկրին համախմբուած հանրապետականները եւ առաջին հերթին ընկերվարականները ազգ ի բուռն պայքարեցան ի նպաստ Հինտէնպուրկի վերընտրութեան: Բոլոր թոյլատրելի միջոցներով ջանալ որ ֆաշականութիւնը յաղթող չհանդիսանայ այս երկրին մէջ եւ Գերմանիա գերծ մնայ քաղաքացիական աղիտալ կռիւներէ, ... անոնց ժամանակին հօգը ... յին համար:

Միւս կողմէ, իբրեւ ... քաղաքագէտներ եւ ճշմարիտ ... բնաւորներ` կ'ուզեն որ Գերմանիա ... դիւանագիտական բանակցութիւն... միջոցաւ եւ խաղաղ ճանապարհ... հասկացողութեան դայ իր ... ներուն եւ բոլոր յաղթական պետութեանց հետ, վերջնապէս թօթափելու համար այն ծանր լուծը ... դրուած է իր վրայ, եւ որ ... անտանելի կը համարուի ... Այդ կէտին մէջ` բոլո՛ր Գերմանա... րը համաձայն են իրարու հետ...

Ջատկի հաւկիթը

Ինչ բանէ ծագում առած է Զատկի հաւկիթ ունենալու սովորութիւնը:

Այս մասին կարծիքները ... տարբերին: Կարգ մը պատմաբաններու կարծիքով, հինէն ի վեր ... թը խորհրդանշան նկատուա... ստեղծագործութեան:

Յոյները սովորութիւն ... չատօններու նուիրուած ... բուն վրայ հաւկիթ դնելու ... գանքի արտայայտութիւն...

Քրիստոսէ յետոյ, Քրիստոն... ները Զատկի տօնին օրը ... հաւկիթ կ'ուտէին:

Ենթադրութեան մը համաձայն հաւկիթի գործածութիւնը նախապէս խառնուած արգիլուած էր Մեծ Պահքի տեւողութեան: Անոր ... բուն Զատկի օրերը ժողովուրդը ... դեցի կ'երթար, օրհնել տալու ... մար հաւկիթները, որոնցմէ գիտ... էր մեծ պահքի օրերուն: Ցետոյ ... սան Զատկի հաւկիթները գանազան գոյներով ներկել, բարեկամներու նուէր տալու համար:

Կարծողներ ալ կան թէ ... պահքին հաւկիթի սպառումը բոլորովին դադրելով, հաւկիթավաճառներ ... ստիպուած կ'ըլլային առօրեն ... նակութեամբ հաւկիթ ամբարելով իրենց մթերանոցներուն մէջ ... չկրնալով զանոնք ծախել, սովորութիւն ըրած էին Զատկին եկեղեցի... ներու մէջ օրհնել տալ եւ ... ծրիաբար հաւատացեալներուն ...խելու այդ հաւկիթները: Միւս ... մէ, արգիլելու համար անոնց ... գործումը, եկեղեցին բերել տալ... ներկէին զանոնք:

Հետզհետէ հարուստ ... կաններ ու իշխաններ զանազան ... լու համար իրենց քմահաճոյ... սկսան արուեստագէտ նկարիչներ ... գիմել, գեղեցիկ նկարներով ... բելու համար բարեկամներու նուէր ... տալիք հաւկիթները:

Վաթթօ եւ Լանգրէ այդ ... խիստ նուրբ ու սիրուն պատկերներ ... նկարել տուած էին բազմաթիւ հաւկիթներու վրայ, անոնցմէ ... նմոյշներ կը գտնուին Վէրսայլի թանգարանին մէջ: Այդ երկու ... բանկարները կը պատկանին Լուի ... վիկոս Ժ.Ե.ի մէկ աղջկան:

Հաւկիթներու վրայ նկարելու այդ սովորութիւնը ժամանակի ... թացքին մէջ ա՛յնչափ տարածուեցաւ որ ծաղարարներ եւ շաքարավաճառներ սկսան Զատկի տօնական օրերուն շոքոլայէ, բեհեզանալ ... բիւղներէ եւ նշածաղէ նկարազարդ հաւկիթներ պատրաստել:

Հ. ՏԷՐՈՒՍԿ

BTSHKIN

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

6.— Կլիմայ

Թոքախտի դարմանումին համար` նպաստաւոր կլիմայ ունեցող վայրի մը ընտրութիւնը եւ անոր բնակութիւնը ամէնէն կարեւոր խնդիրն էր անցեալին մէջ: Ներկայիս իսկ, երբ մէկը թոքախտի նշաններ ցոյց կուտայ, անմիջապէս եւ ամէն կողմէ անոր խորհուրդ կը տրուի կլիմայ փոխել, յարմար տեղ մը երթալ, մանաւորաբար տաք կամ բարեխառն երկիր մը ընտրել: Որովհետեւ տակաւին կը տիրէ այն համոզումը թէ կլիման հրաշագործ ազդեցութիւն ունի թոքախտին վրայ եւ ինքնին կրնայ բուժել այդ մարդասեր հիւանդութիւնը: Ուստի ամէն ոք կլիմայէն կը սպասէ թոքախտաւորին բուժումը:

Անցեալին մէջ, երբ թոքախտին դէմ աւելի ազդեցիկ միջոց մը չունէինք, սովորուած էինք կլիմային յանձնել թոքախտը բուժելու հոգը: Երբ հիւանդը լաւագոյն կլիմայէ մը օգտուելու նիւթական միջոցները չունէր, գրեթէ ձեռնթափ կ'ըլլայինք: Իսկ եթէ ի վիճակի ըլլար տեղ եւ կլիմայ փոխելու, մեծ յոյսերով կը սպասէինք արդիւնքին, որ մերթ լաւ էր եւ մերթ գէշ:

Իրականին մէջ, ինչպէս ըսի նախապէս, աղէկնալիքները կ'աղէկնային, իսկ մեռնելիքներն ալ կը մեռնէին: Որովհետեւ կլիման կը նպաստէր թոքախտաւորին, երբ յարմար էր եւ երբ հիւանդութիւնը բուժելու ձգտում ունէր: Ընդհակառակն կը վնասէր եւ հիւանդին մահը կ'արագացնէր` երբ «օդը չէր գար» անոր եւ հիւանդութիւնն ալ յառաջընթաց տեսակէ էր:

Կը նշանակէ թէ կլիմայի ազդեցութեամբ թոքախտաւորներուն բուժումը կերպով մը բախտի խնդիր է, քանի որ ոչ միայն շատ մը պարագաներու մէջ դժուար էր կանխաւ գիտնալ թոքախտին ընթացքը, այլ եւ ստոյգ տեղեկութիւններ չունէինք կլիմայի զանազան տարրերուն ազդեցութեան եւ ազդելակերպին, ինչպէս նաեւ իւրաքանչիւր վայրի կլիմայի մասին, ընտրելու համար յարմարագոյնը:

Արդարեւ, կլիման խառնուրդ մըն է բազմաթիւ տարրերու ջերմութիւն, խոնաւութիւն, չորութիւն, լուսաւորութիւն, անձրեւ- մշուշ, օդի ելեկտրական հաղորդականութիւն, կայունութիւն, հովի ուղղութիւն եւ արագութիւն, տեղի բարձրութիւն, եւ այլն: Այդ խառնուրդը կրնայ այլազան ըլլալ, հետեւաբար բոլորովին տարբեր կլիմայ յառաջ բերել նոյնիսկ իրարու շատ մօտ, բայց ալ դիրք, բարձրութիւն, հով եւ հող ունեցող վայրերու մէջ:

Միւս կողմէ, կլիմային ազդեցութիւնը սերտ կերպով կախում ունի ենթականերու կազմէն, խառնուածքէն, ինչպէս նաեւ տարիքէն, հիւանդութեան ձեւէն ու ընթացքէն: Այնպէս որ միեւնոյն կլիմային մէջ, երկու թոքախտաւորներ բոլորովին տարբեր ազդեցութիւն կը կրեն համաձայն իրենց տարիքին, կազմին, խառնուածքին եւ հիւանդութեան ձեւին.

Հիմա թէ ինչո՛ւ այժմ իսկ ստոյգ չենք գիտեր թէ կլիմայի տարրերէն որո՞նք նպաստաւոր եւ որո՞նք վնասակար են թոքախտաւորին, եւ ի՞նչ պարագաներու մէջ: Այսուհանդերձ, կարգ մը դիտողութիւններու եւ փորձառութիւններու վրայ հիմնուելով, կարելի է ըսել թէ տաքը, հովը, խոնաւութիւնը եւ օդի բարեխառնութեան անկայունութիւնը ընդհանուր առմամբ թոքախտաւորին կը վնասեն:

Տաքը (տաք երկիր կամ տաք ամառ), հակառակ մինչեւ այժմ տիրող կարծիքին, կ'արագացնէ թոքախտին ընթացքը: Հիւանդութեան արձարձումները (poussées) ընդհանրապէս ամառ ատեն կը պատահին. եւ այդ եղանակին է որ կ'աւելնայ թոքախտի հետեւանքով մահացութիւնը: Ընդհակառակն, մեղմ եւ մանաւանդ պաղ կլիման նպաստաւոր է թոքախտին, երբ ենթական երիտասարդ է եւ հիւանդութեան ընթացքն ալ շատ սուր չէ:

Հովը չափազանց վնասակար է: Թոքախտաւորին բնակած վայրը (լեռ կամ դաշտ) պէտք է պաշտպանուած ըլլայ հովին դէմ: Դրացի երկու վայրերու կլիման հիմնովին տարբեր կ'ըլլայ, եթէ մէկը հովոտ է, իսկ միւսը` ոչ:

Մշուշը եւ մանաւանդ տեւական խոնաւութիւնը եւս շատ վնասակար են, մանաւորաբար քթի, կոկորդի եւ ցնցուղներու բորբոքումի ենթակայ թոքախտաւորին: Մեծ գետերուն հովիտները, լիճերուն եզերքը ընդհանրապէս բնակութեան յարմար վայրեր չեն թոքախտաւորներուն համար: Մշուշը այնքան վնասակար չի թուիր, երբ մնայուն չէ: Անցեալ ատեն ուցեցեցի քանի մը սանաթօրիօմներ (Cambo, Argeles, Pau), որոնց գտնուած վայրերուն մէջ տարին 130 — 150 օր մշուշ կայ, բայց գրեթէ միայն կէսօրէն առաջ: Չափազանց չորութիւնը, ինչպէս նաեւ չափազանց լուսաւորութիւնը կրնան վնասել որոշ կարգի թոքախտաւորներու:

Շատ վնասակար է նաեւ օդի բարեխառնութեան անկայունութիւնը: Այն տեղերը ուր միեւնոյն օրուան մէջ կամ մէկ օրէն միւսը օդը յանախ կը փոխուի, կամ ցերեկին ջերմութեան անմիջապէս կը յաջորդէ երեկոյեան ցուրտը, թոքախտաւորներու բնակութեան յարմար չեն:

Ուրեմն, կարելի է երեւակայել թէ ընդհանրապէս թոքախտաւորին համար նպաստաւոր են պաղ, կայուն, լուսաւոր`եւ որոշ չափով չոր կլիմայ ունեցող վայրերը:

Բայց այս յատկութիւնները կրնան ունենալ թէ լեռնային, թէ դաշտային եւ թէ ծովեզերեայ կլիմաները: Բարձրութիւնը կարեւոր չափով կը փոխէ միեւնոյն յատկութիւնները ունեցող կլիմայի մը ազդեցութիւնը, եւ որ կը տարբերի համաձայն հիւանդի տարիքին, խառնուածքին եւ հիւանդութեան ձեւին:

Այսպէս լեռնային եւ ցուրտ կլիմայէն կ'օգտուին ընդհանրապէս երիտասարդ թոքախտաւորները,պայմանաւ որ թոքային վէրքերը շատ տարածուած չըլլան, շատ բարձր ջերմութիւն եւ արիւն թքնելու արամադրութիւն չունենան. Չղագրգիռ չըլլան: Դաշտային եւ մեղմ կլիմայէն առաւելապէս կ'օգտուին տարեցները, ուժասպառ երիտասարդները, արիւն թքնողները, ջղագրգիռները, սրտի եւ թոքերու անբաւականութիւն ունեցողները, եւն.: Ծովեզերեայ կլիման ընդհանրապէս կը վնասէ թոքախտաւորներուն:

Այս շատ համառօտ ու անկատար ծանօթութիւնները ցոյց կուտան թէ որքան բարդ է կլիմայի ազդեցութեան խնդիրը եւ որքան դժուար թոքախտաւորի մը տարիքին, կազմին, խառնուածքին, հիւանդութեան ձեւին յարմար կլիմայ մը ունեցող վայրի մը ընտրութիւնը: Բայց յաջող ընտրութեան մը պարագային իսկ, պէտք չէ թոքախտին բուժումը միայն կլիմայէն սպասել: Նպաստաւոր կլիմայ մը օգտակար ազդակ մըն է, բայց ոչ անհրաժեշտ, մանաւանդ հիմա որ բուժումի աւելի ազդեցիկ միջոցներ ունինք:

Այս էական կէտը պէտք է միտք պահեն մանաւանդ անոնք որոնք նիւթապէս ի վիճակի չեն տեղ եւ կլիմայ փոխելու եւ որոնց համար սակէ առաջ գրեթէ ոչինչ ունէինք ընելիք:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՀԵՂԵՂԻ ՄԱՍԻՆ

Այս օրերուն է, եւ մինչեւ Ապրիլ ամսուն սկիզբը, որ, սկսած ըլլալով ձիւնհալքը, հեղեղի վախը կը սպառնայ հայ գիւղացիին միտքը։ Պարզենք հայ գիւղացիին միտքը։ Մենք արդէն ներկայացուցինք այն հեղեղական վտանգները, զորս կրնան պատճառել Քասախ, Սեւ Ջուր, Հրազդան եւ Գետառի գետերը։

Այս անգամ՝ Արաքս գետին վտանգները։

Հայաստանի ամենամեծ գետն է Արաքսը, որ մասնաւորապէս կը ոռոգէ Արարատեան դաշտին մէկ շարք մը շրջաններուն։

Արաքս գետը կը հոսի արեւմուտքէն հարաւ, հարաւ-արեւելք, կարեւոր Արարատեան ամբողջ դաշտը։ Ղարադաղլայի մօտ, ուսակներէն ներքեւ դուրս կ'ելլէ, կը մտնէ դաշտավայր, եւ յունենալով մասնաւոր հուն մը ուղղաձիգ ափեր, շատ անգամ կը փոխէ իր անկողինը։ Ներկայ անկողինէն շուրջը, մօտաւորապէս, կարելի է գտնել հնագոյն Արաքսի հին հուներէն, զորս տեղացիները կ'անուանեն Ղուրու Արազ (չորցած Արաքս)։ Արաքսի ջուրը կը բարձրանայ երբ կը բացուին գարնան գուռները. մէկ մասը կը բարձրանայ ջուրին մակերեսը՝ մասնաւորապէս Ղամարլուի շրջանին մէջ, երբեմն այնտեղ հունը չի կրնար տանիլ ամբողջ ջուրը, որ կը սկսի յորդիլ։ Արաքսի գետ պայքարը կը պահանջէ մեծ գումարներ, որպէս զի կարելի ըլլայ յառաջիկայ երկու երեք տարուան ընթացքին վերջնապէս ազատիլ գետին սպառնալիքներէն։

Արաքսը, կտրելով դաշտը, կ'անցնի երեք շրջաններու սահմաններէն՝ Ղուրդուղուլու, Ղամարլու, Վէդի։

Ղուրդուղուլուի շրջանին մէջ գետը վտանգաւոր կը դառնայ մասնաւորապէս Ջանֆիդա գիւղին մօտ։ Թացի այդ, հեղեղի ընթացքին Արաքսը մեծ վնաս կը հասցնէ Ղուրդուղուլու կարգ մը տուներու։ Ջանֆիդա գիւղին մօտ, 1928-29ին շինուած է բաւական հաստատուն պատ մը, ամրացնելու համար եզերքները։

Սակայն որովհետեւ ամբողջացած չէ այդ թումբին շինութիւնը, ասոր թոյլ է հակողութիւնը, անցեալ տարիներ քանդուեցան պատուարին որոշ մասերը։ Անհրաժեշտ է վերանորոգել։

Ղամարլուի շրջանին մէջ, Արաքսը կը սպառնայ իր ափերուն վրայ կառուցուած ջրհաններուն, Ջրվէժանլու եւ Կաֆալու գիւղերուն մօտ. Անելի մեծ վնասակար հասցնէ Արաքսը Արազդայանի դաշտին, որու հարաւային սահմանը կը կզէ գետը։ Այս շրջանին մէջ տեղ տեղ կը քանդէ գետը եւ դաշտին մեծագոյն մասը կը ծածկուի ջուրով։ Այս պատճառով, կարելի չըլլար օգտագործել հողը, նոյնիսկ խոտաբուծութեան համար, իսկ միւս կողմէ աւելի եւս կը հանձնայ հողը, արդէն իսկ նախճախուտ։ Այստեղ պէտք է ամրացնել ափերը մօտ մէկ քիլոմեթր, աշխատանք մը որ երեսի վրայ ձգուած է։

Ներկայիս անհրաժեշտ է պաշտպանել երկու տեղեր, որոնք ամէնէն աւելի վտանգուած են։ Մէկը կը գտնուի Սմօ գիւղին մօտ, Դավալուէն վար։ Այստեղ Արաքսը, քանդելով ափը, նոր հուն մը կը բանայ, եւ եթէ միջոցներ չառնուին, Արաքսին մեծ մասը կը թափի դաշտ։

Այս գլխաւոր գետերէն զատ, վտանգաւոր են նաեւ կարգ մը լեռնային գետակներ, մասնաւորաբար Դիլիջանի, Դարալագեազի, Ղափանի շրջանին մէջ։

Այս տարի մեծ գումարներ յատկացուած են գետեզրերքներու ամրացման համար։ Արտակարգ յանձնախումբ մը ոգի ի բռին կ'աշխատի։ Ջրային տնտեսութիւնը որոշած է հարիւր հազար ծառ տնկել գետեզրերքներուն վրայ, մասնաւորաբար թթենի։ Ծառատնկութիւնը ամէնէն ամուր միջոցն է, պաշտպանելու համար հեղեղին դէմ։

Մաղթենք, որ այդ աշխատանքները կարենան փրկել գիւղերն ու ցանքերը հեղեղի վտանգէն, որ այս տարի, առատ ձիւնին պատճառով, սպառնալիքն է գիւղացիներու։

Քանի մը օրէն Հայաստանէն հասած թերթերը կուգան հաստատելու թէ որքան փարատած է այդ մտահոգութիւնը։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Անցեալ հոկտեմբերի 18ին պետական երկրորդ թատրոնը (Լենինական) իր եղանակն սկսաւ Կիրշոնի Հաց խաղով։ Յետոյ յաջորդաբար ներկայացուց ուրիշ երկու նոր խաղեր. Աճիազանգ, Վախը։

Անցեալ եղանակի գործերէն՝ Մարոք, Լեռ, Յասում, Վերադարձ խաղերը։

Բոլոր այս գործերը պատրաստուած են, կ'ըսէ թերթ. Հայաստան, «դիալեկտիկական մատերիալիզմի մեթոդին տիրապետելու նշանաբանի տակ՝ թէ դերասաններու եւ թէ բեմադրողներու կողմէն»։ Թէ ինչպէս, տարիներ Հայաստանի «լօզունգ» ջոց ընող դրագներն ու խմբագիրները միայն գիտեն։

Լենինականի պետական թատրոնը այս տարի ունի 3800 հանդիսատես, մեծ մասը բանուորներ։ Թատրոնը ձրի ներկայացումներ է տուած գիւղատնտեսականներուն։ Նոյն ներկայացումները կրկնած է նաեւ 8 գիւղերու մէջ։

Նոր կարգադրութիւններու համաձայն, գիւղատնտեսականները խմբականօրէն պէտք է դան քաղաք, եւ ներկայ գտնուին խաղերուն։ Միւս կողմէ թատրոնի մասին վիճաբանութեան երեկոներ սարքելով, կ'աշխատի բացատրել պրոլետարական արուեստը։

Պետական թատրոնը մասնաւոր դասընթացք մը պատրաստած է, դերասաններուն տալու համար կենսաբանութեան, գիմնաստիկայի, մարմնակրթութեան եւ բեմադրութեան դասեր։ Այդ դասընթացքը ունի 42 ունկնդիր։

Դերասաններուն «քաղաքական պատրաստութեան» համար, թատրոնին մէջ կը գործեն կոմունիստ երկու խմբակներ, որոնք կ'ուսուցանեն պատմական մատերիալիզմ։

Լենինականի թատրոնը հրաւէր ուղղած է թատերագիրներուն՝ պատրաստել այնպիսի նոր խաղեր, որոնք ներկայացնեն բոլշեւիկեան յեղափոխութեան պայքարները։

ՈՒԿՐԱՅՆԱ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ներկայիս Երեւան կը գտնուի Ուկրայնայի Համայնավարական Կաճառին պատգամաւորութիւնը, որ կը բաղկանայ ակադեմիկոս Տիչինոյէ, փրոֆէսէօրներ Ֆալկեվիչէ եւ Կովալչուկէ։ Միասին է նաեւ Ազրբէջանի Մանկավարժական Կաճառին փրոֆէսէօրներէն Բոլաֆիան։

Փրոֆ. Ֆալկեւիչ, թերթ. Հայաստանի խմբագրին կը յայտարարէ թէ իր պատգամաւորութիւնը պիտի հրատարակէ թուրքերէն-ուկրայներէն, վրացերէն-ուկրայներէն եւ հայերէն-ուկրայներէն մեծ բառարաններ։ Իւրաքանչիւր բառարան պիտի պարունակէ 30 հազար բառ, հրատարակութիւնը սահմանուած է Ուկրայնայի կառավարութիւնը։ Բառարանները պատրաստ պիտի ըլլան 1933ի սկիզբը։ Իւրաքանչիւր բառարանէ պիտի տպուի 5 հազար օրինակ։

Լենինկրատի մէջ Ֆալկեւիչ Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու համապատասխան մարմիններէն պահանջած է ընդունուած բառերուն ցուցակը։ Ուկրայնայի համայնավարական կաճառը, որ մտադիր է քառասուն հատոր տալ՝ ներկայացնելու համար Անդրկովկասի մշակոյթը, պիտի թարգմանէ եւ հրատարակէ նաեւ Անդրկովկասեան ազգերու բոլոր գասական հեղինակները։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԵՐԲԵՒԷԿԻ ՀՐԱՀԱՆԳԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հալէպի Թուրք հիւպատոս Աթըֆ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Լ'Օրիան»ի թղթակցին.—

Թղթակից.— Երբեւէկի հրահանգը նոր չէ, գոյութիւն ունէր նախապէս, հիմա քիչ մը բարեփոխուած է, այսինքն նախկինէն քիչ մը աւելի թոյլատու։ Եթէ վերադարձողներ ըլլան, այսպիսիները թրքահպատակ պիտի ճանչցուի՞ն։

Հիւպատոս.— Անշուշտ.

— Ուրեմն քանի որ այսպէս է, գաղթողները իրենց ստացուածքներուն պիտի տիրանա՞ն բնականօրէն։

— Կ'ենթադրեմ։

— Այս օրէնքը Թուրքիացի բոլո՞ր հայերուն յատուկ է։

— Ոչ, զուտ՝ Սուրիա. Միջագետք, Պաղեստին գտնուողներուն չէք կրնար օգտուիլ այս օրէնքէն, որովհետեւ Լօզանի դաշնագրութեամբ — այստեղ դաշնագրէն հատուած մը կը կարդայ — այն հողամասերը որ Թուրքիայէն անջատուած են՝ անոնց Թուրքիացի բնակիչները իրենց թրքական հպատակութիւնը կորսնցնելով, տեղական հպատակներ եղած են, եւ չեն կրնար այս օրէնքէն օգտուիլ։ Հետեւաբար անոնք միայն պիտի կրնան վերադառնալ, որոնք ուրիշ երկիրներու մէջ կը գտնուին օրինակ՝ Ամերիկա, Անգլիա, Ֆրանսա եւայլն։

— Ուրեմն եթէ մէկը 1923ին Թուրքիայէն առանց անցագրի Սուրիա եկած է եւ ուրիշ մը դարձեալ նոյն թուականին Ֆրանսա գացած է կամ որ եւ է օտար երկիր, ինչպէս կ'ըլլայ որ մէկուն արտօնութիւն կը տրուի վերադառնալ, իսկ միւսին ո՛չ։

— Ինչ կրնանք ընել, օրէնքը այսպէս է։

Փարիզի Թուրք հիւպատոսարանը կը մերժէ վերադարձի համար անցագիր տալ անոնց որ քեմալական անցագիր ունին՝ «ամէնէնթր կայրը նախքան մակագրութեամբ», ինչպէս անոնց որ Հ. Հ. անցագրով մեկնած են 1922ին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԻԱՄԻՐՄԷՆ-Թ'ԷՅԻԷՆԻՄԷՅ

ՍԷՆ-Թ'ԷԹԻԷՆ, 22 մարտ. Ազգ. Միութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով, մարտ 12ին տեղի ունեցաւ համագումարութիւն եւ նոր ընտրութիւն։

Գաղութս կը բաղկանայ 100 ընտանիքէ եւ 20 ամուրիներէ, ընդամէնը 330 անձ, որոնց 80ը կանոնաւոր կը վճարեն Ազգ. տուրքը, սակայն այդ օրը 42 հոգի կը մասնակցէին քուէարկութեան։ Կուսակցական ոչ մէկ խտրութիւն։ Բոլոր ներկաները ցաւով կը մատնանշէին քանի մը կարմրուկներու բացակայութիւնը։

Վարչութեան ատենապետ Գ. Համբարձում Թօռունեան բացաւ ժողովը եւ տեղի ունեցաւ գրաւոր զեկոյցի ընթերցումը։ Անալոյտ ըլլալու համար ըսենք թէ շնորհիւ ժողովուրդին բարեացակամութեան, արդիւնքը գոհացուցիչ է. տակաւին զեկոյցը հայերէն կերպով պատրաստուած էր, թուղթերը, հաշիւները իրար խառնուած էին։ Կատարեալ լաբիւրինթոս մը։ Թէեւ 32 անգամ ժողով ունեցած են, բայց երեք էջնոց ատենագրութիւն մը ներկայացուցին, այն ալ վերջին շաբթուան ընթացքին պատրաստուած։

Զեկուցումէն անմիջապէս յետոյ Վարչութիւնը հաւաքաբար հրաժարականը ներկայացուց ժողովին, որուն պատուաւոր նախագահն էր հոգեւոր տէրը։ Ժողովականներ վրդ Ձերհատեան։ Քուէարկութիւնը տեղի ունեցաւ կանոնաւորութեամբ եւ տուաւ հետեւեալ արդիւնքը.— Գ. Գ. Մանուէլ Յակոբեան 29 (չէզոք), Ճէպրայիլ Տէյիրմէնճեան 28 (չէզոք), Միհրան Աբրահամեան 22 (Դաշնակցական), Օնիկ Դուրուեան 21 (Դաշնակցական), Շմաւոն Մօղեան 20 (չէզոք), Փառաւոն Հարճեան 18 (հնչակեան), Սարգիս Փիլիկեան 18 (չէզոք)։ Ժողովը ծափերով ողջունեց նորընտիր վարչութիւնը եւ մաղթեց յաջողութիւն ու արդիւնաւոր գործունէութիւն։ Վարդապետը՝ այս խաղաղ ու համերաշխ քուէարկութենէն յուզուած շնորհաւորելով նորընտիր վարչութիւնը եւ քանի մը խրատականներ ուղղեց։ Դիւանը կազմուեցաւ հետեւեալներէ.— Գ. Գ. Օնիկ Դուրուեան՝ ատենապետ, Սարգիս Փիլիկեան՝ ատենադպիր, Մանուէլ Յակոբեան եւ Ճէպրայիլ Տէյիրմէնճեան՝ գանձապահ։ Թէեւ ժողովականները շատ փափաքեցան որ Յակոբ աղա Մօղեան 7 տարիէ ի վեր իրեն վստահուած հաւաքիչի պաշտօնը չձգէ, բայց ան մերժեց, առարկելով թէ այլեւս յոգնած է, խոստացաւ իր բարոյական պարտականութիւնները լիովին կատարել։

Կը մաղթենք որ յաջողութեամբ պսակուի նորընտիր վարչութեան գործունէութիւնը։ Վարչութիւնը արդէն պատրաստութեան մէջ է Ապրիլ 24 տօնելու համար։

× Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն երկար ատենէ ի վեր կը ջանար դրամագլուխ մը հիմնել։ Վերջերս ընկեր Մ. Վրացեանի ներկայութիւնը խրախոյս մը եղաւ մեզի եւ իր մօտ գտնուած «Հայրենիք» ամսագրով մը հիմը դրաւ «Դուրեանի» գրադարանին։

ՄԱՄՈՒԼ

Հայերը եւ Լիբանանը

■■■

Պէյրութի «La Syrie» թերթը, «Արդարացի պահանջ» խորագրին տակ, հրատարակած է Գ. Լ. Փօթուքեանի մէկ վերլուծումը։ Լիբանանի եւ Հայերու յարաբերութեանց մասին՝ յօդուածագիրը կ'առաջարկէ որ Լիբանանի 40 հազար հայութիւնն սոյն հաւատքի բաղկացուցիչ մասը այդ երկրին, — մէկ հայրենիք՝ Լիբանան, մէկ ժողովուրդ՝ Լիբանանցի, եւ մէկ ընդհանուր ծգտում՝ երկրին զարգացումը։

— «Մենք կը պնդենք թէ Հայերը, իրենց ցեղական գիծագիծը պահելով հանդերձ, ճշմարիտ Լիբանանցիներ են, որովհետեւ իրենց ձգտումները եւ իրենց շահերուն գիտակցութիւնը խորապէս կը համաձայնին լիբանանեան ամբողջական համանմանութեան ըմբռնումին հետ։ Ինձ որ պէտք է զօրացնել ստիպողականօրէն, այդ լիբանանեան ազգութեան գաղափարին խտացաւ 40 կառք գիրք եւս դրկել յաջողութեան պարագային։

Արդ. Ներկայիս կազմուած է յանձնախումբ մը որ իր կարգին ընթերցասէր հայրենակիցներու տուները այցելելով հաւաքած է մօտ 100 կառք գիրք։ Ուրեմն գործին ամէնէն դժուար մասը հարթուած է եւ յոյս ունինք որ շուտով ժողովուրդը անխտիր պիտի կրնայ օգտուիլ գրադարանէն։

Թշուառ ու հալածական ժողովուրդ, քեզ հայմանելոս անուանողներուն երեսին շառաչուն ապտակ տալու միակ միջոցը այս է, ամփոփուէ եւ գիտակցութեան եկուր քու ազգային սրբազան աւանդութիւններդ վառ պահելու համար, յաղթանակը քուկդ է։

Հալվանցի

Տոքթ. Հրաչ Մուրատեան

Պոմպէյի մէջ, վիրաբուժական գործողութեան մը հետեւանքով մեռած է մեր յաւ[…]ն ընկերներէն Տոքթ. Հրաչ Մուրատեան։

Մեր տարաբախտ ընկերը մեռած է տակաւին երիտասարդ հասակին մէջ։ Վերջին տասը եւ աւելի տարիներուն ան կը գործէր Սուրիոյ մէջ, եւ իբրեւ բժիշկ, տեղական արաբ եւ հայ ժողովուրդի պաշտամունքին առարկան դարձած էր։

Իր գիտական երկարատեւ աշխատանքներուն եւ պրպտումներուն շնորհիւ տոքթ. Հ. Մուրատեան վերջերս յաջողած է գտնել քաղցկեղի եւ էգզէմայի դէմ կարգ մը շիճուկներ, որոնք գիտական աշխարհի ուշադրութիւնը գրաւեցին։

Շատ մեծ եղած է անոր դերը Սուրիոյ հայ ազգային եւ կուսակցական կեանքին մէջ։ Մասնաւորաբար հայ երիտասարդութիւնը ամբողջութեամբ կապուած էր կուսակցական այս աշխատաւոր գործիչին եւ բնտիր Հայուն։

Անհաշիւ գոհողութիւններ ըրաւ ան վերջերս Նահր էլ Օմար ապաստանած Վասպուրականցի 7—8 հազար հայ գաղթականութեան կարիքներուն եւ անոնց տեղաւորման համար։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով.

եւ, Այդ անհրաժեշտութեան համար հայ աջակցութիւնը ժխտելի որակ մը չէ։

ա) Պէտք է դադրիլ մեզ փոքրամասնութիւն կամ գաղթական կոչելէ։ Այս բառերը կը շփոթեն մեր Լիբանանեան իրաւունքները. ճանաչենք անոնք կը շփոթեն մեր Լիբանանեան ուժերը։

բ) Ու, հետեւաբար, թող ստիպողականօրէն ճանչնան մեր իրաւունքը Լիբանանեան երեսփ. Ժողովին մէջ մեր թուին համապատասխան մեր ներկայացուցիչները ունենալու, ինչ որ փոխադարձ եւ անվիճելի օգտակարութիւն պիտի ունենայ։ Կը հաւատացնեմ, որ երբ մեր քաղաքացիական իրաւունքները ճանչցնենք, մենք պիտի գիտնանք մեր Լիբանանեան պատասխանատուութիւնները արժեցնել։

Ռանք չէ՞ն միթէ քաղաքացիական տարրական պահանջները՝ որ կը պարտադրուին, մի անգամ ընդ միշտ, վերջին մարդահամարի տրամադրութեամբ։ Սահմանադրութիւն մը յատկանականօրէն չիկրնար հակասել իր իրաւագիտական ըմբռնումներուն։

Միջադէպ մը Բաւեգործականի գրասենեակին մէջ

Գ. Սէֆէրեան, նախկին վաճառական մը, որ երկար ատեն իր գործը հաստատած էր Մանչէսթրի մէջ եւ բարեկեցիկ վիճակ մը ունէր, հետզհետէ կորսնցուց իր հարստութիւնը։ Ստիպուեցաւ իր անգլիացի կնոջը եւ երկու փոքրիկ երախաներով Ֆրանսա գալ, հոնտեղ գործ մը գտնելու յոյսով։ Դժբախտաբար չյաջողեցաւ իր բոլոր ճիգերը, ապրուստի միջոց մը գտնելու համար։

Ժամանակին, երբ Անգլիա կը գտնուէր տակաւին, կարեւոր նուէրներ ըրած էր ազգային ձեռնարկներու համար, ինչպէս նաեւ Բարեգործականի, — ինչպէս կը հաստատեն իր ձեռքը գտնուած ստացագիրները։ Բարեձեւ մարդ, իր լաւ օրերուն օգնած է բոլորին, առանց որ եւ է ակնկալութեան։ Ու հիմա երբ անօթութեան դուռն է հասած, ոչ ոք կայ որ օգնէ իրեն։

Քանի մը անգամ դիմում կը կատարէ Բարեգործականին, յիշեցնելով իր աջակցութիւնները եւ իր ընտանիքին ներկայ վիճակը։ Փոքրիկ օժանդակութիւն մը կը խնդրէ, որպէս զի կարենայ ճարել իր ապրուստը։ Գ. Մալէզեան կը պատասխանէ թէ պէտք է դիմումը կատարել գրաւոր։ Ու երբ գրաւոր դիմումն ալ կը կատարուի, կը պատասխանուի թէ անհատական դիմումներուն ընթացք չի տրուիր։

Վերջերս, բոլորովին յուսահատ, կը դիմէ նորէն Բարեգործականի, կ'ըսէ թէ դուրս չպիտի ելլէ, եթէ օժանդակութիւն մը չըլլայ իրեն՝ փրկելու համար իր անգլիացի կինը եւ իր երկու երախաները խոր թշուառութենէ։

Սակայն Բարեգործականէն կ'ուզեն բռնի դուրս հանել զայն։ Այս ընթացքը այնքան կը ջղայնացնէ Գ. Սէֆէրեանը, որ բարկութեան մէջ կը կորսնցնէ ինքզինքը։ Դռնապանը կը հասնի օգնութեան, պաշտպանելու համար Բարեգործականի վարիչը։ Լուր կը տրուի նաեւ ոստիկանութեան, որ կուգայ դուրս կը հանէ Գ. Սէֆէրեանը։

Ահա՛ թէ ինչպէս կը վարձատրուին բարի մարդիկ, որ բաց պահած են իրենց քսակը, իրենց լաւ օրերուն։

Իրազեկ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Ա. ՄԱՍ

XIII

Ամէն մարդ ունի կուրութենէն քիչ մը ոմանք ի ծնէ են Անդարմանելի երիցներ «վարագոյր» ունին։ Իսկ այդ «վարագոյր» կոչուածը կիրք մըն է, — սէր, նախանձ, չկամութիւն, պայքար, խանդոտութիւն, վրէժ, վախ կամ հերոսութիւն. . Մենք շատ հարուստ ենք այս վարագոյրներով, որոնցմէ ոմանք բաւական ծնին անջնջելի։ Զգետնող թերեւս պատճառը այն է, որ Լուսաւորչայ կանոնքը, զոր հէքեաթը կախած է. խորհրդոր լերան մը վերեւ, մեր մէկ ծայրին պզտիկ վերեւն է եղած, իսկ միւս ծայրէն շա՜տ հեռու... Մեր յեղափոխութիւնը ձգտեցաւ այդ վարագոյրներէն մէկ մը վերցնել՝ հայ հոգիին աչքին առջեւէն, որպէս զի դարքի ծղծաւանքը երեւակայելի. Բայց, դժբախտութիւնը հոն էր, որ սկիզբը շատ մութին մէջ գործեց ու ինք ալ չկրցաւ լաւ տեսնել, իսկ յետոյ, մէկէն, շա՜տ լոյսին մէջ գտաւ ինքզինքը ու շլացան աչքերը... Ու սխալները շարունակուեցան՝ բաց ու գոց վարագոյրներու եսին, մինչեւ որ բո՛ւն տուածը սկսաւ եւ, ինչպէս սովորութիւն է, վերջացաւ հերոսին դռնարերածովը... Անձանօթ մնաց. միայն թէ գոհ աչքը բա՞ց մնաց, թէ գոց..., աչքը ճամբա՞ն թէ՞... երազներէն ու երգերէն՝

Դու զո՞վ խնդրես, մա՛յր իմ անուշ ե՞կ, սի՛ րողար. մօտեցիր հոս...

Քէպապճեան, հազիւ լսած.

— Մի՛ երգեր, — ձայնեց կնոջը։

— Ինչո՞ւ։

— Այնպէ՛ս։

Ու, դառնալով աղջկան.

— Սեղանը դիր, Նազլիկ, — յանձնարարեց։

Նազլիկ խոհանոց ուղղուեցաւ, բայց ականջը ներսը մնաց։ Մեր տէրն ինք մեր ծառերուն։ Ներսն իսկ որ կը պայքարի խնելու համար եւ տիրելու, իրմէ դուրս բանի մը յանձնած է իր հոգին...

— Ինչ կայ, Գէորգ, — զարմացած էր ամուսնոյն, - քիթդ բերանդ կախեր ես... վախցուցիր աղջիկն ալ... դուրսը՝ ծառիկներուն առջեւ թէժէննա թէժէննայի կարգաւ, փողոցները, էֆէնտիները մէկ կ'ընեն ու լեռը կը թափեն, իսկ տանէդ ներս մտա՞ր, գլխուս ձմեռը կը կոխես... Մեղա՜յ տէր Աստուած... Ուրիշներ ալ քեզի պէս է. խօսք ընել չի տար Թագաւորին...

— Դու ալ անո՞ր խօսքը չեմ ուզեր որ ըլլայ այլեւս... Ոտքդ կարէ ձեռքդ մը վարպետ Ռուբէնի տանէն... Չեմ հասկնար անոր ոգին. ճշմարիտ բան մը կայ աչքերուն մէջ... Դառնացի ու ըմբոստ։ Դուն երէկ էր ազատութեան փորձը, այսօր՝ երգի խնդիր մը, աշուառիկ...

— Ինչ երգ, — զարմացած հարցուց տիկինը, մինչ Նազլիկ անդրադարձ էր խնդրին, — պզտիկ ափսէ մը զիւր, աղջիկս։

— Հա՛, ա՛ն փորձանք մը. մի՛ ուտեր մի՛ խմեր, «տօնանմանօղին «Ձօլլարի» երգել տուր աղջիկը... նստած տեղս քար կտրեցայ...

Ու, նստած տեղը քար կտրեցաւ Նազլիկ։ Իսկ քարէ ափսէն ձեռքին մէջ, «ի՞նչ"ն կը հարցնէր, կարծես, կլորանալով ու խոշորնալով իր աչքին առջեւ, եւ լուսաւոր շրջանակներ գծելով լոյսին զօրաւոր լոյսին ու իր աչքերուն դանդաղ վարագոյրներէն ներսէն, ալ, աղա, Սուրէնը կը նայէր իրեն, «ամ՛էն բան մը» աչքերուն մէջ, «հաստատ ու ըմբոստ» կը խօսէր ականջին, ու կը բարախօսէր սիրտը՝ իր ակիկ ու ձերմ ձեռքերովը, ինչպէս մարմարեայ արձանիկի մը, որուն ձեռքէն մամացող մը կախուած կ'ըլլայ, կը լարեն ու բաբախումը կը սկսի։ Արդեօք, սակայն, կարելի չըլլար լարելու. նաեւ, զարթեցուցիչը, վճռական պահուն տաքի հանելու համար տոնքերը՝ ամէնքը մէկ։ Ամէ՞նքը մէկ, սակայն...

Սրահին մեծկակ ժամացոյցին թիքթաքէն էր որ Նազլիկ լսեց հօրը բոլոր բառերը։ Սակայն, իրեն շատ հաճելի թուեցաւ մօրը ձայնը, որ կը հնչէր։

— Ձերթած կ'ըլլա՞յ, ես չերթամ, ան պիտի գայ...

Ձերթամ կ'ըլլա՞յ, — մտածեց իր կարգին. Նազլիկ ես չերթամ, ան պիտի գայ... Ահա կրկին եկեր է։ Ու ի՛նչ գրաւիչ։ Թխադէմ, բոցաբորբ աչքերով, ու լուռ։

Ինչո՞ւ կուգար ու, ինչո՞ւ չէր գար երբեմն։ Նազլիկ ա՛յնքան ճիգ կ'ընէր, նման պահերու պատկերացնելու համար անոր դէմքը իր երեւակայութեանը առջեւ կեցնել զայն։ Ահա քալուածքը, կեցուածքը, ձեռքերը, վիզը, կզակը, ծոցերը եւ ալ... փախա՞ն, աչքերը փախան... ի՞նչպէս էին, չար սատանայ...

Հիմա աւելի շատ խուսափեցաւ անոր տեսքը։ Ճաշէն անմիջապէս վերջ, Նազլիկ սենեակ բարձրացաւ. Լոյսը վառեց։ Գնաց պատին։ Նկարուած հին օրերու լուսանկար մը, որ ծեփած պզտիկ գոյն ունի։ Մայրիկը, քովը՝ Թագուհի հանըմը։ Մայրիկին ծունկերուն առջեւ ինք ու իր քովը... իր քովը... բայց, որքան փոքր էր հոս. վա՜յ, դպրոցն ալ թուլցեր է ու կարծես պիտի կտրի՝ ո՞րքան բացեր է աչքին մէկը, իսկ միւսը գոցեր է, լոյսէն ըլլալու է... Ա՛հ, եթէ Սուրէն բանայ հիմա իր աչքերը, որքան կը լուսաւորուին ու կը պայծառանան։ «Մութ» բառը էր հայրիկը։ Լաւ էր ինք։ Ու քիչ էր ձնացեր, որ մխտէր։ Մո՛ւթ, հը՛... ինչպէ՞ս թէ... չէ՞ որ ինք ամէն բան կը տեսնէր հոն. օրինակ, օրինակ... ինքզինքը... Ցեստ՞յ։ Ցեստյ ի՛նչ կը տեսնէր, տէ՛ր Աստուած, կեցի՛ր, պնակը մնաց ձեռքին մէջ, ինք ալ կեցաւ՝ մէկ ծառը բերնին, յետո՞յ..

Ցետոյ, նորէ՛ն ոտնաձայն մը լսուեցաւ։ Ու վախցաւ։ Ամէն ոտնաձայն չերջանկացներ զեզ։ Սիրտը տրոփեց։ Ամէն տրոփում չի հրճուեցներ զեզ։ Վազեց խոհանոց։

Ամէն վազք չի հասցներ զեզի... Անշո՛ւշտ..

— Վազէ՛, վազէ՛...

Է՛, հասկցանք. Թօշաֆ էս քա Մաննիկ...

Օրիորդը բսաւ որ շատ ընէք։

— Ըսէ՛ս, ըսէ՛ս, — լսուեցաւ Օր. Զապելին ձայնը, — ամէն բան շուտ... Թողէ՛ք գիրք, ծամոն, տետրակ... Ե՛կ գի եմ, աղջի՛կ... հայերէն չէ՞ս հասկնար...

(Շար.) Կ. ՄԵՀՅԵԱՆ

Փարիզ եւ արուարձանները

Ց. Դ.

ԱՆԻԷՈՒ Գաւառնեկան միութիւնը 29 Մարտ, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան։ Նիւթ.— Հայրենիք ու ազգութիւն։ Կը հրաւիրուին պատանի համակիրները։

Գաւառ

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9ին Պառ-Թապայի ներքնասրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմխան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԵՐԵԿՈՅԹ _ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի կողմէ Միւթիւալիթէի մէջ

24 RUE ST. VICTOR ՄԷԹՐՕ ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷ

Վաղը կիրակի գիշեր ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Ընտանեկան ուրախ հանդիպում ; Գեղարուեստական նախ բաժին

Պարերը կը սկսին ժամը 11ին

Ընտիր ճաշ, նախ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով

ՄՈՒՏՔ ԱՅՐԵՐՈՒ 10 ՖՐԱՆՔ, ԿԻՆԵՐՈՒ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Զատկական ճաշ

Կազմակերպուած Զ. Ո. Միութեան Պանեէօի մասնաճիւղին կողմէ, վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, 51 Rue Madame Curie, Bagneux (Seine)։ Փորթ տ'Օրլէանէն առնել թիւ 88 հանրակառքը եւ իջնել arrêt de Bagneux։

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։ Ընկերական եւ ընտանեկան տաք մթնոլորտ։ Երգ, նուագ եւ անակնկալներ։

Այրի Տիկին Թագուհի Զաքիսեան կը ծանուցանէ իր սիրելի որդւոյն ՋԱՔԻ ՋԱՔԻՐՈՍԵԱՆի դառնադէտ մահը։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Շաբաթ Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցիին մէջ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ) Ս. Գէորգ մատրան թաղական խորհուրդը կը ծանուցանէ Սէն Լուի եւ շրջ. հայ հասարակութեան թէ Զատկի եւ Նոր Կիրակիի պատարագի արարողութիւնները պիտի կատարուին քառաձայն, 25 հոգինոց երկսեռ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ Գ. Կարապետ Փողոսեանի։ Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը իր ներկայութեամբ բարոյապէս քաջալերելու, մեծ զոհողութեամբ կազմակերպուած սոյն խումբը։

ԿՆԻՔ

ՓՈՔՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ (PETITES ANNONCES)

BAR ՆՈՒՊԱՐ, բարեկամներու ժամադրավայրը, 39 Rue Lamartine, Փարիզ (9)։

TABAT, 10, Avenue d'Italie, գլխարկներ եւ քասքէթներ

CAFÉ du CAREFOUR, 51, Rue Le Pelletier, ժամադրավայր Հայերու։

Կ'ուզուի ֆրանսերէն լաւ խօսող հայ օրիորդ մը, կօշիկի վաճառատան մէջ vendeuseի պաշտօն վարելու. համար Դիմել Տէրվիշեան վաճառատուն, 90 Bld. National, La Garenne, Colombes (Seine)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փոն, Ա. Ի.— 170։
Մարսէյլ, Դործ.— 1015։
Տրանսի, Գ. Մ.— 100։
Պրոն, Ս. Բ.— 150։
Պլիտա, Ք. Թ.— 140։

ՔԱՐԵԻՈՐ

Եթէ կ'ուզէք ձեր կազմակերպած հանդէսները հաճելի դարձնել նուագային ծախքով, դիմեցէք «Եփրատ» նուագախումբին որ կը ստանձնէ երեկոյթներու, հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ նուագել հայկական եւ եւրոպական պարեր. 3—25 հոգիէ (ըստ կամս հրաւիրողի) բաղկացած նուագախումբ, միմիայն 300 ֆրանք վարձք։ Պայմաններու մասին 8 օր առաջ դիմել «Եփրատ»ի վարչութեան, հասցէ Տ. Օնանեան, 15 Rue du Pourtour, Clamart.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արտաշամ Աւշանեան կը ծանուցանէ թէ 28 մարտ, Երկուշաբթի առաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ ԳԱՌՆԻԿ ԱՎԼԱՆԵԱՆի եղերական մահուան տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ազգականներ եւ բարեկամներ։

Օգտուեցէք առիթէն

Ծախու է աժան գինով գերմանական ալամինիւմ լուսանկարչական նոր մեքենայ մը (ապքով միասին)։ Շուտով դիմել գրաւոր կամ անձամբ Mme. Patrikianի, 6 Ave. Président Wilson, Pavillons s/Bois. (Seine). Օփերայէն առնել հանրակառք 21a.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameamé, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վեներ. ջիւանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9—12, 2—6, կիրակի 9—12։

Գ. ՍՈՒՐԱՔԵԱՆ ԽԵՆԹ ՊՕՂՈՍԻ դերին մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ "ՏՐԱՄ-ՕՓԵՐԷԹ,, խումբը ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱՔԵԱՆի

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կը ներկայացնէ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

ԿԱՄ ԽԵՆԹ ՊՕՂՈՍԸ

Ուրախ օփերէթ՝ 4 արար, գեղինակ՝ Ալ. Արելեան

27 Մարտ, 1932, Կիրակի ցերեկ (Զատիկի օրը) ժամը ճիշդ 3ին

MAISON DE LA MUTUALITÉի ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 24 RUE ST VICTOR PARIS Metro MAUBERT - MUTUALITÉ

25 ՀՈԳԻ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ 12 ՀՈԳԻՆՈՑ ՄԵԾ ՕՐՔԵՍՏՐ, ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԹԱՌԻՍ ԺՈՐԺԻ

Դ. արարին, հարսանիքի տեսարանին՝ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՊԱՐԵՐ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 30, 25, 20, 15 եւ 10 ՖՐԱՆՔ

Կը ծախուին սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը՝ Թատրոնին կից էն, ժամը 12էն (կէս օր) սկսեալ։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԻՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՄԱՐՏ 1932
27 MARS 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1859

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գին 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԷԹԷԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐԸ

«Քօլոսալ» երեւոյթ մը՝ Կէօթէն ալ, ինչպէս պիտի կոչէին Գերմանացիները։

Վիթխարի՝ ոչ միայն հասողութեամբ, այլեւ բովանդակութեամբ։

— «Կէօթէ «Օլիմպիոսական» (կայսր) է Ռոքին, կը գրէ Ռոմէն Ռոլան։ Իր .... պայծառ .... յաւիտենական խաղաղութեան մէջ»։

«...Կէօթէն գոհացում կը գտնէր միայն բուն իսկ պայքարին մէջ, երբ չէր ունենար ...., չէր ճանչնար ուրիշ ճանգիստ բայց միայն .... ճանգիստը»։ (Անտոլ Ֆրանս)։

«...Կէօթէ .... կեանքի .... մարդուն ամէնէն գերագոյն .... սուսերութիւնն է .... անոնց եւ .... (Անտոլ Սուարէզ)»

Բայց աւելորդ են այս վկայութիւնները։ Նոյն ինքն Կէօթէն չէ՞ որ կը խօսի, «Ֆաուստ»ի բերնով.

«Ես ինքզինքս կը նուիրեմ աղմուկին, ցաւագին վայելքներուն սիրոյ .... որ կը բուրէ, խաղաղութեան որ յուսահատութիւն կը բուրէ. .... խանդէն բուժուած իմ սիրտս այսուհետեւ չպիտի փակուի .... առջեւ, եւ ինչ որ բովանդակ մարդկութեան բաժինն է, կ'ուզեմ .... ամէնէն խորը. կ'ուզեմ իմ մտքովս .... ինչ որ ան ունի ամէնէն բարձր եւ ամէնէն գաղտնի. կ'ուզեմ .... կուտակել ինչ որ ան ունի բարի ու չար, եւ անոր պէս .... պէս խորտակուիլ»։

Եւ անհաւատալի, իր մահէն հարիւր տարի վերջն ալ, տեւտոնեան Տիտանը կը մնայ անմատչելի բարձունքի մը վրայ, յարգանքի հրաւիրելով բովանդակ աշխարհը։ Այլ մանաւանդ հպարտութեամբ ուռեցնելով գերման ժողովուրդին սիրտը։

Նախապաշարում է ցեղէ ցեղ գերազանցութիւն փնտռելու սովորութիւնը։

Հանճարները կապ չունին ցեղային արգանդին՝ կամ ո՞ր եւ է միջավայրի հետ։

Բայց, իւրաքանչիւր ցեղ ունի յղութեան, արարչութեան, խառնուածքի յատկանիշ մը, որ չի նմանիր միւսին։

Միայն ռուս ժողովուրդը կրնար արտադրել Տոլստոյ մը կամ Դոստոյեւսկի մը։ Տիեզերական, բայց բրիտանական ստեղծագործութիւն է Շէյքսփիրը։ Եւ միայն տեւտոնեան արգանդ մը կրնար յղանալ Կէօթէն, ինչպէս Նիցչէն — անոր հոգեզաւակը։

«Գերմարդու սաղմն էր որ կը խլրտէր Կէօթէի մէջ եւ անոր միջնաւ կը ներշնչէր, կը վարակէր ոչ միայն անհատները, այլ եւ բազմութիւնները։ Ոչ միայն երկրի մը սահմաններուն մէջ, այլ ի սփիւռս աշխարհի։

Այսօրուան աչքով, քննադատութեան չի դիմանար Կէօթէի տրամաբանութիւնը։ Եւ ամէնէն յափշտակեալներն ալ քիչ բան կը գտնեն անմահ գերազանցութեան, նոյն իսկ փիլիսոփայութեան տեսակէտով։

Բայց անմահ է ու պիտի մնայ ոգին որ կը փոթորկէր Կէօթէն։ Որ չէր գիտեր ոչ կանգ առնել, ոչ գոհանալ, ոչ վհատիլ, ոչ ալ շեղիլ։

Առասպել չէ.— Կէօթէն յիսունըեօթը տարի աշխատած է «Ֆաուստ»ին վրայ։ Եւ ապահովաբար մինչեւ վերջն ալ դժգոհ մնալով։ Զգտնելով յագեցում՝ իր Թռիչքին կամ խորութեան։

Սահման չունեցաւ իր գաղափարական խոյանքը, ինչպէս իր մտքին հորիզոնը։

Մնաց «յաւիտենական ուսանողը»։ Բայց ոչ իբրեւ քանքարաթաքոյց։ Ոչ թէ գոհացնելու համար իր անհանգիստ հոգին։ Այլ, որպէսզի կարենայ լուծել Տիեզերական խռովքը։ Որպէս զի կարենայ միշտ սլանալ ու մաքառիլ, ճանկռտելով մագլցիլ բարձունքէ բարձունք, — մինչեւ այնտեղ ուր կրնայ զօրել մարդկային միտքը, մարդու բարիքին համար։

Կէօթէի գերագոյն առաքինութիւնն է՝ մարդկայինը։

Բառերը անզօր են, բառերը մաշած են, բնորոշելու համար այն երկունքը որ մինչեւ այսօր ալ անմահանալի կը կանչէ, հակառակ փիլիսոփայ-բանաստեղծին ազնուապետական, մեկուսացեալ, պահպանողական խառնուածքին։

.. Հայերէն Թերթը քիչ մը ամէն բան ըլլալով, ճակատագրուած է որ եզրակացութիւն մը, եթէ ոչ «դաս» մը հանուի ամէն դէպքէ։ Քաղաքականէն մինչեւ գրականը։

Ի՞նչ աւելի բնական եզրակացութիւն քան այն ամէնի Թռիչքը բարձունքէ բարձունք, որ անմահացուց Կէօթէն, եւ այն երկիւղած պաշտամունքը որ սերունդէ սերունդ այդ Մեծութեան կը կապէ հզօր ժողովուրդ մը։

Ժողովուրդները հօտ են կամ աւազ, առանց բարձունքներու։ Առանց աչք ու միտք ուղղելու դէպի բարձունքները։

Մենք ալ, «մերովսանն», ունինք բարձունքներ ու խոյանք։ Արժէքներ ու խորհուրդներ։ Ծիգ ու երկունք։ Մոխիրներուն տակ Թաղուած կայծեր, ինչպէս անյագ տենչեր։

Բայց, ունի՞նք գիտակցութիւնն ու պաշտամունքը այդ բոլորին։

Ունի՞նք այնքան սէր ու հպարտութիւն, պանծացնելու եւ տարածելու համար այդ բոլորը։

Բանակներն ու օդանաւերը չեն որ կը ներշնչեն, կը Թաթաւեն, կը խռովեն գերման ժողովուրդը։

Զինուորական պարտութիւնները չեն որ ուժասպառ, անկենդան զանգուածի մը կը վերածեն բազմութիւնները։

Ժողովուրդները կը մեռնին, երբ կը մեռնի սլացքը դէպի բարձունքները։ Դէպի Լոյսը։

Երբ կը մեռնի «աստուածներ ստեղծելու» փառասիրութիւնը։

Փո՞քր ենք։ Հալածակա՞ն։ Ցիր ու ցա՞ն։

Այդ անողոք իրականութիւնն իսկ ոչ թէ պիտի վհատեցնէ, այլ աւելի պիտի ուժաւորէ մեզ, սլանալու դէպի բարձունքները։

Շ.

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ

Զատկի առթիւ, տպարանը փակ ըլլալով, Յառաջի յաջորդ Թիւը լոյս կը տեսնէ չորեքշաբթի օր։

ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Պոլսոյ Պատրիարքարանէն դիմում կատարուած էր Գ. Զօրաբանակի ընդհ. հրամանատարութեան, որպէսզի արտօնութիւն տրուի հայ զինուորներուն, Զատիկը իրենց ծնողքին մօտ անցընելու։ Այդ առթիւ նաեւ հրամանատարութեան բարեացակամ միջնորդութիւնը խնդրուած էր ներքին գաւառները, Ժամանակաւորապէս Քէօթահիա գտնուող զինուորներուն եւս արձակուրդ տրուելու համար։

Գ. Զօրաբանակի ընդհ. հրամանատար Շիւքրի Նայիլի փաշա Պատրիարքին ուղղուած պաշտօնագրով մը պատասխանած է Թէ նկատի առնուած է եղած դիմումը եւ հարկ եղած հրահանգը տրուած է ուր որ պէտք է։ Միւս կողմէ, Թելադրած է որ ներքին գաւառներու մէջ գտնուող հայ զինուորներուն եւս արձակուրդ տրուելու համար, պէտք է ուղղակի դիմում կատարուի իրենց պատկանած հրամանատարութեանց։ Քէօթահիա գտնուող զինուորներու մասին դիմում կատարուած է շրջանին հրամանատարութեան։

Հայ զինուորներու արձակուրդը սկսած էլլալ Հինգշաբթիէն եւ պիտի տեւէ մինչեւ յառաջիկայ երեքշաբթի։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին վիճակագրութեան համաձայն, Մարտ 19էն, անգործներու Թիւն էր 305,196. ինչ որ կը նշանակէ նախորդ շաբթուան վրայ 1469ի յաւելում մը։

Անցեալ տարի, այս շրջանին, անգործներու Թիւն էր 507,44 հոգի։

Աւելորդ է ըսել, Թէ ...... անգամ է որ այսքան .... Թիւն մը՝ կը ներկայացնէ գործազուրկներու շաբաթական յաւելումը։

Նոր առեւանգում մը Ամերիկայի մէջ

Մինչդեռ փնտռտուքները կը շարունակուին, գտնելու համար Լինտպէրկի տղեկը, ուրիշ առեւանգման մը լուրը կուգայ Ամերիկայէն։

Այս անգամ սակայն, առեւանգուածը տղեկ մը չէ։ Այլ 30 տարեկին մը, որմէ փրկագին կը պահանջեն հազար տոլար։

Գալով Լինտպէրկի տղեկին, Նիւ-Եորքի ոստիկանութիւնը կը յայտնէ թէ փնտռելու վրայ է մաքսանենգ մը, որուն համար կ'ըսուէր թէ սպաննուած է մաքսանենգներու միջեւ կռիւի մը ընթացքին։ Սակայն, հաստատուած է որ ք...շեալը, փոքրիկն Լինտպէրկի առեւանգումէն քիչ առաջ, նշմարուած է Նիւ-Ճըրսիի մէջ։

Փոքրիկին առեւանգման կասկածները կը ծանրանան այս մարդուն վրայ, որ կը կարծուի Թէ, ուրիշ մաքսանենգի մը հետ ապաստանած է բաց ծով, մաքսանենգներու յատուկ նաւով մը։

Տղեկն ալ կը գտնուի, կ'ըսեն, այդ նաւուն մէջ։

Ամերիկա սարսափի տակ

Լինտպէրկի տղեկին առեւանգումէն ի վեր, Ամերիկայի հարուստ ընտանիքները իրենց զաւակները յանձնած են զինեալ պահապաններու հսկողութեան. սակայն, կը վախնան որ այդ հսկողութիւնը եթէ երկարի, կրնայ վտանգել մանուկներու առողջութիւնը։

Միւս կողմէ, մեծ յոյս ալ չունին որ իշխանութիւնները կարենան չափ ու սահման դնել աւազակներու գործունէութեան, որով կը նախընտրեն իրենց զաւակները ղրկել հեռաւոր եւ ապահով վայրեր։ Շատեր կը պատրաստուին զանոնք ղրկել Եւրոպա։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ըմբոստութիւն Սովետ. Ռուսիոյ մէջ

Ռուսիա կ'ամրացնէ Տինեսդրը

Պուքրէշէն սրուած տեղեկութեան մը համաձայն, Ուքրայնացի գիւղացիներու սովահար խումբ մը յարձակում գործած է Թիրասպոլի մեծ գործարանի մը վրայ, որ պահեստ կը նայթայթէ Քիեւի եւ Օտեսայի մէջտեղը գտնուող բոլոր համագործակցականներուն։

Կարմիր զօրքը կրակ բացած է գիւղացիներուն վրայ որոնք կողոպտելէ վերջ գործարանը, կրակի տուած են զայն։ Նիւթական վնասները մեծ են։

Լեհական Թերթերը կը գրեն Թէ կարմիր բանակէն չորս զինուորներ փախած եւ ապաստանած են Ռումանիա, յանձնուելով տեղական իշխանութեանց։ Սակայն ռումանական իշխանութիւնները զանոնք քշած են դէպի սովետական սահմանը։

Ռուսիայէն փախչելով Ռումանիա ապաստանած գիւղացիները կը յայտնեն Թէ պոլշեւիկները ներկայիս կ'ամրացնեն Տինեսդրի ձախ ափը։

Ֆրանքօ-ռուսական բանակցութիւններ

Մոսկուայէն սրուած լուրի մը համաձայն, արտաքին գործավարի օգնականներէն Կրէստինսկի, երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է ֆրանսական դեսպանին կամս Տըժանի հետ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութեանց վերսկսման մասին։ Այս առթիւ, կը յիշուի նաեւ Թէ Լիդվինովի Ժընեւէն վերադարձէն անմիջապէս վերջ, Փարիզի խորհրդային դեսպանը, Տովկալեւսկի հրահանգ ստացած էր այս մասին խօսելու Գ. Թարտիէօյի։

Յունաստանի քաղաքական կացութիւնը

ԱԹԷՆՔ, 25 Մարտ.— Նախարարաց խորհուրդին մէջ, ելմտական նախարարը, Գ. Մարիս պարզեց յոյն պատուիրակութեան գործունէութիւնը Փարիզի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին մօտ։

Վարչապետը՝ Գ. Վէնիզէլոս յետոյ ներկայացուց երկրին արդի կացութիւնը. Նախարարները գործելու կատարեալ լիազօրութիւն տուին Գ. Վէնիզէլոսի։

Հանրապետութեան նախագահը նիստի մը հրաւիրեց կուսակցութեանց պետերը՝ լսելու Գ. Վէնիզէլոսի զեկոյցը՝ կացութեան մասին, յայտնելու իրենց կարծիքը եւ քննելու ազգային կառավարութիւն մը կազմելու հնարաւորութիւնը։

Պալքաններու ելմտական կացութիւնը

Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբը, որ կը գումարուէր Փարիզի մէջ, պատրաստեց եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան ղրկեց Աւստրիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի ելմտական կացութեան եւ օժանդակութեան մասին իր տեղեկագիրը։

Յանձնախումբը հետեւեալ գլխաւոր Թելադրութիւններն ու յանձնարարութիւններն բրած է. - Պալքանեան երկիրներու միջեւ կնքել տնտեսական համաձայնութիւններ, եւրոպական պետութիւններէն կնքել փոխառութիւն մը, որպէսզի այս չորս պետութիւնները եւ ի հարկին նաեւ Դանուբեան երկիրները կարենան սպասել տնտեսական տագնապի ելքին, փրկելով իրենց դրամը ու նախապատուութիւն տալ Ազգերու Դաշնակցութեան միջոցով կնքուելիք փոխառութեանց։

Մասնաւորաբար Աւստրիոյ համար, որուն կացութիւնն ամէնէն աւելի տագնապալի է, յանձնախումբը կը յանձնարարէ օգնութեան փոխատուութիւն մը, որ Թոյլ տայ պահպանել աւստրիական դրամի արժէքը, — Պուլկարիոյ համար կը յանձնարարէ որոշ շրջանի մը համար, հարիւրին 50 նուազեցնել արտաքին պարտքերու վճարումները, մինչեւ որ արտածումներէ գոյացած ստար դրամով, Պուլկարիա կարենայ իր հին պարտքերը վճարել։ Յունաստանի համար, կը յանձնարարէ օգնութեան փոխատուութիւն մը ընել, պահել պարտքերու տոկոսը, բայց որոշ ժամանակի համար ջնջել փոխ առած մայր գումարներու մասնավճարները։ Հունգարիոյ համար՝ շարունակել պարտքերու վճարման յետաձգումը, մինչեւ որ երկրագործական արտադրութեանց վաճառումը Թոյլ տայ համաձայնութեան մը գալ պահանջատէրերուն հետ։

Թատրոններու գործադուլը

Ֆրանսայի վարչապետը նոր տեսակցութիւն մը եւս ունեցաւ Թատրոններու ներկայացուցիչներուն հետ, որոնց կրկնեց իր նախորդ առաջարկները, կրկին բացատրելով կառավարութեան ելեւմտական դժուարութիւնները։ Իսկ կրթական նախարարը որ ներկայ էր տեսակցութեան, յայտնեց Թէ կարելի պիտի ըլլայ կարգ մը ուրիշ միջոցներ նախատեսել, գոհացում տալու համար նաեւ օժանդակներու պահանջին։

Թատերապետներու աշխատաւորներն ալ հաւաքոյթի մը մէջ, համաձայնութիւն յայտնելով մէկտեղ շարժման, բողոք արձանագրեցին իրենց օրավարձերը նուազեցնելու կամ աշխատաւորներ հանելու ձգտումներուն դէմ։

Պարարաններու տնօրէններն ալ որոշեցին միանալ շարժման եւ 29էն փակել սրահները։

Նաեւ նահանգին եւ Փա-տը-Քալէի մէջ ալ բոլոր Թատրոններն ու զբօսավայրերը պիտի փակուին։

Դանուբեան երկիրներու գործակցութիւնը

Թարտիէօ-Մաքտոնըլտ տեսակցութիւն մը

Զատկէն յետոյ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետները տեսակցութիւն մը պիտի ունենան։ Երկու վարչապետները պիտի տեսակցին գլխաւորաբար հատուցումներու հարցին մասին։ Կը կարծուի սակայն Թէ Դանուբեան երկիրներու տնտեսական գործակցութիւնն ալ պիտի քննուի այդ տեսակցութեան ընթացքին։ Ֆրանսա այս հարցին մէջ, անհրաժեշտ կը նկատէ որ նախ Դանուբեան հինգ պետութիւնները համաձայնին իրարու հետ, կազմելով տնտեսական դաշնակցութիւն մը, յետոյ միայն չորս մեծ պետութիւնները, Ֆրանսա, Անգլիա, Իտալիա եւ Գերմանիա ուժ տան անոր, իսկ Անգլիա, նախ քան Դանուբեան համաձայնութիւնը անհրաժեշտ կը նկատէ չորս մեծ պետութեանց համաձայնութիւնը։

ԿԷՕԹԷ

Խմբ. — Ինչպէս գրած էինք, մեր այս Թիւն ալ մեծ մասով յատկացուած է Կէօթէի կեանքին եւ գործին

ՆՈՐ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Աթէնքի առաջնորդը, Մազլըմեան եպիսկոպոս դիմում կատարեց ներքին նախարարութեան, որպէս զի ինքնութեան Թուղթերու ստացումին պայմանաժամը երկարաձգուի երկու ամիս եւս։ Առաջնորդը խնդրեց նաեւ որ չունեւորները ձրի ստանան իրենց Թուղթերը։

Դիմումի պահուն, պատկան ստորաարկութեան պետը եւս հոն գալով, անոր ներկայութեան, նախարարութիւնը համաձայն գտնուեցաւ երկու ամսուան երկարաձգումին. իսկ ինքնութեան Թուղթերը ձրի ստացուելու մասին ներքին նախարարութիւնը համակիր ըլլալով հանդերձ, այդ մասին կարգադրութիւն մը իր իրաւասութենէն դուրս գտաւ։

Այս մասին պիտի գրուի ելմտական նախարարութեան եւ Թելադրուած է առաջնորդին հոն դիմել։

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԵՐՐՈՐԴ ԿԱՐԱՒԱՆԸ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ԱՊՐԻԼ 10ԻՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Գրասենեակի ներկայացուցիչ Գ. Քօթէնիքօֆ Նոր Օրի խմբագրին յայտարարեց Թէ ներգաղթի երրորդ կարաւանը պիտի մեկնի ապրիլ 10ին, Թեսալոնիկէն. Այս կարաւանին մաս պիտի կազմեն նաեւ Քօքինիոյ որբերէն 96 հոգի։

Գ. Դ. Շահվէրտեան փաթրաս գացած է Հայաստանի մասին ճառ խօսելու համար. Փաթրասէն վերադարձին պիտի երթայ Սելանիկ։

"ԵՐԵՍ ՄԻ ՏԱՔ ՈՐԲԵՐՈՒՆ,,

Հորիզոն կը գրէ Թէ Սելանիկի ազգ. իշխանութեանց կողմէ պատուիրակութիւն մը, ներկայացած է Ներգաղթի պաշտօնեաներէն Գ. Ղալանովի, անոր պատմելու համար եկեղեցիին մէջ պատահած ծանօթ դէպքը եւ խնդրելու, որ յառաջիկայ կարաւանով Հայաստան ղրկուին քաղաքը բնակող չափահաս որբերը, որոնք խեղճ ու Թշուառ վիճակի մը մէջ կը գտնուին եւ մասնակցած են կիրակի օրուան այդ գոյցին։

Գ. Ղալանով սակայն գանգատ յայտնած է որբերէն եւ Թելադրած է ազգային իշխանութեանց երես չտալ անոնց եւ չզբաղիլ անոնցմով...։

Հոլանտական արգելք ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՆԵՐԱԾՄԱՆ ԴԷՄ

Մարտ 26էն սկսեալ, Հոլանտա արգիլած է ֆրանսական գետնախնձորի եւ Թարմ բանջարեղէնի մուտքը. Այս արգելքը պիտի վերջանայ հոկտեմբեր 14ին, պայմանաւ որ ֆրանսայէն Հոլանտա ղրկուած գետնախնձորի եւ բանջարեղէնի մասին, Ֆրանսայի իրաւասու վարչութիւնը վկայէ Թէ զերծ են հիւանդութենէն։

ԿԷՕԹԷ ԳԻՏՈՒՆ ԵՒ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅ

«Սատանայ զատիկին պէս», Կէօթէի իմացականութիւնը հիւսուած է եօթը տեսակ կերպասներով։

Պրիսմակ մըն է Կէօթէ, — լոյսն երբ կ'անցնի իր մէջէն՝ կը ճղճղի, ու երեւան կու գան եօթը գոյները, զորս կը տեսնենք, ամպոտ անձրեւներուն ետին, ծիածանեայ երկնակամարին վրայ։

Համրեցէք այդ գոյները. — Կէօթէ
Արուեստագէտ,
Փիլիսոփայ,
Քաղաքագէտ,
Բուսաբան,
Հանքաբան,
Բնագէտ,
Կազմախօս։

Այժմ, հազուագիւտ են իմացականութիւնները այսպիսի բարդ կազմութեամբ։ Նոր ժամանակները հիմա հազիւ կը չինեն անով որ..., շատ մէկը են կարդացած կամ քանի մը տեսակ քերթուած հիւսած։ Ո՞ւր ԺԸ. դարու ծաւալականներուն յոգնութիւնը՝ հմտութիւն ամբարելու համար։

Արագ ակնարկ մը Կէօթէի գիտական աշխատութիւններուն վրայ, ցոյց տալու համար ծանրութիւնը այս իմացականութեան։

Կէօթէ կազմախօս.— Երբ դեռ ուսանող էր (իրաւաբանութեան) Լայփցիկի եւ Ստրազպուրկի մէջ, մեծ սէր ցոյց կու տար բնալուծութեան, մարդակազմութեան ու բժշկութեան։ Ու կանոնաւորաբար կը հետեւէր համալսարանին գիտական դասախօսութիւններուն։ Ետքէն շարունակելով ուսումնասիրել մարդակազմութիւնը, 1786ին հրատարակութեան տուաւ իր քննութիւններուն արդիւնքը։ Կէօթէ, հաստատելով կզակամիջեան ոսկորին (os intermaxillaire) գոյութիւնը մարդկային կմախքին մէջ, քանդեց պատուարը, որով բաղդատական կազմախօսութեան հեղինակները կը բաժնէին մարդը կենդանիներէն։ Կէօթէ, աւելի խորացնելով իր քննութիւնները այս ոսկորին շուրջ, քննադատելով սաղմնաբանական եւ հիւսուածաբանական տեսակէտները, որ գոյութիւն ունէին կզակամիջեան ոսկորին մասին, կը բերէր նոր տեսակէտ մը։ Երկար ատեն Կէօթէի այդ տեսակէտն էր, որ ընդունուած էր՝ բացատրելու համար ճողբերաններու (bec-de-lièvre) կազմութեան ընթացքը։ Կէօթէ կը պնդէր որ շրթնահերձներու քիմին ճեղքը կ'անցնի կզակամիջեան ոսկորին եւ վերին կզակին բաղակցութեան ակօսին քովէն։

Ալպրէխթ 1879ին (մօտաւորապէս դար մը ետքը) եկաւ քանդելու Կէօթէի տեսակէտը՝ մինչ այդ դասական, ներկայացնելով նոր տեսակէտ մը, բոլորովին հակառակ։ Ֆրանսայի մէջ Ալպրէխթի տեսակէտն ընդունեց Քիրմիսոն։ Սակայն ներկայիս շատեր կը քննադատեն նաեւ Ալպրէխթի տեսակէտը, այնպէս որ ամէն բժիշկ հիմա պարտաւոր է նկատի ունենալ թէ՛ Կէօթէի, եւ թէ՛ Ալպրէխթի տեսակէտները շրթնահերձութեան պատճառախօսութեան մասին։

Կէօթէ ոսկրաբանութեան մէջ ունի նաեւ ուրիշ հաղորդագրութիւն մը։ 1790ին, երբ կը պտըտէր Լիտոյի ծովեզերքը (Վենետիկ), ոչխարի գանկ մը կը գտնէ։ Երկար կ'ուսումնասիրէ զայն եւ այն եզրակացութեան կու գայ թէ գանկը կազմուած է 6 ողնոսկրերով, շնորհիւ յաջորդական ձեւափոխութիւններու։ Այս տեսակէտը կը կրթնի շրջափոխութեան (transformisme) վարդապետութեան, որուն յարած՝ Կէօթէ զանազան ուսումնասիրութիւններ կատարեր էր նաեւ բուսական աշխարհին մէջ։

Կէօթէ բուսաբան.— Գիտութեան այս ճիւղին մէջ աւելի եւս խորացած էր Կէօթէ, եւ իր ուսումնասիրութիւնները շատ թանկագին են բուսաբաններուն համար։ Եթէ Շէյքսփիր ու Սփինոզա մեծ ազդեցութիւն գործած են իր իմացականութեան զարգացման վրայ, նոյնպէս պարտական չէ Լիննէի, ինչպէս կը խոստովանի ինք ալ։ Կէօթէ սիրահար մըն էր Լիննէի աշխատութիւններուն, եւ բուսաբանական հետազօտութիւններու մէջ թաղուած՝ յաճախ կը մոռնար իր միւս զբաղումները։ 1790ին, երբ վերադարձաւ Իտալիայէն, հրատարակութեան տուաւ *Ուսումնասիրութիւն բոյսերու կերպարանափոխութեան մասին* գործը։

Այս գործին մէջ եւս Կէօթէ կը յայտնէ նոյն տեսակէտները, — ինչպէս ոչխարին գանկը կ'ենթադրէր թէ կազմուած է 6 ողնոսկրերու բաղակցութեամբ, նմանապէս ալ կը պնդէր թէ բուսական ամէն գործարան կը կազմուի տերեւի մը շրջափոխութեամբ։ Գործարանախօսութեան այս տեսութիւնը, թէեւ պարզ, սակայն յանդուգն, չէ տապալած մինչեւ այժմ։ Արդարեւ, բուսաբանները կ'ընդունին որ բոյսի մը բոլոր գործարանները, բաժակ, շափրակ, առէջ, իգայ, պտուղ, հունտ, կը կազմուին տերեւի մը կերպարանափոխութեամբ։ Ահա թէ ինչո՛ւ ֆրանսացի բուսաբանը, Օկիւստ Սէն-Թ'Իլէր 1836ին կը յայտարարէ Ֆրանսական Գիտութեանց Կաճառին առջեւ.— «Կէօթէի գործը մէկն է այն քիչերէն, որոնք կ'անմահացնեն ոչ միայն իրենց հեղինակը, այլ եւ կը մնան անմահ»։

Կէօթէ բնագէտ.— *Այդպիսի անծանօթ գործ մըն է*, բնագիտութեան մէջ, իր ուսումնասիրութիւնը տեսողական զգայարանքին, լոյսին ու գոյներուն մասին։ 1788ին կը հայթայթէ արեւային ժամացոյց մը, պրիսմակներ եւ կը սկսի ուսումնասիրել լոյսը։ 1791—1792 կը հրատարակէ գրքոյկներու շարք մը, Ուսումնասիրութիւն տեսողական զգայարանքին մասին։ *1810ին կ'ամփոփէ իր աշխատութիւնները եւ կը բանաձեւէ իր տեսութիւնը երկու հատոր գիրքով.* — Գոյներու ուսումնասիրութիւն։ *Ամէն նկարիչ ծանօթ է հիմա Կէօթէի տեսութեան՝ գործերու մասին։* 1832ին, իր մահուան տարին, կը հրատարակէ Քննութիւն ծիածանի մասին։

Կէօթէ տկար էր թուագիտութեան մէջ, եւ բնագիտութիւնը այն ասպարէզն է, որ միշտ կը դաւաճանէ տկար թուաբաններուն։ Ու Կէօթէ պարտուած կը մնայ բնագիտութեան մէջ, որքան ալ յամառութեամբ շարունակած ըլլայ իր փորձերը լոյսին ուսումնասիրութեան մասին, որքան ալ ճիգ թափած ըլլայ՝ տապալելու համար... Նիւտոնը։ Կէօթէ կատաղի հակառակորդ մըն էր Նիւտոնի։ Կ'ուզէր ամէն գնով հաստատել թէ սխալ է Նիւտոնի տեսակէտը, որուն համաձայն՝ սպիտակ գոյնը կը ստեղծուի իրար խառնելով, արագօրէն իրարու վրայ բոլորելով եօթը գոյները։ Ըստ Կէօթէի, սպիտակ գոյնն ալ պարզ գոյն մըն է, եւ ոչ թէ բաղադրեալ։ Եւ այդ տեսակէտը հաստատելու համար, 40 տարի ճիգ թափեց, ուժ սպառեց. կրկնեց Նիւտոնի բոլոր փորձերը, եւ երբեք չուզեց զիջիլ իր տեսակէտներէն։ 1823ին կ'ըսէր Էքերմանի.— «Արդարեւ չա՞նի՞ն հպարտանալու, երբ մեծ Նիւտոնը, բոլոր մաթեմաթիկոսները եւ բոլոր ճարտար թուագէտները իրեն հետ, սխալած են գոյներու տեսութեան մէջ, եւ երբ միլիոնաւոր մարդոց կարգին՝ միայն ես, մինա՛կս, գտած եմ ճշմարտութիւնը։ Ամէն կերպ աշխատեցան յարձակիլ ինծի դէմ, քանդել զիս եւ իմ տեսութիւնս, ծիծաղելի դարձնել իմ գաղափարներս։ Հակառակորդներուս յարձակումները ինծի նպաստեցին, սակայն, որ լաւ գիտեմ մարդոց տկարութիւնը»։

Հակառակ այս ...միամտութեան, Կէօթէ չկրցաւ հաստատել իր տեսակէտները լոյսին մասին։ Անիկա ինք ալ հասկցած էր, բայց մինչեւ մահը, յամառութեամբ կռուեցաւ Նիւտոնի փորձերուն ճշմարտութեան դէմ։ Մահուան օրն իսկ, տակաւին կը մտածէր լոյսին մասին։ 1832ին, մարտ 22ին, առտուն, բազկաթոռին մէջ թաղուած, աչքերը կիսախուփ, կը մրափէր կարծես։ Սակայն կը մտածէր լոյսին մասին, կ'աշխատէր լուծել հանգոյցը՝ ի հեճուկս Նիւտոնի։ Յանկարծ շարժում մը կ'ընէ, եւ կ'ըսէ.

— «Լո՛յս, դարձեա՛լ լոյս...»։

Ու կը մեռնի։ Կէօթէի վերջին այս խօսքերը աւանդութիւնը դարձած է մեկնել ուրիշ ձեւով,— «Լո՛յս, աւելի լոյս», իբրեւ թէ Կէօթէ ուզած ըլլայ, որ պատուհանները բանան եւ սենեակը աւելի եւս լուսաւորեն... առտուան պայծառ ժամուն։

Կէօթէ հանքաբան.— Ինչպէս գիտէք, Կէօթէ նախարարապետն էր Վայմարի դքսութեան կառավարութեան. Փոքրիկ կառավարութեան մը վարչապետը։ Մեծ հոգեր չկային իր կառավարութեան ուսերուն, եւ սակայն կը պակսէր դրամը։ Կէօթէ, փոխանակ փոխառութիւն մը կնքելու յանուն իր կառավարութեան, կ'աշխատի շահագործել երկրին արծաթի հանքերը։ Այդ առթիւ խոր հետաքրքրութիւն մը ցոյց կու տայ հանքաբանութեան եւ երկրաբանութեան մասին։ Ֆրէտէրիք Սորէ, որ գիրքով մը կու տայ իր օրագրական խօսակցութիւնները Կէօթէի հետ,— աւելի գեղեցիկ եւ հաւատարիմ, կ'ըսեն ոմանք, քան Էքէրմանի օրագրութիւնը,— կը հաստատէ թէ Կէօթէ որքա՛ն կը զբաղէր հանքաբանութեամբ եւ ձեռագրերու ուսումնասիրութեամբ։ Եւ Կէօթէ կը թողու աշխատութիւն մը կրանիթի մասին։

Սակայն Կէօթէ բոլոր այս ուսումնասիրութիւնները կը կատարէր, բոյսերն ու ձեռագիրները կը գնէր, լոյսն ու ոսկորները կը քննէր, պարզ այն հետաքրքրութիւնով, զոր ցոյց կու տար բնութեան մասին։— «Քննեցէք բնութիւնը, խորտակէ կամ հալածիչ, կ'ըսէր, գոհացուցէք ուսումնասիրելով բնութեան մէկ անկիւնը կամ նուիրուեցէք ամբողջովին բնութեան գաղտնիքներուն բացատրութեան, մօտեցէք բնութեան իբրեւ գիտուն կամ իբրեւ հետաքրքիր, դուք զարմանալ ու միշտ անմաչելի ուրախութիւններու աղբիւր մը պիտի գտնէք բնութեան մէջ»։ Ու կարելի է հետեւցնել թէ Կէօթէ ուզած է գիտունի պատրաստութեամբ վերլուծել բնութիւնը, հասկնալու համար անոր փիլիսոփայութիւնը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կէօթէ Ռուսիոյ մէջ

Երբեմն խելք չի հասնիր բոլշեւիկ բաներուն։

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ բոլշեւիկներն ալ կը տօնեն Կէօթէի մահուան հարիւրամեակը։ Ի՛նչ, այս «հակայեղափոխական»ն ալ, այս պահպանողական՝ն ալ իրենց կուռքերէն է։

Հրահանգ տրուած է որ խորհրդային Ռուսիոյ բոլոր անկիւններուն մէջ, գրական ու գիտական կազմակերպութիւնները հանդէսներ սարքեն Կէօթէի յիշատակին։

Լէնինկրատի մէջ Գիտութեանց Ակադեմիան հանդիսաւոր նիստ գումարեց եւ ակադեմիկոսները ճառեր արտասանեցին՝ պանծացնելով Կէօթէի գործը։

Մոսկուայի մէջ Կոմունիզմի Ակադեմիան եւս նիստ գումարեց եւ գիտունններն ու ընկերաբանները ճառեր արտասանեցին։ Պետական Հրատարակչականը լոյս ընծայեց երկու հատոր Կէօթէի գործերէն, եւ շուտով լոյս ընծայելով նաեւ միւս գործերը, պիտի ամբողջացնէ 15 հատոր։ Այս հատորները զարդարուած պիտի ըլլան Կէօթէի լուսանկարով, նկարներով, ձեռագիրներով եւ անտիպ բանաստեղծութիւններով։ «Լիտերատուրնոյէ Նասլեդստվօ» հրատարակեց մասնաւոր թիւ մը Կէօթէի նուիրուած։ Այս թիւին մէջ կան բազմաթիւ հազուագիւտ, մինչեւ այժմ անծանօթ նիւթեր Կէօթէի մասին, Մոսկուայի դիւանատուներէն դուրս հանուած։

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ԿԷՕԹԷԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

Ո՞րն է լաւագոյն կառավարութիւնը.— այն որ մենք մեզ կառավարել կը սորվեցնէ։

— Չեմ սիրեր հիւանդագին գործը։ Հեղինակը պէտք է նախ բժշկուի։

— Զգացումները կը միացնեն մարդիկը, կարծիքները կը բաժնեն։

— Աստուածները մեզի կը խօսին միայն մեր արուեստին միջոցաւ։

— Աստուած շաբաթէ շաբաթ հաշիւ չի տեսներ։

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՖՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Է

Միրզա Խան Էնսարի, ուրիշ ծանօթ դէմք մը «Յառաջ»ի այս օր... կին հետեւողներուն։

Ամէն անգամ իր Տիվանը թղթատելուս, պէտք զգացեր եմ կրկին ... աւանել Նարեկացիին հրաշակերտը եւ կարդալ քանի մը տուն։ Զգացու... եւ նոյնիսկ գրական արուեստի այնքա՛ն խոր նմանութիւններ ունին ... զան Էնսարին եւ հայ Նարեկացին։

Դիպուածակա՞ն է երկու միսթիք գրողներուն հոգեկան եւ արուես... կապը։ Ու յետոյ, մինակ Նարեկացին չէ որ այդ կապով միացած է Սաֆ... գրականութեան։

Ահա անսահման դաշտ մը ուսումնասիրութեան և լամատ աշխատու... հետաքրքրական եւ բեղնաւոր։

Մեր միսթիք կրօնական տաղասացները ի՞նչ չափով կրած են ... գրականութեան ազդեցութիւնը։

Որովհետեւ խօսք չկայ այդ ազդեցութեան գոյութեան դէմ։ Դար... Մերձաւոր Արեւելքի մէջ միահեծան իշխէ ..., սուֆի գրական ... ցը գոյն եւ ձեւ տուեր է Արեւելքի բոլոր գրականութիւններուն, Ա... եւ ծանրօրէն, միջնադարեան Եւրոպայի միսթիք գրականութեան վրայ։

Արդ, կարելի՞ էր որ մեր Նարեկացիները եւ Շնորհալիները ... նային կամ ազատ մնային անոր համապարփակ թափանցումէն։

Այս սիւնակը յատկացուած չէ անշուշտ այդ նիւթին բայց ... շեշտել հայ միսթիքին եւ աֆղան սուֆիին նմանութիւնը — գրեթէ նոյն... թիւնը — որպէսզի երկրորդին հետեւողը անդրադառնայ նաեւ Նարեկացի...

Ինչ որ զարմանալի է, Միրզա Խան Էնսարի, Նարեկացիի նման ... րունկ հաւատացեալ մը եւ իր Աստուծոյ սիրովը լեցուած յափշտակեա... ամբաստանուած եւ հալածուած է իբրեւ անկրօն եւ հայհոյող... Զարմա... մը որ հազուադէպ չէ հայ եւ պարսիկ կամ աֆղան միսթիքներու կեանք... մէջ։ Ոչ իսկ անհասկնալի, քանի որ իրենց հոգեկան ապրումներուն ... փշտակութեան պոռթկումին մէջ, անոնք չէին կրնար կաշկանդուած ... դաւանական բռնաշապիկի մը մէջ։

Միրզա Խան Էնսարիի Տիվանէն մէջ կը բերեմ քանի մը կտոր... տաղեր, կարելի եղածին չափ բառական թարգմանութիւնով, դիւրացնելու համար ակնարկուած բաղդատութիւնը.—

Հոգւոյս կեանք տուողն ես, ո՛վ դուն, ինծի համար հոգիէս ալ թանկագին
Տիեզերքի գոյացնող, ո՛վ դուն, ինծի համար աշխարհներէն ալ թանկագին

Հաստուռթեանդ մէջն են ամէնքը, ու չհասկցան քեզ ամէնքը.
Գիտեւցիր գահը հաւատքին, ո՛վ դուն, ինծի համար հաւատքէն ալ թանկագին

Ի՞նչ օգուտ շնորհը երկնից, եթէ քու տեսքդ չունենամ.
Սիրտս գերուած է քու կարօտով, ո՛վ դուն, ինծի համար երկինքէն ալ թանկագին

Ինչո՞ւ երգեմ աշխարհի գովքը, որո՞ւ երգեմ, երբ դուն չկաս,
Դո՛ւն, իմ սրտակս, գոյն եւ բոյր տուիր ինծի, ո՛վ դուն, ինծի համար դրախտէն ալ թանկագին

Յայտնութիւնդ հոգին է ջերմեռանդին, երանութիւնը եզնաւորին,
իսկ ակնարկ մը դէմքիդ, ո՛վ անպարագծելի, ինծի համար յայտնութենէն թանկագին

Անմահ ես, անհուն, անկասկածելի, առանց անորոշութեան,
Աղբիւր ամէն գոյացութեան, ո՛վ դուն, ինծի համար բոլոր աղբիւրներէն ալ թանկագին

Ու կրկին, կենսունակութիւնն ես տիեզերքին, շունչը բոլոր ընչաւորներուն
Ներշնչողը Ադամին, ո՛վ դուն, ինծի համար ներշնչումէն ալ թանկագին

Ետեւմարանը գոյութեան, որ գոյացութիւնը կանխեցիր,
Յաւէտ անտեսանելի, միշտ տեսանելի, ո՛վ դուն, ինծի համար բոլոր գոյութեանց մէջ ալ թանկագին

Դուն ծայրն ես համապարփակ, պարփակողը ամէն ինչի.
Անձեւական, անորոշելի, ո՛վ դուն, ինծի համար ամէն ձեւի մէջ թանկագին

Անըմբռնելին բոլոր իրերուն մէջ, անտեսանելին բոլոր յայտնութեանց մէջ
Իմաստը բացատրութեանց, ո՛վ դուն, ինծի համար բացատրութիւններէն թանկագին

Ի՞նչ ըսեմ հոգւոյս համար, յատկանիշը (աստուածային) միութեան,
Միրզան կրնա՞յ առանց հոգիի ապրիլ, ո՛վ դուն, ինծի համար հոգիէն թանկագին

ԼԵՒՈՆ [illegible]

ԿԷՕԹԷՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Լուի XIVրդի դարը Եւրոպայի մէջ ամրապնդած էր Ֆրանսայի գրական համբաւը։ Դասական արուեստը, դպրութեան կիրթ ճաշակի հայրենիքն էր Ֆրանսա, որուն ազդեցութեան ենթարկուեցաւ Եւրոպան։

Այս տիրապետութեան դէմ, իր գրականութիւնը եւ իր ճաշակը պարտադրելու այս յաւակնութեան դէմ ըմբոստացաւ Գերմանիա ու այս շարժումին հեղինակն ու ղեկավարը եղաւ Լէսինկ։

Գերման գրագէտին քննադատութիւնը զերծ չէ անարդար յարձակումներէ, միակողմանի վճիռներէ։ Dramaturgie de Hambourgի հեղինակը միշտ չունի պատմագէտի մը անշահախնդիր առարկայութիւնը, իմաստասէրի մը հանդարտ ու պայծառ դատողութիւնը, բայց պէտք էր վանել օտարը ամէն գնով, ու այս ուղղափառ դասականը խանդավառ յօդուածներ կը նուիրէ Անգլիոյ Թատերական մեծ հանճարին, որովհետեւ գովել Շէյքսփիրը՝ հարուածել էր Ֆրանսական Թատրոնը։ Յաջողեցաւ գերման մեծ քննադատը. վտարեց օտարը, քանդեց անոր տիրական ազդեցութեան հիմը, ու վերահաստատեց գերման գրական անկախութիւնը։ Այս խաղաղ մթնոլորտին մէջ պիտի իշխէ Կէօթէ ու պիտի կարողանայ բարեկամական ձեռք երկարել Ֆրանսայի, հաւասարէ հաւասար։

×

Բոլոր մեծ բանաստեղծները միութիւն մը ունին իրենց գրական կեանքին մէջ. անոնք հասունցած են միեւնոյն խօչալին եւ իրենց գործերը կը կրեն միեւնոյն հանճարին կնիքը։ Այսպէս են եղած Շէյքսփիր, Ռասին, Շիլլեր, Ռուսօ։

Կէօթէ եզական դէմք մը, բացառութիւն մըն է այս մեծ բանաստեղծներու սերունդին մէջ։ Անոր հանճարը կը ներկայանայ այլազան երեսներով։

Երիտասարդ Կէօթէ կը խանդավառուի Ռուսոյի միտքերով իմաստասիրութեամբ այն շրջանին՝ երբ ամբողջ Եւրոպայի երիտասարդութիւնը յափշտակուած է ժընեւցի իմաստասէր բանաստեղծին բնապաշտ վարդապետութիւններով — վերադարձ դէպի բնութիւն, դէպի բնազդական կեանք, դէպի ազատութիւն։ Քսան երկու տարեկան Կէօթէ Շէյքսփիրի յիշատակին նուիրուած հանդէսի մը մէջ կ'արտասանէ խանդավառ ճառ մը, իր ռոմանթիք հաւատքին հանգանակը. «Երբ անոր Թատերգութիւններէն մէկը աւարտեցի, զգացի թէ ի ծնէ կոյր մըն էի որուն հրաշագործ ձեռք մը յանկարծ տեսողութիւն կու տար... ամէն բան նոր երեւցաւ ինծի. անսովոր լոյս մը կը վիրաւորէր աչքերս... վայրկեան մը չվարանեցայ լքելու համար դասական առաջը... բոլոր ֆրանսացի գրագէտները եւ անոնց ճաշակով ապականուած Գերմանները... կը գատապարտեմ մանաւանդ Շէյքսփիրի նկարագիրները. իսկ ես կը գոչեմ. բնութիւն, բնութիւն։»

«Վէրթէր»ը կը սահմանէ այս առաջին շրջանը։

Բայց կարճատեւ կ'ըլլայ Ռուսոյի ազդեցութիւնը, երիտասարդ տարիքի մը ռոմանթիք տենդը. կը խաղաղի ներքին անիշխանութիւնը, ու կը յաջորդէ ինքնամփոփումի հանդարտ ու բեղուն շրջան մը։ Հիմա հեթանոսական պայծառութիւն մը կը լուսաւորէ անոր գեղեցիկ գլուխը, ոչ մէկ խորշում կու գայ մթագնելու անոր ճակատին ողիմպական խաղաղութիւնը, որովհետեւ Կէօթէ չունի այն առամը, որ կը փոթորկէ քրիստոնեայ արուեստագէտներու ներքին աշխարհը, չունի այն ըմբոստ պայքարը զոր հոգին կը մղէ պատռելու համար իր պատեանը՝ մարմինը։ Հեթանոս մըն է Կէօթէ թէ իբրեւ մարդ ու թէ իբրեւ արուեստագէտ։ Կ'ատէ խաչը, քրիստոնէութեան խորհրդանշանը, որովհետեւ զայն կը նկատէ սկիզբը այն գաղափարապաշտ գրականութեան որ խանգարեց ներդաշնակ միութիւնը մարմինին եւ հոգիին. կ'ատէ Գողգոթան, որովհետեւ ներդաշնակութեան այս խզումը յայտնուեցաւ բարքերու մէջ մարմինին արհամարհանքով, եւ արուեստներու մէջ ձեւին արհամարհանքով։ Ձեւապաշտ մըն է Կէօթէ, մանաւանդ երբ կը ճամբորդէ Իտալիա, ձեւերու եւ արուեստներու հայրենիքը։ Իր մէջ հետզհետէ կը զօրանայ սէրը հին գրականութիւններուն հանդէպ, մանաւանդ հելլէն գրականութեան, որուն հաւատարիմ կը մնայ մինչեւ խոր ծերութիւն։

×

Ուղղափառ դասական մըն է Կէօթէ այս շրջանին. կու տայ իր դասական լաւագոյն գլուխ-գործոցները, բոլորովին նոր իրենց խորքով ու ձեւով, որոնց մէջ ոչ մէկ հետք կը մնայ Կէօց ֆոն Պէրլիխինկէնի շէյքսփիրեան ոտաժէն։

«Իֆիկէնիա»ն կը սահմանէ այս երկրորդ շրջանը։

Բայց գերման է Կէօթէ եւ իր ցեղային նկարագիրը պիտի յայտնուի ուշ կամ կանուխ։ Գերման իմաստասիրութեան մառախուղը պիտի գայ մթագնելու անոր պայծառ իմացականութիւնը։ Ձեւապաշտ բանաստեղծը, որ իր կեանքով եւ իր գործով իրականացուցած էր ներդաշնակ միութիւնը հոգիին ու մարմինին, կը խզէ այս գեղեցիկ հաւասարակշռութիւնը եւ կը խորասուզուի իմաստասիրական հարցերու լաբիրինթոսին մէջ։ Երրորդ շրջանն է այս Կէօթէի գրական կեանքին, իմաստասիրական շրջանը, որուն մէջ «Իֆիկէնիայ»ի հեղինակը կը յայտնուի իբրեւ խորհրդապաշտ եւ իմաստասէր բանաստեղծ մը։

«Երկրորդ Ֆաուստ»ը կը սահմանէ այս շրջանը։

Ու եթէ ութսունեւչորս տարիներու այս երկար կեանքին մէջ փնտռենք միութիւն մը, խօչալ մը որուն հաւատարիմ մնացած ըլլայ Կէօթէ, այդ իր տիեզերական հետաքրքրութիւնն է, իր համայնագիտական ձգտումը, իր վերելքը դէպի լոյս, աւելի լոյս։ Այս արտակարգ հանճարը չսահմանափակուեցաւ ցեղային նեղ սահմաններուն մէջ, հետաքրքրուեցաւ մարդկային բոլոր ստեղծագործութիւններով, դպրութիւն, արուեստ եւ գիտութիւն, հասկցաւ ու սիրեց ամէնէն այլազան գեղեցկութիւնները, Համերոսը եւ Օսիանը, Մոլիէրն ու Շէյքսփիրը, Փինտարոսն ու Լորտ Պայրընը, Սոփոկլէսն ու Վիքթոր Հիւկօն։ Իր ծերութեան օրերուն չինական շատ հին վէպի մը մէջ կը փնտռէ յուզումի նոր տարրեր, հեռաւոր ու անծանօթ ցեղերու ժողովրդական ստեղծագործութիւններուն մէջ կը պրպտէ նոր արժէքներ, նոր գեղեցկութիւններ, որովհետեւ, կ'ըսէ, ... համար մարդը՝ պէտք է ... մարդկութիւնը։

Ու իր հանճարին բնական ... կումով Կէօթէ կը յանգի շատ ... դուզն եզրակացութեան մը, իր ... ջին օրերու երազին. ստեղծել ... զերական գրականութիւն մը, ... literatur մը, գրական ազատ ... խանակութիւններով, ազատ ... տուրքով, որովհետեւ ամէն ... նութիւն վերջ ի վերջոյ կը ... բանայ ինքն իր մէջ»։

×

Կէօթէ այս ազատ ... ըրաւ իր մտերիմ գրագիրին ... ին հետ, մանաւանդ ... նի մը, երբ այս ... խեման մըն էր ազգային գրակա... թեան Թաքուն եւ ... ժերու յայտնութեան համար ... դարու վերջերը եւ ԺԹ. ... սկիզբը, Ֆրանսայի մէջ կը ... ուէր Վէրթէրեան սերունդ մը ... յայտնութեան համար ... հին արտաքին զգիռներ ... սերմեր։ Վէրթէրի Թարգմանութիւնները երեւցան Ֆրանսայի մէջ 1776 եւ 1777ին։ Անոր առաջին ազդեցութիւնը զգալի եղաւ վէպին մէջ, ... րովհետեւ բանաստեղծութիւնը ... կը շարունակէր հաւատարիմ ... հին ձեւերուն։

Մանիշակ

(Արձակ Թարգմանութիւն)

■■■

Մանիշակ մը կար մարգին մէջ, կուլը խոնարհած եւ անյայտ: Շատ սիրուն էր այդ մանիշակը՝

Եկաւ հիա հովուուհի մը մատղաշ, թեթեւոտն եւ ճնչ իւններով զուարթ, երգելով եկաւ մարգին վրայէն:

«Ա՛խ, խորհեցաւ մանիշակը, երանի թէ ըլլայի ամէնէն գեղեցիկ ծաղիկն աշխարհի: Ա՛խ, փոքրիկ բոպէ մը միայն,

Մինչեւ որ աղջիկը զիս քաղէր եւ սիրելով իր ծոցերուն զիս տանէր: Ի՜նչ մեծ, ի՜նչ մեծ երանութիւն ինծի համար»:

Ա՛հ, բայց ա՛խ, եկաւ աղջիկը, աչք չդարձուց մանիշակին, եւ կոխոտեց մանիշակը խեղճուկ:

Ան կքեց գլուխն ու մեռաւ, մի՛ չարժելով. «Կը մեռնիմ եթէ սիրա՛, բայց կը մեռնիմ իր ձեռքովը եւ գէթ իր ոտքերուն տակ»:

Գերմաներէն այս երգին յատագոյն բանով մը չէր կարող ճանչնալ Կէօթէն տաղերգակներ տարբերկանխս: Եւ Կէօթէի գիրքը, ինչպէս բոլոր այն սիրոյն գրեթէ, որ կը խօսէին բանաստեղծ գրողները որ կը խօսէին սէր ինկ գարնան հետ:

Յարգանքի զգացումը դէպ տարտամօրէն կ'ապրի այդ տարիքին, ապրելու կեանքը երջանիկ անտառէ մին է թէ երջանկութիւնն իսկ է, ան տարիքին ամպերն իսկ արեւներ կը թուին.

Յետոյ քան տասը տարի վերջ, ապրի կրցաւ քիչ մը ըմբռնել իր «Ֆաուստը» եւ «Կէօց ֆոն Պէռլիխինկէնը» առաջինին երկրորդ մասին մէջ մանաւանդ այն տպաւորութիւնը կրելով որ, մարդկային թռիչքներու ու փափագներու լրիւ ապրումն է կեանքը, հետեւաբար եւ անոնց դադարն ալ մահն իսկ է, իսկ միւս գրքին մէջ Կէօցը ուժեղ խռէմի մը խորհրդանշանն եղաւ ինծ համար:

Այս երկու գրուածքներն ալ տակաւին, մանաւանդ Ֆաուստը, այնքան բարդ ու խոր են եւ այնքան մեծ փիլիսոփայական հարցեր կը պարունակեն իրենց մէջ, որ թեթեւ տպաւորութիւններու հիւսուածք մը՛ իմ կուժէս յարգանքի պակաս մը պիտի ըլլար պարզապէս.

Եվ որ քիչ թէ շատ ծանօթ է Կէօթէի գործերուն, անվերապահ յարգանք միայն կը զգայ անոր հանդէպ: Ան իրաքանչիւր անհատի խօսած է եւ միշտ պիտի խօսի: Ան երգած է մեր դարուն: Ան կը խօսի մեզի հիմա ու կ'երգէ ամբողջ կեանքը մինչեւ մեր ծերութիւնը, մինչեւ մեր մահը, ինչպէս երգած են բոլոր մեծ եւ անմահ հանճարները, որոնց արժէքներն ու մեծութիւնը հայրենիք եւ լեզու չունին:

Կէօթէի հարիւրամեակին առթիւ յիշեցի այսօր իր Մանիշակը: Կ'երգէի զայն ուրախ, երբ աշխարհն ինծի համար միայն լոյս, ծաղիկ, երգ ու խինդ էր համակ, եւ դեռ նոյն իսկ չէի ըմբռներ տառապանքն այդ երգին:

Պատերազմ, մահ, վրէժ եւ դիւանագիտութիւն կոչուած անսահման կեղծիք, ահա՛ այս մահացու մթնոլորտին, մեքենականութեան այս տիրապետող շրջանին՝ այս փոքրիկ երգը, երջանկութեան ազդարարող ուժեղ այս վերյիշումը՝ ամէնէն գեղեցիկ յարգանքս է այդ մեծ Խորհողին:

ՖԼՈՐԱ ԱՆԱՀԻՏ

ԿԷՕԹԷԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ

«ՎԻԼՀԵԼՄ ՄԱՅՍԹԵՐ» ԵՒ «ՄԻՆԵՈՆ»

■■■

Կէօթէ գիտցած է գրելէ միշտ ապրիլ իր մշակած նիւթերը: Անոր մէկը իր տաղանդը բնորոշող յատկանիշներէն: Իր գործերը վերջնական, իր տիպարները՝ ամբողջ են եւ լիակատար:

Ի՞նչ է «Ֆաուստը»: — Գերագոյն արտայայտութիւնը մարդու հոգեկան անձկութեան, ներքին տառապին:

Ի՞նչ է «Վերթերը». — Եզերական ճիչը մարդկային տարփանքին, տանջայս եւ անձկ սիրոյ:

Վերջապէս ի՞նչ կուտայ իր վէպը «Վիլհելմ Մայսթերի աշկերտութեան տարիները». — Պատմութիւնը հոգիի մը կազմութեան:

Հոդ, այդ վերջին վիպերգութեան մէջ, Կէօթէ կենդանացուցած է իր հերոսին, Վիլհելմ Մայսթերի կողքին, կնոջական տիպար մը, «Մինեոնը», մէկը գրական ինքնատիպ, ամենաքնքուշ էակներէն, որոնց ներշնչուած են քանի՛ բանաստեղծներ, երաժիշտներ: Ծանօթ է անշուշտ Ամպրուազ Թոմայի օփերա-քոմիքը, «Մինեոն»:

Կէօթէ այս գործին վրայ երկար աշխատած է տարիներով, 1777էն մինչեւ 1796: Գրական յղացումը գմայք մը չէ եղած իր մօտ, այլ գաղափարի մը աճումը՝ իր փորձառութիւններու ճաշակին վրայ. իր կեանքով ան սնուցած է իր գործը:

Կէօթէ իր այս վէպով կը պատմէ տաղնապները երիտասարդի մը, որու հոգեկան թռիչքները, գեղարուեստական հակումները կը բաղխին իրականութեան դաժան խոչընդոտներուն:

Հերոսը, Վիլհելմ Մայսթեր, առեւտրականի մը զաւակը, կանուխէն անզսպելի տենչանք մը կը զգայ բեմական արուեստի հանդէպ, կը լքէ ծնողական տունը ու կը միանայ թատերական շրջիկ խումբի մը: Իր թափառական նոր կեանքի ընթացքին կը հանդիպի մատաղատի երգչուհիի մը, «Մինեոն»ի: Նրազունակ էակ մը. շնորհ ու քաղցրութիւն, որու հմայքը կը կերպարանափոխէ Վիլհելմ Մայսթերը. ան արուեստի գեղապաշտ ըմբռնումէն կը բարձրանայ վեհ ու ազնիւ հասկացողութեան մը: Սիրոյ շունչին տակ է միայն որ ճշմարիտ եւ կենսաբաբախ արուեստագէտը կը յայտնուի իր մէջ. ան կը դառնի այլեւս թէ արուեստն է կեանքի միակ ու իրական նպատակը, ու անոր ազնիւ ներշնչուելու է մեր մարդկային բովանդակ ճիչն ու գործը:

Ո՞վ է սակայն «Մինեոնը»: Պատմութեան ընթացքին կը հասկցուի որ ան իտալացի ազնուական ընտանիքի մը աղջիկն է, որ մատղաշ տարիքին առեւանգուած է լարախաղաց պոհեմներու կողմէ. ու ան այսպէս տառապագին կեանք մը ապրած է իր երկրէն հեռու, քաղաքէ քաղաք, բաժնելով աղքատ արուեստի թշուառութիւնները ու անոնց վիշտերու չարութիւնը:

Վիլհելմ Մայսթերի հանդիպումն է որ իր կեանքին մէջ ջերմութիւն եւ լոյս կը բերէ. Մայսթեր կ'առնէ զայն իր զօրավոր պաշտպանութեան տակ. ու ահա օր մը «Մինեոն» Մայսթերի համար կ'երգէ այն յայտնի, հայրենաբաղձական ջերմ երգը, որ կը սկսի այս բառերով.

«Քէննստ տու տաս լանտ, վօ տի սիթրօնըն պլիւհըն...»:

. . . . . .

Կը փորձուիմ տալ մէկ թարգմանութիւնը այդ հանրածանօթ երգին, որուն բազմազան թարգմանութիւններու կարգին հայերէնն ալ գոյութիւն ունենալու է անշուշտ, թերեւս աւելի յաջող, քան ինչ որ կուտամ:

«ՄԻՆԵՈՆ»Ի ԵՐԳԸ

■■■

Կը ճանչնա՞ս երկիրն ուր լիմոնին
կը ծաղկի,
Մութ-կանաչ սաղարթին նարինջն է
գինդ-ոսկի...
Հովն անուշ կը փչէ երկինքէն կապուտակ,
Մրտին սէգ ու դափնին կը ծիւսեն
ծոն պըսակ...
Կը ճանչնա՞ս դուն զայն...
Անտեղ ո՛հ, անտեղ
կը ցանկամ, սիրելիս, որ երթանք
միատեղ.
Կը ճանչնա՞ս այն տունը, երդիքն իր
պարզունակ,
Կը փայլի սըրահը, կը ժըպտի իմ
սենեակ,
Մարմարեայ անդրիներ իմ մասին
կ'երազեն,
«Ինչ ըմբուկն ո՛ւր սարինս», կը ծրծեն մըղմօրէն...
Կը ճանչնա՞ս դուն զայն...
Անտեղ, ո՛հ, անտեղ
կը ցանկամ, բարեկամ որ երթանք
միատեղ
Կը ճանչնա՞ս այն լեռը, կածաններն
ամպամած,
Ուր ջորին իր ճամբան մագլցէր
յամրընթաց,
Քարայրէն կ'ոռնային վիշապներ
վաղեմի,
Ժայռն ի վար կը ժայթքէր գոռ
ջրվէժն ամեհի...
Կը ճանչնա՞ս դուն զայն...
Անտեղ, ո՛հ, անտեղ
Թող երթայ մեր ճամբան, հայր, երթանք միատեղ...:

Այս բանաստեղծութեամբ Մինեոն կ'ոգեկոչէ իր հայրենիքը, իտալական Այպերը, ուր ծնած էր ինք: Կէօթէ գրած է զայն 1784 թուականին, երբ տակաւին չէր ճանչնար Իտալիան:

Ու ահա Կէօթէ կը նկարագրէ թէ ի՛նչպէս կ'երգէր Մինեոն.

— «Ան կ'երգէր այս տաղը հանդիսաւոր ու հոգեզմայլ շեշտով, իբրեւ թէ ուզէր յայտնել եզական, կենսական մտածում մը: Երրորդ տողէն երգը կը դառնար թաւ ու մելամաղ. «Կը ճանչնա՞ս զայնը» ան կ'արտաբերէր խորհրդաւոր ու խոհուն կերպով. «Անտեղ, ո՛հ, այնտեղ» բառերուն մէջ կը գտնէր անդիմադրելի կարօտաբաղձութիւն մը ու իր «երթա՛նք միատեղը», ամէն կրկնութեան, այնպէս կ'եղանակաւորէր, որ մերթ պաղատագին էր ու պարտադրող, մերթ գիւթիչ ու խոստումնալից»:

Պատմութեան ընթացքին այնուհետեւ կը գտնենք Մինեոնը հիւանդ: Հիւծախտը կը քամէ իր յոգնատանջ մարմինը. իր սիրտն ալ անկարող է տանելու հզօրատենչ սէր մը զոր — չի խոստովանիր ու կը նախընտրէ լռել: Իր տենդի նոպաներուն մէջ կ'երազէ Մայսթերը եւ հեռաւոր հայրենիքը: Նախ քան մեռնիլը, թախտի տարօրինակ զուգադիպութեամբ, անգամ մըն ալ առիթը կը գտնէ վերադառնալու իր ծննդավայրը ուր կը հասնի վերջապէս հէք աղջիկը, խորհրդանշանը՝ երազի ու տենչանքի, որ կ'ապրի բացի մը նման, միշտ անյագուրդ:

Կէօթէ քան տարի անջրպետով մը գրած է շարունակութիւնը այս վէպին «Վիլհելմ Մայսթերի համբորդական տարիները»: Ո՞ւր է սակայն արուեստի խանդավառութեամբ տոչորուն երիտասարդը: Վիլհելմ լքած է իր խռէմը: Ան բժիշկ մըն է այլեւս: Այլափոխուած են, թերեւս հասունցած իր տեսակէտները. կեանքը կը դիտէ տարբեր անկիւնագրծէ մը: Ինքզինքն միշտ դժգոհ, ան գործնական կեանքի մէջ կը փնտռէ ինքզինքը լրացնելու հնարաւորութիւնները, կը մտածէ — թերեւս իրաւամբ — թէ կատարելութեան ճամբան անպայման արուեստի բարձունքէն չէ որ կ'անցնի, այլ կեանքի փշոտ, քարքարուտ ճանապարհներէն:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Ի՞նչ կը մտածեն Կէօթէի մասին

Պատկերազարդ ամսագիր մը, որ լոյս կը տեսնէ Պերլինի մէջ, կը հրատարակէ պատասխանները գերմանական լիսէի մը ուսանողուհիներուն,— թէ ինչ կը մտածեն Կէօթէի մասին:

Ահա պատասխանը դասարանին առաջին ուսանողուհիին

— «Մեր ժամանակաշրջանը կը զբաղի անմիջական ներկայով: Օրուան հարցերը ժամանակ չեն ձգեր մեզի՝ խորհելու համար յաւիտենականութեան մասին: Ինչ օգուտ ունին մեզի համար միհաբանութիւնները հին արուեստի մասին, այնպէս ինչպէս կը ներկայացուի Ֆաուսթի մէջ, ի՞նչ օգուտ ունին կնոջ յաւիտենական հարցը, կամ ռոմանթիզմը, զորս կը բերէ Կէօթէ: Մեր ժամանակաշրջանը բանաստեղծութեան մէջ, իբրեւ ստեղծագործութիւն պիտի տայ ինչ որ կապ ունի ընկերային հարցերու հետ:

Այդ տեսակէտով, Կէօթէի գրականութիւնը պէտք է դնել քաղցենի գրականութեան կարգին: Մեզի համար այժմէական ոչինչ ունի ան.

Դասարանին ամէնէն տկար աշակերտուհին

— «Կէօթէի գիրքերուն մէջ ամէնէն աւելի կը սիրեմ Վերթէրի անյոյս սիրոյ պատմութիւնը: Որքա՞ն վերապրած եմ Վերթէրի տառապանքը եւ լացած: Այդ վէպին մէջ ամէնէն աւելի կը նախընտրեմ Վերթէրի անձնասպանութեան նկարագրութիւնը»:

Ուրիշ ուսանողուհի մը, որ մեծ ընդունակութիւն ցոյց կուտայ թուաբանութեան մէջ, կ'ըսէ.

«Այլ եւս կարելի չէ կարդալ «գեղեցիկ գրականութիւնը», որ, ինչպէս Անգլիացիները կ'ըսեն, խարէութիւն է: Այդ գրականութիւնը կրնար բան մը սորվեցնել անփորձ երիտասարդութեան միայն, բայց հիմա չկայ անփորձ երիտասարդութիւն, բոլորն ալ վաղահաս են: Թերթերէն զատ, հիմա կարելի է կարդալ միայն կենսագրութիւններ: Սակայն կարելի չէ կարդալ Կէօթէի նոյնիսկ կենսագրութիւնը: Կեանքի պատմութիւն չէ այդ, այլ բանաստեղծական սուտ կոփիներու նկարագրութիւն:

Ցեխոյ, շատ բարդ է Կէօթէի անհատականութիւնը: Եթէ Կէօթէի անհատականութիւնը բաղդատութեան դնենք, օգտակարի մը մեքենան աղուխագալիկ կը դառնայ: Բայց ի՞նչ օգուտ ունի մեզի ուսումնասիրել զանոնք:

Ուրիշ ուսանողուհի մը, դեռ թարմատի, ծանրապէս կը քննադատէ Կէօթէի սիրած աղջիկները, (շատ է թիւր։։բոլորին ալ մէկ մէկ ածական շնորհելով, — «խոնարհութիւն», «զըռնապանուհի», «սագ», «շատախօս», «պառաւ», «մխամխոտ» եւ այլն: Ու կը վերջացնէ.

— Ո՛չ, Կէօթէ.կին ընտրելու մէջ, ճաշակ չունի բնաւ:

Pense-tu!

ԹՈՒՐՔԻԱ

"Պարապ խօսքերով բարեկամութիւն չի հաստատուիր..."

Պուլկարական «Սլովօ» թերթը, իր 2918 թիւին մէջ, կը գրէ Թուրքեւպուլկար բարեկամութեան մասին.

— «Թուրքիոյ արտաքին գործոց Թէվֆիք Րիւշտի պէյ երկրորդ անգամ ըլլալով կ'այցելէ Սոֆիա: Հակառակ առոր, սակայն, երկու դրացի պետութիւններու միջեւ տակաւին գոյութիւն չունին նոյնիսկ առեւտրական կանոնաւոր յարաբերութիւններ:

1925ին կնքուած Էնկիւրիի դաշնագիրը մինչեւ այսօր միայն մեռեալ տառ, որովհետեւ չի պարունակեր հարցերու արդար լուծումը: 1919ին Թրակիայէն հալածուած Պուլկարներուն արգիլուեցաւ վերադառնալ իրենց օճախները, իսկ անոնց հարստութիւնը եւ կալուածները յանձնուեցան թուրք կառավարութեան, հակառակ Նէօյիի դաշնագրին տրամադրութեան ակզբունքներուն:

Եւ այս բոլորը տեղի ունեցան, որովհետեւ հանրապետական Թուրքիան ալ իր հոգիով անբարեացակամ է պուլկար ժողովուրդին հանդէպ: Եւ առնել հակառակ Թուրք վարիչներուն Թուրքեւպուլկար բարեկամութեան ի նպաստ ըրած յայտարարութիւններուն: Բայց երբ մարդիկ կ'ուզեն ճշմարտութիւնը ծածկելով եւ միայն խօսքերով բարեկամութիւն հաստատել, ո՛չ մէկ լաւ բան կրնայ հաստատուիլ այս երկու պետութիւններուն միջեւ:

Արեւելեան Թրակիայէն հեռացած 150 հազար պուլկար գաղթականութիւնը երբ կ'ուզէ իր օճախները վերադառնալ, հանրապետական Թուրքիան չի համաձայնիր, որովհետեւ Վառփորի եւ Նեղուցներու շրջանակին մէջ Պուլկարներ պէտք չէ եղեր ըլլան: Այդ գաղթականութիւնը չպիտի ցաւէր իր կալուածներու կորուստին համար, եթէ Թուրքական այս քաղաքականութիւնը բարիք մը բերէր Պուլկարիոյ:Մինչդեռ տիրող խորունկ կարծիքը այն է, որ ցարդ այդ քաղաքականութիւնը միայն վնասակար եղած է մեր կառավարութեան համար: Մեր երկրորդ ազգը այս քաղաքականութեան կը պարտինք:

Հարաւային Թրակիան, Մարիցայի հովիտով բնական ելք մը կը կազմէ Պուլկարիոյ համար, դէպի Եգէական ծով: Այսօր ամէն պետութիւն իրաւունք ունի ազատ ելքի մը, դէպի բաց ծովը Նէօյիի դաշնագիրը իր 48րդ յօդուածով կը ճանչնայ մեր այս իրաւունքը:

Յունաստան եւ Թուրքիա իրարու մէջ թէեւ մեր այս իրաւունքը խնդրոյ առարկայ ըրած են, բայց ի վերջոյ ի վնաս մեզի համաձայնած են: Թրակիոյ պուլկար գաղթականներուն իրենց օճախները վերադարձի իրաւունքի ճանաչումէն յետոյ, Պուլկարիոյ Եգէականի ելքը կը կազմէ Թուրքեւպուլկար անկեղծ բարեկամութեան նախապայմաններէն մէկը:

Արեւելեան Թրակիոյ դաշտերը ամայի են եւ անբնակ ալ պիտի մնան, որովհետեւ Թուրք բնակչութիւնը ինքզինքը ապահով չի զգար այդ վայրերուն մէջ: Ուրիշ անկիւններէ բերուած եւ այնտեղ հաստատուած ըլլալով, կ'ապրի պուլկարական վտանգի ուրուականով: Հանրապետական Թուրքիան 1913ի Լոնտոնի դաշնագրին դառնալով է որ միայն պիտի ծառայէ Թուրքեւպուլկար անկեղծ եւ գործնական բարեկամութեան մը: Արտասանուած ամենապերճախօս ճառերը չեն կրնար ոչ մէկ բարիք բերել երկու պետութիւններուն:

Պուլկար ժողովուրդը ծարաւի է բարեկամութեան, պայմանով որ ըլլայ անկեղծ եւ ոչ թէ ունայն բառերով: Պուլկար ժողովուրդը այս բարեկամութեան համար կ'ուզէ նախ եւ առաջ այն հողը, որուն համար այնքան առատ արիւն թափեց: Դիւանագէտները իրարու մէջ կրնան շատ սիրալիր խօսեր փոխանակել, բայց երբ անոնք պարապ խօսքեր են միայն, ոչինչ դուրս պիտի գայ: Ժողովուրդը գործ կ'ուզէ, շօշափելի արդիւնք եւ դարձեալ արդիւնք ..

Օգնութեան կայաններ ճամբաներուն վրայ

Ամէն տարի, զանազան տօներու առթիւ եւ մանաւանդ Զատկուան արձակուրդին Փարիզի եւ մեծ քաղաքներու բնակչութիւնը գիւղ կը փախի հանգստանալու եւ հանգարտելու: Եւ ամէն տարի ալ, արձակուրդէն վերջ, թերթերը ստիպուած են մասնաւոր սիւնակ մը յատկացնելու ճամբու դժբախտ պատահարներուն:

Իսկ այս տարի որ օրերը կը խոստանան ծաղկուն Զատիկ մը, յոյս կայ...որ ինքնաշարժի խելագար վարիչները, մարդկային առատ հունձք քաղեն... ճամբուն վրայ:

Բարեբախտաբար սակայն, 3 տարիէ ի վեր Ֆրանսայի շրջագայութեան ազգ. ընկերակցութիւնը գլխաւոր ճամբաներուն վրայ հաստատած է օգնութեան կայաններ, ուր վիրաւորները կը ստանան անմիջական խնամք եւ անկից կը փոխադրուին հիւանդանոց, եթէ պէտք ըլլայ.

Այս կերպով հաստատուած Միութեան կայանները ցարդ դարմանած են 3170 վիրաւորներ: Իսկ ներկայիս ճամբաներու վրայ հաստատուած դարմանատուներու թիւը կը հասնի 3000ի:

Աննկարագրելի է երիտասարդ սերունդին խանդավառութիւնը: Պատանեկան լուրջ թերթեր ու պարբերականներ ի զուր կը ջգնին բաժ կանգնել ռոմանթիզմի հոսանքին այս յառաջխաղացումին դէմ, ի զուր կը պայքարին անձնասպանութիւնը ջատագովող այս հակաքրիստոնէական վէպին դէմ, վերամպածիկ ծուլութեան այս մանրէներուն դէմ:

«Վերթէր» յափշտակած է բոլոր երիտասարդ սրտերը: Կէօթէ «Վերթէրի հեղինակն է միայն, եւ «Վերթէրի Թարգմանիչը՝ գրական պատուաւոր տիտղոս մը: Շաթոպրիան կը ջանայ հակազդել այս ծայրայեղ շարժումին ու կը գրէ Génie du Christianismeի մէջ ծակա վէրթէր մը. Ռընէ: ԺԸ. Ժ. Ռուսօ եղաւ կ'ըսէ Ռընէի հեղինակը, մեր մէջ առաջին անգամ ներմուծողը այս յանցապարտ ու աղետաբեր երազանքներուն: Այնուհետեւ «Վերթէր» վէպը դարձաւ Թոյնի այս աղբիւր քրիստոնէութեան Ոգին հեղի՝ նակը ուզեց այս նոր ախտը մասնանշել եւ առանձնութեան ծայրայեղ սիրոյ աղետաբեր հետեւանքները նկարագրել»: Բայց Շաթոպրիանի քրիստոնեայ հերոսը չյաջողեցաւ տապալել Կէօթէի հերոսը, որովհետեւ անոր կը նմանի եղբոր մը պէս, ունի միեւնոյն մելամաղձոտ հրապոյրը, աւելի թատերական գեղեցկութիւնով:

Ու այնուհետեւ լոյս կը տեսնեն նոր Վէրթէրներ, Սէնանքուրի «Օպերմանը», Պէնժամէն Քոնսթանի «Ատոլֆը»: Ու թէեւ Ֆրանսացի վիպասանները կը ջանան զարմանալ Վէրթէրեան հիւանդութիւնը, բայց կը սխալին ախտաճանաչումին մէջ, որովհետեւ «իր ախտութեան» բուժումելու յատուկ միջոցը, կ'ըսէ Ցովհաննէս Ռսկերբան, դարն չէր. րեկն էր: Ու Վէրթէրի բոլոր այս կրտսեր եղբայրները կը սիրեն իրենց տխրութիւնը, հպարտութիւնով կը ցուցադրեն զայն, ինչպէս պիտի ընեն յետոյ ռոմանթիք հերոսները:

Եւ արդարեւ «Վէրթէր» եղաւ գըլխաւորներէն մէկը այն բազմաթիւ ազդեցութիւններէն, որոնք ֆրանսական ռոմանթիզմը պատրաստեցին:

Բայց կ'անցնի նորաձեւութիւնը այս տխուր հիւանդութեան, այս ծայլ ու յուզկան երիտասարդութեան: 1830ին կը հրատարակուի Սթանտալի «Le Rouge et le Noir» վէպը, որ անկիւնադարձ մըն է ժամանակակից երիտասարդ սերունդի հոգեբանութեան մէջ: Ժանէն, «Տէպա»յի աշխատակից քննադատը, կը գրէ նոյն տարուան 26 Դեկտ.ի թիւին մէջ. «Պր. տը Սթանտալ իր հերոսին չի տար Ռուսօ, Վոլթէր, Կէօթէ, այլ Նափոլէոն: Ժիւլիէնի սիրական գիրքն է Սէնթ-Հելէնի Յիշատակարանը»: Այս նոր սերունդին համար արդարեւ Նափոլէոն կ'ըլլայ դաստիարակ մը, կամքի եւ յարատեւութեան ներշնչման աղբիւր մը:

Վէրթէրեան զգայնոտութիւն չունին նաեւ Պալզաքի հերոսները, Ռասթինեաք կը գորէ հասնելու կամքով, գիրք շինելու փառամոլութիւնով:

Սթանտալի եւ Պալզաքի վէպերուն մէջ կը լսենք նոր սերունդին բողոքը Վէրթէրի կրաւորական թոյլ եւ մելամաղձոտ հիւանդութեանց դէմ:

Ու այնուհետեւ «Վէրթէր» կը դադրի ըլլալէ ներկայացուցիչը ԺԹ. դարու առաջին կիսու երիտասարդ սերունդին, կը քաշուի իր ցեղային ռանհմաններէն ներս, ու կը դառնայ զգայնոտութեան գերման տիպարը, եւ անոր մելամաղձոտ հիւանդութիւնը՝ անհատի մը յատկանութիւնը:

«Վէրթէրի հեղինակին» կը յաջորդէ սակայն «Ֆաուստի հեղինակը» ֆրանսական գրականութեան մէջ:

Բայց ռոմանթիզմը չհասկցաւ «Ֆաուստը», չտեսաւ անոր մէջ մարդկային ճակատագրին տառապը, որովհետեւ բնազանցական գլուխ չունին ան, անոր հետաքրքրութիւնը զուտ պատմական է: Վիքթոր Հիւկօ իր Դարերու առասպելը գիւցազներգութիւնով կ'ուսումնասիրէ եւ կը պատկերացնէ մարդկութեան զարգացումը դարերու ընթացքին: Ռոմանթիզմը աւելի հետաքրքրուեցաւ Հէթոէի Պատմութեան իմաստասիրութիւնով, Walter Scottի պատմական վէպով, տեղական գոյնով որ իր գլխաւոր thèmeերէն մէկն էր:

Ուստի անդամահատեց գերման բանաստեղծին տառմը, մեկնեց Ֆաուստը եւ անոր իմաստասիրական խորհրդածութիւնները, եւ յափշտակուեցաւ միայն ստատանային ու սիրուհիին պատկերներով: Մեֆիսթօ եւ Մարկըրիթ նախամացուցին Յոգթէօր Ֆաուստը:

Թատերական սերունդ չունեցաւ ուրեմն, Ֆաուստը, բայց եղաւ ներշնչումի աղբիւր մը բանաստեղծութեան, նկարչութեան եւ երաժշտութեան համար:

×

Մերիմէ կ'ըսէ թէ «Ֆաուստ, ծերուկի Յոգթէօրը, այնքան ծանծաղցաւ գերմանական ծուխերուն մէջ, որ ինքզինքը ծախեց սատանային, յետոյ Ֆրանսացի ծնելու համար»: Բանաստեղծի սրամտութիւն, որ ունի ճշմարտութեան խորք մը:

Կէօթէ սիրեց Ֆրանսան, անոր քաղաքակրթութիւնը, գրականութիւնը: «Ինչ որ այնքան կը հետաքրքրէ քաղաքակրթութիւնով եւ բարբարոսութիւնով, կ'ըսէ Կէօթէ, ինչպէս պիտի կրնայի ատել ազգ մը, որ երկրիս ամէնէն քաղաքակրթուածներէն է եւ որուն կը պարտիմ իմ մշակոյթէս մաս մը»:

Կէօթէ արդարեւ իր գրական կազմութիւնը կը պարտի ԺԸ. դարու Ֆրանսացի համայնագէտ մատենագիրներուն (encyclopédistes), մասնաւորաբար Վոլթէրի եւ Ցիտռոյի ու այդ դարու փիլիսոփաներուն պէս սահման չդրաւ գիտութեանց, արուեստներու եւ գիտութեան միջեւ: Հետաքրքրուեցաւ մարդկային բոլոր ստեղծագործութիւններով, իր կեանքի վերջին շրջանին երաժշտութիւնով կը զբաղէր Մէնտէլսընի հետ:

Հիացող մը եղաւ դասական գրականութեան առո՜ղ սկզբունքներուն, հասկցաւ ու սիրեց ֆրանսացի դասականները, դարմանելով այն անիրաւ անարգանքը, զոր 1770ի գերման երիտասարդ սերունդը ըրաւ ֆրանսական գրականութեան: Կէօթէի նախասիրած հեղինակները եղան Մոլիէր եւ Ռասին:

Ու այսօր գերման բանաստեղծին մահուան հարիւրամեակին առիթով, ամբողջ Ֆրանսան, մտաւորականն ու դիւանագիտականը, իր սիրոյ եւ յարգանքի տուրքը կը բերէ մեծ բանաստեղծին, որ եղաւ ամէնէն «մարդկայինը» ու ամէնէն «Եւրոպացին» գերման գրականութեան մէջ:

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Redaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՄԱՐՏ 1932

30 MARS 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ - ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Միւս երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1840

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԸ ՇԻՆՈՒԻ, ԵՐԲ ՏԷՐԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Քանի մը տարին անգամ մը, Պոլսոյ թուրք մամուլին մէջ թափթփուք տեղեկութիւններ կ'երեւան հայկական գաւառներու, մանաւանդ Վասպուրականի մասին։

1923ին էր որ, «Ագշամ»ի մէկ թղթակիցը կը գրէր թէ ամբողջ մէկ օր պտտեցաւ Վանի շրջականները և մէկ տուն չգտաւ երբեմնի շէն համբաններուն վրայ։

Այսօր ալ «Սոն Փոսթա»ն է որ հրատարակութեան կուտայ քանի մը պերճախօս տեղեկութիւններ, - Նահանգը ունի «75,300ի չափ բնակիչ», որոնց 39,500ը այր, մնացեալը կին։ Բուն Վան քաղաքին բնակիչներուն թիւն է 22,400, որոնց 11,800ը այր, 10,600ը կին։

Այս այն նահանգն է որ ունի 47 հազար քառ. քիլոմեդր տարածութիւն եւ պատերազմէն առաջ կը հաշուէր 350,000 բնակիչ 147 հազար Թուրք, 72 հազար Քիւրտ, 185 հազար Հայ, 25 հազար Եզիտի, 18 հազար Նեստորական, մնացեալը զանազան ցեղեր)։

Ուրեմն, նախկին բնակչութեան մէկ հինգերորդն է մնացեր, այն ալ մեծ մասով Քիւրտ։ Բուն Վան քաղաքին մէջ դժուար թէ չորս հազարէն աւելի ըլլայ Թուրքերու թիւը, իսկ շրջաններու մէջ ընդհանրապէս նոյնիսկ չկայ Թրքութեան, բացի պաշտօնեաներէ և զինուորներէ։

Բայց ուրիշ աւելի կարեւոր խոստովանութիւն մըն ալ կ'ընէ Թուրք թղթակիցը.

«Քաղաքը նիւթական վերաշինութեան կը կարօտի, քանի որ մեծ մասով աւերակ դարձած է, կը յուսանք թէ օրին մէկը բարեգործ ձեռք մը կը վերաշինէ ու կը գեղեցկացնէ այս այնքան սիրուն քաղաքը» (23 Մարտ 1932)

Այո՛, «Սոն Փոսթա», այո՛։ Ցուաւ եւ հաւատա։ «Օրին մէկը բարեգործ ձեռք մը կը վերաշինէ ու կը գեղեցկացնէ այս այնքան սիրուն քաղաքը»։

Բայց, ոչ այսօր։ Ո՛չ ձեր օրով։ Ո՛չ ձեր ձեռքէն։

— Այս սարերը, այս ձորերը մերն են,
Բռնաւորին ուրիշներն են։
Այս դաշտերը, այս ծաղերը մերն են,
Չնծողները ուրիշներն են...։
Անուշ ջամին, լերան ծաղիկ մերն են,
Ենչողները ուրիշներն են...։ (Սանթօ)

Վասպուրականի, ինչպէս հայաստանեան միւս գաւառներու բոլոր աւերակները կը վերաշինուին քանի չորս ժամէն, երբ վերադառնայ բուն տէրը, հայ ժողովուրդը։

Այնպէս որ, «Սոն Փոսթա», պէտք չունինք «բարեգործներ» փնտռելու եւ հառաչանքներ արձակելու։

«Բարեգործներ», եթէ կան ձեր մէջ, թող ամէնէն առաջ վերաշինեն ա՛յն քաղաքները որ ձեզի կը պատկանին իրաւապէս։

Աւերակնե՞ր կը պակսին բուն Թրքական կեդրոններուն մէջ։ Նոյնիսկ Պոլսոյ մէջ, որ նոյնքան սիրուն քաղաք է։ Դեռ քանի ամիս կ'ընէ որ դառնօրէն կը գանգատէիք թէ քսան տարուան ընթացքին հազարաւոր շէնքեր, ամբողջ թաղեր մոխիր դարձած են Պոլսոյ մէջ, իսկ փոխարէն շատ քիչ բան շինուած է։

Աւերակներ չկա՞ն Գոնիայի, Գասթէմունիի, Եոզկատի կամ Կեսարիոյ մէջ։

Ինչ կը վերաբերի Վաներուն, Մուշերուն եւ միւսներուն, թողէ՛ք զանոնք իրենց օրինաւոր տիրոջ, բոլոր աւերակներով եւ փլատակներով։ Քաշուեցէք մինչեւ այն սահմանը որ անհրաժեշտ է ձեզի, որ ձեր բնական իրաւունքն է. եւ ամէն ինչ ինքնաբերաբար կարգի կը մտնէ։ Ինչո՞ւ սիրտ կը հատցնէք ուրիշներու սեփականութեանց մասին։

Տեսէք, աւելի քան տասը տարի է անցեր ձեր բռնագրաւումէն ի վեր, եւ տակաւին Վան քաղաքն անգամ ժողովուրդ չունի։ Եղածը՝ ձեր համրածէն ալ պակաս է։ Ու մանաւանդ, Թուրք չէ, այլ Քիւրտ կամ ուրիշ ձախէն հաւաքուած «մուհաճիր»։

Պատերազմէն առաջ ալ, ձեր կատարած աշխարհաւեր ջարդերէն առաջ ալ, Թուրքը չէր որ կը շինէր այդ եւ միւս տարածութիւններուն վրայ։ Ու Թուրքը չէր որ կը շէնցնէր, կը շինէր ու կը ծաղկեցնէր զանոնք։

Տասը տարուան նոր փորձը բաւական չէ՞, համոզուելու համար թէ Թուրքը ոչ միայն տեղ չունի Վասպուրականի, Տարօնի կամ Սալնոյ Ձորի մէջ, այլ եւ «անելիք» իսկ չունի ... Ուզէ ալ, չի կրնար երկու գերան բարձրացնել, փողոց մը սալարկել, կամ ծառ մը տնկել։

Եթէ Թուրք վարիչներն ու գրիչները չեն գիտեր, բուն ժողովուրդը լաւ կ'ըմբռնէ թէ ինքը խորթ է, եկուոր մըն է այդ «լքեալ» տարածութիւններուն վրայ, եւ «օրին մէկը» ոչ թէ պիտի վերաշինէ զանոնք, այլ բեռները պիտի կապէ եւ քայլերը պիտի ուղղէ ... դէպի տուն։ Դէպի բուն Թրքական հողերը։

Ոչ միայն աշխարհագրական, ազգագրական եւ պատմական պահանջ է այս, այլ եւ ճակատագրական։

Թուրքը իր յաղթանակներու եւ փառքի ամէնէն փայլուն շրջանին ալ, չկրցաւ արմատ բռնել «արեւելեան նահանգներ»ուն մէջ, ո՛ւր մնաց որ յաջողի այսուհետեւ, — մեծագոյն կայսրութեան մը մնացորդացով։

Բնութիւնն անգամ կ'ըմբոստանայ այն համատարած անիշխանութեան եւ ամայութեան դէմ, որ տարիներէ ի վեր կը տիրէ այդ շրջանին մէջ, եւ պիտի տիրէ անողորմաբար, քանի արդարութիւնը տեղը չէ եկած։

Եւ ինչո՞ւ զարմանալ որ, բուերն անգամ կը սարսափին այդ ամայութենէն եւ աւերակներէն։

Միայն մէկ ուժ կայ որ չի սարսափիր այդ բոլորէն, աւերակներէն ու մոխիրներէն, — ա՛ն որ տասն անգամ շինեց ու գեղեցկացուց Վաները ու միւսները, եւ որ այսօր, աշխարհէ աշխարհ, իր ժամուն կը սպասէ վերադառնալու եւ նորէն շինելու համար։

Չի սարսափիր, չի յուսահատիր, որովհետեւ՝

— Այս սարերը, այս ձորերը մերն են,
Այս դաշտերը, այս հողերը մերն են...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԵՏԵՒԻՆՔ ՕՐԻՆԱԿԻՆ

Անզա՜ն ըսուած ու լսուած է որ, կ'երեւի, շիտակ է թէ Հայը՝ Ասիոյ մէջ յառաջապահ, անկից դուրս հետեւորդ մըն է։ Բայց, խանդավառ ու յամառ հետեւորդ, որ տեղացիին քար կը հանէ, երբ անոր մէկ սովորութիւնն առնէ։

Այսպէս, գանգատողները դիտած են թէ հայ երիտասարդները դուրս չեն ելլեր պարասրահներէն։ Եւ այս առթիւ, բժիշկները կ'ըսեն.— կը քանդեն իրենց առողջութիւնը։ Տընտեսագէտները՝ կը սպառեն իրենց քսակները։ Բարոյախօսները՝ կ'ապականին ու կը լկտին։ Ազգասէրները՝ կ'օտարանան, դէպի ձուլում կ'երթան։

Իսկ խնդիր ծնողները, այս բոլորը հաստատելէ յետոյ, կ'անհրկին ու կը պատմեն օտար հարս մըն ալ ունենալու մղձաւանջին առջեւ։

Եթէ այս բոլորը ճիշդ են, ո՞ւր է հապա ճակատագրականութիւնը, չարիքին դէմ արգիլիչ միջոցը, որ կայ։ Փառք Տիրոջը, Քէմալին եւ Լէնինի, կ'ապրինք երկրի մը մէջ ուր չկայ չկայ եւ եթէ հնարելու չափ մոտացի չենք, գոնէ օրինակելու չափ իմացականութիւն ունինք։

Ինչո՞ւ, օրինակ, չհետեւիլ Քէնփէռի եպիսկոպոսին, որ կարճ ու կտրուկ կոնդակով մը իր սահմաններուն մէջ արգիլեց դրաւ չարիքին՝ փարիզի հոգեւոր հովիւը, որուն եպիսկոպոսական սահմանները շատ աւելի տարածուն են, շատ ալ իրաւունքով կրնայ նոյնը ընել։

Միայն թէ՝ մտահոգիչ մեծ հարցական մը կայ։

Մտիկ ընողը ո՞վ

ԽԱՐՏՈՅ

Թատրոններու վարձայարդը նուազեցուած

Կառավարութեան եւ թատրոններու ներկայացուցիչներուն վերջին տեսակցութիւնը նպաստաւոր արդիւնք ունեցաւ։ Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէօ թատրոնի եւ սինէմայի ներկայացուցիչներուն հաղորդեց այն միջոցները զորս նախատեսած է վէճը լուծելու համար, եւ զորս պատրաստ է պաշտպանելու խորհրդարանին առջեւ։ Այդ միջոցներն են

1) Թատրոններու եւ երաժշտական հաստատութեանց համար զեղչ հարիւրին 5 եւ 2,5 պետական տուրքի եւ հարիւրին 2,5ի խնամատարական տուրքի վրայ, ընդամէնը ուրեմն հարիւրին 5,5 զեղչ մը փարիզի եւ հարիւրին 5 գաւառի համար։

2) Գալով սինէմաներուն կառավարութիւնը կը տրամադրէ 12 միլիոնի վարկ մը որ պիտի յատկացուի թեթեւցնելու ֆրանսական սինէմայի շահագործման ծախքերը։

3) Կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ, թատերասրահներու ներկայացուցիչներուն հետ գործակցաբար ուսումնասիրել թատերական տուրքերու եղանակ մը։

Թատրոնի ներկայացուցիչները որոշեցին թատերասրահներու փակումը յայտարարելէ առաջ, սպասել խորհրդարանի որոշման։

Մեծ պայթում մը Զոնկուլտաքի մէջ

Էնկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն, Զոնկուլտաքի հանքերուն վառօդի մթերանոցին մէջ մեծ պայթում մը տեղի ունեցած է։

Բազմաթիւ մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան։ Տակաւ մը աւելի քանդուեցան պայթման սոսկալիքներէն։

ԷՂԵՐԵԿՈՒԻ ՈՃԻՐԸՆԴՈՒԹԻՒՆԸ. — Կոստանդնուպոլսոյ մէջ, Եղերեկովի առեւանգման Հետեւանքով երեւան եկած գործին քննութիւնը վերջացած է։ Ամբաստանեալներու թղթածրարները դատարան յանձնուեցան։ Դատը պիտի սկսի մօտ ատենէն։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիոյ ելմտական տագնապը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Մարտ 28 թուականով.— Հաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կը հաւաստեն թէ սկզբունքի համաձայնութիւն մը գոյացած է Հանրային Պարտքի ընդհ. գումարին կրճատման եւ վճարման եղանակի մասին։ Ըստ այսմ, Յարաճօղլու, որ մօտերս Փարիզ պիտի վերադառնայ, պիտի առաջարկէ պահանջատէրերուն՝ որ եւ է վճարում դադրեցնել մինչեւ 1937, կամ գոնէ տարեվճարներու կէսը զեղչել մինչեւ այդ թուականը։ Այդ ժամանակաշրջանէն յետոյ, Թուրքիա յանձն պիտի առնէ տարին 800 հազար ոսկի վճարել։

Իռլանտա ետ չի տար

Տէ Վալէռա, Իռլանտայի վարչապետը, պատրաստած է իր պատասխանը՝ բրիտանական ծանուցագրին, հաւատարմութեան երդումի մասին։ Հաւանական է որ պատասխանը Լոնտոն հաղորդուի այսօր իսկ։ Տէ Վալէռա անհաշտ կ'երեւայ հաւատարմութեան երդումի մասին, պնդելով թէ զայն ջնջելը ներքին խնդիր է այդ. եւ Իռլանտայի ժողովուրդին կ'իյնայ վճռել զայն։ Տէ Վալէռա տրամադիր չըլլալով բանակցելու Մեծն Բրիտանիոյ նախարարներուն հետ, հաւանական չէ որ անձամբ Լոնտոն երթայ։

Միւս կողմէ, իռլանտական բանակն ալ անհաշտ դիրք մը բռնած է եւ կը ճնշէ կառավարութեան վրայ։

Երկուշաբթի օր խիստ կարեւոր ցոյցեր տեղի ունեցան թէ Տըպլինի եւ իռլանտական բոլոր կեդրոններուն մէջ, 1916ի Զատկի ապստամբութեան տարեդարձին առթիւ։ Այս առթիւ, Իռլանտայի հանրապետական բանակին վարչական խորհուրդը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կ'ըսէ թէ երբեք թոյլ չպիտի տայ որ լուծեն ազգային զօրքը։

1916ի ապստամբութիւնը պայթեցաւ Տըպլինի մէջ, Զատկի շաբթուն (Ապրիլ)։ Քանի մը ժամուան մէջ, ապստամբները որոնց մէջ էր նաեւ Տէ Վալէռա, տիրացան Իռլանտայի մայրաքաղաքին։ Ապստամբութիւնը արագօրէն տարածուեցաւ գաւառներու մէջ եւ անգլիացի զօր. Մաքսուէլ հազիւ ութ օրէն կրցաւ զսպել յեղափոխութիւնը։ Մայիս 1ին էր որ յեղափոխական շարժման պարագլուխները իրենց ուժասպառ բանակին յայտնեցին ապստամբութեան ձախողումը եւ հրահանգեցին զէնքերը վար դնել։ Երբ կռիւը դադրեցաւ, 188 մեռեալներ եւ հարիւրաւոր վիրաւորներ կը գտնուէին Տըպլինի հիւանդանոցներուն մէջ։ Անմիջապէս պատերազմական ատեաններ կազմուեցան եւ հանրապետական պարագլուխները գնդակահարուեցան։

Տնիեսդրի ցաւերը

Ռումանական խորհրդարանին առջեւ

Ռումանիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, ժօրժ Գրաթիանօ հարց տուաւ կառավարութեան թէ ի՞նչ միջոցներ կը նախատեսէ քաղաքակիրթ աշխարհի ծանօթացնելու համար բոլշեւիկեան ջարդերը, որոնց կ'ենթարկուին Տնիեսդրի սահմանին վրայ, Ռումանիա ապաստանիլ փորձող մոլտաւ գիւղացիները։

«Կարճ ժամանակի ընթացքին այս արիւնահեղ միջադէպերու կրկնումը, ըսաւ Պ. Գրաթիանօ, խորհրդային Միութեան մոլտաւ հանրապետութեան ռումէն բնակչութիւնը բնաջնջելու համեմատութիւններն առած է։»

Ռումանիոյ վարչապետը Պ. Եորկա իր պատասխանին մէջ ըսաւ թէ խորհրդային իշխանութեանց վարմունքը հանդէպ այն մոլտաւ գիւղացիներուն՝ որոնք կ'ուզեն սահմանն անցնիլ, չտեսնուած վայրենութեան մըն է.

— Խորհրդային իշխանութեան հետ յարաբերութիւններ չունինք, ըսաւ Պ. Եորկա, սակայն միակ բանը որ կրնանք ընել, Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացնելն է տեղեկագիր մը, ցոյց տալով ինչ որ տեղի ունեցած է Տնիեսդրի վրայ։ Կարելի է որ բոլշեւիկները յիշեն թէ Եւրոպայի մաս կազմել՝ չի նշանակեր միայն հող մը ունենալ այս երկրամասին վրայ, այլ յարգել կարգ մը ձեւակերպութիւններ որոնք Մոնկոլներու արշաւանքէն ի վեր յարգուած են։

Ընկերվարական երեսփոխան մը յայտնեց թէ իր կուսակցութիւնը ուշադրութիւնը հրաւիրած է միջազգային ընկերվարութեան, բողոքելու համար այս վայրենութիւններուն դէմ։

Նոր զոհեր Տնիեսդրի վրայ

Ռումանական թերթ մը կը գրէ թէ անցեալ գիշեր եւս, խումբ մը մոլտաւ գիւղացիներ փորձեցին անցնիլ Տնիեսդրը, Ռումանիա ապաստանելու համար։

Սակայն բոլշեւիկեան կրակին տակ, փախստականները նոր զոհեր տուին։

Ոստիկանութիւնը՝ Պեսարապիոյ մէջ երեւան հանեց բոլշեւիկ լրտեսական կարեւոր կազմակերպութեան մը կեդրոնը։ Բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան։ Բոլշեւիկ սուրհանդակ մը որ կը փորձէր Տնիեսդրը կտրել եւ Ռուսիա անցնիլ, վիրաւորուեցաւ ռումէն պահակներուն կողմէ։ Վիրաւոր լրտեսին վրայէն գտնուեցաւ կարեւոր վաւերաթուղթեր։

Լուր կը տրուի նաեւ թէ բոլշեւիկ սպայ մը եւ երկու զինուորներ որոնք Տնիեսդրի վրայէն Ռումանիա կ'անցնէին, յանձնուեցան ռումանական իշխանութեանց։

Դանուբեան Դաշնակցութիւնը

Մեծ պետութեանց խորհրդակցութիւնը

Լոնտոնի եւ Փարիզի քաղաքական շրջանակները կը հաստատեն թէ Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէօ, այս շաբթու վերջ, տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Պ. Մաքտօնըլտի հետ Լոնտոնի մէջ, խորհրդակցելու համար թէ Դանուբեան Դաշնակցութեան եւ թէ Լօզանի յառաջիկայ խորհրդաժողովին մասին։

Այս առթիւ, ամփոփ կերպով յիշենք Դանուբեան դաշնակցութեան նարցին յաջորդական հանգրուանները.

Ֆրանսայի վարչապետը կ'առաջարկէր որ դանուբեան հինգ պետութիւններ (Չեխոսլովաքիա, Աւստրիա, Հունգարիա, Եուկոսլաւիա եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 2 էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 22

Տէր եւ Տիկ. Ստեփան Փալպուըթլեան (Միլան) Տիկ. Հռիփսիմէ Նարլեանի մահուան քառասունքին առթիւ	*100.—*
21րդ ցանկին գումարը	3787.—
ընդհ. գումար	*3837.—*

«Վան գացէ՞ր էք»

«ԲԱՐԵԳՈՐԾ» ՁԵՌՔԻ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ ՎԵՐԱՇԻՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Վանէն կը գրեն Պոլսոյ «Սոն Փոսթա» թերթին, առաջին խորագրին տակ.—

Մեր երկրին արեւելակողմը գտնուող սահմանապահ այս կուսակալութիւնը նշանաւոր է պատմական տեսակէտով։

Իր արտադրութիւններն են ցորեն, գարի, վարսակ, բակլայ, լուբիա, սոխ, ալուճափ եւ այլ կենդանիներու մուշտակներ։ Ընդհ. բնակչութեան թիւը 75,300ի չափ է, որոնց 39,500ը այր եւ մնացեալը կիներ են։ Վան քաղաքին բնակիչներուն 11,800ը այր եւ 10,600ը կիներ են, այսինքն ունի 22,400 բնակիչ։ Քաղաքին բնակչութեան մեծամասնութիւնը առեւտուրով կը զբաղի, իսկ գիւղացին աշխատասէր, գործունեայ եւ քիչով գոհացող է։ Քաղաքին տեսարանը խիստ սքանչելի է։ Մասնաւորապէս Վանայ լիճը այդ փայլը անգամ մը եւս կ'աւելցնէ։

Սահմանամերձ Վան քաղաքը իրեն յատուկ ընկերային կարգ ու սարքը ունի։ Թատրոն մըն ալ ունինք որ յաճախ ներկայացումներ տալով մեր առօրեայ կեանքը կը համեմէ։ Վանի ժողովուրդը վերին աստիճանի ազնիւ ու քաղաքավար է։ Հիւրամեծարութեան համար վանեցին իր կեանքն ու ինչքը զոհելու միշտ պատրաստակամութիւն կը յայտնէ։ *Բայց բոլոր այս բարեմասնութեանց շարքին պէտք է յիշել թէ, քաղաքը հիմնական վերաշինութեան կը կարօտի, քանի որ մեծ մասը աւերակ դարձած է։ Կը յուսանք թէ օրին մէկը բարեգործ ձեռք մը կը վերաշինէ ու կը գեղեցկացնէ այս այնքան գեղեցիկ ու սիրուն քաղաքը։*

Լինտպէրկի տղան գտնուեցա՞ւ

Լինտպէրկի տղուն առեւանգման առեղծուածը վերջապէս լուծուեցաւ։ Հաստատուած է թէ Նոր Փօք քաղաքի երեք յարգելի բնակիչներ, որոնց մին պատուելի, միւսը ծովակալ, երրորդը նաւատէր՝ յարաբերութեան մտած են առեւանգիչներուն հետ։

Լինտպէրկի օդանաւը կազմ ու պատրաստ կը սպասէ, մէկ վայրկեանէն միւսը մեկնելու եւ տղեկը վերադարձնելու իր ծնողքին..

Ֆէյսալ թագաւոր Թեհրան կ'երթայ

Իրաքի թագաւորը կը պատրաստուի Թեհրան երթալ։ Այս առթիւ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Ֆէյսալ թագաւորը ընդունելու։ Մէճլիսը աւելի քան 1,600,000 ֆրանքի վարկ մը քուէարկեց՝ ընդունելութեան ծախքերու համար։

Մարգարէութիւններ

Ապրիլ 24էն սկսեալ, մինչեւ 67 տարի, աշխարհը պիտի վայելէ խաղաղութեան եւ երջանկութեան շրջան մը։

Այսպէս կը գուշակէ հնդիկ մարգարէ մը, Փալանի Սվամիկալ, որ այս պահուս, իրեն գլխուն հազարաւոր ուխտաւորներու աջեւ, ապագայի գաղտնիքները կը պարզէ Մատուրայի մէջ, Մատրասի մօտերը։

Հնդիկները որ այս գուշակը կը նկատեն վաւերական մարգարէ մը, զայն կը կոչեն Սուրբ Փալանի։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Թնճուկի մը մէջէն, մարդկութիւնը կը փնտռէ թելը, որ զինքը պիտի տանի ելք ու փրկութեան, գոնէ ժամանակաւոր ելքի մը։

Երեւակայեցէք խումբ մը, որ այլազան առարկաներով լեցուն տուփակի մը մէջ կը փնտռէ ուզուած առարկայ մը։ Բանի մը ձեռքեր միանգամայն կը խառնշտկեն տուփակը, իրարու գործ աւրելով։ Որովհետեւ, նոյնիսկ եթէ կայ մէկը որ անկեղծօրէն կ'ուզէ գտնել փնտռուածը, կայ ժանտանոց ուրիշ մը, որ անկասկած, դրդուելով իր մասնաւոր նկատումներէն ու շահերէն, կը ջանայ կորսնցնել ամէն հետք։

Մեծցուցէք պատկերը ու կ'ունենաք արդի աշխարհը՝ իր Ազգերու Դաշնակցութեամբ։

Արիւնահեղ փորձերէ վերջ, տակաւին կը տեւէ ներքին խաղաղութիւնը դուրսէն՝ դրացիէն փնտռելու աւանդութիւնը, որ իր ցցուն արտայայտութիւնը կը գտնէ ներկայիս՝ Զինաթափութեան ժողովին մէջ։ Ներքին խաղաղութիւն՝ ապահովուած շրջապատի խաղաղութեան վրայ. ազգային բարօրութիւն՝ հիմնուած դրացիներու նիւթական քայքայման վրայ։

Ու ո՛չ մէկ ժամանակ, քաղաքականութեան ու տնտեսութեան սերտ կապակցութիւնը այսքան բաց ուժգնութեամբ չէր նշմարուած, որքան այսօր։ Ու ոչ մէկ ժամանակ, տնտեսութեան գերակշռութիւնը քաղաքականին վրայ այսքան յստակօրէն չէր փաստուած։

Տնտեսութիւնը՝ օրուան իշխանաւորները դրած է միջազգային քաղաքական հարցերու առջեւ, որոնց լուծումը կը դժուարանայ ներկայ ու հեռաւոր, բայց միշտ ազգային նկատումներու եւ հետապնդումներու միջամտութեամբը։

Կարելի է անշուշտ, երկար ցանկի մը մէջ թուել բոլոր այն հարցերը՝ որոնք կը զբաղեցնեն միջազգային դիւանագիտութիւնն ու ցոյց տալ թէ բոլորը՝ շատ քիչ բացառութեամբ աւելի տնտեսական, քան թէ քաղաքական հիմ ունին։

Ահա թէ ինչո՛ւ կացութեան բանալին աւելի տնտեսագէտին ձեռքն է քան թէ դիւանագէտին։

Բայց, լուծումը կը դժուարանայ ու կ'ուշանայ, որովհետեւ, ամէն երկիր ելքի որոնումներուն կը մօտենայ նախ իր մասնաւոր շահերու պաշտպանման մտահոգութեամբ։

Ինչ որ սակայն կը նպաստէ աւելի ծանրացնելու կացութիւնը եւ մարդկութիւնը տագնապելու յոռետես տրամադրութիւններով՝ հանդէպ իր մօտաւոր ապագային, անզօրութիւնն է՝ իբր ամէնէն սովորական, անուրանալի ու շօշափելի յայտաբերը տնտեսական տագնապին։

Մարդկութիւնը՝ իր քաղաքակրթական պատմութեան ընթացքին, առաջին անգամը չէ անշուշտ, որ կը բոլորէ ճգնաժամային շրջաններ։

Բայց ինչ որ կը բնորոշէ ներկայի տագնապը, անոր տեւողութիւնն ու սաստկութիւնն է, ինչպէս դիտել կուտար մէկ քանի շաբաթ առաջ, Ֆրանսացի նիւթագէտ մը։

Սակայն հնօրեայ տագնապները որոնք երեւան կուգային պարբերաբար, համաձայն դասական տնտեսագիտութեան աւանդներուն, չէին ներկայացներ անշուշտ, նաեւ նոյն ծաւալը, ոչ ալ նոյն արտառոց երեւոյթը։ Սով առատութեան մէջ։ Մինչ աշխարհի մէկ մասին մէջ, բազմութիւններ մուրացկանութեան դռներն են հասած, անդին՝ ցորենի կամ սուրճի հսկայ մթերքներ կը յանձնեն բոցերուն։

Իսկ աւելի քան քսանեւմէկ միլիոն անգործներու բազմութիւնը՝ ցրուած աշխարհի զանազան մասերուն վրայ, քաղքենի պետութիւնները կը դնէ այլապէս մտահոգիչ հեռանկարներու առջեւ։ Ճահը եթէ եղած է քաղքենի տնտեսութեան մղիչ ազդակը, զանգուածներու անօթութիւնը երկարելով, հիւծելով եւ սպառելով համբերութեան ամէն մթերք, կրնայ փորել անոր գերեզմանը։

Տագնապը ուրեմն, ոչ միայն իշխանաւորները դրած է ընկերայինէն քաղաքական բարդ ու դժնդակ հարցերու առջեւ, այլ իւրաքանչիւր երկրի մէջ զօրացուցած է գործոն դժգոհութեան կորիզները։

Ներկայ պայմաններու մէջ, ամէնէն ամուր ու հեռատես երկիրն իսկ, ոչինչ կրնայ ունենալ նախանձելի իր դրացիէն։ Տագնապը երկրէ երկիր ձգած է նոյն մտահոգութիւնները, — փրկել այսօրը, ապահովել վաղը, — ի՞նչ միջոցներով։

Ու միջազգային գործակցութեան քարոզները զուր կը լսենք երէկի ամէնէն անհաշտ ու հպարտ ազգայնամոլներուն իսկ բերնէն, տագորուն են շաւիղով մը, որ պահ մը անկեղծութեան պատրանքը կուտայ։

Ջանքերը որ կը թափուին Ազգերու Դաշնակցութիւնը գնելու պատկառելի դիրքի մը վրայ, կրնան ձախողիլ։ Սակայն, ձգտումը անհերքելի է։ Եթէ մինչեւ այսօր միջազգային գրոյցներու հաճելի սրահ մըն է, վաղը կրնայ դառնալ միջազգային արդարութեան պալատ մը, պարտադիր վճիռներու ուժով։

Ինչ որ սակայն անորոշ ապագայի մէջ կը դնեն այդ օրը, հակամարտութիւններն են որոնք տակաւին կը տեւեն մարդկութեան ծոցին մէջ, երկրէ երկիր, սահմանէ սահման, դրացիէ դրացի։ Շահերը որոնք տուն կուտան ազգային քաղաքականութիւններու, տակաւին սահմանային են։ Այսօրուան ղեկավար մտքերը, մերկ անկեղծութեամբ չէ որ կը վազեն փնտռելու միջազգային գործակցութիւնը, ներքին եւ արտաքին հարցերու լուծման համար։ Այդ, դեռ իրենց համար պետական ու մարդկային պարտականութիւն մը չէ։ Այլ՝ անհրաժեշտութիւն մը, բռնադատութիւնը դէպքերուն, որոնք կը ծագին իրենց կամքէն անկախ ու կը ճկեն իրենց իշխանաւորի մնացորդ գոռոզութիւնը։

Որովհետեւ, մարդը որ այսօր կը վարէ երկրի մը ճակատագիրը, կապուած է նախապատերազմէն՝ իր հնօրեայ կրթութեամբ ու աւանդութիւններով, որոնք վերջին ազդեցութիւն մը դեռ կը պահեն՝ նոյն իսկ ամէնէն անվեհեր յառաջապահին վրայ։

Թոհանը՝ իր վերջին տասնամեակի գործունէութեամբ, կը յատկանշէ քաղաքական գաղը եւ դիւանագէտը՝ որ կը ձգտի հինէն երթալ դէպի քաղաքական նոր ըմբռնումներն ու կարգերը։ Խաղաղութեան առաքեալը երբեք չուզեց կուռ մը զիջիլ իր երկրին ազգային պաշտպանութեան իրաւունքէն։

Դարը՝ թերեւս խուճապն է, լաւագոյն գալիքի ձգտումներով, բայց մանաւանդ, իրատեսութեան ուժեղ վարանումներով։

Այդ վարանումներն են, որ անխուսափելի եւ յամառ, տուն տալէ յետոյ յետ պատերազմեան աշխարհի օրէնքներուն, կը շարունակեն զայն պահել մշուշի եւ անորոշութեան մէջ։

Խաղաղութեան դաշնագրին հետեւեցաւ արդի աշխարհը՝ իր ծայրայեղ ազգայնական կամ ձախ կարգերով, ու մենատիրական ձգտումներով, ռամկավարութեան անզօրութեան փաստերով ու յարաճուն տագնապներովը։

Եւ հիմա, կանգնած է անկիւնադարձի մը առջեւ, որմէ անդին քալելու համար պէտքը կը զգայ շարունակելու ձեռք ձեռքի, ձեռքը տուած իր երէկուան եւ թերեւս նաեւ վաղուան թշնամիին։

Զինաթափութեան ժողով, Հաշտարարայի ծրագիր, մեծ ու փոքր տնտեսական դաշնակցութիւններ, պարտքերու եւ հատուցումներու ժողով, բոլորը փորձեր են անկիւնէն անցնելէ առաջ, կշռելու եւ չափելու դրացիին վստահութիւնը։

Փորձեր՝ որովհետեւ, յետ-պատերազմեան աշխարհը մտնելէ առաջ, յոգնաբեկ ու հիւծասպառ մարդկութիւնը, արթնամտութիւնը չունեցաւ նախ հարց տալու.— Դէպի ո՞ւր կ'երթամ։

Այդ օրուան ղեկավարները՝ գոհացան ռազմադաշտերու յաղթանակը արձանագրելով դաշնագրերու մէջ եւ, մինչ անհրաժեշտ էր նախ քան կողոպուտի բաժանումը՝ մխրճուիլ երկար ու յամառ, դէպքերու հետեւանքներուն, ապագայի ստուգնաքննութեան մէջ։

Այդ օրուան սխալն է որ աշխարհ կը քաւէ այսօր, տնտեսական ու քաղաքական տագնապներու մէջ։

Չէ՞ որ խօսքը իրենցն է.— Կառավարելը նախատեսել է։

Նախատեսեր էին, բայց գէշ ու սխալ։ Ու մոռցեր էին մանաւանդ թէ խորհրդարանական մեծամասնութիւնը չի կրնար ամէն ատեն եւ ամէն խնդիր լուծել ձայներու առաւելութեամբ։

Եւ հիմա որ դիտեն թէ հարցերու լուծման դժուարութիւնը, աւելի ներսէն է, քան թէ դուրսէն, քաջութիւնը պիտի ունենա՞ն թնճուկը քակելու սուրի մէկ հարուածով, խաղաղութեան նոր դաշնագրով։

Մ. Ե.

ԿԷՕԹԷ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԳԷՏ

Կէօթէ փիլիսոփայ.— Բնութիւնը հասկնալու եւ բացատրելու այս կիրքով, Կէօթէ կը մնայ առաւելապէս փիլիսոփայ մը։ Եթէ նկատի չառնուին իր զգայավար (sentimental) երիտասարդութեան խենթութիւնները, այդ շրջանի ռոմանթիք գրականութիւնը, իր միւս բոլոր գործերով կը տեսնենք որ նուիրուած է փիլիսոփայութեան։ Առաւելապէս միջին դարն է, որ կը ճնշէ իր հոգիին վրայ։ Աւելցուցէք նաեւ հելլենական եւ լատինական քաղաքակրթութեանց ուժեղ ազդեցութիւնները, Վերածնունդի դրացնութիւնը եւ գերման բնազանցական փոլքլորը սէրը, եւ արդէն կ'ամբողջանան տարրերը որ պիտի հագնին իր փիլիսոփայութիւնը։ Մասնաւորաբար մեծ է նպաստը Լայպնիցի։ Կէօթէ կը հաւատար թէ իրերն եւ էակները կը բաբախեն կեանքով մը, զոր իրենց կը շնորհեն ոգիները։ Այդպիսի ոգի մը կը բնակի նաեւ մարդկային հոգիին մէջ։

Հանճար կը կոչենք ծնեք այդ, իսկ [illegible]ին հելլէնները կ'անուանէին պարզապէս ոգի (esprit). բայց ոչ այն իմաստով, զոր Կէօթէ կուտայ։ Ըստ Կէօթէի, այդ հանճարը, այդ հրեշտակն, այդ գերբնական ուժը պէտք է կոչել դեւ կամ սատանայ։ Արդարեւ, Կէօթէի վարդապետութեան համաձայն, սատանայապաշտներ են հանճարեղ իմացականութիւնները. օրինակ՝ Շէյքսփիրը, Մոցարթը, Պայրընը, Նափոլէոնը, Ռաֆայէլը, Միքել Անճելօ, Մեծն Պետրոսը եւ ուրիշներ։

Հանճարի ծառին այս բացատրութիւնը կը մօտենայ ռոմանթիզմի տուած սահմանին։ Արդարեւ ռոմանթիքները եւս հանճարը կը նկատէին ոգիի մը, ցոյց կուտայ գերբնական աճում մը հրեշտական կամ նոյնիսկ բնախօսական տեսակէտով։ Սակայն Կէօթէ կը հեռանայ ռոմանթիքներէն, երբ կը կարծէ թէ այդ գերբնական կարողութեամբ օժտուածն ոչ միայն ամէնէն ինքնատիպ եւ արտակարգ անհատականութիւնները, այլ ամէն իր կամ առարկայ։ Այսպէս, կ'ըսէր որ ոգիներ կամ սատանաներ կան գինիին, բանաստեղծութեան, սիրոյ մէջ։ Եթէ սիրահարած է մէկը, կը նշանակէ թէ սիրոյ սատանան կը վարէ զայն։ Ընթերցողը անշուշտ կ'ըմբռնէ թէ Կէօթէի սատանան որքա՜ն հեռու չունի քրիստոնէական վարդապետութեան տուած պատկերին հետ, որովհետեւ Կէօթէ սատանայ կը համարի նաեւ Յիսուս, Լուտերը, հրեշտակները, Սատանայէլը։ Ուրեմն Կէօթէի սատանայապաշտութիւնը թէ կը նմանի ոգեպաշտութեան։

Թէեւ կարգ մը փիլիսոփաներ կը մերժեն այն կարծիքը թէ Կէօթէ բնազանցական մըն էր, անոր համար որ պաշտամունքն ունէր իրականութեան,— սակայն կարելի է մերժել այդ տեսակէտը։ Կէօթէի վրայ կը ճնշէ Միջին դարը եւ հիւսիսի մշուշը։ Պէտք է յիշել այստեղ, որ Կէօթէ, ծանկութեանը, կը հաւատար ուրուականներուն, եւ յաճախ կը ստիպուէր հագուիլ [illegible] տալու համար թէ [illegible] բանիբեռն ատենք։ Ծեռոյ, նոյնէն՝ [illegible] նոր կրօնք մը ստեղծել, եւ [illegible] պաշտօն մը նման աղօթել բնութեան։ [illegible] այս տարրերը կան իր փիլիսոփայութեան մէջ, որ, եթէ իրականութեան պաշտամունքն ունի, այդ իրականութիւնը շնորհը կը համարի ոգիներուն։ [illegible] տավանինք սակայն, որ Կէօթէ իմացական tare չունէր, ինչպէս ունէին կարգ մը հանճարներ.— Կէօ-խենթեր։ [illegible] թէ արդէն կը սիրէր առողջը, ներդաշնակութիւնը, կարգ ու կանոնը, յստակութիւնը։ Անոր համար է, որ իր [illegible] բարձունքին վրայ չսրացաւ [illegible] ճշմարտութիւնը։ Այսպէս Կէօթէ, [illegible] ոչ ալ սատանայական համարած ըլլալ իր հանճարը, կ'ըսէր որ ան կազմուած է բազմաթիւ ուրիշ անհատականութիւններու տարրերով։— «Ի՞նչ եմ [illegible], ի՞նչ ըրած եմ, կ'ըսէր մահուան [illegible] պարզապէս հաւաքած եմ, օգտագործած՝ ինչ որ լսած եմ ու դիտած։ Իմ գործերս կազմուած են հազարաւոր եւ տարբեր անհատներու կողմէ,— ազնուներու եւ իմաստուններու, խելացիներու եւ խենթերու կողմէ։ Մանկութիւնը, երիտասարդութիւնը, ծերութիւնը [illegible] իրենց շնորհը, իրենց կարողութիւնները եւ իրենց նկարագիրը, եւ պարզապէս հնձեցի ինչ որ ցանած էին ուրիշները։ Իմ գործս ստեղծագործութիւնն է հաւաքական անհատականութեան մը, թէեւ կը կրէ միայն Կէօթէի անունը»։

Որքա՜ն ճիշդ բացատրած է ինքզինք։

Արդարեւ Կէօթէ զանազան ազդեցութիւններու գեղեցիկ ընկալուչ մըն է,— ահա թէ ինչո՛ւ շատեր այնքան ալ ինքնատիպ չեն համարիր Կէօթէն, եւ անոր իմացականութեանը, ինչպէս ստեղծագործութեանը մէջ կը գտնեն գոյներ Շէյքսփիրէն, Ռուսոյէն, Լայպնիցէն եւ բոլոր ազգերու ժողովրդական երգերէն։

Այդ պարագան կը բացատրուի արդէն այն խօսքով, որով սկսայ այս յօդուածը. թէ Կէօթէի իմացականութիւնը կը նմանի «Աստուծոյ զգեստին», շինուած բոլոր տեսակ կերպասով։ •

ԿԷՕԹԷ ՔԱՂԱՔԱԳԷՏ

Փոքրիկ պետութիւն մըն Սաքս-Վայմարի դքսութիւնն է այդ, ուր կանչուած էր Կէօթէ, իբրեւ բարեկամը մեծ-դուքս Քարլ Աւգուսթին։ Հասակակից դուքս մըն էր այս, որ կը հետեւէր Մեծն Ֆրէտէրիքի, անոր պէս մեկենաս, անոր պէս սիրող մը գրութեանց եւ փիլիսոփայութեան։ Մեծն Ֆրէտէրիք իր մօտ կանչեր էր Վոլթէրը, Քարլ Աւգուսթ իր մօտ կը կանչէր Կէօթէն։

Ու քիչ յետոյ այդ բարեկամութիւնը այնքան պիտի ջերմանար, որ Կէօթէ եւ Աւգուսթ եզակի պիտի խօսէին իրարու հետ, ընկերոջ պէս, եւ Կէօթէ այդ բարեկամին պիտի տար «իմ Օգոստոս» եւ «իմ Մեկենաս» տիտղոսը իր բանաստեղծութիւններուն մէջ։ Տեսէք թէ ինչ սէրով մը կ'երգէ Կէօթէ իր Օգոստոս իշխանը.

— «Ամէնէն փոքրն է իմ իշխանս Գերմանիոյ բոլոր իշխաններուն մէջ։ Իր պետութիւնը սահմանափակ։ Սակայն եթէ բոլորը գիտնային գործածել իրենց ուժերը ներսն ու դուրսը, ինչպէս իմ իշխանս, այն ատեն տօնակատարութիւն մը պիտի դառնար Գերմանացի ըլլալը։ Բայց ինչո՛ւ գովել զայն, երբ իր գործերը կ'աղաղակեն։ Թերեւս ուժանք կասկածին իմ անկեղծութեանս մասին, վասնզի ան ինծի տուաւ ինչ որ չեն տար մեծերը,— բարեկամութիւն, հանգիստ, վստահութիւն, դաշտեր, պարտէզներ ու բնակարան։ Մարդու պարտական չեմ, բացի իրմէն»։

Արդարեւ Քարլ Աւգուսթ ոչ միայն բարեկամութիւն, պարտէզ ու բնակարան շնորհեց Կէօթէի, այլ եւ իրաւունքը մասնակցելու իր դքսութեան նախարարական խորհուրդին, նոյնիսկ վարելու այդ խորհուրդը։

Ցնցող մը դայթակղութիւն պատճառեց այդ անուանումը։ Նախարարներն ըմբոստացան։ Սակայն երբ Կէօթէ ներս մտաւ խորհուրդէն, հմայքը կատարեց իր ազդեցութիւնը.— ողիմպեան ճակատը, կախարդական աչքերը եւ սքանչելի լեզուն լռեցուցին բոլորը։

Այնուհետեւ Կէօթէ վարեց իր փոքրիկ պետութեան «քաղաքական ճակատագիրը»։

Դուք, որ հմայուած էք Կէօթէի գործերով արուեստի, գիտութեան եւ փիլիսոփայութեան, թերեւս յայտնութիւն մը համարիք, ինչպէս ցոյց կուտայ այս բացատրութիւնը, Քաղաքագէտ Կէօթէն, եւ այստեղ փնտռէք պանծացումը անոր քաղաքագիտական կարողութիւններուն։ Պէտք է անմիջապէս ըսել թէ Կէօթէի քաղաքական գործունէութիւնը ուրիշ բան չէր, բայց միայն իր մանրանկար պետութեան ներքին գործերուն տնտեսութիւնը։ Ան աշխատեցաւ դարման մը տանիլ երկրին հողագործական եւ ելմտական հոգերուն։

Այսպէս ուսումնասիրեց դքսութեան հողերը, լաւագոյն կերպով մշակելու համար զանոնք։ Հոգ տարաւ բուսական արտադրութիւններու որակային եւ քանակային բարելաւման։ Ամէն պետութեան մէջ մեծ հոգ կը պատճառէ դրամական կացութիւնը։ Կէօթէի պետութիւնը եւս կը տառապէր դրամի պակասէն։ Ոչ ուզեց տուրքերը աւելցնել, ոչ ալ փոխառութիւն կնքել դրացի դքսութիւններու հետ։ Նմաստական նախարարներու արդի ճամբան է այդ։ Կէօթէ գտաւ հրաշալի միջոց մը։ Ուսումնասիրել երկրին հողը, գտնել հանքեր (արծաթ) եւ դրամ շինել։ Բուսաբանական, հանքաբանական եւ դրամագիտական իր աշխատութիւնները կը բովանդակեն յիշատակներ այն պաշտօնէն, զոր կատարեց երկրին տնտեսութեան համար։

Սակայն բոլոր այս գործերուն մէջ, որքան ալ քաղաքատնտեսական գոյն ունենան անոնք, Կէօթէ կը յայտնուի իբրեւ գիտուն։

Այժմ փնտռենք իր քաղաքական տեսակէտները, նախարարական իր պաշտօնէն դուրս, այն արտայայտութիւններուն մէջ, զորս մեզի կը հաղորդեն ծանօթ կենսագիրներ եւ խօսակիցներ (Էքերման եւ Սորէ)։

Նկարագրին երկու գիծերը, քաղքենի եւ խստաէր, կը մատնեն արդէն Կէօթէի դիրքը քաղաքական հարցերու մէջ։

Քարլ Աւգուսթ գեղեցիկ բնակարան մը նուիրած էր Կէօթէի, թանկագին պարտէզներով ու մարգագետիններով պաշարուած։ Տունը կը գտնուէր Վայմարի դաւնթերուն մօտ։ 1782ին դուքսը ուրիշ աւելի գողեցիկ ու ընդարձակ բնակարան մը նուիրեց։ Կէօթէ այնուհետեւ բնակեցաւ այդ շէնքին մէջ, սակայն յանկարծ ուզեց որ վերանորոգէ, իտալական ոճով մը գեղեցկացնէ զայն։ Դուքսը յօժարեցաւ վճարել ծախքերը եւ երբ պատրաստութիւն կը տեսնէին վերանորոգութեան համար, կը ծագի պատերազմը Փրուսիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Դուքսը մեկնեցաւ բանակ։ Ու յանկարծ հրաւիրեց նաեւ Կէօթէն, որ ընկերանայ իրեն, պատերազմի գործողութիւններուն։ Սակայն Կէօթէ տարուած էր իր բնակարանին վերանորոգութեան փափաքով։ Աշխարհ տակն ու վրայ կ'ըլլայ, երկիրը մղձաւանջի մէջ, Կէօթէ կը մտածէ միայն աղուոր բնակարան մը ունենալու մասին։ Բայց կարելի չէր մերժել դուքսին հրաւէրը, եւ կամայ ակամայ կը մեկնի բանակ, կը հետեւի պատերազմական գործողութիւններուն, որոնք տեղի կ'ունենային 1792ի աշնան, անձրեւին տակ։ Աղետալի արշաւանք մըն էր այդ։ Կը յառաջանայ, երբեմն կը նահանջէ Փրուսիոյ բանակը, անօթի, յոգնած, անձրեւներէն թրջած։ Ողբերգական անասելի տեսարաններ։ Կէօթէ կը հետեւի զինուորներու տխուր եւ անտանելի կեանքին։ Մարդիկ եւ անասունները ցեխի մէջ, փախստականները ցնցոտիներու տակ, կառքերը խուռն խուռնուած, անձրեւ, ցուրտ, հաց չկայ։ Յանկարծ իրեն հրաման կը տրուի թողուլ կառքը եւ մտնել խոհանոց-կառքի մը մէջ։ Մօրուքը ածիլելու ժամանակ չունի։ Հոգին տխրութեամբ եւ դառնութեամբ լեցուն, յուսահատ, ուխտ կ'ընէ թէ երբ Վայմար դառնայ ողջ եւ առողջ, այլեւս չպիտի տրտնջայ դրացիին պատին համար, որ իր պատուհանին առջեւ կը փակէր տեսարանը, չպիտի այլեւս անիծէ փողոցի աղմուկը, որ կը խլացնէր իր ականջները, չպիտի այլեւս ձանձրանայ թատրոնին մէջ, ինչ խաղ ալ ներկայացնեն։

Ինչպէս կը տեսնէք, պատերազմ է ծագեր երկու երկիրներու միջեւ, եւ խաղի մէջ է նետուեր ճակատագիրը երկու ժողովուրդներու, պարագայ մը որ անխուսափելի պիտի դարձնէր հազարաւոր նեղութիւններ, որոնց վկան է Կէօթէն, եւ ահա կը լսէք տրտունջը այս Գերմանացիին, որ իր անձնական հանգստութիւնը կ'երազէ։ Հրաշալի են նկարագրութիւնները, զորս կը կատարէ ռազմաճակատին տեսարաններուն մասին, ոչ մէկ պատերազմական թղթակից, ի պաշտօնէ, կրնար աւելի գեղեցիկը տալ։ (Կէօթէ թէեւ պահած էր պատերազմի իր օրագիրը, սակայն ետքէն, շնորհիւ իր աղուոր յիշողութեան, կրցած էր վերախմբագրել կարելի հարազատութեամբ)։ Իր այդ յուշերէն այն տպաւորութիւնը կը կրէք, որ Կէօթէ ոչ թէ խաղաղասէր մըն է, ինչպէս կը կոչեն ոմանք, այլ պահպանողական մը, որ կը մերժէ խառնուիլ ընկերային ու քաղաքական հակամարտութիւններուն։ Երբ անդին կը ռմբակոծեն Վէրտէնը, ինք բլուրի մը վրայ, ակի մը եզերքը փորձեր կը կատարէ լոյսի բնագիտական տեսութիւններուն մասին, կամ կ'աշխատի վերլուծել թնդանօթի տենդին զգայութիւնը, կամ վերջապէս կը փնտռէ գաղթականներու կարաւաններուն մէջ, աղուոր աղջիկներու աչքերը։ Ու երբ զինուորները, ֆրանսական ճերմակ հացին ի խնդիր, կը մտնեն գրաւուած քաղաքներու տուները, Կէօթէ, անօթի փորով, քաղաքական խորհրդածութիւններու մէջ կ'իյնայ ու կը տրտնջայ թէ ի՛նչ բաներու պատճառ դարձած է…ֆրանսական յեղափոխութիւնը։ Կը ցաւէր «դաշնակից» Լուդովիկոս ԺԶի բախտին վրայ, հիմնաւորելով յիշել թէ գերման բանակը իր բոլոր […] ներգ կը կատարէր…Լուդովիկոսի […] անուան առմանով։

Վերջապէս, Կէօթէ հակառակ […] յեղափոխութեան, եթէ երբեմն […] ուրիշ պատճառներով, լաւ արտա[…] տուեցաւ Ֆրանսական յեղափո[…] թեան մասին, քանի տարիներ […] աւելի առնելութիւն […] ղափոխական շարժումներուն […]

Կ'ատե՛մ բոլոր վերիվայրումները, որովհետեւ այդ եղանակով մարդիկ աւելի կը քանդեն […] շինեն ու կը շահին, կ'ատեմ […] որ յեղափոխութիւն կը […] ինչպէս անոնք որ անխուսափ[…] դարձնեն զայն, կը կրկնեմ […] բուռն է եւ գահավիժական, […] կը պատճառէ ինծի, որովհետ[…] տիկա չի համապատասխաներ […] թեանս։

Եւ ահա Կէօթէ արդէն բա[…] ւած է իր քաղաքական ըմբռ[…] ները։ Պահպանողական […] ցինք, սակայն դարձեալ ինք […] այդ անուանումը կը կասկ[…] մարձակ։ Իրեն դիտել կը տրուի […] Պէնթամ, իր տարեկից փիլիսո[…] աւելի արմատական է […] հարցերու կարգադրութեան […] Կէօթէ կը պատասխանէ […] գով. թէեւ երբեք չփորձեր […] դիրը.

Պէնթամ արմատական (radical) է, լա՛ւ, ես ալ արմատ[…] cine) եմ։

Սորէ, որ կը պատմէ […] սակցութիւնը, իր գրոյցներ[…] թացքին կը յիշէ թէ ի՛նչպէս […] կը պարծենար իր պահպանո[…] նութեամբ։

Կ'ապրէր շրջանի մը մէջ […] րիվայր կ'ըլլար ամբողջ […] Մղձաւանջ մը ամէն երկրի […] Ֆրանսական յեղափոխութիւնը […] մայթքումով մը ցնցեր բոլոր […] ները։ Շարունակ Փարիզէն […] յին արտասովոր լուրեր կը […] նէին Վայմար։

— Ի՛հ, հիմա ի՞նչ կը մտա[…] այս մեծ գործին մասին կը հարց[…] Կէօթէ Սորէի, հրաբուխը պայթե[…]

Սարսափելի՛ բան է, կը պատ[…] խանէ Սորէ, պիտի վռնտեն […] այդ թշուառական գերդաստ[…]

— Բայց իմ խօսքս այդ […] փոխական գործերուն մասին չէ […] ի՛նչ փոյթ. իմ խօսքս այն […] է թէ ի՛նչ սաստիկ վէճ մը բացուեր է Գիւվիէի եւ Ժոֆրուայի […] Փարիզի Գիտական Ակադեմիա[…] մէջ…

Զարմանալի է, չէ՛, յեղափոխա[…] կան հրաբխային այդ պայթիւմ[…] րուն ընթացքին, երբ ամէնուն […] շադրութիւնը գրաւուած է […] ընկերային բուռն յեղա[…] մով, որ կը կատարուի Փարիզի […] Կէօթէ կը մտածէ ու կ'ուրախա[…] որ երկու գիտուններ կը վիճի[…] վիճաբանութեան ընթացքին իր […] նոյնն ալ կը յիշեն. Կէօթէ լաւ […] սիրէր անոնք, որ իր անուան […] ուած էին, ահա թէ […] իր մէկ գիրքը նուէր կը դրկէ […] րուային, երկար մտածելէ […] թէ իր ձօնը ֆրանսերէնով գրէ […] գերմաներէնով։

Ցիշենք վերջապէս իր […] րութիւնը իր խոր հպարտութ[…] իր հռչակաւոր olympisme, […] յայտնուի սիրոյն մէջ հանդէպ […] փոլէոնի։ Արդարեւ, Կէօթէ, […] փափաքեցաւ որ վերահաստատ[…] Պուրպոնները, այնպէս ալ մե[…] մակրանք ցոյց տուաւ Նափոլէ[…] զօր, այդ շրջանին, «եւրոպա[…] հրէշ» կ'անուանէին շատեր։

Այդ համակրանքը, անյա[…] նոր համար որ Նափոլէոն […] բեն.

— Vous êtes un homme […]

Խօսք մը, զոր հաճոյքով […] չէր ու կը պատմէր ամէնուն[…]

Հ. ՆԱՐԴՈՒ[…]

ԿԱՐՄԻՐ ԾԻԾԱՂ

Մոսկուայի մէջ հայր մը իր […] կին ձեռքէն բռնած՝ կը տանի […] միր Հրապարակը, ցցնելով Լէն[…] դամբարանը, տղան կը հարցնէ.

— Ի՞նչ է այս, հայրի՛կ։

— Լէնինի դամբարանը

— Ո՞վ է Լէնինը։

— Ցե՞ս գիտեր, տղաս։ Մեծ […] նինն է որ քակեց մեր շղթա[…] Մօրդ շղթաները (ձեռքը երկար[…] մինչեւ վիզը, ուր կը դնեն կին[…] րենց շղթաներն ու մանեակները […] Յօրդ շղթաները (ձեռքը […] բանկոնին այն տեղը ուրկէ կը կա[…] ժամացոյցի շղթան)։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ազգային պայքար

Լուռ պայքար մը կայ Հայաստանի, ինչպէս միւս բոլոր խորհրդային «հանրապետութիւններուն» մէջ, ազգային եւ ռուսական հոսանքներու միջեւ։

Յաճախ այդ հոսանքները սուր պառայկայութիւններ(?) կ'ունենան։ Ահաւասիկ այդ արտայայտութիւնները, քաղելով խորհ. Հայաստանէն (6 մարտ).—

Լենինականի խորհրդային տնտեսութեան բժիշկի անդամ Սուրէն Փոլադեան(?) կը գանգատի.— «Ամէն թուրք, որ Ջաջուռէն ասդին կ'անցնի, անմիջապէս մասնագէտ կը հռչակուի»։

Լենինականի հիւսուածեղէնի գործարանի կոմսոմոլ(?) երիտասարդներէն մին կ'ըսէ.— «Ես ջուր չեմ խմեր այդ բաժակով, որովհետեւ առաջ թուրքերը ջուր են խմած»։

Նոյն գործարանի բանուորները կ'ըսեն յաճախ տրտնջալով.— «Երբ թուրքերը գործարան եկան, այլեւս Հայերուն աշխատելու ասպարէզ չմնաց»։

Լենինականի այդ գործարանին մէջ կ'աշխատին 500-600 ռուս բանուորներ։ Ունին եօթնամեայ վարժարան մը 408 աշակերտի համար, սակայն այդ վարժարանը կը յաճախեն միայն 180 ռուս աշակերտներ, մինչդեռ մեծ մասամբ ռուս պաշտօնեաները ընդգրկուած են հայկական դպրոցներու մէջ։ Այս մասին կը գանգատի թերթը, հայ ազգայնական կարգադրութիւն կը համարի այդ. Ու կը քննադատէ նաեւ ռուսական դպրոցին ուսումնական բաժնի վարիչ Ց. Փանանեանը(?), որ ռուսերէն չգիտնալով հանդերձ, պաշտօն տրուած է նոյն դպրոցին մէջ։

Վերջապէս, կ'ըսէ նոյն թերթը, Լենինականի կայարանին շուրջ կ'աշխատին 2-3 հարիւր վրացի ընտանիքներ, որոնց տղոց համար ոչ մէկ դպրոց բացած են Հայերը։

Այս ամէնուն պատճառը, կը գրէ, Լենինականի հիւսուածեղէնի գործարանին մէջ բոյն դրած «աջերն» են, կամ «դաշնակցական թափթփուկները», որոնք «փորձում են իրենց հին ազգայնական տրամադրութիւնները ներմուծել բանուորութեան մէջ, օգտագործելով բանուորական խաւերին»։

Ուրիշ նոր փաստեր

Նաղախի(?) գործարանին դրասենեակին մէջ ամէն հաղորդագրութիւն կը կատարուի ռուսերէն լեզուով։ Երբ բանուորները հայերէն խնդրագիր կու տան, չեն ընդունիր։ Փետրուար 20ին Դարալագեազի Այնազուր(?) գիւղէն բանուոր մը աշխատանք խնդրելու գնաց, սակայն մերժուեցաւ, եւ այն ատեն միայն գործի ընդունուեցաւ՝ երբ մեծ դժուարութեամբ կրցաւ մէկը գտնել եւ խնդրագիրը ռուսերէն թարգմանել։

Այս գործարանին մէջ կ'աշխատին 350 բանուորներ, 198ը ռուս, թուրք եւ այլազգի, մնացեալը՝ հայեր։

Ալավերդիի(?) ոչխարաբուծական խորհրդային տնտեսութեան վարիչը, Անտոնով, մեծապետական ռուսական ազգայնականութիւն ցոյց կու տայ իր պաշտօնին մէջ։ Բոլոր կարեւոր պաշտօնները, լաւ թոշակով աշխատանքները Ռուսերուն, իսկ ծանր գործերը, քիչ թոշակով աշխատանքները՝ Քիւրտերուն ու Հայերուն։

Նոյն այդ Անտոնովը բոլոր ռուս աշխատաւորները տեղաւորած է լուսաւոր բնակարաններու մէջ, իսկ Քիւրտերը՝ մութ ու խոնաւ տեղեր։

ՀԵՂԵՂԸ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

Անդրկովկասեան երկաթուղիներու հարաւային մասը, որ կ'ընդգրկէ 4րդ շրջանի երկաթուղիներու ամբողջ ցանցը, շրջապատուած ըլլալով բարձր լեռնաշղթաներով, ամէն գարնան հեղեղի վտանգին տակ կը գտնուի։

Այս տարի ալ, Ղարաքուրուն եւ Արաքս կայարաններուն միջեւ, 307 քիլոմեթր, հեղեղի սպառնալիքին է ենթարկուած։

Երկաթուղիին մեծ վտանգ կը սպառնայ նաեւ Սարդարաբադ-Էջմիածին կայարաններուն միջեւ, 340 քիլոմեթրի վրայ, Մասսարա հեղեղատը, որ կը ոռոգէ Աշնակ գիւղը։ Հեղեղը կը սպառնայ ոչ միայն երկաթուղիին, այլեւ Գէջըլու գիւղին ցանքերուն։

Երկաթուղիին աւելի մեծ վտանգ կը սպառնայ Էջմիածին-Ուլուխանլու կայարաններուն միջեւ, 350 քիլոմեթրին վրայ, ժամանակաւորապէս Զանգու գետը։ Ուլուխանլուէն մէկ քիլոմեթր դէպի Էջմիածին, Զանգուն կ'անցնի երկաթուղիին տակէն։ Ներկայիս (5 մարտ) 1,4 մեթր է մնացեր, որ ջուրը հասնի կամուրջին։ Հեղեղը անպայման պիտի փճացնէ կամուրջը։

Ուլուխանլու-Երեւան կայարաններուն միջեւ, 7—8 քիլոմեթրի վրայ, հեղեղի սպառնալիքը կը մնայ, որովհետեւ ոչ մէկ աշխատանք կատարուած է։ Աղբաշի բարձունքներէն եկած ջուրը կը հաւաքուի եւ կը խուժէ երկաթուղիին վրայ։ Այստեղ արդէն յորդ անձրեւներն իսկ սպառնալիք մը կը կազմեն։

Գետառչայը, որ կ'անցնի Երեւան քաղաքին եւ հին կայարանին միջնադէն, բազմիցս փնաս հասցուցած է երկաթուղիին։ Երեք տարի առաջ, քար բերած են թումբ կանգնելու համար, բայց քարերը կը մնան տակաւին, եւ թերեւս հեղեղը գայ քշէ տանի։

Ամէն գարնան, Արփաչայը կը յորդի եւ կը լեցնէ Էջմիածնի Ղամարլուի աւազանները։ Թէեւ Սանահինէն մինչեւ Ջուլֆա, այս աւազաններն են որ կ'օգտագործուին երկաթուղիին համար, սակայն ոչ մէկ գործ է կատարուած պաշտպանութեան համար։

Երեւանի բոլոր շինութիւններուն համար իսկ, պէտք է դիմել այդ աւազաններուն։ Բայց ինչո՞ւ չեն պաշտպանուած, հեղեղին դէմ, «բոլշեւիկները»։

Մանր լուրեր

Մարտ 3ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ պետական թատրոնին տասնամեայ յոբելեանը։

Բելա Իլեշ, Յեղափոխական Գրողներու Միջազգային Բիւրոյի քարտուղարը, այցելելով Հայաստան գերմաներէն ճառ մը խօսեցաւ պրոլետարական գրականութեան մասին։ Բելա Իլէշի գործերէն հայերէնի թարգմանուած է «Տիսան այրւում է» երկու հատոր վէպը։

1930-1931ին Հայաստանի թրքական գիւղերուն մէջ գոյութիւն ունէին 172 նախակրթարան, 9715 աշակերտով։ Ցուցական դպրոցներու թիւն էր 3, ընդամէնը 261 աշակերտով, տարրական դպրոցներու թիւը՝ 3, ընդամէնը 210 աշակերտով։

Ղափանէն կը հեռագրեն Երեւանի թերթերուն թէ ձիւնը արագօրէն կը հալի եւ հեղեղը կը սպառնայ ջրաելեկտրակայանին։ Օխչի գետը եւ իր վտակները յորդած են։

Վարձերու խնդիրը Սուրիոյ մէջ

Գրած էինք թէ շէնքերու վարձքի զեղչ ձեռք բերելու համար Հալէպի մէջ կազմուած է յանձնախումբ մը։ Այս յանձնախումբը կը բաղկանայ 15 հոգիէ եւ վարձակալութեանց խնդրին հսկող վերին մարմինն է։ Անոր ենթակայ կազմուած են 12 մասնախումբեր, որոնց իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ պաշտօն ունի եւ կը բաղկանայ հինգ հոգիէ։

Վերջին ամսուան ընթացքին այս յանձնախումբը մեծ գործունէութիւն ցոյց տուած է։ Հաւաքած է մօտ երեք հազար ստորագրութիւն վարձակալներէ։

Յանձնախումբը պատուիրակութիւն մը նշանակած է իր մէջէն, որուն անդամ է նաեւ Պ. Վահան Սէմէրճիպաշեան։

Յանձնախումբը խորհրդակցութիւններ կատարած է մասնագէտ ճարտարապետներուն հետ, որ վարձագիններու վրայ ըլլալիք կարելի զեղչը ճշդեն կալուածատէրերուն հետ։ Այս խորհրդակցութեան իբր արդիւնք որոշուած է հարիւրին 30 զեղչ առաջարկել ներկայ վարձագիններուն վրայ։

Վարձքերու զեղչման պատուիրակութիւնը ներկայացած է կուսակալին, ընդհ. դատախազին եւ Պ. Լավասթրին հետեւեալ պահանջներով.

1. Հարիւրին 30 զեղչ ներկայ վարձագիններուն վրայ։
2.— Մէ հարրէմի(?) դրութեան վերացում։
3.— Տարեկան վարձագնի չորս անգամով վճարում։
4.— Իրաւունք վարձակալին՝ իւրաքանչիւր եռամսեայ ձգելու(?)։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հայերը հիմնեցին Թուրք թատրոնը

Անցեալ օր գրեցինք թէ Թուրք պատմագէտ Ահմէտ Րէֆիք պէյ բանախօսութիւն մը ըրած է, անթեւլով(?) Թուրք Թատրոնի մասին։

Թուրք պատմագիրը իր երկրորդ եւ վերջին դասախօսութիւնը տուաւ մարտ 18ին, դարձեալ անթեւլով(?)։ Ստորեւ՝ ատոր ալ ամփոփումը.—

Րէֆիք պէյ 1880 թուականէն ի վեր Թուրք թատրոնի գործունէութեանը պատմականը ընելով, վերջին կէս դարու պատմութիւնը երեք շրջանի բաժնեց. Ա. 1880—1908, զուտ Համիտեան շրջան, Բ. 1908—1920 սահմանադրական շրջան, Գ. 1920—1932 յետ պատերազմեան շրջան։

Բանախօսը ըսաւ որ առաջին շրջանին մէջ Թուրք թատրոնը կը մարմնացնէր Թովմաս Ֆասուլեաճեանը։ Անիկա հայ դերասաններէ եւ դերասանուհիներէ կազմած իր խումբով շարունակեց թուրքերէն ներկայացումներ տալ Պոլսոյ մէջ։ Յետոյ, անցաւ Պրուսա, ուր կուսակալ Ահմէտ Վէֆիք փաշայի կողմէ մեծ պաշտպանութեան եւ քաջալերութեան արժանացաւ։ Կուսակալը նոյնիսկ մասնաւոր թատրոն մը կառուցանել տուաւ ուր խումբը տարիներով ներկայացումներ տուաւ։

Ահմէտ Վէֆիք փաշա Պրուսայի կուսակալութենէն հեռանալէն վերջ, Ֆասուլեաճեան Պոլիս վերադարձաւ, բայց յաջողութիւնը չունեցաւ թուրքերէն լեզուով ներկայացումներ տալու, եւ սկսաւ հայերէն լեզուով ներկայացումներու։ Սակայն հանդիսականներու թիւը սահմանափակ ըլլալով, նիւթական անյաջողութիւններու մատնուեցաւ եւ Եգիպտոս մեկնեցաւ, հոն թատրոնի կեանքը շարունակելու համար, եւ ի վերջոյ թշուառ վիճակի մէջ իր հոգին աւանդեց Աղեքսանդրիոյ մէջ։ Ֆասուլեաճեանի խումբին դերասաններէն Մնակեան հեռատեսութիւնն ունեցաւ ներկայացումները միայն թուրքերէն լեզուով տալու, եւ այդ պատճառաւ իր խումբը միշտ կրցաւ յաջողութեամբ շարունակել թատերական գործը։ Մնակեան յաւէտ աշխատող մը ըլլալով, միշտ նոր թատերգութիւններ թուրքերէնի կը թարգմանէր։ Անոնց թիւը 100էն աւելի է։

Երկու դերասանապետները իրենց աշխատակից ունեցան կատակերգակ Ահմէտ Ֆէհիմը, որ առաջին թուրք դերասանը եղած է։

(Ահմէտ Րէֆիք պէյ յիշատակութիւնը չըրաւ Ֆասուլեաճեանի եւ Մնակեանի խումբին մասնակցող նշանաւոր հայ դերասաններուն եւ դերասանուհիներուն, որոնց անունները գոց գիտեն գրեթէ բոլոր թուրքերը, որոնք Պոլսոյ եւ գաւառներու մէջ ներկայ գտնուած են անոնց ներկայացումներուն։ Անիկա կարեւոր զանցառութիւն մըն է թուրք թատրոնի պատմութիւնը պատկերացնող բանախօսութեան մը համար)։

Ըստ Ահմէտ Րէֆիք պէյի, Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ, 1908ին, Թուրք թատրոնը այլեւս նոր շունչով մը կ'ոգեւորուէր, եւ Թուրք դերասաններ կը պատրաստուէին ասպարէզ իջնել։

Ահմէտ Ֆէհիմ անոնց պարագլուխը եղաւ եւ ինքն էր որ հասցուց այսօրուան վարպետները, ինչպէս Րաշիտ Րիզա, Էրթօղրուլ Մուհսին։ Մինչեւ 1914 նոր ուժերով սկսած Թուրք թատրոնը ընդհ. պատերազմին դադրեցաւ գործելէ, վերսկսելու համար 1920ին։ Այդ թուականին առաջին անգամ ըլլալով Թուրք դերասանուհիներ բեմ ելան, եւ այսօր Թուրք թատրոնը այլեւս կազմակերպուած է, իր մէջ ունենալով կարող դերասաններ եւ դերասանուհիներ, որոնց թիւը երթալով կը շատնայ։

1000 պաշտօնեաներ գործէ պիտի ձգուին

Թուրքիոյ մենաշնորհներու տնօրէնութիւններէն կազմուած յանձնաժողովը վերջնապէս քննեց մենաշնորհներու միացման ծրագիրը ու պաշտօնեաներու ցանկերը, որոնք կը դրկուին Էնկիւրի։ Միայն ծխախոտի մենաշնորհի վարչութեան մէջ կան 7 հազար պաշտօնեաներ։ Նախկին Րէժին երկու հազար պաշտօնեայ միայն ունէր, կ'ըսէ Ագշամ։ Իսկ միւս երեք մենաշնորհներուն մէջ ալ կան երկու հազար պաշտօնեայ։ Միացման առթիւ կազմուած ցանկը գործադրութեան պիտի դրուի Յունիսին եւ պիտի արձակուին հազարէ աւելի պաշտօնեաներ։

ՄԱՄՈՒԼ

Մեկի դէմ երեք ճակատ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ (22 մարտ).

— «Ընդդիմութիւններու եւ տեսակէտներու ներդաշնակութիւն մը ստեղծուած է կարծես ռամկավարներու, հայ համայնավարներու եւ Թուրքերու միջեւ, Դաշնակցութեան դէմ մղուած գրչի եւ գործի պայքարին շուրջ։ Կազմուած է երեք ճակատ, «քայքայուող» եւ օր ըստ օրէ «կազմալուծուող» մեր կուսակցութեան դէմ։

Համայնավարներու որդեգրած քաղաքականութեան մասին ըսելիք նոր բան չունինք։ Դաշնակցութիւնը, երկրին մէջ եւ դուրսը, դարձած է կատարեալ մղձաւանջ անոնց համար։ Ոչ հանգիստ քուն, ոչ ալ հոգեկան խաղաղութիւն ունին։ Դաշնակցութիւնը իրենց բոցավառ երեւակայութեան մէջ դասեր կը լարէ ու ապստամբական փորձեր կ'ընէ։

Թուրքերու եւ Դաշնակցութեան պայքարը ուրիշ գետնի վրայ է։ Հոն՝ ցեղային պաշտպանութեան խնդիր կայ մեզի համար։ Թուրքը դարերէ ի վեր, կողոպտած, հալածած ու ջարդած է հայութիւնը։ Այսօր ալ, առիթներ չի փախցներ հարուածելու մեզ թիկունքէն կամ քաղաքական ճակատներէն։ Թրքութեան պայքարը միայն Դաշնակցութեան դէմ չէ, այլ ամբողջ հայութեան։ Բացառութիւն է Թուրքերուն բացած հրետանիի կրակը դաշնակցական ճակատին դէմ։ Դաշնակցութիւնը հարուածելով ու տկարացնելով, Թուրքը կ'ուզէ կոտրել հայութեան աջ բազուկը։ Նաեւ՝ անկուսակցականները եւ ռամկավարները սիրաշահելու թրքական նոր քաղաքականութիւնը եւ թուրք մամուլին գովաբանական յօդուածները՝ հայ պահպանողական տարրերու «խելօքութեան» մասին։

Թուրքը բազմաձեւ պայքար կը տանի Դաշնակցութեան դէմ։ Այս իրականութիւնը բաւական պէտք է ըլլայ գոնէ առժամապէս պայքարը դադրեցնելու Դաշնակցութեան դէմ, ներքին ճակատին վրայ։ Պէտք չէ ժողովուրդին վրայ թողուլ այն տպաւորութիւնը, թէ Թուրքերը եւ ռամկավարները հաւասարակաց թշնամի կը նկատեն Դաշնակցութիւնը։ Թուրքերը պէտք չէ ունենան այն մխիթարութիւնը՝ թէ Դաշնակցութեան դէմ մղած իրենց պայքարին մէջ, իրենց հետ ունին հայ քաղաքական կուսակցութիւն։

Մենք մեզի հետ կը վիճինք ու կը պայքարինք։ Բայց պէտք չէ թոյլ տալ որ այդ պայքարին [illegible]։ Կը խորհինք թէ այս անկեղծ տողերը նկատողութեան պիտի առնուին ռամկավարներու կողմէ եւ դժուարութեան առջեւ չպիտի գտնուինք, գոնէ առժամապէս, ներքին ճակատը վերցնելու, հայութեան պառակտուած ըլլալու մխիթարութիւնը չտալու համար Թուրքին։

Ժամանակը եկած է որ մեկի դէմ երեք ճակատը դառնայ երկուքի դէմ երկու ճակատ, գոնէ բարոյական գետնի վրայ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Տագնապին նշանները

ՄԱՐՍԷՅԼ 23 մարտ.— Այստեղ ալ սկսան գործադրել հարիւրին տասը օտարական գործածելու հրահանգը։ Սէն Լուի շաքարի գործարանը որ մինչեւ հիմա չէր ազդուած տագնապէն սկսաւ ժամերը եւ օրավարձքերը կրճատել եւ գործաւոր արձակել։ Գուլվար Նասիոնալի շաքարի գործարանը մէկ ամիս առաջ գործաւորները սովորական ժամէն աւելի կ'աշխատցնէր (օրը 3-4 ժամ), իսկ հիմա սկսաւ ժամերը ու օրավարձքերը կրճատել եւ գործաւոր արձակել։ «Ամիտ Սիթրիքո»ի գործարանը մէկ-երկու ամիս առաջ գրեթէ դռները գոցած էր։ Յունուար ամսուն բոլոր գործաւորները կանչեց գործի գլուխ։ Մեծամասնութիւնը մեր հայրենակիցներն են։ Սէն Շառլի շաքարի գործարանը երեք-չորս օր առաջ 34 գործաւոր արձակեց, ինքնութեան թուղթերու անկանոնութեան պատճառաւ։

Քոտէր եւ Քարլէթ վակոնի գործարանները չորս ամիս առաջ գործաւորները դուրս կը թափէին աշնան տերեւներու պէս։ (Մեծամասնութիւնը մեր հայրենակիցներն էին)։ Նոր տարիէն սկսաւ գործաւորները կանչել օրը 3ով, 10ով։ Անուշեղէնի գործարանը սկսաւ ժամերը կրճատել։ Շաբաթը 4-5 օր կ'աշխատին։ Զինլին յանցանք մը գործողները անմիջապէս դուրս կը ձգեն։ Լուցկիի(?) գործարանը փոքրաթիւ գործաւորներ ունի, որոնք շաբաթը վեց օր լման կ'աշխատին, բայց օրավարձքերը կրճատուած են։ Մոմի գործարանը մինչեւ հիմա իր դիրքը փոխած չէ։ Շաբաթը 6-7 օր կ'աշխատին։ Ոչ մէկ կրճատում կ'ընեն։ Օր կ'ըլլայ որ գործարանը բանուոր կը վարձէ 2-3ով։ Շաբաթ կ'ըլլայ որ 8-10 ժամ աւելի կ'աշխատցնէ։

Իւղի գործարանը 3-4 ամիս առաջ 20-30 գործաւորներ արձակեց, բայց 15 օր վերջը նորէն կանչեց, առանց մէկ սանթիմ կրճատելու։

Կան շատ մը Հայեր որոնց նպաստը 180 օրը լրացած է եւ այսօր կը պտտին փողոցէ փողոց, գործարանէ գործարան։ Մեծ մասը 3-4 զաւկի տէր են։ Ո՞ր քարին զարնեն իրենց գլուխը։ Ինչո՞ւ Բարեգործականը փոքր գումար մը չի յատկացներ այսպիսիներուն, մանաւանդ այս օրերուն։

Լ. Օվիկեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԵՐԴԻՒՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՅ

XIII.

Ինչքա՞ն ալ սուր է օրիորդին ձայնը։ Ու դե՞ռ չլսողներ կան...։ Ու խի՞ստ է, այսօր, հա՞։ կարծես թէ աչքերուն մէջ...։ Ո՛չ, հայրիկը սխալ է... «Ինչպէս չերթամ, ես չերթամ, ան պիտի գայ», եկա՛ւ։ Ահա եկաւ։ Բոլորը եկան։ Լեցո՞ւ դպրոցին ընդարձակ սրահը։ Աղմուկ, խրախճանք, ժխոր։ Ձայներ՝ «Փարոնը ըսաւ որ...» — «Քիչ մը էաչեւ գնա, ձէ՛, ի՞չ կ'ցեր կը նայիս կոմու պէս...» — «Ո՞ւր պատուհանը, Բրաբիո՞ն» — «Դուռն էկօ բաց» — «Դաս պըտ'յառնի՞նք սաօր»...

Ըհը՛, ըհը՛, ըհը՛..

Պէտք չէ՞ր որ ուսուցիչներէն մէկը ըսէր — «Հրամեցէ՛ք, Օննէ՛ս աղաս։ Ո՛ւհ, Սարգիս էֆէնտի... Հը՛, ծա՛րըը...։ Բայց, Օննէս աղային հագը կայ, ինք չկայ։ Նոյնիսկ ուսուցիչներէն ելաւ ու տեսչարան մտաւ հագը։ Որքան ալ արագ կը քալէ։ Մասա Դիմաքսեանի ականջէն ալ ներս.

Սանկ անկիւնէն բանն՝ դուռ նետելս կուգայ, Դաւիթ էֆէնտի..

— Ըզէ'կ Օննէս աղա, ամմա...

Ըհը՛, ըհը՛, ըհը...

— Տղաքը բոլորը հաւաքուա՞ծ են, Պ. Արամ։

— Այո՛, Պ. Դիմաքսեան։

— Լա՛ւ, անցէ՛ք սրահ։

«Փարոնը՛, Փարօնը՛, տղաք» — «Սո՛ւս» — «Ձայները՛...»։

Բզզիւն մը։

Սուրէնը՝ պատին ներքեւ։ Ամէնքէն ետեւ։ Ու Աստղիկը։ Նայեցաւ ու գոցա՛ց խեղճ աղջիկը։ Իրա՛ւ, իրա՛ւ։ Ճամբ ու գրաւ բան մը կար Սուրէնի աչքերուն մէջ։ Ու այդ ծուխին մէջ, երբեմն, ինք.. Ըհա՛, Սուրէնին նայուածքը կրկին ինկաւ իր հոգիին։ Ու հրդեհի՞ց... Դուրսը, բակին մէջ, ծղլամաճար(?) մը կարմիր քիթը բռներ է բարակ թուղթ մը ու կ'այրէ։

Ըհը՛, ըհը՛, ըհը՛..

Հագը սրահ մտաւ։ Հագին սեփականատէրն ու Դաւիթ էֆէնտին ալ ետեւէն։ Ետեւոյ՝ Դիմաքսեանը. Օրիորդը ու մնացեալ բոլո՛ր պաշտօնակիցները։ Ցրտած բան մը կայ ամէնքին դէմքին վրայ։ Լակէին։

Դիմաքսեան յառաջացաւ դէպի բեմ, Բարձրացաւ. սկսաւ։

— Տղա՛ք, շուրջ ինն ամսուան կեանք մը բոլորեցինք միասին։ Պատահեցաւ, որ երբեմն ձեզմէ մէկէն կամ միւսին հանդէպ խիստ ըլլամ. երբեմն՝ ժպտուն ու գորովոտ. Նոյնիսկ՝ սիրելիս(?)... (Աստղիկ. չէ՞ք, որ առաւօտ մը, երբ տղաքը վա՛րն էին, Դիմաքսեանը զինքը տեսչարան կանչեր եւ, ձեռքը առնելով ափին մէջ, իր աթոռին քով շոյեր էր իր հասակը եւ հարցուցեր թէ... Ի՞նչ էր հարցուցած, սակայն)։ Աստղիկ կուգար իմ ներքին կայլէս՝ ձեռքի հետ (Աստղիկին նայեցաւ։ Ետեւոյ՝ Սուրէնին։ Սուրէն եւս նոյն Աստղիկին նայեցաւ։ Ետեւոյ՝ Դիմաքսեանին։ Ու այդ երկու նայուածքները իրար գրկեցին. ու՝ իրաւ մէջ ի զո՞ւր փնտռեցին Աստղիկը..)։ Հիւանդութիւն մը, որ հետզհետէ կը տկարացնէ զիս, կը պարտադրէ որ հեռանամ այս քաղաքէն եւ հիւսաւորի թողում այս գործը, որ այնքան մօտ էր սրտիս, (կրկին նայեցա՛ւ Աստղիկին). վաղը կը հեռանամ, արդէն..

Ու լռեց։ Աչքերը կը փայլփլէին ու ձայնը կը թրթռար խեղդող զգայնութենէ մը։

Իր այդ կարճ ու անակնկալ յայտարարութիւնը խորին լռութեան մատնեց տղաքը։ Իրաւ, անմտիտ ու զիջող... Դիմաքսեան կրցեր էր գրաւել ամբողջ աշակերտութեան համակրանքը։

Իջաւ բեմէն հանդարտ քայլերով։ Ընթարկ մը նետեց վերջ աւելի քան 1000 երեսուն(?) աշակերտութեան վրայ։ Ու՝ ատկէ յետոյ իր աչքերը Աստղիկին վրայէն, սկսաւ յառաջանալ։

Կը ձեւնէր։

Ըհը՛, ըհը՛, ըհը՛...

Հագը դուրս ելաւ սրահէն, մինչ ամբողջ աշակերտութիւնը մնացեր էր անխօս ու անշարժ։ Միայն նայուածքները շարժեցան, քալեցին, յառաջացան հասա՛ն Դիմաքսեանին, մինչ ետեւը, կուրծքին ետեւը մնաց Սուրէնին ձայնը, որ պոռթկալու պատրաստ էր... Քանի մը տղաք յառաջացան։ Մնացեալները կը նայէին անոնց՝ արտասուքով ու հեւիհեւ։ Ու մինչ Դաւիթ էֆէնտի փորձեց ձեռքովը ետ ուղարկել տղաքը, ետեւէն շարքերը ճեղքելէն, շնչատ, բնդոստ, լմ՛ացած ու բոցեղէն աչքերով առաջ նետուեցաւ Սուրէն, ո՛րքան ուժով, որ չզգաց, նոյնիսկ, թէ Աստղիկը իր նայուածքովը գրկեր էր զինքը, եւ... կեցա՛ն բոլորը։ Սուրէն կը դողդղար անօրինակ յուզման մը ենթակայ, ու դէմքը մէկէն տժգուներ էր։ Շառագունեցաւ, յանկարծ։ Բո՛ց եկաւ աչքերուն։ Յետոյ՝ զայրոյթ։ Արցո՛ւնք։ մի՛ն մը արցունք՝ կոպերուն տակ, բայց, բառ չեկաւ, բառ խեղդուեցաւ, բառը փախա՛ւ շրթներէն։ Ինչպէս մեծ ու ընդարձակ սրահը՝ իր նայուածքին երանգաւորալ շրջագծերուն մէջէն, ու իր աչքերուն խորը — ուր իրապէս մութ բան մը կար միշտ — լոյսը՛ եկաւ հիմայ, արիւնէն եկող լոյսը, որ արտասուք էր, ամբողջովին...

Ու այդ խոր լռութեան մէջ, բոլորին ջերմ նայուածքին տակ, Դիմաքսեան դարձաւ ետ, տեսաւ Սուրէնը թեւերուն մէջ, շոյեց, ուժգնօրէն շոյեց անոր սեւ ու կոխնթարդ մազերը, դառնօրէն գիզուց գորովով մը համբուրեց ճակատը, առաւ դէմքը իր երկու ձեռքերուն մէջ, բռնեց իր աչքերուն դէմ, նայեցաւ, շա՛տ երկար նայեցաւ, մինչ տղաքը, միահամուռ ու բնազդական ծափով մը թնդացուցին սրահը..

Ան ատեն, Սուրէն արագօրէն դարձաւ տղաց։ Խանդավառուեր էր ե՛ւ ինք. հագին ձեռքը բարձրացուցած, — ո՛վ գիտէ ինչ նպատակով — մէկէն տխրական, անզսպելի ու անբացատրելի ձայնով մը բարձրաղաղակ ու ինքնաբուխ երգը զոռաց.

Տալւորիկի զաւակ եմ քաջ,
Քաղցրու պէս չեմ թուլամորթ...

Ու այդ ընդհանուր յուզման ու ոգեւորութեան մէջ, Դաւիթ էֆէնտի, կատղած ու սարսափած, միանգամայն, ծունցաւ Օննէս աղային ու փախաւ։

(Տար.)

Կ. ՄՆՃԵԱՆ

Ռումանիա։ Նախ իրարու հետ համաձայնութեան գան եւ յետոյ միայն 4 մեծ պետութիւնները միջամտեն։

2) Գերմանիա եւ Իտալիա կ'առաջարկեն որ անմիջապէս բանակցութիւններ տեղի ունենան միանգամայն 9 պետութեանց միջեւ. 5 դաշնութեան եւ 4 մեծ պետութիւններ։

3) Անգլիա կը թելադրէր նախ մեծ պետութեանց խորհրդակցութիւնն ու համաձայնութիւնը, նախ քան դաշնութեան երկիրներունը։

4) Պ. Թարտիէօ հաւանութիւն կը յայտնէ անգլիական տեսակէտին։

Պ. Թարտիէօի հաւանութենէն յետոյ, անգլիական կառավարութիւնը խորհրդակցութեան հրաւէր ուղղեց արդէն Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ՝ յառաջիկայ ամսուան համար։

Կ'ըսուի թէ մեծ պետութեանց խորհրդակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ հաւանաբար ապրիլ 11էն վերջ։

Ճափոն կը սպառնայ խզումի Ժընեւէն

Ճափոնի մայրաքաղաքէն «Նիւ Եորք Թայմզ»ի Թղթակիցը կը գրէ.— Լրջօրէն պէտք է նախատեսել ճափոնի հեռացումը Ազգերու Դաշնակցութենէն։ Քանի մը օրէ վեր, կացութիւնը զգալի կերպով փոխուած է եւ ճափոնական կառավարութիւնը մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւի դէպքերուն։ Թոքիոյի քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը մտադրած է ուղղակի միջամտել Շանկհայի եւ Մանչուրիոյ հարցերուն, միջամտութիւն որ, ճափոնի քաղաքականութեան համար՝ անհանդուրժելի կը նկատուի։

Ժընեւէն ստացուած տեղեկութիւններ կը յայտնեն թէ ըստ Ազգերու Դաշնակցութեան 15րդ յօդուածին տրամադրութեան, Ազգերու Դաշնակցութիւնը ուղղակի պիտի միջամտէ չինեւ-ճափոնական վէճին։ Ճափոն յստակօրէն դէմ է 15րդ յօդուածին կիրարկման, եւ սպասելի է որ ճափոնի ներկայացուցիչները քաշուին Ազգերու խորհուրդի յառաջիկայ ժողովէն, եթէ ան՝ այս ուղղութեամբ շարժի։

Ճափոն պետութեանց պիտի հաղորդէ իր հետեւելիք քաղաքականութիւնը։

Ճափոնի պատերազմական նախարարը մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտնեց թէ ներկայ առիթը վերջինն՛ է, որով Մանչուրիա կը խուսվէ Ծայրագոյն Արեւելքի խաղաղութիւնը եւ ճափոն վճռած է այնպէս մը ընել որ իր քաղաքականութիւնը չխանգարուի ո՛չ Ազգերու Դաշնակցութեան, ո՛չ ալ ուրիշ պետութեանց կողմէ։

Դիտել տալով թէ ներկայիս, Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ Ազգերու Դաշնակցութիւնը փոքրի ենթարկուած է, ճափոնի պատերազմական նախարարը յանձնարարեց սպասել Մանչուրիոյ մասին քննիչ յանձնախումբին տեղեկագրին։ Ան պարագային որ այդ տեղեկագիրը երեւան բերէ կացութեան մասին գէշ ըմբռնում մը, ըսաւ, ճափոն ոչ միայն պիտի քաշուի Ազգերու Դաշնակցութենէն, այլ նաեւ անոր պիտի արգիլէ միջամտել Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ։

Սով՝ հարաւային Ուրալի մէջ

Ռիկա հրատարակուող ռուսական թերթի մը քաղած տեղեկութեանց համաձայն, հարաւային Ուրալի մէջ, բազմաթիւ գիւղերու բնակիչները լքած են իրենց գիւղերը եւ գաղթած՝ դէպի քաղաքները։ Գիւղացիները սոված էին եւ ո՛չ վառելիք ունէին ո՛չ ուտելիք։ Խորհրդային իշխանութիւնները որոշեր են ուտելիք ղրկել անոնց, գիւղերը չպարպելու համար։ Բայց որովհետեւ անցեալ աշնան հակայ քանակութեամբ արտածում կատարուած էր, երկիրը ո՛չ մէկ պահեստ ունէր։

Յունաստանի խաղախական կացութիւնը

Յոյն լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ Պ. Վէնիզէլոս երբ նախարարական տագնապ յայտարարեց, նկատի չունէր միայն Ազգերու Դաշնակցութեան նիստական յանձնախումբին գէշ կամ նպաստաւոր որոշումը՝ Յունաստանի ելմտական կացութեան մասին։

Իրօք, անմիջապէս որ Պ. Վէնիզէլոս նախարարական տագնապը բացաւ, յարաբերութեան մտաւ բոլոր կուսակցութեանց եւ մասնաւորաբար ընդդիմադիրներուն հետ, կազմելու համար ազգային դահլիճ մը, որ իր հիմայքով՝ կարենար արտասահմանէն շատ աւելի վարկ ստանալ, քան ինչ որ պիտի տրուէր արդի կառավարութեան։

Սակայն ընդդիմադիրները պահ մը վերապահ մնալէ վերջ, յայտնեցին թէ չեն կրնար իրենց գործակցիլ այն պահուն իսկ, երբ նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան։

Վէնիզէլոսի քաղաքականութեան հակառակորդ կուսակցութիւնները կը նկատեն թէ այս միջոցիս որ եւ է պատճառ չունին բաժնելու կառավարութեան պատասխանատուութիւնը եւ վտանգելու ժողովրդականութիւնը զոր այս պահուս կը վայելեն։

Ըստ քաղաքական շրջանակներու, այս պարագան է որ Պ. Վէնիզէլոսը ստիպեց յետաձգել իր դահլիճին վերակազմութիւնը։

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէին դասախօսական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.20ին։ Կը դասախօսէ ընկեր Բենօ։ Նիւթ՝ Սալմաստի ճակատամարտը։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Գաւառ

ՌՈՄԱՆ ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ընդհանուր ժողովը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 240 բիւ Տիւկէզլէն։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպատճառ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. Միութեան դասախօսական ժողովը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կը խօսի Պ. Վահան Գուլամճեան աշխարհագրութեան մասին (նախորդի շարունակութիւն)։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

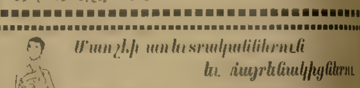

ՌՈՄԱՆԻ (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. ԹՈՐՈՍ ՈՍԿԵԱՆի մահուան առթիւ, իր ընտանեկան պարագաներուն։

Պ. ԳՐԻԳՈՐ Քէփէկեան մեկնած ըլլալով Rouisillonէն (Isère) կը խնդրուի իրմէ եւ զինքը ճանչցողներէն, իր նոր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

— Եւ անոր հետ պիտի խօսէի՞ք։

Անշուշտ։

— Եթէ դուք...եթէ դուք ամուսնացած ըլլայիք, ձեր ամուսինին պիտի ներկայացնէի՞ք նման կին մը, որպէս թէ բան մը պատահած չըլլար։

— Անշուշտ։

— Would you really —ըսաւ ան դարձեալ անգլիերէն, Թերահաւատ ու ապշահար զարմացումով մը։

—Surely I would.— պատասխանեցի, նմանապէս անգլիերէն, անդգալաբար։

Տիկին Փ... լռեց։ Ուժգին խորհրդածութեան մը մէջ խորասուզուած ըլլալ կը Թուէր ու յանկարծ ըսաւ, ուղիղ ինծի նայելով հանդերձ, կարծես զարմացած իր իսկ քաջութենէն.

— I don't know, if I would. Perhaps I might do it also.

Եւ ան աննկարագրելի ինքնավստահութիւնով որով միայն Անգլիացիները գիտեն խօսակցութեան մը վերջ դնել արմատական ձեւով մը եւ սակայն առանց կոպիտ փութկոտութեան, ոտքի ելաւ եւ բարեկամաբար իր ձեռքը ինծի երկարեց։ Անոր միջամտութեան շնորհիւ հանդարտութիւնը վերահաստատուած էր եւ ներքնապէս ամէնքս ալ անոր երախտապարտ էինք որ, թէեւ հակառակորդներ, կրնայինք դարձեալ գիրար բարեւել բաւական քաղաքավարութիւնով, ու փարատած էր մթնոլորտին վտանգաւոր ձգտումը քանի մը դիւրին կատակներու ազդեցութեան տակ։

×

Թէեւ մեր խօսակցութիւնը քաղաքավարութիւնով վերջացած էր, բայց այդ առթելութենէն եւ բորբոքումէն թեթեւ պաղութիւն մը մնաց հակառակորդներուս եւ իմ միջեւ։ Գերմանացի զոյգը վերապահ կը մնար, մինչդեռ Իտալացին հաճոյք կը զգար ինծի շարունակ հարցնելէն, յաջորդ օրերը թէ լուր ունէ՞ի «cara signora Henriette»էն։ Որքան ալ բարեկիրթ ըլլային մեր շարժումները, անզգանալիօրէն բան մը խզուած էր մեր յարաբերութիւններուն անկեղծութեան եւ ուղղութեան մէջ։

Իմ նախկին հակառակորդներուս հեգնական պաղութիւնը աւելի կը շեշտուէր այն մասնաւոր սիրալիր վերաբերումով զոր Տիկին Գ... ինծի հանդէպ ցոյց կուտար այդ վիճաբանութենէն ի վեր։ Ան որ սովորաբար վերջին ծայր վերապահ էր եւ որ ճաշերէն դուրս իր սեղանակից ընկերներուն հետ երբեք խօսակցութեան չէր բռնուեր, այնուհետեւ շատ անգամ առիթը գտաւ պարտէզին մէջ ինծի խօսք ուղղելու, պիտի կրնայի նոյնիսկ ըսել, զիս պատուելու, միւսներէն զանազանելու, որովհետեւ իր շարժուձեւերուն ազնուական վերապահութիւնը այդ առանձին խօսակցութեան կուտար մասնաւոր շնորհի մը նկարագիրը։

Այո, անկեղծ ըլլալու համար պէտք է ըսել որ արդարեւ զիս կը փնտռէր ան եւ կ'օգտուէր ամէն առիթէ, ինծի հետ խօսակցութեան մտնելու համար եւ աւելի այնքան բացայայտօրէն որ կրնայի գոռոզ ու տարօրինակ մտածումներ ունենալ, եթէ ան ճերմակ մազերով ծեր կին մը եղած չըլլար։ Բայց ամէն անգամ որ այդպէս կը խօսէինք, մեր մտերիմ խօսակցութիւնը անխուսափելիօրէն կը վերադառնար իր մեկնակէտին, Տիկին Անրիէթին։ Տիկին Գ... կարծես թէ թաքուն հաճոյք մը կը զգար զայն ամբաստանելով լքումութեան եւ բարոյական կենցաղի պակասը այդ կնոջ մօտ որ մոռցեր էր իր պարտականութիւնը։ Բայց, միեւնոյն ժամանակ, կարծես թէ կ'ուրախանար, տեսնելով որ հաստատմութեամբ իմ համակրութիւնս կը պահէի այդ նուրբ ու փափուկ կնոջ եւ թէ ոչ մէկ բան կրնար զիս ստիպել մերժելու այդ համակրութիւնը։ Միշտ այս ուղղութիւնով կ'առաջնորդէր մեր խօսակցութիւնները։ Վերջիվերջոյ չէի գիտեր ինչ բանի վերագրել այդ բացառիկ ու գրեթէ հիւանդագին պնդումը։

Այսպէս տեւեց քանի մը օր, հինգ կամ վեց, որոնց ընթացքին ոչ մէկ խօսք մատնեց այն պատճառը որուն համար խօսակցութեան այս նիւթը իրեն համար ծանրակշիռ կը դառնար։ Բայց այս կարեւորութիւնը բացայայտ եղաւ ինծի համար, երբ պտոյտի մը պահուն, անոր պատահմամբ ըսի թէ հոս իմ բնակութիւնս վերջանալու մօտ է եւ թէ կը խորհէի մեկնիլ վաղուան յաջորդ օրը։ Այն ատեն անոր դէմքը, որ սովորաբար այնքան խաղաղ էր, յանկարծ արտակարգօրէն պրկուած երեւոյթ մը առաւ եւ իր ծովու պէս զորշ աչքերուն վրայէն անցաւ կարծես թէ ամպի ստուերը.

— Մե՜ղք։ Տակաւին այնքան շատ նիւթ պիտի ունենայի վիճաբանելիք ձեզի հետ, ըսաւ ան։

Եւ այդ վայրկեանէն սկսած, որոշ յուզում մը, մտահոգութիւն մը մատնեց որ, խօսած միջոցին ուրիշ բանի վրայ կը մտածէր, բան մը որ զինքը բուռն կերպով կը զբաղեցնէր ու կը հեռացնէր մեր խօսակցութենէն։ Յետոյ ինքն ալ նեղուեցաւ իր այս մտացրիւ վիճակէն, վասնզի կարճատեւ լռութենէ մը ետքը, յանկարծ ինծի երկարեց ձեռքը յայտարարելով.

Կը տեսնեմ որ յստակօրէն չեմ կրնար արտայայտել ինչ որ պիտի ուզէի ըսել ձեզի, կը նախընտրեմ գրել։

Եւ դէպի պանդոկ ... աւելի արագ քայլով մը զոր ... բաւբար վարժուած չէի իր քով ... նելու։

Արդարեւ, իրիկունը, ճաշէն ... ժամանակ առաջ սենեակիս ... պաւայ կորովի ու համարձակ ... նամակ մը։ Դժբախտաբար ... մը անհոգութիւն ցոյց ... այն Թղթակցութեանց նկատմամբ ... զորս երիտասարդական տարիներուս մէջ ստացած եմ, այնպէս որ ... կրնար վերարտադրել անոր ... կին ընագիրը — ու կը պարտաւորուիմ ... գոհանալ անոր պարունակութեան վեր ի վերոյ նշանակելով ... Թղթակցութիւնս կը խնդրէր ... պատմել իր կեանքին մէջ ... ուապը։

Այս դէպքը, կը գրէր ան, ... քան հին էր որ այլեւս մաս ... կազմէր իր ներկայ կեանքին ... նկատելով որ կը մեկնէի վաղուան յաջորդ օրը, իրեն համար ... դիւրին կ'ըլլար խօսիլ իրողութեան մը մասին որ աւելի քան ... տարիներ զինքը զբաղեցուցած ... տանջած էր ներքնապէս։

(Շար.)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Բելժիքա, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՄԱՐՏ 1932

31 MARS 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1841 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԸ ՀԱՅՑՆԻՆ ԲԱՐԱԿ_ԲԱՐԱԿ

Երկար ատեն է ի վեր, կը խօսինք այս էջին վրայ արձանագրել ուսինները այն քասմինելի ախտին որ կը կոչուի «բարակ ցաւ», ժողովրդական պատկերալից բացատրութեամբ։

Կը խօսինք՝ տխուր մը փափկանկատութեամբ։ Եւ յետոյ անոր համար որ, դժուա՞ր է գործնական ելք մը ցոյց տալ. ցաւը մատնանշելէ յետոյ։

Մեր լուրերու բաժնին մէջ. վերջերս աւելի յաճախ կ'երեւան մահեր՝ հիւծախտէն։ Եւ ամէնէն թարմ տարիքին մէջ։

Այս տողերը գրած ատեն, աչքի առջեւ ունինք երկու նամակներ։ Մէկը՝ Մարսէյլէն, որ կը հաղորդէ կարնեցի որբի մը մահը։ Միւսը՝ Երընոպլէն, որ անուանին.

— «Ջատկի առթիւ, Ա. Խ. Կարմիր խաչի երկու անդամուհիներ այցելեցին հայ հիւանդներուն, Թէ՛ Սանաթորիոմին եւ Թէ քաղաքային Հիւանդանոցին մէջ։ Ամէնը մէկ 15 հիւանդներ են. բայց ամէնէն կսկծալին Թոքախտաւորներու վիճակն է։ Հինգ Թոքախտաւորներ կան, որոնց մէկը, երիտասարդ գրող մը, ոչ իսկ երկու խօսք կրցաւ ընել։ Մօտ հինգ ամիսէ սանաթորիոմը կը գտնուի, բայց մենք լուր չունէինք։

Այս տղան սափրիչ նշանակուեր է հիւանդներուն վրայ, եւ Ջատկի առաջին օրը շատ աշխատած ըլլալով, կրկին տկարացեր եւ յաջորդ օրը անկողին ինկեր է։ Այսօր գարմնալ մեր անդամուհիներէն տոփկին մը յատկապէս գնաց եւ Թարմ հաւկիթ եւ գրպանի ծախք տարաւ։ Ուրիշի մը միջոցաւ ալ խորհուրդ տուինք որ չաշխատի։ Չրի մօտ է հիւանդանոց եւ կարելի է հոգալ ծախքերը»։

Ասոնք՝ մեզի հասած տեղեկութիւններն են միայն։ Ամէն օր կ'իմանանք ուրիշներ ալ, Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ, բայց մեզի համար անգամ դժուար է 'ներկայացնել ամբողջական պատկերը։

Այս առթիւ, հարցում մը.— Հայ Բժշկական Միութիւնը եւ Կարմիր Խաչերը պարտականութիւն չե՞ն սեպեր երեւան հանել ամբողջ պատկերը, առնելով գոնէ հիւանդանոցներու մէջ ինկած դժբախտներու Թիւը։ Ակադեմական գեկուցումները կամ հանդէս-երեկոյթները իրենց կարգին։ Բայց այս խնդիրն ալ մաս չէ՞ կազմեր իրենց կոչումին...

Ցաւալի պիտի ըլլար գրել ու ճառել հիւանդութեան պատճառներու մասին։ Ցեխոտ բանուորն ալ բաւական բան գիտէ, տասը տարի վայելած ըլլալով այս պողոտաներուն չարն ու բարին։

Մեր միտքը կը չարչրկուի աւելի կենսական հարցով մը — ի՞նչ ընել, ի՞նչպէս ընել, որ կարելի եղածին չափ աղատ մնան ախտէն, կամ փարակուելէ յետոյ, քիչ մը տանելի կեանք ունենան։ Մանաւանդ որ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ երիտասարդներ են, եւ կրնան եթէ ոչ փրկուիլ, գոնէ նուազ տառապիլ։

Ծրագիրներ շատ կան սեղանի վրայ. սկսելով Հայկական Ապաքինարանի մը հաստատումէն։

Հաւատք չունենալով խոշոր ծրագիրներու յաջողութեան վրայ, մենք պիտի առաջարկէինք փնտռել համեստ, բայց գործնական միջոցներ։

Այսօր դժուար է գտնել Գաղէզ Արեւն մը, որ հիւանդանոց շինէ։ Մարգոց բարեգործական ըմբռնումներն ալ նօսրացած, տժգոյն, սահմանափակ ձեւեր առած են։

Ուրեմն. փոխանակ սպասելու որ ունեւոր մը պարտականութիւն սեպէ Դարմանատուն մը հիմնել Եւրոպայի մէջ, խորհինք աւելի արդիւնաւոր դարձնել մեր ժողովրդական միջոցները։ Որովհետեւ, ցաւը կը ճարակի եւ արդէն աղէտի մը հանգամանքն առած է։

Պոլսոյ մէջ. դժնդակ պայմաններու տակ, դպրոց, եկեղեցի, աղքատախնամ եւ ազգ. խնամատարութիւն կը պահեն, պարզապէս ձեռք ձեռքի տալով եւ օժանդակ միութիւններ կազմելով։

Այստեղ, Եւրոպայի մէջ, աւելի լայն միջոցներ ունենալով հանդերձ, չունինք ուժասպառ Պոլսին հոգերը։

Արդ. ինչո՞ւ կարելի աջակցութիւնը չընծայել կարմիր Խաչերուն, որպէսզի կարենան սպեղանի հասցնել, ամէն ուր որ կը հասնին իրենց աչքն ու ձեռքը։

Դժուա՞ր է հարիւրաւորներու, նոյն իսկ հազարաւորներու բարձրացնել այդ կազմակերպութեանց անդամներուն եւ անդամուհիներուն Թիւը, մանաւանդ որ այնքան ճղճիմ գումար մը կը կազմէ անդամավճարը։

Ամէն տեղ ալ, ունինք բազմութիւններ որ կը սիրեն Բարի Սամարացիի գործ կատարել։ Կարեւորը՝ զանոնք շարժման մէջ դնելն է։

Բոլորի սրտին կը խօսի նոր սերունդի փրկութեան խնդիրը։ Փրկութիւն՝ ոչ միայն հոգեպէս, այլ եւ ֆիզիքապէս։ Եւ եթէ այրերը կը խուսափին նախաձեռնութենէ, հապա ի՞նչ կը բանին կիները։ Ափ մը կիներ էին որ, Ազգանուէր կազմակերպեցին ու պահեցին, համիտեան խաւարին եւ բռնութեան մէջ։ Դարձեալ ափ մը կիներ են որ մինչեւ այսօր — յիսուն տարիէ ի վեր — կանգուն կը պահեն Դպրոցասէրը, շրջանէ շրջան եւ երկիրէ երկիր։

«Երբ կինը ուզէ, Աստուած ալ կ'ուզէ», ըսեր են հիները։

Իսկ երբ Հայուհին ուզէ, Աստուած ոչ միայն կը խոնարհի, այլեւ կ'օգնէ։

Գէթ այսպէս կը հաւատան մեր մայրերը։ Եւ այդպէս ալ տեսեր ենք մինչեւ այսօր, շատ աւելի դժնդակ պայմաններու մէջ։

Անհրաժեշտ է ցանց մը, համատարած եւ խոր ցանց մը, ճակատ յարդարելու համար բարակ ցաւին դէմ։ Ի նպաստ անոր զոհերուն։

Փարիզի Բժշկական Միութիւնն ալ կրնայ — պարտաւոր է — գործօն դեր կատարել այս կազմակերպութեան համար, հովանաւորելով զայն կամ աջակցելով անոր։

Այսօր տասնեակներով, վաղը աւելի մեծ Թիւով պիտի հալին մեր երիտասարդները, բարակ-բարակ՝ Գալարուելով բարակ ցաւի մագիլներուն տակ։

Քրէական յանցանք է միջոց ունենալ եւ անճրկիլ։

Շ.

ՄԱՀ ՖԻԼԻՓՓՕ ԹՈՒՐԱԹԻԻ

Իտալական ընկերվարութեան յայտնի դէմքերէն Ֆիլիփփօ Թուրաթի մեռաւ նախորդ օր Փարիզի մէջ։

Թուրաթիի մահով մեծ կորուստ մըն է որ կը կրէ իտալական ընկերվարութիւնը, ինչպէս նաեւ միջազգային ընկերվարութիւնը, որուն ամէնէն նշանակելի դէմքերէն մին էր։

Ծնած՝ 1857ին, իր ամբողջ կեանքը նուիրած էր ընկերվարութեան եւ աշխատաւորութեան դատին։ 1895էն ի վեր՝ երեսփոխան ընտրուած էր իտալական խորհրդարանին ուր աւելի քան 30 տարի, քերանն եղաւ իտալիոյ աշխատաւոր դասակարգին։

Իտալիոյ մէջ ֆաշիզմի յաղթանակէն յետոյ, Մուսոլինի չէր կրնար ամբոցնել իր իշխանութիւնը, քանի Թուրաթի հոն էր եւ կը կանգնէր ցուցէին դէմ, ժողովուրդը հրաւիրելով ընդդիմութեան։ Այնպէս որ, Մաթէոթթիի սպանութենէն յետոյ, Թուրաթիի կեանքն ալ միշտ վտանգուած էր։ Սակայն, անվեհեր պայքարողը ո՛չ մէկ վախ կը զգար։

1927ին, երբ անհարեկումը ամէն կարելիութիւն ջնջեց՝ կազմակերպուած պայքար մղելու ֆաշիզմի դէմ, Թուրաթիի բարեկամները ստիպեցին վերջապէս գինքը որ մեկնի երկրէն։ Եւ չապկաւորներու հսկողութեան եւ ապսորի սպառնալիքին տակ, յօժարեցաւ հեռանալ հայրենիքէն՝ արտասահմանի մէջ վերակազմելու համար իտալիոյ մէջ քայքայուած կուսակցութիւնը։

Թուրաթի Ֆրանսա հասաւ վտանգաւոր փախուստէ մը վերջ ուր ինքը եւ իր ընկերները քիչ մնաց որ իրենց "կեանքը" վճար տային։ Այդ Թուականէն ասդին, կը մնար Ֆրանսա։ Մինչեւ վերջին օրերը գործօն մասնակցութիւն մը բերաւ իտալական ընկերվարութեան, իր երիտասարդ ընկերներուն տրամադրելով իր մեծ փորձառութիւնը եւ անսպառ կորովը։

Եւ երբ դժնդակ պահերու մէջ, զօրս միայն քաղաքական տարագիրները կրնան ճանչնալ, մէկը կը սկսէր վհատիլ, կը բաւէր որ Թուրաթի խօսէր անոր, անոր հաղորդէր ընկերվարութեան եւ աշխատաւորութեան վերջին յաղթանակի իր աննկուն հաւատքը։ Թուրաթիի օրինակը քաջութիւն եւ կորով կու տար։

■■■

Ֆրանքեւգերման ժողով մը

Ապրիլ 11ին, Փարիզի մէջ պիտի գումարուի Ֆրանքեւգերման տնտեսական յանձնախումբը, որուն մեծ կարեւորութիւն կը տրուի, նկատի ունենալով քննուելիք հարցերը։

Այս յանձնախումբը ուրիշ հարցերու կարգին, պիտի քննէ նաեւ ներածման չափացոյցերու եւ առեւտրական դաշնագրերու փոփոխման հարցերը։

Գերմանիոյ գնումները

Թայխսպանքի միջամտութեան վրայ, գերման կառավարութիւնը որոշեց արգիլել անօտական համար, ներածող վաճառականներուն տրամադրել հարիւրին 55ը միայն օտար դրամական քանակին, որ նախապէս որոշուած էր ապրիլի համար։

Այս որոշումը կը նշանակէ թէ արտածումներու վրայ՝ ներածումներու անհամեմատ յաւելման հետեւանքով, գերման կառավարութիւնը կը ձգտի անուղղակի միջոցներով սահմանափակել օտար երկիրներէ գնումները։

Ստալին ծանր հիւանդ

Մէկ քանի օրէ ի վեր, շարունակաբար Պերլինէն տրուած լուրերու համաձայն, ջղային հիւանդութեանց մասնագէտ գերման բժիշկ մը, Մոսկուայի մէջ՝ կարգ մը դասախօսութիւններ տալու պատրուակով, կը դարմանէ Ստալինը, որ ջղային հիւանդութեան բռնուած է։ Մասնաւորաբար յիշողութիւնը տկարացած է եղեր։ Կ'ըսուի նաեւ թէ քաղաքէնցի մասնագէտ լեհ բժիշկներ ալ կը հսկեն Ստալինի առողջութեան վրայ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Դանուբեան Դաշնակցութիւնը

■■■■■■■■

Մեծ պետութեանց խորհրդակցութիւնը

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէօ ընկերակցութեամբ ելմտական նախարարին, կիրակի օր կը մեկնի Լոնտոն։

Գալով չորս մեծ պետութեանց ներկայացուցիչներու ժողովին, որ պիտի մշակէ դանուբեան հինգ երկիրներու ուղղուելիք հրաւէրը, կացութիւնը հետեւեալն է։

Այս հաւաքոյթին սկզբունքը ընդունուած է բոլորին կողմէ։ Սակայն կարելի չէ եղած անոր Թուականը ճշդել, որովհետեւ դեռ յայտնի չէ թէ մասնակցող պետութեանց ներկայացուցիչները ազատ պիտի ըլլա՞ն այդ օր։

Անգլիոյ քաղաքական շրջանակները պէտքը կը զգան տարբերութիւնը ճշդելու երկու լուրերու, որոնք իրարու հետ շփոթուած են.— Պ. Թարտիէօյի Լոնտոն այցելութիւնը եւ մեծ պետութեանց խորհրդակցութիւնը։

Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը կը ճշդէ թէ ոչ եւ է պաշտօնական հրաւէր չէ ուղղուած այս հաւաքոյթին համար՝ չորս մեծ պետութեանց։ Այս մասին, միայն այդ պետութեանց կարծիքը շօշափուած է Լոնտոնի իրենց ներկայացուցիչներուն միջոցաւ։ Նպաստաւոր պատասխան ստացուած է Հռոմէն եւ Պերլինէն։

Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանին յանձնուած գրութեամբ մը, Անգլիա իր տեսակէտը կը պարզէ դանուբեան հարցին մասին։

Ֆրանսայի վարչապետը համամիտ ըլլալով Անգլիոյ վարչապետին հետ տեսակցութեան մը, հրաւէր ստացած է մեկնելու Լոնտոն։

Չորս պետութեանց հաւաքոյթէն առաջ ուրեմն, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վարչապետները պիտի տեսակցին Լոնտոնի մէջ։ Բացի դանուբեան տնտեսական ծրագրէն, հաւանական կը նկատուի որ տեսակցութեան ընթացքին, քննուի նաեւ հատուցումներու հարցը։

Պերլինի քաղաքական շրջանակները շատ գոհ են որ Անգլիա Թելադրած է, դանուբեան հարցին լուծման համար, ամէնէն առաջ համաձայնութիւն գոյացնել մեծ պետութեանց միջեւ, եւ այս հաւաքոյթի Թուականին մեծ կարեւորութիւն կու տան։ Որովհետեւ, այդ հաւաքոյթին Գերմանիոյ ներկայացուցիչը կրնայ ըլլալ կ'ըսեն, վարչապետ Պ. Պրիւնինկ։ Արդ. Պ. Պրիւնինկ յառաջիկայ ամբողջ շաբթուան ընթացքին, զբաղած պիտի ըլլայ նախագահական երկրորդ քուէարկութեան առթիւ, տենդագին գործունէութեամբ։ Ճիշդ այդ պատրուակով ալ Գերմանիա կը փափաքի որ չորս պետութեանց հաւաքոյթի Թուականը նշանակուի այս ուրբաթ օր։

Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի Արաս կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին առջեւ, երկար բացատրութիւններ տուաւ Թեհրանի, Մոսկուայի եւ Ժընեւի մէջ, իր կատարած աշխատանքներուն մասին։ Արտաքին գործավարը՝ մանրամասնօրէն երկար մանրամասնութիւններ տուաւ Թուրքեւպարսկ սահմանային համաձայնութեան եւ իրաւախոհութեան դաշնագրին մասին։ Թէվֆիք Րիւշտիի բացատրութիւնները գոհունակութիւն պատճառեցին։ Թուրքեւպարսկ սահմանային համաձայնութիւնը եւ իրաւախոհութեան դաշնագիրը Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ պիտի վաւերացուին այս օրերս եւ յետոյ վաւերագրերու փոխանակումը տեղի պիտի ունենայ Էնկիւրիի եւ Թեհրանի միջեւ։

Թէվֆիք Րիւշտի վերադեցաւ իր եւ Ըսմէթ փաշայի մօտ առնելէն դէպի Մոսկուա եւ Հռոմ կատարելիք ճամբորդութեան ծրագրովները արդելք մը չպատահի, Թուրքիոյ վարչապետն եւ արտաքին գործավարը Էնկիւրիէն դէպի Մոսկուա պիտի մեկնին ապրիլի վերջը։ Հռոմ այցելութիւնը տեղի ունենայ աւելի յետոյ։

Վէնիզելոս կը մնայ գործի գլուխ

Ազգային կառավարութիւն մը կազմելու համար թափուած ջանքերը ՝որեւէ արդիւնք տուած չըլլալով, Պ. Վէնիզելոս կը շարունակէ մնալ Յունաստանի կառավարութեան գլուխը։ Խորհրդարանին աշխատանքները վերսկսան նախորդ օր։

Թերթերը կը հաղորդեն թէ Յունաստան պիտի վճարէ արտաքին պարտքերու ապրիլ 1ի տոկոսները։

Ըն ընդդիմադիրներու պետը յայտնեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ անմիջական ընտրութեան պահանջ պիտի դնէ, որպէսզի Յունաստան, Լօզանի խորհրդաժողովին ներկայանայ երկրին մեծամասնութեան կազմած ուժեղ կառավարութեամբ մը։

Պ. Վէնիզելոս Ժընեւ պիտի մեկնի ապրիլ 7ին։

Իրլանտա Անգլիոյ դէմ

Հաւատարմութեան երդումի եւ կալուածական-հողային տարեվճարներու մասին՝ Անգլիոյ ծանուցագրին տրուելիք պատասխանին շուրջ՝ համաձայնութիւն գոյացաւ Իրլանտայի դահլիճին մէջ։ Այս պատասխանը հաւանաբար անգլիական կառավարութեան պիտի յանձնուի Լոնտոնի իրլանտական ներկայացուցչին միջոցաւ։

Իր պատասխանին մէջ, իրլանտական կառավարութիւնը կը հաստատէ թէ ապրիլ 20ին, իրլանտական խորհրդարանի վերաբացման, պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, պահանջելով սահմանադրական փոփոխութիւններ եւ հաւատարմութեան երդման ջնջումը։

Անգլիոյ անկախ աշխատաւորականներու ընդհ. ժողովին մէջ, երեսփոխան մը, ներկայացուց բանաձեւ մը, որով կը յայտարարուի թէ ընդհ. ժողովը կ'ընդունի որ Իրլանտա իրաւունք ունի ինքնիսկ որոշելու իր կառավարութեան ձեւը։ Այս բանաձեւը անգլիական կառավարութենէն կը պահանջէ կատարել հաւասարութեան հիման վրայ, Իրլանտայի հետ բանակցիլ երդման եւ տարեվճարներու հարցին մասին։

Բանաձեւը ընդունուեցաւ։

Կոմիտէճիները կը գործեն

Նեվրոքոփի Թաղապետութեան եւ մակեդոնական կուսակցութեան միջեւ վէճ մը ծագած ըլլալով, կոմիտէճիները ձերբակալեցին այս քաղաքի Թաղապետական խորհրդականներէն երեք հոգի, որոնք Սոֆիա գացեր էին բողոքելու համար իրենց քաղաքին մէջ կոմիտէճիներու անհանդուրժելի գործունէութեան դէմ։

Այս երեք խորհրդականները ընտրուեր էին վերջին Թաղապետական ընտրութիւններուն, ընդդէմ մակեդոնական կուսակցութեան Թեկնածուներուն։

Խորհրդականներու ձերբակալումը մեծ յուզում պատճառած է քաղաքին բնակչութեան, որ հրապարակային հաւաքոյթի մը մէջ, պահանջ դրաւ խիստ հետապնդում կատարել ընդդէմ կոմիտէճիներուն։

«ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ»

Ստացանք Յ. Օշականի վէպին 3րդ պրակը (գոյգ), որ վարպետի մը վրձինով կը պատկերացնէ Հաճի Օրթինի մահը եւ անոր փառքին կործանումը, անոր հարստութեան եւ կալուածներուն աւերումը եւ պալատին հրկիզումը։

Ստացած ենք նաեւ Ա. եւ Բ. պրակէն՝ նախապէս արձանագրուած բաժանորդներու համար։

Բաժանորդներու Թիւը աւելցած ըլլալով, կը խնդրենք Յառաջի խմբագրութենէն 25 օրինակ եւս աւելցնել մեզի սահմանուած քանակութեան վրայ, սկսած Ա. պրակէն։

Հնդկական խռովութիւնները

Պոմպէյի մէջ ցուցարարներու խումբ մը յարձակում գործեց անգլիական վարժարանի մը վրայ։ Պաշտօնեայ մը վիրաւորուեցաւ։ Նիւթական մեծ վնասներ կան, փանդուած են գիտական Թանկարժէք գործիքներ։ Հարիւրի չափ ցուցարարներ ձերբակալուեցան։

Պոմպէյէն տրուած լուր մը կը հաղորդէ թէ կառավարութիւնը որ կը յուսար զսպել կանտին եւ Ազգ. Խորհուրդը, անելի մատնուած է ներկայիս։

Ցիկլին նետուո որուն Թելադրուած էր բանակցութեան մտնել, կացութիւնը քննելէ յետոյ, յայտարարեց թէ Հնդիկ Խորհուրդը՝ երբեք նախաձեռնարկ չպիտի ըլլայ խաղաղեցման բանակցութիւններու մէջ մտնելու։

Ատկից զատ, հնդիկ մահմետականները հիմա ամէնէն աւելի կը կասկածին Անգլիացիներէն Թէ գէշ տրամադրութիւններ կը մնուցանեն իրենց հանդէպ։

Լինտպէրկի տղան ե՞րբ պիտի յանձնուի

Առեւանգիչներուն հետ բանակցող երեք Ամերիկացիներէն մէկը՝ պատուելին, յայտնեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ բանակցութիւնները ամէնէն շօշափելի արդիւնքը տուած են եւ մեծ յոյս յայտնեց թէ շատ չանցած տղեկը պիտի յանձնուի ծնողքին։

Իսր թէ Լինտպէրկ հրաման տուած է իր մեքենավարներուն, կազմ ու պատրաստ պահելու իր օդանաւը, առաջին առթիւ մեկնելու եւ առնելու համար իր տղեկը։

Մտահոգութիւնը սակայն, կը շարունակէ թերահաւատ մնալ։

Ամերիկայի բացը գոցելու համար

Ծատուկ Յանձնախումբը, ամերիկեան երեսփ. ժողովին յանձնեց օրինագիծ մը, որով ելմտացոյցին բացը գոցելու համար, կ'առաջարկէ երկու միլիառ 261 միլիոն տոլարի նոր տուրքեր հաստատել։

Օրինագծին մէջ տուրքեր նշանակուած են սակարանի մէջ արժեթուղթերու եւ պարտաթուղթերու վճարման, առեւտրական կարքերու եւ անհատական ինքնաշարժներու, ինչպէս նաեւ ներկայացումներու, հոտեղէնի, գոհարեղէնի, ձայնագիր գործիքներու վրայ, եւլն.։

Ատկից զատ, տուրք պիտի գանձուի տարեկան 6000 տոլարէ հասնող աշխատավարձքերուն վրայ։ Այս գումարը նախապէս 10 հազար էր։

Ջատկի զոհերը

Ջատկի արձակուրդին առթիւ, մեծ քաղաքներէ, մանաւանդ Փարիզէն դէպի գիւղերը երթեւեկը կը շատնայ եւ ճամբաները կը խճողուին ինքնաշարժներու բազմութեամբ մը։ Արկածներու առաջքն առնելու համար, ամէն քաղաքապետութիւն պարտք կը սեպէ իր շրջանի ճամբաները եգերել խոհեմութիւն Թելադրող ծանուցագրերով։ Հակառակ ասոր սակայն, Ջատիկը այս տարի եւս բաւական զոհեր խլեց ճամբաներուն վրայ,—34 մեռեալ, 120 վիրաւոր։

ԶՐՈՅՑ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ՀԵՏ

ՈՒՇ ԼԻՆԻ՝ ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Գրոց-բրոց ընկեր մը անցած օր կը գանգատէր թէ Զօպանեանի դասախօսութեան մէջէն միմիայն հինգ-չորս սխալ ժառանգներ եմ, ուրիշ առիթի ձգելով անդրադառնալ միացած այլանդակութիւններուն:

«Աւելի հանգամանօրէն» կը պնդէր բարեկամս:

«Վա՛յ քեզ քաղաք, պատասխանեցի իրեն, եթէ մանուկ կը կարծէք Զօպանեանը, թողէք որ խօսածը թանձրացնէ ճերմակի վրայ սեւով, որովհետեւ լեզուն ոսկոր չունի: Հակառակ պարագային տաւշին անգամը չէ որ պիտի պօռայ՝ ես ատանկ բան չէի ըսած: Եւ մատնանշուածը սրբագրելէ կամ վերցնելէ ետք, նորէն մեզի պիտի ներկանար իր անիրաւուած գոհի կամ Պարոնեանի բանաստեղծին սրտառուչ տիպարովը»:

Ձէ՛, այդ ծաղրականը ինկողը չեմ: Ուշ լինի՝ նուշ լինի:

×

Մեր զրոյցին ուրի՛շ նիւթ կայ հիմա, շատ աւելի ուշագրաւ: «Իմ Անահիտիս մէջ երեւցած Գ. Ֆընտգլեանի զմայլելի թարգմանութիւնը»:

Այդ «զմայլելին» լոյս աշխարհ եկած է 1904ին: Ուրեմն աւելի քան քառորդ դար առաջ: Եւ վստահօրէն գիտեմ թէ պարսկահայ բարեկամներս դեռ անտեղեակ պիտի մնային անոր գոյութեան, եթէ չըլլար Զօպանեանի ձախորդ «ելոյթը»:

Աւելին կայ: Այս զրոյցին մէջ պիտի երեւայ, 28 տարի ուշացած գրախօսականը Ֆընտգլեանի գործին:

Տեղը չէ՞ կրկնել՝ «Ուշ լինի՝ նուշ լինի»: Իսկ եթէ «փուշ լինի» խեղճ Ֆնտգլեանին համար, մեղքը այդ առիթը ստեղծող «չէլթան»ին վիզը:

Ֆնտգլեանի խօսքով իր գիրքը կը պարունակէ «Պօտլիըն» ծանօթ ձեռագրին քառեակներուն թարգմանութիւնը: «Պարսկերէն բնագրէն» կը վկայէ գրքին կողքը: «Զարմանալի բնագիր», պիտի մտածէր ձեր Ջորեպան Սարգիսը անոր մէջի ֆրէնկացած «սաքին» տեսնելով: Ա՛յ այդ չարաբաստիկ «սաղի»ն...: Անցնինք:

Որեւէ թարգմանութիւն չի՛ ձգտիր վերարտադրել հեղինակին միտքի եւ արուեստի գեղեցկութիւնը, հաւատարմօրէն՝ որքան որ կարելի է: Բայց թարգմանողը ազատ չէ, ընտրած հեղինակին համեմատ, իր ճիգերը կեդրոնացնելու՛մ առաջինին կա՛մ երկրորդին վրայ:

Մանաւանդ Օմար Խայեամը իր մէջ կը գտնենք՝ ամենանուրբ հեգնանք, իմաստասիրական որոշ դաւանանք, բառախաղ, խնամուած արուեստ, բառերու երաժշտականութիւն, աւելի կամ նուազ չափով թաքուն ակնարկներ, քառեակի մը սեղմ ձեւին մէջ խտացած հատուած, լեզուի ներդաշնակութիւն եւ գեղեցկութիւն եւ այս ամէնը... յանգաւոր:

Կարելի՞ է այս ամէնը միասին վերարտադրել օտար լեզուի մը մէջ: Ո՛չ:

Թարգմանողը պարտաւոր է իր նախընտրած գեղեցկութիւնները փրկելու համար զոհաբերել միացածը: Խայեամի գործը նման է Իսֆահանի հատուէտ գինիին: Թարգմանողը ստիպուած է ջուր խառնել անոր եւ փոխադրել օտար շիշի մը մէջ: Հարցը կարելի եղածին չափ քիչ ջուր խառնելուն եւ փրկելուն մէջ է գտնէ մէկ մասը անոր բնական «արոմա»էն: Փրկել ամբողջութիւնը՝ անկարելի է:

Խայեամի թարգմանութեանց պարագան առնելով, Միրզայեանց նախընտրած է գեղեցիկ յանգը եւ լեզուական ներդաշնակութիւնը, զոհելով յաճախ իմաստին եւ հեգնանքին նրբութիւնները:

Իմ Զարըդ բարեկամս, աւա՛ղ, դոյլ մը ջուրի մէջ խեղդեր է Օմարի բաժակ մը գինին, ձեռք բերելու համար բանաստեղծութիւն մը, յանգաւո՛ր, բայց աղքատ:

Լ. Մ. զոհեր է յանգերու ներդաշնակութիւնը, կարծելով որ Խայեամի մեծագոյն արժանիքը իր իմաստասիրութեան եւ հեգնանքին գեղեցկութեան մէջն է: Որով ջանացեր է փրկել Խայեամի իմաստը, անոր ոճին ուժգնութիւնը եւ քառեակին սեղմ ու ազդու ձեւը:

Յաջողե՞ր է: «Խօսք մի տանէք»: Իսկ Գ. Ֆնտգլեան յաջողեր է Նիշափուրի հռչակաւոր գինին փոխել ...քացախի՛:

Թարգմաներ է արձակ, ուրեմն կարելի էր պահել իմաստին գեղեցկութիւնը: Չափ չէ պահեր, ուրեմն կարելի էր վերարտադրել, նախնական բացատրական ձեւով, հեգնանքը եւ քօղարկուած ակնարկութիւնները: Իր գրքին մէջ, որ հաշուետոմարի ծաւալը ունի, կրնար տողերը լայնօրէն փռել եւ գտնէ մեր հասկցած հայերէնովը ըսել ըսելիքը: Նախընտրեր է Շանկխայերէնը: Զօպանեան որ 28 տարի առաջ ապահովաբար հայերէն գիտէր, տեսեր, կարդացեր եւ գտեր է «Զմայլելի՛»: Տղեր եւ «առաջին անգամ հայ ազգին ճանչցուցեր է մինչեւ 20րդ դար անծանօթ մնացած» Նիշափուրցին:

Անցնինք քառեակներու քննութեան:

×

Թարգմանուած քառեակներէն ջանացեր եմ նմուշի համար զատել մէկ-երկուքը որոնց բնագիրը զուգահել կարելի է: Նպատակս է պարսկահայ բարեկամներուս համար դիւրացնել բաղդատութիւնը Խայեամի բնագրին հետ:

Առէք սա մէկը Գ. Ֆնտգլեանի թարգմանածներէն՝

Գինի կը խմեմ ես ինչպէս ամէն մարդ ինծի պէս ճանաչող է.
իմ գինի խմելս Անոր համար թեթեւ բան է,
իմ գինի խմելս Աստուած սկիզբէն գիտէր,
եթէ գինի չխմեմ Աստուծոյ գիտութիւնը անգիտութիւն կ՚ըլլայ:

Երբ թարգմանողը կաշկանդուած չէ չափի եւ յանգի ճիրաններուն մէջ, ի՞նչն է որ զինքը կը ստիպէ Խայեամի բերանը դնել այս պատուելիական բնաբանը:

Ցանց եւ չափ փնտռողը բանիք թէ կրնայ արդարանալ հեղինակէն շեղելով, իսկ Գ. Ֆ.ի նման ձեռքըստոքը ազատ թարգմանիչը ինչո՛ւ պէտքը զգացեր է բնագիրէն հեռանալ եւ երկու անգամ կրկնել «իմ գինի խմելս»: Բնագրին մէջ Խայեամ նախ իրեն նմանող անձը կ՚արդարացնէ երկրորդ տողին մէջ եւ իր մասին կը խօսի երրորդին մէջ: Եւ ապա՝ Աստուծոյ անգիտութեան կամ անտեղեակութեան հարցը չէ որ յուզուած է, այլ ուղղակի աստուածային «տգիտութեան», ակնարկելով իսլամ կրօնքին մէկ որոշ վարդապետութեան:

Լ. Մ. այդ քառեակը թարգմաներ է՝

Գինի կը խմեմ, եւ ով որ ինծ պէս կը սիրէ գինին,
Գինարբուքն անոր, Աստուծոյ աչքին մեղք չունի երբէք,
Գինի խմելս, գիտէ՛ր Ան արդէն առաջագունէն՝
Թէ որ չի խմեմ, գիտութիւնն Անոր կ՚ըլլայ ծերկուած:

Խայեամ իր ամէնէն գեղեցիկ քառեակներէն մէկ քանին նուիրած է Նիշապուրի պարապատան աղջեւ կաւը շաղող բրուտին:

Գ. Ֆ. պէտքը տեսեր է խեղճ բրուտը երդիքի մը վրայ հանելու: Այդ միջոցին ինքնաշա՞րժ մը կ՚անցնէր արդեօք: Եւ երգել տուեր է անոր ճիշդ լրագրական տեղի-արկածներու լեզուով:

Ցան մը երդիքին վրայ տեսայ մարդ մը առանձին,
Որ կաւը կը կոխկրտէր ու զայն կ՚արհամարհէր.
Այն կաւը խորհրդաւոր լեզուով անոր ըսաւ.
«Գիտցի՛ր որ դուն ալ ինծի պէս բաւական պիտի կոխկրտուիս:»

Ուղղակի գիւտ է այդ «բաւական»ը: Կատակը մէկդի երեւակայեցէք որ երբէք չէիք լսած Խայեամի անունը, եւ այս ահաւոր տափակութիւնը ձեզի հրամցուեցաւ իբրեւ համաշխարհային գրականութեան էջերէն փրցուած կտոր մը: Ձեր տպաւորութիւնը Խայեամի մասին գրի առէք եւ ղրկեցէք Զօպանեանին...:

Նոյն քառեակը Միրզայեանցէն՝

Երէկ ես տեսայ, որ կաւի գլխին
Ջարկում էր ոտքով մի բրուտ վարպետ,
Կաւն ասաց նորան իւր անձայն լեզուով,
«Քո պէս էի ես, լա՛ւ վարուիր ինձ հետ»:

×

Առնենք սա «զմայլելի»ն՝

Վարդերու եղանակին, գետափը,— մարգին եզերքը,
Մէկ, երկու, երեք ընկերներով ու հուրիկերպիկ խաղակցով մը,
Յառա՛ջ բեր բաժակը, զի այգուն խմիչք ըը խմողները
Հանգիստ են մզկիթէն ու անկախ սինակոկէն:

Նման այլանդակութիւն մը լրջօրէն բնագրին քովը դնելն իսկ սրբապղծութիւն պիտի ըլլար: Կը բաւէ ուսումնասիրել իբրեւ նմուշ Ֆընտգլեանի Շանկխայերէնին:

Ո՞ւր կորսուեր է առաջին երկու տողին բայը: Աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար մէկէն մինչեւ քսան համրել, փոխանակ երկուքով բաւականանալու:

Արդեօք ի՞նչ տեսակ «ճանապարհ» է հուրիկերպիկը: Ի՞նչ պիտի խաղան: Հապա սա «այգուն խմի՛չքը»: Մարդ աստուծոյ, ըսէիր պարզօրէն թէ «գետափը եւ մարգին եզերքը իրարու դէմ ֆութպօլի մրցում մը ունեցեր են»: Գետափը յաղթեր է հուրիկերպիկ մարգին մէկի դէմ երկու-երեք կոլով: Ծեռոյ մզկիթին մէջ հանգիստ բըեր են»: Գոնէ Խայեամի ոգիին աւելի մօտիկ կ՚ըլլար քառեակը:

Ուրիշ մը՝

Ահա մենք ու գինի ու գինետան
Նստարան ու աւեր օճախ,
Անփոյթ՝ փրկութեան յոյսին ու տանջանքի երկիւղին,
Հոգի-սիրտ ու բաժակ ու հագուստ, գինիի մրուրով լեցուած,
Անկախ՝ հողէ հովէ, հուրէ ու ջուրէ:

Հարկաւ հասկցաք: Գ. Ֆ. նկարագրած է հնամաշ խանութ մը ուր, խառն ի խուռն, իրարու վրայ դիզուած են քացխած գինի, կոտրուած նստարան, աւեր օճախ, հոգի, սիրտ, բաժակ, նաեւ մրուրով լեցուած... հագուստ: Երրորդ տողը կարելի է բացատրել իբրեւ տպագրական սխալով մը միւսներուն քով դրուած:

Իրականին մէջ սակայն, Խայեամի ամէնէն գեղեցիկ կտորներէն մէկն է այս քառեակը: Նիշապուրցի իմաստասէրը ծայրայեղ յանդգնութիւնով կը պոռթկայ անոր մէջ իր արհամարհանքը ուղղափառ դաւանանքին քարացած հաւատալիքներուն դէմ: Կրօնքին ամէնէն նուիրական սրբութիւնները կը ծախէ բանադրուած գինիին մէկ բաժակը գնելու համար: Ոչ միայն կրօնքին դէմ ապստամբած է հոն Խայեամ, այլեւ բնութեան կապանքներուն:

Ժամանակակից գիտութիւնը տիեզերքը կազմող չորս տարրեր կը ճանչնար՝ հողը, ջուրը, օդը եւ կրակը: Մարդը ենթակայ էր ատոնց քմահաճոյքին: Եւ Խայեամ ինքզինքը կը հռչակէ ձերբազատուած ատոնց անողոք օրէնքէն ալ:

Լ. Մ. նոյն քառեակը կը թարգմանէ՝

Անկիւնն եմ ես գինետան, գինիիս հետ ու քնարիս,
Գրաւի դրի հոգի, սիրտ ճամ ու մըզկիթ, որ խմեմ.
Հեռո՛ւ յոյսէն փրկութեան, հեռո՛ւ դժոխքին սարսափէն,
Ազատ ու վեր եմ հողէն, բոցէն, ջուրէն ու հովէն:

×

Կարելի էր առանց բացատրութեան կանգ առնել Ֆնտգլեանի ամէն մէկ քառեակին վրայ եւ կրկնել ինչ որ ըսուեցաւ մէկ քանիին համար: Գոնէ իբրեւ բացատրութիւն մէկ մասը հայերէնով թարգմանած ըլլար...:

Եզրակացութիւն: Կ՚երեւակայեմ որ տարիներ առաջ օր մը Գ. Ֆ. կը հանդիպի Հայոց ազգին մեծ բանաստեղծին եւ գրպանը պահած շաղգամ մը ցոյց տալով՝

— Ահա՛, կ՚ըսէ անոր, Իսֆահանի վարդ մը:

— Զմայլելի՛ վարդ... կը գոչէ Զօպանեան յուզուած, տո՛ւր, «Անահիտիս միջոցաւ Հայոց ազգին նուիրեմ զայն»:

Եւ Հայոց ազգը առաջին անգամ կը ճանչնայ մինչեւ 20րդ դար անծանօթ մնացած... Օմար Խայեամը:

Իմ պարսկահայ բարեկամներուս կը մնայ վճռել թէ ո՞րն է աւելի մեծը: Գ. Ֆ.ի ձախաւերութի՞ւնը թէ Արշակ Զօպանեանի գրական արուեստի հասկացողութեան դատարկութիւնը:

Մենք, հոս, շատոնց եզրակացութեան յանգած ենք այդ մասին:

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Նոթմերոյ մէջ, երկու ամիս առաջ բացուած քննութիւնները վերջ գտան: Եօթը ամբաստանեալներ պիտի յանձնուին զինուորական դատարանին:

Հաստատուած է որ այս եօթը Նոթմերոյ մէջ հաստատեր էին լրտեսական ցանց մը համաձայն Մոսկուայէն իրենց տրուած հրահանգներու:

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԶԷՖԻ ՄԱՍԻՆ

Գ.

Գերշունին, վերջին անգամ արտասահման եղած ատեն, Մարտական Կազմակերպութեան բոլոր գաղտնիքները կը յանձնէ Ցեցին եւ իրեն յաջորդ կը նշանակէ Ազէֆը: Այդ իսկ պատճառով, Ազէֆը արտասահմանի մէջ գլխաւոր ընդունելութիւն կը գտնէ եւ, քանի մը օր յետոյ, երբ Գերշունին կը ձերբակալուի, Մարտական Կազմակերպութիւնն ամբողջովին կ՚անցնի Ազէֆի ձեռքը: Ազէֆը կը դառնայ ոչ միայն այդ կազմակերպութեան միահեծան տէրը, այլեւ անոր գանձին տնօրէնողը: Իսկ Մարտական Կազմակերպութեան տրամադրութեան տակ հսկայական գումարներ կը գտնուէին:

Այդ ժամանակները, իբրեւ հրատապ խնդիր, կուսակցութեան առջեւ կը դրուի ներքին գործերու նախարար Պլեւէի սպանութիւնը: Պլեւէն կը համարուէր ռուս յետադիմականներու պարագլուխ եւ գլխաւոր ներշնչողը հրէական ջարդերու: Ձեռնարկելով անոր ահաբեկման, Ազէֆի մէջ կը խօսի նաեւ հրէական արիւնը: Ջարդերը խոր տպաւորութիւն էին թողեր իր վրայ: Անկէ զատ կուսակցութեան մէջ իր դիրքն ամրացնելու տեսակէտէն, Ազէֆն անհրաժեշտ կը համարէր Պլեւէի ահաբեկումը: Եւ կ՚որոշուի ամէն գնով գլուխ հանել զայն:

Գերշունիի օրով, ահաբեկումը կը կատարուէր անհատական ոգեւորութեամբ: Կը նշանակուէր մէկը, որ այս կամ այն ձեւով կը կատարէր իր վրայ դրուած պարտականութիւնը: Ազէֆը կը մշակէ ահաբեկման նոր ձեւ մը որ աւարտ.— Ահաբեկիչներու կազմակերպուած խմբակ մը նախ մանրամասնօրէն կը հետազօտէ ենթակային կեանքը, փողոց ելլելու ժամերը եւ այն ճամբան որով սովորաբար կ՚անցնի: Երբ նախապատրաստական բոլոր աշխատանքները կը կատարուին, այն ժամանակ ահաբեկիչները ռումբերով դիրք կը բռնեն փողոցին մէջ եւ մահապարտին անցած պահուն կը նետեն ռումբը:

Պլեւէի սպանութեան գործը Ազէֆը կը յանձնէ Սաւինկովին: Ինքն անձամբ կը մշակէ ահաբեկման բոլոր մանրամասնութիւնները եւ ապա հեռանալով մայրաքաղաքէն, կը խուսափէ գործադրութեան օրերուն վերադառնալ Պետերսբուրգ: Որոշուած ատեն Ազէֆը չերեւար եւ անփորձ ու երիտասարդ Սաւինկով կը ցրուէ խումբը եւ կ՚անցնի արտասահման՝ զեկուցանելու կեդրոնին: Այնտեղ դժգոհ կը մնան եւ կը յայտնեն թէ Ազէֆի ուշանալը պէտք է բացատրել անոր կազմակերպական աշխատանքներով խիստ զբաղած վիճակին: Ազէֆն ալ Ռուսաստանէն կը հրահանգէ, որ Սաւինկովը վերադառնայ Մոսկուա ու սպասէ իրեն:

Մենք մանրամասնօրէն կանգ կ՚առնենք Պլեւէի ահաբեկման վրայ, որովհետեւ այս գործին մէջ երեւան կուգայ Ազէֆի իսկական պատկերը:

Ազէֆը կը շարունակէ իր զեկուցումները Գաղտնի Բաժնին: Ոստիկանութիւնը ամէն բանի մասին տեղեակ կը պահէ, բացի Մարտական Կազմակերպութեան կազմէն ու տարած աշխատանքներէն: Մանաւանդ, Ազէֆ կը ծածկէ իր դերը Մարտ. Կազմակերպութեան մէջ: Այդ ձեւով կը թօթվէ որեւէ պատասխանատուութիւնէ: Բայց միաժամանակ, որպէսզի Պլեւէի սպանութեան պարագային կասկածելի չդառնայ ոստիկանութեան աչքին, կը յայտնէ թէ մայրաքաղաք են եկած խումբ մը ահաբեկիչներ, որոնք կը պատրաստուին սպաննել ոստիկանութեան ընդհանուր տնօրէն Լոպուխինը: Ահաբեկիչներէն ոչ մէկուն անունը եւ հասցէն չի տար, այլ մօտաւորապէս կը պարզէ այն ծրագիրը, որով պիտի շարժին եւ ահաբեկիչները: Կը ծածկէ նաեւ Պլեւէի անունը:

Ազէֆին շատ լաւ յայտնի էր, որ Պլեւէն եւ Լոպուխինը նոյն վայրը կ՚ապրին: Ոստիկանութիւնը զգուշացնելով Լոպուխինի դէմ եղած դաւադրութեան մասին, Ազէֆը ճշդիւ կը յայտնէ այն վայրը, ուր ահաբեկիչները կը պատրաստուէին սպանութիւն կատարել: Պլեւէի սպանութիւնը յաջողելու պարագային, պիտի կրնար արդարանալ, յայտնելով թէ ինքը ժամանակին զգուշացուցած է ոստիկանութիւնը. միայն թէ ինք գիտէր որ ահաբեկման ենթական էր Լոպուխինը եւ ոչ թէ Պլեւէն: Եւ եթէ յաջողած են սպաննել նախարարը, մեղքը իրը չէ, քանի որ ոստիկանութիւնը հարկ եղած միջոցները ձեռք չէ առած: Իսկ եթէ ահաբեկումը չյաջողէր ու գործադրողները ձերբակալուէին, կուսակցութեան առջեւ պիտի արդարանար անով, որ ահաբեկիչները, հակառակ իր խորհուրդին, սպանութեան վայր են ընտրած ոստիկանատան մօտերը...:

Մոսկուայի մէջ Ազէֆը կը հանդիպի Սաւինկովին, խստօրէն կը կշտամբէ եւ կը հարկադրէ նորէն վերադառնալ մայրաքաղաք ու շարունակել գործին կազմակերպումը: Ստանալով նոր ցուցմունքներ ու ոգեւորուած Ազէֆի խրախուսանքներէն, Սաւինկովն իր ընկերներուն հետ կը մեկնի Պետերսբուրգ: Այնտեղ, սակայն նոր եւ անակնկալ վտանգ մը կը սպառնայ Ազէֆին:

Սոց. յեղափոխականներու հարաւային Ռուսիոյ կազմակերպութիւնը — որ ամէնէն ուժեղը կը համարուէր — կը դժգոհէ որ Ազէֆը Մարտ. Կազմակերպութեան ղեկավար նշանակուած է: Եւ իր նախաձեռնութեամբ կազմակերպելով ահաբեկիչներու խմբակ մը, կ՚որոշէ ահաբեկել նոյն Պլեւէն:

Ուրեմն, այն գլխաւոր միջոցը, որ պիտի ամրապնդէր Ազէֆին դիրքը կուսակցութեան մէջ եւ զայն պիտի պահէր Մարտ. Կազմակերպութեան միահեծան ղեկավարի դերին մէջ, կը խլուէր իր ձեռքէն:

Ազէֆը դիւրաւ կը գտնէ նաեւ ատոր դարմանը: Հարաւային Կազմակերպութիւնը, նախարարը սպաննելու համար, մայրաքաղաք կը ղրկէ իր ահաբեկիչներու խմբակը՝ ղեկավարութեամբ Կլիտչօգլուի:

Ասոր հետ կը տեսակցի Ազէֆը, կը ծանօթանայ անոր հրահանգներուն, եւ ապա... կը մատնէ ոստիկանութեան, որ կը ձերբակալէ բոլորը: Ասպարէզը կը մնայ միայն Ազէֆին:

Շարք մը ձախող փորձերէ յետոյ, 1904 յուլիս 28ին, վերջապէս, կը յաջողի Ազէֆի կազմակերպած մահափորձը եւ Պլեւէն կը սպաննուի Սազոնովի նետած ռումբով:

Ցնծութիւն յեղափոխական շարքերուն մէջ, շփոթ ոստիկանութեան մէջ եւ փառաւոր յաղթանակ ու փայլուն ապագայ Ազէֆին...:

×

Պլեւէի մահափորձը, որու յաջողութիւնն ամբողջովին պէտք է վերագրել Ազէֆի թափած ճիգերուն, վերջնապէս ցրուեց այն վարանումները, որ դեռ եւս գոյութիւն ունէին կուսակցութեան մէջ՝ հանդէպ ահաբեկչական քաղաքականութեան: Ազէֆի յաղթանակը կատարեալ էր: Մարտական կազմակերպութիւնն այլեւս կը դառնայ կուսակցութեան զուրգուրանքի գլխաւոր առարկան, եւ կը տրամադրուին նիւթական ամենալայն միջոցներ: Ազէֆը կը հանդիսանայ տէր ու անօրէն թէ՛ կազմին եւ թէ՛ սնտուկին: Մարտական կազմակերպութիւնն ինքնավար մարմին մը կը դառնայ:

Նոր մարտիկներու ընդունելութիւնը Ազէֆն ինք անձամբ կը կատարէ, իւրաքանչիւրը խիստ քննութեան ենթարկելով, որպէսզի յանկարծ լրտես ներս չսողոսկի եւ չվտանգուի իր վիճակը: Մասնաւոր հոգածութիւն կը ցուցնէ իր զինուորներուն հանդէպ եւ կ՚աշխատի անձնապէս կապել իրեն հետ: Բոլորը շատ կը սիրեն ու կը յարգեն իրենց ղեկավարը եւ Ազէֆ, ուզած ատեն կոթնելով Մարտ. Կազմակերպութեան, կը յաջողի ազդել եւ անցընել իր տեսակէտները Կեդր. Կոմիտէին մէջ, որու մէկ անդամն ալ ինքն էր: Եւ, որպէսզի չկրկնուի այդ դէպքէն, ամէն ճիգ կը թափէ ապահովելու իր մարտիկներու ապահովութիւնը ոստիկանութեան ոտնձգութիւններուն դէմ:

Իր երկդիմի խաղը ոստիկանութեան մօտ քօղարկելու եւ որեւէ կասկածի տեղի չտալու նպատակով, Պլեւէի մահափորձի նախօրեակին եւ սպանութենէն յետոյ, Ազէֆը մասնաւոր նախանձախնդրութեամբ կը սկսի տեղեկութիւններ հաղորդել Գաղտնի Բաժնին: Ոստիկանութիւնն օրը օրին կ՚իմանայ կուսակցութեան ներքին անցուդարձը, համագումարներու որոշումները, միւս յեղափոխական կուսակցութիւններու հետ կատարուած բանակցութիւնները եւ միասին տրուած վճիռները, տարբեր քաղաքներու մէջ տեղի ունեցած ժողովներն ու տպարանները, ինչպէս եւ Մարտ. Կազմակերպութիւններէն զատ, կուսակցութեան միւս մասնաճիւղերու գործունէութիւնը: Շատ բնական, որ այս բոլորէն յետոյ, Գաղտնի Բաժինն աւելի ու աւելի կը վստահէր Ազէֆին:

Ազէֆն այս վստահութիւնը կը շահագործէ մեծ վարպետութեամբ: Խորամանկութեամբ կը յաջողի համոզել, թէ ոստիկանութիւնն իր մասին եւ ժամանակին զգուշացուած միջոցներու դիմելով, կը կրնայ վերահաս վտանգը: Ոստիկանութեան շփոթի մատնելու համար կը յայտնէ թէ ահաբեկչական կեդրոնը կը գտնուի Հարաւային Ռուսաստանի եւ ձերբակալել կուտայ շարք մը յեղափոխականներ, որոնք դժգոհ էին Ազէֆի ղեկավար նշանակուելէն եւ փորձեր կը կատարէին սեփական ահաբեկչական խմբակ կազմակերպելու: Նոյնպէս կը մատնէ Կեդր. Կոմիտէի այն անդամները, որոնք դէմ էին իրեն: Իսկ իր կազմակերպած մահափորձերը յաջողցնելու համար, սուտ եւ սխալ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ ոստիկանութեան: Կուգայ ժամանակ մը երբ Գաղտնի Բաժինը, գրեթէ ամբողջութեամբ կը դառնայ Ազէֆի ձեռքը: Հետեւանքը՝ ձերբակալութիւններ, կախաղաններ, բարձրաստիճան պաշտօնեաներու սպանութիւն:

Պլեւէի մահափորձէն յետոյ, Ազէֆ (Սոց.Յեղ.) կուսակցութեան համար կարեւորութիւններու աւելի լայն ծրագիր կը մշակէ, առաջին հերթին կ՚որոշուի սպաննել մեծ-դուքսեր Վլատիմիր եւ Սերգէյ Ալեքսանդրովիչները: Գործի կազմակերպումը կը յանձնուի Ազէֆին: Մահափորձի մանրամասն ծրագիր կազմելով, ահաբեկիչներու երկու խմբակ կը ղրկէ Ռուսաստան, մէկը Պետերսբուրգ, միւսը՝ Մոսկուա: Ցուցմունք տալով ոստիկանութեան, ոստիկանութեան շարժումները վրիպեցնելու համար կը յայտնէ, թէ ցարին դէմ մահափորձ կը պատրաստուի: Ոստիկանութիւնն՝ իրար անցած, ամբողջ ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնէ ցարի ուղղութեամբ: Այս անգամ, ինք զգուշանալ անձամբ երթալ Ռուսաստան եւ մահափորձը կը կազմակերպէ արտասահմանէն, միաժամանակ շարունակելով իր զեկուցումները Գաղտնի Բաժնին:

1905ին Փետրուար 17ին, Մոսկուայի մէջ, Կալիաեւի նետած ռումբը օդը կը հանէ մեծ դուքս Սերգէյը:

Այս մահափորձով Ազէֆը կը հասնի իր փառքի գագաթնակէտին:

ԱՇՈՏ-ԱՐՇՈՒՆԻ

ԿԱՐՄԻՐ ԾԻԾԱՂ

Օր մը Ստալին մտածեց պիտի գործ մը կատարել որ աշխարհ զարմացնէ եւ ժողովուրդը երջանիկ… բայց սուղի չնստի:

Եւ կանչելով իր բարեկամը Ջանիկիձէն, խորհուրդ հարցուց: Ջանիկիձէ հնարամիտ մարդ էր, կար խորհելէ յետոյ, առաջարկեց մէկ-մէկ քիլօ կարագ տալ… Միութեան իւրաքանչիւր բնակիչ…

— Խենդեցա՞ր, մա՛րդ: Ուրեմն պիտի գտնենք 162 միլիոն քիլօ կարագ: Եւ յետոյ, ենթադրէ թէ… տանք: Կարագը հատնելէ յետոյ… մէն բան նախկին վիճակին պիտի վերադառնայ:

Այս անգամ կանչեց… հրդականը մը: Կագանովիչը… յայտարարէ.

— Անշուշտ պէտք չէ… տալ: Աւելի լաւ է շաքար… քիլօ շաքարով Ռուսը գոհ կը… երկար ատեն, եթէ միայն մէկ… անէ բաժակ մը թէյի հետ:

— Դուն ապուշ ես պատասխան… Ստալին: Ուրկէ՞ պիտի գտնենք… միլիոն քիլօ շաքար:

Ճարահատ, Ստալին կանչեց… սպասաւորը.

— Շիտակն ըսե՞մ, բայց… բարեկամ, ընկեր Ստալին —… գիտեմ փառաւոր գործ մը,… դէպք մը, որ երկար ատեն… մար պիտի երջանկացնէ բոլոր… դիկը եւ որ երբեք սուղի չպիտի նստի. — Թո՛յլ տուէք որ… բռնենք քեզ:

Պատմութիւնը չըսեր թէ ի՛նչ պատասխանեց Ստալին:

Կարդացէք եւ Տարածեցէ՛ք
ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Աշխատանքի միջազգային խորհրդակցութիւնը տեղի կ'ունենայ Ժընեւի մէջ, ապրիլ 13ին։ Այս առթիւ, Աշխատանքի Միջազգային Դիւանը պետութեանց ղրկած է իր գործունէութեան տարեկան տեղեկագիրը։

Այս տեղեկագրին մէջ, կը յիշուին մասնաւորաբար այս տարուան ընթացքին յայտնուած բոլոր դժուարութիւնները, որոնք արգելք եղած են Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին աւելի նպաստաւոր գործունէութեան.— Աշխատանքի միջազգային պայմանագրութեանց վաւերացումը դանդաղած է, կարգ մը պետութիւններ աւելի ամփոփուելով իրենց իրենց մէջ, ձգտած են աւելի հեռանալ միջազգային գործակցութեան ըմբռնումէն։

Այս կացութեան պատճառ կը նկատուի տնտեսական աննպաստ պայմանները որոնք կը տեւեն։ Այս պայմանները տարուան ընթացքին, տագնապը աւելցած է, աւելցնելով անգործներու թիւը, եւ անդրադարձած է ընկերային քաղաքականութեան վրայ։ Բայց այս անդրադարձումները եղա՞ծ են այնքան խոր որքան կը վախցուէր։ Ու նաեւ, առանց նեղուանքով, աշխատանքի պաշտպանութեան օրէնքները վնասուա՞ծ են [illegible] կերպով։ Այս հարցերը քննելէ յետոյ, տեղեկագիրը կ'եզրակացնէ թէ, եթէ ընկերային յառաջդիմութիւնը դանդաղած է, եթէ բազմաթիւ թշուառութիւններ կարելի չէ եղած առաջքել բաւարար կերպով, սակայն աշխատանքի պաշտպանութեան գործը՝ իր ամբողջութեան մէջ չէ խախտած։

Գալով անգործութեան դէմ մղուած պայքարին, տեղեկագիրը կը յիշէ վերջին երկու տարիներու ընթացքին, Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին կողմէ կատարուած ձեռնարկները, կը նշանակէ նախատեսուած միջոցները և ինչ որ մնացած է ընել ապագայի համար։ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին հետազօտումներուն շնորհիւ է որ շատ երկիրներ որդեգրած են անգործութեան դէմ ապահովագրութիւնը, աշխատանքի բաժանումը, աշխատաւորներու տեղաւորումը կանոնաւորուած է չափով մը եւ շատ կառավարութիւններ մշակած են ազգային թէ միջազգային ծաւալով հանրօգուտ աշխատանքներ։

Ամէնէն վերջ, տեղեկագիրը կ'անդրադառնայ տնտեսական վերակազմութեան հիմնական հարցին, հաւասարակշռութիւնը հաստատելու համար սպառման եւ արտադրութեան մէջ։

Ֆրանքօ-պելժիական մաքսային միութիւն

Պելճիքա՝ մեկուսացած իր աշխարհագրական դիրքով, միջոցը կը փնտռէ իր դրացիներուն հետ կնքելու համաձայնութիւններ, որոնցմով կարենայ առաջքն առնել տնտեսական տագնապի յոռի հետեւանքներուն։

Եւ բնականաբար, ամէնէն առաջ, Պելճիքա իր աչքերը ուղղեց Ֆրանսայի, հակառակ երկու երկիրներու մաքսային քաղաքական տարբերութեան, մաքսային միութիւն մը կնքելու համար։ (Պելճիքա ազատ փոխանակութիւն կը կիրարկէ)։

Սակայն Պելճիքայի այս մտադրութիւնը կը բախի կարգ մը դժուարութիւններու, որոնք կ'ուշացնեն երկու երկիրներու միջեւ, մաքսային միութեան մը կազմութիւնը։

Նախ որ երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած առեւտրական դաշնագրերը աւելի նպաստաւոր եղած են Ֆրանսայի քան թէ Պելճիքայի։

Սակայն 1931էն ի վեր, կացութիւնը փոխուած է։

Պելճիքայէն Ֆրանսա ներածումները շատ աւելի մեծ համեմատութիւն առած են, քան թէ Ֆրանսայէն Պելճիքա ներածումները։ Ուստի, Ֆրանսա ստիպուեցաւ Պելճիքայի ներածումներուն դէմ ալ չափաւորեալ դրութիւնը կիրարկել, մասնաւորաբար երկրագործական արտադրութեանց դէմ։

Ցարդ, Պելճիքա, իր մաքսային քաղաքականութիւնը կը վարէր հիմ ունենալով ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքը։

Սակայն, այս սկզբունքը վերջերս խիստ քննադատութեան ենթարկուեցաւ Պելճիքայի մէջ ալ եւ պահանջ դրուեցաւ մաքսապաշտպան դրութիւնը կիրարկել։

Այս կացութեան մէջ, Պելճիքա մտածեց կնքել մաքսային միութիւն մը՝ մասնաւորաբար Ֆրանսայի հետ։

Սակայն անոր դէմ ուժեղ առարկութիւններ եղան։ Ամէնէն առաջ, Պելճիքայի արտաքին նախարարը որ կ'ըսէր.— Ֆրանքօ-պելժիք մաքսային միութիւնը կազմուած պիտի ըլլայ անհաւասար ուժ ներկայացնող պետութիւններէ, որոնք առեւտրական եւ տնտեսական տարբեր շահեր եւ քաղաքականութիւն ունին»։

Քաղաքագէտներէն զատ, գործատէրերն ալ շատ համակիր չեն երեւիր ֆրանքօ-պելժիք մաքսային միութեան ծրագրին։

Պելճիքայի գործատէրերը առ այժմ ամէնէն աւելի դժգոհութիւն կը յայտնեն պելժ ներածումներու դէմ Ֆրանսայի կողմէ գործադրուած չափացոյցէն։ Անոնք կը մեղադրեն նաեւ Ֆրանսան թէ չափազանցօրէն կեդրոնաձիգ կերպով կը մտածէ եւ կը գործէ։ «Ֆրանսա ներածել՝ կ'ըսեն Պելճիքացիները հեգնանքով, օտարականներուն համար շնորհ մըն է, զոր պէտք է չափաւորել խստօրէն, մինչդեռ արտասահմանի մէջ վաճառել՝ Ֆրանսացիներուն համար բնական իրաւունք մըն է, որ վէճ չի վերցներ՝ փա՛ռք կ'ուզէ»։

«Տեսէք Ֆրանսացիներուն գիրքը հանդէպ անգլիական մաքսատուրքերուն։ Մինչ իրենք իրենց դուները կը փակեն անգլիական արտադրութեանց առջեւ, անոնք կը դատեն որ իրենց առջեւ դուները փակուին»։

Թէեւ ու դէմ այս կարծիքներով, կարելի պիտի ըլլա՞յ կնքել ֆրանքօ-պելժիք մաքսային համաձայնութիւն մը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Աւերակներուն մէջ ալ աւար կը փնտռեն

Թուրքերէն Թերթերը կը գրեն.—

Տեղեկութիւն տրուած էր Իզմիրի կառավարական անձնաւորութեան թէ Հերզէնի վայրերուն մէջ գանձ կը գտնուի, բայց հակառակ այդ տեղեկութիւններուն ոչ ոսկի գտնուած է եւ ոչ գոհարեղէն։ Մասնաւորապէս հին [illegible] կողմը տրուած եկեղեցւոյ շրջակայ հորին մէջ կատարուած խուզարկութիւններէն գանձ երեւան ելլելու մասին համոզում գոյացուած էր։

Այդ հորը մինչեւ բերանը ջրով լեցուած ըլլալով, ստուգել թէ ինչ հետազօտութիւն տեղի ունեցեր է։ Ի վերջոյ հասկցուած է որ հորին ջուրը գետնին տակէն կուգայ։ Հորին մէկ կողմի երկաթ դուռը կոտրելու համար տինամիթ գործածուած է։

Լքեալ գոյքերու տնօրէնութեան լուր տրուած էր եւ հրդեհի վայրը շէնքի մը մէջ մեծ դրամարկղ մը կը գտնուի։ Կատարուած խուզարկութեամբ դրամարկղը գտնուեր եւ բացուեր եւ մէջը 10 հազար թղթադրամ ոսկի եւ տետրակներ ու թուղթեր գտնուեր են։ Ասոնք հեռացող Հայու մը կը պատկանին։ Վերջապէս գանձը գտնուեր է, բայց այդ թղթադրամները Օսմ. Կայսրութեան շրջանին կը պատկանին։

Ամուրիներու տուրք

Ամուրիներէ տուրք առնելու մասին առաջարկը, լուրջ վիճաբանութեան առարկայ դարձած է։

Բայց տուրքին կուսակից երեսփոխաններու եւ ընդդիմադիրներու գաղափարները կը տարբերին իրարմէ։ Օրինակ այնպիսի ամուրիներ կան որ ընտանիք պահելու տեսակէտով, ամուսնացած այրերէ տարբերութիւն չունին։ Մայրը, հայրը, կարօտ եղբայրները եւ մօտաւոր ազգականները ապրեցնող ամուրի այրեր շատ կան։

Ասոնցմէ զատ ամէնէն աղքատ ամուրի այրեր կան։ Կան նաեւ ամուսնացած եւ յետոյ կնոջմէն բաժնուելով, իրենց զաւակները ապրեցնելու հարկադրուած այրեր։

Առողջական պատճառով ամուրի ապրելու ստիպուած այրերն ալ շատ են։

Հաւանական է որ առաջարկը ընդունուի, իբրեւ եկամուտի աղբիւր։

Տուգանք բոլշեւիկներէն

Պոլսոյ Առեւտրական ատեանը որոշեց որ սովիէթ տրամադրին առեւտրական ներկայացուցչութիւնը առեւտրական ատեանին մէջ չարձանագրուելուն համար 2 հազար ոսկի տուգանք տայ, բացի ընթացիկ տարուան հազար ոսկի արձանագրութեան տուրքէն։

—Միլլիէթ կ'ըսէ թէ գանձուելիքը 4 հազար ոսկի է։ Ժողովին մէջ կարդացուած է խորհրդային արտաքին վաճառականութեան ներկայացուցչութեան մէկ նամակը որ կ'ըսէ թէ իր դիրքին մասին երկու կառավարութեանց միջեւ բանակցութիւն կը կատարուի։

Կը թուի թէ գործը անուշի պիտի կապուի, քանի որ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութիւնը կէս-քաղաքական հանգամանք ունի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Խեղկատակութիւնը բեմի վրայ

ԼԻՈՆ, 27 մարտ.— Անցեալ կիրակի 20 մարտի իրիկունը զաւեշտախաղ մը տեղի ունեցաւ Գ. Թագակէտարանի սրահին մէջ։ Դերակատարները այս անգամ ալ այն խեղճուկ հերոսներն էին որ Մնունդի օրը խումբով եկան Լիոնի փայտաշէն եկեղեցին գրաւելու։ Այն հերոսները որոնք առաւօտուն ջարդեցին, ծառեցին, հայհոյեցին եւ երբ յեղափոխական եռանդ վայրկեան մը [illegible] եկեղեցիին [illegible] քիչ փող մուրացին անամօթաբար։

Զաւեշտին նախապէս յայտարարուած նիւթն էր «Ներգաղթը»։ Բայց հանդէսի սկզբնաւորութեան նիւթը փոխեց իր գոյնն ու կերպարա՛նքը։ Ձիգ իր գաղափարազո՛ւրկ, այդքան տէրերուն նման եւ դարձաւ «Դաշնակցութիւն»։ Զաւեշտը սկսաւ զզուելի, փրփրերախ հայհոյանքներու նախերգանքով մը եւ վերջացաւ անզօր կատաղութեան պոռչտուքներով։ Եթէ հարկ ըլլար պատասխանել այդ շաշաբանութիւններուն, պիտի ստիպուէի իջնել լեզուի եւ բարոյական շատ ցած մակարդակի վրայ։ Խնայելով ինծի եւ «Յառաջ»ին միեւնոյն ժամանակ, պիտի տամ քանի մը նմոյշներն այդ խեղկատակութեան, պարզապէս նիւթ հայթայթելու համար երգիծաբաններին։

Հիմա հրամեցէք թանկագին ընթերցողներ.— «Բանք Օթոմանի գրաւումը ուրիշ բան չէր՝ բայց եթէ Դաշնակներու աւազակային մէկ ձեռնարկը, որով հայ բուրժուազին կողոպտեց Թուրք պրոլետարիատի դրամատունն ու գանձերը եւ փոխադրեց «Դրօշակ»ի խմբագրատունը»։ Ահա ուրիշ մը Խանասորի արշաւանքի մասին.— «Գիտեմ որ դուք ալ միամիտ բանուորներ էիք ինծի նման եւ կը հաւատայիք ժամանակին Դաշնակներու դրած առասպելներուն։ Ահա ճշմարտութիւնը Խանասորայ արշաւանքի մասին, որ կարդացած եմ տարիներ առաջ, Դաշնակներու ջարդէն ճողոպրած Մազրիկցի մաքսաւոր ընկերոջ մը բազմահմուտ, պատմական երկասիրութիւններէն։ Օր մը Մազրիկցի պրոլետար ընկեր Շարօն, հայ կուլակ Խէչոյին էշը կը զողնայ գիւղերանց (իսկ էշն ալ այս ճառախօսին խելքին պէսը կը զողնայ օր ցերեկով)։ Իշատէր կուլակը կը հանէ շահագործուող ընկերոջ եւ դաւադաւը կ'իջեցնէ անոր գլխուն։ Ընկեր Շարօն արիւնթաթախ վիճակի մէջ կը գանգատի ընկեր Շարաֆ բէկին։ Այս վերջինս կը սպառնայ կուլակ Խէչոյին։ Բայց ահա վրայ կը հասնին հայ բուրժուազիի պահապան հրեշտակ ֆէտայիներն ու իշու մը պատճառով կը բռնկի ամբողջ ցեղ մը։ Դեռ աւելի զաւեշտական կայ սակայն։

— «Դաշնակները Ֆիզաի ծովափէն ջրանցք մըն էին բացեր մինչեւ այն բեմին տակը, որուն վրայ պիտի բանախօսէր ընկ. Շահվէրտեան։ Զախողեցնելու համար ներգաղթը՝ Դաշնակները կ'ուզէին նախապէս բեմին տակէն բացուած դժոխքի ծակը բանալ մէկէն, վար քաշել ընկ. Շահվէրտեանն ու Դաշնակ ընդծովեայ մը մէջ բանտարկած տանիլ ովկիանոսներու խորերն ու անհետացնել հոն [illegible]։

Բարեբախտաբար բացի իրենցմէ քանի մը Ալճիրիացիներ կային որոնք հայերէն չէին հասկնար։ Այլապէս՝ փախչելու երկու բառը անգամ մը ծափահարելու, Բոնի եզերքէն մինչեւ... Դաշնակներու ջրանցքներն ու ստորանդիւլ ընդծովեաները տեսնելով, կծիկը պիտի դնէին, ժամ առաջ «Էրմէնիներու» ստորադիւլի դաւերուն զոհ չերթալու համար։

Յայտնի էր որ վերէն եկած հրամանի մը համաձայն, կ'ուզէին «մի ակտ անել» մեր [illegible], եթէ չյաջողեցան, պատճառն այն էր որ սրահը դատարկ էր այդ օրը եւ իրենք ալ լաւ չէին սորված իրենց դասը։ Հոգ չէ, յուսահատելու բան չկայ։ Դաշնակցութեան դէմ պայքարելու, Դաշնակցութիւնը թաղելու դեռ չփորձուած նոր միջոց մը կայ զոր կը թելադրեմ օգտագործել քանի դեռ ուշ չէ։ Այդ է՝ թմբուկով, տափով եւ զուռնայով արջ խաղցնել Շարօնէյ փողոցի երկայնքը։ Այս միջոցով թէ՛ կը ծափահարուին, թէ՛ դրամ կը շահին եւ կուլակներուն դուները ափ չեն առներ մէկ-երկու ֆրանքի համար։

Միտանի

Բացման հանդէս

ԼԻՈՆ, 27 Մարտ.— Տեսինի «Արծիւ» նուագախումբը, Լիոնի մէջ ալ տուաւ իր բացման հանդէսը, զեկավարութեամբ ընկ. Ժիրայր Խտիկեանի։

Շաբաթ երեկոյ Գ. Թագակէտարանի սրահը լեցուած էր հայրենակիցներով։ Մեծէն փոքր եկած էին լսելու հայկական փանփառը։ «Արծիւ»ը ունի փոքր վարիչ մը, խումբի 35 անդամներուն գրեթէ կէսը Ֆրանսացիներ են։

Բեմին ճակատը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները։ Հանդէսը բացուեցաւ ֆրանսական քայլերգով եւ «Յառաջ նահատակ»ով։ Նախագահ ընկ. Ա. Մելքոնեան համառօտակի բացատրեց թէ ինչ բարիքներ կրնայ յառաջ բերել փանփառը մեր ազգապահպանման գործին մէջ։ Յետոյ, Mr. M. Alfroze առանձին նուագեց կտոր մը, Vals de Printemps։ Ընկեր Գ. Գէորգեան երգեց «Քուն եղիր Բալաս»։ Խումբի վարիչ Ժիրայր Խտիկեան նուագեց «Հայաստան»ը «Թօսքա»էն կտոր մը։ Գ. Ն. Գազազ փանփառին ընկերակցութեամբ խիստ զուարճալի կատախազ մը ներկայացուց։ Solo de bonson, M. Escuffierի կողմէ (Լիոնի Քօնսէրվաթուառէն)։ Փանփառի խումբը մօտ 10 զանազան կտորներ նուագեց։

Անուրջի դրուեցաւ խոշոր շոքոլայէ շինուած հաւկիթ մը որ ապահովեց կոկիկ գումար մը։ Շահեցաւ Տարօնի Հայր. Միութիւնը։

Ամէնէն վերջ ներկայացուեցաւ խիստ զուարճալի զաւեշտ մը «Խենթ Եղիշէ եւ Պուլոնը Կարապետ», որ մէկ ժամ անընդհատ սրահը ծիծաղի մէջ պահեց։

Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Ընթանանք»ով եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ հայկական երգի քաղցր տպաւորութեան տակ։

Յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն մաղթելով «Արծիւ» փանփառի խումբին՝ կը փափաքէինք որ յաճախ այցելէն Լիոն, այս համր ու քարացած քաղաքին ալ քիչիկ մը լոյս եւ ջերմութիւն բաշխելու համար։

Եօթը հազարնոց Լիոն... «բուռ մը բանջար չարժեր», կ'ըսէ յաճախ դրացի մամիկը...

Միսաք Միրզէյ

ՄԱՄՈՒԼ

Ժողովուրդը եւ մտաւորականը

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (17 մարտ).

— «Անոնց լեզուն, անոնց գրականութիւնը, անոնց բարքերն ու սովորոյթները խորթ են մեզի», — այսպէս կ'ըսէ հոգիով սատարած «Թրքահայ» մտաւորականը՝ «անոնց» բառին տակ բովանդակ «Ռուսահայութիւն»ը հասկնալով։

— «Նրանց լեզուն, Նրանց գրականութիւնը, Նրանց բարքերն ու սովորոյթները խորթ են մեզ», — կ'ըսէ զգացումներով ու մտածումներով այլասերած «Ռուսահայ» մտաւորականը՝ «Նրանց» բառին տակ բովանդակ «Թրքահայաստան» ու «Թրքահայութիւն»ը հասկնալով։

Մասնատուած է ոչ միայն մեր հայրենիքը, այլեւ այս դժբախտներու հոգին. բզկտուած է ոչ միայն մեր ցեղը, այլեւ անոնց մտածումի աշխարհը, — զգացումի եւ մտքի փշրուած անօթներ, որոնց վրայ կուտակուած են դիրտն ու աղբը մեր [illegible] պատմութեան։

Ու տեսէք թէ ի՛նչ նախանձայուզութեամբ, ի՛նչ մեծ կիրքով ու կորովով կը վիճին անոնք «լեզուներո՛ւ», «հատուած»ներու եւ «հայրենիքներո՛ւ» շուրջ։

Թուապէս փոքր մեր ցեղը շատ է մեծ այդ մանրիկ հոգիներուն համար, ուր անպարփակելի է հայ ժողովուրդը եւ ուր տեղ ունի միայն հատուածը։

Մեր փոքրիկ հայրենիքը շատ է ընդարձակ այս ճզմուած ուղեղներուն համար, ուր կը տեղաւորուի Մայր Հայաստանի այս կամ այն բաժինը միայն, բայց երբեք ամբողջական հայ հողը։

Մեր պերճ ու շքեղ լեզուն չափազանց մեծ գանձ մըն է զգացումներու չքաւոր եւ երազներով որբացած այս դժբախտներուն համար, որոնց հարազատ կուգայ բարբառը միայն, բայց երբեք հայկեան հինաւուրց ու հրաշագեղ լեզուն։

Չյուսահատինք սակայն։ Այս տարրերը մրուրն են մեր աշխոյժ պատմութեան, փոթորիկները հայ մրրկած կեանքի գանձը յատակէն պիտի հանեն ու նետեն ծովափ։

Լռութեան մէջ, հոն, Արարատի ստորոտը, այսօր կը կատարուի թերեւս խորհուրդներէն մեծագոյնը մեր բիւրդարեան պատմութեան մէջ, անկախ իշխանութէն ու հակառակ անոր։»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐԴԻ ԵԹՈՎՊԻԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ, Գրեց՝ Հայկ Բաթաբան։ 400 էջ, շքեղ տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ եւ հայերէն հապէշերէն բառարանով։ Գին՝ 60 ֆրանք։ Տպ. Վենետիկ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(վէպ)

Ա. ՄԱՍ

XII

— «Թափառն տակն առեր է... «պոչ» բան է... Մէկը կ'էթայ կոր, անձա հազարը կը ծնայ կոր...

Բայց, ոչ ոք լսեց իր քասմը։ Ու ոչ ոք հասկցաւ թէ Դիմաքսեան ինչո՞ւ ընկրկեցաւ, յանկարծ, երբ ուզեր էր Սուրէնին աչքերը եւս համբուրել, ու յետոյ՝ ինչո՞ւ այդքան ուժգնօրէն համբուրեց այն՝ այդ մեծ ու թախծոտ աչքերը, որ լո՛յսը եկած էր հիմա։

Կամ «ճաւթը»ին մէջ Սատղ մը...

Ըհը՛, ըհը՛, ըհը՛, — հազը, որ սկսած էր նորս եկեր էր՝ անգամ մը դուրս ելլելէ վերջ, կրկին դուրս ելաւ, ինչ սանդուղներուն վրայ խուլ ձայն մը հասաւ անոր եւ բոլոր Արթին աղբար ականջէն՝

— Տնակ՛ս աղբար...

— Համեէ՛, Մնէս աղա...

Ու այս խանդրահական «հասմէ՛է»ին հետ Մնէս աղային քով վազեց զանգուած մը, աւելի թողլով ձեռքէն, ու իր մէջքին եւ ուսերէն կախ ձգուած երկու զոյգ աւելները շարժկելէն...

Վարը, աղջկանց զբօսարանին, երկաթեայ կափարիչով հորին քով, ծառի մը շուքին կեցեր էր աղջիկ մը, ու իր նոր ելած ակռան զրած մատներուն միջեւ՝ կը շարժէր ձեռքը, ջանալով ուժով մը տանիքը նետել ակռան, եւ կը կրկնէր ինքնիրեն՝

Էշը էթայ, գառնուկ գայ,
Ոսկի ակռան ինծի գայ...

XIII

Աշօտին ու Սուրէնին երբեմնի սեւուր տրամադրութիւնը անհետացեր էր, արդէն։ Անհետացեր էր ն՛ւ զայրոյթը՝ իր գոյներով ու բոյրերով։ Գ. Արամը դասերէ դուրս չէր խօսեր իրենց հետ։ Ու, դրացէն Նեբո Ննջող ու խռովո՞ղ բան մը կար այլեւս։

Միակ հրճուանքը, որով Սուրէնին հոգին կը պարուրուէր, Սատղիկի ներկայութիւնն էր։ Անգղալի, բայց յարատեւ ու լուռ ջերմութիւն մը կ'ողողէր իր ներսը, երբ կը տեսնէր զայն կը յիշէր զայն։ Իսկ Սատղիկ մի՛շտ հոն էր, — Դպրոցը։ Սատղան պտոյտներուն կամ կէս օրուան զբօսանքին, կարմիր, հանդարտ ու հեզ քայլերով։ կը բարձրանար փողոցի առաջին սանդուղներէն՝ պարագլուխ ու հեզայ վերելքով մը, երբ գիւղայտօ երկչոտութիւն մը կարմիր քօղ կ'ըլլար իր այտերուն։ Բարձրահասակ ու գիւղացի, ան հիմա միակ հրապոյրն էր վարժարանին։ Գարիկ մը, սեւահեր ու ճերմակ, վիթխի նայուածքով, որ ամփոփականէն առաւել բան մը կը թուէր Սուրէնին։ կ'այցելէր իրեն, նոյնիսկ, գիշերուան մութ պահերուն, տեսիլքի մը նման, ու իր գեղաղէշ ու թեթեւ քայլերով — որ խանդի հոտ ու բոյր ունէր — կը կանգնէր իր առջեւ, ինչպէս հանդէսին օրը՝ կիսաբաց դռնէն ներս։

Այդ դուռը փակուած էր, այն առտին, եւ ուրիշ դուռ մը բացուած։ Ու քանի կ'աճէր յաղթանքը, այնքան խռովուելով կը նայէր Սատղիկին։ Անոր այդ կիսամերկ կերպարանքը, բուծքերէն վեր, խենթեցնող ճերմակութիւնը շողշողացող շապիկին եզրը, զալլաններուն հանգրճուող ծաղը՝ ուրկէ դուրս պիտի էր մէջը, եւ կիսամերկ ուսերուն վրայ իջնող խուրձը ծաղերուն, խռովեր էին իր բովանդակ էութիւնը։ Այէնօծեր Ո՛, [illegible] սարսուռը էր ծարծեւ մը եկող..։ կը յաճախէ մեզ, կը հրդեհէ մեզ, կը լեցնէ մեր հոգին դողով ու ջերմութեամբ ու կը բարձրանա՛յ մեր կուրծքին տակ՝ յարաճուն ու խեղդող կուտակի մը նման, ու կ'երջանկացնէ մեզ...

Բայց, միանգամայն տխուր էր Սուրէն։ Տխուր էր յաղթանքէն՝ որ կուգար, կը շփոթեցնէր զինքը ու հազ կը դնէր շրթներուն։ Տխուր էր ն՛ւ այն ենթադրութեամբ թէ՝ ակամայ վշտացուցած էր, գուցէ, զայն, խորհելով որ իրաւունք չունէր Սատղիկը այդպէս տեսնելու...։ Գուցէ եւ չէր կամենար ան, կը ծածկէր։

Եւ, ամէն անգամ որ Սատղիկ կը բարձրանար բակի սանդուղներէն, Սուրէն կը ծեծկռտանար պատին կամ ոտքը քով, պատրուակելով բան մը։

Եւ օրերը կ'անցնէին, այսպէս, իր էութիւնն այրելով ու փոթորկող հանդիպումներով։

Դիմաքսեանի մեկնումով, դպրոցէն ներս աւելի շատ առիթ էր սուրճօտուելու՝ աւելի ծոս ըլլալու։ Բարձրագոյն կարգի հայերէնի դասերը միայն կ'ընէին հիմա, ու նման պահերու Սուրէն ամբողջովին կը կորսնցնէր իր պաղարիւնը։ Լուռ ու փոթորկոտ, կ'ամփոփուէր ինք իր մէջ, աչքերը յառած կէտի մը, ու իրեն այնպէս կը թուէր թէ՝ սենեակը կը ծփնէ։ Յաճախ, ան կը փորձէր բացատրել՝ ինքն իրեն՝ իր այդ շփոթութեան պատճառը. բայց, միտքը կը պատասխանէր։

Նկատեր էր, որ, իրեն նման, Սատղիկն ալ կը փորձէր միշտ ետեւ նստիլ։ Ու ինո՛ւ չէր դառնար առջեւ։ Թէեւ երբեմն... Այսինքն... «Մատիտդ կուտա՞ս, Աշխեն»։ Անոր խառնուածքով միշտ հպարտ էր, արդէն, ու այդ պարզան խօսքի կարգ անցեր էր իր ընկերուհիներուն միջեւ։ Անոր հեւանքը էր, գուցէ իր բացառիկ գեղեցկութեան, որուն չէին հանդուրժեր՝ աղջիկներէն շատերը։

Այո՛, քանի կ'աճէր հետաքրքրութիւնը եւ լուռումը Սուրէնի մէջ, այնքան լռակեաց կը դառնար ան։ Սատղիկի բացակայութեան, դասաժամերը իրեն կը թուէին երկար ու ծանր, կապարեայ դյան մը նման, որ չի բացուիր առջեւ. ինչ կ'ուզէր դուրս գալ ու յոյսը տեսնել։ Բայց, հազիւ վար իջած, կը ծեծկռտանար անկիւն մը, խուսափելով անկէ նշմարուելէ։ Առնէ մը ի վեր, Սատղիկ եւս չէր երեւար աղջկանց բաժնի երկաթորդին առջեւ։

Անգամ մը միայն, իր ընկերուհիներուն հետ կանգներ էին անկիւնը։ Վարը, տղոց բաժնին մէջ, ճիշդ անոնց տակ, դեղձի [illegible] կը խաղար իր [illegible], ջանալով ծարծարեալ քարերուն անկիւններ բացուած ծակերուն մէջ ձգել գանձը։ Սուրէն կանգնած էր [illegible] քով, կռնակը տուած անոր [illegible] բանին։

Աղբիւրին առջեւ խմբուած էին տղաք եւ զիրար կը հրմշտկէին։ Մէկը ջուրին մէջ կոխեց։

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

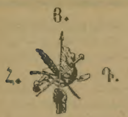

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէին դասախօսական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.20ին։ Կը դասախօսէ ընկեր Բենօ։ Նիւթ՝ Սալմաստի ճակատամարտը։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Գաւառ

ՓՈՐՈՆ ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 240 րիւ Տիւկէքլէն։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կը խօսի Փ. Վահան Պալուճեան աշխարհագրութեան մասին (Նախորդի շարունակութիւն)։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը եռամսեայ խառն ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք, միութեան հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, Café Décoususի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ՓԱՐԻԶ ՀԱՍԱԾ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

"ՕԹԷԼԼՕ"

Այսօր, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.45ին

MAISON de la MUTUALITÉի սրահին մէջ

24 Rue St. Victor **Métro Maubert-Mutualité**

Կը մասնակցին.— Տիկիններ՝ Անաիտ, Ա. Ցէրուան, Գ. Գ. Վ. Փափազեան, ... Ա. Գմլէթեան, Կոթիկեան, Սարաֆեան, Մաքսուտեան, Գ. Վաճեան, Թորոսեան, ... Ցէրվիշեան, Սուրէնեան եւ Սուրաքեան։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 30, 25, 20, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Կը ծախուին սովորական տեղերը եւ ներկայացման օրը թատրոնին կիչէն

Ոչ մէկ տոմսակ չի պրկուիր

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ («Օթէլլօ»ի դերին մէջ)

Բեմադրող՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Պատասխանատու վարիչ՝ Ս. ...

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԵՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մոսլինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գերամանիշակագոյն, խոր-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուածներէն ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակաշիւծախտային կանխարգիլիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Զղային եւ ծոցեկան հիւանդութիւններու դէմ քննածական, Թելադրական եւ փրեօտեան մեթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, կոկորդի եւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը սերուի լուրջ խնամք։

Դարմանատունը ունի առամնաբուժարանը որուն մէքանիսմէնն է Պ. Վ. ԹԱՃԱՏԵԱՆ։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դուրսի հիւանդներու։

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

Boulangerie - Patisserie

Four à vapeur

Բ. ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ

25 Rue des Dominicaines, Marseille

ՉԱՏԿԱԿԱՆ ՉԷՕՐԷԿՆԵՐ

Ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ անուշեղէններ, փախլավա, գատայիֆ, Թրիգոնա, էքմէք գատայիֆ, Թուլումպա Թաթլըսը, լօքում, շոքոլա, ֆոնտան, աճը պատէմ, փըթի ֆուռ եւ սպառէմ շէքէրի ամէն տեսակները։ Այս բոլորը կը պատրաստուին մեր իսկ աշխատանոցին մէջ Պ. Արմենակ Ալթունեանի կողմէ որ ծանօթ է հայ գաղութին։

Մարսէյլի միակ հայթայթիչ տունը իր տեսակին մէջ։

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք քաղաքէն եւ արուարձաններէն։

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

CONSTANTINOPLE

Եւրոպական եւ արեւելեան առաջնակարգ նպարեղէններ անմրցելի գիներով։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԷՔՍԹՐԱ ՍՈՒՐՃ = Ապրանքները կը յանձնուին բնակարանը։

Թէլ. Taitbout 56-06 R. C. Seine 519,052. Մէթրօ Cadet.

ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ ԵՒ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

37. Rue de Trévise. PARIS (9)

Զատկի առթիւ ստացած ենք Սիպերիոյ հայված իւղ։

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ԹՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ ԽԱՆԻ

ՊԱԼԱԼԱՅԿԱ նուագախումբը ...

նուագէ ամէն իրիկուն ժամը 7-...

Brasserie Turquetի մէջ։

84 Bld. St. Germain

Métro St. Michel et Cluny

Հանելի ժամանց / Մուտքը ազատ

ARAKELIAN KHAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ Սուրսի մէջ, 130 Bld. St. Germain: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԿՈՄԻՏԱՍ երգեցիկ երգչախումբի ընտանեկան հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի ժամը 2.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor։ Կը խօսի Տօքթ. Անդրէասեան, «Հայ երգին դերը գաղութներու մէջ» նիւթի մասին։ Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար, եւայլն։ Կը հրաւիրուի երգեցիկ հասարակութիւնը։

Պ. ԳՐԻԳՈՐ Քէփէկեան մեկնած ըլլալով Rousillonէն (Isère) կը խնդրուի իրմէ եւ գինքը ճանչցողներէն, իր նոր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիգրան Գասպարեան, Տրապիզոնցի, կը կարծուի Փարիզ ըլլալ։ Գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՓԱՐԻԶԻ ամենաէժան գլխարկները F. SORBIERի մօտ, 11 Rue Lafayette. Փարիզ։ Անմրցելի գին։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան վէներ. հիւանդութիւն եւ վարքիս։ Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Եթէ կ'ուզէք ձեր կաջ ժամերգած հանդէսները հաճելի դարձնել նուագախօսն ծախսով, դիմեցէք «Եփրատ» նուագախումբին որ կը առանձնէ երեկոյթներու, հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ նուագել հայկական եւ եւրոպական պարեր, 5—25 հոգիէ (ըստ կամս հրաւիրողի) բաղկացած նուագախումբ, միմիայն 300 ֆրանք վարձք։ Պայմաններու մասին 8 օր առաջ դիմել «Եփրատ»ի վարչութեան, հասցէ Տ. Օնոսեան, 15 Rue du Pourtour, Clamart.

Կ'ուզուին քէփ-ար չին պլուզ կարող լաւ գործաւորուհիներ։ Դիմել Օր. Նաւրիկեանի, 2 Cours de Commerce. Օթէլ Ռոէն, սենեակ 14, մէթրօ Օտէօն։

Օգտուեցէք առիթէն

Ծախու է աժան գինով գերմանական ալամինիոմ լուսանկարչական նոր մեքենայ մը (ոսքով միասին)։ Տեսնել դիմել գրաւոր կամ անձամբ Mme. Palerkianի, 6 Ave. Président Wilson, Pavillons s)Bois. (Seine), Օփերայէն առնել հանրակառք 21a.

Կ'ուզուի ֆրանսերէն լաւ խօսող հայ օրիորդ մը, կօշիկի վաճառատան մէջ vendeuseի պաշտօն վարելու համար։ Դիմել Տերվիշեան վաճառատուն, 90 Bld. National, La Garenne - Colombes. (Seine).

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Dr. VIDALի ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

4 Rue St. Lazare, մէթրօ N. D. de Lorettes

28 Rue des Dames, մէթրօ Rome

ԱՉՔԻ, ՔԻԹԻ, ԿՈԿՈՐԴԻ եւ ԱԿԱՆՋԻ հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւն՝ Դշ., Եշ. եւ Շբ. օրերը ժամը 4—7

Ամէն հիւանդութեանց համար՝ ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—7.30

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ.— Երաշխաւորուած աշխատանք, վճարման դիւրութիւններ։ Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—7.30։

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Ուրեմն, եթէ նման խոստովանութիւն մը ինծի համար ձանձրալի չէր, պիտի փափաքէի որ երթայի գինքը գտնել իր որոշած մէկ ժամուն։

Այս նամակը որուն պարունակութեան ուրուագիծը միայն կուտամ հոս, գիս արտակարգօրէն գինեց. միայն անոր անգլիերէն շարադրութիւնը անոր կուտար յատակութեան եւ հաստատամտութեան բարձր աստիճան մը։ Առօք հանդերձ, դիւրին չեղաւ պատասխան մը գտնել եւ վերջնական ձեւին հասնելէ առաջ երեք օրինակ պատռեցի։

«Պատիւ մըն է ինծի համար այդքան վստահութեան արժանի նկատուիլ» եւ կը խոստանամ ձեզի անկեղծօրէն պատասխանել երբ ինծի դիմէք։ Բնականաբար աւելորդ է խնդրել որ ըսէք միայն այն զոր կ'ուզէք ինծի վստահիլ։ Բայց ինչ որ պիտի պատմէք, պատմեցէք զայն, ձե՛զի եւ ինծի, կատարեալ ճշմարտութիւնով մը։ Կը խնդրեմ որ հաւատաք թէ ձեր վստահութիւնը կը նկատեմ իբր ժամանակ յարգանք մը։»

Նոյն իրիկունը, տամաս հասաւ անոր սենեակը եւ յաջորդ առաւօտ աս պատասխանը գտայ.—

«Բացարձակապէս իրաւունք ունիք. կէս ճշմարտութիւնը բան մը չարժեր, պէտք է որ ան միշտ կատարեալ ըլլայ։ Իմ ամբողջ ուժս պիտի ամփոփեմ ոչ մէկ բան ծածկելու համար, ինծի եւ ձեզի հանդէպ։ Ճաշէն ետքը սենեակս եկէք (վաթսունը-եօթը տարեկանիս, ալ մեկնութիւններու վախը չունիմ), վասնզի պարտէզին մէջ կամ ուրիշներու քով չեմ կրնար խօսիլ։ Հաւատացէք ինծի, դիւրին չեղաւ այս որոշումին յանգիլ։»

Իրիկուան դէմ վերջը տեսանք դարձեալ սեղանին վրայ եւ վայելչօրէն խօսեցանք անտարբեր նիւթերու շուրջ։ Բայց արդէն պարտէզը, երբ իրարու հանդիպեցանք, խոյս տուաւ ինձմէ. բացայայտ շփոթութիւնով մը. ցաւեցայ եւ յուզուեցայ միանգամայն, տեսնելով ճերմակ մազերով այս ծեր կնոջ փախչիլը աղջկան մը պէս երկչոտ, արեւարգել — շոճիներու ծառուղիի մը մէջ։

Իրիկունը, որոշուած ժամուն, անոր դուռը զարկի։ Անմիջապէս բացուեցաւ։ Մինչդեռ լոյս մը կը տարածուէր հոն, սեղանին վրայ փոքրիկ կանթեղ մը միայն դեղին լոյսի մը կոնը կը ձգէր սենեակին մէջ ուր վերջալուսային մթութիւն մը կը տիրէր։ Առանց նեղուելու, Տիկ. Ց... գիս դիմաւորեց, թիկնաթոռ մը ցոյց տուաւ եւ դիմացս նստաւ, կը զգայի որ իր շարժումներէն իւրաքանչիւրը ուսումնասիրուած էր, բայց լռութիւն մը տիրեց, յայտնապէս ակամայ, լռութիւն մը որ կը կանխէ ծանրակշիռ որոշում մը, լռութիւն մը որ երկար տեւեց, շատ երկար եւ զոր համարձակութիւն չունէի խզելու խօսիլ սկսելով. որովհետեւ կը զգայի որ հոս զօրաւոր կամք մը բուռն կերպով կը պայքարէր զօրաւոր դիմադրութեան մը հետ։ Տակի խօսակցութեան սրահէն երբեմն կը բարձրանային վալսի մը կցկտուր եւ տկար ձայներու յորձանքները եւ ես լարուած ուշադրութիւնով մտիկ կ'ընէի, կարծես թէ մեղմացնելու համար այս լռութեան ճնշումը։ Ան ալ անախորժ կերպով նեղուած կ'երեւէր այս խաղաղութեան հակարնական ծանրութենէն. վասնզի յանկարծ ամփոփուեցաւ, կարծես նետուելու համար ու ըսաւ.

— Առաջին խօսքը միայն դժուար կուգայ։ Արդէն երկու օրէ ի վեր պատրաստուեցայ բոլորովին յստակ եւ ճշմարտախօս ըլլալ. կը յուսամ որ յաջողիմ։ Թերեւս տակաւին չէք հասկնար թէ ինչու այս բոլորը ձեզի կը պատմեմ, դուք որ ինծի խօսած էք. բայց չանցնիր օր մը, նոյնիսկ ժամ մը որ չխորհիմ այդ դէպքին եւ դուք կրնաք հաւատալ այս ծեր կնոջ թէ անտանելի է, իր ամբողջ կեանքի ընթացքին, ակնարկը յառած մնալ իր գոյութեան մէկ կէտին վրայ, միայն մէկ օրուան համար։ Վասնզի ինչ որ ձեզի պիտի պատմեմ, վաթսունը եօթը տարիներուս վրայ քսանը չորս ժամուան շրջան մը միայն կը գրաւէ եւ յաճախ ինքնիրենս ըսած եմ, գառանցելու աստիճան. «Ի՛նչ փոյթ եթէ ժամանակի այս երկար տեւողութեան ընթացքին յիմարութեան պահ մը, հատ մը միայն ունեցած ըլլամ»։ Բայց կարելի չէ փրկուիլ այն բանէն զոր տարօրինակ բացատրութիւնով մը խղճմտանք կը կոչենք. երբ տեսայ որ այնքան առարկայօրէն կը քննէք Անրիէթի պարագան, խորհեցայ որ միշտ դէպի անցեալը դառնալու այս անհանդուրժելի ձեւը, իմ կողմէ իմ անձիս այս տեւական դատապարտութիւնը, թերեւս վերջ գտնէին, եթէ որոշէի ազատօրէն խօսիլ մէկու մը առջեւ կեանքիս այս մէկհատիկ օրուան մասին։ Եթէ փոխանակ անգլիական կրօնքին պատկանելու, կաթոլիկ եղած ըլլայի, երկար ատենէ ի վեր արդէն խոստովանանքը ինծի առիթը հայթայթած պիտի ըլլար գաղտնիքէս փրկուելու. բայց այս մխիթարութիւնը կը մերժուի մեզի եւ ահա թէ ինչո՛ւ այսօր ինքզինքս արձակելու այս տարօրինակ փորձը կ'ընեմ, ձեզ իբր խոստովանահայր առնելով։ Գիտեմ որ անսովոր բան է այս, բայց առանց վարանելու ընդունեցիք իմ առաջարկս որուն համար շնորհակալ եմ։

Ուրեմն, ըսի արդէն ձեզի ... որ ուզէի կեանքիս մէկ օրը ... պատմել. միացեալը անկարե... նոյնիսկ ձանձրալի՝ ինծմէ զա... ... րիշ մէկու մը համար։ ... մինչեւ քառասուն-երկու տա... շատ սովորական եղած է։ ... Սկովտիայի մէջ հարուստ ... րեր էին, մեծ գործարաններ ... ագարակներ ունէինք. մեր ... ազնուականութեան ձեւով, ... մեծ մասը կ'ապրէինք մեր ... մէջ եւ սէզոնը կ'անցընէինք ... տոն։ Տասնըութը տարեկանի... կերութեան մը մէջ ծանօթացա... մուսինիս հետ, R... հանրածա... ընտանիքին երկրորդ որդին ... տասը տարի Հնդկաստանի մէ... ռայած էր։ Առանց սպասելու ... նացանք եւ մեր ընկերային ... կարգին անհոգ կեանքը կ'ապրէ... երեք ամիս Լոնտոն, երեք ... մեր կալուածներուն մէջ, ... ժամանակը պանդոկէ պանդոկ ... թալով Իտալիոյ, Սպանիոյ եւ ... սափ մէջ։ Ամէնէն թեթեւ ... բնաւ չխանգարեց մեր ... թիւնը. երկու որդիները ... ցանք այսօր կատարեալ ...

(Շար. ...)